

PAVLI CASTRENSIS

Auenionica Praelectiones.

IN TITVLOS QVAM PLVRES PRIMÆ
partis ff. Veteris, necnon secundæ Digesti Noui, sanè
per quàm vtilis, & necessariæ.

*Nunc demum summa fide, curaq; peruigili ab innumeris propè mendis ac erroribus, qui
in alijs editionibus passim conspiciuntur, repurgata:*

Cum solitis etiam summarijs, & Indice in calce huius voluminis copiosissimo.

VENETIIS, MDXCIII.

Elenchus Rubricarum huius Voluminis.

D E iudicijs.	fol. 2.	Quemadmodum seruitus amittatur.	53
De inofficioso testamento.	11	Si quadrupes pauper. feci. dica.	eadem
De petitione hereditatis,	17	Ad legem Aquiliam.	54
Si pars here. petatur.	27	Finium regundorum.	56
De bonorum possessione hered. peti.	28	Familiae eriscundae.	57
De rei vindicatione.	cod.	Communi diuidundo.	61
De publiciana in rem actione.	33	De publicis iudicijs.	62
Si ager vectigal. vel emphi. pe.	35	De accusationibus.	cod.
De usufructu.	codem	De custodia reorum,	65
De usufructu accrescendo.	40	Ad legem Iuliam maiestatis.	66
Quando dies usufructus cedat.	41	Ad legem Iuliam de adulterijs.	eadem
Quibus modis usufructus amit.	eadem	De vi publica.	70
De usufructu earum rerum quae usu consu.	43	Ad l. Iuliam de vi priuata.	eadem
Si usufructus petatur.	eadem	De fidei iuris.	71
De operis seruorum.	44	Ad l. Pompeiam de parricidijs.	72
De usu & habitatione.	eadem	Ad l. Corneliam de falsis.	eo.
Usufr. quemadmodum caueat.	45	Ad l. Iuliam repetundarum.	75
De seruitutibus.	eadem	Ad l. Iuliam peculatus.	eo.
De seruitu. urbanorum praediorum.	46	Ad l. Iuliam ambitus.	76
De serui. rusticorum praediorum.	48	Ad l. Flauiam de plagiarijs.	eo.
Communia praediorum.	50	Ad senatuscon. Turpil. & de aboli.	eadem
Si seruitus vendicetur.	51		

PAVLI CASTRENSIS I VRISCONSULTI PRÆSTANTISSIMI.

Prælectiones Auenionenses in digestum Vetus.

Quas Auenione plausibili auditorio foelicissimè dictauit, nouissimè summa cura fidelique diligentia recognitæ, & emendatæ, suisque summarijs auctæ, & ornatae, in gratiam & communem omnium vtilitatem incipiunt, in
Librum Pandectarum Quintum.

- 1 Iudicium in iure uariè dicitur.
- 2 Iudicium, causa, & instantia, in quo differant.
- 3 Iudicium ordinarium quid sit.
- 4 Iudicium civile quotuplex habeatur.

De iudicijs.

Rubrica.

Continua. Vt in glossa. Ad euentiã tñ totius tituli sciendũ, qd iudicium dñ multis modis. Primo modo idem est qd discretio, vt iste hēt bonum iudiciũ, i. bonã discretionē. vt in §. prætereã. Insti. qui. non est per. fa. te. & in capitu. graue. de pben. Secundo modo pro actione, vt l. j. C. fami. ercisc. Tertio pro snã, vt in c. bonæ. s. nec obstabat. de post. pla. Quarto pro autoritate, vt in c. 2. extra eo. Quinto pro foro. extra eo. c. quanto. Sexto pro vltima voluntate. extra de testamentis. c. fin. Septimo pro instantia causæ, & ita capitur in isto ti. & vide gl. in l. ordinata. §. sed si quas. j. de lib. cau. Item est sciendũ, qd nos habemus cãm, iudicium, & instantiam, q̄ vñr synonima, differunt tamen, quia causa dñ prout res in iudicium deducitur: iudicium prout in iudicio prosequit, instãtia prout snã terminatur: vt in c. forus. eã de verb. sig. Vnde iudiciũ prout hic sumitur, tripliciter nominatur. Vno mō iudicium. vide de hoc plenè p Ioã. Mo. e. lib. 6. in rub. vbi ponit. 15. significata. Alio modo dñ negotium. Alio modo iurgium. Alio modo lis. vt in d. c. forus. circa princip.

1 Queritur quid est iudicium ordinarium. est actus legitimus triũ personarum, iudicis, actoris, & rei. quod a iudice tanq̄ a nobiliori nominatur, vt in d. c. forus. §. iudex. Iudicium vero extraordinarium dñ duarum personarum. ut in d. c. forus, vt iudicis, & rei. & dic, vt ibi. Glossa rubricæ quærit quotuplex sit iudicium, & dicit, qd duplex: civile, & criminale: tu tertium adde mixtum, ut si vir propter adulterium mulieris agat ad separationem thori. c. tua. extra de adulte. Item sciendũ est, qd iudicium civile est quadruplex. Quoddam est vñe: vt petitio hæreditatis j. de peti. hæred. per totum. Quoddam est generale, ut pro socio. neg. gest. tutelæ, vt l. pro socio arbiter. j. pro soc. quoddam est singulare, vt j. de rei vendic. per totum. Quoddam est commune, vt fam. ercisc. ut l. in tribus. j. eod. vide omnino Io. Mo. ubi supra & per Ioan. An. in nouella. eod. ti. in rubr.

LEX PRIMA.

- 1 Doctor scholasticorum est iudex.
- 2 Prorogatio iurisdictionis partium consensu, num citra litis contestationem fieri possit.
- 3 Prorogationem iurisdictionis per quemlibet actum iudicum fieri posse.
- 4 Clericus iurisdictionem cur sine episcopi licentia nō prorogat, Laicus uero sic. Et quid in uasallo. nu. 6.
- 5 Honor cuiusque lucro preferendus.
- 7 Clericus duos habens iudices an altero inuito in alterum ipsorum consentire queat.
- 8 Laicus an in his, in quibus episcopum iudicem habet, possit in laicum citra episcopi licentiam iurisdictionem prorogare. Et possit committere eidem ex communicandi facultatem, & nu. seq.
- 10 Exempti an possint sine Papæ licentia iurisdictionem prorogare.
- 11 Iurisdictionis uoluntaria an possit prorogari.
- 12 Prorogatio in criminalibus an locum habeat.

Sise subijciant. Ista ē notab. lex vtilis, & est prima, quam repetij in ista ciuitate in scholis palatii apostolici. & h. d. Iudicis habentis iurisdictionem, & tribunal, vel iurisdictionem tñ, potest iurisdō prorogari. h. d. fm Bar. vel sic. si partes cōsentiant in non suum iudicem, faciunt ipsum iudicem suum, dummodo habeat iurisdictionē ordinariam cum administratione, vel sine. h. d. & sic in ordinario sit prorogatio de persona ad personam: sed in delegato non: vt in c. P. & g. extra de offi. dele. In tex. iurisdōni, s. iudicis non sui. Et no. verbum subijciant: quia p hoc vñ, qd possit fieri prorogatio per pactũ. In tex. tribunali præest. s. qui hēt iurisdōnem cum administratione, ut iudices ordinarij. In tex. uel q̄ aliã iurisdictionē, s. sine administratione, vt j. in Doctore q̄ est iudex scholaris, uel in consule mercatorum. & de ista materia prorogationis hñ hic & l. seq. vsque ad §. legatis. & C. de iurisd. omn. iu. l. j. & l. si quis ex. C. de epil. au. in iure ciuili raro alibi reperies. Ca nonistæ uero hñt plenius istam materiam, quicquid tamen hñt, hñt a legistis, & ponunt ipsi in d. c. P. & g. & c. de causis. & c. qm̄ olim Abbas. extra de offi. deleg. & extra e. c. j. & c. statutum. §. in nullo. de rescrip. li. 6. Glo. j. opp. j. tripliciter circa prin. dicit Guil. de Cun. qd si partes consentiant in iudicem cuius iurisdō prorogatur, hoc pot fieri lite non contestata, ut l. cum receptum, de iurisd. om. iud. & probat tex. subijciant, fm eum. Sed opp. j. glo. de l. si quis in conscribendo. C. de pactis. Sol. ibi non fiebat prorogatio, nec pactum de consentiendo in iudicem nō suum: sed tñ de non opponendo fori declinatoriam. Item pot ēt fieri prorogatio per alios actus litis contesta. præced. lite tñ contestata oĩa confirmantur: ut uideamus in simili, qd si pars non citata ueniat ad iudicium, & ibi litem cōtestetur, valet: quia omnia per litem contest. confirmantur. Sed pone, qd litigatur in causis modicis, & breuibus coram non suo iudice, in quibus non requiritur lit. contest. quæritur qñ dicatur eius iurisdictionis prorogata? dico j. qd per quemlibet actum iudicum sit prorogatio. l. nihil. C. de pro curat. Sed quæritur fm Pet. pone qd duo iurisdictionem alicuius prorogauerunt, & aliquis actus factus est, nunquid possint pœnitere ante litis contestatione. do. Petr. qd sic, quia hoc sibi a iure concessum est, & sine pœna per l. si conuenit. in glos. alleg. Ex quo no. qd obligatus ad factum si non fiat, quod conuenit, non tenetur ad interesse, quod tene menti: quia est contra communem regulam l. si quis ab alio. §. primo. de re iudicata. Oppo. glo. secundo de §. œconomos. Sol. de iure ff. poterat fieri prorogatio per quemlibet etiam clericum per l. istam: quæ generaliter loquitur. Fallit in d. §. œconomos. Sed de iure canonico aliter est ordinatum, ut in glossa. & per constitutionem Federici positam in auth. statuimus. C. de episco. & cler. Quæritur j. quæ est ratio quare clericus non potest iurisdictionem prorogare sine licentia episcopi, & tamen laicus potest? Bart. dicit, quod ratio est, quia fieret præiudicium episcopo, & clericus commodum afferret iudici seculari, quæ ratio cessat in laico, cum omnes laici sint subditi Imperatori, & omne commodum applicatur sibi, sub quocunq̄ iudice seculari fiat. Et ista ratio non dñ ualere, nec hodie locum sibi uendicare, cum etiam in laicis sint iurisdictiones distinctæ, & commoda separata. Item quia si propter præiudicium, quod fiebat episcopo impediatur fieri prorogatio a clerico: eadem ratione non potest fieri a laico, quia facit

præiudicium suo iudici quo ad honorem. honor est. n. iudicis habere multitudinem caularum, vt l. si seruū. §. sed eum l. §. de arb. ergo si pp commodū pecuniariū poterat impedire, multo magis pp honorem, quia ꝑ honor ꝑferendus est cuicumque lucro l. Iulianus. j. si quis omif. cau. te. & l. reprehenda. C. de inst. & subfti. sub condi. fac. Sed hoc est fallum, qꝫ iudex laicus possit impedire prorogationem, vt hñ per Cy. in d. l. si quis ex consensu. ergo ratio sua non procedit. innuit etiam ipse, qꝫ vbicumque fieret ꝑiudicium pecuniarium, iudex posset prorogationem impedire, quod tamen est falsum. nimis enim restringeretur materia prorogationis. Et ideo dicit, qꝫ ratio est, quia maiorem iurisdictionē habet episcopus in clericū, quā habeat iudex secularis in suū subditum. Episcopus enim habet potestatem in clericum quo ad mores, & potest etiam beneficio ipsum ex causa priuare, quod tamen secus in laico. Quid enim ad viguerium, si laicus non habet bonos mores, uel malē gubernet bona sua: certē nihil. Et ista intelligas in iudice qui habet iurisdictionem tantum in litibus, & causis, quia si esset iudex, uel alius superior, qui haberet iurisdictionem in laicum ultra causas, & lites, vt domini castrorum, ipse laicus sine consensu ipsorum, non posset iurisdictionē prorogare. vassallus ꝑ enim sine licentia domini non potest, ut in c. cæterum extra. eod. tunc enim est eadem ratio, quæ est in episcopo. Quæritur ꝑ quid si clericus habet duos iudices, nunquid poterit in vnum ipsorum, alio inuito consentire? gl. videtur hic dicere, qꝫ non distingue duos casus, quia interdum isti iudices æquē principales, & tunc refert, quia aut iste alias iurisdictionē parem habet, vt erat olim in ciuitate Remen. vbi archiepiscopus, & archidiaconus habebant iurisdictionem parem, nec dependebat ex parte clerici, & tunc erit locus præoccupationi. ꝑ c. in pari. de reg. iur. lib. 6. & ibi Ioan. And. in mercurialibus. ubi disputat hanc q. Aut dependet ex uoluntate clerici, licet sint æquē principales, clericus tunc potest forum declinare etiā sine licentia alterius. c. j. de iud. quod no. in auth. habita. ne filius pro patre, interdum sunt quidam subalterni, vt si esset ita de consuetudine, qꝫ clericus primo conueniretur curam archidiacono, & post coram episcopo: & certē tunc potest consentire in episcopum sine licentia archidiaconi, vt no. singulariter Inn. in c. dilecto. circa medium. extra de offi. archi. & tenementi, quia nō est alibi. facit, quod not. idem in c. quæ ecclesiar. extra de offic. ord.

8 Sed ꝑ quæritur nunquid laicus in his in quib. habet iudicē ep̄m possit iurisdictionem laici iudicis sine licentia episcopi prorogare? & dic, qꝫ non, in merē spiritualibus, ut in c. decernimus. extra eo. ti. Sed nunquid in alium episcopum? dico, qꝫ sic, per l. ex consensu. C. de episc. audi. secundum unum intellectum secundū quē intelligitur de prorogatione. ꝑ Sed nunquid potest sibi dare licentiam excommunicandi? & dic, qꝫ non, vt in c. pen. & glo. alle. & no. Inno. in c. de caus. eod. ti. & in c. quoties cordis oculus. j. quæstio. 7. ratio, ideo quia Deus dedit istam potestatem episcopo in tuos subditos, & illud quod a Deo uenit prorogari non potest in alium. vt in c. ratio nulla. de præben. in simili. Sed ꝑ nunquid exempti possunt iurisdictionem prorogare sine licentia Papæ, & dicit, qꝫ non, ut in c. autoritate de priuile. li. 6. Sed nunquid idē inuito delegato cognoscere poterit, pone. n. qꝫ Papa delegauit alicui aliquam causam, episcopus vult cognoscere inuito delegato. nunquid potest, & dñ, quod aut iste datus est ad requisitionem partium, & tunc antequam incipiat iudicium potest cognoscere, vel ante literarum præsentationem, arg. c. nostrum. de appel. & c. super eo. Aut fuit datus proprio motu, & sine postulatione, & tunc quia princeps causam ad se vñ aduocare, non pōt etiam consentiente delegato, ut in c. ex conquestione. de restit. spol. & ita no. Inno. in c. ad petitionem. extra de accusationibus, & hoc uidebatur dicendum in prin. Circa ꝑ principium gl. quæritur nunquid possit uolūtaria iurisdictione prorogari, & dic, qꝫ aut loquimur inter personas inhabiles, & non potest, ut l. inuito. §. tutoris datio. de tute. inhabilitas. n. personarum impedit prorogationem, ut l. j. C. qui legi. perso. habent standi in iudicio. & j. dicetur. Aut quæritur de personis habilibus, & potest, ut l. j. C. de emancip. lib. Sed quæritur quid in notario, si mādāt ut alius scribat, quæritur nunquid possit de incerto, dic, qꝫ non, vt l. in frau. §. quoties. ff. de iure. fisci. & l. repetita. de episc. & cler. per Guil. In glo. si. quæritur ꝑ nunquid in criminali causa possit fieri prorogatio, & breuiter dicendum est, qꝫ sic, dum tamen ille cuius iurisdictione prorogatur habeat merum imperium, vt gl. si. dicit per l. fin. C. vbi de crimi. agi oportet. & l. inter cons. ad mu. l. j. C. ad l. Cor. de sicar. ad l. fla. de pla. l. j. Et ista sunt vera, quando per se proceditur per viā ordinariam accusationis, quia secus esset, si procederetur per viā inquisitionis, quia tunc maleficia remaneret impunita, & daretur occasio delinquendi. aliquis enim incontinenti, qꝫ maleficia commisisset, iret ad iudicem amicū suum, cui forte daret pecunias, & præueniret iudicem ordinarium, & ita maleficia remaneret impunita, & hoc no. ponit Bald. in d. l. si quis ex consensu. de episc. audi. qꝫ nullus alius ponit. tene menti: residuum materiæ uidebis in l. seq.

- 1 *Consensus in prorogatione, siue de re ad rem, siue de loco ad locum, siue de persona ad personam, siue de tempore ad tempus, quis, & cuius requiratur.*
- 2 *Voluntatem coactam uoluntatem esse.*

Consensisse. Cōsentire dñr illi, qui sciunt se nō subditos iudici, & corā ipso litigāt spontē. Si autem errant in iure, uel in facto, uel nō sponte litigent, consentire non uidentur. h. d. Et no. ꝑ qꝫ nō requiritur qꝫ talis consensus sit expressus, sed sufficit tacitus per litis contestationem comprehensus, qñ fit prorogatio de persona ad personam idem, qñ fit de re ad rem, ut colligitur in c. cum olim Abb. de offic. deleg. Sed qñ fit de loco ad locum, debet esse expressus. tex. est cū gl. in c. statutum. §. in nullo. extra de rescrip. lib. 6. Qñ de tempore ad tempus, dic, ut colligitur in c. de causis. de offi. dele. Item adde, qꝫ si partes litigent vsqꝫ ad finem iudicij, non pp hoc præsumuntur consentire, nisi sciant iudicem esse incompetentem. ut no. in Spe. de compe. iud. aditione. §. j. ver. sed nunquid præsumitur. Ista l. uenit ad declarationem l. ꝑced. qñ dicant consentire. Consentunt etenim tacitē litigando, nō em̄ requiritur, qꝫ expressē dicant prorogamus iurisdictionē tuā & hoc in prorogatione de persona ad personam. idem de re ad rem. sed in prorogatione de loco ad locum, uel de tempore ad tempus, debent hoc expresse dicere, vt s. dixi. ibi, si putarunt. serore iuris, aut errore facti. In gl. nulla op. quia ꝑ coacta uoluntas, est uoluntas, ut si aliter. ꝑ si dos. Sol. hic est speciale in dote, alius casus est in matrimonio carnali, ut in c. cum locum, de sponsalibus, idem in spirituali, ut in c. bonæ. de elect. item opp. gl. de l. in terdū. qꝫ cum falso tut. Sol. dic, qꝫ ibi fuit facta compulsio ꝑ iud. competentem. Quæritur nunquid ambæ partes debent consentire, uel sufficiat vnus. Pe. in l. si quis ex consensu. alle. qꝫ ambæ debent consentire. Tu dic, qꝫ aut iudex est incompetentis respectu vtriusqꝫ patris, & tunc utraque pars debet consentire. ita intelligit opinio Pet. Si uero iudex est incompetentis respectu unius tm̄, & tunc sufficit consensus illius, qui non est de iurisdictione, quia tunc in illius præiudiciū tm̄ agitur, & ita intelligo dc̄m Spe. positum in ti. de comp. iud. adi. §. j. ver. sed quid si duo Pitani.

- 1 *Iudex in quem prorogatur iurisdictione, an habeat necesse expresse dicere, placet, quod prorogetis, ad hoc, ut prorogatio teneat. Et an saltem requiratur eius scientia.*
- 1 *Statuto cauente, qꝫ minor citra duorum consanguineorum consensum non contrahat, an si cum duobus consang. contrahat sine curatore, efficax sit contractus.*
- 3 *Iudex si absentem citari fecit, nec seruies retulit, & sic in absentem processit, an ualeat processus sine seruientis relatione factus.*

§. Conuenire. In prorogatione iurisdictionis de persona ad personam sufficit consensus partium, nec requiritur consensus iud. quia lex Iulia. priuatorum iudiciorum de consensu tantum partium facit mentionem, non de consensu iud. & nos debemus esse contenti uerbis legis. h. d. notabiliter. In tex. consensus. i. scientia. i. dicere, vt ꝑ requiratur, quod iudex sciat se non esse iudicem competētē, quod prorogēt iurisdictionem in eum, non autem intelligas, quod requiratur, vt iudex debeat expresse consentire, dicendo placet mihi, qꝫ pro rogetis iurisdictionem in me, ut patebit ex his, quæ statim dicam. Finis istius tex. inducitur ad q. ꝑ si statutum dicit, qꝫ minor debeat contrahere cum consensu duorum contanguineorum, ipse contraxit cum consensu illorum, & non curatorum, nunquid ualeat, & uidetur, qꝫ sic per istum tex. contrarium tamen uerum, quia de iure communi debet interuenire autoritas curatorum, ut l. si curatorum. C. de in inte. rest. nec ob. ista l. quia hoc qꝫ requiratur autoritas iudi. nulla alia lege cauetur, ac in l. j. de verb. obl. quoties. Opp. extra glo. qꝫ requiratur scientia iud. quia quoties alicui datur potestas, & nescit, nō ualeat, quod agitur, vt l. quæro. §. de eo qui pro tuto. ne. gessit. Idem in hærede. l. si hñs institutus. j. de hæred. insti. ergo ita dicamus in iud. ista est fortis opp. Sol. interdum ille qui habet potestatem, nescit illud, quod ei principaliter dat sibi, quod facit, & tunc non ualeat, quod facit interdum qui habet potestatem scit illud quod principaliter est causa suæ potestatis, non tamen scit quomodo, nec alias circumstantias, & tunc non uitiatur. in l. qui sibi dubitet. de acq. hæ. & l. Gallus. §. sciendum. de lib. & posthu. & ita hic in iudice, quia sciebat se iudicem, nesciebat tamen quomodo, utrum esset ordi. uel prorogatus, & quod facit non uitiatur, ut hic. Ex quo infero, qꝫ si iudex sciat se iudicem incompetentem, & ignorat utrum partes sciant, uel ignorent prorogationem, quod nō ualeat ꝑcessus.

- 3 *Infertur etiam ad aliud, iudex fecit citari absentē, seruientis tamē non fecit sibi relationem, & iudex procedit contra absentem sine relatione, qꝫ non ualeat processus, quia ignorat illud quod est causa sui processus. Item inducitur ad aliud, qꝫ si iudex ferat sententiam, & sciat litem non fore conte. qꝫ non ualeat, secus si ignoraret quō esset conte. utrum ꝑ confessionem, uel negationem. primum dicit Bar. in l. hæc autem. §. non defendi. j. quib. ex cau. in*

In poss. ea. Quia ad hoc, ut quis contumax per iudi. pronuntiet, dēt constare iudici de contumacia, vt ibi, facit quod no. in simili. in c. prudentiam. de offi. dele. pro quo facit, quod not. Inn. eo. xi. in c. consuluit. in gl. iustē. eo. tit. & iō p̄siliū est, quod iudex dicat, visis citatio. conte. & c. & de hoc ēt ponit Bar. in l. multū, de condi. & de. & alle. istum tex. pro secundo, facit quod dixi i d. l. Gallus. s. si eius. j. de lib. & posth. & dixi ibi in l. qui in domini j. de testa. ubi etiam hoc anno præterito tetigi.

- 1 Prorogatio temporis ad tempus quando efficaciter fiat, & quando non: Et scientia iudicis requiratur. Et quid in alijs prorogationis generibus.
- 2 Episcopus quo casu extra territorium, etiam inuito alio iudice iurisdictionem suam exerceat.
- 3 Prorogatio de habitu ad actum quando fiat.
- 4 Iurisdictione prorogata num sit eadem natura cum prima, an uero diuersa. Et an a prorogato iudice appellari possit.

§. Si iudex. Iurisdictione delegata potest prorogari de tpe ad tps de consensu ambarum partium, & ēt iudicis, nisi per delegantem fuerit prorogatio inhibita. h. d. nota. In tex. datus. i. delegatus. Principali. i. principis qui delegauit. In glo.

- 1 Inhibita: interdum tps apponitur iudici, & iurisdictioni, & pōt prorogari, ut hic. interdum apponitur tempus iudici tātum, ut in ordinario iudice, ut si statutū dicat, q̄ si causa ventiletur inter duos consanguineos, q̄ terminet. j. duos menses, & tunc loquitur l. 3. C. vt intra certum tempus, & vt omnes tam ci. quā mil. l. si. Interdum statuitur iurisdictioni, & instantia: & non pōt prorogari, vt l. properandum. in gl. alleg. Circa gloss. istam quæro quomodo intelligitur hic consensus. respondeo pro scientia, i. oportet, q̄ iudex sciat, q̄ partes prorogauerit de tempore ad tps iurisdictionem. Sed quare in hoc casu requiritur scientia iudicis, cum secus est de prorogatione de persona ad personam? respondeo, q̄ hic pro tanto requiritur scientia, quia si ipse ignoraret illud, quod est principalis causa sui processus, non ualere, q̄ fieret, iudex enim ad certum tps datus finito tpe scit se iurisdictionē non habere, & ita si ignorat principale, nō ualet p̄cessus, vt l. quæro. j. quod cum falso tu. & l. hæres institutus. de acq. hæ. Et idem est prorog. de loco ad locum, & de re ad rem. Requirit em̄ scientia iudicis, quia alias nesciret principale processus. In prorogatione aut̄ de persona ad personam non sic, q̄ licet iudex nesciat prorogationem partium, tñ pōt procedere, quia iuste pōt ignorare, uel credere, uel nescire vtrum illi sint subditi, uel non, & semp̄ credit illud, quod est principalis cā sui processus, iurisdictionem, credit. n. uel credere pōt illos esse subditos suos, & iō semper se scit iudicem, licet nesciat quō, & iō ualet processus, vt l. qd si dubiret. de acq. hæ. secus tñ si sciret illos nō esse subditos s. proximi. s. dixi. Nunquid possit fieri prorogatio de loco ad locū? & post multa dic, aut loquimur in delegato, & tunc dic, ut in ca. statutū. §. in nullo. de rescr. li. 6. quia pōt fieri ēt inuito iudice, q̄ tex. ibi generaliter loquitur: aut loquimur de ordi. Et tunc dic, q̄ si iudex illius loci ubi fit prorogatio expresse prohibet, qd̄ pōt: & tunc nō pōt fieri. Aut tacet, & pōt. ut l. h̄s in fundo. de usufruc. l. e. & c. facimus. de rest. spo. & ista est uera iter nō suos subditos, si aut̄ inter suos subditos ex territorium uellet cognoscere vna parte inuita, & non pōt, nisi in calu sp̄ali, qñ ep̄s est expulsus de sede: quia tunc potest etiam inuito iudice in alieno territorio, vt clem. quamuis. in princ. de foro comp. rō est, quia iudex ex territorium pro priuato habetur, vt l. præles. de offi. præsid. Est & alia
- 2 species prorogationis de habitu ad actum, de qua per Inno. in c. prudentiam. extra de offi. dele. & per Bal. in l. si quis ex consensu. C. de epi. aud. & fit quando tribus, uel pluribus committitur causa cum clausula, q̄ si omnes interesse nequeant, q̄ duo ex ipsis procedant: quia procedere nō debent, nisi tertij iudi. habeāt excusationem literatoria, uel nuntium speciale, ut d. c. prudentiam. & licet quilibet ipsorum habeat iurisd. habitu, non tamen actu partes tamen in ipsos duos tunc actu possunt iurisdictionē prorogare ēt non habita excusatione tertij. ita ponit Inno. in d. c. prudentiam. Idem est in iudicibus quorum iurisdictione, quantum ad exercitium finitur ante tempus eorum per octo dies. vt l. pridie. s. de ferijs. & l. omnes. cum gl. C. de ferijs. licet enim per illud tempus non habeant iurisdictionem actu, tamē partes possunt in eos iurisdictionem prorogare. ita no. magister meus do.
- 3 Bal. in d. l. si ex consensu. de epi. au. An autem iurisdictione prorogata sit eiusdem naturæ cum prima, vt habeat propriam naturam? hic ponit Pet. in d. l. si quis ex consensu, & q̄ eiusdem naturæ est. An aut̄ possit appellari? idem tenet ibi, q̄ sic, si talis sit iudex prorogatus, a quo aſs poterat appellari. ut le. consensu. ff. de appella. Ad unum tamen aduerte, q̄ iurisdictionis prorogatio de tpe ad tps non potest fieri in eodem post tps suum finitum, quia priuatorum consensus non facit iudicem. secus in delegato, & ita intelligitur hic prorogatio de tempore ad tempus.

§. Legato. Qui causa legationis, uel testimonij dicendi, aut alia iusta, & probabili causa nō merè vo-

luntaria, se transfert ad aliquem locum, ubi sortitur forum rōne communis patriæ, uel ratione originis, aut qualibet alia rōne, non pōt p̄ueniri, sed hēt ius reuocādi domū. h. d. vsq. ad §. oēs, ibi si non. Limitatur hoc sex modis per ordi. Præmitte pro euidencia, q̄ multis modis quis sortitur forum, vt l. absens. j. eo. tit. in tex. Romæ, ubi sortitur forum ratione communis patriæ, uel alio loco ubi sortitur forum alia causa, puta, originis. Et est rō, ideo ne officium sit eis damnosum, ut l. uidelicet. s. qui. ex cau. maio. alia ideo ne turbetur officium legationis, uel tertia. ideo quia sunt ibi ad tempus breue. ut l. quælitum. §. idem respondit. de fun. instru. Et inducit hoc Bar. q̄ etiam isti de quibus hic, non possunt pro represalijs capi, nec etiam detineri. quod est not. Et no. gl. destinati. etiam glo. uenerat.

- 1 Aditio quandoque quodammodo fit coactē, & quandoque nuda uoluntate, & non factō.
- 2 Statuto si cauetur, q̄ quis conueniatur cessante omni priuilegio, qualiter intelligi debeat.

Versi. Omnes. Hic limitatur illud quod dī in §. legis. sex modis vsq. ad §. in omnibus.

Prima limitatio, quod illa sunt vera, qñ conueniunt super p̄ctu, uel obliōne alibi facta, secus si super p̄ctu celebrato in eodē loco in quo reperiuntur. Ibi. n. omnes s. dicti possunt conueniri, si p̄xerint ante tpa suæ legationis. secunda limitatio, quod illa procedunt durante cā rationabili pp̄ quam ibi sunt, sed ea finita possunt conueniri. tertia limitatio, q̄ illa procedunt qñ conueniuntur sup̄ p̄ctu celebrato in propria terra, uel prouincia. si aut̄ conuenirentur de p̄ctu factō extra prouinciam, non possunt petere se remitti, perinde ac si in illo loco proprio ubi reperiuntur p̄xissent, ratio ideo, quia p̄hendo extra prouinciam vñr consenti re, q̄ extra prouinciam conueniantur. vnde indebitē petunt se ad locum proprium remitti. h. d. vsq. ad §. sed si agant. In tex. plane, secunda limitatio. Item tertia limitatio in gl. p̄xerūt q̄a dicit, secus in quasi p̄ctu, forte istud non esset verū in quasi p̄ctu, q̄ sit ex mera uoluntate, & p̄sistit in scō, ut in ne. gest. q̄a sunt alia rōnes, q̄ in aditione, q̄ quodammodo fit coactē: vt nō adita nō trāsmittatur, & q̄ sit ēt nuda uoluntate, & nō factō. In gl. p̄pellit. no. gl. secundo quatenus dicit de priuilegio cessante. Idem no. in p̄ctu. ut in l. h̄s absens. j. eo. j. Et facit ad q. si statutum dicat, q̄ qs conueniatur omni priuilegio cessante, quod debet intelligi de priuilegio impetrato, non a pacto, uel statuto concessō.

- 1 Reconuentio in criminali num fieri possit.

§. Sed & si agant. Ille qui agit coram aliquo iudice potest coram eodem conueniri, uel reconueniri, nec potest declinare forū eius, nisi agat ex cā, q̄ sibi inuito accidat. h. d. no. & est quarta limitatio. Iste §. inducitur ad j. q̄ in causa criminali non potest fieri reconuentio secundum Bar. in auth. & p̄nr, quod verum est, quando illa cā reconuentionis est minor, quam criminalis. Constat, tamen, q̄ cā reconuentionis, & reconuentionis debent simul terminari. Et ita non potest fieri hic, quia causa criminalis est maior. iō prius dēt terminari l. per minorem. j. c. licet iste §. modicum ad hoc faciat quia hic non agebatur criminaliter, sed ciuilitate tantum. Item inducitur ad q. an clericus in causa conuentionis possit reconueniri coram iudice sæculari, & tunc, aut in causa ecclesiastica, & spiritali, & non potest, ut c. decernimus, & c. quanto. de iud.

Aut in cā prophana, & tunc, aut circa eandem causam, uel contingentem, & potest reconueniri, aut fortē si agat petitorio, pōt reconueniri in possessorio, uel simili, vt & in l. 3. de quib. reb. ad eundem iudi. ea. Aut in causa prophana penitus separata, & tūc si suæ ecclesiæ non potest, quia sicut ecclesia non potest conueniri, ita nec reconueniri. Aut in causa prophana sua, & in hoc est dubium, quia quidam dicunt, q̄ nullo modo potest. c. de causis. de or. cogni. tamen opinio est, q̄ possit per c. at si clerici. de iud. & ita ibi uidetur tenere Io. And. 3. q. 8. §. cuius agendo. in princ. probatur in §. Reuerendissimis. in auth. de san. epi. & quod no. in d. auth. & consequenter.

§. Sed si dubitetur. Super exceptiōe dilatoria cognoscendum est, & pronuntiandum antequam ad ulteriora procedatur, & si pronūtiatur illā ob stare, remittetur opponens ad iudicē competentem præstita cautione, q̄ certa die coram illo competenti iudice comparbit, hoc dicit multum no. per Bald. Et ponuntur hic 5. & 6. limitationes ad §. legis: nam personæ de quibus ille §. loquitur. in duobus casibus hic contentis respondere tenentur. Opp. cōtra primum, quod non sit super dilatoria pronuntiandum d. l. j. C. de or. cog. Solut. ut infra eod. l. de qua re. Item contra secundum de c. si. de sent. excom. Sol. ibi in clerico, cui opponitur sententia excomūnica. de qua laicus se intromittere non debet, hic uero in laico. No. gl. promissione, quæ semper alle. & est similis in l. nisi. §. quamuis, si cui plus quam pl. fal. & l. j. de prato. stip.

Pauli Cast. Nouæ prælect. in ff. Vet. A 3 Circa

Pauli Cast. Noua prelect. in Dig. Vet.

Circa quam dic, q̄ aut remittitur alicui cautio quam nō potest p̄stare, puta forensi, tunc debet promittere, vt hic in l. cum non facile: si cui plus quam per l. Fal. Si uero semittit aliās, quia non tenet, debet obligare bona, quando est in suo loco, vt l. filio j. vt lega. no. ca. In glossa accipere notat glossa, quod ubi iudex als habet iurisdictionem, habet locum iste tex. aliās non. Idem tenet Inn. in c. praterea. de dila. & Spec. in titu. de comp. iudi. adit. §. 1. verfi. sed nunquid competens. Item no. in eadem gl. q̄ iste text. locum habet in iudi. longinquo, secus in propinquo.

§. In omnibus. Dum exceptio fori discutitur, tēpus, p̄scriptionis non labitur. Bal. & est multum singularis, & vix reperies alibi (protelatur,) vt quia conuentus allegat cām legationis, actor dicit legationem finitam, nam dum iudex de hoc cognoscit, non currit tempus actori. In glo. quā oppo. neutra so. gl. valet. Dic ergo, q̄ in contrario erat certum ipsum fore legatum, & sciebat, hic ignorabat.

§. His datur. Multā non pōt indicere nisi iudex, qui merum hēt imperium. h. d. p̄nam uero quilibet iud. pōt imponere, qui pōt de causa cognoscere, vt not. Inn. in c. licet. extra de p̄e. est autē d̄ia inter multā, & p̄nā. vt l. aliud est fraus. §. inter multā. de verb. sig. In tex. publicē iudicium, i. merum imperium. hic hēt quis possit multā imponere, p̄nam quilibet iudex, quia ex quo a lege d̄i, iudex potest de clarare. ita dicit Inno. in c. licet extra de p̄e.

L E X III.

1 *Iudex aduersus contumacem latitatem ad secundum decretum procedere potest.*

2 *Processus aduersus latitantem contumacem factus, num sit efficax.*

Non videtur. Cōtra illum, qui hēt exceptionem declinatoriam fori nō pōt procedi tanquam contumacem. Bar. p̄mitte, † q̄ contumacem latitantem proceditur ad secundum decretū: vt l. Fulcinius, & in discursu ti. j. quib. ex cau. in pos. ea. Et no. q̄ iste processus factus ē istum tanq̄ contumacem, non valet, q̄ sic esset p̄sens & c. Glo. quærit, & opponit, & primo q̄ ex defectu iurisd. citantis. secundo ex defectu iuris agentis, tertio pp defectum personæ agentis, vt quia est bannitus, vel excom.

Ego dico q̄ pp defectum citationis, vt si citatio fuit facta die feriata, q̄a non valet processus, vt c. si. de fe. item q̄ est defectus ex parte loci, vt s. de arbi. l. sed & si cum dies, & l. quæsitum. de re iud. & clem. pastoralis. eo. ti. de re iud. item q̄ est defectus, quia non tenetur respondere pp priuilegium, vt s. s. legatis: & l. si qs ex aliena. Item gl. si. quæ finaliter distinguit, aut est certum, & nō tenetur, aut est dubium, & tenetur, & valet processus. Bar. dicit contra gl. quia valet processus factus contra absentem. licet absens possit multari. Et ideo tu dic plenius vtrum valeat p̄ces factus contra citatum, & non comparentem, dic ita, aut non tenetur comparere pp defectum iurisdictionis citantis. & tunc nō valet processus, siue esset certum, siue non, vt l. extra territoriu, & capitulo, at si clerici. de iud. quia si tunc non valet sn̄a, vt ibi, nec processus. Interdum est defectus pp alia, & tūc aut iudex scit competere exceptionem absenti, & processus est nullus, vt l. q̄situm. de re iud. & c. si duob. in princ. de appellatio. & est ratio, q̄a iudex debet seruare exceptionem declinatoriam absenti, q̄ obtinet locum p̄sentiæ ipsius, & supplere de facto l. ampliorem. in prin. C. de appel. & ideo quicquid facit q̄ ipsum est nullum. tanquam a doloso factum. Aut iudex nihil scit, tunc tex. in d. cap. si duobus v̄ dicere, quod valet, tu dic plenius, aut pars agens scit exceptionem absenti competere, & tunc dicendum est idē, q̄a non valet. ita no. dicit Inn. in c. praterea. de dilationibus. vbi mirabiliter v̄ glossare hanc l. Aut neuter scit, & tunc, aut est defectus ex parte iuris agentis, & tunc non valet processus ita intelligitur lex. eo tempore de pecu. Aut est defectus propter locum non tutum, & tunc idem in cle. pastoralis. de iud. & d. l. si cum dies. Aut propter defectum citationis, & tunc non valet, ut c. si. de ferijs, interdum est defectus pp defectum personæ agentis, quia agens est bannitus, vel excommunicatus, & tunc idē, quia non valet l. vir bonus. iud. sol. interdum propter priuilegium, vt quia legatus, & tunc si iudex est certus, non valet c. hic allegat. si duobus, & ita intelligo l. si quis ex aliena.

L E X IIII.

Lis nulla. Inter subiectum alterius potestati, & illum cui subiectus est, non potest esse iudicium, nisi i ca su quo penes ipsum subiectum potest subsistere. h. d. P̄mitte, q̄ subiectus alterius potestati acq̄rit illi, in cuius est pt̄ate, vt l. placet. de acq. her. in glo. est alius casus. in l. Imperator. j. ad Trebel. item alius in auth. unde si parens. C. de inoffi. test. signa. glo.

L E X V.

1 *Iudex qui ex causa relaturus est aliquod commodum, an pronuntiare in causa queat.*

2 *Iudex ob modicam causam recusari potest.*

SI quis ex aliena. Citat^r licet habeat de clina toriam fori, tenetur cōpare re, & exceptionem illam opponere, de qua iudex ipse cognoscet, & pronuntiabit. h. d. & in hoc semper all. Quam examina, ut plenē no. in l. ex quacunque. s. si quis in ius uoc. nō ierit. per Bar. & per Inn. in c. p̄terea. de dila. & differt finis a principio, quia principium loquitur, q̄n citatus nullo modo erat de iurisdictione citantis, finis uero loquitur, q̄n citatus erat de iurisdictione, licet habeat declinatoriam. Glo. in fi. oppo. & non soluit. † Ex qua inferunt quidam, q̄ si commoditas aliqua, puta, sportularum perueniret ad iudicem, ipse nō posset iudicare. dicit gl. in l. de iure. j. de muni. Pet. tñ dicit, q̄ ē si iudex hēt utilitatē. pōt pronūtiare, q̄a hoc nō de directo, sed per obliquū arg. l. 1. j. de auth. tut. & est iuse i teste, qui pōt esse testis in testō, i quo aliquid sibi legatur, ut l. qui testō. j. de testis. Bar. tñ tenet gl. hic, & in l. de iure. j. ad Mu. † quia iudex pp modicam suspicionem pōt recusari, puta, si fuit aduocatus, ut l. si p̄tor. s. de iur. omni. iud. sed hæc suspitio posset fieri, & opponi semper iudici, & non posset cognoscere, q̄d esse nō debet, tu distingue plenius, ut dicit Io. And. in c. statutum. de rescr. q̄ aut est contentio de parte ad partem, & tūc iudex licet habeat utilitatem pōt pronūtiare, vt hic, si uero sit cōtētio inter partem, & iudicem cognoscere uolētē de cā propter sportulas, & nō pōt, ita no. Io. An. in d. c. statutū de rescrip. lib. 6. Ponit Inn. in c. ex parte. extra de uer. sig. & in c. uenerabili. in gl. mag. de cēsib. Nūqd valet processus factus q̄ cōtumacem in casu istius l. dic, aut loq̄mur in prin. huius l. & nō valet, i si uero valet, ita notat Cy. in l. ḡnaler. C. de epif. & cler. ubi dicit, q̄ si ep̄s sit uocatus & c. & in c. cum personæ, de priuilegijs. lib. 6. Item debes limitare istam l. q̄n proceditur sup declinatoria, q̄ nō cōtingit negotium principale. ita no. Inno. in c. ceterum. extra de iud. & gl. ū ord. in c. j. gl. si. de inuest. in mari facta. in usib. feud. & q̄a no. Cy. in l. j. C. ubi cā. sta. in sifi. Item inducit ad q̄onem de qua uide p̄ Bar. in l. si. §. diuus. de publ. de denūtiatorib. maleficiorū, q̄ incipit & c. facit in q̄rium uide ibi.

L E X VI.

Cæcus. Circa glo. qd si loquamur de maiorib. iudicib^r, & nō p̄nt fieri, si sint cecī, ut l. si longius. j. e. Secus in delegatis, in quib. nō est tātum p̄iudiciū, ut hic. Item in fi. glo. qualiter sc̄tēriam dabit in scriptis. dic, q̄ iudex ubi nō potest per se, potest tamē assessor. ut no. in l. certi iur. C. eo. ti. & ū ratio in c. si. extra de sentētia, & re iud. lib. 6. Et inducitur ad q̄ si filius uasalli sit cæcus, & adhuc potest de feudo inuestiri.

L E X VII.

1 *Declinatoria fori quando opponi debeat.*

2 *Milites quandoque largè sumuntur, & qui sunt.*

3 *Citatione sola num quis forum sortiatur.*

SI quis postea. Declinatoria fori superueniēs post citationem, nō eximit quem a foro h. a. Bar. uel sic. P̄uento per citationem, non prodest status mutatio, nec noui priuilegi acquisitio, quin coram iudice citate teneatur litigare, glo. all. cōcor. l. cum quid. s. de iuris. om. iud. & c. pe. de foro competēti. Et adde l. in colam. la. 2. & qd̄ ibi notat. j. ad Municipi. & C. ut lite pen. l. 2. & quod no. in c. ut de bitus. de appellatio. in gl. & quod no. per Bar. j. de p̄en. l. j. & per Io. And. in c. j. de ob. ad ratioci. Vel alterius fori, qui mutauit domicilium, quod potest, ut l. quæ manumittitur. C. de ope. libe. & l. domicilium. ad Municipi. in gl. pe. soluere ū l. quod aut. si quis cau. per l. nō distinguemus. §. item si Romæ. s. de arbi. dic, ut in

1 *contra. Et illa uera, q̄ fantelitem contest. dēt opponi declinatoria, quando añ litem cōtestatam competit. si uero post litem cōtestatam superueniret, tūc opponi posset, ut in c. insinuāte. de offi. dele. & adde l. nos accusare. §. hoc b̄nficio. j. de accusa. ubi p̄batur, q̄ exceptiones dilatorie superueniētes post litem cōtestatam sine facto cōuēti possūt opponi. Pro quo leg. 2. C. de cōsor. eiusdem litis. Item sol. l. qui cum uno. §. reus. j. de re mili. † scilicet, quod milites largo modo dicuntur omnes, qui super aliquo officio se exercent, ut militia mercatorum, militia camporum, Sol. gl. uidetur diuinatio. Ideo Bar. dicit, q̄ dicendum est, sicut ad primum cōtrarium, quod aut fuit inuitus factus, & prodest, aut uolūtarius, & non prodest, ut hic, sed ista Sol. est contra illum §. quia ibi de uolūtario expressē loquitur. Et ideo dic, quod ille §. nihil facit, quia ibi nō agitur, coram quo conueniatur de primo delicto, de quo erat accusatus, quia certē esset accusatus coram primo, ut hic, si de secundo delicto qd̄ commisit, eo ipso, quod est accusatus, & uolūtariē fit miles, quia tunc debet puniri coram magistro militum de illo delicto, quod secundo commisit, ut hic. Sed oppo. de l. iuris ordi. C. de iurisdictione omnium iudicum. quia uidetur, quod potest mutare forum, & ideo uidetur, quod de nihilo nobis seruiat. Sol. interdum quis fortitur, forum*

forum ratione factus, & tunc non potest mutare, quin semper in loco contractus conueniat, ut in contra. interdum ratione domicilij. & potest, ut hic. Secundo topico. quia non videtur, quod per citationem, imò requiritur lit. contest. ut j. eo. vbi captum. Imò est videtur, quod nec nisi præoccupetur in primo, ut in capitulo cum ab homine. de iud. cum sibi, dico, quod tres sunt casus: quia interdum fit præoccupatio de iurisdictione ad non iurisdictionem & tunc fit præoccupatio per habentem iurisdictionem per solam citationem, ut hic. Interdum fit præoccupatio de iurisdictione ad iurisdictionem, ut quia sunt duo iudices habentes in eodem iurisdictionem, & tunc non fit præoccupatio, nisi per lit. contest. ut l. vbi captum, quia non dicitur incipi, nisi per lit. contest. & ponit Bar. in l. si pluribus. de leg. j. & hoc quoniam iudices. scilicet eum habent iurisdictionem, vno respectu tamen, sed si diuersis respectibus, ut in iudice ecclesiastico, qui tendit ad degradationem. & iudice seculari, qui tendit ad poenam corporalem, tunc non fit præoccupatio per vnum ipsorum, ut in Auth. ut clerici apud proprios episcopi. post principium, & in capitulo cum non ab homine: de iudicijs. Sed nunquid ista l. habeat locum in clerico? Guliel. de cug. ponit. in l. qui autem, si quis cau. & Ioan. And. in ti. de oblig. ad ratiocina. & dic. plenè per Bar. in l. j. de penis. vbi eam plenè examinat. Item quæritur nunquid habeat locum in collegiato? & dic. ut l. incola. j. ad municip. vbi bonus casus. Sed quid in monacho? & dic. ut in gl. in d. l. incola. Item quid si fiat conuersus. Sed quid erit, si citatio sit commissa per iudicem, sed non dum parti denunciata, nunquid hac citatione præueniret, si mutauit domicilium? & ista quæstio ut audiui a dno Bal. habuit locum in persona Leodegarij. Et fuit dictum, & consultum per notabilissimos viros, quod non nocebat per l. qui absentem. de acq. poss. & clem. fi. ut lite pendente. aliud quoniam iudici, & aduersario cognita. ut auth. q. semel. quo & quoniam iud. tene menti, pro quo c. j. de concess. præb. lib. 6. Sed quid si citatio sit facta per nuntium sine mandato iudicis, nunquid per eam fiet præuentio? & dic. quod non, quia est ipso iure nulla, ut l. si. de custo. reorum. Sed nunquid requiritur relatio nuntij? & dic. quod aut quærimus nunquid præ absentem potest procedi, & non potest sine relatione, quia ignorat. iud. illud quod est principale in iurisdictione, ut dixi. s. ea. l. j. §. conuenire, & ita intelligitur non per Bar. in l. multum, de cond. & demonstra. Aut quærimus nunquid per citationem sine relatione fiat præuentio. & tunc quia ita sic se rei veritas habet, & dic. ut hic facit l. si sponsus j. de don. inter vir. & vx. in prin. Sed nunquid ista l. locum habeat in delegato? & dic. ut in capitulo, ut debitus. extra de appellationibus, & quod non. in c. cum ad monasterium. de re iud. & vide gl. in l. 2. ut lite pendente.

L E X X.

- 1 Soluere Parisijs hic qui se constituit, an alibi quam Parisijs condemnari queat Et quid si obligatio in aliquo loco mouetur, an alibi inuolans conueniri possit, quam in loco nonationis.

Siquis in legatione. Quo ad forū inspiciuntur causa primitiua, & originalis, non secundaria. h. d. Bal. vel sic, si quis tpe legationis & loco legationis constituat se soluturum, quod alibi promissit, non adiecto certo loco: non potest conueniri vbi constituit, quia videtur se referre ad locum primi contractus. h. d. nota. In gl. in ver. vel pone. Ista solu. est vera in se. Et no. gl. istam, & similem in l. 3. de bo. auth. iud. po. quæ semper alleg. quod si quis constituat hic se soluturum Parisijs, non potest conueniri hic, sed Parisijs. ut l. contraxisse. de act. & obli. & hoc verum, nisi haberet alias domicilium, vel posset alias conueniri. ut l. hæres. s. fi. j. eo. Neutra sol. glo. valet, quantum ad istum tex. & idem dic. quod contrarium loquitur, quoniam concurrunt locus, & tempus in legato. Secus si vnū tantum, ut hic, per quod videtur determinari, quod si obligatio non uetur in aliquo loco, quod non possit conueniri, nisi in loco, vbi fit nouatio, non obstat iste text. quia loquitur in constituto, quod est accessorium, & sequitur naturam principalis, quod remanet, secus in nouatione. vbi prima tollitur. argumen. in l. obligationum ferè. de act. & obli.

L E X XI.

- 2 Insula marinæ in cuius sint dominio. Et Papa si in mari moriatur, ubi nam fieri electio debeat.

Insulæ. Iste sunt tres insulæ principales. Sardinia. Teratagia, & Sicilia. secundum Odo. p. istam l. dominus Bart. dicit, quod cum esset assessor in ciuitate Pisana, fecit suspendi tres pyratas, qui deliquerant in insulis Italiae, & subditis districtui, vel iurisdictioni ciuitatis Pisarum: semper enim uoluit punire malefactores. Sed contra quia insulæ marinæ non sunt in dominio alicuius, ut l. adeo. §. insula. de acq. rer. domi. ergo dominus Bart. malè fecit. Solut. dico. quod non sunt in dominio alicuius priuati, sed bene sunt de iurisdictione loci, in cuius districtu, uel territorio sunt positæ, & quantum ad hoc dicuntur pars illius loci, uel ciuitatis, ut hic, & in capitulo ubi maius periculum, de electione. lib. 6. circa medium. ubi dicit glo. quod si Papa

moriatur in mari, quod debet fieri electio eius in loco, cui est subiectum illud mare. pro quo etiam facit, quod non quod sit de districtu, uel territorio in c. i. de postulatio. prælat. & uide quod not. C. de condi. inst. l. si testamentum. per Bal.

L E X XI.

- 1 Differre desistere, & renuntiare, respectu litis quid inter se distent, & qualiter aduersus unumquemque distentem scilicet renuntiantem, & differentem a iure successum sit.

- 2 Expensas in lite multipliciter uenire.

Destitisse. Hic ponitur differentia inter ista tria uerba, scilicet differre, desistere, & renuntiare. re. differt per Item ille, qui nec litigat, nec renuntiat sed tamen negligit: desistit autem ille, qui renuntiat liti, quam calumniosè instituit. Si uero non calumniosè, sed bona fide, tunc dicitur deserere, uel renuntiare. h. d. contra differentes prouidetur per authen. qui semel. C. quomodo, & quando iudex. in causa ciuili. sed in causa criminali, per l. si ea quæ. qui accusa. non possunt, contra desistentes in causa ciuili prouidetur per hanc l. & leum quem temere. infra eo. ut teneantur ad expensas, sed in causa criminali tenentur de calumnia ad poenam rationis. contra deserentes seu renuntiantes prouidetur, ut amplius non audietur. ut l. postquam liti. C. de act. Item in criminali, ut teneatur poena Turpilliani. si deserant, sine abolitione, ut l. j. ad Turpillia. & C. de abolitio. l. fallaciter. Sed nunquid ille, qui litem deseruit, quam calumniandi animo non instituerat, puniatur in expen. Bart. dicit, quod non, & dat bonam practicam, quod si in medio litis producatur contra aliquem instrumentum, per quod appareat ipsum non habere causam, quod non tenetur in expen. quod tamen uerum est, si alias habuit iustam causam litigandi. alioquin secus, ut j. eod. cum quem temere. Expensæ. per multipliciter in litem ueniunt, scilicet ratione contumaciæ. ut l. sancimus. C. eo. aliquando ratione calumniæ: aliquando ratione uictoriæ.

L E X XII.

Si a me. Soluitur iudicium si peruenit ad casum, a quo non poterat incipere. h. d. facit l. Iulianus ait. s. si a. j. eo. & quod plene non per Bar. in l. pluribus. §. & si placuit. de uerb. obli. ubi examinat istud Brocar. & uide per Dy. in c. factum legitime. de reg. iur.

- 1 Iudicare minor ann. 18. num cogatur.
- 2 Iudicem num se pronuntiare poterit, qui infamis est.
- 3 Procuratores ad resignandum si constituit quis, an reuocato uno, alij poterunt resignare beneficium.

Cum prætor. Quod uni prohibetur, alijs permitti uidetur, hoc primo, & illi potest iudicem delegare, quibus est concessum a lege, senatusconsulto, uel constituto. principum, aut consuetudine, hoc secundo. Et dic breuiter, quod omnes ordinarij habentes iurisdictionem possunt delegare, ergo competit omnibus iurisdictionem ordinariam habentibus. ut l. imperium. in fi. de iurisd. om. iud. Item dicit, quod non omnes possunt iudices delegari, quia quidam prohibentur propter defectum naturalem, scilicet illi qui carent iudicio rationis, ut furiosus, & impubes, quidam per legem ut infamis, quidam moribus, ut foeminae. Item quantum ad ius publicum pertinet patria potestas non curatur hoc dicit ultimo. In glo. j. in fi. oppo. de l. Gallus. §. & quid si tantum. de lib. & posth. & l. mulier. in prin. ad Trebell. quia expresso uno casu ueniunt omnes similes. glo. soluit, quod hoc quod dicitur habet uerum, nisi esset ratio eadem prohibitionis. Quod facit ad quæstionem, quæ habui de facto, quod sicut leg. prima. C. de secundis nupt. corrigatur, per canonicum ius in infamia, quod ita est in alijs poenis ubi positus, quod est uerum, licet quidam contra, quia eadem subest ratio, & eadem causa in omnibus, per istam glo. finis enim per eam regulatur. ut l. cum patri. §. dulcissimis. de leg. 2. Sed quæro nunquid per istam prohibitionem perdet iudicaturam? Et dic. breuiter, quod non, quia aliud est prohibere, ne se impediatur, & aliud ex toto remouere, ut est tex. cum gloss. not. in l. & si pluribus. j. de autoritate tu. tene menti perpetuo. In glo. si. habes, quod minor decem octo annis non cogitur iudicare. Sed quid si non fuit oppositum? Inno. in c. cum super abbatiam. de offic. deleg. ubi sic dicere, aut prohibetur ex defectu naturæ, & non potest, ut pupillus, & furiosus, aut prohibetur moribus, aut per l. & potest, nisi opponatur, & uide eundem Innoc. in c. scitatus. de rescriptis. & glo. in c. cum uicesimam. de officio deleg. ubi ponit aliam quoniam nunquid poterit se iudicem pronuntiare, si sit infamis. & de istis duabus uide per Bar. in l. quidam consulebatur. de re iud. j. & dic. ut ibi. Item ad q. quod si quis constituit procuratores ad renuntiantem, & quosdam reuocauerit, alios non, non reuocati possunt resignare benefi. necesse est enim, quod reuocatio ad ipsorum notitiam perueniat. ut cle. i. de renun.

Pauli Cast. Nouæ prælect. in ff. Vet. A 4 LEX

- 1 Minor rem cum alio communem habens, num diuidere eam possit.
- 2 Diuisio, an per sortes fieri possit.

IN omnibus In duplicibus iudicijs, ille dicitur actor originarius, & principalis, qui ad iudiciū primo prouocat, & si ambo pariter prouocant, sorte dirimendum est, cum sit hoc necesse scire pp ordinem iudicij. h. d. cū l. seq. tex. & gl. Actor. l. originarius, & principalis, quod est necesse scire pp ordinem iudicij, vt in gl. & propter litem conte. & testium productionem, nam quo ad adiudicationem faciendam. i. vt possit vtrique fieri, vterque est actor, & reus, quia uterq. dat libellum suum, aliās non posset res adiudicari illi, qui non dedit libellum, & hoc est quod sequitur, quia par causa, & c. Actorem. l. originarium. gl. proponit aliquos effectus ego ponam alios in testatore prohibente alienationem. Pone t̄ q̄ minor hēt rē communem cum alio, quæritur, an possit diuidere, quia est alienatio & dic, q̄ aut prouocat prior, quia est actor originarius, & non p̄t aut prouocatur, & p̄t: quia non est actor originarius: ut l. j. §. si communis. j. de rebus eo. quia in isto casu nō alienat libere. Itē facit, quia banniti, & excommunicati prohibentur agere, banniti ex forma statuti, qui non possunt prouocare, quia agerent principalem. si tñ prouocentur, possunt agere, & est ratio in casu isto, quia non sunt voluntarij actores. In glo. quæ opponit de c. j. de sortileg. Sol. q̄ aut alio modo potest fieri, & non curas de sorte. in contrarijs tamen sic, ut hic, & l. fi. C. de leg. in prin.

- 1 Filiusfamilias iudex qui per imperitiam iudicauit, quatenus condemnetur. Et an pater ob id, & quatenus conueniri queat. Et quid si condemnetur filius ob delictum ex contractu descendens.
- 2 Errorem iuris latam culpam esse.
- 3 Arbitrarius in arbitrando num litem suam faciat. Et quid in notario qui per imperitiam partem ledit.

SI filiusfamilias. Si filiusfamilias iudex per imperitiā faciat litem suam, condemnatur in quantum rationi iudicantis æquum videbitur, quod quantitatem peculij non excedit, sed si per dolum malè iudicauit, in solidum, & talis actio non transit in hæredem iud. h. d. cum l. seq. Ista est notabilissima l. Faciat. per imprudentiam intelligitur in solidum, quia aliter finis contradiceret principio, & t̄ intelligit vt veram æstimationem litis præstare cogatur, vt in fi. l. quā hic coniungas, vt benè sonet litera cum eo. Opp. secundo gloss. sed non benè soluit, q̄ non est speciale, & ideo lo. ad l. j. §. cū seruus. vt in l. 3. §. sed vtrum s̄. de mi. quod illa l. & similes loquunt in cōtractibus, vel quasi. idem in his q̄ re contrah. & tunc in solidum p̄demnatur. Si vero ex quasi delicto, quod venit nō sua voluntate, & sponte, sed ex quodā errore, & tunc mitigat, vt hic in prin. Sed tunc ob. fi. l. sed dic, q̄ ibi non ex errore, sed ex dolo voluntario, & ita p̄cor. sed tunc opp. de l. si iudex. de varijs, & extraor. cog. & Inst. de oblig. ex quasi deli. in princ. Sed illic in p̄familijs: hic in filiofamilias. qui peculium habeat, & tenet quantum rationi iudicis videbitur. Sed opp. de l. 2. j. quod cum eo. vbi tenetur in quantum facere potest, sed illa loquit, q̄n filius p̄uenitur post mortem patris de p̄ctu factō, q̄n erat in potestate, hic conueniebatur viuente patre, quia distinguitur, vt s̄. dixi. Et ideo distingue, aut post mortem patris conuenitur, & tenetur in id q̄d face re p̄t, vt l. j. j. quod cū e. & hoc iō est, quia executio fit, & Inīa fertur contra ipm, & iō p̄tor voluit sibi subuenire. Aut in vita, & dic, vt s̄. Sed q̄ non fiat executio, q̄n pater viuit, dic, q̄ si filius hēt peculium, p̄ patrem fiet executio, quodcunque sit peculium, si aut nullum habet, & tūc nō fit executio p̄ ipm, vt in c. 2. e. de del. put. Et hoc verū, nisi in legitima filij, & alimentis, vt no. Ioā. And. in c. 2 & Specul. in ti. de execut. sentent. §. sequitur. vers. sed hic si filius. In alijs aut non tenet, nec valerit statutum in q̄r. in d. c. 2. & ita intelr gl. posita. C. de decretis decurio. in rubr. q̄ dēt restringi q̄tum ad legitimam, & q̄tum debet præstari pro alimentis, quia non ualet consuetudo in contrar. vt d. c. ergo nec statutum, ut dicta gl. quæ sic debet intelligi. Et ista sunt vera in lite pecuniaria, quia si criminaſt filius cōdemnetur, remanet peculium penes patrem, vt l. 3. C. de bo. dam. nisi exprimeretur expresse in sententia, facit, quod no. in l. si finita. §. si de vectigalibus. de damno infecto. E hæc etiam uera, q̄n obligatio concernit peculium, quia si conueniretur ratione depositi, vel commodati, filius cōdemnaret in solidum, vt l. & si cōdemnatus. de noxa. & l. 3. §. sed vtrum. de mino. Si uero non habet, fiet executio contra patrem in legitima & alimentis, vt s̄. Sed nunquid in hoc casu ultimo requiritur consensus p̄ris? glo. videtur quod sic, j. eod. l. si longus, & videtur in l. 3. §. j. infra commo. & dicto §. sed vtrum, sed illa gl. l. si longus §. j. non est vera, & probatur in c. si annū. de iud. li. 6. quia in his, in quibus patri nihil quæritur, non est necessarius consensus. Sed contra Azon. opp. quod teneatur in solidum, vt l. 2. supra quod quisque iuris. Sol. contrarium loquitur, quando

per imperitiam iudicauit, & fuit in lata culpa, quæ dolo æquiparatur, vt l. quod Nerua. depo. hic erat in leui, quæ per imprudentiam. Sed t̄ contra, quia error iuris est lata culpa, vt l. liberorum. §. not. & quod ibi no. de his qui no. in fa. glo. in §. j. Inst. de oblig. quæ. ex quasi deli. dicit, q̄ aut iudex errauit in l. mulum clara, & c. ut ibi, facit, quod no. C. de p̄e. iud. qui malè iudic. in l. j. per Bartolum, licet Archidia. contra in cap. cupientes. de elect. lib. 6. Sed q̄ de l. 4. §. in eum, de damno infecto. aut malè iudicauit negligendo, & loquitur contra. aut malè faciendo, vt hic, sed ego non uideo rationem. Et ideo dic, q̄ aut errauit in opin. magis communi, aut in obscura, & dubia. vt s̄. dixi. Item opp. quod non faciat litem suam, quia pars potest appellare, ergo respectu iudic. est iudex liberatus. dic, quod licet debeat appellare, non tamen p̄dest iudici, ut l. iniquiss. de iur. & fac. igno. & no. in l. j. §. quod quisq; iur. quia pars potuit habere iustam causam non appellandi, puta propter paupertatem, vt l. si procurator. §. si ignorantes. infra mand. Sed quid si pars in hoc casu appellauit, nunquid pars contra iudicem poterit agere, & istam q. disputauit dominus Bar. & incipit iudex p̄ imperitiam iudicauit, & c. & finaliter, & post multas distinctiones dicit quatuor membra, quia aut iudex confirmabit, aut confirmauit, aut fuit deserta, aut pendet, habet tamē pro constanti, q̄ ubi pars potuit appellare, & non appellauit, potest suam actionem contra iudicem exercere, quia potuit iustā causam habere nō appellandi, ut s̄. dictum est, & ipse ibi assignat multas rationes. Et isto primo casu, quando iudex appellationis infirmavit, iudex desinit teneri ad interesse principale, tenebit tamen ad sumptus litis in causa appellationis factos. j. rem ratā haberi. l. si sine. §. cum autem. & §. Marcellus ad quod c. sacro. de sentē. excom. Item quia desinit esse iudex per appellationem, ut l. prima. in fi. de appellatio. ergo & c. ut capitu. si qs. extra de fur. & hoc modo intellige no. in l. fi. de va. & extraor. cog. uel dic, q̄ quādo sententia est nulla, iudex non facit litem suam. l. quo ad totale interesse, sed bene quantum ad expen. vt s̄. Aut in causa appellationis succubuit, & sic confirmauit, & non tenetur. talis enim sententia excusat eum, vt l. a proconsulibus. C. de appellatio facit l. j. si plur. una senten. condem. sunt. Ad glo. præ. facit de excep. rei iud. l. j. in prin. Aut pendet causa appellationis, & tunc quia nō est pronuntiatum, non poterit conueniri. ff. de ali. iud. mut. causa fact. l. 3. in princ. Aut causa appellationis fuit deserta negligentia partis, vel alio modo, quia renuntiauit. Et tunc cū ratione renuntiationis sit quæsitum ius liberationis iudici respectu interesse, non remanet obligatus ad sumptus, & non potest pars p̄ suam renuntiationem tacitam, vel expressam obligationem p̄ iudicem resuscitare, supra de pact. l. si. nec partls negligentia sibi nocere. C. de appellat. & consul. l. præses. & de euctio. l. j. in prin. & l. habemus. §. Caia. in e. tit. ita dicat Bar. quē ibi latius: & hoc tñ vltimum non credo verum, quia ex quo pars excusatur ab appellando pp iustam cām, & iudex tenetur, vt supra dictum est: ita potest habere iustam causam litem non prosequendi paritate rationis. Quæro t̄ quid in arbitro malè iudicante, nunquid facit litem suam? dic, q̄ sic, secundum intellectum gloss. factoris, vt est casus in l. si quis in conscribendo. C. de pact. & glo. in l. si. infra de extraordi. cogni. Sed nunquid præmissa habent locum in notario, qui per imperitiam lædit partem, vt teneatur ad interesse? & dic, quod sic. vt l. fin. C. de magi. conue.

- 1 Iudex non tenetur deserere negotia sua propria propter litigantium utilitatē.
- 2 An iudex potest appellare a sua sententia, ut hæres postea factus.

Vlrianus ait. Si iudex efficiatur pars in totum, uel p̄ parte amouendus est, & alter subrogandus, quia non debet esse iudex in causa propria, & idem si longo tempore est abfuturus. h. d. cum princ. l. seq. Et no. in fi. t̄ quod iudex non tenetur deserere negotia sua propria pp utilitatem litigantium. plenē. s̄. de arbitris. l. licet, & adde j. de vaca. muner. l. semper. §. si ubi est no. tex. Ad hanc l. si longius, idem est in aduocato, quia si diu esset abfuturus, debet pars constituere alium, nec debet expectari ille. Ita debet intelligi l. ait p̄tor. & l. si. quibus ex causis maio. Et hæc sunt vera in delegato: sed quid de ordinario, qui fuit factus hæres? certe non amouebitur a iudicatura, sed ibitur ad alium competentem, ut in Authentico, clerici apud proprios episcopos, circa medium, vbi tex. & gl. vel potest dici, quod causa delegabitur alij, ut l. p̄tor. s̄. de iurisdic. tione omniū iudicium. Sed quid t̄ si post sententiā fuit factus hæres, nunquid poterit appellare? videtur, quod non, quia uenit contra factum suum. sed hoc uerum, tanquam iudex, sed bene tanquam pars, & est gloss. in l. prima. infra de excep. rei iud. l. j.

- 1 Debitorem in fuga propria autoritate capi posse. Et an de fuga suspectus citari debeat.
- 2 Extraordinarium, & ordinarium remedium quandoque concurrere. Et si iudex

- dex' potest abbreviare dilationes ;*
- 3 *Filius quando in actionibus per patrem quaesitis agit, quid referat, agat proprio nomine, an patris, & procuratorio. Et quas actiones filius exercere possit.*
 - 4 *Pater in actionibus filijfam. num quando est praesens possit exercitium concedere filio.*
 - 5 *Patris consensus anrequiratur, quando filius convenitur.*

§. Si filiusfa. Actiones quaesitæ patri p filium possunt patre absente, si non sit alius, qui nomine patris agat. h. d. notabiliter. Et potest et in his constituere procuratorem. §. de procurato. l. filiusfam. Idem etiam vñ, si pater erat praesens, & furiosus, vel vilis persona: quia haberetur pro absente, vt j. de iniurijs. l. sed si vnus. §. filiam. & dicta l. filius. §. si. & l. filia. de procurato. Actiones vero competentes patri, non tamen per filium sibi quaesitas, non potest filius intetare nomine proprio etiam absente patre, sed nomine patris tanquam coniuncta persona sic: vt l. sed hæc. in prin. de procu. & C. eod. l. exigendi. Competit. sed ex persona filij quaesita, si nomine proprio agat: vt quia pater non misit procurat. Idem si misit, sed non sufficientem, vel idoneum, vel qa nõ potest docere de mandato. nam paria sunt non hñe mandatum, vel nõ posse de iplo docere, ut j. de iniu. l. sed si vnus. §. procuratorem patris. & ibi no. Bal. Vtili quia directa est penes patrem, & affixa ossibus. vt l. quid ergo casus. de pecu. & ista utilis est datua a lege. Subtrahat. no. qd non debet instrui fuga debitoris, nec expectari, qd fugiat. Et fideo sicut potest debitor capi, qñ iam est in fuga. vt l. ait prætor. §. si debitorem. j. quæ in frau. cred. & not. j. de pig. l. quaesitum. Ita cum dubitatur de fuga sua non dēt citari ne fuga sibi instruat, per istum tex. Ita no. la. But. C. quomodo & quando iud. l. consentaneum. Bal. Si res moueat. i. equitas. sua deat. vel sit eadem ratio, quæ est in dicto Iul. Credidit. quo casu non solum habet vtilem certicondi. vt hic: sed etiam officiu iud.

- 2 Et est t casus, in quo ordi. & extraordinarium remedium simul concurrunt fauore studentium. vt j. si cert. perat. l. cum filius. in tex. & gl. quam no. perpetuo. Egestate. no. qd non est expectadū, qd creditor moriatur fame, vnde si effet multum pauper, hoc esset iusta cā abbreviandi dilationes iuris. Lillas, quæ dantur iudicatis ad soluendum. Bal. ten e menti. Auget eius utilitas. & ideo agere poterit. In gl. j. habes, qd filius agit in actionib. per patrem filio acquisitis procuratorio nomine, nõ nomine proprio, cuius effectus est: qa quādo nomine proprio, iurat de calumnia: secus si nomine patris: vt l. 2. §. sed qa veremur. cum seq. C. de iura. calūn. Item quia si nomine proprio, non cauet de rato: secus si nomine patris. vt l. Pomponius. §. si. §. de procur. Item si nomine proprio, non tenebitur defendere patrem in cā reconuentionis: secus si noie pñis, vt l. si seruum. §. si. §. de pc. Est et alius effectus. vtrum nomine proprio, vel alieno: qa si pprio, & pater decederet: tunc non communicaret fratrib. suis: secus si alieno. & est ideo in alijs casib. quare nomine suo filius agit: qa filio principaliter fit iniuria vel furtum hoc vltimum ponit Bar. in d. l. filiusfamilias. & vide ipsum. in l. in factum. de ac. & obl. j. quia ponit extraneum in tellectum in alia gl. quæ quærit quas actiones filiusfamilias possit intentare. circa quod dic, qd refert: quia quædam sunt, quæ totaliter filio competunt, & quo ad dominium, & quo ad exercitium, vt actiones ex Castrēsi, vel quasi, & iõ patre praesente, & cõrradicete potest. vt l. 2. ad Mace. Quædam sunt, quæ sunt in dñio patris, & exercitio pñis, & tunc filius non potest eas nomine proprio intentare: quia nullo iure cauetur, qñ non sunt per filium acquisitæ, sed vt dictum est, põt eas nomine patris intentare, & iurabit, & cauebit, vt dictum est in gl. precedenti. Si vero per filium fuerunt acquisitæ potest quando pater est absens. & ita loquit iste §. cum limitationib. iam dictis. Quædam sunt, quæ quo ad dominium acquiruntur filio, exercitium vero patri, & tunc quando pater est praesens, non potest filius intentare, si vero pater esset absens, tunc filius nomine proprio exerceret, vt in isto §. not.
- 4 & gl. circa hoc distinguit, vide gl. Gl. quærit. t nõquid pater exercitium istius actionis filio cõcedere potest, quod intellige, vt gl. habeat dubium, quando pater est praesens, & concedit, vt filius possit nomine pprio intentare, & est casus fm gl. in auth. qd locum. C. de coll. quod intellige, qd nomine proprio, qa consolidat exercitium cum dominio, & extinguatur exercitium pñis, & cõsolidatur, sicut in vsufructu l. vti frui. si vsufructus peratur. & pñ fieri extra iudicium, ut l. honores. in fi. j. de decurionibus. & nõ requiritur, qd expriman tur actiones specialiter, sed sufficit, qd generaliter, quam alleg. Bart. Sed si intelligas gl. istam in actionib. quæ patri acquiruntur, & quo ad dominium, & exercitium, & est praesens filius, impossibile est, quod proprio nomine possit intentare, quia & proprietas, & exercitium est penes patrem, & ipso exercitiu concedente, adhuc remanet penes ipsum proprietas. & ideo directam, nec nomine proprio potest intentare, & iõ debes intelligere glossam in actionib. quarum proprietas est penes filium, vt hic in sex casib. Alias aut non potest locum habere

hæc gl. si enim & proprietas, vel dominium est penes patrem, & filio concedat exercitiu, filius tunc nõ hēt pleniora iura, q vnus procurator, qui nomine proprio litem exercere non potest. Irē

- 5 t quærit gl. nõquid requiratur cõsentus patris qñ filius conuenit? & dicit qd nõ gl. est j. in l. 3. §. si filio. j. commod. & l. 3. §. sed vñ. de mino. q sunt falsæ, & iõ dic, qd in aduentitijs requiritur cõsentus in signum repudiationis vt l. si. §. necessitate, de bo. quæ libe. In alijs aut, q patri non acquiruntur. not. & ita intelligit ista gl. & probat in c. si annus. extra de iud. lib. 6. Item gl. quærit quid de monacho. no. eam. & semper alleg. & est similis. in c. ex parte tua. extra de accusa. Item no. gl. quod filio apponi debet curator.

L E X XIX.

- 1 *Priuelegiatus non priuelegiato succedens, an suo priuelegio vti queat in quibus successit.*
- 2 *Conuentio duplex. Et verbum absolute positum in potiori, & principali sumi significatu.*
- 3 *Priuelegia a iure scripto concessa, in dubio motu proprio concessa videri.*
- 4 *Priuelegium secundum non factu in eo prioris mentione an efficax sit.*

HÆres absens. Ista l. tractat de foro competen. & de secunda parte rubricæ. Bal. hæres sortitur forum ex persona defuncti, & dēt ibi se defendere, et si sit absens, nec potest proprio priuelegio se excusare. h. d. prin. no. Priuelegio. simile habes. in auth. qua in puincia. C. ubi de crimine agi oportet. Not. t qñ priuelegiatus succedit non priuelegiato, non vtitur priuelegio suo. vt l. fiteus. j. de iure fisci. primum, quod hic dñ, habet locum qñ illud est transibile ad heredem, alias secus. & ideo si defunctus iuraret quia non transit iuramentum ad heredem, vt l. generaliter. C. de iureiuran. nõ transiret. ita notat Ioannes Andreas. in c. si. de foro compe. lib. 6. in nouella. Ad quod bene facit l. quaesitum. §. fina. de precario licet Abbas teneat tñrium fm Bal. Sed istud, quod dicit de iuramento, non vñ posse procedere, quia primo si dicamus ratione exceptionis, si iurasti mihi nihil deberi, & postea ab hære de meo petatur, habebit exceptionem. si quæris in actione, quia iurasti mihi aliquid dare, & tunc etiam videtur, qd non possit habere locum, quia licet ex iuramento non agatur, agitur tamē ratione contractus. precarium tñ ad heredem nõ transit. vt l. cum precario. §. si. de preca. & ideo hæres non potest conueniri, nisi quatenus ad eum peruenit. ut l. quaesitum. §. si. cum sua gl. no. e. tit. Item habes hic, qd hæres potest cõueniri si est praesens, nõ autem qñ est absens: quia tantum defenditur. Sed nõne ille qui defenditur cõuenitur? Pro quo t sciendum, qd cõuentio est duplex, quædam pfecta, per quam uenitur ad diffinitiuam, & ista nõ potest fieri nisi iplo praesente, quia verbum absolute positum dēt intelligi in principali significatu, vt l. quod iussit. de re iu. & tñ cõtestabitur lis iplo praesente, licet postea se absentaret, quia tñ essent remedia l. consentaneum quomodo, & quādo iud. C. Alia est cõuentio imperfecta, per quam non peruenitur ad diffinitiuam, vt est, qñ est absens, quia lis nõ potest cõtestari, nec sententia ferri, sed hic debet se defendere ad hoc, quod nisi faciat, peruenitur ad missionem in possessionem. vt capitulo Romana. §. contrahentes. de foro competenti. cum similibus. nõ autem quod possit lis cõtestari, nec ad diffinitiuam pueniri. modo intelligis text. licet hoc per aliquem nõ dicatur. Item nota circa gloss. de priuelegijs. & vide Cynum, & glossam. in auth. quas actiones. C. de sacrosanctis ecclesijs, qd t priuelegia cõcessa a iure scripto, in dubio videntur concessa motu proprio, & vide etiam ibi. quæstio. quā habuit in facto de quibusdam, qui prætendunt se exemptos, vt sunt fratres, de monte Carmelo. Et pone ipsi successerunt alicui laico: nunquid poterunt cõueniri coram iudice loci, vbi defunctus habebat domicilium, & dic, qd vbi ipsi prætendunt se habere priuelegium iuris communis, vt quia est clericus, qui nõ potest cõueniri nisi coram episcopo, & tñ debebit cõueniri coram loci episcopo, vbi defunctus habebat domicilium, vel cõueniri poterat nõ tamē coram iudice defuncti, quia licet qs fortiat ibi forum, nõ tamē coram quocūque iudice, sed tñ coram suo, vt dicimus in cõtractu, quia ratione cõtractus sortitur quis domicilium coram iudice competente, nõ alio, vt est tex. cum gloss. no. in l. i. §. si quis in ius voca. nõ ierit. Aut prætedit se priuelegiu habere, qd nõ cõueniatur, nisi coram episcopo sui loci, & dic, vt distinguit gloss. quia aut priuelegium est in corpore iuris clausum, aut nõ. & vide gl. istam, & eadem gl. in l. 2. C. de sum. Trini. & fide catho. Vltimo opp. hic dicitur, qd nullo priuelegio excusatur. cõtra de capitulo ex literis. extra de dolo, & cõtu. vbi t scdm priuelegium nõ valet, nisi fiat mētio expresse in secūdo de prior, hic tamē nõ fit ergo videtur, qd nõ valet. Sol. aut priuelegium, quod cõceditur secūdo in corpore iuris nõ est clausum & nõ valet, nisi in secūdo fiat mētio de primo, aut priuelegium cõcedit, secūdo ius commune, & est clausum in corpore iuris communis, & valet, licet nõ fiat expressa mētio, vt hic. & c. penultimo extra

extra de sepulturis. & cle. alma. de senten. excommunicatio. facit. c. i. & quod ibi no. de refer. & est ratio. q. a. in secundo calu nō fit in fauorem alicuius expresse, sed statuitur ius commune. Item quia sine postulatione vt s̄.

- 1 Sententia diffinitiuā aduersus absentem lite non contestata, an ferri possit.
- 2 Foro alterius licet quis pacto se subijcere non possit, poterit tamen pacto ab eo se eximere.
- 3 Contractus ad delicta quo ad fori sortionem equiparari.
- 4 Remissio ad suum iudicem num in contractibus locum habeat.
- 5 Episcopus in alterius territorio, an citare possit.
- 6 Obligatus sub conditione in loco domicilij, si postea alibi nata obligatione reperiatur, an ibi conueniri possit.
- 7 Forum sortiri scholasticus per quæuis tempora, quibus studij causa alicubi immoratur, non dicitur.
- 8 Fur repertus, cum re furtiuā, num ubi reperitur capi ac suspendi possit.

§. Si quis tutelam.

Hic §. est notabilis, & habet materiam quotidianam. h. d. ubi geritur negotium ex quo resultat contractus vel quasi, sortit̄ q. s. forum, nisi prius sit actum, vel sit contractus cū viatore, quem q. sciebat cōfestim recessurum. h. primo vsq. ad §. apud Labeonem. Bar. & Bal. Quod est verum, siue contractus fiat per se, siue p. aliu vere, vel interpretatiue. Itē & in loco domicilij, & vbiq. actus geritur, ex quo resultat obligatio, et si nō sit contractus, vel quasi, sed delictum, aut quasi. h. d. cū l. seq. vsq. ad l. si debitori. Et diuiditur, nam primo loquit̄ in quasi contractu. secundo de contractu. tertio, quod de contractu dixerat: limitat quarto tripliciter extendit. Secūda ibi, proinde. tertia ibi, nūquid, quarta in §. apud Labeonē vsq. ad l. si debitori. In tex. defendere. si abest, nō tamē perfecte conuenitur: q. si venire nō vult, nō poterit lis contestari, nec ad sententiam diffinitiuam perueniri, sed fiet missio in possessionē, vt sequitur, & hoc s̄m illam opi. q. nō habeat locum remissio. Si vero esset præsens: tūc posset ibi cōueniri: vt in prin. l. quod intellige. l. perfecte: quia cogetur litem contestari, præcisē per capturā personæ, vel multa indicta. C. quomodo, & quādo iul. cōsentaneum. & in Auth. de exhib. reis. §. si verō etiam quidam. Bona. f. quæ, habet ibi: vt c. Romana. §. cōtrahentes. de foro competen. lib. 6. dic tamē, q. ibi nō habebat maiorem partem fortunarum suarum, vt de nō sortitur ibi domicilium. vt l. libertus. §. sola. j. ad mun. aliās esset cōtra, quod statim dixerat: neque ibi domicilium & c. Si verō nō haberet ibi bona, pronūtiabitur per iudicē demittēdo in possessio. bonorum alibi existētium. & fiet executio per iudicem loci, vbi bona sunt: vt dicto §. cōtrahentes. licet alij contra, vt in si. mag. gl. vbi conuenit, & nō ibi secūdum gl. Alias enim si tātum esset actum, vt cōueniretur alibi: non propterea sequeretur, q. nō posset conueniri ibi. No. ergo, q. licet per pactum non possit q. se subijcere foro, vt l. si cōuenit. §. de iurisd. om. iud. potest tamē per pactum se a foro eximere, q. vix alibi reperies. facit tñ l. si quis in cōscribēdo. C. de pact. sed ibi loquitur de foro, quod quis sortitur ex priuilegio, hic de illo q. sortitur iure criminis, quod et ideo difficilius videbatur se posse eximere, facit j. de test. mili. l. eius militis. §. militia. In ver. nūquid. nota q. vbi quis aliquid emit in aliquo loco, non ideo est præsumendum, q. velit ibi precium tradere. Nam vbi hic repetit, ut addat, & magis declare. l. q. licet habeat tabernam, vel hospitium in loco, non propterea videtur habere ibi domicilium. vñ nō posset ibi cōueniri pro alijs cōtractib. alibi factis. quod nota pro istis mercatorib. florētinis, vel lombardis, qui veniūt huc nouiter, & aperiūt banchum: nam non possunt cōueniri hic, nisi transferāt maiorem partem fortunarum suarum, vel faciant se ciues, quod est verum de contractib. alibi factis: secus de his quos faciūt hic, vt sequitur. ibiq. destraxit & c. puta Romę. Idem si alibi, ut habeat dubium. & est ibi ratione domicilij, aliās enim si nō haberet domicilium in loco, vbi celebratus est contractus, & alibi collata solutio nō posset ibi cōueniri, vt est gl. in l. si quis in legatione. §. c. & in l. vlt. de bo. auth. iud. pos. quas gl. tene menti. In l. omnem p. contractu. etiam si non sit ex contractu, sed ex delicto. Et sic not. q. contractus, ac delicta æquiparantur quo ad forum, ad hoc alle. pro gl. in §. si quis tutelam. In gl. supple. nota. q. prima opinio nō est vera, quia siue reperiat, siue nō, debet ibi defendi, quia princ. l. facit ad hoc. Alia vero opinio fuit, q. si nō sit in loco contractus, vel quasi habet locum remissio. Et fundari potest, q. si non vult cōstituere procuratorem, q. cogatur, vel cogatur iurare de calumnia, quia aliās videtur opinio eorum fatua, q. et delegatus principis in causa pecuniaria, nō posset facere, vt pars p. sonaliter compareat, ut c. i. extra de iudi. & l. j. §. usus. §. de proc. No. gl. mirabilem. in ver. vt in auth. q. contractus, & delicta æquiparatur. hoc nimirum tēpore istorum iurium, sed in iure postea factō non, quam nō tenet Bart. in l. nō possunt. & quod ibi no. §. de leg. q. etiam statuta per l. trahuntur ad futurum. Pro determinatione gl. huius, & opinionum istarum est hodie decretalis Romana. §. cōtrahentes. §. alle. quia in cōtractib. nō habet locum re-

missio, et si nō sunt bona in loco, quia pronūtiabitur per iudicē, vt dcm̄ est. habet tamē locum remissio in quatuor casib. s̄m omnes. & sic limitatur. h. d. §. cōtrahentes. Primo quando est renunciatum foro, vt dicta l. j. si quis in ius uoc. non ier. & ibi notat̄ in tex. & gl. Secundo quando latiraret absens. vt in Auth. de exhib. reis. §. si vero etiam quidam. Tertio quando non habet bona in loco cōtractus, quod non placet, vt in dicto §. cōtrahentes. & iō dic. Tertio qñ agitur super statu personæ, vt C. vbi de curi. conu. l. si. Quarto si debitor fugit. s̄m Odof. quia sicut poterat per creditorem capi propria authoritate, ita fortius per iudicem alterius loci, & remitti, & dicas, q. ista remissio fit, vbi est necessaria præsentia personæ. puta, vt litem contestetur, vel quia iudex posset scire melius veritatem. Aliās nunquam in ciuili causa quis est cogendus præcisē personaliter venire. vt l. fin. C. de proc. & c. 3. de iud. lib. 6. Item habet locum in terris, quæ subsunt vni domino, nam tūc si iudex alterius loci denegaret remittere, puniret per superiorem vt in §. si quis verō comprehensorum. in Authen. vt nulli iud. secus si essent sub diuersis dominis. nam tunc si denegaret, nō esset q. cogendus venire. Et ideo in ciuitatib. lombardic quæ nō recognoscūt superiorem etiam in delictis, nō cōsueuerūt hodie fieri remissiones. Sed si queritur vtrum episcopus in alterius territorio possit citare. Respondetur querēdo primum, nūquid iudex loci contractus possit eum citare? Et est antiqua quæstio, & quidam q. sic, indirectē, per l. omnes. §. executoribus. ver. verum si apparitor. C. de epis. & cle. & in dicto §. cōtrahentes. vñ casus. Secūda fuit opinio q. nō, quia esset mittere falcē in messem alienam, sed debet mittere literas iud. loci, vbi est, videtur casus in l. si. j. de re iudicata. & clem. pastoralis. de re iud. Dominus Cy. disputauit istam q. & eam posuit in d. l. omnes. & distinguit, q. aut vult iudex citare realiter per captionem personæ, & nō potest, quia esset mittere falcem in alienam messem, qd̄ est prohibitum, vt l. sicuti. §. Aristo. j. si serui. vend. Aut vult citare per nuntium per literas, & tenuit in sua disputatione, q. potest de rigore iuris. Sed ad clem. pastoralis. dicit, q. nō potest reduci in pace, sed trāteat cum alijs errorib. canonist. Sed Bar. istam quæst. mouit in l. 2. §. præside. de req. re. dicit, q. hoc est verum si ambo territoria erāt subdita vni dño, si verō diuersis, tūc nō debet directo mitti nūtius, sed scribi iudici illius loci, vt moneat, vt compareat ita intelligitur l. prima. §. præsidēs. j. de req. re. & ita etiam potest intelligi clem. pastoralis. alle. vel potest intelligi clem. quādo fit citatio in territorio maioris domini: sed si minorem, vel æqualis, de directo posset nūtius mitti s̄m Bar. in dicto §. præsidēs. Secūda quæstio. nūquid habet locum remissio? Dictum est. Tertia est, vtrum si nō remittatur habet locum multa? Et gl. tenet, quod sic, ibi, q. si nō habet bona: vide gl. Opp. extra gl. q. in loco contractus, vel quasi, quis nō sortitur forum. j. eo. l. exigere. Sol. est speciale in contractu dotis, vt nō sortitur quis forum, & dic, vt ibi dicam. Quæro quia hic loquitur de illo, qui sciēter cōtrahit, & scit se obligari. Sed quid de ignorāte, puta, de illo cuius negotia ignoranter geruntur, & sine voluntate obligetur, nūquid sortitur forum hic: rñdeo sic, vt est casus in l. qui certo loco. j. de cōdictō. indeb. s̄m verum intellectum, quia quodlibet potest conueniri, & vide ibi Barto. Item queritur nūquid in loco contractus sit quis subditus iudici, vt possit cogi ad collectas, & alia onera. gl. q. nō, in clem. quamuis. de foro compete. cōtraria glossa est in c. a nobis. de sentētia excommunicatio. & ideo distingue, quod aut querimus nūquid ratione illius contractus, vel quasi, & dic, q. illo respectu dicitur subditus, quo ad alia nō. Item queritur pone habes istic domicilium, promissisti mihi 100. sub cōditione, & nata obligatione reperiam te hic, an possum te cōuenire? & videtur, q. nō, sed tātum in loco vbi es tempore natæ obligat. per tex. istum ibi, vnde obliga. & per omnem. & videtur casus j. eo. l. si vxor. Cōtrarium determinat Bal. & dicit, q. sortitur quis forū in loco contractus tali ratione, quia adueniente conditione retrahit̄ per l. potior. & l. qui balneum. q. pot. in pig. hab. & per l. si vt pponit. de fideiuf. sed tpe cōctus, hic erat subditus, ergo & per eandem rationem: similem quæstio. determinat. Archi. in c. 2. de constit. lib. 6. Bar. Brixien. declarat contra: per c. a nobis. de sentent. excom. sed ego vltra ipsos dico, videtur q. non sortitur forum hic quia ad hoc, q. retrahatur, requiritur, q. sit in eodem statu. ar. l. bonorum. ff. rem rat. ha. & l. qui balneum. §. circa p̄diū all. pro quo facit bene in l. si tñ acceptum. ff. iud. sol. Et ideo dic q. interdum euentus cōctōnis est talis, q. est sufficiens ad obligandum partem per se: & tūc totus actus depēdet ab euentu conditionis, & non retrahitur cōctō, vt l. i. j. qui po. pig. habe. & l. q. dam cum filium. de ver. obl. interdum euentus conditionis est talis, q. nō est sufficiens ad obligationem p. se sine cōctō, & tunc dico, q. retrahitur, vt l. potior. & l. q. balneum. item no. in l. q. legata de re. iu. & ibi uide. Et ita in casu nostro. q. ita est, & iō teneo me cum magistro meo domino Bal. & cum Archi. Si eodem casu loqueret̄. sed in casu tuo in quo loquitur, teneo prius. ut per Bar. Brixien. in q. sua disputata in c. præterea. de dila. & ibi etiam vide Inn. In gl. scit. facit in ar. ad q. q. si contraham cum aliquo, q. non habet

habet immobilia, & postea habeat: q̄ nō possim ipsum facere
 7 incarcerari. & dic, q̄ aut sciebat creditor: aut ignorabat. arg. l. cre-
 ditores. de priui. credi. & l. bona. §. de illo. de dam. infe. In glo. do-
 micilium dic, q̄ si aliquis staret in studio per mille annos, & rō-
 ne studij: q̄ non sortit̄ forum. vt l. quæsitum. de leg. 3. & per Bart.
 in l. lex Cornelia. §. domum. de in iu. In fi. gl. dic, q̄ gl. est q̄. in l. 2.
 §. oēs. §. e. & ibi dixi. In gl. quotquot pone, q̄ vendidit ibi aduenæ
 equum, & volo ipsum conuenire in loco contractus: ipse oppo-
 nit, q̄ est aduena, & incōtinenti recessurus: quæritur quid iuris?
 Dic, q̄ refert: quia aut est actum expresse, q̄ aduena soluat in lo-
 co contractus. & tunc ibi potest conueniri, non ratione contra-
 ctus, sed ratione collatæ solutionis. vt j. §. fi. Aut est actum cōtra-
 rium: & non potest, vt s. ver. proinde. Aut est dubium: & tūc aut
 aduena emit rem sibi necessariam ad iter puta, quia emit equū:
 & tūc, quia non potest ultra ire sine equo, videtur actum, q̄ hic
 soluat: quia incōueniens esset, q̄ cum re mea recederet, vt l. si qs
 legationis. j. eo. ne cōtractus claudicer. ar. in l. fi. de acce. Aut nō
 est sibi necessaria ad iter: & videtur habita fides de p̄tio, & alter
 videtur habere fidem de re, & non potest conuenire eum, nisi al-
 ter rem petat. arg. in l. lul. §. offerri de act. emp. Item iste tex. facit
 2 contra opinio. Bar. positam in l. si domum. j. de fur. quæ est ter-
 ribilis. q̄ si reperiatur fur cū re furtiua: q̄ ibi potest capi, & suspen-
 di. tamen iste tex. dicit, q̄ non: q̄a non est æquum, q̄ per tot loca
 conueniatur per quæ transit: nec quantum ad rigorem iuris est
 vera: licet eam per aliquas rationes suasius fundet. de quo dic, vt
 ibi per eum & per Bal. in l. abducta. C. de fur. & bene facit q̄ eū.
 j. eo. l. nō aliās §. r. In gl. debeat, q̄ quærit. qd si debitor caput va-
 gari. & c. no. gl. & similem. l. 4. §. fi. j. de dam. inf. pro quo leius
 qui. §. fi. ad municip. Item in eo, quod dicit ratione originis. vide
 Bar. in l. assumptio. ad munic. pro gl. ista ēt videtur Cyn. in liuris
 ordinem. C. de iurisd. omn. iud. Item in fi. qn̄ gl. dicit ratione cur-
 sus decennij. habuisti statim contrariam in gl. domicilium: & il-
 la est vera, q̄a etiam si p̄ mille annos ibi staret, ut ibi dixi: & ponit
 Bar. in l. Scia. §. Pamphile. de fundo instruat. & dicta l. quæsitum.
 & hoc, nisi ratione contractus: quia tunc sortitur forum: vt hic.

L E X XXI.

- 1 Debitor rei restituenda propter præstationis difficultatem, num a pœna libe-
retur.
- 2 Tempus modicum in iure quando dicatur.
- 3 Debitori pecuniam ad solutionem paratam habenti dilatio non datur. Et cū
lex dat dilationem, cautionem præstari debere. Et quid quando à contrahen-
tibus. Et quid si à principe.
- 4 Debitor ubi præstare cautionem detrahat, an incarcerari possit.
- 5 Sententia diffinitiuā in confessum, an ferri debeat.
- 6 Prouisio hominis ad ea, quæ lex operatur, non extenditur.

SI debitori. In confessum non est ferenda sententiā,
 sed danda est sibi dilatio ad soluendum
 cum competēti cautela. Bar. Vel sic, si post libellum obla-
 tum qs confiteat̄ debitum condemnabitur, & dabitur sibi
 tps ad soluendum, quod datur iudicatis. h. d. fm̄ Iaco. Rau. Et sic
 sunt casus duo. Sed posterior ēt verior, & notabilior. vel in actio-
 nem. i. libellum: non tñ edidi: licet lac. dicat, q̄ edidi. No. q̄ debi-
 tori datur dilatio, si non habet pecuniam ad manum. Item iste
 tex. facit q̄ opi. Bar. positam in l. continuus. §. illud. de ver. ob. &
 1 in l. quod te. si cer. pet. vbi dicit, q̄ licet debitor speciei liberet̄
 a pœna propter difficultatem præstationis, sed datur sibi tps: vt
 l. cum res. de leg. 1. secus tñ in debitorē pecuniæ: quia difficultas
 eum non exculat a pœna: sicut nec a carcerib. hic tñ est casus q̄
 2 eum. & ita dixi in d. l. quod te. in repetitione. Item jno. q̄ dicatur
 modicum tps. & dñ alibi modicum tps ut l. fraudem. all. in gl. de
 iud. s̄ssi. & alibi, q̄ iudicis statur arbitrio. vt l. pen. de iud. sed dic:
 q̄ vbi l. limitat, statum legi. sed vbi non est determinatum, statur
 arbitrio iud. vt l. j. de iure delib. & l. si ita quis. §. Seia cauit. de ver.
 3 obl. Itē jno. in gl. q̄ vbi debitor habet pecuniā expeditā. nō datur
 sibi dilatio. Item no. hic, q̄ qn̄ lex dat dilationē, dēt præstari cau-
 tio. Idem qn̄ a p̄hentib. vt l. in oib. j. eod. idem qn̄ a principe: vt l.
 4 vniuersa. C. de preci. impe. offe. Item no. f̄ aliud secundum Barro.
 vbi debitor non præstaret cautionem, q̄ posset incarcerari. Sed
 q̄, quia non debet qs incarcerari propter cautionem, quia suffi-
 cit iuratoria, item quando agitur nomine proprio, non est neces-
 saria cautio: vt §. sed hodie. In sti. de satisfd. Sol. illa loq̄tur de cau-
 tionē, q̄ fit ante sententiam, quia non potest cogi, hic vero loqui-
 tur de cautionē, quæ fieri debet post sententiam. q̄a tunc cōstat
 de debito, & ideo magis debet ardentē costringi. sed Cy. & lac.
 de Are. in quadam apostilla. dicunt, q̄ hodie non seruatur. Sed
 dic secundum Bal. q̄ aut pars petit, & sine dubio debet fieri. Aut
 non petit, & tunc dicit, quod si est soluendo, non datur cautio,
 quia etiam nondatur sibi dilatio, vt dictum est, veritas tamē est,
 q̄ vbi pars petit, q̄ de iure debet fieri cautio. In alia glo. nunquid
 5 in confessum sit secunda sn̄ia. dic, q̄ aut fit confessio post litem
 conte. & tunc debet ferri sn̄ia. vt l. lul. & l. j. & quod ibi not. j. de

confessis. Aut fit confessio antelit. cont. & tunc, aut fit animo
 lit. conte. aut animo declinandi iudicium, aut est dubium. Pri-
 mo casu sententia, quia aliqñ interest in confessum dari senten-
 tiam, vt l. vtiq. de rei ven. Aut fit animo declinandi, & non datur
 sn̄ia. vt hic. Aut est dubium, & nunquam præsumimus factam
 fuisse confessionem animo litis contestandæ. & hæc vera in ciui-
 li, quia in criminali, siue ante litis contesta. siue post, fertur sen-
 tentia, vt l. si confessus. de custo. reo. Item circa p̄missa not. q̄ ea
 quæ dicuntur hic, q̄ in confessum, vel condemnatum fit execu-
 tio post quatuor menses, & datur eis ad executionem tps qua-
 drimestre, est verum de executione hominis, non legis, vt l. furti.
 in prin. de his q̄ no. infa. & ibi p̄ Guil. & Bar. ponit in l. talis scriptu-
 6 ra. §. fi. de leg. 1. Ad ea t̄ enim, & circa ea quæ l. operatur non extē-
 ditur hominis prouisio, & ibi videatur, facit l. qui vltro. de pœ.

L E X XXII.

Qui non. Omne agens in agēdo repatitur. Bal. vel sic iu-
 dicem coram quo quis agit declinare non po-
 test, si ibi reconueniatur. h. d. Ista l. facit, an clericus in causa recō-
 uentionis possit conueniri coram laico, de quo in c. at si clerici.
 de iudi. & dixi in l. 2. §. sed si agant.

L E X XXII.

- 1 Sententiam ferri non posse super eo, in quo lis contestata non est.
- 2 Iudicia super futuro non fundantur.

Non potest. Ius post litem contest. superueniēs
 agēti cōdemnationem: ex eadem
 instātia nō inducit. Bal. vel sic, si post litem cōtestatā
 superueniat actori ius, super quo p̄cipaliter agebat,
 nō potest super illo ferri diffinitiuā, quia nō est in iudicium de-
 ductum, nec super ipso lis est cōtest. & ideo necesse est actori de
 nouo agere. h. d. not. & est ista l. vnus aphorismus adde c. abbate
 sanē. de re iud. in 6. vbi glossatur hæc l. Alia interpellatione. & a-
 1 lio iudicio. Nota. q̄ quod super quo nō est lis cōtestata, nō potest
 ferri sententiā. Item nota, quod dicitur in gl. secūdo cōtrario, &
 dic, quod istud non videtur habere rationem, quia per hoc vide-
 tur, quod si Titius possidebat hæreditatem, quæ adhuc mihi de-
 lata nō est scilicet quia adhuc nō est mortuus ille cuius est, q̄ si
 post litem cōtest. mihi sit delata, q̄ possit in ea cōdemnari. quod
 nō videtur verum. Et ideo dic, q̄ duo sunt cōsiderāda. s̄ ius actoris,
 & illud debet esse tempore litis cōtest. & ius rei, & illud debet
 cōsiderari tempore sententiæ, quia in iudicijs est quasi quidam cō-
 tractus stipulatiōis: & actor t̄pellit cōtest. obtinet vicem inter-
 rogātis, t̄pe sententiæ reus tenet vicem respōdētis. & ideo sufficit
 q̄ extremum rei sit habile t̄pe sententiæ, si tñ ius actoris sit factū
 tempore litis cōtestatæ. & ita patet so. ad l. 4. & l. quæsitum: cum
 si. Ad l. si rem. §. fi. de pig. ac. dic, q̄ ibi agebatur ex causa præcedē.
 lex v̄ditione. Oppo. de c. abbate sanē. extra de re iud. in 6. vbi di-
 citur totum q̄riū. Sol. ista l. intelligitur fm̄ illud c. & ideo refert,
 ut ibi dicit tex. q̄ aut agit cā expressa, aut ḡn̄aliter. pro quo alle.
 Bar. in l. fi. C. de anna. exce. Sed tñ Pet. in l. vnica. C. de alie. iu. mu.
 cā fac. dicit, q̄ illud c. procedit de æquitate canonica, nō aut de ri-
 gore iuris ciuili. Rō est, q̄a nō potest fieri cōdemnatio, nisi sup
 illo, in quo tibi ius competeat tempore litis cōtest. & fuit in iu-
 dicio deductum, quod nō pōt fieri, si tñ non competit. Circa
 hoc distingue, cum quæritur, an possit ferri diffinitiuā super iu-
 re superueniēti post litem cōtest. quia aut illud ius erat accesso-
 rium ad primum quod principaliter int̄tabatur, & quod tem-
 pore litis competeat: & tūc ferri potest. ut l. adiles. §. item sciē-
 dum. & l. j. §. nō t̄atum dolus. j. depositi. & de rei uend. l. non so-
 lum. Aut illud erat principale id est illud quod principaliter in-
 t̄tabatur, & tūc, aut superuenit ex causa de præterito, & idem,
 ut l. si rem. §. fi. de pig. act. Aut ex causa de futuro. i. quæ habuit or-
 tum post litem cōte. & tūc, aut nō erat defectus ex parte actoris,
 sed ex parte rei, vt quia deficiebat cā, quare deberet cōdemnari
 tempore litis cōte. tñ actori competeat ius, & tūc idem, quia p̄t
 cōdēnari, si superueniat ante sn̄iam, ut l. 4. j. de pet. hæ. & l. sin-
 autem. §. possidere. de rei uen. ita intelligitur l. quæsitum. de pec-
 cu. Aut erat defectus ex parte actoris, & tunc, aut egit ex causa
 certa. & expressa, ut dico rem meam ex uenditione, uel te obliga-
 tum ex stipulatione, & nō potest fieri cōdemnatio, ut hic. Aut
 egit generaliter, ut dico rem ad me pertinere iure dominij, uel
 quasi, uel te obnoxium, & tūc videtur in iudicium deducere, nō
 solum ius competens t̄pore litis cōtest. sed ēt omne ius futurū
 post litis cōtest. superueniens, & ideo sup re pōt fieri cōdemna-
 tio de æquitate canonica, ut d. ca. abbate. de subtilitate uero iu-
 2 ris ciuili secus, quia q̄ iudicia super futuro non fundantur. inf.
 eo. l. nō quemadmodum. quod dic: ut plenē notatur per Cynū
 in l. j. C. de ali. iudi. in 6. q. Item aduertendum, quia isti iterū agē-
 ti in casu huius l. non obstat exceptio rei iudicatæ, ut lege si ma-
 ter. §. eandem infra de exceptio. rei iudi. & adde notata in l. non
 quemad-

quemadmodum. j. eo. & quod ibi dixi. & vide l. non mortis. §. i. j. tit. i. quæ videtur superiori notæ contrariari. Item vide l. si Titius. de ver. obl. & c. Rainaldus. de testam. vbi agitur ad poenam nondum commissam, vt ibi, super verbo si contra ipsum venerit, & ibi no.

L E X XXII.

- 1 *Rei vendicationem aduersus legatum non competere, nisi pro alterius possessione.*
- 2 *Forum quem sortiri ratione rei, qua ratione sit intelligendum.*

Non aliàs. Pro contractu, vel delicto commisso in loco legationis, potest legatus conueniri, & etiam rei vend. pro re aliena, quam inceperit ibi possidere, secus si alibi, licet ibi fuerit continuata possessio. h. d. vsq. ad l. de eo. No. ex versu. † sed si postulatur, q̄ rei vendicatio non competit aduersus legatum, nisi pro possessione alterius, vt l. vnica. C. de ali. iud. quod facit ad q. si aliquis legat actiones suas, non videtur legare res suas, quia pro reb. suis non habet locum rei vend. Quod est verum actu, sed habitu secus. ar. in l. i. §. hoc interdictum. j. vti possi. de qua vide in l. fin. de hære. vel ac. vendi. Item not. mirabilem limitationem. ad fi. C. vbi in re acti. quia † quod dicitur, q̄ ratione rei quis sortitur forum, verū est, vbi res est, vt perpetuo ibi stet, item vbi fuit incepta possessio, non autem q̄ in quocunq. loco vbi reperitur cum re, q̄ possit conueniri: sed tantum in loco vbi incepta est possideri, quod facit † Bar. de quo dixi in §. si quis tutelam. in fi. Salua eius pace, hic est casus a contrario sensu, quod etiam si res non sit ibi manfura potest conueniri, quod est contra opinionem Bar. & aliorum aliorum. C. vbi in rem act. l. fi. & ita tenet ibi Saly.

L E X XXVI.

De eo. Propter aditionem hæreditatis, vel restitutionem eius factam legato, in loco legationis nõ potest ibi conueniri, licet ex hoc obligetur ex quodam quasi contractu, si tamen non cauet fit missio in possessionem bonorum. h. d. vsq. ad l. sed si restituatur. lbi ne impediatur. ista ratio nõ est sufficiens, sed est alia, de qua dixi in l. 2. §. ois. & est duplex. Primo quia istud fit quasi ex quadam necessitate transmissionis ad heredem. Item ratione quasi contractus qui solo animo celebratur, & sine scõ suo, secus si facto. vt l. interdum. Per quod tene menti ad q. de hæretico, qui incepit esse hæreticus in Roma, licet postea mutet domicilium, Vtrum possit accusari de hæresi, quia solo animo contrahitur.

L E X XXVIII.

- 1 *Officium iudicis vbi quis intentat, num reconuentio locum habeat.*

Sed si restituatur. In prima gl. aduerte quæ videtur dicere, q̄ vbi quis intē rat † officium iudicis, q̄ non habet locum reconuentio, per l. i. in fi. de var. & extraor. cog. Sed circa. h. d. Bal. aut illud officium iudicis requirit magnam causæ cognitionem, aut disceptationē, & tunc potest fieri reconuentio. vt l. i. §. fi. de var. & extraor. cog. aut non requirit causæ cognitionē, nec fieri disceptationem, nec altiore indaginē, vt in restitutione fideicommissi, quod debet fieri simpliciter, & de plano, vt l. a quo. §. si de testamento. ad Treb. & tunc non habet locum, ut hic, Bal.

§. Contra. Si legatus hæres institutus, & de restituendo rogatus, in loco legationis hæreditatem restituat, priuilegium suum non transit ad fideicommissarium, quia personale, hoc primo. Ad quod vide l. quia perinde. §. restituta. ad Treb. & l. cum patronus. de leg. 2. Item vbi non cogitur quis iudicium suscipere, nec etiam iurare, vel alium actū litis decisorium facere. h. secundo. ad quod vide l. in contractib. §. illo. C. de non nu. pec. Item vbi periculum est in mora, vel ius actoris est periturum, cogitur legatus iudicium suscipere, quatenus necessitas exigit. h. d. vsq. ad §. si potest. lbi, vt lis contestetur, & non vltra. sed mittetur processus ad alium iudicem. vbi faciet fidem. facit l. fi. C. de test. Et facit in ar. iste tex. q̄ si Papa alicui concedat conseruatore, & hæres instituatur & restituat hæreditatem, q̄ ad fideicommissarium non transit priuilegium conseruatoris. no. ex fi. gl. lbi in actione de dolo, pro quo 4. q. 7. quod pro eo.

- 1 *Legem semper certam esse, de eo quod est in rerum natura.*
- 2 *Lex ad monstra, & portenta non se extendit.*

§. Si pater. In ventre præsumuntur esse tres in dubio, & ideo iam natus non admittitur interim ad petendum hæreditatem, nec debitū hereditarium, nisi pro quarta parte. Bart. Quod dic, vt plenè declaratur per eundem j. de acqui. hære. l. cum quidam. §. quod dicitur. & §. suum hæredem. & vide l. antiqui. j. si pars heredita. pe. vel sic incertitudo nature naturatæ non tollitur per certitudinem nature naturantis. Frã. Accursij. vel sic, iudex non habet necesse attendere scientiam, q̄ apud Deum est, vel naturam, sed illam, quæ cadit in eum ex veri similib. iuris præsumptionib. Bal. Mortuus ab intestato. Partem. §. quartam, ne contrarietur iam dictis, ipse tamen est hæres suus

necessarius pro dimidia, ex quo in ventre non erat, nisi vnus, vt d. l. cum quidam. §. suum hæredem. de acq. her. non tamen admittitur, nisi pro parte quarta: vt quia in primo. §. in faciendo ipsum hæredem operatur. l. quæ ipsum facit. hæredem necessarium etiã ignorantem. Lex † autem semper de eo quod est in rerum natura certa est, sed in secundo. §. in admittendo ipsum ad iudicem operatur homo. §. iudex, qui de illo non est certus, & ideo non debet sequi illud, quod euenire potest, ut hic, & d. l. antiqui. Sed vñ q̄ non sit hæres, nisi pro octaua, quia pnt esse septem, ut d. l. antiqui. Solutio, dico, q̄ naturaliter non sunt, nisi tres: quando autē in ventre sunt ultra tres, illud est quoddam monstrum, uel portē tuosum, ut l. utrum. de reb. dub. Ad † quod lex se non extendit regulariter.

L E X XXIX.

- 1 *Conuentio ac reconuentio in criminalibus, an locum habeant. Et qualiter in his ferenda sit sententia.*

Qui prior. In causa conuentionis, & reconuentionis hic est ordo, ut prius audiantur iura conuenientis, scđo reconuenientis, h. d. §. m ueram lectu. Et intellige, ut statim ubi post actum unius, sequatur actus alterius: non aut, ut primo non debeat terminari cã conuenientis, & post reconuenientis. hoc est probatur iure C. ut C. de compē. l. neq. & iure Auth. in auth. & cōsequēter. C. de sentē. & iure canonum. ut c. i. de mutu. pet. & de rescriptis. c. dispēdia. §. reus. Et quicquid dicas gl. dicat, q̄ ista l. loquitur in causa ciuili. Et † ideo dic, q̄ aut ambæ causæ sunt criminales, & nõ procedit hæc lex. sed l. is qui reus. j. de pub. iud. Aut una criminalis, altera ciuilis: & idē: nam tunc loquitur lex fi. C. de ord. iud. nõ ergo bñ dicit, q̄ in criminalibus hæat locum. Aut ambæ sunt ciuiles, & tunc aut una est sup petitorio, altera sup possessorio. & nõ pcedit hæc l. sed l. si de ui. cum materia sua. j. e. Aut ambæ sup petitorio: & tunc, aut secunda est p̄iudicialis ad psonam, & similiter non pcedit: sed de p̄iudiciali est primo cognoscendū, & p̄nuntiandum, & sup alia superfedendum: ut C. de adult. l. qñ Alexandrū, & Inst. de ac. §. p̄iudiciales. Aut neutra est p̄iudicialis, & tunc, aut secunda est emergens: & similiter non pcedit, sed sup illa est primo cognoscendū, & pronuntiādū, & sup alia superfedendū. §. eo. l. 2. §. sed & si dubitef. aut utraq. est principalis, & tunc pcedit. l. ut in singulis actib. primo admittitur qui primo prouocauit: & post singulos actus admittatur alter similiter ad eosdem actus: & causa utriusq. eadem sententia terminetur, præmissa tamen in ordine scripturæ sententia primi: aliàs posset appellari, ut l. j. in fi. quæ sententiæ sine appella. rescin.

L E X XXX.

- 1 *Iudicium ceptum quando censeatur.*
- 2 *Contumax coram priore iudice, an possit coram secundo exceptiones proponere. Et an possit priori processu apud secundum iudicem se adiunare.*

Vbi ceptum. Pro intellectu istius l. uidendū, quod plenè no. Bart. in l. sepulchri uiolati. j. de sepul. uiol. & aliter nõ summat: & limitatur ista l. nisi ex necessitate fuerit ceptum: quia tunc remittitur: ut §. e. l. si restituatur. Item limitatur qñ iudex est impeditus §. m gl. Est & tertia limitatio §. m Bar. quia locū habet, qñ reus conuentus non est contumax corā primo iudice, sed si esset contumax, posset coram alio conueniri: nec pōt opponere dependē. lit. coram alio iudi. postq̄ coram illo nõ uult cōparere. ita dicit hic, & circa l. sepulchri. Queritur, † qñ dicatur iudiciū ceptum? ui, q̄ post citationem: ut l. si quis posteaquam. §. eo. in §. rium uñ, q̄ requirāt litis contestatio, p §. fi. Inst. de poena temere litigan. Sed dic, q̄ aut conuentio te coram iudice non competē. & tunc requiritur litis contestatio, quia oportet tunc pro r̄a iuris. Item queritur † quis poterit in alio iudicio excipere? & dic, q̄ ille qui non fuit contumax: ille autem qui fuit cōtumax: sicut non potest se iuuare de processu iam facto, nisi soluat expen. ut l. properandum. §. censemus. C. de iud. ita non potest opponere exceptionem. §. m Bar. in d. l. sepulchri. Item etiam iudex non potest impedire, & suam iurisdictionem defendere, & si alter † p̄iudiciū lit. p̄d. se † tromittat §. m Bar. q̄ hoc ibi plene ponit.

L E X XXXI.

- 1 *Iudicium cum defuncto ceptum ad quos successores pertranseat.*
- 2 *Fiscus proprios habet iudices.*

Si petitor. Instantia cepta cum defuncto transit ad hæredem eius pro hereditarijs portionibus nec potest unus partem alterius in iudicium deducere. hoc dicit notabiliter. Et adde: quod † etiam ad alios uniuersales successores trãsit, licet nõ sit hæres. ut j. eo. l. tã ex §. citib. præterq̄ in fiscum, in quē nõ trãsit, licet sit uerus successor, quia † iudices suos habet sp̄ciales. hoc probatur in l. si cōstante. §. fi. sol. ma. ubi est tex. no. in successorem singularem nunquam transit, ut no. per Inn. in c. quia §. extra de iud. licet hodie hæc limitentur per c. 2. ut lite pendente. lib. 6. Et adde quod plenè no. per Barto. in l. si hominem. j. de fide. Instantia uerò incepta coram

coram arbitro non transit in hæredem, nisi expresse sit dictum, §. de arbi. l. diem proferre. §. j. Egerit prosequendo instantiam ceptam cum defuncto. Deductam esse, & ideo sententia pro eo lata non nocet alijs.

L E X XXXII.

Si iudex. Novus iudex delegatus alteri subrogatus. tñ tempus habet ad finiendam causã quantum habuit ille cui subrogatus est, etiam si hoc non dicatur expresse p delegantem, dum tamen per hoc non excedatur tempus instantiæ. l. triennium. h. d. Magistratus delegans.

L E X XXXIII.

1 Declinatoriam ante lit. contest. non amitti.

Non videtur. Petens copiam libelli, nõ vñ in iudicem consentire. h. d. nõ. Idẽ est de quocunq. actu facto ante lit. contest. coram iudice. Nunquam. ¶ n. perditur declinatoria vsq. ad litem contest. vt §. de iuris. om. iud. l. si conuenerit. fallit in duob. casib. primus est, qñ per illum actum peteret per iudicem aliquid fieri, puta. pronuntiare super alia exceptione emergenti. non enim posset pronuntiare, nisi esset iudex, & ideo tacitẽ vñ in eum consentire, vt j. eo. l. sed & si susceperit. in prin. Item fallit, quando opponeret exceptionem suspicionis, quæ de sui natura debet sequi de declinatoriam fori. Nam & tunc perdit declinatoriam. iuxta nõ. in c. inter monasterium. extra de re iud. per Inn. & Bar. in l. quidam consulebant. in eo. tit. facit auth. offerantur. C. de lit. cont. In rex. iudicẽ. f. non suum genus actionis. i. libelli in quo continetur actio.

L E X XXXIII.

Si is qui Romæ. Iudicium inchoatum cum defuncto, non vitatur ex persona successorum. h. d. lac. Rau. vel sic, instantia cepta cum defuncto transit ad hæredes eius coram eodem iudice terminanda. Bar. nõ. quod hic instantia causæ transit ad hæredem: vt l. si seruus. §. de his qui not. in fa. & dixi §. e. l. si petitor.

L E X XXXV.

- 1 Iudicium omne rectum in sententia terminari. Et iudicium triũ personarum actum legitimum esse.
- 2 Iudicium vt super futura non fundatur, sic nec rescripta generaliter impetrata ad lites futuras non extenduntur.
- 3 Sententia sub conditione efficaciter an ferri queat.
- 4 Rei vindicatione agens, si generaliter dicat rem ad se pertinere iure dominij, vel quasi, quæ tamen re vera ad eum tempore litis contestata non competeat, si eidem post litem conte. dominium superueniat, num super eo sententia ferri queat.

Non quemadmodum. Iudicium nõ potest fundari super futuro, tecus in contractib. h. d. hæc lex est vulgaris, & est ratio in iudicijs. quia solumne rectum iudicium terminatur in snia, sed si debitum nõ subsistit, snia ferri nõ pot, quia esset iniusta vel frustratoria. si conditio debiti non in futurum subsistet, quod esse non debet, vt j. eo. l. si prator. Item iudicium est actus legitimus, qui non recipit diem vel cõditionẽ. vt l. actus legitimi. de re iud. Et adde, qñ sicut iudicium non fundatur in futuro, ita nec rescripta generaliter impetrata extenduntur ad lites futuras. vt c. si. cõ. de rescriptis. Idem in procuratore cõstituto ad lites, quia intelligitur de præsentibus, non futuris, ut nõ. §. de proc. l. omnium. In glo. quæ opponit de l. in l. Aquilia si deletum. prima solutio est vera secunda non procedit, quia leg. Aquiliæ non datur, nisi ad interesse, & pendente conditione nõ interest. Item op. de l. r. de fideicom. dic. vt dixi. Item opp. gl. de l. r. §. biduum. So. aut fago super iure de præsentibus: & si lata est sententia sub conditione tenet, vt ibi, aut ago super iure de futuro, & non possum, vt hic. Item hoc verum de extrinseca, tecus de intrinseca. vt l. cum iudex. C. de sententijs. Item nõ. tex. in fi. dum dicit, non posse. per quem vñ, qñ decisio decretalis: abbate sanẽ. de re iud. lib. 6. non possit sustineri. dicitur enim ibi, qñ si quis agat rei vindicatione, dicens generaliter rem ad se pertinere iure dominij, vel quasi, quæ tamen re vera non pertinebant tpe lit. contestata, si post lit. contest. superueniat dominium actori, potest super illo ferri snia. Sed hoc videtur impossibile. nam aut dices, qñ illud dñium superueniens fuerit in iudicium deductum pp generalitatẽ petitionis. & hoc est falsum, qñ si vellet expresse non posset, vt hic. Aut dices, qñ nullum fuit in iudicium deductum, qñ est verius, & tñ sequitur, qñ nõ pot ferri super eo snia, cū nõ sit in eo lis conte. vt §. eo. l. nõ pot videri. procedit ergo decretalis de æquitate canonica, nõ de rigore iuris ciuili, vt plenẽ nõ. p. Cynum. in l. i. C. de alie. iudi. & tunc dicas, qñ ibi nõ est casus, vbi fertur snia sup eo, quod non erat in iudicium deductum, nõ aut dicas, qñ de æquitate canonica videatur deductum in iudicium. Nam hoc esset periculosum dicere: quia si reus absolueretur, nõ

posset actor agere postea ex causa superuenienti post lit. conte. quod tamen facere potest de iure ciuili, vt l. si mater. §. eandem. de excep. rei iudica. Debemus ergo illi decretali dare intellectũ minus præiudiciale. Item opp. de nõ. in l. non potest, §. eo. quia ibi fertur sententia super eo, quod post litem contest. accidit. p l. si rem. §. si. de pig. ac. Sed dic: qñ iudex ipsum agentem potest repellere, vt hic, si verò non opponatur, potest ferri sententia, & valet, vt ibi. Pau. de Cast.

L E X XXXVII.

- 1 Mulieres quandoque coniugum morte gaudent.
- 2 Appellari in arbitrijs an possit.

Interdum. Petenti iustam dilationem non est deneanda, & dicitur iusta ex causis, vel personis. Et pendente dilatione supersedetur in processu. h. d. vsq. ad §. senator. Itẽ nõ. qñ ista dilatio datur arbitrio iudicis: quia si iudex videret patrem, qui non curaret de morte filij, vel mulierem, quæ non curaret de mariti: quin aliquando gaudet: vt l. pater seuerinam. §. locus. j. de condi. & dem. iudex tunc nõ debet dare dilationem: quia hic non subest humanitas luctus, qñ est causa dilationis concedendæ. Item non potest pars appellare, quia in arbitrijs non debet appellari: vt nõ. in l. nõ quicquid. j. eo. & ibi dicam, & nõ. per Inn. in c. conquestus. de ferijs.

L E X XXXVII.

- 1 Actiones pro consequendo olim legato quot dabantur. & quid hodie.
- 2 Forum quem sortiri occasione rei mobilis, vbi eadem res est.

Quod species. Species legata solui debet vbi hæredis, sed quantitas solui debet vbi petitur. i. vbi peti debet. h. d. nõ. Et nõ. qñ etiam de iure ff. dabantur duæ actiones pro legato f. personalis, & realis: hodie dantur et hypothecaria: vt l. j. C. cõia delegatis. Debet. i. potest: nam aliqua potest peti. vbi est maior pars hæreditatis, & vbi hæres hñet domiciliũ: vt hic, circa si. magna gl. Sed quando agitur personali, nõ potest peti res ubi est: nisi sit ibi maior pars hæreditatis: vel hæres hñet domiciliũ: vel alia ratione sortiatur forum. Et j. nõ. hic dum dicit de re mobili, qñ in re mobili quis sortiatur forum, vbi est res mobilis, sicut vbi est res immobilis. facit. §. eo. l. legationis. licet alij dicant qñ, vt nõ. in l. si. C. vbi in rem actio. vbi vide. In gl. etiã si actor, quæ opp. Docto. nõ tenet sol. glo. sed dñt, qñ ista intelligitur secundum illas. In alia gl. i. vbi peti debet. ego dixi, qñ vbi cunq. hæres potest conueniri, non tamen in loco, vbi defunctus conueniri potuit, & si opponatur de l. hæres absens. §. eo. respo. verũ est, qñ hæres ibi debet defendi, vbi defendi debuit ratione cõtractũ, vel quasi defuncti, & etiam obligationum. sed hic defunctus pro legato non est obligatus.

L E X XXXVIII.

- 1 Iurisdictionem ignorantem acquiri posse, sed & inuito. nõ. seq.
- 3 Arbitrator ob propria negotia non debet partium negotia deserere.

Cum furiosus. Furiosus habens dilucida interualla, potest iudex delegari, nec in delegatione requiritur eius consensus, vel scientia, & quicquid facit tempore sanæ mentis valet. h. d. usq. ad §. qui legationis. Adijcitur, & adiungitur alijs delegatis. & nõ. de adiuncto: aliquando subiungitur, ut §. eo. l. si iudex: aliquando principaliter datur. Nec nõ. tex. singularem, qñ ignorantem acquiritur iurisdictione. & sic furiosus adiungi potest in loco absentis, vel ignorantis: vt l. 2. j. de iure codicillo. Licet quidam dicant cõtra, quod ignorantem nõ acquiritur iurisdictione: vt nõ. per Inn. in c. ex cõquestione. de restit. spol. pro cuius intellectu opp. de his, quæ dixi sup. eo. l. 2. & l. quæro. de eo. qui pro tu. neg. gest. So. dic, qñ ignorantem acquiritur iurisd. vt hic: sed exercitium iurisdictionis, vt ibi. Sed cõtra, qñ nõ acquiratur ignorantem, vt in c. r. & c. si tibi absentis. de præben. lib. 6. Solut. illud quod non acquiritur inuito, non acquiritur ignorantem, si vero aliquid acquiritur inuito, & est ignorantem, vt hic. iurisdictione tamen inuito acquiritur, ut in c. prudentiam. de offic. deleg. quod est nõ. Item opp. de c. super eo. & c. vt debitus. extra de appellationib. vbi acquiritur iurisdictione a tpe rescripti. Solu. secundum quosdam acquiritur actu: ante autem habitu habebat: vt nõ. in d. c. ex cõquestione. No. j. glo. P. secundũ Doct. qñ arbitrator propter sua propria negotia non debet deserere negotia partium, de quibus est compromissum. Sed contra glo. videtur casus in l. licet supra de arbi. So. aut initio erat certum de impedimento arbitri, & tunc loquitur l. contra, aut non erat a princ. impeditus, sed ex post facto. & loquitur gl. ista.

Qui legationis. Legatus fideiubens in loco legationis non habet priuilegium reuocandi domum. h. d. sed priuilegium sui iudicis non admittit, vt supra si quis in ius voc. non ierit. l. j. & hic in glo. & iste §. examinatur supra eo l. 2. §. item si egi. per glo. in Italia. istud facit dubium, sed dic. vt in alo. Paulus de Castro.

LEX XL.

- 1 *Iudex in arbitrarijs qui non facit, quod pars petit, non dicitur eam grauari, & ideo nec eam appellare posse.*
- 2 *Iudex non debet dicere legem rigorosam esse, nec debet esse clementior lege.*

Non quicquid. Illa quæ per l. nō committitur officio iudicis, nō habet iudex necesse, secus in illis, quæ determinate præcipiuntur. h. d. no. Et est effectus quia in primis. In arbitrarijs, licet iudex nō faciat illud, quod pars petit, nō dicitur partem grauari; & ideo nō potest appellari, vt not. per Inn. in c. cōquestus. de ferijs. in fi. Nec etiam facit iudex litem suam, secus in his quæ præcipiuntur per legem, vt l. 4 §. in eum. de dam. infect. & l. prope rādum. §. si autem, vtraque. C. eo. & ista est mēs, & utilitas huius l. Pone exemplum extra gl. per l. ad peremptorium. j. eod. quia inuito iudici committitur, vtrum assignet vnum pro omnib. & ideo licet per partem requiratur facit, si vult, aliās non, Item interdum. §. eo. & quod ibi dixi ratione effectus: vt dixi. In secūdo dicto: pone, q̄ actor ponit reum incidisse in pœnam alicuius legis: puta l. si quis maior. C. de transac. iudex t̄ dicit, q̄ illa l. est nimis rigorosa, certe iudex hoc non debet dicere, immo punitur, casus est hic. non enim debet esse clementior lege.

- 1 *Suspectus de fuga, vt personaliter apprehendi potest, sic multo magis satisfactionem præstare cogitur. Et quid si obligatus purè esset, an possit cogi cauere. & n. seq.*
- 3 *Cautionem in triplici esse differentia in contractib. & vltimis voluntatibus.*
- 4 *Debitor sub conditione, an adueniente conditione possit alteri promittere compelli.*

In omnibus. In q̄tib. bonæ fidei p̄dente p̄dōne, vel die potest debitor ad instātia creditorum cogi satisfare de soluēdo debitum adueniēte die: si iusta causa subsistat. h. d. ista no. l. vulgaris, & singularis. Et intellige iustam causam, si dubitetur de fuga: nam t̄ sicut p̄t tūc capi, vt no. per Iacob. Butriga. in l. consentaneum. C. quomodo: & quando iudex. & dixi. §. eo. l. si longius. §. si filius. ita fortius cogi potest satisfare. vt hic & j. de priui. credi. l. si creditores. per q̄ l. intelligas istam gl. quia in multis istā supplet, & glossat in quatuor. Quid autem si obligatio esset pura, vtrum possit cogi cauere: t̄ dic, q̄ aut potest statim exigi debitū, & nō potest cogi: sed debet agi ad ipsum debitum, vt j. de condi. ob turpem causam. l. si mulier. & l. hoc senatus. §. i. j. de vsufr. ea. rerum. quæ vsu con. bene tamen possit cogi ad faciendum instrumentum de debito, si nullum fuisset factum, vel esset perditum, vt l. sicut datum. C. de lib. causa. & est glo. in l. chyrograph. j. de adm. tu. secus si nō posset statim exigi: quia debitor est pauper. quod dic, vt plenè not. p̄ Bar. j. de lib. leg. l. 4. §. nunc de effectu. & l. si finita. §. eleganter. de dam. infect. & tangitur per eundem. j. soluto matrim. l. 2. in princip. in gloss. In gloss. in princ. t̄ no. q̄ triplex est d̄ria inter cautionem in q̄tib. & in vltimis voluntatib. quia in q̄tib. fit authoritate prætoris. Secunda quia in vltimis voluntatib. cum fideiussore, hic nō semper, nisi sit suspitio. Tertia est, quia ibi in distincte semper cauetur, hic nō, nisi subsit iusta cā. In eadem gl. nūquid in cōtractib. stricti iuris caueatur: gl. ponit duas opinio. Bar. distingue aut facile potest præstari, & cogitur: aut nō, & nō cogitur. ita dicit in l. 2. j. sol. mat. In eadem glo. v̄ q̄ dicit, q̄ p̄t peti interim p̄dēte cōdi. Doct. d̄nt hoc nō verum: quia ista secūda nō plus operatur, q̄ prima, ergo & c. vt l. bis idem. j. de ver. obl. Item quia si perstitiosa cautio fieri nō debet, vt l. hæc stipulatio. s. fi. j. vt leg. no. cau. & l. non cogēdum de proc. Sed ego dico, q̄ adhuc ista gl. procedit: quia potest esse, q̄ in prima nō essent testes, vel instrumentum. ita singulr ponit in l. 4. in §. nūc de effectu. de lib. leg. quē ibi omnino vide, pro quo facit l. sicut datam. de libe. cau. Item gl. v̄ q̄ sine fideiussore, sed Doct. q̄ subsit iusta cā, de qua dixi §. & intellige, q̄ ex postfacto venit suspitio, ut l. si. §. is autem. de spō. & dixi §. eo. l. hæres. §. si quis tutelam. in gl. sic, & l. si creditores. al. l. e. & vide ibi. Et iō si quæramus vtrum ista cautio erit cum fideiussorib. r̄ndeo, gl. vult, quod si vult petere nudam cautionem, audiatur, secus si cum fideiussorib. Sed primum dictum intellige verum, q̄ cautio secūda cōtinet aliquam vtilitatem, puta. quia prima fuit sine testib. vel instrumēto, secūda petitur cum testib. vel cum instrumēto per d. l. sicut datam, & expresse per Bar. in d. §. nunc de effectu. aliās nō esset præstanda, quia superfluis cautionib. & c. vt l. hæc stipulatio. §. diuus alle. Secundum vero d̄m, quod nō possint fideiussores peti, non est verum, quia immo peti p̄nt, si cā suspicionis subsistat. vt l. creditorum. de priuile. cred. & hic in fi. dum dicit, ex iusta cā, aliās non, & ita intelr. l. 2. C. de har. vel act. vend. & hoc verum, in cautione ciuili. secus in prætoris, vt in toto ti. j. vt leg. nom. ca. Item hoc verum, q̄ dilatio fuit concessa per creditorem, secus si per alium, quia tūc indistincte cauet cum fideiussore, puta si fuit concessa per l. vt l. si constāte. §. quoties sol. matri. vel per principem, vt l. vniuersa. C. de preci. impe. of. uel per iudicem, vt no. §. eo. l. si debitori. An autem pos-

sit cogi ad pœnam promittendam: dic, vt no. §. qui satisf. cogan. l. 2. in fi. & de præto. stip. l. si. per Bar. Sed quæritur t̄ nūquid alteri cogatur debitor adueniente die promittere: & dic, q̄ si sine p̄iudicio suo potest facere, cogitur, si vero vellet creditor, q̄ debitor promitteret vni litigatori, & posset esse præiudicium suum, & non cogitur, vt no. notabiliter j. sol. mat. l. 2.

LEX XLII.

Si vxor. In loco diuortij potest dos repeti. h. d. text. q̄ est verum, si fuerit ibi tradita, aliās secus. h. d. gl. vide liurisgentium. §. vt puta post diuortium. §. de pactis. in ver. fina. Pau. de Cast.

LEX XLIII.

- 1 *Actio arbitraria occasione loci, in facti obligationibus locum habet.*
- 2 *Actio subrogata eius, cui subrogatur naturam non sapit.*

Evum qui. Licet quis promiserit factum in certo loco, si tamen nō facit potest agi ad interest sortiatum forum. h. d. tex. cum gl. Et no. t̄ q̄ actio arbitraria ratione loci locum habet etiam in obligationib. facti. Oldra. præmitte, q̄ locus debet adijci, vt l. 2. §. si infulam. j. de eo. quod certo loco, & non debet fieri, nisi in illo loco vt l. his qui. eo. tit. & ista est ratio dubitandi. Et t̄ no. q̄ actio subrogata, nō sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, licet regulariter contra, quæ sit ratio cogitabis.

LEX XLIIII.

Non idcirco. Si iudicium sit inceptum contra plures, potest quo ad quosdam procedi, & quo ad alios superiēderi. h. d. secundum Bar. no. Pau. de Cast.

- 1 *Inhabilitas in iudicio quando obijci possit. Et sententiam quandoq. cum inhabili valere. & n. seq.*
- 3 *Inhabilitas quandoque in fauorem personæ, quandoq. in odium inducitur. Et quis sit effectus.*
- 4 *Actus cum excommunicato factos efficaces esse. Et quid de futuris.*
- 5 *Inhabilitas occulta, & dubia iudicium non impedit, nec vitiat.*

§. Cum postea. Non valet iudicium, si actor legitimam personam in eo standi nō habeat, & si inhabilitas fuit occulta, quādoq. de inhabilitate cōstitit pronuntiabitur iudicium retro nullum, & reus absoluetur ab instātia iudicij. hoc dicit. no. No. q̄ requiritur declaratio. Opp. t̄ de lege ita demum. C. de proc. Sol. interdum quis est inhabilis ad agēdum nomine alieno, & tūc loquitur contrarium, aut quis est inhabilis nomine proprio, & potest opponi quādoq. que, vt hic, primum intellige, vbi haberet mādatum, aliās secus, vt l. licet. C. de procu. Opp. de l. non eo minus. C. de procu. quia t̄ valet sentētia etiam cum inhabili. vt in c. pia. de exceptionibus hic innuitur cōtrarium. Sol. dic, q̄ interdum inhabilitas inducit incapacitatem, & tūc nō valet iudicium nomine suo, & q̄ncūq. potest opp. vt hic in seruo, qui nihil est de iure ciuili. Interdum t̄ ista inhabilitas nō inducit incapacitatem, sed est introducta in fauorem personæ, vt in minorib. & si contra eos, nō valet, si pro eis valet, vt d. l. nō eo minus. quia quod in fauorem & c. Interdū inhabilitas inducitur in odium meræ personæ. Et tūc dic, q̄ sn̄a valet, quia exceptio non contingit, vel attingit causam principalem, vt est in excommunicato, & t̄ actus per eum facti valēt: licet in futuris secus, vt d. ca. pia. Et ista faciūt ad q. de monacho, quia ea iura quæ habent in seruis locum, habent locum in monachis, vt in ca. cum olim. de priuile. per Inno. licet idem dicat q̄rium in c. cum l. & A. de re iud. & dicit, q̄ si iudicium inceptum nomine monasterij, & tunc habet locum distinctio legis, nō eo minus. de proc. Nisi fecerit de licentia abbatis. Aut egit, nomine proprio, & tūc, quia nihil habet, iudicium non valet, quod facit nomine proprio, casus est hic. Opp. q̄ t̄ quando est dubium de habilitate personæ, q̄ ratione dubij valet iudicium, ut l. Barbariu. §. de offi. præsi. & l. 2. C. de sen. & interlocu. & l. 1. C. de testam. Idem etiam videtur in patre, in l. si putas, cum glo. sua. C. de per. hæ. dubium stat, nunquid inhabilitas occulta validet iudicium circa quod dic, q̄ interdū inhabilitas est in p̄sona iudicis, & non reddit iudicium nullum pp̄ publicā utilitatē, nec ut dicit. Bar. in teste. ut l. de test. interdū est inhabilitas p̄sonæ actoris, & tūc si est incapax, dic, ut §. Si uerò nō est incapax, & tunc valet iudiciū, ut d. l. si putas, cū gl. licet postea q̄ncūq. cōstitit nō ualeat iudiciū, & reddatur retro nullū, ut hic h̄ casus, & probat̄ benè in l. ordi. j. de lib. cau. Per quam intelligitur gl. in l. si putas. Pau. de Cast.

LEX XLV.

Argentarium. Argentarius ubi gessit, potest conueniri, & ibi tenetur actōnes edere. h. d. Iste tex. facit ad q. notariorum, qui etiam tenentur ad portandū processum coram auditore, q̄ si notarius dicat habere processum alibi, q̄ non uidetur sibi dari dilatio, quia secum debet habere, & hoc nisi iusta causa, aliās possit excommunicari.

1 Pupillus habens domicilium apud unum iudicem, & bona apud alium a quo iudice prouidebitur, tum respectu personæ tutelæ, tum bonorum.

§. Nomine. Sententia lata in vno loco per unum iudicem, pōt executioni mandari in alio loco per alium iudicem, & in alleg. Sed vtrum hoc fiat ad literas primi iudicis, vel ad simplicem requisitionem patris, vide plene no. in Spec de execu. senten. §. nunc dicendum, sed pone. & per Bar. in l. a diuo Pio. in prin. §. i. de re iudica. vel sic, si hæres ex cōtractu defuncti fuerit conuentus, & condemnatus in loco proprii domicilij, potest petere, q̄ sententia mittatur executioni in loco p̄ctus, si hæres habet ibi bona. h. d. multum singulariter, q̄ forte alibi non reperies. Sicut ergo pōt creditor agere in loco p̄ctus, & si reus se ibi non defendit, in poss. bonorum, quæ ibi habet ex primo, & secundo decreto, vt s. eo. l. hæres absens. s. si q̄s tutelam. ita etiam si egit alibi, & sententiam obtinuit, potest petere illam mandari executioni in loco p̄ctus, quod est menti tenendum. Et præmitte, q̄ si pupillus habeat in uno loco domicilium, & bona alibi, quod iudex domicilij, cui persona pupilli est subiecta, dabit tutores, quia tutor datur personæ, bonis tamē alibi positis, iudex in cuius territorio sunt, dabit curatores. Ita no. in l. pupillo. de tut. & curat. da. ab his. & ita intel. l. iuris peritos. s. cum oriundus, de execu. tuto. & l. propter litem. s. si. eo. tit. curatores dati Romæ bonis. No. q̄ executio fit per alium iudicem, in c. postulasti. de foro compe. l. episcopale, de episc. audi.

L E X XLVI.

Iudex. Furor superueniens non facit quem desinere esse iudicem ipso iure, sed si furor est perpetuus, & continuus, potest mutari, & alius subrogari. h. d. permanet enim iudex ipso iure, & habitu, non actu. Pau. de Cast.

L E X XLVII.

1 Rescripto impetrando num requiratur consensus partis aduersæ. Et princeps nemini notabili viro uerecundiam ingerit.

2 Iudici cum recusatur uerecundiam esse.

Obseruandum. Iudex non est nominatim ab altera parte petendus, q̄a nō solet tunc dari, nisi ad uerecundiam petiti iudicis. h. d. Si uero nominetur ab vtraque parte, tunc potest concedi, nec poterit amplius recusari, ut in c. super quæstio. in fi. de offi. deleg. † An autem requiratur consensus partis in impetratione rescripti, etiam si non nominatim iudex petatur? Dic, q̄ non, si tale rescriptum non est parti præiudiciale, vt no. p. lino. in c. olim, de verb. sig. & ita habui in facto. Nota, q̄ princeps nō debet ingerere uerecundiam alicui notabili viro. Item † no. q̄ uerecundia est recusari, ut l. si vero. §. qui pro rei qualitate. sup. qui fatil. cogan. Paulus de Castro.

L E X XLVIII.

1 Magi stratus durante officio a subditis num conueniri possunt, & num. seq. in fin.

2 Statuti pars, aut testamenti, quæ ad rem faciat, an efficaciter produci queat, ut probet ac si integrum productum esset.

Pars literarum. Maiores magistratus durante officio nec agere, nec conueniri possunt, nec etiam de illis causis cognoscere, in quibus prius fuerant tutores, vel curatores. h. d. §. si. † intel. lige hanc l. in magistratibus temporalibus, sed perpetui bene possunt conueniri, alias periret ius, arg. eorum quæ norantur in l. nisi. §. si. de tute. & rationib. distra. Et ita determinat Bar. in l. de pupillo. s. si quis ipsi prætori. vide pro hoc l. iubemus. C. ad l. Jul. repe. cum gl. no. Et adde, quod no. Cy. C. de episc. audi. l. si præses, & s. de offi. præsi. l. senatus. Pars † literarum, no. hic arg. q̄ pōt produci pars statuti, vel pars testamenti, quæ facit ad propositū & facit fidem, ac si totum statutum, vel testamentum produceretur. Ad hoc s. de eden. l. si legatum. & quod ibi no. in tex. & gl. & quod no. per Bar. j. de noui ope. nuntiatio. in rubrica. Oppo. de l. secunda. §. legatis. s. eo. Sol. aut vult. ibi remanere, & potest conueniri, vt hic, aut non, & non potest. Si quærat, vtrum magistratus potest conueniri durante officio, distingue, aut sunt magistratus sine administratione, & possunt, vt in fi. Aut administrationem habent, & dic, aut sunt perpetui, & dic, vt dixi per iam dicta in glo. Si vero vult agere, dic, q̄ aut habet locum, & potest, aut non, & tunc coram maiore iudice potest agere salte vique ad litem contestatam, ut d. l. senatus. Et no. per Cy. in d. l. episcopale. Paulus.

L E X XLIX.

1 Declinatoriam fori non opponit, qui alium ex necessitate defendit. Et in rei vindicatione an fiat executio contra emptorem.

2 Promittens fundum ea lege, ut si non dederit, soluat certam rem in pœnam, si interim moriatur pluribus hæredibus relictis, quorum alij satisfacere promissis defuncti uelint, alij non, an uolentes euitent pœnam.

Venditor. Venditor sequi debet forum emptoris, cum ipsum defendit, nec vti priuilegio proprii iudicis. h. d. not. secundum Bart. & Bald.

Notat ergo, q̄ qui defendit alium ex necessitate, non potest opponere fori declinatoriam ex persona sua, vt hic, sed peremptoriam sic, vt j. mandati. l. idem q̄. §. generaliter. in fin. Bal. & adde, q̄ hæc l. non habet locum in fisco vendente, qui sp̄ remittitur ad forum suum, ut C. de iure fisci l. 3. & ibi no. p. An. de Bar. & Bart. & per eandem rōnem non v̄ habere locum in clerico venditore. Ita no. glo. 11. q. 1. c. clericus nullus. sed Jacob. Butri. cum esset in facto determinauit hoc esse uerum, q̄ clericus venditor susciperet in se iudicium animo nouandi: secus si t̄quam simplex defensor, & vide quod no. Galbeinus in auth. clericus. de epi. & cle. & quod no. per Bar. in l. procurator ad exhibendum. j. rem. ra. habe. ex gl. in fi. non v̄ p̄cedere, q̄ fiat executio p̄ venditorem: quia si emptor est condemnatus ad rei restitutionem, debet p̄ eum fieri executio, nisi dicas, q̄ ille dolo de fijt possidere, & ita condemnatur ad astimationem. quod nō v̄ p̄cedere: quia ex dolo suo hoc fit, q̄ venditori non nocet, vt l. si per lusorio. de appella. & l. ideo. j. de euitio. Et si dicas, quod p̄ venditorem fertur sn̄a, non procedit: quia venit, vt defensor, p̄ quem non fit executio, ut l. Plautius. de procura. & ibi not. nec obst. auth. p̄ in prouincia: quia ibi fit executio p̄ illum, cui fuit denuntiatum. Sed iura allegata in gl. faciunt † ad q̄. quam ponit Bar. in l. eadem. §. Cato. de verb. obl. q̄ si iste promittat mihi fundum, & si non det, promittat pœnam, q̄ si decedat pluribus hæredibus relictis, licet omnis excepto vno velint soluere partem suam, adhuc t̄n tenentur ad pœnam: quia partem suam possunt cedere. & alle. l. istam glo. pro quo auth. si captiui. de episc. audi. & l. si procurator. §. si ignorantes. in medio. Pro intellectu huius legis videndum est, quod no. Io. Fab. Insti. de repell. §. fi.

1 Iurisdictionem hodie sola citatione perpetuari.

2 Prohibitionem expressam plus operari, quam tacitam.

§. Iudices autem Delegatus potest cogi iudicare per successorem, delegatis. h. d. Gl. nō v̄ p̄cedere circa prin. & ideo dic, q̄ aut iudex dicit, delegato te post mortem meam, vel post finitum officium: & non potest, ut in p̄. aut simpliciter, & potest, vt hic. Et ultra dum gl. dicit, q̄ aut est lis contest. nō procedit: quia † hodie fit perpetuatio iurisdictionis per solam citationem, ut in c. gratum. alias relatum. extra de offi. deleg. Nota tamen glo. quia innuit, q̄ sicut q̄ iudex delegat perpetuata iurisdictione per citationem, non expirat iurisdictione delegatis morte: vt l. & qa. s. de iuris. om. iu. ita est, q̄ iurisdō delegantis expirat tempore: vt hic innuitur, quādo gl. format contra. & alibi non inueniens. & iō notandū. Itē in fi. gl. no. † q̄ plus operatur expressa prohibitio, quam tacita l. hæres. in fundo. de usufr. leg. facit, quod dixi s. eo. l. 2. §. si iudex. Item si huius text. in eodē sensu & c. Inducitur ad q̄. de notario, qui ponit, secundus test s dicit, sicut primus & c. de qua p̄ can. in c. intelligētiam. extra de ver. sig. & vide Bar. in l. eos. ad l. Cor. de falsis. Paulus.

L E X L.

1 Forum quis sortitur ex solo iussu, atque testatoris mandato.

2 Aes alienum fundum non sequitur.

3 Fideicommissum vti peti debeat. Et quid si executor testantis uoluntatem non exequatur, quis exequetur.

4 Debitum hereditarium fundum non respicit.

5 Legatarij in colligendis legatis, an v. ro creditores in repetendis nominibus præferantur.

6 Hæres an Roma inuentus pro legato soluendo conueniri possit.

Si fideicommissum. Fideicommissum regulariter tribus locis peti potest. s. vbi est maior pars hæreditatis. Item vbi testator voluit. Item vbi hæres habet domicilium. & ibi dicitur esse maior hæreditatis pars, ubi est maior pars corporum, licet ibi plura debita sint contracta: nisi p̄ illis debitis dicta bona sint specialiter obnoxia. h. d. no. v̄q. ad §. tractatū. No. circa prin. † q̄ ex solo iussu, & mandato testatoris quis sortitur forum, vbi constituit se soluere, vt l. contraxisse. j. de actio. & obl. Ita ex mandato testatoris. Cum non loci. no. tex. qui semper alle. q̄ † aes alienum non sequitur fundum. concor. sunt in gloss. Oppo. contra prin. de l. hæres absens. s. e. Sol. ut dixi in l. q̄ legatum. s. eo. quod il la l. loquit de p̄ctibus, uel quasi defuncti: hic non erat obligatio ex parte defuncti. In Bar. Opp. q̄ hæres possit conueniri vbi cūque sortitur forum, vt s. eo. l. 2. in fi. Sol. illud est verum, quando ex proprio p̄ctū, uel quasi, uel delicto. non autem q̄ obligatur partim ex facto suo, & partim testōris, ut hic: propter quod redditur hæc l. singularis. quod ubi est maior pars hæreditatis & c. Et † inducitur ad q̄. coram quo iudice petetur fideicommissum vt fuit in facto in causa Rogerij per hæredem: & dic, quod corā iudice

iudice ubi est maior pars hæreditatis. Item etiam, q̄ si executor non impleat voluntatem testatoris, ep̄s loci ubi est maior pars hæreditatis exequitur, secundum Iacob. Bar. & Doc. Item etiam inducitur ad q̄ de viuris. si testator debet vsuras. & certè in hoc casu non mutatur conditio oblonis: quia ad hoc est obligatus testator. Not. in s. tractatum. q̄ t̄ debitum hæreditarium non respicit certas res, sed totum patrimonium. Ex hoc sequitur, q̄ licet debita sint in vno loco contracta, non tamen debet exsolui de bonis tantum illius loci, sed de bonis alibi positis. Item sequitur, q̄ si creditor alterius loci veniret ad locum ubi debita illa non sunt contracta, pariter admittetur cum alijs, quorum debita fuerunt ibi contracta, nec possent dicere, nos sumus potiores in istis bonis: quia debita nostra fuerunt hic contracta, sed debita vestra fuerunt ibi contracta. Item sequitur, q̄ si legatarij petant legatum, ubi est maior pars hæreditatis. i. corporum hæditariorum & creditores illius loci dicant, nos volumus, q̄ primo satisfiat nobis de istis bonis: & de eo quod supererit, satisfiet vobis, non audiantur, postquam ibi est maior pars hæreditatis, q̄ ipsorum debita non respiciunt ista bona tantum, vnde possunt dicere legatarij, faciatis vobis satisfieri etiam de alijs bonis, que sunt bene sufficientia, ista est mens Iurifcon. hic. nec ob. l. fin. s. licen. C. de iur. delibe. ubi creditores præferuntur legatarijs, q̄ illud est verum, quando bona non sufficiunt ad debita, & legata soluenda: quia tunc conuenientius est, q̄ legatarij perdant q̄ creditores, secus si sint sufficientia ad vtrumque. Nam tunc ubi maior pars hæreditatis est, legatarij præferuntur creditoribus, casus est hic, quem nunquam obliuiscaris. Sed hic loquitur ex parte debitorum, quid ex parte creditorum: vtrum credita recipiant certum locum? dic, q̄ non eadem ratione, sed totum patrimonium, ut j. de leg. 2. l. Caius in prin. & de leg. 3. l. quæsitū. S. peto. per Iacob. de Are. In ver. quid tñ. glos. exponit. quia Romæ. etiam no. istam gl. secundum Bar. q̄ si quis cõueniatur Romæ, q̄ debet dici in libello expressè q̄ ratione cõmunis patriæ. neutrum placet, quia hic non conuenitur Romæ. vt videbis in l. quamuis. nec dictum Bar. quia hoc verum, quando est dubiū de iurisdictione: hic tamen non est dubium, vt no. per Inn. in c. cum in iure. de offi. delega. In fin. gl. dum dicit, q̄ deficientibus fructibus &c. Istud non est verum: quia multum refert, an testator dicat, lego alimenta Titio, quæ percipientur, & colligentur ex fructibus talis fundi, & tunc obtinet verum gl. & l. in ea alle. An dicat, lego tibi alimenta, & volo, q̄ hæres præstet de fructibus talis fundi, & eum tibi pro alimentis obligo, nam tunc h̄s, si fructus non sufficiant, supplere debet, vt l. Lucius. j. de ali. lega. & probatur in l. quidam testamento. j. de leg. j. Item no. t̄ q̄ hæres Romæ pro legato non potest conueniri, vt tex. aperte dicit, licet gl. aliter intelligat, & malè. Quia dico, q̄ nec Romæ, nec in loco originis, nec electionis, nec manumissionis, quorum ratione quis sortitur forum, vt l. ciues. C. de inco. lib. x. hæres p legato potest conueniri, nisi ibi habeat domicilium, vel sit maior pars facultatum, vt hic. Nec ob. l. Roma. quia Romæ quis sortitur forum ratione contractus, vel quasi, vel delicti, vel quasi: non autem, q̄ ibi possit peti legatum. Paul.

- 1 Fideicommissarium quandoque heredem dici.
- 2 Declinatoriam habens, num si procuratorij exceptionem obijciat, videatur declinatorie renuntiare.
- 3 Exceptiones plures habens si eas preposteret, an videatur renuntiasse preposteratis non oppositis.

§. Quoties. Vbi capit hæres legata soluere, vel cõsensit conueniri, tacitè, & expressè in iudicio, vel extra, potest ad alia legata conueniri. h. d. cum l. seq. & prin. l. seq. Quod intellige, dummodo sortitur forum ex aliqua causa in loco, ubi conueniri consensit: aliàs em̄ si iudex esset omnino incompetens, tunc consensus extra iudicium præstitus, non faceret eum competentem. s. de iurisd. omn. iud. l. si cõsenserit. Ex quo sequit̄, q̄ si p̄ dictum consensum conuenitur in loco, ubi forum sortit̄, si non consensisset, nō cõueniret, nisi haberet ibi domicilium, vel esset maior pars hæreditatis. q̄ est sp̄ale in legatis. malè ergo sensit gl. s. in ver. quid tñ. quæ dicit, q̄ Romæ p̄t hæres conueniri ratione communis patriæ, licet ibi non sit maior pars hæreditatis. Soluere. s. Romæ, ut patet in prin. l. sequ. vel ubi sortitur forum aliqua ratione, puta originis, secus si nullo modo, ut dictū est. Hac præscriptione. i. q̄ non sit maior pars hæreditatis, vel nō habet domicilium s̄m gl. Fideicommissarij. no. t̄ gl. expositiuam, q̄ interdum fideicommissarius appellatur hæres. quod facit ad q̄ si testator dicat, facio tales fideicommissarios, q̄ si nullum alium heredem instituatur, q̄ isti erunt hæres. non omnes enim sciunt dicere talem heredem instituo: ut est gl. in l. quoties. C. fam. ercif. Consenserint etiam extra iudicium, ut differat a sequenti. Item not. q̄ si quis habes declinatoriam opponat exceptionem procuratorij, vel peremptoriam, v̄ declinatorie renuntiare. casus est hic, quem alibi forte non ita clarū reperies. In gl. quæ opponit de l. argentarium. dic, q̄ glo. non

procedit, sed quod dicit nec in actore, nec in reo locum hēt, sed nō ob. l. s̄ quia ibi erat iudicium finitum, & fiebat executio. Ad l. non v̄. s. eo. soluo: vt ibi dixi. Item no. q̄ t̄ ubi quis habet plures exceptiones dilatorias. & eas preposterat, si proponat postponendam, primam perdit. Nec ob. glo. in l. propter litem. s. j. de excu. tuto. quia illa in peremptorijs, vt ibi soluit no. gl. Item nota casus, ubi quis perdit declinatoriam: duo sunt hic: tertius ponit per Inno. in c. præterea. de dila. videlicet, q̄ in casibus in quibus proceditur lite non contesta. si pars sit contumax in primo termino, videtur renuntiare declinatorie, nec postea potest eam opponere. quod est mirabile, licet post idem Inn. in c. innotuit. istud dictum limitauit. quod est verum, si se iudicem pronuntiauit. quod dic. vt ibi. Paulus de Cast.

- 1 Legata panni Parisiensis petia una, aut Aurelianensis pauseria vna, legatum tale ubi peti debeat?
- 2 Legato factō de tribus vini pippis, si hic in vsu non sint pippæ, sed bottæ, quæ liter & ubi peti debeat huiusmodi legatum.
- 3 Modicum quandoque dicitur, ex qualitate personæ.

§. Si libertis suis. Legatum solui dēt, ubi testor voluit. voluntas autem præsumitur ex tribus. s. ex conditione rei legatæ. Item dignitate legatarij. Itē exitu rei iudicatæ tempore, uel testamenti: in quibus quidem locis potest omne legatum peti: sed ad cautionem præstandā p̄t hæres conueniri vbicunque sortitur forum ex aliqua ratione. h. d. ad fin. s̄m verum intellectum. Tesseræ. quædam mensuræ sunt, quibus in Roma vtuntur, & non alibi. Pondo, s. duo. Et no. tex. qui semper allegatur. Eo loci sit. s. ubi petitur. Qui petit etiā actione personali, si erat hic tempore testamenti, quia testator videtur voluisse, q̄ ibi soluat: vt l. cum res. de leg. j. ergo potest ibi peti, vt s. eo. si fideicommissum. in fi. prin. secus si nō erat ibi tempore testamenti: quia tunc non possit ibi peti actione personali, sed reali tantum, vt s. eo. quod legatur. in fi. Et ita intellige gl. Et si nihil sit. dum tamen sortitur ibi forum ex aliqua causa, puta, Romæ, uel in loco originis, non tamen requiritur, q̄ ibi habeat domicilium in gl. alias si esset iudex omnino incompetens, non possit cogere ad cauendum, ut no. s. eod. l. 2. s. sed & si dubitetur. facit cõtra Bar. qui dicit, q̄ si res ibi sit, cogitur: aliter non. qui dicit contra text. Principium huius tex. inducitur ad q̄ t̄ si quis legat mihi vnam petiam panni Parisiensis, vel pauseriam Aurelianensem, q̄ ibi debet peti, sed circa hoc dic, q̄ si res est, vel fit in vno loco, & non reperitur alibi, & tunc obtinet iste tex. Aut alibi reperitur, & tunc si expedit legatario, petitur hic secundum vnum intellectum, aut alibi fit, & venditur, & tunc ibi, ubi testator est, vt tex. dicit in l. Titia. s. j. de auro & arg. lega. 2 Item facit in argu. q̄ t̄ si quis leget tres pippas vini, cum hic nō sint in vsu, sed bottæ: q̄ si non potest hic reduci ad similem mensuram illius, q̄ Tholosæ, ubi his vtuntur, debeat peti, secus si p̄t reduci: vt arg. in d. l. Titia. s. j. Item facit in arg. si quis legat tres bottas vini: vtrum veniant vasa, & bottæ dic aut dicit bottas vini, & non ueniunt, aut bottas vinarias, & ueniunt ita no. in leg. Titia Seio. de l. 2. Item no. secundam lec. gl. quæ facit in ar. q̄ si quis legat alimenta alicui studentis, q̄ v̄ uelle, q̄ præstentur sibi in studio, vt l. plenum. all. in gl. Item no. si. gl. pro qua all. l. Titia. s. si. de auro & arg. leg. quam alle. Old. in consilijs suis. Item facit in ar. q̄ si quis Parisijs existens legat centum bottas vini vni cardinali, q̄ hic ubi sunt cardinales, debent solui. Item no. t̄ q̄ modicum dicitur ratione personæ notabilis, quod tamen magnū esset uni pauperi. & uide gl. de ista materia huius s̄. & l. præced. per Cy. in l. j. C. ubi fideicom. peti pot. Istos intellectus nō ponit, nec aliquis. Pau. de Cast.

L E X LIII.

Vix certis. Hic ponuntur octo casus, in quibus seruus potest esse in iudicio contra dominum, quorum quatuor sunt criminales, de criminibus tangentibus statū serui, vel multum ledē. rempublicam, quatuor vero sunt civiles, in quibus agit pro statu suo ad libertatem consequendam. h. d. vix de hoc in l. si verè. & l. si filio. de lega. 3. ca. 2. extra de cog. spirituali. Paul. de Castro.

L E X LIIII.

- 1 Causa una alia maior quatuor modis dici potest.

Per minorem. Si in eodem iudicio inter eosdem minor, & maior causa moueantur, supersedetur in minori, & proceditur in maiori. h. d. Et nota, t̄ quod vna causa potest dici maior altera quatuor modis. Primo, ratione autoritatis, ut petitio hæreditatis, quæ dicitur maior alijs petitionibus particularibus propter autoritatem centū uiralis iudicij, vt l. si quis libertatis. de pet. hæred. & l. fin. C. e. t. nam si per unum agatur petitione hæreditatis cõtra aliquē dicentem testamentum nullum, uel annullādum, & per alium agatur ad libertatem consequendam ex eodem testō, procedit in primo, & supersedet in secundo, ut ibi, & ita loquitur primū exemplū gl. Sc̄do mō d̄r maior rōne p̄iudicij, ut cā status, nam si quis te accusat, & tu dicis eum seruum tuum, hæc secunda d̄r maior

maior

maior: quia præiudicialis ad personam: quia an seruus est, a te sciri non potest: ut l. quoniam Alexandrum. C. de adul. & ita loquitur secundum exemplum. Tertio dicitur maior, ratione contingentiae: ut quæstio proprietatis, & fructuum, ut cum ago contra te rei uendicatione ad rem, postea ago ad fructus eiusdem rei. Nam prima est maior: nam fructus debent non possunt, nisi res sit mea: & ideo proceditur in prima, & superseditur in secunda. ut l. fundi. & l. fundum. j. de exce. q. ita loquitur tertium exemplum. Quarto dicitur maior ratione præminentiae, ut criminalis ad civilem: nam proceditur in criminali, & superseditur in civili, si inter eosdem intentetur una ab uno, altera ab altero, ut l. finali. Crde ordin. iudi. secundum Bar. & ita loquitur ultimum exemplum glo. Paulus.

L E X LV.

1 *Iudex successor prioris procedere non debet sine citatione.*

Edictum quod. Nouus iudex, noua citatio. citationum non fuit per prædecessores completus, successor complebit eundem, nullamque aliam superaddet. si vero completus fuit, vnam superaddet Bar. præmitte, q. ad sententiam proferendam requiruntur tria edicta: vt j. eo. l. ad peremptorium. Edictum. i. citatio. Nota, q. successor nõ debet procedere, sine citatione. quod est notandum: præmitte tamen quod habetur infra eo. l. ad peremptorium. Sed quid si prædecessor pronunciauit ipsum contumacem: nõ quid successor debet aliam dare? Bal. hic dicit, q. non: quia illa pronuntiatio est interlocutoria: vt l. cum clericis. C. de epif. & cler. sed interlocutoria est seruanda per successorem. j. eo. l. mortuo. & ita ista lex debet intelligi. vbi stetit in nudis finibus citationis. & ita si pronunciauerit actorem mittendum in possessionem, debet illum seruare successor: quod credo verum. Sed hic dicitur de ordinariis quando ordinarius successit ord. sed quid si transfertur de ordinario ad delegatum, post numerum citationum? Inno. videtur tenere, q. non, in c. dudum. in pen. glo. de elect. sed Archi. contra, & verius per hanc l. 6. q. 3. si ægrotans. & 24. q. 3. de illicita. Pau. melius in 3. q. 9. caueant. vbi tenet, q. successor iterum debet citare. Sed qd si pendente dilatione iudex moritur, nunquid citatio habebit effectum? quidam q. non: quia circumducitur edictum: vt j. e. & post edictum. quidam dicunt. quod aut nomine proprio: & non habet effectum: aut non, & sic de hoc dic plenè vt per Ioã. And. in c. licet in beato. extra de accus.

L E X LVI.

1 *Sententiam latam cum falso procuratore in sui præiudicium ratam dominus habere potest, non partis.*

2 *Procurator falsus rem in iudicium deducere non potest.*

Licet verum. Ratihabitio retrotrahitur, & confirmat iudicium cum falso procuratore actitatum h. d. Bart. & loquitur ex parte actoris: cum procurator eius non habebat mandatum. quod tamen intellige, si ratihabitio superueniat ante sententiam latam. Idem t. si post sententiam, dum tamen sit lata contra ipsum falsum procuratorem: nam potest dominus eam ratam habere in sui præiudicium: vt l. 3. §. falsus. j. rem rat. habe. secus pro ipso falso procuratore: nam tunc dominus non posset eam ratam habere in præiudicium alterius partis: imo semper potest altera pars dicere iudicium nullum, quia factum cum falso procuratore. Ita intelligitur. licet. C. de procur. secundum Petr. & Cyn. quia ita notant eleganter in l. si tutor. C. in quib. cau. in integr. rest. non est necessaria. licet aliter videatur tenere gl. in l. si mater. §. hoc iure. de excep. rei iud. Quod dic, vt ibi plenè per Bart. Et adde hic, quod notat Cy. in l. cum nõ solum. §. necessitate. de bo. qua. lib. & quod no. in Spec. de his, qua. fiunt a præla. ver. sed pone. & per Innoc. de rescript. c. ex parte decani. in fi. Et ad q. gl. de iud. vide quod plenè no. per eundem. in c. prudetiam. de offi. deleg. & per gl. C. de iure fisc. l. 2. lib. 10. Præmitte ad euentiam l. nõ videtur. j. eo. Item q. t. procurator falsus non potest rem in iudicium deducere, vt l. 3. §. falsus. rem ra. hab. in gl. qua. opponit de l. si ante acceptum iudicium semel. per quam videtur, q. iudicium non retrotrahatur dic, q. ibi loquitur in procuratore, vel defensore rei, qui potest defendere etiam sine mandato: vt l. similem. & l. iudicium. de sol. vnde ratihabitio superueniens nõ trahitur retro, quia retrotractio non fit, nisi ad confirmandum actum inuolidum, sed illa, qua. facta sunt per eum, valent, vt dictum est. sed hic loquitur de procuratore actorum, qui sine mandato agere non potest, nec valet: quod agit. vnde ratihabitio superueniens retrotrahitur, vt cõfirmet. Ita colligitur ex no. in l. Iulianus. in gl. alleg. In gl. qua. quærit nota gl. qua. semper alleg. ad hoc. & est, quia procurator hic factus est dominus, sed iudex non. sed istud non videtur sufficiens: quia etiam si aliquis nomine eiusdem iudicaret, non valeret iudicium, quia deficit iurisdictio. Et ideo dic, quia iudex quicquid facit est nullum, & ita nõ potest haberi ratum. hic tamen in procuratore, actus aliquo modo valet, saltè in præiudicium ipsius falsi procuratoris, vt teneatur ad expensas:

vt ponit Innoc. in d. c. prudentiam. dic meliorem rationem per And. de Bar. in l. 2. C. de iure fisc.

L E X LVII.

- 1 *Filius si ante litem contestatam moritur, non proceditur super libello ab eo edito, sed proponendus est nouus.*
- 2 *Actiones ex delicto post litem contesta. ad patrem tanquam filij hæredem pertransire.*
- 3 *Feudum si quis accipiat pro se, & suis filijs, tale feudum ad filios pertransit, etiam si filij hæredes patris non sint.*

TAm ex contractibus. Instantia cepta cum filio per eius mortem trãsit in patrem cum modificatione de peculio: & incepta cum procuratore transit in dominum, non tamen in patrem procuratoris h. d. no. l. No. circa princ. primæ gl. magna, q. t. si filius moriatur ante litem cõtestatam, q. non proceditur super primo libello, imo est necessarius alius. Et ultra cū glo. opponit dic, q. substantia non mutatur: qualitas tamen sic: vt l. in delictis. s. si detracta. j. de noxa. Et t. nota. hic, q. actiones ex delicto, post litem contestatam efficiuntur transitorie ad patrem, sicut ad hæredem: vt C. ex delict. defun. l. j. ita intelligo tex. quicquid glo. dicat. Item q. ex persona patris fit mutatio instantie: quia contra filium dabatur in solidum, contra patrem de peculio, sed hæc est mutatio qualitatis, nõ substantie actionis, que mutatio non est prohibita: vt l. in delictis. alleg. & adde l. quam. §. lul. de aqua plu. arc. & quod no. §. de procura. l. mutari. pone, t. q. aliquis recipit feudum pro se, & filiis suis certè feudum transit ad filios, etiam si non sint hæredes: vt no. in l. vt iusiurandi. §. j. de op. libe. & no. in l. Gallus. s. nunc de lege. pone ergo: q. lis est contestata super feudo, moritur pater, filij non sunt hæredes: nunquid transibit instantia ad eos? dices tu, q. non, quia non transit ad singularem successorem: vt dixi §. eo. l. si iudex. & no. per Innoc. in c. quia. de iudi. certè contrarium dico per illam l. no. nec obstant notata p. Inno. quia loquitur in extraneo: secus in filio, tene menti.

L E X LVIII.

- 1 *Iudex ordinarius superior, num possit inferiori pariter ordinario inibere nõ in causa procedat, vt eam se aduocet.*
- 2 *Delegans sicut potest delegato inibere, ita eius interlocutoriam reuocare.*

Iudicium solui. Hic ponuntur tres casus notabiles, in quibus impeditur processus delegati. Primus est, cum delegans prohibet. Secundus est, cum prohibet superior delegantis. Tertius est cum delegatus efficitur ordinarius illius causæ h. d. not. & dic: q. impeditur his casibus, quo ad futura: sed qua. facta sunt remanent firma vt no. per Innoc. in c. intimasti. de appel. Item loquitur hæc l. cum delegans inibet, & nullum alium subrogat. aliàs enim soluitur: & subrogatus procedet. ar. §. eo. l. si iudex. & j. eo. l. mortuo. Item si ad se aduocaret causam: nam tunc non soluitur, nisi quo ad delegatum, ut no. per Gul. in l. & quia. de iuris. d. om. iu. Et allegatur ista lex, q. per litem contestatam delegatus non efficitur dñs litis, secus in procu. vt hic in glo. Quæro t. nunquid ordinarius possit alteri iudici ordinario inferiori inibere, ne procedat, & causam ad se aduocare? dic, q. non, vt in Auth. de defen. fo. ciuit. §. sed interim. & in c. Romana. de fo. cõp. lib. 6. & quod no. in c. pastoralis. de offi. ord. & per Arch. 1. r. q. de persona. Fallit in principe. qui potest, quacunque ordinariam causam auocare expressè, vel tacitè, saltem committendo. de offi. deleg. c. licet. de appel. vt nostrum. & quod no. Arch. 3. 4. q. u. §. is ita. Et vide quod no. per Io. And. de off. Arch. c. dilecto. qui videtur velle, q. quãdo inferior ordinarius exercet iurisditionem aliquo modo nomine superioris, vt Archid. qui est tanquam vicarius episcopi, superior potest sibi inibere, licet Innoc. videatur ibi sentire contrarium. Et adde, quod sicut delegans potest inibere delegato t. ita potest eius sententiam interlocutoriam reuocare. vt no. j. a quib. appel. non licet l. si. quod tene menti: quia ita pri die in facto consultus respondi, & allegaui dictum Bart. Paul.

L E X LIX.

Silocus. In delegatione videtur expressus locus solutus h. d. facit l. q. si nolit. §. qui assidua. de ædi. edic. & de iure fisc. l. super creadis. lib. 10. q. & j. de aqua plu. uia arc. l. si prius. s. rectè placuit. lex sequens nõ legit. Paul.

L E X LXI.

Solemus. In iudicium videtur deductum quicquid poterat sub petitione comprehendere, licet non sit specialiter expressum. h. d. Ex quo patet, q. si quis dicat rē q. alter possidet, pertinere ad se in libello, q. vñ intentare petitorium, & possessorium: cum verba sint generalia. qd vñ per Ber. in c. cum ecclesia Sutrina. de causa possessionis, & proprietatis. & in gl. j. eo. l. si quis intentione. & facit lan. & eandem. §. actiones. de exce. rei iudica. No. istum tex. secundum Bart. Pau. Cast. nouæ prælect. in ff. vet. B quod

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

quod valet libellus. peto a te hæreditatem excepto tali fundo, quia partes possunt consentire, ne aliquid in petitione veniat. In glo. quæ opponit j. de arbi. de l. si cum dies. Bartol. dicit, qd idem esset in arbitris: vbi proceditur per libellum. secus si ex cõpromisso, vt ibi.

§. Latrunculator. Iudex maleficiorum non debet de causa pecuniaria cognoscere. ad hoc alleg. hoc est verum principaliter, sed incidenter postq̄ de crimine cognouit, potest cogere criminiosum ad rem restituendam: vt l. interdum §. qui furem. j. de fur. & ibi per Bartol. & in Authen. de manda. princ. §. quod si delinquentis. col. 3.

L E X L X I I.

1 *Iudicium actum trium personarum dici.*

INter litigantes. In iudicio requiruntur duæ personæ. factoris, & rei actor dicitur iustinare onus probationis, reus vero gaudere cõmodo possessionis. h. d. Adde, quod requiritur, & tertia persona, iudicis, vnde dicitur iudicium trium personarum: vt in c. foras. post medium. de verb. sign. Paulus.

L E X L X I I I.

1 *Citandus personaliter, vt compareat non est, qui per procuratorem se tueri potest.*

2 *Clausula de defendendo quid contineat.*

Rectè defendi. Dicitur quis se defendere per se, vel alium: nec dicitur plene se defendere, nisi soluat iudicatum h. d. Et no. ex primo dicto, qd non est quis citandus, vt personaliter compareat, cum possit se defendere per procuratorem, nisi esset necessaria præsentia personæ. quod dic. vt l. si. C. de procu. & in c. j. de iud. lib. 6. Ex secundo dicto nota, qd clausula de defendendo continet clausulam iudicatum solui: sicut econtra j. iudica. solui. Leg. iudicatum solui. vnde si quis promisit se defendere sub pœna, nisi soluat iudicatum, incidit in pœnam. quod singulariter no. Rectè defendi. quod expedit scire ad hunc finem, vt sciamus, an debeat fieri missio in possessionem, quæ fit quando reus se non defendit. Cum satisfatione de iudicio sisti. quod est verum, quando per alium se defendit. sed si per se, non præstaret eam, si possideret immobilia. quod dic. vt l. sciendum. j. qui satisfid. cog. & est casus, in l. hæc autem. §. rectè defendi. quib. ex cau. in poss. eatur.

L E X L X I I I I.

1 *Interesse verum rei estimationem dici.*

2 *Prædo, quod interesse prætereendere queat.*

Non à iudice. Contra dolosum fit æstimationem. quod quidem interesse, cum sit affectionis etiã prædo potest prætereendere, qui tamen verum interesse prætereendere non potest hoc dicit. Interest, scilicet verè. quod quidem interesse, dicitur æstimationem rei, iuratur, quod est interesse affectionis. si ergo depositarius per dolum non vult rem restituere, quæ quidem valebat centum, non condemnatur tamen ad illa centum, sed ad illud, quod actor iurabit. propter affectionem: nam si tantum afficiebatur, qd voluisset ipsam potius, quam centum, & quinquaginta, dabitur sibi iuramentum, qd ita sit, & si ita iurabit, in centum quinquaginta fiet condemnatio, licet reuera non valebat, nisi centum. Denique probat, quod dixerat. nam prædo non potest prætereendere verum interesse, cum non sit dominus, sed tantum affectionis ratione cuius aduersarius sibi condemnabitur. Allegatur qd prædo est restituendus dicã in l. si idè.

§. Si quis in allo. Si mutat persona iudicis: vel res, aut actio. stipulatio iudicatum solui. non committitur h. d. tex. cum gl. & est no. §. Paulus.

L E X L X V.

1 *Consuetudines de dote lucranda vbi diuersæ sunt, puta, in loco originis mulieris, & domicilij viri, vtra in huiusmodi lucro sit spectanda.*

2 *Notarius an possit in vno loco rogari de conficiendo instrumento, & in alio cogi ingrossare.*

Exigere dotem. In cõtractu dotis est hoc speciale, vt nõ inspiciatur locus contractus, sed vbi vir habet domicilium. hoc dicit Bar. vel sic. vbi agitur ex distractu, non inspiciatur locus contractus, sed locus vbi sit distractus h. d. Cy. quæ lectura videtur vera. Bar. in l. 2. C. vbi & apud quos. de qua dic. vt no. in l. qui certo loco j. de condic. indeb. per Gul. & Bart. sed prima lect. communiter tenetur, secundum quã inducitur in arg. ad q. qd si in dote lucranda sunt diuersæ consuetudines, vna in loco originis mulieris, qd vir lucretur tertiam, alia in domicilio viri, qd lucretur dimidiam: inspicietur consuetudo, quæ est in domicilio viri. de qua q. dic. vt no. per Bar. in l. omnes populi. de iustitia, & iure per lo. An. in c. j. de spon. per Archi. xij. distin. cap. illud. Ex prima lect. glo. no. qd si notarius concipiat instrumentum in aliquo loco, nõ tenetur in alio ingrossare, nec potest in vno loco rogari de instrumento, & conficere notam, & in alio instrumentum in-

grossare: quod intellige verum, quando fit instrumentum, quantum ad probationem: secus si fieret ad solennitatem, vt in testamento cæci, in quo requiritur scriptura per septem testes signata, vt l. hac consultissima. C. qui testa. face. poss. nam tunc notarius debet in præsentia ipsius cæci instrumentum perficere, cum omni solennitate. nec valeret, si in domo sua solennitatem adhiberet ex interuallo, cum debeat adesse in ipso actu: vt in d. l. hac cõsultissima. probatur. & C. de test. l. antiquitas. facit l. obligari. §. Tutor. de autho. tut. & ita pridie de facto cõsultus respondit. Item no. qd ratio huius qd non sortiatur forum in loco contractus tantum: est, quia ibi videtur contraxisse, vbi maritus habet domicilium. Item quia ibi mulier est domicilium habitura cum viro.

L E X L X V I.

1 *Reus confitens rem de qua agitur actoris esse, qualiter intelligatur confiteri eius esse.*

2 *Testium dicta ita debent interpretari, vt ipsis non noceant, & ad concordiam reduci. Et an interpretatio per legem fieri debeat, an per hominem.*

Si quis intentione. In iudiciis verba ambigua interpretantur pro profere. ad hoc alleg. Et nota petitionem, vel exceptionem ambiguum admitti in iudicio. quod est verum, quando potest recipere sanum intellectum, aliàs rejicitur. arg. de leg. j. l. Titia textores. de fin. l. j. §. Labeo. & dic. per Bart. in l. j. de exceptio. Et no. glo. quæ dicit, qd si reus confitetur rem ad actorem pertinere intelligatur confiteri, qd pertineat tanq̄ debita, non tanquã sua, quia primum est sibi vttilius, vt non teneatur ad fructus, nisi secundum legem videamus j. de vsur. in secundo sic. Sed hoc est verum, si non appareat, qd actor diceret eam suam iure dominij, vel quasi: nam tunc responsio rei intelligeretur secundum petitionem actoris. vt j. de interrog. act. l. si defensor. §. j. & §. præterea. Insti. de inuti. stip. secundum Bal. Vel pone exemplum in reo secundum ipsum, si actor narrabat duo in libello, quorum vnum faciebat pro reo, aliud contra, puta, qd reus possidebat rem suam, reus autem negat narrata prout narratur in libello simpliciter, certè uidetur negare, quod faciebat contra se, scilicet, qd res esset actoris. sed quod faciebat pro se, non. §. quod ipse possideret, quia cõmodum est sibi possidere, ut s. e. l. inter litigatores. quod tene menti. Et no. etiam qd istud est verum sine protestatione. facit l. cum precum. C. de liber. cau. Item quæ hic dicuntur locum habent in testibus. ut semper interpretatio fiat, ne sibi noceat, & ad cõcordiam reduci debent. ut no. in c. cum tu. extra de testi. & idè in notatio, qui loco testis habetur, ut l. Domitius de testa. Item in glo. uidetur, qd interpretatio fiat per l. & ideo uidetur, qd consensus partis non sit necessarius, ut l. quæ sub conditione. §. fi. j. de cond. inst. respondeo, licet l. interpretetur, adhuc tamen requiritur declaratio hominis, qui declarabit, quod magis sibi expedit. arg. in l. leuissima. & quod ibi no. de conditio. & demon. Item, quæ sit ratio inter contractus, & iudicia. uide in l. inter stipulantem. §. j. j. de verb. obli. Item in fine glo. quærit Bar. responde, quò sic, si inter partes, ut si pars non possit deliberare, utrum cedat, uel cõtendat, arg. l. si defensor. §. illud. j. de interrog. actio.

L E X L X V I I.

1 *Actori vbi per missionem in poss. ex primo decreto nõ potest esse consultum, iudex quid facere debeat.*

2 *Testamentum quod nullum est, si quis annullari petat, an rectè petat.*

Quise dicit. Qui dicit se liberandum, est liber à die sententiæ, uel decreti pro eo interpositi. Bar. Vel sic. qui se liberandum dicit, debet petere se liberum, nõ retro liberum pronuntiar. h. d. Bal. Vel proprius ad literam, licet feruus sit redemptus suis nummis, non tamè est liber, nisi sequatur manumissio, ad quam fien dam potest dominus per iudicem compelli, sed contumaciter abest, ipse iudex feruum liberabit h. d. Et no. singulariter ultimum dictum, & si. l. qd ubi non potest actori esse consultum per missio. in possessio. ex primo decreto, iudex interponit decretum contra absentem, qd habet uim sententiæ diffinitiuæ. Ad quod facit. C. si ut se ab hære. abst. anth. si omnes. Bar. tamen alle. tex. in c. primo. de eo qui mit. in po. causa rei seruau. lib. 6. ubi est casus. Quod facit ad q. si petatur testamentum annullari, qd potest ferri sententia diffinitiuã in absentia partis, quia non potest procedi ad missionem personalem. Ista l. inducitur in arg. ad q. qd si quis petat testamentum, qd sit nullum, annullari, qd ualeat petitio, nec possit aduersarius repellere, quia intelligitur annullari, quatenus de facto processit, ut l. eleganter. §. j. supra de dolo. & l. ex empto. §. qui uina. de act. empt. facit l. fundus. de rescind. uend. l. solutum. §. j. de pign. & c. accedens, ut lite non contestata. & no. per Innocen. in cap. examinata. de iud. ubi ponit ad hoc unum bonum dictum, & ita in simili habui pridie de facto, de quodam minore, qui petierat se in integrum restitui aduersus actum, qui erat ipso iure nullus, Item facit ad aliam q. quam habuit

buit dominus Bal. Perusij tempore meo. statutum est ibi, q̄ nisi quis faciat insinuari testamentum j̄. duos menses, sit nullum: ve- rum tamen j̄. duos menses possit insinuari, nisi per venientes ab intestato petatur cassari. contingit, q̄ venientes ab intestato post duos menses petierunt nullum pronunciari, alter vult j̄. alios duos menses gaudere privilegio statuti, non obstante petitione inepta partis adversæ, quæ debet petere cessari, & non facit, & fuit maxima controuersia inter Docto. finaliter tamen fuit con- sultum, quòd venientes ab intestato bene petebant. argum. iam dictorum, & istius l.

L E X LXVIII.

- 1 Peremptorium necessarium esse, quando iudex uelit ad diffinitiuam uenire.
- 2 Citationem fieri debere ad partis instantiam.
- 3 Argumentum ab allusione uocabuli in iure procedere.
- 4 Comminatio iuridicialis, quot modis fieri queat.
- 5 Iudex an per hoc, quod dicat in prima, & secunda citatione, q̄ ueniat reus ad diffinitiuam, comminatio huiusmodi peremptoria dicatur.
- 6 Iudex num possit nulla subsistente iusta causa dilationem minuere.

AD peremptorium. Ad sententiam diffi- nitiuam peruenit p̄- cedente peremptorio ordine hic expresso, qui tamen ordo potest per iudicem moderari, & alterari ex cau- sa. h. d. v. que ad l. & post edictum, Bar. Quam l. examina, ut plenè no. per Cy. in auth. qui semel. quomodo & quando iudex. & per Bar. in l. si finita. §. nullam. de dam. infec. per gl. 2. q. 3. de illicita. per Inno. ad c. ad petitionem. de accu. Et adde glo. in c. constitu- tionē. de sen. excom. li. 6. Ad peremptorium, quod f̄ est necessa- rium cum iudex uult venire ad sententiam diffinitiuam. Et ita intelliguntur istæ ll. per gl. j̄. e. & post edictum. Sunt & alij casus in quib. s̄r̄ requiritur hic ordo peremptorij. l. cum uenitur ad missionem ex primo decreto. vt no. glo. in l. finita. §. Iulianus. de dam. infec. Et idem uidetur sentire in l. & post edictum. in pen. q. & per Inn. in c. j. vt lit. non cont. & v̄ tex. in l. præsentī. circa med. C. de his qui ad ecclesias confugi. Item est necessarium cum pro- ceditur ad transferendam possessionem in aduersarium lit. quasi conte. vt l. consentaneum. quomodo & q̄ iudex. Item, & cum proceditur ad absolutionem ab instantia iudicij, ut no. per Inn. in c. consuluit. de offi. dele. & per Bart. in l. cum Titia. de accu. & dicam j̄. e. & post §. circumducto. Item & cum proceditur ad ex- cōicationem, vt d. c. consōnem. & c. de illicita. Idem v̄ cum quis citatur ad videndum testes iurare, vt d. c. consuluit. sed alias, q̄ ex istos casus non requiritur iste ordo, sed qualibet citatio intel- l̄r̄ peremptoria, vt cum quis citatur ad videndum publicari processum, vel ocludendum in causa. Cum datur dilatio ad probandū, nunquid dilatio vna sufficit, & intelligat̄ peremptoria? dic̄ s̄m p̄- dictos Doc. vbi s̄. ad vlt. facit l. j. in fi. C. de dila. Petat no. f̄ citatio nem debere fieri ad instantiam, & petitionem partis, alias nō va- let, & ad hoc alle. Vnde dicit Bar. in d. §. Iulia. q̄ iudex in visione processus debet videre, si citationes factæ sunt ad instātia partis, alias annullatur processus. vide ibi per eum. Peremptorium, quod erit quarta citatio. nec debet ista continere interuallum tot dierum, postquam alia præcesserūt cum interuallo. quod pa- tet: quia non fit de necessitate, sed benignitate, postquā præcesse- runt tres, vt l. tres denuntiationes. quomodo & quādo iudex. & in c. consuluit. de offi. dele. no. f̄ Quod inde hoc nomen & c. No. arg. ab allusione uocabuli, vt l. tugurij. de verb. sig. quod dic per Bar. in l. j. de testa. Comminatur. f̄ hæc comminatio potest du- pliciter fieri. primo prout hic dicitur, scilicet, q̄ in eius absentia procedetur. secundo, vt dicatur citamus te peremptoriē: nā hoc uerbum hēt vim comminationis. & no. q̄ quādo peruenitur ad tertiam, vel quartam citationem, hæc comminatio non est ne- cessaria: cum illæ habeant in se peremptorium annexum, vt d. l. tres denun. quia tunc oportet hoc expressè dicere: cum de iure non sint peremptoria, secus si iudex uellet, q̄ prima, & secun- da essent peremptoria, vt ll. præcedentib. Item aduertendum, q̄ f̄ licet iudex dicat in prima, & secunda citatione, q̄ reus ueniat ad sn̄iam audiendam, hæc comminatio non censetur perempto- ria, cum qualibet citatio fiat ad illum fin. Et idem est, si dicat, a- lias prout de iure poterimus, procedemus, quia post primā, vel secundam non potest de iure procedere ad sententiam, nisi fue- rint peremptoria. oportet ergo, q̄ alterum de duobus dicatur. vel q̄ ponatur peremptoriē, vel q̄ in eius absentia procedatur, vt no. per Bar. C. de cohort. l. si apparitor. facit quod no. Inno. de referi. c. causam quæ. In gl. si. pone, q̄ f̄ nulla causa subest minuen- di dilationem, nunquid iudex poterit minuere? dic̄ q̄ sic, s̄m In- no. in d. c. ad petitionem. & hoc si legis autoritate conceditur facere. s̄. eod. l. non quicquid. dat tamen ipse practicam, q̄ iudex apponat causam quare minuit. & tunc licet non sit vera, credi- tur tamen sibi, plusquam parti, & non poterit appellare. quod no. Item vide gl. in d. c. constitutionem. de sent. excom. q̄ debet fieri vnum edictum pro omnibus. Paulus.

L E X LXXIII.

- 1 Citationes ad sententiam diffinitiuē proferendam, quot sint necessaria.

- 2 Reo in termino peremptorio comparenti aduersus actorem absentem, qua re media de iure fforum competierunt. Et quæ hodie.
- 3 Edictum cum circumduci petitur, num sit necesse actorem citari.
- 4 Absolui quem a iudicij obseruantia quot modis contingat.
- 5 Iudex post peremptoriam, num possit partem ream per duos, tres, aut plures dies absentem expectare.

ET post edictum. In l. p̄ceden. Adde, q̄ inter- dum prima, uel secunda ci- tatio intelligunt̄ peremptoria, et si nō sit expressè de m. f. cum iudex monet partem p̄sonam, ut l. cessante. C. quō, & q̄ iudex. Idem si non iudex, sed nuntius personam apprehen- dit partē, & ipse r̄ndet, q̄ nō ueniet, nam amplior citatio nō req- ritur, ut no. p. gl. l. tres. & p. Inn. in d. c. ad petitionem. & p. gl. in d. c. de illicita. Casus in l. & post edictum. post peremptorium edi- ctum iterum absens reus ex benignitate citat. qui si nō uenerit, sn̄ia s̄m iustitiam profer̄. sed si uenerit in peremptorio, & actor abest, cessat illa citatio, & illius edicti perimit̄, sn̄ia diffinitiuā nō p̄fer̄, lis t̄n remanet actori salua. h. d. v. q. ad §. iudicium. Bar. Et di- uidit̄ in tres partes. in primo loquit̄, q̄ reus est absens. in secūda, q̄ actor est absens, & qd̄ dēt facere iudex. in tertia, qd̄ sequitur ex ordi. iud. sc̄da ibi, qd̄ si nec tertia. ibi, circumducto. Citari dēt, & erit quinta citatio de benignitate tamen, non de necessitate. in c. consuluit. de offi. dele. Tres f̄ em̄ solæ necessariae sunt, ut l. tres. alle. si t̄n actor petat, et quinta erit necessaria. Responderit. i. cō- paruerit. Circumducendum. i. de actis abolendum. q̄a perinde e- rit, ac si nō emanasset, unde necesse hēbit actor iterum facere ip- sum citari peremptoriē. Et no. f̄ quia de iure isto fforum, si reus comparebat in termino peremptorio, & actor non. reus non ha- bebat aliud remedium, nisi vt circumduceretur edictum, & h̄cē p̄ non citato, instantia t̄n litis remanebat tota firma. vñ non hē- bat actor necesse incipere litem à capite, sed sufficiebat iterum facere reum citari. sed hodie per iura. C. p̄t reus petere se absol- ui ab instātia iudicij. C. eo. l. properandum. §. & si quidem. & hoc est plus, q̄a tota instantia perit, & oportet actorem à capite rein- cipere, ut j̄. de acc. l. libellorum §. q̄ ū libelli. f̄ Item cum petitur edictum circumduci, nō est necesse, q̄ actor absens citē, secus cū petitur absolui ab instantia iudicij, cum sit maioris p̄iudicij, ut no. eleganter Inn. in d. c. consuluit. & Bar. in l. cum Titia. j̄. de ac- cusa. Hodie uero per ius Aut. potest reus adhuc plus petere, qd̄ actore absente feratur diffinitiuā etiam lite non contesta. ut in authen. qui semel. quod facere non poterat de iure ff. uel C. et li. contesta. quia actore absente non contrahebatur eremodiciū. ratio autem est, quare lite non contesta. potest procedi contra actorem ad diffinitiuam, non autem contra reum, quia reo con- tra absentem actorem non prouisum esset per missionem ex pri- mo decreto, sicut econtra. ergo & c. s̄. eo. l. qui se. in fi. Conueniri possit. i. de nouo citari. ita q̄ non requiratur, ut a capite rei actor incipiat litigare. Et q̄ stat in hoc, utrum pereat tota instantia q̄a non possit iterum citari. si a capite esset incipiendum: an uero pereat instantia t̄n edicti illius, quia tunc secus, & respondetur, quòd hoc ultimum est uerius, ut sequitur. Instantia. not. q̄ etiā unius actus lite contesta. dicitur instantia. Bal. non solum totius litis. Et adde, q̄ pluribus modis dicitur q̄a absolui ab instantia iudicij, & aliquñ talis absolutio habet uim diffinitiuē, aliquando uim interlocutoria, ut plene no. Bar. in d. l. cum Titia. Litigari. i. citari aliās uideretur innuere contra. Item nota hic secundum Bar. q̄ si post citationem peremptoriam apponatur de benigni- tate, quarta, uel quinta citatio, non necesse est, quod in tali po- natur peremptorie, quia per hoc non v̄ ab eo recessum. Et est effectus, quia non est necessaria alia citatio de nouo. quod intel- ligo uerum, q̄n reus nō comparet, q̄a si actor esset, secus arg. in l. post diem. de l. commis. Circa qd̄ dic, q̄ aut ista quarta, uel quin- ta citatio fuit facta per iudi. de benignitate, & sine postulatione actoris, & tunc si reus illa die ueniat, tunc non v̄ recessum a p̄- emptorio, licet actor cōpareat. quia iudex parti non potuit præ- iudicare, & ideo licet actor non cōpareat, reus sic, nō erit locus nouis citationib. Si uero post peremptorium, actor aliam cita- tionem petit, & tunc si reus in illa comparet, actor non, & tunc circumducetur effectus edicti, & erit sibi necessaria noua citatio, quia actor uidetur recessisse a peremptorio, ut probatur expres- se. in d. l. post diem. esse multum no. quod & probat̄ hic. Item no. q̄ sicut absente actore reus potest contractum liquidare, ita a- ctor reo absente potest & c. authen. quod semel secundum om- nes, q̄a non est uera ad hoc rō diuersit. Item f̄ nunquid post pem- ptorium iudex partem ream absentem poterit p̄ duos, aut tres vel per plures dies expectare, & post illos pronuntiare, sine noua citatione? & dicendum est, q̄ sic, quia potest iterum citare: ergo multo magis expectare, vt probatur in c. consuluit. de offi. del. & ita dicit se Bartol. millesies fecisse. Contra tamen ipsum uidetur casus in l. si uicem. §. si. j̄. quod ui aut clam. & gl. in s̄. omnis. Inst. de obl. sed dic, q̄ primū uerius. nec ob. d. l. si uicem. q̄a hic perem- ptorio facto reus pronuntiat̄ contumax, & sic certe semper Pau. Ca. noua p̄lect. in ff. vet. B 2 rema-

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

remanet in eadem contumacia. Item quia in l. si uicem §. si cita-
batur pars ad d. dicendum, uel uoluntatem suam declarandam.
nam sequenti die non pōt declarare, quia nescit, utrum alter e-
dificet, uel nō. & ideo requiritur noua citatio. at in ca. cōsuluit re-
citabat ad audiendam uolūtate iudicis, & nō ipsius citati, nec p
eum aliquid erat sciendum, quod impedire posset contra.

§. Sciendum. Verus cōtumax non appellat: sed fictus
sic. Ad hoc alleg. quod declara, ut ple-
nè no. per Bar. in l. ex consensu. §. eum. de appellatio. & per glof.
magistram. in clem. j. de do. & contum. & per Cy. C. eo. l. prope-
randum. §. cum autem. Defuerit, scilicet: uerè. secus si non uerè,
sed fictè. Paulus.

L E X LXXIII.

1 *Incidens causa qua dicitur, & que emergens.*

D E qua re. Iudex cogit pronunciare super re, de
qua cognouit, & pōt eius iurisdictio
prograri de re ad rem. h. d. cum §. seq. Et no. q. si est or-
dinarius, cogit per superiorem. si delegatus p delega-
tem quod est uerum si sit de sua iurisdictioe, aſs non: ut in c. pa-
storalis. de offi. dele. & l. 3. C. q. p sua iurisdictioe. Item cogit præ-
cisè, uel causatiuè pp pœnam. uel aliàs faciet litem suam: ut l. 4.
in eum. de dam. infec. In gl. quæ quærit, quid sit emergēs. dic me-
lius, ꝛ incidens cā dī ea, quæ tangit negotium principale, ut exce-
ptio pacti, uel p̄scriptionis. led emergēs dī, q. non tangit negotiū
principale. ut si iudex non hēt iurisdictioem: uel actor est excōi-
catus: uel preuaricatus. super primo non est pronuciandum, sup
secundo sic. ut d. gl. similia uerba ponit Inn. in c. cum inter. R. se-
niorem. de elec. Aduertendum tñ, q. si super inciden. fuerit pro-
nunciatum, non est nullus p̄cessus: ut l. ait prator §. quid tamē.
§. de mi. & ibi p Bar. Item si sup emergenti non est p̄nunciatum:
non reddet, tñ p̄cessus nullus, quia eo ipso, q. proceditur ad ulte-
riora, uī tacitè ēt p̄nunciatum super emergēti, ut l. alleg. exhibi-
ta. & melius pbat in c. suborta. de re iud. & in c. cum ex parte. de
appel. facit quod no. Bar. in l. inquiramus. de testam. & in l. j. C. de
appel. & l. si mācipium. §. si cōmuni. de euic. & uide in gl. Paulus.

§. Cum absentem. Iudicium agitatum nomine
absentis, qui uerè credebatur
quantum ad eum est nullum, sed noīe ipsius solutum potest ab
hærede, cui proficit. repeti. h. d. p̄m Bar. & adde, quod plenè not.
in l. Neratius. de reg. iu. p gl. in l. si uerò pro condemnato. qui fa-
tis. cog. per Cy. Opp. de l. cum quasi. in princ. de fideicommiss. lib.
multi soluunt, quod ibi est speciale fauore libertatis. Solu. aut a-
ctus est factus nomine mortui, & non ualeat. secus ecōtra, ut hic,
prout d. l. Neratius. Aut non est factus nomine mortui, sed qui
absens credebatur, & principaliter ad utilitatem eius, & idem.
Aut non principaliter, sed per consequentiam, & tñc ualeat in p-
sona hæredis defuncti, ut d. l. cum quasi, quia ibi principaliter fie-
bat utilitas serui, ius tamen patronatus per consequentiam ac-
quiritur suo hæredi. Solu. in medio. glo. posita est uera, licet per
Doct. non teneatur. Paulus.

L E X LXXV.

- 1 *Iudex propter tres exceptiones sententia executionem retardare debet.*
- 2 *Executor nudus ac merus de exceptionibus aduersus sententiam non cogno-
scit.*
- 3 *Citatio generalis ad omnem causam an fieri possit. Et quid inde?*
- 4 *Sententia declaratoria in personali, uelut & in reali ferri potest.*

S I prator. Iudex cui commissæ est executio sn̄a, non
dēt de ipsius iniquitate cognoscere, nec pp
ipsius iniquitatis exceptionem executiuam retardare. h. d.
princ. de quo dic, ut plenè no. in c. pastoralis. §. quia uero.
1 de offi. dele. & p Inn. in c. de cætero. de re iudica. pp̄ tres tñ exce-
ptiones tardabit executionem. prima est, si opponat, q. sn̄a nō
sit lata. nam de hoc cognoscet, ut colligit, dum dicit de iudi. co-
gnoscit. Secunda est qñ opponitur, q. sn̄a est nulla, ut sequit̄. in
§. Marcellus. p̄m uerum intellectum. Et sic exceptio nullitatis re-
tardat executionem, nisi iudex cognoscat, q. malitiosè pponat,
ut C. de Fal. l. satis aperte. de quo dic, ut plene p Bar. in l. 4. §. dē-
narum. de re iud. tertia exceptio est, si opponatur, q. ueniat sen-
tentia rescindenda per rest. in integrum, ut in §. si. p̄m unum in-
tellectum. quod est uerum, si non requirat altiorem indaginem,
aſs mittit̄ executioni præstita cautione, ut in c. restituta. de rest.
in integ. & C. de preci. impe. offe. authen. quæ supplicatio. & hoc
2 uult tota lex, quæ est multum singularis. ꝛ Et ista uera sunt si hēt
executor aliquā iurisdōnē de se, ut cum iudex alterius loci mit-
tit executioni sententiam alterius iudicis. §. eod. l. argentariū. §.
nomine, uel cum ordinarius exequitur sententiam delegati, ut
l. a diuo Pio. in princ. de re iud. Tales enim debent superfedere. Et
de istis exceptionibus poterūt cognoscere. secus in simplici uia-

3 tore. & seruitore curiæ, q. non habet nisi nudum ministerium fa-
cti, coram quo non sunt tales excep. proponendæ. Ad hoc j. co.
l. si. Abeſse, per hoc uī, quod ꝛ possit fieri generalis citatio, ut com-
pareat, quis ad causam peragendam. & si non compareat, pōt ad
singulos actus procedi eo ulterius non citato, quia generalis est
ad omnes actus, sed si esset citatus ad unum actum, puta, ad vidē-
dum iurare testes, licet esset in illo contumax, deberet citari ad
alios, ut in c. consuluit. de offi. delega. Et no. per glossellam. C. eo.
auth. iubemus, quæ incipit citabitur tamen, ita Inn. in c. auditis.
de procu. quod tene menti. Absentem debere no. quia non con-
4 demnauit eum, sed declarauit eum debere. Et sic ꝛ no. secundum
Bar. quod in personali ferri potest sententia declaratoria, ut hic,
& j. de arbi. l. quid tamen. §. si arbiiter. sicut in reali, ut l. sicuti. §. si
queratur. si serui. uendi. & l. ex diuerso. de rei uend.

§. Marcellus. Iste est no. §. h. d. sententia contra absen-
tē per falsas allegationes scienter factas,
non ualeat ipso iure h. d. & non est alibi, & hunc intellectum ha-
buit gl. super uerbo, sciens, quæ melius loquitur, quam alia, quæ
incipit: imò, sed si lata esset contra presentem, licet per falsas al-
legationes ualere, sed competeret restitutio in integ. Ita intelli-
gitur totus tit. C. si ex fal. alleg. & j. de exce. l. quæ agnitis. & de re
iudi. l. diuus. quæ oēs limitantur per istum singularem §. Et not.
quia §. iste excipit hunc casum a prin. l. sicuti. ut executor debeat hanc
excep. admittere. Et no. quod quatuor requiruntur. Dolus scien-
ter. ecce primum. Falso. secundum, ecce tertium. Item quia erat
absens uoluntariè. In gl. approbatum. No. q. oportet, quod iudex
ex falsis allegationibus ferat sententiam, & probetur ex falsis al-
legationibus, ut in c. cum l. & A. de re iudica. Paulus.

1 *Sententia lata aduersus absentem impeditum, an sit efficax, Et ex sententia
quot remedia nascantur nu. seq.*

§. Paulus. Sententia lata contra absentem, & impeditum
comparere, non mittitur executioni, si de hoc
1 oppo. h. d. Sed ꝛ si queratur, an ualeat, dic quod non, si iudex scie-
bat impedim. sed si ignorabat. ualeat, sed rescinditur per rest. in
inte. ut l. quæ situm. de re iudi. & l. si. §. de in inte. resti. Actionem
iudicati cum actor intentat actionem in factum ex sententia, &
quod sequitur uel exequi, intellige qñ intētat offi. iud. quicquid
2 gl. dicat. & sic all. iste tex. q. ꝛ ex sentētia oriuntur duo remedia. l.
actio in factum, & offi. iud. & primum requirit ordinem iudicia-
rium. secundum non, ut no. j. de mi. l. minor 25. an. cui fideicom-
missum. ad hoc j. de peti. hære. l. item ueniunt. §. idem in rectè.

L E X LXXVI.

- 1 *Rei identitate durante, res eadem permanet.*
- 2 *Compromissum factum per uniuersitatem, an morte expiret.*

P Roponebatur. Ista est pulchra lex. licet mute-
tur iudex, instantia durat ead-
dem h. d. lac. Bu. & Bal. & prodest hoc scire ad ea, quæ ha-
bentur §. eo. non a iudice §. si. Old. Item quia si non mu-
tatur instantia, noui iudices resument eam in eodem statu, alias
incipiendum esset a capite. tria facit. primo rñdet q. & eius respon-
sionem probat tribus exemplis. Tertio per reductionem ad ab-
surdum. secunda ibi. Neque. tertia ibi. Quod si quis. Et loquitur
hæc lex de quadruplici toto, s. de toto numerali, de toto uniuersa-
li, de toto integrali. Item de toto iudiciali, & in omnibus con-
1 cludit, q. ꝛ durante identitate, res durat eadem, licet in suba ꝛ tin-
2 gat mutatio Bal. Item ꝛ per hæc l. determinat Dy. q. compromis-
sum factum per uniuersitatem, non expirat morte cōpromitten-
tium, sed transit ad successores, quia eadem durat uniuersitas, se-
cus in hærede, j. de arbi. l. diem proferre. §. j. & j. de leg. j. l. & si gre-
ge. per Dy. Item alle. q. interdictum positum. in uniuersitate per
mortem ancianorum non expirat, sed durat in successorib. Dicit
tamen Io. And. in c. ex rescripto. in fi. de iure iu. quod secus in iu-
ramento ab uniuersitate præstito, quia cum sit personale, non
egreditur personam. illorum, qui iurauerunt, arg. in eo. ti. c. uerit-
tatis. In ꝛrium facit in Auth. de iure iu. a morien. præsti. ubi transit
ad successorem. cogitabis non tamen dictum tuum. Eadem res. i.
instantia. Fore. i. sequeretur, Decederent. alias. n. si non decede-
rent, non esset necessarius cibus qui fit ad restorationem deper-
diti, secundum Philosophum no. gl. primam cum l. seq.

L E X LXXVII.

1 *Pater in filij causa, & contra iudex esse potest, nisi recusatio proponatur.*

I N priuatis. Filius potest esse iudex in causa patris,
& contra. hoc dicit. Dic tamen, quod
1 ꝛ poterit recusari, si pars uult, quia propter quamlibet
consanguinitatem, uel affinitatem, uel etiam nimiam ami-
citiā

etiam : aut familiaritatem recusari potest, vt in c. postremo. de offi. deleg. & c. insinuante. & ita intelligo contraria. glo. l. qui iurisdictioni. de iurisd. omn. iud. & l. quin etiam. & quod ibi no. de arbi. & l. Cornelia. de iniur. Nam si opponatur de suspitione tempore congruo, non poterit esse iudex, vt dictis iuribus, sed si non opponatur, procedit iudicium. & hoc vult hæc. l. quicquid alij cantent. & quidam dicunt, quod verior sol. est in dicta l. quin etiam. quod nihil est dicere.

L E X LXXIX.

- 1 Citatio dubia citatum non arctat ad comparandum.
- 2 Practica ubi banniti ob contumaciam apprehenduntur, qui nomina cum alijs similia habent possunt efficaciter condemnari, nec possunt excipere de nominis similitudine.
- 3 Opinio doctorum communis ab expensis releuare, quandoque solet.

EVm quem. Temerarius litigator punitur in expensis. quas aduersarius fecit, tam in lite, q̄ in itinere h. d. No. gl. quæ ponit s̄m exemplum. Ex t̄ qua no. q̄ dubia citatio non arctat citatum. & ad hoc semper alleg. & vide Bar. in l. demonstratio. §. si. in princ. de cond. & demō. quia si sint plures eiusdem nominis temerarium est citare aliquem de ipsis, nisi apponatur aliqua demonstratio, per quam differat ab altero. Ex quo sequitur, q̄ est temeraria, & non arctat citatum, nec valet. & quicquid factum est vigore ipsius similiter non valet. vnde semel quidam euasit pœnam capitis, quia citatus fuit in causa criminali : ipse verò nō comparuit, & propterea fuit in banno positus. nam cum postea captus esset, & ad mortem iudicaretur ratione banni, excusauit se, q̄ non tenebatur comparere ad illam citationem, quia erat alius eiusdem nominis, & ipse ignorabat, de quo iudex sentiret. vnde non valuit bannum factum ratione citationis nullæ. & per cōsequēs non debebat mori ratione ban. & per istam gl. euasit. Vnde Bar. in d. l. demonstratio. de cōdit. & demon. practiam t̄ ponit, q̄ q̄n capiuntur tales banniti, iudex faciat eos consistere, q̄ ipsi sunt eadem personæ, & eadem corpora, quæ in citatione, & banno comprehenduntur, & tunc non poterunt variare. Et adde, q̄ tunc q̄s punitur, de temeritate quando per se, vel alium habentem mandatum traxit aliquem ad iudiciū : secus si procurator exeat mandatum. no. in c. licet in beato. de accusatio. per Barto. Adde contrarium glo. de l. properandum. dic. q̄ interdū quis nullam causam petendi habet, & tunc dicitur temerarius, & habet locum, quod dicitur hic : interdum habet causam, licet non iustam, & habet locum contrarium. interdum iustam causam : vt leg. qui solius. §. etiam & c.

§. Iudicibus. Superior non est consulendus de facto, sed de iure sic, h. d. Et dic. de hoc : vt no. C. eo. l. iudices. de rela. l. j. Paulus.

L E X LXXX.

- 1 Error in iudicis impetrati nomine rescriptum non vitiat. Et quid in errore nominis partis ; remissiuè.

SIn iudicijs. Error t̄ in nomine iudicis non vitiat rescriptum : si cōstet de corpore h. d. quidam hic sentiunt de errore nominis partis. ita intelligitur c. significante. de rescript. & ibi per Innoc. Compo. collect. & alios. & adde j. de reb. du. l. qui habebat. quæ l. est domini Bal. & est multum singularis.

L E X LXXXI.

Quineque. Sententia lata ab eo, qui nulli iurisdictioni præest, vel cognitioni, non valet h. d. dic. vt C. de iurisd. omn. iudi. l. priuatorum.

L E X LXXXII.

Nonnunquam. Nuntijs publicis non debet causa delegari, nisi necessitas vrgeat, puta si modica est : & vilis h. d. no. Bart. & vide quod no. Innoc. in c. cum olim. de priuileg. in gl. iste portarius. & de re iudicata. de cætero. Et ad id, quod dixi s̄. eo. l. si prætor.

De inofficioso testamento. Rubr.

L E X P R I M A.

- 1 Querela præterito an exheredato competat, & item ius nullum dicendi, & bonorum possess. contrata. quando competere dicatur : remissiuè.
- 2 Querela olim quatuor casibus competebat.
- 3 Querelâ patri cōpetere exheredato, si non exheredationis causa sit expressa.

§. Sciendum. Querela inofficiosi testamēti cōpetit ascendētib; & descēdentibus : collateralibus autem non ultra fratrem, & sororem h. d. Et procedit iurisconsul. hoc ordine. Nam in hac l. ponit quibus querela competit, in l. 2. ponit in quo querela fundetur. in l. 3. cum l. seq. ponit, quid debeat in libello ponere, qui eam intentat, in l. nam & his. §. j. ponit, quid debeat probare. ad gl. hic positâ. t̄ Et quæro hic, vtrum querela

competat præterito, vel exheredato. & quando competat ius dicendi nullum, vel contratabu. vide glo. in authen. ex causa. C. de liberis præteritis. & in Authen. de hæredi. & Fal. §. exheredatos. vbi est glo. singularis, & per Dy. in l. Gallus. de liberis, & posthumis. in magna distin. quam recitat Barto. in l. filio præterito. de iniusto testa. Et præmitte, q̄ t̄ in quatuor casibus competebat olim querela, scilicet, exheredato, vel pro exheredato habito. Item illi, cui erat relictum minus legitima portione, si nolebat eam acceptare. sed si acceptabat, sibi præiudicabat : vt j. e. l. Pap. §. si conditioni. Tertio quando relicta erat legitima integrè, sed in ea grauabatur per legatum, vel fideicommissum. Quarto, q̄n relinquebatur cum appositione diei, vel conditionis. Sed hodie omnes isti modi amputati sunt per l. omnimodo. & l. quoniam in prioribus. C. eo. excepto primo modo, & sic olim erāt frequentes, hodie non, ut in prima glo. & istud est menti tenendum. In glo. parentib. in prin. hoc intellige, nisi pater esset exclusus repudiatione, vel tempore, vel morte : quia interdum ex transmissione, interdum vigore successionis, nepos veniet : vt j. eo. l. pater filium. dicam. C. eo. l. filium. & no. in l. 3. §. si emancipatus. de contratabu. per glo. t̄n melius facit l. si quis. de iniusto. Item in secundo dicto gl. intellige, q̄ t̄ pater habet querelam si non fuit exheredationis cā expressa, quæ est necessaria hodie s̄m verâ opinio Iac. de Bel. in §. aliud quoque ca. & §. siue igitur. licet Bart. videatur tenere contrarium in l. filio præterito. de iniusto. In gl. eadē. in fi. de fratre dic. vt in l. fratris. C. eo. & ibi vide multas per Guil.

L E X II.

- 1 Testamentum quasi dementis hodie non rescinditur, quando causa exheredationis inserta est. & quid si est inserta, quo ad legata.
- 2 Petitionem omnem coloratam esse debere.
- 3 Institutio filij an sit de testamenti solemnitate.

HOc colore. Querela proponitur captato colore dementiae, in qua proponens habet probare se indignè fuisse ab hæreditate submotum h. d. vsque ad l. posthumus. s̄m Bart. Et no. hic de dictione, quasi, quia est nota improprietatis. Item no. de dictione ritè, & rectè. vt in glo. quæ semper alle. Hodie t̄ non rescinditur testamentum, quasi dementis, quando est inserta causa, sed si non probatur bene remanent hodie legata firma, s̄m Iacob. de Arena & Barto. in l. filio præterito : quia quilibet sapiens, ita fecisset. Secundum hoc sequeretur, q̄ si non esset inserta causa, rescinderetur tanquam dementis, & non conseruarentur legata p̄ authen. ex causa, vt j. eo. l. Titia. quod tamen est falsum : vt bi tenent omnes, cum faciunt vim in hoc verbo, quasi : nam si esset verè demens testator, non conseruarentur per authen. Sed quia non est verè demens, conseruantur : vnde puto, q̄ etiam hodie rescindatur hoc colore captato. ista est veritas. quod miror non vidisse tam solennes Docto. Hoc colore. Nota. t̄ quod omnis petitio debet esse colorata. In glo. sed rectè. no. glo. per quam videtur q̄ t̄ institutio filij, non est de solemnitate testamēti. de quo dic. vt in l. si filius, qui in potestate. infra de liberis, & posthumis. & ibi dixi.

L E X III.

- 1 Exheredatio in ascendētib; ac descendētib; per lineam masculinam, vt testamentum subsistat est necessaria : per lineam verò femininam præterito pro exheredatione habetur.
- 2 Pater filijs iniurius esse non debet.
- 3 Præterito quot modis sumatur.
- 4 Querela olim pacto remitti poterat. & quid hodie.
- 5 An querela locum habeat.

Inofficiosum. ibi. Exheredant. hoc referas ad descendentes, & ascendentes per lineam masculinam. In t̄ quibus est necessaria exheredatio. & quod subijcit, uel prætereunt. referas ad maternam lineam, cuius præteritio habetur pro exheredatione : vt Insti. eo. §. fin. Item no. contra nouercas. In §. huius. ibi, resq̄ ; & intentio. Item no. hic quomodo fundatur intentio actoris. quomodo aut concludatur habetur j. eodem l. mater decedens, & leg. quæ de inofficioso. quia petetur rescindi testamentum. Item t̄ no. quod pater non debet facere iniuriam filijs, etiam in potestate. In glo. mag. in prin. quæ dicit, quid est præterire? contra hoc uidetur casus. in l. omnimodo. C. eodem t̄n in §. qui uero. ubi dicitur præteritus, si nihil relinquatur. Pro cuius intellectu est dicendum secundum Bar. in l. filio præterito. Quod t̄ præteritio capitur tripliciter. Vno modo large. Alio modo strictè. Alio modo strictissimè. Strictissimè capitur, quando nulla mentio fit in testamento. strictè, quando fit mentio, sed nihil sibi relinquatur, vt d. l. omnimodo. large capitur, quando aliquid relinquatur, sed non per modum institutionis. & ita intelligitur gl. vide ibi latius per Bar. Item in gl. in uersu. item olim. adde aliud, quia t̄ olim per pactum excludabatur a querela. De iure. C. tamen secus, vt l. si quando. §. illud. C. eo. Item est alius casus, quia ubi apponebatur dies, vel condō, agebatur querela. hodie de iure C. reuocatur, vt l. quoniam Pau. Ca. nouæ prælec. ff. Vet. B 3 in

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

in prioribus. Item in glo in versi. Item quia. hoc iure istud videt contra id, quod statim dixit, & cōtra casum in l. ita tamen. s. qui rogatus. ad Velle. & ideo dic, q̄ de iure fforū requirebatur institutio, sed non de iure. C. sed hodie per iura Authen. sunt redacta quātum ad hoc, ad iura fforū: vt dixi in l. si filius qui in potestate, de lib. & posth. Itē no. gl. in ver. Itē olim, & vide gl. in l. si filius. s. de mi. q̄ v̄ tenere, q̄ sufficiat hodie iure legati relinquere. quæ tamen non est vera, si ita intelligitur. Item querit gl. in fi. an habeat hodie locum querela. de quo plenē dic, per glo. & Bart. in l. j. de test. & ibi etiam dixi.

L E X VI.

1 *Posthumus alienus, qui dicatur.*

2 *Natus ex secto matris ventre, num posthumus proprie dicatur.*

Posthumus. Posthumus exheredatus, vel p̄ exheredato habitus, habet querelam vbicunque haberet, si tempore mortis testatoris iam natus esset, siue sit de suis, siue de legitimis, siue d̄ cognatis. hoc primo. qui si foret institutus, licet esset posthumus alienus valeret institutio, & ex ea cōpeteret bonorum possessio nomine ventris, si adhuc esset in ventre. vel s̄m tab. si postquam natus esset, licet ex ea non posset adiri hæreditas de iure ciuili, & ideo imputatur illi, qui non instituit. hoc secundo. Et quæ dicta sunt in posthumo, locum habent in illo, qui non nascitur sicut verus posthumus, sed exsectus fuit de ventre h. d. tertio, & vltimo text. cum gl. & Doc. Quid ergo? hic præmitte quis est posthumus alienus: de quo dic, vt dixi in l. Gallus. in prin. de lib. & posthu. Et sciēdum. q̄ olim posthumus alienus non poterat hæres institui de iure ciuili. i. vt ex ipsa institutione adiretur h̄rditas de iure ciuili: sed de iure prætorio sic: quia poterat ex ea peti bonorum possessio s̄m tab. ¶ Et d̄ alienus posthumus, omnis ille, qui si iam natus esset, non teneret primum locum in suitate: vt posthumus nepos quem filius præcedit, vel quicumque alius ex linea transfuersali, vel linea materna. in quibus lineis nō est reperire suitatem. & hoc erat verum, nisi in quibusdam casibus adinuētis per Gallum, Velle. & Scauolam, ad tollendum materiam subuertendorum testamētōrū, qui ponuntur. in l. Gallus. Sed per Iustinianū fuit introductum, q̄ indistinctē possit institui, vt Inst. de bo. pos. in prin. Hoc præmissis, pone casum. iuriscōsultus dicit, q̄ posthumus habet querelam, siue sit de legitimis, siue de cognatis, cōtra talem non poterat quis instituire: & si instituisset non potuisset hæreditatem adire de iure ciuili. & sic reddidisset testatorem intestatum non adeundo. sic ergo imputatur sibi, quare non instituit: sed exheredauit. ergo imputatur, cur intestatus non decessit quod fuisset, si instituisset. Sed hoc apud iudicem nemo potest imputare ad fundandum suam intentionem, q̄ quia intestatus non decessit, ergo benē fecit exheredare, & sic querela videtur nō competere. sed r̄ndet in versi. Non enim. q̄ immo potuit eum instituere, quia non prohibetur institutio de alieno posthumo, licet ex ea non possit hæreditas adiri de iure ciuili: quia sunt alia remedia de iure prætorio, vt sequitur. Ex secto iste ¶ tamen non dicitur proprie posthumus: vt l. anniculus. s. falsum. de ver. sig. tamen pro posthumo reputatur, vt hic, & facit ad quæstionē, q̄ si quis instituerit posthumos suos, videatur etiam tales instituere. & ita consuluit Bald. in ciuitate Lucana. pro quo est l. quod dicitur. de liberis & posthumis. alij dicebāt contra, q̄ non videtur institutus, ut l. commodissime. de liberis. & posthumis.

1 *Testamento infringendo, vel eum admitti cuius non interest.*

2 *Res inter alios acta, quando alijs prodesse dicatur.*

3 *Testamenti inofficiosi agens cuius non interest, a quot personis repelli queat ac quousque,*

4 *Exceptio, tibi nullum ius competit, que exceptio sit. Et que tua non interest*

5 *Libellus hoc solo ineptus, quia non interest agentis, non propter remedium intentatum, non potest reijci, vt ineptus. Et quid contra, & item si propter ineptam conclusionem.*

§. Si quis ex. Sententia rescissoria testamēti lata ad petitionem eius, cuius non interest, prodest illis quorum interest. hoc dicit multum singulariter hic §. Nota. ¶ q̄ ad rumpendum testamentum admittitur ille, cuius non interest. Item no. q̄ sententia iniusta d̄ annullata. In gl. quæ opponit, C. res inter alios acta & c. solue melius: quia s̄ aut ille, q̄ agit, poterit sibi aliquid dari, vel fieri & tunc aliis nō prodest, nec nocet: vt in cōtra. Aut petit aliquid rescindi, vel cassari, & licet sua non interest, aliis tamen prodest, vt hic. Istam solutionem ponit Inno. in c. super his. extra de accusa. & not. solut. Bal. & dic, vt per eum ibi de materia huius. s. vel dic, q̄ in actione rescissoria, si feratur pro actore alteri prodest, vt hic, secus si contra. uel si ferat declinatoria, aut introductoria. quod plene examina s̄m Cyn. in l. secunda. C. quibus res iudicata non nocet. Item in fi. glo. nunquid querela sit accusatio, vel actio? glo. determinat q̄ non: sed est quoddam medium. & bene, s̄m Bart. qui tenet, q̄ est officium iudicis. Et pone casum in filio, qui fuit exheredatus. nepos, vel alius cognatus intentauit querelam dicens testm̄ inofficiosum

propter exheredationem filij. poterat quidem repelli, quia non intererat sua, sed filij. Si tamen repullus non est, valet sententia ad eius petitionem lata, non tamen prodest sibi, sed filio. ¶ Sed a quo potest repelli? dic, q̄ a tribus, scilicet, ab hærede q̄ quē agit, vt hic. & arg. de elect. c. cum inter. R. seniore. & de testi. c. ex parte. el primo. & quod ibi nota. Item a iudice, qui interrogabit eū, quod ius habet in hæreditate. & quia respondere non poterit, eū repellēt. ut no. C. de transactio. l. vbi pactum. in gl. magn. a. & infra de bon. libe. l. qui cum maior. §. primo. & c. examinata. de iud. in glo. si patris. Item a filio exheredato, quia sibi primo loco competeat ius agendi, vt l. s̄ape, infra de re iudi. Sed usque ad quod tempus? dic, vsque ad contestatio. litis, post non quia querela, quam intendebat vere competeat, licet non sibi, ita no. Innoc. de accusatio. in c. super his. & de procura. c. q̄n nostra. vbi vide. & per glo. in dicto c. ex parte. de testib. Si autem querela quam intentabat nullo modo competeat, ut quia dicebat se exheredatum, cum non esset, puto, q̄ possit opponi vsque ad sententiā, sicut quælibet exceptio peremptoria. hæc ¶ enim verē est peremptoria: quia perit ius intentatum. C. sententiā rescin. non posset. peremptorias. sed prima, quia tua non interest est dilatoria, quia ius intentatum non perimit: cū vere competeat: sed repellit agen. Plus dico: q̄ si lata esset sententia: isto casu ad petitionem agen. in qua exprimeretur eum cognatum: & exheredatum: qui tñ erat talis: quod nō poterat querela cōpetere: nō ualet sententia tanquam continens iuris errorem expressum, vt l. 2. C. q̄n prouocare non est necesse. & l. si expressim. de appellat. Si verō sibi cōpeteret pro parte, sed ageret in totum: tunc dic, vt infra eodem. l. qui repudiantis. §. j. & tangitur in l. Papin. §. sed nec impuberis. & l. mater decedens. Ex prædictis no. ¶ q̄ q̄n libellus est ineptus ex hoc solo: quia non interest agentis: non propter remedium intentatum: quia uere competeat: non potest reijci, nisi vsque ad litem contestatam. vbi uero pp̄ remediū intentatum: quia uere non competeat, tunc usque ad sententiā, & aliquando post, vt dixi. Si vero pp̄ malam conclusionē libelli, tunc in quacunque parte iudicij pōt repelli, vt nota. per Cy. in l. j. C. vt quæ desunt aduoc. partium. ita intelligitur c. examinata de iudi. si tamen non opponatur, videtur ualere sententia: potest tamen rescindi in causā appellationis, ut in c. cum ad sedem. de restitutio. spoliatorum. sed si pp̄ solam actionem, dic: ut per Innoc. in dicto capitulo examinata. An autem iste §. locū habeat in contratabu. credo, quod non, quia per contratabu. nō reducitur ordo ad casum intestati: ut ex l. duob. §. si. cum l. seq. de contratab. nec in iure dicēdi nullum, ut l. antiqui. in fi. si pars hæret. pet. in gl. pro quo uide gl. super uerbo, scilicet, directē. in j. solutione. in l. Pap. §. si. j. eo. nisi probetur.

§. Si quis instituta. Querela præparata transmittit ad hæredem. & dicitur præparata per citationem, uel libelli oblationem h. d. Vsque ad legem Pap. Bart. Controuersia. nota, q̄ d̄ cōtrouersia, etiam lite non contest. de quo per Cy. in l. si quis maior. C. de transactio. in glo. super uerbo hæredem. nota, quod sumitur suum, hic, pro posteritate sua. ut l. si quis fil. in fine. C. eo. tit. quia mater transmittit ad filium, qui tamen non est suus auo materno. Ex quibus no. q̄ interdum capitur suus largē pro posteritate sua, ut dixi in l. Gallus. s. nunc de lege. de lib. & posth.

L E X VIII.

L. Papinianus. Querela etiam præparata licet trāseat ad hæredem, ut §. l. proxi. non tamē ad patrem, quia non est hæres filij, sed occupat bona iure peculij h. d. tex. cum glo.

§. Si quis post. Non potest quis redire ad querelam, cui semel renuntiauit tacitē, uel expresse h. d. tex. cum glo. & adde l. cum mota. C. transactio. Et no. glo. singularem hic, quæ uidetur uelle, quod intentans querelam, si non comparet in termino peremptorio, uidetur renuntiare querelæ, sicut si sibi esset assignatus terminus ad agendum. ut l. diffamari. de inge. & ma. & de remissio. pig. l. si eo tempore: Et idem uidetur sentire in criminalibus, ut accusator non comparens in termino peremptorio ad litigandum uidetur desistere ab accusatione: secus in ciuili. quia tantum circunducitur edictum: ut l. & post edictum. s. j. s. titu. primo. Sed Bart. hic, & Doctores idem dicunt in criminali. quod proceditur, sicut in ciuili: ut l. absentem. de poenis. l. inter accus. de publi. iudi. Sed tu dic, quod pro glo. uidetur casus in cap. licet. de accusatio. & ibi expresse per Innoc. in glo. quæ incip. Sed quare, ubi no. q̄ accusator, qui non comparet in termino, uidetur renuntiare accusationi quem nullus alle. & tene menti.

§. Si Imperator. Dignitas instituti nō excludit querelam. hoc primo. Item testamētū inius, qui desinit militare subiacet querelæ, nisi decesserit infra annum missionis. hoc dicit cum principio l. sequen. usque ad §. sed nec impuberis. No. circa glo. quod magis est priuilegiata legitima filij, quàm legata pia. & semper alleg.

- 1 Pupillari expressa matrem excludi, & quid in tacita. nu. 5.
- 2 Pater pupillo filio turpem personam substituere potest.
- 3 Pupilli tabule, quando patris testamentum, & quando ipsius pupilli esse dicantur.
- 4 Substitutionem pupillarem filij testamentum esse.
- 6 Legata sine testamento consistere possunt, substitutio non potest.
- 7 Pater turpis persona pupillariter filio non substituit.
- 8 Testamento per querelam rupto, cur omnia in eo rumpantur, non item rupto per contratabulas.

§. Sed nec Impuberis. Tabulæ pupillares non

pnt p matrem vel fratrem impuberis, uel fratrem testōris p querelam expugnari, si tñ pñs testm fuerit ex toto ruptū, per q̄relam rumpunt ēt tabulæ pup. secus si p parte. h. d. no. Et all. f. q̄ expressa pupillaris excludit matrem. secus in tacita: vt l. precibus. C. de impub. & alij substō. ubi hñ utrunq. in c. si pater. de test. li. 6. Item ex tex. coniuncta glossella, quæ incipit, sui substituit turpem psonam. no. q̄ t̄ p̄ pōt filio pupillo turpem personam substituere, q̄d est expressum. in l. si is qui. de vulg. & pup. in tex. & gl. In tex. l. cui nihil erat relictum in pupillari substitutione, cum tñ debeat hñ legitimam. D. Gregorius de Gilis dicit pro intellectu huius §. q̄ quotiescunque est fauor pupilli, testm pupillare dñ esse pupilli, nō patris. vbi verō est fauor eiusdē, q̄ non sit suum, sed patris, ut hic, qm̄ mater agebat tunc dñ patris, & nō suū. h. d. in l. lul. de acq. hær. & ibi probat̄ in l. cum antiquiorib. de iur. delib. in l. si filius qui patri. de vul. in re petitione sua. & l. patris. eo. ti. de vulg. ita dicit fore hunc §. intelligendum. Testm̄ & pupillarem substōnem, quæ t̄ est testm̄ filij. Hoc fecit. aut ergo m̄r conquerit̄ de filio, & non pōt: q̄a filius nō fecit, sed pater. aut conquerit̄ de patre: & idem, quia pater in nullo sibi tenebatur. Patris frater. qui dicebat turpem personā substitutam. & sic sibi debuisse relinqui līmam de bonis filij, postq̄ pater fraterq. suus testm̄ fecit: sed non admittet̄: nam aut p̄queritur de fratre patreq. pupilli, & non pōt, quia non testabatur de bonis suis, sed impuberis. Aut de pupillo, & idem: quia pupillus in nullo sibi tenebatur: ut s̄. eo. l. j. Frater impuberis. l. exheredatur in testō patris, qui dicebat substōnem in officiosam: quia turpis persona substituta, & excluditur ea ratione, quia frater. & sic bona remanebūt penes substitutum. Si tñ vult querelare testm̄ patris, in quo exheredatus est, & in quo pupillaris substō continetur: admittitur, & si obtineat, & rescindat in totum: rescindit̄ ēt substō pupillaris. & bona deuenirent ad eum ab intestato. Sed si pro parte remanet substō, & ēt bona pupilli penes substitutū. Si pñs. l. testm̄. Non dixit. l. in officiosum. Sed si in pñs. l. testō. Ob tētū est. l. q̄rela. Nec hoc. l. pupillare testm̄. Valebit, quia rescisso p̄no, rescinditur pupillare. Not. t̄ q̄ pupillaris expressa excludit matrem, secus in tacita, quæ non admittitur s̄m aliquos aliquo modo. Alij, & uerius dñt, q̄ admittitur, sed non habet effectum: quia matrem mortua uenit substitutus uigore tacitæ pupillaris. q̄ non faceret, nisi nullo modo comprehendere. ut est casus singularis in l. si. in §. si. de inst. & subst. Et no. q̄ hoc uerum in tacita uerbis & mente secus si uerbis tacita mente tñ expressa, ut in compendiosa, quia illa excludit matrem, ut est casus. in c. si pater. de test. li. 6. & l. Lucius. de vul. Item no. q̄ ista substitutio pupillaris conseruatur per auth. ex causa. s̄m Dy. in l. j. de vulg. & pup. licet quidam q̄. quia licet per illam aut. conseruentur legata illa tñ possunt esse sine testō: substitutio autem nō. Sed cōis opinio est, q̄ immo cōseruatur per dictam auth. quia ēt conseruantur tute lā, quæ non pnt fieri nisi in testō. Itē t̄ no. hic s̄m Bar. q̄ pater turpis persona non pōt substituere filio pupillariter: quia sicut remouetur ab administratione eius in uita: quia pater utilis actio nem de dote intentare non pōt. ut l. soluto mat. in ti. sol. ma. ita & in morte sibi remouetur. In gl. j. an admittatur variatio? Doctores ponunt. in l. j. C. de fur. & multi distinguunt, q̄ aut circa diuersa: & admittatur, licet iste tex. modicū faciat. aut circa idē, & tunc aut in eadem instantia, & non pōt: aut in diuersis: & tūc aut obtinuit: & non pōt variare. aut succubuit, & pōt. vt l. Aemilius. §. idem quæ s̄t. de lib. lega. dic tamen: vt ibi. Item nota si. huius gl. melius declarantem, vtrum sit testamētum patris. vel filij, q̄ alia. & Bal. temper alleg. In glo. si. quæ t̄ est ratio: quare testō rupto per querelam omnia rumpuntur. secus per contratab. quia querela est remedium iuris ciuilib: & pōt facere desinere esse hñ dem: secus in contratab. quæ est de iure prætorio: pro quo uide gl. in l. in substitutione de vul. & l. ex duob. in gl. alleg.

- 1 Legitimam relinquere fforum tempore, nō satis fuerat quoquo relictū titulo.
- 2 Donatio mortis causa, num in legitimam computetur. Et quid in donatione inter uinos.
- 3 Legitimam si mortis causa filio pater donet, num possit filium postea efficaci testamento causa non inserta exheredare. Et exheredationem etiam hodie sine causa, quandoque ualere. num. seq.
- 5 Legata ac mortis causa donationes hodie equiparari.
- 6 Legata, hodie in legitimam imputari, qualiter intelligendum sit.

§. Si quis mortis. Si filius habeat tñ, q̄ sufficiat ad legitimam per donationem cā mortis, non potest habere querelam. h. d. Glo. dicit, q̄ hodie hoc non sufficeret: quia debet hñre iure instōnis, vt in §. aliud quoque capitulum. & sic innuit, q̄ s̄m ista tēpora non requirebatur instō, sed poterat relinqui quoquo relictū titulo, quod est fallum: nam ēt s̄m ista tēpora dēbat filius hñres institui, vel exheredari, als erat testm̄ nullum, vt l. Gallus. §. in omnib. de lib. & posthu. vnde dicebatur præteritus ēt si per fideicommissum relictā erat hñditas, & poterat dicere nullum, vel intentare q̄tab. tanquam præteritus, vt est casus in l. ita tñ. §. qui rogatus. ad Treb. & no. C. eo. l. sancimus. §. cum aut. Vnde oportet te intelligere istū text. quod iste filius, cui facta erat donatio, fuit postea exheredatus, vel fuit sibi relictum aliquid iure instōnis. nam t̄ tunc computabit sibi in līmam illam donationem, & si non sufficeret, aget ad supplementum, vt j. e. l. si non mortis. Quod intelligo uerum, ēt s̄m ista tpa, vt ibi dicā. donatio uero inter uiuos s̄m imputatur in legitimam, si sumit effectum post mortem, vt quia facta filio in præte, vt l. filium quem hñtem. C. familiae ercif. Si uero sumit effectum in uita, vt facta filio emancipato: tunc non imputat̄, nisi sit dēn̄ expressē. ita intelligitur d. l. si qñ. §. & generaliter. & l. sancimus. post prin. C. eodem. & ita fecit Accursius. cum emancipauit filiū suum. de hoc per Cy. in d. l. filium. & per Bar. in l. in quartam. ad l. Falcidiam. Et nota, t̄ q̄ puto, q̄ etiam hodie remaneat secū dum uerum intellectum iste §. incorrectus. s̄ q̄ si pater filio donaret legitimam causa mortis, sufficiat ipsum postea exheredare, etiam sine causa, & ualebit testm̄, postquam habet legitimā: quia tunc requiritur causa, quando nihil habuit. Nec obst. §. aliud quoque capitulum. vbi uidetur expressē dici, q̄ non sufficiat donatio, sed requiratur institutio: quia illud est uerum, nisi exheredetur, etiā sine causa. Nam t̄ & alias ualet, etiam hodie exheredatio sine causa, vt no. in l. cum filio. de vulg. & pup. & C. eo. l. filia matrē. & ita tenuit in repetitione l. filio præterito. Tholoſa, & Auenion. vt dictum est, & uide l. etiam. §. si ex debita. & l. si uerō. §. j. de bo. liber. & l. sequēs quæstio. de le. 2. & l. si patronus testō. in prin. de bon. liber. Contra præmissa opp. dictum est s̄. q̄ donationes cau. mor. computantur in quartam. Contra, etiam legata non computantur in quartam. probatur s̄m ista iura, quia filius agnoscendo quaecunq; legatum, etiam minimum excluditur a querela, vt l. si is qui. §. si. j. eo. cum si. ergo non cōputatur in quartam. Si n. computaret, ageret ad supplementū. Sed ita est, q̄ t̄ legata, & donationes cau. mor. æquiparantur, vt l. etiam. §. si ex debita. de bo. lib. & l. si. de dona. cau. mor. igitur concluditur, q̄ sicut donationes cau. mor. computantur in quartam, ita & legata. Solu. dico, q̄ legata, & donationes causa mortis in hoc differunt: quia don. causa mortis fit uolent. & acceptanti, l. inter mortis. j. de donat. cau. mor. & ideo ex quo sciens aliquid capit, uidetur renuntiare querelæ, secus tamen in legatis quæ sunt surdo, & absenti, vt l. cum pater. §. surdo. de leg. 2. & ideo nisi legatum post mortem agnoscat, non uidetur renuntiare querelæ. Sed dices tu, idem est in utroque, quia ex quo agnouit, non agit querela. respondeo, q̄ non, quia ubi quis accipit donatio. cau. mor. uidetur iudicium testatoris approbare, quantum ad hoc, vt non habeat querelam, non tamen in totum approbat, quin postea possit agere ad supplementum quartæ, secus tamē in legato. quia illud agnoscitur post mortem, & scitur tota uoluntas testatoris. & ideo agnoscendo uidetur omni iuri renuntiare, quod secus est in don. cau. mor. tis, ubi eligitur quædam media uia, vt dictum est. hodie t̄ tamen imputantur legata in quartam, vt l. omnimodo. C. eod. quod intellige, si aliquid sibi relinquatur iure institutionis, per ea quæ dixi. in l. si filius qui in potestate. de liberis, & posthumis. Sed una. l. est, quæ turbat spiritum meum in l. si Mauius. §. j. de bon. lib. ubi uidetur probari, quod legatum etiam iure isto computetur in quartam, quia si acceptetur, & nō sufficiat agitur ad supplementum. Sed dic q̄ illa loquitur in contratabu. quæ competit patrono, qui non potest agere præteritus, nisi ad quartam suam duntaxat. & ita non reducit ad causam intestati omnimodo, ut l. Pantoniū. si quis a pa. fuerit ma. & l. si cum patrono. de contratab. hic uero loquitur in querela, quæ reducit ad casum totaliter intestati, si agatur simpliciter. Sed contra præmissa opp. q̄ immo eo ipso, q̄ quis disponit de sua re uidetur reuocata donatio causa mortis, ut l. non omnis. & quod ibi no. si certum peratur, & ēt si obligetur. argum. in l. in fideicom. & l. i. §. si rem. de leg. 3. Sol. illud est uerum, ubi fit certa dispositio super re. uel rebus causa mortis donatis, secus si non super illa, licet fiat alia dispositio, ut probatur in l. sequens quæstio. de leg. 2. tene menti ista, quia non reperies scripta. Paulus.

- 1 Substitutio pupillaris num grauamen dicatur.

§. Si quis impuberi. Per pupillarem substitutionem non uidetur filius grauari, & ideo non habet querelam. h. d. Secus s̄m per fideicommissum Pau. Ca. nouæ prælec. ff. Vct. B 4 sum

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

sum. quod dic, vt plenè not. C. eo. l. ex tribus. Impuberi instituto èt in sola legitima. Querelam. videbatur q̄, quia s̄m ista tempora dabatur querela etiam illi, cui relinquebatur legitima, si postea grauabatur in ea, vt dixi. s̄. eo. l. j. sed verum erat, si per legatum, vel fideicommissum, sed † pupillaris substitutio non dicitur grauamen, sed prouisio filij, quæ potest fieri etiam in legitima: sed fideicommissum, vel legatum non, vt l. quoniam. C. eo. & l. coheredi. §. cum filio. de vul. & pup. Paulus.

§. Quoniam autem. Quarta pars eius, quod q̄s habiturus est ab intestato, q̄ d̄r legitima, excludit querelam, si sibi relinquat. hoc primo. Itē exhæredatus, qui non admittit, sed admitti speratur, facit partē alteri exhæredato, vt non admittat ad querelā, nisi pro portione quā esset habiturus ab intestato. hoc secundo. Et inter descendētes sit successio in stirpes, non in capi. quia tm̄ habebunt plures descendentes ex vno pro legitima sua, quantum debuisset habere ille, a quo descendunt. hoc tertio. & vltimo. Sufficit. s̄. si relinquitur. Exhæredati. Et vnus agit querela, alter tacet, q̄a p̄ quota parte agit. Sexcuncia. i. dicere, q̄ si illi qui solus descendit ab vno relinquat Sexcuncia. i. vncia cum dimidia, excludit a q̄rela, sed in alijs tribus, qui desc̄ endunt ab altero, si cuilibet eorum relinquitur Semiuncia. s̄. s̄r excluditur a querela, quia inter omnes tres non debent h̄re, nisi unciam cum dimidia: sicut pater eorū si viueret, de qua quemlibet ipsorum tangit mea vncia.

- 1 *Æs alienum legitima potentius est.*
- 2 *Filius in bonis paternis creditoribus hæreditarijs, an præferendus sit.*
- 3 *Relicta pro resarciendis restituendisq̄e usuris, & malè ablatis æs alienum dici.*
- 4 *Vsurarium, & hominum, & Dei debitorem esse.*
- 5 *Sepultura humanitas maior, quàm debitum nature.*
- 6 *Libertates legitima fauorabiliores. Et an legata ad pias causas legitimam minuant. & quæ dicantur pia legata.*
- 7 *Falcidia iure institutionis, an de libertatib. detrahi queat.*
- 8 *Falcidiam in legitimam imputari. Et an duas filius detrahat quartas.*
- 9 *Cautela filio instituto cui nihil ex institutione commodi futurum est, ut testamentum impugnans ab intestato ad hæreditatem perueniat, & in edictum si quis omissa cau. non incidat.*
- 10 *Pater in legandis libertatibus, an possit filij legitimam in totum tollere. Et an ea saltem statuto tolli queat.*
- 11 *Substituti datio sui hæredis existentiam tollit facitque, ut liberum sit suo ab hæreditate abstinere. & de necessario uoluntarium hæredem facit.*
- 12 *Querelam instituto aduersus vulgariet substitutum quandoq̄. dari.*

§. Quarta autem. Legitima intelligit deducto ære alieno, & funeris impensa, & seruis libertate donatis: & ex cā grauaminis filius in solidum institutus p̄t repudiare, & h̄t q̄relam q̄ sibi vulgariter substitutū, & non incidit in edictum, si quis omissa cā testa. si repudiat ex testō, & recipit ab intestato, quia non facit in fraudem legatorū, sed vt patris fraudem excludat. h. d. Bar. & est scrupulosus. s̄. t̄n utilis. Et diuiditur. Nam primo q̄rit, vtrū q̄s alienum, & funeris impensa de patrimonio deducantur & dicit, qd̄ sic, vnde filius de residuo tantum d̄t h̄re quartā. vt si erant in bonis ccc. & æs alienum cum funeris impensa ascendebat ad centum, deducuntur de patrimonio centū. & sic non valeret patrimonium nisi ducēta, de q̄bus debet habere quartam. s̄. quinquaginta. hoc primo. Nota † gl. quod legitima æs alienum est, potius quàm debita iure nature. contrarium videbatur, quia etiam legitima dicitur debita, sicut æs alienum, vt l. cum ratio. ff. de bo. dam. t̄n hic probatur, q̄ non est ita debita, quia præualet æs alienum. Et ideo gl. dicit, in l. cum emancipata. C. de iur. & fac. igno. quod legitima non dicitur debita, sed quasi debita, ut l. fin. in princip. de cura. furio. & hic probatur. Ex hoc etiam sequitur, quod si tantū esset in ære alieno, quantum in bonis, filius nihil debet h̄re p̄ legitima. per quod videtur, q̄ ipsius præteritio, vel exhæredatio tunc non noceret, q̄a pater non delinquit non relinquendo sibi legitimam quam habere non d̄at. Tu † dic, q̄. quia saltem filius præferit creditorib. in bonis paternis, quia potest retinere bona, & offerre debitum propter affectionem, fortè quam habet ad bona, quæ fuerunt antecessorum suorum. Et ideo saltem ratione affectionis debebat sibi relinqui, alias habebit querelam, vel contra. uel dicet nullū. Probatur in l. libertus qui soluendo. j. de bo. liber. quæ l. est singularis. Item † adde, quod etiam illa, quæ testator relinquit restituenda pro usuris. & malè ablatis dicuntur æs alienum, & debent de hæreditate primo deduci, quam legitima deducatur. Ideo, quia pro qualibet est debitor Dei, & etiam hominum. licet ignoretur qui sunt. 13. q. 2. pro obeuntibus. ita consuluit excellens Doctor Federicus de Senis. consilio 243. & est valde menti tenendum. Item not. quod si in hæreditate non essent, nisi decem floreni, & illi sint necessarii pro sepultura testatorum, non potest filius de illis petere legitimam, & relinquere patrem in sepultum, quia † maior est humanitas sepulture, quàm

debitum nature, hoc probatur hic. Secundo queritur in versiculo. Sed an & libertates, quid de seruis, quibus est relicta libertas, utrum deducatur de patrimonio, sicut æs alienum, & hic quinque facit. Primo format q̄. quando extraneus est institutus in solidum, filio uero est aliquod relictum pro legitima, quod sufficit si serui non deducantur, sed si deducantur non sufficit, secundo antequam ad istam respondeat, format eandem q̄. in alijs terminis. scilicet, quando ipse filius fuit in solidum institutus, & multis seruis relicta libertas, qui si computentur in patrimonio data libertate, non remanet sibi tantum, quod sufficiat ad legitimam, utrum tunc filius habebit querelam. tertio ad utranque questionem respondet. quarto ex responsione secundæ questionis mouet unum inconueniens. quinto ad id inconueniens dat remedium. secunda ibi. & nunquid. tertia ibi, potest dici. quarta ibi, cum igitur. quinta ibi, nisi forte. Queritur igitur de primo si sunt ccc. in bonis. & tot serui, qui valent centum, quibus omnibus est relicta libertas & extraneus institutus, filio uero sunt relicta quinquaginta. Certè si serui computantur in patrimonio cum valeat patrimonium ccc. filius non habet legitimam, quia debet habere 75. de ccc. Et sic habebit querelam, & rescindet testamentum, & libertates, sed si serui deducantur, cum non remaneant, nisi ducenta, reperit se habere quartam de ducentis, & sic non habebit querelam. Queritur qd̄ iuris? Respondet iuriscōs. in versiculo. potest dici hoc modo, scilicet quartam detrahendam deductis libertatibus. hoc est dicere, quod ad hoc, quod sciamus an habeat quartam iste filius, debent deduci de patrimonio dicti serui, & uidere deinde, an in residuo habeat quartam. in casu igitur isto, si hoc fiat, iam reperit filius habere quartam. No. † igitur libertates esse magis fauorabiles, quam legitima, quia legatum libertatis simile est patrimonio, nam seruitus morti comparat, & pium est reducere quem de morte ad uitam, per quod videtur, q̄ idem esset de legatis relictis ad pias causas, puta pauperib. uel in legato alimentorū, uel in legato dotis: omnia em̄ ista sunt pia, sicut libertas. vnde æquè bene uiderentur deduci de hæreditate, antequam legitima filij. & quod non deberent defalcari ad supplementum legitimæ, contrarium est uerum, quia legitima præfertur his legatis. ita intelligitur glo. s̄. eo. l. Papi. §. si Imperator. quæ dicit, patrem non posse relinquere Deo, & sic ad pias causas in præiudicium filij, quod tene menti: fauorabilior em̄ est libertas per quam quis de morte reducit ad uitam, q̄ ista legata, per quæ prouideretur, quod quis non moriatur. nam & aliunde forte posset ei prouideri, ne moriatur, quàm per ista legata. s̄t seruo non potest prouideri, ut reducat ad uitam, nisi per libertatem relictam. Sequitur uersiculus. & nunquid. & hic stat tota difficultas. hic format eandem q̄. in alijs terminis. s̄. cum filius sit in solidum institutus. Pone in patrimonio ualente ccc. ubi erant tot serui, q̄ ualebant quinquaginta. quib. oib. est relicta libertas: vnde si liberentur non remanet filio legitima, quæ est quarta pars de ccc. si serui computentur in patrimonio, & sic 75. sibi uero non remanent nisi quinquaginta, unde agit querela. sed si deducantur, non solum remanet legitima, sed totum, quia deductis seruis non censetur ualere patrimonium, nisi quinquaginta. de quib. quarta pars sunt 12. cum dimidio, quæ sola debuisset habere filius: si alter fuisset institutus. nunc autem non solum 12. tm̄ habet, quæ sunt quarta pars patrimonij: sed etiam quinquaginta: quæ sunt totum patrimonium. Queritur quid iuris. Iuriconsultus arguit, q̄ non habet querelam per talem rationem, licet omnibus seruis sit relicta libertas, tamen filius, ex quo est institutus, potest detrahare Falcidiam de legatis iure institutionis, quæ falcidia est quarta pars totius patrimonij, & sic de oib. ccc. ista uerò Falcidia computatur in debito iure nature. Nā qualitercunque filius habeat quartam partem bonorum, sufficit, quia non debet habere duas quartas. sed hic per Falcidiam iure institutionis h̄t quartam omnium ccc. ergo non potest cōqueri. Sed Iuriconsultus dicit, q̄ ista ratio nihil ualet, quia † Falcidia iure institutionis non detrahitur de libertatibus: quia non possunt liberari pro parte: & pro parte non. & ideo soluit questionem per aliam rationem meliorem in deducendis libertatibus ad quartam detrahendam. & si uis scire, an habeat quartam partem, deducas libertates: & tunc illud, quod remanet censet patrimonium. filius autem iste non solum quartam eius, quod remanet habet: sed totum, ergo non potest habere querelam. h. d. Pone: quod filius non potest detrahare duas quartas: ut hic dicā gloss. dixit: quod iste tex. corrigatur: quia non potest hodie pater filium grauare in legitima: & si grauatur tollitur grauamen: ut in Auth. de trien. & femi. §. prohibemus. ubi tenet idem glo. quod hic. sed certe de libertatibus nihil dicitur ibi: nec videtur hoc uerum: quia Iustinianus introducit: quod tunc grauamen tolleret quando ratione illius poterat agere querela, & hoc ad tollendam materiam subuertendorum testamentorum: ut patet in l. quoniam in priorib. C. eo. sed quando grauabatur p̄ libertatem, non poterat agere querela: ut hic. ergo v̄, q̄ nihil immutatū, secus esset, si nihil esset in patrimonio, nisi serui: quia non posset omnibus

bus hodie relinqui libertas in præiudicium filij, quoniam tunc etiam olim competebat querela: vt j. versi. proxi. Vltimo tñ no. q̄ Falcidia imputatur in legitimam: & sic non potest filius detrache duas quartas facit j. ea. l. §. si quis impubes. & dicam in §. meminisse. Item glo. propter dictionem, cum, reddit tex. scrupulosum. nam sufficebat dicere, si quis. sicut, si cum quis. unde aliqui dñt, q̄ si perfluit illa dicitio, cum: aliqui transponunt eam ad versicu. Falcidia autem, dicentes si cum. i. qñ quis & c. legentes interroga tiuè, & suspēsiuè vsq; illuc, qui hēt Fal. sed idem est sensus. Sequit̄ versi. cum igitur. hic est quarta pars in qua ponit̄ inconueniens, quod resultat ex prædictis. nam si p̄ potest dando libertates minuere patrimonium, & per qñs legitimam, nec filius de hoc pot̄ let conqueri, ut dictum est, sequeretur q̄ poterit filium hoc mō defraudare tota legitima: puta, si non sunt in hæreditate nisi serui. nam dando eis libertatem dicitur nihil esse in p̄rimonio: & sic filium nihil deberet habere pro l̄tima, quod est iniquum. Sed rñdetur, q̄ hoc casu postq̄ p̄ vult filium ex toto fraudare: filius potest conqueri. & remedium est, ut si ipse non sit in p̄tate constitutus repudiet hæreditatem ex instōne. nam tunc si quidem habet substitutum vulgarem, qui uelit adire, intentabit querelā contra ipsū, per quam rescindit instōnes, & libertates. Si uerō substitutum non habet, recipiet hæreditatem ab intestato, & legata libertatum euanescent. nec potest dici, quod incidat in editum si quis omif. cau. testa. quia hoc non fecit in fraudē legato rum. quo casu loquitur ille tit. sed fecit ad excludēdum fraudem patris, quod facere potuit impunē. h. d. No. glo. q̄ licet p̄ pot̄ sit legando libertates diminuere filio legitimam: vt s. versi. prox. non tamen potest ipsam ex toto tollere. & sic facit optimē pro opinion. illorum qui dicunt, q̄ per statutum non potest tolli ex toto legitima filij, sed dimini sic. de quo per Cyn. C. de mino. l. sancimus. & per Dy. in c. indultum. de reg. iuris. Item facit cōtra illos, qui dant remedia qualiter pater possit defraudare filium legitimam: quia fraude reperta nihil proderit cautela de qua p̄ Dy. in l. hæreditarium. de bon. autoritate iudi. possi. & in l. non vsq. si quis a paren. sue. manu. per Ber. & per Hostiē. in c. Raynutius. & Raynal. de testam. Item no. dum dicit si non fuit in potestate. nam si esset: talis repudiatio sibi non prodesset: quia cum sit su⁹, & necessarius per repudiationem non desinit: ut l. j. §. qui sunt in potestate. si quis omif. cau. testa. unde illa existentia sui hæredis confirmat libertatem: ut l. cum quasi. §. sed si quis. de fideicom. liber. & hoc uerum, quando non habet substitutum vulga. nam

10 t̄ tunc datio substituti tollit existentiam sui hæredis, & sic p̄des set repudiatio. & est ratio, quia dando substitutum dat sibi licentiam abstinendi, & facit eum de necessario uoluntarium secundum glo. hic positam, quam perpetuo tenemēti: quia semper alleg. & est de hoc casu in l. si filius hæres. de lib. & posth. & uide q̄ ibi dixi. & hoc dicit gl. in effectu usque ad versiculum. querelam instituet. Vltimo tñ no. quod instituto datur querela, quando gra uatus est in legitima contra substitutum vulgarem, sicut datur q̄ hæredem: ut colligitur j. in §. vnde si quis. Nam isti æquiparan tur: ut l. si Titio & Mæuio. §. luli. de leg. 2. olim ergo sicut com petebat querela exhæredato. ita & instituto, & in legitima gra uato: ut dixi s. l. j. licet ab illo versiculo vsque in fin. multum in hoc laborat licet non expediebat, hodie uero non procederet consilium huius l. quia cum pro tali grauamine possit agi quere la, ut hic, remouebitur de legitima ut C. cod. l. quoniam: secus in casu, qui est s. prox. Pau. de Cast.

- 1 Testatoris iudicium non uidetur approbare, qui a legatarijs aliquid accipit.
- 2 Nummum recipiens ex testatoris iudicio, an querelam & ius ad supplementum agendi perdat.
- 3 Conditionis implendæ causa datum in legitimam, num hodie imputetur.

§. Si conditioni. Si filius aliquid percipiat ex iudicio testatoris, etiam gratia condōnis implēdæ perdit querelam quam habet, uel habiturus erat, siue ab hærede, siue a legatario percipiat. h. d. Et intellige duobus modis. Primo in filio exhæredato, ut sentit prima gl. & tunc pu to, quod hodie corrigatur in hoc, quod dicit de legatario: quia le gata remanent hodie firma. per authen. ex causa. unde recipien do t̄ a legatarijs non uidetur approbare iudicium testatoris, q̄ l. approbat quo ad legata, & non ipse. Nam & si uellet reproba re: non possit. Præterea etiam rescisso testamento per querelam, cum ipse succedat ab intestato, legatarij deberent implere condi tionem in persona: ergo si primo recipit, non renunciat que relæ. & hæc est ratio demonstratiua: secus esset si reciperet abin stituto: quia per querelam potest institutionem impugnare: vn de t̄ recipiendo etiam unum nummum perdit querelam, vt hic. uel dicas quod agat ad supplementum: quia illud non compe tit exhæredato, sed instituto. istud est nouum, & credo uerissi mum. Item secundo intelligitur in filio instituto in minori par te, quam sit legitima, q̄ habebat olim querelam. Sed hodie corri gitur: quia agit ad supplementum: ut l. omnimodo. Item quia li

cet olim recipiendo datum gratia condōnis implendæ perderet querelam ut hic: tñ ius agendi ad supplementum hodie non per dit, ut l. si qñ. §. gñat. C. eo. & in Auth. vt cum. de appel. cog. §. ca terum. Tertio t̄ quia olim datum gr̄a condōnis implendæ impu tatur in legitimam: vt hic. Sed hodie non: sed petet suppleri de ip sis rebus hæreditarijs. & illud quod capit gratia condōnis, habe bit præcipuum: ut l. sancimus. §. repletionem. C. eo. & secundum istum intellectum procedunt glos. duæ istæ, quæ aliter facerent te uacillare. Vel dic, quod nec etiam olim imputabatur in legiti mam datum causa condōnis implendæ, nec propter hoc exclu debat a querela. sed quia recipiendo iudicium testatoris appro babat: ut no. glo. quæ incipit nisi.

- 1 Legitima de rebus hæreditarijs hodie detrahi debet.
- 2 Hæres olim de restituendo grauatus, quatenus restituere cogebatur.
- 3 Filius legitimam & fructus eius s̄forum tempore habere debebat, idq; in omni quarta generale.
- 4 Filius in proprietate institutus, an possit in usufructu omnino grauari.
- 5 Legitima alijs accrescit, quando alterius pars diminuitur.

§. Vnde si quis. Filius grauatus restituere ad certum tempus fructus medij temporis in le gitimam computat. h. d. Bar. & intellige de quarta Trebellianica quæ imputatur in legitimam: & etiam in eo, quod sibi deficiebat ad legitimam. nam de utraque hic loquitur. sed primum de Tre bel. corrigitur per l. iubemus. C. ad Treb. quia detrahitur de bo nis hæreditarijs statim per filios primi gradus siue sint rogati sub condōne, siue ad certum tempus, quicquid glo. hic dicat. p̄ quo facit glo. j. ea. l. §. meminisse. in si. magnæ gl. Rō, quia imputatur in legitimam, & ideo censetur eodem iure. in quantum loquit̄ de legitima dupliciter corrigitur. Primo, t̄ quia ipsa legitima de bet hodie de ipsis reb. hæreditarijs detrahi. l. sancimus. §. repletio nem. C. eo. Item quia non expectatur hodie, ut currat tempus, & sic percipiunt fructus pro l̄tima, ut hic dñ. nam per hoc patet, quod olim tenebatur hæres in toto eo, quod erat rogatus resti tuere: nec deducebatur legitima, sed hodie statim deducitur. Et debet ipsam habere purē: vt C. eo. l. qm̄ in prioribus. Ex quo seq̄ tur, quod de ipsis rebus hæreditarijs deducitur nec expectatur la p̄tus t̄pis. de quo uide per Cyn. in d. §. repletionem. ubi declarat istum §. Ex semisse. cui tamen ab intestato debebantur octo vnciæ: quia succedebat cum nepte ex altero filio, cui nepti debebat̄ tertia pars, & accrescebat isti filio. vnde legitima de octo vncijs erant duæ vnciæ, quæ dicebantur sextās. i. sexta pars totius h̄rdi tatis, q̄a diuisa in sex partes, q̄libet pars continet duas vncias. Sic ergo rogatus restituere semissem: pro trebellianica nō pōt detra here, nisi quartam partem semissis, quem rogatus est restituere, quæ est vncia cum dimidia: adhuc ergo restat tibi pro supplemē to legitimæ media vncia, quam retinere non poterat ex Treb. & ideo volebat intentare querelam q̄ cohæredem: quod uidebatur olim posse p̄p grauamen. sed dicit q̄rium: quia cum istud grauamen sit positum ad tēpus, nō est sibi præiudiciale. cum possit in terim recipere fructus, de quib. sibi satisfaciet. h. d. Sextans. i. duæ vnciæ. Hæreditatem. i. illum semissem. Debitam portionem. i. to tam legitimam, & eius fructus. No. t̄ quod etiam isto tpe fili⁹ de bebat habere legitimam, & fructus eius, quod est generale in oī quarta: vt l. quod de bonis. §. fructus. ad l. Falc. & l. mulier. §. si hæ res. ad Treb. poterat tñ hoc tpe de fructib. fraudari, quando sibi relinquebatur de proprietate, quam debet habere: vt si institue batur in solidum, et poterat legare alteri vsum fructum bonorū: vt j. de vsufr. l. omnium. & de vsufr. l. idest vxori meæ. & sic inte rim habebat nudam proprietatem. quod hodie correctum est, vt saltem quo ad legitimam non possit vsufr. illius legari: ut in Auth. de trien. & semif. §. prohibemus. & no. in d. l. omnium. & d. l. vxori. Not. glo. primam, quæ continet vnum bonum dictum, l. quod quando alteri pars diminuitur, legitima alterius crescit. de quo dicam in l. si pars iudicatum. & dominus Bal. dicit, quod continet meram dulcedinem. Paulus,

- 1 Remedia contraria sub conditione proponi simul possunt.

§. Si quis irritum. Duo remedia contraria nō pñt simul proponi etiam alternati uè: sed debet quis alterum eligere. hoc dicit multum nota. Sed sub conditione possunt proponi, ut no. in l. j. C. quando prouo. non est necesse. ubi possum dicere sententiam nullam, & si qua est, appello. facit c. constitutus. de reffi. in integ. & quod no. C. lo ca. l. conductorem. & j. de actio. empt. l. j. in prin. secundum Bar. sed hic non ponitur disiunctiua libelli, sed disiunctiua legis. nec ponitur inter duo contraria. sed inter compatiblea, dum dicit ir ritum, uel ruptum. sed cum subditur, uel in officiosum, ponitur copulatiua. vnde non proponebatur disiunctiue, sed copulati uè. si uero disiunctiue fortè admitteretur, nisi propter incerti tudinem repellatur.

§. Si filius.

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

§. Si filius. Querela potest proponi per filium in modum exceptionis: sed tunc debet in ea concludere, & petere rescindi testam., sicut si proponeret per modum actionis. h. d. no. addel. nec non. §. exemplo. & quod ibi no. ex quibus cau maior. & l. si præteritus. j. de contratab. & quod no. per Bar. in l. nam & postea. §. si minor. de iureiu. Paulus.

- 1 Sententia fforum iure. an in absentem actorem ferri potuit. Et quid hodie.
- 2 Sententia, quando quis ueniret puniendus in alio, quam in quo sententia ferretur, ut pœnam euitet, quod remedium subsistit.
- 3 Fisco applicatur, quod ab indigno aufertur.
- 4 Quarta duarum hodie detrahi possint.

§. Meminisse. Succumbens in querela per sniam la tam ipsum præsentem perdit illud, quod ex testamento percepturus erat ad sui commodum, & applicatur fisco, secus si percepturus erat ad commodum alienum, vel si eum absentem lata sit snia, uel ante ipsam sniam destiterit.

- 1 h. d. Et si absente sed si quomodo poterat sententia ferri in eius absentia, cum esset actor fm ista tempora: vt s. titu. j. l. & post. §. j. dic q se absentauit, post conclusionem in causa: ut l. quamuis in dubitati, & quod ibi no. C. ad leg. Julia. de adulte. nõ ergo vñ bona ratio gl. q ista sententia lata si absentem videatur lata ex defectu probationum in casu isto: quia post conclusionem in cã, hoc non potest dici. & ideo dic, qui grauat in uno, releuat in alio. Est fergo remedium, ut cum quis sit propter sententiam latam contra eum puniendus in alio, quam in quo lata est, se absenret, cum iudex vult ferre sententiam, & euitabit pœnam, quod est mirabile. sed si cõstaret de fraude verè, vel præsumptiuè, hoc non prodesset sibi: argumen. s. de transac. l. cum hic. s. si lis. & j. de rei ven. l. in fundo. Opp. quia hic dñ, q usque ad sententiam licitum est penitere. contra de l. j. C. de plus peti. & l. libertus. s. de in ius uocan. Sol. aut quis punitur in eo quod petit, & tunc añ litis contest. penitere potest: vt in contrario, aut in alio: & usque ad sententiam, ut hic. Item si no. q id quod aufertur ab indigno, applicatur fisco. pro quo l. Claudius. & l. mulierem. j. de his quibus ut indignis. quæ ita probant, sicut hic. licet gloss. contra. pro quo l. hæreditas. C. de his quibus, vt indig. & ibi plenè per Bart. facit l. j. C. de secundis nup. dic, vt ibi. Item si not. gl. f. Treb. de quæst. an hodie possunt detrahi duæ quartæ: quod est hodie expeditum iure canon. in c. Rayn. & c. Raynal. extra de test. Pau. de Cast.
- 2 Frater si eam personam hæredem instituat, quæ alioquin ab intestato ad hæreditatem ventura sit, potè filium, vel nepotes infames, aut viles, an eius testamentum alius frater per querelam impugnare possit.
- 3 Clausula codicillaris num legata filio exhæredato confirmet. Et quid in præterito.
- 4 Legatum relictum a filio præterito, num ab auth. ex causa confirmetur.
- 5 Legata ex clausula codicillari, an debeantur ex alia causa multum referre.

§. Si quis impubes. Qualitercunque filius hæat quartam excluditur a querela: sed si de facto fuit admissus, & succubuit, non perdit eam, si aliunde q ex testamto habeat h. d. No. fergo, q sufficit una quarta. concor. s. eo. l. 4. Item not. q ista exceptio tibi non competit querela, uel talis actio, potest opponi in limine iudicij ad excludendum agen. & sic impedit litis contesta. facit. quod no. C. de transac. l. vbi pactum. item si non opponatur in prin. ad impediendum contestationem litis, pöt opponi post ad impediendum victoriam, ut uidetur ibi, q si egerit nec obtinuit. quod est regula re in omnib. exceptionib. quæ impediunt litis conte. vt j. de cõdi. indebit. l. eleganter. §. si post. & ibi no. per Bar. & in c. j. de litis conte. lib. 6. Exceptiones si vero quæ non perimunt ipso iure intentionem agen. sed elidunt, ut pactum de non petendo, non pñt a prin. opponi ad impediendum litis contesta. sed opponuntur ex postfacto. ut d. c. j. & C. de præscrip. long. temp. l. empto. Item no. q legitima dñ æs alienum. & ideo non potest filius in ea grauari. ut plene no. C. eo. l. ex trib. per Cy. non tamen propriè dñ æs alienum, ut dixi in §. quarta. Item q vbi competit aliud remediũ cessat querela. nam ad istam quartam diui Pij, filius habet conditionem ex le. s. de adol. l. si arrogator per quam conditionem si consequetur illam solam quartam, excluditur a querela, p quam fuisset cõsecutus totum, quod est notandum. & in hoc stat virtus istius §. quam nullus declarat. Diui Pij. quam consequitur per conditionem ex l. vt dictum est.

§. Si ex causa. Rescisso testamento per querelam, rescinduntur omnia in eo relictæ, & præstita repetuntur a soluente directa, ab obtinente vttili, saluo q libertates, quæ semel ppetierunt, si post quinquennium a fideicommissarijs agatur, sed directè bene reuocantur tunc hoc dicit cõ l. seq. Jac. de Rau. Suus hæres. Sed nunquid tempus mortis inspicitur ad hoc, ut quis dicatur suus hæres, vt §. Inst. sui. de hæredit. ab intest. Sol. quando nullum est factum testamentum, illud est uerum, sed ubi fecit testamentum, non inspicitur tēpus mortis

sed a ditæ hæreditatis, ut l. si quis posthumos. §. si filium. de lib. & posthu. Bonorum possessor. si erit ille, qui obtinuit. Hoc si bonorum posse contendit. i. dicit, ut est filius emancipatus, q rescisso testamento nõ est suus hæres ab intestato, sed habet petere bo. poss. vnde liberi secundum ista tempora hodie admittuntur de iure ciuili, ut in Authen. de hæredi ab intestato. §. nullam ferè. i. ut plurimum. In glo. ibi, ipso iure. quæ non soluit. dic aut in hærede præsentem, & præiudicat aut absente, & non, quia præsumitur pro absente: ut s. §. meminisse.

L E X X.

Si pars iudicantium. Si sententiæ iudicum sunt difformes: præualet illa, q pro testamento fertur, nisi sit euidenter iniqua. Item qui consequitur legatum ex testamento ad sui commodum repellitur a querela, secus si ad commodum alienum. hoc dicit. tota l. non perdit legatum. & tene menti.

L E X XI.

- 1 Testamento rupto non rumpuntur, quæ ex testamento non pendent.
- 2 Et quis inde effectus sequatur. Et quid in donatione causa mortis. nu. seq.

Etiam si. Succumbens in querela non perdit illud, quod extra testam. capit. h. d. Nota hic, q ea, quæ ex testamento non dependent testamento rupto, non rumpuntur. sicut hic in donatione causa mortis. Et est effectus, quia ad illorum confirmationem non requiritur aditio hæreditatis, secus si dependerent ex testamento. vt l. eam quam. C. de fideicommiss. pro quo. l. si quando delega. j. & ideo hoc in donatione causa mortis, quia eam confirmando in testamento videtur reuocare, & ita habet vim legati. vt l. sequens quæstio. de leg. 2. & dicta. l. si quando quod secus est, si nõ esset confirmata, quia tunc peteretur per condic. ex l. si quis a paren. quæ etiam locum habet in donatione causa mortis, vt est tex. cum glo. in l. cum pater. §. Mæuius. de leg. 2.

L E X XII.

- 1 Dolo qui non capit capere videtur. Et petitio in non iure inefficax, in iure non præiudicat.

Nihil interest. Qui percepit commodum ex testam. per se, vel alium sua potestate subiectum, vel percipere potuit, sed fraudulenter omisit, repellitur a querela, secus si fuerit uisus percipere, sed petitio non habuerit effectum. Item secus, si percipiat in consequentiam sine facto suo. h. d. tota l. not. q qui dolo nõ capit capere videtur. Item no. q petitio inefficax in non iure, nõ præiudicat in iure. Paulus.

L E X XIII.

- 1 Quartam ad querelam excludendam unam sufficere.
- 2 Exceptio tibi non competit querela, vel talis actio in iudicij limine opponi potest ad agentem excludendum. Et quid si in principio ad litis contestationem impediendam non opponatur, num ad victoriam impediendam post opponi queat.
- 3 Exceptiones quæ ipso iure agentis intentionem non perimunt, sed elidunt, quando opponi debeant.
- 4 Legitima æs alienum dici, & ideo filium in ea grauari non posse.

Titia filiam. Clausula codicillaris nihil operatur quando testamentum rumpitur per turelã, quia idem defectus est in ea, quæ est in testamento: secus si testamentum deficit ex alia causa, quæ non subest illa clausula codicillari. h. d. no. & vide quod plenè no. per Bar. in l. j. de iure codicil. & quod plene no. de leg. 3. l. etiam. Filio legatum dedit. & filiam aliam præterijt, uel exhædauit. & illa egit querela, & obtinuit: ista clausula codicillaris melius probat hic, quam alibi Bald. Credat. idem, si non credat, ut l. j. in fin. de leg. 3. nisi essent tales uenientes ab intestato, quos si testator sciisset se habere, eos instituisset, & tot legata forte non fecisset. nã tunc quo ad eos nihil operabitur illa clausula: ut j. de iure codicillo. l. si is qui. & l. cum pater. §. cum existimaret. de leg. 2. facit l. sicut certi. C. de test. mili. & l. si cum vel in vtero. eo. ti. Bal. in gl. foror. no. gl. istam no. ex qua singulariter infertur secundum Docto. q si frater eam personam hæredem instituat, quæ esset uentura ab intestato ad hæreditatem, puta filium, vel nepotes infames, vel viles, q frater non potest eius testamentum querelare, vt in ista glo. in prin. & ita limitatur l. fratris. C. eod. quod tenent oēs Doct. quod facit in argu. q si statutum dicat, q filia non succedat patri, nec etiam fratri, quandiu erit masculus. q si frater filium suum, uel fratrem, uel patrem, turpes personas instituit, filia non venit obstante statuto. ita determinatur per istam gl. no. quæ tenementi. Sed quæritur, quæ videmus hic, q clausula codicillaris non confirmat legata filio exhæredato, quid in præterito: dic bñ, q si relinquuntur ab ipso præterito, q non valeant, nec confirmantur per clãm codicillarem, vt est casus in l. ex filio. fm verũ intellectum j. de leg. 3. Aut fuerunt relictæ ab hærede, & valent, & pñtabuntur p præteritum uenientib. ab intestato, vt l. j. §. sciendũ. et. tit. &

3 eo. tit. & iste est uerus intellectus illius l. fm Bart. Sed nunquid quando filio præterito legatur, confirmatur per auth. ex causa. Certè Barto. ibi tenet, q̄ non quia non ualer, & habetur pro non scripto. & illa auth. tantum confirmat legata simpliciter. non autem a præterito relicta, ut ibi. in text. & glo. licet quidam ibi allegent eam. sed non facit fm Bar. Sed ad id quid est hodie hoc necesse scire, cum ex causa præteritionis, uel exhæredationis, legata debeantur, ut d. auth. ex causa. respondeo illa tantum loquitur de legatis singularibus, sed per clausulam codicillarem, quis uideatur legare fideicommissum ultimo a uenientibus. ab intestato, ut per Bart. in d. l. j. de iure codicil. Item refert in alio: quia si debeantur uigore illius authen. petuntur conditione ex illa, quæ est stricti iuris. si uero petentur ex codicillis: petentur actione ex testamento. quæ est bonæ fidei, uel illi comparatur. ut l. minoru. C. in quib. cau. in integ. restit. Paulus.

L E X XIII.

- 1 Testamenti rumpendi ordo, ubi est, est, & succedendi ordo.
- 2 Præcedentes extare, sed exclusos esse, & non extare, paria esse.
- 3 Prætor in hæreditatibus ab intestato quot edicta fecerit.
- 4 Querelæ remedium querere in sequentibus gradibus ex transmissione, & per successor. edictum longè differre.
- 5 Hæreditas filij patri non perinde debita, ac contra: & cur ita.
- 6 Amor paternus magis descendit, quàm ascendit.
- 7 Opus proprium diligit quisque magis, quàm ab eo diligitur.
- 8 Hæreditas filij, & si patri iure naturæ debita non sit, debetur tamen ex pietatis officio, quod naturali rei equipollet.
- 9 Auius in filij emancipati hæreditate ius maius, quàm in matris hæreditate habet.
- 10 Sententiæ acquiescere num uideatur, qui non appellat.
- 11 Filios per sententiæ exclusos, uel temporis cursu a querela non ob id repelli, ab intestato si per alium testamentum rumpatur. Et querelam, & hæreditatem ab intestato diuersa esse.
- 12 Petitio hæreditatis, ante querelam non competit. Et petitio hæreditatis longioris uitæ, quàm querela.
- 13 Sententiæ contra filium in querela lata num ei noceat uenienti ab intestato, si per alium ipsi aperiatur uia.
- 14 Exclusio per repudiationem simpliciter facta plus efficit, quàm quæ per sententiæ, uel temporis cursu fit.
- 15 Successorium edictum in querela de gradu in gradum, num locum habeat.
- 16 Præcedens in gradu exclusus, num obstet sequenti.
- 17 Domini continuatio in filij persona de paternis bonis, an faciat, ut paterna præterito filij testamentum reddat nullum.
- 18 Actus ab agentis intentione denominari.
- 19 Querelam odiosam magis, quàm contratab.
- 20 Nepos per successorium edictum, num contratabulas habeat.
- 21 Possessio unde legitimi, & unde liberi in quo distent.
- 22 Præcedens in gradu, & item sequens excluso præcedente qualiter ueniant.
- 23 Charitatis naturalis natureque officio nostræ posteritati aliquid relinquere obligamur.
- 24 Successorium edictum in iure agendi ad supplementum num locum habeat. Et ius agendi ad supplementum in locum querelæ succedere.

PAter filium. Ista est subtilis l. ex & habet materiam subtilem, & altam. in successione contra testamentum filij præferuntur descendentes parentibus, quibus exclusis parentes uocantur, quia licet non sit eis debita filiorum hæreditas de iure naturæ, turbato tamen ordine mortalitatis, ex officio pietatis non minus est relinquendum, q̄ liberis, quibus est debita. h. d. no. Diuiditur: primo loquitur, quando filij, qui præcedebant parentes, non erant adhuc exclusi. secundo, q̄n exclusi erant. tertio, quod dicit probat. secunda ibi, q̄ si contra. tertia ibi: nam & si parentibus. Nota tergo tria in hac l. Primo, q̄ ubi est ordo rumpendi, est et succedendi. nam sicut filij præferuntur alijs in succedendo, ut in auth. in successione. C. de suis. & l. hæ. ita & in rumpendo, ut hic. facit j. de p̄ta. l. j. ver. j. Secundo no. q̄ anteq̄ præcedens excludatur, sequens ad rumpendum non admittitur: sed eius intentio d̄ pendere. Ratio est: quia cum ad succedendū nō admitteret, nullum locum possit facere sibi in rumpendo, uel irritando. ut j. de bo. pos. q̄ tab. l. si post mor. §. liberi. ideo. n. quis rumpit, ut sibi locum faciat: quod si facere non potest, non rumpit. ut hic. & j. de iniur. s̄to testamento l. nam & si sub condōne. §. rumpendo. si t̄n factō non admitteretur, tunc rumpet. licet non ad sui q̄modum. ut s̄. eo. l. si quis ex. §. si quis ex his. & l. mater decedens. Et hæc faciūt ad q. dicit statutum, q̄ masculo existente foemina non succedat, utrum talis foemina si sit præterita, uel exhæredata existente masculo possit dicere testm̄ nullum, uel querelare? de quo dic fm̄ quod no. per Bar. in l. j. §. si pater. de coniung. cum eman. l. j. & de contrata. l. j. §. si. & dicitur in l. si quis posthumos. §. si filium. de libe. & posthu. Tertio no. q̄ paria sunt præcedentes, non extare, uel extare, & esse exclusos: quia neutro casu obstant sequentibus. ut hic, & ibi, de contratabu. l. j. §. si. Item neutro casu faciunt partem, ut j. cod. qui repu. Quarto nota. q̄ exclusis filijs pater uocatur ad querelam. quod exponit Azo. idest contratab. quia cum

sit præteritus, non p̄t sibi querela cōpetere. ut j. e. l. si p̄ponas Alij intelligūt propriè, qd̄ an sit uerum j. dicam. Secundū istos t̄n, si dicat, quomodo uocat pater ad querelam, cum filij sint exclusi: quod ū contra l. nam & si parentibus. §. j. ubi querela a qua quis est exclusus non transmittitur. R̄nde, q̄ non transmittit ad hæredem: ut ibi: sed bene deferretur in sequentem in ordine, uel gradu per successorium edictum, nam hic iste pater non uenit t̄a quam hæres filiorum. quod patet: quia etiam ipsis uiuentibus. competit patri, quod nō esset, si ueniret tanquam hæres: quia uiuens non habet hæredem: ut j. pro hærede. l. j. & de hæred. uel actione uen. l. j. & ibi no. gl. Item quia competit filijs exclusis, quod non esset: si ueniret tanquam hæres. ut l. si quis filium. C. e. uenit ergo per successorium edictum. i. successiue. pro cuius intellectu t̄ est aduertendum, q̄ prætor in hæreditatibus ab intestato fecit duo edicta. nam in uno uocauit ab intestato personas in quadruplici ḡne successiue, s. liberorum. postliberos legitimos, post legitimos cognatos: post cognatos. unde uir, & uxor. ut j. quis or. in po. bo. feruetur l. j. in prin. Sed quodlibet genus unum caput: uel unus ordo edicti d̄r. nam dicitur caput, uel ordo liberorum. Item caput, uel ordo legitimorum. & de alijs. Item quodlibet caput, habet in se diuersos gradus, nam in capite liberorum est gradus primus. s. libe. gradus secundus. s. nepotum. gradus pro nepotum, & sic de alijs. uoluit aut̄ prætor, quousq̄. extarent aliqui de primo capite liberorum, q̄ sequens caput legitimorum non admitteretur, & s̄r quousq̄. extarent aliqui de legitimis, non admitteretur cog. Item uoluit, q̄ in quolibet capite, ille qui p̄cedit in gradu, esset potior, ut filius potior nepote, ut nepos pronepo. Verum quia contingebat interdum, quod tempore mortis testatoris extabant oēs iste personæ, s. liberorum, & cog. deinde liberi excluderentur bonorum possess. unde liber. tpe, uel repudiatione. & dubitatur, an sequens caput legitimorum ad possessionem legitimorum, dicebant em̄ quidam. q̄ cum tempore mortis steterissent liberi, legitimi erant exclusi. unde uidebatur, q̄ perpetuo exclusi permanerent, quasi deberet inspicere tempus mortis, & eodem modo si in capite libe. extabant plures gradus, s. filij, nepo. & pnepo. cum exclusis filijs, p̄ quod euenire poterat, q̄ quis de cederet, sine hærede, quantuncunq̄. multi de consanguinitate extarent. & sic bona deferrentur in fiscum, tanquam uacantia, ut l. si. de succ. edic. p̄ quod prætor fecit fm̄ edictum, in quo uoluit, q̄ excluso primo capite lib. ab uñ liberi, et post mortem legi. ueniat cognati. Item q̄ excluso primo gradu, unius capitis, puta filiorum ueniet sc̄us gradus eiusdem capitis. s. nepotum, quo usq̄. t̄n extat aliqui de priori capite, non ueniat sequens caput. & istud edictum uocauit successorium: quia præcedentibus. exclusis ueniunt sequentes successiue ex eorum persona, non ex p̄sona, exclus. nec ueniunt ad illā bo. poss. quam habuit exclusus, sed ad suam propriam. nam exclusis liberis ab unde lib. ueniunt legitimi. non ab unde lib. sed ab unde legitimi. Item exclusis legitimis ueniunt cognati. ab unde cognati. D̄r ergo istud successorium edictum habere locum de capite in caput. de capite liber. in caput legili. & de gradu in gradum. & hæc statuta fuerunt per prætorem in h̄ditatis ab intestato, quæ postea per iurisconsultos fuerunt extensa ad remedia contra testamentum: ut ad q̄relam. quia exclusis præcedentibus in ordine, uel capite uocantur sequentes ad eandē, siue sint sequentes in ordine, ut hic, siue in gradu. ut s̄. e. l. si is qui. Multum t̄ autem refert, an sequentes ueniant ex transmissione ad querelam: an per succ. edic. Nam primo casu ueniens per successionem, uenit ex persona illius, cui dicit se successisse. unde requiritur, q̄ ille sit mortuus. Item q̄ non fuerit exclusus repudiatione, uel tempore. ut l. si quis filium. Item nō inspicitur conditio illius successoris. nam etiam si esset penitus extraneus, admittitur ad querelam transmissam ad eum, p̄ illum cui competebat, & nō inspicuntur merita sua: sed illius ex cuius p̄sona uenit. & ita de ea loquitur l. posth. cum seq. s̄. eo. & l. nã & si par̄tib. §. si. s̄. eo. & leg. si qs̄ filiū. sed ille, qui uenit per successorium edictum longè diuersum est. nam ille uenit ex persona sua non ex persona exclusi. unde requiritur, q̄ sit talis: cui possit q̄rela competere: puta pater, filius: uel frater. si esset extraneus, non posset uenire, etiam si esset præcedens exclusus: ut hic. Item requiritur: q̄ sint exclusi præcedentes repudiatione, tempore: uel sententiæ. Item inspicuntur merita sua: non merita p̄ceden. exclusi ut leg. 3. §. si eman. de bon. poss. q̄ tab. Hæc omnia uera sunt: si p̄supponas sequentē posse uenire ad querelam. in casu uero istius legis puto aliā opinionē ueriorē de qua subiiciam. Quinto t̄ no. in l. nã & si pa. h̄ditas filij nō est debita p̄ri: sicut ē. de iure naturæ. & hoc p̄ duo. s. propter uotum parentum: qui naturaliter thesaurizant filijs: non econtra acquirunt filij. ut in euangelio. & j. de bo. li. l. nihil. §. facilior. secundo propter naturalem charitatem parentum erga filios. i. quia prædiligunt filios eis superuivente: & se præmori, & si contrarium superueniat: turbatur ordo mortalitatis. Unde pater debet magis diligere filios: quam diligatur. & hoc est naturale, tum t̄ quia amor magis descendit: & magis dependet. facit l. isti quidem. quod met. cau. & de excu. tu l. ami-

l. amicissimos. §. Lucius. tum quia s. m. Aristo. in lib. x. eticho. ca. xx. vnusquisq. † proprium opus diligit magis quam diligitur ab eo, vt poete qui diligit propria poemata, & parentes q. diligit proprios liberos magis, quam diligitur. & benefactores qui diligit eos quibus benefaciunt magis, quam ab eis diligitur. dicit enim benefactores curare salutem benefactorum, tanquam proprii operis: illi autem non curare esse, nec paria reddere: quia non reciprocè diligit. Sexto not. † q. licet patri non sit debita hæreditas filij iure naturæ: tamen debetur ex officio pietatis, qd. æquipollet rōni naturæ: per quod solent communiter Doct. dicere, l. gitima patris est hodie aucta, per Aut. de triente, & se. sicut legitima filiorum: de quo per Doct. in auth. nouissima. C. e. ti. & in Aut. de trien. & se. §. i. colla. 3. Et antequam intrem glo. quæro cum hic essent duo filij ex hære. qui præcedebant patrem in querela, ad cuius commodum habent illam q. relam? rñde si q. ratur de illo filio, qui fuit susceptus post emancipa. dic, q. ille habet ad commodum suum: quia cum non sit in potestate istius, nihil sibi acquirit de hæreditate patris sui filij emancipati. sed si quæris de alio suscepto ante emancipationem, qui remāsit in patrē aui, dic, q. ille hēt ad commodum ipsius aui. nam rescisso testō hēditatē pro parte sua q. ret. auo, s. m. ista tempora, licet sit hēditas p. ris sui. p. bat in l. si putas. C. de peti. hære. & j. de colla. bon. l. si filium. & de bo. pos. q. ta. l. si retētus. secus in hæreditatem matris, quæ etiā isto tpe acq. rebat filiosa. s. m. quosdam, ut probatur j. eo. l. filius. post prin. & no. ple. j. de acq. hære. l. si is, qui hæres. §. si. & p. Doct. in l. i. de his, q. admit. ad bo. Nam † auus maius ius habet in hæreditate filij emancipati, cum durer adhuc ius cog. non obstante emancipatione, quàm in hēditate matris, q. est penitus extranea. Nunc capio gl. q. format tres difficiles oppo. Et primo opp. q. isti patri non competat querela, cum sit præteritus: sed q. tab. ut j. si a parente fuerit ma. l. j. in prin. & j. eo. l. si proponas. So. Azo. fatetur q. rium. & exponit hic querelam. i. contratabu. & vñ tenere gl. hic. in d. l. j. si quis a pa. fuerit ma. & l. postumorum. circa prin. de iniusto test. quod est bñ ponderandum ex quo gl. se firmauerunt. Et hoc ē sequit. Iac. Bu. sed Old. dicit, p. ri competere q. ta. vt l. q. ria. & ē q. relam. ut hic, nec obstat j. eo. l. si proponas, quia loquitur in filio præterito, cui nō competit nisi q. ta. sed hic loquitur in patre cui datur utrunq. remedium s. m. eum. Sed hoc dcm nō est verum, q. q. rela est remedium, ut C. de lib. præte. l. maximum utium. & si aliud remedium nō est ita odiosum, sicut q. rela, p. illud nō rescindit test. in, sed peti. tñ legitima. ut s. e. l. Papi. s. si qs impubes. sed per q. tab. quæ datur patri, non peti. nisi legitima, si non est instituta turpis p. s. onā, ut j. si qs a par. fuerit ma. l. Papi. Præterea non habet in rōnem. nam si filio præterito non dat nisi unum remedium, vt l. si proponas multo minus patri cui nō est ita debita hæreditas. s. m. Bar. unde est tacita opinio. q. hic q. rela sit propriè. Ad q. rium respondetur, q. patri præterito dat q. ta. q. n. filij non præcedunt ut ibi, quia tunc habetur pro præterito. Sed q. n. præcedunt, datur querela, quia tunc hñ pro exhæredato, ut hic. quo casu datur querela, ut s. e. hanc solu. tenet Bar. sed certè gratia disputationis probatur multipliciter, q. non est vera. Primo, quia vñ contra l. filio. §. contratab. j. eod. ubi filij p. cedebant, & tñ pater intentauerat tanquam præteritus, & iō dñ ibi malè intentasse, quia filij non erant adhuc exclusi. nam si exclusi fuissent bene intentasset. licet Bar. ibi distinguat intellectū literæ. Item quia, nepoti præterito, qui præcedatur a filio dat cōtratab. casus est in l. 4. §. si emancipatus. de q. tab. quicquid dicant Dy. & Bar. pro se cum faciat contra eos, ut j. dicam, tamen plenius probatur per rationem inconuicibilem, nam secundū hñc opinionem sequitur, q. plus delinquit filius prætermittendo patrem, quando habet filios, quàm quando non habet, quod patet aperte, nam si non haberet filios patri præterito daretur contratab. per quam non rumpetur testamentum, sed consequit tantū legitimam, ut d. l. Papi. sed si habet filios, dabitur sibi querela secundum eos per q. rescindetur totum testamentum, ut sup. eod. l. mater. & l. Papi. §. si. & uidebatur testatus tanquam furiosus. ut j. e. l. qui repudiantis. ut s. l. proximi. secus si daretur contratab. ergo magis punitur prætereundo patrem, quando habet lib. ergo magis delinquit. Quod est contra mentem & fundamentum Bar. q. dicit, q. quando habet liberos, non tenetur patrem instituere, vt exhæredare, quia non est quod sibi imputetur, cum liberi præcedant. Et ideo habetur pro exhæ. & tamen apparet totum cōtrarium. l. q. magis imputatur, ex quo magis punitur. & propter istā unicam rōnē ego teneo me cum Azo. & Accur. Querelam. i. cōtratab. aliās non est multum extranea expositio. nam etiam intentans contratab. conqueritur de iure suo diminuto. ut d. l. alio. §. q. ta. j. eod. non ergo caret veritate hæc expō. alleg. de leg. 2. l. cum filio §. hæres meus. Nec est uerum fundamentum Bar. q. uidetur ēt exhæredatus, q. n. filij præcedunt, ut j. plenius demonstrabo. Secundo oppo. rejecta opi. Alderici. & Bar. q. hic datur querela, non vñ, q. hoc possit stare, nam rescisso testamento per querelam intentatam per patrem, filij tanquam posteriores ab intestato præferuntur patri. ut supra eodem l. posthu. §. si quis ex his,

& l. mater deceden. ergo poterit pater repelli per exceptionem. tua non interest agere. Sol. si teneamus opi. gl. q. exponatur querela. i. contratab. reducitur res ad causam intestat. Sed consequetur pater tñ legitimam, s. m. aliam opi. q. detur querela. Aldericus fatetur q. rium, q. hic pater non rumpet ad suum commodū, sed filiorum, & ideo posset repelli a prin. Sed si non fuerit repulsus, procedet hæc l. ut rumpat. Sed Bulgarus contradicit, q. postquam, dicti filij sunt exclusi per sententiam, non admittentur ab intestato per l. qui repudiantis. j. eo. Sed Alde. & glo. respondēt, q. ibi fuit expulsus per repudiationem, hic per sententiam. & sic volunt, q. exclusus a querela per repudiationem, sit etiam exclusus ab intestato. Sed si per sententiam, vel lapsu temporis secus. Bar. contra: nam secundum hoc, si pater iste rumpet ad commodum filiorum, posset excludi a prin. cuius contrarium innuit tex. in fi. dum dicit, q. pater suam intentionem implet, non enim implet si non sibi, sed alijs prodesset. Item contra l. nam & si parentibus. vbi tex. innuit, q. iste pater per querelam obtinebit hæreditatem. dicit ergo, quod filij exclusi per sententiam nō admittentur ab intestato, sicut si essent exclusi per repudiationem. nā fille qui non appellat, videtur acquiescere sententiæ, & sic repudiare, vt C. quomodo & quando iudex. l. ab eo. & de re iud. l. ab solutionem. Tu vero subtilius considera, quia non sine misterio gl. defendit Aldericum. dico j. enim. q. filij exclusi per sententiā, vel cursu temporis a querela, non propterea repelluntur ab intestato, si per alium rumpatur testamentum, secus si per repudiationem, vel lapsu temporis probatur, certum est, q. aliud est querela, aliud hæreditas ab intestato, vt per no. in l. qui de inof. si ergo contra filium currit præscriptio, in querela, quia non egit j. biennium rupto testamento per alium, non nocet sibi ista præscriptio in hæreditate, quæ est penitus diuersa. Hoc probatur. j. de aqua plu. arcen. l. si prius in prin. & de serui. vrba. prædiorum. l. si ædes meæ. & ad hoc facit opinio, quod dicunt Canonista, q. præscriptio est odiosa. & ideo licet l. concurrat pro uno iure, non extēditur ad alia iura, etiam similia, ut in c. monachus. de capel. monachorum. de præscrip. c. audi. de decimis ca. contingat. & in c. tuam. in prin. & ibi clarè per Inno. præterea ante querelam nō competit petitio hæreditatis. vt no. in d. l. qui de inof. vnde non potest currere præscriptio. vt l. prima. in fin. de annali excep. maxime cum sit longioris vitæ, quàm querela. Item præscriptio querelæ currit inter filium, & hæredem, vnde solis hæredibus debet prodesse, & non patri, quia ius præscriptionis est personale, & prodest tantum præscribenti. argu. ad hoc. quemadmodum ferui. amittatur l. quam. Item † quod dicit de sententia, probatur. nam licet lata sit contra filium in querela, quæ est præstatoria, non debet sibi nocere in hæreditate ab intestato, si per aliū aperiat ad eum via, quia iudex hoc non intendebat, cum hæreditas sit diuersa l. si diueria. j. de excep. rei iudic. l. si testamento. & si ex testamento. & l. si quis ad exhibendum. facit quod not. per Inno. in c. quoniam fre. ut lite non contestata. super verbo, nominare. hoc etiam videtur determinari per tex. quasi in proprijs terminis, in c. in via. de procu. vbi dicit, q. si sententia sit lata contra vnum, puta actorem, & sit exclusus per sententiā, (certè eidem præclua est via super iure suo, non quod per ipsam sit sublatum ius, vt no. in l. Iulianus verum debitorem. de condi. inde.) si alius cuius non. interest, obtinuit sententiā rescindi, dicit ipse. quod hoc nō proderit obtinenti, sed illi cuius interest, licet fuisset exclusus per dictam l. posthum. §. si quis ex his. ita dicendum est hic, quod licet filij sint per sententiā exclusi, si effectus illius sententiæ rescindatur per procuratorem, hoc proderit filijs. nec obstat, quod non appellando videatur acquiescere: nam pone, quod succubuit per tres sententias. amplius enim appellare nō potest, & sic cessat ratio. si vero sit exclusus per repudiationem a querela, tunc quia illa procedit ex voluntate repudiantis fit in ea larga extensio, vt extendatur etiam ad hæreditatem. pro hoc doc. ibi glo. in l. ordinata. infra de succes. edic. l. prima. §. uidentum. vbi † hoc expressè. q. exclusio per repud. simpliciter facta plus operatur, quàm exclusio per sententiam, vel lapsu temporis. non obstat ergo l. ista. quæ innuit, quod pater aget ad utilitatem suam, quia dico, q. aget per contratab. non per querelam & sic faciunt ista ad illa quæ tenui supra proximi. Tertio oppo. quod licet filij qui præcedebant sint exclusi, tamen sequens. i. pater nō admittatur, ut infra de iniusto testamento l. si quis ex hæreditate. in prin. vbi filius erat exclusus per exhæredationem, sequens. i. nepos non admittitur. super hoc factæ sunt in gl. duæ difficiles solutiones. nam dicit Azo, q. ibi sequens erat in alio gradu. sed hic erat in eodem. nam pater est in eodem gradu cum nepotib. quo ad filium, quia quilibet in primo, licet sint in diuerso ordine, quia filij præferuntur. Sed nepos est in gradu diuerso. vnde dicit ipse, quod sicut excluso filio non admittitur nepos. ita nec admittitur auus, nec proauus, qui sunt in diuersis gradibus, & ita intelligit l. si is qui. infra eodem. Ex † quo no. quod successorium edictum non habet locum in querela de gradu in gradum secundū eum, sed de capite in caput sic, sed & gl. contra, q. etiam exclusio filio

filio admittatur nepos ad querelā, per l. si quis qui. q̄ gn̄alr loquitur de quolibet sequēte. Item admitteret auus, & proauus ut hic. sic habet locum de gradu in gradum, & de capite in caput ista est verior rō. nam quod dicit de auo probat, q̄a licet illa l. loquatur de patre, tñ l. sequens, loquitur gn̄alr, de parentib. secundū Bar.

15 Item de nepo. probatur. nam si exclusis filiis admittitur pater ut hic, multo fortius nepos ex illis filiis quibus h̄ditas est magis debita, quā ascendētib. Ad contrarium respondetur, quod in l. si quis filio. licet filius esset exclusus ab h̄re. per exheredationē. vt l. j. §. si p̄r. de coniungen. cū emā. lib. tñ ab ipsa querela, nō erat exclusus, sicut in l. ista. & iō, q̄a sperabat admitti, obstat nepoti. ut hac l. in prin. Sed ipso excluso a querela, nepos admitteretur ex p̄sona sua. Ita tenet Dyn. in l. q̄ria. & l. si quis posthu. §. si filium. de liber. & posthu. & in c. non debet aliquis. de reg. iur. & Cyn. C. e. l. si quis filium. Sed tu da aliam sol. nam ibi d̄r, q̄ excluso filio per exheredationem, nepos non admittitur ad rumpēdū, quia non obtinebat primum locū tpe mortis, sed nos querimus, an admittat ad querelam, quo casu, vt statim dicam. Distinguo igitur, cum queritur, an p̄cedens exclusus obstat sequenti, aut erat exclusus morte naturali, uel ciuili, & non obstat etiā quo ad ius dicendi nullum, vel q̄tab. ut l. Gallus. §. & quid si tantum. de lib. & posthu. & l. j. §. si de bon. poss. contratab. Aut per exheredationem, & tunc, aut queritur, an obstat sequenti, quo ad ius dicēdi nullum, & dico, q̄ sic, quia etiam si sit a querela exclusus, postquam sequens non tenebat primum locum tēpore mortis, nunquam potest dicere nullum. hic est casus, & in l. si quis filio exheredato. Aut queritur, an obstat sequenti, quo ad querelam, uel q̄tab. & tunc, aut p̄cedens non erat exclusus, & tunc obstat tam in querela, ut hac l. in prin. quā in q̄tab. ut l. illud. §. j. de q̄tab. quam sic intelligo: si uerō sit exclusus p̄cedens a querela, nunq̄ obstat sequenti, nec in querela, nec in q̄tabu. de querela est casus, s̄m Bar. sed tu dic, q̄ est casus. j. eo. l. si is qui de q̄ta. itē de hoc v̄r tex. in l. 3. si emancipatus. de q̄ta. Quarto & ultimo opp. extra gl. dictum est, q̄ nepoti datur querela excluso filio, sicut datur patri contratab. si est p̄teritus, non pōt h̄re querelā. vt j. eo. l. si proponas. Sol. uerum est, q̄ p̄terito non datur querela, secus q̄n p̄ceditur ab alio. ita intelr l. si filio. s̄m Dy. & Bar. & ēt ista l. Sed quæ sit rō Bar. subtilissimē dicit esse cōsiderandū ad huius intellectū, quid sit, non q̄ p̄terito filij sui postea reddat testamentum nullum, quia ubi cessabit rō illa, dabit querelā. dicit ergo, q̄ cum filius in potestate sit dñs rerum p̄narum in vita patris, nisi pater ipsum priuet per exheredationem, non pōt illud dñium alteri assignare, q̄a non possunt duo dñi in solidum. vt i. q̄. §. vni duo. de reg. iur. & hanc dic esse mentem l. in suis. de lib. & posthu. ex quo patet, quare p̄teritio materna non red dit testm̄ nullum, quia dñium rerum maternas non continuatur in filium: & ideo cum non habeat necesse instituere, vel expresse exheredare, p̄teritio h̄r pro exheredatione. ex quo sequitur, q̄ cum p̄terito filio non continuetur dominium in nepotem, p̄teritio ipsius habeatur pro exheredatione, sicut p̄teritio paterna. non mirum ergo si datur querela, quia non p̄teritus, sed exheredatus, nec ēt datur s̄m tab. q̄ eum: quia non erat necesse de iure p̄torio, uel ciuili. Sed certē primum fundamentum non d̄r continere veritatem. Nam si p̄tinuatio dñij est in cā, sequit, q̄ cum p̄tinuatur dñium rerum h̄reditarium, non sufficeret relinquere legitimam, nisi a residuo esset exheredatus. Quod est falsum quia relicta legitima de residuo securē te stat. v̄r s̄. e. l. Pap. §. si qs. & §. qm̄ aut̄ quarta Nec obstat, si dicatur relinquendo l̄tam, v̄r ipm̄ a residuo exheredare. Nam eodem mō posset dici, q̄ instituendo alium v̄r filiū dñio rerum suarum priuare, q̄a vult dñm aliū eē, vt ff. de p̄cura. l. Papi. §. sed & his. P̄terea filius in vita patris non est verē dñs rerum paternas, sed fictitiē, & imaginatiuē pp̄ spem, quam habet, ut post mortē sit verus dñs ipse, ut d. l. in suis. Facit quod no. in authē. si qua mulier, de sacros. eccl. & de lib. agno. l. fin. posset ergo pater, qui h̄t verum dñium facere alium dominum absq̄ eo, q̄ priuaret filiū, qui habet dominium fictum, & in spe, quia sic faciendo facit eua nescere illam spem effectū, quod facilius fit, quā si filius esset uerus dñs, sic uidemus in simili, si quis v̄dit rem duob. l. primo, & secundo: primus qui habet actionem ex empto, videtur quodammodo dñs rei imaginatiuē, vt l. qui actionem. de regu. iur. Si tñ tradatur secundo transfertur dñium in s̄m, & euanescit fictum dñium primum, quod fieri non posset, si in primum esset dñium translatur. vt C. de rei vend. l. quoties. & de act. empt. l. si ea res §. si. de rei ven. l. si actio. ergo continuatio dominij non facit, vt p̄teritio paterna reddat testm̄ nullum, sed solennitatis omisso. Quia inter ceteras solennitates testamenti, hęc est de liberis instituendis, vel exheredandis, vt j. de libe. & posthu. l. inter cetera. & l. Gallus. §. in omnib. nam & hodie p̄teritio m̄na, uel filij emācipatio facta sine causā reddit testm̄ nullum pp̄ omisam solennitatem. ut in auth. ut cū de appella. cog. §. aliud quoq̄. capitulū. & no. in Auth. de h̄r. & Falc. §. exheredatas. & p Dyn. in l. Gallus. in gloss. mag. & tamen in illis non continuatur

dñium. Sed hoc operatur omisso causā, & solennitatis. Idē ergo operatur p̄teritio filij in potestate, ēt cū causā, & solennitatis omisso. nisi talis causā esset uera, quia tunc haberet pro exheredatione: ut in l. filio p̄terito. Item quo Bar. subiicit de p̄teritio ne materna, quod h̄r pro exheredatione, quia non continuat, s̄r non v̄r bene dictum, nam in emancipato non continuatur & tamen non v̄r exheredatus: ut j. eo. l. si proponas. nec ideo datur querela p̄terito a matre, quia non sit exheredatus: nā ēt si mater p̄teritit filium quem ignorabat se habere, datur sibi querela, ut j. eo. l. si instituta. §. fin. & tñ non pōt dici ipsum exheredasse, q̄a exheredare est actus priuationis, qui non cadit i ignorātem, quia ignorans nihil agit, vt s̄. de iud. l. 2. in prin. de iur. omn. iudi. l. si per errorem. de acq. h̄r. l. Clodius. de act. & obl. l. ex malesi. §. longe minus. Actus t̄nim denominatur ab intentione agentis si cer. pe. l. non omnis, quia intentio non cadit in ignorātem: vt j. de reg. iur. l. in totum. Sed ideo datur querela p̄terito a matre, quia nullum remedium erat sibi introductum de iure ciuili. uel p̄torio. ius dicendi nullum non, quia non est in potestate. Item contratab. non, quia non extenditur ad testamēta foeminarum, ut l. illud. §. de testamenta. de contratab. Datur ergo sibi querela, ne remaneat destituta. vnde tex. Insti. de exher. lib. §. si. non dicit, q̄ talis p̄teritio sit exheredatio, sed idem operatur: qua vtrāq̄ facit cōpetere querelam. Sic ēt videmus in simili in emancipato exheredato. nam licet de iure ciuili non cognoscatur: tamen quia p̄tor nullum remediū sibi dedit: ideo ne remaneat destitutus, ius ciuile dat sibi q̄relam, sed prohibita bono. poss. gratia litis agnoscendā: vt no. s̄. l. posthu. §. fin. cum l. seq. & j. e. l. si proponas. ex quibus patet, q̄ conclusio sua nō p̄cedit, scilicet, q̄ nepos p̄teritus quem p̄cedit filius, habeatur pro exheredato: quia non continuatur in eum dominium. hoc enim de continuatione dominij non debet attendi, ut dictum est. Item hoc nulla l. cauetur, sed potius innuunt leges p̄rium nam l. si quis filium. C. e. dicit, q̄ nepos ex filio exheredato, mortuo filio, ante p̄parationē querelæ erat olim destitutus omni auxilio, quo ad querelam, & ideo statuit ibi, quod transmittatur ad eum, etiam non p̄parata. Sed si habetur pro exheredato, & sic haberet q̄relam ex p̄sona sua, sicut ibi dicunt Doct. non eiset destitutus omni remedio, immo melius esset, sibi uenire ex p̄sona sua, q̄ ex p̄sona patris. Tamen q̄a tps inciperet sibi currere post mortem p̄ris, quod non est in q̄rela, quam intentaret ex p̄sona p̄ris, non excludetur, ut l. 3. §. emancipatus. de q̄tab. hoc autem est contra mentem illius l. dum dicit, q̄ omni remedio exclusus erat. p̄terea non est imputandum testatori, si p̄terierat nepotem, quando filia p̄cedit, quia non tenetur ipsum h̄redem instituere, vel exheredare. vt l. si quis filio. de iniusto testamento. secus quando non p̄cedit: quia tunc tenetur. vt l. Gallus. §. nunc de leg. de lib. & posthu. Et tamen si uideretur exheredatus, & sic daretur sibi querela, magis uideretur sibi imputandum, q̄ si uideretur p̄teritus. Quo casu datur contratab. tñ. j. dicam. quia q̄rela est magis odiosa, q̄ contratab. quod patet, q̄a non currit, ut l. maximum vitium. C. de lib. p̄r. Item quia per q̄relā rescinditur ex toto testamentum, & reducitur ad cām. intestati: & omnia legata annihilantur: vt j. eo. l. mater decedens. & l. qui repudiant. & s̄. eo. l. Pap. §. si. secus in contratab. per quam testamētum non rescinditur: vt no. j. eo. l. filio. §. contratab. & l. si cōtrata. de vulg. & pup. & de q̄tab. l. filium. nec ēt omnia legata rescinduntur, vt j. de leg. p̄stan. p̄ totum. Dico igitur, q̄ talis nepos p̄teritus quē p̄cedit filius exheredatus excluso filio a q̄rela: non habet ipse q̄relam p̄ success. edic. tanquam exheredatus. Itē non pōt dicere nullum: q̄a non obtinebat primus locum tēpore mortis: ut d. l. si quis filio. in principio. Sed dic q̄ h̄bit q̄tabu. q̄a postquam ius ciuile sibi non subuenit, ius p̄torium subuenit & p̄ hoc optimē l. 3. §. si emancipatus. j. de q̄tab. quā Doct. all. pro se. sed facit q̄: nam ibi filius p̄cedebat. & tñ nepos ex eo nō h̄t q̄relā: sed q̄tabu. ut d̄r ibi expresse. Sed si tñ esset exheredatus: tunc h̄ret q̄relam: vt d̄r ibi in fi. Item si solus p̄r esset exheredatus, adhuc nepos h̄ret q̄tab. ut ibi tenet gl. Nec obst. eod. ti. illud §. j. ubi d̄r, q̄ nepoti ex filio exheredato non dat q̄tab. q̄a illud intelligo anteq̄ filius excludatur a querela: sed post sic. Item non obst. j. eo. l. si non mortis. §. si. & l. si is qui. ubi excluso p̄cedenti: dat q̄rela sequenti, q̄a intelligo, q̄n sequens fuit exheredatus. Item non obst. q̄d talis nepos, quem filius p̄cedebat, non erat institutus de veritate ex iure p̄torio: ergo non dat sibi q̄tab. vt insti. de exher. l. §. si. nam uerum est inspecto pri. l. filio exn̄te, & nō excluso, sed inspecto euentu sic. sicut alibi dicitur in l. posthumorum. de iniusto testō. Et si q̄rat vtrum nepos h̄at q̄tab. p̄ success. edic. rñdeo sic, nā exclusio filio a q̄rela, successiuē vocat nepos ad remediū suū. & hoc ē uerū p̄ success. edict. nō. n. ē necesse, quille q̄ successiuē uenit, it̄eret illud remediū, q̄d p̄petebat p̄cedēti excluso uenire p̄ edictū success. sed sufficit, q̄ int̄eret remediū sibi p̄priū, & approbatū. vt patet in l. q̄a exclusis liberis ab vn̄ lib. vocatur p̄ success. edic. ab vn̄ l̄tmi. q̄a est diuersa ab vn̄ liberi. quia vnde lib. durat anno, sed vnde legitimi centū dieb. ut j. quis ordo in poss.

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

22 poss. feruetur l. si. Ut ergo plenius liqueat, sit queratur qualiter pcedens in gradu, & est sequens excluso pcedente veniat. Distin- gue, aut ambo sunt exheredati, aut ambo sunt præteriti, aut vn^o pteritus, & alter exheredatus. Primo casu pcedens uocatur ad querelam, & est sequens excluso pcedente per succ. edictum. & tunc pprie dicitur habere locum successorium edictum in querela, i. de querela in querelam, intelligo ita l. si is qui. & l. si nō mortis. §. si. j. eo. Sed secundo casu, cum ambo sunt præteriti, tunc si qui dem ille, qui pcedebat erat in potestate, habet duo remedia. i. ius dicendi nullum, quia tenebat primum locum in iustate tem- pore mortis, & ideo pp eius præteritionē deficit solēnitas testa- menti. Item & q̄ta. quia deficit naturalis charitas, quam p̄tor cō siderauit. ipso uero excluso per repudiationē, ut quia testm̄ ap- probauit, uel per sn̄am, tunc sequens non uocatur ad ius dicen- di nullum: quia tunc non tenet primum locum tpe mortis. & sic eius præteritio non facit deficere solēnitas. verum q̄a defi- cit naturalis charitas, & debitum, non est satisfactū debito natu- 23 ra, per q̄ quam quis obligatur suæ posteritati aliquid relinquere, quā equitatem princip̄ p̄tor considerauit. Ideo data sibi q̄ta. quæ licet loquatur q̄m pcedens erat emancipatus, eadem rō & maior est, q̄m vterq̄. erat in potestate. Ex quo patet singularis limitatio ad l. filio præterito. de iniusto testamento. ubi præteri- tus p̄t approbare testm̄: nam uerum est in præiudicium sui, sed in p̄iudiciū nepotis ex eo non, primo. n. epprobate, nepos uoca- bit. l. si post mortē. §. si. de q̄tab. & isto casu dicitur habere locum suc- cessorium edic. contrata. j. de contrata. l. in contrata. licet com- muniter soleat dici contrarium. Sed non uideo fundamentum, ad quod facit l. 2. de bo. lib. non. n. video multum maiorem ratio- nem in contrata. parentum, quā in contratab. liberorū: Immo cum hæreditas sit magis debita liberis, quā patri magis debet habere locum in cōtratab. liberorum. iste est casus infra de li. & posthu. leg. si quis posthu. §. si filium. in fine. Tertio casu, quādo vnus est præteritus, sequens exheredatus, tunc pcedens habebit remedium suum, quia dicitur nullū, si est in potestate. vel ha- bebit contrata. vel de iure dicendi nullum in querela. Si uero econtra pcedens sit exheredatus, sequens pteritus, tunc præ- cedens habebit querelam. & ipso excluso sequens habebit con- trata. siue sit sequens in gradu, siue in ordine, & iste est casus istius legis exponendo querelam. idest contratabula. quam expositio- nem tenuerunt vbiq̄ gl. a quo expositione non recedo, & tūc dicitur successorium edictum habere locum de querela in con- tratab. Vltimo queritur q̄ circa prædicta, vtrum in iure agēdi ad supplementū habeat locum successorium edictum. Bart. format istam q̄. hic, sed non bene declarat. vnde aduerte aut vtrique. f. p- cedenti, & sequenti fuit aliquid relictum pro legitima, aut neu- tri aut alteri r̄m. Primo casu si pcedens fuit exclusus a iure a- gendi ad supplementum tpe. vel repudiatione, puto quod se- quens ex successorio edicto agat ad supplementum: quia nō est satisfactum debito naturæ quousque pcedens, vel sequens ha- beat legitimam. Item quia illud succedit in locum querelæ, in qua locum habet successorium edictum. ergo & c. vt C. eo. l. om- nimodo. coniuncta l. si is qui j. eod. Si uero pcedens non esset exclusus ab illo iure tempore, repudiatione, uel morte, sed agni- to eo, q̄ sibi relictum est decedat, tunc ius agendi ad supplemen- tum transmitteret ad hæredē. vt col̄r. C. eo. l. si quis filium. Et iā sequens non admitteret, nisi esset h̄s pcedentes. q̄a tunc veniret ex persona illius, & peteret suppleri, q̄ deficiebat illi, non quod deficiebat sibi. Secundo uero casu q̄m neutri est aliquid relictū non h̄t locum, quia non p̄t dici suppleri q̄ nihil est: sed h̄nt lo- cum q̄ ulterius dicta sunt quā p no. in l. 4. de damno infect. in prin. de p̄cario. sed si manente. Tertio uero casu, q̄m uni est aliqd relictum alteri non. aut pcedenti: nihil est relictum, puta filio, se- quenti sic, puta nepoti, tunc excluso filio a iure dicendi nullum q̄ta. uel q̄rela nepos non admittitur ad rumpendum, sed agit ad supplementum. Nam licet illud relictū nō sit sibi sc̄m ad hunc finem, ut excludatur a rumpēdo, q̄a tpe quo fuit exclusus filius pcedebat, & sic non poterat rumpere. tū ex quo deuenit ad casū rumpēdi, tale relictum, uel instō excludet eum a rumpēdo, ac si facta esset ad illum finem. ad quod optime facit l. filio quē p̄. j. lib. & posthu. in prin. §. si. vbi est expressum in rōne sui, & sic dicet h̄t locum successorium edictum de iure dicendi nullum, uel q̄- rela in ius agendi ad supplementum. Si uero eō pcedenti fuit ali- quid relictum, pro l̄t̄ma sequēti non. tunc si pcedens non esset exclusus, sed ad h̄rdem trāmisit sequens admittitur, vt s̄. dictū est. Si uero exclusus fuit, tunc multum dubio, quāsi sequens veniet, tunc enim dici non p̄t, q̄ agat ad supplementum, ex quo sibi nihil est relictum, & sic nihil est, q̄ suppleat. Itē si dicemus uoca- ri ad q̄ta. hoc durū v̄r ex quo patet aliquid relinqui pcedenti, & sic non tm̄ petiē, sicut si exh̄rdaſset, uel periisset. vnde v̄r, q̄ eli- genda media uia est: ut dicamus, q̄ aut pcedens non fuit exclu- sus a toto: sed ab eo, quod sibi relictum fuit: q̄a nō cognoscit, sed repudiavit, & etiam a iure agendi ad supplementum, & tunc q̄q̄ sic nihil esset sibi relictum, sequens uocabit ad remedium suum,

ad q̄tabul. uel querelam secundum ea, quæ s̄. dicta sunt. nam & tunc est aliquid, quod patri imputetur, quia nō integram legiti- mam reliquit, q̄ si fortē reliquisset filius accepisset. facit. §. eod. l. nihil. s. si cum filius. in ratione sui. Si uero non fuit exclusus a to- to, vt quia quod sibi relictum erat agnouit: sed a iure agendi ad supplementum fuit exclusus lapsu t̄pis, q̄a non egit j. quinquen- nium s̄m opin. Bar. in l. si quis filium. C. eod. vel q̄a repudiavit ex- pressē, ut l. si q̄n. §. ḡn̄aſt. e. ti. tunc benigna esset opinio, q̄ sequens nullo modo admittat contra testamentum. & illud, quod agno- uit succedat loco integræ legitimæ. & sic non sit tantum impu- tandum p̄ri, ac si nihil reliquisset, ad quod facit. §. e. l. Pap. s. quar- ta. & quod ibi dicitur ubi h̄r, q̄ non imputatur illi, qui minuit legiti- mam, sicut illi, q̄ abstulit. vt no. per Cy. in l. sancimus. C. de nup. & per Dy. de reg. iur. c. indultum. ex prædictis remanet hæc l. de- clarata: cætera succe. edic. in remedijs contra testamentum teri- gi in l. si quis posthu. §. si filium. de lib. & posthu. in hæreditatib. aut ab intestato. in l. si filius hæres. Bar. autē format hic tres pulchras. q̄. Vtrum in legitima habeat locum ius accre. de quibus tetigi in l. qui repudiantis. Sed quia propositum nostrum non tangunt, ulterius non prosequor.

L E X X V.

- 1 Querelam præparasse non uidetur, qui in ea intentata non perseverauit.
- 2 Instantia cui quis post renuntiauit nihil operatur.
- 3 Querelam quia quis repudiatione est exclusus, per successionem non deferri.

N A m & si.

§. Hæredi eius. Qui lite mota desistit, que- relam non trāsmittit, Bar. 1 No. ergo, q̄ non v̄r querelam præparasse, qui non perseverauit, facit ad no. in l. si pecuniam. in prin. de condiſt. ob causam Bald. 2 Item j no. q̄ instantia cui quis renuntiauit, nihil operatur. per q̄ v̄r, q̄ interruptio p̄scriptiois facta per lit. cont. euanescat, si re- nuntietur liti, Bal. Sed dic, q̄ hoc est uerum, si renuntietur liti, & causæ, secus si soli instantiæ. per gl. ordi. C. de iud. l. prophan. §. & si quidem. circa fi. §. super uerbo iudicii. Item no. quod q̄ querela a qua quis per repudiationem est exclusus per successionem nō defertur. idem est, si sit exclusus lapsu temporis, uel per senten- tiam, alio modo. C. eod. l. si quis filium. per successorium edictū autem nunquam defertur, nisi pcedens totaliter sit exclusus. vt supra. eod. l. pater filium. & j. eod. l. suus. & sic excluditur ua- rijs modis. Paulus.

- 1 Iudicis sententia quando plus efficiat, quā testatoris factum.
- 2 Iudicium familie eriscundæ inter hæres etiam diuerso iure uenientes lo- cum habere. Et quid in iure accrescendi.

§. Filius qui de. Si querela fuerit intenta q̄ unum exheredibus pro parte, pro illa tan- tum parte rescinditur testamentum. & sententia contra ipsum lata non nocet alteri cohæredi. h. d. Et no. casum in quo plus po- test sententia iudi. quā factum testatoris: quia iudex potest fa- cere quem pro parte testatum, & pro parte intestatum. quod te- stator non poterat. Item j no. quod iudicium famil. eriscund. competit inter hæres diuerso iure uenientes, scilicet hæredem ex testamento, & ab intestato, sed ius accrescendi non habe- ret locum inter tales. infra de bono. poss. secundum tab. l. cum patrono.

L E X X V I.

Filius qui. Si unus ex filiis exheredatis egit querela pro parte sua tantum, & obtinuit, non tenetur ui- ctoriam suam alteri filio communicare. h. d. adde l. debitor. §. fin. j. ad Senatuscon. Trebel.

- 1 Secundus in data si aduersus beneficij possessorem egerit, & obtinuerit: an sen- tentia priori in data præiudicet.
- 2 Testamenti iuris in contratabulas quæstio non fit, sed iuris eius qui præteri- tus est.
- 3 Sententia pro possessore lata eum bonæ fidei. possessorem censeri facit.

§. Contratabul. Pater qui contratab. indebitē intrē- ratur: filijs testatoris uenientib. hæ- reditatem cum fructib. restituere tenetur. Bar. uel sic, uictoria su- perueniens in eo, qui debuit præferri, tollit uictoriam eius, q̄ in- ordinate prælatus est. Bald. Et facit ad qu. q̄ si secundus in data egit contra possessorem beneficij, & obtinuit, quod sententia non præiudicat priori in data. sed quādo cunq̄ obrineat, re- cuperabit beneficium cum fructib. Et aduerte: nam put loquitur de patre, & filijs. secundum primam lectu. in duobus male egit

egit. Primo, quia cum preceditur filiis testatoris, qui non erant exclusi, non petebat sibi aliquod remedium ꝑ testm̄. Secundo, quia posito, ꝑ illi essent exclusi, nō competebat sibi ꝑtab. quam intentauit, sed querela ꝑm Bar. Hæc duo probantur. s̄. eo. l. pater filium. sed certè, iste tex. optimè facit pro illa expositione, quæ ibi ponitur querela. i. contrata. dic. vt ibi dicam. Item no. ad quod al legatur semper, ꝑ in ꝑta. non quæritur de iure testamēti, sed de iure præteriti. Guil. dicit, ꝑ in ꝑta. non petitur testm̄ rescindi, q̄a rescindi non pōt, cum sit remedium prætoris, quasi non pōt tollere testm̄, quod est de iu. ci. vt l. testamenti factio. de testa. Sed præteritus petit se admitti. ꝑta. non obstan. tabulis, secus in querela, in qua petit testm̄ rescindi, ut probatur j̄. eo. l. mater. ver. ꝑm q̄d. & no. j̄. eo. qui de inof. testa. in fin. magnæ gl. In tex. Adeptus sit. per quam consecutus fuit legitimam suam tm̄, si instituta non erat turpis persona. sed si turpis erat, fuit consequutus totam hæreditatem, vt j̄. si quis a paren. fue. ma. l. Pantonius. sed postquã extabat filia testatoris, etiam legitimam non debebat habere. sicut nec patronus extantib. filiis liberti, ut l. si ex modica. in prin. de bon. lib. & Inst. eo. s̄. sed nostra. Cum fructib. quatenus factus est locupletior. nam iusta sn̄a pro ipso lata facit eum ceteri bonæ fidei possessor. qui non tenetur de fructibus, nisi quatenus factus est locupletior. etiam si sententia sit nulla, vel iniusta. arg. j̄. de peti. hæ. l. sed si lege. s̄. scire. & j̄. de nox. l. & generaliter. & de rel. & sump. fun. l. at si quis. s̄. sed si adita. & exc. tut. l. qui testimonio. & adde quod notat Archi. de elec. c. si. lib. 6. & vide c. cum in nostris. de præben. Paulus.

L E X XVII.

- 1 Legitima ut suppleatur, cum quis agit, num qui ad partem non admittitur, partem faciat.
- 2 Legitima quanta sit.
- 3 Legitima successio uniuersalis non est. Et an in particulari successione accrescendi ius locum habeat.

Qui repudiantis. Qui nō admittitur ad partem, nec admitti speratur, non facit partem, secus si speratur admitti. ad hoc alleg. vel sic, si vnus exhæredatus repudiet querelam, alter admittitur in totum. secus si nō repudiet, sed speratur admitti, quia tunc non potest agere, nisi pro parte sua, sed si egit in totum, & pendente iudicio alter repudiet, in totum obtinebit. h. d. no. Ageret. s̄. in solidum altero adhuc non repudiante. hic. s̄. qui egit in solidum. Iste tex. loquitur de querela, quæ uno repudiante accrescit alteri. Quæro quid de iure agendi ad supplementum. pone, ꝑ quidam hns tres sorores vtrinque cōiunctas, & matrem, instituto extraneo matri aliquid relinquit pro legitima, non tm̄, quod sufficeret, sorores aut em præterijt. mater agit ad supplementum, & petit tertiam partem totius hæreditatis, hæres vero scriptus dicit, ꝑ non debet habere, nisi tertiam partem eius, quod erat habitura ab intestato, quo casu non esset habitura nisi quartam partem hæreditatis, & tres uncias. quia alia tres sorores, cum sint utrinq; coniuncte, fuissent admittæ ad h̄ditatē una secum, ut in auth. defuncto. Et sic quælibet habuisset tres uncias ab intestato. legitima ꝑ vero est tertia pars eius, quod quis ab intestato est habiturus. & sic dicit eam non debere habere, nisi unā unciam. Mater vero dicit se debere habere quatuor uncias, & sic tertiam totius h̄ditatis. quia illi fratres, vel sorores sunt exclusi per testm̄. postquam fuit instituta persona non turpis, non. n. pnt aliquid petere, ut C. eo. l. fratres. si ergo sunt exclusi, non faciunt sibi partem, quia perinde est, ac si non essent, ut in hac l. & s̄. eo. l. pater filium. sed si nō essent in rerū natura, mater debuisset habere tertiam totius, ergo & nūc. Et istam partem disputando tenuit lac. But. ut refert Bar. s̄. eo. l. pater filium. sed ipse tenet ꝑrium. nam aut ista mater vult venire iure suo, & non pōt, nisi ad tertiam eius, quod esset habitura ab intestato, quæ est una vncia, ut C. eo. l. parentib. Aut iure accrescendi, ꝑ exclusionē aliorum, & nō potest, quia ꝑ in legitima non est v̄is successio, sed particularis, cum debeatur are alieno deducto, ut s̄. e. l. Papi. s̄. quarta. coniuncta l. nam quod. in si. ad Treb. Sed in particulari successione non habet locum ius accre. etiam inter coniunctos cōiunctione legali, ut j̄. de leg. 2. l. & Proculo. sed requiritur verbalis, vel realis, ut l. re coniuncti. de leg. 3. cum sim. Sed ista mater cum fratrib. defuncti non erat coniuncta, nisi cōiunctione legali, quo ad l̄tamam. Ergo non potest ex ipsorum persona prætere ius accre. & dicit de facto tenuisse. Sed cum pridie contingeret mihi de facto pro opi. la. But. allegabam tex. cum gl. in l. Papin. s̄. unde si quis. ubi per dictionem, quæ sic uni. l. nepti ex filio, augeatur legitima alterius filij, quia debuisset h̄re unciam cū dimidia, si successisset cum illo, cui diminueretur. si cum illo succedit, in casu illo h̄t sextantem. i. duas uncias. Item adducebam alium solemnem testem. l. Old. qui ita consulendo deteriauit q. quæ incipit, qō, an potius. ubi uide. s̄. q̄ mater debeat h̄re tertiam totius per

l. commu. liber. j̄. de bo. lib. & per s̄. sed nostra. Insti. de succe. lib. quem et alle. Bar & Butr. in Auth. quib. mo. nat. effi. sui. s̄. si quis autem. & s̄. si uero. in quib. dicit esse casum. Tamen ab opi. Bart. non recessi. & cogita r̄sum ad iura. eadem qō formatur in filiis per Dy. in l. planè. s̄. si duobus. & s̄. si coniunctim. de leg. j̄. & dic. vt d. l. pater. per Bart. ego autem vltra ipsum faciebam vnam rationem, quia nō accresceret matri ius fratrum, uel sororum, q̄d nunq̄ habuerunt, testamento facto per fratrem non turpib. personis hæredibus institutis. propter quod omnino ab hæreditate prædicta sunt exclusi. ergo matri accrescere nō potest. & per hoc patet solutio ad iura per Old. alleg. cogitabis. Paulus.

- 1 Querela mota ad sententiam lite non contest. num peruenitur.
- 2 Hæres in tota causa licet præsens fuerit, sententia aduersus eum lata in absentia legatarijs non præiudicat.

§. Cum contra testa. Sententia lata in querela, ꝑ præsentem facit ius quo ad oēs, si ꝑ absentem h. d. not. Non respondente. i. non ueniente ꝑm gl. alias non posset perueniri ad diffinitiuam. vult dicere, ꝑ bene r̄ndit libello, & sic fuit lis conte. sed postea in sn̄a non cōparuit. Ex ꝑta no. duo. Primo, ꝑ in querela non potest perueniri ad sn̄am lite non conte. quod Bar. reprobat, quia cum nil petatur a parte, nec possit esse consultum agenti querela permissio nem in pos. ex primo decreto, pōt perueniri ad sn̄am lite nō contest. tit. j̄. l. qui te. & C. si ut se ab hæredi absti. auth. si omnes. & ideo exponas proprie non r̄ndente. l. libello. Et no. ex ꝑ glo. 2. ꝑ licet hæres fuerit præsens in tota causa, sed in sentētia fuit absens, talis sententia non præiudicat legatarijs. dicit tamen Bar. ꝑ acta facta cum præsentem bene præiudicant, & sententia lata præiudicat. secundum Inno. vt notat Bar. in l. si mater. s̄. fin. de excep. rei iudica. tene menti uerba sua.

L E X XIX.

- 1 Querelam intendit quis pro ea duntaxat parte, q̄ ab intestato habiturus est.
- 2 Iuri quod quis sibi competere ignorat, an aliud intendendo renunciare uideatur. Et quid sibi plura habens remedia inualidum intentet, quod efficax existimabat.
- 3 Quere'a & contratabulas in quo distent.

Mater decedens. Querela inofficiosi ꝑ ea parte de iure competit, ꝑ qua ab intestato succeditur. sed si in totum intentetur, in totum testm̄ rescinditur, sed non tota h̄ditas sibi conceditur: sed eam cōicat illi, qui secum ab intestato esset successurus, licet ille fuerit institutus. & ex testō adiuerit, q̄a non videtur repudiasse uiam intestati, quam ignorabat sibi competere. h. d. Bald. diuiditur in quatuor partes. primo ponitur thema, & qō. secundo examinatur pro quæta parte debeat, quis admitti ad querelam. tertio determinat qō, quid iuris sit, si fuit in plus admittus q̄ debeat admitti, quarto elicitur, una cōclusio. Secunda ibi, Respondi filia. Tertia ibi, Ceterum. Quarta in si. ibi, Ex quib. Item secunda diuiditur, quia primo ponitur allegatio pro filia præterita agen. querela. secundo allegatio, & determinatio ꝑ ipsam pro filia instituta secunda ibi, sed non est admittendum. Itē tertia diuiditur, quia primo ponitur determinatio qōnis, secundo respondet tacitæ qōni, & responsonem probat. secunda ibi.

- 1 Nec. n. no. pulcherrimum casum. & no. plures regulas, ꝑ ꝑ pro illa parte tantum potest quis agere querela quam esset habiturus ab intestato. Et no. ad id ad ꝑ quod alle. quod iuri, quod quis ignorat sibi competere, non videtur renunciare. Item, ꝑ ubi quis scit se habere plura remedia ad idem, acceptando unum quod credit ualere, & non ualet, non uidetur alijs renunciare. quod facit ad acceptationem beneficiorum. In gl. sed nonne. ista gl. est not. Sed pone, ꝑ filia præterita agit contra extraneum tantum, & in solidum, pro nouem uncis: nunquid ista filia habebit totum. & ista quæstio hic non tangitur, sed dic. ꝑ totum habebit. quia extraneus in totum est exclusus: quia testm̄ est ruptum, nec alia filia, quæ iam agnouit, & in iure quæsitō non habet locum ius accrescendi. ut l. j̄. interdum. de utufr. accre. & hoc nisi sequeretur absurditas, quia decederet pro parte testatus, sicut uidemus in simili in l. si seruus communis ab extero. de acq. hære. Item quia venit diuerso iure. In gl. inexpugnabilr. & de illo passu utrū eligendo unā uiam pluriū iurium succedendi uideatur renunciare alteri iuri, dic plene per Bar. in l. Pedius. de acq. hære. & per gl. in l. quæ fideic. de leg. 2. similis gl. est in l. qui filium. de acq. hære. In gl. si. no. ꝑ querela inof. & ꝑtab. differunt primo nunq̄ institutis datur querela, quia exhæredatus pro parte tm̄ quam habiturus esset ab intestato agere debet, ut s̄. eo. l. filio. in prin. & hic, j̄. eo. l. circa. contrata. autem datur, etiam instituto aperto sibi edicto, vt l. si post mortem. s̄. si. de bo. pos. contrata. Item contratab. ante & post aditam intentatur, ut l. illud in princ. j̄. de contrata. querela

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

rela autem non, nisi adita hæreditate, vt s. eo. l. Papin. s. si conditioni. Item quia in querela, si semel institutus adierit hæreditatem, & querelatur postea testamentum, institutus minori habet virilem, casus est hic, sed secus est, in contratab. quia si institutus semel agnouit, licet post petatur contratabu. non potest habere amplius, vt l. ex duobus. s. sed illud. j. de contratab. & hoc sentit glo. in fi. quæ tenet ipsam ueritatem, licet dicat sibi non placere. Et est ratio differentia, quia in querela totum testamentum rumpitur, & eius etiam institutio. ideo habet virilem. secus per contratab. quia per contratab. non rumpitur institutio. & ideo in ampliori parte non potest succedere.

L E X XX.

- 1 Carboniani commoda qua, ac quot sint.
- 2 Quorum bonorum interd. quando detur. quando poss. l. edicto.
- 3 Conditionis melioris esse non debet, qui status dubij est, quam certi.
- 4 Carboniani beneficio in possessionem missus, an actiones, & quas mouere possit.
- 5 Carboniana possessio num ius misso tribuat.
- 6 Remedia duo simul an intentari possint.

QVi de inofficioso. Carboniana bonorū possessio nō datur ex hæredato siue negetur filius, siue non. illi uerō datur, qui hoc ipso, quod alias uere non est filius, est hæres,

- 1 uel bon. poss. h. d. lac. But. Et no. hic tria commoda Carboniani. primum est, quia missus ex eo uerē possidet, vt hic, & l. 3. s. missum. ad Carbon. Secundum est, quia de bonis recepit alimenta, quod in alijs possessorijs adipiscendæ possessionis nō reperitur, vt missus in possessionem, per interdictum quor. bon. vel conditionē ex l. edicto. C. de edic. diui Adri. debeat de bonis interim habere alimenta. Tertium est, quia missus ex eo intentat actiones hæreditarias, de quo dic, vt statim dicam in gl. Est & quartum. quod hic non continetur, quia durante pupillari aetate nō cogitur respondere super petitorio, quia essent ibi fiendæ probationes de statu, quæ debent differri in tempus pubertatis. C. ad Carbo. l. j. Est & quintum, quia filius admittitur ad istam bon. poss. extraordinariam petendam, etiam si non petierit bon. pos. ordinariam, & sic non habeat ius in re, ut notat glo. ordi. in d. l. j. quæ est no.
- 2 Secus in alijs possessorijs adipiscendæ. Nam ꝑ quor. bon. non datur, nisi primo quis petierit ordinariam bon. poss. puta secundū tab. vel vnde liberi. nec possessorium l. edicto. competit antequā sit adita hæreditas ex testamēto, licet hoc faciat dubium. Bonorum poss. puta, si dicat patrem decessisse intestatum, vel dicat se præteritum: nam tunc hoc ipso, ꝑ constabit eum filium, apparebit ipsum esse hæredem ab inte. vel bono. poss. per contratab. vel vnde liberi. sed exhæredatus licet sit filius ante prolatam querelam, nō est hæres vel bon. poss. Non patitur j. dicere, ꝑ interim intētabit actiones hæreditarias, quod dic, vt in gl. Nec actionē. s. hæreditatis petitionem. ista non est hæreditaria. quia nunquam competit de facto. & dic, ꝑ potest eam intētare prolata prius, & terminata querela contra hæredem scriptum. vel dic, vt in gl. Confiteretur. i. dicere quia etiam si hæres cōfiteretur ipsum esse filium, tamen postquam est exhæredatus, non sequitur, ꝑ esset hæres, aut bon. poss. & sic non competit sibi Carbo. Idem, ꝑ ergo si quis negat. Quia non debet esse melioris conditionis in statu dubio, q̄ in statu certo. quod tene menti, secus esset, si diceret se præteritum, uel patrem decessisse ab intestato: nam tūc si aduersarius confiteretur ipsum esse filium, hoc ipso constaret ipsum esse hæredem, uel bon. poss. & ideo si negat, competit Carb. In gl. nō
- 3 patitur, ꝑ quærit an missus ex Carboniano possit mouere actiones, aut quæritur de peti. hæred. quæ non est hæreditaria, aut de alijs particularibus hæreditarijs. de primo dic. Aut quæritur, an possit, & dico, ꝑ sic, etiam ꝑ illum, qui negat eum esse filium, debet tamen plenē probare de filiatione. casus est in l. j. ad Carb. C. aut quæritur, an bene faciat, & tunc aut expedit sibi, ꝑ discutatur statim de statu, vt qui habet probationes in promptu, quæ possunt perire, tunc bene facit. vt l. 3. s. duæ causæ. ad Carbo. aut non habet in promptu, nec sibi expedit, ꝑ de statu disputetur. & tunc male facit intentare petitionem hæreditatis, quia necesse habet probare de statu. vnde debet esse cōtentus de prouisione Carb. ita intelligitur. l. j. C. de Carbo. Si uero vult intentare particulares actiones hereditarias, tunc, aut contra illum, qui negat ipsum esse filium, & dicit se hæredem: & non potest, quia per hoc fieret præiudicium petitioni hæreditatis. nam si condemnaretur, præiudicaretur ipsum non esse hæredem, illum qui dicit se filium. & ideo super sedebitur vsque ad tempus pubertatis. Ad hoc s. de iudi. l. per minorē, & quod ibi notatur. de arbitris l. non distinguemus. s. si is. Aut contra alios. & tunc aut nullam præstitit satisfactionem, & non agitur quia non datur sibi bonorū administratio, vt j. ad Carb. l. sed & si is. s. denique. Aut satisfactionem præstitit, & tunc, aut vult agere tanquam curator bonorum, & potest, ut l. pe. ad Carbo. Quod videtur intelligendum de actionib. tempore perituris, vt in hac glo. Aut vult agere tanquā hæres, vel bonorum possessor, & tūc aut non petijt bo. pos. ord.

scilicet vnde liberi. vel contratab. sed tantum extraordinariā Carbonianam, & tunc non potest, gæstalis Carboniana non tribuit sibi ius in bonis, vt no. s. eo. l. Papin. circa prin. in gl. q̄ incipit tres sunt. Nec facit ipm esse filium. Et hic est casus in l. 3. s. missum. ad Carb. Aut petijt bo. pos. ordinariam, & in illa se fundat, & tunc pot. vt d. s. missum. coniuncto. s. fi. In gl. fi. ista glo. est not. & bene arguit circa intellectum. tñ dicit, ꝑ executio potest fieri in peti. hære. obtenta in querela. quod non est uerum, vt est expressum. s. eo. l. posthu. s. si quis ex his. Item in eo, quod dicit de actione in factum, non est uerum: quia requirit iudicium ordinarium: secus est in iudicis officio, quod ex sententia descendit, vt l. si prætor. s. fi. s. tit. j. & l. minor 25. an. circumuent. s. de min. & l. qui restitueret. j. de rei vend. In fi. glo. quærit de no. q. ꝑ duo remedia possunt intentari. vnum purē, aliud sub conditione. concor. l. j. de act. & ob. & ibi no. Et Bal. arg. huius gl. formabat libellū super vsuris repetendis per debitorem, qui tñ iurauerat, non repetere, & faciebat sic, ꝑ impetrato rescripto petebat iurm remitti, per c. debitorum. extra de iureiu. quo remisso petebat vsuras. Sed vt ipse dicit, iste libellus fuit repulsus, & bene quia eo ipso, ꝑ quis petit venit contra iuramentum, & in hoc peccat. ideo non pot. petere, nisi prius, sibi remissum fuerit, quæ ratio cessat hic.

L E X XXI.

Eum qui inoffi. Qui fraude hæredis scripti defiluit a querela, deflitisse non videtur. h. d. Et est arg. ꝑ si quis renūtiat beneficio credens, sibi aliud esse colatum a Papa, cum non sit, & hoc fecit ad inflātiā alicuius, qui fraudulenter eum induxit, talis renuntiatio non valet, probatur etiam. in l. mater decedens. circa fi. ibi. nam, & hi, qui nesciāt etiam. Paulus de Castro.

§. Item quæsitum. Hæres qui soluit legatū: sciens testm posse querelari non repetit, quia donatio videtur, h. d. & sic no. ꝑ paria sunt scienter solvere indebitum, vel id, quod potest ex post facto indebitum fieri, quia neutro casu repetit. Pau. de Cast.

§. Idem respondit. Causa cōfusionis reducta ad non causam, reintegrat iura in pristinum statum. Bal. ꝑ no. per Cy. C. eod. l. si maritus facit l. dominus. j. de usufruct. In glo. Docto. in d. l. si maritus. tenent contrarium, & faciunt differentiam, utrum acceptando delinquat, uel non, dic vt ibi.

L E X XXII.

- 1 Hæreditas matris filio, num fforum iure queratur. & quid de hæreditate filij emancipati.

Filius non. Acceptatione legati facta per patrē nō tollitur querela filio competēs. hoc primo. quam potest etiam ipse pater nomine filij intētare, licet nomine suo non possit h. d. secundo. item intentans querelam ex persona alterius, & succumbens, non perdit commodum ex testamento. hoc tertio & ultimo dicit total. Et not. tex. ibi, Quoniam alij commodum victoriae parat. Per quem vñ, ꝑ etiam de iure fforum hæreditas matris quæretur filio. de quo plenē disputat gl. in l. is qui hæres. de acq. hæ. & per Doct. in l. j. C. qui admit. ad bo. pos. idem videtur dicere gl. de hæreditate filij emancipati, ꝑ etiam olim querebatur nepoti in potestate aui re tento. C. de pet. hære. l. si putas. quod est falsum, ut probatur expressē. in l. filium. de colla. bon. & uide in l. pater filium: iure successionis. no. ꝑ aliquid cōpetit iure successionis, quod non com peteret nomine proprio, facit j. de his quib. vt indi. l. qui Titij testamentum. facit l. fi. in prin. de leg. 3. Gl. inducit ad q. de illo, qui tulit sententiam primam, a qua fuit appellatum ad superiorem, quo de officio remoto, post iud. fuit ad illud assumptus, ut possit iudicare de sua sententia, quia non facit tanquam primus iudex: sed tanquam secundus, de hoc dic, ut l. eos. C. de appella. & adde, quod no. in l. j. j. de excep. rei uen. Paulus.

L E X XXI.

Si proponas. Emancipatus præteritus non habet querelam, sed contratab. sed exhæredatus habet querelam contra institutum, etiam si sit filius eius. & in potestate aui retentus, & si obtineat iungitur filio suo in hæreditate per titulum de coniun. h. d. No. hic gl. no. ꝑ titulus de coniun. gen. cum eman. libe. est correctus. de quo dixi in l. Gallus. s. & quid si tantum. de lib. & posthu. Paulus.

§. Si hæreditatem. Per contractum factum cū hærede, tanquā herede perdit quis querelam. h. d. facit in arg. ꝑ filios primi matris nonij ꝑhentes cū nouerca, cui plus fuit relictum, quam eis, ut uideantur renunciare beneficio l. hac edictali. C. de secun. nup. Bal. Paulus.

- 1 Exhæredatus cum ad querelam in totum propter alterius exclusionem uenit. quo iure uenire censeatur.
- 2 Ius accrescendi post querelæ agnitionem locum habere.
- 3 Ius accrescendi contra testatoris uoluntatem procedere.

§. Si duo sunt. In querela agnita postea repudiata locum habet ius accrescendi. hoc dicit. Nota

1 not. Ergo primo, quod quoniam vnus exheredatus venit ad querelam in totum per exclusionem alterius, non venit iure proprio, sed iure accre. quod habet locum in particulari successione inter disiunctos, vel coniunctos coniunctione legali, vt l. & Proculo. de le. 2. & sic facit ad q. de qua dixi in l. qui repudiantis. §. c. Secundo no. 2 quod post agnitionem querelae locum habet ius accre. secus est in hereditate, quae post agnitionem alteri non accreuit, ut l. §. in terdum. de usufr. accre. & no. §. eo. l. mater. in glo. sed nonne ratio est: quia per agnitionem querelae non acquiritur ius in bonis, sed in agnitione hereditatis, uel legati. quod tene menti. Tertio not. 3 quod ius accre. procedit contra uolun. testatoris, nam querela non est ex uoluntate, sed contra quod est contra glo. quae dicit, quod ius accre. procedit ex tacita uolun. testatoris. in l. si Titio & Mauius. §. 2. de leg. 2. Sed dic, quod illud est uerum regulariter, sed non semper, vt hic. Paulus. uel dic, quod in his, quae ueniunt a testatore cessat ius accre. contra eius uolun. ut in contra. in his autem, quae ueniunt, uel dantur a lege, accrescere: licet sit contra ipsius testatoris uoluntatem utrunque ut ius accre. casus est hic.

L E X XXIII.

Circa inoffi. Ex postfacto potest quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. ad hoc alleg. dic ex postfacto. i. post aditam hereditatem, sed ante non, ut infra de iniusto testamento. l. si ego.

L E X XXV.

Si non mortis. Datum inter uiuos computatur in legitima. & si hoc fuit dictum expressè, a querela excludit. hoc primo. & si non sufficit ad legitimam: agit ad supplementum, hoc secundo, & etiam ab intestato succeditur cum fratrib. hoc tertio. de primo dic, ut plene dicitur §. e. l. Papi. uel. si quis mortis. de secundo dicit gl. quod est additum a compositoribus noui iuris: quia ius agendi non fuerat introductum isto tempore, sed per Iustinia. ut de inof. test. C. l. omnimodo. tñ potes dicere, quod hic loquitur in donatione in qua filius semel consensus, non. n. poterat aliter fieri cum sit p̄tus. unde cū per talem consensus excludatur a querela, ueniens erat, quod si aliquid sibi deficeret, suppleretur, sed l. omnimodo. loquitur in hereditate, uel legato in qua filius non p̄senserat. unde si non sufficiebat, nō tenebatur olim acceptare, sed hēbat querelam. Sed hoc per Iusti. introductum est, ut acceptare teneatur, & agat ad supplementum. Et si dicas postquam filius consensus in donatione et si modica sit, debet sibi imputari ut perdat querelā, nec agat ad supplementum, ut l. Papi. §. si condōni. §. eo. & l. si pars. §. si. resp. quod illud procedit, quoniam consensus in eo, quod sibi relictum est in testō. nam tunc dicitur ipsum approbare. sed hic p̄senserat in donatione, quod sit extra testm̄. vñ cū grauet in uno, quia querelā perdit, releuat in alio, quia ad supplementum, agit, quod tene menti. & per istum tex. p̄tulit si statutum dicit, quod filia dotata arbitrio boni uiri non succedat, modicum habuerit in dotē inspecta p̄dōne p̄ris, & q̄titate bonorum quibus nō succedat, quod si petet sibi suppleri dotē: quia ius agendi ad supplementum non solum hēt locum in hereditate, uel legato, ut l. omnimodo. sed et in datis inter uiuos. ut hic, quod puto no. de ultimo dic, quod donatio simplex tunc p̄fertur ab intestato, quoniam facta est filio emancipato, ut l. lib. C. de colla. & ita intelr hic: si uero scā sit filio in p̄tate: dic, ut plene no. per Doc. C. eo. tit. auth. ex testō. Item no. ibi uiri boni arbitrio, quod supplementum legitimae sit arbitrio boni uiri. Idem habetur. C. eo. l. scimus. circa prin. pro quo dicit Old. quod si iudici uidebitur, fiet suppletio in una re tantum. si non expedit, quod singulae res diuidantur, quicquid in alijs quartis dicatur, ut no. in l. filium quem habentem. fam. ercif.

§. Si quis. Ius imperfectum intentatū, & ex postfacto fornicatum p̄demnationem inducit. h. d. Bal. uel sic. Si querela sit intentata per illū, cui non p̄petebat in actu, sed in habitu, si pendēte iudicio superueniat ius in actu cū effectu, vñ intentasse querelam. h. d. Et quod feretur inia pro eo. quia ex cā p̄tate. litis conte. superuenit. quod dic, ut l. non pōt uideri. §. de iud. & adde quod no. §. eod. l. p̄ filiū. per quā l. pone hic casum. Paulus.

L E X XXVI.

Si sub hac. Libertas data causa implendae conditionis in testamento inofficioso adiectae non rescinditur, sed eius pretium a manumisso soluitur. h. d. Bar. Et no. quando quis propter causam aliquam perdit ius, quod habet, reducta causa ad non causam recuperat illud, uel estimationem eius, ut dictum est supra eo. l. eum qui. §. si. per quod inducitur. in ar. quod si quis renuntiat beneficio ueteri, acceptando nouum, quod postea ab ipso euincitur. recuperat uetus. ut ipse no. Archid. §. q. 3. c. talia. & alleg. hanc l. Bal.

L E X XXVII.

Si instituta. Si querela iam mota per transactionem remittatur, remissa nō uidetur, nisi fides transactionis seruetur. hoc dicit: illa tamen transactio pro non facta habetur. & ideo decedens ad heredem non transmittit t̄quam si p̄parata non fuisset. C. de transac. l. cum mota. dic, ut ibi per Pau. & Cyn. Paulus.

Exheredatio eius quem quis filium negat, num efficax sit.

§. Ei qui se. Licet exheredatus fuerit in testō appellat⁹ non filius, tñ hēt querelam. h. d. An autē teneat exheredatio illius quem quis negat filium, dic, quod aut non negat in ipso actu exheredationis, sed in alia parte testamenti, & tunc ualet, ut hic. §. m. gl. Si uero in actu exheredationis, tunc aut p̄t errauit credens ipm̄ non esse filium cū esset, & tunc non ualet, quia deficit causa finalis, ut §. de li. & posthu. l. posthu. §. si. & ad Carb. l. j. C. p̄sumo aut ipm̄ errasse, quoniam in uita non hēbat ipsum pro filio. si uero non errauit, ut quia in tota uita sua habuerat eum pro filio, & ita tractauerat, tunc talia uerba non ualidant exheredationem, quia non p̄sumuntur dicta cum illa intentione, quod credat eū non filium, sed ex iracundia quadā, sicut solent aliqui dicere iste non est filius meus, quia non sequit̄ mores meos, uel nō diligit me, sicut debet, ita intelligo l. 3. circa prin. de liber. & posthum.

§. de inofficioso. Testm̄ militis non impugnat per querelam. h. d. priuilegium testatoris p̄fertur priuilegio filij exheredati. h. d. no. & sic no. quod priuilegiatus non utitur priuilegio suo contra testm̄ priuilegiati. de quo dic, ut in auth. quas actiones. C. de sacros. eccl. per Cy. & de materia istius §. uide plene per eundem in l. si. C. eod. tit.

1 Nepos quis dicatur.

2 Præsumptionem pro sententia esse, & si ab ea appellatum sit, & lata sententia pro actore fructus beneficij sequestrantur.

3 Actor qui pauper est uincens ab eo alimenta habere debet, & item pro litis sumptibus si unde eos faciat, non habeat.

§. De inofficioso. Si exheredatus obtinuerit in querela per vnam sn̄iam, licet ab illa fuerit appellatum, si tñ est pauper, dñt sibi de aduersarij bonis alimenta decerni, & aduersarius ad hæc p̄standa cogi vsq. ad fin. litis. h. d. No. hic in uerbo nepos, & in uerbo patrum. quod nepos appellatur filius fratris. & ita dicitur §. m. communem usum loquendi, sed propriè dicitur filius filij. de primo tñ hē hic. & 10. coll. quib. mod. fratrum fil. admit. §. si fratris. & C. de succes. edic. l. 2. & no. extra de scisma. c. 1. lib. 6. p̄c. c. solit. eo. lib. & no. per Io. And. de elec. c. fundamenta. in nouella. Secundo not. quod p̄sumitur pro sententia. licet ab ea fuerit appellatum, facit l. Herennius. §. Caia. de euic. & quod no. in c. bonæ. per Inn. & in hoc uidetur fundari clem. 1. de seq. uest. po. & fruc. quae dicit, quod lata una sententia pro actore fructus beneficij sequestrantur. Tertio not. 3 quod si actor est pauper postquam obtinuit per unam sn̄iam, debet habere alimenta a reo. & et pro sumptibus si nō habet unde faciat ar. ut hic, & l. si. C. de or. cog. In contrarium facit l. Imperator. de tu. & ra. dist. dic, quod aut agitur actione personali, & tunc alimenta, neq; sumptus debent decerni, ut ibi, Aut actione reali. uel mista pro rebus. quas dicit suas, & tunc, aut pro modica re, uel tali, de qua non percipiāt fructus & idem, quia est eadem ratio. Aut pro magna parte bonorum, & tunc, aut est uera p̄sumptio p̄ agentem, & dicunt decerni postquam obtinuit per unam sententiam. Nam hic erat p̄sumptio p̄ eum p̄p̄ exher. sed si nō esset p̄ eum p̄sumptio, & esset talis quem constaret nulla bona habere, tunc vñ quod statim debēt sibi alimenta decerni. ut in d. l. si. de ordi. cog. & de lib. agno. l. si ne get. Vlt. dicunt quidam, quod iste §. limitat l. quae de offi. quia illa procedit, nisi exheredatus habuerit vnam sententiam pro se. sed tu dic, licet tunc debeant sibi decerni alimenta, ut hic no. tamen competet sibi bon. pos. Car. per quam plus consequeretur, quia esset in possessione bonorū, & actiones hereditarias intentaret. ut ibi.

1 Preteritio matris, uel quae se filium habere sciat, pro exheredatione habetur. Et exheredationem uariè dicit.

§. De testamento. Quando testamētum est inofficiosum re, non consilio, licet competat contra ipsum querela, legata tamen firma permanēt ipso per querelā expugnato, secus si esset inofficiosum re, & consilio. h. d. secundum gl. cum l. seq. & secundum istum intellectum audiui a domino Bal. quod ipse oppo. de ista l. cum repeteret. l. filio p̄terito. qui tenet ibi, quod si p̄tereretur filius quē quis ignorabat se habere, rupto testamento non conseruantur legata per illam auctoritatem. quia si sciuisset filium hēre non p̄terisset, secus si sciebat. Et ad hoc inducit l. sicut certi. & l. si cum uel in vtero. de testa. militis & l. si is qui. de iure co. contra quam oppo. Bal. de l. ista ubi mater p̄terijt filium, quem ignorabat se habere. & dicit quod cum filius non fuerit fraudatus consilio matris remaneant legata firma, quia non est, quod sibi imputetur. Sed Bart. tunc non rñdit, sed quod uolebat uidere, & die seq. rñdit, quod alia lect. Azonis est uerior §. m. quam. h. d. Siue testm̄ sit inofficiosum re, & consilio, siue re tñ, ipso rescisso per querelam rescinduntur legata, & secundum istā Paulus corrigat sententiā Imperatoris, Pau. Cast. nouae p̄aec. in ff. Vet. C simile

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

1 simile. s. de mino. l. Aemilius largianus. Et t. no. q. præterito matris habetur pro exhære. etiam si filium noscat se habere. & dicitur ista exhæredatio largissimè sumpta: quia non pcedit ex mente, nec ex verbis s. m. Bart. tamen dic de hoc, vt dicam in l. pater filium. est & alia, quæ d. r. largo modo sumpta. s. q. procedit ex mente, non ex verbis, vt præterito militis, quæ h. r. pro exhæredatione, si sciebat filium habere. n. o. alias vt d. l. sicut certi. cum seq. de testa. militis. est & alia strictè, & propriè sumpta, quæ fit ex mète, & verbis expressis, de qua in l. 3. de libe. & posthu. Item no. Bart. in l. filio præterito. de iniusto testamento.

L E X XXIX.

1 *Tertius in causa interueniens si eius interfit, an admitti debeat. & an debeat citari.*

Si suspecta. Legatarij pro suo interesse possunt ad dem scriptum, si de collusione dubitât. Item possunt testamentum defendere, & a sententia contra hæredem lata appellare. h. d. no. De t. isto tertio, q. interuenit tertio, si sua interest, quod facere possit, vide, quod plenè no. Inno. in c. cum super. de re iudi. & de spon. c. veniens in fi. de ma. & obed. c. humilis. & de excep. cum inter. Et adde gl. s. quibus ex cau. ma. l. cum miles. s. si quis reip. q. n. o. solum potest venire, sed est citandus. sed tu dic, vt no. Inno. in d. c. humilis. Paulus.

1 *Filio naturali tantum num aduersus patris testamentum remedium aliquod competat. Et sententia a transactione quo ad effectus suos quid distet, usque numero seq.*

S. De inofficioso. Filius naturalis habet querelâ contra testamentum matris. h. d. Sed t. contra testm. patris nullum remedium competit filio naturali, licet hodie ab intestato in certa portione succedat. vt no. gl. j. de t. ta. l. j. in prin. & Insti. eod. s. cum autem. Quamuis si super querela mota trãsigerent, legata & libertates firma permanerēt. de quo dic plenè, ut in l. controuersia. s. de transac. Alium effectum habet sententia, quia per ipsam rescinditur testamentum, vt s. eo. l. Papin. s. si. & alium transactio, per quam non rescinditur, ut hic, sed alibi iudicatur ad paria. s. quo ad decisionem litis, quia per utranque deciditur, & ex utraque paratur exceptio litis finitæ, ut C. de transact. l. fratris. & l. j. in fi. ad Tertullianum facit l. fi. infra mandati. quæ l. est no.

S. Quoniam femina. Fœmina non potest adoptari, & per ipsam adoptatus non potest habere querelam contra testamentum eius. Et sic not. exhæredationem eius, quem quis putabat filium adop. cum non esset, non inuadit institutionem, vt C. de fideicom. l. eam quam. & de hæredi. instit. l. nec apud. licet in contrarium faciat infra ad Carb. l. j. s. Papin.

S. In ea prouincia. Querela debet intentari in loco ubi hæres habet domiciliu. hoc dicit. sed gl. dicit, quod etiam ubi est maior pars hæreditatis. vt in l. si fideicom. de iudi. sed ibi non debet agi, nisi in loco domicilij secundum Cyn. quod est no. igitur cum agitur, non sortitur quis forum ex actu. Paulus.

L E X XXX.

Adversus. Pater contra testamentum filij in adoptione dati, & de quasi Castrensi peculio testantis habet querelam. secundum glo. ff. Ex quo habes, quod de iure isto quasi Castrense peculium non erat priuilegiatum, sicut Castrense. hodie secus, vt l. fin. C. eod.

S. Tutores. Agens querela nomine alieno, & succumbens, non perdit commodum ex testamento. Summa vt s. eod. l. filius. s. multo magis. Paulus.

L E X XXXI.

1 *Statutum a prætore in uenientibus ab intestato, vt primis exclusis sequentes ueniant successores locum etiam habere in remedijs aduersus testamentum.*

Si quis. In querela locum habet successorium edictu de gradu in gradu, & de capite in caput. h. d. uel aliter sic: excluso illo cui ex ordine primo loco querela competeat, sequens in ordine, uel in gradu per successorium edictum admittitur ad eandem hæreditatem. t. Quod ergo p. ror statuit in uenientibus ab inte. ut exclusis primis ueniant sequentes successores, ut j. de succ. edic. per totum, locum habet etiam in remedijs contra testm. ut hic facit j. de bo. lib. l. 2. De quo dic, vt plenè in l. pater filium, & adde, quod dicitur in l. si quis posthumos. s. si filium. de lib. & posthu. In tex. sequens. s. in gradu, vt nepos qui est in alio gradu, quàm filius. vel dic, sequens. s. in ordine, vt pater, qui est in eodem gradu cum filio in diuerso ordine, & in diuerso capite, quia primo vocatur filius, secundo pater, ut s. l. pater filium, & intelligitur, q. iste sequens sit exhæredatus. alias non habet querelam, sed contratab. ut ibi dicam.

S. Quantum. Querela competit contra institutos siue sint de lib. siue de extraneis. h. d. illud

quod dicit de libe. est uerum, quatenus habet quantum habitus esset ab intestato, alias secus, ut infra eo. l. mater deced. & sic non est differentia in effectu inter querelam. & contratab. quo ad hoc. Sed glo. uideretur casus facere. nam utraque datur contra institutos, & liberos, sed neutra datur, ubi liberi non plus habent, quàm essent ab intestato habituri.

S. Si hæres. Licet exhæredatus succedat instituto, n. o. p. p. eam perdit querelam, secus si rem aliq. hæreditariam ab instituto sibi relictam agnoscat, uel test. in of. se subscribat. Nam his casibus, vt approbare iudicium defuncti. h. d. vsq. ad fin. Nocebit. dic contra hæredes, si sint pro parte instituti. vel dic, q. legatarios per modum conditionis, quia si petant legata, excludam eos dicendo testamentum esse inofficiosum. But.

L E X XXXII.

Si exhæredatus. Præstas patrocinium legatario, uel procuracionem querelam perdit: idè si hæres existat legatario, & idem si ex persona sua petat legatu. h. d. Opp. q. prin. de l. si pars. in fi. s. eo. ubi dicitur, q. si exhæredatus consequitur legatum ex test. ut alterius ministerio qui rogatus erat restituere, & sic ad commodum alterius receptat, non perdet querelam: ergo nec per aduocationem, vel procuracionem procurando. cum hoc sit ad commodum alterius, Sol. dic, quod in recipiendo non defendebat testamentum: hic sic.

De petitione hæreditatis. Rubrica.

Dicitur est s. tit. prox. de querela, quæ præparatoria petitionis est hæreditatis, sequitur de ipso præparato uidentium. & primo iuricon. ponit de peti. hære. directa. s. in hoc tit. cum seq. Secundo, ponit de utili. s. in tertio, & quarto ti. & hoc prout vt utilis inspecta conditione agentis. Sed dicitur aliquando utilis inspecta conditione conuenti: & de hac dicitur in l. nec ullam. s. quod si quis a se. j. e. Item iste tit. diuidit in 5. partes. Nam primo ponitur cui competat hæreditatis petitio in tribus primis legibus. Secundo ponitur contra quem hæc incipit in l. regulariter. & durat vsq. ad l. Item uidentium. s. nunc uideamus. ibi, tertia. in qua ponit, quæ res ueniant usque ad s. pridie. ibi, quarta. in qua ponuntur uerba senatuscon. per quod fuit hæc actio introducta cum expositionib. iuricon. & durat usque ad l. Si bonæ fidei. s. petitio. ibi, quinta. & ultima, in qua materiam explicat usque ad finem titu. Et no. in hoc tit. meliores leges, quæ sint ad materiam Inn. quam ipse tractat in c. nihil. de elect. l. cum quis possidet prælaturam, uel beneficiu in quo non habet ius, uel de quo tangam in l. Item ueniunt. in prin. j. eo. & ubicunque cadet.

L E X P R I M A.

- 1 *Ius uetus nouum ac nouissimum, quod nam dicatur.*
- 2 *Hæredem hæredis testatoris hæredem esse.*
- 3 *Hæreditas num adiri possit ex eo testamento, quod filij præteritione nullum est, per filium tamen approbato.*

Hæreditas. Pertinet ad nos hæreditas iure ueteri. l. xij. tab. uel nouo. l. senatuscon. Item ueteri, aut ex test. aut ab intestato. Item si ex test. aut ex persona nostra immediatè, aut mediatè, ex persona alterius. h. d. No. t. q. ius d. l. xij. tab. alibi d. r. ius Galli, ius uetus. s. ut l. Gallus. s. ille casus. de lib. & posthu. Sed dic, q. diuersis respectibus. nam l. xij. ta. dicitur ius uetus respectu aliarum partiũ iuris, quia illa uenit a Grecis, primo fuit in orbe, quàm aliæ leges fierent per populum. unde leg. aliæ per populum, uel principem factæ d. r. ius nouum resp. alterius, sed ius Galli d. r. ius uetus resp. leg. Velle. q. fuit facta post illud. sed respectu l. xij. tab. diceretur nouum. per hoc patet, quod senatusconsulta, quæ appellantur ius nouum respectu l. xij. tab. dicerentur ius antiquum resp. nouellarum constonum, & authenticorum, patet, ergo quomodo debeant intelligi ista cõtraria de iure, ueteri uel nouo, quia si proferuntur a lege, in dubio intelliguntur l. xij. tab. ut hic, & in l. 2. s. si mater. ad Tertul. nisi aliud diceretur pp. subiectam materiam, ut in s. ille casus. Si uerò proferuntur ab homine, tunc secundum communem usum loquendi appellamus ius uetus, ius ff. ius nouum, ius Codicis. ius nouissimum, ius Authenticorum. facit quod no. in l. 1. de leg. 1. Secundo s. no. in l. ueluti. quod hæres hæredis testatoris est hæres. concor. l. fi. C. de hære. insti. l. paterfa. de vulg. & pup. ubi est l. singularis. Sed gl. hic disputat, an dicatur hæres primi testatoris ab intestato, uel ex testamento. determinat quod dicatur hæres eo modo, quo fuit primus hæres, & tenet omnes. Ad quod facit, quod alibi d. r. q. talis hæres habeor, qualis est is, per quem hæres efficitur. j. de acq. hæred. l. qui aliena. s. interdum. ubi hoc probatur posset etiã dici s. m. Bal. q. nec simpliciter sit hæres, sicut ille, nec simpliciter sicut ipse, sed mistim: quasi duobus capitibus adiunctis,

ctis,

Etis, ut dicitur in l. si in d. l. Gallus. s. ille casus. de libe. & posth. Ultimo
 3 f. no. gl. que incipit non iure, in si. que tenet, & ex testamento nul-
 lo per prateritionem filij, licet per filium approbato, non possit
 ad hereditatem de iure civili, sed necessaria sit bonorum possessio
 f. m. tab. & est casus talis, ubi bono. poss. est necessaria. Item no. in
 l. certum. C. vñ cognati & ibi plene. & l. qui uxorem. de iniusto
 testamento. & de vulg. & pup. l. si quis eum. quas gl. no.

L E X IIII.

1 Hereditatem uel ab eo peti posse, qui rem unam duntaxat possideat. Et num-
 tunc ad totius hereditatis restitutionem, licet unam possideat, sit obligatus.
 2 Sententiam ferri posse, super eo, quod post lit. contestat. superuenerit.

Si hereditatem. In hac actione condemnat reus
 ad omnes res, quas reperit possi-
 dere tpe snia, licet illas non possideret tpe litis conte. h. d.
 1 Et no. duo, q. hereditas petitur ab illo, qui rem unam tm
 possidet. concor. j. eo. l. licet minima. Sed an sit obligatus ad re-
 stitutionem totius hereditatis, licet rem unam possideat? vide
 quod no. infra ti. primo. l. prima. circa princ. in glo. que incipit. i.
 2 vendicando. Secundo f. no. sententiam ferri super eo, quod su-
 peruenerit post litis contesta. de quo dic, ut plene in l. no. potest
 videri supra de iudi.

L E X V.

1 Controversia fieri quando dicitur, & quando lis. Et quid de eo qui sub pena
 controversiam pro misit non facere per quos actus in poenam incurrat.
 2 Controversia sola rem litigiosam in hereditatis petitione, uel ante litem con-
 testatam fieri.
 3 Controversia sola quem malefidei possessorem reddit ob idq. ad usuras, & fru-
 ctus perceptos teneri. Et prescriptionem, uel quo ad omnes effectus inter-
 rumpi.
 4 Denunciatio ante possessionem apprehensam, num quem in mala fide consti-
 tuat.
 5 Hereditatis possessor satisfatione prestita res hereditarias, uel post litis con-
 testa. alienare potest.
 6 Legitimus administrator num res hereditarias ne dum cautione prestita in-
 dicit saltem autoritate alienare queat.
 7 Satisfationem quam heredita. petitione conuentus prestare tenetur dupli-
 cem esse.
 8 Prælati cui de prælatura, aut beneficio controversia mouetur, an possit inte-
 rim bona ecclesie alienare.

Diuus. Possessor hereditatis post motam controuer-
 siam, non potest aliquid alienare de heredita-
 te, nisi prestita satisfationem de hereditate restituenda,
 da, vel æstione, uel nisi iudex hoc permiserit. quod face-
 re potest pp causas necessarias hic expressas, et si satisfationem non
 prestita. h. d. f. m. intellectum Bar. & verum. Sed secundum gl.
 prestita satisfatione multo minus possit alienare: qa satisfat de
 non alienando. sed hoc non dicitur in lra, immo est ipsam destruere.
 unde tene primam lect. Prohibendum. si ipso iure, uel dic, non p-
 mittendum. non enim est necessaria noua prohibitio iudicis, quia
 1 ista est prohibitio. No. hic plura. Primo, f. q. controuersia dicitur ante
 litis contestat. per solam citationem intelligi. Lis uero dicitur fieri p cõ-
 testationem. facit s. de procu. l. non solum. s. si status controuer-
 siam. Et quod no. per Cy. in l. si quis maior. de transactionib. & p
 gl. in l. Lucius. s. tres heredes. ad Treb. ut dicantur fieri ante lit.
 contestat. ut C. de regund. l. 3. Et per hoc determinabitur quæstio,
 si quis promittit mihi non facere controuersiam, uel non moue-
 re litem sub poena. per quos actus incidat in poenam. de quo dic
 2 ut d. l. si quis maior, per Cy. Secundo no. f. q. in pet. hered. res effi-
 citur litigiosa per solam controuersiam et ante lit. cont. & hoc
 est speciale in hac actione secundum ista tempora. nam secus e-
 rat in particularibus iudicijs, licet hodie sit idem, ut gl. dicit. Itē
 3 per solam controuersiam ad usuras, & fructus perceptos, & per-
 cipiendos etiam si a principio fuisset bonæ fidei, quis tenet, & et
 interrumpitur præscriptio et quo ad omnes effectus, quos parit
 litis contestatio, ut in eadem l. Item ueniunt. s. petitam. in l. sed,
 & si lege. s. si ante. secus in particularibus iudicijs, in quibus ille.
 qui semel fuit bonæ fidei, non efficitur malefidei, nisi p contestat.
 quo ad usuras, uel fructus, uel interruptionem præscriptionis, ut
 l. si alienam. de usufruc. pro emptore. & l. qui scit. s. si. de usuris. so-
 4 la f. tamen denunciatio facta antequam quis incipiat possidere,
 non facit quem malefidei possessorem, tã in particularib. q. in vñ-
 bus iudicijs, ut C. de rei ven. l. si quis fundum. de leg. præstan. l. vi-
 rilis. s. si adierit. & Cy. C. eo. ti. l. i. dicit tñ ipse unum verbū. no. q.
 et in peti. hered. q. mouetur q. ti. possidētem, quod aliquñ ptingit,
 ut j. eo. l. nec ullam. s. q. si qs p solam controuersiam non efficit
 malefidei, sed requirit contestatio litis. & hoc operat titulus. Et istū
 dic esse casum l. 2. in secūdo responso. C. eo. ti. licet ibi gl. sentiat
 5 q. rium. quod perpetuo tene menti. Tertio f. no. q. possessor añ, &
 post cõtestat. litis si prestita satisfationem potest alienare res hereditarias,
 & intellige ex pmissione iuris scripti. Item intellige in causis ne-
 cessarijs, de qb. j. subijcit, qa talis satisfatō dat sibi administrationē
 bonorum, tanquam curatori bonorum, ut probat in l. si quis in-
 stituatur. de heredi. inst. & de iure delibe. l. ait prætor. & leg. l. Ful-

cinus. s. adeo. ex quib. causis i possessionē eam. & ad Car. l. sed &
 si is. s. quoties. & no. eo. ti. l. pe. f. m. Bar. facit quod dixi s. ti. j. l. qui
 de inofficio. si uero non satisfat, tunc non potest, nisi iudex si-
 bi permittat. quod facere potest ex causis necessarijs, ut subijcit.
 6 Ex quo dico unum tibi, no. q. licet administrator legitimus, ut tu-
 tor, uel curator da. bo. non deat administrare, nisi prestita satisfatō-
 ne, ut l. legitimos. de legi. tu. tñ et si non prius satisfat, potest
 iudex ei dare licentiam alienandi in causis necessarijs, & facit ex
 permissione iudicis, & non iuris. Et hoc probat ista l. no. in tuto-
 re tamen vñ, q. licet debeat satisfat, si tamen non satisfat, non
 prohibetur administrare, ut l. mulier. de iure dot. Sed in cu-
 ratore magis procedit. quod dixi, sed glo. parua super uerbo, qd
 opp. q. post satisfatōnem non possit alienare, imo vñ magis pro-
 hibendum, cum satisfat de non alienando: ut in fin. leg. & ideo
 7 exponit, nisi, pro sed. quasi dicat non debet alienare, sed satisfat
 de non alienando, quod est destruere literam. Unde f. die, quod l
 est duplex satisfatio, quam prestat conuentus hac actione. vna est
 de non alienando bona, & istam non prestat, nisi opponat aliquā
 exceptionem, per quam petitio hereditatis differtur. de hac lo-
 quitur s. fi. Alia est de restituenda hereditate, si contingat ipsum
 succumbere, uel si contingat ipsum alienare pro causis necessa-
 rijs, q. restituat pretium, uel quod supererit. Item q. bene, & le-
 galiter administrabit, & fraudulenter non alienabit. & istam p-
 stat qñcunque uult, q. sibi permittatur a iure potestas alienandi.
 & de hac loquitur hic. Et est similis, quam prestat curator datus
 bonis. Et no. quia tunc utrum causa sit necessaria, uel non, com-
 mittitur arbitrio suo. Sed si non satisfat, deberet hoc discuti
 8 per iudicem. est iste uerus intellectus istius l. Ultimo f. facit ad q.
 si moueatur qd contra aliquem de beneficio, uel prelatura utrum
 interim possit bona ecclesie alienare, et in casib. licitis. de quo
 dic, ut h. in c. venerabilis. de off. dele. & in c. mihi. de elec. p. lnn.
 1 Exceptio falsi testamenti ad hered. petitionem præiudicialis est.
 2 Hereditatis petitione conuentus si excipiat de testamenti falsitate, quid præ-
 stare teneatur.
 3 Satisfatio de non alienando aut prohibitio quid operetur.

S. Diuus Adrianus. Sicut possessor cogetur satisf-
 dare, quando est controuersia de hereditate, sic qñ est controuersia de falso testō, hoc dicit.
 Bar. Vel sic, si conuentus hac actione opponat aliquā exceptio-
 nem, per quam hac actio differat, uel supersedeatur in ea, dēt sat-
 isfatare de hereditate non diminuenda, qa illa exceptio sit præiudicia-
 lis in alio, s. ut hereditas diminuatur, & hoc propter priuilegium
 1 huius actionis. h. d. singulariter. No. f. q. exceptio falsi testamen-
 ti est præiudicialis ad petitionem hereditatis, ut faciat in ea su-
 persederi quousque de falso cognoscatur. Idem esset in querela
 si in modum contradictionis opponeretur per conuentum, ut
 s. ti. j. l. Papi. s. si filius, & hoc, quo ad cognitionem, sed quo ad pro-
 nuntiationem dic, q. si proponitur principaliter per modum ac-
 tionis, debet in ea pronuntari, ut s. l. i. de qua re. si p modum in-
 cidentis, tunc non, sed sufficit pronuntiatio in principali, ut C.
 ad l. Cor. de fal. l. ubi. & l. j. de ord. iud. Secundo f. no. q. conuentus
 2 hac actione, si opponat excep. falsi debet satisfatare de hereditate
 non diminuenda. idem est de quacunque actione, p quam i hac
 actione supersedeatur, p rationem literæ. Et est speciale in hac
 actione, nam secus esset in alijs: unde si agis q. me rei vend. & ego
 op. q. sis seruus meus, uel excommunicatus, & sic quousq. cogno-
 scatur de hoc in actione tua supersedeabit, non reperit, q. interim
 debeat satisfatare de non alienando. si tñ essem suspectus de fuga,
 uel de dissipando: tunc si esset res mobilis dfer deponi. si esset im-
 mobilis, deberent fructus sequestrari. arg. s. qui satisf. cog. l. si fide-
 iussor. in fi. & C. qñ prouo. non est necesse. als quorum applo non
 reci. l. ad exceptionem. & j. de appel. l. Imperator. Item dico, q. iu-
 dex possit mihi prohibere ne alienem, ut l. de pollicitationib. in
 3 fi. de polli. & forte sub poena. Si dicat quid operetur ista satisfatō
 uel prohibitio, cum et sine ipsis alienare non possit? Rñdeo: quia
 magis abstinebit ab alienando. Item quia magis erit confu lrum
 actori prestita satisfatione. Ultimo dicit, Guil. de Cu. in l. fi. C. eo.
 per istum tex. q. conuentus hac actione, non potest agere q. debi-
 tores hereditarios, nisi quando esse actio tempore peritura, uel
 aliquid fiat in præiudicium hereditatis, secus in petitore, quē di-
 cit indistinctē debitorem posse conuenire. de quo dic, ut dicā j.
 eo. l. qui bonafide. & tangam in l. si quis hereditatem.

L E X VI.

1 Iudicio vniuersali moto, aut eius preparatorio, an iudicio particulari super
 sederi, quod ipsi vniuersali præiudicium afferre debeat.

Si testamentum. Si contra scriptum heredem
 de hereditate per unum, & per alium ab eo petatur lega-
 tum, in electione sua est legatum soluere recepta cautio-
 ne de restituendo si succumbat, uel expectare quousque falsi
 Pau. Ca. Noua. prælect. in ff. Vet. C. 2. qua-

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

quæstio, & hæreditatis terminetur. Sed si petat legatum ab eodẽ, q̄ agit de falso, dẽt ip̄m præcisẽ tanq̄ ðritum repellere. h. d. & super modico fundatũ, ut l. fi. C. eo. q̄ l. istam corrigit de materia istius l. tractat l. sequens. A. debeat. tex. q̄ fit expectando, q̄ q̄o falsi de terminet. nam si pronuntiabit pro testõ, apparebit legatũ dẽri. Ex hoc patet solu. ad id quod quærit gloss. circa finem. Nota
1 ¶ ergo, q̄ q̄n motum est iudicium v̄e, vel eius præparatorium, supersederetur in iudicio particulari, quod faceret illi præiudicium, si conuentus hoc vult. Idem h̄r in l. proxima. Sed gl. hic q̄rit, in cuius est electione, legatarij an hære. ut C. eod. l. fi. & j. l. pxi. in fin. mag. gl. tu dic, q̄ aut ille qui mouit iudicium v̄e venit ad cãm. & petit supersederi in particulari, ne fiat præiudicium sibi, & tũc hoc est in ptate sua: ut j. l. prox. quam sic intellige f̄m gl. ibi. Aut nõ uenit ad cãm, & tunc est in electione ipsius conuenti v̄i iudicio, ut hic & j. de excep. rei iudi. l. 2. & de act. & obl. l. q̄ cum hære de. & j. de interroga. actionib. l. & q̄a s. interdum ita intel. leg. hoc aut. s. j. si q̄s plus q̄ per fal. Item ẽt iudex p̄t hoc facere ex officio suo, ut j. l. prox. f̄m Bar. ibi. & hoc uerum de iure isto. hodie nõ p̄t impedire iudiciũ particulare, licet pendeat v̄e. sed distinguit inter legatarios. & creditores: ut C. eo. l. fi. & dic, ut ibi. & dicam plenẽ. j. l. pxi. Sed Guil. de Cun. dicit in d. l. fi. hãc l. nõ corrigi pillam, q̄a hic loquit, q̄n testm̄ d̄r falsum, ibi q̄n petiẽ h̄rdis ẽt in illa cã. Sed hoc non habet in se rationem. Circa secundum dictum quæritur, quid ecõtra, si fuerit pretium legatum. postea idem vult dicere testamentum falsum, quid iuris? dic etiam, ut j. eo. l. postquam. Paul. de Cast.

L E X VII.

- 2 *Tertius cuius interest in iudicio interuenire potest, atque petere, ut liti per alios mota supersederetur. Et quid de eo cuius non interest. m. 3.*
- 2 *Appellari posse occasione qualis qualis præiudicij Et sententia lata pro vno quale præiudicium alteri pareat.*
- 4 *Lis num contestetur super querela.*
- 5 *Impedimentum oppositum per tertium in causa per alios mota, quando durare dicatur.*

SI quis libertatem. Lex hæc est difficilis, & hoc intendit. Iudicium particulare per quod fit præiudicium v̄i uel præparatorio eiusdẽ differri debet, quo ad iudicium v̄e finem capiat ad quod potest certus terminus per iudicem statui. Si uero per ip̄m non fiat præiudicium, nec fieri contingat, iudicium v̄e suspendi non debet. hoc dicit. Bar. Et diuiditur in tres partes secundum Bar. hic. & gloss. nam primo loquitur, quando querela mouetur per vnum contra scriptum hæredem, & ab alio petebatur libertas ab hærede scripto, & erat quæstio de libertate tantum. Item seruus erat in possessione seruitutis. Item ille, qui agebat querela petebat iudicium libertatis differri, & hoc vsque ad uersiculum. Cum quidam ibi secunda, q̄a seruus dicebat se in solidum hæredem institutum, & erat in possessione libertatis, & hæreditatis. ex hæredatus aut petebat eum in seruitutem, dicẽs testm̄ in officio sum, & ipse seruus petebat iudicium liberale differri. & sic erat q̄o inter seruum, & ex hæredatum. & hoc usq̄ ad uersum. Quotẽnis. Ibi tertia, & vltima, in qua libertas petebatur ex alia cã, q̄ ex testamento. Ista prima pars diuiditur in tres partes: Nam primo ponit mentem Senatũ con. Secundo mentem rescripti. Imperatoris. Tertio ponit quãdam imitationem. secũda ibi. Sed & diuus. tertia ibi. ita demum. Gl. ponit tribus modis casum in tota l. Primo, q̄ seruus iste qui petebat libertatem fuerat hæres, una cum alio, & filius ex hæredatus, & cum peteret hæreditatẽ, & libertatem, ex hæredatus petebat super hoc iudicio supersederi. & hoc dicit gl. quod istud princ. conueniret cum ver. Nam cum quidã vbi similis erat quæstio de hæreditate, & libertate, & eiusdem terminis ponit ibi casum. Sed hæc lectura non placet glo. quia nihil dicitur de cohærede. Sed ego dico, q̄ nõ procedit, primo, quia nullo modo potest conuenire v̄si. nam cum quid, quia secundum istam esset quæstio inter seruum, & cohæredem, qui ipsum possidebat. Sed in v̄si. nam cum quidam. patet expressẽ, q̄ erat quæstio inter ipsum, & ex hæredatum: nam nec puto, q̄ sit in se vera, quia tunc petitio serui, quando petit hæreditatem est præiudicialis ex hæredato, quia non p̄supponit illum cõtra quem agit hæredem: sicut cum agit pro legato, & ideo nõ esset in ea supersedendum, vt patet expressẽ j. eo. l. penul. vbi duo possunt mouere peti. hære. contra vnum, & super vtriusque petitione proceditur. Secundo verò modo ponit casum, vt in tota l. seruus diceret se in solidum institutum cum libertate, & sic erat quæstio inter ipsum, & ex hæredatum. Sed ista lect est uera in ver. nam cum quidam. sed huic principio non congruit. Et ideo tertio modo ponitur, q̄ uariantur termini, & est ista uera, f̄m istud princ. h. d. Si contra ipsum scriptum hæredem sit mota querela in officio si p̄ vnum, & interim seruus petit libertatem in testamento sibi relicta, sup iudicio liberali debet supersederi, quouique sit finitum

iudicium querelæ ne fiat præiudicium ipsi querelæ. h. d. præiudiciũ autem est istud, quia si pronuntiaretur pro libertate, p̄lumeret, quod testamentum esset ualidum. & impugnaretur & sic fieret præiudicium ex hædato. Sed si pronuntiaretur contra hæreditatem esset aliqualis p̄sumptio ð testamentum, & sic fieret præiudicium hædi scripto. dẽt ergo interim supersederi. & hoc q̄tum ad petitionem ipsius hædis, qui p̄tendebat præiudicium, ut hic, & etiam ad peti. hære. ut dixi s. l. proxima. potest etiam hoc facere iudex ex officio suo f̄m Bar. quia uerba istius principij referuntur ad iudicem gl. tamen magna v̄r dicere, q̄ solus ex hæredatus potest hoc impetrare. sed tu dic, vt dixi. Not. primo, quod ð tertius cuius interest potest venire ad iudicium, & petere, q̄ supersederetur in lite per alios mota. alius autem cuius non interest, hoc facere nõ potest, vt in gl. quæ est not. in hoc loco secundum Bal. Et aduertendum, q̄ istud est interesse qualis qualis præiudicij, & non plenũ. nam etiam lata sententia pro hærede remanet ius ex hæredato solum. & licet aliquantulum præsumatur contra eum, tamen p̄t impedire iudicium liberale. sic ð & alibi dicitur, quod ratione qualis qualis præiudicij potest appellari. infra de ap. l. sententia. qd̄ est notandum. Nec obst. C. de sententijs l. nemo iud. quam g. 2. assignat pro contraria, quia verum est, q̄ sententia lata p̄ vno, non facit alteri plenum præiudicium, vt ibi, sed tale quale facere p̄t, vt hic. & in libertatibus, quia procedunt ex testamento, quod per querelam rescinditur, vt j. ti. j. l. Papi. s. fi. facit l. j. j. de excep. rei iudi. & quod ibi no. ð Secundo no. q̄ ita demũ p̄t tertius venire ad impediendum ratione præiudicij, quod fieret iuri suo, si illud iam mouit in iudicio. idem est si iperatur moueri f̄m glo. sed tunc potest petere per iudicem certum terminum statui, ne diu stet in suspenso, ut j. uersicul. plane. Tertio ð not. in verbo, contestatum est q̄ super querela lis contestatur, quod est contra doctrinam Bar. dicentis, q̄ cum in ea nihil petat a parte, sed a iudice tm̄, non est necessaria litis cont. & sine ipsa potest ferri diffinitiuã, ut ipse no. s. ti. i. l. qui repudiantis. s. fi. Sed p̄t dici, q̄ si partes sunt p̄sentes debeat contestari lis, ut hic, secus si altera sit absens. & ita loquitur opinio Bar. p̄ illum tex. Sicut dicimus in cã applonis, ut no. in c. p̄ tuas. eã de appel. & l. fin. s. illud de tẽpo. app. C. dicit ẽt hic gl. mag. no. sup secunda casus positione, q̄ sup querela contest. lis, ẽt cum opponitur p̄ modum exceptionis, seu contradictionis. quod tene menti. Et est rõ, q̄a ita cõcluditur in exceptione seu contradictione, & petitur, sicut si p̄poneretur p̄ modum actionis, ut s. ti. i. l. Papi. s. fi. filius. de bono. poss. contratabu. l. si ex hæredatus. secus in alijs exceptionibus in quibus non ita concluditur, ut plenẽ no. in c. prudentiam. s. lex. ext. de offi. deleg. Quarto ð no. q̄ impedimentum oppositum p̄ tertium durat quousq̄ sit finita causa illius tertij, per sententiam diffinitiuã, vel interlocutoriam ab obseruatione iudicij, vt probatur hic. quod est notandum secundum Bald. facit l. & post. s. conductos. s. de iudi. & de re iudi. l. actorum uerba. & C. quomodo, & quando iudex l. præses. quasi desertam. & hoc est uerum, si fuerat cum causæ cognitione. secus si inconsultẽ. vt in l. i. C. de his quæ in test. delen. Qualiter fiat ista circũductio, uel cancellatio habes hic gl. no. quæ alle. super uerbo, inducatur. Si ergo feratur sn̄a contra ex hæredatum procedetur in causa. lib. aliã secus. & secundum istum debet intelligi. l. si post j. de excep. ubi videtur dici totum econtra ad istam l. qui post lit. contesta. sup hæditate non debet differri particularia iudicia, sed añ sic. Quidã timore illius exposuerunt literã, vt hic habetur in gl. q̄ expõ destruit tex. Ideo dic, q̄ in illa l. ponuntur tres lecturę. prima est, q̄ conuentus vn̄ uersali iudicio p̄ vnũ conueniebã particulari p̄ aliũ, & tunc tene primum intellectũ gl. q̄ non supersederet in iudicio particulari post litem motam: in vn̄ uersali subaudi, & ipso per sententiam terminato p̄ istum tex. Sed anteq̄ sit terminatum, qd̄ patet, ibi d̄r finiri. Nã nõ d̄r finitũ, nisi sit sententia lata. Alij dicũt q̄ ibi iudicium particulare non contingebat petitionem hæditatis, ne faciebat sibi præiudicium, quia rei vend. non ex cã h̄r. vñ intendebatur contra hæredem, sed tanquam extraneum, vt l. de eod. s. fi. ad exhiben. Iõ nõ dẽt differri, quæ lectura est uera in se per finem istius l. & his duob. modis illa l. intelligitur sine scrupulo. Secunda lect. est, q̄ ibi conuentus pe. hære. agebat contra debitores hæreditarios. & ista non potest procedere in illa l. q̄a tũc etiam post lit. contesta. super pe. hæred. agens repellitur. ne p̄ hoc iudicium particulare faciat præiudicium petitioni hæreditatis, q̄a hoc non interest ipsorum debitorum opponere. ergo & c. ut hic in gl. super uerbo, differendum, & probatur. j. e. l. bonæ fidei. post sn̄am uero laram ð eum possent creditores eum repellere. Guil. tamen de Cu. v̄r dicere in l. fi. C. eod. q̄ licet debitores non eum p̄ eam exceptionem, tñ ille, q̄ mouit iudicium v̄e p̄t eum impedire ne agat, q̄a p̄ hoc fieret sibi præiudicium. & hoc p̄ leg. diuus. s. fi. s. eo. qd̄ notãdũ. & hoc est uerum, nisi esset actio tpe peritura, vt d. l. si bonæ fidei. Tertia lect. est, q̄ ille q̄ mouerat petitionem hic, uolebat agere ð debitores hæditarios, & d̄r q̄ potest, si fuerat lis p̄test. super hæditate, alias potest per debitorem repelli, nam primo casu magis præsumitur pro eo, q̄ pro secundo. q̄ lectura

Etura colligitur ex verbis Guil. de Cuneo. in d.l. fi. C. e. & videtur multū applaudere. l. sed non placet, quia siue agat ante lit. conte. siue post, nō tenentur sibi soluere debitorcs, nisi doceat se heredem. vt ibidem no. Guil. facit quod not. Inn. de concess. præb. c. quia cum in cunctis. In gl. mag. non ergo uideo, quid debeat operari litis conte. cum p̄sumptio quæ resultat ex ea non sufficiat ad faciendum eum admitti. vnde tene primam lect. Aduerte lector ad hunc finem, qui certè prælectionis finis non est, sed qualem comperimus in exēplari mutilo ac conciso, si quando integrius incidat, non frustraberis quale sit futurum.

L E X VIII.

Legitimam. Per electionem iuris incompetentis non v̄ quis renuntiare iuri, quod ignorabat sibi competere. Bar. si verò sciebat tunc secus. l. m. gl. quod est verum, prout ista l. loquitur in testō rumpendo, puta in officioso, quod in rupto prout intelligit gl. j. dum alle. l. mater. s. tit. j. Si vero erat nullum, tūc aut poterat approbari expressè, vt quia nullum erat p̄ præteritionem. j. de iniusto testa. l. filio præterito, & tunc idem, quia recipiendō legatum videtur approbare. vt ibi no. j. ad l. Fal. l. si legatum. Si uero erat non solemne, prout intelligit gl. parua, tunc nec tacitè, nec expressè potest approbari. vt l. non dubium & quod ibi no. C. de testa. secundum Bar.

L E X IX. & X.

- 1 Hæreditatis petitio ad hoc ut directō competat, quid requiratur. & nu. seq.
- 3 Concludendi in petitione hered. modus.
- 4 Possessionem multipliciter in iure dici.

Regulariter def. Hęc est secunda pars huius tit. in qua ponitur q̄ quem ponit hæc actio intentari, & durat vsque ad l. Item vidēdum. s. si. traditur aut̄ hic una regula maxima, & fundamentalis in ista materia, quam postea multis modis declarat. & incipiunt declarationes in l. pro hære. vsq; ad s. fi. & h. d. regula est, q̄ petitio hæreditatis datur q̄ illum, qui aliquid de hæreditate possideat, et̄ minimum, siue sit res corporalis, siue ius incorporale, dummodo possideat pro hærede, uel pro possessore. hoc primo. Item per hanc act. petit quis declarari se hæredem esse in solidum, uel pro parte, & implorat iud. officium mercenariū ad restituendam sibi rem t̄m̄ illam, quam conuentus possidet. h. d. cum l. seq. vsque ad l. pro hærede. No. fergo, quia primo requirit, q̄ conuentus aliquid de hæreditate possideat: alias non competet hæc actio directa, sed utilis bene possēt cōpetere, si offerat se liti, vel si dolo desisset possidere: & sic haberetur pro possessore. vt j. eo. l. nec vllam. s. non solum. cum s. seq. & idem si possideret pretium rei hæreditariæ: quod t̄m̄ nō est res hæreditaria. vt j. eo. l. quod si in diem. s. j. patet ergo, quod bona est præct. Azo. vt primo quis interrogetur, an possideat, ut no. j. eo. l. qui interrogatus. Secundo f̄ no. quod requiritur, quod possideat pro h̄de, vel pro possessore. nam si possideret aliquo tit. speciali, non datur hæc actio, sed rei vend. vt C. e. l. 2. in fi. in quib. cau. cessat long. tempo. præscr. l. h̄ditatem. nisi titulus esset nullus, vt j. eo. l. nec vllam. s. omnib. uel alias haberetur pro non titulo, ut in casib. qui ponuntur j. in l. Neratius. vsq; ad s. hæredem. vtilius ergo est habere hanc actionem, q̄ rei uendicationem, quia per istam act. auocat quis rem, licet non probet se d̄m̄, dum t̄m̄ fuerit in hæreditate, quod esse potest, et̄ si erat commodata. vt j. eo. l. non t̄m̄. in prin. sed in rei uend. oportet, q̄ probet se d̄m̄, ut j. de rei uend. d. l. si rem. in prin. & C. e. tit. l. fi. Ratio autem quare hæc actio nō datur q̄ tit. possidentem est, quia ille qui alle. titulum, alle. fortius ius in illa re particulari, q̄ ille qui dicit se heredem. licet. n. ille habeat ius in uniuerso. Item posito, quod illa res fuerit in hæreditate, non t̄m̄ sequitur, q̄ sit dominus eius, vt patet in d. l. non t̄m̄. sed ille qui alleg. titulum, aut est d̄ns, si habuit a d̄no, aut quasi d̄ns, si habuit a non d̄no, quia competit sibi publiciana. ergo debet præferri, quia qui potiora iura alle. alteri præfertur, & ipsum excludit, ut C. de edic. diui Adri. tol. l. fi. Ille uero qui possidet pro hærede, vel pro possessore, quo ad res particulares, non alleg. fortius ius, q̄ ille qui agit, & ideo ipsum non excludit, rei aut̄ uendicatio datur q̄ tit. possidentē, quia dicit se d̄m̄, sicut ille qui possidet, & hanc rōnem uoluit gl. in d. l. hæreditatem. quam declarat

3 Doc. in l. cogi. C. e. & l. hæreditatis. Tertio f̄ no. in l. licet minimā. modum concludendi in hac actione: quia per eam non solū petit se declarari hæredem, sed ad restōnem rerum implorat officium iud. idem in actione reali, ut l. & ex diuerso. de rei vend. & si seruitus ven. l. sicuti. s. si quærat. Per hoc patet l. m. Bar. q̄ gl. s. de eden. l. j. malè format libellum in hac actione, q̄ dicit, q̄ debet quis dicere, peto h̄ditatem, uel q̄ restituas hæreditatem. Nam primo debet uerba sua principaliter dirigere ad iudicem, & petere, q̄ declaret eum heredem, & q̄ per officium suum cogat reū

ad restōnem rerum ut hic probatur. Vlt. no. gl. secundam in l. regulariter. q̄ sp̄ alle. f̄ de possessione impropria, magis impropria, & impropriissima. Sed doc. C. de serui. & aqua. l. 2. vtuntur alijs verbis. tu dic, q̄ nos habemus possessionem, & quasi possessionē. possessio cadit in reb. corporalib. & ista q̄nq; d̄f̄ improprie, ut in reb. mobilibus, q̄ pedibus non calcantur, & sic non proprie cadit. vt l. rem q̄ nobis. de acq. pos. vbi not. Vnde non datur pro ea interdictum vt̄i pos. quod datur proprie possiden. sed interdictū vt̄tobi, vt no. j. vt̄tobi. l. j. Sed quasi possessio d̄f̄ in iurib. incorporalib. s. quib. ex cau. maio. l. ut prætor. Item & l. seruus. s. incorporales. de acq. rer. do. Et ista interdum d̄f̄ proprie quasi possessio, vt illa iura cohæreant reb. incorporalib. ut seruitutes, ut j. de serui. l. quoties. interdū improprie, ut in noie debitorum, quod dicitur improprie possidere. interdū impropriissime, vt in ipso debitore, qui possidet ipsum debitum, ut j. e. l. nec ulla. s. fi. Paulus.

L E X XI.

- 1 Ratio aut causa, quæ eadem est cum dicto nihil releuat.
- 2 Quasi improprietatis nota.
- 3 Statutum si sit, q̄ uxore apud uirum decedente, uir partem dotis lucretur, an si quis cum ea contraxerit quæ xij. annis minor est, si ea decedat, aliquid sit de dote consecuturus.
- 4 Titulus pro hærede in iure uariè sumitur.
- 5 Possidens pro hærede qui tamen se non esse heredem intelligit, prædo dicitur.
- 6 Interrogationes in hæreditatis petitione qualiter fiant.
- 7 Titulus commodati atque depositi, an petitionem hæreditatis excludant.

Pro hærede. Pro hærede possidet, qui se hæredē ex aliqua dicit, siue putet se hæredem, siue sciat se h̄dem non esse, sed pro possessore possidet, qui se h̄dem non contendit, nec aliq̄ aliam cām, uel tit. possessionis alleg. vel alleg. titu. inualidum. quod de omni tit. cōtingere potest. h. d. vsq; ad l. nec ulla. s. is aut̄. tenetur tanquam possidens pro hærede, licet gl. j. No. f̄ in l. qui interrogatus. q̄ q̄n ratio, vel causa dicti est eadem cum dicto, nihil releuat, vnde cum testis deat reddere cām dicti sui. vt C. de testi. l. solam. si interrogatus q̄o scit, r̄ndeat, quia scio, hoc nō sufficit. Sed deat reddere cām per sensum corporeū. vt quia uidit, uel audiuit: nisi examinaretur super tali materia, q̄ non caderet in sensu corporeo, sed in intellectu, ut super d̄no, quod uisu, uel auditu nō percipitur. nam tūc talis r̄nsio sufficeret, ut no. per Inn. in c. causam quæ. de test. Item no. in l. nec ulla. s. item p̄ dote in uerbo quasi dotē, q̄ dictio quasi, est no. improprietatis: quia f̄ non d̄f̄ dos illa, q̄ datur a minore 12. an. unde facit ad statutū f̄ quo cauetur, q̄ uxore decedente in domo uiri, uir lucret̄ certam partē dotis, & aliquis q̄xit cum minore 12. an. a qua recepit aliquid noie dotis, & eā duxit in domum, & ibi mortua est ante 12. an. utrū deat aliquid lucrari: de quo uide qd̄ no. j. sol. matr. l. sed si ante. per Bar. & j. qd̄ cum fal. tut. l. sed an in patrem. & rer. amo. l. nihil. & istā quidi de facto Perusij. & alle. uerf. in d. l. sed si ante. Pro intellectu primæ gl. opp. q̄ q̄ illum qui possidet pro hærede, non datur hæc actio. quia tit. pro h̄de est tit. vt j. pro hærede per totum. sed hæc actio non datur q̄ tit. possid. C. in qui. cau. cessat long. tempo. præscr. hare. Timore istius dicit gl. prima, q̄ f̄ tit. pro hærede sumitur trib. mod. primo, quo ad utucapionem, & tunc est uerus tit. quia ille, qui possidet pro hærede. tunc est uerus hæres, & putat se hæredem ex aliqua iusta causa, quæ est sufficiens ad præscribendum. ut no. in d. l. hæreditati. per gl. Item in quantum glo. innuit, q̄ si esset uerus hæres, non datur hæc actio, non est uerū, ut patet j. in l. Neratius. & statim dicam. Secundo modo sumit̄ pro hærede, i. noie, uel loco hæredis, ut cum procurator hæredis possidet hæreditatem noie hæredis, & tunc q̄ talem datur hæc actio noie illius pro quo possidet, non noie suo, ut j. eo. l. etiam. s. si qs̄ absentis. Tertio modo sumitur pro qualitate possidendi, ut cum quis putat se h̄dem, cum non sit. nam tūc datur hæc actio. & ita sumitur hic ponitur. n. pro uero, illud quod est falsum, p̄supponitur. n. q̄ ille qui possidet pro h̄de, non sit h̄rs. alias non daret hæc actio ita sentit gl. Scdm̄ hoc ergo si possidens dicit se uerum h̄dem, & actor negat, non admittet̄ actor, nisi probet ipm̄ non esse h̄dem, & sic de hoc discuteret̄ ante ingressum iudicij, qd̄ est absurdum, ut de meritis causæ principalis discutiat̄ ante litis contest. ad effectū agendi. tu ergo dic clarius, aut quæritur, an quis admittat̄ ad agendum hac actione, & tunc sufficit, q̄ aduersari⁹ dicat se hæredem. non. n. quæritur ulterius, an hoc sit uerum, uel non, sed hoc discutiet̄ post lit. conte. Aut quæritur, an agens debeat obtinere, & tunc requirit, q̄ aduersarius non sit uerus h̄rs. & per hoc sequitur, q̄ in casu dubij, hæc actio. s. putatiua datur q̄ uerum hæredem. sed si hoc constabit post lit. conte. non habebit effectum. Ad hoc j. fa. ercif. l. cum putarem. & ita intelligo gl. Pro intellectu secundæ gl. op. nam hic d̄f̄, q̄ ille, qui scit se nō esse hæredem, si t̄m̄ alleget se hæredem, tenetur tanquam possidens pro hærede. Contra: quia f̄ talis dicitur prædo, ut infra cod. l. l. ed. Pau. Cast. nouæ prælec. in ff. Ver. C 3 &

& si. l. §. ante lit. & l. siue bonæ fidei. in prin. sed prædo non conuenitur tanq̄ possidens pro hærede, sed tanquã possidens pro possessore, vt in fi. huius l. cum l. seq. Timore istius gl. exponit tex. tribus mod. Primo, vt intelligatur de illo qui scit se non esse h̄dem de iure antiquo, sed putat se h̄dem de iure nouo, qđ est ð mentē literæ. Secundo, de illo qui scit se h̄dem de iure ciuili, sed putat se non h̄dem de iure prædo. & sic tex. qui sequitur est idem cum isto: sed certē imò est aduersus ex aduersatiua, sed. Tertio mō, vt dicamus, qđ iuriscon. r̄ndet eum teneri pet. hæ. sed non dicit tanquam possidens pro hærede, vel pro possessore. vnde dicā, qđ tanquam possidens pro possessore. & sic glo. concludit, qđ licet quis dicat se hæredem, si tamen non esset, non tenetur tanq̄ possidēs peti. hæ. alias. n. expediret sibi mentiri, vt dicit gl. in l. qui interrogatus. Sed alia fuit opi. in fi. gl. qđ imò cōuenitur tanq̄ possidēs pro hærede. aliās iuriscon. non r̄nderet modo ad quæsitum. Sed ad ðrium isti nō r̄ndent. tu dic, aut quæritur ante prin. litis. qualiter conueniatur. & dic, qđ tanq̄ possidens pro hærede, postq̄. n. se h̄dem asserit, non quæritur vterius, an hoc credat, vel non. esset. n. superflua interrogatio, cum vtroq; casu cōueniretur. & ideo non est fienda, vt j. de inter. act. l. de ætate. §. illud. Item p̄sumitur, qđ ipse putet illud, quod dicit. argu. de supel. leg. l. Labeo. At quæritur qualiter condemnetur, quod fit post lit. contest. & post probationes factas, & tunc postq̄ constat ipsum esse malæ fidei condemnetur tanq̄ possidens pro possessore, & tanq̄ prædo. vt d. §. si ante litem. nec ob. ratio gl. qđ profit sibi mentiri. nam, vt ex his apparet, nullam vtilitatem consequitur. si tñ constaret a prin. ipsum esse malæ fidei, fortē tunc cōueniretur tanq̄ possidēs pro possessore. Ex his patet qualiter debeat exponi, vel per mendacium, nam exponitur, vel pro ðt vel qui interrogatus ðdicat, qđ si contendit se hæredem, ðt per mendaciū, cum tñ de hoc non constet, nec debeat discuti, non conuenitur tanq̄ possidens pro possessore. Pro intellectu uerò gl. super l. q̄ inter. q̄ritur qualiter fiant interrogationes in hac actione. hic fuerunt tres opin. una fuit Bul. alia Pia. alia Io. & Azo. de quib. dic, ut plenē not. p. Doc. eo. l. cogi. Vlt. no. gl. in l. nec vllam §. j. super verbo, sciens. quæ dicit, qđ h̄ns titulum inualidum, si putat ipsum esse inualidum, nō conuenitur hac actione: quia sicut h̄r pro titulo quo ad præscriptionem, ita & quo ad excludendam istam actionem. idem not. j. pro lega. l. pro legato. in vlt. gl. Item not. ex eadem glo. in versu. Item quid si prædo, qđ si possessor habet titulum validum tñ erat malæ fidei. non tenetur hac actione, quia magis debet attendi titulus, qui istam actionem excludit, q̄ sua mala fides. vt probatur j. ead. l. §. si quis sciens. idem v̄r ibi tentire gl. mag. in fi. in ðrium, quia ex tali titulo non pōt sequi v̄s cap. uel præscriptio pp malā fidem. ergo non excludit hanc actionem, quia nō allegat fortius ius q̄ requiritur ei, qui istam actionem intentat, iuxta ea quæ dixi s. eo. l. regulariter. Vnde dicit Guil. de Cuneo. C. eo. l. cogi. & etiā alij Doc. tenent, qđ titulus commodati, vel depositi. hanc actionem non excludant, quia non sunt habiles ab p̄scribendum, sed sustinendo gl. q̄ est no. dicas, qđ licet ex isto titulo nō possit sequi præscriptio pp malam fidem. q̄ est quid extrinsecum ab eo, tñ naturaliter est aptus natus ad p̄scribendum. Et istud est magis attendendū, arg. j. de tutel. l. qui h̄nt. §. si pupil. & j. c. l. Item veniunt. §. cum p̄diximus. & quod no. j. si cer. pet. l. certi cōdictio. in prin. in gl. mag. tituli aut commodati, vel depositi. non sunt apti nati ad præscriptionem, & ideo eam non excludunt. & ex hoc sequit, qđ si possessor. all. titulum, non est interrogandus de scientia, quia esset interrogatio superflua. & tene menti singulariter. Paulus.

§. Is autem Si hæres illius, qui hæreditatem ad me pertinentem possidebat, mandato ipsius illam hæreditatem alteri restituit, non tenetur hac actione, si hoc facit bona fide, secus si mala: h. d. & hoc casu dico, qđ tenetur utili. §. quia non possidet, licet habeatur pro possessore, secus si possideret, quia tunc teneretur directa, licet habeat uerum titulum hæreditarium. ut j. proxim. Sed an ipse cui facta est restitutio teneatur dic, qđ sic utili, non directa, ut j. §. quod si quis, uersiculo, nam putat. tacit. l. j. C. de inoffi. testamento.

L E X XIII.

- 1 Hæreditatis petitio num personalis sit. Et qua ratione competere dicitur. numero sequen.
- 2 Hæreditatis petitio quando aduersus se hæredem contendentem competat.

NEratius. Hic ponuntur aliqui casus vsque ad §. hæredem. in quib. titulo possidens tenetur hac actione, licet titulus sit validus, vt qa habetur pro non titulo, tamen tenetur, utili non directa. postquam titulus est ualidus, secus si esset inualidus. ut s. in §. omnibus: quia tunc tenetur directa, ut ibi no. gl. Primus casus est hic, in eo qui possidet uero titulo pro hærede, & hoc dicit hæres illi, qui hæreditatem ad me pertinentem, vel rem eius singularem possidebat, hac actione mihi tenetur, sicut ipse defunctus, etiam

si putabat ad defunctū pertinere. h. d. Et est not. & subtilis casus. & videbatur ð. nam postquam erat uerus hæres illius, habebat uerum titulum pro hærede. ideo uidebatur, quod me posset excludere. Et si dicas titulus pro h̄de, non excludit hanc actionē, uerum est, si possessor contendit se hæredem esse illius, cuius est author. sed hic contendebat se hæredem alterius, & ita erat: propter h. d. gl. qđ ex persona sua non tenetur, quia uerum titulum habet, sed ex persona authoris sui sic, quia est successor uitiorū. Sed ð hoc facit fortiter, quia hæres ex persona defuncti non conuenitur, nisi in actionib. personalibus, actiones autem reales nō dantur ð hæredem, sed tanquam contra quemlibet possessorem, ut infra ad exhib. l. de eo. §. si. & no. ibidem, sed petitio hæreditatis est in rem. ut j. eo. si a bonæ fidei. & §. j. & de rei uend. l. si autē. §. 2. Sed respondeo, quia licet sit in rem, tamen est etiam personalis, quia est mixta, ut C. eod. l. si heredita. ergo datur ex persona defuncti, quod est not. & est singularis limitatio ad l. de eo. §. fin. quia loquitur in mere realibus non in mixtis. quod alibi in iure melius non reperitur. j. Secundo opp. fortiter, quod non ex persona defuncti competat. nam hæc actio datur ratione possessionis, ut supra e. l. regulariter. sed alia est possessio defuncti, alia hæredis, ut probatur in l. cum hæredi. infra de acq. pos. & quod no. sup. quib. ex cau. maio. l. cum miles. in gl. ordi. cum ergo per mortem defuncti finita sit eius possessio, & incipiat noua in persona hæredis, uidetur etiam, qđ finita sit petitio hæreditatis, quæ cōtra defunctum competebat, & debeat noua incipere contra hæredem ex persona sua, sed hoc esse non potest propter uerum titulum quem habet. In glo. quæ dicit. ergo nullo modo competit. ista est subtilis opp. Sed respondeo, quod licet sit noua, & diuersa possessio hæredis, tñ censetur eadem. Item habet in se eandem qualitates, quas habebat possessio defuncti. text. est hic singularis. cum gl. sicut patet in malafide, quæ erat in possessione defuncti. transit. n. ad possessionem hæredis, ut l. cum hæres. j. de diuer. & tempo. præscri. & infra de publi. l. eum qui. §. in hac actione. post ergo conueniri ex persona defuncti. Sed certē puto, qđ etiam ex persona propria in quantum ista actio est in rem. licet glo. sentiat contrarium d. l. de eo. §. si. nec obst. uerus titulus, quia est talis, qui facit possessorem censerem eandem personam cum authore: secus in alijs titulis particularibus, qui ita non faciunt, ut s. de eden. l. quedam. §. is autem. & j. usufr. quemad. caue. l. 3. §. fin. Et ista fuit mens huius §. subtilis. Vlt. no. gl. quæ incipit, uideñ, quod sic. in fi. quæ dicit, & determinat, qđ si peto a te hæreditatē quam dico fuisse Sempronij, cui successi. tu dicis, qđ possessio est Titij, cui successisti, non habeo hanc actionem contra te. tunc autem est uerum, quod hæc actio datur contra illum, qui contendit se hæredem, quando dicit se hæredem illius, cuius est author, secus si alterius. quam gl. perpetuo tene menti, quia non reperitur alibi, nec est contra literam, quia loquitur in alijs terminis.

- 1 Hæreditatis petitio quando aduersus titulo possidentem competere dicitur.
- 2 Vniuersitatis emptor magis defunctū representat, quam rei particularis, & quatenus id intelligendum. Et qua actione teneatur. Et an uenditor. & n. 3.
- 4 Emptor oblatione sola pretij dominium rei quandoque consequitur.
- 5 Fideicommissarius licet pro hærede habeatur, nō tamen perinde defuncti personam representat atque hæres.
- 6 Conditionis implendæ causa datum, an pretium censeatur. Et quid si quis promittat domum, si decem dederis, an uenditio dicitur. nu. 7.
- 8 Hæreditatis petitione num teneatur, qui nihil de hæreditate possidet.

§. Quid si quis. Hic ponitur alius casus, in quo cōtra titulo possidentē datur hæc actio, qñ titulus habetur pro non titulo. & hoc dicit. qui hæreditatem emit bonafide, & a bonæ fidei uenditore, non obstante titu. emptionis uenitur hac actione utili in duob. casib. l. cum modico pretio emit, uel cū uenditor non extat. nam tunc ð uenditorem non est actori consultum, quod uerum est, si illa uenditio sit sibi facta iussu testatoris. Et idem est si possideat ex titulo testamēti, quia hæres illius, qui poterat hac actione cōueniri, mandato suo sibi restituit. Sed ille, qui iussu testatoris restituit, nō conuenitur nisi aliquid habeat de hæreditate, quo casu ad illud cōueniretur hac actione directa. hoc dicit usque ad §. si quis sciens. Not. ergo j. in isto §. primum casum in quo datur pet. hæ. contra tit. possidentem. §. quando possidet uniuersitatem hæreditatis. Idem est, si possideat partem eius quotam cum titulo, ut C. eod. l. 2. quod est no. secundum Guil. de Cun. ibi: secus si possideat rem particularem, ut l. hæreditatem. C. in quib. cau. cessat long. tempo. præscri. & est rō diuersitatis, quia j. magis representat authorē suum ille qui emit uniuersitatem, q̄ ille qui emit rem singularem secundum Guil. de Cun. quod est notandum. quod est uerum, ut uideatur possidere eo mō quo author suus, ut hic: sed non quo ad representationem actiue, & passiuē, ut l. emptor. C. de hæ. uen. Ad quod facit l. in modicis. j. de contrahen. emp. Item not. qđ talis tenetur utili: non directa, quia titulum habet singularem. secus si haberet v̄sem, qui faceret eum censerem non eandem personam cum

cum defuncto, quia tunc directa, ut s. s. proxi. Item aduertendū, quia talis non tenetur tanquam possidens pro hærede, uel pro possessore, sed tanquam emptor uniuersitatis, ut j. e. l. §. si quis sciens. Item no. uenditorem hæreditatis similiter teneri, quod est uerum ad illud, quod percepit rātum, si erat bonæ fidei: aliās tenetur ad ueram æstimationē, ut j. e. l. si possessor. §. si. & utroq; casu tenetur directa, quantum ad illud, quod percepit, si erat hæreditarium, ut hic, & in §. idem erit. in fi. sed quantum ad illud, quod non percepit, si cōueniatur ex dolo suo, uel quo ad illum, cuius erat hæres, tenetur utili, ut j. e. l. §. item si quis dolo, & l. qd si in diem. §. sed is. & §. si. Ultimo not. emptorem hæreditatis teneri in duobus casibus tantum. scilicet cum modico pretio emit, uel cum uenditor non extat, & esset in mala fide, quia tunc nō esset consultum contra uenditorem. Idem est, si uenditor fuit bonæ fidei, & non extat: quia eadem est ratio. Si uerò extaret, tunc insolidum tenetur, licet modico pretio uēdiderit, & quia esset plenè consultum actori contra uenditorem, ideo non habet nisi rei uendicationem cōtra emptorem, si uerò emptor fuit malefidei, tunc indistinctè tenetur, etiam extra illos duos casus: ut infra ea. l. §. si quis sciens. No. in uer. idem erit. hæredem posse in testamento rogari, ut uendat, & ille qui emit dicitur fideicommissarius, quia habet ex causa testamēti mediātē. Itē dicitur emptor, qd hēt ex cā emptionis immediatē. j. de act. emp. l. si hīs. Et t ex hoc, qd hēt ex testō p solā oblationē pretij psequit dñium, qd nō est in alijs emptorib. q non consequunt nisi re sibi tradita, ut C. de rei vend. l. quoties. & de hoc est casus unicus, & singularis in l. uxorem. s. agri. j. de leg. 3. §. in intelm Dy. Item no. coniuncto. §. Neratius. s. eod. qd fideicommissarius licet habeat pro hærede ut l. si filius. j. quod cum eo. tū non ita representat personam defuncti, sicut hæres, quod patet, qd hæres tenet directa, ut ibi. sed fideicommissarius utili, ut hic Ultimo t nota, qd datum cā conditionis implendæ non censetur pretium. Nam si quis rogatus est restituere. si x. dederit recipiendo pecuniam perceptam, non dicitur vendere, ut hic patet. Ex hoc sequitur, qd si promitto tibi domū, si x. dederis, non dī uenditio, sed magis donatio, si alia eā non subsistat. & sic possideres titulo lucratiuo, nō titulo oneroso. pro quo uide gl. singularem. j. si quis omif. cau. test. l. licet. fa. cit. l. Titius puerum. j. de obsequi. item habes, qd t ille qui nihil possidet hæreditarium, nō cōtinetur hac actione, quod est uerū de directa, sed utili, sic, ad illud quod consecutus est occasione hæreditatis, siue sit res corporalis, siue ius corporale. ut j. e. l. qd si in diem. §. sed & is. & §. si. & ita intellige quod supra dixi.

- 1 Titulum habens licet malam habeat fidem, prædo non dicitur.
- 2 Hæreditatis petitione cur is qui a fisco emit indistinctè tenetur, non autem sic in eo qui a priuato?
- 3 Emptor, uel titulo possidens hæreditatis petitione num teneatur.

§. Sed si quis sciens. Supra locutus est titulus de eo, qui emit bo. fide hæreditatem, qui non tenetur nisi in duob. casib. hic loquitur de eo, qui emit mala fide, qui tenetur indistinctè. Item subiicit aliū casum in quo tenet similiter indistinctè, scilicet cum emit a fisco. & hoc dicit. malæ fidei emptor hæreditatis, non tanq̄ p̄do, sed tanquam emptor uniuersitatis tenetur hac actione utili. & idem in eo qui emit a fisco. Item etiam in eo, qui possidet hæreditatem titulo p̄dote. h. d. vsque ad §. hæredem. Not. t ergo, qd habens titulum, licet habeat malam fidem, non dicitur prædo. vnde si possideret rem singularem, nō p̄ueniretur hac actione. licet ille titulus nō sit sufficiens ad præscribendum, quia magis inspicitur titulus, qd hanc actionem includit, quā mala fides, ut no. gl. §. ead. l. §. j. in glo. quid si ignorans, quæ probatur per istum tex sed si possideret uniuersitatem teneretur utili, ut hic, quod est uerum, si titulus est validus, si uerò inualidus: tunc directa, ut gloss. dicit. & ita intelligitur. §. omnibus. supra ead. l. Sed t quæro cur emptor a fisco tenetur indistinctè, etiam si sit bonæ fidei, secus si emit a priuato, quia tunc nō tenetur, nisi in duob. casibus? respondeo, qd in talem emptorem transeunt actiones actiua, & passiuæ, quod non est in eo, qui emit a priuato. ut C. de hæredi. vel acti. vendit. l. j. vnde cum vnum sit inductum pro eo, inducitur aliud contra eum. arg. de iure iu. l. eum qui. quod dic. ut no. C. eod. l. cogi. per Doct. Vitimo t distingue, plenius quā gl. si queratur, an emptor, uel titulo possidens teneatur hac actione: dic, aut emit uniuersitatem, aut rem singularem: Primo casu, aut emit mala fide, & tenetur indistinctè utili, nō tanquam possidens pro hærede, uel pro possessore, sed tanq̄ possessor uniuersitatis, ut hic. Aut bona fide, & tunc, aut uenditor sifit fuit bonæ fidei, & non tenetur, nisi modico pretio emerit, uel si emit magno, & emptor, non extat, quia tunc contra uenditorem, non est prouisum acri. Aut fuit uenditor malæ fidei, & tunc idem, si non extat, als secus, cum sit contra eum plenè consultum, quia tenetur ad uerā æstionem, et si modico pretio uendidit, ut j. eod. l. Item ueniunt. §. fin. Et hæc uera, si emit a priuato, sed si emit a fisco, tenet indistinctè. Idem puto in marito, qd possidet pro dote, quia non est

plenè cōsultum q̄ mulierem ante solutum matrimonium, licet em possit conueniri, ut cedat actionem q̄ maritum soluto matrimonio, non tñ potest eo constanter dotem repetere, vnde nisi competeret: indistinctè damnificaretur hæres. Si uerò emit rem singularem nunquam tenetur hac actione, sed rei uendic. sic, ut C. eo. l. 2. in fi. nisi uenditio, uel alius titulus sit nullus, quia tunc tenet directa. ut in §. omnib. In gl. in §. item si qd a fisco. quæ op ponit, & soluit, tu dic, aliter per Cyn. in q̄rabu. qd ibi fuit uendita res simpliciter: hic autem adiecta fallā causa.

- 1 Inferri non rectè hic hæres est, ergo dominus.
- 2 Titulus ex quo præscriptio sequi nequit, num hæreditatis petitionem excludat.

§. Hæredem autem. Iste §. habet duo dicta, & primum dictum uerificatur duob. modis, scilicet in dcm non. & h. d. §. in ueram lec. hīs illius qui possidebat hrditatem cum ti. pōt p̄ueniri hac actione utili, hīs at illius qd possidebat p hrdē, uel pro possessore, pōt p̄ueniri directa sicut ille, cui successit. h. d. Primum dcm intelligebant qdā in hærede illius, qui possidebat rem singularem cum titulo, & dicebāt, quod licet defunctus non posset conueniri, utili, uel directa, tñ poterit hæres eius ex suamet hæredis p̄sona. Et si dicatur, qd potest hoc esse, qd ipse habet uerum titulum pro hærede quo ad personam suam. Item habet titulum, quem habebat defunctus, & sic cum possideat duplici titulo, non pōt hac actione conueniri. Respondebant, quod de titulo defuncti non est uis, quia nō conuenitur ex persona defuncti, sed ex persona sua. Sed quantum ad titulum suum rñdebat primo, quod licet ille titulus p hærede sit uerus titulus quo ad præscriptionem, non tamen quo ad dñium. Nam t non sequitur, est hères, ergo est dominus istius rei. Et sic ista actio non excluditur, innuebāt ergo ipsi, qd titulus nō excludit istam actionem, nisi qñ habens titulum habet etiā dominium. quod est falsum, ut s. in §. si quis sciens. Vnde secundo soluebant, qd defunctus erat malæ fidei: vnde non poterat ipse p̄scribere, nec hæres eius. ut l. cum hæres. de diuersi. & tēp. præscri. ergo iste titulus est inutilis. Ex quo sequit̄ §. in eos, qd titulus ex quo non pōt sequi p̄scriptio, non excludit hanc actionem, licet sit aptus ad p̄scriptionem. Sed hoc est falsum, in q̄ra. no. gl. & uerius. s. in §. omnib. in gl. quid si ignorans. & in §. si quis sciens. in in gl. q̄ incipit, ut j. de regu. iur. Itē qd debeat non attendi titulum defuncti, qd conuenit̄ ex p̄pria p̄sona, uolunt dicere, qd cum ipse possideat pro hrdē, & titulus pro hrdē non excludat hanc actionem, pōt ex propria p̄sona p̄ueniri. sed hoc non est bñ dictū, qd tunc titulus pro hrdē non excludit hanc actionem, qñ possidens contendit se pro hrdē illius, cui est author. Secus si dicat se hrdē alterius. ut no. gl. §. eo. l. Neratius. in 1. gl. in fi. q̄ est no. §. in Bar. hic pone ergo casum in hrdē illius: qui possidebat hrditatem cum titulo, nam si defunctus poterat utili conueniri tāquam possessor uniuersitatis, ut in §. si quis sciens. ita & hæres eius, sicut hæres illius qui possidebat pro hærede, uel pro possessore, potest conueniri directa, sicut defunctus eius. ut s. eo. l. Neratius. & iste est uerus casus. Sed quæritur ex qua persona? gl. uidetur dicere, qd ex persona defuncti tantum, tu dic, quod etiam ex persona tua, ut dixi in l. Neratius. Paulus de Cast.

- 1 Tertius alterius nomine in actione mixta conueniri potest, non sic in merè reali.

§. Si quis absentis. Qui possidet alieno nomine, p̄t illius, si ille conueniri poterat, sed ex persona propria nō: quia nō possidet pro hærede, uel pro possessore, nisi contra uoluntatem illius possideret. h. d. & est no. casus. No. t ergo, qd in actione mixta potest quis cōueniri noīe alterius, secus in merè reali, ut l. officium. de rei uēd. & l. de eo. §. si. ad exhib. facit ad id quod dixi §. eo. l. Neratius. & isto casu poterit dominum noīare in iudicio nō ut se a iudicio eximat, sed ut suis defensionib. instruat. ut i auth. quia in prouincia. ubi de crimine agi oportet. lex autem 2. C. ubi in rem actio. nō habet locum, quia loquitur quādo nomine proprio cōuenitur hic noīe alterius. Sed quæritur, quid in secundo casu cum cōuenitur noīe proprio, cum nō possit, ut hic, in uer. ipsius. no. utrum possit dñm noīare in iudicio, ut procedatur secūdam formam illius l. f. qd eo nō comparente habeatur lis pro contestata? Guil. de Cug. dicit, qd sic, in d. l. 2. per istum tex. idem sentit hic Bar. Sed certè ista noīatio quā facit hic, tendit ad excludendum actorem, cum nō possideat pro hærede, uel p̄ possessore, & sic nō competeat hac actio, sed ibi competeat rei uēdicatio. Vñ dicunt alij, qd hæc nominatio fieri nō potest, qd nō procedit libellus contra istum possidentem l. autem illa loquitur quando procedit libellus secundum Bal. quod perpetuo tene menti, quia posset afferre lanam & lac.

- 1 Liti se offerre quis dicitur.
- 2 Haberi talem, & talem esse dissimilia sunt.

Pau. Ca. Noua. prælect. in ff. Vet.

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

§. Non solum. Qui se offert liti, licet nihil possideat de hæreditate, conuenitur hac actio ne. h. d. dicitur t̄ aut se offerre, si interrogatus, an possideat, respōdet, q̄ sic, vel respondet, q̄ non: sed dicit se velle suscipere iudicium. si autem nullo modo sit interrogatus, quid iuris sit: habes gl. singularem in l. si à te. §. si quis fundum. de excep. rei iudi. que non est al. bi. Nota est glo. si. quod aliud t̄ est esse talem, & aliud haberi pro tali. facit l. si maritus. in princ. de adulte.

- 1 Possessor num liberetur eius solutione, qui possidere dolo desit.
- 2 Exceptio auctori quesita ante alienationem successoris prodest.

§. Item si quis dolo. Qui dolo desijt possidere tanquam possessor, hac actione tenetur, qui liberatur, si possessor liti se offerat, vel rem restituat, sed satisfactio eius, qui dolo desijt possidere, non liberat possessorem. h. d. De materia gl. hic positæ vide per Bar. in l. quoties. j. si familia fur. fec. dica. & dicas istum q̄ dolo desijt possidere teneri vtili, non directa. vt no. s. §. proximo. In gl. mag. ista expeditur per quinque p̄ria. Ad primum dic, q̄ ibi loquitur in vero interesse, quo calu, q̄ vnus soluit, cessat, hic vero vnus tenebatur ad æstimationem, pp̄ dolum, alius ad rem. In tertio p̄rio diuide gl. & primo formatur p̄rium de l. quoties. §. planè. & prima solutio istud p̄rium, aliud p̄rium formatur. de leg. emptori. & alijs in gl. alle. & secunda solutio est vera ad istam. Et t̄ ideo pro declaratione glossa. vtrum soluente illo, qui dolo desijt possidere liberetur possessor. Distingue, nam aut tenetur vterque actione personali ad interesse, & tunc liberatur, quia per solutionem vnus desinit interesse & ita loquitur l. de illo. cum l. seq. & l. electio. in prin. j. de noxa. & l. quoties. si fa. fur. fe. dicatur. & de dolo. l. si plures. Aut ille qui dolo desijt possidere tenebatur ad æstimationem, sed possessor tenebatur ad rem: & tunc, aut soluit anteq̄ desineret possidere, quo casu talis solu. habetur pro emptione, vt l. liti æstimatio. & l. j. infra. pro emp. quod dic, vt ibi per Bar. & j. de rei ven. l. eius rei. cum l. seq. & tunc talis solu. prodest indistinctè illi, qui postea causam habuit ab eo, siue sit habiturus regressum de euictione, siue non: quia t̄ Exceptio q̄ sita auctori ante alienationem factam prodest successoris. vt j. de excep. rei iudi. l. si a reo. §. si. & C. de euict. l. emptori. Aut soluit post alienationem: & tunc, aut fuit conuentus ex culpa ad æstimationem rei tm̄: & idem, quia liberatur possessor, quia talis solutio emptionem inducit: ut j. de rebus eod. l. illicite. Aut conuentus fuit ex dolo ad aliud, q̄ fuit iuratum in litem, quo casu illud, qd̄ soluit de iure est merè pena, & tunc, aut possessor est habiturus regressum de euictione, & liberatur, ne ille qui desijt possidere cogatur soluere vt l. quoties. §. planè. si familia fur. fec. dicatur. vt quia fuit sibi res don. vel actum fuit hoc expresse, & tunc solutio facta per dolosum non liberat possessorem, ut hic, & l. Stichum. §. dolo. de solu. cetera dic, ut nota. per Bar. in d. l. quoties.

- 1 Conditione, vel die pendente, num agi possit vt debitor condemnetur. Et an pendente iudicio sententia ex causa de præterito ferri possit. nu. 2.
- 3 Inducia, an duplicentur si ante diem vel conditionem agatur.
- 4 Debitor in diem vel sub condit. one pendentes his ad cauendum de soluendo cogi potest.

§. Item a debitore. Debitor hæreditarius quasi possessor iuris hac actione tenetur, siue sit ex contractu siue sit ex delicto, siue contraxit cum defuncto, siue cum hærede, dum tamen præsens sit obligatio: secus si esset in diem, vel sub conditione, quia tunc non agitur, vt condemnetur ad debitum, sed ad cauendum, vt adueniente die, vel conditioe solueret. h. d. cum l. se & se. in prin. l. q̄ si in diem. Debitor hæreditario, qui contendit se hæredem esse. No. t̄ ex l. q̄ si in diem. in prin. q̄ pendente die, vel conditione non potest agi, vt debitor condemnetur. quod v̄ p̄ opin. Innoc. qui dicit in c. j. de plus peti. q̄ potest condemnari, vt adueniente die, vel conditioe soluat duplicatis tm̄ inducijs: q̄a dilatoria solutio nō impedit condemnationem fm̄ eum. quod v̄ contra istum tex. qui indicat non condemnari. Sed ipse respondet, q̄ hic agebatur petitione, qua nō tenetur, qui nō possidet pro hærede, vel pro possessore, sed debitor in diem, uel sub conditione non potest dici possidere pro hærede, quia habet aliam exceptionem, quare nō soluat. l. quia non tenetur adhuc, non autem quia contendat se hæredem. secus si ageretur illa actio, quia teneretur sub die, vel sub conditione, quod tene menti. Item no. in vers. j. prout intel ligitur, q̄ petitio hæreditatis fuerit mota ratione debiti conditionalis, uel in diem tm̄, quod si p̄dēte iudicio superueniat ius ex causa de præterito potest ferri sententia. facit l. si rem. §. fin. de pigno. acti. & plene no. in l. non potest videri. de iud. Sed gl. intel ligit, q̄ fuerit mota ratione aliarum rerum, quas possidebat debitor. Et tunc no. q̄ in hac actione si queratur, quid ueniat, inspicitur tempus sententiæ, ut hic, & s. e. l. 4. Item no. fm̄ primum intellectum, q̄ si agatur ante diem, uel condōnem, non duplicatur induciæ. quod est uerum iure isto. vt l. bonæ. s. sub conditio-

ne. de edil. edi. quicquid dicat glo. si. l. pecuniam. si certum pet. hodie secus, ut Insti. de excep. §. hodie. Vltimo t̄ no. secundum Bar. quod quilibet debitor in diem: uel sub conditione potest cogi ad cauendum pendente conditione, uel die. Item, quod ad hoc agitur officio iudic. quod dic, ut l. omnibus. sup. de iudi. Pau. de Cast.

L E X X V I I I.

- 1 Possidens rerum hæreditatis pretia qua actione conuenitur.
- 2 Hæreditas adita amplius hæreditas non dicitur.
- 3 Possessor rerum hæreditariarum si a possessione cadat, qua actione eam recuperet.
- 4 Interdictum unde ui. & actio que ex delicto prouenit, an cedi possit? Et quid in alijs facultatibus, que actiones non sunt.
- 5 Hæreditatis petitione reum conueniri posse, qui nec possidet, nec possidere quoque dolo desit, si modo ad rem recuperandam actionem habeat. Et quid in rei vend. an in eum quoque dabitur.
- 6 Vendere rem alienam num quis possit. Et qualiter eius rei tradenda sit possessio, ut ex ea usucapio sequatur.
- 7 Venditor re non tradita, & si ad pretium agere non possit, actionem tamen ad id petendum cedi posse.
- 8 Actio reuocatoria heredi quesita num in petitione hæreditatis ueniat, & si pater donationem fecerit immensam, quo casu filius reuocare potest, an mortuo patre possit filius hæreditatis petitione reuocare.

Quòd si in diem.

§. Sed & is qui pretia. Qui possidet aliquid pecuniarium occasione hæreditatis sibi obuenientis, tenetur hac actione. Idem in debito re hæditario, cuius obligatio cepit à defuncto, uel ab hæreditate: secus si ab hærede. Idē est in eo, qui habet aliquā actionem occasione hæreditatis sibi insitam, qui tenetur hac actione, ut eam cedat. h. d. vsq̄ ad finem. qui incipit idem Iul. Circa princip. §. t̄ quæro qua actione conuenitur ille, qui possidet pretia rerum hæditatis? respondeo, conuenitur vtili, non directa, quia non sunt proprie hæreditaria, vt no. s. eo. l. r̄. glo. Secundo quæro in vers. non solum. quando dicatur geri negotium hæreditariū, vel heredis? respondeo, q̄ hæreditariarum d̄ geri iacente hæreditate. quo casu quæritur actio hæreditati iacenti: sed post aditā hæreditem d̄ geri negotium heredis, & ab eo incipit oblo q̄a non d̄ amodo hæreditas sed bona hæditatis. Ex hoc v̄, q̄ si post aditam hæditatē p̄ verum h̄dē. alius eam occupat, non cōuenitur hac actione. Sed dic contra. nam tunc conuenitur rōne ipsarum rerum, quæ semel fuerunt hæditariæ, licet nunc non sint, sed h̄dis, sed cā, q̄ incipit ab h̄de nunq̄ fuit hæditaria. & ideo in hac actione non uenit. Sed quæro, quid si post apprehensam possessionem per hæredem cecidit a possessione, utrum possit res illas recuperare per hanc actionem. And. de Pisis consuluit, q̄ non, p̄ istum tex. quia amodo non sunt hæreditariæ, sed heredis secundum eum. Idem v̄ sentire gl. ord. j. de fideicom. hæredi. peti. l. r. & Azo. in summa istius tituli, sed hæc declaratio nō est vera simpliciter, quia si potest recuperare ab eo, qui post aditam hæreditatem occupauit hac actione, quia semel fuerunt hæreditariæ, vt dictum est. ergo, & idem ab eo qui occupauit post apprehensam possessionem per eandem rōnem, quia talis apprehensio nō dat sibi maius ius heredi in proprietate, quam aditio. ut per solam aditionem sit factus dominus, et ante apprehensionem l. cum hæredes. de acq. pos. nec ob. ista l̄ra, quia ista actio nunquam fuit hæreditaria, ut dictum est. Dic ergo sic, q̄ aut vult recuperare possessionem per possessorem hæditatis, quod est in l. edicto. C. de edic. diui. Adria. & tunc non potest. quia illud possessorium ē adipiscendæ possessionis, quam h̄s nūquam habuit, sed si semel habuit, diceretur recuperandæ. vt Insti. de interdic. §. adipiscendæ. aut vult recuperare res ipsas per hanc actionem, & tunc aut dominium illarum rerum fuit semel in hæreditate, & tunc p̄t. ut dictum est. Aut non fuit in hæreditate. sed fuit acquisitum in p̄sona h̄dis, puta, q̄ h̄s compleuit p̄scriptionem rei, q̄ erat in hæreditate nondum p̄scripta p̄ ipsam hæreditatem, & tunc non p̄t recuperare p̄ hanc actionem, q̄a illud dñium nunq̄ fuit hæditariū, sed h̄dis. arg. huius tex. & est casus. j. eo. & non tantum. §. q̄ si p̄ emptore. secundum Bal. quod tene menti. In §. Julia. no. t̄ q̄ interdum vnde vi, & actio proueniens ex delicto possunt cedi. & ad hoc alle. Quid in alijs facultatib. q̄ nō sunt propriæ actiones, an possunt cedi? vide, quod no. p̄ Bar. in l. 1. in fi. & l. 2. j. de no. ope nun. Item t̄ no. q̄ ille, q̄ nō possidet, nec dolo desijt possidere, sed tm̄ habet actionem ad recuperandam rem, potest hac actione cōueniri, ut eam cedat. Sed qd̄ in rei uendicatione, an possit dari t̄ illum, q̄ nullo mō possidet, nec dolo desijt possidere, tm̄ h̄t actionem ad rē recuperandam? Cy. & Dy. in quibusdam additionib. hic vident dicere, q̄ sic, arg. huius §. Sed gloss. ord. dicit p̄rium, in l. Pomponius. §. si is qui precario. j. de acq. pos. in mag. glo. quam solent

solent ibi tenere Doct. licet de hoc text. & de dicto Dy. & Cy. nō faciāt mētionē. Nec ob. iste tex. q̄a loquitur in actione vbi in qua quicquid obuēnit occasione rei, succedit loco rei, vt hic, & l. si rē & pretium. j. eod. secus in rei vendicatione: q̄ est particularis, ut C. de rei ven. l. si ex pecunia. & l. mater. Item j. no. in ver. idem lul. q̄ pōt q̄s vendere rem alienam, quam nō possidet. Quātr aut sit tradēda, vt sequatur vsucapio, vel acquiratur dñum si esset dñs, vide gl. singularē. in l. si fundum. j. de fundo. dota. Item j. no. q̄ licet re non tradita, non possit venditor agere ad pretium. vt j. de actio. emp. l. Iul. §. offerri. tñ pōt cedi actio ad precium petendū. Nam postquam iste venditor nō possidebat, nec tradiderat. nec offerebat. tñ actionem cedebat. Vltimo j. no. in ver. idem scribit. q̄ actio reuocatoria soli hāredi quāsitā, non venit in hac actione, & sic est hic casus de hoc. quod quārit gl. C. de inoffi. test. aut. vnde si parēs. quā quārit, si pater fecit immensam donationem quō calu potest filius reuocare, vtrum patre mortuo possit filius reuocare petitione hāredit. & determinat, q̄ non, sed per querelam inofficiōsā donationis, quia actio ad reuocandum num quā fuit hāreditaria, quia non fuit quāsitā patri, vel hāreditati, sed ipsi filio. de quo est hic casus. qui non alleg.

1 Possessor bonafidei qui hāreditatem restituit, & indebitē soluit, qua actione reptat.

§.Item Iulianus. Bonafidei possessor, q̄ hāditatem restituit. vel legata soluit de hāditate, pōt hac actione pueniri, ut cedat p̄ditionem, quam hēt ad illa repetenda, si uerō soluit de proprio, tñ licet competat sibi re petito, si tñ illa actio est sibi inutilis pp̄ paupertatem illius cui soluit, pōt de hāditate tñ sibi retinere, quantum soluit, & actio nem petitori cedere, ne bona fides sibi noceat. h. d. cum l. se. Quę rō circa primum dcm, qua actione pōt repetere quod indebitē soluit: Rñdeo, q̄dōne indebiti directā, vt j. de p̄d. ind. l. 2. & istā non expedit, q̄ cedat petitori. q̄a nulla sibi resultaret, cum ipse hēat ēt utilem, ut l. Pap. §. si §. de inoffi. test. Item hēt certi conditionem ex stipulatione, si soluit prāstita cautione, euicta hāditate legata reddi. & istam debet cedere, quia in ea est utilitas, cū in tali cautione fideiussōres, contra quos cedetur actio petitori hāreditatis, & sic magis erit sibi consultum, quā per condictionem indebiti. ipsi uero petitori hāreditatis dentur contra possessorem tres actiones, scilicet conditio indebiti. Item rei vendicatio ut in fine istius l. Item & petitiō hāreditatis, ut supra eadem. l. §. Iulianus scribit in fi. Pau. de Cast.

L E X XX.

Item videndum. Malafidei possessor tenet de imprudētia, sed bonafidei nō. Item in hac actione condemnatur quis ad eā qui reperitur possidere tempore snā, licet tempore litis contestatę nihil possideret. h. d. usq̄ ad §. nunc videamus. Sed pone, q̄ nec tpe litis p̄test. nec tē pore snā aliquid possidebat conuentus. quāritur, quā erūt partes iudicis? respondeo si obtulit se liti, debet eum condemnare. §. l. nec ullam. §. non solum. si autem non obtulit, q̄a non fuit interrogatus, tunc vñ iudicium frustratorium, quod debeat tñ ab solui ab obseruatione iudicij, ut j. de rei uen. l. qui petitorio. sed gl. singularis dicit, q̄ uerum est. quod reus debet absolui. postquā non possidet ab obseruatione iudicij. ueruntamen si actor probauit se hāredem, uel dominum, cum agit rei uendicatione, dēt iudex ipsum declarare hāredem uel dominum. quā sententia mittetur executioni contra conuentum absolutum, quando cū que incipiet possidere: ita dicit gl. unica de iure. in l. si a te. §. j. de exec. rei iud. & illa est de gl. Bar.

- 1 Feuda num in petitione hēreditatis deueniant.
- 2 Hēreditaria res quę dicantur. Et commodata ac deposita res num in hēred. petitione ueniant. Et num de illis hēres inuentarium facere teneatur, si inuentarij beneficio gaudere uelit.
- 3 Depositarius si a possessione rerum commodatarum ac depositarum cadat num ad eam recuperandam remedium aliquod speciale habeat.
- 4 Iudicis officium ut ad recuperandum detentionem competit, ita & ad eam conseruandam.
- 5 Hēreditatis petitiō cum quibus concurrat.

§.Nunc videamus. Hęc est tertia pars tit. in qua ponit, quā res ueniāt in hac actione. & durat usq̄ ad l. item ueniunt. §. pridie. & hoc intendit in hac actione ueniunt res corporales, siue sint hāditarię, ut q̄a testōr hēbat in eis plēnū ius, siue nō sint hāreditarię, sed in hāditate inuentę, siue in illis haberet aliquod ius semiplenum, ut ius pignoris, uel publicianam, uel retentionem, licet non actionem, uel nudam detētionem. Illa uerō in quib. hēs post mortem defuncti acquisiuit dominium quod penes defunctum, uel hēditatem nunquam fuit, licet habuerit causam a defuncto, item ser

uitutes in hac actione non ueniunt. h. d. usq̄ ad l. item ueniunt. 1 Gl. j. §. j. q̄riturum feuda ueniant in hac actione. & rñ. q̄ si filius masculus agit, ueniunt, secus si fœmina, vel agnatus. p̄ cuius euidētia est sciēdum, q̄ filius non succedit in feudo, nisi sit homo. sed agnatus sic, si feudum est antiquum. vt ti. an agna. uel filius. c. j. in feu. Item si est nouum, si fuit expressē actum: & tunc uenit ex pacto, ēt si non sit hēs, & idem in fœmina, quando actum est expressē. vult ergo dicere gl. q̄ cum filius ueniat ad feudum rōne hēreditatis, q̄ feudum ueniat in hac actione, secus in agnato, qui ratione hēreditatis non tamen admittitur, sed ex pacto, uel ex conditione feudi. Barto. autem dicit, q̄ licet filius admittatur ad feudum ratione hēreditatis, non tamen admittitur tanquam hāres, sed tanquam extraneus. unde non admittitur pro portione hēreditaria: quia posset hēres esse in tertia parte, & tñ admitteretur in solidum ad feudum, ut l. iurisiurandi. §. si liberi. de ope. lib. & ideo dicit in hac actione non uenire. quę opin. est uerior. 2 Not. j. in l. & non tantum. in prin. q̄ non dicuntur res hēreditarię, nisi illę in quibus defunctus habebat plenum ius. Secundo no. q̄ res commodatę, & depositę ueniunt in hac actione secundum Bal. licet defunctus non haberet in eis nisi solam detentationem. Et p̄ hoc fuit consultum, & determinatum, q̄ hēres dēt tales res commodatas, & depositas ponere in inuentario, aliās nō gaudet beneficio inuentarij. quod singulariter no. Et hoc sequitur, licet aliquę res inueniātur, non p̄pterea pbantur, hoc ipso, 3 q̄ sint hēreditarię. Tertio j. no. q̄ pro rebus depositis, uel commodatis, non competit aliqua specialis actio, si depositarius, uel cōmodatarius cadat a possessione: quod est uerum, nisi in trib. casib. ut dicit gl. Sed extra illos dicit glo. no. q̄ licet non competat aliqua actio, competit tñ offiū iudicis ad recuperandum detentationem illam. Quę gl. sp̄ alle. pro. & j. facit j. de uar. & extraor. cog. l. de usu aque. Tu dic plenius, ut no. p̄ gl. & Doct. in l. manifestissimi. §. sed cum in secunda. C. de fur. plenissimē per Bar. in l. rem quę nobis. j. de acq. pos. & de p̄d. fur. l. & ideo. §. Neratius. qui ibi ita dicit, q̄ nullum interdictum pro re mobili recuperanda habemus, ut ibi etiam tenet gl. alia tamen remedia habemus p̄ re mobili: quia aliqui competit conditio incerti, ut habes tex. & gl. in d. l. & ideo. §. Neratius. de p̄d. fur. Alia gl. vñ p̄cedere actio nem in scm, uel officium iudicis, ut habes hic. Alia in d. l. manifestissimi. §. sed cum in secunda. C. de fur. Quare p̄ p̄cordia istorum dic, q̄nque priuatur quis possessione rei mobilis, qui habet ius in re, ut creditor, & tunc habet locum conditio incerti. & ita loquitur. l. & ideo. §. Neratius. allega. quandoque nullum ius habet in re, & tunc, aut ille priuatus possidebat, & habet locum cōditio triticaria. supra. de tritic. uel conditio ex l. si coloni. C. de agri. & censi. Quandoq̄ conditio indebiti, ut l. indebiti. §. sed si nummi. de cond. indeb. quandoque ille, qui cadit a possessione solam detentationem habet, ut commodatarius, uel depositarius. & isti habent actionem in factum, uel officium iudicis, & ita loquitur hic. & l. manifestissimi. §. sed cum in secunda. supra allega. quod no. Bar. in d. l. Aquilius. & ista sunt quotidiana: quia si perdidisti librum tuum, & ego habeo p̄bare dominium, esset difficile qualiter ageres contra me. dixi ibi. & hęc merito cum possessio puenit cum uitio. Quid si sine uitio? uide gl. in l. ciuile. C. de fur. cętera uide per Bart. Et adde quod no. per Pet. & Cy. Co. ubi causa sta. l. j. in secunda. uel 3. q̄ & per Gui. de Cug. in l. 2. C. ut i in rem actio. j. Et q̄ sicut competit officium iudicis ad recuperandam detentationem, ut hac gl. ita, & ad eam conseruandam. ut probatur in l. Aquilius regulus. j. de dona. quę est no. ultimo j. no. in tex. q̄ petitiō hēreditatis concurrat cum alijs actionib. particularib. l. hypothecaria, uel publiciana. Sed an possint simul intētari? dic, ut dixi in l. si quis libertatem. §. eo.

L E X XXI.

- 1 Vsucapione per defunctum cępta ac per hāredem completa non dici rem per defunctum p̄scriptam. Et p̄scriptionis principium ad finem trahi.
- 2 Vsucapione completa p̄scriptionem publicianam euanescere.
- 3 Maius minoritenebras offendere. Et p̄scriptio per hāredem scriptum testamento per querelam rescisso, num in petitione hēred. ueniat.
- 4 Acquisitionem per hāredem putatiuam, & reuocabilem factam reuocatione secuta, magis ab ipsa hēreditate, quā ab hērede factam uideri.

L. Et non tantum.

1 **§. Quod si pro emptore.** Nota j. singulariter, quod licet usucapio sit incępta per defunctum, si tñ fuit completa per hāredem, nō dñ res p̄scripta per defunctum, qui inchoauit, sed per hāredem qui compleuit. & sic principium p̄scriptionis trahitur ad finem. Si enim uideretur p̄scripta per defunctum, ueniret in hac actione: quia omnia ueniunt quorum dominium fuit penes defunctum, uel hēditatem. sed hic nunquam fuit, sed penes hāredem tantum, ergo non uenit, sicut nec obligatio, quę inci-

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

incipit ab hærede, ut s. eod. l. q. si in diem. §. non solum. & s. idem scribit. Dñ aut completa p hrdē, si pleta fuit post aditam hrdita-
tem, siue fuerit apprehensa possessio hæreditatis, siue non. vt j. de vsucap. l. coeptam. & l. possessio testato. Si verò fuisset comple-
ta per hrditatem iacentem, ante q hæres adiret, veniret in hac ac-
tione. sicut & obligatio quæ sita hæreditati iacenti, vt l. sed utrū.
cum l. seq. & l. q. si in diem. §. non solum. s. e. licet gl. hic videat sen-
tire contrarium in prima solutione, quæ non est uera, sed tenet
secundam. Item no. f. q. completa vsucapione, uel præscriptione,
euanescit publiciana, & datur sola vendicatio. Nam si non eua-
nesceret, cum illa fuerit semel penes defunctum, vel hæreditatē,
veniret in hæreditate, ut s. prox. Cuius qrium hic dñ, & sic pfun-
ditur hic opi. lac. de Are. qui dicebat alibi qrium, q pro re p scri-
pta competebat vendicatio, & publiciana, quod est q hunc tex.
facit ad prædicta, quia t maius offuscatur minus, vt l. si hæres a debi-
tore, ad Treb. Vltimo no. gl. quæ incipit. f. vero. in si. quærit enim
an testō rescisso per querelam ueniat in hac actione res p scripta
per heredem scriptum? videbat q nō, p istum tex. quia dominiū
illud non fuit penes defunctum, vel hrditatem: sed fuit acqfit ū
per heredem post aditionem. gl. singulariter dicit qrium. quia p
querelam omnia rescinduntur. vult dicere, q illa aditio facta p
hæredem rescinditur, & hñ pro non facta. Et sic vñ, q illa p scri-
ptio sit magis completa per hæreditatem, quàm per heredem.
No. f. ergo ex gl. q. acquisitio facta per heredem putatiuum, &
reuocabilem, secuta reuocatione uidetur facta magis per hære-
ditatem, quàm per eum. Secundo no. q. non prodest, nisi hære-
di. Tertio not. q. non rescinditur, licet rescindatur aditio facta l.
ex contractu. de iud. tenē bene menti.

L E X XXII.

- 1 Res empta hæreditatis nomine, si ipsi hæreditati necessaria non sit, an in hæ-
reditatis petitione ueniat.
- 2 Res empta de pecunia mea per te, ac nomine tuo, cuius sit futura.
- 3 Animus quis præcesserit, ex actu sequenti dignoscitur.
- 4 Res empta ab uno fratrum simul commorantium, aut sociorum, num commu-
nis esse debeat.

Item ueniunt. In hac actione ueniunt res compa-
rata p possessorem hæreditatis. dñ
modo duo concurrant. l. q. nomine hæreditatis sint empta.
Item q sint hrditati necessariae. nec est tunc curandum, an
sint empta de pecunia hrditaria, vel nō. Item licet essent empta
de pecunia hrditaria, si tñ unum illorum duorum deficiat, ut qa
non sint empta nomine hæreditatis: sed ipsius possessoris in hac
actione non ueniunt. h. d. vsq. ad §. præter. Oppo. nam tñ res non
necessaria hrditati nō uenit in hac actione, licet hrditatis nomi-
ne sit empta: ergo non liberat possessor uolēdo eam tradere in-
uito petitori. sed pōt petitor petere pretium, si solutū est de pe-
cunia hæreditaria. Sed q. liberat illam tradendo. & non teneat
de pretio. vt j. eo. l. sed & si. §. i. 2. rñso. Sol. illud est uerum in bo-
næfidei possessore, qui non tenet, nisi quatenus est locupletior.
Sed loquit in malæfidei possessore, qui rem non necessariam sibi
retinet, & precium restituit. ita dicit glo. j. & bñ. Tu aduerte ple-
nius: quia istud, quod hic dñ res empta per possessorem venire
in hac actione, vel non venire, pōt intelligi duob. modis. Primo,
in fauorem possessoris, vt liberetur res tradendo etiā inuito pe-
titore. Secundo, in fauorem petitoris, vt possit alias res petere in-
uito possessore. Primo casu, aut loquimur in possessore malæfi-
dei: & tunc serua literam, vt non ueniant in sui fauorem, nisi cō-
currant illa duo, q. sint empta nomine hæreditatis, & sint hrdi-
tati necessariae, alias non liberatur uolendo eas tradere inuito
petitore, sed tenet ad pñtum de pecunia hæreditaria solutū. Aut
loquimur in possessore bonæfidei: & tunc tenet gl. q. indistin-
ctē uenit in sui fauorem, et si non sint empta nomine hæreditatis,
nec sint hæreditati necessariae: sed fuerint empta de pecunia hæ-
reditaria. nam liberatur eas tradendo, et si minus ualeant, q. sint
empta, vt d. l. sed & si. §. j. j. Aduertēdum tñ, quia qñ emit nomi-
ne hæreditatis, & sunt hæreditati necessariae, uenit tanq hære-
ditaria, quia non sunt hæreditati quæ sita, sed ipsi possessori: sed
ueniunt, tanquam ex illis sit factus locupletior, & sic petentē
vt illi actione, ut no. s. e. l. regulariter. in j. gl. & dixit in l. q. si in diē.
§. sed si is. nisi possideret alias res, & actiones, quarū nomine in-
tentaretur directa, quia tunc totum veniret simul, iuxta ea quæ
dicam. §. fructus. Secundo uero casu, si quærat, an ueniant illa
duo in dubio. ex hoc constare potest, quia sunt facta hæreditatis.
si uero deficit alterum, tunc aut, quia non empta nomine hære-
ditatis, vel non sunt necessariae, tunc dic, q. aut deficit primum,
quia possessor emit nomine proprio, & non ueniunt, nec potest
eas petere inuito possessore, et si de pecunia hrditaria quia t res
empta per te pecunia mea nomine tuo, non efficit mea, sed tua,
nec possum illam petere, nisi sim pupillus, uel miles. quo casu da-
tur mihi electio ad rem, uel pretium. ut C. de rei uen. l. si propo-
nis. ut ibi no. & hoc uult dicere hic gl. q. incipit si tñ nomine. Si

verò deficit s. m, ut quia possessor emit nomine hrditatis non tñ
erat necessaria, tunc si petitor ratificat, & uult eam hñe, pōt eam
petere inuito possessore, et si empta sit de pecunia non hrditaria
quia res empta noie meo efficit mea si ratifico, de quacunq. pe-
cunia sit empta. ut hic, & de acq. pos. l. p. proc. dño tñ soluere pre-
tium, ut hic. Pretium restituere hrdi. Sed quid in dubio, si non p-
stat cuius noie sit empta? rñdeo, si fuit empta de pecunia hæredi-
taria, & sit hrditati necessaria, puta, quod uideat empta nomine
hrditario, quasi ex illis duob. resultat iuris præsumptio. ar. hic, in
uerbo sine dubio. & de usur. l. si stipulatus. Si uero non sit neces-
saria, vel non constat. si quidem fuit deputata hrditati post em-
ptionem, puto idem, quia t ex hoc actu præsumit animus pcedēs,
q. nomine hæreditatis emerat. ar. j. ad Mace. l. sed & lul. §. proin-
de. ibi intelligendum, quia ab initio, & c. & j. re. amo. l. concubi-
na. §. j. & C. de natura. l. l. cum quis. Alias autem. etiam si sit em-
pta de pecunia hæreditaria, puto, quod magis uideat empta no-
mine proprio, quàm hæreditatis. ar. j. de sol. & magis. de uer. ob.
l. si ita stipulatus. §. Chrylogonus. & j. de in rem uerso. l. si filius.
Item oppo. q. etiam si nomine hæreditatis sit empta, & sit hæredi-
tati necessaria, non acquiratur hæreditati, sed ipsi possessori. arg.
s. de pact. l. si tibi 10. §. cum possessor. & j. de cond. iud. l. si Vrba-
na. Sol. ibi loquitur in actionib. personalib. quæ sitis per prædo-
nem, quæ non quærentur uerò hæredi, nisi cedantur. sed hic lo-
quitur in acquisitione domini, rationem uide in l. ea. quæ ciuili-
ter. j. de acq. rer. do. Vltimo t faciunt ad q. de duob. fratrib. simul
habitantib. uel socijs, quorum unus emit aliquam rem an efficia-
tur communis? de quo uide not. in l. Titium & Mæuium. §. alte-
ro. de adm. tu. per Bar. & per Bal. in l. si patruus. C. communia v-
triusq. iud. Item faciunt ad q. de possessore beneficij, qui non ha-
bebat ius, si aliquid emit, an acquiratur beneficio, uel uero præ-
lato? collige decisionem ex prædictis. Paulus.

§. Simili modo. Si possessor malæfidei uendat res hæ-
reditarias sine causa, conuenitur ad
illas res, & fructus, sed ex cā necessaria hæreditati. non conuenit,
nisi ad pretium. h. d. Effectus primi dicti est, quia tenetur illas res
redimere, uel si non potest, iuratur q. cum in litem, ut j. eo. si pot-
fessor. §. si. secus in secundo casu, in quo non conuenitur, nisi ad
pretium. Item dico, q. primū dictum est uerum, si petitor eligat
petere res. si autem eligit pretium, fortē, quia plus uendit, quā
ualent, potest ita intelligitur §. pe. j. ea. l. & j. eo. l. utrum. in se-
cundo uero casu solum pretium petet, licet gl. uideatur dicere,
q. habet electionem petendi rem, uel precium: quod non est ue-
rum, quando ex causa necessaria uendit, & iura quæ alle. intel-
liguntur, quando ex causa non necessaria.

§. Item non solum. Accessiones obueniens añ
aditam hæreditatem ueniunt
in hac actione indistin-ctē, hoc primo, sed obueniens post hære-
ditatem aditam, ita demum ueniunt, si ex rebus hæreditatis obu-
eniant: secus si extrinsecus, & sint tales, quæ personæ possesso-
ris adhæreāt, hoc secundo, fructus autem & partus ancillarum
ueniunt indistin-ctē, & augent hæreditatem, quia ex rebus hære-
ditatis obueniunt, hoc tertio, & ultimo.

1 Possessor hæreditatis, & rei singularis, quo ad fructuum restitutionem, quid in-
ter se distent. Et quibus actionibus ad eorum restitutionem quis teneatur.

§. Fructus. Est una bona gl. quæ subtiliter loquitur, li-
cēt egeat suppletionē, quam diuide in qua-
tuor partes: primo querit, an bonæfidei possessor hæreditatis fa-
ciat fructus suos, sicut bonæfidei possessor rei singularis, & ponē
do opinio. determinat, q. sic, usque ibi, sed licet faciat. ibi secun-
da, in qua determinat, quod licet faciat suos tenetur restituere,
usque ibi. quod ergo hic dicitur. ibi tertia, qua actione conueni-
tur ad restituendum usq. ibi. Nec obst. ibi quarta, in qua respon-
det quibusdam ll. alle. in contrarium. Ad determinationem pri-
mæ. j. q. dic bñ, quod in possessore hæreditatis, quo ad fructus idem
per omnia, q. in possessore rei singularis, qui conuenitur rei uedi-
catione, pterquam in duobus. primo: quia in possessore hæredi-
tatis vbicunq. tenetur ad fructus restituendos, cōuenit petiti-
o hæreditatis, quæ est una, & eadem cum illa, quæ proponit pro
omnib. reb. hæreditarijs, siue fructus extent, siue non: sed in pos-
sessore rei singularis, qui conuenitur rei uendicatione nō est ita.
Nam interdum conuenitur ad fructus rei uedicatione, q. est di-
uersa ab illa, q. proponitur p re ipsa. ut dicit hęc gl. no. Adde tñ
quod no. per Cy. C. si quis alteri, uel sibi. l. cū ppria. interdum ue-
ro conuenitur ad fructus officio iudicis: ut etiam dicit hęc gl. no.
quod est intelligendum, si sunt percepti post li. contest. ut l. q. di-
les. §. item sciendum. de ædil. edict. interdum conuenitur condi-
tione sine causa. interdum conditione ex l. si & me, & Titium.
j. si cer. pe. de quibus omnibus, dic ut no. per Pet. & Cy. in l. si cer-
tum. C. de rei uend. & dicam eo. ti. l. & ex diuerso. infra. Secundo
differunt: quia bonæfidei possessor hæreditatis tenetur ad quo-
scunq. fructus perceptos etiam industriales, licet sint consum-
pti,

pti, dum tamen sit factus locupletior. vt j. eo. l. illud. §. prædo. & j. ea. l. s. eos autē. Sed bonæ fidei possessor rei singularis, qui conuenitur rei vendicatione, non tenetur restituere fructus industriales consumptos, licet ex illis sit factus locupletior: quia illos lucratur pro cultura, & cura, vt Inst. de re. di. §. si quis a non domino. & ibi no. de off. iud. circa prin. Sed Bart. in l. & ex diuerso. communem opin. tenet, qd idem sit in isto, quod in possessore hæreditatis, vt teneatur, si est factus locupletior. per d. l. si & me, & Titium. si cer. pet. Item, & potest esse tertia differentia: quia bonæ fidei possessor hæreditatis tenetur ad fructus perceptos post motam controuersiam, vt j. e. l. sed si l. §. si ante lit. sed possessor rei singularis tenetur tantum ad perceptos post lit. contest. licet alij dicant, qd etiam teneatur post motam controuersiam. de quibus omnibus dicam plenius in d. l. & ex diuerso. in omnibus autem aliis, dicas idem in vno, quod in alio.

1 *Actio subrogata, an semper eius naturam in cuius locum subrogatur sapiat. Et qualiter id sit intelligendum.*

§. Cum prædiximus. Quando vna actio deuoluitur in aliam, intelligit deuolui secundum eius primæuam naturam, & qualitatem, nõ secundum accidentalem. h. d. multum no. secundum Bar. de hoc no. per glo. in l. certi conditio. in prin. in gl. mag. j. si cer. pet. & sic limitatur hic regula, quæ traditur in l. si eum. §. qui iniuriatur. si quis cautio. l. qd actio subrogata sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur. Nam illud est verum de natura primæua, & originali. non de extrinseca qualitate. Item limitatur l. diuortio. §. de nego. gest. vbi ponitur, quando vna actio deuoluitur in aliam. facit l. j. infra de in litem iuran.

1 *Lis contestari, an super actione iudicati debeat. Et quid in iudicis officio super sententiæ executione.*

2 *Actio iudicati cuius effectus sit.*

§. Idem recte. Quando vnum est in obligatione, & aliud in solutione ex dispositione l. tunc facultas soluendi permittitur, quoad super actione iudicati lis contesta. h. d. Bar. & non est alibi secundum gl. si autem sit aliud in solutione ex dispositione contrahentium: tunc permittitur, cum lis est contestata super ipsa actione. vt l. si ita stipulatus fuero 20. in melle. j. de sol. Si vero ex dispositione testatoris vide Bar. in l. si quando. §. hæres. de leg. j. Item allegat, qd super actione iudicati lis contestatur, secus in officio iud. quod proponitur pro executione. nam illud habet executionem paratam. & ideo factus est, qui hoc prætermisso actionem iudicati intentat. vt no. §. de iud. l. si prator. §. si. & de min. l. si iud. circumuento. & est glo. ord. in l. siue. §. j. de excep. rei iud. & j. de quo profit. vel operetur actio iudicati, vide per Ross. in libellis suis in titu. de actione in factum, quæ datur pro re iud. pro quo l. si quis missus. j. ne vis fiat ei. Paulus.

1 *Electus, an appellatione dignitatis ad quam electus est nominari possit.*

2 *Electus in canonicum ultra numerum præbendam que expectans, an in capitulo vocem habeat.*

3 *Constitutio facta à quibus denominationem sumat.*

4 *Proponendum longe prius quod statuendum est, quam statuatur.*

§. Præter hæc. Hic est quarta pars tituli in qua ampliatur materia pet. hæreditatis, & recitatur senatusconsultum super ea factum, & durat vsque ad l. siue bonæ fidei. §. j. & duo facit. nam primo ponuntur verba senatusconsulti. secundo ponuntur eius interpretationes. Secunda incipit in §. aptanda. Item prima diuiditur in tres partes. Nam primo ponitur prologus: secundo ponuntur nomina illorum, qui senatusconsultum fecerunt. tertio ponuntur verba ipsius senatusconsulti. Secunda ibi, pridie tertia ibi, cum antequam. Item tertia subdiuiditur in quatuor. Nam primo loquitur de bonæ fidei possessore, qui res hæreditarias vendidit ante motam sibi controuersiam, & pretium habet penes se, secundo de possessore malæ fidei. tertio de possessore bonæ fidei, qui pretium consumpsit. quarto declarat vnum dubium. secunda ibi, item eos. tertia ibi, eos autem. quarta ibi, petitam autem. Et h. d. bonæ fidei possessor tenetur in quantum factus est locupletior, malæ fidei verò a principio. vel redactus ad malam fidem, tenetur in solidum de perceptis, & percipiendis: & hæc non solum in publicis, sed in priuatis petitoribus locum habent. Et petita qualitercunque sint petita. h. d. vsque ad l. si possessor. secundum Iac. de Butri. Sed istud summariū est nimis confusum. ideo dic, qd vsque ad §. aptanda. ponuntur verba senatusconsulti super hac materia facti. in quo inter alia quinque cauent primo, qd bonæ fidei possessor, qui rem alienauit ante motam controuersiam, non tenetur ad vsuras pretij percepti. Secundo, qd ad iptum pretium perceptum tenetur, si habet penes se. Tertio, qd bonæ fidei possessor qui pretium consumpsit, tenetur quatenus factus est locupletior. Quarto, qd malæ fidei possessor qui pretium consumpsit, ad ipsum omnimodo tenetur. Quinto, quod colligitur. in versu. cum antequam. a contrario sensu, qd bonæ fidei possessor post motam controuersiam tenetur ad vsuras pretij. Sexto, qd tunc dicitur controuersia mota, cum fuit denunciatum possessori literis, vel

edictis. hoc dicit. In versu. pridie. nota, qd nominantur hic quatuor consules. & gl. dicit, qd duo erant in officio, & alij duo erant electi, vt intrarent officium finito tempore ipsorum, vt no. in l. Publius. de condit. & demon. & tamen hic omnes appellantur consules. Ex quo no. quatuor. Primo, qd syndici, vel priores electi possunt dici syndici, vel priores, etiam anteq̄ intrarent officium. Ad hoc facit, quia pro cincto habetur, qui proximus est cingi, ut l. ex eo. de test. mil. facit l. j. de bon. poss. quæ ex testō mil. non tñ habent administrationē in actu, sed in habitu: vt l. 3. §. fin. de off. proconf. Secundo no. qd non obstan. qd nõ habeant administrationem in actu, tamen vocantur, quando agitur de aliqua constitutione fienda. & hoc, vt sit magis valida. facit l. in cõcedēdo. & l. in diem. j. de aqua plu. arcen. Et facit in arg. qd priores veteres debeant vocare nouos, cum volunt aliquid facere. Tertio j. no. arg. qd receptus in canonicum ultra numerum, & expectans præbendam habet vocem in capitulo. secundum Cyn. & Bald. & dic de hoc, vt plene per Inno. & Compost. in c. cum M. Ferrariensis. de constitu. Item j. no. quarto, qd constitutio denominatur ab illis, qui præ sunt. nam hic senatusconsultum fuit factum in senatu, in quo erant centum numero: vt l. fin. in prin. C. eo. & ibi no. & tamen dicitur factum in consulibus: vt hic patet: & sic est arg. qd si fiat statutum aliquod per populum, non debeant ibi poni, nisi nomina præsentium. l. priorum, vel syndicorum. facit l. j. de albo scriben. & quod ibi notatur per Bar. & quod no. in c. fi. de procura. Vltimo j. no. qd per plures dies ante fienda est propositio, ad deliberandum, quid sit statuendum, nam hic princeps proposuit quinto nonas Martij, & responsio, & statutum facta fuerunt pridie eiusdem Martij. j. 15. die. Item habes hic, qd vocat senatusconsultum, licet princeps interfuerit, & dederit causam constitutioni. & est ratio. quia non ipse princeps statuit, sed senatores, qui habebant potestatem l. condendæ. vt no. §. de legi. l. non ambigitur. Paulus.

1 *Hæreditatis petitione venire qua in fiscum deferuntur.*

2 *Iura in hereditate disponenti, vt pretium rei loco succedat, item quod post motam controuersiam possessor malæ fidei efficiatur, etiam locum in qualibet iuris vniuersitate habere.*

§. Aptanda est. Hic incipiunt interpretationes verborum senatusconsulti. & diuiditur in tres partes. Nam primo exponit, quod dixerat de bonæ fidei possessore, qui habet penes se pretium. l. in versiculo. cum antequam. vsque ad versiculum item eos. secundo, quod dixit in versu. item eos. de malæ fidei possessore. tertio quod dixit. in versu. eos autem. de bonæ fidei possessore, qui pretium consumpsit. prima durat ab isto §. vsque ad l. sed & si l. §. quod autem. licet aliquid incidenter immisceatur de possessore malæ fidei, secunda durat ab illo §. quod autem. vsque ad §. consuluit. tertia ibi, usque ad l. siue bonæ fidei. §. j. & h. d. sanatusconsultum quod loquitur, quoniam petitur pars hæreditatis ex causa caduci per fiscum locum habet, etiam si petatur tota. Item & ex quacunque causa petatur. Item cum petitur per ciuitatem, vel alium priuatum hominem. item non solum cum petitur hæreditas, sed etiam quodlibet vniuersale. h. d. usque ad §. petitam. Nota, qd bona, quæ deferuntur in fiscum petuntur petit. hæreditatis: aliàs nõ cõgrue poneretur in hoc titulo. quod est verum, quando deferuntur in fiscum per mortem alterius, vt quia sint caduca, uel uacantia: licet fiscus nõ possit tunc dici proprie hæres, sed successor bonorum, ut no. in l. inter eos. in fi. de fideiuf. & l. si constan. §. fin. sol. mat. tamen agit peti. hæreditatis, quod est mirabile, ut no. per Bart. in l. in cognitione. infra ad Silla. & l. j. C. de his quibus ut indig. Si uero petatur propter delictum alterius, & sic in eius uita, nõ petuntur hac actione, sed rei uendicatione, uel aliis remediis iuris, ut C. de iur. fisci. l. defensionis facultas. lib. 10. & ibi no. per Barto. Item j. no. in uersu. Non solum, qd iura quæ loquuntur in hæreditate, ut pretium succedat loco rei: Item, qd post motam controuersiam possessor efficiatur malæ fidei, locum habent in qualibet vniuersitate iuris, puta peculij, uel dotis, quod tene menti perpetuo. & adde gl. no. infra de impen. l. quod dicitur. Idem si peteretur castum cum pertinentiis, ut beneficium. ut no. per Inuoc. in c. cunctis. de concess. præben. lib. 6. & per Barr. in l. si post lit. infra de except. & omnia iura, quæ locum habent in peti. hæredita. habent locum in istis. quod alibi non ita bene inuenies.

1 *Denunciatio sola in hæreditatis petitione, quem in mala fide constituit.*

2 *Denunciatio ei qui verè scit, num sit necessaria.*

3 *Veritas fictionem absorbet.*

4 *Denunciatio procuratori facta, an quem in mala fide constituat.*

5 *Procurator & si verè contumax sit, nõ tamen domino appellandi remedium aufert.*

§. Petitam autem. Hic exponit, qd in senatusconsulto colligitur a contrario sensu. l. qd hæres bonæ fidei, qui iam uendit res hæreditarias, & pretium percepit post motam controuersiam super pretio, teneatur ad usura

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

ad usuras quæritur qualiter dicatur mota controuersia, & hæreditas petita. & hoc exponitur hic. & h. d. per solam denuntiationem a quocunque factam uel hæreditas petita, & mota controuersia, ut ex illa sola constituatur in mala fide iuris præsumptione. Item ubi uerè est in mala fide, quia scit hæreditatem ad se non pertinere, non requiritur denuntiatione. Item sola denuntiatione non sufficit, nisi peruenerit ad notitiam possessoris. hoc dicit usque ad

- 1 §. cæterum, & semper alleg. dicta huius §. No. ¶ ergo, quod in petita hæreditatis sola denuntiatione constituit quem in mala fide iuris præsumptione. quod intellige etiam, si ille cui fit, non credat denuntiationi, & sic remaneat in prima opinione credendo ad se pertinere. Si autem denuntiationi crederet, tunc non esset dubium, & in hoc est differentia inter rei uendicationem, & hæreditatis actionem: quia in rei uendicatione per solam denuntiationem factam extra iudicium, ille qui fuit semel bonæ fidei, non efficitur malæ fidei iuris præsumptione, nisi denuntiationi credat, ut probatur in l. aliena. j. pro empt. sed requiritur litis contestatio. ut l. qui scit. §. si. j. de usur. Item no. ¶ quod in uere sciente, non requiritur denuntiatione. nam cum denuntiatione fiat ad inducendum malam fidem præsumptam, & in sciente sit mala fides uera, non requiritur ficta, uel præsumpta, quia ¶ ueritas absorbet fictionem, ut l. filiam quam pater. infra de liber. & posthum. Item hoc uerum, quod denuntiatione non fit, nisi ad inducendum malam fidem, ut hic. & l. j. in fi. de act. empt. Si autem fieret propter alios effectus, ut puta, quod quis ueniat ad iudicium uel mittat, aliàs incidet in poenam, non sufficit scire, sed requiritur denuntiatione, ut infra de adult. l. denuntiasse. & l. j. §. j. infra de lib. ag. de quo dic, ut d. l. denuntiasse. per Bar. Vltimo ¶ no. quod denuntiatione facta procuratori non constituit quem in mala fide, nisi uenerit ad eius notitiam. per quod determinat Pet. in l. 2. C. ubi in rem actio quod si possidens alieno nomine conuentus nominat dominum in iudicio, quo casu est fienda domino denuntiatione, ut si non ueniat habeatur lis pro contestata, dicit ipse, quod talis denuntiatione non est committenda ipsi reo conuento, quia periculum esset. nam si non denuntiaret, non ualere processus in præiudicium domini. arg. hic, & ideo cautè faciet actor, si denuntiet. per se, uel faciet denuntiare per iudicem. Item ex hoc determinat Innoc. in c. j. ut lit. non cont. quod ¶ licet procurator sit uerus contumax, tamen non aufertur domino beneficium appellandi: quia non censetur ipse propterea contumax uerus, cum uera contumacia requirat dolum, & ueram scientiam, ut l. ex consensu. in fi. de appella. quam scientiam non censetur habere per citationem procuratoris. adde no. plenè per Bart. in l. non solū. §. morte. j. de ope. no. nuntia. Paulus.

§. Cæterum. Quæ supra dicta sunt. l. ut possessor qui post motam controuersiam, uendit res hæreditarias conueniatur ad pretium, & etiam ad usuras, locum habent in bonæ fidei possessore, sed malæ fidei possessor rem hæreditariam uendens potest conueniri ad rem ipsam cum fructibus, epistola uero Imperatoris, quæ dicit, quod etiam malæ fidei possessor uendens conueniatur ad pretium, & non ad res, locum habet cum uendit res inutiles hæreditatis, quo casu non conuenitur ad res, sed ad pretium. Si uero uendit res utiles, tunc loquitur senatusconsultum. quo casu est in electione actoris, utrum petat res uenditas, uel pretium cum usuris post motam controuersiam. Itè quæ dictum est in eo, qui se hæredem esse existimat, locum habet etiam si se existimet bonorum possessorem, uel alium iustum successorem, hoc dicit usque ad l. si possessor. de materia huius §. cæterum. dic, ut l. si possessor. idem. l. ut teneatur ad pretium. Et aduerte quia ille uersiculus, ut sit in arbitrio potest referri ad id quod proximi dicit de illo: qui uendit res inutiles, & onerosas hæreditatis, ut tunc sit in arbitrio actoris. an petat pretium, uel res, & iste intellectus tunc est uerus, quando uendit res illas post motam controuersiam, & sciebat hæreditatem ad se non pertinere. Et ita intelligitur l. possessor. uersiculo quod si fortè. si autem uideret ante motam controuersiam. tunc non posset conueniri ad rem, sed ad pretium, quia uendere uoluit ut l. nisi. §. j. infra eodem. Secundo potest referri ad principium §. cæterum. l. quando uendit res utiles, ut tunc licet possint ipsæ res peti, ut ibi, tamen est pretium cum usuris potest, si hoc uelit actor, ut hic, & infra eo. l. in animationibus. & hunc intellectum sentit glossella, quæ incipit scilicet aliis. de his duobus intellectibus habetur in l. si possessor. in glo. sed si strictè. Paulus.

L E X XXIII.

- 1 Pecunia hæreditaria quatuorplex esse dicatur. Et quando redacta censenda sit. **S**i possessor. Possessor hæreditatis non tenetur ad usuras pecuniæ in hæreditate inuenta, nisi eam attingat. hoc primo. Item pecunia dicitur ex rebus hæreditariis redacta, quæ potest exigi: licet nondum sit exacta. hoc dicit usque ad §. quod si post petitam. Et distingue tres casus. Nam ¶ quædam est pecunia hæreditaria, & in hæreditate inuenta, & ad usuras illius non tenetur possessor, nisi eam

attingat, etiam si sit malæ fidei, & etiam post lit. contestat. ut hic, quædam est pecunia ex rebus hæreditariis redacta, & ad usuras illius tenetur possessor, si est malæ fidei uerè, uel fictè per motionem controuersiam, ut supra in proximi §. petitam. nam hoc ipso, quod redigi, attingit. & dicitur redacta, quæ potuit exigi, ut hic, quod est notandum. Nam etiam tunc puto, quod ad usuras teneatur, & ista est mens uersiculi redactæ. quod est uerum, si non obtulit cessionem. aliàs ex illo solo liberatur: si tempore uenditionis esset bonæ fidei. Quædam est pecunia redacta ex fructibus hæreditariis, & de hac dic, ut infra eo. l. hæres furiosi. §. si. Paulus.

- 1 Controuersia bonæ fidei possessorem an in mala fide constituat, & quatenus.
- 2 Venditor rei hæreditariæ ad quid conueniri possit, ad pretium ne, an uerò ad rem ipsam.
- 3 Hæreditatis petitionem bonæ fidei esse, rei uend. stricti iuris.

§. Quod si post peti. Si malæ fidei possessor res hæreditarias uendit post motam controuersiam, potest ad ipsas res conueniri, etiam si res illæ erant tempore perituræ, potest tamen petitor exigere pretium cum usuris si uult, hoc dicit §. in unum intellectum. Si autem uenderet ante motam controuersiam, tunc si res erant steriles, uel tempore perituræ, non potest conueniri ad res, sed ad pretium, ut supra l. proximi. circa finem, ibi sed Imperator & c. idè esset post motam controuersiam, si possessor erat bonæ fidei, quia ¶ controuersia non facit eum malæ fidei, quo ad hoc, cum de necessitate uendat. ut j. e. l. nisi. §. j. & ita tenet glo. mag. hic. in fi. quam no. Et aduerte pro ipsius declaratione, quia format §. contraria. Prima duo de l. in æstimationibus. & de l. Item si uerberantem. tendunt ad illud, quod hic dicitur de usuris. nam uidetur, quod non ueniant, ut dictis iuribus. Tertium contrarium quod incipit ibi, sed non uel. Quod hic §. tendit ad illud quod hic dicitur posse peti pretium. Nam uidetur, quod non, sed ipsæ res debeant peti. Quartum contrarium incipit ibi, quare enim. Et quintum quod incipit ibi, circa si. sed & si res. & quod dixi tendunt e contra ad id quod hic dicitur esse in electione actoris petere pretium, & sic si non uult potest res petere. certè immo uidetur, quod non, sed pretium tantum. quod est contra ad præcedens contrarium. Distingue igitur præ declaratione gl. si ¶ quæritur, si possessor qui uendit debeat conueniri ad pretium, uel ad res. Item si conuenitur ad pretium, an ueniat. pretium uerum, uel perceptum: item an ueniant usuræ, uel non. Dic ¶ aut uendit ex necessitate: uel ex uoluntate. si quidem ex uoluntate, tunc aut erat malæ fidei uerè, uel fictè post motam controuersiam, & tunc quatuor sunt contra eum. primo quia potest conueniri ad ipsas res uenditas. quæ si extant, & non restituantur, iuratur in litem, ut infra eo. l. §. fin. & in primo dicto huius §. & uersu. l. proximi. §. similique modo. Secundo quia si actor uult, potest petere pretium perceptum, si plus uendit, quæ ualeat. Nam etiam bonæ fidei possessor potest ad hoc conueniri, ut infra eo. l. utrum. ergo, & malæ fidei, ne sit melioris conditionis, & hoc tenet hic gl. & infra eo. l. §. si. & est casus infra eod. l. si rem, & pretium l. si a non domino. §. si dolo. secundum intellectum gl. Tertium est, quod est contra eum, quia si minus uendit, quæ ualeret, si actor uult pretium, tenetur ad pretium uerum, ut d. §. si. infra ead. l. Quartum est, quia tenetur ad usuras pretij, ut supra l. proximi. §. pen. uersu. ut sit in arbitrio. & quod ibi dicitur, post motam controuersiam, intelligitur hoc ipso mota, quod est malæ fidei, ut in ead. l. §. petitam. Si uero sit bonæ fidei, & uendit ante motam controuersiam, tunc non tenetur, nisi ad pretium perceptum, & si est consumptum, quatenus est locupletior. §. idem placere. & §. eos. mota uero controuersia propter factam uenditionem tenetur etiam ad usuras pretij, ut §. petitam. Secundo casu quando uendit ex necessitate, tunc distingue tres casus. Aut fuit necessitas ex parte personæ, aut ex parte hæreditatis, aut ex parte rei uenditæ tantum. Primo casu tria sunt pro uedente primum, quia etiam si uendit post motam controuersiam, non potest conueniri ad res, sed ad pretium. Secundum, quia non conuenitur, nisi ad pretium perceptum: etiam si plus ualebat, ideo quia non potuit plus uendere. Tertium est, quia non tenetur ad usuras illius pretij, hoc etiam probatur in l. in æstimationibus. in fi. infra e. Et hæc sunt uera, si uendens erat bonæ fidei, uerè, nam per motionem controuersiam quo ad hoc, efficitur malæ fidei, ut ibi probatur, quod est notandum. Si esset malæ fidei uerè, tunc in nullo istorum excusatur, quia talis necessitas, non uelletur necessitas. cum sciat onus sibi iunctum non ualere. unde tunc dic idè per oia, quod dixi §. in malæ fidei possessore, nisi alia necessitas. de qua statim dicam. Interdum uendit ex necessitate hæreditatis, ut propter æs alienum, & tunc excusatur in duobus tantum, primo quia non conuenitur ad res: sed ad pretium. secundo, quia non tenet ad usuras ipsius pretij, ut patet supra. proximi. §. similique modo. in fi. ibi non amplius & c. In tertio uero non excusatur. l. in quantitate pretij, quia si uendit minus quam ualebat, tenetur ad uerum pretium, ut ibi no. glo. expressè. Nam talis necessitas non cogebat eum ad uendendum minus quam ualebat, licet cogere ad uendendum. Tertio casu, quando uendit ex necessi-

cessitate rei venditæ, vt quia erat tempore peritura, tunc aut vē didit ante motam controuersiam, & excusatur in vno tm̄, quia non tenetur ad res, sed pretium, vt s̄. l. proximi. §. pen. ibi, sed Imperatorem &c. Secundo in alijs duobus non. Nam tenetur ad verum pretium, si minus vendidit, q̄ valet, vt ibi probatur. in ver. vt sibi. in quantum refertur ad proximi. præceden. vt ibi dixi. Si verò vendidit post motam controuersiam: & tunc, aut erat malæfidei verè, & tunc in illo excusatur. nam potest conueniri ad res, item ad precium, & vsuras, si petitor vult, & iste est casus hic. Si verò non erat verè malæfidei: tunc adhuc excusatur in vno, quia non tenetur ad res, sed ad pretium: sed in alijs duobus non, ut hic tenet gl. circa si. per l. nisi §. j. eo. quod no. hæc vera in petitione hæ. quæ est bonæfidei: vt C. eo. l. si. in si. Et sic veniunt vsuræ ex mora: vt l. quia tantundem. de neg. gest. secus in rei uend. quæ est stricti iuris, vnde non veniunt vsuræ pretij, vt l. item si verberatum. §. j. de rei vend. & C. de cond. ind. l. j. & ibi notatur.

§. Ait senatus. Hic incipit exponere secundam partē senatusc. quæ ponit in §. idem placere. viq. adhuc §. Et durant expositiones usque ad l. sed & si. l. s. j. & h. d. Bonæfidei possessor tenetur ad pretium redactum de rebus hæreditarijs, si iam exegit. vel ad cedendum actiones si nondum exigit, & ex iusta cā restituit, & si nihil penes eum remansit, non tenetur. nec etiam tenetur ad restituendum indebitum, quod exegit. nec quod soluit imputare potest. Item si rem quam vendidit redimit restituito pretio non tenetur, nisi ad ipsam rem, præstita tamen sibi cautione de indemnitate, si propter redemptionem obligauit. h. d. vsq. ad §. restituere.

1 Deperditæ quæ dicantur, & quæ diminutæ.

2 Iurari in litem ob dolum præteritum non solet.

§. Restituere autem. Bonæfidei possessor tenetur restituere pretium, etiam si res venditæ, sint deperditæ, vel diminutæ, malæfidei uerò, si res extent, tenetur ad ipsas res, quæ si non restituantur, iuratur in litem p̄ eum, etiam si visus fuerit redimere, & non potuerit. si vero sint deperditæ, vel diminutæ, tenetur ad verum pretium. Et

- 1 Deperditæ dicuntur quæ naturaliter perierunt: diminutæ uerò
- 2 quæ perierunt ciuilitè. h. d. vsq. ad l. si rem. §. No. q̄ pro dolo præterito non iuratur in litem, sed propter dolum præsentem tantum. Pau. de Cast.

L E X XXV.

1 Possessor malæfidei quando est, quod actori remedium detur.

2 Petere non debet quis id, cuius contrarium non esset postulaturus. Et bonæfidei poss. ut in damno esse, ita nec in lucro debet.

3 Pretium loco rei in uniuersalibus succedere.

4 Possidens pro herede, aut pro possessore pro re, quam a se uenditam redemit, qua actione conueniatur.

5 Possidens pro herede, uel possessore litem sibi moueri dubitans in hæredi. petitione, si ab aliquo titulum acquirat ad petitionem hæreditat. excludendam, num talis titulus ei patrocinetur.

§. Si & rem & pretium. Bonæfidei possessor tenetur ad restituendam rem quam habet, & si quid eius occasione accessit. h. Secū dum Bar. diuiditur in tres partes. Primo formatur questio. Secundo, arguitur ad partes. Tertio questio soluitur. Secunda ibi, in prædone. Tertia in fin. ibi, oportet igitur. Item diuiditur in tres, nam in primo arguitur pro actore, q̄ possit petere pretium. secundo pro possessore, q̄ liberetur præstando rem. tertia ibi, an vero Item hæc tertia in duas. Nam primo alle. ratio. secundo rationes probar per orationem domini Adriani, secunda ibi, nam & rationem. Et est pulchra l. & no. & semper alleg. No. §. in verfi. prædone, q̄ quando possessor est malæfidei, datur actori electio, an petat rem, vel pretium: & sic est hic casus de eo. quod dicit gl. mag. in l. possessor. §. j. eo. Item §. no. q̄ non debet quis petere id, cuius contrarium non esset postulaturus, de quo dic, ut in gloss. Item no. q̄ sicut bonæfidei possessor non debet esse in damno, vt s̄. eo. l. q̄ si possessor. ita nec in lucro, ut hic, & j. l. prox. & l. sed & si. l. §. consuluit. Item §. no. in uniuersalibus q̄ pretium succedere dēt loco rei, de quo dic, ut plenè no. per Bar. in l. Imperator. §. fin. de leg. 2. idem v̄ in dote, & peculio, & alijs uniuersitatib. iuribus ar. s̄. eo. l. Item ueniunt. §. non solum. in particularibus aut dic, q̄ aut non habent certam quantitatem, vel ueram, ut patet in obligationibus facti, quod sem est incertum, & tunc idem, vt l. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. de ver. ob. Et in actione quod met. cau. ut s̄. quod met. causā. l. si ipsa res. & l. uideamus. aut hnt certam quantitatem, uel naturam: & tunc aut loquimur in bonæfidei: & idem, ut insti. de ac. §. actionum. & j. de act. emp. l. r. in prin. Aut in stricti iuris, & tunc, aut loquimur quo ad petitionē, & nūquam succedit. non em̄ pōt peti pretium rei promissæ, sed ipsa res, et si perēpta sit, ut j. de ver. ob. l. si seruū. §. effectus. & §. nouari. aut loquimur quo ad præstationem: & tunc si res nō p̄t p̄stari, succedit aestimatio loco rei per officium iud. ut j. de p̄f. l. Iul. & de lega. §. l. non dubium. §. fin. Vltimo §. no. q̄ ille, q̄ semel possedit pro herede, uel pro possessore, si rem quam vendidit, re-

demit, conuenitur ad illam peti. her. licet habeat in ea titulum, & gl. j. assignat duas rationes. primo, quia titulus habetur p̄ non titulo, q̄ rō non est bona. Nam tunc h̄r p̄ non titulo, q̄n est nullus: vt l. nec vllā. §. omnib. s̄. eo. uel q̄n h̄r in uniuersitate, sed neutrum istorum fuit hic. Scdo assignat gl. rōnem: quia licet h̄r et titulum, tñ adhuc possidet p̄ h̄rde. q̄ rō non placet Bart quia non dēt esse deterioris p̄dōnis, qui possidet ex plurib. causis, q̄ q̄ possidet ex una. & ita et̄ no. ipie. C. eo. l. si. l. deo dic, q̄ hic habuit titulū ab eo, qui habuerat ab iplo. vñ ex quo redemit, perinde est, ac si nunquam vendidisset: q̄a redit in pristinam cām arg. s̄. e. l. si possessor. §. sed & si res. & s̄. de pac. l. ab emptione. & j. de positi. l. j. §. si rem deposiram. §. Ex §. q̄b. determinat Odof. q̄ si ille q̄ possidet p̄ h̄rde, uel p̄ possessore, dubitans sibi moueri litem in petitione h̄rditatis, acquirat ab aliquo titulum in ipsa re, ut excludat hanc actionem, q̄ talis titulus sibi non patrocinatur. Nam postq̄ fuit semel fundata hæc actio p̄ eum: per superuenientiam tituli non tollitur, sicut hic p̄ istum, p̄ quem fuit semel fundata ad pretiū. nam non tollit per titulum superuenientem in re. sed certè non bñ facit hæc l. Pone. n. q̄ non esset fundata ad pretium, quia non uendit, sed donauit, & postea fuit sibi redonata. nam tenet, licet h̄at titulum, & tñ cessat eius rō. præterea hic loquit, q̄n habuit titulum ab illo, qui habuerat ab eo: sed ipse loquit, q̄n acquirat titulum ab alio. Vnde v̄, q̄ debeat p̄desse ad excludendā hæc actionem, sicut in eo qui possidet sine titulo, p̄ quem pōt inueniri publiciana. Nam si acquirat ab alio titulum, publicianam excludit. vt j. de pub. l. sine autem. §. si. & no. gl. or. C. man. l. p̄ diuersas. hanc. q̄ posuit. Cyn. C. eo. l. si. in additionib. quæ postea fuit disputata Bononiæ. & Bar. aliter dicit in d. l. si. licet de hac l. & de dicto Odof. nullam faciat mentionem. & dic, ut ibi per eos. Paul.

L E X XXVIII.

1 Precedentia ambigua per sequentia declarari.

2 Sed particula quam naturam habeat.

Vtrum autem. Bonæfidei possessor nō tenetur ad pretium, nisi quatenus factus est locupletior. & poenam quam exegit concernentem rem hæreditariam restituit. sed concernentē eius personam non. sed lucratur eam. h. d. vsq. ad l. sed & si. l. §. i. Et no. in hac l. utrum. ibi, & puto sequentem cām, &c. q̄ p̄cedētia ambigua per sequentia declarantur. Et ad hoc alleg. facit l. si seruus plurium §. si. j. de leg. 1. & de leg. 3. l. q̄ situm. circa prin. & l. uxore. in prin. Item §. no. in l. sed & si. l. in prin. iūcta gl. q̄ dicto, sed. quando subiicitur copula, aduersatur ad sc̄m, non ad ius: si non subiiciatur copula, aduersatur ad ius, & ad sc̄m. In gl. in l. at ubi. quæ v̄ recedere a primo exemplo. sed dic, q̄ & primum, & §. m exempla sunt bona: quia omnia, quæ habet possessor propter iniuriam personalem, siue poena sit legalis, siue conuentionalis, non tenetur restituere. Nec ob. cōtrarium l. q̄ si in diem. & alia in gl. alle. quia loquitur in poena, uel lucro, quæ exiguntur ratione personæ tantum. Pau. de Cast.

L E X XLVIII.

1 Pretium in uniuersalibus. & si loco rei succedat, non tamen res empta pretij loco succedit.

2 Transitus facilius in his quæ symbolum habent. Et pretium facilius loco rei succedere, quàm contra. nu. seq.

4 Representari quàm representare honorabilius esse.

5 Res empta de pecunia hæreditaria ab herede in subsidium peti posse.

L. Sed & si lege.

§. Item si rem. Res empta p̄ bonæfidei possessorem de pretio rerū h̄rditariarū, nō venit in hac actione, sed uenit ipsum, quatenus ex emptione factus est locupletior. h. d. Not. ergo ex primo dicto, q̄ licet in v̄lib. pretium succedat loco rei: tñ res empta de pretio non succedit loco pretii. in trium facit, quod no. glo. §. l. px. ubi dicit poenam, quæ succedit loco pretii uenire in hac actione, sicut ipsum pretium. Solu. ibi poena, & pretium erant eiusdem qualitatis, & nature: quia vtrūque consistebat in quantitate: & ideo unum succedit loco alterius: quia in hntib. symbolum facilius est transitus, ut l. sed cum patrono. in prin. de bo. pos. sed hic res erat alterius nax, q̄ pretiū, & idō non succedit loco pretii. Dices ergo, nec pretium debet succedere loco rei. quod est contra l. si rem & pretium. Sol. facilius §. pretium succedit loco rei, q̄ econtra, vt hic probatur. ratio diuersitatis: quia pecunia facta est propter res, nec econtra: quia fuerunt res ante q̄ pecunia, quæ p̄p̄ difficilem permutationē rerum adinuenta est, ut patet in l. j. de contrahen. empt. res ergo censet principale: sed pecunia accessorium deseruiens: conuenientius est ergo, q̄ accessorium representet principale, quā cō, quia honorabilius est representari, quàm representare. Item §. oppon. in glo.

Pauli Cast. Noua prælect. in Dig. Vet.

in gl. de litem veniunt. circa prin. j. eo. & de l. Imperator. de leg. 2. vbi res empta de pecunia hæditaria efficit hæditaria. Sol. fm gl. ibi nomine hæditario fuit empta, hic proprio. secus ergo si hæditario fm gl. Bar. aliter dicit in d. l. Imperator. vbi plenè vide per eum. & adde l. Titium. & Meuium. s. altero. de administ. tut. 5 ¶ Item dico tibi, qd si possessor iste non posset pecuniam soluere, quia nihil remansit sibi, nisi res illa empta, qd in subsidium res illa efficitur hæditaria, & potest peti hac actione, sicut in singularibus iudicijs rem emptam de pecunia mea possum per vilem rei vendicatio. in rem petere in defectum pecuniæ. ar. j. de don. inter virum & vxor. l. vxor marito. quæ licet loquatur in muliere, tamen idem est in alijs, vt no. gl. ord. in l. Proculus. in fin. vltimæ gl. j. de iure dot. & nota per Docto. C. de rei vend. l. mater. tene menti. In glo. fin. ad l. si ipsa. s. quod metus. Solutio hic actor certat de lucro, possessor de damno, ibi eñ. & dic vt ibi per Docto. an sufficiat quem semel esse factum locupletiore, licet postea defierit.

1 *Ius in hæditate habens quod seit reuocabile, malæfidei possessor habetur, ut si nullum ius haberet.*

2 *Coniuncta persona pro alia agere potest, etiam in re in qua ille fidem sefellit.*

§. Quod autem ait. Hic incipit exponere tertiam partem ienatus cõ. de malæfidei possessore, qui definit possidere, quæ ponit in versi. item eos. in l. item ve. §. pridie. & durat vsq. ad §. cõsuluit. & h. d. malæfidei possessor qui dolo desijt possidere, etiã lite cõtestata tenetur, ac si possideret. item tenetur de culpa commissa in non exigendo a se, vel ab alijs. Item tunc dñ malæfidei possessor, qñ scienter inuasit hæditatem, & sine causa, qui tenetur etiam de fructib. pceptis, & percipiendis. h. d. vsq. ad §. de eo. No. primam & secundam sol. glo. Ex quibus habes duo, primo, qd si habens ius in hæditate sciens illud esse reuocabile, est malæfidei possessor, sicut si nullu ius haberet, vt probatur in l. j. C. de his quib. vt indig. Item, qd tale ius potest in iudicium deducere, licet sit reuocabile, quia quouf que reuocetur habetur pro perpetuo, quod no. facit j. de in diē addic. l. j. §. sed & Marcellus. quod facit ad illa quæ no. Bart. in l. Jul. verum debitorem. circa fi. de cond. indeb. Item no. in 3. solu. gl. ibi, vel dic, qd coniuncta persona potest agere pro coniuncta, etiam in re, in qua sibi fallit fidem. Nam hic mala fide occupauerat hæditatem, & tamen dicit gl. qd si erat coniuncta persona, qd põt agere, quod no. Item not. in quarta solu. ibi, vel dicas, qd procurator potest agere pro domino, licet interuertat mandatum: nam hic mandatum fuerat, qd moueret actiones hæditarias, ipse verò contra uoluntatem domini hæditatem occupauit, & tamen fm glo. adhuc durat sibi potestas agendi, quod est singulare, & hoc verum, quia tractatur de incommodo suo, & de commodo dñi, quia tenetur domino si non egit, sed si tractaret de commodo suo tantum, tunc ex illo mandato quia mala fide vsus est, rem non posset inuadere, vt §. eod. l. nec vllam. §. si quis absentis. in fi.

1 *Hæditatis petitio quando contra titulo possidentem datur, in quo cum rei uendicatione consentiat.*

§. De eo autem. Paria sunt possessorem a prin. fuisse malæfidei, vel effici ex post facto. h. d. quod limitatur tribus modis secundum gl. Primo, quia hoc verum quantum ad fructus, & accessiones perceptas post malæ fidem superuenientem, ut ad illas teneatur, secus de interitu rei a quo excusatur propter præcedentem bonam fidem, ut j. eod. l. illud. Tu dic, qd aut superuenit mala fides uera, & tenetur etiã de interitu, quia fuit in culpa non restituendo. Aut mala fides ficta, & tunc non tenetur de interitu post litem contest. uel motam controuersiam, quia non fuit in culpa non restituendo, non em statim debebat ius suum indefensum dimittere, ita loquitur l. illud. sed ad fructus bene tenetur, quia illos debebat conseruare, uel rem diligenter colere, postquam mota erat lis, poterat em illud facere, sed morti non poterat prouidere. Secundo limitatur quia hoc est verum in petitione hæditatis, quæ contra possidentem sine titulo, sed in rei uendicatione, quæ non datur contra titulo possidentem, licet superueniat malafides uera, vel præsumpta, tñ adhuc facit fructus suos, licet teneatur restituere, ut §. de vsur. l. qui sit. §. si. & l. bonæfidei. §. j. de ac. re. do. secus in petitione hæditatis, quia nõ facit suos post superuenientem malam fidem, & hoc operatur titulus in rei uendicatione fm glo. hic, qñ singulariter nota: quia non est alibi melior. limitantur em multa iura, quæ vñr ponere dñiam inter peti. hære. & rei uendicationem. Nam omnia debent intelligi, qñ rei uendicatio datõ possidentem cum tit. aliàs non esset dñia, quam gl. multum eleganter no. Gui. de Cug. C. de rei ued. l. j. & uide quod ibi nota. per Pet. & Cy. & adde quod dicam in §. si añ litem. j. ea. l. Tertio limitat: quia quod hic dñ, est verum in his, quæ habent cãm post malam fidem superuenientem, ut sunt fructus. Quantum verò ad illa, qñ habent causam ante malam fidem superuenientem, tunc mala fides superueniens non immutat, ita intellige l. clam possidere. in prin. de acq. pos. & l. j. de ulu. transfor. quas gl. ultram. signant pro õ, &

1 non soluunt. Item aduerte, qd per hanc gl. puto, qd qñ petitio hæreditatis datur õ titulo possidentem, quod est in aliquib. casibus, vt §. eo. l. nec ulla. s. qd si quis. cum sequentib. tunc idem fit quod in rei uendicatione, s. qd faciat fructus suos, licet superueniat mala fides, & ista est quarta limitatio. Nã sicut uidemus in præscriptione, quia tunc tollitur spacio x. vel xx. anno. licet aliàs duret xxx. nam ex quo excedit terminos suos, exceditur a non suis terminis, ut no. in d. l. nec ulla. s. idem erit dicendum. In gl. quæ inc. l. utilem, & in l. hæditatem. C. in quib. cau. cessat long. temp. præsc. & idem potest dici de alijs effectib. quos dicam in §. si ante litem. Et ista sunt multum singularia, & possent tibi facere maximum honorem.

1 *Iuris error, item & iusta causa quem a dolo excusat.*

2 *Possessor bonæfidei, & malæfidei, num medium recipiant.*

§. Scire autem. Ille dñ malæfidei, qd scit ius, & errat in facto, secus si errat et in iure, quia nõ dicit malæfidei. h. d. uel sic, error iuris excusat quem a dolo, & malafide. ad hoc alle. Bar. No. fergo, qd iuris error, item iusta cã excusat quem a dolo. facit l. j. de abige. & quod no. in l. j. in fin. mag. gl. s. si quis ius dicen. non obtem. & j. de distrac. pig. l. j. & de exc. tut. l. qui testamento. No. ¶ hic. qd est dare medium inter bonæfidei possessorem, & malæfidei. ita vult gl. in pen. sol. similis glo. est in l. j. §. genera. de acq. pos. Opp. de l. si fur. §. j. & l. nonnunquam in prin. de vsucap.

1 *Prædones fructus suos non faciunt.*

2 *Controuersia motione, uel litis contestatione, num quis malæfidei efficiatur.*

3 *Scire cepisse, uel scire posse paria esse.*

§. Si ante litem. Malæfidei possessor, qui dolo desijt possidere, et ante litem contest. vel motam controuersiam, tenetur ac si possideret. post litem verò contest. vel controuersiam motam et si esset possessor bonæfidei tenet, quia per hoc efficiet malæfidei, iuris præsumptione. h. d. vsq. ad §. proinde inquit. In tex. quasi prædones. no. quia non faciunt fructus suos. No. tria. Primo, qd in hac actione idem operatur motio controuersia, quod litis contest. quæ autem sit differentia inter ista, habui §. eo. l. diuus. in prin. sed in rei uend. dicit gl. qd ali quando sufficit motio controuersia, sed requiritur contesta. ut C. de rei vend. l. certum aliquando sufficit, ut eo. tit. l. si fundum. Dic qd l. certum. & l. si fundum. loquuntur quando controuersia uel denuntiatio est facta a prin. antequã inciperet possidere. nam tunc sufficit. & facit eum censerī malæfidei, quodocunq. postea incipiat possidere. ut ibi no. in l. ait prætor. §. si quis particeps. j. quæ in fraudem cred. Si uerò non fuit a prin. facta, tunc nõ sufficit ex post facto fieri, ut constituat eum in malafide, sed requiritur contest. ut l. certum. Sed Doct. ibi vñr dicere. qd sufficiat etiam ex post facto per istum tex. quia est eadem ratio. Tu dic, qd possessor habebat titulum, & nõ sufficit controuersia, uel denuntiatio si perueniens, sed requiritur conte. & ita intelligo gl. aut non habebat titulum, & tunc sufficiat, sicut in hac actione. & ita intelligo opi. Doct. per gl. quæ est in §. de e. s. ea. l. si verò petitio hæreditatis daretur contra titulo possidentem, etiam tunc fortè non sufficeret motio controuersia, per ea quæ ibi dixi. Secundo no. 2 ¶ qd per motionem controuersia, uel litem contest. efficitur quis malæfidei possessor. Mar. dicebat, qd hoc erat uerum, si incipiebat habere ueram sciētiam rei alienæ, aliàs secus. Sed gl. dicit, qd hoc ipso præsumitur, quia per hoc inducitur malafides præsumpta, & hoc probatur hic, ibi, cœpit eam scire & c. nam ponit hoc pro 3 constanti, qd cœpit scire, uel scire posse, quod idē est, ut j. si cert. peta. l. quod te. Tertio nota, qd post motam controuersiam dicitur præde. ex quo sequit, qd non faciat fructus suos. Sed in rei uendicatione, dic ut dixi in §. de eo. & idem de interitu. Et de usucapione, de quibus gl. hic tangit.

1 *Desinere dicitur, qui nunquam incœperit.*

2 *Agere posse aduersus possidere desinentem, etiam si res extant, si modo is pretium rei uendicæ est consecutus, siue bonæfidei, siue malæ fuerit.*

3 *Possessio si per plures manus transferit, an omnes teneantur.*

§. Perinde. Desinere possidere dicitur non solum, qui perdidit, quod habebat, sed quia non quæsiuit, quod poterat. & talis tenetur, ac si possideret, siue res extant, siue non. Et si per multas manus transfuit possessio, omnes qui dolo desierunt possidere tenentur. h. d. Not. ergo. Primo, qd dicitur desinere, qui nunquam incipit, & hoc est in odium malæfidei possessoris. aliàs secus, ut j. de condi. & demon. l. Titio ulu. fructus. Secundo ¶ nota, qd etiam si res extant, potest agi contra desinentem possidere. & hoc in petitione hæditatis. siue ille qd desijt fuerit malæfidei, siue bonæfidei & consecutus est pretium etiam si nomine proprio vendidit, ut supra eod. l. item ueniunt §. idem

§. idem placere. sed in rei vendicatione, si vendidit nomine proprio, & res extant: non agitur contra vendentem ad pretium, sed contra possessorem: secus si non extarent, vt C. de rei vend. l. mater. & dic plenè vt ibi. Vltimo no. ¶ q̄ licet p̄ multas manus possessio transferat, omnes tenentur. quod videtur contra determinationem glo. & Doc. & d. l. mater. quæ dicunt, q̄ non tenentur, nisi primus. nec all. istum tex. Sed dic, q̄ ipsi loquuntur, q̄ omnes fuerunt bonæ fidei possessores, hic autem fuerunt malæ fidei, vel dic, q̄ omnes hic habuerunt causam lucrativam, ibi uerò omnes excepto primo habuerunt causam onerosam. vnde cum illi sint bonæ fidei, nec sint locupletiores, non habetur recursus ad eos, secus quando omnes habent causam lucrativam, vt ibi etiã nota. dic tamen, q̄ vno soluente, alij liberantur arg. j. de his qui deie. vel effu. l. perceptione. & l. & quidem. possessor tamen rei non liberatur. vt s. eo. l. nec vllam. §. si quis dolo. Paulus de Castro.

§. Vtrumuis. Etiam ille, qui dolo fecit, quominus perceperit fructus, tenetur, ac si percepisset. & aduersus dolo definentem possidere iuratur in litem, ac si possedisset. h. d. hoc vltimū dictum intellige, si res extabat. aliàs non, supra. e. l. si possessor. §. fin.

- 1 Obligatio ad antidora an efficax sit ad persequendum. Et quid de eo quod soluitur occasione huius obligationis.
- 2 Locupletior qualiter quis dicatur.

§. Consuluit. Hic incipit exponere quartam partem senatuscon. de bonæ fidei poss. qui pretium, vel res hereditarias consumpsit quæ ponitur in l. Item veniunt. §. pridie. versic. eos autem. & durat vsque ad l. siue bonæ fidei. §. primo. & hoc dicit bonæ fidei possessor non tenet, nisi quatenus est locupletior. & ideo si res hereditarias consumpsit, vel donauit, nō tenetur, nec dicitur locupletior, licet habeat donatarium, obligatum ad antidora, nisi quatenus ratione talis obligationis percepisset h. d. vsque ad §. si quis. Et ¶ nota hic, de obligatione ad antidora, quæ est donatio inefficax, & consistit in veris, & puris naturalibus motib. circumscriptionis omni vinculo civili. de qua dic, vt nota. in l. si non fortem. §. libertus: de cōdi. inde. & de iust. & iu. l. ex hoc iure. & de fideiuss. l. si testō. §. primo. & p. Ioan. Fab. Inst. de leg. §. primo. Item nota, q̄ illud, quod soluitur ratione talis obligationis, dicitur donatio, aliàs non diceretur quis fieri ex ea locupletior. non tamen est omnino pura, sed assumit nomen cuiusdam permutationis, vt hic, vel remunerationis vt infra mandati. l. si vero nō remunerandi. Et iō non requiritur insinuatio, vt j. de dona. l. Aquilius regulus. Vltimo ¶ qualiter quis dicatur fieri locupletior, vide l. vxor marito. j. de don. inter vir. & vxor. quæ est ad hoc singularis, & magistra. Paulus.

- 1 Consumere de rebus hered. & de suo, hereditatis contemplatione paria non esse. Et hereditatem diminutam non videri, & si per possessorem res obligata sint.
- 2 Obligatio principalis magis attendenda, quàm necessaria.

§. Si quis res sua. Si possessor bonæ fidei aliquid consumpsit de suo, nō de hereditate, licet contemplatione hereditatis hoc fecerit, aliàs nō facturus, & licet res hereditarias obligauerit, non tamen dicitur de hereditate consumpsisse. & ideo non pōt de ipsa deducere. hoc dicit. & est bonus casus. Barto. No. ¶ q̄ non sunt idem consumere de hereditate, vel de suo. contemplatione hereditatis. Item no. q̄ non videtur diminuta hereditas, licet res eius sint obligatæ per possessorem. & hoc est clarum hic: quia possessor non poterat obligare: cum ius non haberet: sed certe idem si haberet ius reuocabile, vt institutus in testamento inofficioso. iuxta notata. supra eo. l. quod autem. in gl. Et facit iste tex. ad id quod no. glo. supra de iud. l. si fideicommissum. §. tractatum. in gl. qua incipit. hoc casu. Item no. ¶ q̄ magis attenditur obligatio personalis, quæ est principalis, q̄ obligatio pignorat. quæ est accessoria.

§. Adeo autem. Si bonæ fidei possessor habet ius in parte hereditatis, & in alia parte non: illud quod expendit: videtur in dubio expensum de vtraque portione. hoc dicit vsque ad §. quod autem.

§. Quod autem. De eo quod bonæ fidei possessor de hereditate consumpsit, hereditati non imputatur, nisi illud quod expendisset, si se heredem non existimasset. hoc dicit. facit l. sed si hereditas. §. j. ad exhi. & facit ad q. de illo, qui temerariè fuit vocatus ad iudicium, ut non recuperet expensas, quas esset domi suæ factururus, & idem in testibus pro quo facit l. ex parte. in princ. infra famil. ercif. Paulus.

- 1 Actionem, quæ non sit, extinguere non posse, nec ei præiudicium parari.
- 2 Rei vendicatione ad pretium non agi, nisi domini nomine res vendita sit, vel ea non extante.

- 3 Dominus verus a vendicatione rei suæ quandoque excluditur, vt bonæ fidei possessor in damno versetur. Et ideo æquius verum dominum lædi, quàm quod quis damnnum recipiat.
- 4 Venditor in se suscipere iudicium, quod mouetur contra emptorem, & ipsum à iudicio eximere, vel inuito actore potest, idque etiam si sua non intererit.
- 5 Pretium recipiens à rei vendic. excluditur.

§. Item si res. Iste §. est difficilis, & glo. subtiliter intellexerunt. Pro cuius euidencia præmitte, q̄ interdum possessor hereditatis vendit ipsam hereditatem, vel partem eius: & tunc vtrum emptor possit conueniri petitione hereditatis, vel debeat conueniri rei vend. habetur s. eod. l. nec vllam. §. quod si quis. interdum vendit rem singularem: & tunc non potest emptor conueniri petitione hereditatis: quia habet titulum. Sed vtrum possit conueniri rei vendicatione, hoc subtiliter expeditur hic. Item præmitte, q̄ iudicium interdum particulare mouetur contra petitem, vel possessorem hereditatis, tunc vtrum illi sit super sedendum, ne fiat præiudicium petitioni hereditatis habetur s. eo. l. si legatum. & l. si quis libertatem. in princ. & C. eo. l. fin. Interdum mouetur inter eosdemmet, inter quos est iudicium vniuersale, & tunc quid iuris sit habetur in l. si quis libertatem. §. nam cum quidam. interdum verò petitio hereditatis mouetur contra tertium, & de hoc tangitur hic, & j. eo. l. si bonæ fidei. & ibi dicam. Aduerte tamē, quia hic loquitur quando illud iudicium particulare non poterat moueri per possessorem hereditatis, sed per petitem tantum, si verò poterat moueri per vtrumque, tunc loquitur l. bonæ fidei. Et hoc dicit. qui emit rem hereditariam a bonæ fidei possessore, potest per verum heredem conueniri rei vendicatione, nec potest opponere exceptionem, quod non fiat præiudicium petitioni hereditatis mouendæ super pretio, quia nulla potest super pretio moueri, cum veniat restituendum emptori in casu euictionis. Fallit in tribus casibus, in quibus conueniri non potest, primus est, si venditor non sit factus locupletior ex pretio, & emptor habeat contra eum recursum de euictione secuta, ita quod ista duo concurrant: nam tunc ne bonæ fidei possessor remaneat in damno, inhibetur vendicatio. Secundus est, si venditor velit in se suscipere iudicium, ac si possideret. Tertius est, quando verus heres constitutus est pretium a uenditore, etiam si minus fuit, quàm res valeat, quia per hoc videtur approbare contractum, & transit dominium in emptorem, sicut si reciperet debitum, quod possessor hereditatis a debitoribus, exegit. Nam si fuerit bonæ fidei, siue malæ fidei, cum videatur approbare quod fecit, liberatur debitor ipso iure. hoc dicit. usque ad l. si bonæ fidei. §. i. iste est casus clarus. Et diuiditur in quatuor partes. primo ponitur thema, & quæstio usque ad uersicu. quod præiudicium. ibi secunda, in qua respondet cuidam tacitæ obiectioni, quæ posset fieri ad partem negatiuam, & ponit solum pro parte affirmatiua usque ad uersiculum, & puto, ibi, de tertia. in qua determinat pro parte affirmatiua, usque ad uersicu. nisi. ibi, quarta. in qua ponuntur tres exceptiones usque ad finem. Aduerte ad Casum. An exceptione. si illa ne per iudicium particulare rei uendicationis, fiat præiudicium petitioni hereditatis mouendæ super pretio. uidebatur enim hanc exceptionem obstare, quia consequendo rem, extinguatur petitio hereditatis competens ad pretium, ut patet supra eo. l. nec vllam. §. Item si quis dolo. & sic fit sibi præiudicium per hoc particulare: nō enim posset magis fieri, quàm quod extinguatur, ergo videtur in particulari super sedendum, ut supra eo. l. si quis libertatem, sed iuriscon. respondet, quod immo nullum sit præiudicium. nec est uerum, quod petitio hereditatis ad pretium extinguatur. quia illud, quod non est, non potest extinguari, nec sibi fieri pretium, sed ad pretium nulla competit petitio hereditatis, etiam si factus esset uenditor locupletior, quod probatur, quia illud pretium est restitutum emptori re euicta. ergo ipsum habere non videtur, & sic ad ipsum non tenetur, ut supra eod. l. & si possessor. §. bonæ fidei uersu. sed si uendiderit. cum ergo nulla sit hereditatis petitio ad pretium, non potest dici, quod rei uendicatio extinguatur, & fiat sibi præiudicium, nō ergo potest heres hac exceptione repelli ab emptore, & ita determinat ibi in tribus casibus. Et aduerte, quia responsio iuriscon. continet fallaciam, nec est bona. non. n. sequitur uenditor est pretium restitutus: ergo non pōt anteq̄ restituat petitio. hereditatis conueniri. nam immo pōt, ut d. §. bonæ fidei. & l. quod si in diē. §. sed si is. alia ergo erat ratio melior, q̄ non competeret ad pretium, ut in themate per §. consuluit. s. ead. l. & dicam in glo. Sed iuriscon. ita respondet, q̄ etiam exceptio illa, quæ poterat opponi, q̄ non fiat præiudicium, etiam erat calumniola. non enim poterat opponi per emptionem, cum sua non interesset, sed tñ intererat ueri heredis ne in præiudicium eius tēdat, q̄ petitio hereditatis ad pretium extinguatur, & sic non poterat per alium opponi, ut no. in l. si quis libertatem. in gl. mag. & hic in gl. mag. multo magis. ideo multo magis: quia in casibus præcedentibus repellit a uendicando, & tñ erat dñs, & tñ in casu isto recipiēdo pretium defierat

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

desiderat esse dñs: quia approbauerat cōtractū, & sic multo magis repellitur, & hoc vult dicere glossella parua. No. † ergo primo, q̄ actio, quæ non est, nō potest extingui, nec ei præiudicium fieri facit c. ad dissoluendum. de despōsa. impub. & super ista parte habemus hic primam glo. magnam, quæ primo ponit casum. Secundo quærit de duabus q. secunda incipit ibi, sed melioris. Et cum ista gl. coniungunt aliæ duæ glossellæ, vna quæ incipit quatuor, alia quæ incipit, ratio rationis. Quæro igitur omiſsa prima parte gl. vtrum ista rō iuriconsulti, q̄ ideo nō competit petitio hæreditatis ad pretium, quia restitutus est sit bona? gl. rñdet, q̄ nō, nā primo cōpetit antequam restituat, vt supra eod. l. q̄ si in diem. §. sed & his. & l. si possessor. s. bonafidei. & ideo dicit glo. q̄ melior ratio est, quia non erat locupletior, vnde non tenebatur, vt s. eod. l. vtrum. dicit tamen Iaco. Butri. q̄ hoc est verum, q̄ antequam restituat: potest agi ad pretium, si non fuit actum ad rē. si autem egisset ad rem, & fuisset eam consecutus, non posset agere ad pretium, vt supra eod. l. nec vllam. §. item si quis dolo. & hoc fortè vult dicere ista litera, & sic potest esse bona ratio secundum eum. & Bart. Sed cartè gl. melius dicit, quia litera volebat innuere, q̄ etiam antequam restitueret, non competeret ad pretium, aliàs non venisset ad propositum ratio iuriconsulti, immo tenderet ad contrarium, & ad fortificandum rationem, quæ in contrarium fiebat. nam si verè competeat, ergo absorbeatur per rei uendicationem, & sic fiebat sibi præiudiciū. patet ergo ex textu duas esse rationes, nō competeat petitio hæreditatis ad pretiū, vna est bona, quia non est locupletior: alia est mala, quam iuriconsultus reddit hic in gl. quoniam victi. sunt & aliæ duæ rationes, quas ponit glossella, quæ incipit rō rationis, & alia quæ incipit quatuor: prima est, quia res fuit vendita nomine videntis, & exstabat, vnde non poterat vnus hæres petere pretium, quia cū nō esset vendita nomine suo, non poterat ratificare contractū, nec etiam ratificabat agendo ad rem, ergo nō poterat re extante petere pretium, hæc ratio fundatur in l. mater. C. de rei vendi. licet gl. non alleget. Sed hæc ratio non placet: nam † ipsa procedit in rei uendicatione, in qua nō potest agi ad pretium, nisi sit vendita nomine domini. vel si nomine vendentis sit vendita re non extante, & ipso approbante contractū. Nam tūc in subsidium agit negotiorum gest. ad pretiū, vt ibi, sed in hac actione venit ad pretium, etiam si sit vendita nomine vendentis, & etiam re extante. Item etiam si non approbet contractum, ut patet supra eadem l. s. siue autem ab alio. Est & alia ratio: quia nō potest cōsequi rem & pretium, vult dicere, q̄ si consecutus est rem per rei uendicationē, nō pōt pretium petere, quod est verum, quando consecutus est ab vno rem, ab alio vult pretium petere. Si autem penes eundem esset res & pretium posset vtrunque petere, vt supra eod. l. si rem & pretium. Sed certè videtur vtroque casu eadem ratio, quia qui possidet pretium, non debet remanere in lucro, licet ab alio sit consecutus rem, sicut non debet consequi dānū. ar. s. eo. l. vtrum. in fi. & j. eo. l. post senatus. Dic ergo cum vnus possidet rem, & alius pretium, aut agit primo ad rem, & tunc, si quidem est habiturus regressum de euictione, ille qui rem restituit, non potest per hñdem peti pretium, ne cogatur vtrique soluere, ut j. si quad. paup. fecisse dica. l. quoties. §. petere. aut non habiturus est, & tunc dico adhuc pretium peti posse, quasi lucrum ex hæreditate proueniens, vt d. l. vtrum. §. fin. & d. l. post senatus. nec ob. l. nec vllam. §. item si quis. s. eo. nā uerū est, q̄ post consecutionē rei, nō potest agi contra dolo desinentem possidere ad penam, vt ibi, ad lucrum sic, ut in casu nostro, ut d. l. post senatus. Si uerò sit actum primo ad pretium, tunc non potest agi ad rem, quia uñ approbatus q̄ctus, vt infra in versic. si minori. nec ob. dictus §. item si quis. vbi uidetur dici totum e contra: nam ibi de pretio rei, in quo subest alia ratio, vt l. illici. infra de reb. eo. patet ergo, q̄ ista ratio quarta nō est bona ad probandum, quod non cōpeteret petitio hæreditatis ad pretiū, sola ergo prima ratio bona est, quia non erat uenditor factus locupletior. Secundo quæritur in glo. vtrum ista allegatio, ad q̄ iuriconsultus respondet in versiculo: q̄ præiudicium. de se esset bona. pone enim, q̄ uenditor sit factus locupletior, & sic competit petitio hæreditatis ad pretiū. emptor autem sit habiturus regressum de euictione, utrum possit rei uendicatione conueniri, uidetur, q̄ non, per illam rationem: quia fieret præiudicium petitioni hæreditatis ad pretiū cōpetenti. Nam consequendo rem extinguitur petitio pretij, & sic cessat responsio iuriconsulti, quæ non procedit, nisi qñ non cōpetit petitio ad pretiū, in casu uero nostro cōpetit, & per iudicium particulare extinguitur. ergo non potest moueri particulare: & hoc dixerunt quāplures fm glo. credentes illam allegationem esse bonam, post q̄ iuriconsultus ad eam respōdet. sed ipsa determinat q̄rium, & bene: nā iste rex. uult, q̄ tūc non possit agi rei uendicatione, qñ uenditor remaneret in dāno, sed in casu nostro nō remaneret, nisi uendita esset modico pretio, & sic esset habiturus regressum de euictione in pluri, q̄ ad uenditorē peruenerit, ad ueram æstimationem fm glo. no. ut plenè no. ibi de euict. l. j. nam etiam tunc inhihetur uenditio secundum glo. quæ

no. loquitur, nec valet illa ratio, q̄ fiat præiudicium petitioni hæreditatis ad pretium, quia illud præiudiciū fit illi soli, qui agit ad rem, ergo non potest possessor de illo opponere, quia sua nō interest. & per eandem rationem, nec uenditor cū sua nō interest, quia per tale iudicium liberatur a petitione pretij, quo ad ipsum agen. Constat autem exceptionē illam nō posse opponi, nisi per illū cuius interest. ut no. in l. si quis libertatē. in prin. in glossella quæ incipit hanc dilationem. non ergo erat necessaria respōsio iuriconsulti, cū allegatio de se nihil ualere, sed esset sophistica, sed etiam responsio cum ratione non multum valet. Sed quæro ab extra. quando per talem rei uendicationem fieret in aliquo præiudicium uenditori, puta, quia possidebat alias res hæreditarias, pro quib. poterat moueri petitio hæreditatis, unde si iste obtinet in rei uendicatione. erit aliqua præsumptio, q̄ sit hñs quod tendit in præiudiciū possessoris. utrum possit possessor idemque uenditor petere, q̄ differatur illud iudiciū quousque sit cognitū de hñditate? glo. in fi. ibidem dicit, q̄ pro aliis rebus, & etiam sentit, q̄ licet emptor non posset opponere: quia sua non interest, tñ uenditor sic, quod Bar. non tenet, sed nihil ultra dicit. Guil. de Cug. C. eo. l. si. dicit, q̄ possessor hñdatis, nō potest impedire petentem, ne moueat particularia iudicia contra alios, puta, debitores hæreditarios, sed ecōtra petitor bene potest impedire possessorē post lit. contest. per l. diuus. in fi. supra eo. quæ uerba faciunt pro Bar. sed certè, quo ad hñc rationem, licet multa dicat, non uideo fundamentum in dictis suis, quod multum ualeat. immo uidetur contra l. si bonafidei, inf. eod. quæ uidetur dicere totum e contra, q̄ petitor hæreditatis non posset mouere particularia iudicia, nisi in tribus casibus. scilicet cum res est peritura, uel cum possessor est malafidei, uel cū est negligens: aliàs solus possessor admittitur, ut infra dicam. Sed quantū ad casum nostrum teneo, q̄ uenditor ratione aliarum rerum, quas possidet, nō possit impedire agen. rei uendicatione, licet sibi fiat aliquale præiudicium: rō, quia ipse uenditor non admittitur ad recuperandum illam rem: quia non potest uenire contra factum suum, ergo debet concedi facultas petitori, ne pereat, ut d. l. si bonafidei. Si aut sit tale iudicium particulare, q̄ possit per utrunque moueri, loquitur l. illa. Expedita unica parte. Nota † secūdo, q̄ uerus dñs excluditur a uendicatione rei suæ, ne bonafidei possessor remaneat in dāno, quod esset, si tenetur de euictione, & de pretio non est factus locupletior. Et sic est mirabile, q̄ æquius est uerum dōminum lædi, q̄ q̄ quis recipiat damnum eius quod bona fide fecit, facit s. eo. §. si possessor. & hoc est ideo, quia uterque certat de damno: unde melior est conditio conuenti, ut l. si seruum §. sequitur. de uerb. obl. sed gl. alle. l. id quod nostrum est, & c. infra de reg. iur. Et aduertendum, q̄ licet excludatur a uendicando, non perdit dominiū, sed excluditur, ne resulet inconueniens, & ideo dico tibi, q̄ si uenditor decederet sine hærede, quo casu tale incōueniens cessaret, admittetur ad uendicandum, quia eatenus dēt excludi, quatenus durat exclusionis causa. Sed quærit glo. quid si possessor cadat a possessione, ut perueniat ad istum hæredem, an admittetur ad recuperandum per publicianam? ut q̄ non, quia non datur contra dominum. contrarium determinat no. dicēs, q̄ fallit isto casu, ne bonafidei uenditor in damno remaneat. Sed contrarium uñ, quia tunc hæres sustineret partem rei. unde cum uterque certat de dāno. debet esse melioris conditionis, q̄ actor: ut d. l. si seruum. §. sequitur. de uerb. obl. per istā gl. & hoc credo uerius. Sed oppo. contra prædicta de l. nec ullam. §. si quis. s. eod. ubi conuenitur emptor, quando res fuit modico pretio uendita, & sic uenditor remanebit in damno. glo. soluit pluribus modis hic. & ibi, sed ego teneo, q̄ debeat intelligi fm s. istum, scilicet, quando non erat habiturus regressum de euictione. Nec uideo rationem inter illum, qui uendit hæreditatem, uel rem singularem, immo utrobique est eadem ratio, ne uerfetur in damno. Vltimo quæritur circa hoc ab extra, quis opponet illam exceptionem contra uendicantem, scilicet, agere non potes, quia bonafidei possessor damnificaretur? Respondeo, potest ipse, qui conuenitur ut hic. Item, & ipse uenditor potest in iudicio cōparere, & de suo interesse allegare, ut l. si suspecta. s. tit. j. & de iudi. l. uenditor. cum si. Tertio no. † in uer. quid tñ, q̄ uenditor potest in se suscipere iudicium, qd̄ mouebatur contra emptorem, & ipsum emptorem a iudicio eximire, etiam inuito actore, & et qñ sua non intererit, quia non erat habiturus recursum cōtra eum de euictione, & conueniet tunc, ac si possideret, facit j. ad exhi. l. Iulianus. §. quātū. sic uidetur hic casus, q̄ et inuito actore possit in iudicio fieri uocatio per tertium de hoc dic, ut plenè no. in l. solutionem uel iudicium. j. de so. per gl. & Bar. & s. de nego. gest. l. liberto. §. si. Sic e contra, possessor potest in se suscipere iudiciū, quod mouebatur contra uenditorem, uel alium, a quo habebat causam, ut s. eo. l. nec ullam. §. item si quis dolo. Quarto no. quod † recipiendo pretium excluditur a uendicando, per rationē quam dixi, quia uidetur contractum approbare. Quid autem si non recepit, sed tantum petiit, & petitio non habuit effectum, quia non fuit profecutus, utrum excludatur a uendicando? glo. uidetur

videtur dicere: q̄ non. C. de rei ven. l. mater. sed loquitur q̄n peti-
tio pretij non tenebat: quia non poterat agi ad pretium. vnde ex
actu nullo, nulla resultat approbatio. Sed hic tenebat, cū in hac
actione possit agi ad pretium. vnde v̄r dicendum p̄ eandem glo.
q̄ excludatur nisi in subsidium, si non esset soluendo, & contra
eum non haberetur recursus de euictione. arg. j. de don. inter vi-
rum, & vxo. l. uxor marito. & de leg. j. plane. in secundo §. ver. is
autem. ad quem. & adde gl. s. eo. l. at ubi. & d. l. q̄ si in diem. in fi.
Vltimo debes scire, q̄ gl. quæ est s. eo. l. at ubi. & d. l. q̄ si in diem.
in fin. & ubicunque dicunt, non posse agi contra emptorem, q̄n
habiturus est regressum de euictione, debet intelligi p̄m istū tex.
q̄ uenditor erat bonæfidei, & ex pretio non erat factus locuple-
tior. uel quando res erat vendita minori pretio, quàm ualere, ut
no. hic gl. j. or. non sunt alia. Pau. de Cast.

§. Petitio. Petitio hæreditatis est in rem & continet per-
sonales præstationes, & ideo dicitur mista. h. d.
tex. cum. gl. & in hoc §. incipit ultima pars huius tituli. in qua e-
xaminat materiam per diuersas q. usq. ad fi. tit.

§. Augent. In hac actione ueniunt partus pecorum, &
ancillarum, & et̄ partuū partus, item, & pen-
siones domorum, & mercedes prædiorum, licet ex inhonesta cā
sint q̄ sita. ne possessor remaneat in lucro. h. d. vsq. ad l. lul. scribit.

L E X XXXIII.

Julianus. Bonæfidei possessor tenetur ad sortem, & vsuras
quas percepit, aliās tenetur t̄m actiones cedere,
licet Julianus dederit in hoc electionem actori. Sed dc̄m suum
procedit in malæfidei possessore. h. d. cum gl. seruari & recupera-
ri ab illo cui fuit mutata, si versetur bonæfidei possessor in dam-
no. Pau. de Cast.

L E X XXXIIII.

*1. Solutio repetitionem ac liberationem quandoque parit. Et qualiter id sit in-
telligendum. & nu. 3.*

*2. Possessor hæreditatis, uel alius ad quem non pertinet hæreditas, si creditorib.
hæreditarijs soluit, an huiusmodi solutio uerum hæredem liberet, an uero ei
qui uerè hæres est is, an reputare, deducere possit, aut saltem num habeat ad
repudiandum indebiti conditionem. & nu. seq.*

Si quid possessor. L. ista diuiditur in tres partes.
Primo loquitur de eo. quod
possessor hæreditatis soluit creditoribus hæreditarijs. Secū-
do de eo, quod soluit sibi, uel an possit soluere. Tertio de
negligentia ipsius. secunda ibi, sed si ipsi. tertia ibi, sicut autem.
Prima pars. h. d. q̄ si possessor hæreditatis soluit creditorib. hære-
ditarijs nomine suo, non liberat uerum h̄rdem ipso iure, sed ope
exceptionis sic. item ex eadem solutione competit soluenti con-
dictio indebiti, quam potest cedere uero h̄redi. Item potest ipse
soluens impurare uero h̄redi, dum t̄n caueat ipsum defensurū
se aduersus creditores, si erat malæfidei possessor. Si uerò bonæ-
fidei, cauere non tenetur. h. d. vsq. ad §. si. Nota ergo hic casum,
in quo eadem solutio parit repetitionem, & liberationem. Sed
hoc uerum de liberatione, quæ cōtingit ope exceptionis, sed de
illa quæ contingit ipso iure secus. & ita intelligitur. l. cum his. §. j.
j. de cond. indeb. uel dic, q̄ hoc uerum, q̄n fit eodem respectu. si
uero fieret diuersis respectib. ut hic. quia licet solueret de suo, t̄n
faciebat contemplatione hæreditatis, competit liberatio saltem
op. exceptionis. sed dic, ut j. dicam. Pro declaratione gl. magn. &
totius materia, quæ confusè traditur per eam hic, & s. de nego.
gest. l. si pupilli. §. item quæritur & in aliquibus non bene tradit,
etiam per Doct. satis confusè. C. de cond. indeb. l. si a p̄e. dic cla-
rius, q̄n possessor hæreditatis, uel alius ad quem non pertinebat
solueret creditorib. hæreditarijs, quatuor sunt uidenda. Primum
est, an illa solutio liberet uerum hæredem, & qualiter. Secundū,
an possit reputare uero h̄redi si soluit de pecunia hæreditaria,
uel deducere si soluit de pecunia propria. Tertium est, si nō de-
ducit q̄n de pecunia propria soluit, utrum habeat actionē nego.
gest. uel aliam repetendum a uero hærede. Quartū, est, an h̄ant
conditionem indebiti, ad repetendum ab ipsis creditoribus. Sup-
quibus omnib. præmitte tres casus indubitabiles, de quibus non
est contentio inter Doct. nec glossatores, deinde sequetur quar-
tus, in quo est diuersitas. Dico ergo primo, q̄ interdum soluit no-
mine ueri h̄rdis, & hoc constet, & tunc siue fuerit possessor bone
fidei, siue malæfidei liberat h̄redem ipso iure, siue fuerit res hæ-
reditaria, siue sua, ut s. de nego. gest. l. soluendo. & j. de sol. l. sol. & l.
iudicium. quia utiliter gerit negotia h̄rdis ipso gestu. Et si dica-
tur q̄n p̄t hoc p̄cedere in bonæfidei possessore, quia non repu-
tat alium hæredē, q̄ seipsum, ergo non p̄t dici, q̄ soluat noīe h̄r-
dis, certè gl. hic super uerbo suo noīe, q̄ incipit. i. ex sua p̄sona. di-
cit, q̄ et̄ p̄t soluere noīe ueri h̄rdis. & nō sine cā. h. d. q̄a dubium
uidebatur in hoc, probatur expresse in l. de hæreditate. C. e. ti. cō-
iuncta. d. l. si a patre. s. alleg. q̄ v̄r q̄ria, & non p̄t aliter solui. Ad
q̄rium responde, q̄ poterat esse bonæfidei possessor, quia dubita-
tur, an esset uerus h̄rs, uel nō, nā forte errabat in iure, uel in scō,
ut s. eo. l. sed & si l. scire. & ipse soluit noīe ueri h̄rdis, si apparebit
ipsum non esse hæredem. Si uero erat malæfidei, non est dubiū

quin utroq; modo possit soluere: sed in dubio, si q̄ritur, an noīe
proprio, an ueri h̄rdis soluere uideat. dic, q̄ si erat malæfidei pos-
sessor v̄r in dubio noīe ueri h̄rdis soluere. Idem si erat bonæfidei
post motam controuersiam: quia incipit dubitare. & ita tenet
d. l. j. ex sua persona, quā no. Nec ob. quod dixi. gl. s. eo. litem ve-
niunt. in prin. nam interdum possessor h̄rditatis facit aliquid, q̄n
non p̄t respicere, nisi ipsam h̄rditatem, ut soluere creditoribus
h̄rditarijs. & tunc v̄r facere noīe hæreditario. uel noīe h̄rdis, ut
in hac gl. interdum illud, quod facit p̄t respicere h̄rditatem. &
et̄ seipsum, & tunc in dubio v̄r facere noīe proprio. ut l. magis. de
so. & l. pro hærede. §. j. de acq. hæ. ita loquitur quod ibi dixi. Si ue-
ro loquimur de secundo. si an possit reputare uel deducere, & di-
cas, q̄ sic. nam etiam habet actionem, ut statim dicam. ergo, & ex-
ceptionem multo fortius. Si uero quæritur de tertio, an habeat
actionem ad repetendum si non deducit. dic quod aut soluit de
pecunia hæreditaria, & non repetit ab h̄rde. aut de pecunia pro-
pria, & tunc aut erat debitum naturale, & ciuile, & repetit ab hæ-
rede per actionem neg. gest. quia utiliter gessit, ut d. l. soluendo.
Aut erat debitum naturale t̄m, & tunc secus, quia non gessit uti-
liter. ita tenet gl. mag. in fi. facit de sol. si is cui, §. Flauius. Si uero
quæritur de quarto, an habeat conditionem indebiti, dicas, q̄
non, quia creditores receperunt suum noīe illius a quo dēbant
recipere. ergo non datur repetitio. ut j. de cond. inde. l. repetitio.
facit s. de iud. l. de qua re. in fi. Secundus casus indubitabilis est,
q̄n non soluit noīe ueri hæredis, sed cuiusdam alterius: quem cre-
debat h̄rdem. & tunc dicas idem per oīa, quod s. proxime dixi, ex-
cepto, q̄ non liberat uerum h̄rdem ipso iure, sed ope excep. quia
suo noīe non fuit solutum. Ita intelligitur l. quæ utiliter. §. si. s. de
neg. gest. & de iud. l. de qua re. §. si. Tertius casus est, q̄n soluit no-
mine proprio de pecunia hæreditaria, & tunc solo liberat uerū hæ-
redē ope exce. non ipso iure: & hoc contingit ex eo, quia cū suo
noīe soluit, non potest contingere ipso iure liberatio, sed ex eo,
q̄ pecunia erat ueri hæredis contingit liberatio ope exce. & iste
est casus hic. Sed quæritur, an computari possit uero hæredi: dic,
q̄ sic, ut in tanto minus condemnetur quantum soluit, siue erat
bonæfidei possessor, siue malæfidei. Nam utroq; casu bene ges-
sit. Si uero quæritur de tertio, an possit petere per actionem neg.
gest. dicas non, quia pecunia non erat sua, sed hæredis. Quo ad
quartum, an habeat conditionem indebiti: dic, q̄ si erat bonæ-
fidei possessor ante consumptionem pecunia, habet conditio-
nem, ad possessionē nummorū, sed post consumptionē, ad pro-
prietatem. ita debēt intelligi gl. hic quam conditionē tenet ce-
dere, ut in tex. non t̄n uideo quid opatur cessio, nisi essent credi-
tores putatiui. nā si sunt ueri credit. solutio liberationē parit, &
non repetitur. Et si dicatur, q̄n potest eadem sol. parere repeti-
tionem soluenti, & liberationē uero hæredi ope excep. contra l.
qui hominem. §. si. de solu. dic, pp diuersos respectus quibus facta
est. nam solutio ex quo nomine soluentis est facta, parit repeti-
tionem, ex eo uero, q̄ contemplatione hæreditatis, parit libera-
tionem. secus si suo respectu tantum soluisset, ut in contrario. &
ita intellexit Petrus in l. si a patre. de condit. indeb. Si uero erat
malæfidei, dic, ut statim dicam. Quartus casus est, quando soluit
quis noīe suo, & de pecunia sua, in quo est diuersitas inter glos-
satores, ideo distingue tres casus, aut soluens erat bonæfidei pos-
sessor, aut malæfidei, aut erat extraneus, qui nihil possidebat de
hæreditate. Primo casu, si quæritur an illa solutio liberet hære-
dem? Azo tenuit, q̄ non, indistinctè, quia cum ex ea datur repe-
ditio, non potest parere liberationem. Ioan. & Hug. q̄ sic. postq̄
constituit in animo suo, q̄ cedat in liberationem. Petrus autem
dicit, q̄ etiam antequam constituat, liberat hæredem ope exce.
quia contemplatione hæreditatis soluit non ipso iure: quia sol-
uit nomine suo. & optimè dicit secundum omnes. opin. tamen
Azo. procedit, quando quis non soluit cōtemplatione hæredita-
tis, ut dicam in tertio membro. Ex quo patet, q̄ licet ista l. loqua-
tur quando fuit soluta pecunia hæreditaria, idem tamen esset si
fuisset soluta pecunia propria, ut etiam colligitur in §. sicut au-
tem. Si uerò quæritur de secundo, an possit deducere, uel impu-
tare: dic, q̄ deducere potest, ut in §. sicut autem. Imputare uerò
dicitur, nisi qui soluerit hæreditariam pecuniam. Si uero quæri-
tur de tertio, si non deducit, an habeat actionem nego. gest. con-
tra hæredem: dic, q̄ sic: quia ipso gestu gessit eius negotium, ut
C. eod. l. fina. §. si autem ex contractibus. & supra de nego. gest.
l. fin. in fi. Si quæritur de quarto: dic, q̄ habet conditionem in-
debiti, statim facta solutione, quia transtulit dominium, ut hic
no. in glo. j. & in glo. mag. Secundo casu, quando erat possessor
malæfidei, dicas idem quo ad liberationem, & deductionem: sed
quo ad actionem negotiorum gestorum, dic, q̄ eam non habe-
bat olim, si non deducebat. hodie uero datur sibi conditio ex l.
fin. C. eodem. quæ sic debet intelligi secundum Petrum, dum lo-
quitur de conditione ex l. quod est subtile, & singulare secun-
dum Cyn. ibidem. Sed certè si talis solutio liberabat hæredem
olim, sicut facta per bonæfidei possessorem, cur denegaretur
sibi actio negotiorum gestorum? non uideo sicut nec de-
Pau. de Cast. Nouæ prælect. in ff. Vet. D nega-

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

negabatur bonæfidei possessori soluenti, nisi dicas, quod hoc opat eius mala fides. cogita super hoc. Si quæritur de quarto, an hæat conditionem indebiti gl. mag. & hic, & ubiq. tenet, quod non, quia sciēter soluendo vñ donare, Petrus. 2: quia subest alia causa q̄ donationis, quia soluit contemplatione hæreditatis. vnde donare nō vñ, vt j. de sol. l. cum aurum. dc̄m verò glo. pcedit in eo, qd̄ statim dicam in tertio membro. Et hæc opi. Pet. verior est. Tertio verò casu, qñ soluens nihil possidebat de hæreditate, & sic contemplatione sui tm̄ soluebat, tunc si q̄rit, an liberet hrdē: tenet opi. Io. aliquo addito. non. n. liberat statim, sicut dicit Azo, sed postq̄ cōstituit in casu, q̄ cedit in libōnem. hoc tm̄ addito fm̄ Barto. q̄ ille cui facta est sol. consentiat, ut j. de dona. l. si tibi. ubi p̄bat hoc expressè fm̄ eum. Nec obstat rō Azo. q̄a pōt eadem solu. diuersis tporib. parere liberationem, & repetitionem: ut j. de fut. l. si ven didero. §. si Titius. & dicas: q̄ tūc liberatur ipso iure. Si uerò q̄rit, an possit deducere, uel imputare. dic, q̄ non, quia nihil possidet. Si quæritur, an habeat actionem neg. gest. dic, q̄ sic postquā con tigerit liberatio, an non. Si quæritur de quarto, an hæat conditionē indebiti: distingue, an sciebat se nō teneri: & non hēt: ita intelli gitur qd̄ hic dicit gl. mag. Nam cum non soluat cōtemplatione hrditatis non subest alia præsumptio, q̄ donationis. Si uerò igno rabat, tunc eam hēt. ar. hic. prædicta vera, qñ solutum est debitū. Si uerò soluit indebitum: dic, ut in gl. circa si. quæ perfectè loq̄ tur. & s. e. l. quod si possessor. sufficit enim ista distinctio, & perpe tuo eris clarus in ista materia.

- 1 Hæreditatis occupatione actionum non confundi, quam occupans aduersus de functum habebat. Et item penam non committi, ad quam defunctus tenebatur, si non intra diem solueret.
- 2 Possessor hæreditatis bonæfidei deducere potest, id quod sibi naturaliter debetur.

§. Sed si ipsi. Malæfidei possessor, quod sibi debet non pōt deducere, nisi hoc petitori expediat, secus in possessore bonæfidei. Bar. Et no. licet q̄s occupet hrdita tem: non tm̄ confundit actio, quam habebat q̄ defunctum. Item q̄ pœna ad quam defunctus tenebatur, nisi in diem solueret, non committit, quia talis occupatio h̄ p̄ solone. quod no. Bald. Item no. q̄ bonæfidei possessor pōt deducere quod sibi debebat etiam naturaliter tm̄, fm̄ gl. & addel. Stichum aut Pamphilum. §. l. j. de sol. & l. debitor. & quod ibi no. j. ad Treb.

§. Sicut autem. Malæfidei possessor deducit sumptus factos in hrditate, & q̄ eum h̄ rō negligentia, præterquam in debitorib. exigendis, sed bonæfidei pos sessori negligentia non imputat. item quod possessori solutum est ab hæreditarijs debitorib. restituere tenetur: & restōne facta liberantur debitores ipso iure. h. d. vsq. ad si. Bar.

L E X XXXV.

Per seruum. Quæsitæ per seruum hæreditarium extra rem possessoris, ueniunt in hac actione. h. d. cum prin. l. teq. Hæredis. l. scripti.

L E X XXXVI.

L. Nisi ex re.

§. Iulianus. Si uēdit res nō necessaria hrditati: possessor tenet ad p̄tium tm̄: sed si necessaria, tenetur ad rem si extat, aliās ad uerum pretium, h. d. primum dc̄m intel lige, qñ uendit an̄ motam controuersiam, sed si post & tunc etiā ad rem potest conueniri, si hoc petitor elegerit. ut s. eo. l. si pos sessor. §. j. & dic, ut ibi plene dixi.

L E X XXXVI.

Filiusfamilias. Filius miles ex testō hēt hrdē: iō eius hrditas peti pōt. h. d. hodie quilibet fili us. ab intestato habet hæredem in aduentitijs. Sed ex testamē to non, nisi sit miles. vt l. si. C. qui testa. fac. pos. Pau. de Cast.

§. Si seruus. Si seruus uel filius. teneat hæreditatem, uel ius hæreditariū: pōt dominus uel pater hac actione conueniri: si habet facultatem rei restituendæ. h. d. & dic, q̄ semper uidetur eam habere, si seruus qui tenet sit prælens: se cus si abesset cum reb. mobilib. arg. j. de noxa. l. 3.

L E X XXXIX.

Si a patre, uel a domino. Petitio hæreditatis, quæ datur cōtra pa trem, uel dominum ratione eius, quod tenetur per seruum, uel filium fa. non habet naturam actionis de peculio, nisi quatenus competit ad personales p̄stationes. & iō competit et post annū a die manumissionis, uel emancipationis nec deducitur qd̄ p̄ri, uel dño dēbatur a seruo, uel filiofamil. sicut deducitur de pecu

lio. item ab ipso filiofam. detinente potest hæreditas peti. h. d. vs que ad §. si possessor. Paulus de Cast.

§. Si possessor. Pro seruo occiso ante aditam hæred. in malæfidei possessore datur hæc actio, & etiam l. Aquiliæ. debet tñ petitor altera tm̄ esse conten tus. Sed si post aditam hæred. fuerit occisus, actio tantum l. Aqui liæ datur h. d. secundum Bart. hoc totum intelligit glo. ubi uult principaliter agere ad restōnem damni. nam tunc actio l. Aqui liæ quæ ad ipsum damnnum competit, si quæsitæ fuit post aditam hæred. non fuit quæsitæ hæreditati, sed hæredi, unde cum sit eius propria, non uenit in hac actione. ut s. eo. l. quod si in diem. §. nō solum: secus si ageretur ad ipsum seruum: quia per interitū non fuit liberatus a petitione hære. qua tenebatur. unde tunc posset indistinctè agi, secundum gl. & bene. Id quoque. si damnnum ueniet: quia actio legis Aquiliæ fuit quæsitæ hæreditati, si nondum erat adita. ideo uenit in hac actione, ut d. l. q̄ si in diem. §. non so lum. Condemnari, si petitione hære. præstita cautione, quod nō agit l. Aquilia, ut sequitur, ut caueat. Proderit autē hæc cautio, quod ad expen. secundum glo. nam si agit l. Aquilia, & succum bat: tenebitur ad expensas vigore cautionis, & sic iure actiois, quod est utilius, quàm si teneretur officio iudicis. ut not. de rei uen. l. non solum. & de leg. 3. l. si mulier. §. si rem. ubi est glo. not. Ipsius scilicet hæredis. uide hic glo. per te.

- 1 Legis uerba ad literam non esse intelligenda, ubi tunc incōueniens resultaret.
- 2 Dolus melioris conditionis, quàm qui in dolo non est, esse non debet.

§. Si prædo. Legitur duobus modis. Primo secundum Mar. secundum cuius lect. h. d. licet malæfidei possessor re naturaliter perempta penes eum sit liberatus, quia nihil habet ex ea. si tamen uendidit, & perempta sit penes emptorem, tenetur ad pretiū ne sit melioris conditionis, quàm bonæfidei possessor, qui similiter tenetur. h. d. secundum istam lect. In quantum dicit, ipsum teneri ad pretium re perempta pe nes emptorem, est uera in se, sed in quantum dicit, re perempta penes eum liberari, est falsa: quia cum semper sit in mora, non liberatur, licet esset eodem modo peritura penes actorem, ut j. e. l. illud, & de ui, & ui ar. l. j. §. rectissime. Ideo non congruit huic. §. ideo legitur secundum glo. aliter, secundum quam lect. h. d. licet malæfidei possessor re perempta penes eum teneretur ad ue rum pretium rei tm̄, si tm̄ uendidit plusquam ualeret, & perem pta sit penes emptorem, pōt actor eligere pretium pceptum, qd̄ est maius, q̄ uerum, ne sit melioris conditionis, q̄ bonæfidei possessor, qui si teneretur, h. d. & secundum hoc est hic casus de eo, quod no. gl. s. eo. l. si possessor. §. si. quæ incipit. no. uerum. Item no. hic uerba l. non esse intelligenda literaliter prout litera sonat, si ex hoc resultaret incōueniēs. facit s. de leg. l. scire leges. Item no. q̄ nō dēt esse melioris conditionis dolus, q̄ qui in dolo non est, facit l. non solum. j. de noxa: & l. si seruus. quod ui aut clā. Paul.

§. Quo tempore. An sit locupletior inspicitur tps sniæ. h. d. & intellige sic: q̄a si illo tpe reperitur locupletior, licet an̄ non fuerit q̄demnat, ar. j. e. l. si quo tempore. Si uerò prius fuit locupletior, sed tūc non. tunc dic, quicquid gl. dicat, q̄ aut desit esse an̄ litem motam, & tunc non condemnatur. ut s. e. l. sed si l. §. j. in fi. Et no. s. quod me. cau. l. si ppria. Aut post: & tūc glo. dicit eum q̄demnandum p̄ l. in pu pillo. j. de sol. sed Bar. q̄ per istum tex. quia ibi esse locupletio rem in l. non est cā actionis dandæ, uel tollendæ vñ sufficit, q̄ reperia tur tpe litis cont. sed hæc est causa condemnationis moderandæ. unde debet reperiri tempore sententiæ. ut hic. & ista est uerior.

§. Fructus. Omnis possessor deducit sumptus factos gra fructuum, si percepti sunt, si aut non sunt p cepti, non deducit: nisi bonæfidei. h. d. cum l. seq. not. illam l. sigit Bar. & limita eā p̄ ea, quæ no. per lac. de Arc. & ipsum j. sol. matr. l. fructus, ubi eum uide. Item limitat in quantum dicit de bonæfidei, ut deducat de fructib. non pceptis, quia locum hēt in peti tione hæreditatis, secus in rei uendicatione, in qua hoc non re petit, quod possit deducere, nisi de ipsis fructib. quorum occasio ne sumptus facti sunt. ita no. Bar. in fundo. j. de rei uend. qd̄ no.

L E X XLI.

- 1 Expensarum deductio quæ fit in petitione hæreditatis, qui distat ab ea qua in rei uend. §. nu. 5.
- 2 Possessor malæfidei ad deducendas impensas quæ remedia habeat. Et an id p modum excep. an uerò actionis. nu. 4. Et tunc quid inter se dist. nu. 6.
- 3 Statutum si prohibeat exceptionem opponi, an extendatur in hoc, ut non possit iudicis officium implorari.

Planè in. Expensas utiles, & necessarias factas ad ppe tuā rei utilitatē quilibet possessor deducit re extatē, sed re pempta bonæfidei tm̄. uoluptarias an̄ solus bonæfidei possessor deducit. malæfidei nō, licet possit tollere, q̄ sine de trimēto rei p̄nt auferri. h. d. cū l. se. Bar. & aduer te, q̄ gl. dicit hic, q̄ loq̄ de petitione hæreditatis, sed in rei uedica tione

cautione seruatur aliter dic, q̄ in duobus differt. primo in quantum æquiparat hic utiles, & necessarias: sed in rei uendicatione deducit necessarias indistincte. utiles uero secundum distinctiones l. in fundo: de rei uen. san dominus esset facturus, uel non, & si non erat facturus, an erat in rem uenditurus, uel non. & si non erat uenditurus, an erat diues, uel non: quæ distinctio hic non fit. unde tene indistincte deducendas, sicut necessarias. Itē in quantum dicit, re non extante in qua expensæ factæ sunt, deduc. de aliis reb. per bo. si. possessorem. & hoc non est in rei uendicatione, quoniam non potest sibi consulere, nisi per retentionem illius rei, quæ si perempta est, hoc non potest, ut ibi no. per Bar. quod no. Quid enim si plures res meas possidebas, & in una fecisti expe. quæ desijt esse? certe non deducitur de aliis rebus, secus in petitione hereditatis. & hoc operatur autoritas senatusconsulti, quod uoluit, ideo ne bonæfidei possessor uersaretur in damno: ut l. sed & si l. §. consuluit. Item ¶ aduerte, q̄ glo. hic intellexit, q̄ malæfidei possessor ad deducendum non habeat exceptionem doli, sed officium iud. tantum, & ita etiã tenent Doc. C. de rei ven. l. domum. §. e. l. hæreditarias. §. pen. Sed Bar. dicit, ipsum habere utrunque remedium. l. exceptionem. & officium iudicis, sicut bonæfidei possessorem: & si non opposuit exceptionem potest implorare iud. officiũ, & ita intelligit hanc l. Ex qua no. aliud esse exceptionem, aliud officium iudicis. unde sicut statutum prohibeat in aliquo actu opponi, exceptionē, si tñ subest aliqua æquitas, ne quis locupletetur cum aliena iactura poterit implorari officium iudicis per istam l. secundum Barto. quod est no. facit l. si. infra eo. & C. si tutor nõ gessit. l. 1. facit c. quemadmodum. de iureiur. Item l. ¶ ista loquitur, an possit deduci per modum exceptionis, sed si quærat, an per modũ actionis neg. gessit. dic, q̄ si sunt sumptus ad quos poterat petitor compelli, ut quia soluit creditoribus hæreditariis habet actionem, licet nomine suo soluerit, ut C. eo. l. si. §. si autem ex contractibus. Si uero non poterat compelli, tunc secus, quia neminem intēdebat sibi obligare nomine suo expendendo. unde nõ habet actionem, sed retentionem tantum, ut l. in hoc iudicium. infra communi diuid. & l. si in area. j. de cond. indeb. tene bene menti ista. Paulus. Itē no. ¶ ex l. vtiles. in fi. aliam differentiam inter hanc actionem, & rei uendicationem, quia in hac actione bonæfidei possessor deducit expensæ voluptarias: sed in rei uendicatione secus. nam solum potest abradere sine detrimento rei, ut l. in fundo. circa fi. de rei ven. quod est notandum. & hoc operatur autoritas senatusconsulti, quia uoluit bonæfidei possessorem non uersari in damno. & ita sentit gl. in d. l. vtiles. quæ incipit, ne aliter. Ultimo quæritur, quid si hæres nõ uult habere rem in qua factæ sunt expensæ nec soluere expen. Vtrum possessor possit retinere de aliis rebus. glo. quæ incipit sed quid si hæres supra l. proximi. mouet istam q. Tu dic, q̄ aut possessor erat bonæfidei: & tunc non liberatur hæres cedendo rem inuito possessore. nam si re perempta potest deducere, ut hic fortius re extante, quia utrobique est eadem rō. ne uersetur in damno contra autoritatem senatusconsulti: possessor enim in damno uersaretur, si res illa nõ sufficeret ad expē. quicquid glo. dicat: secus si erat malæfidei: quia tunc cessat illa ratio. & ideo hæres qui non tenetur ad expen. ex facto suo, sed ex facto possessoris, liberatur tunc cedendo rem, ut probatur infra de aqua plu. arcen. l. cum quo. & uide quod ibi plenè no. In glo. desideratur, in princ. ¶ quæ tenet, quod non est differentia inter istam exceptionem, & officium iudicis, nisi in uerbis. Bart. dicit, q̄ imo propter statutum ut dictum est, sed potest esse alia differentia, quia si iudex præfigat parti terminum ad opponendum omnes exceptiones, quod potest, ut c. pastoralis. de except. si non opposuerit, potest tamen opponere officium iudicis. casus est hic in l. planè. Item P. dicit, q̄ exceptio doli nititur æquitate, item nullus potest opponere actionem, nisi ex persona sua competentem. ut l. in princ. infra tit. i. item nec exceptionem: ut l. qui ex liberis. §. testamento. de secun. tab. Bart. tamen cōtra, per l. militis. §. veteranus. de te. mil. Paulus de Castro.

Illud quoque. Mala fides ficta, quæ per litis contest. inducitur, nõ nocet possessori re naturanter perempta, secus in eo, qui semper fuit malæfidei. h. d. multum no. sed Bart. dicit, q̄ si per controuersiam motam efficitur malæfidei, teneretur de interitu: cum non habeat iustam causam se defendendi: & sic est in culpa non restituendi, unde cessat istius legis ratio: ut no. per Bar. in l. in fundo. de rei ven. dixi supra eo. l. sed & si l. §. de eo.

§. Prædo. Tenetur ad omnes fructus, nec efficiuntur sui, sed hæreditatem augent. sed bonæfidei possessor tenetur, quatenus est locupletior. hoc dicit.

§. Actiones. Actiones quæ sitæ possessori occasione rei hereditariæ ueniunt in hac actione. Itē possessori qui occasioner ei hæreditariæ se obligauit, cauendum est de indemnitate. Item liberatur possessor dando petitori seruũ pro noxa, qui in hæreditate damnum commisit. h. d. usque ad fi.

I Fideiussores in amplio rem summam, quam fideiusserunt non teneri.

SI quo tempore. In hac actione condēnatio fiat ad res, quas conuentus reperit possidere tempore sententiæ, siue sint plures, q̄ tempore litis cont. siue pauciores, dum tamen non defierit dolo possidere. Item si propter illa quæ superueniunt pendente iudicio appareat non esse sufficienter cautum, iterum cauetur. Item in hac actione ueniunt fructus rerum, quas defunctus habuit in pigno. h. d. total. Et no. ¶ hic fideiussores, qui intercesserunt in certa quantitate, non teneri ad maiorem, licet ueniat in consequentiam illius. facit infra de fideiussor. l. fideiussores magistratuũ. §. p. Aurelio. & quod no. per Dyn. infra de dam. infect. l. dam. §. Sabi. Sunt hic quatuor dicta in gl. quæ opponit de l. nõ potest uideri. supra de iudic. glo. sibi inuicem est contraria. & ideo dic, ut dixi supra eo. l. quarta. & dicta l. contraria. Paulus de Castro.

I Respondere per uerbum nego, aut per dubito paria esse, minus tamen punitur qui per dubito, quam qui per negandi uerbum respondet.

2 Interrogationes uariè fieri aduersus possessore hæreditatis, & aduersus eiusdem debitores.

SI debitor. Debitor hæreditarius nõ tenetur hac actione, nisi hæredē se contendat. h. d. & no. eã. Bar. de hoc dic, ut no. per gl. §. e. l. sed utrum. Et ¶ no. hic, q̄ paria sunt respondere per uerbum nego, uel per uerbum dubito. Nam dubitans habetur pro negante. & per utrunq; uerbum fit lit. contest. ut hic probatur, quod est notandum. & est gl. in Auth. de exhi. re. §. scimus. coll. 5. Item utroque casu transferunt onus probandi in aduersarium. & uide quod no. Inn. de maio. & obe. c. inter quatuor. in ult. glo. ubi alleg. hanc l. Minus tñ punit, qui respondet per uerbum dubito, q̄ qui per uerbum nego, uel non credo: ut in c. uatallus. & c. si uatallus. si de feu. fuerit p̄tro. & no. in c. si. del. Corradi. & adde quod no. in l. 2. C. de iura. calum. & in Auth. de trien. & sem. §. illud. coll. 3. ibi, an negauerit etiã. & ibi per gl. & in Spec. tit. de positio. §. sexto. ver. quid si interrogatus. & uer. seq. & in consiliis Federici de Senis. conf. 228. & adde quod dicam j. eod. l. si bonæfidei. Item pondera, quod hic dñ. cū negat, uel dubitat, an petitor sit hæres. nam tunc non p̄t dici in dolo, nec possidere pro possessore: quia non dñ. iniuste contradicere, qui sine causæ cognitione non uult sua possessione priuari: ut no. eleganter per An. in c. j. in prin. glo. super uerbo, canonica. de concess. præb. lib. 6. per istã l. no. in l. j. §. apud lul. infra depõsi. Si autem confiteretur eum esse hæredem, & nullam causam allegaret, quare nõ solueret, uideretur pro possessore possidere illud debitum. & ideo puto, q̄ possit hac actione cōueniri, sicut debitor ex delicto: quia eadem est ratio. ut no. in d. l. sed utrum. Item no. secundum Bar. q̄ aliter fiunt interrogationes præparatoriæ. quando agitur contra possessorem hæreditatis, de quibus supra eo. l. qui interrogatus. & aliter quando agitur contra debitore hæreditatis: quia tunc interrogatur debitor utrũ teneretur defuncto. & si dicat, q̄ sic, interrogatur quare non soluit. qui si respondeat, quia uos nõ estis uerus hæres, agitur hac actione, aliàs personali: qua est obligatus. Paulus.

1 Legati assentione ab hæreditatis petitione quem excludi.

2 Libellum calumniosum iudex repellere potest.

Postquam legatum. Qui legatũ accepit, hæreditatem ab intestato petere non prohibetur, nisi sit in euidenti calumnia. debet tamen interim restituere legatũ præstita cautione, quod sibi iterũ restituatur, si contingat eum succumbere. Si uero non restituit, & obtineat, tanto minus sibi restituatur, q̄ pro legato percepit. h. d. cum l. seq. Et ¶ no. q̄ licet quis sit consecutus legatum, non excluditur a petitione hæreditatis. de quo dic, ut dixi §. eo. l. legitimam. Item no. q̄ interim non debet gaudere commodo testamēti, unde debet restituere legatum. quod uidetur mirabile. Nam siue obtineat in pe. hæreditatis, siue succumbat, recuperabit legatum: ut hic dicitur. Quare ergo debet restituere, cum uideatur superfluum? Respondeo. potest esse casus, in quo si succumbat non recuperabit. puta si dixit testamentum falsum, & perseuerauit usque ad sententiã, uel inofficiosum: ut supra tit. j. l. Pap. §. meminisse. & de his qui. ut indig. l. alia.

2 Item ¶ no. in fi. q̄ iudex potest repellere libellum calumniosum. & adde quod no. in l. qui cum maior. §. si patris. j. de bo. lib. uide etiam pro intellectu huius l. post legatum: & quod ibi plenè no. §. de his quib. ut indi. Ultimo uide, quod notat Innoc. per hanc l. & similes. in c. cum olim. de censib. ubi ponit, si quis consecutus est commodum ex instrumento, utrum possit illud impugnare. uide per Barro. in d. l. post legatum. de his quibus, ut indig. & per Cy. C. de transac. l. si ex falso. j.

1 Probationum euidentissimarum uerbo quæ ueniant.

2 Scienti dolus non infertur, nec decipi dicitur.

Qui feliti obtulit. Qui liti se obtulit, vt possessor cõdemnatur, licet non possideat, & ad id quod interest actoris, nisi actor fuerit sciens. h. d. Adde quod dixi s. eo. l. nec vllam. s. nõ solum. & quod plenè no. j. de rei vend. l. is qui se. Et nota verbum euidentissimis probationib. nã quæ dicantur euidentissimæ: dic, q̄ et iuris præsumptiones, vt l. licet Imperator. j. de leg. j. Itẽ
 1 nota, q̄ scienti non inferit dolus, nec d̄r decipi Adde l. Tutela. C. de rest. in inreg. & l. cū donatio. C. de trãfact. Paulus de Castro,
 L E X XLXI.

Prædonis. Qui tacitam fidem accomodat vt prædo, d̄r possidere, h. d. nõ. eam Bart. Ex quo sequitur, q̄ non solum dicitur prædo, qui nullum ius habet: sed etiam qui habet, & scit a se posse auocari, vel auferri. idem no. s. eo. l. sed & si l. s. quod autem ait. in glo. Paulus.

L E X L.

Lucius. Succubens in q. falsi, potest dicere testamentum nullum. hoc dicit. quam l. examina vt plenè no. p. Cyn. in l. eum qui. & l. contra maiores. C. de inoff. testam. & vide Inno. de cens. c. olim. vbi etiam hanc l. alleg. in 2. glo. in fi.

L E X LI.

- 1 *Controuersie motio in quibus malam fidem non inducat.*
- 2 *Fieri benè dici, quod bonafide fit. Et testamenti executores, vel tutores, qui bonafide rē minori vendiderunt pretio, nisi ad id, quod perceperunt non teneri.*

Inæstimationibus. Ficta mala fides per contestationẽ, facit quem teneri ad verum pretium rei sine causa vedita: secus si cum causa. h. d. Bart. Vel sic, si bonafidei possessor post motam controuersiam res hæreditarias vendidit minus iusto pretio sine causa, tenetur ad verum pretium, sed si ex necessitate sibi iniuncta per testatorem, tenetur ad perceptum tantum. h. d. primum dictum intelligitur, si petitor eligat pretium. si aut vult, potest petere rē, vt s. eo. l. item veniunt. s. pen. quia post motam cõtrouersiam d̄r malafidei, quo ad illa, quæ vendidit sine causa: sed quo ad illa, quæ vendidit cū causa, non, vt hic. quod est no. dignum. Ex quo sequitur, q̄ motio controuersiæ, non inducit fictam malam fidẽ in his, quæ fiunt ex aliqua causa, licet nõ vera, vel iniqua, aut nõ iusta: nam sicut talis qualis causa excusat a vera mala fide. vt s. eo. l. sed si l. s. scire. ita, & a ficta, ut hic. quod est notandum. In contrarium facit l. qui reperiuntur. in prin. de adm. tut. vbi v̄r dici, q̄ a dolo præsumpto non excusetur quis nisi iustã causam alleget. Sol. aut illa causa de se importaret necessitatem, si esset vera: & tunc excusat a malafide præsumpta, vt hic, aut non importaret:
 2 & tunc secus, vt in contrario. Item nota quod benè dicitur fieri, quod bonafide fit. ita alle. eam Old. & Innoc. in aliquibus locis. facit l. quamuis. infra de condi. & dem. & no. in l. eum qui. s. in popularibus. infra de iureiur. Et est ar. q̄ executor testamenti, vel tutor, qui vendiderunt bonafide rem minori pretio, q̄ valeret, non teneantur, nisi ad id quod perceperunt. Vltimo examina istam l. per ea quæ plenè dixi supra c. l. si possessor. s. j.

L E X LII.

- 1 *Iudicium particulare, an possit moueri per hæreditatis possessorem, an per petitorẽ contra tertium. Et, an debeat impediri per vniuersale iudicium.*

Si bonafidei. Iudicia particularia non differuntur per vniuersalia, si res est tẽpore peritura. h. d. Bar. Vel sic, bonafidei possessor licet patiatu litẽ super hæreditate, potest particularia iudicia contra alios mouere, si res est tempore peritura. & ideo in negligentia possessoris hoc facere p̄t ipse petitor hæreditatis. Si vero possessor sit malafidei, solus petitor hoc facere potest, sine impedimento possessoris. h. secundum intellectum quem puto verum licet per alios male tactũ. Ex quo sequitur, q̄ qñ possessor est bonafidei, & res est tẽpore peritura, ipse præfertur in agendo, & in eius negligentia admittitur petitor. cuius contrarium sensit. Gui. C. eo. l. fi. Et quia l. ista loquitur no. vtrum nota iudicium particulare possit moueri per possessorem, vel petitorẽ hæreditatis cõtra tertium, & an debeat impediri per iudiciũ vniuersale: de quo promisi hoc loco dicere. l. autem si quis libertatem. loquitur ecõtra: ideo circa materiam huius l. dic, q̄ tres sunt casus. Nam aut lis non est mota super iudicio vniuersali contra possessore nec speratur moueri, aut est mota, uel moueri speratur: aut est mota & finita. Primo casu dic, q̄ possessor hæreditatis indistinctè admittitur contra debitores hæreditarios, nec possunt sibi opponere, q̄ fiat præiudicium petitioni hæreditatis cum adhuc mota non sit, uel moueri speretur: vt s. eo. l. si quis libertatem, in princ. licet gl. 2. hic dicat contrarium, per l. si post litem. de exceptio. vt patebit statim. Dico tamen q̄ si debitores dicant se dubitare, an ipse sit hæres, vel non, tenetur facere fidem, q̄ sit hæres: aliàs nõ coguntur sibi respõdere: vt s. ea. l. si debitor. & j. de posi. l. si quis inficiatus. & hoc etiam videtur sentire Guil. de Cug. C. eo. l. fina. Facit, quod no. in c. si deputati. de iudi. per Io. And. & per Innoc. de rest. spol. c. in literis. qui dicunt, q̄ quando quis agit tanquam prælatus, vel administrator, tenetur facere fidem de prælatura,

vel administratione, hoc est verum, nisi longo tempore fuisset in possessione, vel administratione, quia tunc non cogeretur docere, cum præsumatur pro ipso, vt no. per eundem Inno. de concess. præben. c. quia cunctis. in glo. mag. in titu. quod no. Secundo casu, cū lis est mota, vel speratur moueri, aliqua præsumptio est contra possessorem. Et ideo dic, aut quæritur vtrũ illa exceptio, q̄ aliquod præiudicium hæreditati non fiat, possit opponi per ipsos debitores, & dico, q̄ non, quia ipsorum nõ interest, sed solius petitoris, vt no. s. eo. l. sed & si l. s. item si in rem. in glo. magna. & ibi dixi, possunt tamen petere, q̄ ille doceat se hæredem, nisi diu stetisset in possessione: ut supra dictum est. Nam etiam tunc præsumeretur pro eo, non obstante tali lite, secundum Innoc. vbi supra. Aut quærimus, an possit opponi per petitorẽ hæreditatis, & tunc aut possessor erat malafidei, & potest indistinctè prohiberi per petitorẽ hæreditatis, quia ipsi soli petitori competit actio, & non possessori, vt hic in fi. Immo plus dico, quod etiam si res non sit tempore peritura, nõ potest prohiberi petitor per possessorem malafidei. ne sibi fiat præiudicium, cum ipse possessor nullam habeat actionem. ita intelligo si legis. Aut erat bonafidei, & tunc aut illud iudicium particulare descendebat ex facto ipsius possessoris, cõtra quod ipse possessor venire non potest, vt puta, quia vendidit rem hæreditatis, quam petitor hæreditatis vult vendicare, tunc potest indistinctè, nec potest prohiberi per possessorem, cum ipse non possit venire contra uenditionem suã. hic est casus in s. item si rem distraxerit. & ibi dixi. Aut descendebat ex facto defuncti, quo casu utriusque potest competere actio, ut cum agitur contra debitores hæreditarios, tunc dico, q̄ aut actio non est tempore peritura, & vnus potest alterum impedire, vt hic a contrario sensu, & in j. glo. no. arg. s. eo. l. si quis libertatem. Aut est tempore peritura, & tunc dico, q̄ primo debet admitti possessor, & in eius negligentiam petitor, & non aliter, vt hic. licet Guiliel. contra in l. fin. C. eo. qui dicit petitorẽ præferri, nec vnquam possit prohiberi per possessorem, sed possessor per petitorẽ sic, nisi cum res est tempore peritura. Sed hoc est contra omnem rationem, quia maior est præsumptio p̄ possessore, q̄ pro petitore: nam hoc ipso q̄ quis possidet plus habet, q̄ ille qui non possidet: ut infra vti possi. l. 2. Tertio casu qñ iudicium vniuersale est finitum, tunc indistinctè potest moueri particulare per illum, qui obtinuit in vniuersali, nec potest per alium prohiberi. Et iste est casus in l. si post litem. de exce. secundum unam lectionem. Prædicta uera, quando petitor uel possessor uoluit exigere ab inuitis: si autem debitores sponte uellent soluere, cui debeant? habes tex. cum glo. singularẽ in l. j. s. apud Iul. j. de posi. Et no. prædicta; quia melius per alios nõ reperies. Sequitur l. hæreditas. & in princ. nõ eget summario, quia breue. In prædictis omnib. nihil est hodie immutatum per l. fi. C. eo. quia illa loquitur quando prius egit petitor uel possessor. hic econtra. ut dicit hic glo. quæ no. idem no. in l. si post litem. de exce.

L E X LIII.

- 1 *Legata ad pias causas, per quos executioni mandari queant.*

Hæreditas. Bonafidei possessor deducit expensas quas fecit in funere defuncti, uel in structione monumenti, quas si non deducit habet ad illas actionem negotiorum contra hæredem, quia licet hæres ad illas compelli non possit iure actionis, tamen officio iudicis tam secularis q̄ ecclesiastici potest compelli. h. d. multum singulariter. Et nota alleg. sin. q̄ legata ad pias causas executioni mandari possunt tam per iudicem ecclesiasticum, q̄ secularẽ. Item officium iudicis necesse est petendum. quod est uerum, si sint certa. si autem incerta pertinent ad solum episcopum. ut in c. cum tu. extra de usu. Vltimo. no. q̄ pro expen. ad quas hæres cõpelli poterat, competit actio negotiorum gestorum. licet possessor nomine suo eas fecerit. de quo dic: ut s. eo. l. si quid possessor. & adde pro intellectu huius l. quintus. s. & ideo positus. de annu. lega. Paulus.

L E X LIIII.

- 1 *Hæreditatem per curatorem furiosi aditam furioso non acquiri.*
- 2 *Substitutionem vulgarem aditione reuocabili non extinguui.*

Hæres furiosi. Si furiosus cui delata erat hæreditas in furore decesserit, debet hæreditas prædicta cum fructibus restitui substituto vulgari, uel proximo cognato testatoris, deductis expensis necessariis uel utilibus in hæreditate factis, & etiam in persona ipsius furiosi, si alia bona non habeat. h. d. Ex qua nota q̄ per aditionem factam per curatorem furiosi non acquiritur hæreditas furioso: quia non transmittitur ad hæredem: sed si decesserit in furore, habetur hæreditas pro non adita, & sic aditio est in p̄denti. uere enim facit eum hæredem, sed reuocabiliter. & hoc facit l. autoritate. alias autem esse non posset, ut l. & si sine. s. sed quod Pap. de mino. de hoc no. in l. j. s. si autem in furore. C. de cur. furi. & hoc quãdo fuit institutus ab extraneo. Sed si a patre, tunc efficitur suus, & necessarius hæres, non obstante furore, ut l. Antist. in fi. de acq. hæ. & in l. fi. in prin. de cur. furi. & ibi

ibi ponitur rō in tex. Quid aut, si non ipse sit institutus, sed filius eius, vel seruus? certè tales adibunt sine iussu p̄ris, & efficiēt heredes, nec acquireret hereditas furioso, & est casus specialis, & nota. co. tit. l. cum hæres institutus. Item † not. q̄ per aditionem reuocabilem, nō extinguitur vulgaris substitutio, & sic limitatur l. post aditam. C. de impub. & al. sub. quod facit ad multa. facit d. l. & si sine. §. sed quod Papinian. de min. & l. 2. §. si quis adita. ad Tertul. Hæres furiosi. l. ab intestato, ad quem non fuit transmissa hereditas. Substitutio. l. vulgari, licet gl. contra. Paulus.

1 Possessor ad fructuum usurarum, an teneatur.

§. Fructuum. Iste §. est valde dubius in intellectu sui. & legitur tribus modis in gl. primo, q̄ totus loquat in bonæ fidei possessore. sc̄o, q̄ principium loquit in bonæ fidei, finis in malæ fidei §. m. Mar. tertio, q̄ totus loquat in malæ fidei possessore. Bar. legit quarto mō §. m. lac. de Arc. sed remota illa est eadem cum lect. Mar. licet ipse dicat, q̄ gl. eam non tangit. ego puto, primam lec. q̄ fuit loan. & Azo. fore veram, vno tñ addito, & alia rōne, q̄ gl. dicat. & idem dico de secūda lec. Mar. & Bar. uno sifr addito, aliās em̄ oēs essent falsæ, nec possent sustineri. Secundum primam lec. & veram. h. d. bonæ fidei possessor non tenet ad vsuras fructuum p̄ceptorum, & venditorum post lit. contest. sed p̄ceptorum, & v̄ditorum añ lit. contest. sic supple a tpe litis contestatæ, non ante. h. d. aliās aut̄ esset §. l. item veniunt. §. cum anteq̄. ubi non tenetur bonæ fidei possessor ad vsuras p̄ceptorum añ litem motam, sed post sic, vt ea. l. §. petitam. De perceptis aut̄, & venditis post litem motam, iō non tenetur, q̄a percepit, & vendidit ex necessitate §. m. gl. quæ rō non placet, q̄a et res steriles vendidit possessor post litem motam ex necessitate, & tñ tenet ad vsuras. vt §. eo. l. si qd possessor. §. j. Dic ergo, q̄ rō est, q̄a super p̄ceptis post litem motam, non fuit lis cont. licet em̄ illa veniant officio iudicis, tñ non d̄r lis cont. nisi sup his que p̄cedunt contest. Sed litis contest. est illa, quæ facit vsuras venire illarum pecuniarū super qb. facta est. iste est verus intellectus per neminem tactus. Secunda lect. Mar. h. d. malæ fidei possessor vere tenetur ad vsuras fructuum venditorum quicunq̄. sed mala fides ficta q̄ per contest. inducitur non facit quem teneri de vsuris fructuum. h. d. & idem in effectu dicit Bar. §. m. hoc non est fidei uis inter tps ante litem contest. vel post, sed inter malam fidē veram, vel fidam. quod non v̄ de mente Iurisc. iō non congruit literę, dico tñ, quod est verum in se, hoc addito, q̄ malafides ficta non facit quem teneri de vsuris fructuum, supple p̄ceptorum, & venditorum post litem motam, per rōnem quam §. dixi. Sed p̄ceptorum & venditorum ante sic, quia super illis est lis cont. vt d. §. cum antequam. & §. petitam. ubi est expressum. & in hoc de ficit Mar. & Bar. Nec ob. l. si possessor. §. j. §. eo. ubi de ūditis post litem motam p̄stantur vsuræ, q̄a ibi loquit de uenditione rerum, quæ ante lit. contest. extabant, unde super illis facta erat contestatio, sed non de fructib. perceptis, & uenientieb. post li. cont. qui tpe contestationis non erant in rerum natura, vñ non p̄t dici sup illis contest. nec et̄ super pretijs eorum. Tertia lec. est, q̄ totus loquatur in malæ fidei possessore, quæ lect. est omnino falsa. nam ille tenetur indistincte ad vsuras tam ante litem motam q̄ post. Vltimo §. distingue, cum queritur, an possessor teneatur ad vsuras fructuum, aut illi fructus extant, quia nō sunt venditi, nec consumpti, & tunc non tenetur ad vsuras, sed illos tñ tenet restituere, vt l. eum qui tacitam. in prin. j. de his qui. ut indig. quæ est no. quæ hic alle. per Bar. & declarat istam materiam. Aut sunt consumpti, & non venditi, & tunc idem, quia non tenetur ad vsuras, sed æstimationem tñ, ut l. sed si de fructu. de vsu. & habi. & sol. matr. l. diuortio. §. ob donationes. & uide quod ibi not. per Bar. & per Cy. C. de pig. act. l. j. Aut sunt uenditi, & queritur, an teneatur ad vsuras pretiorum, & tunc, aut loquimur in singularibus iudicijs, quæ sunt stricti iuris, & non tenetur, vt j. de vsu. l. ne que et̄. Aut in vniuersalib. & bonæ fidei, & tñ erat malæ fidei possessor verè, & tenetur indistincte, ut l. item veniunt. §. petitam. & §. pen. Aut erat bonæ fidei, & tunc, aut loquimur de perceptis, & venditis post litem motam, & non tenetur per rōnem quam dixi. Aut de perceptis ante, & tunc §. m. Azo. tenetur. Tu dic, aut queritur, an teneatur a tempore motæ litis, & nō tenetur, vt l. item veniunt. §. cum antequam. fallit hoc in eo, a quo bona auferuntur. quia tacitam fidem accommodauit, talis em̄ nullo modo tenetur ad vsuras de æquitate, quia satis punitur in hoc, quia auferitur sibi hereditas, ut d. l. eum qui. de his quib. ut ind. per quam si bene considerabis, patebit verus intellectus huius §. Paulus.

Si possessor. Possessor hereditatis omne lucrum tenet restituere, et ex inhonesta causa questum. Item res hereditarie sicut heredi p̄nt ūdi pro soluendo are alieno ira & pro alijs imp̄ctis necessarijs h̄ditatis. h. d. cum l. se. Paulus.

Si quis partes. Qui emit hereditatē a fisco, hanc actionem utilem habet, sicut me, cui restituta est hereditas. h. d. Si et̄ tenetur hac actione, nisi in certis casib. ut in ea. l. §. si quis sciens. §. quod si quis. & ibi no. & ideo vt et̄, q̄ hanc actionem non habeat, licet gl. hic dubitet, Sed de hoc dic, ut no. per Cy. C. eo. l. cogi. in 3. q. nam & alias est differentia, quia qui emit a fisco potest coueniri a creditorib. hereditarijs, secus si a priuato. ut C. de hære. uel act. uend. l. j. bene tamen habet vtiles contra debitores, ut eo. tit. l. emptor. Pau. de Cast.

§. Hæres. Etiam res pignoratæ per defunctū possunt hac actione peti. h. d. de quo dic, ut in gl. Paulus de Castro.

§. Cum p̄dia. Malæ fidei possessor tenetur, quatenus res hereditaria sui negligentia facta sunt deteriores. h. d. Et no. ibi extra consuetudinem & c. q̄ in eo ipso dicuntur fieri deteriores q̄ cultæ sunt, afr q̄ testor̄ cōsueuit. qd̄ no. qd̄ verū puto, nisi maior esset utilitas, & manifesta.

Euicta. Possessor tenetur restituere omne lucrum occasio ne rei hereditariæ perceptum, licet petitor nō fuit set illud percepturus, h. d. cum l. seq.

1 Sententia lata pro uno, an propter alterius petitionem uel litis pendentiam impediatur executio.

2 Malitijs obuiandum esse.

Cum idem. Ista est bona l. & not. Si possessor h̄ditatis puenit a duob. in solidum, primo uicenti restituere tenet cautione indemnitate recepta. h. d. no. Bal. Et not. † q̄ executio sn̄a lata p̄ uno, non impedit p̄ petitionem alterius uel litis pendentiam: qd̄ est verum in actione reali, uel mista: ut hic, & l. is a quo. j. de rei ū. Sed si unus obtinisset sn̄am in personali, & peteret eam mitti executioni in bonis, quæ alius petebat, uel dicebat sua: tunc differtur executio quousq̄. de iure alterius sit cognitum, vt l. a diuo Pio. §. si super reb. de re iud uide ibi Bar. q̄ ponit rōnem. Item hoc est uerum, qn̄ p̄ duos agit de re p̄ tertium possessa. Nam tunc, licet tradat primo uicenti, non fit p̄iudicium alteri petitori, quia tñ est sibi, q̄ vnus possideat, q̄ tum q̄ alter, ut patebit ex his q̄ statim dicam. Si uero agat de re cuius possessio uacat, puto, q̄a Titius obtinuit licen. recipiendi possessionem h̄ditatis uacantis ex l. edicto. C. de edict. diui Adri. vel pone, q̄ titius, & ego petebamus nos mitti in possessionem h̄ditatis uacantis ex edicto diui Adri. q̄a quilibet nostrū dicebat se h̄dem in solidum, & negabat alterum esse, Titius puenit primo ad sn̄am, certè nō fiet executio nec mittetur in possessionem, quousq̄. de iure meo sit cognitum facit ad hoc optimè l. ita §. quoties. & quod no. j. ad Trib. & l. Titia. sol. mat. Aliās em̄ fieret mihi p̄iudicium, quia magis interest mea, q̄ possessio uacat, q̄ sit apprehensa per Titium. Sed executio nunquam d̄t fieri cum p̄iudicio alterius petitoris, vt patet hic in fi. & d. §. si super reb. ita eleganter no. Inn. in c. ueniens. ex de testi. per cuius uerba limitant l. ista & l. is a quo. de rei ven. Item no. non fieri executionem pro primo uicente, nisi caueat possessori de indemnitate, quæ cautio secundum gloss. fit ad cōmodum ipsius possessoris, quia si contingat ipsum patilitem, de facto, recuperabit expen. & omne damnum a primo uicente, si nō defendit eum. Item quia si ueniet ad defensionem, probabit se iuste uicisse, & sic faciet ipsum possessorem non patilitem. Ex qua glo. colligitur, q̄ facta executione pro primo, secundus non debet contra possessorem amplius audiri de iure, quia non possidet, nec dolo desijt possidere. Sed contrarium uidetur in uere litera, cum dicat posse adhuc iudicari pro secundo petitore, & sic adhuc de iure agit. p̄terea, si non posset agere, sequeretur, q̄ executio illa sibi p̄iudicaret, quia haberet inchoare nouam litem contra primum uicentem. Item esset aperire uiam fraudibus. nam te conuenirem petitione hereditatis, uel rei uendicatione. & tu uolens me a te repellere submitteres quendā aliu petitorum, a quo permitteres te uinci, & restituere sibi hereditatē, uel rem, & sic absoluereris a me, quia non possides, nec dolo desijsti possidere, quod esset iniquum: quia malitijs est obuiadū j. de rei ven. l. in fundo. Et ideo dicit hic Bar. q̄ adhuc potest secundus petitor consistere aduersus uictum, & p̄sequi litem inceptā, & primus uicēs d̄bit venire ad cām, & defendere uictū & sententia lata contra eum faciet p̄iudicium primo uicenti, ex quo patet, q̄ illa cautio non solum p̄statur in fauorē ipsius uicti, sed et̄ in fauorē alterius petitoris, ut nō h̄at inchoare nouam litem: sed p̄sequēdo eandē, res sit sibi salua aduersus primū uicentem, & hoc uult dicere ista litera in fin. §. m. verum intel. Pau. de Cast. Nouæ p̄lect. in ff. Vet. D 3 lectum

Pauli Cast. Noua prælect. in Dig. Vet.

lectum quod singulr not. Ex quo patet, qd si possessor restitueret non recepta cautione, imputaret sibi, tanq̄ dolo desinēti possidere, q̄a non facit, q̄d debuit in fauorem alterius petitoris: vt j. ad l. Falcidiam l. dolo. f. m. Bar. Item sequit̄ aliud, qd si p̄stitit cautionem, & nō venit ad defendendum, in iā lata p̄ sc̄o petitore faciet p̄iudicium primo vincētī: imputet. n. sibi, quia debuit defendere. & non defendit, vt l. sa. pe. de re iud. secus si cautionem non p̄stitisset: q̄a soli victo noceret sn̄a. ita dēt subit̄r intelligi. ista.

L E X L X I.

Pater quæ expendit in honorem filij, an animo donandi id facere uideatur. Et quid de impensis factis in doctoratu filij, an frater pro uirili petere possit. num. 2.

Filius à patre. Quod p̄r expēdit in honorem filij, ipse p̄r possidet, pertinētib̄ ad filium, nec tenet dicta bona restituere, nisi dictis expēsis deductis, & licet añ sententiam exceptionem non opposuerit: cum tñ sn̄a executioni mandabit̄ super bonis p̄ officium iudicis, p̄t idem iudicis offiñ ad hoc implorare, vt non fiat executio, nisi talib. expensis deductis. h. d. no. f. m. intel. f. m. Bar. Not. ergo, qd t̄ illa quæ p̄r expendit in honorem filij, non v̄r expendisse aīo donādi, si filius habebat bona, nec hoc alibi melius reperit̄. vñ p̄t deducere vt hic. & si nō deducit, hēt actionem neg. gest. vt s. de neg. gest. l. que vt. r. quod est verum, si filius erat emancipatus, alias non p̄t consistere obligatio, quod dic. ut in auth. vñ si pars. C. de inoff. test. Si verò bona non habebat filius: tunc aīo donandi expendisse v̄r. vt j. fam. erc. l. si filia. s. idem scribit. & hoc si iam factæ sunt expensæ p̄ patrem: sed si nondum factæ sunt, licet honorem acq̄suerit in uita p̄ris, possunt post mortem patris tales expensæ peti per filium tāquam præcipue. ut ea l. s. Neratius. & de mu. & ho. l. 3. s. fi. Ex hoc t̄ pater, quod si patet, fecit doctari filium, vtrum possit alter frater petere expensas per patrem factas? & dic. qd si filius habebat bona aduentitia repeti possunt pro parte fratris, quia nō v̄r donare, ut hic aliās secus. facit l. uxorem. s. pater naturalis. de leg. 3. & qd̄ plenē no. p. Bar. in l. j. s. nec castrensē. j. de coll. bo. & tene menti istam singularem l. Et possedit. & malē: q̄a nullum ius habebat. Item no. qd̄ possessor. hæreditatis sicut deducit expensæ in hæreditate: ut s. l. plenē. ita & factas in personam ueri hæredis. Item etiam in personam ipsius possessoris, quādo habebat iustam causam retinendi, & alia bona non habebat, & sine illis expensis uiuere non potuisset. vt s. eo. l. hæres furiosi. alias altero istorum deficiente secus.

Si pars hered. petatur. Rubrica.

L E X P R I M A.

- 1 Actionem in genere, specie, ac in individuo, an sit inuenire.
- 2 Actio directa, & utilis inter se qualiter differunt.
- 3 Differentia secundum plus, vel minus propriè differre non dici.

Ost actionem. Primo p̄tinuat se ad p̄cedentia. Secūdo ponit tractatum. secunda ibi, is qui. Not. t̄ ex glo. hic posita, qd est recipere actionem in genere, in specie, & in individuo, quod est q̄ Pet. qui dicit actionem in genere non reperiri: vt not. p. Cyn. C. de actio. & obli. l. j. contra quem facit l. seruus cōis M̄euij, & castrensē peculij. in fi. j. de stip. ser. Tu dic. qd immo reperitur in genere generalissimo, vt actio quæ est ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur: vt Inst. de act. in prin. nam sub hoc oēs actiones p̄tinentur, quia ibi, tam realis, quàm personalis diffinitur, sed Cy. & Io. Fa. Insti. de act. s. j. cōtrā quod non comprehenduntur. Item reperit̄ in gñe subalterno, vt petitio h̄reditatis, rei ven. actio ex empto & c. q̄ habēt sub se spēs diuersas. s. directam, de qua loquitur tit. p̄cedens, & utilem, de qua loquunt̄ duo tit. te. Nam t̄ utilis, & directa differunt sp̄e, ut dicit hęc gl. idem j. de magistra. conuenien. l. fi. Sed Pe. dicit q̄rium, qd non specie, sed numero differunt: credo gl. melius dicere: q̄a diuersas habent quodammodo naturas: nam directè in hærent ossib. nec possunt separari: ut l. q̄ ergo casus. depo. secus in utili: ut no. in l. j. s. de illo. & l. ex affe. j. ad Treb. Item q̄libet species hēt sub se in diuidua. nam directarum alia est, q̄ competit mihi, alia q̄ competit tibi, quod patet: quia una extincta, nō extinguit̄ altera. ergo sunt diuersæ numero: ut no. gl. ord. s. de dolo. l. h̄rdib. in fi. gl. quā no. Licet autem differant numero, non differunt specie licet in plus cōpetat illa quæ datur mihi, quàm illa quæ datur tibi. Quia t̄ illa quæ differunt f. m. plus, & minus, non propriè differunt ip̄e, vt j. de fun. instr. l. fi. facit l. si quis cum totum. de exc. rei iud. Itē

no. ex gl. qd̄ prætor fuit locutus in ista mā, non tñ introducit hęc actionem, nec scimus ubi locutus fuerit. Tu dic. qd añ compilationem fforum factam per Vlp. & postea per Iustinianum prætores fecerant unam compilationem, in qua singulas materias et̄ ciuiles posuerant per ordinem, & primo, titulum de pe. h̄ere. postea, si pars h̄er. pet. ad quam compilationem, uel ordinem se refer hic Iurisc. & hoc patet in l. j. & quod ibi no. j. si cer. pet. vbi, vt refert. Vlp. prætor p̄posuit illum titulum in sua compilatione tāquam generalem, & postea subiunxit alios ti. speciales, & tamē omnes illæ actiones erant ciuiles sed prætor ipsas ordinauit. Pau.

Agens ex rei persona ius non metitur, sed sua.

§. Is qui. Hic incipit tractatum, & p̄cedit hoc ordine. primo, loquit̄ qñ tota h̄reditas de qua petit pars, possidetur p̄ unum, q̄ nullum ius hēt, & per petitorē nihil. Sc̄o qñ possidetur per duos, qui s̄fr̄ nullum ius hēt pro diuiso, uel in diuiso. Tertio, qñ possidet p̄ petitorē, & aduersarium pro indiuiso. Quarto quando possidetur per duos, quorum unus hēt ius in pater, & alter non, & quilibet pro indiuiso. tertius vero petit partem. Quinto, quando possidetur per tres. s. per petitorē, & eius coh̄redem, & tertium, qui nullum ius habet, & quilibet p̄ diuiso. Et quæritur qualiter petitor agere debeat. Secunda ibi. q̄nimo. Tertia ibi, proinde. Quarta ibi, si ego. Quinta ibi, item si cum me: usque ad s. interdum. Et h. d. qui se dicit h̄redem pro parte, dēt illam totam petere, licet aduersarius possideat totum. hoc primo. & si duo totam possideant, dēt a quolibet petere partem, quia quilibet detrahet de portione sua. hoc secundo. Sed si ipse: & aduersarius equaliter possidēt, & pro diuiso. licet illa pars quam ipse possidet pro diuiso ascendat vsq̄. ad quotam, in qua institutus est: tñ adhuc p̄t ab aduersario partem petere, & etiā aduersarius ab eo: si hæredem se contendit, & alter alterum negat h̄redem. Si verò se fateantur h̄redes iudicium fam. erc. p̄ponet. h. d. vsq̄. ad s. si ego. No. t̄ qd̄ agens non metitur ius ex persona sua. unde si non haberet ius rei: & similiter ipse non haberet excludere a reo: ut probatur hic, & in l. fi. de rei uen. ex quo sequitur, qd̄ reus bene metitur exceptionem suam ex persona actoris: licet ipse etiam si nō habeat facit l. militis. s. veteranus. de testa. mili. facit l. qui ex liberis. s. testamento. de secund. tab.

§. Si ex ego. Si unus h̄rdum cum extraneo pro indiuiso possidet, coh̄rs qui possidet q̄ solū exneum aget. h. d. Not. in fi. qd̄ in dubijs opinionib. debemus sequi illam q̄ utilior, per quam uitatur circuitus. Nam si ageret hic q̄ coh̄rdē: coh̄rs ageret q̄ extraneum pro illa parte: q̄ ab eo auocat̄, & sic esset quidam circuitus, qui est euitandus, ut j. de cond. inde. l. dño testō & si certū pet. l. cum fundum. s. seruum tuum imprudens.

§. Item si cum. Qui partem possidet pro diuiso, q̄ ad suam quotam nō ascendit, a coh̄redē, & extraneo pro diuiso possidentib. debet petere partem, uel fiet inter eos compensatio. h. d. Bar. Pau. de Cast.

- 1 Libellus incertus, & si interim admittatur, nisi tamen lite pendente certificetur super eo sententia non fertur.
- 2 Fratrum filij qualiter patruo succedant.

§. Interdum. Propter incertum numerum nascendorum admittitur petitio partis incertæ. h. d. Bar. Not. non admitti petitionem incertam, nisi ex iusta, & rationabili causa. s. cum non potest certificari. & in hoc stabitur iuramento actoris, ut l. j. s. fi. & l. si quis argentum. & ibi no. j. depo. licet t̄ autem interdum admittatur libellus incertus, tamen nisi pendente lite certificetur, non poterit sententia ferri: ut no. j. de rei uen. l. 3. s. fi. Item no. t̄ qd̄ filij fratrum succedunt fratri in capita, non in stirpes secundum hęc tempora, alias enim nō esset hic incertitudo, si deberent succedere in stirpes. hodie uerò si quidē succedunt cum patruis: tunc succedunt in stirpes: ut in authen. cessante. C. de legit. h̄ere. Si uero succedunt inter se, tunc fit diuersitas inter agnatos, & cognatos, quia dicit agnatos succedere in capita, & sic non corrigi iura antiqua: sed cognatos in stirpes: & sic corrigi hodie iste s. & fuit, una de opinionib. quæ raro reperuntur in gl. suis. Et ita cōsultuit Bar. dicens opinionem. Azo. esse ueram in filiis fratrum per s. illud. in Auth. de h̄redit. ab in. test. sed in ulterioribus collateralibus a filiis fratrum dicit opin. Azo. non ueram, ut illi semper succedant in capita, per aut. post fratres. C. de leg. h̄er. de quo plenē per ipsum j. de suis & legiti. l. post consanguineos. s. h̄reditas. & ita consultuit Paul.

§. Si ex pluribus. Qui speratur admitti ad partem facit partem. h. d. Bar. uel sic, non potest quis petere, nisi partem, in qua certum est eum ius habere, licet ex postfacto possit augeri casualiter. h. d. no. glo. quæ plenius examinat q. quam format in aliquo loco de qua etiam no. j. sol. ma. l. si marito. s. cum pater. & de leg. i. l. plane. s. si in cōiunctim. & dic. ut ibi. per Bar.

L E X

- 1 Fieri eodem tempore, quod successuè fit, quandoque dicitur.
- 2 Dubitandi, si quando subest materia, sapientis est dubitare.
- 3 A presumptione si receditur, & ab eius quoque effectu recedi intelligitur. nam quandiu presumptionis causa durat, tandiu & eius effectus.
- 4 Adire ex testamento quod per natiuitatem posthumi rumpi speratur, quam quod per querelam, cur magis quis impediatur.
- 5 Ius certum semper est, hominis factum incertum.
- 6 Posthumi præteritio testamenti solennitatem respicit, sed exhæredatio pietatis officium.

Antiqui. Posthumus nasciturus ex ventre impedit sequentes in gradu, eos verò qui eiusdem gradus sunt, statutum est admitti, ac si tres essent nascituri, auferetur alteri, vel concedetur amplius secundum quod casus euenerit. h. d. cum l. seq. Bart. no. in tex. ibi eodem tempore, quod eodem tempore dicitur fieri, quod successuè fit: quod facit ad depositiones testium, de quo vide per Cynum C. de testi. l. testium. in 5. q. Item nota, quod ubi materia dubitandi est, sapientis, & rationalis hominis est dubitare, & ita colligit glossa. nam sicut Aristoteles potentes dubitare facile soluunt. Tercio no. non esse inspiciendum, quod raro accidit, licet accidere possit, sed mediã viam eligendam, quoniam non potest aliter fieri, aliàs non esset eligenda media via: ut supra de neg. gest. l. Nescennius.

- 3 Item nota. in l. seq. quod cum receditur à presumptione iuris, receditur etiã ab effectu per ipsam inducto. Nam quatenus durat presumptionis causa, durat ipsa præsumptio, & eius effectus. facit ad id quod dixi supra tit. proximi. sed, & si lege. §. item si rem. in q. illa, cum venditor decessit sine hærede. & ibi adde istam l. Vltimo no.
- 4 glo. quæ incipit immo. quæ disputat quare magis impediatur quis adire ex testamento, quod speratur rumpi per natiuitatem posthumi, quod speratur rumpi per querelam. & dicit vnum verbum no. in fi. quia quod speratur rumpi per querelam, rescinditur factio hominis, sed quod per posthumum factio iuris sine factio hominis, quæ gl. semper alle. quam declara sic. Nam ius est semper certum. si enim posthumus nascetur, certum erit omnino testium rumpi, sed factum hominis est incertum, poterit. n. esse, quod filius erit indebitè exhæredatus. & tunc iudex non rescindet testium. vnde magis impedit prima dubitatio. quæ secunda, & maioris est effectus. quod etiam patet, quia per natiuitatem posthumi rumpitur testamentum in totum: ut infra de iniusto testa. l. si ego. sed per factum hominis interdum rumpitur pro parte. s. de inoff. testa. l. circa. Item nota præteritio posthumi respicit solennitatem. vnde rumpit testium tanquam non ritè factum. Sed exhæredatio filij respicit officium pietatis, vnde facit rumpi testium tanquam non ritè factum, non tanquam non ritè, ut no. supra de inoff. testa. l. 2. defectus autem solennitatis maior est arg. l. an inutilis. cum ibi no. de accep. Et no. hic in fi. glo. de testamento in quo est posthumus præteritus vtrum valeat. & ista ponit materiam veritatis. licet glo. in l. cum qui. de acqui. hæred. dicat contra. probatur per l. posthumi de in iu. testa.

L E X V.

- 1 Posthumus dum speratur, quatenus iam natus hæres effici possit.
- 2 Dubitatio non tam nocet, quam error.
- 3 Emancipatus quid distet à suo.
- 4 Hæreditatem ex testamento, quod rumpi speratur, non deferri.

Illud. Cum quis est certus de potestate adeundi, licet sit impeditur adire, sed efficitur hæres pro illa parte, pro qua debet esse, hoc dicit. vel sic posthumus, qui non est, licet esse credatur, non obstat iam nato, quin ab intestato efficiatur hæres ipso iure, nec etiã instituto, cum quo simili tempore fuit institutus. Nam siue ex certa parte, siue incerta, fuit iam natus institutus, etiam si erat extraneus postquam nullus est in vtero, efficitur hæres insolidum, quia non dubitat de viribus testamenti. h. d. Et nota: quia hæc l. loquitur pro qua parte iam natus efficitur hæres pendente natiuitate posthumi. sed l. antiqui. declarat quam partem petere potest. Potest autem esse, quod in totum sit hæres, ut hic, & tamen non possit petere nisi quartam ut ibi, quia per aditionem efficitur hæres a lege, quæ est certa de rei veritate. Sed si vult petere, habet hoc impetrare a iudice, qui cum non sit certus, non audiet eum, nisi pro quarta parte, ut ibi: & sic patet, quod non sunt contraria. Et pro declaratione istius materiæ, distinguere, si nam aut quærimus pro quota parte possit hæres effici iam natus, vel vtrum possit effici pendente natiuitate posthumi. de quo loquitur hæc l. Aut quæritur quotam petere possit, de quo loquitur l. antiqui. Primo casu, aut iam natus vult venire ab intestato, aut ex testamento. Primo casu, si quidem erat inferior a posthumo nullo modo potest, quia dubitat de iure suo, cum posthumus sibi præferatur, ut s. e. l. antiqui. in prin. nisi tribus concurrentibus. quod nullus sit in vtero, & quod ita sit cõis fama, & quod ita ipse credat, ut hic in fi. glo. secundæ. & de acqui. hæred. l. cum quidam §. quod dicitur, & §. non solum. aut est in eodem gradu. Tunc glo. vñ distinguere inter suum, quia efficitur hæres ipso iure, ut hic,

& emancipatus, quod nullo modo potest effici: ut l. ventre. de acq. hæred. quod non placet: quia ibi loquitur ex testamento, nos ab intestato. ideo dic, quod siue sit in potestate, siue emancipatus, potest hæres effici pro illa portione, quæ ipsum contingit re vera. vnde si nullus esset in vtero efficientur hæredes insolidum, si aliquis est pro virili. r. o. quia non dubitat de iure adeundi, cum in omnem casum sit hæres futurus, et emancipatus, & et posthumus natus ut l. ventre. in fi. de acq. hæred. licet sit incertum de portione, quæ ipsum debet contingere. sed hoc non nocet, ut hæc l. verum. quod si forte. Nec ob. de acqui. hæred. l. si ex asse: quia ibi adeundo errabat, & sic applicabat mentem suam ad falsum. Sed hic dubitabat, nec ad falsum mentem applicabat. vnde non tamen nocet dubitatio, quantum nocet error. quod nota. patet etiam, quia dubitans intendit sequi veritatem si ipsam sciret, sed erras intendit sequi falsitatem. Adde quod no. in l. de statu. de testa. infra de iur. & fac.

- 3 ignoran. in rubr. In hoc tamen differt emancipatus a suo: quia suus efficitur hæres ipso iure sine facto suo: Sed emancipatus habet petere bon. poss. unde liberi, secundum ista tempora. vel hodie adire per verba expressa in Auth. de hñdibus ab intestato. §. nullam, & sic requiritur factum suum: ut l. j. C. de iure delib. Prædicta uera, quoniam certum est in rerum natura, utrum posthumus sit in ventre, uel non, uel quot sunt. Si uerò esset incertum, ut cum est mulier infra illos dies, infra quos partus non est adhuc formatus, sed uocatur embrio, tunc non efficitur hæres etiam suus, aliàs: quia cum sit incertum in natura: nec l. item esset certa, ut d. l. cum quidam. §. suum hæredem. & ibi no. de acq. hæred. Secundo casu, quando uult uenire ex testamento, aut posthumus erat exhæredatus, & efficitur hæres insolidum, cum in omnem euentum solidum sit habiturus secundum ista tempora. hodie idem esset, quod in præterito, cum non possit exhæredari. Aut fuit institutus, & nullus erat in utero, & efficitur hæres insolidum, siue fuit iam natus institutus in certa parte, siue ex incerta: ut hæc l. secundo & tertio responso. Aut aliquis erat, & tunc si iam natus erat institutus in certa parte, ut in secundo responso huius l. erit hæres pro illa tantum. Aut in incerta, & erit hæres pro uirili, & posthumus per alia uirili, licet ignoret iam natus quota sit. si uerò sit posthumus præteritus, tunc si quidem erat in ventre: quicumque sit institutus etiam suus non potest hæres esse, quia si ex testamento quod speratur rumpi non defertur hæreditas. decedendo tamè, siue sit suus, siue emancipatus transmittit ab intestato portionem quam esset habiturus: ut l. si filius hæres. de liber. & posthumis. secundum unum intellectum siue ex testamento, ut d. l. ventre. & l. illud. §. fin. cum l. seq. de cõtrata. extraneus uero nihil transmittet. Sed si nullus est in ventre, differt suus ab emancipato: quia suus efficitur hæres insolidum. emancipatus pendente dubio non: licet decedendo transmittat, ut dicta l. ventre. Secundo casu principali, si quæritur quotam partem petere possit, dic, aut ab intestato, aut ex testamento. primo casu, si non erat eodem gradu cum posthumo nihil petere potest, si nihil sit in ventre, & sit de hoc communis fama, & ipse ita credat: quia licet efficiatur hæres per l. ut dictum est, tamen iudex qui non est de hoc certus non admittet. ita intelligitur l. antiqui. in prin. sed si erat in eodem gradu admittitur pro quarta, ut e. l. in fi. Si uero ex testamento, tunc aut posthumus erat exhæredatus, & admittitur insolidum. Aut institutus, & tunc aut iam natus erat institutus in certa parte, puta dimidia, posthumus in alia dimidia, & ad illam dimidiam petendam admittitur: quia in omnem euentum est illam habiturus, etiam si septem nascantur, cum non debeat habere, nisi unam dimidiam. Aut ex incerta, puta ex uirili cum posthumo, & tunc petet quartam, ita debet intelligi glo. in l. antiqui. quæ incipit circa princ. dum dicit l. illam habere locum ex testamento. Aut posthumus fuit præteritus, & tunc iam natus in nullo admittitur, licet nullus sit in ventre. & licet institutus sit filius in potestate. nam licet tunc efficiatur hæres ipso iure a l. quæ est de hoc certa: ut l. ventre. de acquiren. hæred. tamen iudex qui non est certus, non admittet, cum dubitetur de uiribus testamenti. ita intelligo istam materiam. Paulus.

L E X VI.

Sorori. Qui ex postfacto apparet hæres esse, a quolibet hæredede auocat pro rata, & sumptus pro rata sustinet. hoc dicit. Barto.

L E X VII.

Non possumus. Per hanc actionem consequitur quis partem pro diuiso. sed per iudicium familiæ eriscundæ consequitur partem pro diuiso. hoc dicit. Et no. l. per quam patet secundum Bart. quod si iudex in iudicio familiæ eriscundæ pronuntiaret talem esse hæredem pro dimidia, & talem pro alia dimidia, nihil ualet sententia, quia non agitur, ut adiudicetur, sed ut diuidatur, quod nota. sic econtra, in hac actione si adiudicaret partem pro diuiso, nihil ageret. No. glo. in fi. de qua & de his in l. 4. infra de rei uend.

Pauli Cast. Nouæ prælec. in ff. Vet. D 4 LEX

1 *Litis contestationum fieri dicatur, si reus actoris libello respondeat, dico narrata prout narrantur, & petita prout petuntur pro parte vera, & pro parte nequaquam.*

2 *Controversiam resistendo facere reus dicitur, ut actor agendo.*

Permittendum. Potest possessor hæreditatis partim defendere, & partim cedere hoc dicit. Et per hanc patet, quod si reus respondeat libello actoris, sic dico narrata prout narrantur, & petita prout petuntur pro parte esse vera, & pro parte non, sit litis contestatio, & adde l. qui solidum. in princ. & quod ibi no. per Bart. infra de leg. 2. Item nota hic in fi. quod reus dicitur facere controversiam resistendo, sicut actor agendo. supra de petitione hæredit. l. diuus. in princ. & l. ex sextante. in princ. de except. rei iudi. Paulus.

1 *Hæreditatis petitione nomine proprio conueniri non posse, qui alieno possidet nomine.*

2 *Hæreditatis petitio quatenus aduersus possessoris heredes detur.*

Cum multi. Quilibet hæredum putari hæredem possidet, etiam si tanquam procurator administrauerit, quia succedendo mutat tibi causam possidenti. hoc dicit. No. ergo, licet ille quod nomine alieno possidet hæreditatem, non possit hac actione conueniri nomine proprio, ut supra tit. j. l. nec ullam. §. si quis absentis. tamen si succedat illi, cuius nomine possidet, potest conueniri. sicut ille poterat. nam tunc possidet nomine proprio. conor. infra l. proxi. Item nota quod hæc actio non datur contra hæredes possessoris pro hæreditariis portionibus, sed quatenus possidet, quia non conuenitur tanquam hæres, sed tanquam possessor. Idem in realibus in l. de eod. in fi. infra ad exhiben. & no. de præto. stipu. l. 2. Sed in merè personalibus, dicitur, ut no. in l. pro hæreditariis. C. de hæred. acti. per Cynum & per Bar. in l. eadem. §. Cato. infra de verbo, oblig.

Cum hæredis. Ista est pulchra l. & hoc dicit. qui nomine alterius hæreditatem detinet non tenetur hac actione: licet ille cuius nomine detinet, non fuerit in rerum natura tempore quo detinere incepit, quia non videtur pro hærede, vel pro possessore possidere, nisi sibi successerit, & ex sua persona contendat. tenetur tamen actione negotiorum, gestorum verò hæredi, sed non hæredibus illius cuius nomine possidebit: quia non fuerunt negotia illius. hoc dicit.

1 *Bonorum possessori de iure prætorio, quod nam remedium datur.*

2 *Bonorum possessori particulares, quæ dantur actiones, ciuiles ne sint, an prætorie.*

3 *Fideicommissarius vniuersalis, vel hæres, si rerum hereditariarum possessionem semel apprehenderit, rursusque ab ea ceciderit, num hæreditatis petitionem habeat. Et ad quid hæc eadem actio competat.*

De bonorum possess. hæredit. petitione. Rub.

In duobus titulis præcedentibus locutus est iurisconsultus de directa, & ciuili petitione hæredit. hic in seq. titu. de utili, & prætorie, & dicitur bon. poss. quia bonorum possessori de iure prætorio datur utilis petitio hæreditatis prætorie. Item ille cui restituta est hæreditas ex Trebelliano per actiones utiles, tantum consequetur, quantum directus hæres per directam, & ciuilem. h. d. cū titu. seq. Et no. hic vnam glo. quæ est in hoc titulo infra in l. 2. quæ dicit, quod particulares actiones, quæ competunt bonorum possessori sunt ciuiles, non prætorie, quia inspicitur primæua earum natura, quæ glo. est noranda. Et vide per Dyn. Insti. de acti. §. sed ista. Itē no. aliā quæ est in tit. seq. in l. j. quæ dicit, quod postquam fideicommissarius vniuersalis, vel hæres apprehendit possessionem rerum hereditariarum, si cadat a possessione, non habet hæc actionem: secus si non apprehenderit. Et fuit opinio Azo in summa. & est ratio secundum Bart. quia post apprehensionem possessionis desinunt res esse hereditariæ, ut l. j. §. per seruum, & quod ibi no. de acquir. possess. sed hæc actio non datur, nisi pro reb. hæreditariis, quod dictum nullo modo placet. Nam etiam per additionem simplicem hæc actio competit, quia sufficit, quod semel fuerint hereditariæ. Item video, quod competit ad pretium, quod tamen nunquam fuit hereditarium ut l. quod si in diem §. fedis. §. de pet. hæred. & ideo dictum glo. non placet: sed dic, ut dixi in d. l. quod si in diē §. non solum. supra de pet. hæred. vbi hunc passum examinaui, & allegaui istam gl. Paulus de Castro vtriusque iuris Doctor egregius.

Finis hic Liber Quintus.

1 *Rei vindicatio quotuplex sit.*

2 *Quasi rei vindicatio in quot partes deducta sit. Et libellus in rei vend. quæ ratione formetur, & quid continere debeat.*

3 *Rei vendic. directa atque utilis cui datur, & an eadem. Et dominium in iure varia considerari.*

Super hac Rubrica est vna glo. magna, & magistra, quæ debet in aliquibus suppleri. Quæro ergo quotuplex est vindicatio. Respondeo gl. quod duplex. scilicet directa, & utilis. Tu dic, quod est triplex. scilicet vera vindicatio, & simplex. Item quasi vindicatio, item vindicatio non vera, sed quædam quid. Prima est duplex. scilicet directa, de qua loquitur principaliter iste titulus. Itē utilis, de qua loquitur l. superficiario. infra eo, & tit. si ager. vectig. vel emph. pe. Item nota quod quasi vindicatio similiter duplex, vna, quæ datur præscribenti ante præscriptionem completam. talis enim non habet dominium, sed quasi dominium, ut no. Insti. de ac. §. alia. & l. j. in fi. de aqua plu. ar. per Bar. licet gl. in l. cū postularem. §. j. de dam. infec. dicat, quod habet utile, sed non est verum. talis ergo dicitur quasi uindicatio, & publiciana. de qua loquitur tit. j. de publ. Vnde qui formant libellum in rei vend. dicunt rem ad se pertinere iure dominij, vel quasi, ut no. in c. Abbatē sanē. in princ. de re iudi. lib. 6. Est & alia quasi uindicatio, quæ cōpetit pro iuribus incorporalibus, ut cōfessoria, & negatoria, quæ dicuntur uindicaciones: ut supra si serui. uen. in rub. & l. 2. §. j. non tñ proprie, cū in illis non cadat dominium, sed quasi, sicut nec possessio, sed quasi, ut j. de acq. re. do. l. seruus. §. incorporales. Est, & tertia vindicatio non simplex, sed secundum quid ut illa, quæ proponitur adiecta causa, ut de qua in l. j. §. per hæc. & ibi dicam. Secundo nota quæritur cui detur directa, & cui utilis. Respondeo, directa datur directo domino de iure gentium, vel ciuili, ut infra eo. l. in rem. in princ. Interdum uerò datur non domino in casibus, in quibus non potest referri quod dominij, qui ponuntur in l. si quis emptio. nis. §. sed hoc infra. C. de præscrip. 30. an. Sed cui detur utilis. dic plenius, quæ glo. quod interdum directo domino, ut contra dolo desinentem possidere, ut l. electio. §. si is qui. infra de nox. interdum utili domino, & hoc tripliciter. Primo pro utili domino. quod non contrariatur directo, sed subalternatur, ut illud, quod habet emphyteuta vel superficiarius, qui recognoscit directum dominum in superiorē. facit quod no. in l. curationes. §. prædiū. infra de adm. re. ad ciui. perti. Secundo pro illo, quod contrariatur, & absorbet directum, ut illud quod acquiritur ex præscriptione longi temporis. Est enim utile non directum, ut hic in glo. & no. in auth. nisi tricennale. C. de bonis mar. & l. usufructu. de usufructu. & l. j. in fi. de aqua plu. ar. per Bar. Tertio vbicumque dominium sine traditione acquiritur ex solo contractu inter uiuos, uel alio, qui de ipsius participat natura, ut est donatio causa mortis, nam omnibus illis casibus transferuntur utile, non directum, & utilis uindicatio competit: ut no. in l. si. C. de sacrosan. eccl. circa fi. in glo. quæ incipit. f. vtilem, & de do. cau. mor. l. j. & de pac. inter emp. & ven. l. commissaria. & infra de do. cau. mor. l. si mortis causa. & l. qui mortis. quod tene mēti. Interdum uerò competit utilis non domino, & hoc tripliciter. Primo vbicumque quis ex aliquo priuilegio speciali potest vindicare rem emptam de pecunia sua, ut pupillus, miles, mulier, vel ecclesia. Nam tales non sunt domini, ut no. gl. singularis in l. idem quod. infra qui po. in pig. ha. Et tamen possunt vindicare non directa, sed utili. ut C. eo. tit. l. si ut proponis. & infra de do. inter virum & vxor. l. uxor marito. Secundo potest contingere in cessionario cessa, uel uendita rei uindicatio. talis non est dominus, cum res non sit sibi tradita, & tamen habet vtilem ex persona sua. ut no. in ea. l. si culpa. & C. de hered. uel actio. uen. l. fin. Tertio potest contingere in eo cuius res mobilis fuit usufructu post litem cōtestata. desit. n. esse dominus directus, & utilis. & remanet sibi utilis uindicatio. ut j. eo. l. si post acceptum. cum glo. sua. in qua feretur sententia ex processu facto super directa, ut ibi no. & l. quæquam. §. Julian. de aqua plu. ar. per Do. cætera dic, per glo. & per Cynum C. eo. in rubrica. & l. vnica. de ali. iud. Paulus de Castro. Sequitur.

1 *Vindicare rem possum iuris, quod in ea habeo occasione, quanquam in ea plenum dominium non habeam. cum limitatione tamen.*

Post actiones. Vique ad l. idem Pompo. tractat, quæ res possint per hanc actionem uindicari. & dicit primo, quod res mobiles, & immobiles. liberæ uerò personæ licet nostræ potestati subiectæ non uindicantur simpliciter, sed adiecta causa de iure quiritū, per iure quod in eis habemus. alia uerò remedia sunt pro ipsis re-perta. h. d. usque ad §. fi. Et no. in §. per hanc limitationem ad dictum Innoc. qui dicit in c. examinata. de iudi. quod ratione iuris, quod habeo

habeo in re, possum rem petere, vel vindicare, licet non habeam plenum dñum. & hoc per l. qui tabernes. de contrah. emp. Tu li mita hoc dictum: quia non debeo vindicare simpliciter, sed deo in libello exprimere ius, quod habeo, & rōne illius iuris rē petere: aliās libellus esset ineptus, casus est hic. hoc em̄ volunt dicere illa verba adiecta cā, & pro iure patriæ potestatis, qđ in illis hēo. & uide hic omnino, quod no. Inn. in c. inter quatuor. de maio. & obe. qui quærit, qualr prælatus agit q̄ subditos denegantes sibi obedientiam. & in omnib. fundat se per istum §. Item uide qđ notatur per Cy. ubi causa statu. l. j. in 4. & vlti. q. circa q̄ dic, vt in gl. & no. eam. in fi. dum dicit, qđ officium iudicis, quod est extraor dinariun concurrat cum ordinario, qñ competunt ambo fm̄ ius commune: aliās secus, vt in l. cā. de mino. de quo vide plenē per Bar. in l. prouinciali. de ope. no. nun. & per Cy. in l. etiam. C. si tu tor. vel cura. In gl. quæ incip. serunt petendi. in fi. dic, qđ ideo istæ actiones dicuntur præiudiciales: quia sententia lata contra vnū facit, & parat præiudicium alijs, etiam his qui in iudicio nō fue rint puta fratribus, & alijs cōsanguineis: vt l. ingenuum. §. de sta. hominum. l. 3. in fi. de lib. ag. Paulus.

1 Plura unum totum quandoq. faciunt, quandoque secus. Et qualiter sint ea petenda.

2 Ques meas alienis permittas quot modis uendicare possim.

§. Per hanc autem. Per hanc actionem petitur vniuersitas corporum, licet ali qua corpora sint illi casualiter admista, quæ non sunt vendicatis, dñtamen numerus vēdicantis per se faciat vniuersitatē, aliās nec vt vniuersitas, nec vt pars eius peti pōt, sed corpora singulariter.

Item aliena corpora in restitutionem non veniunt, nisi vēdicās habeat in eis titulum, & bonam fidem. h. d. vsq. ad l. q. gregem. §. armamenta fm̄ verum intellectum. Et no. qđ inter om̄ plura faciunt unum totum vniuersale, & tunc qualiter sint petenda loquitur hic, quia sub nomine vniuersi. Interdum nullum totum faciunt, sed per se separatim considerant. Et tunc separatim sunt petenda. ut in §. armamenta. Interdum faciūt vnum totum corporale, & tunc quid iuris sit habetur in §. Pompo. vsq. ad l. idem Pompo. §. idem scribit. Item not. qđ ratio dubitandi in hoc §. hæc erat, quia per hanc actionem vendicantur res singulares, non vniuersitas, vt in prin. l. Sed grex est vniuersitas, & c. respondetur, quod est vniuersitas corporum, & sic non iuris, quia nihil iuris habet mistum. Vniuersitas verò iuris, ut hæreditas, & peculium p hanc actionem non petitur, vt j. eo. l. uend. & ita intelligit prin. l. Et no. j. pro intellectu istarum glossarum, qđ quando oues meæ sunt commistæ cum tuis, tribus modis contingit me posse uendicare meas. nam interdum tanquam partem gregis, & non tanquam gregem. Interdum econtra tanquam gregem, nec tanquā partem, sed ut singula capita. quo ad primum dic, qđ duobus modis possum vindicare tanq̄ partem gregis. puta qñ uolūtate nostra sunt commistæ, & sic sunt factæ communes. ita intelligitur gl. 2. in fin. in l. sed si pars. quo casu dic, qđ etiam si numerus mearum faceret gregem non possum ipsas petere tanq̄ gregem: cum non constituent gregem per se, sed cum tuis. non em̄ possunt dici grex, sed pars gregis. Secundus casus est, quando sunt commistæ sine uoluntate nostra, non tñ possunt faciliter separari, ut qđ erant oēs albæ, nec possunt discerni tuæ a meis, tunc em̄ puto, qđ efficiantur communes, & cōstituant vnum gregem, per rōnem istius gl. & quod no. in l. idem Pompo. in prin. j. e. per gl. vt l. fru. tuarium. §. si in uinarijs. j. de vsufr. Quo ad fm̄ dico, qđ tunc possum uendicare tanq̄ gregem, & non tanq̄ partem, qñ tria concurrunt. Primum est, qđ numerus mearum sit sufficiens ad consti tuendum gregem: vt in hoc §. per hanc in fi. & l. & si pars. in fi. Et tunc spectandum, an numerus meus sit maior, q̄ tuus, vel æqualis. licet Io. & Azo. hic dixerint distinguendum. sed opinio. Hug. veriorē puto. non em̄ pōt bona rō assignari, cur oues meæ, quæ semel fecerunt gregem, licet commisceantur cum tuis, quæ sunt in æquali numero, desinant esse grex. Nam primo nulla pars cō fundit alteram, cum non possit uideri quæ maior. arg. j. de fidei. l. generaliter, & quod no. §. si pars hære. pe. l. j. s. j. in gl. q̄ incipit. f. pro diuiso. Secundo requiritur, qđ sint admistæ sine uoluntate nostra: aliās fierēt cōes, & facerēt unum gregem cum tuis, & sic vendicarent tanq̄ pars, non tanq̄ totum. vt §. dictum est. Tertio requirit, qđ possint adinuicē separari faciliter, & sic nō efficiantur cōes, ut qđ meæ erant nigræ, & tuæ albæ: aliās dic, ut §. px. dixi. His trib. concurrentib. tanq̄ gregem, non tanq̄ partem uendi cabo. Interdum verò, nec tanq̄ gregem, nec tanq̄ partem. puta si numerus mearum non sufficit ad gregem, & sunt commistæ, si ne uoluntate mea, & abinuicem separari pñt: tunc em̄ nō faciūt vnum gregem cum tuis, sed separatim cōsiderantur, utpotē sunt quinque & quinque non faciunt. io. per se separatim considera tæ, ut hic no. in glo. & j. de fideiul. & l. si fideiussor. nec faciūt gre gem per se, quia non sufficit numerus. & sic habeo singula capi ta uēdicare. ita intelligo l. sed si par numerus. in prin. & totā istā

materiam. Vltimo aduerte quia Azo vñ hic sentire, qđ si habeam centum oues nō faciant gregem, nisi hoc expressæ sit p̄stitutum, ut colligitur in l. sed si pars. in j. glo. quia ista dñ vniuersitas facti. i. quæ sola congregatione capitum, quæ facti est, constituitur, se cus in vniuersitate iuris. nam in illa bene requirit expressus con sensus superioris, nisi sit a iure scripto constituta, ut no. per Inn. in cap. cum ab ecclesiarum. de offic. ord.

L E X XIII.

L. Marcellus lib.

§. Armamenta. Qñ sunt p̄tes res diuerse non consti tuentes unum totum, singulæ sunt vendicandæ. h. d. intellige sic, ut singulæ in libello exprimantur. Item intellige qñ res illæ non accedūt alicui toti, aliās secus vñ, vt in fructibus & pertinentijs. Potest enim quis petere rem cum fructib. ut no. per Cy. in l. cum propria. j. si quis alteri, uel sibi. Itē castrum cum pertinentijs. ut not. in c. inter dilectos. circa fin. de don. & facit, quod no. per Inn. in c. tanta. de excess. præla. qui di cit, qđ in istis accessorijs non requiritur tanta specificatio, sed nō procedit iste libellus, peto domum cum singulis massariijs, qđ massarijæ non accedunt domui secundum Bar.

§. Pomponius. Si materiæ duorum e iusdem generis confundant, efficiūt res cōis, & quilibet pōt vindicare pro rata. & qui dolo cōfundit, tenet, ac si dolo desisset possidere. h. d. cum l. seq. Bar. Et no. qđ primo loquitur, qñ confundunt duæ materiæ eiusdem generis, & p̄prie dicuntur confundi. Secundo qñ miscentur duæ species s̄lr eiusdem gene ris, quæ non dicuntur cōfundi, sed miseri. & utroq. casu nō tran seunt in aliam spem. Tertio, qñ miscentur duæ spēs diuersi gene ris, & transeūt in aliam speciem. Quarto, qñ duæ materiæ diuer si generis miscentur. secunda incipit in l. item Pomp. tertia in §. j. eiusdem l. quarta in §. sed si plumbum. Item no. qđ iste tex. loqui tur, qñ materia infecta adijcitur infectæ, quo casu neutra cedit alteri, licet altera sit maior, secus si facta adijceret factæ, tanquā pars, quia tunc efficeretur illius cuius totum, & idem, si infecta facta, ut j. eo. l. in rem. §. 2. & ibi plenē no. Paulus.

L f X V.

Idem Pomponius. In reb. quæ commistione nō confunduntur remanet dñiū eorum, quorum erat primo, nisi uolūtate dñorum sit facta com mistio, qđ tunc efficeret res cōis. h. d. Ad l. si alieni, dic, qđ ibi con currebant duo, bona fides. Item quia creditor recipit suum.

§. Idem scribit. In reb. quæ commistione mutāt spe ciem, definit dominium esse prioris dñi, & efficiūt specificatis. h. d. quod est uerum trib. concurrentib. Primo, qđ nomine suo specifica uerit, & bona fide. Item, qđ nō pos sit redire ad pristinam materiam, uel speciem. ut hic no. gl. & j. §. px. & de acq. rer. do. l. adeo. §. cū qs. & ibi uide. & de l. q̄ si tum. §. il lud fortasse. Inst. de rer. di. §. cum ex alie. Quæro qua actione suc curretur domino? Respon. actione in factum, ut j. eo. l. in rem. §. item quæcunque. & no. j. l. §. de arbore. Paulus.

§. Sed si plumbum. In reb. diuersi generis, q̄ cō misione non mutant spe ciem. remanet dominium prioris domini, si possit abinuicem se parari. uel efficitur res communis. Bar. gl. uero vñ uelle, qđ nunq̄ efficiatur. Sed prima uerior, si separatio est impossibilis, uel diffi cilis. Et no. gl. hic magistram, quæ ponit differentiam inter con fusionem, & commistionem, & uide eam. non sunt alia.

§. Idem scribit. In brutis partus sequitur uentrem, & illius est, cuius est uenter. Item si arbor mea translata sit in agrum tuum antequam coalescat nō efficitur tua, & possum eam uendicare. postquam uerò coaluit, tua est, nec habeo directam actionem, sed utilem secundum quos dam. Sed gl. dicit, qđ nec utilem habeo, sed actionem in factum. h. d. cum §. seque. tex. cum glo. potest dici, quod prima opinio est uera contra illum, qui malafide transtulit. Sed contra illum qui transtulit bona fide, sit uera secunda opinio, ut detur actio in factum ne locupletetur cum aliena iactura. Sed quæro, quid si nullus transtulit, sed flumen, utrum postquam coaluit, habeam aliquam actionem, respondeo, quod sic, in factum, per eandem rationem, ut no. j. de acq. rer. do. l. adeo. §. præterea. in gloss. Item quod dixi de utili actione, quæ datur illi, qui semel fuit dominus & desijt esse. adde ea quæ dixi in rub. potest tamen comprehendi sub ill casu, de illo qui desijt esse dominus post litem contesta. nam utroq. casu ex facto possessoris perdit quis dominium. Pau. d. isto.

§. Cum in rem. Error in nomine rei petite non ui tiat iudiciū, si de corpore p̄stat. in certitudo uerò bene uitiat, & condemnationem impedit. h. d. Pau. de Cast. Nouæ prælect. in ff. Vet. D 3 cum

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

eum §. se. Et no. gl. primam §. si. quæ dicit, qd hæres actoris non potest declarare libellum obscurum, quia potestas declarandi ita adhæret personæ, qd hæredem non transmittitur, propter qd gl. semper alle. iste finis. & uide quod no. per Bar. in l. inter stipulan-tem. §. j. de ver. obl. l. si quis intentione. §. de iud.

L E X VI.

- 1 *Res in libello petitas, quot modis declarare possimus.*
- 2 *Dominium in legato alternatio in legatarium electione non facta non transire. Et quid si rem meam simul cum tua possideas, nec sciam utra sit mea, num alternatiuè illam, vel illam petere queam.*

S In rem. Qui rem petit dēt eam in libello declarare sūm eius naturam, & qualitatem. h. d. total. sūm Bar. No. hic sex modis rem declarandam. s. p. q. d. d. t. e. Nam dēt dicere an sit equus, vel bos, ager, vel vinea, nec sufficit dicere peto rem meam. Item p. quantitatem. s. an petat totum, vel partem. s. implet tñ petendo vñ petere totum, & petendo partem vñ petere dimidiam sūm gl. cuius q̄rium vñ no. §. de p. c. i. u. l. Pomponius. §. sed & is. sed intellige illam sūm istam. Tertio per quantitatem, cum aliqua demonstratione, q̄ sit variè sūm diuersitatem rerum: nam declarat tam per numerum, ut pecuniā, q̄ p. pondus vt massā, & q̄ per mensuram, ut triticum. Quarto, declaratur per qualitatem, vt si res est alba, uel nigra. si tñ est talis qualitas: quæ non faciliter pōt exprimi, non est necessario exprimenda. Quinto, per nomen proprium: qd solum sufficit, nisi sint aliæ res eiusdem nominis: tunc alia demonstratio addenda est. Item, & si de noīe non recordetur actor pōt recurrere ad aliam demōstrationem, quæ loco noīs fit. dico ēt, qd pōt petere, qd oēs res sibi exhibeant, ut possit ostendere quam petere vult. j. de pub. l. si cū exhibuisset. §. pe. & l. i. §. si quis noxali. j. ad exhi. Sexto dēt demōstrari per loci qualitatem, ut quo loco sit, & qb. confinib. ad qd dic sufficere duo confinia. ut l. forma. in prin. C. de censit. Hoc continet tota l. dic tñ, qd non oēs demonstrationes sp. sunt necessariae, sed ita demum si rei petitiæ conueniant, nec possit alit reddi certus, aliàs em̄ sufficeret unam ponere per quam redderetur certus, ut j. de fur. l. in actione in prin. & per Inn. de libelli obla. c. j. & uide dictam l. in actione. & l. j. §. si quis argentum. j. de po. nam, quod hic deficit, illic suppletur. Item no. glo. primam hic, q̄ tenet, quod tñ legato alternatio non transit dñum in legatarium ante factam electionem, quod est uerum, ut j. de lega. l. huiusmodi §. si Stichum. non tñ rñdet gl. ad q. formatam: si possides rem meam cum tua simili, & ego ignoro, quæ sit mea utrū possim petere illam, vel illam alternatiuè, sicut cum promissisti Stichum, aut Pamphilum, quia possim ambos alternatiuè petere, tu dic in rei uendicatione, cum non habeam ius in re tua, nō possum ēt alternatiuè pp. incertitudinem ipsam petere, secus in duabus reb. alternatiuè promissis, quia utrunq. est in obliōne, ut j. de ver. obl. l. ubi autem. §. qui illud. quid ergo fiet? rñdeo possum petere per officium iudicis te cogi ad ostendendum mihi rem quā a tali emisti, quia intendo ipsam petere. ar. eius quod no. j. de in terro. act. l. ubi cunq. & d. l. si cum exhibuisset. de publicia. vel sufficit petere rem quam a tali emisti. Nam ex hoc redderis certus. ar. hic in ver. sed si nomen. & in executione erit necesse, qd ostendatur. ar. eius quod no. §. de eden. l. j. in mag. gl.

S i is qui. Solo facta per illum qui liti se obtulit non liberat possessionem rei, sed non uideo qualiter possit procedere. nam ille qd se offert liti tenetur ad interesse. l. quantum interest actoris non fuisse deceptum. §. de pet. hær. l. qui se liti. in fi. Sed si res extat penes possessorem, & peti pōt quia non est p̄scripta, ut p̄supponitur, non est actor in illa re læsus, & ideo intelligi debet, qd soluerit expensas litis, uel aliud interesse. & adde quod dixi §. de petit. hær. l. nec ullam. §. non solum. & §. seq. Pau. de Cast.

L E X VIII.

- 1 *Possidens rem pro indiuiso in qua tantum partem habet, quatenus eam possidere dicatur.*
- 2 *Res mobilis pro indiuiso num possideri queat.*
- 3 *Hæreditas pro indiuiso per unum ex hæredibus, & alium qui in ea ius nullū habeat, an possideri possit. Et quid de rebus hæreditarijs.*
- 4 *Possessio iurium hæreditatis in illum non cadit, qui ea non habeat, licet secus in quasi actuum possessione.*
- 5 *Hæreditatis petitione agens aduersus eum qui ius non habet, qualiter petere debeat. Et quid differt hæreditatis petitio a rei uend.*

Pomponius. Si res cōis possideatur per confor-tem, & extraneum pro indiuiso, a solo extraneo est petenda: sed si pro diuiso, petenda est a quolibet pro parte, quia quilibet de portione petentis aliquid possidet, quæ distinctio in re mobili, uel hæreditatis petitione non procedit, quia pro diuiso non possidetur. h. d. No. j. primo cum quis possidet pro diuiso rem in qua hēt partem, non vñ possidere nisi partem suam. Sed si pro indiuiso, necessario possi-

det ēt de parte alterius, cū in quolibet cespite terræ alterius hēat partem. Item no. rem mobilem non possideri pro diuiso, quod est uerum, nisi cohæreat rei immobili. quia tñ censet pars eius, & eodem modo possidet, sicut res immobilis, ut j. de seruit. urb. prædio l. binas cōi diuid. l. arbor. & l. longè. de diuersis & rēp. p̄c. quæ sic dēt intelligi quicquid glossa. dicat. j. Item not. qd hēditas non pōt possideri pro indiuiso per unum ex hēdib. & alium qui nullum ius habeat. Contra quod gl. fortiter opponit de l. j. §. si ego. cum §. seq. §. si pars hæres pe. & soluit plurib. mod. sed truffæ sunt. nam nec gl. nec Doct. ueritatem ponunt. Dic ergo tu, qd res hēditariæ bñ possunt possideri pro diuiso per cohæredem, & extraneum non habentem ius, ut in q̄rio. Sed hēditas quæ consistit in iure, nunquam pōt possideri per illum qui non hēt ius. nam licet sit in possessione rerum hēditariarum quæ facti est, non tamē possidet hēditatem uel iura hēditaria, quia j. possessio iurium non cadit in eo, qui non habet illa iura, licet cadat quasi possessio actuum, hoc notabit no. Inn. in c. j. de cau. pos. & proprie per cuius uerba soluitur istud q̄rium, & declaratur l. ista in fi. in qua est casus de dicto suo, licet ipse non alle. pro quo facit optimè l. seruitutes quæ in superficie. in prin. j. de ser. urb. prædio. ubi, dum dī, qd possideo habendi consuetudinem. Ex j. hoc sequit, qd cū qs agit pe. hēditatē. q̄ illum qui non hēt ius, non dēt petere sibi restitui hæreditatem, cum ipsam non possideat, quia nō est nomen iuris, sed petere dēt restitui illa q̄ de hæreditate possidet. ita intelligitur l. licet minimam. §. de pet. hær. aliàs libellus esset ineptus. & hæc dīa est inter istam, & rei uendicationem. nam in rei uendicatione petit restitui rem de qua dicit se dominum, in petitione uero hēditatis licet dicat se dñum hæreditatis, non tñ hæreditatem petit restitui, sed bona. hoc subtiliter dicit ista l. si rectè intelligat. tene menti bñ prædicta pro toto titulo de petitio. hære.

L E X IX.

- 1 *Iudicis officium in hæreditatis petitione quod nam sit.*

Officium autem. Ista est vulgaris lex. & h. d. rei uendicatio datur q̄ quemlibet possessorem vel detēto-rem qui hēat facultatem rei restituendæ, licet non possideat naturā vel ciuī. Item siue detineat nomine proprio, siue alieno. h. d. Et no. quia vñ hic tex. q̄ Inn. in c. qm̄ frequenter. circa fi. ut li. non p̄est. qui dicit, qd rei uendicatio non datur q̄ illum qui est missus in possessionem cā rei seruandæ, cum sit simplex custos. ut l. si duo §. creditores, uti possi cuius q̄rium hic dī expressè. & uide qd not. in l. 2. C. ubi in rem actio. Item j. no. quod sit officium iudicis in hac actione. s. ut prospiciat, an reus possideat, quod glo. intelligit añ litem contest. tu dic ēt post contest. quia quodcunq. cōstaret non possidere, reus absolueretur. ut nota. in l. l. si a te §. j. de exc. rei iud. ne frustratorie procedat, ulterius potest sp. hoc quæ- rere. vt j. e. l. qui petitorio. Item puto, qd hoc facere possit ēt actor non petente, cum sua inter sit non facere processum nullū. In gl. quæ inc. vñ ergo etiam dic, qd non expediebat istud q̄rium hic: quia quod dicitur in §. quia uero. in auth. de test. loquitur quando reus post didicita testificata uult facere articulos directè contrarios illis actoris, ut si probaui me emisse a Titio, & tu uis probare postea Titium illa die alibi fuisse. Secus at si non essent q̄rij ga sunt compatibles, ut puta si dicam me emisse, a Titio & præscripsisse. tu etiam postea dicas te emisse, & p̄scripsisse. & ita intelligit hic. Probat in cle. 2. de test. in c. fraternitatis. & in c. q̄stitutis.

L E X XIII.

Si res mobilis. Si res mobilis uendicatur a bonæ fidei possessore in electione sua committit, an restituatur in loco ubi res est, vel in loco iudicij sumptibus petitoris, nisi petitor non solum suo sumptu, sed etiam suo periculo uelit rem sibi tradi in loco iudicij, quia tunc præfertur reo. Idem in malæ fidei possessore si conueniatur ad rem, quæ sit alibi sine facto. secus si ipse transfuisset. hoc dicit vique ad l. non solum.

L X X XIII.

- 1 *Iudicis officium cum actione quæ ad idem competat concurrere.*
- 2 *Hæreditatis petitio & si stricti iuris sit, in causa tamen uenire exceptionem, quæ rei occasione proueniat.*
- 3 *Remedia duo habēs ad idem consequendum, quorum alterum eligere tenetur, si reus absoluitur ab uno, quo actor ipse uti uoluit, num sententia in altero exceptionem pariat. Et an ea ultra causam in ea expressum effectum porrigat.*
- 4 *Actionem iniuriarum domino competere si, seruus eius etiam ab alio possessus per alium uerberetur.*
- 5 *Expensas petere actionis iure utilius ne sit, an iudicis officio.*

Non

NON solum. Si res factio possessoris deteriores addita sint, venit interesse deteriorationis officio iudicis deferuienti huic actioni, & actione leg. Aquilic. dēt tñ actor altera esse contentus. Et si vnum elegerit, dēt cauere se altero non vsurum h. d. cum l. seq. & prin. se. No. ergo iudicis officium concurrere cum actione q̄ ad idem competit, quia competunt ambo s̄m ius cōe, als secus: vt

- 1 S. de mino. l. in causā. & s. l. j. s. per hanc. & ibi notatur. Item t̄ no. q̄ licet hæc actio sit stricti iuris, tñ venit in ea exceptio proueniēs occasione rei. facit j. de vsu. l. videamus. S. si actio ē. secus in vsuris, q̄ ueniunt ex rem vt C. de cond. inde. l. j. & no. in l. j. C. de iudi. vbi declaratur intell̄s huius l. per Pe. Cy. & Bar. Et hoc intelligo uerum, et si añ lit. conte. fuit res deteriorata, vt j. e. ti. l. si hō & ibi no. & C. eo. l. domum. Aduerte tñ, q̄a tunc oportet, q̄ in libello fiat expressa mentio, & petat̄ reum p̄demnari ad interesse. ut no. in d. l. si hō. in gl. q̄ incipit. l. q̄ añ, sed si post lit. p̄t. fuisse deteriorata, licet nō fuisse petitiū in libello: p̄t̄ peti in quacunq. parte iudicij. ut l. adiles. s. itē sciēdū. de ædi. edic. & l. si qs in possessionem missum. S. iudex. & quod ibi no. de dam. infec. Itē p̄dicta procedunt in malæfidei possessore, q̄ tenet̄ indistinctē de dāno, siue dolo, siue culpa sua acciderit. Idē in bonæfidei. si acciderit dolo suo. p̄t̄. n. et pots. bonæfidei committere dolum non resp̄ dñij, sed respectu rei, pura si sine cā vel immoderatē uerberat. ut no. in d. l. si homo. Sed si accidisset damnum culpa sua, non teneret̄, nisi accidisset post lit. conte. vt d. l. si homo. & l. q̄ petitorio. s. j. & l. itē si uerberatum. S. si. Sed si añ lit. p̄t. secus. vt s. de pet. hær. l. si qd̄ possessor. s. sicut. Licet qdam dicant, q̄ ibi loq̄t̄ de culpa in omittendo. secus si in faciēdo, ut hic. Tu dic, q̄ culpa in faciēdo bñ uenit officio iud. actioni deferuienti, ut probāt d. iura. Item t̄ no. q̄ cum quis habet duo remedia ad idem consequendum, de quib. vnum tenetur eligere, licet reus absoluat̄ ab uno, q̄a actor uoluit ip̄o uti, talis sn̄a non parat exceptionem rei iudic. in altero. quia non absoluitur ex eo, q̄ non debeat, sed quia actor eo uti non vult, ut dixit glo. no. Ex quo no. q̄ sn̄a non parat effectum
- 4 ultra cām in ipsa expressam. Item t̄ no. in l. item si uerberatum. q̄ actio iniuriarum competit dño, qñ uerberatur seruus eius. et per alterum possessus. Vltimo no. gl. si. in l. non solum, quæ dicit utilius t̄ esse posse petere expensās iure actionis, quā officio iudicis. nam sublato prin. tollitur iudicis officium competēs ad accessoria ut l. 4. C. de po. sed non actio, ut no. in l. j. C. de iud. simili gl. est j. de leg. 3. l. si mulier. S. si rem. pro quo uide etiam gl. in l. j. C. quando & quibus quarta pars. lib. x. & l. j. C. de vsu. & adde quod no. s. de pet. hær. l. penul.

L E X XV.

- 1 Pretium in particularibus in rei locum succedere. Et quibus in casibus contingat. Et pretium qua actione petetur.
- 2 Superioris factum possessorem excusare magis ac naturalem interitū. Et principem rem mihi auferre meam posse.

L. Item si uerberatum.

§. Si quis rem. Si possessor rem uendat ex necessitate, vel per superiorē sibi auferatur aliquo sibi dato. nō tenetur amodo ad rem, sed ad pretium, uel ad illud quod fuit consecutus. h. d. multum no. Et t̄ est hic casus, in quo pretium succedit loco rei in particularibus. sc̄m res uendita est ex necessitate, siue extet, siue non: sunt & alij duo casus, quorū unus est j. s. prox. qñ non extat, nec possessor fuit pretium cōsecutus, & tamen ad pretium tenetur. Alius est in l. lul. in prin. vbi similiter res non extabat, & possessor tenetur ad pretium, q̄ fuit consecutus. est & quartus in l. mater. C. e. ti. Differunt autem isti casus, q̄a in hoc §. uenit pretium actione in factum, ut statim dicam, sed in l. mater. uenit actione nego. gesto. Sed j. s. prox. & l. lul. in prin. uenit officio iud. mercenario deferuienti huic actioni. ita debes subtiliter intelligere ista iura. Quæro pro intellectu. s. de quo possessore loquitur? respondeo, quicquid gl. dicat, potest intelligi, & de malæfidei, & bonæfidei. Si intelligimus in malæfidei, tunc dic, q̄ tenetur ad uerum pretium, si uēdidit minus, quā ualeret. vel si uēdidit plus, tenetur ad perceptum. vt sup. de pet. hæredita. l. si a patre. S. si dolo. & si dicatur in quo excusatur, ergo, quia uēdidit ex necessitate. Nam etiam si ex uoluntate uēdidisset, condemnaretur ad uerum pretium, vt l. si possessor. S. si. de pet. hæredita. respondeo, quia si ex uoluntate iuraretur contra eum in litem re extante, & sic posset in plus p̄demnari, quā esset uerum pretium, vt d. s. si. & j. eo. l. q̄ restituere. sed quando ex necessitate non iurabitur etiam re extante. sed ad solum uerum pretium tenetur. & hoc uult. dicere hic litera nō amplius. Item primo casu uenditio non ualere in p̄iudicium dñi. q̄a posset rem uendicare a possessore, sed hic, emptor est tutus, q̄a cum uenditur ex necessitate. utiliter geritur negotium dñi, & sic ualet uenditio resū quo ad eū. simile s. de pe. hær. l. nisi. S. j. nā,

quod ibi d̄r in uniuersali, dicit̄ hic in particulari, ubi maius erat dubium. Sed t̄ hoc op. de secundo casu s. nam si erat malæfidei teneret̄ re p̄empta penes eum ad uerā æstōnem vt s. de pe. hær. l. illud. & no. j. px. s. ergo & re ablata p̄ superiorē. sed hic d̄r, q̄ nō tenet̄, nisi ad id, qd̄ p̄cepit. Sol. dico t̄ q̄ sc̄m superioris magis excusat̄ possessore, q̄ nalis interitus, q̄a illud tendit, vel tēdere p̄sumitur in publicā utilitatē, secus in interitu. vñ re ablata p̄ supjorem ē malæfidei possessor ad nihil teneret̄, si nihil p̄secutus eēt, uel ad id tñ, q̄ est p̄secutus. Casus est hic, quod singulariter tenementi. facit j. de l. commi. l. mulier fundos. No. gl. ad quod semp̄ alle. q̄ princeps ex causa rem mihi potest auferre. facit l. Lucius. de euc. & quod no. Bar. in l. Antiochenium. de priui. cred. p̄t̄ ēt intelligi in bonæfidei possessore, quia non tenetur, nisi ad id, qd̄ p̄cepit, & ex quo factus est locupletior. In gl. duntaxat. Sed q̄ro qua actione petetur pretium? glo. q̄ actione neg. gest. per l. si. s. de neg. gest. & l. mater. C. eo. ti. Sed non placet. quia illa loquitur cum ex uoluntate res uenditur. sed cum ex necessitate non competit illa actio, ut s. de neg. gest. l. si communes. ideo dic̄ dari actionem in factum, ne locupletetur cum aliena iactura. arg. j. e. l. in rem. s. item quæcunque. & no. supra eod. l. idem Pomponius. S. de arbore. & infra si certum petat. l. si & me & Titium. Et quod hic dicitur officio iudicis, dic̄ deferuienti illi actioni. ita intelligo istum s. Paulus.

- 1 Pretium in particularibus rei loco quibus casibus succedat, etiam si possessor pretium consecutus non fuerit.
- 2 Possessoris mala fides aduersus quem nocere dicatur.
- 3 Personali, quā reali possessorem magis astringi.

§. Si seruus petitus. Iste s. est ualde subtilis cum l. lectum gl. h. d. bonæfidei possessor a prin. ex postfacto malæfidei nō tenetur de interitu, nisi res eodem modo non esset peritura penes actorem. & si habuit iustam causam litigandi nullo modo tenetur. h. d. Sed ego credo, q̄ si factus est uerē malæfidei teneatur indistinctē de interitu si non habuit iustam causam litigandi cessat. n. ratio tunc l. illud. de pe. hær. quæ dicit ideo ipsum non teneri, quia nō dēt ius suum indefensum relinquere, postq̄. n. uerē factus est malæfidei, non potest illud prætere, & ita vñ ibi sentire Bar. prætere non dicitur hic, q̄ fuerit factus uerē malæfidei, sed sic̄t̄ p̄ lit. conte. in hoc enim facit uim l̄ra, q̄ post litem contestatam interijt. Prætere secundum istum intellectum nō bñ aptatur l. vtique. in uers. non. n. vbi r̄r vñ tradi, q̄ post lit. cōt. possessor non tenetur de interitu. & licet gl. dicat, q̄ loquit̄ qñ habuit iustam causam litigandi. hoc tamen ibi non d̄r. Ideo alius uidetur intellectus huius §. s̄m quē. h. d. bonæfidei possessor post lit. contest. factus sic̄t̄ malæfidei, tenetur de interitu, si dolo, vel culpa sua interijt res, vel si penēs dñm non esset eodem modo interitura. aliās autem non: sed interitu rei liberaretur et̄ ab æstimatione, necessaria tñ est sn̄a pp̄ accessiones. Item non uidetur culpam p̄mitisse, si fuerit usus re in eo ministerio, ad quod fuerat destinata. h. d. cum l. multum no. glo. ergo intelligit, quando superuenit mala fides uerē, & s̄m hoc non est fienda vis in lit. cont. quod est contra mentem l̄ra. dum dicit petitus. sed ego intelligo qñ superuenit mala fides sic̄t̄ per lit. cont. & sic limitatur per istum §. illud. de peti. hær. q̄a bonæfidei possessor post lit. p̄t. non tenet̄ de interitu, vt ibi, & hic in l. vtique. uers. non em̄, quæ dēt sic̄t̄ intelligi, licet gl. aliter intelligat, ut dixi in casib. huius §. Ex t̄ quo no. casus in quibus pretium succedit loco rei in particularibus, licet res sit p̄empta, & possessor non fuerit pretium consecutus. simile. s. s. prox. Sed ibi uenit per actionem in factum: hic per officium iud. quia re p̄empta durat rei uenditio ad ipsam rem in casibus istis. sed quia non potest præstari: iudex condemnat ad æstimationem: & ad aliud durat actio, & in alio fit cōdemnatio. Simile in personali actione vbi re p̄cepta factio debitoris durat actio ad ipsam rem, & tamē cōdemnatio fit in æstimatione. vt l. qui seruum. j. de ver. ob. distingue igitur tres casus. Nā aut possessor fuit semper malæfidei, aut semp̄ bonæfidei, aut a principio bonæfidei, & superuenit mala fides. Primo casu, indistinctē tenet̄ de interitu, vt l. illud. de pet. hæredita. Sed glo. prima hoc limitat nisi possessor haberet iustam causam litigandi. nā tunc distingueretur, an esset eodē modo peritura penēs actorem, vel non, sed hoc non d̄r hic, nec in l. illud. sed dicit glossa de capite suo, & ponit exemplum duobus modis. s. quando possessor sciebat rem non esse suam, non tamen credebatur esse agentis. & sic est malæfidei quo ad rem, & tamen habet iustam causam litigandi, quo ad agentem, vnde non tenetur, nisi res eodem modo non esset peritura penēs agentem. quod exemplum singulariter no. Nam ex hoc pater, quod malafides non nocet, nisi aduersus illum, aduersus quem est facti. l. Fulcinus. S. adeo. quibus ex cau. in pos. ea. & l. prima. in si. cum l. sequen. infra uti possi. in contrarium facit, quod no. glo. C. de serui. & aqua. l. j. ubi d̄r, q̄ ille qui possidet uulē rem, vel p̄cario aduersus vnum vñ habere malam fidē quo ad

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

ad omnes, & ð nullum p̄scribit. sed alia rō subest in p̄scriptione. Secūdum exemplum gl. est in eo, qui retinet pp̄ expensas, sed cer- tē puto, q̄ tunc non teneret de interitu, licet res non esset peri- tura penes dominum, cum l. permittente possit retinere. Impu- tet sibi dñs, si expensas non soluit. nec dēt possessor decipi legis auxilio, quia bñficiū retentionis quod hēt a iure pp̄ expensas nō dēt sibi esse dānosum. ar. j. commo. l. in commodato. §. sicut. Secundo casu, qñ fuit sp̄ bonæfidei, non tenet indistinctē ut d. l. illud. Tertio casu, q̄ quid gl. dicat distingue, aut superuenit ma- la fides verē, & tenet indistinctē. q̄a non hēt cām retinēdi, nec de fēdēdi rē, in qua scit se nō h̄re ius. & ista v̄ sentire Bar. in l. illud. & j. eo. l. in fundo. Aut mala fides ficta p̄ lit. p̄t. & loquit̄ hic, q̄a te- net, si dolo, uel culpa sua, vt collr̄ in uerbo sine dolo, & culpa. a ðrio sensu. pōt em̄ committere dolum resp̄ rei, licet sit bonæfi- dei. vt dixi s. eo. l. non solum. Item & cum res non erat p̄tura pe- nes dominum, & intelligo qñ hoc p̄stat, als. n. p̄sumeret, q̄ esset eo. modo peritura. secus in actione p̄sonali, vt l. cum res. in fin. de leg. j. & ita inteltr̄. gl. mag. hic in fi. † Et est rō diuersitatis, quia in p̄sonalib. possessor est obligatus, sed in realib. non, & sic nō ita strictus. Item in realibus post moram potest remanere bona fi- des. sed in p̄sonalib. non, cum conuenitur ex facto suo, q̄a do- lo facit, si non tradit illud, ad quod scit se teneri. secus si conue- niretur ex facto alterius, ut no. in l. quod te. si certum pet.

L E X XVI.

- 1 Res & si perempta sit, quæ principaliter petita fuit sententia est propter tria necessaria, & quæ sint illa. Et item re ipsa perempta instantiam propter accessiones durare.
- 2 Principali extincto, num & extinguatur accessorium.
- 3 Litis contestatione in principali perpetuari, ac corroborari iudicis officium ad accessoria competens.

VTique. No. ex hac l. plura. primo, q̄ flicet res prin- cipaliter petita sit perempta, necessaria est sn̄a pp̄ tria. s. fructus, partus, & stip̄onem de euiçtione. non dicit pp̄ expensas. Ex h. d. Bar. j. eo. l. in fundo, q̄ licet in pe. h̄rditis perempta re ī qua sunt factæ expēse possint aliæ res retineri pp̄ expensas, vt s. de pe. h̄re. l. planē. secus est in rei uendicatione, q̄a non p̄nt recuperari, nisi per retentionem eiusdē rei s̄m eum, als. n. lequeret, q̄ ēt pp̄ expensas esset sn̄a ne- cessaria, q̄ hic non d̄. quod no. Item no. q̄ perempta repetita ad- huc durat instantia pp̄ accessiones, & sic extincto principali non extinguitur accessorium. † Circa quod dic, q̄ interdum extingui- tur principale per solutionem, & tunc dic, ut plenē no. per Pe. & Cy. C. ad exhiben. l. exhibitionis. vbi no. loquitur interdū extin- guitur p̄scriptione, & tūc dic, ut no. p̄ eosdem in l. intelligere. de luitione pign. & l. de iud. & de vlu. l. eos interdum p̄ sententiam condemnatoriam, uel transactionem, & tunc dic, ut l. termina- to. de fructibus & li. expen. in l. 3. depositi. Interdum p̄ sententiā absolutoriam, & tunc dic, ut l. fundi, & l. fundū. j. de excep. inter- dum, q̄a perimitur instātia, & tunc dic, ut no. Inno. de iura. cal. c. fi. ubi allegat hanc l. Interdum, quia res principalis perimitur, & loquit̄ hic. In quo dic, q̄ aut perimitur ante lit. p̄t. & toll̄ t̄ acces- sorium, quod ueniebat off̄o iud. secus si ueniebat iure actionis, vt no. s. eo. non solum gl. fi. Aut post lit. cont. & tūc durat ēt offi- cium iudicis, ut hic. Ex † quo no. per cōtestationem, quæ fit in principali perpetuari, & corroborari iudicis officium cōpetens ad accessoria. & ad hoc semper alle. ista l. cum gl. sua. qualiter aut ferretur sn̄a, gl. hic ponit. Tu dic, ut no. per Inn. in rub. de re iud. Item no. dum dicit de stipulatione, de euiçtione coniuncta gl. q̄ reus potest inuito actore petere sn̄am si sua interest, ēt si actor uellet renuntiare liti. sicut debet limitari l. postquam. C. de pac. facit l. si cum te. C. de inge. & manu. & quod no. in l. naturalr̄. §. nihil commune. de acq. poss. Pau. de Cast.

L E X XVII.

- 1 Pretium in locum rei num iudicis officio in particularibus succedat.
- 2 Possessore rem meam nomine proprio uendente, qualiter aduersus eum mihi succurratur.

Iulianus. Legitur duob. modis hoc principiū s̄m unam lect. h. d. Si bonæfidei possessor rē uendat, etiā an lit. cont. quæ postea pereat facto emptoris, tenet restituere pretium, licet habuerit titulum onerosum. h. d. Videbat̄ ðrium, q̄a contra bonæfidei possessorem non datur recursus ad pretium re pempta, nisi ut non locupletetur cum aliena iactura per l. si & me & Titium. j. si certum pe. unde si habuit cām one- rosam, non potest dici locupletari. q̄a tantum erogauit, quan- tum accepit, vt l. ciuitatib. in fi. de leg. j. vnde uidebatur non tene- ri. Er ita determinatur in l. mater. C. e. Sed certē illud est uerum, quando perit sine culpa emptoris, als. secus, ut hic. Nam tūc da-

tur dño actio leg. Aquiliæ contra emptorem, quam cedere po- terit uenditori, & sic non remanebit in dāno. casus est hic singu- laris secundum istā lect. quæ limitat notata in d. l. mater. Sed hoc puto uerum, si emptor non haberet recursum de euiçtione, als. em̄ cessio esset inutilis vēditori, quia cum teneret de euiçtione, licet culpa sua perierit, ut patet s. l. prox. coniuncta litem si ver- beratum. §. si. possit repelli ab agendo. ut l. vendicantē. j. de eui- çtione. Itē hoc puto uerum, qñ emptor est soluendo, uel cessio s̄lr̄ esset inutilis. vnde non teneret ad pretium. arg. s. de peti. h̄- re. l. q̄ si possessor. Itē est uerum in bonæfidei possessore uenden- te, & si consecuturus est pretium, secus in donante, qui nihil cō- sequit̄. nam licet posset sibi cedi actio ð donatarium perimentē, tamen non conuenietur ad æstimationē: quia non potest con- ueniri, nisi ad id, quod percepit: nec ad aliud dat̄ actio neg. gest. vt d. l. si me & Titium. & d. l. mater. cum gl. & si nihil percepit, non posset in libello ð eum cōcludi. Ex his tribus modis limito istam lectionem ultra gl. & Doct. Secundum aliam lec. h. d. Si pos- sessor post litem contestatam rem vendat, re perempta tenetur ad restitutionem pretij, licet habuerit causam onerosam. h. d. & distert a prima, q̄a hic ēt si non possit cedi sibi actio, contra peri- mentem tenetur ad pretiū, quia dolo, uel culpa fecit, post litem contestatā vendendo. & dic, q̄ tūc ad pretium uenietur actio- ne negotiorum gestorū, q̄ datur re perempta in subsidium ð bonæfidei possessorem. ut l. si. s. de neg. gest. & d. l. mater. ergo for- tius contra malæfidei. at. j. de nox. l. non solū. & quod vi aut clā. l. 4. Item poterit ueniri vtili rei ven. quamquam dolo uel culpa desinens possidere. vt j. e. l. si culpa. & tunc debet agi ad rē ipsā. & consequitur veram æstimationē rei. Sed in actione neg. gest. agitur ad pretium perceptum tm̄, quod potest esse plus, uel mi- nus, quā sit vera æstimatio. dico ēt, q̄ postquam vendidit lite cō- test. super actione directa poterit officio iudicis condemnari ad æstimationem vigore eiusdem actionis, quæ perpetuata est per contest. ar. j. e. l. si post acceptum. & s. prox. Et † sic est casus in quo p̄tium succedit loco rei in particularibus per iudicis offm̄ mercenarium. vt dixi in litem si verberatum. §. j. si tñ iudicis offi- cium non imploraret, lite perempta potest instituere prædictas actiones. vt s. e. l. non solum. in fin. cum l. seq. ex quibus remanet istud principium cum gl. sua subtiliter declaratum. Alle. etiam q̄ factum emptoris reputat̄ factum venditoris s̄m primam lect. Et pro † declaratione huius materiæ q̄ritur, cum possessor rei meæ vendit ipsam nomine p̄prio, & qualiter mihi succurratur. Distingue, aut vendit ante litem contestatam, aut post, primo ca- su, aut erat bonæfidei, aut malæfidei, si bonæfidei, aut habebat causam lucratiuā, aut onerosam, si lucratiuam, aut vendit ex ne- cessitate, & tunc mihi succurratur per actionem in factū, ad illud trāum quod percepit, vt s. e. l. itē si verberatum. §. j. & ibi dixi: qđ est uerū etiam re extante: nec tunc ð emptorē datur mihi actio quia teneor ratam habere vēditionem utiliter factam. ad hoc s. de pe. h̄red. sed & si lege. in fi. Aut vendidit ex uoluntate, & tūc re extante nullam actionem h̄eo contra ipsum ad pretium, nisi ratificarem vēditionem. sed possum rem meam directē petere a possessore, quia tunc pretium non succedit loco rei. Re uerò per- emptā, uel præscripta datur mihi actio neg. gest. ad pretiū, & hęc h̄nt. C. eo. l. mater. & ibi plenē per Cy. & Bar. Si uero habebat cām onerosam, tunc ēt re perempta. non habeo recursum ð ipsum ad pretium, quia non tenetur, nisi quatenus est locupletior, ut not. in d. l. mater. Fallit quando potest sibi prouideri cessā sibi actio- ne ð emptorem, ut hic, secundum primam lect. quam limita tribus modis, ut dixi. Item fallit, qñ plus percepisset ex uenditione q̄ de- disse in emptione. vt puta habuit pro x. & uendidit pro xx. nam in x. hēt cām lucratiuam, vnde teneretur ipsa restituere. ar. su. de pe. h̄ar. l. si & rem & pretium. Si uero esset malæfidei possessor, tunc duplex remedium habeo ð ip̄m. l. vtilem actionem in rem, p̄quam consequar æstōnem ēt re extante, ut j. eo. si culpa. & l. q̄ restituere. & l. nec ullam. s. item si quis dolo. de pet. h̄ar. quo ca- su debet agi, & condemnatio fieri in ipsa re. sed executio in æstō- nē s̄m Bar. hic ar. de uerb. obl. l. qui seruum. §. si. item h̄eo actio- nem neg. gest. ad pretium perceptum. & hoc re tm̄ perempta. & iste est casus hic. s̄m aliam lect. ita inteltr̄ gl. in fi. & potest esse v- tilitas. q̄a qñ p̄tium est maius q̄ æstō rei, si tunc potest peti a bo- fidei possessore re perempta. ut d. l. m̄. fortius a malæfidei. ut su. de pe. h̄ar. l. si a domino. §. dolo. ubi est casus. Item re extante pos- sum ipsam uendicare. s. de pe. h̄ar. l. q̄ si in diem. in fi. & hęc vera, cum uenit ex uoluntate. si uero ex necessitate, dic, ut dixi in litem si verberatum. §. j. Secundo casu principali cum uendit post litē p̄t. dic idem per omnia quod dixi in malæfidei possessore. nisi q̄a hic competit adhuc unum aliud remedium ad pretium. s̄ per iudic. officium mercenarium deseruiens actioni directæ proposi- tæ. ut dixi, in secunda lect. Paulus.

- 1 Ius plenum, & ius directum paria esse, & quid si testator substituat filio, ita, quando cūque filius deceaserit, uolo q̄ hereditas pleno iure ad Titium perue- niat, an mater in medio subsistens excludatur.

§. Idem

§. Idem Iulianus. Post litem conte. tenetur possessor rei tam perceptos, qui percipi potuerunt, licet percepti non sint pro rei interitum, & hoc usque ad finem. Item hoc verum, etiam si per usufructum possessor sit effectus dominus post litem conte. quo casu etiam actionem leg. Aquilae quaesitam occasione rei tenetur cedere. h. d. usque ad finem. No. hic tex. in si. dum dicit plenum. coniuncta gl. qua exponit i. directum. nam alle. f. q. paria sunt dicere plene iure, & directo iure. unde si testator substitueret filio suo pupillo per haec uerba, quandoque; filius meus decesserit, uolo quod haereditas mea pleno iure perueniat ad Titium. licet mater sit in medio, substitutio compendiosa continet directam pupillarem, secus si non esset illud uerbum pleno iure, quia interpretaretur semper per fideicommissaria. ut no. in l. precib. C. de impu. per glo. & per Bar. in l. centurio. de vulg. & pup. Paulus de Castro.

L E X XVIII.

- 1 *Usucapio num lit. conte. interrumpatur. Et quid in longi temp. praescriptione.*
- 2 *Actor & post litem contest. dominium perdidit, si tamen ipsius rei culpa ac rursus rei sit acquisitum, sententiam pro eodem actore ferri, ac si nunquam dominium perdidisset.*
- 3 *Lis contestata quando dicatur.*
- 4 *Exceptio post lit. conte. reo superueniens ipsius dolo, uel culpa, nihil prodest.*
- 5 *Rei uenditionem non domino dari.*
- 6 *Lite super directa contestata sententiam in utili ferri posse.*
- 7 *Litigiosi uitium num rei alienationem semper impediatur.*
- 8 *Possessorem ad fructus perceptos, uel post litem contest. non teneri.*

SI post acceptum. Ista est bona. lex, si post litem uiceperit ex eadem instantia condemnatur, ut ipsam restituat, & de dolo caueat sibi, et possessori cauetur, si pro rem illam se necessario obligauerit. Item condemnatur ad omnes fructus, & accessiones ex re tamen sua non quaesitas, sed ex re tamen petita. h. d. usque ad l. si a bonafidei. No. hic plura bona. primo quod usufructus non interrumpitur per litem conte. & est ratio, quia est uere fauorabilis. Quaedam uero praescriptio est merè odiosa, ut praescriptio est merè odiosa, ut praescri. 30. ann. & ista interrumpitur per solam citationem, licet non perpetuetur ad 40. ann. nisi per contestationem, ut C. de praescri. 30. ann. l. sicut. & l. cum nouissimi. in prin. & ibi no. & l. si. Praescriptio uero longi tempo. qua est partim fauorabilis, partim odiosa per lit. conte. interrumpitur, & perpetuat ad 40. annos. ut C. eo. l. mota lit. & d. l. sicut. quaedam est praescriptio sui natura currens, ut annalis, uel biennalis, & ista interrumpitur per libellum principi oblatum. ut C. quoniam libel. princ. da. l. j. non tamen perpetuatur: quia ex die interruptionis sufficit alius annus, uel biennium ad nouam praescri. ut no. s. de eo per quem fac. l. fin. in prin. Et dicit Inno. hodie istam l. non procederet de iu. cano. quia post lit. conte. non currit usufructus. ut no. per eum in c. pp. sterilitate. in vlt. gl. ext. de loc. Secundo quod licet actor perdidit dominium post lit. conte. si tamen culpa rei, ipsi reo sit acquisitum: fertur pro eo in finem ac si non perdidisset. secus si culpa actoris, uel sine culpa rei. nam tunc reus absolueretur. ut probatur j. de condi. fur. l. si uerba manifestus. s. tam diu. cum l. seq. & j. ad exhib. l. tigni. s. si. in fi. & no. per Pe. & Cyn. in l. j. C. de alie. iud. in g. q. ubi uide. Item per istum tex. uel reprobari. quod dicit Guil. de Cun. C. eo. l. mota lit. qui dicit, quod cum post lit. conte. completur usufructus: actor habet necesse petere restitutionem in integ. quod uel falsum per hanc l. nam immo reus condemnatur ex eadem instantia, Aduerte tamen diligenter ad duo, primo, quod aliter est nunc ferenda sententia, quam si non esset completa. nam tunc iudex deberet declarare actorem esse dominum, & possessorem per officium suum condemnare ad restitutionem possessionis, ut j. eo. l. officium. Sed ea completa non declarabit actorem dominum. sed condemnabit possessorem ad tradendum rem, & transferendum dominium. & sic fiet condemnatio sicut in personali, licet duret actio realis, quod est no. & probatur expresse j. si serui. uen. l. sicuti. s. si quaeratur. uer. plane & ibi per Bart. qui ibi ponit hanc l. in pract. & ita forte uoluit intelligere Guil. Item tamen aduerte, quia lis diceretur conte. post oblatum libellum quoniamcunque sequatur responsio: quia lit. conte. trahitur ad diem dati libelli. Unde si post datum libellum ante restitutionem rei sit usufructus completa: condemnabitur acti post restitutionem completa esset. arg. j. de ini. actuque priua. l. j. s. praeterea. & de exc. tu. l. si cum ipse. & no. per Pet. & Cy. in d. l. j. de alie. iud. in g. q. quod perpetuo tenementi. facit s. si quis cau. l. si eum. s. si. & j. quod ui aut clam. l. j. s. sed si quis. de dam. infec. l. si finita. s. eleganter. & quod no. j. de ac. & ob. l. constonib. Tertio no. quod tamen exceptio superueniens reo post lit. conte. sibi non prodest, quoniam dolo suo, uel culpa superuenit. alias prodesset, ut no. s. de in l. si quis postea quod & si quis cau. l. si aut. de quo per Bar. in l. qui. j. de exce. Quarto no. quod tamen non domino datur uenditio. alias si non haberet actionem, non ferretur pro eo sententia, ar. s. de neg. gest. l. si pupilli. s. uideam. & dicit gl. quod ista erat utilis rei uendi. nam directa non postquam perdidit

dominium directum. dicit tamen, quod erit eadem in substantia. licet diuersa qualitas. Ex qua no. quod non domino datur utilis, dixi s. eo. in rub. facit Insti. de re. di. s. si quis in aliena. & quod dixi s. l. idem Pomp. §. de arbore. Item no. ex eadem gl. quod licet lis sit conte. tamen super directa, tamen sit condemnatio in utili. quod est uerum, quoniam ambe competunt ad idem, ut ad rem. Quid autem si ad diuersa, ut quia directa ad rem, utilis ad restitutionem, dic. ut no. per Dy. j. de aqua plu. arc. l. quanquam §. Iul. & per Cy. in d. l. j. Item no. ex tex. ibi pignoraui. et fm uerum intel. quod tamen uitium litigiosi non impedit alienationem rei, quoniam possessor est dominus, facit quod no. per Inn. de const. cum M. Ferrariensis. in si. Vlt. no. in l. praeterea. ibi, non ex re sua. etiam a proprio sensu, quod tamen possessor non tenetur ad fructus perceptos post lit. conte. licet per industriam, uel occasione rei petita, per quod patet limitatio ad multa iura. Unde dico quod si post lit. contest. super bobus, uel asinis, possessor arauit cum ipsis terram suam & fructus percepit, non tenetur ipsos restituere, quia sunt quaesiti ex re propria possessoris, non ex illis bobus, licet ipsis mediantibus. & uide omnino quod no. per Pet. & Cy. & Guil. C. eo. l. j. Pau.

L E X XXI.

- 1 *Possessor licet post lit. conte. male efficiatur fidei, non tamen uere sed fictè, an condemnatur si non sua culpa rei restituenda facultatem non habeat.*
- 2 *Possidens ciuilitè, an in rei uend. condemnatur.*

SI a bonae. Bonafidei possessor desinens possidere post lit. conte. sine dolo & culpa tui non condemnatur ad ipsam rem, nec est ad cauendum de ipsa persequenda, sed condemnatur in tribus alijs. s. ut cedat actiones, si iam uiceperat tpe sententiae. Item ad fructus ex ea perceptos. Item ut caueat se restitutum si ad ipsum res peruenerit. Si uero desijt culpa possidere, condemnatur et ad rem cessis sibi actionibus. per dominum tamen possessorem. Si uero desijt possidere dolo, condemnatur ac si possideret, nec ceduntur sibi actiones. h. d. usque ad l. in rem. No. tamen ergo, quod licet post lit. conte. possessor efficiatur malafidei, tamen quia non uere, sed fictè: non condemnatur, si sine culpa sua non habet facultatem rei restituendae, secus si esset uere malafidei, quia tenetur de interitu, ergo de fuga qualitercunque contingente, ut s. de peti. hare. l. illud, & de vi & vi ar. l. j. §. restituimè. Sed quare utrum debeat distingui, an seruus fuisse penes actorem, uel non, ut distinguitur. s. e. l. item si uerberatum. in si. credo, quod non, sed quia ibi non erat spes recuperandi rem, ideo ibi deuenitur ad restitutionem, hic secus. Item tamen no. quod possidens ciuilitè non condemnatur in rei uend. quod est uerum, quoniam non habet facultatem rei restituendae, ut quia res erat mobilis: secus si erat immobilis, quia tunc potest restituere ciuilem quam habet, introducendo actorem in possessionem rei. nam tunc ipse desijt, & actor incipit ciuilitè possidere, ita debet intelligi, in l. Pomp. §. si is qui precario. de acq. pos. & s. in rub. & per Gui. C. ubi in re actio. l. 2. Pau.

L E X XXIII.

- 1 *Dominium de iure ciuili qualiter quaeratur.*
- 2 *Res sacrae num uendicari possint.*
- 3 *Rei uenditionis uerbum simpliciter prolatum quid notet.*
- 4 *Verbum in iudicio ab actore prolatum, secundum eius actoris propositum, ac mentem intelligendum.*

IN rem actio. Rei uenditio competit ratione dominij quaesiti de iure gen. uel ciuili, illa uero qua non sunt in alicuius dominio per hanc actio. non petuntur h. d. usque ad §. si quis rei. Qualiter tamen acquiratur dominium de iu. ciu. dicit gl. per usufructum. Intellige, quod quaeritur directum per praescriptionem. non utile, ut plenè no. in auth. nisi tricennale. C. de bon. mat. & l. j. in si. de aqua plu. ar. Item quaeritur per arrogationem, ut s. de ado. l. nec. n. & Insti. de acq. pos. in prin. Item per hereditatis aditionem, ut l. cum heredes. in prin. de acq. pos. Item per omnes factus a iu. ci. introductos, de quibus dic. ut l. ex hoc iure. s. de iust. & iure. Item tamen quod dicit res sacras non uendicari, est uerum per priuatam personam, per ecclesiam uero uel oconomum uendicatur, ut C. de sac. san. ec. lancimus, quod est uerum adiecta causa de iur. can. ratione iuris, quod in eis habet ecclesia, ut s. e. l. j. §. per hanc. facit c. examinata. de iud. & sic coniunge duas solu. gl. quod ponunt ipsam ueritatè. Item tamen no. gl. in prin. l. qua uult, quod uerbum uenditio. simpliciter prolatum intelligatur de directa, per quod uel datum, quod si quis intendat rei uendi. simpliciter uideatur intendasse directam, non utile, & ideo si non probaret dominium directum, sed utile, puta per praescrip. uel rem emphy. non debet pro ipso ferri sententia, quoniam est uerum, quia tamen in iudicio uerbum prolatum ab actore intel. fm eius intentionem, uel fm quod potest ei esse utilius, ut s. de iud. l. si quis intentione. & ibi no. Item quia omne ius suum uel in iudicium deduxisse. ut eo. ti. l. solemus, & ita tenet Dy. Insti. de act. §. alie. & l. & an eandem. §. actiones. de excep. rei iud. & Bar. C. de usur. l. j. Paulus.

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

- 1 *Accessionis rei quando quis dominus esse desinat. Et qualiter succurratur mihi ad recuperandum rem meam.*
- 2 *Pictura tabulae aut contra, quando cedere dicatur.*

§. Si quis rei. Vsq; ad finem l. tractatur ista materia. Videlicet, cum res mea accedit tuæ. vtrū desinat esse dominus, & possim eam vendicare. Et no. ad euidentiā, quia loquitur de quadruplici accessione. Primo qñ res mea tanq; pars accedit tuæ tanq; toti particulari, vel indiuidua. i. sicut est statua, vel scyphus, & in hoc distinguitur, an accedat per ferrurationem, q̄ fit per eandem materiam, an per applumbaturam, q̄ fit per diuersam, vt primo casu desinat esse dñs, nec possum eam vendicare etiam postquam fuerit separata, succurratur tamen mihi ope excep. si possideo, vt consequar æstimationem, vel per actionem in factum. si non possideo. & hoc qñ bonafide per te sit adiuncta, alias non desino esse dñs s̄m gl. Secundo casu non desino esse dñs, nec tamen possum vendicare, dum est coniuncta, si bonafide coniunxisti, sed agam actione ad exhibendum, vt dissoluas, & ea dissoluta uendicabo, sed si malafide: possum et ante dissolutionem uendicare vtili rei uendicatione s̄m gloss. & hoc vsq; ad §. at his corporib. Secundo loquitur, qñ res mea accedit tuæ tanq; toti vniuersali, ut ouis mea gregi tuo, quæ cum non mutet speciem, non desinit esse mea, & semper uendicare possum, & hoc usque ad §. tignum. Tertio cum accedit tuæ tanq; toti integrali, ut tignum meum domui tuæ, quo casu non desino esse dñs. veruntamen siue bonafide, siue mala adiunxisti, nō possum uendicare, nec ad exhibendum, agere ut separetur, & hoc pp publicam vtilitatem. l. ne vrbs difformetur ruinis, sed dantur mihi alia remedia, & hoc usq; ad §. fin. Quarto qñ accedit tuæ, q̄ non potest dici totum, sed est talis sine qua res mea stare non potest, puta, cum de cæmentis meis ædificatur domus in solo tuo, sine quo solo non potest domus consistere, non tñ dicitur totū, sed pars domus, & in hoc dñm est idem, quod s̄. proximè. Potest etiā poni exemplum, de litera mea facta in charta tua, sine qua litera mea stare non potest, uel de pictura mea facta in tabula tua, iste §. in uers. sed & id. Item no. q̄ de plurib. quaritur, primo, an desinat esse dominus rei meæ, uel non. Secundo casu qñ desino qualiter mihi succurratur. Tertio eo casu quo nō desino, an agā rei uend. durante coniunctione, uel non. Quarto si non agam, qualiter mihi succurratur. Quinto, an separatione facta possim uendicare. Item no. q̄ in hoc §. j. est una gl. magistra, quæ plenè loquitur, licet habeat duas alias contrarias, quarū una est in uersiculo in omnibus. super uerbo trahit, quæ incipit rōne maioris partis, alia est in uers. Item quæcunq; quæ incipit, ut ferrum ferro. Sed ista melius & uerius loquitur. Item diuide istam primam partem in duas, primo dicit, an desinat esse dñs rei meæ. Secundo si desino, qualiter mihi succurratur, secunda ibi, in omnib. & usque ad illum §. h. d. pars cedit toti, & liquidum arido. si ei vnatur s̄m Bar. Istud dictum limitatur duob. mod. Primo, quia uerū est, si accedit per ferrurationem, secus si per applumbationē, ut probatur j. in uers. item quæcunq; & hoc tenet hic glo. super uerbo totius. Secundo procedit, qñ bonafide per dñm totius sit adiunctum, secus si malafide, quia tunc non desinerem esse dñs, & possem statim uendicare uili uendicatione s̄m gl. Insti. de re. diu. §. si quis in aliena. sed gl. in §. item quæcunq; q̄ incipit ut ferrum ferro, tenet, q̄ idem sit, si malafide, ut desinat esse dñs, sed hæc uerior. Ex qua no. q̄ directo dño datur interdum utilis uendicatio. j. de nox. l. actio. §. si is. & dixi s̄. in rub. & hoc contigit pp coniunctionem rei meæ cum re alterius, quæ licet nō extinguat dñium, si malafide facta est, extinguit tñ directam actionem, sed pp malam fidem datur utilis, qd̄ est mirabile, nec bene lege probatur, unde fortè non esset malū dicere, q̄ extinguat dñium, licet detur utilis, quia inconuenientius est directo dño dari utilem, q̄ non dño, quia hoc frequenter accidit, ut s̄. e. l. si post acceptum, in gl. & dixi in rubr. Vlt. no. glo. hic positam quæ est no. & signa eam. Vlti. fgl. format unum p̄rium ad id quod dicitur de pictura, q̄ cedat tabulæ. de l. qua ratione. §. literæ. de acq. rer. dom. breuiter dic, q̄ interdum pictura fit ad ornatū tabulæ, & ipsius tabulæ gratia, ut in cameris dñorum, ubi pinguntur postes de uili materia ad ipsorum ornatum, & tunc pictura cedit tabulæ, ar. j. de auro & ar. leg. l. & si non sint. §. perueniamus, & hic in gl. super uerbo, præualentiam, aut econtra, tabula adiicitur gratia picturæ, & tunc aut est uilis pictura, & idem dici potest, ut hic, in uerbo pretium, a contrario sensu. Aut est pretiosa, & tunc econtra, tabula cedit picturæ, ut in contrario, & quæ sit ratio differentie inter picturam, & scripturam. dic, ut ibi notatur.

§. In omnibus. Igitur. Hic incipit dicere qualiter prouidetur illi q̄ desijt esse dñs. & primo qñ totam rem possidet, quo casu prouidetur ope excep. secūdo qñ non possidet, & tunc per uiam actionis, secunda ibi, itē quæcunq; h. d. Qui uendicat totum repellitur exceptione, nisi restituat pretium partis, quæ semel fuit aliena, & pp accessionem facta est sua. h. d. & est hic una gl. mag. quæ parum ualeat. dicit. n.

per multa uerba, q̄ si res mea accedat tuæ, non tanquam pars tota, puta media statua mea, mediæ statuæ tuæ, licet tua sit priorior, uel maioris valoris: non accedit sibi mea. sed efficitur statua cōis. cuius contrarium dicit secunda gl. super uerbo, præualentia, quæ incipit partis, & alia s̄. §. prox. & ille ueriores per l. quicquid. §. si. j. de acq. re. do. ubi est casus. Pau. de Cast.

§. Item quæcunq; Ea q̄ uni corpori vnuntur compositione durate uendicari non pnt, nec ea soluta si per ferrurationem fuerunt unita, secus si per applumbationē, primo tñ dño super curitur per actionem in factum, sed in unione quæ ex separate corporibus consistit, quilibet suæ partis dñs remanet. h. d. usq; ad §. tignum. s̄m Bar. & hic sunt et duæ gl. p̄ria, una est sub uerbo factum. quæ dicit, q̄ qñ fit adiunctio per ferrurationem malafide, primus dñs partis non desinit esse dñs. Debet ergo intelligi hic, qñ bonafide, & idē dicit gl. mag. s̄. in §. si quis rei, in fi. sed alia gl. quæ incipit ut ferrum ferro. dicit contrarium quod dic, ut dixi. in §. si qs rei. Adiuncta. s̄ per applumbationem, & bonafide. nam si per ferrurationem, desineret esse dñs, nunquam uendicaret etiam separatione facta, ut j. subiicit. Item si malafide, possem uendicare et separatione facta s̄m gl. cuius p̄rium hic dicitur. In uers. ideoque no. q̄ qñcunq; non est mihi prouisum per sp̄m actionis q̄ aliquem, & non est æquum ex facto alieno me damnificari, uel in dño remanere, datur mihi actio in factum, ut hic, & l. si me & Titium. j. si certum pet. & dixi in §. de arbore. Paulus.

- 1 *Faber qui nomine alterius bonafide in alieno solo inædificat, num de tigno iniuncto actione teneatur. Et quid de eo qui alterius nomine siluam succidit.*
- 2 *Opus ubicunque est licitum facere, eodem quoque fabros artisque magistros licitum est adducere.*

§. Tignum. Tignum alienum alijs ædibus iniunctum non potest uendicari. ut separetur, nec per actionem ad exhibendum, sed agendum est actione de tigno iniuncto. h. d. Bar. Et no. hic unam gl. magistrum in ista materia, sed tigno iniuncto, & sp̄aliter eam no. in uno dum dicit, q̄ faber nō tenetur actione de tigno iniuncto, quia fecit ex mādato alterius bonafide, unde per hanc gl. si quis faceret ædificari in re aliena, uel siluam alienam faceret cædi, non posset dñs agere q̄ fabros, uel magros cedentes bonafide: q̄ ille actus, non est de gñe prohibitorum, alias secus, puta, si qs mandaret alicui, q̄ aliquē uerbe raret, q̄ cum uerberatio sit de gñe prohibitorum, uterq; tenetur, iuxta ea q̄ hñr in l. non solum. §. si mandato. j. de iniur. Vnde per hanc gl. refert Bal. se defendisse quosdā magistros lignaminum, qui siluam alienam ceciderant alterius mandato, & et Bar. ipsam no. Et adde tu, q̄ ubi cunq; licitū est alicui aliquod opus facere, ibi licitū est magistros. & fabros necessarios adducere, & sicut ipse non pōt prohiberi, ita nec fabri, ut j. cōia ru. præd. refectionis. §. si. & de relig. & sump. fu. l. ossa. §. fin. Item quoties actus est impunitus respectu principalis, est impunitus respectu fabricum, & aliorū qui mandato suo faciunt, est gl. singularis j. de vi & vi ar. l. cum fundum, licet gl. C. de adulte. l. Gracchus. alter dicit, sed prima uerior secundum Iac. But. Agi. l. ut separentur.

- 1 *Præscriptionem aduersus iuris impedimento impeditum non currere. Et quid si facti impedimento.*
- 2 *Possessor bonafidei num deterioris conditionis, quam malafidei esse possit.*
- 3 *Res mea tuæ uariè accedere potest: ac tunc num eam uendicare possim, & quibus casibus.*

§. Item si quis. Domo vnita dominus cæmentorum non potest ipsa uendicare, sed ea dissoluta sic, etiam tpe præscriptionis completo. h. d. Bart. quia non desinit esse dñs cæmentorum, alias non posset uendicare etiam post dissolutionem, ut s̄. ead. l. §. item quæcunq;. Item tñ no. q̄ non ualenti agere propter impedimentum iuris non currit præscriptio. concor. l. j. in fin. C. de annali excep. secus si propter impedimentū facti, quia tunc currit. sed datur restitutio. ut j. de ser. ru. præ. l. & Attilicinius, & plene no. per Cy. de bo. mat. l. j. & de præci. impe. offer. l. quoties. Item tñ no. gl. q̄ est dare casum, in quo bonafidei possessor erit deterioris condōnis, q̄ malafidei, contra l. si a non domino. §. si dolo. de peti. hère. sed dic quod illud nō operatur bona, uel mala fides, sed negligentia, uel non negligentia aduersarij. Vlt. f̄tam ex tex. q̄ ex glossis collige tres casus, cum res met accedit tuæ. nam interdum perdo dominium, nec unquam uendicare possum, ut cum accedit per ferrurationem bonafide, quo casu succurratur per actionem in factum. ut in §. itē quæcunq;. Interdum uero desino esse dominus, & semper possum uendicare, ut cū res mea accedit toti tuo uniuersali, ut in §. at in his. & tunc habeo directam, uel cum per ferrurationem, uel applumbationem factam malafide, & tunc habeo utilem, quia maior est coniunctio, ut no. glo. mag. in §. si quis rei, in fin. Interdum non desino esse dominus, nō tamen possum uendicare, ut cum

cum accedit p applumbationem factā bona fide, quo casu rema-
neo dñs, non tñ vendico, nisi facta separatione, ut in §. item q̄cū-
que. Vel cum tignum meum iniungitur domui tuæ, uel cum cæ-
mentis meis facit domum in solo tuo, quo casu non distinguit,
an bona, uel malafide feceris, nam utroque casu remaneo domi-
nus. Item neutro casu possum uendicare coniunctione durante,
nec ad exhibendum agere, ut fiat separatio, sed alijs remedijs mi-
hi succurritur, ut hic, & §. s. prox. Differt ergo iste casus ab applū-
batione in duob. primo, q̄a ibi distinguitur bona fide, uel mala
hic non. Item quia ibi agitur ad exhibendum: vt fiat separō, hic
non, & per ista remanet tibi ista materia declarata. Paulus.

L E X XXV.

1 Probare iudicio petitorio, quā possessorio grauius est. Et possidenti num pro-
bandi onus incumbat.

IS qui destinauit. Consultius est agere possesso-
rio, q̄ petitorio. h. d. ista l. decla-
ratur in l. si. & Instit. de interd. l. & naturaliter. s. nihil com-
mune, de acq. pos. Item ¶ no. hic, q̄ grauius est probare i iu-
dicio petitorio, quā possessorio, facit quod no. in l. cum res. C.
de prob. Item not. quod possidenti non incumbit onus probā-
di, facit infra de probat. l. circa eum & de lib. cau. l. liberis. §. fina.
quod est verum in rebus corporalibus: sed in incorporalib. dic,
vt j. si serui. vend. l. sicuti. §. si quærat. in glof. & C. de serui. &
aqua. l. 2. in 4. q. p. Cy. & per Dy. in l. si prius. de oper. no. nunc. &
per Inno. de verb. sig. c. abbate sane. Paulus.

L E X XXVI.

1 Lex qui se obtulit an locum habeat in uenditore, qui ad emptoris defensionem
uenerit.

2 Pœnitere ante liti contest. & a confessione circa preparatoria facta recedere
num liceat.

3 Possessor liti offerre se non uidetur, nisi possidere se dicat expressim.

IS qui se obtulit. Qui se offert liti sine cā cū si pos-
sederat usq̄ post lit. et. Item & an lit. et. si actor erat ab a-
lio petiturus, als. n. licitū est an lit. cont. pœnitere, & hæc ve-
ra, si actor ignorabat, als. nullo mō cōdēnā q̄ nō decipit actor,
1 sed seipm decipit. h. d. vsq̄ ad l. sin autē. §. possidere. Et no. tex. tibi
sine cā. p. quē patet, q̄ hæc l. non procederet in uenditore, q̄ ve-
nit ad defensionē emptoris, q̄a non facit sine cā, ut l. sed & si. l. §.
2 item si rē. de pe. har. & l. venditor. de iud. §. m. Bal. Item ¶ no. q̄ lici-
tū est pœnitere an lit. cont. & a confessione facta circa p̄pa-
ratoria recedere, si nulla captio est actoris. Est autē captio, q̄n ab
alio fuisset petiturus, ad hoc j. de interro. ac. l. de æta. §. si. & ple-
ne no. p. Bar. in l. nō fatetur. j. de p̄se. ubi declarat hæc l. Itē no. gl.
3 primā q̄ dicit, q̄ si non fuit q̄sītū a reo vtrum possideret, & po-
stea lite p̄testata appareret ipm non possidere, non dēt p̄dēnari,
q̄a nō v̄ se offerre, nisi exp̄sē dicat se possidere, q̄ gl. not. sed alia
glo. j. de excep. rei iu. l. si a te. §. j. plus dicit, q̄ licet reus absoluat,
tñ actor declarat dñs, & sic p. vtroq̄ fert sn̄a, & illa ē notabilior.

3 Possessio ex parte rei causa est condemnationis faciendæ, & ex actoris parte
actionis dandæ.

§. Possidere. Ad hoc q̄ reus possit in hac actione con-
demnari, requiritur q̄ possideat tpe sn̄a.
nec sufficit tpe litis cōt. possedisse, si tpe sn̄a sine dolo, & culpa
1 sua possidere desiderit. h. d. Ex quo patet ¶ q̄ possessio ex parte rei
est cā condemnationis si dē, non actionis dandæ: & iō tps con-
demnationis inspicitur, ut ar. §. de pe. h. e. l. si a dño. §. quo tpe. Do-
minium vero ex parte actoris est cā actionis dandæ: vt §. si pars
har. pe. l. j. post prin. & iō tps liti contestationis inspicitur, an sit
dñs, vel non, vt ar. j. de sol. in pupillo, & quod ibi no. vnde si tūc
non esset dñs, licet postea dominium superueniret ex causā de
præsenti non daretur pro eo sententia, vt supra de iudic. l. non
potest videri. Item si post litem cont. desinat esse dominus, dixi
§. eo. l. si post acceptum, & vide quod no. per Cy. in l. j. C. de ali.
iud. in 6. & 7. quæst. In glo. quæ oppo. de l. j. §. si rem j. de pos. cō-
iunge duas solutiones, & sic non obstabit. Paul. de Cast.

L E X XXVIII.

1 Principali extincto non semper extinguitur accessorium.

2 Interpellatio extraiudicialis in realibus, num quem in mora constituat.

L. Sin autem.

§. Si homo. Casus superueniens excusat a culpa præce-
den. h. d. Bar. istud summariū non placet,
1 primo, q̄a hic nō d̄, q̄ p̄cesserit culpa, sed dolus. Secundo quia si
esset uerum, sequerēt, q̄ nec actio l. Aquiliæ competeret p. cul-

pa præceden. possq̄ casus excusat ab illa, cuius §. rium hic d̄, & iō
dicas sic, & notabilius. Extincto principali extinguitur accesso-
rium, quod ueniebat officio iud. mercenario. secus in eo quod
ueniebat iure actionis. h. d. no. & sic est hic casus de eo. quod not.

1 §. eo. non solum in ultima gl. Et no. ¶ quia debet intelligi in pos-
sessore bona fide, nam si fuisset semper malafidei non extingue-
retur principale, vñ nec accessorium, ut §. de pe. har. l. illud. Item
dēt intelligi cum extinguitur an lit. contest. nam si post, adhuc
durat iudicis officium mercenarium super accessorijs corrobora-
tum p. lit. cont. ut §. e. l. utiq̄. §. m. gl. uel fortē ibi loquitur de ac-
cessorijs separatis a principali, ut fructus, & partus, nam isti extāt
licet res desinat, hic uero de accessorio cohærente rei, ut est de-
terioratio ipsius rei, quæ cum ipsa re extinguitur, & hoc forte vo-
luit dicere l̄ra, quia post interitum rei non est reperire interesse
deteriorationis. Vñ nō durat officium iud. mercenarium, quod
non datur nisi ad illud, quod extrat tempore quo imploratur, q̄a
inspicitur tps præsens, secus in fructib. & partibus, q̄ tūc reperiū-
tur, ut l. §. r̄ia, sic potest subtiliter intelligi. §. iste Et §. m. hoc uerbū
petitus, stat propriē. §. p. lit. cōt. ut l. amplius. non peti. rem ra. ha-
be. sed §. m. intellectum primum gl. stat improprie. §. extra iudiciū
2 §. m. quem intellectum habes notare, q̄ ¶ in realib. interpellatio
extraiudicialis non constituit quem in mora, quo ad periculum
interitus, secus in p̄sonali. ut no. j. de verb. ob. l. qui Romæ §. qui
cohæredes, in parua glossella, q̄ dicit. i. extra iudicium, & j. si cer.
pet. l. quod te. Idem quo ad fructus, uel quo ad interrumpendū
præscriptionem in realibus, quia non sufficit extraiudicialis in-
terpellatio, ut no. j. eo. l. & ex diuerso. in glo. mag. & j. §. prox. in
si. gl. & j. pro emp. l. pen. nam magis constringitur quis per obli-
gationem personalem, quā per realem, ut patet ex ijs quæ dixi
§. eo. l. Item si uerberatum. §. si. Item secundum prædicta, dū text.
dicit, dolo possessoris, dēt intelligi, quo ad ipsam rem, ut q̄a immo-
derate seruum uerberauit, ut ar. §. de ijs qui sunt sui vel alie. iuris
l. j. nam quo ad ipsum dominium, non poterat dolum commit-
tere, ex quo erat bonæ fidei, ut dixi, & no. j. eo. l. si homo.

1 Hæreditatis petitionem in rem actionem dici.
2 Possessor in hæreditatis petitione possidere dolo desinens qua actione teneatur.
Et quid in rei vendi.

§. Sed & is. Qui dolo desit possidere et an lit. et. tenet,
1 ac si possideret, in actione reali, sicut in peti-
tione h̄ditatis, q̄ si r̄ est actio in rem. h. d. Et ¶ no. petitionem h̄-
ditatis dici actionem in rem. si mile §. de pe. har. l. sine bonæ fidei.
§. j. sed et d̄ in personam, vñ d̄ mista, ut C. de peti. hære. l. h̄dita-
tis. Item ¶ no. §. m. Bar. q̄ ille q̄ dolo desit possidere in pe. har. tene-
tur directa, cum teneatur ex uerbis Senatuscon. sed in rei uendi-
2 catione tenetur utili, quia tenetur ex mente, non ex uerbis. Item
no. gl. magistram & signa quæ ponit diuersitates inter rei uendi-
cationem, & petitionem hæreditatis.

§. Si per filium. Si filius vel seruus p. quē quētus hac
1 actione possidet tpe sn̄a absit, q̄dē-
nat ut quētus, nō tñ sit realis excurio, sed dat sibi tps ad facien-
dum eū redire, vel ad cauēdū de restituēdo possessionē cū recu-
perauerit. h. d. Contra hoc oppo. q̄ dēat absolui, nec sit cogēdus
ad rē p̄sequendā, ut §. eo. l. si a bonæ fidei. Sol. ibi quētus rē, q̄ erat
in fuga possidebat tñ ciuilit̄, hic aut per seruum, uel filium absē-
tes possidebat ciuilit̄, & naturaliter, & ideo magis astringitur,
quod no. quia quilibet interrogatus dixisset §. rium. Paulus.

1 Protestatio animum protestantis declarat, & eandem quandoque actionem.
quandoque exceptionem parit.
2 Expensæ quæ in seruis locum habent quo ad repetitionem, aut restitutionem,
eadem locum habent in omnibus alijs expensis, quæ ita rei cohærent, ut effi-
ciantur una, & eadem substantia cum re ipsa.

§. In repetita. Expensas necessarias p. doli exceptionē
recuperat possessor. h. d. primo, exp̄sas
vero utiles si r̄ recuperat, nisi petitor sit paratus pati, & abradāt,
si p̄nt abradi. h. d. sc̄do. Si vero tolli uel abradi non possint, tunc
cū pabrationē nō p̄nt recuperari, nec et alr recuperari p̄nt, nisi
in duob. casib. §. cū petitor erat rē uēditurus maiori p̄tio pp illas
expensas: vel cum præcessit denūciatio sc̄a p. possessorē. h. d. vsq̄
ad l. cæterum. Et no. quia primū dcm̄ intellr de quolibet posses-
sore & malafidei, qui p̄t recuperare necessarias exp̄sas, ut C. e.
l. domū, dixerūt tñ gl. q̄ nō, p. exceptionē doli, sed possm̄ iudi. ut
l. planē. & l. fin. de pe. har. Tu dic, q̄ et p. exceptionē, & illæ l. si r̄
intelligunt, ut ibi dixi. Itē no. q̄ §. m. dcm̄ nō p̄t intelligi de malafidei
posessore, q̄ nullo mō recuperat utiles, sed donare v̄, vt In-
sti. de re. diui. §. ex diuerso. Sed p̄t intelligi duplr. §. in eo q̄ sp̄ fuit
bonæ fidei, & tunc dēt suppleri p. l. in fundo. j. eo. Nā et in tribus
casib. illius l. p̄t recuperare utiles, licet petitor sit paratus pati
ut tollant Itē p̄t intelligi in eo, qui a principio est bonæ fidei, &
ex postfco est malæ, & tunc nō indiget supplementatione, quia nō p̄t
recu-

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

recuperare, si petit, quoniam est paratus pati, aliàs. sicut j. e. l. Jul. secundum quam l. debet hoc intelligi. Sumptus. s. necessarios. Donata quæ donatio non ualet, cõpetebat tñ viro retentio secundum ista tempora. Venalem. s. per dñm, quia dñs vendere uolebat. Sed inquãtum facimus istud s̄m dictum loqui in eo, qui semper fuit bonæ fidei, & suppleri p glo. opp. per gl. nam s̄m hoc, idem erit in area, quod in seruo. Nã sicut expensæ factæ in area recuperant, si dñs erat uenditurus per dictam l. in fundo, ita & in seruo, ut j. eo. l. nisi, sed certe statim. in §. si. vñ notare dñiam inter areã, & seruum, unde non uidetur posse stare in bo. si. possessore. Timore istius dicit gl. q̄ primo etiam tunc quod aliud in seruo, quam in area, nam in area non solum recuperat, cum dominus est uenditurus. sed cum est diues, qui potest sine difficultate soluere, ut d. l. in fundo. Sed in seruo secus, quia non recuperat, licet dominus sit diues, sed ita demum si erat uenditurus, & ita intelligit §. fin. hoc est vñ tenere Bar. in l. in fundo. Sed non placet. Nam iste tex. non loquitur in diuite, sed in pauere, qui si cogere expensas soluere cum non posset, careret seruo, ut colit ex uerbo carere, præterea maior est æquitas pro possessore, ut possit recuperare expensas serui exñte domino diuite, q̄ expensas areæ, quia in expensis areæ consulitur sibi per abrasionem, sed in expensis serui nō. Et sic dupliciter affligeretur, quia non recuperaret, nec abraderet. Et iō dico, q̄ si dñs est diues, multo fortius debet cõsuli possessori, ut recuperet expensas serui, q̄ expensas areæ de quibus nō est dubiũ, ut l. in fundo. est casus de hoc rectè intelligendo j. de pig. ac. l. si seruos. Si uero dominus est pauper, nec est uenditurus, nec fuisset aũs facturus, nec sibi est denuntiatum, tunc non cogere expensas soluere, nec consulere possessori per abrasionem cum non possent abradi, & sic perdet, secus in expensis areæ, in quibus consulitur per abrasionem, & iste est uerus intellectus istius §. si. Vltimo no. in l. aut si ante, s̄m intellectum glo. q̄ protestatio sicut declarat aũm protestantis, ut le. qui in aliena. §. Celsus, de acq. hæ. ita & actus sequens. Item protestatio parit interdum exceptionem, quæ aliàs non oriretur, parit et interdum actionem, ut cum quis reciperet a reo rem petitam protestando, & nō intendit dimittere sumptus litis. nam uigore protestationis potest per actionem in factum illos sumptus petere, quæ actio oritur ex protestatione, quæ si facta non fuisset, non possent peti, nisi p officium iudicis, qd̄ expirat re restituta, ut C. de po. l. 4. ita eleganter notatur per Pet. & Cy. C. de exhiben. l. exhibitionis. Item adde q̄ illa quæ dixi in expensis serui, habet locum etiam & in omnibus aliis expensis, quæ ita rei cohæreant, quod efficiantur una, & eadẽ substantia cum re. ut in satis & plantatis, in quibus separatio locum non habet, ut j. eo. l. si fundi possessor.

L E X XXXII.

Cæterum. Malæ fidei possessor tenet restituere oēs fructus, & operas serui licet perceptos, uel perceptas ex artificio, quod didicit ipsius possessoris sumptibus. h. primo percipiendas uero non. h. secundo. Item si sunt percepti aũ 25. ann. serui compensentur cū expensis in seruo factis. h. d. cum l. seq. s̄m intellectum gl. Et aduerte, quia l. seq. est satis obscura, tñ pōt duob. modis legi multum no. primo sic, s̄m gl. q̄ licet malæ fidei possessor serui restituere teneatur omnes fructus, & operas eius. ut in hac l. Item licet non possit recuperare r̄r sumptus factos in seruo, quia donasse vñ, ut Insti. de redi. §. ex diuerso, tamen duobus concurrentibus. s. q̄ illi fructus, & operæ sint quæ sitæ ex artificio, quod didicit possessoris sumptibus. Item q̄ sint percepti ante 25. annum, compensantur sumptus cū operis, uel fructibus, & sic non p̄det sumptus, nec restituet illas operas, secus si essent percepti post 25. annum, quia sumptus perderet & fructus restitueret, & potest esse ratio diuersa ab illa quæ ponit gl. quia tales fructus percepti ante 25. annum præsumuntur pauci, & parum ualere, & ideo æquum est, q̄ compensentur cū sumptibus. quorum occasione prouenerūt. Ex quo sequeretur q̄ si plus ualere, uel essent, q̄ sumptus, illud plus restitueretur domino. Item si illi essent fructus. damnũ esset possessoris, & sic est hic casus, q̄ malæ fidei possessor non cõdemnatur ad fructus percipiendos, nec perdit expensas quas fecit, & s̄m hoc non proprie stat tex. post xx. Sed debet exponi. i. usque ad uicesimum, nã etiam si ante 25. annum ageret ad seruum, fieret dicta compensatio, unde sine ministerio poneretur post. Secundo modo pōt intelligi. ut stet proprie & loquitur in bonæ fidei possessore, qui regulariter compensat fructus cum sumptibus usque ad concurrentem q̄titatem, ut j. eo. l. sumptus. hoc est uerum in fructibus aliarum rerum, q̄ hominis. Fructus autem hois perceptos aũ 25. annum non tenetur compensare, quia præsumuntur pauci, ut hic, sed debet eos lucrari, cum bonæ fidei possessori quarantur ex opera serui. & ex re sua, ut l. qui bonafide, de acq. rer. dom. & C. eo. l. j. nec compensat, ut dixi. nisi illis duobus concurrentibus. q̄ aũ 25. annum sint percepti, & quod ex artificio, qd̄ didicit sumptu possessoris. vñ & fructus lucrati. & sumptus recuperat in ca-

fibus. l. nisi & l. px. post 25. ann. uero, licet sit casus in quo possit sumptus recuperare, tñ dēt compensare cum fructibus. ex tunc perceptis. ut hic, & j. eo. l. sumptus, ita subtiliter potest intelligi. l. ista. & secundum ambas lect. non est alibi. Paulus.

L E X XXXIII.

- 1 *Rei uendicatione qui agit fortiori iuri inuitur, q̄ qui hereditatis petitione.*
- 2 *Rem meam si tu possideas cuius usus fructus ad tertium pertineat, & contra te ad eandem agam, tu ad rem restituendam teneris una cum fructibus, & si alius sit usus fructus, quoniam aduersus me non potes de iure tertij allegare.*
- 3 *Vsufructuaris nec dum, præstita de rectè utendo cautione, an fructus suos faciat.*
- 4 *Fructus in iure uarij sunt.*
- 5 *Titulum qui habeat nec ne quo ad fructus suos faciend. quid referat. Et qui suos fructus facit, anteneatur illos restituere, nu. seq. Et bonafides quo tempore requiritur. nu. 7.*

FRuctus non. Malæ fidei possessor tenetur de fructibus perceptis, & qui percipi honestè poterunt, si sui culpa, uel dolo percepti non sunt, et si res petita pempta sit. Item licet a principio habuerit, cãm possidendi, & fructus percipiendi, deficiente cã ex tunc tenet ad fructus, & eõ si a principio cãm non habuerit, supueniente cã liberat. h. d. cū l. seq. & prin. se. Et no. q̄ primũ dcm. l. q̄ teneat de percipiendis hēt locũ s̄m gl. q̄ malæ fidei possessor non hēt titulũ, aũs a percipiendis excusat, ut C. eo. l. si fundum. Vbi dñ, ipm de perceptis teneri. nō de percipiendis, sed Pe. & Moderni Docto. hoc nō tenet, quia titulus nō excusat eũ a culpa, ex quo est malæ fidei, nō. n. dēt negligere. nec obit. l. si fundũ. quia licet dicat de perceptis, nō negat de percipiendis, est tñ casus in quo de percipiendis non tenet. ut s. eo. l. cæterum. Item s̄m gl. dēt intelligi hoc primum dictum, q̄ tenetur de percipiendis ab ipso petitor, ut j. eo. l. si autem. §. si. p̄ quo vñ casus in l. apud Jul. §. j. de l. j. Sed in q̄rium facit, q̄ intelligat de percipiendis ab ipso possessore. s. de pe. hæ. l. sed & si l. s. q̄ autem ait in secundo respon. & eo. ti. C. de rei ven. l. domum. dic s̄m Docto. q̄ in petitione h̄ditatis tenet de percipiendis ab ipso possessore tñ, sed in rei uendicatione tenetur de percipiendis ab utroque, & in electione actoris est petere percipiendos a se, uel a possessore, quia fortiori iure inuitur qui agit rei uendicatione, cū dicat se dominum, q̄ qui pe. hæ. qui se dominum non dicit, ut patet in l. & non tantum. s. de pe. hæ. Item no. glo. si. huius l. fructus, q̄ tenet, q̄ si tu possides rem meam, cuius usus fructus pertinet ad Titium, & ego agam contra te, teneris mihi restituere rem cum fructibus quia non potes allegare contra me de iure illius Titij, nam quo ad te liberã rem habeo l. loci corpus. s. competit, si serui. uend. similis gl. est j. si ager uecti. l. 2. quod est uerum s̄m lac. Butr. & Bar. de fructibus iam perceptis per te. Nam illi sunt mei ex quo nomine usufructuarii non sunt percepti, ut l. si fur. j. de usufr. Sed de percipiendis non teneris, quia non potuerunt honestè peti per me, cum pertineat ad alium, ut in prin. l. & vide omnino quod no. in l. indebiti. §. sed si nummi. j. de condi. indeb. ubi subtiliter declarat hanc gl. & per Guil. de Cug. C. eo. l. solennibus. Vltimo de materia mag. gl. quæ est in l. & ex diuerso. dic, ut hic per Bar. & C. eo. l. certum. per Pet. & Cy. qui multum plene, & perfectè loquuntur. dic tñ q̄ ista gl. multipr̄ diuidit, & quodlibet dictum indiget suppletionem s̄m dicta eorum, & primo glo. format contrarium de luxori. de usufr. leg. de hoc an usufructuaris faciat fructus suos aũ cautionem, dic ut in d. l. vx. per Bar. & p̄ Cyn. in l. usufr. C. de usufr. & ponit Io. de Sado. in l. hac edictali. §. ijs illud adiungimus. de secun. nu. Itẽ ulterius prosequendo in gl. distingue s̄m Doct. q̄ fructuũ alij sunt ciuiles, qui ueniunt ex industria psonæ, & non ex re, ut sunt p̄siones domorũ, & usuræ. Alii dñr naturales, & isti sunt duplices, naturales, & industriales, ut i gl. p̄ quo l. si nauis. j. e. & l. utra pecunię. de ver. si. Itẽ ut dicit gl. alij sunt pcepti & c. Item percepti a bonæ fidei possessore, & c. ista gl. communiter reprobat, quia l. si usufructuaris messem, quã gl. alle. hēt duos intellectus, & iste nō est uerus, & ideo dic s̄m Doct. q̄ bonæ fidei possessor facit fructus suos a solo separatos, siue nomine suo fuerint separati, siue nomine alterius, ut l. si seruus communis. §. locauit. j. de fur. usufructuaris autem ita demum si nomine suo sint pcepti & a solo separati. Nec distinguitur utrum in horreo positi, & c. ut l. si fur decerpserit. j. de usufr. qualiter at dicant percipiendi, utrum a possessore, uel dño, dic ut s. dixi. Item ponit diuisionem, q̄ qdã hnt titulũ, quod no. tu adde, q̄ alij sũt in malafide sp̄, qdã in bonafide semp, qdã vno tpe in bonafide, alio in mala, ut j. subiiciet de oibus. Quid autem refert utrũ q̄ habeat titulũ, uel nō. j. subiiciet, & uide quod dixi in l. sed & si l. §. si aũ litem. s. de pe. hæ. gl. vltimus dicit, q̄ nullus possessor est bonæ fidei. facit fructus naturales suos. Sed Bald. oppo. de l. bonæ fidei. in prin. de acq. rer. do. nec so. gl. est uera. & iō dic, q̄ aut possessor habet titulũ, & bonam fidem, & lucratur, ut in contra.

aut

aut non habet titulum, vel inualidum, & nō lucratur: ita intelligunt Doc. l. fructus. & de vsufr. industriales uero bonæ fidei faciunt suos, de quo dic, ut in gl. Sed q̄ritur si illos, quos facit suos, teneat restituere, si extant, non est dubium: sed q̄n sunt consumpti, de hoc sunt opi. quia gl. hic dicit, q̄ facit suos p̄ cultura, & cura. simili gl. est Insti. de offi. iud. in prin. licet sit gl. Tria Insti. de rer. diuis. §. si quis a non dño. Cy. in d. l. certū. dicit, q̄ aut loquimur in pet. hær. & in hoc casu, quia pretiū succedit loco rei, ut l. si rem. §. de peti. hær. tenetur, quatenus est factus locupletior. Sed in rei uen. non subest illa rō, & ideo ipsos lucratur. Bar. tñ hoc nō tenet, dicens q̄ quoties quis ex re mea, uel mihi debita aliquid lucratur, quo ad illud tenetur condictione sine cā, ut l. si & me, & Titium si cer. pet. pro quo alle. l. indebiti, de cond. inde. Sed ego teneo gl. hic in rei uend. q̄ consumptos ēt in quib. est factus locupletior, lucratur, & h. d. l. 3. post lit. j. si. regun. cui non uideo rñsionem, p̄ quo l. sumptus. j. e. que nihil aliud uult, facit §. si quis a non dño alle. Item dum gl. quærit, in quo tpe requiritur bonæ fides, quæritur nunquid post malam fidem superuenientem, quis faciat fructus suos? dic, q̄ aut mutatur persona, & tūc pp̄ malam fidem superuenientem in persona mutata non facit fructus suos, ut l. q̄ si tum. in prin. de acq. rer. do. Aut non mutatur persona, & tūc aut est uera malæ fides, & possessor non facit suos, ut l. bonæ fidei. in prin. d. l. j. de acq. rer. do. Aut ficta, & facit suos, ut l. qui scit. §. si. j. de vsur. Sed Doct. quærent, an quis malæ fidei possessor pp̄ titulū excusetur? dic, ut s. dixi, & ita limita gl. istam. Paul. de Cast.

L E X XXXVI.

- 1 *Rei uendicatione agens, qui petere, & iudex qualiter pronuntiare debeat. Et quid de libello in quo dominus non petit se dominum declarari, sed aduersarium condemnari: num iudex poterit cum eo, nil obstante dominum declarare. nu. 2. & 3.*
- 4 *Sententia super re, pro actore lata, an ad fructus, quoq; prorogetur. Et quid in absolutoria pro reo, an super re lata in fructibus pariat exceptionem.*
- 3 *Fructus si actionis iure petantur nempe rei uen. aut cond. sine causa, num tūc actio, qua petuntur cumulari possit cum actione, qua res petitur. Et ibidem regula de duabus act. an cumulari queant.*

ET ex diuerso.

§. Vbi autem. Sententia super principali ēt erronea facit ius ēt in fructibus. h. d.

- 1 Et est no. §. Nota tria. Primo in uerbo declarauit, q̄ in rei uend. petit, quis se declarari dñm, & iudex eodem mō debet pronuntiare. Idem in qualibet alia actione reali, ut l. sicuti. §. sed si quærat, si serui uen. uel mista, ut l. licet minimā, de pet. hær. p̄cedit tñ fili bellus fm Bar. in quo quis narrat se dñm, & petit reum p̄demnari ad restōnem rei, licet non petat se dñm declarari, ar. s. eo. l. j. §. si. ubi dicit, q̄ petitur res. Nam hoc ipso v̄ se dicerē dñm, & si iudex condemnaret ad restōnem rei: uideretur ipsum dñm declarare, ut C. de ord. iud. l. j. Item no. q̄ eodem errore, quo determinatur principale, v̄ determinatum accessorium in fauorē actoris, sic & in fauorem rei: nam si agit quis, & succumbit indebitē: incidit in penam, ac si debitē succubisset, ut l. qui Romæ. §. duo fratres. de ver. obl. fm unū intel. quod dic, ut ibi per Bar. & l. l. j. de cōd. inde. Sed circa primum no. q̄ro, quid si peto rem meā, q̄ possidet Titius, tñ non peto me dñm declarari, vtrum iudex in snia possit me declarare dñm? v̄, q̄ non, quia non est petitum, ut l. ut fundus. j. cōi diuid. Et quod no. per Inno. in c. ex conque. de resti. spo. Tria sunt uerum, quia licet non petierim expressē: uideor petisse tacitē, de quo est casus cum gl. Inno. in c. cū ecclesia futrina. de cau. pos. & proprietaria. ubi illi clerici petebant electionem factā eis contemptis cassari rōne iuris, & quasi possessionis quā dicebant se h̄re in interueniendo electioni, nec petebāt pronuntiare se esse in quasi possessione. Sed adducebant illud p̄ modum causæ ad primam petitionē, & tñ Papa non solum cassauit electionē, sed ēt pronuntiauit eos fore in quasi possessione, q̄ non erat principr̄ petitum. Ex quo dico, q̄ si dñs directus petijt rem emphyteuticam, quia incidit in p̄missum. non solum iudex p̄t declarare, rem ad ipsum pertinere, sed ēt rem incidisse in cōmissum: licet non esset principr̄ petitū, sed per modū causæ adductū, & ita pridie in quadam q̄one de facto pronuntiaui. Tertiō no. q̄ snia lata super re pro actore, facit ius in fructibus. q̄ intelligit gl. ēt in alia instantia. Vnde si ageretur noua rei uendi. p̄ fructibus. sufficeret ad fundandā intentionē actoris snia lata super re, & eō, absolutoria lata pro reo in re parit excep. rei iudi. in fructibus. ut l. fundi. j. de exce. Ex quo sequitur, q̄ si fructus petantur iure actionis, puta, rei uendi. vel condōne sine causa, non potest illa actio cumulari eodem libello cum rei uendi. intentata pro re, quia hæc est regula, q̄ q̄n duæ actiones sic se h̄nt, q̄ snia lata in una, facit ius in alia, uel exceptionem parit, cumulari nō p̄nt, ut d. l. fundi, & l. fundum, de except. ut plenē not. in l. edita. C. de eden. Secus si peteretur offi. iud. fm Bar. hic, & est rō vltra eum,

quia q̄n petuntur iure actionis, v̄ actor petere, q̄ procedatur sibi per utrunque, & sic, q̄ admittatur ad probandum fructus ad se pertinere, anteq̄ probet super re, vel eodem tpe, quod esse non debet, quia causa rei præcedit causam fructuum. non. n. possunt fructus pertinere, nisi res pertineat, ergo de illo primo est cogno scendum. Sed cum intentat offi. iud. uidetur petere, q̄ primo finiat causa rei, & postea per officium cogatur ad fructus, & sic nihil inordinatē petit, cætera dic, ut hic per Bar. Pau. de Cast.

§. Petitor. Qui soluit litis æstimationem cum posset restituere rem, de euictione non tenetur. Item res, quæ non possunt sine interitu diuidi, possunt peti pro parte pro indiuiso. h. d. Circa primum dictum quæritur, an saltem de euictione teneatur? glo. dicit hic, quod sic. de hoc dic, ut l. litis æstimatio. infra pro empto. Paul.

L E X XXXVII.

Qui petito. In hac actione debet reus interrogari, vtrū possideat, ne iudicium sit frustratoriu. Itē post lit. conte. tenetur possessor de culpa. h. d. usque ad fi. No. q̄ positioni criminosa est respondendum, de quo per Bar. in l. Marcellus. rer. amo. Pau. de Cast.

L E X XXXVIII.

Iulianus. Possessor qui a principio fuit bonæ fidei, & ex postfacto est malæ fidei, expensas utiles in faciendo de nouo non recuperat, sed si fieri potest, sine dispendio rei, permittitur sibi tollere. h. d. Si tamen dominus non permitteret tolli, debet expensas restituere, ut s. eo. l. siue autem. §. in repetita. si autem possessor fuisset semper bonæ fidei, locum habet l. j. proxima. Si uero semper malæ fidei, uideretur donare, ut Insti. de rer. diui. §. ex diuerso. quod dic, ut in glo.

L E X XXXIX.

- 1 *Aduocatus qui in sua causa suo duntaxat patrocinio est usus, num ab aduersario expensas, quasi alieno consilio usus petere queat.*
- 2 *Debitum frustra petit, qui quod debet, non obseruat.*
- 3 *Sententia sub conditione, an ferri queat, & an iudex possit actorem reo excipienti in expensis condemnare.*

IN fundo alieno. Ista est no. lex possessor bonæ fidei expensas utiles ope exceptionis recuperat, si petitor erat eadem facturus, uel erat uenditurus, & p̄pter illas maius pretium percepturus. Sed extra istos casus si petitor erat pauper, ut expensas non possit soluere, nisi uendat lares proprios, & possessiones parentum, non cogitur expensas reddere, sed possessori permittitur auferre cū triplici tñ modificatione, s. ne tñ ex hoc res efficiatur deterior. Itē nisi dñs uelit tñ dare, quantum esset cōsecutus ex eo, q̄ tollit. Item nisi ex hoc, q̄ tollit, nullum commodum habiturus est. nam his casibus tollere nō permittit. h. d. sunt ergo duo casus, hic expressi, in quibus recuperantur ope exceptionis. s. cum dñs erat facturus, & iste limitat in tex. nam tūc recuperant, quatenus res est effecta melior, & quatenus expendit possessor. Nam si expenderet r. s. & non efficeret melior, nisi in x. sola x. repetunt, nō plus: & eō, si expenderet x. & efficeret melior in xv. sola x. repetet q̄a non plus expendit. Ex quo no. q̄ utilitatem, q̄ sum p̄ te consecutus, non potes a me repetere, si sine damno, vel expensa consecutus sum: esset enim illud merē inuidiosum, facit l. 2. §. idē va rus. de aqua plu. arcen. quod facit ad q. j. de aduocato, vel p̄curatore, qui ducit cām suā in propria p̄sona, nec indiguit alio aduocato, vel p̄curatore, q̄ si obtineat, non possit recuperare expensas, quas fecisset in alio procuratore, vel aduocato, si ipse p̄curator, vel aduocatus nō fuisset: nā cū nihil expenderit, nihil petere p̄t. Scd̄ casus est, q̄n dñs erat uenditurus: vel est maius p̄tium cōsecutus, & idem p̄ omnia, q̄ in primo ut hic in fil. Tertius casus colligit a Tria sensu in uerbo pauperē. Nā si erat diues, v̄ nō erat paup, q̄ necesse esset sibi uendere lares paternos, teneat expensas restituere fm gl. & Bar. An autē esset uenditurus, vel aliàs facturus, vel diues aut paup, iudex hoc cōsiderabit variē ex p̄sonis & causis. Sed certē est & quartus casus, in quo p̄nt recuperari. s. cū fuit actori denuntiātū anteq̄ fierent. ut s. eo. l. aut si añ. p̄ quā supplet hæc l. fm Bar. Itē q̄d hic d̄r de abrasione, h̄t locū in his, q̄ p̄nt abradi, aliàs secus, ut s. eo. l. sinaūt. §. si. quo casu ēt si dñs sit diues nō recuperant, sed perdunt fm gl. ibi, & Bar. hic. q̄d nō placet ut ibi dixi. Ultimo de mā huius l. uide p̄ gl. Insti. de rerum diui. §. ex diuerso. & p̄ Doc. C. e. l. domum. & no. q̄ gl. mag. primo ponit practicam qualiter iudex procedet in faciendo refundi expensas in casibus in quibus refundi debent. Secundo ponit duplicē diuisionem expensarum. Tertio ponit distinctionem qualiter recuperant. scd̄a ibi, & q̄a de impensis. tertia ibi, de impensis ergo. In prima parte dicit gl. q̄ iudex interloquendo admonebit actorem, si uult habere sniam, similis admonitio fit ex parte rei, ut not. j. de action. emp. l. j. in prin. & C. loca. l. quod actorū. Si uero non uult soluere, dicit gl. q̄ cōdemnabit reum ad restōnem rei restitutus sibi

sibi expensis, & benedicit, facit in simili l. si constante. s. quoties. sol. mat. ex qua gl. no. duo. Primo, q̄ licet actor non adimpleat illud ad quod tenetur, tamen fertur sententia pro eo, q̄ est uerū, quando per illud ad quod tenetur, non erat actio suspensa, uel enfa, sicut hic: licet enim teneatur ad expensas, tamen rei uendi. habet, quia illa exceptio non contingit de directo rei uendi. secus si contingeret, & sic eam suspenderet, ut in emptore, qui petit re uenditam antequam soluat pretium, non enim debet pro eo ferri sententia, nisi pretium soluatur, cum actio ex empto sit suspensa, antequam soluatur pretium, ut j. de act. emp. l. iul. §. offerri, & sic malè ageret ante conditionis euentum, maximè cū sit in eius potestate adimplere, ut j. de ædil. edic. l. bouem. §. sub cōditione. Nec obst. quod no. Inn. de plus pe. c. j. quia loquitur in alio casu, cum agebatur ante diē, ad hoc facit, quod dici solet. frustra petit debitum, qui quod debet nō obseruat, ut no. de mutu. pe. c. j. in gl. & de elect. significasti. Secundo † no. sententiam ferri posse sub condi. intrinseca, de quo not. C. de sententijs, & inter. l. cum iud. & l. cum eorum: nam hoc est uerum. q̄ iudex potest actorem condemnare ad soluendum impensas uigore exceptionis propositæ per reum quod etiā uidetur sentire Bart. quod est falsum: nā cum proponitur aliqua exceptio concernens aliam rem, quā petitam ad excludendum actorem, non potest reus ex illa confesse qui, nisi exclusionem actoris, non autē potest uigore illius actori condemnari, ut in c. cum dilectus. circa fi. de ord. cog. ubi est casus contra hanc gl. & no. eo. ti. c. si. secus si concerneret rem petitam, ut puta, si ago rei uendi. contra te: tu excipis, q̄ tu es dñs rei: nam si non probo, tu uero assumis in te onus probandi, & probas rem ad te pertinere: ferretur pro te sententia declaratoria. sicut si principaliter egisses, ut no. j. de prob. l. circa. in gl. ord. licet de hoc sit disceptatio magna inter Inn. & Host. in c. ex conquest. de resti. spol. teneas ergo præcedentem opi. Et prædicta uera q̄ ex empto impensa opponitur ante sententiam. Sed certè etiam post sententiam in executione potest implorari iudicis officium, ut l. si. §. de pet. hær. secundum Bar. ut hic, & ibi. Paulus.

L E X XL.

Redemptores. Quod quis de suo cemento locādo suas operas ædificat in alieno, efficitur illius, in cuius solo ædificatur. Item si res, quam mulier nulliter intercedendo obligauit, uendatur per creditorem: non perdit mulier dominium. h. d. cum l. seq.

L E X XLII.

- 1 *Dominium sine traditione, quandoque transferri.*
- 2 *Dominium & si auocari speretur, dominus tamen antequam auocetur, uendi care potest.*

Siquis. Qui emit sub pacto adiectionis in diem, ante cōditionis euentum est dominus, & uendicare potest, sed post euentum conditionis ipso iure definit esse dominus, & reuertitur dominium ad uenditorem etiam sine noua retraditione. h. d. no. † casum in quo transfertur dominium, sine traditione. Alios casus ponit gl. j. eo. l. si ager, & adde quod dixi s. etiam in rub. Item † no. q̄ licet dominium speretur auocari, tamen dominus potest uendicare, antequā auocetur, uel per datur, facit l. non ideo minus. j. eo. nam speratur debere perpetuo durare, quousq; contrariū appareat, facit l. sufficit. j. de condi. ind. & l. iuris peritos, in prin. de excu. tut. Paul. de Cast.

§. Si seruus. Res aliena mihi uendita de uoluntate domini expressa, uel tacita, per illum qui habebat liberam administrationem, efficitur mea. h. d. Et not. gl. quæ dicit, q̄ habens liberam administrationem in genere uendit tacita uoluntate domini. Ex quo sequitur, q̄ illa, quæ comprehenduntur, sub uerbis generalibus dicuntur tacite comprehendendi, per quod uidetur, q̄ substitutiones speciales, ut vulgaris, & pupillaris, quæ comprehenduntur in compendiosa, quæ uerbis generalibus fit, dicantur comprehendendi tacite, quod est uerū quantum ad uerba specifica, sed quantum ad mentem dicuntur expressè, & ideo pupillaris comprehensa in compendiosa excludit matrem, de quo dic, ut l. centurio. & l. Lucius. de vulg. & pupil.

L E X XLIII.

- 1 *Hæres ex lite conte. aduersus defunctum, an condemnari possit, & quatenus.*

Si in rem. Si possessor lit. conte. decesserit, quo ad rem principaliter petitam non transit instantia in hæredem, nec condemnari debet, nisi ad ipsum peruenerit possessio. sed quo ad illa, quæ defunctus si post lit. contestata. desisset possidere, ueniebat absoluendus. ut s. l. si autem. s. posside. ita, & hæres eius, si non peruenerit ad eum possessio. si autem peruenerit, tunc ex eadem instantia uenerit condemnatus, postquam lis erat contest. contra. defunctum, ut j. eod. l. si in rem. Sed si non fuisset conte. tunc esset necessarium nouum iudicium, quia non conuenitur, ut hæres, sed ut quilibet possessor. Vnde citationes, & alij actus facti citra contestationem, nihil ualent, quo ad hæredem, ad hoc j. eo. l. si possessor, & l. de eo. §. si. j. ad exhiben. Item no. quia † si lit. conte. contra defunctum non

condemnatur hæres, nisi peruenerit ad eum possessio. Sequitur, q̄ si sunt tres hæredes, & ad unum ipsorum tota res peruenerit, ipse solus est condemnandus, & alij non. Ex quo sequitur aliud, q̄ licet condemnatur tanquam hæres propter contestationem factam contra defunctum, non tamen condemnatur pro hæreditaria portione, sed in solidum, ex quo habet facultatem in solidum restituendi. Nec est hoc inconueniens in actionibus realibus, uel in rē scriptis, nā & alias hoc uidemus in mere personalibus. ut j. cōmo. l. 3. §. si hēs. & de vi, & vi ar. l. si plures. vñ ergo hic casus pro opi. lo. quam ponit in l. 2. §. si. de præto. stipu. licet ista l. ibi non alleg. in gl. Tertio no. in eo, quod dicit, si quid ex persona defuncti dolo. & etiam potest intelligi duob. mod. Primo cū defunctus dolo desijt possidere post lit. conte. nam tunc cōdemnatur hæres, licet non peruenerit ad eū possessio. & dic condemnari ex eadem instantia uigore utilis actionis in rem, quæ competebar † defunctum. Si uero ante lit. conte. desijt dolo possidere. tunc illa utilis actio non trāsiret ad hñdem, sed daretur noua actio in factum, ut s. e. l. cum autem, & ideo nouum iudiciū oportet inchoare, & ita debet intelligi gl. maior. in fi. Secundo pōt intelligi, q̄ aliquid dolo cōmisit circa accessoria rei, ut quia dolo fructus percepit s̄m gl. quod non placet, quia tunc ēt si sine dolo uel culpa percepisset, condemnaret hæres ad ipsos, si ad eū peruenerit. Ideo pone clarius, cum defunctus post lit. conte. rē deteriorauit, quæ deterioratio uenit officio iud. ut s. eo. l. non solum. unde licet ad hñdem non peruenerit possessio, & sic nō possit ferri sn̄a contra eum super principali, ferretur super isto accessorio, quia per conte. litem, sicut erat perpetuum iudi. officium mercenarium † ipsum defunctum, licet res periret, ita, & † hæredem, ut ex eadem instantia possit condemnari, ut s. e. l. utique. Si uero lis non esset contestata, necesse esset mouere contra hæredem actionem legis Aquiliæ, quia iudicis officium non daretur contra eum, ex quo non peruenerit possessio rei principalis, ita intelligas istam subtilem, l. cum gl. sua. Paulus.

L X X XLIII.

Quæ religiosus. Si res mea facto meo uel uoluntate mea iuncta sit loco religioso, efficitur religiosa, & perdo dominiū, nec reuertitur amplius ad me, licet separetur: competit tamen mihi actio in factū contra possidentem, secus si coniuncta sit sine mea uoluntate, quia tñc nō desino esse dominus, & quandoque separetur uēdicare possum. h. d. No. ad illud quod dicunt ius patronatus non esse spirituale, sed spirituali annexum, tamen idem censetur de eo, quod de spirituali. ut in c. quanto. de iud. hæc tamen l. uidetur probare, quod debeat dici spirituale.

L E X XLV.

Fructus pendentes. Per hanc l. probatur, q̄ proposita rei uendicatione uideatur proposita etiam ad fructus pendentes, licet expresse non sint petiti, adde l. si. quæ in fraudē credi. Pau. de Cast.

L E X XLVI.

- 1 *Bonæ fidei possessor an dolum committere possit, & respectu cuius.*
- 2 *Dolus ante litem contestatam commissus, quo remedio in iudicium ueniat. Et an eo casu possessor iudicis officio cauere compellatur. nu. 3. Iudicis officium etiam contra confessum ante litem contest. implorari, ut de soluendo præceptum fiat.*

Si homo. Ista est subtilis l. & gl. non intellexit eam, legitur duobus modis in gloss. & tertio modo extra gl. Et ista uarietas processit propter uerbum conuentionem, & uerbum dolo, quæ sunt in litera, in quibus aliqui faciebant magnam uim. Secundum primam lect. h. d. possessor quia principio fuit bonæ fidei, & ex post facto malæ fidei tenetur de dolo commissio post citationem, & ante li. cont. sed si semper fuit malæ fidei, tenetur de dolo & culpa, & idem post litem contestatam. h. d. secundum aliquos. Volunt ergo isti, q̄ ante citationem non teneatur, etiam de dolo propter bonam fidem, quā semel habuit, licet superuenerit mala fides. sed post citationem ante contestationem teneatur de solo dolo. Et hoc colligebant ipsi, ex uerbo conuentionem, qua constituitur quis in mora, quo ad quid, licet in plus constituatur per contestationem. Hæc lectura non placet gl. in quantum dicit, ipsum non teneri de dolo commissio ante citationem. nam immo tenetur, ut s. eo. l. si post acceptum, ubi cauet de dolo præterito, sed in omnibus alijs placet gl. Scdm gl. h. d. si possessor fuit semel bonæ fidei, licet factus malæ fidei uere, nō teneatur, nisi de solo dolo añ contestationē litis. Sed post lit. contest. uel si semper fuit malæ fidei, tenetur de dolo. & culpa. h. d. s̄m gl. Quod autem necessario debeat sic intelligi in eo, q̄ semel fuit bonæ fidei, & factus est malæ fidei, patet in lra dū loquit de bonæ fidei possessore, & postea dicit teneri de dolo ergo necesse est, q̄ superuenerit mala fides, aliās nō posset dolum committere, & hoc operat bonæ fides præcedens, ut de solo dolo teneat, ar. s. l. l. aliās inci. l. si in aliena. sed hæc lect. non est uera, nam

nam

nam si post malam fidem fictam, q̄ sit per litem contestatam tene-
ret de dolo, & culpa, ut in fi. l. ergo iortius post malam fidē uerā
q̄ plus operat, q̄ ficta, ut patet ex l. qui scit s. fi. de vsur. & de acq.
re. do. l. bonafide. s. per q̄rium, p̄ quas pater, q̄ post malam fidē
uerā tenetur, & no. s. e. l. & ex diuerso p̄ Doct. Item quia post ma-
lam fidem uerā indistincte tenetur possessor de iteritu, sed post
fictam non, sed cum distinctione, ut s. eo. l. item si uerberatum.
§ fi. & l. illud, de pe. hær. dēt ergo intelligi hoc, in eo, q̄ semper du-
rauit bonafidei. nec debuit moueri glo. ex illo uerbo dolo. nam
1 t̄t̄ bonafidei possessor potest dolum committere respectu rei,
licet non respectu domini, secundum Iaco. But. & dixi s. e. l. non
solum. Vnde legitur tertio modo secundum Doc. Bonafidei pos-
sessor non tenetur, nisi de dolo ante lit. cont. commissio, post lit.
vero contest. tenetur de dolo, & culpa, & idem si fuit malafidei,
de quibus cauere dēt cum rem ex conuentione. i. per q̄cordiam
restituit. h. d. secundum verum intellectum. Et no. glo. pen. quā
2 tenet, q̄ dolus commissus ante lit. cont. ueniat officio iudicis ta-
men debeat nominatim implorari in libello, quod intellige, ut
dēt actor omne interesse specificare, illa uero quæ post lit. cōt.
eueniunt, non sunt in libello specificanda, licet generalr possit
officium iudicis implorari ad illa, quæ post lit. contestatam eue-
niunt. immo si non fuerit imploratum in libello potest quando
cunque lite pendente implorari, secus in his quæ ante litem con-
testatam eueniunt, ita intelst l. edil. §. item sciendum, de edil. edic.
3 quæro t̄ pro intellectu tex. & gl. si dolus fuit commissus, antequā
sit deuentum ad iudicium, utrum possessor cogatur cauere præ-
cise per officium iudicis mercenarium? Respondeo, aut non fuit
ex post deuentum ad iudicium, ut quia possessor requisitus a me
extra iudicium, q̄ rem meam restitueret, confitetur ipsam esse
meam. & vult ipsam restituere, tamen non vult cauere, & tunc
non potest iudicis officium implorari, cum illud deseruiat actio-
ni, q̄ nec est proposita, nec sperat proponi, & sic non cogetur præ-
cise, sed cautatiue, sic, quia non teneor rem recipere, nisi caueat.
Et est effectus huius, q̄ a modo periret piculo suo, nam per illam
oblationem nō constituit me in mora & hoc est uerum, cum de
dāno adhuc nō cōstat, q̄ tunc admittit cautio, ut j. de statulibe.
l. statuliber rōnē. Si aut constaret, non cogeret me recipere rem,
nisi solueret ēt interesse, ut s. eo. l. non solum, & hic in glo. pe. ple-
ne per Per. & Cy. C. ad exhiben. l. exhibitionis, ubi omnino uide,
& ita potest intelligi opinio illorum, qui dicebant an conuentio-
nem non cauere, supple nisi postea conuentio sequat. Si uero se-
cuta sit conuentio, tunc aut interuenit, etiam contestatio, & nō
est dubium, q̄ cogitur etiam præcise per officium iudi. quod per
lit. conte. est corroboratum, ut s. eo. l. utique. Aut interuenit lo-
la conuentio. i. citatio, & tunc aut interuenit aliquod aliud q̄ p̄
contesta. & pro suā h̄r, ut confessio, quia possessor post citatio-
nes, & an contestationem cōfitei rem pertinere ad actorem, &
vult restituere, non t̄ cauere & tunc per offm̄ iudicis mercena-
rium pōt cogi. Casus est hic q̄m intelst gl. Aut talis q̄fessio non
interuenit, & tūc, licet citatio sit secuta postq̄ non est scā conte-
statio, nō pōt ad hoc iudicis offm̄ mercenariū implorari. Casus
est no. in c. significāte, de appella. Ex quib. patet singularis litatio
ad l. utique. s. eo. l. nam quod ibi d̄r, ut per lit. cont. corroboretur
offm̄ iudicis, locum hēt post confessionem. vnde si possessor co-
ram iudice confitetur rem ad me pertinere, & ante litem cōtest.
res pereat sine dolo, & culpa sua, possum implorare iudicis offi-
cium iudicis, ut faciat præceptum, q̄ restituat mihi fructus, &
4 partus. Ad hoc facit l. si debitori. s. de iudi. per t̄ q̄ probatur, q̄ q̄
confessum ēt ante lit. contest. imploratur iudicis officium mer-
cenarium, ut faciat præceptum de soluendo, q̄ officium d̄r tunc
deseruire actioni nondum proposita, sed proponenda, quæ pro-
posita habetur propter confessionem, tene menti, quia sunt no.
& in his consistit subtilitas huius l. prædicta, facit l. si domus. §. q̄
confitetur. j. de leg. j. Paulus.

L E X XLVII.

- 1 Transactio quandoque largè sumitur, & tunc quid importet.
- 2 Litis estimationem qui soluit rem ab alio possessam, quomodo ac quo remedio recuperet.

Eius rei quæ. In soluentem litis æstōnem transit
dñium rei p̄sentis, uel postea q̄ sita.
h. d. cum l. seq. Bar. quas declara, ut plenè per eū in l. j. j.
proxi. & tene istas l. mēti, q̄ sunt notabiles. Et no. ēt gl.
1 secundā huius l. primæ, q̄ dicit, q̄ uerbū transactio. largè sumitur
interdum pro omni actu per quem receditur a lite, licet res nō
sit dubia, ppriè uero q̄n res est dubia. Itē no. paruā glossellā in l.
hec si res, sup uerbo ex uoluntate, & qd̄ no. Bar. p̄ eam j. de vsuc.
2 l. cum solus. Vltimo j̄ quæro quō possit rem recuperare ab alio
iste, qui soluit litis æstōnem, utrum habeat aliquam actionem, re-
spondeo, aut ipse desijt possidere culpa, & tunc habet utilē actio-
nem sine cessione, ut no. j. e. l. proxi. Si culpa, & dolo, & tunc se-

cus, nec ēt dñs tenetur cedere. ut j. e. l. is qui. cum l. seq. licet de-
beat cauere, q̄ non impediatur eum, quo minus recuperet, ut hic,
q̄ intellige de recuperatione facti, postq̄ actionem nō hēt, quod
est notandum. Item adde, q̄ si dño istam cautionem non præsti-
tisset, cum adhuc remanserit dominus rei, possit rem petere a
quolibet possessore, non obstante, q̄ receperit æstōnem p̄ iurim
in litem, ut s. de pet. hær. l. nec ullam. §. item si quis dolo, & de so-
lu. l. Stichum. §. dolo. quæ leges faciunt multum q̄ istas, licet per
nullum signentur q̄riæ. Sed solue ut dixi.

L E X XLIX.

Sumptus In. Bonafidei possessor doli exceptione recu-
perat expensas, nisi computent cū fructi-
bus. h. d. Bar. Et p̄ istam l. bñ intellectam patet, q̄ bonafidei pos-
sessor lucrati fructus industriales p̄sumptos, nā si sp̄ale est in casu
isto, ut non lucretur: ergo in q̄rium est ius cōe, ut l. j. ad munic.

L E X XLIX.

Solum. Superficies cedit solo, sine quo esse non potest. &
quod superest ex re mea, meum est. h. d. not. q̄ pars
accedit parti principali, vide s. eo. l. in rem in fi.

L E X L.

- 1 Hæres antequam rerum heredit. possessio. apprehenderit pro rebus ipsis agere potest. Et quid de pralato electo, ac confirmato. necdum tamē possessionem, aut administrationem adeptus, an pro ecclesiæ suæ iuribus agere queat.
- 2 Dominium sine traditione quib. casib. transeat.

Si ager. Solus titulus inter uiuos non sufficit ad transfe-
rendū dñium, sed requirit tradō, secus in tit. hē-
reditario. h. d. Et no. q̄ h̄s anteq̄ apprehendat possessionē
1 rerū hæreditariū pōt agere pro ipsis reb. q̄ p̄ solā aditio-
nem acquisiuit ius in eis, facit in arg. q̄ platus postq̄ est electus,
& q̄firmatus, licet nondum receperit possessionem, uel admini-
strationem ecclesiæ, possit agere pro iurib. ecclesiæ suæ, quia p̄
solam q̄firmationem acquisiuit ius, ut in c. transmissam, de elec.
& ita determinat Inno. de cau. pos. & proprie cum super. qd̄ dic,
2 ut plene no. per eum. Item no. gl. magnam, q̄ enumerat casus, in
quib. trāsferitur dñium, sine traditione, & adde, q̄ possessio nūq̄,
sine apprehensione acquiri ēt in casib. istius gl. ut no. glo. j. pro-
fo. l. cum duob. §. idem rūdit. Pōt t̄n̄ introduci per consuetudinē
ut possessio acquirat sine reali apprehensione, interueniente t̄n̄
aliquo actu corporali, ut per traditionem modicæ terræ in sinu,
q̄ actus, licet de se non operetur traditionem possessionis, quia
non est ad hoc destinatus, sicut traditio clauium: ut l. clauib. de
q̄hen. emp. t̄n̄ existente consuetudine hoc operatur, ut in c. 2. de
consue. & ibi uide per Inno. Pau. de Cast.

L E X LI.

Si in rem. Si iudicium reale, post lit. contest. transferatur
in hæredē, uenit dolo, & culpa ipsius hæredis.
Item si possessor, ante lit. contesta. dolo desijt possidere, non pōt
hæres eius conueniri utili rei uendicatione, qua poterat ipse do-
lus, sed tenetur actione in factum, quatenus est locupletior h.
d. Adde quod dixi. s. eu. l. si in rem. Pro expeditione gl. si in rem.
opp. de l. & non tantum. §. si pro emptore. s. de pe. hær. quia ea,
quæ sumunt fundamentum ab hærede, non dicuntur hæredita-
ria, q̄rium tamen hic d̄r gl. dicit, q̄ illa fuit ratio dubitandi: & iō
dic, q̄ in his in quibus finis trahit ad se principium, finis non de-
nominatur a principio, ideo non dicuntur hæreditaria, q̄ finiun-
tur in persona hæredis, ut in contrario, sed ubi finis trahitur ad
principium, sicut est in iudicijs, quia tempus sententiæ trahit ad
tempus litis contest. ut l. fructus non solum. s. eo. actus denomi-
natur a persona defuncti, & ita non obst.

L E X LIII.

Si fundi possessor. In his, quæ continentur meo
fundo una elementatione,
separatio nō permittitur. h. d. Bar. dic̄ per omnia idem, q̄ in
exp̄sa facta in seruo, ut dixi s. eo. l. sin autem. §. fi. Ad hoc, ut
habeat dubium ista l. pone casum, q̄ dominus non erat als, hoc
facturus, nec uenditurus, nec diues, vnde per actionem doli nō
poterat possessor recuperare istas expensas, q̄ erant utiles. Sed
videbatur, q̄ deberet p̄mitti, sibi auferre, ut s. eo. l. in fundo. §. fin-
ge pauperem. Sed illud est uerum in his, quæ non cōtinent una
elementatione, ut in domo, quæ licet sit in fundo ædificata, nōn
tamen elementationem recipit a fundo, secus in plantatis, & se-
minatis,

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

minatis, quæ cum a terra elemententur, quasi unum, & idē cum terra efficiuntur.

L E X LIIII.

Inter officium. Sententia lata ꝑ clientulum in reali, non facit præiudicium aduocato, ad quem in ueritate res pertinebat. h. d. Quod est verum ēt si aduocatus hoc sciebat secundum gl. & est ratio, quia cum non haberet ius ab ipso clientulo, eius scientia, uel patientia, sibi non nocet, & quia non poterat eum prohibere, aliās secus. ut l. sæpe. de re iud. per quam declaratur hæc l. cum gl.

L E X LV.

- 1 Peculium, & si adeo diminutum sit, ut nisi res una in eo permanferit, non tamen sub peculij nomine uendicari posse.
- 2 Aptitudinem quam actum, quandoque magis spectari.

Si possessor. Si ad unum ex hrdibus possessoris in solidum res peruenit, in solidum condēnatur. Item uniuersitas iuris uendicari non pōt. h. d. cum l. seq. No. gl. in l. uendicatio. quæ dicit, q̄ licet in peculio nō remanserit, nisi una res, tamen nō potest uendicari sub nomine peculij, quia licet non contineat iura in actu, continet, tñ aptitudinem, uel habitum. No. ꝑ ergo aptitudinem magis inspiciendam, q̄ actum. facit ad q. de ecclesia parochiali, in qua defecerunt oēs parochiani, si nullus est, cui possint administrari ecclesiastica sacra, utrum desinat esse parochialis, q̄ est utile, q̄a si desinit, nisi faciat se pronuntiarī rector intra annum, p̄dit eam, als secus, ista gl. facit q̄ non desinat, q̄a magis est inspicienda aptitudo, q̄ actus, uel casus emergens, de hoc dic, ut in c. licet canon. de elec. lib. vj.

L E X LVII.

Is a quo. Si duo uendicat eandem rem ab eodem possessore primo ueniēti traditur præstita cautione. h. d. Bar. & est no. in l. quam declara per ea, quæ dixi s. de pe. hæ. l. pe. & per Inn. de testi. c. ueniens.

L E X LVIII.

A quo seruus. Si super eadem re duplex est iudicium. scilicet petitorium, & noxale, si primus uincitur in petitorio, res traditur præstita cautione. Si primus in noxali, tradetur simplr. h. d. Bar. & est l. no. ꝑ eum, & est gl. ꝑceden. l. Nam illa loquit, q̄n uterq. intentat iudicium reale, hic aut unus reale, alter personale respectu eiusdem rei, interdum uero uterq. personale, & loquitur l. si quis multis. ꝑ. de nox. Item ista l. ꝑcordat in duobus cum ꝑceden. primo quia hic, & ibi, res primo uincēti traditur, secūdo q̄a utrobq. durat iudicium inter uictum, & ꝑm petiorem, licet res sit tradita primo. Sed differt in trib. quia ibi ꝑstatur cautio de defendendo uictum aduersus ꝑm petiorem, hic tantum de restituendo, quod secundo petitori fuerit solutū. Secundo quia snia lata pro secundo petitore in casu leg. ꝑceden. mittitur executioni ꝑ primum uictorem, si præstitit cautionem iuxta ea, quæ dixi in l. pen. de pet. hæ. Sed hic tñ ꝑ uictum. Tertio quia in hac l. primo uicenti in noxali res traditur simpliciter. nulla præstita cautione. secus in l. ꝑceden.

L E X LIX.

- 1 Possessor malafidei, qui possidendi causam habet, an quas facit utiles expēsas donare uideatur.
- 2 Genitiuus in oratione in iure, an dominium necessario importet.

Habitator in. Qui habitat in domo aliena dñi voluntate, quod ibi ædificat, nō facit dñi. & iō separatim poterit uendicare. h. d. Bart. añ uero quam separetur, non uendicat, sed agit, ut liceat separe, ut l. sed addes. ꝑ. si inquilinus. ꝑ. loca. simile s. eod. l. in rem. ꝑ. item quæcunque. Et adde, quod no. ꝑ Pet. & Cy. C. eo. l. 2. qui dicunt ꝑ istam l. q̄ ꝑ malafidei possessor, q̄ hēt cām possidēdi, non vñ donare expen. vtilis, sed hic non loquit de possessore, sed conductore. Item non pōt dici malafidei, ex quo hēt iustam cām possidēdi. de quo per Bar. s. eo. l. in fundo. Nota ꝑ tex. in uerbo ad eorum ædificiorum, q̄ genitiuus non significat dominium, nam istæ fenestræ, & ostia dicuntur esse ædificiorum quousq. sūt coniuncta, & tñ sunt in dñio primi dñi. ergo non in dominio dñi ut sic dicam ædificiorum, uel dñi ipsorum. de quo dic, ut no. in rubr. de nou. oper. nunt. facit quod no. gl. in l. 2. s. de orig. iuris. & de hæred. insti. l. talem. ꝑ. si. & de rel. & sump. fune. l. 2.

L E X LX.

Quod infans. Actus infantis, vel furiosi impunitus est. h. d. Pau. de Ca.

L E X LXI.

Mutius. Quod adijcitur rei cām restōnis ipsi rei cedit, sed q̄a de nouo adijcitur. ꝑtinet ad dñium materiæ. h. d. Bar. Et no. hic, q̄ carina dñi principalior pars nauis. & iō q̄cqd si-

bi accedit, tanquam fundamento sibi cedit, sicut superficies, quæ accedit solo. No. aliud est facere, aliud reficere. ut l. j. s. pen. de iti. actuque priua.

L E X LXII.

- 1 Pensiones ac uectura usuraq; num sint fructus naturales.
- 2 Pensiones ac uecturas accessiones fauorabiles dici.
- 3 Possessor malafidei re ad usum destinatum utens, an de interitu teneatur.
- 4 Pecunia ad fenerandum apta nata non dicitur, unde fit, ut illicitum usura lucrum dicatur.

Si nauis. Ista est pulchra lex. & no. malafidei possessor teneatur ad accessiones ciuiles ēt nō perceptas, sed quæ percipi honestè potuerunt, ut sunt uecturæ nauium, & pensiones domorum, sed ad usuras non perceptas non tenetur. Item fructus percipiendi dñr, non q̄ a possessore, sed qui a petitore percipi potuerunt. h. d. tota l. Et no. ꝑ pensiones. & uecturæ, & ēt uiræ non dñr fructus naturales, sed ciuiles, quia nō proueniūt ex re, sed ex industria & ꝑctu hominis ꝑ rem. Oēs aut alii qui proueniunt ex re, dñr naturales, ut hic probatur. Sed ipsorum quidam sunt industriales, ut in quib. multa uertitur industria hominis. Quidam remanent simplici noīe naturalium, & sic probat hic distinctio Bar. quæ ponit. s. e. l. ex diuerso, q̄ ꝑctior est, quam distinct. gl. Item ꝑ no. ꝑ uecturæ, & pensiones dñr accessiones fauorabiles, & honestæ. & ideo ueniunt, si non fuerunt perceptæ, sed percipi potuerunt. usuræ autem dñr inhonestæ, & ideo non ueniunt, si non sunt perceptæ, & ista est melior rō inter usuras, & uecturas, q̄ illa, quam ponit litera, ut probat. s. eo. l. fructus non solum. & patebit in sequentibus. Tertio ꝑ no. ꝑ malafidei possessor non tenetur de interitu, q̄n uti re ad usum destinatum, & ideo tenetur ad fructus percipiēdos, ꝑm lram, sed hæc ratio nō est bona. nam in casu, quo malafidei possessor tenetur omnino de interitu, ut in casu l. illud. s. de pe. hæ. negare nō possumus, quin teneatur de fructibus percipiendis. tene ergo ꝑceden. rationem. Sed gl. quærit q̄uo potest esse, q̄ sit malafidei. poss. & non teneat de interitu ēt cāliē in d. l. illud. respondet duobus modis. Primo q̄a illud uerum, q̄n sūt temper malafidei, secus si a prin. bonafidei, & ex postfacto malafidei. q̄ non placet, ut dixi s. eo. item si uerberatum. s. si. uel alr dicit glo. loquitur de illo, qui erat uerè bonafidei, uel fictè malafidei ꝑ malam fidem illius, cui successit, quæ sibi nocet. ut ꝑ. ti. j. l. eum qui. s. in hac actione. & d̄ diuersis, & temp. præscrip. l. cum hæres. Sed non placet. nam uerum est, q̄ nocet sibi, quo ad præscriptionem, & sic, ut impediatur lucrū, nō autem quo ad pœnam, ut faciat eum teneri de fructibus percipiendis. cuius ꝑrium hic d̄, argu. de reg. iur. l. qui in alterius. Dic ergo, q̄ loquitur de illo, qui erat malafidei fictè per contestationem, qui non semp tenetur de casu, sed de percipiendis fructibus. ut hic, & s. e. l. item si uerberatum. s. si. & ibi dixi. Item no. quæto tex. coniuncta gl. q̄ ꝑ pecunia non est apta nata ad fenerandū & ideo usuræ dicuntur illicitum lucrum. Ultimo no. fin. qualiter intelligatur fructus percipiendi. & l. adde l. apud Iulia. s. j. de leg. j. & quod dixi s. eo. l. fructus.

L E X LXIII.

- 1 Beneficium quod abs te habeo, aduersus te intentare possum.
- 2 Actiones reales cedi posse. Et utilem actionem, quæ sine cessione competit, ꝑ ꝑriam esse, & directè præferri, contraque uerum dominum dari.

Si culpa. Ista est notabilis lex. & refert Bar. & Iac. But. ēt reperijt, & posuit omnia, quæ ponit Dy. in c. ꝑ possessore. de reg. iur. Bar. eam examinat in l. j. & l. litis est. ꝑ pro empto. & l. in depositi. de re iud. h. d. Ei qui culpa desijt possidere, & ꝑ hoc soluit æstōnem litis, & debet dominus cedere actiones suas ꝑ possessorem. Item & sine cessione habet utilē, quam potest intentare etiam ꝑ dominum, qui nō auditur, si uellet restituere æstōnem, quam percepit, & retinere in rem. h. d. no. Et sic no. ꝑ beneficium, quod habeo abs te, possum intētare ꝑ te. In contrarium facit l. amicissimos. s. Lucius. de exce. tu. circa quod dic, ut in prædictis locis per Doc. Cedat. no. ꝑ actiones reales ceduntur. Item nota, q̄ illa utilis actio, quæ competit sine cessione est prætoria, & præfertur directæ, & datur contra uerum dominum. Pau. de Cast.

L E X LXIII.

- 1 Beneficium qui sine titulo possedit, an ad omnes teneatur fructus, an uero ad uitam necessarios restituere non astringatur.

Cum in rem. Possessor malafidei restituere dēt oēm commoditatem rei, ēt q̄ in solo usu ꝑstit. h. d. Et tene ꝑm, & tertium intellm gl. ꝑm quē intellm est hic casus de eo, quod quærit gl. in c. cum super. de cau. ꝑof. & ꝑ ꝑrie, uidelicet, utrum ꝑ ille, q̄ possedit beneficium sine titulo debeat restituere omnes fructus, uel an saltem ad illos, qui fuerunt necessarii ad uitam suam non teneatur, nam certè, licet illi, q̄ sunt necessarii ad uitam consistant in solo usu, nihilominus tenet, ut hic. & ita determinat gl. ibi, licet non ita clarè. Paulus.

L E X

- 1 *Vsuras, cum quis pro alio soluit, perinde ab eo repetit, ac sortem.*
- 2 *Fructuum compensatio cum expensis necessarijs ad quas dominus compelli poterat, actionis iure fieri possit.*
- 3 *Res sub conditione legata si interim per heredem uendatur, dominium eius in emptorem transferri. Et eundem fructus lucri facere. Et in ultimis uoluntatibus conditionem non retrahit.*

EMPTOR Qui rem uendicat, det restituere possessori illud, quod conuersum est in utilitatem ipsius actoris, & et usuras, debent tñ fructus cum usuris compensari. h. d. & intellige gloss. de usuris futuris a tpe quo possessor soluit pecunã. secus in usuris præteritis, quas possessor soluit, quia cum illis non debet compensare fructus, sicut nec cum sorte soluta. Ex qua gl. no. duo. Primo q̄ cū q̄s soluit usuras p̄ alio, p̄t eas repetere tanquam sortē. facit c. peruenit. de fideiussor. unde non prohibetur repetere et de iure canonico. Secundo no. q̄ ista compensatio fructuū nō fit cum expensis necessarijs, ad quas dñs poterat compelli iure actionis, ut sunt debita. sed cū illis ad quas compelli non poterat sic. ut s. eo. sumptus. quod est nota. sic, & in alio est dñia iuxta ea, q̄ dixi in l. plane. de pe. hær. Itē no. eandem gl. in fi. q̄ si res legata sub conditione uendat, interim p̄ hærē transferat dñiū, & emptor lucratur oēs fructus p̄ceptos quousq̄ condō existat, quia illa condō non trahitur retro in p̄iudicium possessoris, quod singl. no. Adde q̄ no. in l. sed non legato. §. j. de leg. 2. & in l. j. ad Sylla. ubi hær. q̄ in ultimis uoluntatibus conditio retrahitur in legatis, secus in hæredis institutione. ut l. hæres quandoque. de acq. hæréd.

- 1 *Verba enuntiativa per modum cause enuntiat, num dispositionem inducāt.*

§. Ancillam quæ Res data filie in peculium, p̄fēctitium post mortem patris, non est sua præcipua, sed hæreditaria, nisi peculium sit sibi legatū, vel nisi contemplatione ipsius peculi fuerit ex hæredatus. quo casu tacite legatum vñ. h. d. no. Cum primo dicto concor. l. certum. C. fa. erc. Ex ultimo dicto no. ad quod sp̄ allegatur q̄t̄ verba enuntiativa prolata per modum causæ inducunt dispōnem. Quod est verum s̄m gl. ope exceptionis, non actionis: contrarium no. in l. si locer. §. Lucius. so. ma. ubi gl. tenet. q̄ et iure actionis, de quo p̄ Inn. in c. si. de suc. ab inte. & plene per Bar. in l. ex hac scriptura. de dona. dicit tamen Bart. q̄ licet habeat actionem, & exceptionem, tamen ex hoc tacito legato non transfertur dominium, ut hic, & l. seruū filij. in prin. alijs §. si. & melius. & ibi per Iaco. de Are. de leg. j. Paulus.

Non ideo. Potest quis rem uendicare, licet dominium eius ab eo speretur abire. h. d. facit l. si quis hac l. supra eo.

A tutore. Pecunia in domo vendita reperta, nō tanquam thesaurus, pertinet ad illum, ad quem prius pertinebat. h. d. Paulus.

- 1 *Iudex in fructibus quatenus condemnare debeat.*
- 2 *Principali determinato, an iudicis officium expiret.*
- 3 *Actiones personales omnes in quibus quis ad rei restitutionem, uel traditionem condemnatus est, nisi iudicis iussu restituantur, arbitrarias dici.*
- 4 *Actiones & si quedam sint in quibus, quis ad tradendum, uel faciendum, præcisè condemnari non debeat, si tamen condemnetur præcisè tradere, uel facere tenetur. unde fit iudicis sententia necessarium, quod alijs non erat.*
- 5 *Sententia diffinitiva ab interlocutoria qualiter dignoscatur. remissuè. Et an iudex delegatus sententiam suam exequatur.*

Qui restituere. In reali fit executio iudicis officio, p̄ qd̄ manu militari res aufertur possessori, si eam hēt. sed si dolo desit possidere condemnatur, quatenus in litem iuratur. Si verò culpa ad veram litem rei. æstōnem, uel interesse, & idem in personalibus, in quibus est condemnatus ad restōnem uel traditionem rei. h. d. no. Et no. primo ibi, & fructuum omnisque cãæ cōdemnatio fit. Et et̄ p̄iuncta glossella, quæ intelligit de fructib. p̄ceptis post sn̄iam, ut iudex possit in illis cōdēnare ex suo offō. Ex qua no. duo. Primo limitationē ad l. fructus. & l. Iul. scribit. §. j. s̄. eo. in quib. dñ. q̄t̄ iudex non det condemnare nisi ad fructus p̄ceptos usq̄, ad tps sn̄iæ, nam illud est uerum, qñ cōdemnat super principali, quo casu cōdēnatio fit iudicis officio mercenario deseruiendi actioni propositæ, quod non extenditur ad tēpus post sententiam. Sed cum sententia exequitur, tunc imploratur officium iudicis, s̄nobile, per quod poterit quis condemnari ad fructus post sententiã p̄ceptos, quod singulariter no. facit l. si. de

re iudic. Secundo not. limitationem ad l. r. C. de pos. & l. terminato. C. de fru. & lit. expen. in quibus dicit, q̄ terminato principali extinguitur officium iudicis, nam illud est uerū, quo ad illa quæ euenerunt ante sententiã secus in his, quæ euenerunt post sententiã, ad quæ p̄t nouum iudicis officium implorari, quod nunquam exeat mentem tuam. Item no. fin. l. p̄ quem dicit Bar. in l. in actionibus. j. de in litem iur. q̄ t̄ oēs actiones personales in quibus, q̄s est condemnatus ad rei traditionem, uel restitutionem, nisi de iussu iudicis restituantur, dñr arbitraria, ut possit in eis iurari in litem. & hoc p̄ istam qualitatem extrinsecam, quia iudicis offō non restituitur, uelut p̄ alias extrinsecas qualitates, dñr actio arbitraria. ut inst. de act. s̄. præterea. Item no. et̄ ex isto text. q̄t̄ licet sint aliquæ actiones in quibus non debeat condemnari præcisè ad tradendū. uel faciendū, ut est in actione ex empto, si tamen cōdēnetur, cogitur præcisè tradere, uel facere. Et sic sententia iudicis facit necessarium, quod aī non erat. & idem possit dici in omnibus obsonibus facti, in quibus præstando in teref se liberatur, ut l. si quis ab alio. de re iudi. nam si cōdemnatur ad factum, cogitur ad illud præcisè, quod singulariter not. Vltimo t̄ no. gl. si. quæ multum clarè docet, qualiter cognoscatur sententia diffinitiva ab interlocutoria. Et adde omnino gl. in c. si. de appel. in cle. Item no. ex eadem gl. circa si. quæ tenet, q̄ iudex delegatus non potest suam sententiam executioni mandare, & loquor de delegato ab inferiore a principe, sed dicit gl. q̄ dēt eam remittere ad ordinarium delegantem. contrarium tenet gloss. in c. si contra clericum. de foro compet. & ibi per Inn. & Ioā. And. Bar. autem tenet istam gl. in l. a diuo pio. in princ. de re iud. & ibi plene per eum.

Is qui. Ei qui dolo desit possidere, licet soluerit æstōnē, nō tenetur dñs actionem cedere, nec sibi competit utilis sine cessione. Item potest dominus remittere q̄ eum iuramentum in litem, & ueram æstimationem rei petere, uel interesse. h. d. vñ. ad l. si a Titio. uide quod no. per Bar. in l. j. pro empto. & per Dy. in c. pro possessore. de reg. iur.

- 1 *Ius uel dominium uenditori superueniens, an uenditionem confirmet.*
- 2 *Publiciana quandoque aduersus dominum datur.*

Si a titio. Ista lex est nota. & audiui a domino Bald. q̄ homo, allegabat tēper istam l. cum l. si a Titio. de exce. rei uen. & de exce. doli. l. apud Celsum. §. si a Titio. ad unum p̄positum, & singulare. h. d. cum quis uendit rem duobus, & tradit vni primo, tempore, quo non erat dominus alteri secundo, tempore, quo factus erat dominus, præfertur primus secundo, licet dominium non fuerit in primum translatum, sed in secundum, præfertur et̄ ipsi uendenti agenti, uel excipienti. h. d. no. Materiã huius l. examinat gl. j. ti. j. l. si quidē. in prin. Et t̄ no. primo q̄ ius, uel dominium superueniens uenditori confirmat uenditionem quod est uerum, ut ipsam de nouo implere teneatur, ut l. si quis alienam. j. de act. empt. Item quantum ad hoc, ut emptor et̄ antequam sit conditio impleta, perinde admittatur, ac si implata esset, tam contra ipsum uenditorem, q̄ t̄ eum, qui habuit ab eo, ut hic ut j. de exc. rei ven. l. si a Titio. & j. de exce. do. l. apud Celsum. §. si a Titio. non aut̄ quantum ad hoc, ut superueniente dominio uenditori statim emptor efficiebatur dominus, sine alia traditione, ut hic dicit gl. & patet hic in fi. l. ibi, aduersus exceptionem dominij, quod est uerum, nisi efficiebatur dominus ex causa, quæ licita sit. ut j. si certum petatur. l. proinde. Item hæc uera, quando fuit talis contractus, ex quo debeatur euctio, sicut est uenditio. secus si non debeatur, quia tunc non confirmatur ex superueniente dominio. ut l. si seruo. j. qui. & a quibus. Cetera circa istum passum dic, ut plene no. Bar. in l. cum vir prædium. j. de usucap. & adde l. si a Titio. j. de pig. cum gl. sua, quam omnino uide. Item t̄ no. casum in quo publiciana datur q̄ dominum. nam iste primus emptor, habebat publicianam, quam intentat cōtra uendentem factum postea dominum: uel q̄ secundum emptorem in quem fuit translatum dominium, & præfertur eis, ut hic patet. Tertio no. q̄ isto casu, quando publiciana præfertur directo dominio requiritur, quod pretium sit solutum, alias secus, ut j. ti. j. l. pretio. In tex. traditus sit. subaudi, & postea cecidisti a possessione, quæ reuerfa est ad Sempronium dominum, cui successit ille Titius, qui tibi uendit, & eam alteri uendit, & tradit. unde uidebatur tibi præferendus, quia emit a uero domino, tu uero a non domino. Sed certe postquam factus est dominus, tenetur adimplere uenditionem, & ideo sicut admittetur cōtra ipsum uendentem, ut impleat, sic & contra ipsum, qui secundo emit ab eodem.

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

L E X LXXIII.

In speciali. In hac actione non cogitur quis respondere pro quota parte sit dominus, sed pro quota parte possidet. h. d. tex. cum gl.

L E X LXXIII.

Superficiario. Superficiarius habet utilē in rem prætoriam ad petendum superficiem. de hoc j. ti. si ager vectig. vel emphy. peta.

L E X LXXV.

Quæ de tota. Quod interest de toto, quod ad totum, idem de parte, quo ad partem. Ad hoc allegatur prin. Paul. de Cast.

1 Sententiam incertam admitti, sicut & libellum incertum, ubicunque res a principio, vel lite pendente aduersarij facto certificari nequit, aut ex ipsius rei natura.

§. Incertæ. Propter iustam cām ignorantia admittitur petitio partis incertæ. h. d. Et uide quod notat Inn. extra de sepul. c. certificari. & adde q̄ ubi cunq. non pōt res certificari, nec a principio, nec lite pendente pp̄ sc̄m aduersarij, vel pp̄ ipsius rei naturam, sicut admittitur libellus incertus, ita ēt sn̄a. ita potest intelligi. l. j. in fin. s. si pars hæred. pet. Si uero pendens iudicio pōt certificari, iudex debet curare, q̄ certificet. vt Inst. de act. §. curare. & nisi certificetur, non feret sententiam pro actore. ut s. eo. l. item Pomponi. scribit sibi frumentum. §. si & no. s. eo. l. 3. §. si. per gl. ita intellige gl. hic.

L E X LXVII.

Quædam. Cum quis conducit rem ab illo, qui donauit, v̄ ipsū possessionem transferre. idem si donatarius tempore donationis possidebat. h. d. Et uide quod no. p̄ Pet. & Cy. in l. cum falsā. C. de iur. & fac. igno. & de acq. poss. l. minus instructus. & no. gl. si. quæ dicit, q̄ cum quis reperitur in possessione rei & c. Pau. de Cast.

L E X LXXVII.

2 Uuæ atque Oliuæ, num fructus sint industriales. Et quid de pomis, si ex ipsis uinum fiat.

Si eius fundi. Legitur duobus modis. Primo in bonæfidei possessore. & s̄m primā lect. h. d. Bonæfidei possessor tenetur de fructib. p̄ceptis, q̄ efficiunt sibi statim, q̄ sunt a solo separati, licet non sint i horreo reconditi. Et iō tenet tunc dare. i. accipiētis facere. h. d. Et s̄m istam lect. facias uim in uerbo dare, quod est in l̄ra nam q̄rebat, an bonæfidei possessor teneatur fructus a solo separatos nōdum tñ reconditos dare dño rei. i. ipsius facere. Iul. ait, q̄ nō. q̄a non erat factus dñs. iō non poterat dñum transferre. nō tñ negabat quin essent restituendi dño. Sed Pau. j. quia fructus percepti efficiuntur bonæfidei possessoris. sed percepti dñr eo ipso, q̄ sunt a solo separati. & hoc intendit. Et dic, q̄ tenetur offō iudic. s̄m gl. Item no. s̄m hāc lectu. q̄ t̄ uua, & oliuæ sunt fructus industriales, ās per perceptionem non efficerent bonæfidei possessoris, cuius q̄rium hic uult. Sed de uuis non est dubiū, quia magna vertitur industria. de oliuis aut magis erat dubitandum, q̄a uidebantur naturales, sicut poma. Pōt dici, q̄ maior vertitur industria, q̄ in pomis, uel dic melius, q̄ oliuatter destinatur ad fructus industriales. soleum, q̄ sine industria non fit. & iō non consideratur p̄ se, sed habito respectu ad oleum. secus in pomis, q̄ ad aliū fructum non destinantur. Vñ forte secus esset in locis in quibus de pomis fit uinum. nam tunc poma censerentur fructus industriales, quia d̄r p̄siderari finis rei. ar. ad hoc le. qui res. §. mihi Romæ. de sol. & §. j. eo. l. Secundo modo legitur in malæfidei possessore. & h. d. malæfidei possessor tenetur de fructibus, ēt non perceptis si percipi potuerunt, quia pro perceptis h̄r in eius odium. Sed uere fructus dicuntur percepti, cum sunt a solo separati. h. d. coetera dic, ut no. in l. & ex diuerso. s. eo. ti.

L E X LXXVIII.

3 Posses. malæfidei de fruct. qui post rei interitum percipi potuissent, quousque teneatur.
4 Serui qui aliquandiu infirmus, apud possessorem fuerit, quatenus opera in petitionem ueniant. Et principali extincto extingui quo ad accessoria, iudicis officium qualiter intelligi debeat.

Si hominem. Si res petita, post litem contestatam perit sine dolo, & culpa bonæfidei possessoris non tenetur de fructibus, nisi usque ad tempus quo uixit. Item & pro illo tempore tenetur, quatenus perceptum fuit inspecto statu rei. h. d. & loquitur in bonæfidei possessore. nam j̄ malæfidei tenetur ēt de fructibus, qui post interitū

percipi potuerunt vsq. ad sn̄am si uixisset. s. eo. l. fructus. Itē loq̄t, q̄n post interitum non remanet actio ad pretium, ut quia penes dñm esset eo modo peritura. Si uero remaneret, ut quia eo. modo peritura non esset, quo casu per contestationem quo ad interitum v̄ in mora constitui, ut s. eo. l. Item si uerberatum. §. si. tūc adhuc teneret de fructib. vsq. ad sn̄am, ut s. eo. l. Iul. scribit. si hominem. §. j. v̄ intelligere gl. & sic ista l. limitat d. l. fructus. & l. Iul. quæ dñt possessorem teneri de fructib. rei peremptæ post lit. cōr. usque ad sententiam, nam procedunt quando post interitū remanet actio ad æstōnem, ut quia possessor erat malæfidei, uel bonæfidei, & per contestationem constitutus fuit in mora, ut dictum est ās post interitum non tenetur de fructibus, ut hic. quod tene menti. Item t̄ collige aliam limitationem, dum dicit, q̄ si seruus fuit infirmus non ueniunt opera, nisi quatenus potuit operari. ex hoc limitantur iura, quæ dicunt post lit. contest. possessorem teneri de fructibus perceptis, & percipiendis. nam uerum est de his qui percipi potuerunt, & propter sui culpa non sunt p̄cepti. secus si propter debilem statum ipsius rei, ut hic. quod singulariter tene menti. vltimo not. ex his, quæ primo dixi limitationē ad l. vtrique. s. eo. nam quod ibi d̄r, q̄ extincto principali durat officium iudicis quo ad accessoria post litem contest. est uerum de accessorijs perceptis, secus de non perceptis, ut hic ita intellige gl. pen. hic positam.

L E X LXXIX.

In rem. Ista est no. lex. h. d. rei uēdicatio non datur q̄ illum qui negat se possidere, sed si mēdatio conuincat in actorem possessio transfertur. h. d. notab. istam l. examinat gl. no. in auth. de triē. & sem. §. illud. & ibi omnino uide, & per Gui. de Cu. C. de pe. h̄r l. si. per Bar. hic. Op. de gl. quæ est in l. si duo. in uti pos. & l. naturaliter. s. nihil. de acqu. poss. & no. in l. si de vi. de iudi. distigue, aut quis possidet per alium, & tunc animo non amittit possessio, nec desinit possidere, ut l. peregre. de acq. poss. Aut per se, & tunc aut facit actum q̄rium possessioni, & v̄ delinere possidere, ut in glo. q̄ria. Aut non facit actum contrarium, & tunc non, ista est ueritas, licet hic Bar. aliter sentiat. In glo. 2. uerior opinio est, quod officium iudicis in illo casu implorabitur. Nec ob. c. significante. de app. ubi ante lit. contest. nō potest idem officium implorari, quia illud uerum, circa ea, quæ ante litem contest. & præparationes causæ, ut uidemus in citatione vt l. si. C. de exhib. re. Item in deferenda iurisdictione ante litem cōtestatam, ut c. j. de electione.

De Publiciana in rem actione. Rubrica.

¶ Dictum est s. de actione in rem directa, hic de utili. Item supra de ciuili, hic de prætoria. Paulus.

L E X P R I M A.

- 1 Publiciana quæ pro re ipsa datur, quot requirat.
- 2 Publiciana quæ agit, & si dicat aduersarium suum dominum non fuisse, non ad id probandum astringi.
- 3 Publiciana proposita si ab aduersario dominum probetur, cadet causam proponens, & proposito dominio, quod propositum esse intelligatur.
- 4 Publicianam rei que uendicationem simul num quis proponere possit.

It prætor. Iste titulus diuiditur, in quatuor partes. Nam primo loq̄t de publiciana, in qua sunt necessaria quatuor quæ ponuntur in principio huius l. vsq. ad le. si ego. §. j. Ibi secunda, in qua loquitur de publiciana q̄ datur p̄ iure incorporali constituto in re, in qua nō sunt oīa ista necessaria, ut ibi patebit. Et hoc vsq. ad §. partus. in ea. l. in qua loquit de publiciana q̄ p̄petit pro accessionib. ipsius rei, in qua s̄r non sunt oīa ista necessaria, & hoc usq. ad l. cū sponus. ibi, in qua diuersæ q̄. determinantur. usq. ad fin. ti. Itē ista prima diuidit, quia primo ponunt p̄toris uerba. Secundo ponunt expōnes ipsorum secunda incipit ibi, merito. No. ex isto prin. quatuor, quæ requiruntur in publiciana, q̄ dāt pro ipsa re, quæ postea iuriscō. exponit ordine retrogrado, incipiēdo ab vltimo, vsq. ad primum, nā primo requirit, q̄ fuerit facta tradō rei. & hoc exponit vltimo in l. eū qui. §. si. cū l. seq. Sc̄do, q̄ ex cā. i. habili ad transferēdū dñū, si tradēs eēt dñs, & hoc exponit penultimo in l. sunt & aliæ. §. j. cum ll. seq. Tertio q̄ sit sc̄a a non dño, & hoc exponitur in hac l. in §. sed cur. s̄m vñū intellm. Quarto & ultimo, q̄ res nōdum sit usucapra. & hoc exponitur vltimo in isto §. merito. Et no. hic gl. super uerbo a nō domino. Primo in eo, quod j̄ dicit, q̄ ille qui intentat publicianam, licet dicat actorē suum non fuisse dñm, non tñ habet necesse hoc probare, quia dicit negatiuē, nō affirmatiuē. quod facit

cit

L. Sunt & alia. De Publiciana in rem act. 34

cit contra doct. Inn. in c. super his. de accu. & Bart. in l. hoc iure. de verb. obl. qui dicunt, qd qñ actor fundat intentionem suam in negatiua debet ipsam probare. Sed dic, qd loquuntur qñ per negatiuam actor intendit coarguere reū, puta, qd non soluit, quod debebat. secus si nō coarguit. vt in hac gl. cogita tñ in hoc passu.

3 Secundo tñ no. ex eadem gl. qd si proposita publiciana probaretur dñium, succumberet actor, quia hoc est dñium ei quod intentat. & hoc siue probaretur ex parte rei, vt hac gl. siue ex parte actoris, & sic proponens simplr dñium bene vñ proponere directū, & vtile, vt dixi s. tit. j. l. in rem. in prin. Tertio no. ex eadem gl. qd non potest quis proponere simul, & semel publicianam, & rei vendi. quia sunt contrariae. Sed hodie ex consuetudine proponi possunt alternatiuē, dicendo rem ad se pertinere iure domini, vel quasi, & procedit libellus in c. abbate sane. de sent. & re iud. lib. 6. & ibi per gl. plene de materia istius gl. & totius titu. & per Dy. & alios. Insti. de act. §. alia. Paul.

Versi. Merito. Pro vsucapto, vel praescripto non dat publiciana, quia cōpetit ciuili actio. h. d. & hic exponitur id quod prator vlt. dicit requiri, qd res nō sit vsucapta. & no. quia gl. dicit, qd re vsucapta vel praescripta nō tolum publiciana non est necessaria, sed etiam nullo modo potest intentari, quia non competit. & adde quo dixi supra de petitione hære. l. & non tantum. §. quod si pro emptore.

- 1 *Dominium sine traditione multis modis ac casibus transferri.*
- 2 *Mentionem eius fieri dici non quod expresse dicitur, sed & quod a contrario sensu colligitur.*
- 3 *Dominium mortis causa donationis sine traditione transferri, ut in legatis.*

§. Sed cur. Legitur trib. mod. Primo vt exponat illud qd colligitur in verbo, a nō dño, a contrario sensu: nam cum dicatur in edicto pratoris, qd traditione facta a dño res vsucapitur, & competit publiciana, post vsuca. verō completam non competit, quia acquisitum est dñium, datur intelligi a dño sensu, qd traditione facta a dño etiam sine vsuca. transfertur dñium. si ergo de vsuca. dicit expresse, qd per ipsam dñium transfertur, de traditione vero facta a dño dicit tacite. Sed certe dicit iuriscon. in quantum loquitur de dño, non est necesse, qd de traditione fiat mentio, nam multi sunt casus, in quibus dñs transfert dñium sine traditione, vt legando, vel mortis causa donando, in quib. casib. non dñs transfert vsucapiendi condictionē secuta tñ traditione. i. s. m. h. d. vsque ad l. & sunt alia s. m. primū intellectum qui tangitur in glo. j. & in gl. in l. mortis. in princ. Et ex ista lect. no. duo. Primo in verbo, mentionem s. m. expositionem

- 1 dicitur qd tñ mentio dicitur fieri non solum de eo, quod dñs expresse, sed etiam de eo, quod colligitur tacite a contrario, pro quo bene facit l. prator ait. §. j. de no. ope. nun. item quia illud habetur expresse, quod facit ad multa. ad quod bene facit. C. de reuo. don. l. his solis. Secundo modo legitur sic magis nota. vt exponat verbum, traditur positum in edicto pratoris, & vult dicere, qd nō erat necesse, qd prator faceret mentionem de traditione, nā multi sunt casus in quib. per dñm transfertur dñiū sine traditione, vnde in illis per non dñm transfertur vsucapiendi conditio. & publiciana s. m. sine traditione, quia ista procedunt ad paria, vt j. de contrah. emp. l. clauibus. Et hoc est verum etiam si author nō vsucapiebat, nec habebat publicianam: nam ex legaro vel donatione cau. mor. per ipsum facta, legatarius, vel donatarius vsucapit sine traditione, quā vsucapio incipiet in persona sua. & hac lectura tangitur in l. vel mortis, in secundo ver. & in gl. l. sunt. & alia. in prin. pro qua facit l. cum sponsus. §. is cui. j. eo. quā lectu. esset no. si esset vera. Sed non tenetur, quia ex persona legatarij, vel donatarij non potest incipere vsucapio ex iplo titulo donationis, vel legati sine possessione. & ideo intelligitur tertio modo, vt loquatur de vsucapione incepta in persona legantis, vel quā vna cum publiciana sibi competens transit in legatarium sine traditione: quia sicut transfret verum dominium si esset dominus, ita, & quasi dominium, & omne ius quod habet, & idem in omnibus casibus in quibus dominium sine traditione transfertur, qui no. s. tit. j. l. si ager. & ita intelligitur l. cum sponsus. §. is cui. j. eod. Et hac lect. est vera, & tangitur in gl. l. vel mortis. in si. prima glo. Aut ergo legatarius, vel donatarius praetendit vsucapionem, & publicianam ex persona sua, ex quo incepta ex titu. legati, vel donationis, & non potest, nisi facta sit sibi traditio, aut ex persona legantis, vel donantis, qui vsucapiebat, & potest, etiā

sine traditione, ut hic. quam lect. no. & tene menti. modo intelligis gl. quā intricassent tibi caput. Paul.

L E X III.

- 1 *Dominium in reali, an per sententiam transferatur.*

Sunt & alia. Omnis cā sufficiens ad transferendū dñium, si tradens esset dñs, sufficit ad publicianam, cum tradens non esset dñs, & quā sunt illa, enumerantur plures usq. ad l. eum q. §. publiciana. h. d. Et hic est una gl. in si. istius si. l. q. disputat utrum per snām in reali transferatur dñium, & dubium stat in hoc, quia tradens non tradit rem, tanquam suam, sed tanquam recipientis, & sic non hēt animum ad transferendum dñium, sed restituendi illud, quod alterius est. vñ non uidebat transferri, ut l. 3. §. subtilius. j. de cond. ob cām. In dñium determinat glo. & benè pp. auctoritatem rei iud. de quo est casus in l. statuliber a ceteris. §. quintus Mutius. de statu. lib. de quo plenè uide, quod no. Inst. de offi. iud. §. si. p. gl. & per Bar. in l. Pōponius. §. qui iussu. de acq. poss. & eo casu, quo condemnatus non est dñs, transfertur vsucapiendi conditio, & publiciana. Et ita intelligitur hęc l. in si. & pōt idem per oīa dici in iūto. ut j. e. l. eum qui. §. si petenti. dotis noīe ēt aduerte, ga licet maritus vsucapiat: non tñ ad suam utilitatem, sed uxoris. ut l. Proculus. j. de iure dot. & l. rem alienan. de dona. cau. mor. Et uide, quod no. per Cy. in l. j. C. commun. utriusque iudicij, ubi examinat utrunq. passum de sententia, & iuramento.

L E X VIII.

Eum qui. Titulus putatiuus sufficit ad publicianam, si cut ad vsucapionem, idem de titulo lucratiuo, uel permutationis: item publiciana non est iudicium possessionis, sed proprietatis. h. d. usq. ad §. si petenti. Et no. in prin. huius l. qd ista duo conuertuntur, res vsucapitur, ergo competit publiciana, & eō, competit publiciana, ergo vsucapitur, sed hac cōuersio est a communiter accidentib. nam interdum fallit, vt gl. dicit. Item intellige principium cum furiosus vendit rem alienā, nam licet, nō ualeat uenditio: res tñ vsucapitur, si emptor ignorabat, & isto casu datur publiciana tam qd ipsum furiosum vēdētem, qd alium non dñm. Si vero vendidisset rem suam, s. m. vsucapitur pp. ignorantiam, & datur publiciana qd alium non dñm, non qd furiosum, qui est dñs, & iste est casus in l. 2. §. si a furioso. j. p. em pro. quicquid gl. hic dicat. Et idem p. oīa dicas in eo, qui emit a minore, quem putabat maiorem, ita intelligo uersi. si a minore. Si uero emisset a pupillo quem putabat adultum: dic plenè, ut no. per gl. & Bart. in l. 2. §. si quis a pupillo. j. pro empt. Paulus.

§. Si petenti. Si iūm delatum sit actori, re sibi tradita publicianam hēt: si possessori, & iurauit rem non esse agentis: sola exceptio sibi competit, & non actio. h. d. Istum §. examina, ut plenè no. in l. nam & postea, §. si. cum l. sed & si possessori. in prin. & §. si. j. de iure iu. & per Cyn. C. cōia vtriusq. i. l. j. cir. si. & uide omnino, quod no. lo. Fa. pro eius intellectu in §. item si quis postulante. Inst. de act. in 2. addi. sua.

- 1 *Auctoris malam fidem successoris uniuersali nocere, an etiam locū in dignitate successoris habeat. Et quid in successore particulari.*
- 2 *Publicianam competere posse, & si res non vsucapitur.*

§. Præter. Ad huc, qd competat publiciana requiritur bona fides. Item mala fides authoris nō nocet successoris particulari. Sed est attendere ipsius successoris bona, vel mala fides, secus in successore vñ: cuius bona, vel mala fides nocet suo autori. Itē in re empta p. seruum inspicit scientia, vel ignorantia ipsius serui, & non dñi. Item bona, vel mala fides inspicitur tpe dñi, non añ, vel post. h. d. usq. ad §. si. Ad intelligentiā istorū tex. & gl. hic positarum, uide l. Pomponius. §. cum quid. & §. si. de acq. pos. & de diuer. & temp. p. sc. l. cū hīs. & l. an virum. in prin. Item tñ quod hic dñs de successore vñ, ut sibi noceat mala fides authoris, hēt locum in successore hrdi. secus in successore dignitatis. ut no. in c. cura. de iure patr. per gl. or. Item quod hic gl. dicit, qd hodie per auth. malæ fidei. C. de præsc. lon. tem. mala fides authoris nocet successoris particulari, uerum est, quo ad p. scriptionem: secus quo ad publicianam s. m. quosdam, ga licet iura antiqua corrigantur in vno, non corriguntur in alio. Et pōt competere publ. licet res non vsucapiatur. ut j. e. l. cum sponsus. §. in vetigalib. & ita vñ tenere Roffre. in libell. de quo per gl. in c. Abbate sane. de sententia, & re iud. lib. 6. Sed hęc gl. uidetur tenere contrarium, quam plures tenent: & credo ueriores. Paul.

Versi. In publiciana. In hac actione locum sibi vendicant illa, quā in rei uendicatione. Item transit in heredem de iure ciuili, uel præ. Pau. de Cast. Nouæ prælect. in ff. vet. E 2 torio.

torio. Item competit ex contractu serui: vel alterius administrato-
toris. h. d. vsq. ad s. prætor.

- 1 *Publiciana, ut competat traditionem fieri ex eodem titulo, quo contractum esse dicitur necesse.*
- 2 *Fidem bonam in contractu emptionis duob. temporibus inesse debere, in alijs contract. non.*

Versi. vt igitur. Ad hoc, vt tradō pariat publicianā, requirit, q̄ sit facta respectu eiusdem tituli. Item q̄ p̄cipiens tpe tradōnis in q̄ctu emptionis sit bonæ fidei, & ēt tpe q̄ctus. Nec refert, an fiat tradō emptori, vel hæredi suo, an q̄ctum, vel post. Item non est necessaria solō pretij, ut hæc actio competat. h. d. vsq. ad l. siue aut. s. item si h̄reditatem. & not. 1. q̄ quod primo dixi. l. vt requiratur, q̄ tradō fiat respectu eiusdē tituli, aliās non competeret publiciana, & istum passum multum subtrahit, & plenē per Bar. examinatur. in l. cum solus. de vsuca. vbi omnino vide. In dubio aut̄ p̄sumitur facta respectu eiusdem tituli. vt no. s. ti. j. l. q̄dam mulier. Item q̄ not. q̄ in q̄ctu emptionis requiritur bona fides duob. tporib. s. tpe q̄ctus, & traditionis, in alijs autem q̄ctib. sufficit tps contractus. & quæ sit rō diuersitatis, dic. quod vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: & ad hoc alleg. de quo dic. vt in gl.

L E X XI.

Siue autem.

§. Item si hæreditatem. Emptor hæreditatis p̄ re in h̄reditate inuēta habet publicianam. h. d. Quod est intelligendum, sibi tradita re, s̄m gl. aliās enim vendendo hæreditatem non videtur qs vendere, nisi res hæreditarias. Pau.

§. Si duobus. Iste est no. s. cum gl. sua. In duob. emētib. ab eodem non dño potior est q̄dō illius, cui res primo tradita est. Sed si emerint a diuersis, & inter se agāt: potior est q̄dō possidentis. h. d. Et per istud s̄m dcm̄ q̄dam mali tiosi aduocati mota lite q̄ clientulum in publiciana, videntes q̄ ipse nō hēt titulum, & oporteret eum succumbere, faciūt ip̄m rēgrere titulum a quodam c̄xneo, vt excludat publicianā, sed ista fraus non p̄dest acquisitioni tituli s̄m Bar. hic. Nā ex titulo nō p̄t procedere vsucapio, cum sit malæ fidei: ergo nec competit publiciana, vnde non p̄t se tueri aduersus publicianam, de hoc tex. cum gl. C. mandat. l. per diuersas. & tetigi s. de peti. h̄r. l. si & rem, & pretium. Vltimo no. gl. hic magistram, & signa eam, quia no. est, quis. s. dicatur non dominus.

§. Hæc actio. Pro re, quæ non vsucapitur, non dat̄ publiciana. h. d.

§. Si seruus. Pro re empta p̄ seruum hæreditarium, siue ex cā peculiari, siue nō, competit h̄rdi publiciana, & p̄ re empta p̄ seruum municipij cōpetit ipsius municipib. h. d. cum l. seq. Illud q̄d̄ d̄r de seruo h̄rditario, licet quo ad publicianam nō referat, an emerit ex cā peculiari, uel nō, q̄a vtroq. calu compe. h̄rdi, post aditam h̄rditatem, tñ quo ad acquisitionem possessionis, & inceptionem vsucapionis bñ refert, q̄a qñ emit ex cā peculiari, statim q̄rit possessionē h̄rditati iacenti, & statim incipit vsucapio. Sed cū ex cā nō peculiari, non acq̄rit possessio h̄rditati iacētī, cum non hēat animum, nec incipit vsucapio, nisi h̄rditate adita, & ex tūc hēt h̄rs publicianā, hoc p̄bat in l. q̄ a seruo. de act. & ob. licet gl. ibi sentiat afr. ita intelligit l. si. s. fi. de vsuca. licet prima facie uideat̄ dicere q̄rium. Sed expone, ut ibi in gl. quæ melius dicit, quàm illa, quæ est hic. Pau. de Cast.

L E X XIII.

Si ego. Si de voluntate emptoris res alteri tradatur, animo donandi competit sibi publiciana. h. d.

- 1 *Seruitutes causam discontinuam habentes longo tempore. an præscribantur. Et an in eis, quasi civilis possessio cadat. s̄ nu. 3.*
- 2 *Seruitutes quandoque ex titulo traditionis, a non domino factæ quandoque ex patientia veri domini præscribi.*
- 4 *Scientiam atq. patientiam veri domini pro titulo, ac traditione haberi. Et in præscribendo seruitutes, quæ differentiam sit inter personales, ac reales.*
- 5 *Seruitus habens causam continuam, an discontinuam, quæ sit, remissuē.*

§. Si de. Pro seruitute personali, vel reali, secuta traditione publiciana h. d. Et intellige quando talis seruitus præscribit̄, aliās non competeret. ut s̄. eo. l. si autem. s. hæc actio. Qualiter autem præscribatur: uide plenē per Cyn. in l. j. & 2. C. de seru. & aqua. & sine illis, q̄ ibi dicit non potes istum s̄. intelligere. Item per istum tex. fundat Bar. opinionē Pet. & Cy. & ēt suam q̄ gl. l. q̄ t̄ seruitutes, licet habeant cām discontinuā, tñ præscribantur: quia cadit in eis quasi possessio civilis cum debeantur personæ, q̄ hēt animum possidendi, secus in realibus, quia cum debeantur rebus q̄ non hēt animum possidendi, nō cadit in eis quasi possessio ciui-

lis. utl. foramen de serui. vbi præd. de quo dic. vt not. per Pet. & Cy. in d. si. de præsc. long. temp. melius in l. corruptionem. ia. 3. q. C. de vsuca. vbi plene etiam casus in gl. & per Bar. in l. iusto s̄. non mutat. de vsuc. vbi ponitur opi. in glo. q̄ vsufr. non præscribitur. Item no. dum tex. dicit. de seruitutib. cōstitutis per traditionem, vel per patientiā, nam t̄ subtiliter hoc intendit dicere, q̄ interdū quis præscribit seruitutem ex titulo traditionis factæ a non dño, interdum per patientiam veri dñi. In primo pone exemplum, q̄ Titius in domo, vel fundo tuo constituit mihi seruitutem per pactum & tradidit, quæ traditio qualiter fiat. h̄r j. de seruitutibus. l. quoties. & j. de vsufr. l. 3. s̄. dare. & aduerte, quia isto casu cū præscribens habeat titulum, nō requiritur in præscriptione scientia, vel patientia veri dñi, vt probatur hic subtiliter intelligendo, dñi postea subdit de p̄scriptione, quæ currit per patientiam dñi, & sic ponit ista tanquam diuersa, hoc ēt probatur in l. si. s̄. fi. C. de præscri. long. temp. referendo finem ad præce. & hoc sentit Pet. C. de serui. & aqua. l. 2. in 7. q. licet ibi gl. videatur sentire contrarium, dum r̄ndet ad illam l. si. Sed quod dixi, verius est. Et t̄ dico q̄ isto casu siue seruitus sit personalis, siue realis præscribitur longo tēpore. vt d. l. si. in hoc tñ est dñia, quia seruitus realis præscribitur indistinctē decennio. vt j. de serui. l. si hæres diurno. Sed ibi gl. sentit q̄rium. Vnde melius est dicere, q̄ utraq. præscribitur. x. annis inter p̄ntes. & xx. inter absentes. & est casus in l. si cut. C. de serui. & aqua. & l. 2. eo. tit. Si t̄ verò præscribens non habeat titulum a non dño, tunc præscribit ex scientia uel patientia veri dñi, quæ pro tit. & traditione h̄r, & est tunc necessaria ad p̄scriptionem, ita debet intelligi, & limitari d. l. 2. Sed isto casu dñia est inter reales, & personales, quia reales præscribuntur longo tempore, vt in d. l. 2. personales vero, vt vsufruc. non, quia cum sit pars dñij, & maius uertatur præiudicium, quàm in realibus, nō præscribitur sine uero titulo longo tempore: nam patientia non est uerus titulus, sed fictus, unde requiritur, tunc tps longissimum ex. ann. sicut in p̄scriptione rei, quæ currit sine titulo, ita tenet Pet. in d. l. 2. Et aduerte, quia isto casu cum præscribens non habeat titulum in vsufr. non habebit publicianā in qua requiritur titulus, vt l. j. in prin. s̄. eo. secus in realibus in quibus patientia h̄r pro tit. & hoc ēt subtiliter colligitur ex isto tex. nam dum primo loquit̄ de vsufr. non dicit nisi de vsufr. tradito, quia tunc præscribens habet titulum. Sed cum postea loquitur de seruitutibus realib. dicit siue per traditionem constitutis, siue per patientiam, & ēt dico, q̄ in realibus quando quis non habet uerum titulum a nō dño, non sufficit ad præscribendum scientia possessoris non domini, sed requiritur scientia domini, & ita debet intelligi. l. j. C. de serui. & aqua. secundum tertiam lect. positam in si. gl. uide ibi Bar. tene menti prædicta, quia subtilia, & no. sunt sine quibus ēt intelligi non poterat iste s̄. medullitus. Quid t̄ autem si seruitus habet cām continuam, uel dico discontinuam: dic per duas r̄las quæ ponuntur per Bart. in d. l. 2. C. de serui. & aqua. uide text. per quem probantur in l. foramen. j. de serui. urba. præd. Paul.

- 1 *Vitium principali inherens accessorio non inherere. Et usucapio. s̄ præscrip. quo ad suos effectus uariē se habere.*
- 2 *Distrahendi uerbum ad quid referatur.*
- 3 *Præscriptionem, quæ sine titulo speciali procedit, sola malæ fidei superuenientia interrumpi.*
- 4 *Possessor bonæ fidei partum suam non facit, licet fructus suos faciat.*

§. Partus. Hic est tertia pars tituli in qua tractat̄ de pub. quæ competit pro accessionibus rei, & primo loquitur de accessionib. quæ ad tempus coniunguntur cum re, & postea naturaliter disjunguntur de sui natura, vt est partus ancillarum. secundo de accessionib. quæ de sui natura semper debent esse coniunctæ, sed aliqñ causaliter disjunguntur, & de his loquit̄ versiculus idem ait in q̄dibus, cum seq. usque ad si. l. & iste s̄. partus. reputatur difficilis, & hoc intēdit. Pro partu ancillæ futiua, & partu partus cōcepto penes bo. fid. possessorem, siue nascatur propriē penes eū, siue non propriē nascatur, sed de vētre sit exfectus, competit publiciana, quia præscribitur non obstante uitio matris, dummodo bon. fid. possessor penes quem conceptus est successerit titulo particulari, non v̄i. Item dummo non superuenerit ibi mala fides ante vsucapionem completā. h. d. vsque ad s̄. idem ait. Nota ergo primo. q̄ uitium rei non impedit vsucapionem partus, t̄ sic uitium in principali nō est in accessorio, quod habet initium in persona bonæ fidei possessoris, magis enim inspicitur persona sua: q̄ uitium rei principalis. Item no. q̄ in ista p̄scriptione aliquando requiritur minus, in alia aliqñ plus, minus requirit̄, quia aliqñ procedit sine tit. speciali, nam licet quis habeat titu. in matre, non tñ habet in partu. ut gl. hic dicit. Sed vsucapitur titulo gñali pro suo. Secundo quia vsucapit̄ sine possessione, quod patet dum hic d̄r, si natus est penes aliū, quàm penes bonæ fidei possessorem matris. Et in his duob. dic. quod titulus, & possessio quos quis habet in matre causant vsucapionem, & publicianam in partu. Aliquando uero requiritur plus

plus, quia p̄scribens dēt esse bonæ fidei toto tpe p̄scriptionis. Sed in alijs sufficit, q̄ tpe p̄ctus, vel tradōnis vt s̄ eo. l. eum qui. §. pen. & si. & l. seq. Et est rō, q̄a cum vnū sit pro vsucapiente, q̄a vsucapit sine titulo, aliud incipit p̄ eum, q̄ dēat esse sp̄ bonæ fidei, & in oib. his p̄miscue capio p̄criptionē pro vsucapione. Vltimo de materia istius §. q̄ tangit in gl. pe. vide plene, p̄ gl. & Do. C. de fur. l. ancillæ. de alia uero materia, q̄ tangit gl. fi. q̄ non est ppria istius §. Sed ideo, gl. ipsam adducit, quia tex. hic dicit incidenter, & h̄s est successor uitorum defun̄ti, dic de ipsa materia in l. Pompo. §. cum quis. de acq. poss. per Bar. in l. an uitorium. & l. cū hæres. de diuer. & temp. p̄scr. In tex. distracta. p̄no. q̄ uerbum distracta. intelligitur, & refertur ad venditionem, non ad alterum titulum, q̄d tenementi pro statutis. Item no. ad q̄ semper alle. iste tex. in uers. si modo & c. q̄ p̄ p̄scriptio, quæ currit sine titulo speciali interruptitur per solam superuenientem malam fidem, secus i ea q̄ cum titulo procedit, ut l. pen. de vsucap. trāsformanda. Ad primum facit l. ancillam. pro suo. Item no. q̄ bonæ fidei possessor non facit partem suam, licet faciat fructus suos. Ratio ponit in l. in pecudum. j. de usufr. Paulus.

1 Inuis idem de accessorio, seu additamento, quod de principali.

§. Idem ait. Pro his, q̄ accedunt rei tanq̄ pars p̄petit publiciana, licet ille qui agit sit dñs totius dñi, modo sint ab illa re separata, & non desierint esse primi dñi, sed si p̄ accessionem desierint esse primi dñi, & facta sunt eius, cuius est totum, illa actione petuntur, qua petit totum. qui h̄t Publicianam in solo h̄t et eā pro superficie, q̄ in solo p̄struxit. Itē eō, q̄ h̄t in superficie, h̄t eam in solo, & superficie directam. h. dicit vsq̄. ad fi. l. Et ponit duo exempla. Primo in his q̄ per accessionē non desinunt esse primi dñi, nec efficiuntur eius, cuius est totū, sin̄ iniunctis edib. & in iniunctis statuæ, q̄ intellige per applum-bationem, licet gl. dicat per ferruminationem. Sed non placet, q̄a tūc idem esset, q̄ in casu quem statim dicam. Itē vnū exēplum ponit in his, q̄ per accessionem desinunt esse prioris dñi, ut in eo quod accedit per alluuiōnem. Nam illud petit eadem actione cum toto, ut in uers. q̄ tñ. Ex t̄ quo no. q̄ idem iuris est de accessorio, uel additamento, quod de principali, & ad hoc allegatur p̄ Old. facit l. inter socerum. §. cum inter. de pac. dotalibus.

L E X XIII.

Cum sponsus. Donatio facta per sponsum sp̄sæ ualeat, & Publicianā parit quæ prodest ad excipiendum, & ad agendum etiam p̄ donatorem. h. d.

§. Is cui. Fideicommissarius vs̄ h̄t publicianā q̄ competit defuncto, licet nondum apprehenderit possessionem illius rei, pro qua competebat. h. d. Secundum verum intellectum, idem est in hærede & legatario, licet gl. videatur hic facere dñiam, vt patet. s̄. eod. l. j. in fi. cum l. seq. & ibi dixi. Si uero defuncto non competebat Publiciana, non posset hæres, uel legatarius ex persona sua incipere vsucapere, nec Publicianam habere, nisi possessionem apprehendisset, ut dixi in d. l. j.

- 1 Emphyteuta alijsue utile dominium habens, directum nunquam p̄scribit. Et pro utili dominio a non domino empto, quæ detur actio.*
- 2 Feudum Baroni à Rege concessum si ab alio possideatur, ius eius quo ad Baronem, non quo ad regem p̄scribi potest. Et ideo ad p̄scriptionē utilis dominij naturalem solam sine ciuili possessione satis esse. nu. 3.*

§. In vectigal. Pro utili dñio p̄t competere Publiciana, licet quo ad directum dñium sit imprescriptibilis, pro eo uero quod est imprescriptibile, Publiciana non competit. Item non solum datur pro toto, sed et pro parte rei. Item datur illi qui et momento possidet. h. d. vsq̄ ad fi. No. t̄ in hoc §. in uectigalibus. q̄ emphyteuta, vel alius h̄s utile dñiū nunq̄ p̄scribit sibi directum, de hoc in l. malē agitur. C. de p̄scri. xxx. ann. Secundo no. q̄ pro utili dñio empto a non dño dat hæc actio, & est rō, quia potest p̄scribi, & iste est uerus intellectus huius §. quem declara. vt plenē no. per Bart. in l. si finita. §. si de uectigalib. de dam. ifec. Ex quo patet, t̄ q̄ si qs fuit in possessione vnus castri, quod tenebat in feudum a Rege per quendam Baronem, licet ille qui possidet non p̄scribat quod ad Regem, tñ p̄scribit ius illius Baronis, & ante completā p̄scriptionem dat sibi Publiciana pro illo iure, hoc uult iste §. Ex t̄ quo sequitur aliud, q̄ ad p̄scribēdū utile dñiū sufficit possessio naturalis siue ciuilis, nā dñs directus est ille, q̄ ciuili possidet, feudatarius, vel emphyteuta naturalis, & tñ ille qui est in possessione iuris emphyteutæ, vel feudatarij p̄scribit, & idem esset i usufructuario. Sed ad p̄scribēdū directū dñiū non sufficit naturalis sine ciuili, vt not. p̄ gl. ord. in l. j. in fi. mag. gl. C. de iu. emph. & l. acquiri. §. si. de acq. rer. do. & per Bar. in l. 3. s. ex quo. de acq. poss. tene menti p̄dicta.

L E X XV.

1 Solemnitatem extrinsecam non p̄sumi, sed probari debere.

Q Væcunque. Omnis cā iusta ad acqrendum Publicianā, si tradens non est dñs, secus si non sit ordinata ad translationē dñij, licet de se sit iusta. Itē non sufficit, q̄ sit iusta, nisi p̄bet et, q̄ solennis sit. h. d. Et t̄ no. si huius l. qui sp̄ alleg. ad hoc, q̄ solennitas extrinseca nō p̄sumitur, sed dēt probari p̄ illum, qui all. de quo uide per Bar. in l. sciēdum. de ver. obl. In p̄rium facit l. ab ea per te. j. de prob. & adde, quod no. in l. j. C. de fideiuss. & iure hastæ fiscal. lib. x.

L E X XVI.

1 Procurator uendens rē domini uoluntate atq; mandato, quatenus emptori teneatur. Et an dominus in procuratoris p̄iudiciū mandatū reuocare possit.

Siquis prohibuerit. Ista est no. l. pro re uendite dñi, competit Publiciana, licet p̄ ipsius prohibitionē tradiderit. Item damnum q̄ talis procurator sensit p̄ factum dñi potest ab ipso recuperare. h. d. No. ergo, t̄ q̄ cum procurator uendit rem de mandato dñi est obligatus ad p̄ficiendū uenditionem, & ad tradendum rem. Item not. q̄ dñs tunc non p̄t, sibi prohibere, q̄ rem non tradat, postq̄ obligatus est. Ex quo sequitur, q̄ dñs non p̄t reuocare mandatū extraiudiciale in p̄iudicium procurat. de quo dic plene per Cy. C. mand. l. si mandato. & per Bar. in l. si ante. iudi. Sol. Item no. q̄ non potest aliquis prohibere alicui, q̄ non faciat, quod facere tenetur, & adde l. mā datum distrahendarum. j. manda.

L E X XVII.

Si seruus. Pro re empta per seruum fugitiuum p̄ alium malē possessum competit Publiciana, licet per traditionem sibi factam dominus non acquisierit possessionē. h. d. tex. cum gl. sufficit ergo traditio facta seruo. Paulus.

L E X XIX.

Paulus. Publiciana non datur p̄ dñm, quia nec naturalis, nec ciuilis ratio dicit, ut per ipsam possit res a uero domino auocari. h. d. cum l. sequ. fallit, tamen in quibusdā casibus, hic no. in gl. quam uide. & signa.

Si ager uectig. uel emphy. pe. Rubr.

L E X PRIM A.

- 1 Prædium a ciuitate locatum uectigale dici, a priuato emphyteuticum.*
- 2 Dominij appellatione simpliciter prolata, quid proprie ueniat. Et emphyteuta p̄sionem non soluente, an ab extraneo de nō soluto canone opponi queat.*

A Gri. Ille qui conducit rē in p̄petuū, vel ad lōgū tps, licet non sit dñs directus. h̄t tñ uilē rei uenditionē, tam p̄ exneum possessorem, q̄ p̄ directum dñm, dummodo in solone pensionis, ubi non defecerit. h. d. totus titulus. Et loquit̄ de illo, qui conducit a ciuitate: idem si a priuato, nā primo casu, d̄ p̄diū uectigale, sc̄to emphyteuticū. Item licet loquat̄ de eo, q̄ p̄ducit, idē est in eo, q̄ emit reueruato uēditori directo dñio cū solone certæ pensionis, nā talis h̄t uilē dñiū. Ad hoc de rest. spol. c. olim. Et idem est in eo, qui in fundo alieno de uolūtate dñi ædificauit, nam directum dñium ædificij pertinet ad dñium soli, uilē uero ad ædificatorem, ut j. de superfic. l. j. Itē t̄ no. tex. cum gl. in §. q̄ in perpetuum. q̄ cum loquimur de dñio simp̄r, intelligit̄ de directo, h̄nde allega. q̄ ueba sunt accipienda in potiori significatu, & adde ad istum §. l. fin. C. de loca. p̄dio. ciui. l. xj. Item not. gl. in l. 2. quæ dicit, q̄ licet emphyteuta nō soluat canonē. tñ exneus possessor non p̄t sibi de hoc opponere. Similis gl. est s̄. de rei ven. l. fructus. in fi. Circa quod uide Gul. de Cug. C. de rei vend. l. solennibus. & in Spe. de loca. §. nūc aliqua ver. 6. Et per Bar. in l. indebiti. §. sed si nummi. de cond. ind. Item ad illud, q̄ dicit gl. in l. fi. de nō modico tpe q̄tum dicat nō modicū. uide p̄ Dy. in l. cond. §. institutu. de leg. 2. & p̄ gl. in cle. monasteriorū. de reb. ecc. nō alie. in cle. sufficit. Nō modicū. i. decē. Paul.

Finis Libri Sexti.

LIBER SEPTIMVS.

De usufructu. Rubrica.

- 1 Seruitutes personales quot sint. Et pro usufructu quæ remedia competant.*
- 2 Iura quæ proprie seruitutes non habentur qua ratione uendicentur.*

¶ Continua rubricam, ut in gl. no. tñ q̄ de uendicatione usufructus non tractatur principaliter in isto titulo, licet glo. videatur innuere, sed in ti. si usufr. pe. iuriscon. tñ plures titulos posuit, ut materiam istam declararet. t̄ Sed quæro sunt seruitutes personales? dic, ut j. e. l. si quis binas. & ibi dicam. & e. ti. in rub. per Cyn. Pau. Cast. nouæ. præle. in ff. vet. E 3 Secun-

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

Secundo q̄ro, q̄ actio p̄petit pro vsufr. dic, q̄ triplex p̄t p̄petere, s̄ p̄fessoria, q̄n̄ plene acq̄situs est. & ista dat̄ q̄ oēm turbat̄, ut j. si vsufr. pet. uti frui. §. vtrū. Et no. j. eo. l. cuiuscunq. §. j. Itē Publiciana, q̄n̄ nondū plene est acq̄situs, sed acq̄rit, ut q̄a p̄scribit̄ p̄ traditionem factam a nō dñō, uel p̄ patientiā dñi. & ista s̄ist dat̄ q̄ oēm turbantem, excepto tñ dñō, ut s̄. ti. 2. l. si ergo. §. j. diuncta l. penu. & si. Tertio p̄t p̄petere actio ex q̄ctu, puta, q̄n̄ nondū est acq̄situs, nec acq̄rit, q̄a q̄s non est in quasi possessione ipsius, fuit tñ p̄missus, & tunc agit ex q̄ctu. Et de ista actione dic, ut singl̄ no. C. e. l. corruptionem. Ultimo q̄ro qualr̄ v̄dicatur alia iura incorporalia, q̄ nō p̄nt p̄prie dici seruitutes, ut iurisdic̄tio, vel ius, q̄ q̄s hēt in p̄bēda, vel b̄nificio, dic, q̄ p̄ quasi p̄fessoriam ad s̄istitudinē seruitutum, ut no. per Inno. in c. inter quatuor. de maio. & obe.

L E X P R I M A.

- 1 *Vsusfructus nec dum ab usufructuario cautione præstita, num usufructus dicatur. Et an huiusmodi cautio remitti queat.*
- 2 *Fundamento sublato, & quod super edificatum est tolli.*

VSUSFRUCTUS. In hac l. ponit̄ diffinitio vsufr. fructus continens genus sp̄m, & dñiam. Genus est, dum dicit, q̄ est ius. i. seruitus, s̄m̄ glos. quod no. q̄a omnis seruitus, ius est in re, hoc aut̄ verbum ḡnale est ad oēs seruitutes. Item sp̄m̄ continet, dū dicit, vsufr. nam hęc sp̄s seruitutis diffinitur hic, nō alia, sicut dī in ista, hō est animal rōnale. Itē continet quatuor dñias, prima ē in alienis rebus, ad dñiam iuris q̄ quis habet in re propria, quod nō p̄t dici seruitus, ut j. si vsufr. pet. l. uti frui. aliquando tñ ius utendi, quod quis hēt in re propria, licet proprie non dicatur vsufr. formalis, sed causalis, tamē reperitur interdum, q̄ hēt naturam formalis, ut est casus no. inf. de vsufr. accre. l. inde Neratius. §. j. cū l. seq. Sc̄da dñia est, dū dicit, vtendi, ad dñiam iuris, quod hēt creditor in re pignorata, q̄ non est ius vtendi, sed retinendi, ut gl. dicit. Tertia est, dum dicit, fruēdi, ad dñiam iuris, quod hēt vsurarius, qui p̄t vtī, & non frui, q̄ in plus se habet. Quarta, dum dicit, salua rerum s̄bā, quod exponitur tribus modis in gl. prout ponitur ad dñiam iuris, quod hēt emphyteuta, quod est ius ipsius s̄bā, cum habeat dñium utile. Sed vsufructus est ius separatū a s̄bā, & hęc est satis bona, uel sic vult dicere, est ius in s̄bā. i. in re, sine qua esse non potest, & secundum istam bene continuatur l. seq. non tamen p̄t dici tunc dñia. Tertio ut velit dicere, q̄ vsufructuarius debet cauere de cōseruādo s̄bā. i. proprietatem. Et secundum istam talis cautio est s̄bā vsufr. cum ponatur in diffinitione in qua sola substantialia ponuntur, & t̄ ideo, nisi præstetur non dicitur vsufr. sed hoc reprehendit gl. & bene, de quo dic, ut no. C. eo. l. vsufruct p̄ Cy. licet ergo sit præstanda, potest tamen dici usufructus sine ipsa. Sed quæritur in gl. an possit remitti hęc cautio? dic, quod per testatorem, per hæredem vero, ad alium dominium proprietatis sic, ut hic in gl. & C. eo. l. j. Sed in contrarium facit l. conuenire. de pac. dota. Sol. dolus futurus non potest remitti expressē, sed tamen sic: ut s̄. de pac. l. si unus. §. illud. Duas aliās q̄, circa hanc cautionem habes expeditas. in tex. & glo. j. eod. l. si cuius. in prin. & §. j. Ultimo t̄ no. in l. 2. q̄ sublato fundamento tollitur etiam, q̄ in eo fundatur. facit de excep. rei iud. l. legi. & quod vi. aut clam. longe. l. ista sunt ll. Oldra. Vel exone illa uerba, salua rerum substantia. secundum ea, quæ dicam j. eo. l. vsufructu legato.

L E X I I I.

- 1 *Vsumfructum legandi modus, & item iura tradendi incorporalia. nu. 2.*
- 3 *Proprietates inutiles esse non debere. Et num quis operas suas in perpetuum locare possit.*

OMNIUM. In hac l. quinque facit Iuriscon. Primo dicit ex quib. causis constituit̄ vsufr. & respondetur, q̄ in contractibus, & in ultima uoluntate. Secundo qualiter tradatur cum sit ius incorporale, & respondetur, q̄ non potest proprie tradi, sed fingitur tradi, cum quis inducitur in possessionem rei. Tertio in quibus rebus consistit, & respondetur, q̄ in mobilibus, & immobilibus. Quarto quæ sit eius natura, & respondetur, q̄ non est ius perpetuum, sed certis modis sit, ne proprietatis sit inutilis. Quæ dicit de vsufr. extendit ad usum. h. d. total. Nota t̄ primo modum legandi vsufr. l. q̄ hæres det, & q̄ alijs quærat̄ ius per istum tex. cum habeat percipere de manu hæredis, secus si directo legaret, q̄a tunc quæretur ius sine traditione, sicut in legato rerum corporaliū, ut j. quemad. seruit. amit. l. partem. §. si. & s̄. de pub. l. j. §. fina. Sed certe credo, quod etiam primo casu cum mandat hæredi, q̄ det, acquiratur ius sine traditione, sicut in fideicommissis, quæ fideicommissarius habet percipere de manu hæredis. Iuxta no. in l. in ter omnes. §. qui satisd. cog. & tamen acquiratur dominium sine traditione, ut C. communia deleg. l. j. & l. j. de leg. j. Secūdo no. t̄ modum tradendi iura incorporalia. s̄. per inductionem in possessionem rei corporalis, & per patientiam, & in iuribus propa-

nis. Quid autem in iuribus spiritualibus, an debeant tradi p̄ istū modum? vide plene per Inno. in c. literis. de restit. spo. ubi allegat istum tex. Item t̄ no. proprietates non debere esse inutiles. Et ar. q̄ non ualeat legatum inutile proprietatis, puta unius turris antiquæ, in qua nulla est habitatio, nisi pro muribus, ut hic, & l. Meuius. §. j. de leg. 2. & de leg. 3. l. qui concubinā. §. q̄ ortus. & de leg. j. l. generaliter. In contrarium facit quod no. j. eo. l. usufructuarius. In gl. quo ad commodum. & illud uerius puto. Ultimo no. gl. ad q̄. vtrum quis possit locare operas suas in perpetuum, de qua dic, ut C. eo. l. antiquitas. per Cy. & Gui.

L E X I I I I.

- 1 *Vsusfructus domini quæ pars esse dicatur. Et quotupliciter pars habeatur. Et item quomodo uariè totum dici contingat nu. 2.*

VSUSFRUCTUS IN MULTIS. Vsusfructus est pars dñij. h. d. & intellige, t̄ q̄ est pars integralis, quia ex usufructu & proprietate constituitur plenu dñium, sicut paries ē pars integralis domus, q̄a cum tecto, & fundamento constituit integrā domum, non aut̄ est pars p̄dicamentalis, q̄ est pars p̄dicabilis de alijs, quia aīal p̄dicatur de hoīe, & aīno, nam tūc sequeretur, q̄ ut ad positionem hoīs, sequeret̄ positio aīalis, quia si homo est, ergo animal est, ita & ad positionem vsufr. sequeret̄ positio domini, ut iste hēt vsufr. ergo dñium, q̄ est falsum, & ita intelr̄ l. rectē dicimus. de verb. sign. quæ huic directē p̄riatur, & dicit, q̄ non est pars dñij, uerum non est p̄dicamentalis, ut ibi, sed integralis sic, ut hic, & ita v̄ sibi soluere gl. q̄ ibi approbat Bat. quia melius loquitur, q̄ hic, & in aliqua parte iuris. Et t̄ adde q̄ tertio modo dicitur totum, & pars. s̄. totum integrale, & pars quotitiua, de quo per Bar. in l. re coniuncti. de leg. 3. Paulus.

L E X V.

- 1 *Seruitutes quæ annis decem, & quæ xx. item, & quæ legitimo tempore præscribi dicantur.*

VSUSFRUCTUS AB INITIO. Vsusfructus p̄t constitui pro parte diuisa, uel indiuisa rei, ipse ē de se diuisibilis est, & legitimo tempore admittitur, & si unus de p̄prietarijs uincatur, non præiudicat socio. h. d. Indiuisa. l. rei. Et aduerte ad vnā glossellam, quæ est hic, quæ dicit, q̄ t̄ aliæ seruitutes non præscribuntur x. annis inter p̄sentes, & xx. inter absentes, sicut vsufr. nihil alle. Tu dic, q̄ aut habent causam continuam, & eo. modo perduntur, ut C. de serui & aqua l. sicut. aut cām discontinuam, q̄ tunc p̄dunt, ēt inter p̄sentes, ut j. quemadmodū serui. amit. l. si sic. ubi no. & isto modo dēt intelligi gl. Sed quæritur, q̄ est ratio, quare vsufr. p̄t constitui pro parte indiuisa, & tñ secus est in alijs seruitutib. dic, q̄ rō est, q̄a aliæ seruitutes non possunt constitui in re diuersa sine damno socii, q̄a non potes ire p̄ vnā partē, q̄ socius ēt hēt partem, secus tñ est in usufructu, q̄ p̄t constitui pro parte sine detrimento socii. Sed quare vsufr. est diuisibilis, aliæ tñ seruitutes indiuisibiles, rō est, q̄a aut seruitutes principit̄ consistunt in actu puro, ut ire, agere, aut in re, ut stillicidium recipere, q̄ pro parte expediri non p̄nt, vsufructus uero in acq̄do dñium in fructib. q̄ potest fieri pro parte. Paul. de Cast.

L E X V I.

VSUSFRUCTUS PLURIBUS. Efficitur q̄s vsufructuarius, siue sibi vsufructus legetur, siue sibi adiudicetur. Item non solum per nos acquiritur, sed etiam per nostræ potestatis subiectos. h. d.

L E X V I I.

- 1 *Emphyteusis uendita uter laudimia habere debeat dominus ne, an usufructuarius.*

VSUFRUCTU. Ad vsufructuariū p̄tinet oīs fructus rei, oīs obuentionis, oīsque redditus, atq̄ utilitas, q̄ semel acquisitā restituere non tenetur ēt finito vsufructu. Item non p̄t p̄prietarius inuito vsufructuario mutare pristinam faciem rei. h. d. vsque ad §. si. Et no. hic diligenter ista quatuor tanq̄ diuersa. s̄. fructus, & isti dñr naturales, uel industriales. Itē obuentiones, ut sunt locationes domorū, q̄ sunt fructus ciuiles, ut s̄. de rei ven. l. si nauis. Itē redditus, & istud est uocabulū ḡnale ad oē emolumentū p̄ueniēs ex re, uel occasione rei, vt venationes, piscationes, emolumenta, iurisdones, sigilli, vel curiæ j. eo. l. itē si fundi. §. aucupiorum. de ele. cle. statutū. Et idem est de hoc uocabulo prouentus, vel emolumentum, q̄ sunt ḡnalia. De his no. per Inno. in c. pastoralis. de dona. in gl. sup uerbo, redditus, vel prouentus. Et adde l. frugē. & quod ibi no. de ver. signifi. & prædicta uera de prouentibus reiterabilibus. Sed sunt quædam utilitates quæ non reiterantur, & ista nō possunt proprie dici p̄uetus, sed dicuntur utilitates. & de his loquitur versiculus, unde etiam. & no. in l. fructus. de uerborum significatione. Item no. quod omnia prædicta pertinent ad vsufructuariū, quod est uerum, q̄n̄ sunt separata ab ipsa proprietate.

tate. i. quia non consistunt in alienatione proprietatis, nam licet possit alienare proprietatem, uel obligare, ut utilitas rei vel fructus, ut d. l. fructus. de ver. sig. tñ hoc non pertinet ad usufructuariū, quia maius est ius dñi, q̄ usufructu, quia consistit in hoc plena dispō rei q̄ nō pertinet ad usufructuariū, sed ad dñm, ut C. e. l. interest. ita intellige gl. primam, & hoc forte volunt significare illa uerba posita, s. e. l. i. salua rerum suba, & ē, qd̄ dñ. q̄ est ius, qd̄ pōt percipere præter alienationem, aliās. n. non percipere salua rei suba. Et hoc rñdetur ad q. no. † q̄ est, si quis habeat usumfructum in re emphyteutica & contingat rem alienari per emphyteutam, q̄s habebit laudimium, an dñs directus, uel usufructuarius. Guil. de Cu. mouet hanc q. in l. cum non solum. §. ubi aūt. p̄al. C. de bo. q̄. liber. Tu plenius & clarius q̄ ipse dicas. aut usufructus fuit constitutus per emphyteutam, & tunc pertinet ad dñm indubitāter, quia non hēt usufructuarius laudare, cum hēat cām ab emphyteuta, & sic non est superior, sed inferior, laudare uero pertinet ad superiorem. Aut fuit constitutus per dñm anteq̄ rem in emphyteusim traderet, quia post non possit, & tūc aut q̄ritur, an usufructuarius possit laudare, & laudimium recipere noie pprio, & dico, q̄ non, quia istud commodum non pōt p̄cipi p̄ter alienationē, vñ sicut commoditas alienandi non est in fructu, nec ad usufructuariū pertinet, ita nec illud quod percipit ex alienatione, hoc probatur optime j. e. t. l. uetus. ver. hac rōne. ubi est casus in rōne sui: p̄terea proprietatis pōt alienari præter officium usufructuarii, ut j. eo. l. locum. §. proprietarius. & l. iusto. §. mutat. de v̄uca. ergo non hēt usufructuarius laudare, quia hoc pertinet ad illum, cuius cōsensus requiritur, & per q̄ns nec laudimium hēre, qd̄ venit in q̄nam. Aut queritur an possit laudare noie proprietarii, & tūc dic, q̄ sic si est l̄t̄mus, quia tacite v̄ constitutus p̄c. ut l. j. in fi. de noui ope. nun. & j. v̄ufr. quemad. caue. l. e. i. §. si. Vtroq̄ aūt casu, tenetur restituere laudimium dño, & ē si rem retinuit offerente dño, quod soluit dēt restituere sibi, ar. s. de proc. l. qui proprio. §. ut in ceteris. & l. si vero. sol. matr. Item querit, si res incidit in commissum, ad quem pertineat commissum? v̄, q̄ ad usufructuariū, per istum tex. in versū. idem etiam. q̄rium dico per s. dicta. Nam usufr. non debet esse tantæ potentie, ut trahat ad se proprietatem, q̄ est principalis causa usufr. ut s. eo. l. 3. in gl. & not. arg. j. de iu. codi. l. qd̄ per manus. & de eul. l. ex pupillar. & isto modo p̄nt intelligi illa uerba posita in d. l. i. Nec ob. iste ver. quia loquit de alia re diuersa, quæ non est usufr. Tene menti prædicta. Vlti. facit iste versū. ad illa quæ hñr extra de iure patr. c. constitutionibus. & de elect. c. querelam. facit c. ex literis, & cum secundum de iure patro. & c. cum Bertoldus. de re iudica. Paulus.

L E X VIII

Hactenus. Ad usufructuariū pertinet modica refectione rei ad quā cogi pōt, magna uero refectione nō, ad q̄ nec proprietarius cogi potest, si tñ proprietarius sponte refectionem fecerit, ipso inuito usufructuarius utetur h. d. cum l. seq. vsq; ad §. Neratius. Not. ar. ad q. si res sit in litigio ad quem pertineat facere expensas litis, an ad proprietarium, vel usufructuariū: nā si sunt modicæ, pertinent ad usufructuariū alias ad proprietarium. Ad hoc l. j. C. de bo. matet. & de bo. quæ lib. l. fi. §. vbi autē. ver. sumptib. & no. per Bar. in l. j. in fi. de noui ope. nun. Item no. arg. factum ex ordinatione per Regem, q̄ beneficiati compellantur ad refectionem ædificiorum beneficii, ut intelligatur de modica refectione, vnde si totum corruat, non debent compelli, q̄rium est verum, quia usufructuarius lucratus fructus, bñficiatus uero non, nisi quatenus est sibi necessariū. No. gl. si. q̄ non est alibi. & adde l. Lucius. de annu. leg. & l. Caius. de ali. & cib. leg.

§. Neratius. Usufructuarius inuito proprietario rē colere, & ē refectiones facere, p̄t siue sint vtilis, siue necessaria, siue voluptaria, dum tamen rei faciem non mutet ampliando, vel minuendo, quod facere non potest, licet rem facturū sit meliorem. l. fi. vsq; ad l. item si fundi. Et no. bene, q̄ uerbum reficere comprehendit non solum necessarias, sed voluptarias expensas. Item q̄ usufructuarius non potest facere rem meliorem addendo, vel minuendo, alias potest, ut j. eo. l. x. quissimum. §. fructuarius. Pau. de Cast.

L E X X.

- 1 *Usufructuarius excolere rem, cuius usufructum habet, teneri, alioquin ei usufructum recte negari.*
- 2 *Usufructus concessione quæ ueniant.*

Item si fundi. Ad fructuariū pertinet omnis fructus, & emolumentum rei, & etiā eorum, qui sunt in re, siue cohæreant, siue non. Item siue appareant tempore concessi usufr. siue postea reperiantur. Item & eorum, quæ rei accedunt, dummodo sint talia, quæ per se non cōsiderentur, alias secus, potest ēt usufructuarius cogi rē

colere arbitrio boni viri h. d. vsq; ad §. aucupiorū. & † no. primo, q̄ usufructuarius cogitur colere, & est rō, quia per hoc conseruatur res in esse, vnde si nollet colere, denegaretur usufr. qd̄ est notandum. Inducebam ad q. q̄ possidentes bona in territorio, licet non habeant domicilium in loco, dēant contribuere in refectionem murorum, quia per habitationem loci possessiones coluntur, & per q̄ns in esse conseruantur, ut hic, ergo ex ipsis rebus debet habitatio loci conseruari, arg. s. eo. l. usufructu leg. in fi. Item no. q̄ cogitur uti arbitrio boni viri, est ar. q̄ si uasallus malē tractat subditos suos eos grauando, pōt superior dñs a quo tenet in feudum ipsum cogere ad bene tractandum, & ad remouendum grauamina. Item no. diligenter distinctionem inter accessoria, q̄ per se non considerantur, ut illud quod euenit per alluionem: & tñc procedit regula, ut quid iuris est de principali, est & de tali accessorio, sed in alijs, quæ per se considerantur, non procedit regula facit ad illud, qd̄ not. C. de iudi. l. j. & l. intel. de luitio. pign. No. ēt quædam esse emolumenta, quæ non pertinent ad usufructuariū, sed ad proprietarium, quod facit ad ea, quæ dixi in l. usufructu legato. Item no. † q̄ in concessione usufr. uenit omnia, quæ sunt in fundo, siue appareant, siue non, secus in excep. nam non videtur excipere, nisi illa, quæ apparent, ut in glo. & sic amplior concessio, quàm exceptio, quod not.

- 1 *Ius id plenius esse, quo quis principaliter habet, quam q̄ ex consequentia.*
- 2 *Usufructuarius in utendo proprietarij sequi consuetudinem non teneri, modo uiri boni arbitrio utatur.*

§. Aucupiorum. Reditus venationum, & aucupationum, & piscationum pertinet ad usufructuariū, hoc primo. Item non solum pōt uti fundo, sed instrumento fundi, & si sit tale instrū, quod seruādo seruari nō pōt, vendere, & aliud reuocare. Si uero seruari pōt, tunc uti pōt, sed non vendere, hoc secundo. Item qui concedit usufr. in vna re, v̄ concedere, ut de alia re sua usufructuarius p̄cipiat, sicut ipse concedens p̄cipere solebat, & non vltra hoc tertio. Cum uero usufr. principr̄ ad aliquem pertinet, & nō in q̄nam alterius rei, p̄t uti plenissimē ēt fructib. vendendo, vel locando licet proprietarius non ita consueuerit uti. quia non tenet sequi ipsius consuetudinē. Sed uti pōt plenius, q̄ ipse dummodo utat arbitrio boni viri. h. d. vsq; ad fi. Et † not. q̄ plenius est ius, quod q̄s hēt principr̄, q̄ id, quod habet in q̄nam alterius rei. Nam illud r̄t restringit s̄m exigentiam illius rei, primum uero non recipit restrictionem: & sic multa concedunt principr̄, quæ non in q̄nam, s̄m gl. & cō multa in q̄nam, quæ non principr̄, ut l. j. de auth. tu. Item † no. bñ q̄ usufructuarius non tenetur sequi consuetudinem proprietarij in utendo, sed uti potest plenius, quàm ipse.

L E X XI.

Ex sylua cædua. Qui habet usufructum syluæ, si cædua non est, non potest cedere stirpes arborum, sed germinales tantum, qui nascuntur ad pedes earum, & aptæ sunt ad uineam. Si uero cædua sit: tunc potest cedere pedamenta. i. stipites arborum mediarum, qui cædi consueuerunt. Secus si sint magnæ, quæ non consueuerunt cædi, sed ad ornatum syluæ relinqui. Item euulsis arborib. quæ cedere non poterat uiuentium, vel aliter, non potest uti, nisi pro ligno ad comburendum, non pro materia ad edificandum, nisi quatenus necessarium est pro villa, in fundo sita. h. d. vsq; ad §. maius. d. l. arboribus. tex. cum gl. s̄m uerum intellectum. Pau. de Castro. **§. Nauis.** Usufructuarius potest, uti re ad usum destinatū, licet periculum immincat. h. d.

- 1 *Cedere, & concedere inter se quid distent.*
- 2 *Ius decimarum, aut quod uis aliud spirituale ius, quod quis habet, an cedere alteri, aut uendere queat.*

§. Usufructuarius. Usufructuarius potest commodatatem usufructus alteri locare, vendere: uel precario concedere per se: uel per alium: quia per hoc utit. h. d. vsq; ad §. de illo. ius autem usufr. nō potest alteri cedere s̄m gl. qd̄ intellige. s. ut acquiratur illi cui cedit: immo cedendo finitur usufr. & reuertitur ad proprietatem. ut Insti. e. §. finitur. Et sic † no. differentiam inter cedere: & concedere: nam qui cedit: omne ius intendit a se abdicare: recedit enim: & aliū loco sui ponit. Sed qui concedit a se non abdicare: sed alium secū admittit: nā dñ a eon, qd̄ est simul, & cedo cedis, & sic retinet penes se ius: & alteri q̄moditatem concedet, ita intellige gl. quæ est hic, & de alijs uerbis uide j. de don. l. ad eū. in prin. per glo. & de do. cā mor. l. Seia. per Bart. Item † no. prædicta, ad illa quæ dñt Canonistæ, q̄ ius decimarum, vel aliud spirituale, quod q̄s habet non potest alteri vendere, vel cedere, commodatatem uero uel fructus earum sic, ut no. in c. si. ne præla. vices suas. Paul. Pau. de Cast. Nouæ prælect. in ff. Vet. E 4 Usuf-

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

- 1 *Vsfructus quasi possessione animo ab usufructuario retineri, ut ueram possessionem a proprietario. Et ideo sicut in proprietate reperire est possessionem civilem, quæ animo retinetur, & naturalem quæ corpore, ita & in usufructu, & alijs iuribus incorporalibus quasi possessionem civilem, quæ animo, & naturalem, quæ per utendi actum retinetur.*
- 2 *Vsfructuarius quasi possessionem civilem, quandiu retinet ius suum tempore non perdit. Et quid in proprietate respectu domini.*
- 3 *Statuto si prohibeatur uictualia ad inimicos deferri sub pedis amissione, & aliquis in uia sit repertus cum uictualibus, an puniri debeat.*
- 4 *Possessio serui & si per alium capta sit, an perinde præscriptio aduersus usufructuarium serui tamen stipulatione ueri domini nomine facta præscriptionem huiusmodi interrumpat.*

- 2 *Dominium actionemq. in pendenti esse posse.*
- 3 *Proprietarius fructibus extantibus num. aduersus furem conditionem furtiuam intentare queat.*

SI fur de. Fructus a solo separati p. tertium nõ nõie fru-
ctuarij non efficiunt eius, sed pprietarij, nisi
postq. eorum possessionem nactus est, nam ex tunc acqrit
dñium, & inc. sibi competere qdõ furtiua, q. añ soli pprieta-
rio competebat, cum igit tam dñium q. qdõ apta sint vtriq. com-
petere, licet competant proprietario, dñr pendere h. d. & est for-
tis tex. Primo ponitur determinatio Iuliani. Scdo ponitur oppo-
sitiõ de dicto Marcelli, & rñsio ad eã. Tertio qdam illatio resul-
tans ex dictis amborum. secunda ibi, Marcellus, tertia ibi, cum
autẽ in pendenti. † Et not. q. plus operatur civilis possessio quam
hët proprietarius, q. naturalis q. habet vsufructuarius. Nam pri-
ma facit acquiri proprietario fructus qualitercũque a solo sepa-
ratos, et non nomine proprietarij. Secunda vero non facit acq-
ri vsufructuario, nisi sint separati per eum nomine suo fm glo.
Item in alijs plus operatur civilis, quam naturalis, de quo vide p.
Dyn. & Bar. in l. 3. §. ex p. r. de acqui. pos. & per Cy. C. de rei ven-
di. l. certum. & de reg. iur. l. sine possessione per Dyn. Percipiant.
& a solo separentur, licet non recondantur in horreo contra gl.
& istud tenent omnes Doc. Et dixi in l. & ex diuerso. de rei vend.
& gl. istud tenet in l. si vsufructuarius messem. q. mo. vsuf. amit.
In si. in gl. nactus. quæ coniungitur cum glo. fiant infra q. expe-
diam, opp. de l. nec ullam. §. item si quis dolo. de pet. hæred. Item
2 † no. q. dñium. & actio pnt esse in pendenti: dñr aut pendere duo-
bus modis, ut colligit ex exemplis hic positis. Primo rone p. sen-
tis tps, ut qn adhuc nulli competit. sed expectat cui competat,
ut in re empta p. seruum usufruarij, & sibi tradita nondum p. tio
soluto, sed habita fide, nam adhuc dñium non competit usufru-
ctuario, nec pprietario, sed expectat ex cuius pecunia soluet pre-
tium, ut j. e. l. sed & si quis. §. j. & sic pendente rone p. sentis tps.
Secundo rone futuri, ut qn cõpetunt uni, sed reuocabiliter, quia
pnt alteri competere, ut in alijs trib. exemplis hic positis. l. in re
sub cond. legata, que intetim hæredis est, sed pnt effici legatarij
aduénien. cond. Item in fetu quem debet vsufructuarius submit-
tere loco capitum demortuorum. Nam anteq. submittat dñium
est eius, postea pprietarij. Item in dñio fructuum perceptorum p.
furem, quod est pprietarij, & sibi competit qdõ furtiua. Sed si v-
suf. fructuarius nactus sit possessionem, erit eius. Oib. ergo his ca-
3 sib. licet competant uni, tñ ex quo pnt alteri competere, dñr pẽ-
dere rone futuri euentus, facit l. j. §. si pendeat ad Mac. Sed † qrit
gl. si. utrum pprietarius poterit intentare conditionem furtiuã
quæ sibi competit? & determinat q. non, nisi consumptis fructib.
quia quousque extat dicta conditio, non est perpetua, sed reuo-
cabilis, ut hic. Tu dic q. fm Bal. & Cy. in additionib. quia propter
hoc non impeditur eam exercere, ut s. de re uendica. l. non ideo
minus. & l. si quis hac l. Paul.

L E X X V.

SI cuius. Vsufructuarius tenetur satisfacere de restituenda
pprietate, & de utendo, fruendo arbitrio boni vi-
ri, & antequam satisfacere agere nõ pnt. Item si plures sint proprie-
tarij oib. est satisfaciendum. Item p. dictas cautiones p. p. dam-
nis futuris. Sed tam per futuris, q. pro p. teritis possunt aditæ a-
ctiones competere. l. Aquilæ. & interdictum, quod ui aut clam.
Sed quia non semper dictæ actiones competunt, idcirco prætor
dictas cautiones adinuenit. h. d. De q. gl. an usufructuarius ante
cautionem faciat fructus suos. uide per Bar. in luxori. de vsuf. le.

L E X X V I.

- 1 *Statuta Italia quib. cauetur, ut si sit inter consanguineos controuersia, de ea compromittatur, iuridica & ualida esse.*

SI vsufructus.

Sed si inter. Si controuersia sit inter duos fru-
ctuarios qualiter utantur, p. posi-
to hinc inde iudicio quasi cõi diuidido. iudex reducet eos ad cõ-
cordiam cogendo eos inter se cauere. h. d. Pone casum in usufru.
legato duob. alternis annis, & est p. t. tio inter eos quis incipiat,
ut j. qb. mod. usuf. amit. l. 2. §. si. in tex. & gl. uel in fundo legato
duob. simul, vnus uult seminare, alter nõ. Vel vnus uult seminare
bladum, alter fabas. Iudex ex officio suo reducet eos ad concor-
diam, uel iubendo, q. quilibet utatur parte fundi ad sensum suũ,
& caueant ad inuicem nõ impedire, uel alter uno anno, alter al-
tero. & uide Inn. de pb. c. in pntia. & quod no. §. q. 3. c. si primates.
1 & xc. dif. c. j. p. gl. No. † tex. cum gl. hic q. sunt in ar. q. statuta Ita-
liæ quibus cauetur, q. si sit cõtrouersia inter consanguineos, vel
afines deant p. promittere, ualeat, & sint iuridica. Pau. de Castro.

§. De illo. Iste est no. §. & subtilis, & alle. p. practicos. h. d.
Ius vsufr. retinetur, licet fructuarius re actua-
liter non utat, sine culpa rei, vel casu, aut natura. Et ideo q. serui
vsufr. habet in seruo fugitiuo, quicquid ille stipulat ex re sua, &
si per neminẽ possideatur, tunc et quasi possessionem vsufr. re-
tinet, nec perditur l. tmo tpe nõ utendo. Si uero per alium sit ap-
prehensa possessio, tunc statim vsufr. quasi pos. perditur, & et ip-
sum ius incipit tpe perdi, nisi dictus seruus fructuario fuerit sti-
pularius, quia tunc p. scriptio interrumpitur. h. d. vsq. ad fi. & est li-
1 tera subtilis. Not. † q. quasi possessio vsufr. solo aõo retinetur ab
vsufructuario, sicut uera posses. a proprietario, & hoc uult dicere
tex. ibi, nam qua ratione retinetur & c. fm uerum intel. Ex quo se-
quitur, q. sicut in proprietate est reperire possessionem civilem,
quæ retinetur aõo, & naturalem quæ retinetur corpore, ita & in
vsuf. uel alijs iurib. incorporalib. reperitur, quasi possessio ciui-
lis, quæ animo retinetur, & quasi possessio naturalis quæ retinetur
per actum utendi. Sed est tertia possessio penes vsufructuariũ. l.
naturalis ipsius rei, quia vsuf. rem naturaliter possidet. Ita in-
telligi, qd h. contra, qui. ex cau. ma. l. ait prætor. §. item. & j. vn-
de vi. l. 3. §. unde vi. l. tñ nõ. q. prædicta possessio ciuili perpetuo
retinetur animo: licet quis re non utatur actu, quod est uerum,
qn per ipsum non stat, nec est in negligentia, ut in casib. hic posi-
tis. Si autem negligeret, tunc per obliuionem quæ præsumitur
ex cursu x. an. perderetur, ut l. si fur. §. j. de usuc. & no. C. de acq.
pos. l. licet in glo. ita intellige glo. paruam hic, quæ incipit, vsq. ad
ad decennium. Aduerte tñ, quia licet ipse retineat possessionẽ,
non propterea v. uti frui, nec uidetur seruus fugitiuus operari,
& ideo non facit q. gl. de famulo infirmo, ut debeat habere sala-
rium pro illo tpe quasi uideatur operari. Nam hoc non dñ hic,
q. operari uideatur, licet ius, & quasi possessio retineatur, unde
ad illam q. dic, ut no. in l. si vno. §. item cum quidam. j. loca. & l.
2 cum hæres. §. j. de stat. lib. Tertio no. † q. quousq. vsufructuarius,
quasi possessionem civilem vsufr. retinet, ius eius non perditur
tpe, idem in proprietate in qua non incipit currere p. scriptio,
quousq. dñs retinet civilem posses. ut not. C. de ser. fug. l. j. in fin.
magnæ gl. Sed aduerte ad gl. quæ est hic, quæ incipit si dicas: nam
circa fin. uidetur, q. incipiat currere p. scriptio statim, q. uti nõ
potest, licet per alium non apprehensa sit possessio, & licet fue-
rit impeditus uti p. infirmitatem, uel fugam, uerum tñ cessante
impedimento sit restituendus per l. Attilicinus. j. de serui. rusti.
præd. Tu dic subtilius, q. ibi loquitur in seruitutib. realib. in qui-
bus nõ cadit quasi possessio ciuili: quia debentur, quæ aõum nõ
habet, & ideo statim, q. quis impeditur uti, incipiunt perdi aõo.
Sed quia sine sui culpa perduntur, datur restõ, ut ibi. Sed nos lo-
quimur in seruitutib. personalib. in quib. reperitur quasi posses-
sio ciuili, quia debetur personæ, quæ aõum habet: quæ quidem
possessio retinetur per impeditũ uti, quia aõum sp. habet, & ideo
nunq. incipit p. scriptio rei uerè quousq. sit apprehensa per aliũ
possessio, quod tene m. Ad hæc facit qd no. j. de usuc. l. iusto.
§. non mutat. Item no. de isto uerbo amitti, qd exponitur in actu
amittendi: cum. n. sit uerbum p. sentis tps non significat rem
3 p. teritam, sicut lupus exit syluam, & nondum exiuit. Alle. ad q. † si
statutum prohibeat portari uictualia inimicis sub poena pedis,
& aliquis sit repertus in itinere cum uictualibus, an debeat pun-
niri. Et dic, q. aut statutum loquitur per uerba p. sentis tempo-
ris, ut si quis portet uictualia & c. & debet puniri: quia uerum est
ipsum portare, idem si per uerba futuri, ut si quis portabit, quia
futurum formatur a p. senti, & eius significationem retinet: se-
cus si loqueretur per uerba p. teriti temporis, ut si quis porta-
uerit: nam hoc perfectam re significat, ut j. de ma. test. l. Stichus.
4 de acq. pos. not. C. de ser. fug. l. 3. Vlt. not. q. † licet sit apprehensa
per aliũ possessio serui, & sic p. scriptio sit incæpta contra vsu-
fructuarium: tamẽ interrumpitur per stipulationem serui factã
nomine fructuarij, quod est mirabile, & quæ sit ratio dic, ut in
gl. & facit ad q. uasallorum, qui a domino recesserunt. q. per aliũ
possidentur, ut si aliquem actum faciunt nomine domini: reti-
neant ius superioritatis. & not. prædicta.

L E X X I I I I.

- 1 *Possessionem civilem, quam proprietarius habet plus operari, quam natura-
lem, quam usufructuarius habet. Et quid per quamlibet earum acquiratur.*

1 Rem meliorem fieri si que ad oblectationem voluptatemque comparata sunt, in redditum ac proventum reducuntur. Et que testator aut proprietarius facere destinaverat, velle videtur ut fructuarius faciat.

§. Fructuarius. Usufructuarius non potest rem deteriorem facere, sed meliorem sic, dum tamen pristinam faciem loci non mutet augendo, vel minuendo, vel vnum in aliud transmutando, nisi quatenus proprietarius verisimiliter erat facturus. h. d. tex. cum gl. vsque ad §. sed si ædium. Et incipit iuriscultus hic ostendere, qualiter usufructuarius debeat uti frui, & primo de usufructuario fundi in hoc §. secundo. de usufructuario ædium in dicto §. sed si ædium. vsque ad l. sed & si quid §. mancipiorum. Tertio de usufructuario seruorum in d. §. mancipiorum. Quarto de usufructuario vestimentorum in ea. l. §. sed si vestimentorum. vsque ad §. proprietat. Et no. ¶ hic in versu. sed si fortè. quòd primo videtur res fieri melior cū illa que sunt ordinata ad delectationem, & amenitatem reducuntur ad redditum. Item no. glo. quæ incipit, & ita mutat. q̄ qñ testator, vel proprietarius pposuerat aliquid facere in fundo, videtur velle, q̄ et usufructuarius faciat, q̄ no. In cōtrarium facit l. j. §. si defunctus. j. de rebus eo. sed ibi iuberat alia rō in persona hæredis, qui erat minor, q̄ persona testatoris, qui erat maior. Paulus.

1 Fundus ut arando excolitur, ita & domus dum inhabitatur.

2 Proprietarius quæ locare non consuevit, sed in suæ personæ usum retinere, non potest usufructuarius locare nec vendere. Et an emphyteuta quam in fundo ædificauit emphy. domum destruere possit.

§. Sed si ædium. Qui habet usumfructum domus, facere potest ea, quæ permanent, non illa per quæ qualitas eius mutetur auendo, vel minuendo, vel aliter transmutando, nec illa quæ ad usum personæ proprietarij destinata erant ad publicos vsus locando, vel rem ad aliū usum, q̄ destinata sit, locando, vel vtendo. Item illa, quæ ibi posuit vel in re ædificauit tollere non pōt, postq̄ tñ erunt refixa potest vendicare h. d. vsque ad §. mancipiorum. in l. sed & si quid. Et no. ¶ hic in verbo excolere, q̄ sicut fundus excolit arado, ita domus inhabitando: quia per inhabitationem conseruatur inesse. Item ¶ no. q̄ illa, quæ proprietarius locare non consuevit, sed ad usum suæ personæ tantū retinere, non potest usufructuarius locare: secus si ad usum suæ personæ tantum non retinebat. Nam poterit locare, & vendere, licet proprietarius non consueuerit: vt l. Item si fundi. §. fina. quæ v̄ contra. facit l. sed & si quid. §. sed si vestimentorum. Item no. in l. sed si quid. in princ. argu. quod emphyteuta non potest destruere domum, quam ædificauit in fundo emphyteutico, de quo in Specu. de loca. §. nunc aliqua. versu. cētesimo quinquagesimo nono. Bal. Paulus de Castro.

Verfic. Mancipiorum. Habens usumfructum in seruis debet eis vti secundum conditionem, & statum eorum, & non ad aliud ministerium, q̄ consueuerit exercere, & eodē modo vestire debet eos, & nutrire. Item habens usumfructum vestimentorum, quæ destinata erant ad usum proprietarij, non potest ipsa locare, secus si destinata erant ad ludos, vel apparatus. h. d. vsque ad §. proprietatis. querelam, id est fabulam. Pau. Cast.

§. Proprietatis. Proprietarius non pōt prohibere usufructuariū quominus vtatur fundo, & instrumentis eius siue sint affixa, siue non: sed seruitutem nouam imponere non potest, nec debitam remittere: sed bene pōt nouam acquirere. Usufructuarius vero acquirere non potest. Sed iam constitutam retinere sic, quæ si per eius negligentiam perdatur proprietario tenetur, hoc dicit vsque ad §. fina. Et no. gl. super verbo, cōtineri, quæ dicit, q̄ in legato proprietatis non veniunt instrumenta: secus si in legato vsufr. Et reddit rationem, nec est alibi melior gl. in hac materia. Addit Cy. aliam rationem: quia legatum proprietatis magnam continet vtilitatē cum sit perpetuum: secus in vsufr. qui est temporalis, pro quo vide l. j. C. de his qui se dese. & quod no. per Bern. in c. j. de parochiis. & in meo alphabeto super verbo, necessitas.

Verfic. Sed nec seruitutem. Proprietarius nō pōt etiam usufructuario cōsentire seruitutē imponere, nisi talis per quam conditio vsufr. non fiat deterior, locum vero religiosum facere potest eo consentiente: & interim eo non consentiente, si pietas, uel necessitas hoc suggererit. hoc dicit. cū l. seq. & princ. seq. & intellige tex prout iacet: licet glo. destruat. Dicit enim, quòd si usufructuarius consensit: perdit usumfructum. Sed hoc est iniquum, cum usufructus sit separatus, & possit per se consistere secundam Cyn. Tu dic, q̄ dictum glo. est contra mentem literæ: nam secundum hoc non esset differentia inter primum casum, quando consensit, ut seruitus imponatur, & secundum, quando consentit, ut fiat locus religiosus. Nam utrobique perderet ius suum, & tamen tex. intendit differentiam facere, ut patet in l. locum. in versu. quibus autem, quæ est aduersariua, & ibi dum dicit: fauore religionis. dic ergo, q̄ consentiendo, ut seruitus ita ponatur, non perdit usumfructum: nec ualet consensus, nec con-

stitutio seruitutis. Nec obst. l. apud Celsum. §. quæsitum. de dol. exc. quia ibi in plus consensit, scilicet, ut tota res uenderetur. Itē non obst. ratio glo. quia potest totum usumfructum amittere: ergo & pati seruitutem imponi. Nam non sequitur, quia non intendit per hunc consensum amittere usumfructum, sed alterare. Simile in domino proprietatis, qui potest totam rem alienare, & tamen non potest auferre sibi potestatem disponendi de ipsa: ut §. de pact. l. nemo. & C. de cōdit. ob causam. l. ea lege cum ibi no. Item facit contra gl. quia actus agentium uoluntarij non cōserantur ultra intentionē agentis: ut ar. l. si. C. ne ux. pro mari. & l. j. §. simul. de itinere actuque priua. & l. uoluntariē. C. de excu. tuto. bene facit l. obligationum substantia de actio. & oblig. modo hic usufructuarius consentiendo seruitutem imponere, non habet uoluntatem amittendi usumfructum. Paul. de Castr.

§. Ex eo. Proprietarius habet plenissimam correctionem serui, usufructuarius non ita plenam, ut ipsum cicatricibus deformet h. d. Et est hic arg. quòd dominus possit punire subditos, quos alteri dedit in feudum. Bal.

§. Proprietarius. Proprietarius potest alienare proprietatem sine cōsensu fructuarij: nec extinguitur usufr. ipso iure, si tamē alienatio necessaria est, in qua debeat uenire proprietas, & usumfructus, & nisi usufructuarius ad requisitionē proprietarij soluat æstimationem usumfructus, denegatur sibi ipsius perlecutio. hoc dicit tex. cum glo. Pro quorum intellectu uide omnino l. si hominem. cum gl. l. uia. j. de solu. & semper alleg. iste §. & tene hic secūdā positionem calus. Pau. de Cast.

L E X XXIII.

1 Testator relicto filio hærede, si reliquit uxore dominā ac usufructuariā omniū bonorum, licet de consuetudine uxor alimenta habere duntaxat debeat, si tamen clausulam idem testator in relicto adijciat, quæ alimentis nudis conuenire nequeat, quatenus sit huiusmodi relictum ampliandum.

2 Verba que proprie intelligi nequeant, ad significationem minus propriam porrigenda esse. Et quæ ad diminuendum adiecta sunt, augmentum quandoque operari.

Proculus. Legando usumfructum uidetur, quis conditio apposita non possunt aliter operari. hoc dicit. not. Vel sic uerbum usumfructus, quando non potest intelligi de formali, intelligitur de cautali, qui est coniunctus proprietati, & ipsam proprietatem continet. hoc dicit. Et per hanc l. pridie de facto respondi, cū iudex in sentētia adiudicasset cuidā communitati usum quorūdam paucorū, & apposuisset aliqua uerba, quæ non poterant conuenire nudo usui, uidebatur adiudicasse proprietatem: facit l. donationes in concubinam. §. species. j. de dona. Item ¶ facit, si testator relicto filio hærede relinquit uxorem suam dominā, & usufructuariā omnium bonorū, licet de consuetudine non debeat habere, nisi alimenta postquā extat filius: ut no. in l. 2. & authen. ibi posita. C. si secundo. nup. mulier. si ibi apponat aliqua uerba, quæ non possint conuenire nudis alimentis, puta, q̄ faciat aliquas elemosinas, uel exequias testatoris, quas facere non posset, si sola alimenta haberet, quia tunc debeat habere integrum usumfructum, quia hæc uidetur fuisse uoluntas testatoris, & ita de facto respondi. Item ¶ no. q̄ uerba quæ non possunt intelligi proprie, impropriantur, facit l. item sed si possessori. §. item si iurauero. j. de iureiur. ad Treb. & l. Scæuola. & quod no. de uulg. & pupil. l. uerbis ciuilibus. Cy. & Ray. Item no. q̄ uerba posita ad diminutionem operantur interdum augmentum. Bal. Insulam. i. proprietatē insulæ. Pau. de Cast.

§. Si arbor. Dominus debet remouere impedimentum, quod est in sua proprietate, ut fructuarius liberè possit uti, h. d. Pau. de Cast.

L E X XXIII.

1 Ususfructus non idem, quod fructus. Et in quo utrunque consistat. Et quid distent inter se legatum ususfructus, & simplicis fructus. Et quod legatario utriusque remedium aduersus turbantem competat.

2 Verba directā ab obliquis in legato apposita quid distent.

Siquisita. Qui legat fructus annuos uidetur legare usumfructum. h. d. Et nota ad euidentiā, q̄ ¶ aliud est usumfructus, aliud fructus. Nam usumfructus est ius incorporale: ut §. e. l. j. Fructus autem sunt quid corporale, uidebat ergo, q̄ aliud esset legare fructus, aliud usumfructū, contrarium hic dicitur, quia fructus ex iure usumfructus resultat, unde legādo usumfructum tātum, uidetur legare causam, quod est no. Et est utilitas, q̄ legatarius percipiet fructus de manu sua. Sed si uideretur legatum tantum corpus, fructus haberet percipere de manu hæredis, ut j. de usufru. legato. l. fundi Trebatia. & de annu. l. g. l. Caius. Item habebit confessoriam contra omnem impediē-

impedientem. Sed si corpus tatum esset legatum, solam actionem ex testamento haberet contra solum heredem. Et no. glo. hic posita, quæ benè declarat hanc l. & similes melius, q̄ aliqua q̄ posita sit in iure, de quo per Bart. in d. l. fundi Trebatiani & de publica l. cotem. §. qui maximos. Nota ¶ et ex hac gl. differentiã inter verba directa, per quæ habet percipere de manu sua, & uerba obliqua, per quæ habet percipere de manu hæredis. Nec obstat C. cõia deleg. l. i. & 2. ubi æquiparantur legata, quæ fiunt per verba directa, & fideicommissa, quæ fiunt per obliqua. Nam ibi, nõ repugnat natura subiecti, hic sic: vt s. eo. l. 3. §. dare. Ray. Aduerte, quia sentit, q̄ si testator mandat per heredem suum mihi dari vsum fructum, nõn acquiratur mihi ius, nisi traditione facta, cuius contrarium ibi dixi. Nec ob. hæc glo. quia non intendit contrarium dicere, sed ostendere qualiter cognoscatur legatum vsum fructus a legato fructuum. Nam tunc benè inspicitur, an sunt verba obliqua, vel directa. Si vero constat, q̄ voluit legare vsum fructum, non est illud inspiciendum, tene menti. Paulus.

L E X XXV.

1 Vsum fructum serui legare, aliud quàm operam. Et quis ex utroque legato sub nascitur effectus.

2 Filius hodie si quid patris contemplatione querat, cui ac quatenus querat.

SI serui vbi. Hic incipit tractare vnam materiam de seruo fructuario vtrũ acquirat vsum fructuario, vel proprietario, & qualiter: durat vsque ad l. si pend. Et breuiter d. vsque ad l. Sed & si quis. §. interdum. q̄ ex tribus causis querit vsum fructuario. l. ex opera sua, & ex re ipsi vsum fructuarij. Item cum aliquid sibi relinquatur iure institutionis, legati, vel donationis, vel causa conditionis implenda contemplatione vsum fructuarij, sed si contemplatione dñi simpliciter, extra causas prædictas querit domino. Item non solum actionem, sed exceptionem querere potest fructuario. Item cogi potest operari. Item cum contemplatione fructuarij aliquid sibi datur, nõ refert positus fuerit ad obligationem, vel ad solutionem. h. d. Et ¶ no. ad euidenciam, q̄ aliud est legare vsum fructum serui, aliud operam. Primo casu querit legatario ex istis causis: secundo ex opera tatum. Item primo casu per vsum fructum proprietatis nõ extinguitur vsum fructus, sed legatũ operarum sic: vt j. de vsum fr. leg. l. 1. in fi. quæ non est alibi secundum Ray. Et no. s. eo. l. locum. §. proprietarius, circa fi. glo. In l. sed & si quid. ver. nec distinguimus. Iste tex. facit. in arg. contra illos, qui ¶ dicunt, q̄ hodie si filius contemplatione patris instituatur, vel aliquid acquirat, q̄ non acquiratur patri, nisi quo ad vsum fructum. Sed istud est falsum: quia quicquid acquirat contemplatione patris, patri queritur pleno iure, per l. sed si plures. §. in arrogato. de vul. iura vero illud dicentia intelliguntur in aliis aduentitiis. Paulus de Cast.

1 Euentum spectari, & exitu acta probari.

2 Pecuniam venditori, vel in sacculo offerri emptori, quandoque satis esse Et numerationem nonnunquam ad contractus tempus retrahi.

§. Interdum. Dominium rei emptæ per seruum fructuarium, & sibi traditæ pretio nondum soluto, in pendentem est, quousque pretium solvatur. Nam si solvitur de pecunia domini, ipsius erit: sin de pecunia fructuarij, erit similiter eius. Sed si de pecunia vtriusque p rata pretij erit vtriusque. Nec refert, quando de pecunia fructuarij solvitur, an solvatur constante vsum fructu, vel eo finito, si vero nõ constat de cuius pecunia solutum sit, neutrius erit h. d. vsque ad §. si operas. Et no. ¶ hic euentum spectari, & quod vulgariter dicitur exitus acta probat. facit j. ad Syllan. l. si exheredatus. & de iure filii. l. 3. §. quando autem. & C. de iudi. l. rem non nouam. in fi. Item ¶ no. hic in fi. arg. q̄ sufficiat offerre pecuniam in sacculo. de quo dic, vt j. de condi. inde. l. cum seruus. per Bar. & ibi vide. Item nota in ver. quid ergo. q̄ numeratio trahitur retro ad tempus contractus: quod est verum, quando fiebat de necessitate præcedentis contractus, vt in illa, quæ fit de pretio rei venditæ, quod pretium erat debitum. Si vero numeratio non erat necessaria, vt cum quis stipulatur pecuniam, quam est mutuaturus: nõ enim cogitur mutare, si non vult, nisi se astrixisset: tunc contra contractus siue stipulatio trahitur retro ad tempus numerationis: ut l. quidam cum filium. in fi. de uer. obli. & isto casu posset procedere opin. Marcelli, & Martiani, q̄ licet fuerit stipulatus durante vsum fructu. & postea finito vsum fructu. numerabat etiã de pecunia fructuarij, acquiratur proprietario, & adde quod plenè no. j. de regu. iur. l. quæ legata. tene menti.

1 Actiones personales de subiecto in subiectum, non migrare sine cessione. Et quid in exceptione.

2 Tempus stipulationis partem esse.

§. Si operas. Annuæ stipulatio per seruum fructuarium interposita, pro rata temporis, quo durat vsum fructus, acquiratur vsum fructuario, pro alia vero proprietario h. d. Et ¶ no. hic primo, q̄ actiones personales non migrant de subiecto in subiectum idem est dicere, q̄ non transeunt in singu-

larem successorẽ sine cessione. facit j. vsum fructu. quem ad. caue. l. 3. §. fina. fallit j. de itin. actu que priua. l. 3. §. hoc interdictum. & qd̄ in aut clam l. si is qui in puteum. §. si postea. & j. de exce. rei uen. l. fina. Fran. Accur. & Cy. Tu dic de hoc, ut plenè no. per Dyn. & Bar. j. de aqua plu. arc. l. si tertius. §. si prius. exceptio uero benè transit in singularem successorem, ad quem transit res, cuius occasione competit: ut j. cõ diuidun. l. in hoc iudicium. & de iure iur. l. et. Et hoc est verum pro ea parte, quæ acquisita est uni, sed potest esse q̄ pro parte quaratur uni, pro parte alteri, & tunc nõ dicitur migrare, uel ambulare de persona in personam, sed eis acquiri, quatenus ratio iuris permittit, ut in stipulatione annua, quæ licet sit una, tamẽ pro parte temporis potest acquiri uni, & pro parte alteri, sicut pro parte summæ, quia ¶ tempus pars est stipulationis: ut l. j. de re. cred. Et ita intelligitur hic: non enim est intelligendum, q̄ pro illa parte, quæ semel acquisita fuit fructuario, transeat ad proprietarium. Sed q̄ usufructuario non uir fuisse quæ sita, nisi pro tempore quo durabit vsum fructus p alio proprietario: sicut si stipularetur xx. quia potest esse, q̄ pro x. quaratur uni, pro x. alij, licet sit una stipulatio, ut s. s. proxi. & hoc est quod vult dicere l. si seruus communis Maruij. §. si. de stipu. seru. quæ uidetur huic contrariari. Item aduerte, quoniã est una glo. quæ format tres oppo. & se inuoluit, non enim soluit per ordinem, sed antequam soluat unam, ponit aliam, & deinde redit ad primam, & post ad secundam, ego eam tibi declarabo.

§. Quæstionis. Si quid stipulatur seruus, quod nõ potest queri fructuario, querit proprietario, licet eius nomine non stipuletur, fallit cum stipulatur ex re fructuarij, uel ex opera sua ab ipso fructuario, quia licet nõ possit ipsi fructuario queri, non tamen queritur proprietario, nisi eius nomine stipuletur, nec ualet qd̄ agit. h. d. usq; ad §. si duos.

1 Casus si quando subest dubius, id est seruandum, quod communiter obseruari consuevit, si tamen ratione nitatur, alioquin exemplis nequaquam, sed legibus iudicandum.

2 Facere quid alterius nomine, vel eius iussu sine mandato paria esse.

§. Si duos. Quod seruus stipulatur ex re fructuarij, uel possessionis, sibi querit: residuum dño, nisi nominatim dño stipuletur, uel eius iussu, licet nõ nominatim, quia tunc totũ dño querit. h. d. tex. tenetur tamen dñs restituere fructuario, uel possessori, postquam ex re sua stipulatus est. & h. d. ¶ m gl. Et no. tex. ibi uulgo creditum & c. q̄ ¶ in casu dubio seruandum est illud, qd̄ cõiter seruari cõsuevit, dum tñ ratione fulciatur, aliàs nõ exemplis, sed legibus est iudicandum: ut l. nemo. C. de sententijs, & interlo. om. iud. Item nota ibi, qm̄ iussu pro nomine & c. ¶ pa ria sunt aliquid facere nomine alterius, uel eius iussu, siue mandato: licet non dicatur eius nomine: unde cum procurator facit illud, quod sibi mandat est, uir fecisse noie procuratorio, licet hoc non dicatur in instrumento, hoc probat iste tex. no. Et adde quo no. in l. cum post mortis. §. si. j. de adm. tut. & per Bar. j. sol. mat. l. post dotem. in 6. lec. in fi. ubi omnino uide l. post mortis. §. fin. quando ex facto tu. contra. no. in l. procur. qui pro euidencione. §. de procur. ubi omnino uide gl. contrariam. Paulus.

L E X XXXIII.

Si operas. Annuæ obligatio quæ sita per seruum fructuarium, quatenus durat vsum fructus, acquiratur proprie usufructuario, sed finito usufr. pro residuo acquiratur proprietario. h. d. Glo. opp. de l. a nobis. de ann. leg. per quam uir, q̄ p anno incepto non transeat ad proprietarium, sed remaneat penes usufr. uel eius heredem. Tene secundam sol. quia in legato annuo, quod postquam acquisitum est, potest transmitti ad heredem: secus in usufr. ut in l. in singulos. in fi. de annu. leg. ubi probatur hæc sol. cætera dic, ut s. l. prox. §. si operas. Paulus de Cast.

L E X XXXIII.

Si pendentes. Fructus pendentes, & maturi tempore usufructus constituti pertinent ad fructuarium. Item potest usufructuarius rem locare ad aliũ usum q̄ consuevit proprietarius, dum tamen honestum. Item si reddiderit meliorem, potest uti eius melioratione. h. d. usque ad §. si quid cloacarũ. Dubitatio primi dicti erat, quia fructus maturi, & pendentes uidebant esse fructus anni præteriti. Et sic non pertinere ad fructuarium, ad quem pertinent fructus futur. quia nõ cõsent anni præteriti, nisi sint separati, quod no. Bal. Paul. de Cast.

1 Expensa cloacarum, atque aqueductuum ad quos pertineat. Et qua ratione contribuatur.

2 Beneficij fructus ad tempus si quis redemit, episcopo uisitauit, num. procuracionem præstare teneatur.

3 Vsum fructuarius ad quas expensas ob rem in vsum fructum relictam teneatur.

§. Si quid cloacarum. Onera realia, quæ pro re imponunt, pertinent ad usufr.

1 usufructuarium. h. d. & sp. ail. No. t ergo q̄ expensa publicæ cloacæ, uel aquæ ductus perinet ad possessores, & dic, q̄ q̄libet tenet contribuere p̄ solido, & libra, & idem in muris ciuitatis, ut C. de ope. pub. l. ois puincia rector. Item si unus hēt vsumfructum. a
 2 lius pprietatem, usufructuarium cogit soluere. Item no. ar. ibi. et go, & quod ob transitum & c. q̄ si qs arrendauit bñficiū alterius tenet episcopo uisitanti soluere p̄curationem: in t̄rium facit, q̄ hoc onus pertineat ad illum, q̄ sibi dedit in arrendamentū, postquam recepit pecuniam: quia pro hoc v̄ ipsos fructus percipere. ut j. eo. l. qui pretio. & hoc v̄ verius. Vel dic, q̄ arrendator tenetur r̄ndere episcopo, sed recuperabit ab eo, qui sibi dedit. ar. s. de pact. l. inter debitorem. coniuicta. l. exempla. s. j. & l. j. & q̄d
 3 ibi no. per gl. & Bart. C. de anno. & trib. lib. x. Et not. t̄ q̄ quædam sunt expensæ magnæ, quæ fiunt in ipsa re, i. ad conseruationē rei & istæ non pertinent ad usufructuarium, ut s. eo. l. hætenus: quædam sunt, quæ incumbunt ipsi rei, non ad utilitatem, uel conseruationem eius, sed alterius, puta publici usus, & istæ pertinet ad fructuarium, licet sint magnæ, ut hic. Paulus.

§. Si qua. Vsumfructuarium debet uti re cum sua conditione: & qualitate. h. d.

L E X XXXVI.

Omnium. Vsumfructus omnium bonorum potest legari, dum tamen non excedat dodrantem. h. d. & no. gl. hic positam. in fi. Pau. de Cast.

L E X XXXVII.

1 Statuto bannitum si offendere liceat, num, & occidere quoque.

Sis qui. Proprietarius pot in alia re in qua non est vsumfruct. constitutus facere, quicquid vult, dum modo non impediatur usufructuarium, uti frui. h. d. Not. hic, q̄ licet alicui pmittatur lumina obcurare, non tñ permittit in totum tollere, & sic uerba simplicia recipiunt modificationem, ut hic, & j. de seru. l. si cui simplici & p̄ hoc q̄dam dñt, q̄ t̄ si p̄ statutum pmittat bannitum offendi, nō tñ pmittit ip̄m occidi: quia noīe offensæ non uenit totalis extinctio. Sed c̄ si pmittetur occidi, bñ permittet offendi: ut j. de adul. l. nec in ea. Paul.

L E X XXXIX.

1 Seruitutes personales quibus constant.
 2 Seruitus quam quis ea lege acquisiuit, ut cum persona extingueretur, num personalis dicenda sit. Et quid si quis alij fundum non habenti pecora pascendi pomau colligendi, aut fructuum partem aliquam ius concessit, num huiusmodi concessio seruitus dicatur. & nu. 3.

Sis quis binas. Venditor p̄dij si nullum aliud p̄dij remanet seruitutem realem retinere non pot: personalem uerò seruitutem, vel p̄onale ius, aut facultatem retinere pot. h. d. Glo. hic disputat, t̄ q̄ sicut seruitutes p̄onales ex trib. p̄stāt, s. usufructu, v̄su, & habitatione. De primo dubitat. s. de opere seruorum, & in effectu tenet, q̄ nō est seruitus realis, nec personalis, de reali constat: q̄ illa debetur de p̄dio ad p̄dium, hæc aut dētur personæ, & p̄stāt in seruo, q̄ est res mobilis de p̄sonali et constat: quia personalis extinguit cum p̄sona, ut j. eo. l. Titio. Sed opera seruorum non, imo transmittit ad h̄dem, ut j. de v̄suf. l. e. l. 3. non est ergo seruitus: quæ consistit in iure, ut s. eo. l. j. Sed est quoddam ministerium, quod consistit in facto, ut j. de ope. ser. l. j. Ita tenet hic gl. & Pet. & Cy. C. eod. in
 2 rub. Scd̄o t̄ dubitatur, quid de seruitute, quam qs acquisiuit p̄dio suo, hoc actio, q̄ cum p̄sona sua extingueret, an sit seruitus p̄sonalis: v̄ q̄ sic, cōstat. n. q̄ est seruitus: ut j. de seru. rusti. p̄ad. l. pecorum. in fi. cum l. seq. Nec pot dici realis: quia illa non extinguitur cum persona, sed transit cū re ad quēcunq. uadat, ut l. uia constitui. s. si fundus. e. ti. ergo est p̄sonalis. Contrarium determinat gl. quæ incipit imo, q̄ cum dēatur p̄dio, non pot dici p̄sonalis, sed realis j. communia. p̄dio. l. j. Nec obst. q̄ extinguit cum p̄sona, q̄ uerum est, quo ad commodum, non quo ad ius. i. nō ip̄so iure, sed ope exceptionis, vñ ip̄so iure trāsīt ad h̄dem, licet obster exceptio. ut d. l. pecorum. s. fin. cum l. seq. p̄ hoc patet, q̄ non mutat eius naturam, sicut actiones personales, q̄ sui natura sunt p̄petuæ, & licet sit actum, q̄ non transeant ad h̄dem, non desinunt esse p̄petuæ: q̄ transeunt ip̄so iure, licet exceptio obster. ut
 3 l. cum qs ita. s. qui ita. de ver. ob. Tertio dubitat, q̄d̄ si qs cedat alicui, non habēti fundum, ius pascendi pecora, uel colligēdi poma de fundo suo, uel certam partem fructuum, uel ius spaciandi in fundo suo, an hæc sit seruitus? Et idem, si cōcedat ius colligēdi ligna de nemore, prout quidam nobiles faciunt. Nam si seruitus est, competit confessoria contra quemlibet impediētē: aliās non datur actio, nisi contra concedentem, & illa est p̄sonalis gl. eadem in fi. determinat, q̄ non est seruitus. Nam realis nō, quia non conceditur p̄dio, sed personæ. Personalis non. Nam aut di

ces, q̄ sit v̄suf. & est falsum: quia illud est ius percipiendi plene oēs fructus, & redditus, & s. e. l. v̄suf. leg. Sed hic non ceditur ius percipiendi, nisi v̄q; ad certam mensurā, uel summā. Aut dices, q̄ sit v̄sus, & idem, quia ille est ius vtendi p̄m exigentiā personæ, q̄ potest plus, uel minus exigere, q̄ sit cōcessum. Item nec habitatio est, unde sequitur, q̄ est quoddam ius personale pro quo non ceditur actio personalis, nisi cōcedentem, & idem Bar. j. de ali. leg. l. Mela. s. fi. & alleg. calum pro gl. in l. Caius. de ann. leg. & de p̄hen. emp. l. fi. in fi. per Cy. c. eo. in rub. qui dñt, q̄ est seruitus p̄sonalis, quia de hoc iure tractatur in materia seruitutum, ut hic, & j. de seru. l. ut pomum. Sed iste tex. potius facit c̄, quia ponit de iure pascendi tanq̄ de diuerso ab v̄suf. & v̄su. Tu ergo dic melius, & notabilius, quia aut ex verbis cōcessionis constat, q̄ cōcedens uoluit, q̄ is cui cōcedebat perciperet de manu sua, ut q̄a promisit dare x. corbes quolibet anno de fundo suo, uel mandauit hæredi, ut daret, & sic hēt percipere de manu cōcedentis, uel eius h̄dis. Et tunc est uera opi. gl. & Bar. q̄ non datur, nisi personalis actio. Ita loquuntur iura per Bar. alle. Aut uoluit, q̄ per seipsum perciperet, ut quia concessit ius pascendi, uel colligēdi ligna de nemore, uel poma de fundo, q̄ uerba referuntur ad illū, qui concedit, uel q̄d possit spaciari, & tunc fateor, q̄ talis cōcessio non est propriè seruitus realis, quia non ceditur p̄dio, nec personalis per ea, q̄ dicta sunt, sed est q̄dā facultas, ut de leg. j. l. apud Iul. s. si quis alicui. de seru. lega. l. pater. & est personalis facultas, quia cum persona extinguitur, ut ibi, quæ facultas diuersa est a seruitute, ut patet expresse j. de v̄suf. leg. l. j. dico tñ, q̄ hæc facultas est quoddam ius personale incorporale, & ad similitudinem personalis seruitutis, & c̄petit pro ea quæsi confessoria c̄ quemlibet impediētē, sicut dicimus in alijs iuribus incorporalib. iuxta no. per Inn. in c. inter quatuor. de maio. & obe. pro quo facit optimè. j. de don. l. Aquilius regulus. tene menti prædicta.

L E X XL.

Si Titio. Si legatum v̄suf. efficiatur caducum non remanet penes hæredem, si penes eum nō est p̄prietas, sed transit ad illū, penes quē reperitur. h. d. Ratio huius text. est propter naturam p̄prietatis, quæ est, q̄ v̄suf. consolidetur. gl. reddit aliam rationem, quæ etiam bona est.

1 Sententia ut in dubio quo ad rem principaliter in ea deductam nō reuocatur, sic nec quoad ea, quæ accedunt.

§. Vsumfructum. Portio p̄prietatis accrescit portioni. Sed portio v̄suf. accrescit personæ. Et ideo exclusus a propria portione non habet ius accre. in p̄prietate, sed in v̄suf. h. d. Et no. hic in tex. & glo. fi. q̄ t̄ sicut snia non potest in dubio reuocari, quo ad rem quæ principaliter in ea deuenit, ita nec quo ad accessoria pro quo l. qui Roma. s. duo fratres. & quod ibi no. de verb. obl. Pau. de Cast.

L E X XLI.

1 Ordinem scripturæ spectandum. Et prius nominatum dilectum magis.

Quoties. Si duobus alternis annis legetur v̄suf. primo noīatus admittitur, quod si nō apparet, nisi inter se consenserint, se impediunt. Item si alter eorum durante anno suo consequatur p̄prietatem, licet extinctus sit v̄suf. formalis, alter tamen non prius incipit uti, q̄ ueniat annus suus. Item per talem consecutionem p̄prietatis non extinguitur v̄suf. perpetuo, quia si postea alienetur, reuiuiscit. h. d. usque ad §. si colono. Et t̄ no. hic ordinē scripturæ seruandum. Item quod primo nominatus p̄sumitur magis dilectus. Pau. de Cast.

§. Si colono. Si colono legetur v̄suf. fundi, non tenetur ad mercedes, imò per actionē ex conducto consequetur, q̄ sibi remittantur, & expensas factas gratia rei recuperabit. h. d. Et no. hic, q̄ agitur ex c̄ctu ad ipsum rescindendum, concor. sunt in gl. Item no. ex alia glo. q̄ cum quis facit expensas principaliter gratia rei, & ad perpetuam rei utilitatē, licet secundo gratia fructuum, & sic gratia sui, nihilominus recuperat, quia inspicitur principalis intentio, facit l. si absente. j. eo. & de impen. l. fin. & ne quid in loco publ. l. 3. s. item Labeo. pro quo alle. l. & si non sunt. s. perueniamus. de aur. & arg. lega.

§. Vniuersorum. Cum quis habet v̄sumfru. singularium rerum, perempta forma ipsarum perimitur v̄sumfructus, neque remanet in eo, quod superest ex rebus, secus si habet v̄sumfruct. omnium bonorum, quia tunc remanet in eo, quod superest. h. d. In gl. j. quæ opponit. del. si duo. de administra. tuto. dic, quod casus sunt diuersi, quia fateor, quod idem est dicere, lego v̄sumfru. talis domus, & talis, & dicere lego v̄sumfruct. domorum. Sed aliud est dicere, lego v̄sumfructum

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

fructum domorum meorum, & bonorum meorum, vt patet de se. Vel melius, vt ibi no.

L E X XLII.

Si vsusfructus. Si per hæredem stat, quo minus cedat dies vsusfr. tenetur ad interessetardationis. hoc dicit.

§. Vsumfructus. Qui pretio fruitur, re frui videt, h. d. per hunc §. patet. qd si legatur res alicui, & post mortem suam rogatur alteri restituere, si ipse componat cum hærede, & pro re recipiat pecuniam, qd non debet alteri restitui, nisi mortuo legatario. Interim ergo remanebit penes hæredem, facit l. Staius Florius. §. Cornelia. de iure fisci.

L E X XLIII.

- 1 Substantia accidentaria mutatione nõ cõseri demutatã, & qualiter intelligẽdũ.
- 2 Forma semel perempta, num eadem restitui potest. Et simile idem non esse. Et formam rei existentiam præstare. Et formã diuersitatem rerum quoque varietatem coarguere.

Q Vi vsumfructum. Si legatur vsusfr. rei, q̄ consistit in substantia, non in forma, licet status rei mutetur, nõ extinguitur vsusfr. Sed quoties ad eundem statum redibit, debetur, sed si stat in forma, per mutationẽ formæ extinguitur, nec reuiuiscit, licet ex eadem materia similis forma fiat: quia nõ censetur ead. h. d. subtiliter. † Not. ergo qd suba non censetur variari per aliq̄ mutationem accidentalem, qd est verum, si reducibilis est ad eundem statum: alias secus, vt in granis, & uuis, quorũ substantia variatur, si ex illis fiat farina: vel vinum: quia non põt deduci ad eund. statum, vt l. q̄ situm. §. illud fortasse. de leg. 3. Et iõ si legatus esset vsusfr. bladi, & testator de illo faceret farinam extingueretur vsusfr. arg. hic in fi. Item † no. qd forma semel perempta, nunq̄ restituitur eadem, sed similis sic: & sic si se non est idẽ. vt no. j. depo. l. quod Nerua. Item no. qd forma dat esse rei, qd per diuersitatem formæ censetur diuersitas rerum, licet substantia sit eadem. Ex hoc sequitur, qd in his, quæ denoiant a forma potius inspiciuntur forma, q̄ substantia. Et ideo si quis promitteret mihi c. Fran. de Cun. Regis Francie, quorũ quilibet ualeat xv. gro. & hinc ad annum alteraretur substantia Francorum, quia nõ ita boni essent in auro, nec ita ponderosi, sicut tpe promissionis, non tñ mutaretur forma, vel valor, quia ualere xv. gross. sicut tunc liberaretur debitor soluendo de illis, qui currũt tempore solutionis, nec possem petere, qd daret mihi quantum plus ualebant in materia tempore promissionis, quia in monetis magis inspiciuntur forma, & valor extrinsecus constitutus a principe, q̄ materia, vel valor intrinsecus, facit quod no. j. si cer. pet. l. cum quid. & de solu. l. Paulus. per Bar. In glo. fin. quæ quarit de ratione diuersitatis inter domum, & nauim. Dic, qd ratio est melior, quia domus nõ potest refici omnino ex eadem materia, imò requiritur calx, arena &c. secus in naui, quæ ex eisdem lignis potest refici.

- 3 Vsumfructum formalem cum persona extingui.

§. Stipulatus. Retentio vsusfr. extinguitur morte retinentis, nec transmittitur ad hrdem, nisi sit actum expresse, sicut vsusfr. iam constitutus. h. d. Et † no. qd habemus vsumfr. formalem, iam actu constitutum. Nam ille extinguitur cum persona. Item hẽmus actionem pro vsufr. cõstituendo, nondum tñ actualiter constituto, & idem, vt hic. in gl. & j. de vsufr. legato. l. Sempronius Attalus. Tertio habemus retentiõẽ, seu exceptionem vsusfr. vt cum quis alienat proprietatem retento vsufr. nam anteq̄ proprietatem tradat, non potest dici vsusfr. constitutus, cum habeat dñium, sed dicitur retentio, seu potestas hñdi in habitu. Et hoc idem, quod s. vt morte finiatur, differentia tamen est inter primum casum, & duos vltimos, quia vsusfr. constitutus, & formatus, non solum morte extinguitur, sed capitis dimi. actio uero, vel retentio, licet extinguatur morte, vt hic, non tamen capitis dimi. vt j. quib. mod. vsufr. amit. l. j. quod ibi dicitur, qd actio extinguatur capitis diminu. intellige de confessoria, quæ competit pro vsufr. formato. Paulus.

§. Vsumfructus. Hic est duplex litera. Nam aliqui habent vsusfr. serui Titio, aliqui seruo Titio, secundum primam, h. d. si per hæredem stat quominus tradat rem, cuius vsusfruct. legatus est, ea perempta tenetur, quatenus interest moram non esse factam: secundum aliam. h. d. vsusfructus relictus seruo alterius morte serui, vel domini extinguit. Et ideo si dum mora fieret per hæredem, quominus præstetur, alter eorum decesserit, tenetur, vt s. quatenus interest moram nõ esse factam. Et secundum istam lect. l. fi. C. eod. l. contrariatur. de verbo ad verbum, quia dicit, qd vsusfructus relictus seruo, vel fi-

liofam. alterius morte serui, vel filii, nõ extinguitur, sed remanet apud patrem, vel dominum, nec finitur morte patris, quia remanet apud filium. Sol. vera est, quo ad primum dictũ, qd extinguitur morte serui, vt hic: cuius cõtrarium ibi dñ, qd hic loquitur, qn̄ fuit relictus cõtemplatione serui. Nam licet domino acquiratur tñ morte serui extinguitur, quod est no. Ibi uero non apparebat cuius contemplatione relictus esset, vnde ex euentu declaratur: quia si præcedebat filius, vel seruus, videtur relictus contemplatione pris, vel dñi, & est mirabilis decisio illius l. de cuius casu Cy. fuit interrogatus in examine, & fuit magna altercatio de intellectu ipsius. Quo ad s̄m dñm, qd hic extinguit morte dñi: ibi nõ extinguitur morte pris sed remanet penes filium. Respondetur, qd ibi in patre, & filio: hic in domino, & seruo. Nam post mortẽ patris potest remanere penes filium, qui potest habere proprium, & ideo non extinguitur, vt ibi. Sed post mortem domini non potest remanere penes seruum, & ideo extinguitur. Ex quo patet, quod licet principium illius l. loquatur de filio, & seruo tamen finis non loquitur, nisi de filio, & patre. & ita sentit ibi Bar. de quo est casus hic. cætera dic, vt ibi.

L E X XLIIII.

Questum. Si vsusfructus non præstetur tempore, quo promissus est, succedit obligatio ad æstimationem, nec auditur proprietarius uolens alio tempore præstare. h. d. tex. cum gl. & expone tex. ibi, eius temporis vsusfr. recte petere &c. id est æstimationem, quia cum constet vsusfructus illius temporis transacti amodo non posse præstari, quia tempus transactum nunquam redit, non debet peti vsusfructus, sed æstimatio, vt probatur in l. si ususfructus mihi. j. de usufr. leg. & adde omnino, quod ibi no. per Bar. No. qd illa, quæ habent concomitentiam cum tempore extinguuntur tempore, nec possunt alio tempore dari, quod facit ad q. de Potestate electo.

L E X XLV.

Non utitur. Vsumfructuarius tunc dñ non uti, qn̄ per se, non per alium utitur, dicitur autem uti ca sibi. hic contentis. h. d. no.

L E X XLVI.

Si alij. Plus continet ususfr. q̄ usus, & si uni relinquat ususfr. alteri usus, quod est s. usum ptinet ad fructuariũ. Itẽ si idem corpus bis leget, non multiplicatur legatum: secus si legatur corpus, & æstõ, quia debetur utrunque, & ad hoc alle. Ad hoc omnino uide l. 2. in fi. & qd ibi no. j. de dot. præ. Pau. de Cast.

L E X LI.

Vsumfructuarius. Vsumfructuarius debet rem conseruare in eodẽ statu, quo reperit nõ autem aliquid addendo, nec statum mutare, licet ex hoc melior fiat conditio domini. Item impensa cibariorum ualetudinarij serui usufructuarij pertinet ad ipsum. h. d. cum l. seq. Et not. text. cum gl. qd sicut arare, & seminare est cultura rusticorum pradio rum, ita reficere, uel ædificare urbanorum, sic & habitare dixi s. eo. l. item si fundi. Item in gl. seq. quæ dicit maximẽ si ex modica dicit Cy. quod illud maximẽ abundat, quia nisi esset modica expensa ualetudinis, non pertineret ad fructuarium, ut l. eo. l. hætenus. & j. de impen. l. omnino, impensa uero cibariorum indistincte pertinet ad eum, quia hoc a principio prætere potuit, sed casum ualetudinis non ita potuit præuidere. Pau. de Cast.

L E X LIII.

- 1 Titulus de legatis præstandis, an per auth. ex causa. hodie correctus sit.

S I extraneo. Rupto testamento per contrat. ususfr. qui debebat remanere penes hæredẽ, redit ad illum, cui proprietas erat legata, si erat de personis, quarum legata conseruantur per tit. de legat. præstan. h. d. Et no. gl. in fi. quæ dicit, † qd titulus de leg. præst. hodie corrigitur per auth. ex causa. & sic illa authen. locum habet rupto testamento per q̄tab. Adde quod no. s. de min. l. si filius. Paulus.

- 2 Clericus decedens ad hæredem, num actionem, quam temporis præteriti ratione habet, transmittat. Et quid reliquis, beneficij non solutis, beneficium permuet.

§. Si testator. Potest ille, cui legatus, est ususfruct. agere contra hæredem, ut rẽ reficiat, si hoc testator iusserit: & si hæres fuerit in mora, tenetur quatenus interest moram non esse factam, q̄ actionem transmittit usufructuarius ad hæredem suum, licet vsumfructũ non transmittat. h. d. cum l. seq. In qua habes argu. qd † clericus decedens transmittit ad hæredem suum actionẽ, quam habebat ratione præteriti tem-

temporis, & hoc si habebat beneficium simplex: aliàs secus per ea, quæ no. in c. presentis. de offic. ordi. lib. 6. Ad prædicta facit optimè. l. defuncta. j. eo. Item est ar. q. clericus, postquam arrendauit beneficium, & fructus sunt percepti, si resignet ipsum ex causa permutationis: arrendaria præteriti temporis sunt sibi soluenda facit. l. cuiuscunque. post prin. j. eo. tit.

L E X L V.

- 1 *Expensam quam quis principaliter respectu alterius facit, & si ex consequenti in ipsius facientis utilitatem redundet, an repetere possit. Et principale propositum magis spectandum.*
- 2 *Vasallus atque emphyteuta, num inuito domino rei cedere, vt ab eo liberentur possint.*

Si absente. Si proprietarius absente fructuario faciat aliquam impensam in re, quæ pertineat ad fructuarium, potest eam repetere per actionem negotiorum gestorum, nisi fructuarius sit paratus cedere vsum fructum, & adde l. Titius. j. e. Item t. no. hic tex. cum gl. q. cum quis facit impensam principaliter respectu alterius, licet secundario redeat in ipsius facientis utilitatem, tamen potest eam repetere, & sic inspicitur principale propositum, facit quod dixi s. eo. l. quoties. s. si colono. Item t. no. arg. q. vasallus, & emphyteuta possunt cedere rei inuito domino, & liberantur ab eo, facit l. cum fructuarius. j. e. Richar. Malumbra. Sed de vasallo dic: vt in c. j. de vasal. qui contra constit. Lotha feu. alie. & quod no. in c. quæ in eccle. siarum. de constit. In emphyteuta dic, q. non potest cedere domino inuito, & se liberare a pensione. ar. j. loca. l. si in l. s. si domus. & l. dominus horreorum. s. si. & de fun. patri. l. quæcunque. de pub. l. cotem. s. si. nec ob. hic: quia iste usufructuarius non tenebatur ad annuam sol. Et sic habebat usufructum ex causa lu. cratiua, vel emerat vno pretio, & totum soluerat: & sic non tenebat, nisi ad istas impensas, quæ cum sint factæ etiam cõtemplatione rei, postquam cedit usufructui rei, permittitur redundare tantum in utilitatem proprietarij: secus ergo si emisset usufructum annuum, pro annuo pretio. vt dictis iuribus. Vel distingue s. m. ea, quæ habentur per Dy. & Bar. j. de aqua plu. arcen. l. is cum quo. vide Cy. in l. si quis curialis. & quod ibi no. de Episc. & Cler.

S. Siluam. Usufructuarius potest colligere fructus immaturos, si sua magis interest habere, quàm maturos h. d. s. m. verum intellectum. Si vero sua non magis interesset colligere: tunc non posset, quia videretur malitiosè facere: vt patet s. eo. l. ex silua cædua. secundum Fran. Accur.

L E X L VI.

Si mihi. Si legatur usufructus a duobus hæredib. in portione cuiuslibet habet usufructuarius portionem usufructus. h. d.

L E X L VII.

Titius. Si proprietarius anteq. tradat vsum fr. facit aliquam impensam ad usufructuarium pertinentem, non tenetur tradere, nisi pro rata usufructus, sibi refundatur impensa. h. d. Sicut enim habet actionem vt s. e. l. si absente ita exceptione, vt hic, & habes l. similem. j. de vsum leg. l. generale. & l. Lucius.

L E X L VIII.

Titio cum. Non potest res incipere, ab eo casu, quo finire debet, ad hoc alleg. Ratio dubitandi huius esse poterat: quia si legabatur usufructus alicui cum moreret, videbatur, q. deberet incipere, ab hærede, quod fieri potest, qn. hoc agitur: vt s. eo. l. qui vsum fructum. s. j. & arg. C. vt actiones ab hærede. & quod dictum est, aliud cum morietur, quia tunc voluit vsum fructum fundari in vita morientis, quia viuens moritur. in l. 4. quando dies leg. ced. & ibi no. arg. s. eo. l. arboribus. s. de illo. & sic voluit vsum fructum durare momento, & sic non valet. Ad hoc ergo, quot no. in l. si. j. de condi. insti. & fortè idem est in primo casu, cum reliquit, post mortem. Nam dicendo relinquo, post mortem tuam, non vñ velle, quod fundetur in persona hæredis, sed tua: argu. eius, quod no. per Bart. in l. cohæredi. s. cum filio. de vul. & pup. cogitabis. Pau. de Cast.

L E X L X.

Vusufructu. Onus tributorum pertinet ad usufructuarium, nisi aliud actum sit. Item si domus in qua quis habet usufructum non sit totaliter diminuta, durat adhuc usufructus in eo, quod remanet. h. d. cum l. si cui.

L E X L XI.

Si sub conditione. Cum quis vendit proprietatē deducto usufructu. qui sperabat alteri deberi, si quidem spes illa aduenerit, cum persona illius fi-

nitur: sed si nō euenerit, tunc si illius contemplatione exceptus esset, statim redit ad proprietatem: aliàs fundatur, & finitur in persona excipientis. h. d. cum glo. & no. in fi. q. cessante causa reservationis, cessat reservatio, facit l. si in uenditione. j. cõmunia prædio. quæ est no. ad hoc, & quod no. de leg. j. l. si quis legauerit, per Iac. de Are. & Bal. quod no. pro moderno tempore ad reservationes beneficiorum.

L E X L XIII.

Dominus. Per acquisitionem proprietatis reuocabilem ex causa, quæ retro fingitur, & a qua depēdet acquisitio, non extinguitur usufructus. h. d. Et no. pro sol. contrariorum, q. interdum acquiritur proprietate pendente conditione vsusfr. & ea pendente, similiter alienatur, & tunc non nocet usufructui: vt s. e. l. quoties. post prin. interdum acquiritur, post acquisitionem vsusfr. & tunc, aut illa acquisitio dependet ex causa, quæ ipsam postea resoluit, vt acquisitio ex causa legati, qd. principaliter ex testamēto dependet, & testam. postea resoluitur, & tunc similiter non nocet, quia fingitur nunquam acquisita, vt hic. Aut non dependet principaliter, vt cum acquiritur ex cã inter viuos, quæ postea resoluitur virtute testamenti, a quo principaliter non dependet, & tunc extinguitur vsusfr. nec postea reuiuiscit. ut j. quibus mod. vsusfr. amit. l. si tibi. Pau. de Cast.

- 1 *Ius accrescendi in legatis testator prohibere potest. Et quid in hæreditate. Et legatum proprietatis per subsequenter adiectionem non restringi, non sic in usufructu legato.*

S. Per fideicommissum. In alimentis non habet locum ius accrescendi. h. d. s. m. vnum intellectum, vel sic, vbi testator prohibet, non habet locum ius accrescendi. h. d. s. m. alium. Et t. propter hoc alleg. semper gl. hic posita, quia testator potest prohibere, ius accrescendi, quod est uerum in legatis. Quid autem in hæreditate? vide l. si ego. de iniusto testa. & per Barto. in l. quoties. s. si duo. de hæredib. institu. quid in legitima? vide in Auth. ut cū de appel. cog. s. si ceterum. Item no. eandem gl. in fi. q. licet legatum proprietatis per adiectionem subsequenter non restringatur, ut j. de ali. leg. l. 4. legatum tamen usufructus sic, quod est nota. & uidi de facto, & adde s. de transac. l. cum hi. s. si uni. & quod ibi no. Pau. de Cast.

L E X L XV.

- 1 *Vusufructuarius quos fructus ad hæredem transmittat.*
- 2 *Pensio an solui debet in fine anni.*

Defuncta. Si usufructuarius locauerit usufructum, & post perceptos fructus decesserit, licet dies soluendæ pensionis non uenisset, actionem tamen transmittit ad hæredem suum, hoc dicit, & hic uidetur, quasi casus de eo, quod dixi s. eo. l. si extraneo. s. fin. cum l. seq. q. clericus decedens transmittat ad hrdem suū actionem, quæ sibi competebat pro fructibus præteriti temporis, de quo habes glo. in c. si de off. ord. lib. 6. Quod facit contra: sed ibi intelligitur de beneficio simplici s. m. Ioan. And. uel uide glo. no. de reb. alie. c. hoc consultissimo. lib. 6. & per Ioan. Monach. in l. j. C. de anno. ciuili. lib. 1. i. pro quo facit 1. q. 2. alienationes. & 20. q. j. si quis item. No. pro declaratione glo. q. habes quatuor casus diuersos in fructuario, in quo dicendum est, ut hic, uidelicet, q. si decedat post fructus iam collectos, licet annus nondum sit completus, & licet dies pensionis, nondum uenerit, tamen ad hæredem suum transmittit, ut hic, secūdus est in annuo legato in quo sufficit ultimum annum esse inceptum ad hoc, ut pro toto anno transmittat legatum ad hæredē, ut j. de annu. leg. l. a nobis. ideo quia tale legatum de sui natura, postquā est purificatum, est transmissibile ad hæredes. Sed statim incepto anno purificatur: ergo & c. usufr. rei sui natura non transmittitur ad hæredem pro fructibus nōdum perceptis. Tertius casus est in uiro, qui lucratur fructus dotis: nam soluto matrimonio ult. ann. nondum completo, non pertinent oēs fructus illius anni ad maritum, uel eius hæredem, etiam si percepti erant tempore soluti matrimonij, sed pro rata tantum temporis illius anni, quo durauit matrimonij. ut j. soluto matri. l. diuortio. dic. ut ibi per Bar. de ista materia. Et est ratio, quia tempore nō lucratur, nisi propter onera matrimonij, si ergo nō sustinuit onera, nisi pro quarta parte ultimi anni, non debet lucrari, nisi quartā partē fructuū, & residuū pertinet ad uxorē. Quartus casus est in uasallo, q. decessit non relicto filio masculino, & sic feudū reuertit ad dñm, nā de fructibus illius anni, quo decessit, quid iuris sit, habetur in c. si uasallus. in tit. hic finit lex. Corradi. de consue. reg. in c. j. quod c. est iuris positiui, & consuetudinarium. De quæstio. glo. t. utrum pensio debeat solui in fine anni: dic. ut no. per Cy. C. locati. l. idem. in s. q. Bar. tenet ibi, q. in fine: quia non potest agere, nisi contractu ex parte sua impleto: arg. l. lul. s. offerri. de act. emp. Paul. de Cast.

Legatum reiterabile, quando dicatur, & quod annuum.

§. Sempronio. Cui legatur pars reddituum non censetur usufructuarius: & tale legatum censetur annuum, sed sicut ipsi redditus annuatim percipiuntur h. d. no. primum dictum declara per ea, quæ no. s. e. l. si quis ita. & per Bar. in l. Sempronius Attalus. de usufr. lega. Ex secundo t dicto no. & tene menti, qd qñ legatur aliquid, quod sui natura reiterat annuatim, vel aliquid ex eo, quod reiteratur, tale legatum est reiterabile, & annuum: secus si illud sui natura non reiteratur, puta, lego decem, non enim videor legare, nisi semel. j. de leg. 3. l. fideicommissum. §. si quis decem, sed si dico decem corbes frumenti ex redditu talis fundi: tunc quia ille redditus annuatim reiteratur, videtur istud legatum annuum, licet dictum non sit, casus est hic, quod est valde singulare. Paulus.

L E X LXVI.

Arbores. Usufructuarius arbores, non tenetur substituere vi tempestatis euerfas. Itē ad ipsum pertinet omne commodum, quod ex re percipitur, & etiam pensiones rerum locatarum per proprietarium, si hoc actum est, non tamē tenetur stare colono, nisi sit actum expressē, h. d. vsque ad §. fin.

§. Cæsar arundinis. Glo. intelligit duobus modis. Primò, qd si fuerunt separata a solo tempore constituti usufructus pertinet ad usufructuarium, si ex illis debebat aliquod vectigal solui. h. d. quod intelligo si erant adhuc in fundo. Item pro illa tantum parte, quæ debet solui, s. m. aliam lectu. dicit, qd cæsus debitus fundo usufructuario pertinet ad usufructuarium. h. d. no. qd census fundi pertinet ad usufructuariū, sicut enim eos soluere debet: vt tit. eo. l. haftenus. ita & recipere eos, qui debentur, vt hic. Pau. de Cast.

L E X LXVII.

Usufructuarius post spoliationem usufr. non utens, an ipsum perdat.

Cuiuscunque. Usufructuarius habet interdium, vnde vi, tam pro fundo, qd pro fructibus occasione fundi. Item si post expoliationem perdat usufructum, adhuc sibi competit actio p fructibus præteriti temporis. h. d. Et hoc secundum dictum facit ad hoc, quod dixi s. e. l. si extraneo. §. si. Et aduerte ad glo. hic positam, quæ dicit, qd post expoliationem pōt perdi usufructus nō vtendo: quod non videtur verum, quia per ipsum non stat, quo minus vtatur: vt s. e. l. arborib. §. de illo. & ibi dixi. Solu. ibi erat impeditus factō naturæ, vel alio, ex quo sibi non dabatur recursus contra aliquem, ideo usufructum non perdit: hic erat impeditus factō tertij, contra quem habebat recursum, ideo perdit. Sed contra tertium, sibi subuenitur. Ad hanc solu. facit l. si Titius statuas. de cond. & de coniuncto, quod no. eo. titu. l. in testō. & j. ad l. Aquiliam. l. inde Neratius. §. 2. intellige, quod habetur j. e. l. si in area.

- 1 Proprietatis causam ab usufructu diuersam. Et an proprietario delinquente licet alius usufructum habeat, proprietatis confiscationi subesse possit.
- 2 Proprietarius an usufructuario cauere teneatur, qd sinit ipsum vti frui.
- 3 Possidens ciuilitè tantum an rei vendi. conueniri possit, & an, & quando fructus possint sequestrari.

§. Si fundus. Iste §. est multum no. & semper alleg. h. d. usufructuario cōpetit actio cōtra quemlibet possidentem, & ipsum impediētem, hoc primò, & controuersia super proprietate inter duos, ius eius non differt, si de eo non est controuersia, hoc secundo. sed si controuersia est, tunc differtur restitutio, sed præstatur cautio. h. d. & est magistralis §. Nota t qd causā proprietatis est diuersa ab usufr. vnde controuersia super ipsa nō differt ius usufructus, sic etiam potest vfucapi, & alienari proprietatis saluo usufructu. vt s. e. l. locum. §. proprietarius, & l. iusto. §. non mutat. de usufr. Ex quo sequitur, qd si proprietarius relinqueret, non impediretur cōfiscatio proprietatis, licet alius haberet usufructum, quia in separatis non infertur de vno ad aliud: vt l. si. de cal. Secundo nota t qd proprietarius teneretur cauere usufructuario, qd ipsum non impediāt, vti frui, quod puto verum, qñ per iudicem fuit coactus tradere usufructum, & sic est contra eum præsumptio, qd impediēt. vt j. si serui. vendicetur. legi. secus si sponte tradidisset, quia non præsumit, qd velit impedire, vnde non debet grauari in cauendo. argu. j. de p. l. capitalium. §. ad status. & quod ibi no. per Bar. & de damno infec. l. qui bona. §. si quis per eundem. Tertio no. ibi: facit, quia a possessore & c. prout intelligitur de eo, qui possidet ciuilitè, & cōstituitur rei vendicatio, qd debet cauere usufructuario possidenti naturaliter. Nam t ex hoc sequitur, qd possidens ciuilitè tantum, potest conueniri rei uendica. & ad hoc semper alle. Et sic est, hic casus de qd format gl. s. de rei uendica. in rub. & de hoc no. in l. Pomponius. §. cum quis. de acquir. poss. quod tamen limita, ut s. de rei uendica. l. si a bonæ fidei. Vltimo no. tex. mirabilem in si. licet prohibeatur res sequestrari, tamen debet possessor satisfidare actori, quod si obtineat, restituet sibi quicquid ex re percipiet interim, & nisi satisfidat transfertur possessio, & facultas

percipiendi fructus in ipsum actorem, quod est mirabile, nec alibi reperitur, nec practicatur, puto tamen sanè, hoc intelligendum, quando esset suspicio contra reum dilapidatione fructuū: arg. in l. si causa dot. §. si autem in sœuissimo, solu. matrim. & ad Trebel. l. Imperator. & s. qui fatidat. cog. l. si fideiussor. in fi. & l. Imperatori. in fi. de appel. Paulus.

L E X LXVIII.

Concesso vno, & aliud quoque concessum videri, sine quo illud esse nequit, fallit, si natura, vel substantia illius repugnaret.

Vusufructuarius. Usufructuarius non potest imponere nouam seruitutem, nec aliquid noui facere, per quod status rei mutetur, et si proprietarius illud facere incepisset. Item si hoc usufructuarius fecerit: quia qui statum rei mutat, usumfructuū perdit, nisi prius sit actum. h. d. Et no. non inspicere uoluntatem proprietarij, qd quod facit, quod no. s. eo. l. acquissimum. §. j. in gl. & ita mutat. Sol. dic. qd si usufructuarius compleret hic illud, qd incepit proprietarius, mutaretur ex toto status rei, ibi secus. Itē j. no. qd uno concessio, non uidetur aliud concessum, sine quo illud esse non pōt, quando hoc esset contra naturam, uel substantiā eius. Sed nec eius. l. aedificij, quod fecit, habebit usumfructu.

L E X LXIX.

Vusufructuarius. Ad usumfructuarium pertinet omne cōmodum rei. hoc dicit. Paulus de Castro.

§. Si in uinarijs. Propter difficilem separationem conceditur, quod aliās non concederet, ad hoc alle. No. qd licet ille, cui legatus est ususfructus animalium eiusdem, uel diuersorum generum, non debeat regulariter principalia capita occidere, imò in locum demortuorum alia subrogare, ut j. e. l. uetus. in fi. si tamen immista sint aliqua capita sua, quæ non possunt de facili separari, ne illa perdat, quia constat ad ipsum pertinere: potest de quibuscunque occidere, etiam de capitibus proprietarij, & sufficit, ut reddat eundem numerum: ex quo sequitur, qd propter talem commissionem sunt effecta quodammodo cōia, & hæc est intētio literæ. Adde quod no. s. de rei uend. l. idem Pomponius scribit si frumentum. in prin. Item no. glossellam, quæ ponit exēplum in lacu Perusino, qd Perusini alle. contra Florentinos, qui dicunt, qd quia tempore glossatorum fuerunt in possessione illius lacus, & a toto tempore & c.

L E X LXX.

Quod nostrum. Quod nostrum non est, potentia licet trāsferre possumus in alium, ut insit actualiter. Item si usufructuarius uult usufructui cedere, nō cogitur rem reficere, sed ab eo in quo fecit rem deteriozem, non potest per hoc se liberare. Item penes quēcunque sit proprietatis, non tenetur proprietarius reficere. h. d. usque ad l. usufructuarius. No. in l. sed cum fructuarius. ad id quod dixi s. eo. l. si absente. de emphyteuta.

L E X LXXV.

Partus in fructu si non est, nec pars partuum erit. Et aliquid pendere ratione futuri euentus, quod non ratione presentis. num. 2.

Vetus. Partus ancillarum, quarum ususfructus legatus est, ad usufructuarium nō pertinet, nec etiā fructus partuum, nisi sit expressē legatus. Foetus uero pecorū benè pertinet ad eum, sed tenetur ex illis loco capitum demortuorum, uel inutilium substituere, qua substitutione facta inutilia, uel demortua pertinent ad usufructuarium, substituta uero ad proprietarium. Sed nonnunq dñium foetuum submitendorū est in pendenti ratione futuri euentus, licet inspecto præsentis tempore sit usufructuarij. Et ipsius est periculum interitus. Item ad dictam submissionē non tenetur usufructuarius, nisi sit legatus usufr. uniuersitatis, secus si singulorū capitū. Nec et tenetur ad submittedum, nisi illa quæ nascuntur grege uacuo, & talis submittio facti est. h. d. usque ad l. si in area.

- 1 Nota t in hac l. uetus. ibi hac ratione & c. qd si partus non est in fructu, ergo usufructus partuum non pertinet ad usufruc. facit, ad id, quod dixi s. e. l. usufr. legato. Nam si alienatio rei non est in fructu, ut ibi no. in gl. & C. eo. l. interest: ergo nec illud, qd puenit ex alienatione: puta laudimiu: ut ibi dixi. Itē no. ex l. uel inutiliū, qd unus, & idē transfert in se dñium rei alienæ dño absente, & ignorante, & et a se abdicat dñium rei suæ, & alij ignorantia facit acquiri se solo authore, quod alibi nō reperitur. Cy. dicit, qd hoc sit legis autho. aliās. n. fieri non posset, ut l. id quod nostrum. de reg. iur. & l. si quis ui. §. dñia. de acquir. possel. Item j. no. in l. qd ergo aliquid pendere ratione futuri euentus, quod non ratione presentis de quo dixi s. e. l. si fur. decerpserit. Item no. in uer. sed qd dicitur, qd si habeo x. oues, quæ faciunt gregem, aliud est legare usufructu. gregis mei, sub nomine uniuersitatis, & aliud legare usufructu.
- 2

usufructum x. ouium meorum, per quod vñ. qd aliud sit legare capitulo, aliud canonicis. Nam primum legatum acquireret eccle sia, fm vero singl. canonicis. Cy. Tu dic, qd idem est utrobq. quia legatum. Commib. canonicis, vel canonicis indefinitè, vñ scñ capitulo, ut probat in l. ciuib. j. de re. diu. fm unum intellectum, & ita vñ sentire Pet. & Cy. in l. j. C. de sacros. eccle. & Bar. in d. l. ciuib. & ita esset hic, si nō hñret nisi x. oues: qa paria essent legare usufructum gregis, uel illarum x. ouium. dēt ergo hic intelligi, qñ hēbat plures, & legabat usufructum x. ouium. Nam nō cōsiderant, vt uniuersitas, sed ut singula capita, qa testōr non ita disposuerat: ut illa x. facerent gregem, sed centum, secus si sola x. haberet. Vltimò no. qd aliqua facti sunt, con cor. l. consilio. §. fin. de cur. furio. & in illis non sufficit solus animus, l. bouem. §. j. de edi. edi. per l. in euentis. & quod ibi no. C. de contrah. emp. Item aduerte ad glossellam in ver. item si fortè. qd vñ sentire qd illud, qd dixi in summario. l. qd usufructuarius debeat submittere ēt de his, q nascuntur grege pleno, sed contrarium uidetur sonare litera. In consilijs, tamen non discederem a gl. Paul.

L E X LXXVIII.

1 *Usufructus area, num edificio extincto amittatur.*

Si in area. Si edificetur in area in qua quis hēt usufructum, & anteq̄ usufructus tpe perdat, edificium destruat: re dicit usufructus in pristinam causam. h. d. Et aduerte ad glo. ne te decipiat, dicit enim, qd edificium factu usufructu area est amissus statim, quod est uerum quantum ad commoditatem, quia non pōt uti frui area, postq̄ est edificatum: ius uero usufructus durat, quod patet, qa tpe perdit, ut hic. Nā si esset extinctum, amplius non extingueret tpe. Dic ergo, qd est amissus statim factu edificio. i. impeditus, quo destructo, re dicit in pristinam causam. Item qd hic dī, ut tpe perdat: quia propter edificium non potest uti frui, unde non utendo x. annis perdit uidetur contra tex. in l. arborib. §. de illo. §. eo. & quod ibi dixi. sol ue, ut dixi. §. eo. l. cuiuscunque. in prin.

L E X LXXIX.

Si dominus. Dominus nudæ proprietatis potest legare usufructum, quod legatum habebit effectum, cum usufructus ad proprietatem redibit. h. d. l. seq. uide per te.

De usufructu accrescendo. Rubrica.

L E X P R I M A.

1 *Ius accrescendi inter quos coniunctos in usufructu locum habeat.*

2 *Proprietatem quam usufructum difficilius accrescere.*

Voties. In usufructu locum habet ius accrescendi inter coniunctos, nō inter disiunctos, hoc primo. Item sufficit ad hoc coniunctio legalis, hoc secundo. Item si plures sint, quorum aliqui sint coniuncti, aliqui disiuncti, & portio unius coniunctorum deficiat, solis coniunctis accrescit, non disiunctis. h. d. Circa primum dictum l. quæritur

1 *in gl. j. in fi. de quibus coniunctis loquitur. Respondet & benè, & de coniunctis re tantum. uerbis tantum, uel re, & uerbis. Aduerte tamen, si sunt coniuncti uerbis tantum, proprie dicitur habere locum inter eos ius accrescendi, quia portiones fuerant a prin. diuisæ, unde accrescit illud, quod quis nunquam habuit, quod proprie accrescere dī. Si uero sint coniuncti re: tunc quia cuilibet a prin. fuit res in solidum assignata, magis dī non decre scere, quàm accrescere, ut no. in l. hęc scriptura. & l. si separatim. de cond. & dem. & C. de cad. toll. l. uni. §. si autem disiuncti. & §. si autem ad deficientis. qd est uerum in proprietate, in qua nō hēt locum ius accrescendi post acquisitionem semel factam, ut j. e. §. interdum. Idem est in usufr. si portio deficeret antequam acq. reret, sed si semel esset acquisita, tūc quia fuit semel ablata a collegatario per concursum, si postea deficeret diceret accrescere, & hęc sunt utilia propter onus portionis deficientis, nam cum accrescit, transit onus: secus si non decre scit, ut d. §. si autem ad deficientis. Et dic, ut ibi. Secundo opp. in ea. gl. de l. mulieri. & Titio. de cond. & dem. ubi coniuncto uerbis non accrescit portio deficientis gl. clarè non soluit. dic ergo, qd mulier illa coniuncta, q̄ uolebat portionem deficientis, non habebat portionem suam iure cōi, sed iure speciali, & contra uoluntatem testatoris, qnō impleta condicione admittebatur ad legatum ex quadam dispō satione iuris: uñ solam portionem suam habet. Hic aut debet in telligi, qñ de iure cōi admittebat, illud aut nō est indistinctè ue rū p qd ille, qd admittitur ex iure speciali, non hēt ius accrescen di, sed est distinguendū, ut ibi per Bar. in l. re coniuncti. de leg. 3. Circa scđm dictum l. quærit gloss. 2. de quibus disiunctis intelli*

gitur, vt inter eos non sit ius accre. gl. sentit, qd de disiunctis re, & uerbis: nam si aliquo mō essent cōiuncti, locum hñret ēt si uerbis tm. Nam sit talis coniunctio iuris accre. in proprietate potius, q̄ in usufr. Et in hoc bene dicit, vt collr hic in prin. & in §. interdū. Sed in alio non vñ bñ sentire, tenet. n. qd qñ inter duos sunt diuisæ portiones, siue pro diuiso, siue pro indiuiso, licet sint positi in eadē oratione, non sunt coniuncti uerbis, nec re, puta Titio in dimidia, Seio in alia dimidia usufru. lego: tunc ergo sunt coniuncti uerbis fm gl. qñ ita specificè diuidunt, puta Titio, & Seio usufru. fundi lego æquis portionib. ita vñ sentire gl. j. e. l. §. interdū. Sed hoc non est uerū. Ista. n. est magis distinctio uerbalis, q̄ realis. Vñ de dic, qd qñcunq; ponuntur in eadem orōne sub eodem uerbo: tunc qualitercunq; portiones diuidant, tm sunt coniuncti uerbis: qa in tali coniunctione uerbalis solum inspicit unitas sermonis, & plexus uerborū, nec est curanda dist. portionum, ut l. triplici. de uerb. sig. & in hoc vñr concordare oēs Doc. in q. uerò gl. vtrū inter coniunctos uerbis hñret locum ius accre. de quo quidam dubi tant, ut in gl. patet. dic, aut inter eos est oīmoda dist. realis, & tūc non hñt locum: vt puta Seio, & Titio singulis lego singulos ser uos, sunt. n. uerbis coniuncti, sed re oīno disiuncti, ut l. hmō. §. quib. de leg. j. Item si diceretur Titio partem fundi pro diuiso, & Seio aliam partem lego: ita pōt intelligi hic iste uerf. ut loquat̄ in coniunctis uerbis, sed re oīno disiunctis. Et in hoc bene sentit gl. Si uero non essent oīno disiuncti, ut quia portiones pro indiuiso assignarentur, quo casu neutra pōt ad oculum demonstrari, ut l. Mauius. §. duob. de leg. 2. tunc inter eos habet locum, sicut inter coniunctos re, ut j. de leg. j. l. si duob. §. fi. & in l. Mauius. in prin. de leg. 2. fm unum intel. hęc uera, qñ relinquitur ab eodem hæ rede, si aut a diuersis, dic, ut j. e. l. pe. Circa tertium dictum op. qd inter duos dños, qui sunt coniuncti coniunctione legali non hñret lo cum ius accre. ut j. de leg. 2. l. Proculo. Sol ibi in pprietate, qd dif ficilius accrescit, q̄ usufr. Et est rō, qa si semel accresceret, nunq̄ rediret ad hñdem. Et sic est accrementū perpetuū: secus in usufr. qui speratur redire per mortem uel capitis dimi. illius, cui accre scit, & sic non est tm præiudiciū hæredi. Hęc uera sunt in lega tis, secus in hñdirate, ubi ēt inter disiunctos locum habet, ne quis decedat pro parte testatus, & pro parte intestatus, ut l. si seruus cōis ab extero. de acq. hæ. Item hęc uera, qñ ambo dñi erant ca paces, sed si unus erat incapax a prin. & tunc ēt legatū proprie tatis totum acquiratur capaci, ut l. uerum si seruo. j. pro loc. Cir ca quartum dictum op. qd portio deficiens non accrescat soli cō iuncto, sed ēt disiuncto, ut l. Item qd Sabinus. j. de hæ. insti. tene primam sol. gl. qd ibi illi instituti sine partibus, qui vocabātur ad unam unciam uacantem non erant coniuncti uerbis, quia in di uersis orationib. positi, nec re, quia illa uncia non fuit assignata cuilibet eorum in solidum, nec expressè, qd requiritur, ut no. j. e. §. fi. Et iō portio deficiens accrescit oīb. nec ob. l. si ita quis hñdi. eo. tit. quia ibi oēs erant coniuncti, ideo omnib. accrescit. Et eo dem mō solue p̄rium de l. Mauius. de le. 2. Nam fm uerum intel. ibi aliqui erant cōiuncti re, aliqui uerbis, puta Titio, & Sempro nio lego fundum æquis portionib. Ista est j. lec. quæ ibi ponitur in gl. quam ibi sequitur Bar. Isti sunt uerbis tm coniuncti. Item Sempronio eundem fundum lego, iste est coniunctus re cū pri mis, certè si portio unius ex primis deficiat, accrescit vtriq; tā il li, qui secum coniunctus erat uerbis, q̄ illi, qui coniunctus erat re: quia neutra coniunctio potentior est altera. Paul. de Cast.

1 *Coniuncti in dubio, qui intelligantur.*

2 *Ius accrescendi in proprietate, post acquisitum resolutumque ius, num locum habeat. Et quid in usufructu. nu. 3.*

4 *Proprietatis acquisitionem causam instantaneam: usufructus successiuam habere.*

5 *Ius accrescendi in usufructu inter uiuos constituto, num locum habeat.*

6 *Coniuncti re, ut qui dicantur, quot requirantur, item qd, ut inter eos, ius accre scendi locum habeat.*

1 **§. Interdum.** Licet usufructuarij sint uerbis disiuncti, si tm re cōiuncti sunt, locum habet inter eos ius accre. etiam post ius acquisitum, & resolutum, secus in proprietate in qua post acquisitum ius locum non habet. Item coniunctio realis inducit per legatum cuilibet in solidum factū, in quo partes sunt per p̄cursum, & non inducit per retentionē usufr. h. d. usq; ad l. 3. §. non solum. & est not. §. & semper alleg. Et fuit repetitus per domin. Rayn. de Forliuio, qui fuit magi ster Bart. Verum tamen ipse quasi de uerbo ad uerbum posuit, & recitauit repetitionem, q̄ fecit Bar. in l. re coniuncti. de lega. 3. ut posset cū in aliquib. reprehendere, ueruntamen reprehensiones suæ non sunt multum urgentes. No. ex isto prin. coniuncto prin. l. qd cum loquimur de coniunctis, in dubio intelr de coniunctis uerbis. Item ēt vñ sumi in tota l. j. de cad. toll. & Instit. de leg. §. si eadem. Appellat hic l. coniunctos re, uerbis disiunctos. & hoc fa cit pro opi. illorum qui dñt coniunctionem uerbalē esse poten tiorem, q̄ realem in iure accre. cuius contrarium. §. proxim. dixi.

Secun-

Pauli Cast. Noua prælect. in Dig. Vet.

2 Secundo no. q̄ in proprietate post ius acquisitum, & resolutū, non hēt locum ius accre. & ad hoc alle. facit l. aquam. §. si. quē ad. fer. ami. hoc aut fallit in casib. primo in Auth. de hære. & fal. §. si quis aut non implens. sed dic. q̄ improprie est ius accre. sed illa. aufert ab vno, & applicat alteri. Item fallit j. de assi. li. l. vtrum. in prin. & C. ti. socius liberal. imper. l. j. & j. de acq. hæ. l. si minor. & l. qui patri hæres extitit. in quib. post ius acquisitū, & resolutum hēt locum. Tertio no. q̄ in vsufr. post ius acquisitum r̄r hēt locum, v̄ tñ dicendum, q̄ isto casu accrescat, sine onere, vt j. de ann. leg. l. Titia. in prin. vbi vsufr. semel p̄stitutus, & finitus redit ad alterū sine onere: secus si nunq̄ fuit constitutus, ut ibi no. uel dic. q̄ ibi loquitur, q̄ consolidat cum proprietate, quo casu proprie d̄r sumi: quia extinguitur. Sed nō loquitur, q̄ accrescit, quo casu adhuc durat formalis, q̄ tene m̄ri, facit q̄ dicam in §. nō solum. Quarto no. q̄ acquisitio proprietatis habet cām instantaneam: q̄ statim perfecte acquiritur. Sed acquisitio vsufr. habet cām successiuam, quia non statim acquiritur perfecte, q̄ facit pro opi. gl. C. e. l. corruptionē ubi dicit, q̄ si quis ex p̄ctu tenetur ad dandum vsufr. licet sevel tradiderit, non est liberatus ab actione ex p̄ctu, quia nō v̄ perfecte tradidisse, quam gl. reprobat ipse. Sed Bar. eā iustinet in l. 2. de verb. obl. pro cuius opin. v̄ hic casus. facit §. de arb. l. inter Castilianum. Quinto no. in lidē Neratius. ver. vnde Celsus, q̄ in vsufr. ē constituto inter viuos hēt locum ius accre. q̄ venit in proprietate, dic. vt j. de verb. obl. l. si mihi & Titio. per Bar. & tangit in l. re p̄iuncti. in fi. q. Vlti. collige ex istis tex. cum gl. tria magistralia, quæ requiruntur ad hoc, q̄ dicantur re coniuncti, & hēt locum ius accre. Primū est, q̄ cui libet res sit in solidum legata, & si quidem in diuersis orationibus, sunt coniuncti re tñ. Si verò in eadem, sunt re, & verbis. Scdm est, q̄ legata sint expresse, secus si tacite, vt coltr in gl. quæ est hic in fi. quæ incipit pro portionib. Tertium est, q̄ faciāt partes sibi per concursum. Ex quib. determinatur plures q. nam ex primo cum dixi, q̄ debēt esse legata cui libet in solidum determinatur, quid si vni in solidū, alteri pro parte, puta, Titio lego fundū. Itē dimidiam eius fundi lego Sempronio, vtrū in hac dimidia sint re p̄iuncti? v̄ q̄ sic, quia primo fuit legata Titio sub appel. totius: secundo legatur Sempronio sub appel. dimidiæ, p̄rium est verū, quia legando ipsam Seio, v̄ eam ademisse Titio, & sic Titius nō vocatur ad eam ex volun. testatoris, vt C. de leg. l. cum q̄o. Et sic non habet locū in ea, ius accre. & hoc cū legatur vni totum integrale, & alteri pars quotatiua, vel q̄tatiua. Quid si vni totum integrale, alteri pars integralis, vel vni totum v̄se, alteri pars subiectiua, dic vt l. re p̄iuncti. per Bar. Ex sc̄do coltr intellectus. l. Item q̄ Sabinus. de hæ. in fi. Nam ibi instituti sine partib. nō vocabantur ad portionem vacantem expressā volun. testatoris, & ideo nō d̄r re coniuncti arg. istius §. Ex tertio deteriat, quid si vni legatur x. & alteri x. vtrum sit inter eos ius accre. certē dic, q̄ si in diuersis orationib. non, q̄ cui libet debentur x. & sic non sunt re coniuncti, q̄ non faciunt sibi partē per p̄cursum. arg. de prob. l. quinquaginta. non. n. eadem x. sed diuersa v̄r legata, cū q̄titas possit multiplicari, videlicet, cum in diuersis orationib. legatur, secus in corpore, vt l. planē. §. j. de leg. j. Si vero in eadē oratione pura Titio x. & Seio x. lego, tunc eadem x. v̄r legata, & sic sunt re p̄iuncti, & locū habet ius accre. quia faciunt sibi partem per concursum. ita inteltr l. stipulo ista. §. eum qui. de ver. obl. & in hoc cōcor. Per. & Bar. Item deteriat si duob. legat fundus, hoc acto expresse, q̄ cui libet hēt in solidū, quo casu vnus debet h̄re rem, alter æstōnem, ut l. si plurib. de leg. j. non hēt locū inter eos ius accre. quia non d̄r re coniuncti, cum sibi non faciant partē per concursum: de materia uero gl. vide Bar. in l. re coniuncti.

L E X IIII.

- 1 Ius accrescendi in vsufructu portionum diuersitas, ac qualitatum varietas, an impediatur.
- 2 Vsumfructum accrescere, aut consolidari, num paria sint, & q̄ inde utilitas.
- 3 Ius accrescendi, num in eo legato locum habeat, in quo vni fundus legatur, & alteri, diuersis tamen orationibus vsufructus dimidia.
- 4 Vsumfructus causalis proprietati coniunctus, quam naturam habeat.

Idem Neratius.

§. Non solum. Ius accre. locū habet inter vsufr. formalem, & causalem. Item vsufr. qui semel fuit formalis, licet redeat ad proprietatē, tñ aliquñ retinet naturam formalis, licet sit effectus causalis. h. d. no. & est mirabilis casus & subtilis. Præmitte, si legatur vni fundus simpliciter, v̄r legatus, quo ad proprietatē, & vsufr. si postea legat alteri vsufr. tunc ambo in vsufructu concurrunt, nam proprietarius habebit dimidiam causalis, vsufructuarius dimidiā formalis, vt j. de vsufr. leg. l. si alij. & de vsufr. ear. rer. q̄ v̄u consu. l. si tibi. Pone ergo, q̄ portio vsufructuarij, qui hēt formalem, deficiat, & sic redeat ad proprietarium. Vtrum videatur redire in iure con-

solidationis, vel iure accrescendi, videbatur, q̄ iure cōsolidationis, nam hoc est regulare, quoties ad proprietatem redit: cōtrarium hic d̄r, nam illud verum, q̄n proprietarius nō concurrat in vsufructu, cum vsufructuario, nec est coniunctus cum eo. Sed hic legatus est totus vsufructus, primo casu legabat fundus. Itē ille idem vsufructus fuit legatus alteri, & sic cui libet in solidū, licet ergo portio proprietarij sit cālis, tñ portio vsufructuarij, q̄ est formalis, magis d̄r illi portioni cāli accrescere, q̄ redire, & p̄olidari cū proprietate, q̄a maiorem p̄uenientiam hēt cū illa portione vsufr. cālis, q̄ cum p̄rietate, hoc d̄r hic primo multū subtiliter. Ex hoc ergo nota q̄ licet portiones vsufructus sint diuersarum qualitatum, q̄a vna formalis, altera cālis, nō propterea impeditur ius in eis accrescendi, idem pōt dici in p̄rietate, q̄n partes deferunt vni ex diuersis iurib. & qualitibus, vt est casus in l. planē. in fi. de acq. hæ. in l. sed cū patro. erant duo, hic vnus.

- 2 Itē ibi q̄ iura. dic. vt l. sed cum patro. de bono. poss. Sed q̄ quæro quæ est utilitas an dicatur p̄olidari, vel accrescere? Respōdeo, quia cum consolidatur ad proprietatem redit, sine onere, sed cū accrescit redit cum onere, vt dixi in §. interdū. Secundo q̄ quæro qd si vni legatur fundus, alteri dimidia vsufructus in diuersis orationib. an sit inter eos ius accrescendi? puto, q̄ nō q̄a non sunt re coniuncti, q̄a legando dimidiam vni, v̄r primo adimere, cum totū vsufructū legauerat sub appellatione fundi: vt C. de lega. l. cū q̄o. & sic ex volūate testatoris nō p̄currunt in eodē: secus cū legat totū vsufructum, q̄a non v̄r primo totum adimere, sed vtrique in solidum legare, & sic ambo concurrunt. Ex sedm do dicto nota, q̄ vsufructus cālis, qui p̄iunctus est proprietati, hēt naturam formalis, vt pereat morte, vel capitis diminutione, & hoc verum, q̄n semel fuit formalis, postea factus est cālis, quia naturam, q̄ sibi assumpsit, retinet. Sed qd si ip̄ fuit cālis? Glossella penultima hic innuit, secus: q̄a non interueniret tunc factū alterius. Sed gl. j. l. pxi. in fi. mouet hanc q. dic. q̄ idem est, si semp fuit cālis, vt eisdem modis pereat, casus est j. e. l. si mulieri. 3. rñio. qd sanē intellige, q̄n est alia pars, cui potest accrescere, vt in casu huius §. aliās secus, puta, habebas vsufructum formalem integralem in fundo, redemisti proprietatem, certē morte, vel capitis diminutione tua non peribit vsufructus cālis. q̄a neutri accresceret, sed cum eadem proprietate remaneret, & sic esset hoc iudicium dicere. Item si ponas alium disiunctum, puta, legata fuit tibi dimidia vsufr. mihi altera dimidia separatim, redemisti p̄rietatem: certe morte capitisue diminutione tua non peribit tua portio: q̄a non posset mihi accrescere, ut §. l. j. post prin. & sic remaneret cū eadem p̄rietate, frustra ergo diceremus eam p̄ire. Ad hoc j. e. l. Idem est. 2. responso. ita intelligo istum subtilem §.

L E X V.

Si tibi proprietas. Portio vsufr. deficiens partim accrescit habenti vsufructum formalem, partim habenti causalem, pro portionib. quas habent: siue semper duret causalis: siue primo fuerit causalis, sed cum accrescit formalis, siue econtra. Item inter heredem, & legatarium cum sunt disiuncti, non habet locum in vsufructuario ius accrescendi. h. d. cum l. seq. & prin. seq. vsque ad §. si mihi. & differt a §. §. proximo, quia portio vsufructus formalis deficiens non reperiebat aliam portionem, quam causalem. Sed hic penes vnū reperiebat formalem, penes alium cālem. vnde magis videbatur accrescere formali, quam cāli, quasi maiorem conuenientiā habeat cum illa, contrarium tamen hic d̄r. Gl. in hac l. si tibi. q̄rit si tibi relictus est fundus pleno iure, postea tibi, mihi, & Titio iure vsufructus eiusdem, qualiter diuidetur vsufructus? Respondet, & bene, q̄ primo debetur prima dimidia ei, qui debet habere eam dimidiam ratione legati facti de fundo, quod p̄tinet etiā vsufructum, ut j. de vsufructu earum rerum. l. si tibi, altera uero dimidia iuris diuidetur inter nos pro uirili, & sic tu, q̄ fuisti nominatus, bis duplicem portionem habebis, ut j. de stip. seru. l. 4. & l. dñs seruum, de pec. leg. licet eam gl. alleg. pro contrario. Sed obstat. l. cum q̄o. §. fin. C. de leg. quæ dicit, q̄ si eidem pluries legetur eadem res, licet pluries nominetur, non multiplicatur legatum. Sol. ibi pluries legabatur sub eadem appellatione, puta, fundum lego Titio, eundem fundum lego eidem. Sed hic sub diuersa, quia primo sub denominatione, & appellatione fundi fundi legauit vsufructum, deinde eidem legat, sub appellatione vsufr. ut no. j. de stipul. seruo. l. 4. aliās ij. Vltimo quærit gl. de alia q. quam formaui. §. §. proximo, & dic. ut ibi. Paulus.

L E X VII.

Idem est.

§. Si mihi. Si vni ex re coniunctis sit relictum pure, alteri sub p̄dōne, non faciūt sibi partem p̄ concursum p̄dōne pendente, sed ea tñ eueniente, si remaneat res in eodem statu: aliās penes illum erit totum, penes quem esse pōt. h. d. facit iste tex. ad q. de qua no. §. si pars hære. pe. l. 2. in gl. Paul.

- 1 Collectiui nominis in coniungendo natura, qua sit.
- 2 Et, & cum, in coniungendo num. differentiam inter se habeant aliquam.
- 3 Verbum heredes, quando pro filiis exponatur. Et quid si multis relinquatur, inter quos affectionis ordo insit, qualiter succedant.

Siquis Titio. Coniuncti per nomen collectiui loco vnius hñr, vt ad vnam portionem admittantur. Item inter, & cum, quo ad coniunctionem non est dñia. h. d. & sp alleg. No. † ergo virtutem nois collectiui vt plures coniungat, intñ, q̄ pro vno represententur, est & alia qua fuit de mente iurisc. licet non dicat expresse: vt si portio vnius ex illis qui sub vno noie continent, deficiat, alij cõiuncti sub illo noie præferant alijs coniunctis. nam si decederet hic vnus ex hñdib. alij heredes præferrent in iure accrescendi alijs coniunctis p copulam, & vel cum: licet oēs sint coniuncti verbis: nam hñdes sunt magis coniuncti: q̄a per nomen collectiui, & per copulatiuam, & hoc vult tacite iste tex. aliàs nõ faceret ad titulum s̄m Bar. qui ita notat in l. re coniuncti, & sic est casus, in quo inter coniunctos verbis trñ, alij alijs pferuntur, & hæredib. suis. l. testõris, & sic cessant p̄ria. Legauerit. l. a legatario: q̄a vni legauit fundum: vel dic a cohærede, quia quatuor hæredes erant instituti. & sic cessat p̄rium. 1. gl. Item p̄no. non esse dñiam inter, & cum, quo ad coniungendum: quia neutra facit copulatos pro vno reputari, sed bene est dñia in modo coniungendi, nam copula, & coniungit s̄m ordinem coniunctorum verbis, copula verò, cum, eodem tpe, quod dic, ut plene no. per Bar. in l. Gallus. §. quidam recte, de lib. & post. & ibi dixi. Item copula, & coniungit principl: sed, cum, coniungit accessorie, quod dic, ut plene no. in l. si cui, de fundo instruc. per gl. & Bar. Item debes scire, q̄ hic uerbum hñdib. dēt intelligi de hæredib. ipsius testõris, nõ de hæredib. Titij, & cessant multa p̄ria, quem intellectum tenet gl. & Doct. in l. si. C. de impu. & ali. & uide ibi Bal. & quæ ibi scripsit in margine Bal. & hic. Ad p̄rium de l. plane. de leg. j. dic, ut in gl. Sed gl. dicit, q̄ quoties relinquatur usufr. alicui, & hæredib. suis, q̄ intelligitur hñdib. i. liberis, & ita innuit, q̄ liberi in usuf. admittuntur in uita testõris. Sed p̄ primum uide, q̄ non intelligat hæredib. i. liberis, & ita portio ista non ualeat, facit l. cum antiq̄tas. C. de usuf. vbi probatur, q̄ ad quoscunq. successores transit. Itē facit l. stiplo hoc modo. §. si quis ita. de uerb. obl. Item quia semp quis præsumitur in rem pactus esse, non in personam, ut l. si necessarias. §. de uendendo. de pig. ac. Item ista expositio v̄ mirabilis, quia † uerbum, hñdib. non exponitur pro filiis, nisi in certis casib. quos tibi notauit in l. Gallus. §. nunc de le. & ibi Barto. Item p̄ s̄m quod gl. innuit, facit dñm Doct. & Bar. in d. l. Gallus. §. quidã recte. quia quoties relinquatur multis, inter quos est ordo affectionis, ueniunt ordine successiuo, si fiat per uerbum hñdes, vt instituo illum & suos heredes, & liberos, quia uiuens non habet hæredem, ut l. neminem. de acq. hæ. Quid dicendum? gl. est valde notabilis, si sit uera, hñt tñ fortissima p̄ria, non tñ reprobatur per Doct. Ad p̄ria potest sic dici q̄ l. antiq̄tas loquit de hærede ipsius testõris. l. vero ista s̄m istum intellectum loquitur de hærede legatarii. Item non obstat l. stiplo. §. si qs ita. quia ibi loquitur in stipulationib. in quib. præsumitur pro omnib. stipulari, hic in legatis, in quibus non uidetur sentire, nisi de filiis testatoris, ne proprietates &c. Et si dicas, q̄ fauorabiliores sunt ultra uoluntatem, uerum est, nisi malitia parentis obstet, ut no. in d. l. antiq̄tas. Ad dictum Doct. dic, q̄ in proprietate loquitur, cogitabis.

- 1 Cum, & una qualiter copulent coniungantq. Et quando copula, &, ponitur in dispositione, qualiter instituti aut quibus relictum est, succedere dicantur.
- 2 Ususfructum causalem quem liberi instituti habent formali accrescere, sicut e contrario.
- 3 Extraneus si cum liberis in usufructu institutus est, qualiter usufr. diuisionē inter eos recipiet.

Si mulieri. Inter cõiunctos in usuf. locum hñt ius accrescendi de uno ad alterum, siue ambo habeant usufructum formalem, siue alter formalem, & calem, siue vnus formalem, alter uero pro parte formalem, p parte causalem, in eo tñ quem quis hñt, ut calem non pōt dici legatarius, sed in formali sic. h. d. & est text. scrupulosus. Diuide in tres partes. Primo loquitur, qñ quis legauit mulieri usufructum cum liberis, & neutrum eorum instituit, nam tunc liberi habent unam partem usufr. q̄ dñ formalis, & in eo dñr legatarii. Scđo qñ liberos instituit & usufructum legauit mulieri, vt fruereť cum liberis, quo casu liberi debent hñe dimidiam, in qua nõ pñt dici legatarii, q̄a a seipsis nõ potuit legari. Itē illa dimidia erat causalis, quia p̄iuncta proprietati habebit ius accrescendi locum de uno ad alterũ. Tertio, qñ instituit liberos, puta in dimidia una, & cum exneo in alia dimidia & usufructum legauit mulieri, ut fruereť cū liberis, vel dicit e contra, q̄ liberi fruereťur cū muliere, causalis. n.

usufr. dēt diuidi inter liberos, & mulierem duntaxat, extraneus aut nudã proprietatem habebit. isto tertio casu liberi in ea parte in qua sunt instituti non pñt dici legatarii in usufr. Item in illa parte habent usufructum calem, in parte uero extranei q̄a sūt legatarii, & mulier habet locum ius accr. Scđa pars ibi. idem intelligendum, Tertia ibi, qd si mixti. No. ex primo dicto, q̄ cum legat mulieri. cum liberis, ambo simul admittuntur ad legatum in eodem tpe, & hoc contingit pp dictionem, cum, q̄ † copulat e. tpe, sicut dicitio una ut l. si. C. de impu. & alijs subiti. si aut fuisse appositã dicitio: & uideretur: q̄ ordine successiuo admittat. l. primo mater, & post eius mortem liberi. vt l. Gallus. §. quidã recte. de lib. & posth. cum gl. & ita tenet ibi Bar. uel dic, q̄ ibi inter copulatos erat ordo affectionis, q̄a vnus erat filius testõris. Sed hic erant penitus extranei, & sic non erat ordo, vñ et si fuisse appositã dicitio, & idem esset ut simul uenireť, & sic est hic duplex rō, quare simul ueniunt. Ex secundo dicto no. † q̄ usufr. calem quem habent liberi instituti accrescit formali, sicut eđ, ergo perit morte uel capitis diminutione, sicut formalis, licet nunquam formalis fuerit, als. n. non posset accrescere, & sic soluit hic quaestio, de qua s̄. e. l. si tibi. in fi. gl. qd dic, ut dixi in l. idem. §. non solum. Circa tertium dñm quero, qñ extraneus fuit institutus cum liberis, qualiter diuidetur usufructus? Rñdeo, quo ad portionem illius extranei cum eis diuidet̄ aequaliter inter liberos, & mulierem, vt dimidiam liberi dimidiam habeat mulier: & ambo erunt legatarii, & utraq. dimidia erit formalis. Sed quo ad portionem in qua liberi sunt instituti, gl. mag. circa fi. v̄ ponere tres opi. multũ bñ. una est, q̄ tota illa portio pertinebit ad matrem, q̄a sufficit q̄ liberi habeant port. nem in formali. secus si non habeant: quia illa portio calem diuideretur inter eos, ut in uer. s̄. idem intelligẽdum. Scđa opi. est eđ, q̄ tota illa portio remanebit penes liberos, q̄a sufficit, q̄ mater heat portionem in parte exnei. Tertia est opin. q̄ et ista diuidet, ut dimidiam m̄ heat, sicut dñm est de parte extranei, & hanc puto ueram, quia aliaæ præcedentes non habent rationem. Paulus.

L E X X.

Si proprietas. Si plurib. legatur proprietates fundi, & vni usufr. eius, uel eđ, diuidit̄ usufr. in duas portiones aequales. h. d. Poterat em dubitari, utrum idē esset isto casu, cum legat̄ proprietates fundi, sicut cum legatur fundus ut s̄. eo. l. idem §. non solum, & l. si alij. de usufr. & rñdetur, q̄ sic, hoc uerum cum uni legat proprietatem fundi, alteri uero usufructum, q̄a in usuf. concurrunt ambo sicut si dixisset lego fundum, quod est nota. nam in plus se habet fundus, q̄ proprietates q̄ est portio fundi. Sed cum adicitur fundi idem importat. quod bene no. secus si dixisset. lego Titio proprietatem fundi, deducto usufr. & Scio lego usufructum. nam tunc Titius non continet̄ in usufr. cum simpliciter prolatum, uel cum adiectione fundi intelligatur de pleno, quod est notandum. Bal.

L E X XI.

Inter dominum. Exclusus a portione sua usufr. per sniam, non perdit ius accrescendi quia usufr. accrescit personæ, non portioni. h. d. dic de hoc, ut s̄. eo. l. n Titio. §. primo. Paulus.

L E X XII.

Cum singulis. Cum diuersi habent a diuersis petere, non pñt dici p̄iuncti, nec hñt locũ inter eos ius accrescendi, sicut si inter eos omnino diuisæ essent portiones. h. d. cum l. seq. Bal. & est no. l. Not. ergo cum duob. legat̄ a diuersis hñdib. non est inter eos coniunctio. Idem si a diuersis testatorib. uel in testamentis diuersorum, ut j. ti. 2. l. si sub p̄dõne, facit l. qd ergo. §. si qs duos. de leg. 1. §. q̄a tendunt ad idem, ut institutus, & substitutus, & licet uni legat̄ ab uno, alteri ab altero, pñt tñ esse coniuncti, & esse inter eos ius accrescendi, ut j. de le. 1. l. planẽ. §. si. in 2. uel 3. responso. & ibi p Dy. & Bar. Portionib. s̄. p diuiso. uo s̄. eo. l. 1. uide q̄ ibi dixi, & tene ultimam so. gl. Paulus.

Quando dies usufructus cedat. Rubr.

L E X VNICA.

- 1 Legati dies dupliciter cedere dicitur.
- 2 Actio, & si regulariter antequam dies ueniat in legatis, & stipulationibus nata sit, non tamen perinde in usufructu legato.

Vanquam. Si legatur usufr. simplr sine ris, licet habeat causam successiuam. & p̄comitãtiã cum tpe, tñ unum legatum est, & semel dies cedit secus si tps cõmemoratio, q̄a tñc sūt pla le gata, & p̄fes dies cedũt. h. d. primo. Itē dies usufr. nõ

Pau. Cast. Nouæ prælec. in ff. Vet. F cedit,

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

cedit, nisi cum peti potest: & ideo nō cedit antequam existat persona a qua potest peti, vel per quam potest peti, vel dies ex quo potest peti, hoc secundo. & quibus modis cedit dies usufructus eiusdem cedit dies actionis ad ipsum operentis. h. d. tota l. Primo ergo ostendit quod dupliciter cedit. Secundo quoniam cedit. Tertio quod de usufructuario dicit, ad actionem extendit. Secunda ibi: dies. Tertia ibi: non solum. Et permittit, quod dies legati dicitur cedere dupliciter. Primo quo ad transmissionem, & tunc cedit a morte testatoris. Secundo quo ad petitionem, & tunc ab adita hereditate: nam ante peti non potest, & hec in legato proprietatis, uerum quia usufructus ad heredem non transmittitur, prima cessio non habet in eo locum, sed tamen secunda, quae non est, nisi cum peti potest, hoc intendit iste titulus, & nihil aliud est. Item nota in fine, quod licet in alijs legatis, vel stipulationibus, antequam ueniat dies, nata sit actio: ut non plenè per Cy. in l. j. c. vt act. ab herede, & per heredem, & per Bar. in l. ita stipulatus. de verbo. oblig. secus tamen in actione quae competit pro usufructu: quia ante diem non est nata actio, ut hic dicitur text. in fi. quod nota, & tene menti.

Quibus modis usufructus amittatur. Rub.

LEX PRIMA.

Non solum usufructus, & actio pro ipso committitur, siue de iure civili, siue prioris capitis diminutione amittitur, dummodo dies eius cesserit. aliter secus, & ideo si legatur cum commemoratione temporis, puta a singulis annis, vel mensibus, quia tot sunt legata, quot anni, vel menses, & in principio cuiuslibet anni cedit dies pro illo anno, & in principio cuiuslibet mensis pro illo mense. capitis diminutio superueniens, non extinguit legatum, nisi pro illo anno, vel mense cuius dies cessit, non pro sequenti anno, vel mense cuius dies nondum cessit. h. d. tota l. Queritur circa primum dictum de qua actione loquatur? respondeo, quod de coessoria quae competit pro usufructu constituto, & eodem modo tollitur. Item actione personali competenti pro usufructu constituto secundum ea quae notauimus de usufructu. l. j. s. interdum, & C. eo. tit. l. corruptionem, super gl. Sed quid de actione personali competenti pro usufructu iam constituto, puta: quia promissisti mihi usufructum, antequam tradas, vel constituas, sum capite diminutus, utrum illa actio extinguatur? videtur, quod non: ut hic, in versu. Sed ita demum in hoc stat intellectus l. corruptionem. alleg. dicitur, ut ibi, & tactum est de usufructu. l. qui usufructum. §. j. Paulus.

LEX II.

- 1 Legatarij, licet inter se uerbis sint coniuncti, si tamen tempore non coniunguntur inter eos ius accrescendi locum non habet.
 - 2 Temporum commemoratio actus multiplicat, ut & tempora multiplicantur. Et uerbum quodcumque in substitutione quid notet.
 - 3 Concurrere plures quando possunt, si inter se non concordent, mutuo se impediunt.
- Et quid si duo rei stipulandi aduersus debitorem ita se gerant, ut unus coram vno, & alter coram alio iudice debitorem trahere uelint, an utroque respondere teneatur, an uero ipsi concordare debeant.

SI duobus. In hac l. iurisconsulto. planè declara, cum legatur usufructus alternis annis, utrum proprietates sint continuè nuda, uel non, ut aliquo modo ad ipsam reuertatur usufructus. Et bene sume talem distinctionem ex ea, quod aut legatur pluribus aut uni, primo casu, aut pluribus, separatim in utendo, puta Titio, & Seio lego fundum alternis annis, ut unus vno anno alter altero fruatur: aut coniunctim, quia uoluit eos eodem anno uti frui: & ita unum annum uoluit esse ipsorum, alium uero heredis proprietarij: primo casu, cum uoluit eos uti frui diuersis annis, distingue tres casus, aut ambo remanent in eodem statu, quia nullus moritur, aut capite diminuitur, & tunc proprietates continuè nuda est, quia finito anno unius immediatè incipit annus alterius, & ita nunquam ad proprietatem reuertitur, & iste est casus in principio. l. Vel alter ipsorum moritur, & tunc reuertitur ad proprietatem pro alternis annis quibus ille mortuus fruiturus erat, unde vno anno utetur proprietarius, altero alter usufructuarius, & iste est casus in uersiculo quod si ex duobus. Aut alter ipsorum capite minuitur, & tunc usufructus non extinguitur perpetuo, sed pro illo tantum anno, quo capite minutus est, & pro illo reuertitur ad proprietatem, in sequentibus autem annis quidem resumit usufructum quod est uerum, si passus fuit minimam capitis diminutionem, quia licet illa extinguat usufructum constitutum, non tamen reddit quem inhabilem pro tempore futuro ad usufructum nouum: secus in maxima, & media, quae extinguunt, & inhabilem reddunt, ut non. §. j. l. proximi. in j. gl. Pro illo autem anno quo alter capite minutus est, non accrescit alteri fructuario, quia licet coniunctus sit uerbis in legando, sunt tamen omnino disiuncti re, quia eodem tempore

non concurrunt in utendo, & iste est casus in uersu. si non mors, & ita intelligit gl. prima huius l. quae ponit eos coniunctos uerbis licet in utendo disiunctos. Sed Cyn. eam reprobatur, quia si essent coniuncti solum uerbis, accresceret solum fructuario, & non rediret ad proprietatem, ut §. tit. 2. licet. in princ. Tu tene gl. per ea quae ibi dixi super secunda glo. praedicta uera, quoniam concordant in utendo. Si uero discordant: quia quilibet uellet esse primus, tunc se impediunt, & durate discordia usufructus est penes proprietatem, & ita non est nuda. Iste est casus in uersu. cum singulis. in princ. Secundo uero casu quoniam legatur pluribus, alternis annis coniunctis, tamen in legando, quod in utendo, quia uoluit eos simul alternis annis uti frui: tunc idem, quod quoniam legatur uni alternis annis, quo casu dicitur, quod vno anno utetur usufructuario, altero anno proprietarius, & sic alternis annis proprietates est plena, alternis uero uacua, & hic est casus in 2. rñ. huius l. uer. cum si legatario, in quo loquitur, quoniam legatur uni alternis annis, & in uersu. multum est enim circa finem. In quo loquitur, quoniam legatur pluribus. ut alternis annis simul fruatur hoc, ipsis remanentibus in eodem statu. Si uero capite minuatur, tunc pro illo anno quo cessit dies legati extinguitur, & ad proprietatem redit, pro sequentibus non, & hic est casus in uersu. quod in vno, in quo loquitur quoniam uni legatur tantum. Idem si pluribus, hoc intendit tota l. Ex quo nota primo in uerbo, quod si ex duobus, quod licet legatarij sint uerbis coniuncti, si tamen non coniunguntur in tempore, non habet locum inter eos ius accrescendi. Secundo nota in uersu. quod si vno, quod commemoratio temporum multiplicat actus, sicut multiplicantur tempora, & allegatur in materia substitutionis, ut si testator substituatur quodcumque; decesserit filius, nam illa dictio quodcumque signat pluralitatem temporum, facit ergo esse plures substitutiones diuersas secundum temporum diuersitatem, ut si decedat §. pubertatem sit uulgaris substitutio. & §. pupillarem aetatem sit pupillaris substitutio, post pupillarem aetatem sit fideicommissaria facit l. pater Seuerinam. §. conditionum uerba. de condi. & demon. Nota tamen in uersu. cum singulis. quod quando plures non possunt simul concurrere, nisi concordent, se impediunt, & est ar. quod si sunt duo rei stipulandi, & unus uelit debitorem conuenire coram vno iudice, alter coram alio, non teneatur debitor respondere, sed debeant adinuicem concordare, ita notat Guil. per hunc text. C. de iurisdict. om. iud. l. nemo. Vlt. nota gl. in uersu. multum etenim: quae incipit, apertius dixisset, quae tenet, quod cum legatur usufructus alternis annis, primus annus debeat esse usufructuario, secundus proprietario, & ita incipit ab honorato, non a grauato, non ergo possunt se impedire ad inuicem honoratus, & grauatus, cum honoratus praecedere debeat, secus in duobus honoratis, ut in uersu. cum singulis, in princ. tene bene menti. gl. Vlti. scias, quod illud quod hic dicitur, & §. l. j. de capitis diminutione minima, ut per illam extingatur usufructus. hodie corrigitur. C. eo. tit. l. corruptionem. & non. §. l. proximi. in princ. de maxima in gl. Item gl. opposit, de l. aequissimum. §. de usufructu. tene uultimam solutionem.

LEX III.

- 1 Legatum quantitatis sua natura reiterabile non est. Et uerba illa, quandiu uixerit reiterationem important.
- 2 Interpretatio in testamentis ea facienda est, per quam legata ampliantur potius, quam minuantur.
- 3 Temporum commemoratio, ut legata multiplicat, ita & repetitio tacita uel expressa.

Sicut. Sicut commemoratio temporis facit esse plura legata, ita & commemoratio actuum: quae habent concomitantiam cum tempore, licet nullum sit appositum nomen distributiuum. h. d. vsq. ad §. haec autem. Et iste text. melius facit ad quoniam de substantione compendiosa de qua tetigi. §. l. proximi. quod ille text. In text. legari potest quo casu tot sunt legata, quot anni, & capitis diminutio superueniens pro illo tantum anno extinguit, quo dies cessit capitis diminui. quo casu tot erunt legata, quot vicibus capite minutetur, ut ecce Titio usufructus lego, & si capite minutus fuerit, uel aliter amiserit, eundem usufructum sibi lego, certum est. n. quod si nunquam capite minueretur, unum tantum esset legatum pro toto tempore uirae suae, quia non est facta commemoratio temporum, ut §. tit. j. l. j. in princ. Si uero capite minuatur, censetur primo unum legatum a tempore, quo inceperit uti frui vsq; ad capitis dimini. quod ipsum facit finire, deinde eodem momento post capitis diminutionem incipiet secundum legatum uirtute repetitionis, & durabit usque ad aliam capitis dimini. & sic de singulis, cui secundo, uel tertio legato non nocebit capitis diminutio praecedens, quia tempore quo superuenit, nondum cesserat dies illius, non autem intelligas, ut ista repetitio quoties capite minutus fuerit faciat esse tot legata, quot sunt anni, sicut cum dicitur, singulis annis, & est longa differentia, quia cum dicitur singulis annis capitis diminutio extinguit pro toto illo cuius dies cessit, & pro illo reuertitur ad proprietatem, & sic non resumet legatarius, nisi anno sequenti licet quaedam glossa supra l. proximi. uersu. quod & in vno, quae incipit, ut uideatur, sentiat, quod statim resumet post capitis diminutionem,

tionem, vt patet ea. l. verfi. si non mors. Sed si repetat hoc modo, quoties capite minutus fuerit: tunc per capitis diminutionem perdet pro tempore præterito, & eodem momento resumet pro tempore futuro virtute repetitionis: quia statim post capitis diminutionem est s'm legatum, vt patet j. ea. l. s. idem Papinianus. Nec enim potest dici eodem momento. Sed primo casu non incipit s'm legatum, nisi adueniente secundo anno. In tex. ibi: *Quandiu uiuat.* Nota istum tex. vult enim dicere, q' si lego tibi v'sufructum quandiu viuas: videtur repetitum quoties capite minutus sit, ergo si capite minutus vnum tantum est legatum. In 3° rium facit, quod tot sint legata, quot anni j. de annu. lega. l. legatum. Sol. ibi loquitur in 1° legato quantitatis, quod sui natura non est reiterabile: vnde illa verba, quandiu vixerit, reiterant legatum, per singulos annos, quæ interpretatio fauorabilis est legato, & nisi talis fieret, tunc resularet interpretatio odiosa. Effet enim sensus, q' legatum nõ duraret penes legatarium, nisi quandiu vixerit, & sic post mortem restitueretur heredi, vt l. Titia. §. si. de leg. 2. 1° constat 1° autem q' in testamen. fauorabilior interpretatio sumenda est, vt magis amplientur legata, q' minuatur. Nos autem loquimur in v'sufructuario, qui sui natura habet annum emolumentum: vnde quo ad hoc non est illa interpretatio necessaria, sed danda est sibi alia fauorabilior. Cvt videatur repetitum quoties capite minutus fuerit: quod est vtilius, q' per singulos annos. Nam tunc capitis diminutio extingueret legatum illius anni, cuius dies cessit: nec resumeret post, nisi vsque ad annum venientem. Sed cum repetitur, si capite minutus fuerit eodem momento perdit, & resumit, vt j. ead. l. §. idem Papi. Vltimo collige 1° ex hac l. q' sicut commemoratio temporis multiplicat legata, ita & repetitio tacita vel expressa. Et primo ponuntur duo exempla de expressa, secundo duo de tacita in verfi. vnde tractatum, & hoc dicit in summa. Paulus.

1° *Coniuncti num verbis dicantur, qui in diuersis orationibus positi, per & copulam coniunguntur.*

Et an copula verbalem coniunctionem facere censeatur.

2° *Ius accrescendi num locum habeat inter coniunctum, & substitutum alterius coniuncti.*

§. Hæc autem. Si in p'sona vnus ex re. & verbis coniuncti in v'sufructu, totus v'sufructus repetatur, & idem per repetitionem obtineat, saluum est inter eos ius accrescendi, quia licet coniunctio verbalis sit soluta, remanet tamen inter eos coniunctio realis. h. d. Et nota hic casum expressum secundum Bar. q' 1° duo positi in diuersis orationibus, licet coniuncti per copulam, non tamen dicuntur verbis cõiuncti. Si enim dico sic, Titio, & Seio lego v'sufructum fundi quo ad hoc legatum sunt re, & verbis cõiuncti, si postea dico, & quoties Titius capite minutus fuerit eundem v'sufructum sibi lego, quo ad repetitionem dicitur verbis disiunctus, licet re coniunctus, vt hic in fi. dicitur expressè, & tamen istæ duæ orationes sunt coniunctæ per copulam, sequitur ergo, q' copula non est illa, quæ faciat coniunctionem verbalem, sed vnitas sermonis, & complexus verborum eiusdem orationis: vt l. triplici. de ver. sig. licet Pet. dixerit contrarium, & malè s'm Bar. in l. re. coniuncti. de leg. 3. Itē no. tex. in §. hoc si alius Titio substitutus & c. nam 1° per hoc videtur probari, q' inter cõiunctum, & substitutum alterius coniuncti locum habet ius accrescendi, quod est verum si substituto legata esset eadem res in solidum, pura Titio, & Seio lego fundum, & si Titius noluerit eundem fundum, partem suam lego Sempronio: nam licet inter Titium, & Sempronium sit coniunctio verbalis, non tamen est inter Sempronium, & Seium cõiunctio realis, cum non tota res, sed pars legata sit.

2° *Fieri eodem momento dici, quæ vel successiue fiunt.*

§. Idem Papin. Iste §. est valde difficilis, & Doc. nihil dicunt. Si in persona vnus ex re, & verbis coniuncti in v'sufructu repetitio fiat pro parte illius portionis, quam habebat per concursum, in illa tantum remanent re coniuncti, quæ si deficiat, tota consocio accrescit, & reddet consocio sibi: partem uerò alteram eiusdem portionis quam per capitis diminutionem amisit, ille recuperabit per concursum, cum admittatur per consocium, cui semel accreuit, restat ergo, ut cum ad proprietatem redeat una cum alia portione, quæ non potest accrescere. hoc dicit, tex. cum gl. uestra multum subtiliter. Et est ualde difficilis in sustinendo ipsum ab impugnationibus. Diuiditur in duas partes. Primo loquitur de portionibus, quas coniuncti sibi retinent, utrum alteri ab altero accrescat. Secundo de portione quæ per capitis diminutionem semel fuit perdita. Secunda ibi, nec enim. Item supra §. proxi. locutus est, qn in persona vnus repetitur totus v'sufructus, & sic sunt re, & verbis coniuncti, sed per concursum faciunt sibi partem, & quilibet habet dimidiam, postea dicit, & quancumque Titius capite minutus fuerit, dimidiam illius dimidiæ quam per concursum haberet, sibi lego. Cõtingit ipsum capite minui, & sic totam dimidiam suam perdidit. Sed statim eodem momento dimidiam illius

dimidiæ uirtute repetitionis resumpsit. Queritur, an remaneant coniuncti, & qualiter inter eos sit ius accrescendi. Respondetur primo; q' illa dimidia quam Titius resumpsit si sibi deficiat, quia moriatur, accrescit tota Mæuio, ratio, quia sunt re coniuncti. Nã semel illa dimidia fuit legata Mæuio in primo legato, quo legatus fuit totus v'sufructus, nec per repetitionem fuit soluta. Sed econtra, si deficiat portio Mæuij, non tota accrescit Titio: sed p parte, & pro altera parte redit ad proprietatem, sed non declarat pro qua parte. Tu dic secundum uerū intellectum, q' cum Mæuius habeat dimidiam iure suo, sola dimidia illius dimidiæ accrescit, sic econtra debet esse, ut æqualitas seruetur, altera uero dimidia illius dimidiæ redibit ad proprietatem. Sed queritur secundo in uer. nec. n. certum est, q' Titius per capitis diminutionem totam dimidiam suam perdidit, & dimidiam illius ex repetitione resumpsit, & sic remanet alia dimidia eiusdem, de qua testator non disposuit, licet Titius ex repetitione non habeat, nisi dimidiam dimidiæ, utrum altera dimidiam eiusdem dimidiæ saltē habeat per ius accrescendi in totum, uel pro parte? uidetur q' sic in totū, postquam testator de illa dimidia perdita non disposuit, ar. j. de hæredi. insti. l. si alterius, & l. prima. §. si ex fundo, uel saltē uideat, q' accrescat sibi pro parte quam resumpsit, scilicet, p quarta totius, & consocio pro dimidia, arg. infra de hæredi. insti. l. si hæreditas. §. primo. in fi. ubi uidetur expressum contrarium: respondetur. q' eo momento quo totam dimidiam perdidit, & statim dimidiam eiusdem resumpsit, altera dimidia sibi non accrescit: quia illud qd quis perdit, sibi non debet accrescere: aliàs. n. frustra perderet. h. d. in effectu. Quid ergo erit de illa dimidia dimidiæ? respondeo accrescet Mæuio, & sic habebit tres quartas, quæ si sibi deficiunt, una accrescet, alteræ duæ redibunt ad proprietatem. Circa quod formo aliquas oppo. sine quibus non potest haberi intellectus. Et primo circa dimidiam dimidiæ quam resumpsit Titius, dicitur. n. hic, q' si ipsam postea perdat, tota Mæuio accrescit, oppo. duobus modis: q' nihil accrescat, primo, quia cum Mæuio sit totus v'sufructus legatus, & postea dimidia dimidiæ sit repetita in persona Titij, uidetur Mæuio adempta: ut C. de leg. l. cum quæstio. Sequitur ergo, q' Mæuius non sit in ea re coniunctus, quia non habet eam ex uoluntate testatoris. Sol. contrarium loquitur, cum ab eo cui fuit legatum totum, solus testator adimit postea partem, & sic post desinit illā partem habere ex uoluntate testatoris, unde non est inter eos coniunctio. Sed hic ista pars fuit Mæuio primo adempta per dispositionem, l. admittentis eos ad concursum, quæ nõ fecit Mæuium desinere eam habere ex uoluntate testatoris, & sic non soluit coniunctionem testator, ergo postea repetendo dimidiam eandem in persona Titij uidetur magis. l. dispositionem secutus, q' Mæuio adimere. Et sic non desinit Mæuius ex eius testatoris uoluntate habere: unde remanet adhuc coniunctus, arg. ad hoc in l. rem legatam. j. de adimen. legat. Secundo ad idem, licet Mæuius sit in ea re coniunctus, tamen tota est penes solum Titium: & sic non facit sibi Mæuius partem per concursum: ut supra tit. j. l. idē Neratius, & ibi dixi. Solu. semel fecit Mæuius Titio partem per concursum in toto legato v'sufructus: & sic portio, quæ remanet penes Titium, assumpsit sibi illam naturam, & qualitatem, ut posset accrescere Mæuio, & eandem nunc sibi retinet, licet non ex primo legato, sed ex repetitione, quia uidetur repetisse sub eadem qualitate, arg. in l. Seia, & §. Caio. j. de fundo instru. l. Titius habeat. arg. §. tit. secundo. l. idem Neratius. §. fi. l. Sed circa dimidiam Mæuij oppo. duob. mod. similiter. Primo, q' tota accrescat Titio, cuius 3° rium dñ in tex. & gl. Nam licet Titius partem suam perdidit, tñ saluum sibi remanet ius accrescendi, ut §. tit. secundo. l. interdū, & de usufructu. l. si Titio. §. primo. Sol. quicqd gl. dicat, in 3° rio totū pdidit, & nihil resumpsit, sed hic resumpsit partem ex uoluntate testatoris, & per hoc uñ prohiberi, q' ultra illam partem non habeat, quæ prohibitio ualet usque ad cõcurrentem quantitatem, arg. C. de procur. l. maritus. cõtingit ergo hoc rōne limitatæ portionis. Secundo oppono q' nihil de dimidia Mæuij accrescat Titio, quia in illa nulla est inter eos coniunctio in parte tm̄ repetita, ut sentiūt oēs glo. Solu. licet nõ sit nũc, semel tm̄ fuit, uñ retinet sibi pristinā naturam, ut accrescat Titio pro parte, sicut portio Titij retinet sibi naturā pristinam in fauorem Mæuij, ut §. dixi. Vltimo scias, q' glo. secunda dum dicit non pōt, quando in personam Titij nõ fuit repetita dimidia per l. cum quæstio. C. de legat. uidetur sentire, q' illa dimidia uideret a Mæuio adempta. Et sic non essent coniuncti. Sed certe idem esset, cum repetitur dimidia dimidiæ, dic ergo, q' immo etiā tũc essent re coniuncti in alia dimidia, per ea quæ supra dicta sunt, & ita sentit gl. fi. Sed in uno nõ bñ dicit. q' tunc ex persona Mæuij nõ accresceret, nisi dimidia dimidiæ Titio. Nam tm̄ accrescit, qn dimidia dimidiæ repetita est Titio, ergo plus dēt accrescere, qn tota dimidia: dic ergo, q' tota dimidia Mæuij accresceret Titio tũc sicut e3, ut æqualitas seruet. arg. in l. pen. C. cõi di. & l. fin. de fruc. & lit. expen. paria sūt ergo repetere dimidiā in p'sona Titij, uel totum, ut §. §. proxi. Vltimo no. tex. cum glo. q' 1° eodem momento

mento dicuntur aliqua fieri, licet successiue fiant: primo. n. quis amittit, secundo immediatè resumat, tamen eodem momēto fieri dicuntur, ad hoc j. communia prædio. l. si cum binas, & no. j. de vulg. & pup. l. si pater captus, & l. quidā. de pecu. leg. Gl. super verbo amittit. in si. quærit quæ est ratio, quare Titio nihil accre scit de parte quam amittit, & ponit duas rationes, quarum prima modicū valet, secūda verò non pcedit: quia si esset vera seque ret, q̄ nunq̄ in usufructu haberet locū ius accrescēdi, q̄a est resolu bilis, nec ob. l. pecuniā. quam alleg. quia ibi erat ius resolvable in persona alterius, cui sperabatur ius quæri. Paul. de Cast.

§. Morte. Vfusfructus extinguitur morte usufructuarij, siue ipsum habeat de iure civili, siue prætorio, nec potest cum casualiter amittitur in eius persona repeti, sed in persona hæredis sui, sic. Item usufructus acquisitus per seruum non perditur per alienationem ipsius serui, vel usufructus eius. hoc dicit vsque ad l. proximam. §. rei tex. cum glo. Pau. de Cast.

L E X V.

1 *Accessorium quod principali maius est, vel per se potest subsistere, num cum principali extingui dicatur.*

2 *Ager num si in eo transplantetur vinea, ager esse desinat.*

Repeti. Mutatione rei extinguitur usufructus, q̄ habetur in ea, nec restituit, licet res in pri stinam redeat formam. Si tamen nō est eadem forma, sed similis usufructus alterius rei sibi cohærentis non propterea extinguitur, siue illa cohærens sit principalis ad illam, quæ mutatur, siue sit accessoria. h. d. vsque ad l. si usufr. messum. Et ponuntur exempla de mutatione rei, de cuius usufr. quærit: quorum duo sunt in hoc §. cum se. alia sunt in l. quod tamen. §. agri. vsque ad si. in l. verò fundi, vsque ad d. §. agri. ponuntur duo casus, cum vna res mutatur, & de usufruct. alterius sibi cohæren tis quæritur, quorum vnus est, quando illa cohærens est princi palis, secundus quando est accessoria, vt in l. quid tamen. in prin. Secundo ponitur vnus casus incidens, si res mutata redeat in pri stinam formam, vtrum usufructus restituatur. in d. l. quid tamē. §. j. quia omnia prima quatuor exempla duob. exceptis sunt, q̄n res taliter mutatur, q̄ in pristinā formam omnino eandē redire non potest, vel non solet, & in illis dic, q̄ usufructus statim ex tinguitur, nec vnq̄ recuperatur, duo verò exempla quorum vnū est de usufr. aræ in qua ædificatur, aliud de usufr. massæ de qua fiunt vasa loquitur de tali mutatione, quæ non impedit rem re dire ad pristinam, & eandem formam, & in illis duob. dic, q̄ non extinguitur statim, sed lapsō tempore, quo solet usufructus pe rire. Interim autem non amittitur ius usufructus, sed commo ditas. Et ideo si ante lapsum tēpus rediret in pristinam formam ipso iure usufructus redit in pristinum statum. Primum de usufr. aræ patet in l. si aræ. §. de usufr. & q̄ ibi dixi, & j. quæ admo. serui. amit. l. si locus. Secundum de usufructu massæ patet ex gl. quæ est §. de usufruct. l. qui usufructum. in prin. in gl. quæ inci pit, si verò usufructuarius massæ, in princ. quæ vult hoc dicere, si bene inspiciatur. Item no. l. quod tamen, in princ. quæ alleg. per glo. j. de pecu. lega. l. 2. q̄ j. accessorium, quod est maius princi pali non extinguitur cum principali, quod non videtur bene di ctum per §. si tamen alienam, Insti. de re. diu. vnde melius dic, postquam ius est acquisitum in accessorio, quod sine principali poterat a principio subsistere, tale ius cum principali nō extin guitur, ita videtur hic Cyn. sentire in vna additione, facit, quod

2 ipse notat in l. j. C. de iudi. Vltimò j. nota in §. sed si stagni. in si. q̄ licet in agro ponatur vinea, non tamen desinit esse ager, quia ad huc possunt ibi exerceri opera agri, ut seminare, facit l. certō ge neri j. de serui. rusti. præd. in glo. magna, quæ modici est effectus, tene primam sol. quæ probatur ex tex.

L E X XII.

1 *Possessor bonæ fidei, plus iuris quam usufructuarius habere censetur.*

Si usufructuarius. Fructus tunc efficiuntur fru ctuarij cum separati sunt a solo per se, vel per alium nomine suo, licet in horreo non sint reconditi, & illos ad hæredem transmittit, bonæ fidei verò possessores qualitercunque a solo separati sint, licet nō no mine suo. hoc dicit. fm veram lectu. quæ ponitur hic in si. glo. & approbatur per Doc. C. de rei ven. l. certum. & supra de rei ven. l. ex diuerso, & fm istam Iulianus non corrigit Labeonem, sed ip sum approbat cum distinctione, & idem Cyn. Et j. sic no. q̄ plus iuris habet bonæ fidei possessor, q̄ usufructua. & est ratio, quia possidet tanquam dominus. facit C. de fur. l. apud.

L E X XIII.

1 *Generare vnum quodque suum simile dicitur.*

Excepta. Indivisibiles causæ pariunt indivisibiles effectus. diuisibiles autem pariunt diuisi biles. hoc dicit Bal. Et j. sic no. q̄ vnum quodque generat sibi simile.

L E X XV.

Interdum. Si legatus sit usufructus tādium, quādium alie netur, incipiēte proprietario alienare usufructus statim extinguitur. h. d. Et nota ibi: nam incip. pro eo, quod no. in l. ea leg. C. de cōdit. ob causam, & supra de iurisd. om. iud. l. si quis id quod s. dum proponitur: per Iac. But. & Bar.

L E X XVI.

1 *Restitutioni res obnoxia num efficaciter alienetur.*

2 *Ius accrescendi inter legatarios diuersorum testatorum locum non habet.*

Si sub conditione. Si usufructus legatus vni sub conditione per hæredem al teri purè legetur, licet interim legatum hæredis valeat, tñ existente conditione resoluitur. Inter prædictos legatarios diuersorum testatorum non habet locum ius accrescēdi. h. d. & est l. magistra. No. ex primo dicto, q̄ res subiecta restitutioni sub conditione, potest alienari, & valet alienatio quousque existat conditio, quod an hodie sit verum, dic, ut no. per Cy. in auth. res quæ. C. communia de leg. & per Dy. & Bar. in l. seruo legato. §. j. de leg. 1. Sed quæro quid si conditio primi legati existeret? Respondeo non extingueretur legatum hæredis, ut j. si certum pet. l. proinde: secundum Franc. Accur. & Cyn. Item quæro quid si hæres legaret eidem, cui legauerat testator? Respondeo pen dente conditione hēt ex legato hæredis, sed illa existente mutat causa, & uidetur habere ex legato testatoris, ut j. ad l. Falc. l. fun do. & ibi no. de hæredi. insti. l. si seruus. §. qui fideicommissariam.

2 Ex secūdo dicto nota. q̄ inter legatarios diuersorum testatorū, non habet locum ius accrescēdi, quod est verum, siue facta sint a diuersis, ut hic: siue ab uno, ut no. in l. si duobus. de testi. mil. & C. in eo. tit. l. 2. fallit in casu singulari l. qui patri. de acqui. hæ.

L E X XVII.

Si tibi. Vfusfructus extinguitur per acquisitionem proprie tatis etiam reuocabilem, & licet reuocetur nō reui uiscit usufruct. l. dominus.

L E X XVIII.

Si seruo. Vfusfructus legatus seruo hæreditario, per adi tionem hæreditatis non extinguitur, quasi mu tato dominio cum nulla re vera sit mutatio: sed tunc dies eius cedit, & non ante: Item nec personalis seruitus, nec realis per alienationem proprietatis extinguitur. hoc dicit. cum l. seq.

L E X XX.

1 *Iurisdictionem plenam habens quo ad merum mistumque imperium, si se miplene utatur, puta quo ad actus simplicis iurisdictionis, an quasi pos sessionem quo ad merum ac mixtum imperium retinere dicatur.*

Is, qui. Qui utitur parte integrali cōtēplatione totius retinet totum: secus si cōtēplatione solius par tis. Tunc aut uidetur cōtēplatione totius uti, quando scit totum se habere: aliās uidetur uti cōtēplatione solius par tis. h. d. Et est l. ualde singularis. Et j. per hanc l. determinatur q̄ de illo, qui habet plenam iurisdictionem, quo ad merum, & mix tum Imperium, & ipse utitur semiplenè, puta quo ad actus sim plicis iurisdictionis utrum retineat, quo ad merum, & mistum Imperium? Et certè distinguēdum est, ut hic. Item facit ad aliud: si quis tenetur quolibet anno dare 12. & ipse per longum tem pus non dedit, nisi sex, utrum ille qui recipit, præiudicet sibi in residuo? & uidetur distinguendum, ut hic, pro quo uide c. olim, & quod ibi no. extra de cēsib. per Cy. C. de præscript. 30. ann. l. cū notissimi. §. in his. & in Spec. de loca. §. nunc aliqua. uersic. 42. & de præscript. in quarta parte, uersic. quid si cum deberet, & uers. sed pone miles quidam: ubi omnino uide per Ioan. And. in reg. plus in se. in mercurialibus facit C. de agri. & censu. l. cum scimus. §. illud. Paul.

L E X XXI.

Si usufructus. Ciuitas uidetur mori cum aratrum pa titur, & tunc eius usufructus extin guitur. h. d. Et no. gl. hic positam, pro qua uide per Inno. de nou. ope. nun. cum ex iniuncto. Paulus de Cast.

L E X XXII.

Si mulieri. Vfusfructus retinetur per domesticum, fami liam, & per uirum, uel uxorem utentem no mine usufructuarij. h. d. Et no. q̄ tales utentes iure familiari non sibi eam acquirunt, sed retinent pro absente, uide Bar. j. de acq. poss. qui iure familiaritatis. & per Inn. de præscri. si diligenti. Pau.

L E X XXIII.

Si ager. Per inundationem per quam flumen mutat alueū perditur usufructus, & proprietas, sed ea cessante restituatur utraque de æquitate, licet non de rigore, per inun dationē uerò simplicem, per quam alueus non mutatur nullo modo extinguitur, licet interim commoditas cesset, qua inun datione

datione cessante redit ad pristinum statum. h. d. cum l. seq. & l. m. istam dist. intellige omnia iura in gl. alleg.

LEX XXIX.

- 1 *Locator per rei locata alienationem a conductore in alium factam, num priuari possessione dicatur, quanquam & conductor pensionem soluere non destinat. Et qualiter tunc locatori aduersus conductorem alienantem succurratur. nu. 2.*
- Pensionis solutione num possessio queratur. & an inde probetur.*
- 4 *Proprietarius usumfructum sibi locatum si alij relocet, an usufructuarium possessione priuet.*
- 4 *Actio personalis ad usumfructum competens, num tempore, ut usufructus extinguatur.*

Pomponius. Ista est valde singularis lex & subtilis, & male declarata. h. d. Si proprietarius cui usufructuarius locauerat usufructum, proprietatem vendat alteri pleno iure & tradat, priuat usufructuarium possessione, & per quos usufructum non utendo tpe perdit, licet proprietarius continue pensionem soluat: tñ tenet usufructuario ad interesse. Idem si usufructum tm sibi locatum vel venditum alteri locet, vel vendat noie proprio: secus si simplr. Item cum legatur vni vsufr. & alteri restituere rogatur, vñ legatarius noie fideicommissarii uti frui, & id negligentia non nocet fideicommissario, vt actionem ex testō, quam hēt l'imo tpe in vsufr. constituto pendendo perdat. h. d. vsq. ad l. pen. l. m. intellectu, quem puto verum, & magis pprium literæ. Not. t ex princ. l. q. licet locator videatur sp possessionem retinere: nec vnq̄ præscribitur q̄ eum quousq. conductor retinet eam penese, siue soluat pensionem, siue non, quia sp vñ eam retinere nomine locatoris, vt C. de præscr. 30. ann. l. male, si tñ in alium transferat locatore possessione priuat. & per quos ius eius tpe perditur, ut hic & l. 3. §. q. si seruus. de acq. poss. & C. eo. ti. l. fi. & ibi plenè no. Quod est verum, èt si conductor post translationem, & alienationem factā soluat continue pensionem locatori, tex. est hic singularis, q̄ nō ita bene alibi reperitur. Ex hoc no duo primo, q̄ qñ unus possidet, & alter pro illa re mihi pensionem soluit, licet sciente & patiente eo qui possidet: non tamen sibi præiudicatur in possessione, sicut nec in dñio. Nam per talem locōnem, nec possessionē: nec dñium acquirō, facit C. de rei uen. l. solennib. & de don. l. censualis. Secundo tñ no. ex hoc, q̄ licet p locōnem pensionis interdū acquirat possessio de nouo, & probetur, ut C. de agri. & censu. l. l. i. & no. in l. qui uniuersas. §. quod per colonum, de acq. pos. per gl. & per Bart. illud est intelligendum, qñ nullus alius, q̄ soluens possidet: nam si unus possideret, alter mihi solueret, per talē solutionem nec mihi acquiritur, nec probatur possessio l. m. Barto. ita no. in d. §. q. p colonum, ubi no. alle. hanc l. ita dēt intelligi. c. inter dilectos: circa fin. de fide instr. Prædicta uera, qñ conductor alteri tradidit, secus si fide: nam si colonus meus alteri rem meā venderet, & ab emptore conduceret, quo casu fide tradidisse vñ. ut l. quædam mulier, de rei uend. Si tamen mihi pensionem soluit, fingitur illi nō tradidisse, nec me possessione priuat: casus est singularis in l. quis. §. 1. de acq. poss. & ibi per Dy. & Bar. qui non hanc l. alleg. Sed quæro qualr succurratur locatori, cum conductor in alium transfert possessionem? Rñdeo, aut loquimur anteq̄ ius locatoris perdat tpe, & tunc succurritur conditione ex l. fi. C. de acq. pos. ita intelligitur gl. in l. fi. ad recuperandam possessionem. Aut postq̄ perditum est ius eius: & tunc succurritur sibi q̄ conductorem ad interesse, ut hic tex. Item in subsidium p̄t restitui aduersus emptorem, ut no. Specu. de loca. §. nunc aliqua. versu. 44. & de præscr. versiculo pone colonus: ubi omnino vide quia ibi allegat hanc l. Circa tñ versiculum, q̄ q̄ quero cum proprietarius usumfructum sibi locatum alteri locat, vtrum usufructuarium possessione priuet? gl. indistincte tenet, q̄ non, etiam si proprio nomine locauerit, & ita intelligit istum versiculum, per l. qui uniuersas. §. fi. de acquiren. poss. ita sentit glo. quæ incipit, èt suo nomine, sed tunc obstat fortiter versiculus sequens, cuius nomine glossella super uerbo suo nomine intelligit ver. sequentem, qñ proprietarius usumfructum sibi non locatum per usufructuarium alteri locauit suo nomine, quo casu priuat possessione usufructuarium, secus si sibi locatus esset. Sed hoc non placet, q̄a tota l. loquit̄ in eisdem terminis, & ista expositio est diuinationo. Præterea, licet fuerit sibi locutus vsufr. si tamen nomine pprio alteri locat, vñ locare tanq̄ proprietarius, & p iure, quod habet in vsufructu ratione proprietatis, non pro eo, qd̄ habet ab vsufr. & ideo secundus conductor non vñ possidere nomine usufructuarii. Tu ergo dic, q̄ aut proprietarius usumfructum sibi locatum locat simpliciter, & tunc videtur locare, p iure, quod habet ad usufructuario, & sic nomine usufructuarii vñ secundus conductor possidere, non autem uidetur locare noie proprio, q̄a tunc peccaret, cum ad interesse teneatur, ut s. prox. quod nō præsumitur uelle facere, vt infra pro soc. l. merito. Aut locat ex-

presse nomine proprio, & tunc non est locus interesse, vñ. ratione iuris, quod habet pp proprietatem locare. Ita loquitur versiculus sequens, ideo secundus conductor non possidet nomine usufructuarii. Idem puto per oia dicens, cum vsufr. sibi venditum alteri vendidit, vt distinguatur, an simpliciter, an nomine suo, ita intelligo versiculū, sed si a me, quia ratio diuersitatis reddi non potest, nec ob. l. qui uniuersas. §. fi. quia ibi loquitur in colono, qui non habebat proprietatem, vnde licet proprio nomine locet, non potest dici locasse, nisi pro iure, quod habet ab eo, qui sibi locauit. Sed cum proprietatem hēt, pōt dici locasse rōne sue proprietatis, vt hic. Præterea nec ibi dicitur, q̄ proprio nomine locauerit, sed simpliciter. Distingue ergo ex prædictis, aut ille, cui usufructuarius locauit, vel vendidit vsufr. alteri locat, vel vendit, tunc aut erat dñs proprietatis, aut non dominus. Primo casu, aut vendidit proprietatē pleno iure, & vñ nomine proprio vendere, vt in prin. l. aut vsufr. tantum, & tunc, aut simpliciter, aut suo nomine, vt hic. Secundo casu, aut alienauit rem, licet dominium non haberet, & tunc locatorem possessione priuat, vt l. non solum. §. qui pignori. de vsufructu. Aut illud ius tantum, quod habebat a locatore, & tunc siue vsufr. siue nomine proprio non priuat ipsum possessione, quia nō potest videri alienasse, nisi pro iure, quod ab eo habet, vt d. l. qui uniuersas. §. fina. 4 Vltimo tñ no. quia hic in fi. videtur casus, q̄ actio personalis, quæ competit ad vsufructum petendum non perdat tempore, quo perditur vsufructus, scilicet, decennio, de quo plenè not. in l. corruptionem. C. de vsufructu. Paulus.

LEX XXXI.

Cum gregis. Non summatur, sed oppo. quia uniuersitas conseruatur in vno, vt l. sicut. §. fi. qd̄ cuiusque uniuers. Sed uerum est in uniuersitatibus proprietatis, ut l. si grege. in fi. de leg. j. secus in vsufr. & rationem dic, ut infra & Insti. de le. §. gregis.

De vsufu. earum rerum, quæ vsu consu. Rub.

¶ Bene staret in rubrica, minuuntur, vel alienantur, & dicimus consumuntur, ut bladum, uinum, minuuntur, ut uestes, alienantur, ut pecunia, ut infra l. j. dicam. Pau. de Cast.

LEX PRIMA.

- 1 *Vsufuctus num in his rebus, quæ consumuntur vsu consistere queat.*
- 2 *Consumi quæ dicantur. Et quæ minui.*

Enatus. Omnium rerum, quæ sunt in patrimonio nostro, pōt vsufr. legari èt earum rerum quæ vsu consumuntur, minuuntur, uel alienantur, & etiam noium debitorum, siue sint in patrimonio legantis, siue alieno, nō in his tñ propriè cadit vsufr. sed abusiue, quia tenetur usufructuarius cauere proprietario de restituendo tantundem finito usufructu. h. d. usque ad l. hoc senatus. §. j. Et tñ no. q̄ ideo nō cadit in his propriè vsufr. quia non potest cadere definitio, cum dicatur vsufr. est ius utendi fruendi salua rerum substantia. i. q̄ nec consumatur, nec minuat, nec alienetur, quod in his esse non potest. Dicuntur autem cōiūmi tñ quæ parata sunt ad esum, uel potum, ut blada, uel uina, minui, ut uestis, alienari, ut pecunia, qua quis uti non potest, nisi alienet. Paulus.

- 1 *Vsufuctus num præstita ab vsufu. cautione, an censerī debeat.*
- 2 *Debitum si quando soluitur, quippiam indebitè omittitur, quo remedio illud omisum repetatur.*
- 3 *Cautio peti non debet, quando res ipsa peti potest.*

§. Si pecuniæ. Si in rebus, quæ vsu consumuntur, sit omiſsa cautio pendente vsufr. pōt con dici incerti conditione, sed eo finito nō condicatur cautio, sed res ipsa, siue fuerit in illis legatus vsufr. siue ulus: quia in talib. usufr. & ulus idem sunt. h. d. usque ad fi. l. Not. tex. ibi finito usufructu, & ibi constante usufr. & c. q̄ licet cautio nō sit p̄stita, tñ adhuc usufr. dicitur, per quod patet, quod non est de substantia 1 vsufr. ut no. per gl. s. de usufr. l. j. per hunc §. Secundo tñ no. q̄ qñ illud, quod soluitur est debitum, si tamen aliquid indebitè omittitur, potest illud omisum repeti, non condicatio. indebiti. sed incerti, ut hic, & j. de cond. inde. l. sed & si me putem. s. cum, & ibi 2 plene gl. de ista conditione incerti. Tertio no. tñ q̄ quando pōt peti res ipsa, non debet peti cautio, per quod patet, q̄ si quis est mihi pure obligatus, nō possum agere ad ipsum debitum, superflua enim illa esset obligatio, ad quod facit l. si mulier. de condi. ob causam, & de iure do. l. licet. Circa, quod omnino uide, quod no. per glo. & Bar. j. de lib. leg. l. 3. §. nunc de effectu, & l. si finita. §. eleganter. de dam. infec.

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

L E X VI.

Si tibi x. millia. Si pecunia, quo ad proprietatem legatur vni, & vsusu. eiusdem legatur alteri, proprietas primo pertinet ad legatarium proprietatis, qui tenebitur legatario vsusu. dimidiam soluere cautione recepta, hoc primo. Item si fundus legatur uni, vsusu. alteri proprietatis cum dimidia vsusu. pertinet ad legatarium proprietatis, altera dimidia vsusu. ad legatarium vsusu. qui cauere tenebitur legatario proprietatis, non hæreditatis, hoc secundo. Item si pluribus legatur vsusu. rerum, quæ usu consumuntur non solum tenentur cauere hæredi, sed etiam inter se propter spem iuris accre. hoc tertio, & ult. tex. cum gl. Et iste finis alibi non reperitur, quod propter spem iuris accre. debeant legatarij inter se cauere. Sed hoc non habet locum in legato proprietatis, nec in legato vsusu. illius rei, quæ usu non consumitur: quia illi cui accreuit aliter est prouisum. Nam existente casu iuris accre. potest ille, cui accreuit partem accrescentem uendicare rei uendicatione, uel per confessionem, quod esse non potest in his rebus, quæ usu consumuntur, cum in illis fuerit translatum dominium in usufructuarium, cuius pars deficit secundum glo. quam not. Paulus.

L E X VII.

1 Vsu que consumi possunt, & que non, inter se quam multis modis differant.

Si tibi vini. In rebus, quæ usu consumuntur, dominium transfertur in usufructuarium, qui tenetur cauere de restituendo tantundem, uel æstionem finito usu. Et nota septem differentias inter res, quæ usu consumuntur, & illas quæ non consumuntur. Nam in primis transit dominium in usufructuarium: in secundis non, ut l. j. de usu. & j. usu. quemad. cau. l. si usu. nomine. Secunda differentia, quia in primis cauetur de restituendo tantundem, uel æstionem, ut hic, nec alia cautio præstatur. Sed in secundis præstatur duplex cautio. l. de utendo fruendo arb. boni uiri, & restituendo eandem rem finito usu. ut s. de usu. l. si cuius. in prin. & s. r. Tertia est, quia in primis non cadit proprie usus. sed improprie, ut s. eod. l. 2. in secundis uero proprie. Est, & quarta, quia in primis cautio omiffa condicitur in certi conditione, ut s. e. l. hoc senatus. s. j. sed in secundis res ipsa uendicatur. ut j. usu. quemad. cau. l. si usufructuarium noie. Est, & quinta, quia in primis, non differt usus ab usu. quia non plus imporrat unum, quod aliud, ut s. e. l. hoc senatus. s. quæ in usufructuario. Sed in secundis sic, ut j. de usu, & habi. l. j. & 2. Est & sexta, quia in primis legatarij cauent adinuicem pro spem iuris accre. in secundis non, ut s. l. prox. in fi. Est, & septima, quia in duob. primis tamen casibus potest usus. extinguere, scilicet morte, & capitis diminutione, ut j. eo. l. in stipulatione, cum l. seq. sed in secundis potest extinguere alijs modis, ut s. rit. prox. l. repeti. s. rei, cum leg. sequentibus. Octaua est, quia proprie non est usufructus earum rerum, quæ usu consumuntur.

L E X VIII.

- 1 Legatario utrum sit utilis a testatore, an a lege cautionem de recte arbitrioq. boni uiri fruendo releuari.*
- 2 Testamento qui pro alio fideiubere tenetur, an quod soluit pro illo repetat. Et qua actione.*

Tribus. Ista est bona lex & sunt hic duo, quæ non reperiuntur alibi in tex. & gl. Et audiui Dy. fecisse in examine unum quæsitum uni de ista glo. qui respondit directe quod determinationem tex. sed ipse fuit supportatus, quia materia est peregrina. h. d. Cum legatur usus. pecuniæ, uel aliarum rerum, quæ usu consumuntur, potest aliqui ex hæredibus grauari, ut pro legatarijs caueant: ualeatque legatum cautionis, & de incerto, cum in facto consistat, licet legatum vsusu. tunc dicitur certum, quia consistit in quantitate, quæ certa est, nec potest dicta quantitas peti, nisi præstita cautione, ad quam præstandam potest legatarius agere quod hæredes grauatos: tenetur et ipse legatarius cauere nuda cautione, licet per testatorem sit releuatus a cautione. Item si quid solutum sit per hæredes vigore cautionis per eos præstitite, repetere non potest actione mandati a legatario, quia non fecerunt hoc ex mandato suo, sed ex mandato testatoris, ut se liberarent ex testamento. Item dictum legatum cautionis uel factum fauore legatarij, non hæredum. h. d. tota l. & est ualde not. diuiditur in tres partes sicut in Cy. Primo queritur, an ualeat legatum cautionis, & quale sit, & cuius effectus, & iuxta ea declarat quoddam dubium. Secundo utrum ex hac fideiussione agatur mandati. Tertio queritur, cuius contemplatione factum uideatur. Secunda ibi finito. Tertia ibi de illo. Et nota. tex. ibi, illud est nobis, & c. quod licet legatarius sit releuatus a nuda promissione & c. quod alibi non ita reperitur. Idem est in eo, quod releuatus est per legem, ut l. filio. j. ut leg. no. ca. Sed ibi plus est, quia tenetur cauere cum hypotheca bonorum, sed releuatus per testatorem tenetur tamen nuda repromittere, ut hic: ita uel quod debeat intelligi. fin. ut leg. no. ca. sicut in unam solutionem glo.

quæ est ibi, pro qua uel hic calus, licet non allegat, & per hoc dicitur Doct. quod procurator releuatus a satisfactione per dominum, non est releuatus a nuda cautione: imò debet per stipulationem se obligare, sicut in Iac. de Beluis. de quo per Cy. C. de iurisd. l. j. & de p. l. j. in primum facit s. de proc. l. si defunctus. Vel dic, quod interdum testator expresse satisfactionem remittit: & tunc nec est ad nudam cautionem tenetur, dummodo talem satisfactionem possit remittere, & ita loquitur l. si. ut leg. no. ca. & per gl. in l. filio. in fi. eo. tit. Interdum remittit tacite mandando alijs, quod pro ipso satisfiant: quo casu uel ipsum releuare a satisfactione, & tunc tenetur ad nudam promissionem, ut hic, & est ratio triplex. Prima, ut fideiussoria oblatio quam præstant illi hæredes habeat principalem, cui inhæreat sicut in quosdam. Ex quo sequitur, quod promittere debet non solum illis, qui promiserunt pro se, ut hic dicitur glo. sed et alteri, qui non fuit grauatus. Secunda ratio est, ut illi hæredes, qui pro ipso promittunt, possint repetere ab eo illud, quod pro ipso soluent: nam cum non habeant actionem mandati, ut in uer. seq. nec actionem neg. gest. ut ibi in gl. præcipitur eis, ut legatarius per stipulationem se obliget. Tertia ratio est, quia testator istam satisfactionem non potest omnino remittere. ut C. de usu. l. j. ultimo in uer. seq. quod ille qui tenetur ex testamento ad fideiubendum pro alio, non potest ab eodem illud, quod soluit repetere per actionem mandati, ut hic, nec per actionem neg. gest. ut in gl. quod est nota, quia cum quis facit ex necessitate, non competit ei illa actio, ut s. neg. gest. l. si communes. in fi. agent igitur ex stipulatione interposita per legatarium, ut s. dixi, uel actione in scilicet, ne fiat locupletior cum aliena iactura, sicut in Bart. ar. j. si cer. pet. l. si & me, & Titium. Not. bene istam gl. quæ alibi non reperitur: secundum Doct. Paulus.

L E X IX.

In stipulatione. Usus. pecuniæ duobus tamen casibus potest extinguere. scilicet morte, & capitis diminutione, & illi duo tamen in stipulatione comprehenduntur. hoc primo. Item usus. & usus pecuniæ idem sunt, hoc secundo. Item cautio de ipsa reddenda potest interponi antequam tradatur, & post hoc tertio. Item lana, & aromata dominus de rebus, quæ usu consumuntur, & idem in ijs non cadit proprie usus. h. d. usq. ad l. si. Paulus. de Cast.

L E X XIII.

Cum pecunia. Cum proprietas alicui legatur, licet adiciatur ut ad uitam suam habeat, uel ut habeat uilum eius, nihilominus de legatum proprietatis, non usus, uel usus. h. d. no. Et sic legatum proprietatis per tales actiones non alteratur. Et hoc dico, quod cum testator uult, aliquem hæredem facere, puta filium. uel extraneum, uxorem uero suam usufructuarium bonorum suorum in uita sua, non debet ipsam instituire hæredem in uita sua, & post mortem suam filium uel extraneum, prout quidam imperiti notarij faciunt. Nam pro hoc non est usufructuaria, sed hæres in proprietate: non obstat, quod adiciatur, ut habeat usufructum omnium bonorum in uita sua, casus est in hac l. notabi. Ex quo sequitur magnus effectus, quia post mortem suam debent bona filio restitui, uel extraneo, detracta quarta, quod non esset si ipsam tamen usufructuarium reliquisset, in quo ut plurimum per notarios imperitos erratur. qui mentem testatorum isto modo subuertunt, & ista pridie de facto respondi per hanc l. Quæro quid refert, an sit legatum proprietatis uel usus. in hac l. cum utrunque morte extinguatur: Respondeo quia primum non extingueretur capitis diminutione, sicut in sic. Item in primo non tenetur cauere, in secundo sic, ut s. eo. l. 2. Pau. de Cast.

Si usufructus petatur. Rubrica.

1 Usufructuario pro usufructu, quem possidet, quotuplex actio, & quæ competat.

- ¶ Ista rubrica hæt duas partes. Prima pars si usus. pe. pertinet ad confessionariam, secunda pars dum dicit, uel ad alium pertinere negetur, pertinet ad negatoriam. Item prima competit usu. secunda domino, ut j. e. l. uti frui, & ibi plenè. Item nota. quo ad primam partem, quod interdum quis agit pro usu. quem possidet, & tunc competit duplex actio. scilicet confessionaria, quæ est realis, & competit quod quemlibet turbantem, ut dicta l. uti frui, post prin. in uer. utrū. Item actio personalis ex testamento, uel ex contractu, & ista competit contra obligatum duntaxat iuxta not. in l. corruptionem. C. de usu. interdum agit pro usu. quem non possidet, & tunc aut semel possedit, & idem, ut competit duplex actio sicut in primo, hoc tamen casu debet probare de iure suo. Sed in primo non d. l. uti frui, uer. quod si forte. Aut nunquam possedit, & tunc non datur confessionaria, quia non datur nisi pro usufructu constituto, sed antequam tradatur, non est constitutus, nisi in ultima uoluntate detur, ergo tunc actio personalis competit.*

L E X PRIMA.

- 1 Usufructuarius iura proprietati debita, num proprio nomine uendicet. Et usufructuarium domini procuratorem censeat.*
- 2 Directo quod non permittitur, per obliquum quandoque permitti.*
- 3 Exceptio contra actus naturam uitiatur, non actum uitiatur.*

4 Necessita-

- 4 Necessitate quod permittitur permitti, quatenus necessitas subest intelligitur.
- 5 Legans fundum suum, an & ius fundi per alium fundum suum legare videtur, ut is qui usufructum legat.

SI fundo. Vt usufructuarius non potest directò vendicare usufructum, per quod consequitur, ne in seruitute turberetur. hoc primo. Item qui petit usufructum, consequitur omnem comoditatem ad usufructum necessariam, tam ad alium fundum proprietarij, quam alterius, nec valet exceptio talis commoditatis, sine qua usufructus peti non potest, hoc dicit, vsque ad l. si ab hærede. Nota ¶ primo, qd usufructuarius non potest proprio nomine vindicare iura debita proprietati: nam seruitutes reales proprietati debentur, & hæc est ratio primi dicti: nomine verò proprietarij bene potest, & habet tunc vtilem actionem, & ita loquitur l. 1. §. videndum est. j. de in rem verso. Et est ratio, quia usufructuarius censetur procurator proprietarij, vt l. 1. in fi. cum l. seq. de oper. no. nunc. & l. 1. §. fin. j. usufr. quemad. ca. Secundo ¶ no. qd illud, quod non permittitur directò, permittitur per indirectum, qm̄ diuersa subest ratio: aliàs secus, vt l. quidam decedens, de admittut. Tertio ¶ no. in l. 2. versiculo vsque adeo, qd exceptio ÷ naturam actus vitiatur, & non vitiatur actum, de hoc est tex. in l. per seruum. §. fin. j. de usu, & hab. Ultimo ¶ no. in l. dubitat, qd id, quod ex necessitate, permittitur quatenus necessitas subest, facit quod no. §. de iudi. in l. sed & restituatur. §. sed si dies. in gl. in l. q. sed pro remedio. Sed ¶ quæro si quis mihi legat proprietatem fundi sui, vtrum videatur mihi legare ius eūdi per alium fundum suum. sicut cum legat usufructum? de hoc habes glo. qd non j. de adim. le. l. 3. §. si loci. de quo plenè per Bart. in l. j. de serui. leg.

L E X II.

Si ab hærede. Si hæres, a quo fuit legatus vsusfructus fundi sui, seruitutem imponat. vel aliàs ipsum deteriorem faciat, postquam vsusfructus petitus est, tenetur ad interesse. hoc dicit. secundum veram lectu. quæ posita est in fi. glo.

L E X III.

Qui usufructum. Vt usufructus tempore amissus, non restituitur, siue debeat iure civili, siue iure pratorio, nec debet esse melioris conditionis, qui habet minus iuris, quàm qui habet plus, hoc dicit. Et no. tex. in fi. dicitur enim, dominus sui usufructus, quod alibi non reperitur, de quo vide Guil. de Cug. C. de vsuf. le. in rub. Bal. nota. ius tempore amissum non restituitur.

L E X IIII.

Fundus. Detractio facta contemplatione certæ personæ, antequam illi personæ ius quaratur, nihil detrahit. h. d. Bal. & est notabilis casus. Paul. de Cast.

L E X V.

- 1 Seruire res sua nemini potest. Et ius agendi metitur quis ex iure, quod in persona sua residet, non in aliena.
- 2 Actore non probante etiam iniustum possessorem absolui, & an possidens cū conuenitur probare de iure suo teneatur.
- 3 Actio confessoria, negatoriaque aduersus quem datur.

VTi frui. Confessoria pro usufructu datur habenti usufructum formalem separatū à proprietate, non autem habenti causalem cum ea coniunctū, negatoria vero datur domino. hoc primo. Itē agens negatoria cōtra possidentem usufructum, nisi dominū se probet, succumbit. hoc secundo. Item confessoria datur contra quemlibet possidentem hoc tertio. Item usufructuarius non non potest de directò vindicare seruitutem debitam fundo. Itē confessoria, & negatoria dantur etiam pro parte rei, in qua usufructus debetur, vel negatur. h. d. vsque ad §. in ijs. Et no. ¶ in princ. tex. qui semper alle. qd res sua nemini seruit. Item in vers. de suo enim, & c. No. qd ius agendi metitur quis ex iure, quod residet in persona sua, non ex eo, quod in persona tertij, facit supra si pars hæreditatis pe. l. r. circa prin. & quod no. in Spec. de teste. nunc videndum, versic. Item agens. Tertio ¶ no. in versiculo, qd si fortè: qd actore non probante etiam iniustus possessor absoluitur in incorporalibus, sicut in corporalibus. Et sic possidens nō tenetur probare, cum conuenitur, nisi post fundatam intentionem actoris. Si autem agat, tunc pro istis seruitutibus probare tenetur, licet possideat, vt no. j. si serui. ven. l. sicuti. §. sed si quærat, & ita intellige, quod dixi §. e. in rubrica. Ultimo no. qd iste factiones confessoria, & negatoria dantur cōtra quemlibet possidentem: vt hic, uel turbantem ut j. si serui. uend. l. si quis diuturno, & dicuntur in rem. Adde quod no. per Cy. C. de usufr. in rub.

- 1 Actio, & si per contestationem perpetuetur, non tamen natura aut eius rei de qua agitur conditio.

§. In ijs. In confessoria, & negatoria ueniunt fructus & omnis causa, & si post litem contestatam usufructus extingatur, si quidem sui natura sine culpa rei conuenti, non

ueniunt nisi fructus præteriti, non autem usufructus de nouo tenet constitui. Si uero extinguatur culpa sui, non solum tenetur ad fructus præteritos, sed ad constituendum ipsum de nouo, & ad cauendum de euictione. Item prædicta uera sunt cum non possessor agit contra possidentem: sed si possessor agat contra nō possidentem: tunc non uenit fructus, sed tantum consequitur agens, ut in possessione seruitutis, uel libertatis nō turbetur. Itē qui sine dolo possidere desijt in hac actione absoluitur: sed qui liti se offert, condemnatur. h. d. usque ad fi. ritu. Et no. diligenter in uersiculo si post litem, qd licet per contestationem litem perpetuetur actio, non tñ perpetuatur natura, uel p̄dō rei, de qua agit. Itē circa si. qd confessoria, & negatoria dantur possidenti, & idē in qualibet actione, quæ datur pro iuribus incorporalibus. ut Inst. de act. §. æque. & §. sed ista facit. j. si serui. uen. l. & si forte. §. j. Paul.

De operis seruorum. Rubr.

L E X P R I M A.

- 1 Opera seruorum ab usufructu, quid ac quam variè distet.

Pera. In isto titulo ponuntur aliqua, in quibus opera seruorum differt ab usufructu. & aliqua in quibus conuenit, & re uera, nec est usufructus, nec usus, & sic tō potest dici seruitus personalis, ut ex sequentibus patebit. Primum ¶ ergo in quo differt est, quia opera seruorum est facti, & in facto consistit: ut hic in prin. usufr. autem & aliæ seruitutes sunt ius, ut §. de usufr. l. j. Secundum est, quia opera seruorum non est in rerum natura anteq̄ inducatur, ut in secundo dicto, sed usufructus statim, qd est constitutus. Tertium est: quia operæ seruorum non amittuntur capitis diminutione, ut in l. 2. secus in usufructu, ut §. quib. mod. usufr. amit. l. j. Quartum est, quia opera seruorum se habet ad usufructum tanq̄ pars ad totum, & usufructus ad eam tanq̄ totum ad partem. Vñ dicitur, qd operæ sunt in usufr. sed usufructus consistit in operis supple, & in alijs, ut in l. 3. & 4. in prin. Quintum est, quia opera magis accedit usui, q̄ usufructui: ut in l. operis. Sextum est, quia in homine debili, uel minoris ætatis contingere potest, ut nulla sit opera, ut l. si. §. si minor, & tamen in eodem potest consistere usufructus: quia si stipularetur ex re seruorum, ei acquireret, ut §. de usufructu. l. si serui usufructus, cum ll. sequentibus. Septima differentia ¶ in gl. quia opera seruorum morte non extinguitur, sed usufructus, ut j. de usufruct. leg. l. 2. Octaua, quia usucapione proprietatis perditur opera, ut d. l. 2. sed usufr. non, ut §. de usufructu l. locum. §. proprietatis, & de usuc. l. iusto. §. non mutat. Cōuenit autem in aliquibus cum usufructu, quia operæ dicuntur deductis necessarijs impensis sicut fructus, ut in l. 4. secundo responso. Secundo, quia cum uenit ad æstimationem operarum habetur consideratio ad personam, ¶ in quod & quantum poterat operari. ut l. si. in princ. sic in usufructu si deueniatur ad æstimationem contra contumacem, uel dolosum ratio habetur, ut æstimatio fiat, secundum quod & quantum percipere potuit secundum conditionem rei, ad hoc §. de usufr. l. fructus, & l. si nauis, & ita debet intelligi l. uti frui. §. in ijs. §. tit. j. Ultimo no. l. si in fi. qd interesse affectionis non consideratur, quod dicit, ut l. cum seruus. j. man.

De usu & habitatione. Rubr.

L E X P R I M A.

- 1 Concessum capiti, membris quoque concessum uideri, & quorsum inducatur.
- 2 Relictum pauperibus an in eos quoque qui ipsis subseruiunt distribui queat.
- 3 Concessio de presenti, an ad futura porrigatur, & quæ. Et in tacita permissione inhonestum non venire.

Nunc videndum. Vt in minus se hēt, q̄ usufructus, & eisdē modis constituuntur. Item qui habet usum domus, potest inhabitare cum familia sibi necessaria, uir cū uxore, uxor cum marito, socer cum nuru, & ecōtra: potest etiam habere hospites gratis: uel non gratis, dummodo sint honesti, non tamen potest alijs seorsum a se cōcedere. Idem si ageretur, ne cum talibus habitaret, talis cōditio remitteretur. h. d. usq; ad l. si habitatio. Et no. quia primo loquitur de usu domus, usque ad illam l. ubi loquitur de habitatione eiusdem. usq; ad §. si usus fundi, secundo de usu pecorum, tertio de usu equitij, quarto de usu seruorum: partes patent. Item no. l. 2. cum se. qd ¶ concessum capiti uideretur concessum etiā membris, sine quibus caput esse non potest. ¶ Vnde concessum domino, uideretur concessum familiaribus, si sine illa concessione sibi seruire non possent. Et ad hoc sūt isti tex. no. facit quod plene no. in l. j. C. de epif. & cler. facit et in Auth. de nō alie. §. nos igit. & §. de iud. l. nō alias Pau. Cast. Nouæ prælec. in ff. Vet. F 4 §. j. &

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

§. j. & quib* modis vsusfr. amit. l. si mulier, de serui. leg. l. pater. Bal. Ad hoc etiam infra de exercitoria. l. j. §. non autem, versiculo: qd enim. de auro & arg. l. vxori. de preca. l. penult. de itin. actuque priua. l. veteres. per quas leg. cōsultuit Old. qd si aliquid relinquit in vsus pauperum, pōt distribui ad vsus seruientiū pauperibus, sine quib. pauperes viuere nō possent, in conf. 54. de qua q. vide per Ioan. And. in addi. Spec. de decim. facit de pec. leg. l. Nam qd. §. item si qs. Item no. in l. ceterum. 2. respon. tex. cū glo. qd nō pōt dici inquilinus, qui non inhiabit. Item † no. in ead. l. §. si. qd concessio extenditur ad futura, quæ tpe cōcessionis sunt verisimilia, item verisimile est viduā maritum debere recipere. Vltimò no. in l. non aliter. qd in tacita permissione non venit inhonestum.

L E X II.

- 1 *Vsus, an non vtendo, aut capitis diminutione perdatur.*
- 2 *Legatum commoditatis, alicuius rei, an usum fructum eiusdem complectatur. Et legatum ususfructus adiectione restringi, non proprietatis.*

C *V* *v* *s* *u* *s*. Habere vsum domus, vel habitationem paria sunt in quibusdam. Nam vtroque casu habitare pōt cū eisdem personis, de quibus supra dictum est. Item neutro casu donare pōt, & neutrum ad hæredem transmittitur. In aliquibus tantum differunt, quia habitatio non vtendo, vel capitis diminutione nō amittitur: secus in vsu, vel vsufr. Item cum relinquitur commoditas, magis videtur relictus vsus, q̄ vsusfructus. Item legatum vsusfructus per adiectionem habitationis restringitur. Item cum relinquitur habitatio videtur relictæ ad vitam illius cui relinquitur. h. d. Et aduerte, quia istud prin. ibi nec non vtendo, & c. videtur posse intelligi de vsu, qd non vtendo non perdatur, nec capitis diminutione, de hoc dic, vt C. de vsufructu. l. cum antiquitas. per Pe. & Cy. Item † no. diligenter versiculum sed si. qd cum legatur commoditas alicuius rei, non videtur legatus vsusfructus, sed vsus, quod est singulare. Item vers. seq. sed si. qd legatū vsusfructus per adiectionem restringitur: secus in legato proprietatis vt l. si. §. de vsufructu ea. re. quæ vsu consu. & sic videtur hic casus de hoc, qd no. glo. supra de vsufructu. l. dominus. in fine.

L E X X.

- 3 *Fundo si quid superfluum inest ultra vsuarij necessitatem ad quem pertineat. Et quid in habitatione.*
- 4 *Decimæ cui de fundo debentur, an quo tempore colliguntur fructus, illuc proficisci queat, illicque stare, vt ne fraudentur fructus, curet.*

L. Si habitatio.

§. *S* *i* *v* *s* *u* *s*. Minus est habere vsum fundi, quàm vsusfructum, & qui casualem vsum habet, potest habitare in fundo. in ædificiis positus in fundo, & ipsis vti cū omnibus cōmoditatibus suis, & prohibere dominū, & familiam eius domesticam ne illuc veniant ad habitandum, nisi tempore quo recolliguntur fructus, & quatenus ad collectionem ipsorum est necessariū, potest etiam ex fructibus & aliis quæ nascuntur in fundo recipere quantum sufficit sibi, & aliis, quib. non solum in fundo vti potest, sed etiam in oppidum portare. hoc dicit. vsque ad l. plenum. §. sed si pecoris. No. ergo primo, qd si quid inest superfluum in fundo ultra necessitatem vsuarij, illud pertinet ad dominum: secus in habitatione: non inhabitabit vt s. eo. l. ceterum. 3. respon. ver. sed & quia ei. j. l. diuus. §. j. hæc videntur colligi ex mente huius literæ, quia superfluum eius quod est in fundo, potest dominus percipere sine molestia sua, cum non libenter quis hospitem extraneum secum in domo recipiat. Secundo no. diligenter, qd qua ratione dominus esset molestus, eadem ratione, & familia, quam habet contemplatione sui ipsius domini, vnde est arg. qd sicut illud quod quis facit ad instantiam superioris non videtur sponte factum, iuxta no. per Inno. in c. si diligenti. de præcri. & per glo. in l. j. §. si. & l. quæ onerandæ. j. quarum re. actio. non da. ita illud quod facit ad instantiam familiarum domini, quod intellige de multum domesticis, & dilectis ab eo. Itē no. in l. plenum. §. primo. arg. qd ille cui debentur decimæ potest venire ad fundum tēpore quo fructus recolliguntur, & stare ibi. ne fructus defraudentur. Item in versiculo, libentius: in si. qd aliquid de facili permittitur, cum alter nō multum grauatur, vt in creditore de cuiusione, & no. istos tex. quia licet prima facie videantur faciles, ad multa tamē possent tibi seruire. Pau. de Cast.

L E X XII.

- 1 *Vtilitates, quæ ex corpore procedunt quadam separatæ a corpore vtilis, & quadam inutiles.*
- 2 *Testatorum voluntates restringendæ non sunt.*

L. Plenum autem.

§. *S* *e* *d* *s* *i* *p* *e* *c* *o* *r* *i* *s*. In hoc §. ponitur quid pertineat ad eum, qui habet vsum pecoris, vel bouum, & collige ex eo qd si quadam sunt vtilitates rei, quæ procedunt a corpore, sed postea separantur a corpore, ita quod potest quis eis uti sine corpore, ut sunt in pecoribus lac, & casei,

quæ a corpore pecorum procedunt, sed postea separantur, & potest quis eis uti sine corpore pecorum, & talia non pertinent ad vsuarium, nisi quantum sufficit ad usum, vel necessitates suas. Quædam sunt vtilitates, quibus quis non potest uti, quin utatur corpore, ut utilitas stercoreandi, vel in bobus utilitas arandi, vel uehendi: & istæ pertinent ad vsuarium. hoc dicit. Et † no. qd voluntates testatorum non sunt restringendæ.

§. *E* *q* *u* *i* *t* *i*. Verba debent interpretari secundum conditionem illius, ad quem diriguntur, & ad hoc alle. iste §. & l. j. de mil. test. & facit ad arg. qd si maritus relinquat uxori lectum fulcitum, non ueniant paramenta festiua, aut culcitæ de serico. Bal. hoc uerum est, si contingebat eam remanere in uiduitate; secus si dedit sibi licentiam se maritandi, sicut aliqui testatorum faciunt, qui in illum casum. si maritetur aliquid sibi legant, & de hac quæstio. dic, ut no. per Iaco. de Are. in l. j. §. uxori de auro, & argen. lega.

- 1 *Legatum illud plenius quod cui principaliter relinquitur, quam quod habet ex consequentia alterius ministerio.*

§. *S* *i* *v* *s* *u* *s* *m* *i* *n* *i* *s* *t* *e* *r* *i* *j*. Habens usum seruorum per seipsum acquisitum, potest eis uti ad ministerium suū necessarium sibi, & suarum personarum. Sed si acquisitus erat sibi per filium, non potest uti nisi ad ministerium suum tantum, & illius, per quem acquisiuit fm glo. & hoc primo. Item operas dictorum seruorum locare nō potest, sed per se tantum uti, quod facere uideatur, siue faciat eos in re sua operari, siue in opere, quod ipse vsuarius faciendum conducit. Item quod tales serui stipulantur ex operibus suis vsuario nō acquiruntur: quia locatio censetur: secus in eo, quod ex re vsuarij stipulantur. h. d. usque ad l. per seruum. §. i. No. ex primo, & secundo. f. responso, qd plenius est legatum factum alicui principaliter, q̄ factum alteri, & sibi consequenter acquisitum. Nam illud quod factum est alicui principaliter, attrahit consequentias. Sed factum in psequentiā, alias consequentias non attrahit, quod bene menti, & sic plenius est legatum factum monasterio, quàm factum monacho, licet per ipsum acquiratur monasterio. Item no. qd paria sunt facere seruorum operari in re sua, uel in aliena, q̄ tamen pertineat ad ipsum cura sollicitudine, uel cultura. Nam & illa cōsetur sua, vt hic probatur, & facit bene. l. si pupilli, in princ. de neg. gest. Pau. de Cast.

L E X XIII.

- 1 *Totam partem integram opportunè infert, non e contra. Et quid de parte subiectiua.*

L. Per seruum.

§. *V* *s* *u* *s* *f* *r* *u* *c* *t* *u* *s*. Vsus inest fructui tanq̄ pars substantialis, & integralis, sine qua fructus esse non potest, secus e contra: & ideo si de legato ususfructus adimatur usus, siquidem a principio non ualet legatum tanq̄ continens repugnantiam. Sed ex postfacto, non ualet ademptio. Si uero adimatur fructus si quidem simpliciter, totū uidetur ademptum. Si uero fructus sine usu remanet legatū in usu, ac si a principio usus fuisset legatus. h. d. cum l. sequenti, & in principio seq. Nota ex primo dicto, qd si ad positionem totius sequitur positio partis integralis: sed non e contra, & hoc in toto, & parte integrali, sed in toto, & parte subiectiua, ut est genus, & species, est totum e contra, nam ad positionem generis non sequitur positio speciei, sed e contra. Non. n. sequitur, animal est: ergo homo est. Sed e contra sic, homo est: ergo animal est, ut j. de leg. 3. l. si quid earum. §. interpretum. Item no. hic in si. cōiuncta l. sed de fructu. versiculo, sed si usufr. qui debet continuari cum si. istius §. qd longa dñia est, an adiectio q̄ naturam actus apponatur a principio: quo casu uitiatur actum, an ex ex postfacto, & tunc uitiatur, & non uitiatur, qd gl. inducit ad qd. de conuersis: de qua uide per Cyn. in authen. ingressi. de sacrosan. eccl. & no. in l. si. de condi. appo. & adde l. si peculium. §. sicut. de pecul. lega. Item, qd sicut paria sunt legare usumfructum, & fructus fundi. ut s. de uiufr. l. si quis ita le gauerit. sic & paria sunt adimere fructus, uel usumfructū, quia utrobique totū, ut ademptum. Vltimo no. in l. sed si de fructu. in prin. qd paria sunt a prin. limitanter disponere uel legare, uel ex postfacto disposita limitare, facit l. Lucius. §. g. habebat. ad Treb.

L E X XV.

L. Sed si de fructu.

§. *P* *o* *t* *e* *r* *i* *t*. Si uni legetur pars integralis, & postea totum, pars cum toto cōfunditur. Sed si diuersis, tūc in parte integrali concurrunt, nisi q̄rium sit actum. Item si nihil superest ad usum, tota cōmoditas ad vsuarium pertinet. Item sicut vsuarius non potest impedire dñm percipere fructus, ita nec dominus vsuarium percipere usum. hoc dicit. cum l. seq.

L E X XVII.

S *i* *i* *t* *a* *l* *e* *g* *a* *t* *u* *s* *e* *s* *t*. Habens usum in fundo uti pōt etiā instrumentis. Item dñs proprietatis inuito

L. vsus pars.

inuito usufruario, uel fructuario rem custodire potest. Item quod seruus usufruarius acquirit ex pecunia sibi tradita per usufruarius ipsi usufruario acquirit. h. d. tota l. Et no. in §. dñs. ar. qd dñs fundi inuito feudatario potest custodire fundum concessum in feudum, quod no. Cy. facit j. commo. l. si ut certo. §. si de me petijsses. Bal. Pau. de Cast.

L E X XVIII.

Filiofam. Sicut usufr. legatus filiofam. uel seruo acquiri patri, uel dño, sic & in nudo usu, & potest per, uel dñs est abente seruo, uel filio uti. h. d. Sed ad quas personas extenditur? dic, ut s. eo. l. plenum. §. si usufr. ubi tex. & gl. Paul. de Cast.

L E X XIX.

Si domus. Si tota utilitas rei pertinet ad usufruarius, etiam ad ipsum solum pertinebit expensae refectionis. Sed si ad usufruarius & dominum pertineat utilitas, expensae similiter ad utrumque pertinebunt. h. d. & idem dici potest de cultura fundi: sicut intelligo s. eo. l. si habitatio. §. si. Paul.

L E X LX.

- 1 *Vsum iuxta usufruarij necessitatem constitui. Et quid in usufructu.*
- 2 *Actum non ob id uitari, quod occasionaliter succedens offendit iuris dispositionem, si primum rite & secundum iura dispositum est.*

Vsus pars. Seruitus vsus est indiuisibilis, sed vsusfr. diuisibilis. h. d. quod intelligit duobus modis s. m. glo. Primo quo ad ius. l. ut istius seruitutis vsus non possit pro parte constitui, nec pro parte peti, nec pro parte ad haeredes transmitti, sed in solidum: secus in usufr. ut l. §. de usufr. Secundo quo ad rem, in qua constituitur, quia vsus non potest constitui in parte rei pro indiuiso, sicut nec aliae seruitutes, ut j. de serui. l. pro parte, secus in usufr. ut d. l. §. & est ratio dñs in utroq. dicto s. m. gl. qd vsus constituitur s. m. necessitatem usufruarij, quae interdum potest esse in plus, interdum in minus. Sed vsusfr. constituitur respectu omnium fructuum, & commoditatum rei. ita intelligitur ex prin. & ex fin. gl. quae uerba non habent saporē. Nam licet usus constituatur s. m. necessitatem: tñ res necessariae ad vsum pñt diuidi, si emindigeo quolibet anno. 3. corbib. frumēti, cur nō potest mihi legari dimidia eorum, quorum indigeo, sicut dimidia pars fructuum? non uideo. Item sicut necessitas mea potest esse in plus, & minus: & sic fructus pñt esse interdum plures, interdum pauciores. Hae autem uarietas non impedit quin pro parte s. m. occurrenceam possit relinqui. Vnde Bar. in l. rem si usufr. ad l. Fal. vñ sentire, licet nō explicet, explicat tñ planē in l. stipones non diuiduntur. in 4. q. primae partis. ff. de uerbo. obl. ubi uide, qd vsusfr. potest afferre tantam utilitatem respectu partis, quantam in toto respectu totius, iō indiuisibilis est, ut l. executione. §. secunda species, de uer. ob. secus in usu. Sed certe idem est in usu si bene consideres. Nam tantam utilitatem afferunt mihi quinq. corbes respectu quinq. quantam x. respectu x. Dic ergo, qd ius usufr. consistit in acquisitione dñi omnium fructuum, quae acquisitio fieri potest pro parte. Item & in parte rei pro indiuiso. Nam si habes rē cōem cū Titio, & usufructum pro indiuiso, & constituis mihi usufructum illius partis, quicquid acquiri mihi, potest uideri acquisitū rōne partis tuae, non locij. Sed ius vsus consistit in actu corporis usufruarij principaliter, uel in actu corporis illius rei, in qua vsus hñ, ecce de primo si habeo vsum in fundo: uel domo tua: ius meū consistit in hoc, ut possim ibi habitare, spaciari, & in qñtiam, ut possim inde pcipere: qd ad necessitatē meam sufficit: ut patet in eadem l. si habitatio. §. si. & l. plenu. §. pter. licet ergo istud s. m. qd uenit accessorie, possit fieri pro parte: nō tñ primum: qd nō possum pro parte habitare, & pro parte nō, licet possim habitare partē rei: & partē non. Nā partē, quā habito, totā habito, als. n. oportet me pro parte diuidere. De secundo si habeo vsum in seruis, uel animalibus. ius meū stat in hoc, ut possim operis eorū uti, non autem ut possim pro parte operari. Ex quibus patet, quare vsus nō potest constitui in parte rei pro indiuiso: quia cū requiratur ibi actus corporeus, nō posset uti parte unius, quin uterē parte alterius, secus in usufr. qui principaliter consistit in iure. Ultimo no. duo in gl. primo, qd qñ aliqd rite & s. m. iura disponit, licet occasionaliter succedat aliquid, qd offendat iuris dispositionē, non ppea vitiat actus. Secundo not. in hoc, cum quis legat mihi tertiam partem usus mihi necessarij, non exprimendo rem in qua legat, uñ mihi legare tertiam partem rerum: quae ad usum mihi necessariae sunt, ut tertiam partem uini mihi necessarij, tertiam partem frumenti, tertiam olei, & sic de singulis. Pau. de Cast.

L E X XXI.

Seruus. Habens usum in seruo potest operis eius uti, & qd iussu suo acquiri, sibi acquiri. Item seruitus usus est personalis: & ad haeredem non transmittitur. h. d. cum l. seq.

Vsuf. quemad. caueat. 45

L E X XXIII.

Diuus. Aliquid permittitur ne legatum sit inutile, quod aliter non permetteretur: hoc primo. Itē habitans partem domus, totius domus retinet habitationem, hoc secundo. Item usufruarius plus utendo, quā debeat, non cadit a iure suo. Sed ei praecipendum est, ut utatur moderate. hoc tertio. Itē proprietarius non potest statum rei mutare, etiā in melius. hoc quarto, & ultimo, usque ad si. tituli.

Vsuf. quemadmo. caueat. Rubr.

L E X PRIMA.

- 1 *Clausula de utendo arbitrio boni uiri, quid includat.*
- 2 *Cautela ei qui alium vulnerauit, ubi de morte dubitatur, ut de occiso non teneatur, sed de vulnerato.*
- 3 *Fideicommissarius seu substitutus cui post haredis mortem bona restitui debent, quo casu bonorum inuito herede inuentarium faciat.*
- 4 *Vsuf. usufruarius rem deteriore reddens, an a iure suo cadat. Et vsuf. rei curam omnem suscipere uidetur.*
- 5 *Fructuario de rei poss. deiecto, an priuetur dominus sua ciuili possessione.*

I cuius. Tres habet partes, primo dicit vsumfructuarius teneri ad duplicem cautionem. Primo utendo, fruendo arbitrio boni uiri. Secundo de restituendo rem finito usufructu. Secundo dicit hoc esse verum, qualiscunq; sit res, in qua vsumfr. habet, siue sit mobilis, siue immobilis. Item & ex quacunque causa, siue in ult. volun. siue inter uiuos. Tertio declarat, naturam, & qualitatem dictarum cautionum. Et primo quo ad primam partem de utendo, fruendo arbitrio boni uiri. quatuor dicit. s. qd hoc importat, qd rem non faciet deteriore. Secundo, qd eam tractabit sicut propriam. Tertio dat consilium, ut ab ipso principio cum res traditur usufructuario aestimetur, & redigatur in scriptis, cū conditionibus, & qualitate rei, ut finito usufructu. possit apparere utrum deteriorata sit, uel non, & in quantum. Quarto dicit hanc cautionem quo ad istam partem pluries committi. s. toties, quotiens deteriorabitur, nec expectatur quousque finiatur. Quo ad secundam cautionem. s. de restituendo rem finito usufructu. Similiter quatuor dicit. s. qd non committitur, nisi semel usufructu. finito. Secundo, qd in ea non uenit rem dari, sed rem restitui. Cum. n. sit proprietarij, dari sibi non posset, quod est accipientis facere, nec ita posset stipulari. Tertio qd interdum non uenit reddenda res: sed aestimatio, si negligentia usufructuarij proprietas fuerit praescripta. Quarto dicit hanc stipulationem committi qualitercunque vsusfr. sit finitus: imò etiam si nunquam incepit, nisi subsit aliqua causa retinendi: quia tunc, licet finito usufructu. stipulatio de restituendo committatur, tamen pp aliquam causam retinendi, quae subest obstat excep. h. d. vsq; ad l. omnis. §. si hñs. conijuncta l. si fructuarius. Secunda pars ibi, hae stipulo. Tertia ibi, cauere autem.

- 2 No. in ver. recte aut. optimum ar. qd si quis est vulneratus, & dubitatur, an uulnus sit mortale, & sic dubitatur, an debeat ex eo mori, uel ex mala custodia, consilium est, ut mittantur ad eum medici, ut uideant uulnus, & si dicant non esse mortale, redigat hoc in scriptis, & si contingat ipsum postea mori censebitur mortuus ex mala custodia, non ex uulnere, & sic uulnerans nō tenebitur de occiso, & ad hoc quidam alle. no. istum tex. Bal. Item est in ar. qd si quis agat peti. hae. possit petere, ut bona lite pen. describantur, ut sciat, an aliquid sit diminutū lite finita, qd descriptio permittitur, licet sequatur phibeatur, ar. hic & j. de ven. in pos. mit. l. j. s. pe. & ibi per Bar. & per And. de Baru. in l. facultas. C. de iu. fil. lib. x. Item est ar. qd fideicommissarius vsus, cui post mortem hñdis debent bona restitui, si dubitet, qd haeres dilapidet, possit facere inuentariū de reb. inuito hñde, ut sciat adueniente qdōne
- 4 si aliquid diminutū fuerit, & ita pridie de facto dixi. Item no. qd licet usufructuarius rē faciat deteriore, non ppea cadit a iure suo, licet teneat ad interesse, secus in emphy. ut C. de sacros. eccl. auth. qui rem huius, quod dic, ut ibi. Item no. fin. huius l. qd usufructuarius recipit oēm curam rei. Et sic alle. qd cēsetur procurator proprietarij ipso iure, ut possit actiones dño competentes rōne proprietatis in iudiciū intentare noie proprietarij, ut l. j. in fi. de ope. nou. nunc. per Bar. Vlt. no. gl. singu. quae est hic in fi. quae dicit, qd
- 5 deiecto usufructuario dñs non perdit ciuilem possess. quam habet, & est ratio, quia usufructuarius naturaliter possidet nomine suo, non nomine domini, ut s. de acqui. pos. l. naturaliter. ideo deiectio sua domino nō nocet, nec econtra: secus in colono, qui possidet nomine domini. Nam ipso deiecto dominus perdidit ciuilem, quam habet in animo, & naturalem quam retinebat per colonum, ut l. peregre. §. quibus ex. de acqui. pos. secus econtra: nam deiecto domino, nō perderetur possessio, quam retinet per colonum, quod dic, ut j. de vi & vi ar. l. j. §. non autem. & l. 3. §. vn de vi, ubi omnino uide. Pau. de Cast.

Omnes.

§. Si hæres. Si dominus proprietatem alienat, extinguatur cautio, quia nec sibi, nec successori singulari potest committi, & ideo debet successor sibi de nouo prospicere, quod si fecerit, nihilominus in rem agere potest. h. d. Nota ergo actiones personales occasione rei competentes non transire ad singulares successores, quod verum, nisi sint in rem scriptæ, vt j. de aqua plu. arc. l. si tertius. s. si prius. No. hic gl. de fidelitate, quæ facit, quod idem sit in emphyteuta.

L E X V.

Huic stipulationi. In hac stipulatione venit dolus usufructuarij, & successorum eius vniuersalium. Item præstanda est cautio non solum per usufructuarium, sed etiam per hæntem nudum vsum, vel habitationem vel operas serui, certos redditus, qui non possint dici vsum vel vsum fructu. h. d. vsque ad l. si vsum fructu. nomine. Pone casum in l. idem est, quod legatus est vsum fructu. messis, vel vindemiae, quia in fundo fortè vtrunque nascebatur, quia alia lectu. glo. non placuit.

L E X VII.

1 Emphyteuta si rem emphyteuticam alij in emphyteusim tradat, an eo priore emphyteuta canonem non soluente, possit res a secundo uendicari.

§. I vsum fructus nomine. Si cautio per ignorantiam omittatur potest vendicari vt præstetur, vel ipsa cautio de directo condici. Item in vsum fructu. pecuniæ, duo tamen casus exprimunt. s. mortis. & capitis dimi. quia non potest aliter extinguere. h. d. total. **2** Et no. hic gl. quæ inducit hic in ar. q. si emphy. dederit re alteri in emphyteusim, & primus emphy. non soluat, possit res vendicari contra secundum emphyteutam. Ex qua glo. no. q. emphy. potest alteri dare in emphyteusim sine consensu domini. Nam si requireretur consensus, tunc secundus emphyteuta obligaret se domino ad pensionem, & sic non ageretur in subsidium contra ipsum, nec expediret ab eo rem vendicari, vt gl. vult. Idem in feudatario, qui potest alteri dare in feudum sine consensu domini, vt de prohibi. feud. alie. per Federicum. c. j. §. j. & ibi no. & plenissime in c. j. de capi. Corradi. Paul. de Cast.

L E X VIII.

Si tibi. Cautio præstanda est proprietario, & si vnus est propriarius, & alter esse speratur, utiq; præstabitur. Itē inter se ipsos cauent usufructuarij, si coniuncti sunt pp spem iuris accre. h. d. hoc vltimū dictum vt j. gl. quæ est in l. si tibi. s. de vsum fructu. ea. re. quæ vsum fructu. Nam hic indistinctè dicit usufructuarios sibi inuicem inter se cauere, nisi intelligas fm illam gl. sed iste tex. indistinctè loquit. licet gl. ibi dicat, q. non reperit in proprietate, & moueor, quia ista l. ibi per gl. non alle. & loquitur indistinctè.

L E X IX.

1 Delegatus Papæ si alium subdelegat reseruato sibi aliquo de iurisdictione, si a subdelegato appelletur, ad quem appellandum sit.
2 Procurator substituti potestatem habens, si alium in totum substituat, & de substituti mandato dubitetur, qualiter de rato cauere debet. Et quid si sit substitutus in certis duntaxat capitulis.
3 Via directæ, quod fieri potest, per circuitum fieri non debet.

§. I vsum fructu. mihi. Si legatarius vsum fructu. rogatus sit alteri restituere, si quidem spes est q. iterato redeat vsum fructu. ad eum, ipse cauebit proprietario, & fideicommissarij sibi, aliàs directæ via usufructuarium cauebit proprietario. h. d. Et no. bonum tex. ad illud quod dicunt canonistæ, q. qñ delegatus Papæ alterum subdelegat reseruato sibi aliquo de iurisdictione, a secundo delegato appellatur ad primū delegatum, sed si sibi nihil reseruauit, appellatur ad primum delegatum, & substituat in totū, tūc substitutus de cuius mandato dubitatur, debeat cauere primum dominum ratum habiturum. Sed si substituit in certis articulis, debeat cauere, q. ipse substituens ratum habebit de hoc no. in l. 3. de cur. bon. dan. Item no. q. quando aliquid potest fieri directæ via, non debet fieri per circuitum. ad quod l. dominus. de condi. indeb. & in l. cum fundum. §. seruum tuum. si certum peta. Paulus.

1 Legati in diem in legatarium dominium quando transire dicendum sit.

§. Illud sciendum. Qui habet vsum fructu. tutione prætoris cauere tenetur. hoc primo. Item si usufructuarium habet spem habendi proprietatē sub certa die cauere non tenebitur. hoc secundo. Item hñs vsum fructu. virtute cautionis non tenetur ad deteriorationē. licet ipsas attritas reddiderit sine dolo malo suo. hoc tertio. Et si plures sint dñi, cauebitur omnibus pro sua portione. hoc quarto & vlt. Not. ex primo dicto, q. si cauet ille, qui maius ius habet multo magis ille qui minus ius habet, qd facit, q. si testator gra-

uat illum quem magis diligit, multo magis illum quem minus diligit. Item no. ex secundo dicto, q. in legatis in diem non transit dñum nisi adueniente die, de quo in l. Sempronius, de usu. l. c.

L E X X.

Si serui. Si vnus ex dñis rei cōis legat suo socio vsum fructu. suæ portionis, cauendum est per legatarium hñdi legantis, quia licet per iudicium communi diuidūdo sit psum quo ad proprietatem, quæ communis est, non tñ quo ad vsum fructu., qui vnus tantum est. h. d. Paulus.

L E X XI.

Vsu quoque domus. Licet ppriarius una cū usufructuario inhabitet domum, cuius vsum fructu. relictus erat, nihilominus proprietario cauendum est. h. d. Videbatur contrarium, quia postquam proprietarius inhabitabat, videbatur usufructuarium liberatum a custodia, quasi proprietarius ipsam totam super se receperit, contrarium est verum, quod est notandum. ad quod j. commo. l. si ut certo. §. si me rogaueris, & §. si de me, & quod ibi no. quod glo. inducit in ar. de scholari, qui recipit equum ad uecturam, ut non minus, teneatur de custodia, licet dominus equi miserit secum famulū suum, quod no. & adde quod no. in dictis iuris.

L E X XII.

1 Condici a fure, ut licet ita, & a malafidei possessore. Et an uero, & pleno iure domino detur condictio.

§. I vasa forum. Si relinquatur vsum fructu. vasa quæ non consumuntur, cum proprietate non transiret in usufructuarium, non est præstanda cautio senatus. s. de restituendo æstimationem finito vsum fructu. Sed communis cautio de vtendo fructu. arbitrio boni viri, & de restituendo eadem vasa, quæ cautio si præstita non fuit, res vendicabitur, non autem condicetur, quia cum condō sit actio personalis non datur domino, nisi contra furem. h. d. Et pp istum si. semper alleg. hæc. l. Et adde q. sicut potest condici a fure, ita & a malafidei possessore, ut j. si cer. pet. l. si quis nec causam. §. res pignori. Item hoc verum, q. domino non datur condictio, quādo est dominus verus, & pleno iure, secus si fictus, vel non habeat plenum ius, sed utile dominium, vt C. de don. quæ sub mo. l. j. & ibi per Cy. & per eundem in l. ea lege. C. de cond. ob causam.

De seruitutibus. Rubrica.

L E X P R I M A.

1 Seruitutes quotuplici sint in differentia.

Seruitutes. In hac l. j. ponitur diuisio seruitutum, q. aliæ sunt personales, de quibus in libro præcedenti, aliæ reales de quibus in libro presenti. Tu dic plenius fm gl. Nam aliquæ sunt mere personales, quæ debentur a persona personæ, ut illa quam quis in seruo habet, ut s. de ijs qui sunt sui, vel alieni iuris. l. j. aliæ mere reales, quæ debentur a re rei, de quibus loquitur iste liber. aliæ mixtæ partim personales, partim reales, & istæ interdum debentur a re personæ, vt vsum fructu. & vsum, & habitatio, de quibus loquitur liber præcedens, reliquæ debentur e contra a psona rei, ut in liberis ascriptitijs fundo, uel alijs ascriptitijs, & censitis, de quibus in l. Titio. §. Titio, & de agricol. & censit. per totum, sunt & quædam alia iura, quæ non dicuntur seruitutes, sed iura personalia, quod dic, ut dixi in l. si quis binas. de vsum fructu. c. tu: Paulus.

L E X III.

1 Emphyteuta atque superficiarius, num seruitutem rei imponere possint. Et ius emphyteu. & superficiarij seruitus num dicatur.

§. Seruitutes prædiorum. Non summat. No. gl. q. emphyteuta & superficiarius possunt imponere seruitutem, quod intellege duraturam quousque durabit ius eorum, sed ipso extincto extinguitur seruitus per ipsos imposita. ut ar. j. de pig. l. vectiga. fundo facit de leg. 3. l. pcto. §. prædium. de don. inter uir. & uxo. & de don. post diuor. rest. c. nuper. pro quo bene facit. c. r. de inuest. de re alien. fac. in feu. 10. col. Item no. in ea. gl. q. ius superficiarij emphyteuticæ non dicitur seruitus rei, in contrarium facit j. de lega. 3. l. si tibi homo. §. fin. ibi, ut ab hac seruitute. Sed dic, q. est seruitus largo modo, ut ibi, non strictè, ut in hac gl. & c.

L E X IIII.

Seruitutes. Seruitutes reales non possunt constitui ex tempore. s. ut post certum tps non possint ipso iure competere, nec ad tempus. s. ut post certum tps ipso iure desinant, nec sub conditione extinctiua. s. ut post euentum certæ conditionis ipso iure extinguatur, siue illa condō sit instantanea, siue

siue successiva, vt quandiu volam, vendicās tamen seruitutem
 id, quod actum est, licet ipso iure non repellatur, repellitur tñ
 per exceptionem. h. d. secundum verum intellectum gl. & Bar. de
 quo hic vide plene per eum, & est subtilis lex.

§. Modum. In constitutione seruitutis pōt apponi mo-
 dus. s. ut certo modo vtatur, vel certo tpe,
 aut post certum tps, nec p hoc interpellatur, uel alteratur suba
 seruitutis, sed usus tm̄. Item eisdem modis constituitur seruitus
 realis, quibus & psonalis. Item pōt seruitus in certa parte fundi
 constitui, & remitti. h. d. vsque ad l. vt pomum. Paul. de Cast.

L E X VIII.

Vt pomum. In eo, quod nō respicit principaliter vtili-
 tatem fundi, sed delectationem psonæ nō
 consistit seruitus realis. h. d. princ. s. in intellm quem puto uerū,
 secus aut si respiceret in aliquo vtilitatē fundi, sed in qñam dele-
 ctationē psonæ, ut l. alleg. in gl. & sic intelligo istam leg. cū ille,
 cui iste vsus concedebatur, habebat prædium, uel non habebat.
 Nam si intelligeretur tm̄, cum non habebat, tunc non esset du-
 bium, ut j. cōia prædio. l. j. Sed an talis concessio, de qua hic loq-
 tur, sit seruitus psonalis, uel ius tantum psonale, dixi in l. si q̄s
 binas. s. de usufructu, & vide hic Bar. Paulus.

§. Si prædium. Licet seruitus nō possit pro parte rei
 pro indiuiso acquiri, potest tamen re-
 tineri. h. d. no. uerum de seruitute iam constituta perfecte, secus
 in constituenda, ut j. eo. l. pro parte. Pau. de Ca.

L E X IX.

1 *Indefinitam uniuersali equipollere. Et uniuersalem atque indefinitam modi-
 ficationem recipere. Et restrictionem, de primo habetur infra tit. 2. l. certo. s.
 primo, ubi uide.*

2 *Ius suum quando quis sine alterius damno consequi potest, non debet illud cū
 damno querere, & si iuris rigore id facere queat.*

SI cui simplici. Seruitus simplr constituta totum
 fundum respicit, non tñ debet q̄s
 per totum fundū uti, sed p illum locū dūtaxat per quē mi-
 nus noceatur dño, & postq̄ unū locū elegerit, uariare nō
 pōt. h. d. Et est pulchra lex. No. t̄p̄ indefinita equiparatur vñ, itē
 q̄ seruitus est tota in toto, & tota in qualibet parte totius, & quo
 ad substantiam eius, licet eius vsus restringatur arbitrio boni vi-
 ri. Item no. q̄ vsus, & indefinita recipiunt modificationem, & re-
 strictionem, & ad hoc semp alle. facit l. ut gradatim. s. & si leg. de
 mun. & hoc. Item no. q̄ t̄ qñ quis potest consequi ius suum sine
 damno alterius, non dēt cum dāno facere, licet mero iure hoc
 posset, nam de æquitate repellitur. Vltimo no. q̄ uia electa semel
 eligenti pateat. s. q̄ met. cau. l. si mulier. s. si. Pau. de Cast.

L E X X.

1 *Actus ob id quod ad eum casum deuenit, a quo incipere nequit, an uitiatur.*

2 *Seruire sibi res sua num possit.*

Si iter. Habens seruitutem itineris potest opus facere, sine
 quo non posset ire commode. h. d. Pau. de Ca.

L E X XI.

Pro parte. Dominus partis pro indiuiso non pōt seruitu-
 tē acquirere. & actus imperfectus uitiat cum
 uenit ad casum, a quo non pōt incipere. Item non pōt seruitus
 p parte constitui, nec p parte remitti, uel admj. h. d. de brocardo,
 an uitiat̄ actus cū uenit ad casum, a quo non pōt incipere, uide
 Bar. in l. plurib. s. & si placet, de uerb. obl. & p Dy. in c. actū lt̄ime
 de reg. iur. in 6. In gl. si. Bar. dicit, q̄ nec tacitē, nec expressē potest
 diuidi, quia indiuidua est, ut l. j. s. si usufr. ad l. Fal. dic ergo, q̄ to-
 ta seruitus retinet̄ rōne partis. Et si dicatur, res propria nemini
 seruit, uerum est, sed res in qua quis habet partem pro indiuiso,
 tota seruire pōt, & pro tota seruitus retinetur, licet constitui nō
 possit, ut Inst. eo. s. prædiorum. Bar. Paulus.

L E X XIII.

Si tam angust. Si non ualet quod ago, vt ago, ualeat
 vt ualere pōt. Ad hoc alle. de hoc ui-
 de per Cyn. in l. non codicillum. C. de testam. & per Bar. de verb.
 obl. l. j. s. si quis ita.

L E X XIII.

1 *Seruitutem si dicam te mihi per stipulationem, uel alium contractum consti-
 tuisse, & ad huius probationem afferam q̄ te sciente ac patiente, sim usus,
 an per id probetur constitutio.*

Seruitutes. Seruitutes hñtes cām discontinuā siue
 sint rusticæ, siue urbanæ spatio longi tē-
 poris nō pñt p̄scribi. h. d. Cuius l. materiā uide plene p Cy.
 in l. j. e. ti. & p Bar. in l. j. in fi. de aqua plu. arc. & not. gl. q̄ est
 hic singulr̄ i eo, qd̄ dicit, q̄ si dicā te mihi p̄stituisse seruitutē ite-
 neris p̄ stiponē, uel alium p̄ctum, & ad probōnem huius inducā,

q̄ te sciente & patiente sim usus, per hoc probatur constitutio.
 Aut ergo lapsus temporis alleg. ad acquisitionē seruitutis, ut q̄a
 dico, q̄ te sciente, & patiente per 10. uel 20. annos eā seruitutem
 acquisiui tempore, & hoc non prodest, ut in rex. Aut alleg. titu-
 lus, & ad probationem tituli hoc affero, non q̄a dicam iure ac-
 quisuiffe per lapsum tēporis, sed per constitutionem, & stipula-
 tionem tnam, & ad pbationem huius induco lapsum temporis,
 & hoc pdest, ut in gl. simile no. C. communi diui. l. pe. & pro-
 batur secundum gl. in l. cum de in rem uerso. j. de vsur. Sed Doc.
 in l. si certis annis. C. de pac. reprehendunt hanc gl. q̄a l. cū de in
 rem uerso. loquitur in faciente, & in soluente, quia per lapsum tē-
 poris, sibi præiudicat, ut illa solo possit induci contra eum ad p-
 bationem. Sed nos loquimur in patiente alium ire, quo casu nō
 reperitur cautum, ut patientia longi tps induci possit ad proba-
 tionem. Si enim te sciente, & patiente possiderē rem tuam x.
 annis, & postea dicerem, q̄ tu eam mihi uendidisti, & ad probō-
 nem allegem patientiam tuam, certe per hoc non probaret̄ vē-
 ditio, sed requiritur uera probō, ut C. de rei ven. l. nullo. Bar. au-
 tem in l. cū de in rem uerso. sustinet gl. per l. qui in aliena. s. postq̄
 de acq. hæred. ubi per patientiam p̄sumitur, & C. de pet. hæ. l. si
 filius. Distinguit tamen, aut loquimur in reb. modici præiudicii,
 sicut est, ut seruitus uideatur p̄stituta, uel res uideatur diuisa per
 socios, & tunc sufficit inducere patientiam ad probōnē huius,
 ut in hac gl. in illa q. & C. communi diuid. l. pe. Aut in rebus ma-
 gni præiudicii, uel res uideatur uendita, & tunc non sufficit, & ita
 intelligit dictum aliorum, quæ uerba signāter no. & adde quod
 no. in c. peruenit. extra. de censu. Et aduerte, quia per hoc datur
 occasio mentiendi, & dānandi aīam, quia erit in arbitrio actoris
 quomodo in istis iuribus formaret petitionem. Et ideo caueat
 quilibet ne pp mundana amittat animam, ita dicit Ioan. And. in
 d. c. peruenit, & idem Ioan. Fa. Inst. de ac. s. præiudiciales, in 13. &
 14. col. in uet. nunc quæram. Opp. quia usufructus non hēt cau-
 sam continuam, & tamen præscribitur longo tempore, ut l. fin.
 de longi temporis præsript. Sol. ibi in personali, hic in reali, ra-
 tionem diuersitatis dic, ut dixi. in l. si ego. s. j. de pup. uide quæ
 ibi dixi. Item pro prima gl. uide no. in l. regulariter. de pe. hæ. &
 quod ibi dixi. Paulus.

§. Seruus. Ratione iuris priuati, quod quis habet in re fa-
 cra, potest acquirere seruitutem, & remittere
 h. d. No. ergo casum, in quo ratione iuris, quod quis habet in re.
 licet non sit dominus rei, potest acquirere seruitutem. In q̄rium
 facit l. sed & si quid. i prin. s. si. s. de usufructu. ubi usufructuarius
 ratione iuris, quod habet in re non potest acquirere seruitutem,
 quia non est dominus rei. Sed ibi alter priuatus erat dominus,
 hic autem in nullius bonis erat. Pau. de Ca.

§. Publico. Locus medius impediens commodū seruitu-
 tis perueniendi de vno loco ad aliū impedit
 seruitutem constitui. h. d. Barto. vel si medium extremis repugna
 impedit extrema coniungi. h. d. facit l. tria prædia. j. ti. 2.

L E X XV.

Quoties. Non potest imponi seruitus de illo, quod fun-
 di utilitatem non respicit, & qui dēt seruitutē,
 debet pati non facere. h. d. tota l. sed Bar. aliter so. ad l. ei fundo, q̄
 ibi licet, non quia eius interfit, habet tamen formam interesse.

L E X XVI.

Ei, qui post. Creditori, & emphyteutæ competit uilis
 actio pro seruitute. h. d. Bar. & est rō, q̄a ta-
 les possunt totam rem uendicare, & per consequens omne ius
 rei, secus in usufructuario, q̄ non potest uendicare rem, sed ius
 suum tantum. Et ideo nec iura, quæ debentur rei potest uendica-
 re nomine suo, ut l. j. & 2. s. si usufructus petatur, nomine autē
 proprietarii potest, ut procurator.

L E X XVII.

Viæ, itineris. Seruitures prædiales sunt indiuisibiles, &
 ideo non possunt pro parte in stiponem
 deduci, nec pro parte peti, nec pro parte ad hæredes transmitti.
 Sed petuntur, & transmittuntur in solidum. h. d. Paul.

L E X XVIII.

Papinianus. Seruitus cōfusa per aditionem debet per
 legatarium restaurari. h. d. Bar. Not. gl. hic
 quæ semper alleg. q̄ cum testōr legat rem hæredis sui, non trāsfit
 dominium in legatarium, nisi traditione facta, contrarium nota
 gl. in l. j. C. communia de leg. sed ista tenetur.

L E X XIX.

Ei fundo. De eo, quod nō interest de præsentī interesse
 tamen potest in futurum, seruitus constitui
 pōt. h. d. secundum intellectum glo. quæ ponitur s. eo. l. quoties.

L E X XX.

Quoties. Qui seruitutem cōstituit, cauere tenetur, quod
 non impedit utentem, & talis cautio una cū
 patientia & usu pro traditione habetur. Item pro seruitutibus
 dantur interdīcta possessoria. h. d. & not. istam l. Circa hoc ulti-
 mum dic, q̄ si sunt seruitutes continuæ datur uile interdīctum
 uti

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

vei possidetis, ut j. si serui. ven. l. sicuti. s. dicit igitur Arist. in fin. Sed si discontinua datur interdictum de itinere actuq. priuato, pro quo uide Bar. in l. in prin. j. uti poss.

L E X XXI.

Si intercedat. Locus publicus medius non impedit seruitutem constitui in iis, quæ non nocent ipsi loco publico. Sed in ijs, quæ nocent impedit. Itē p̄fessoria p̄ seruitute nō p̄petit q̄ nō dñiū, si nō impedit. h. d. tota lex. Et no. hic tex. ibi, immittēdi, protegēdi, q̄ nō est licitū priuato facere pontē s. viā publicā. Ad hoc alle. p̄ gl. j. ne qd in loco publico. l. 2. s. tractatum. sise j. de Flu. l. si. vide Bal. s. de re di. Paul. de Castr.

De seruit. Vrbanorum prædiorum. Rubrica.

L E X PRIM A.

1 *Seruitutes unde denominationem accipiant.*

Vrbanorum. Iura urbanorum prædiorum sunt illa, quæ hic describuntur, & multum placet, ut dicamus, q̄ loquit̄ de iurib. libertatum, & seruitutum. Nam hic aliqua ponunt̄, q̄ magis libertas, q̄ seruitus dici dēt. Potest et̄ intelligi q̄ omnia quæ hic dñr, sonent et̄ in seruitutem s̄m vltimum intellectum, qui ponitur in si. glo. quæ est no. Et ille intellectus est uerus, s̄m Bartol. Item no. hic, q̄ seruitutes denominantur a prædio dominante, ut in stillicidio, quod de domo cadit in aream, dñr enim seruitus vrbanæ, licet area sit prædium rusticum.

L E X III.

Luminum. Qui constituit seruitutem luminum, non prohibetur altius eleuare, nec lumina offuscare, dummodo tantum de lumine reseruet, q̄ sufficiat, secus in eo q̄ constituit seruitutem, ne luminib. officiat, quia talis nullo modo potest eleuare. h. d. s̄m intellectum glo. no. q̄ in plus se habet seruitus luminum, q̄ seruitus ne luminibus officiat, quia q̄ constituit primam, non solum nō p̄t altius tollere, sed quod eleuatum est, debet destruere, secus in secunda, quia solum tollere prohibetur. Sed opinio gl. tenetur secundum Bar.

L E X V.

- 1 *Seruitutes rusticæ qualiter perdantur.*
- 5 *Præscriptioni, quæ non ex sola non petentis negligentia, sed ex facto petentis currit bonafidem necessariam esse.*
- 3 *Locus in quo per omnes Bartolus refellitur.*
- 4 *Debitor ius debiti largo modo possidere dicitur. Et in his quæ animæ salutem spectant, uerba latissimè intelligenda.*
- 5 *Libertatibus in urbanis præscribendis cur præscribentis factum requiratur, non in rusticis.*

Hæc autem. Seruitutes urbanorum prædiorum non utendo legitimo tpe pduntur sicut seruitutes rusticæ. h. primo, non tñ perdunt nisi alter præscribat libertatem, in quo requiritur factum eius. h. secundo. Item per plantationem arborum crescentium ultra modum statutæ seruitutis non præscribit quis libertatem altius tollendi. h. d. cum l. seq. & est no. lex. No. t̄p̄ seruitutes rusticæ perdunt sola negligentia non utentis, siue facto præscribentis libertatem. Et ideo non requiritur bona fides in ipso acquirente libertatem, ut j. de usucap. l. sequitur. s. si viam, sed i seruitutib. vrbanis admittendis requirit factum præscribentis libertatem. Et iō requiritur et̄ bonafides in eo, ut no. per glo. in l. si. j. quemadmodum seruitutes remittant̄. Nam si debes mihi seruitutem luminū, & fenestras meis apertis altius ædificares. nō p̄scriberes libertatē, quia scis me uelle uti seruitute. Ex quo teneo fenestras apertas, secus si clausas, ut hic. Et ex ijs dicit Bar. q̄ in p̄scriptione quæ currit, non ex sola negligentia non petētis, sed ex facto petentis, requiritur bonafides. secus in illa, quæ currit ex sola negligentia, & ideo c. malafidei possessor. de re iu. lib. 6. vbi dñr, q̄ malafidei possessor nullo tpe præscribit, hēt locum tñ in p̄scriptione. in qua requiritur sc̄m præscribentis. i. possessio, ut in p̄scriptione actionū realiū, ut patet dum dicit, malafidei possessor, non aut̄ hēt locū in p̄scriptione actionū p̄sonalium, in quib. non requirit sc̄m præscribentis, sed sola negligentia non petentis, vñ si per xxx. annos nō peto qd̄ mihi debet, perdo ius agēdi, licet debitor sciat se mihi teneri. quæ opi. non tenet, & t̄st unus de passibus, in quib. Bar. reprobat̄ per oēs Nam illud qd̄ dñr in dicto c. nō procedit ex eo, q̄ in p̄scriptione requirat sc̄m præscribentis, nam de iure civili in p̄scriptione xxx. an. circa res immobiles requiritur factum p̄scribentis. i. possessio, & tñ non requirit bonafides, ut l. sicut, de præscrip. xxx. annorum. Sed ratio illius. c. est, ne quis p̄ conscientiam lucretur, quæ rō locum habet in omni p̄scriptione. Nec obstat quod dicit possessor & c. Nā t̄ & debitor largo modo dñr possidere ius debiti, ut no. in l. h. s. de pe. hæ. in ijs quæ concernunt salutem animæ, uerba debent largissimè

interpretari, & ita teneas. Sed t̄ q̄ro quare in urbanis requiratur sc̄m p̄scribentis, nō in rusticis, gl. reddit rōnem, q̄ Bar. approbat, & dicit se non videre meliorē, nisi q̄a vñ banæ sunt digniores. q̄ rusticæ, & iō difficilius amittunt̄ s̄m Mart. Syll. Sed certe maior dignitas in libertate, q̄ in seruitute, & iō facilius dñt acquiri libertas in urbanis, q̄ in rusticis, & sic ista rō facit in p̄rium, vñ p̄t dici, q̄ in rusticis non sp̄ quis moratur, vñ non p̄t scire p̄ singula momenta, vtrum alter utatur seruitute, vel non, & iō non imputatur sibi, si non facit aliquid p̄ seruitutem, cum credere debeat, q̄ ille sp̄ utat̄, & sic imputaret̄ sibi, q̄ malafide non faceret. Sed in vrbanis quis morat̄ frequenter, vñ si uicinus tenet fenestras clausas, & sic scit eum non uti seruitute. imputat̄ sibi, q̄ nō altius tollit, q̄a hoc p̄t bonafide facere, tene mēti hāc rōnem, glo. si. dicit, q̄ si qd̄ foramina sint clausa, qd̄ nō, q̄ nec p̄scribit. qd̄ verum intellige, q̄n simul fuerunt oīa facta. & eo. tpe. Secus si in diuersis, pro quo l. si primus. in prin. de aqua plu. ar. Paulus.

L E X VII.

Parietem. Socius communis parietis non p̄t parietem causā reficiendi destruere ius seruitutis. Item qui non constituit seruitutem, non prohibetur altius tollere, licet luminibus vicini officiat. h. d. cum l. seq. Paul.

L E X IX.

- 1 *Dominium ex tacito legato num transferatur.*
- 2 *Heres ædes proprias eleuare, ac in totum legatarum ædium luminibus, an obstruere queat.*
- 3 *Accessus ac egressus rei uenditæ si non exprimentur, an in contractu ueniāt. quid in accessibus rei relicte in ultimis uoluntatibus.*

Binas. Qui hēt duas domos & alterā legat, uel usūfructum eius, non p̄t h̄s in illis, q̄ sibi remanent, ita ædificare, ut lumina legarū ædium totat̄ tollat. Sed bñ p̄t minuere. Item qui legat vsūfructum vnus rei suæ, legare vñ iter p̄ aliā rē suā, sine quo vsūfructus esset inutilis. h. d. Et primo format tres q̄o. Secundo rñdet ad primam, tñ extēdēdo rñsionem ad alium casum. Tertio respondet cuidam oppositioni. Quarto responsonem primam limitat. Et sic duo casus remanent in l̄ra indecisi. Secunda ibi, qui binas. Tertia ibi, nō aut̄. Quarta ibi, sed ita officere. Quæro circa primam quæst. ad quam hic respondet, si hæres uult totaliter lumina tollere, qua actione agitur contra eum? vñ q̄ actione confessoria, quasi uideatur seruitus tacite constituta, & scius statim transiit in legatarium, ut l. si partem. s. fin. j. quemadmodum serui. amittatur. Doct. j. quia t̄x tacito legato non transit dominium ipso iure, sed requiritur traditio, ut not. l. emptor. s. ancilla. de rei uen. dicunt ergo, q̄ agere debet actione ex testamento, ut hæres constituat seruitutem, ne altius tollatur, quia hoc tacite legatum vñ, ut j. de le. j. l. seruum. s. si. & ibi per Doct. Circa secundam quæst. quæ non de terminatur in tex. quæro t̄ vtrum possit hæres ædes proprias, nō hæreditarias alienare, & in totum lumina legatarum ædium tollere? respondeo sic, quia in propriis non vñ seruitus tacite legata ut s. l. proxi. Circa tertiam q̄. quæ s̄i r̄ non soluitur, quæro si testator legat proprietatem fundi sui, ad quem non potest transiri, nisi per alium fundum suum, vtrum hæres teneatur præstare accessum? nam si legatus esset vsūfructus, non est dubium, q̄ sic, ut in text. gl. respondet, q̄ secus, q̄n legatur proprietas, quia istud legatum plenius est, & potest habere commoditatem sine accessu, ut l. sed & si quis. s. proprietatis, & quod ibi, no. in gl. s. de vsūfructu. Iaco. de Arena, & Cy. j. per istam l. si. nam ut tenetur præstare lumen, sine quo non posset domus inhabitari, eadem ratio ne tenetur præstare accessum, sine quo non posset iri. Ad hoc bene facit l. si fundum sub cond. s. si fundum. de lega. j. & j. si serui. ven. l. testatris. in princ. Idem tenet Bar. licet de eis non faciat mentionem. Nec ob. l. vendendo. j. de p̄h. emp. quā gl. alle. quia ibi loquitur in p̄ctu, in quo non veniunt tales accessus, nisi exprimentur, & iō dñt hodie notarij, vendidit, & tradidit talem rem cum accessib. & egressib. suis vñ. ad uia publicam, quod in ultimis uoluntatibus non est necesse dicere, quia tacite ueniunt, cū largior sit faciēda interpretatio, quod tene menti, & vide, quod plene no. Bar. in l. j. de serui. lega.

L E X X.

1 *Pacta secundum statuta limitari.*

Qui luminibus. Non potest quis ædificare, ultra forum constitutam, ne luminibus officiat. Et cum dubitatur de mensura, recurritur ad arbitrium, hoc dicit Barto. Nota gloss. t̄ quod pacta limitantur secundum statuta. Item no. in eadem, quando quis incipit præscribere seruitutem ne altius tollatur, quia eo tempore incipit, & non ante, ita no. C. co. l. 2.

LEX

L E X XI.

Ædificia. Plantatio arborum non est contra seruitutem altius non tollendi: sed contra seruitutem ne prospectui officietur sic. h. d. Item est contra seruitutem ne officietur luminib. ut j. eo. l. si arborum. Pau. de Cast.

L E X XII.

- 1 *Caminum in communi pariete, ita ut flamma pertranseat, an liceat facere. Et quid de tubo per quem fumus exeat.*
- 2 *Aduocatus curialis clientulum admonere debet, ut cum aduersario loquatur prius, quam litem incipiat.*

Quidam. In pariete cõi non licet socio facere aliud, quod, p qd paries deterioratur, uel socio præiudicetur, picturas aut, & incrustationes, ex quib. non deteriorat, licitum est facere: si tñ paries defectu alterius socij ceciderit, nõ põt illarũ picturarũ estimatio pet. h. d. & per hanc l. patet, qd si habes domũ ab vna parte parietis, & ego ab altera: quia paries est cõis, non licet tibi facere caminũ in pariete, per quem transeat flamma: quia ex hoc deterioratur. Sed si fieret tantum tuus, per quẽ fumus transire põt, licitum est, vt hic fm Bar. ad quod l. fistulam. j. e. Item t nota, qd aduocatus curialis debet dicere clientulo suo, vt cum aduersario suo loquatur anteq̃ litem incipiat, & ad hoc semper allegatur.

L E X XIII.

Imperatores. In area quæ non debet seruitutem, põt dominus ædificare intermisso legitimo spatio. h. d. quod autem sit illud spatium, dic ut in gl. & l. fi. j. in fi. regund. Paulus. de Cast.

L E X XIII.

- 1 *Lumen ac prospectus quot modis dici queant.*
- 2 *Prospectus sine lumine, lumen sine prospectu esse non potest. Et pauper plus quam diues quandoque habere dicitur.*

Inter seruitutes. Seruitus ne prospectui officiat hoc continet, qd nihil fiat, per qd quis impediãt prospicere illa, quæ pertinent ad amenitatem quæ non solũ ex parte superiori. i. cœlo procedit, sed et ex inferiorib. seruitus aut ne officiat luminib. hoc continet, ne aliqd fiat, per quod lumina reddantur obsecuriora, quæ ex solo cœlo procedunt. Item cui debet seruitus põt renuntiare nouum opus, cũ aliquid noui sit qd seruitutem. h. d. cum l. seq. Et no. t pro intellectu glossarum, qd lumen non dñ, nisi uno mō. scilicet cum quis põt cœlum uidere, prospectus aut põt dici trib. mod. Primo cum qs põt videre cœlum tñ, & non inferiora. Secundo eõ cum inferiora, & non cœlum. Tertio cum utrunq. Primo casu idem vñ prospectus qd lumen: nam vñcunq. qs uidet cœlum inde hēt lumē, & et prospectum, puto tñ in hoc differre, qd si tunc constitueret seruitus, ne officiat luminib. nihil posset fieri per qd lumina redderentur obsecuriora: secus si p illa, qd fierent non redderent obsecuriora, licet impediret cœlum libere videre: nam non ppa fieret qd seruitutem, vt patet hic in ver. ne luminib. sed si constitueret seruitus ne officietur prospectui, tunc nihil posset fieri, p qd impediretur liberè cœlum pspicere: qd per hoc auferretur amenitas, lumen ergo dñ in quantum cœlum dat claritatem, pspicere aut in quantum dat amenitatem. Secõ casu, puta cum per fenestram nõ põt qd uidere cœlum, sed unam rem tñ, puta hortũ, vel uineam, iste prospectus minus continet, qd lumen nam tñ hic est prospectus sine lumine, sed lumen non põt esse sine prospectu, & de hoc loquitur gl. j. que dicit, qd nihil dēt fieri qd talem prospectum, sed qd lumē sic. Gl. est qd tex. & totum eõ dicit j. l. prox. circa fi. ibi cum lumini nihil dēt fieri qd talem prospectum, sic nec qd lumen. No. tñ glo. in l. seq. dam dicit, qd pauper interdum dñ plus hñe, qd diues, qd magis dēt sibi conseruari unica res, qd diuitiæ multæ. Ad qd bñ facit l. illicitas. §. etenim. de offi. præsid. & hoc facit ad q. quam format Arch. in c. si qd clericis, de pb. lib. 6. l. qd literæ in forma pauperũ non extendunt ad illos, qui non habent, nisi collationem unius beneficij, qd hoc vnicum lumen non debet sibi auferri. Tertio casu cum quis põt videre cœlum, & et inferiora: tunc pspicere plus continet, qd lumen. Nam qui seruitutem prospectus constitueret, nihil facere posset, per quod impediretur quis videre inferiora, vel superiora. Sed si seruitutem luminum posset facere illa, p quæ impediret videre inferiora, dum tñ non superiora. i. cœlũ, & iste est verus casus huius l. De contrarijs autem magnæ glo. dic, vt plene nota, per Bar. in l. j. in fi. de no. ope. nun. & vera so. ponit ibi in glossa illa refectione: qd illa distinctio inter vrbana, & rustica non procedit fm Bar. ibi, quia fundus in propria significatio, significat rusticum p̃dium, vt l. fundi. & l. locus. de verb. sign.

L E X XVI.

Sarbozem. Qui ponit arborem p quã lumina obscurerent, facit qd seruitutem ne luminib. officietur, sic vt si poneret parietẽ: secus si nõ obscurerent lumina, licet Solem auferat: nisi sit locus in quo Sol sit necessarius: qd vero parietẽ, vel arbore deponit, qd illã seruitutẽ nõ facit, licet locõ reddat

clarior, quã soleret, etiã si displiceat domino prædij dominantis: secus si per talem depositionem obscurarentur lumina, quæ procedebant ex reuerberatione h. d. vsq; ad s. hæc lex traditionis. Et no. qd non videor tibi auferre, si plus do, qd tu velis etiam si tibi hoc displiceat. Item not. qd seruitus videtur imposita secundum qualitatem loci dominantis, facit s. de vsu & habita. l. plenum. §. aquitij. Paulus.

§. Hæc lex. Verba obscura interpretari debent qd profertentem, Bar. Vel sic si venditor in venditione dicat generaliter, & obscure seruitutes debere remanere in eodem statu, videtur dicere, qd rei venditæ debeantur seruitutes a vicinis, & non econtra, & est effectus, quia si reperitur, qd res vendita debeat alteri seruitutem, propter illa verba generalia non releuatur venditor, quo minus teneatur ad interesse, secus si expresse hoc dixisset, vt infra de euct. l. qui libertatem. §. pen. si autem nulli debet seruitutem, nec sibi debetur, tunc videtur hic gloss. dicere. in fin. quod non propter hoc potest agere ad interesse, per l. quicquid. infra communia prædio. cum non sit cui debetur. Paulus.

L E X XVII.

- 1 *Stipulationem esse extraordi. actionem in factum subsidiariam. Et an concurrere possint.*

Si fistulæ. Qui alteri debet seruitutem rei, debet ita vt, qd propter factum, vel culpam suam nõ noceat dño prædij dominantis: alias tenetur actione in factum, vel ex stipulatione damni infecti. h. d. fm vnam lect. quæ ponitur in gl. mag. Secundum aliã, quæ ponitur in gl. si loquitur de illo, cui debebatur seruitus. Et no. quia glo. dicit hic, qd actio in factum, & stipulatio damni infecti non concurrunt. Sed Bar. contra: t quia stipulatio est extraordinaria, & actio in factum subsidiaria, ideo dicit eas concurrere, per ea quæ habentur in l. pecoribus. ad l. Aquiliam. Paulus.

L E X XVIII.

Fistulam. In pariete cõmuni non licet facere, vel aliquid addere, per quod ipse paries corrumpatur, vel qd subducto pariete stare non potest per se Bar. Paul.

L E X XIX.

- 1 *Necessitatis causa quod conceditur, concedi ultra necessitatem non videtur.*
- 2 *Stillicidium, & flumen in quo distent.*

Seruitutes. In seruitutibus tigni, vel stillicidij immitendi immisione facta, dicitur quis habere continuam possessionem hoc primo. Item licet alicui facere id, sine quo seruitute vti non potest, hoc secundo. Item quantum ad iura seruitutum realium edificium sublatũ, & restitutum idem cõsetur, secus quo ad seruitutes personales, hoc tertio. Item dominus prædij seruiens nihil potest facere, per qd fiat deterior conditio prædij dominantis. nec econtra. Sed id per quod fiat melior, facere potest. h. d. tota lex. Not. text. in prin. ibi, possideo habendi consuetudinem, pro eo quod notat Inn. in c. j. de causa pos. & propieta. Item t no. in §. si domo. in fi. qd illud, qd propter necessitatem conceditur, non videtur concessum ultra id quod necessitas exigit. Item in §. si sublatum. quæ sit ratio diuersitatis inter seruitutes reales, & personales, quia in realibus edificium restauratum censetur idem. in personalibus non: Respondeo, quia personales magis diminuunt de iure dominij, qd reales: nam quilibet vfructuarius habet partem dominij: secus si habet seruitutem realem granorum: igitur cõsentur personales, & ideo difficilius restaurantur, quã reales, quæ sunt modici præiudicij. Ad hoc facit, quod habetur in l. cũ filius. §. dominus. de leg. 2. l. Marcius. §. fundo. eod. titu. Item t no. in §. stillicidium. differentiam inter stillicidium, & seruitutem fluminis: quia stillicidium est cum cadit ex alto: flumen est cum cadit ex basso: & prima leuior est, quã secunda.

L E X XX.

Si domus. Habens duas seruitutes si remittat vnam, nõ videtur remittere alterã, quæ sine remissa stare potest. h. d. tex. secus si non posset stare, vt glo. Et no. hanc l. & vide s. eo. l. qui luminibus. §. j.

L E X XXI.

- 1 *Verba presentis temporis num futura contineant.*
- 2 *Indefinita uniuersali equipollere. Et quid si quis iuret statuta uniuersitatis seruare, de quibus intelligendum sit.*

Quæd edificium. Seruitus ne luminib. officietur apponi põt tam pro presentib. luminibus, qd futuris. si agatur hoc expresse. Sed si pro presentibus imponatur, non comprehendit futura. Sed si simpliciter nõ addito verbo pñtis temporis: tam presentia, quã futura comprehendit. Item edificio, quod nondũ est, sed esse speratur, potest seruitus acquiri. h. d. cum l. seq. Et not. in prin. l. seq. qd verba presentis temporis non comprehendunt futura, pro quo l. si ita præscripsisset. de leg. 2. & l. si ita. de auro & argen. legat. quod est verum, si possunt operari in his, quæ sunt de presentibus, secus si in his non possent verificari, qd tunc extenderentur

2 **rentur ad futura, vt j. e. l. eum debere.** Item ¶ no. in vers. si ita. q. definita æquipollet vniuersali, & ad hoc alleg. ista l. de hoc in l. si plurib. de leg. 2. Et est ar. q. si qs iurat seruare statuta vniuersitatis intelligatur de præsentib. & futuris, si non adiciatur aliquod verbum præsentis temporis, secus si dicat statuta, q. non sunt, ita dicit Dy. per hanc l. & l. si a colono. de ver. obl. Cy. vlt. no. ex fin. l. arg. q. et in re nondum ædificata, sed ædificanda possit hñs institui, & sibi legari de hoc vide in c. Abb. sane. de re iu. in 6. & not. per Bar. in l. seruos. de ali. leg. & in l. si stipulatus. de ver. obl. & ad de quod no. in c. ad audientiam. respon. 2. de eccle. ædific.

L E X XXIII.

Cuius Dominus domus dominantis potest eam in infinitum extollere, dummodo non faciat deteriorẽ conditionem domus seruientis. h. d. Pau. de Cast.

L E X XXXIIII.

Hoc quod Seruitus Tigni immittendi non potest deberi ei, qui non habet ædificium h. d. est verum iure t. uittutis. Sed iure pacti sic, vt s. tit. j. l. vt pomum, Bar.

¶ Si ex tribus. Si dñs totius domus cõstituat in ea seruitutem altius non tollendi, potest ille qui non habet partem in domo, sed in pariete tm, dcñm parietem altius tollere. h. d. ¶ m intellectum quem puto verum. Paulus.

L E X XXV.

In re communi In re communi non potest alter ex socijs consequi per confessoria, vt aliquid faciat, vel locium a faciendo prohibeat, sed per diuisionẽ vel iudicium communi diuidendo succurritur, & etiam per negatoriam. h. d. tex. cum gl. Paulus.

L E X XXVI.

1 **Præscriptione fieri posse, quod pacto nequit.**

Sed si inter Pro eo, qd fit ex ædib. proprijs in communes vel eõ, põt agi negatoria. h. d. Bar. Et no. gl. q. dicit, q. ¶ per p̄scriptionem põt fieri, quod p pactum fieri non põt, licet in si. gl. dubitet. Sed dic, q. istud est verum ¶ m Bar. Et probatur in l. j. c. de seruis fugiti. & ibi no. p Cy. in 3. opp. facit l. longe, de diuer. & temp. præser. & est rõ, quia ibi principr operatur lex, secundo operatur homo. Sed in pacto totum eõ ¶ m eum, vel ¶ m Old. q. in præscriptione est consensus & perseverantia eius, & sic additur cõsensui. Sed in pacto est consensus tm, ad hoc facit ¶ m eum C. ad Velle. l. si mulier perfecta ætatis, & de plus peti. l. j. & de fundo patimo. l. vltima. Et vide Cy. C. de ser. & aqua. l. j. in 3. q. & adde. l. pprium, j. cõia. p̄dio. Item no. in ea. gl. q. sicut põt quis propria authoritate destruere illud, qd fit in re sua propria, ut l. quemadmodum. s. si p̄tectum.

* ad l. Aquiliam, & l. si uitem. s. si qd ad ianuam. j. qd ui aut clam, ira illud, quod fit in re cõi pro indiuiso. quod tene menti. Paulus.

¶ Si in area. Inuito socio non põt quis ædificare in re cõi, licet sibi permittatur a dño prædij seruientis, Bar. No. ergo q. quoties sunt due rõnes prohibitiuæ, vna sublata remanet altera, facit, quod no. s. de inta. l. liberorum. in prin. in gl. quæ incipit cum vir, de hæ. inst. l. si non lex Aelia Sentia. Paulus.

L E X XXVII.

1 **Seruituti constituendæ cuilibet necessarium, ne hominis factum sit. Et quæ seruitutes causam continuam discontinuam, & quasi continuam habere dicantur.**

2 **Seruitus aquæ ductus quandoque continuam, quandoque discontinuam habere dicitur. Et an possit super stagno lucerna quæ natura sua exarescere solet, constitui. nu. 3.**

FOramen. Seruitus, q. non hêt perpetuam eam, vel quasi perpetuam, præscribi non potest. hoc primo. Et ita dñ non hêt perpetuam eam, vel quasi, ad cuius usum requiritur continuè scñm hominis. hoc secundo. Item super eo, quod sui natura non est perpetuum, seruitus naturalis constitui non põt, hoc tertio. Item rõne damni, qd quis sentit ex re. quæ non dēt seruitutem committitur stiplo dñni infecti, hoc quarto, & ultimo, cum l. seq. Et no. ¶ quia in constitutione cuiuslibet seruitutis requiritur scñm hominis. non tm p hoc discernitur, an sit perpetua, vel non. Et hoc dicit gl. quæ incipit. ut immisso. Sed ad vium seruitutis non sp, sed aliqn, ut in seruitute itineris, uel haustrus, qui est cum quis aquam haurit, & s. collum portat, vel s. animal, uel aquæ ductu. interdum, ut cum quis aquam haurit, & per canalem ducit, qui canalus non duceret. nisi hõ hauriet, & istæ dñr hêt causam discontinuam, & non p̄scribunt. nisi rãto tpe cuius de contrario hominis memoria nõ existat, ut hic, & s. ti. j. l. seruitutes, de aqua quot. & est. l. hoc iure,

s. ductus aquæ. aliqn uero nullum scñm hominis requiritur, sed ipsa natura continuè operatur, ut in aquæ ductu p̄stituto in fonte p̄continuè ducit aquam sine facto hominis, uel in seruitute tigni immittendi, qd postquam immisum est, semp immisum remanet, & istæ dicuntur hêt causam perpetuam, & continuam, ut s. e. l. seruitutes quæ in superficie, in princ. Interdum uero nec scñm hominis requiritur, nec natura cõtinuè operatur, sed interpolatim, ut in stillicidio aquæ pluuialis. Non em sp pluuit, sed hæc sunt semper apta ad recipiendum pluuiam. & istæ dñr præscribuntur tpe, ut d. l. seruitutes. s. ti. j. ex quib. patet, ¶ q. aquæ ductus interdum habet continuam causam, interdum quasi continuam, interdum discontinuam, & ita intellige, & declara gl. quæ incipit, & ideo ipse & c. Circa uersiculum oēs, ubi dñ, q. seruitutes prædiorum debent omnes hêt causam perpetuam, & ideo, quæ duobus mo. intelligitur. Primo q. hoc est uerũ, q. tũ ad hoc ut possint præscribi, alias male diceret. Nam seruitus itineris est seruitus & nõ hêt eam p̄petuã. Secõdo modo, ut intelligat, q. seruitutes prædiorum debeant constitui super eo, quod hêt perpetuã eam, ut in fundo, uel domo aquæ uiuæ, quæ nunquam deficit, nõ autẽ super eo, quod sui natura deficit. unde ¶ seruitus aquæ ductus nõ potest constitui super stagno, uel lacu, qui sui natura, uel consuetudine exarescunt, & hæc lec. magis congruit literæ, quod est verum. Sed hæc de directa seruitute, utilis aut bene põt cõstitui, quæ licet tpe exarescunt, restituto tñ stagno uel lacu redeunt ad primam causam, & hæc lectura probatur j. de fonte. l. j. s. hoc interdictum. & hoc tenet Roffre. in tit. de fonte. & Bar. hic. Paul.

L E X XXIX.

Si quis ædes. Si dominus prædij dominantis efficiatur e contra, seruitus extinguitur, secus si pro parte quotitativa vel integrali. h. d. tota l.

L E X XXX.

Si testamento. Domus destructa potest vsque ad statum pristinum reparari non obstante seruitute, ne luminibus officiat. h. d. ¶ m Bar. Pau. de Cast.

L E X XXXI.

1 **Prædiorum dominantium pluralitas seruitutum pluralitatem inducit, non seruientium pluralitas.**

2 **Seruitutes ubi plures sunt remissa una aut perditæ non intelligitur alia perditæ, aut remissa. Et quod operatur remissio expressa, illud operatur, & præscriptio per temporis lapsum.**

3 **Possidens precario ab alio aduersus eundem præscribere nequit, licet aduersus alium ac. Et precarium maleq. fides præscriptioni non obsunt.**

4 **Libertas, ut seruitus sine titulo præscribitur, & sic in libertate præscribenda bonafides requiritur.**

Si ædes. Ex eadem ædificatione potest contra vnũ præscribi libertas, contra alium non. h. d. Bar. Nor.

1 **¶ q. pluralitas prædiorum dominantium inducit pluralitatem seruitutum, pluralitas uero fundorum seruientium non semper inducit pluralitatem seruitutum. vt j. tit. j. l. vna est via,**

2 **& vide Cy. C. de serui. & aqua. l. j. in 2. q. Secundo ¶ no. q. ubi sunt plures seruitutes, licet vna remittatur uel perdat, non p̄p̄ea nõ remittitur uel perditur altera, siue debeantur vni, siue diuersis, siue vni, & eidem, vt s. e. l. si domus. Tertio no. ex fin. coniuincto prin. q. illud, quod operatur expressa remissio per vnã horam,**

3 **illud idem operatur præscriptio per lapsum temporis, & e contra, ita no. in simili per gl. in l. s. C. de d. promiss. Quarto ¶ no. q. ille, qui possidet ab alio precario contra eum non præscribit, adde quod no. in l. uitia. C. de acq. poss. Quinto no. q. licet non præscribat contra eum, præscribi tamen contra alium, & sic precarium, & mala fides quo ad præscribendum non nocet, nisi quo ad illum, a quo quis precario possidet, uel malã fidem hêt, quod est notandum, facit l. qui bonafide de acq. poss. & l. Fulcinius. s. si aduersus. quibus ex causis in possessionem eatur, facit l. j. in fi. vi**

4 **possi. Vltimo ¶ no. quod libertas præscribitur sine titulo, sicut seruitus, vt j. si serui. vendicetur. l. si quis diuturno. No. etiam gloss. an in præscribenda libertate requiratur bona fides, de quo dixi s. eod. l. hæc autem.**

1 **Libertati urbani prædij præscribenda, vt factum hominis præscribentis bonæ fides requiruntur, ita & illius rei possessio in qua libertas præscribitur, in rusticis non æquẽ, & nu. 3.**

2 **Seruitus in alieno fundo quem dominus non possidet, an præscribi possit.**

4 **Iura incorporalia uel coherentia per se non possideri, sed cum re ipsa. Et sic iurisdictio cum castro possidetur, alioquin nequaquam.**

5 **Præscribens ius alterius occidere dicitur. Et qualiter intelligendum sit.**

6 **Iurisditionem a rege uel episcopo inferiori si quo loco particulari præscribat, an ob id regis uel episcopi iurisdictio extinguatur.**

7 **Priuilegio principis ius nouum creari, absque eo tamen quod alterius ius absorbeatur.**

¶ Libertas. Libertas urbanorum prædiorum non præscribitur, nisi per illum qui prædium possidet.

fidet. Et ideo post inceptam p̄scriptionem desinat possidere p̄scriptio interrupti, & in p̄sona noui possessoris noua inchoat. Item iura incorporalia rei cohærentia per se nō possidētur, sed cum ipsa re possideri v̄nr. h. d. no. No. q̄ sicut in p̄scribenda libertate p̄cedij vrbani requiritur sc̄m̄ p̄scribentis: & bona fides: vt s̄. eo. l. hęc aut, & no. in l. si. quemadmodum seruitus amittat ita et requiritur possessio illius rei, in qua libertas p̄scribit, & sic tria requirunt, quod no. secus in p̄cediis rusticis, nā ibi neutrum istorū requirit, q̄ sola negligentia nō vtentis seruitus p̄dit absq; eo, q̄ p̄scribat libertas: ut l. sequitur. s̄. si uiam, de vsuca. In p̄scribēda uero seruitute requir̄ indistinctē possessio p̄cedij dñantis, quia ibi requiritur bona fides, & eadem rō est, q̄ in libertate p̄scribenda, ut hic. Sed q̄ quæro an seruitus p̄scribatur in fūdo alieno, quem dñs non possidet, ut in c. bonæ, de postula. p̄la. & C. de serui. & aqua l. pe. in secunda lect. puto sic dicendum, quia aut dñs qui non possidebat, ignorabat, & tunc non p̄scribitur, q̄ in tali p̄scriptione requiritur scientia, & patientia dñi, ut l. 2. C. de serui. & aqua. Aut sciebat, & tunc idem si phibere nō poterat, puta, si vnus potens dñs rem possidebat alicuius, q̄ non erat ausus dicere rem esse suam. Nam hoc casu nō p̄scribitur seruus cum non sit patientia dñi, qui phibere non pōt, nec sufficit patientia possessoris iniusti. Ita intelligo, quod no. in d. l. pe. in tertia lect. si aut sciebat & phibere poterat, patientia sibi nocet, & seruitus p̄scribitur, licet ipse non possideat, vt l. 2. C. eo. tit. q̄ no. Bal. Secundo nota, q̄ licet in p̄scribenda libertate p̄cedij vrbani requiratur hoīs factum, ut d. l. hęc aut. s̄. eo. non tñ requiritur, q̄ sit factum ipsius p̄scribētis, sed sufficit, q̄ sit factum alterius, hoc patet hic. Nam iste possessor p̄scribet libertatē, licet ipse altius non ædificauerit, sed alter. Et sic ex ædificatione alteri p̄scribet, quod no. quia magna limitatio est ad l. hęc aut. Tercio q̄ no. ad illud, ad quod semper alleg. q̄ iura incorporalia rei cohærentia non possident per se, sed cum ipsa re. Ex quo patet, q̄ iurisdictio quæ cohæret territorio, & castro, non possidetur sine castro, & territorio. Et idē si ille, qui castrū possidet, uel territorium exerceat aliquē actum iurisdictōnis in territorio tanq̄ pertinentē ad iurisdictiōnem ipsius territorii: non p̄scribet iurisdictiōnem, arg. istius s̄. Secus si exerceat illam iurisdictiōnem non tanq̄ pertinentem ad illud castrū, sed ad quoddā aliud castrū suū, sicut ep̄s pōt p̄scribere in diocesi aliena, si utatur iurisdictiōne tanquam pertinente ad diocesim suam, vt in c. j. de p̄scri. lib. 6. Vltimo q̄ not. gl. quæ dicit, q̄ ille qui p̄scribit ius alterius occidit, quod est verum in p̄scribente libertatē, quia occidit seruitutē, non n. acquirit seruitutē quā alius perdit, sed libertatem. Idem dicit gl. in p̄scribendo dñium, quia occidit dñium alterius, q̄ est verum secundum Bar. in p̄scriptione longi temporis, per quam q̄s acquirit vtile dominium tantum non directum, quod erat penes primum dñm. Sed illud occidit. i. elidit, sed secus in usucapione, per quam quis directum dominium, quod erat penes alium, sibi acquirit ut l. traditionib. C. de pactis, & sic non occiditur, sed de vno ad alium transfertur. Et ista gl. facit ad q̄onem. si inferior a Rege vel ab ep̄o p̄scribat iurisdictiōnem in aliquo loco particulari, vtrum Regis vel ep̄i extinguatur iurisdictio, vt in iurisdictiōne secum non concurrat? Et ista q̄ fuit in regno Franciæ de facto, & fuit deuoluta ad Doc. Papien. & v̄ q̄ sic, per istam gl. In q̄rium facit, quia ista possunt simul stare. s̄. q̄ tēpore p̄scripserit, & Rex vel ep̄s secum concurrat, quia plures p̄nt h̄re iurisdictiōnem insolidum in aliquo loco, non sic in dñio. arg. ad hoc de admin. tūto. l. quoties. s̄. si. circa si. dum dicit, q̄ res non facit & c. Et C. de offic. p̄fec. vr. l. j. Ista quæstio v̄ determinari per ista quæ not. Innoc. de offic. ordin. c. conquerente, & Archidia. eo. ti. c. cum ep̄s, li. 6. In gloss. quæ incipit hic, quæro. Tu latius dic, aut inferior ab ep̄o vel a Rege acquirit iurisdictiōnem in aliquo loco particulari ex priuilegio principis, puta Papæ, vel imperatoris, & tunc Rex vel ep̄s secum concurrunt, & vterque potest ibi tenere iurisdictiōnem nisi q̄rium sit actum in priuilegio. Et est ratio, quia princeps intel̄ in dubio concedere priuilegium sine p̄iudicio iurisdictiōnis alterius, de offic. ordin. c. licet. de verb. signific. c. dilecto. Item quia q̄ per priuilegium principis ius nouum creatur absq; eo, q̄ ius alterius absorbeat, ita intel̄ quod no. per Inn. in d. c. conquerente. Aut acquirit iurisdictiōnem per p̄scriptionem, & tunc aut erat par ep̄o, uel Regi, vt si vnus ep̄s in diocesi alterius p̄scribit iurisdictiōnem, & tunc omne ius ep̄iscopi absorbet, & sibi acquirit, quia v̄ ille locus fieri de diocesi Arg. istius gl. & c. j. de p̄scrip. lib. 6. & per Inno. in d. c. conquerente. Aut erat inferior, & tunc quærimus, an ep̄s secum concurrat, & dico, q̄ non, quia iurisdictiō primo loco pertinet ad p̄scribentem, & quouque paratus erit iustitiam ministrare, non redibit ad ep̄m, hoc probatur in c. cum contingat, de foro comper. Ita intel̄ glo. Arch. in c. cū ep̄s, & de offic. ordin. lib. 6. Aut q̄ p̄ p̄scriptionem absorbeat ius ep̄i in totum, & dico q̄ non, q̄ in negligentia p̄scribentis poteri ep̄iscopus cognoscere, & v̄ p̄scripsisse iurisdictiōnem inferioris, remanente ep̄o superiore, ad quem etiam appellabit, hoc probatur de offic. ordin. c. irrefragabili. s̄. excelius, facit c. quanto. e.

ti. & de off. Arch. d. c. dilecto, circa medium, tene menti p̄cediata, quia no. sunt. Paulus de Castro.

L E X XXXII.

- 1 Verba presentis temporis ad futura porrigi presentibus substituta.
- 2 Aeternum, sempiternum, ac perpetuum qualiter differant remissiuè.

EVm debere columnam. In seruitute oneris ferendi tenet ille, cuius fundus seruit reficere. Item nihil potest esse perpetuum, nisi per subrogationem. h. d. Bar. & q̄ no. q̄ verba presentis tēp̄is porrigunt ad futura substituta presentibus, q̄ cēsentur eadē. vt hic, & j. de cond. & dem. l. filia. s̄. Titia, & de do. inter vir. & vx l. donata. s̄. si donata. & s̄. si sponsus. Sed ad alia futura penitus extranea non extenduntur, vt s̄. eo. l. si seruitus. in princ. Item q̄ no. differentiam inter æternum, sempiternum, & perpetuum, quam ponit hic gl. ad quam quotidie recurritur.

L E X XXXIII.

- 1 Pactum in traditione rei appositum, quam in conuentione maioris virtutis est.
- 2 Actus qui precedit vicinitas facit, ut sequi videatur, si ad actus ualiditatem expediat.

ET qui duas. Per pactum appositum in traditione rei sua potest quæ eam seruare facere. Sed si ponatur in conuentione de tradendo, non, sed obligat illum cui traditur ad seruitutem consequendam. h. d. cū l. seq. No. ergo diligenter, q̄ licet pactum appositum in conuentione quā q̄ctus a conuentione incipit, vestit cohærentia q̄ctus, sicut pactum appositum in traditione vestit cohærentia traditionis, vt s̄. de pac. l. traditionib. in tex. & gloss. tñ adhuc maioris virtutis est pactum appositum in traditione, q̄ in conuentione, vt hic patet. Itē q̄ no. gl. q̄ pp vicinitatem, actus interdum qui precedit, v̄ subsequi, si hoc erat expediens ad valorē actus. Vltimo s̄m Bar. intellige l. seq. quando traditio fit ex interuallo, secus si incontinenti. arg. huius glossæ.

L E X XXXV.

- 1 Res mobilis rei cohærens immobili pro indiuiso possideri potest, sicut et immobilis.
- 2 Seruitus oneris ferendi hoc ipso imposta videtur, quod res legatur, aut alienatur.

BInas qui ædes. Si ædes legantur, vel v̄danant, v̄ actum vt consignationes v̄t stant, ita stent. Bar. cum l. seq. No. q̄ res mobilis cū cohæret rei immobili. pōt possideri pro indiuiso, sicut res immobilis, secus si sibi non cohæreat, vt l. Pomponius, de rei ven. quicquid gloss. hic dicat. Item no. q̄ seruitus oneris ferendi videtur imposta eo ipso, q̄ res alienatur, vt legatur, de quo dic, vt not. per Bar. in l. j. de seruit. legat. Paulus de Cast.

L E X XXXVII.

Si ædes. Locus medius impediens ne vna domus possit officere luminibus alterius domus, impedit constituere seruitutem, ne luminibus officiat. h. d. domus ergo, quæ non potest nocere, non potest debere seruitutem ne noceat, q̄ ubi non est habitus, non potest esse priuatio. h. d. cum l. seq. Paul.

L E X XXXIX.

Eos, qui. In pariete communi non potest quis facere fenestras, nisi fuerit sibi concessum. h. d. Bar.

L E X XL.

- 3 Res mea una, ut alij mea seruitutem debere nequit, sic nec tua que aliquando ad me redire debet.
- 2 Ius in re sua qui alij iure superioritatis sibi reseruato concedit, videtur ius eundem aditumq; per eandem rem reseruasse. Et qualiter id procedat.
- 3 Legato domus num ueniat hortus continuus. Et quid legata habitatione.

OLimpico. Cum alicui legatur habitatio, vel ipsa domus ad vitam, durat hæredis facultas eundi per illam, sicut testator ire solebat non tñ dicitur facultas esse seruitus. h. d. no. Not. dum dicit de horto legato ad vitam, q̄ t̄ sicut res mea non potest debere seruitutem alteri rei meæ, ita nec tua q̄ necessario post aliquod tēp̄s debet ad me redire, hoc videtur hic expressè probari, quod ē mirabile. Secundo no. q̄ q̄ qui concedit alicui ius in re sua, reseruat sibi iure superioritatis, videtur sibi reseruare ius eundi, vel aditum per eandem rem, quod est verum in vltima voluntate, ut hic. Idem puto in contractib. vt si cōcedo tibi vsum fructum, & habitationē in fundo, vel domo mea, videar mihi reseruasse ius eundi per illam ad aliam rem meam, sicut prius ire solebam, dū tñ hoc faciam sine magno detrimento tuo facit l. plenum. secundo respon. s̄. de vsu. & habi. & hoc contingit ideo, quia nō transulit

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

stuli in totum ius, aliàs secus putarem, q̄a si rem in te pleno iure transferrem, perpetuo nō viderer reseruasse mihi ius eundi, sicut nec contra videor tibi ius eundi concessisse per aliam rem meā, ut j. de contrahen. emp. l. in vendendo. & hoc in contractibus, secus in vltima voluntate. vt l. testatrix. in prin. si serui vendi. Vltimo no. ¶ q̄ in legato domus nō venit hortus contiguus, quod est verum, si fuerit actum expressè, q̄ non veniret, vel talis ortus non erat emptus gratia domus, aſs secus, vt l. prædij. §. balneas. & §. fin. de leg. 3. & de damno infecto l. quod conclaue, vel die, q̄ hic nō fuit legata domus, sed habitatio, quo casu indistinctè nō venit et hortus: q̄a non est ita plenū legatū, sicut proprietatis, ergo nō est ita ampliandum, arg. in c. quamuis. de præb. in 6. Pau. de Cast.

§. Lucius. Dominus prædij seruientis potest in eo facere quicquid vult, dum tamen non noceat seruituti, quæ in ipso prædio constituta est. Bar. Pau. de Cast.

De seruit. rustico. prædiorum. Rubrica.

L E X P R I M A.

Seruitutes. Hic declarat, quæ sunt seruitutes rusticorum prædiorum, quarum aliquæ sunt nominatæ. Secundo declarat, q̄ sit dñia inter illas nominatas. Tertio declarat, quod sit officium iudicis in eis. Quarto an in eodem loco possit concedi seruitus diuersis psonis, & hoc facit vsq. ad l. 3. §. qui hēt haustū. Et no. gl. in fi. huius l. q̄ dicit, q̄ licet quis tradiderit seruitutē, tñ adhuc dñ seruitus danda, & sic tradens non est liberatus ab hac actione personali, cum nō cadat perfecta traditio de hoc vt in l. corruptionem. C. de vsufu.

1 *Iter haustui inest tanquam accessorium. Et si non ualet principale quod est expressum, nec ualet quoque accessorium, quod est tacitum.*

§. Qui habet. Qui cōcedit haustum, vñ et iter cōcedere, sine quo haustus esse non pōt, & eñ, qui concedit iter ad aquam, vñ et haustum concedere, ad flumē aut publicum non pōt q̄s haustum concedere, sed iter. Et si concedat haustum, non ualet concessio, et quo ad iter. h. d. rō, quia finest in haustu tanq̄ accessorium, & si non ualet principale, q̄ est expressum, non ualet et accessorium, qd̄ est tacitum, ad hoc alleg. secus si tacitū, & expressum essent æquē principalia, quia si non ualet expressum, potest ualere tacitum, ar. l. si fideiusor. Bar. ibi plenius distinguit, quem vide ar. in prin. Paulus.

L E X I I I.

1 *Principaliter quod sit spectandum, magis quam accessorium.*

2 *Ius coquendi, ut omnes ad furnum meum ueniant, si ipse acquisiui, uel ad meū molendinum frumentum comminuendum afferant, num huiusmodi ius prædialis dicatur seruitus.*

3 *Seruitutis constitutioni si persona certa inest expressa, num actum uideatur, ut personam illam non pertransseat.*

Pecoris. Seruitus, q̄ principaliter respicit utilitatē fundi, dñ prædialis, & licet demonstrata sit certa psona cui præstari debeat, tunc tñ ad aliam psonam non transit, siue sit successor vsus, siue particularis. Item seruitus prædialis acquiri nō pōt, nisi p̄ illum qui hēt p̄dij, & p̄m ip̄ius p̄dij exigentiam, aſs non dñ prædialis seruitus, sed qd̄ vsus fru. i. quædam commoditas. h. d. vsq. ad l. qui sellam. Et no. ¶ potius inspicere, q̄ sit principaliter, ut ratione prædij, q̄ quod sit accessorie, ut ratione personæ. Secundo no. q̄ illa q̄ sunt de sui natura perpetua per aliquam limitationem, non finiuntur ipso iure, sed ope exceptionis, ita inteltr hæc l. j. in fi. p̄m gl. ad hoc de ver. obl. l. eum qui ita. Tertio ¶ no. ar. in l. 2. secundum Pet. & Cy. q̄ si acquisiui hoc ius, q̄ omnes de vicinia teneantur coquere panē in furno meo, vel portare bladum ad molendinum meum, ista non dñ seruitus prædialis, q̄a non fit secundum exigentiam fundi, cum furnus non indigeat, ut quis ibi panem coquat, sed erit quoddam ius secundum eos. Ex quo vñ innuere, q̄ si furnus, uel molendinum deueniat ad alios, qui tale ius non acquisuerunt, ad alios hoc ius non transeat. Sed certè ista exigentia fundi nihil aliud est, nisi utilitas eius. Nam si de fundo nullam aliam utilitatem habebam, nisi ut pecora mea ibi morentur & reducant, p̄m casum quem ponit gl. in hac l. pecoris. manifestum est, q̄ ipse fundus de se non indiget de hoc, & tñ in hoc consistit seruitus prædialis: q̄a postquā in hoc consistit utilitas, vñ p̄m eius exigentiā fieri: nec et tex. in l. ergo. in fi. loquit̄ de exigentia, sed dicit quatenus ad ipsum fundū opus sit, idest ad utilitatem q̄ percipitur ex fundo. Et iō vñ dicendū, q̄ licet ista nō sit seruitus merè prædialis: q̄a non debet a rei, est tñ quoddā ius p̄diale, qd̄ debet a psonis rei. ar. in l. Titia cētū. §. Titio. de p̄d. & dem. & qd̄ dixi §. de fer. l. j. & iō trāsibit ad quēcūq. trāsibit fundus, uel molēdinū, & cōpetit p̄ dicto iure utilis cōfessoria, sicut p̄ comoditate psonali, quæ non est uerè seruitus psonalis, & p̄ alijs iurib. incorporalib. iuxta ea q̄ dixi §. de vsufructu. l. si quis binas. & ibi declarauit glo.

3 hic positam, q̄ bene loquitur & dic, vt ibi. Sed quæro ¶ in l. pecoris. in fi. an hoc ipso, q̄ persona sit expressa uideatur actum, q̄ vltra illam non transeat? Respondeo nō, sed ita demum si sit expresse dictum, ita intelligit hic gl. in fi. & probatur §. de pac. l. iurifigentium. §. pactorum. versic. utrum. & l. si necessarias. §. de pig. ignore. j. de pig. act.

L E X V I I.

1 *Seruitutem actus habenti cur hastam erectam ferre prohibeatur. Et quid si statuto caueatur, q̄ plateam cum corio grandioris animalis occupantes gabellam soluant, an qui ad manum corium habet, gabellam debeat. Et quid si non ut vendant, sed vsu suum habeant, ut pote aduersus frigorem.*

Qvi sella. Qui habet seruitutem itineris, ire p̄t pedes, uel eques, non tñ iur̄m oneratū duocere. uel plaustrū, qui aut hēt actū, pōt ista, sed trahere lapidem, uel lignū non pōt, nec erectā hastam ducere, qui aut hēt uiam, oīa p̄dicta pōt, dummodo fructus non destruat, & sic plus p̄tinet uia, q̄ actus, & iter plus, q̄ actus. h. d. vsq. ad §. fi. & no. ¶ hic dum dicit, de hasta erecta, q̄ per hoc vñ occupari fundus, aſs. n. non esset ratio cur habenti seruitutē actus nō concederet, sicut habenti seruitutem viæ, per quod dicit Bar. cōsulendo, q̄ si statutum dicat q̄ occupantes plateam cum corio bestia grossæ soluant tñ de gabella, & aliquis teneat corium in manu ad vedēdum, q̄ soluere debeat, quia occupare dñ, licet in manu teneat, per istum tex. secus si teneret ad vsu suum pro foederatura vt l. 3. l. censoria. j. de verb. sig. quod tene menti.

§. In rusticis. Medium prædium, quod non seruit, impedit seruitutē rusticam constitui. hoc d. qd̄ est uerum, si non posset quis uti dicta seruitute, nisi per prædium illud medium, aſs secus, ut si possem transire per uiam publicam de fundo tuo ad meū, licet in medio sit alius fundus, nō impeditur seruitus itineris de fundo tuo ad meū p̄m Bart. & idē dic per omnia in vrbani seruitutib. Nam si de domo tua, ad domū meā pōt uenire q̄mode absq. eo, q̄ aliquid fiat in domo media, vel s. domum mediam, vt seruitus altius non tollēdi, nō impeditur p̄stitui, vt j. si seru. ven. l. & iō. secus si s. domum mediam aliquid facerem, puta, q̄ vellem ponere canalem, vel tignum de domo tua, ad meam, quo possem transire s. domum mediam. Nam hoc concedi non potest in præiudicium tertij: quia debet esse illi domus sua libera vsque ad coelum, quod tunc non esset: vt C. de serui. l. altius. & arg. supra de serui. l. fi. & ar. j. de flu. l. fin. ita intellige gl. in prin. l. seq. non uero summatur.

L E X X.

Labeo. Potest constitui seruitus super aqua nondum reperta, scilicet, ut reperiat: & reperta ducatur. hoc dicit. Paulus de Castro.

L E X X I.

1 *Consensus singulares non collegialiter præstiti, num in his quæ communia sunt pluribus, ut uniuersis sufficiant.*

Perfundum. In his, q̄ sunt cōia plurib. vt singularis requirit̄ consensus oīum, q̄ pōt separatim adhiberi. h. d. no. Bart. & p̄ alleg. cū l. receptū. j. cōia p̄dio. & in his duob. differt ab his, q̄ sunt cōia pluribus vt uniuersis, nā in illis non requirit̄ consensus oīum, sed sufficit maioris partis, vt l. qd̄ maior, ad municip. & de his q̄ fiu. a ma. parte capi. c. j. & ibi no. aliqñ p̄ualet vox unius, ut i. c. Nicena. 3. 1. dif. de hac aut materia dic, cū aliquid est cōe plurib. ut uniuersis, ut no. in c. cū oēs. de consti. per gl. & Doct. Aliqñ tñ in eo, qd̄ est cōe plurib. ut singularis, sufficit maior pars vt in casu sp̄ali, q̄ ponit̄ in l. iurifgentiū. §. fi. & l. maiorem. de pac. Secundo differūt, q̄ in his, q̄ fiunt cōia plurib. ut singularis, pnt consentire separatim, ut hic in diuersis tp̄ibus. Sed in his, q̄ sunt cōia plurib. ut uniuersis, requirit̄ q̄ p̄sentiant in eodē tpe, i. eod. p̄textu, in uo loco p̄gregati, ut C. de dec. l. obseruare. & l. nominationū forma. lib. 1. o. & de appel. l. nominationes, & idem est in eo, quod est cōe plurib. ut singularis, qñ sufficit maior pars, ut d. l. iurifgentiū. §. fi. An aut̄ aliqñ sufficiat singulares cōsensus nō collegialiter præstiti in his, quæ sunt cōia plurib. ut uniuersis, dic, ut no. in c. dudum de reb. eccle. non alie. lib. 6. Vltimo gl. colligit plura no. quam uide, & tu signa & supple eam, prout hic suppletur per Bar.

L E X X I I I.

1 *Fructuum vineæ qui quartam partem dare promisit, an teneatur, & de illis dare, qui ex arboribus proueniunt.*

2 *Testator si uineam suam in uita alicui legauit, deinde in agrum redigit, an ob id legatum reuocasse censendum sit.*

Certo generi. Appellatione uineæ in dubio refertur ad solum, non ad superficiem. Bar. tol. Adde l. qui tamen. §. sed si stagni. supra q̄bus mod. usufruct. amit. Gloss. ¶ inducit in argum. ad q̄ de

de rustico, qui promisit dare quartam partem fructuum vineæ, ante neatur dare partem fructuum de arboribus, quas ibi plantauit, & arguit pro, & non determinat. Tu dic, quod teneat secundum Doc. quia intellexit vineam, illius terræ vineatæ, non de vitibus tantum, nisi aliter sit dictum, ut in isto tex. Ego induco quod ad aliud, si testator legauit mihi vineam suam, deinde in vita sua remouit vites, & reduxit ad campum: vtrum per hoc videatur reuocasse legatum: & si aliud non apparet ante eius mortem debeat mihi campus: & certe vtrum sic per istum tex. quia principaliter videtur mihi legasse solum, in quo vinea est plantata, quod solum adhuc reperitur stare, licet qualitas sit remota: quod puto verum, nisi aliud sit actum tacite, vel expresse, quod qualiter cognoscatur, dicitur in glossa. tene menti. Paulus de Cast.

- 1 Vniuersalem plus operari quam indefinitam.
- 2 Dubitari, si quando de quopiam contingat, primum præualeat quod actum est, deinde ad legis dispositionem recurrendum, ac denique in subsidium ad iudicis arbitrium.

§. Si totus ager. Si seruitus itineris expresse constituta in toto fundo, nihil potest fieri pro domino fundi seruiantis, quo minus per totum fundum eatur, hoc primo. Si vero constituta simpliciter: tunc licet totum fundum respiciat, tamen arbitrio iudicis restringitur ad certam partem fundi, ut per eam eatur, & aliæ partes liberæ remaneant. hoc secundo. Item cum dubitatur de latitudine itineris, uel actus, primo inspicitur quod actum est, si non apparet, inspicitur, quod lex disponit, & si hoc similiter non apparet, recurritur ad arbitrium iudicis. h. d. vsque ad fin. Not. in primo responsi. cum secundo, quod plus operatur vniuersalis, quam indefinita, nam si actum est expresse, quod per totum fundum eatur, potest iri per quamlibet eius partem, nec debet restringi. Si vero simpliciter constituitur seruitus in fundo licet videatur in toto constituta, tamen restringitur ad certum locum, ut hic, & l. si cui simplici. §. de serui. & ista vtrum mens literæ, licet Bar. non hoc sentiat. facit l. Iulianus. & quod ibi no. de leg. 3. & quod no. in l. si pluribus de le. 2. Secundo no. quod facta restrictione ad certum locum per iudicem, aliæ partes remanent liberæ, ac si in eis nunquam fuisset a principio seruitus constituta, & sic paria sunt a principio limitanter disponere, vel ex postfacto disposita limitare facit l. si mihi. in fi. prin. §. eo. Vltimo no. quod cum de aliquo dubitatur, primo præualeat quod actum est, secundo recurritur ad legis dispositionem, postremo in subsidium ad arbitrium iudicis. quod tene menti.

L E X XIII.

Per quem. Si vni conceditur una seruitus, non potest alteri concedi altera, per quam prima impeditur. h. d. secundum Bar.

L E X XV.

Quintus Mutius. Qui habet ius aquæ ducendæ potest facere in riuo, quod vult, si domino non noceat. Bar. Paul.

L E X XVI.

Diuus pius. In alieno fundo non licet aucupari dissentiente domino. h. d. gl. Quæritur an illud quod capitur post prohibitionem domini, debet domino restitui, & tenet, quod non. Idem tenet in l. 3. quia solus ingressus est prohibitus secundum Dy. & Mar. Syll. & Cy. & Bar. Secundo hic quæritur, an possit tibi capi, & detineri per dominum Gl. quod non Alij contra, quod hoc fieri potest testandi causa, argum. §. de adul. l. capite quinto. quod no. Pau. de Cast.

L E X XVII.

Imperatores. Aqua ex flumine publico ad irrigandos agros secundum mensuram diuiditur, nisi aliter sit concessum. h. d. facit ad q. de molendinis. de qua dicitur in l. quominus. de fluminibus. Bar.

L E X XVIII.

- 1 Seruitutum pluralitas ad fundorum seruiantium pluralitatem non sequitur secus in pluralitate fundorum dominantium.

Vna est uia. Si per plures fundos itur ad vnum seruitus est una. Item per vsum in parte tota seruitus retinetur. h. d. Bar. No. quod ad pluralitatem fundorum seruiantium non sequitur pluralitas seruitutum, sed ad pluralitatem fundorum dominantium sic, vt §. ti. j. l. si ædes.

L E X XIX.

Si vnus. Vnus ex socijs non potest stipulari seruitutem ad fundum communem, omnes autem uel seruus communis sic, & si stipulator pluribus hæredibus relictis decesserit omnibus competit actio in solidum. h. d. Bar. Paul.

L E X XX.

Si mihi. Qui habet duas seruitutes, vnam remittendo retinet alteram. hoc primo. Item per læsionem naturaliter contingentem ex seruitute non tenet dominus fundi dominantis. hoc secundo. Item sublato medio non submouetur extremum, hoc tertio. Item licet totus fundus debeat seruitutem, tamen quis

debet ea vtri per illam partem, quæ minus lædit. h. d. vsq. ad l. via Paulus de Cast.

L E X XXIII.

- 1 Prouisio hominis legis prouisionem cessare facit.
- 2 Iura realia rem consequuntur.

Via constitui. Via potest pacto constitui latior, vel strictior, quam a iure sit constituta, dum tamen non ita stringatur, quin vehiculū ducatur, hoc primo. Item in lacu perpetuo potest constitui. Item publicatione fundi seruiantis non extinguitur seruitus, sed transit fundus cum sua causa. h. d. vsq. ad §. quæcunque.

- 1 No. text primo dicto, quod prouisio hominis tollit prouisionem legis. facit §. eo. l. certo generi. §. latitudo. j. de vulg. & pup. l. cum ex filio. §. filio. Circa §. m. dictum, dic, vt §. in l. foramen. in tertio dicto no. quod iura realia transeunt ad quemcunque transeat ipsa res, & ad hoc alle. iste §. si fundus, facit c. ex literis. de pig. Paulus.
- 1 Diuisioni factæ hoc inesse non videtur, vt altera pars alteri seruiat, nisi expresse actum sit. Et qualiter id intelligi debeat.

§. Quæcunque. Seruitus in prædio dominante tota est in tota, & tota in qualibet eius parte. Et ideo quæcunque pars fundi alienetur, transit cum tota seruitute. Item facta diuisione non videtur actum, vt quis vadat per partem alterius, sicut ante solebat, nisi specialiter actum sit. h. d. Item quod hic dicitur in prædio dominante, puto dicendum in prædio seruiante, si actum est, vt totum seruiat, & idem si sit approbata seruitus simpliciter, dummodo pars fundi alienetur antequam per iudicem limitatus sit certus locus. Nam pars alienata transibit cum onere totius seruitutis, postquam verò limitatus est certus locus, per quem quis seruitute utatur, si aliena retur certa pars fundi, transiret sine seruitute, quia illa censetur libera, vt §. eo. l. certo generi. §. j. Ex vltimo dicto not. quod in contractu diuisionis non videtur actum, vt altera pars seruiat alteri, nisi sit expresse dictum: quod tene menti. Idem in contractu venditionis, vt §. de contrah. emp. l. in vendendo, quod est verum in seruitute itineris, vel altera habente causam discontinuam, secus si haberet causam continuam, vt §. ti. l. binas. cum l. seq. Item hoc verum inter viuos, sed in vltima voluntate semper videtur actum, vt l. testatrix. §. si serui ven. qd. dic, vt dixi §. ti. j. l. binas. in princ.

L E X XXIII.

Ex meo aquæ ductu. In aquæ ductu, quem quis habet in prædio alieno, non potest quis alteri constituere seruitutem, quam quis habet in alieno fundo, non potest alteri constituere vsum fructum, vel commoditatem, casus est h. c. infra eodem l. cum esset. §. j. per quas ll. Bart. in l. j. §. de vsufr. lega. reprobatur quandam lecturam. ibi positam per gloss. quæ videtur dicere contrarium, dic, vt ibi. Paulus.

L E X XXV.

- 1 Seruitus & si sua natura indiuisibilis est, eius tamen commoditas quandoque diuiditur.

Si partem. Diuisio aquæ fit ad mensuram fundi dominantis, non inspecta partium voluntate, vel necessitate. h. d. Bar. istam l. ipse intelligit, quando totus fundus indigebat aqua, licet vna pars magis, quam altera, & licet pretiosior. Nam non attenditur pretiositas, vel necessitate, debet æqualiter diuidi inter illos, ad quos partes fundi transeunt. secus si vna tantum pars indigebat, & ratione illius tantum fuit seruitus constituta, nam quo ad alias partes nullo modo dedit, & ideo non transibit ad illos, ad quos aliæ partes transibunt, §. m. cum, per l. ergo in fi. §. eo. sed expresse videtur §. l. prox. Vltimo §. no. tex. cum gl. quod licet seruitus sit de se indiuisibilis: tamen eius commoditas interdum diuiditur. Paulus.

L E X XXVI.

Si via iter. Si seruitus legetur: electio, est hædis per quam fundi partem transeat. h. d. quod declaratur in gl. l. e. l. proxima.

L E X XXVII.

- 1 Seruitus fundorum dominantium ac seruiantium communicatione, num impediatur, an vero extinguatur.
- 2 Seruitutis extinguendæ communicatio causa non est. Et cur redemptio magis eam, extinguit quam communicatio.

Si communi fundo. Si a socijs fundi dominantis emitur fundus cõiter seruiens extinguitur seruitus: secus si in fundo dominante non esset communio. h. d. Et circa materiam gl. vt clarius liqueat plenius quod gl. distingue. Cum §. quæritur, an seruitus impediatur vel extinguatur, cum fundus dominans & seruiens vel alter ipsorum efficiuntur communes inter te & me: dic quod aut erant cões a principio quo seruitus constituebatur: & tunc non valet constitutio siue ambo erant cões, siue alter cõis, & alter proprius alterius nrm, vt §. ti. j. l. si qs duas. in fi. Secus si alter esset cõis: & alter vniuersi cõis: quia tunc nos possumus cõi seruitutem imponere. vt l. e. l. per fundum, & et acquirere: vt §. l. proxima. Aut efficiuntur communes ex postfacto. Pau. Ca. Nouæ prælect. in ff. Vet. G. cto,

cto, sed a prin. nō erāt: & tūc distingue quatuor casus. Aut enim aprin. ambo erāt extraneorū, vt vnus Titij, alter Seij. Aut vnus erat noster cōis, alter extranei, puta Titij: aut vnus erat alterius nostrum, puta meus, alter extranei, l. Titij. Primo casu, cum vnus erat tuus, alter meus tempore constitutæ seruitutis, & illos postea communicauimus: tunc seruitus non extinguitur, siue communicemus alterutrum, vt l. pomum. §. 1. §. de serui. siue communicemus ambos diuersis temporibus, ut §. ti. 1. l. si quis ædes. §. 1. siue eodem tempore, vt j. eo. l. vnus. 2. rñso. Et sic communicatio ex postfacto nonnunquam extinguit seruitutem: & ita intellege gl. primam. Secūdo casu quando ambo erant extraneorum, vnus Titij, alter Seij, & illos redēgimus in commune redimendo tūc dic, q̄ aut ambo redēgimus ambos, & extinguitur seruitus, vt in primo dicto huius l. licet. n. loquatur, quando tempore constitutæ seruitutis, alter erat communis, & ex postfacto efficitur communis alter, tñ eadem ratio est, cum ex postfacto ambos redēgimus. Et hoc dicit gl. hic, circa si. dum dicit redēgimus alterum, vel vtrunq. simul extinguitur seruitus, non tamen alle. bonam l. quia l. vnus. §. 1. quam alleg. hoc non probat, sed ista. Aut ambo nos redēgimus alterū, & alter remanet penes extraneū: & tunc seruitus non extinguit, imò transit ad nos cum eadē cā. vt §. eo. l. 1. & l. via. §. quæcunq. & hoc etiam tenet glo. hic. Aut alter nostrum redemit vnum, & ambo redēgimus alterum, & tūc seruitus non extinguit, quia communis fundus potest ex postfacto seruire proprio alterius nostrum, ut in secundo dicto huius l. Tertio casu, qñ vnus est nobis communis, alter extranei, tunc aut ambo redēgimus illū, & extinguit seruitus. Et iste est casus in primo dicto l. Aut alter nostrum redemit, & non extinguit, vt in 2. dicto l. licet em loquat̄ cum vnus est ppria, & redemptus cōmunis efficit, eadem rō est eō, cum vnus est communis, & redēptus efficitur, proprius. Quarto casu, cum vnus est alterius nostrum, alter aut extranei, & illum redēgimus, tunc nō extinguitur. Iste est casus in secundo dicto l. quod est verum, si ille, q̄ erat alterius nostrum non communicat: at̄ aut gl. sentit, q̄ extinguitur indistincte, siue communicemus post redemptionem illius: siue añ. Tu dic, q̄ aut communicamus añ redemptionem illius, & verum dicit glo. q̄ tpe quo redēgimus, reperit cōis, ergo &c. vt in primo dicto l. aut primo redēgimus, postea communicamus, & tunc non extinguit p redemptionem non, q̄ tpe ipsius redemptionis alter erat pprius, ergo &c. vt in scdo dicto l. Item p communionem postea secutam nō: q̄ communicatio nō est cā extinguedi seruitutem, ut j. e. l. vnus. 2. rñ. Em Bart. qui in hoc reprehendit gl. Quæ aut sit ratio, quare redemptio magis extinguit seruitutem, q̄ communicatio, dic, ut notatur in d. l. vnus. & signa distinctionem prædictam, q̄ non reperies ita plenē. Paul.

L E X XXVII.

1 *Seruitus legata fundo dominantis ubi plures sunt domini, quando ipso iure acquiri dicatur.*

In tenere. Nisi dñi fundi dominantis consentiant p quē constitutio. h. d. An autem iudex interuenire debeat, ut cōcordent, gl. tenet hic, q̄ sic. Tu dic de hoc, vt no. p. Cy. in l. si. C. commun. deleg. & per Bar. in l. huiusmodi. §. si. de lega. 1. Nota. hic: q̄ seruitus legata non acquiritur ipso iure fundo domināti, qñ sunt plures domini, sed expectantur, quod consentiant de loco secus si esset vnus dominus tñ, vt l. si partem. §. si. quemadmodum serui. amitt. quod singulariter no. pdest. n. scire, nam primo casu cum non sit acquisita, non tollit per non vsum longi tps, vt hic in si. Sed, quia sola psonalis actio competit, requirunt 30. anni. Secundo verò casu, cū statim sit acquisita, pditur longo tpe, vt d. l. si partem. §. fin. & quod ibi dicitur, cum plures sunt domini a prin. idem puto si plures efficiantur ex postfacto. vt in casu l. vnus. in si. §. & l. via. constitui. §. quæcunq. tene bene menti istā l. quod verum est, qñ deuenit ad plures, antequam seruitus esset acquisita, vt si acquirebatur per stipulationem, puta Titius fuit stipulatus seruitutem, & antequam constitueretur decessit plurib. h̄ridib. relictis, vel vendidit fundum plurib. cessa actione ad seruitutem, secus si deueniret ad plures, postquā seruitus fuit constituta in psona vnus, vt si legata fuit seruitus, & post diem legati cedentis decessit plurib. h̄redib. relictis, quia tunc dicendum est in persona h̄redum, quod in persona defuncti, vt d. l. si partem. §. si. quemad. seruitus amittit. Paulus.

L E X XXIX.

Is qui duo. Seruitus aquæ immittendæ intelligitur constituta secundum exigentiam fundi dominantis. h. d. No. q̄ verba indefinita extenduntur ad futura, quatenus sunt necessaria fundo dominantis, & non aliter, sic videtur limitanda l. si seruitus. 2. respo. §. tit. j.

L E X XXX.

Qui duo. Quod excipitur gratia seruitutis, videtur exceptum iure seruitutis, non proprietatis. hoc d. No. q̄ non plus debet importare illud, quod sit gratia alterius, q̄ illud propter quod sit. Paul.

Tria media. Vna seruitus acquisita per plures fundos diuersorum dominorum, non potest perdi in vno, nisi perdatur in alio, quia quæ sunt necessaria ad acquisitionem seruitutis, necessaria et sunt in perditione ipsius. h. d. Et quod hic dicitur de perditione, quæ contingit ex redemptione, idem est in perditione, quæ contingit ex negligentia nō vtētis, ut §. eod. l. vna est via. Et no. hic casum, in quo res mea seruire potest alteri rei meæ, & ex hac l. colligitur ratio l. vnus ex socijs. j. eodem titulo.

L E X XXVII.

Fundus mihi. Si vnus ex dñis pro indiuiso partē suā cedit socio, pōt in ipsa concessione alterum fundum suum illi fundo seruum facere. h. d. Not. q̄ paria sunt aliquid fieri tpe permissio, uel tempore prohibito, & conferri in tempus permissum, facit l. illud tempus. de h̄r. insti. adde l. & qui duas. cum l. seq. & quod ibi no. in ti. j.

L E X XXXIII.

Cum essent. Tempore diuisionis potest agi, ut fūdus, qui obuenit vni, seruiat fundo, qui obuenit alteri. Bar. Paulus.

1 *Procuratorium ad procuratores faciendos num fieri possit. Et quid si quis inhabilem procuratorem constituat, cum facultate substituendi, an substitutio per huiusmodi inhabilem facta efficax sit. Et an delegatus subdelegare potest. num. 2.*

§. Per plurium. Qui habet seruitutem aquæ ductus, non potest cōcedere haustum aquæ ex riuo, nisi cum domino fundi seruientis pepigerit. h. d. Bar. Cōcor. l. ex meo. §. eo. & illa suppletur per s. istum. Et no. secundum gl. q̄ quando interuenit pactum, vel stipulatio, q̄ possit alteri cōcedere, non propterea videtur ipse concedere, sed dominus prædij seruientis, qui sibi hoc permiūt. Quod inducit glo. in arg. ut possit quis facere procurationem ad faciendum procuratores, q̄ gl. sic intellige, q̄ si procurator est constitutus cum potestate substituendi, pōt substituere et ante litem contestatam, vt no. §. de pc. l. j. & est casus in c. j. de procu. lib. 6. Secus si non haberet potestatem substituendi, quia nō posset ante lit. contest. vt l. nulla. C. de pc. q̄ non est dñs litis. Sed cum hēt potestatem substituendi, licet nō sit dñs, pōt, q̄ nō ipse, sed dñs substituere videtur, vt in hoc tex. cum gl. facit de leg. 2. l. vnū ex familia. §. si de Falcidia. Itē arg. huius §. gl. v̄, q̄ si q̄s constituat procuratorem inhabilem ad illud officium cum potestate substituendi, substitutio facta per ipsum valeat, q̄ nō ipse substituere v̄, sed dominus, de hoc vide, quod no. p. Cyn. C. de proc. l. quod quis. & p. gl. in de. religiosus. de pc. Dicunt et quidam per hanc gl. q̄ delegatus ab ordinario cū potestate subdelegandi, pōt subdelegare, licet nō posset, si hanc potestatem non haberet, de quo dic, vt no. in l. & quia de iurif. om. iud. pro quo l. apud te. C. eo. titu. Paulus de Cast.

L E X XXXIII.

1 *Seruitutem communicatione non extingui, sed pro parte retineri. Et quid per ademptionem.*
2 *Fundum tuum seruitutem debentem si mihi communicaueris, ego vero tibi meum dominantem, an seruitutem tibi remittere possim, & cur non uide.*

VNus ex socijs. Vnus ex socijs non potest fundum communem seruum facere, ne ei libertatem acquirere a socio, uel extraneo. h. d. Bart. Intentio huius legis est ista, q̄ si sumus duo domini eiusdem fundi pro indiuiso, tu & ego, sicut alter nostrū non pōt ibi seruitutem imponere, ita si alteri seruitutem dēt, nō potest illi libertatem acquirere, quia illa quæ necessaria sunt in constituenda seruitute, sunt necessaria in acquirenda libertate, ut §. e. l. tria prædia. istud summarium non placet, ut patebit ex sequētib. Dic ergo sic, q̄ sicut vnus ex dominis rei communis non potest illi imponere seruitutem, ita nec illi debitam remittere. Ex hoc sequitur, q̄ si fundus tuus seruiat meo, & ipsos inuicem communicamus, seruitus non extinguitur, quia fundus tuus mihi communicatus adhuc debet seruitutem fundo communicato, quia ego non possum illam seruitutem tibi remittere, nec tu mihi. Et est ratio, quia debetur huic fundo meo tibi communicato principaliter, & in consequentiam tibi debetur in solidum, & mihi in solidum. Sed in re communi non potest vnus ex socijs aliquid facere, quod cedat in alterius præiudicium. h. d. Not. j. per communicationem uon extingui seruitutem, sed pro parte retineri. Glo. quærit, qualiter intelligatur pro parte, nam aut vis pro parte seruitutis, & stare non potest, quia seruitus non habet partem, cum sit indiuisibilis. Aut pro parte rei, idest, quod in parte rei remaneat, & idem, quia vterque nostrū est dominus pro indiuiso, ergo nec in parte tua tantum, nec in mea tantum pōt consistere, ut §. de seruit. l. pro parte, cum sit tota, in toto. §. eo. l. via. §. si. Sol. dicunt quidam, q̄ neutro modo intelligitur, quia non retinet pars seruitutis, nec in parte rei, sed retinetur tota, in toto fundo, ratione tamē partis. Nam si communicasti mihi fūdum tuum seruientem, ratione partis, quam tibi retinuisti, retineo ser-

seruitutem in toto fundo, etiam in parte mea. & contra, si communicauit tibi fundum meum dominantem, ratione partis quæ mihi retinui, retineo seruitutem in toto fundo, etiam in parte quæ tibi dedi. Et si opponas, quod res mea non potest mihi seruire, verum est, si in solidum mea. Sed hoc non placet gl. q. a. lra. hic, & in l. ut pomum. §. de serui. dicit pro parte retineri, vñ gloss. dicit, quod si fundum meum dominantem tibi communicauit, seruitus non constitit nisi in parte mea. Sed certe si hoc esset, possem eam tibi remittere, quia non est in ea communio inter me, & te, cuius primum dicit litera, præterea expressum est hic, dum dicit, non persona, sed prædio debetur. no. prædio, non enim dicit, parti prædij, tene ergo primum intellectum secundum Bar. Secundo quod, cur per communicationem non extinguatur seruitus, ut hic, sed per redemptionem sic. ut §. eo. l. si communi fundo. gl. dicit, quod cum redimimus a tertio loco vnius habemus, quia succedimus uni. Sed cum unus redimit ab altero, seruitus extinguatur, ergo & cum duo redimunt ab uno. Sed hoc non placet, nam cum unus dominus in solidum redimit ab uno, cum dominus efficiat vtriusque, fundi in solidum nimirum si extinguat seruitus, quia res sua admihi potest rei suæ seruire, ut §. ti. j. l. quicquid. Sed cum duo redimunt ab uno neuter ipsorum fit dominus in solidum, sed pro parte, hoc autem non impedit seruitutem retineri, ut hic, præterea sequeretur, quod si plures redimerent a pluribus, non haberentur loco vnius, quia pluribus succedunt, & sic non extingueretur seruitus, quod est contra mentem l. si cõi, dic ergo, quod hinc loco vnius, quia tendunt ambo ad eundem finem. l. ad redimendum, & sic ambo redemptores uocantur, non sic in cõione, nam si tibi cõico, ego tendo ad dandum, tu ad recipiendum, & sic non possumus pro eodem reputari, ut in c. si de in sti. Tertio quæro, si cõicasti mihi fundum tuum seruientem, & ego tibi fundum meum dominantem, quare non possum tibi remittere seruitutem, quæ adhuc durat? Rõdeo, quicquid dicat gl. quod illa seruitus, quæ primo mihi soli competebat, nunc post cõicationem incipit et tibi competere, & licet vtrique competat in solidum, tamen vna est seruitus, unde non potest per alterum ex nobis remitti. arg. §. eod. l. vna est via. Et sic rõ collit ex fundo dominante, ut patet in tex. dum dicit, quia non persona, sed prædio debetur. Ex his patet intellus huius l. quia si non communicassem tibi fundum dominantem, licet tu mihi fundum seruientem, possem seruitutem remittere, quia mihi soli competit. Item patet, quod si fundo communi tuo, & meo debetur seruitus a fundo Titij, quod Titius potest alteri ex nobis seruitutem remittere, quia cessat ratio huius l. Itẽ quia nullo ex nobis recipiente remittere posset expresse, habendo seruitutem pro derelicta, quo casu quæretur libertas fundo meo, licet nobis ignorantibus. ar. eius, quod no. per Inn. in c. ueniens, de rerum. ergo fortius ex nobis altero recipiente. Nam hæc libertas potius quæritur fundo meo ex facto ipsius remittentis seruitutem, quæ facto alterius nostri recipientis iuxta no. §. prox. per hoc patet, quod illa ratio quam gl. assignat, non est bona, videlicet, quod sicut vnus ex socijs non potest imponere seruitutem, ita nec acquirere libertatem. Nam hæc non est bona æquiparatio, quia impositio seruitutis procedit ex facto nostro, sed acquisitio libertatis ex facto remittentis seruitutem. Item ratio glo. fundatur in prædio seruiente, sed ratio text. colligitur ex fundo dominante, ut dixi. **Aduertendum** tamen, quod potest dici, quod licet non ualeat remissio per alterum ex nobis facta, quo ad hoc, ut seruitus tollatur, non tamen debet venire per remissionem suam, & sic ualebit iure pacti ar. l. per fundum. §. eod. & §. ti. j. l. 2. & quod ibi no. Et est effectus magnus, quia licet ipsa possit probari iure pacti, si tamen in alium alienauit partem suam, cum ad illud transeat seruitus, quæ remissa non est, non poterit illa prohiberi, quia nihil remissit. Item posset aliquis dicere, licet alter ex nobis remittere non possit seruitutem debitam communi fundo, tamen ambo possumus, si ambo consentimus, arg. l. per fundum. Sed si ego tibi remitto, & tu recipis videmur adinuicem consentire, ergo ualeat, arg. §. quib. mod. pig. vel hyp. fol. l. Titius in prin. & quod no. in l. cum pater. §. liber. de le. 2. Sol. tria loquuntur cum duo tendunt ad eundem finem, ut quæ ambo emunt, vel ambo agunt. Nam tunc alter alteri consentire videtur. Sed hic tendunt ad diuersos, quia vnus remittit, alter recipit, & ille qui recipit, consentit in recipiendo, non in remittendo, præterea non posset uideri consentire in remittendo, quia per hoc videret sibi ipsi remittere, & donare, quod esse non debet, ar. l. pator. ff. de tuto. & cura. da. ab his & l. j. de autho. tuto. & §. de arbi. l. pen. & §. ma. l. si tibi mandauero. §. si tibi centum. & in c. si. de in sti. tene menti prædicta, quæ subtilia sunt.

- 1 Seruitus aquæ ductus in fonte qui auescit an constitui queat. Et impedito facti impedimento præscriptionem currere. Et quid in impedimento iuris.
- 2 De precantibus in ste assensus denegandus non est.

§. Si fons. Si propter impedimentum facti quis sit impeditus uti seruitute legitimo tempore perdit eam sed cessante impedimento restituitur in integrum. h. d. cum l. se.

- 1 Not. primo, quod in fonte, qui auescit, potest constitui seruitus aquæ

ductus, quod est verum uti ter. non directo, ut §. ti. j. l. foramen. in fi. & §. tit. j. l. 2. Item not. quod impedito impedimento facti currit præscriptio, sed restituitur, & ad hoc semper alleg. secus in impedimento iuris, ut l. j. in fi. de anna. excep. quod dic. ut plenè not. per Cy. in l. j. C. de bon. mater. & de prec. Impera. offe. l. quoties. & adde quod dixi. §. de usufr. l. arborib. §. de illo. Vltimo not. quod iuste deprecantibus non est denegandus assensus. Simile §. de his qui sunt sui, vel alie. iuris. l. 2. §. dominorum, sic iniuste deprecantes non sunt audiendi, ut §. vt in flu. pub. nau. lice. l. j. §. fi.

L E X XXXVI.

Cum fundo. Seruitus constituta cõtemplatione rei, realis est, licet interueniat stipulatio personalis, quæ respiciat personam: secus si constituatur contemplatione rei, vel personæ indeterminatæ: quia censetur magis personalis, quæ realis. h. d. vsq. ad l. fi. & vide omnino Bar. in l. fi. j. de serui. leg. & in l. syndicorum. de excu. mu. lib. 10. Pau. de Cast.

L E X XXXVIII.

- 1 Seruitus fundo meo ad tuum quando flumen publicum in medio est, an constitui possit.
- 2 Seruitutem viæ ad fundum meum per fundum tuum sicut acquirere possum, ita & ad viam publicam, vel ciuitatem.
- 3 Extrema habilia ad se medium pertrahunt.
- 4 Seruitus communis quibus modis finiri dicatur.
- 5 Seruitus viæ cur a flumine, quod pontonibus, aut nauiculis pertransitur, non sic incipere potest, ut ab eo quod ponte, aut vado transitur.

Flumine. Ista lex est difficilis in tex. & h. d. a flumine, quod transitur potest, vel vado potest incipere seruitus viæ: secus si pontonibus vel nauiculis transeat. Sed tale flumen seruitutem, alias ceptam non interrumpit. h. d. Bar. tene primam casus positionem. glo. & plenius, quæ ea pone casum sic. iuxta prædium meum erat flumen publicum, ultra flumen publicum erat fundus tuus, ultra fundum tuum erat via publica, per quam ibatur ad ciuitatem, vel ad ecclesiam, ad quam cum ire volebam, oportebat me magnum circuitum facere, transeundo vero per flumen, & per fundum tuum statim perueniebam ad viam, unde volebam quod mihi constitueret seruitutem viæ per fundum tuum. Quæritur an possit fieri, cum flumen publicum sit in medio, & sic est inter fundum tuum, & meum omnimoda diuisio. Respondetur, quod si flumen transitur ponte, vel vado, potest hoc fieri, quia non videtur omnimoda diuisio, cum possum transire, sicut si flumen non esset, & sine ad interiori cuiuscunque. Secus si non possum transire, nisi cum nauiculis, & pontonibus. ut sunt quidam pontes simul colligati, cum quibus aliquando transitur aqua, tunc enim omnimoda diuisio est, cum non possim transire sine adiutorio alterius, & sic non poterit hæc seruitus constitui. Et hoc verum, quando istud flumen transit iuxta vnum fundum tuum seruientem, siue præcedat ipsum: ut in casu iam posito, siue sequatur ipsum, ut quia fundus est iuxta meum, post fundum tuum est flumen, post flumen via publica: nam tunc si cederis mihi viam per fundum tuum: non durat seruitus: nisi vsq. ad flumen, & in eo finit. Sed pone, quod transit flumen inter duos fundos seruientes: quia iuxta fundum meum est tuus: deinde flumen: deinde alius fundus tuus, vel fundus Titij (non est vis) deinde via publica, ad quam volo seruitutem acquirere. Quæritur an possit mihi seruitus constitui per dictos fundos ex quo flumen, quod pontonibus, vel nauiculis transitur, est in medio? Vt non, quia seruitus viæ constituta in primo fundo tuo proximo meo finit, cum puenit ad flumen, quod pontonibus transitur, sicut finit cum puenit ad viam publicam, vel ad ciuitatem, vel ad aliud prædium meum. Nam si de fundo tuo ad meum viam constituis, cum puenit ad meum, seruitus finit: quia non potest meus mihi seruire. Sed ita est, quod seruitus constituta in primo finita est, cum puenit ad flumen quo ad alium fundum, quod est ultra flumen, quod esse non potest: quia a flumine, quod pontonibus transitur, non potest seruitus incipere, ut in prin. l. ergo & c. Contrariū rñde. l. q. si ita est in scõ, quod flumen transeat inter duos fundos priuatos, potest per illos fundos seruitus constitui, nec illud flumen medium interrumpit seruitutem: quoniam sit vna in ambob. fundis. Et sic no. quod via incepta in primo fundo iuxta meum, non finit cum peruenitur ad flumen: immo durat eadem vsq. ad extremitatem alterius fundi, & vsq. ad viam publicam, ad quam acquiritur. h. d. Distingue igitur tres casus, aut flumen quod pontonibus, vel nauiculis transitur, transit iuxta meum fundum, & circa tuum, & tunc nullo modo valet constitutio seruitutis, quia videret incipere ab ipso flumine, quod esse non potest. Aut transit ultra fundum tuum, & deinde sequitur via publica, & sic transit inter fundum tuum, & viam publicam, & tunc non impedit seruitus constitui in fundo tuo, quod est iuxta meum, tamen, cum puenit ad ipsum flumen, finit, & hoc colligit in tex. ibi, hoc ita si per vnius prædia coniuncto eo, quod postea subiicit circa sibi, vel vsq. ad flumen, in quo pontonibus, & c. Aut transit inter duos fundos priuatos, & tunc non impedit seruitutem constitui super ambob. fundis, quod vna est, & durat eadem, & est casus in fi. l. No. primo, quod sicut possum acquirere seruitutem viæ ad fundum meum, per fundum tuum, ita & per fundum tuum ad viam publicam, vel ad ciuitatem, facit l. seruitutes. la §. i. §. de serui. Secundo not. quod extrema habilia Pau. Cast. Nouæ prælect. in ff. Vet. G 2 trahunt

1 Fundi pars qualibet fundus est. Et ad diuisionem fundi domini sola sufficit de finatio.

trahunt ad se medium, quia flumen inter duos fundos non impedit: nec interrumpit seruitutem, licet flumē teneret extrema, aut impediret seruitutem constitui, si præcederet, aut faceret ipsam finiri, si sequeretur. Et interdum medium extrema trahit, vt s. e. l. q. sella. & ibi no. Tertio q. no. quib. modis finitur seruitus cōmunis, videlicet, cum puenitur, vel ad viam publicam, vel ad flumen, quod pontonib. transitur, certè idē puto de eo, quod trāsitur ponte, q̄a eadem rō est in eo, q̄ in via publica. Itē finitur cum peruenit ad aliū fundū eiusdem dñi. l. fundi dominantis, prædicta faciunt in argu. q̄ strata vel carreria finiat, & perdat nomen suum cum peruenitur ad plateam: de quo vide p. Bar. in l. fin. de via & itinerib. pub. Quæro t̄ q̄ est ratio, q̄ per flumen, q̄ trāsitur nauiculis, vel pontonib. non potest incipere seruitus viæ, sicut cum transitur ponte, vel vado? Dicit Iacob. de Arena. quia cum transitur nauiculis, non est certum quod semper possit trāsiri, cum pp̄ inundationem interdum impediatur nauigatio. Sed certè eadem rō, & maior, cum transitur vado. Nam leuius impeditur hic trāsitus per inundationem, q̄ nauigatio. Alij dñt, vt Cy. quia dēt quis seruitute vt per se, non per alium. Sed cum transitur nauiculis nō vtitur per se hæc rō non v̄ bona, cum p̄ alium retineatur seruitus: vt j. quemadmodum serui. amit. l. 5. cum l. seq. in princ. & l. v̄u retinetur. Solu. sustinendo ipsum dic. q̄ aut est talis seruitus, qua quis potest vt per se: & tunc ēt p̄t illa vt p̄ alium, vt in p̄rio. Aut est talis naturæ, q̄ q̄s per se solum vt non potest. sed requiritur adiutorium alterius, & tunc ista non potest constitui, vt hic. Sed certè si hoc verum esset, ēt cum flumen trās sit inter duos fundos priuatos, non poterit constitui, q̄a subest eadem rō, cum non possit vt sine adiutorio alterius. Sed dic, q̄ habitas extremorum tollit p̄rium, potest & alia rō reddi, quia cum transitur portionib. vel nauiculis. omnimoda separatio est inter fundum dominantem, & seruientem, q̄a est interpositio diuersi elementi. Sed hæc separatio non videtur esse cum transitur ponte, vel vado. Quicquid sit consideratio huius l. multum fuit noua, & scrupulosa. Ex prædictis remanent omnes gl. declarata, non sunt alia. Paul. de Cast.

Communia prædiorum. Rubrica.

L E X P R I M A.

Edificia. Aedificia deputata ad habitationem hominum siue sūt in ciuitate, siue in villa, dicuntur prædia urbana. Item seruitutes prædiales non possunt acquiri nec constitui, nisi per habentem prædium. hoc dicit. Et nota. ambo dicta: quia sunt magistralia, ad quæ

semper alleg. hæc l.

L E X I I.

1 Seruitus aquæ ductus num in aqua publica constitui possit.

DE aqua, quæ In aqua publica non potest cōstitui seruitus aquæ ductus, uel haustus. Si tamen quis aliquo modo ius aquæ ducendæ adquisierit, licet non sit seruitus, tamen in hoc iure defenditur, ac si seruitus esset. h. d. f̄m primam lect. gl. quæ loquit̄ de aqua publica. Ad huius t̄ tamen intellectum dic, q̄ aut aqua publica non est in vsu publico, vt q̄a flumen non est nauigabile, & tunc p̄t quis ex eo aquam ducere sine concessione: nisi fuerit a principe prohibitus. vt j. de flu. l. quominus. & hoc casu nō loquit̄ hæc l. nisi q̄a p̄t dici, q̄ illa facultas non est seruitus, sicut nec facultas eundi p̄ viam publicā. Si vero aqua publica sit in vsu publico, ut quia nauigabile est flumen, vel intra nauigabile, & tunc non p̄t priuatus aquam ducere sine licentia principis, ut l. j. s. permittitur. de aqua quoti. & asti. & d. l. quominus. hæc aut concessio non est seruitus, sed quoddam ius legitimè acquisitū. Et ad similitudinem seruitutis quia in eo defendit̄ putilem confessoriam. Et hic est casus in hac l. si verò priuatus concederet, tūc licet non valeat concessio: tñ quo ad priuatum valeat. Et p̄ ipsum volentem prohibere s̄str defenderetur, ut in gl. & hanc lect. not. in eo, quod dixi de utili confessoria, ad id, quod dixi s̄. de vsufr. l. si quis binas. Secundo modo loquitur in flumine priuato, quam lect. declara ut in gl. lex se. est clara. Paulus.

L E X I I I.

Caueri. Concessio ædificandi monumētū non potest cōstringi ad certam latitudinem, vel certum numerum sepeliendorum. h. d. Paulus.

L E X V.

Proprium. In contractibus est locus iuri non decrescendi Bar. Iuri uerò accrescendi non, vt l. si mihi & Titio. de ver. obl. quod dic, vt ibi per eum. & in l. re coniuncti. de leg. 3. per eundem. Not. gloss. hic, quod interdum plus potest pactum, quā m præscriptio, & uide glo. in l. domini. C. de agri. & censu. li. 11.

SI quis duas. Si dñs duorum p̄diorum alterum tradat alicui, p̄t ipsum seruum facere alteri, quod sibi remanet, & e contra, secus si simul ambo tradat uni, uel diuersis. hoc primo. Si uero dñs vnus p̄dij partem ipsius tradat, si id quidem pro indiuiso, non p̄t alteri parti seruitutē acquirere, secus si pro diuiso. hoc secundo. Item, q̄ p̄t tradendo vnus facere, idem possunt plures eiusdem fundi dñi, siue diuersis t̄pib. tradāt. hoc tertio. Item de fundo cōi ad fundum proprium non p̄t q̄s seruitutem acquirere. hoc quarto. & ultimo, vsque ad fi. l. Et t̄ no. hic, q̄ qualibet pars fundi, fundus est, cū per dñm diuidit̄. Secundo, q̄ in fundo sufficit ad diuisionē sola destinatio dñi. Sed in domo requiritur interpositio parietis. Est rō f̄m Cy. quia in fundo p̄t q̄s utilitatem p̄cipere p̄ parte absq̄ eo q̄ fiat expressa diuisio: secus in domo, vbi non potest utilitas percipi pro parte, nisi facta intermediatione. Alia vero dñia quæ ponitur per gl. quæ incipit, plus facti, non placet Cy. Sed de ipsa dic, ut plene no. in l. si domus. in prin. de leg. j.

L E X VII.

1 Seruitutem fundo uendito. an quis anteq̄ tradat imponere possit, eo q̄ in contra. Et dixit seruum, si tamen contractus tempore seruitus nulla debeatur.

3 Vendens rem tanquam censualem quæ tamen non sit, num antequam tradat censum imponere queat.

3 Verborum error qualiter probetur.

SI in venditione. Si in venditio. rei suæ quis dixerit generaliter & enunciatiuè uè ipsam fore seruam, licet nulli seruitutem debeat, nō tñ cogit eam liberam tradere, sed sibi, vt alteri potest seruitutē constituere. Si uero certam p̄sonam expressit, non p̄t nisi illi constituere seruitutē. Et si alteri constituatur, ad interesse tenetur. Si uero hoc dixerit in tradōne, tunc siue alteri debeatur seruitus, siue non. agere potest ex uendito, vt eam imponi patiat̄, hæc uera, cum sciebat nulli seruitutem dñe, secus si credebat cū non esset, cautius tñ est sp̄m seruitutis exprimere, q̄ generaliter loqui. h. d. cum prin. seq. Oppo. t̄ q̄ seruitus non p̄t imponi, si t̄p̄e p̄ctus nulla debebat, q̄a ista uerba, dico domum seruam fore, sunt p̄ntis t̄p̄is, vñ non extenduntur ad futura, vt j. eo. l. quicquid & dicamus esse p̄ hanc l. & p̄ ti. 2. l. si seruitus in prin. So. dicit Bar. in l. quicquid erant uerba p̄ntis t̄p̄is indicatiui modi, q̄a dixit, seruitus q̄bus est ita sit utique. Hic autem infinitiui modi, q̄a dixit, ædes fore seruas, & infinitiuius maiorem habet extensionē f̄m eum. Sed hoc non placet, quia infinitiuius significat illud t̄p̄s, q̄d significat illud uerbum cui additur, p̄ quo uide gl. or. in l. s. s. f̄t. p̄o. j. de uerb. obl. Nam si dico, uolo amare, significat t̄p̄s p̄sens, sicut uolo, sed si dico, uolui amare, significat tempus præteritū, & sic de alijs. Sed hic adiungebat̄ uerbo p̄sentis t̄p̄is, q̄a dixi, dico eas fore seruas nū dēt intelligi f̄m t̄p̄s quo dixi, ut j. de noxalib. l. in delic. s. si extraneus. Et ideo dic, q̄ in p̄rijs uerba fuerunt appositae dispositiue, q̄a dixit, quibus est seruitus, utiq̄. sit. Est em̄ sensus, q̄ teneatur pati seruitutes, quæ sunt in hoc dispositiua, q̄d patiat̄, fundata est sup̄ seruitute significatio, quare si nulla reperiet̄ seruitus, dispō caret fundamento, & sic nihil operatur. Sed hic uerba fuerunt plata enūciatiue, q̄a dixit ædes fore seruas. i. q̄d denuntiabat sibi ad esse istam qualitatē, & sic uenit accessorie ad ipsam rē. Et ideo extenduntur. ar. eius, q̄d no. s̄. de iud. l. nō p̄t uideri in gl. Ex p̄dictis patet, t̄ quod si uendo rem meam rāq̄ censualem, cum non sit, possum sibi imponere censum anteq̄ tradam. Secus si ita dicerem, uēdo tibi rem meam, & uolo q̄ soluas cēsum, quem dēt Mauio uel alteri. Nam si non debet, nō p̄t sibi imponi ante traditionem, quod perpetuo teneanti. Sed q̄ ro pone, q̄ res mea debebat seruitutem Titio, cum uendidi, dixi eam fore seruam in genere, nunquid possum sibi aliam seruitutē imponere? Rñdeo, aut illa seruitus dēbatur in re, q̄a iam constituta erat, & puto q̄ non possit alia imponi, q̄a uerba debent referri ad illam t̄m, quæ tunc debet, ne emptor duplici onere grauetur. ar. j. de leg. 2. l. Titia. s. qui inuita. Aut debetur in sp̄e, quia promissa erat sub condōne, & tunc, aut illa condō extitit, & idē quia non poterit alia imponi, q̄ illa. Aut non extitit, & tunc poterit imponere seruitutem alteri, uel mihi retinere, & hoc probatur. s̄. de usufr. l. si sub condōne. circa fi. Secundo quæro circa fin. huius l. quid præsumatur, an illa uerba sint dicta scienter animo retinendi seruitutem, uel ignoranter? Rñdeo, ex quo constat seruitutem non deberi, puto, q̄ præsumatur dicta per errorem, nisi p̄rium probetur. t̄ Nam error uerborum probatur eo ipso, q̄ p̄batur rem aliter se h̄re, ur j. de hæred. insti. l. quoties. s. j. & ita intelligo hanc l. tene bene menti. Item quæro in l. in tradendis. si dictum fuerit rem generaliter seruire, non expressa seruitute, q̄ seruitus possit imponi? tex. uidetur dicere, q̄ omnis, quod intellige. f. qualibet, & sic non tenetur collectiue, aliàs esset sensus, q̄ oēs seruitutes simul p̄nt imponi, & sic multū grauaret emptor. Sed teneas illud uerbum distributiue, ut una t̄m seruitus de oibus

huc possit imponi, arg. eorum, quę s. dicta sunt. Sed contra prædicta oppo. quia uerba obscura debent interpretari p̄ proferentem, ut l. veterib. s. de pac. Sol. ubi loquitur, qñ uerba aliquid p̄nt operari p̄ proferentem, vt qa de minimis dixerat, iõ de minimis intelligitur, hic uero contra eum nihil possunt operari. Vi. de Dy. in c. in obscuris. de reg. iur. lib. 6. Sed oppo. s. ti. 2. l. si arbor. s. j. ubi talia uerba pro libertate iudicantur. Solu. ubi erant uerba, quę potuerunt interpretari, & pro re uendita, & contra, quia dubiũ erat, an res deberet seruitutem, an sibi deberetur seruitus, & iõ pro libertate iudicatur. Paulus de Cast.

S. Interpositis. Medium prædium alimentorum non impedit seruitutem constitui, si per ipsum non impediatur utilitas. Idem si impediatur dummodo per ipsum s̄nt seruitus acquiratur. Si uero medium, & extremum sit vnus domini, potest vtriq. vel alteri seruitutem acquirere, & p̄ alienationem alterius eorum seruitus acquisita non extinguit, sed interpellatur. h. d. glo. hic facit differentiam inter seruitutes rusticas, & vrbanas, quę differentia non placet. Bar. & bene, dic, vt dixi s. ti. j. l. qui sella. in fi.

L E X IX.

- 1 *Momento fieri eodem, quę successiue fiunt dicuntur, simul autem fieri non dicitur.*
- 2 *Factum ante actum, post actum fieri non dicitur, licet incontinenti actus sequatur.*

Si cum duas. Si duobus eodem momento successiue tamen duarum rerum fit traditio, valet seruitus alteri imposita. h. d. Et t̄no. q̄ eodem momento dicuntur fieri ea, quę fiunt successiue vnum post aliud, dummodo interueniat aliquid extrinsecum, simul autem debent fieri, nisi cum fiunt simul, & semel. ita q̄ neutrum præcedat alterum, vt s. eo. l. si quis duas. s. duas autem, & sic maiorem simultatem denotat dictio, simul, quã eodem momento, facit quod no. in l. si pater. j. de vul. & pup. Item t̄no. quod illud, quod fit añ actum, nõ videtur fieri post actum, licet actus immediate sequatur. Et hoc uerum, quando illud quod fit, ex hoc redditur ualidum, secus si redderetur nullum, quia tunc v̄ fieri post actum propter coniunctionem ipsius actus, ut s. de seruit. l. qui duas in glo. facit ad testes, qui uiderunt aliquid simul fieri, uel eodem momento.

L E X X.

- 1 *Emptor hæreditatis, quasi hæres uidetur. Et in uenditione id agi uideri, ut emptor uenditoris succedat loco.*
- 1 **S. Iei, cuius.** Vendita hæreditate seruitutes confusę per additionem debent restitui. h. d. Bar. No. t̄n si q̄ emptor hæreditatis v̄ quasi hæres. Item, q̄ in uenditione semper agi uidetur ut emptor succedat loco uenditoris. Idem no. s. ti. j. l. vnus ex socijs. Paulus de Castro.

L E X XI.

- 1 *Seruire res mea mihi ut nequit, ita nec alteri rei mea, & quid est dicere, seruitutes uti sunt, ita sint.*
- 1 **Q Vicquid.** Si in uenditione rei actum sit. ut emptor sustineat seruitutes quę debent, debet intelligi de seruitutibus debitis alijs, q̄ uenditori, quia sibi non poterat res sua seruire, & ideo si nulli debeatur seruitus, nihil operantur dicta uerba. h. d. No. q̄ sicut res mea mihi seruire non p̄t, ut s. si usufructus peta. l. uti frui. ita nec alteri rei mea, vt hic, loquitur enim de seruitute reali, q̄ debetur a re rei. Adde tamen, quod dixi s. de seruit. vrba. prædio. l. olimpico. Item not. hic de dominio seruitutis, & adde s. si usufructus peta. l. qui usufructum. in fi. Op. q̄ licet nulli debeatur. tamen dicta uerba operantur, ut possim seruitutem imponere alteri rei mea, ut s. eod. l. si in uenditione. Solu. dic, vt ibi dixi. Secundo opp. quod dicta uerba quibus est seruitus, ut ita sit, utiq. non debeant intelligi de seruitutibus debitis extraneis actiue, sed magis de seruitutibus debitis ab extraneis rei uenditę passiue, vt s. de serui. vr. præd. l. si arborem. s. hæcl. traditionis. So. quicquid gloss. dicat hic. & ibi, dic, q̄ ista uerba quę sunt hic, non possunt intelligi, nisi de seruitutibus debitis extraneis actiue, cum dicat, quibus est seruitus &c. Sed ibi poterant intelligi utroque modo actiue, & passiue, quia dicit seruitutes uti sunt, ita sint, quę uerba sunt magis generalia, quã ista, & ideo interpretatur in odium uenditoris.

L E X XII.

- 1 *Ire per fundum cui occasione alicuius iuris permittitur, & fabros quoque ac magistros lignarios iuris ipsius conseruandi causa mittere permissum uideri. Et an si quis per se ex statuti forma alium offendere possit num idem per alium queat. remissiue.*
- 1 **R Efectionis.** Qui concedit alteri seruitutem, v̄ concedere oẽ illud p̄ quod seruitus conseruat in esse. h. d. Et not̄ in fin. q̄ cui permittit ire p̄ fundum rone alicuius iuris, pmittitur et̄ sibi mittere fabros, & magistros ad conseruationem illius iuris. Et est in ar. q̄ si aliquis ex forma statuti p̄t aliquẽ offendere p̄ se. possit et̄

offendere per alium. De quo uide glo. ord. j. de vi, & vi ar. l. cum fundum. & C. de adul. l. Gracchus. Pau. de Cast.

L E X XIII.

- 1 *Cõuentio in domus uenditione ne possit in ea hmõĩ artẽ exercere: nõ efficax sit.*
- 1 **V Enditor.** Potest quis se, & h̄des suos obligare, ne in certa parte maris piscetur, non tamen erit seruitus realis. Bar. Et est hic arg. q̄ si uendo tibi domum, hoc acto, q̄ non possis ibi artem talẽ exercere, q̄ ista conuentio ualet secundum Bar. hoc puto uerũ, si mea interest: alias secus, vt s. de serui. l. quoties. in prin. Et ita intelligo hanc legem, quod intererat uenditoris istius, ne piscatio exerceretur. non sunt alia.
- 1 *Dammum alter ob alterius utilitatem publicam uel priuatam sustinere non debet. Et an statuto fieri possit, ut ciuitas aut commune si re mea egeat, & a me inuito auferre queat. Et quid quo casu id fortẽ licitum. nu. 2.*

S. Si constat. Res mea sine facto meo non potest mihi auferri iure publico, uel priuato, nisi consuetudo aliter se habeat. h. d. & semper all. Not. t̄p̄ pp̄ utilitatem alterius priuatam, uel publicam, non dẽt alter damnificari. Et iõ licet ciuitas uel commune indigeat re mea: non tamen p̄t eam mihi auferre sine uoluntate mea, & hoc uult dicere ibi, nec publico nomine &c. Secũdo no. q̄ super hoc potest introduci cõsuetudo in t̄rium, & idem in statuto, quia potest ciuitas facere statutum, quod quocumque communitas indigebit de re alterius, cogatur dñs uendere, de quo dic, vt l. annonam. j. ad l. lul. de anno. per Bar. & in l. j. C. de Epif. audi. Et sic p̄t ciuitas condẽdo statutum sibi dare potestatem eam, quam sine statuto nõ habebat. Adde l. prohibere. s. planẽ. j. quod vi, aut clam, ubi est bonus text. Item t̄ not. q̄ quicunq. licitum est a priuato auferre rem suam, debet sibi satisfieri de pretio, ne totaliter remaneat in dãno. facit de rei uen. l. item si uerberatum. s. j. glo. inducit in ar. de aduoca. de quo in l. j. C. de suffrag.

L E X XV.

Iternihil. Seruitus itineris potest sic constitui, ut de die t̄m liceat. Item per eundem locum potest quis diuersis seruitutem concedere, si per alium alter non impediãt. Item potest quis in testamento grauare hæredem suum, vt imponat seruitutem rei hæreditarię, uel ipsius hæredis. h. d. v̄sq. ad l. si precario. Et no. istam l. iter. cum gl. q̄ per ciuitatem non licet ire de nocte, sed extra ciuitatem sic, a contrario sensu, & credo, q̄ in iure alibi non reperies, & ideo sunt statuta ubiq. Paulus.

L E X XVIII.

- 1 *Interdictum de precario in eo quod quis apud se habet, locum non habet. Et quid si precario concessi, ut in meo, quid poneres, an si non tollis a me rogatus, mea auctoritate tollere possim.*
- 2 *Precario possidens ne unquam quidem præscribit. Et quid de eo qui per quantumuis tempus censum pro re censuali non soluit, an præscribat.*

S. I precario. De eo, quod q̄s precario habet in tuo, non est locus interdicto de precario, ne que seruitus uidetur imposita: de eo uero quod precario habet in suo loco seruiente, habet locum interdictum de precario, & si donata fuerit, seruitus uidetur remissa. hoc dicit. t̄ No. in tex. & glo. q̄ de eo, quod quis habet penes se, non habet locum interdictum de precario. Item not. glo. q̄ si precario tibi concessi: vt in fundo uel domo mea aliquid poneres, nisi remoueas, cum te requiro, possum pp̄ria auctoritate remouere: possem etiam agere actione præscriptis uerbis, vt remoueas, si fortẽ nimis magnã expensã facerẽ in amouendo. vt j. de p̄sc. verb. l. permisi. s. m. Bar. Itẽ t̄ no. q̄ q̄ p̄cario possidet, nunq̄ p̄scribit, iõ qa possidet noie alieno. Ex hoc patet, q̄ q̄ possidet rẽ censualẽ, licet mille annis stet, q̄ non soluat cẽsum, nunq̄ p̄scribit libertatẽ: qa quo ad directũ dñum alieno noie possidet, de hoc not. in l. malẽ agit. C. de p̄scr. xxx. annorũ, & ibi p̄ Cy. & Guil. Et hoc uerũ quo ad directum dñum, quod nunq̄ p̄scribitur, licet census non soluat, vt l. cum notissimi. s. 2. e. tit. nisi fuisset interuersa possessio, qa tunc cũ possideret noie suo præscribet xxx. annis, de iure ciuili, ut no. e. ti. j. l. competit, per Cy. Sed si quærẽt de censu, utrum p̄scribat liberationẽ eius xxx. annis non soluendo: Cy. q̄ sic, in d. l. competit. Tu potes t̄rium dicere, quia si nõ p̄scribit directum dñum, quod est principale, ergo nec cẽsum, qui rone ipsius deserẽt, vt in c. eum ex officij. de p̄sc. & ibi quasi expressum per gl. & Inno. Nam si rone partis coequalis retinetur totum, vt infra quemad. seruit. amit. l. si stillicidij. in fi. multo fortius retinẽdo principale retinetur accessorium. Cum autem quis tenetur aliquid annuum præstare ex t̄ctu, uel ultima uoluntate & sic actione personali, non per respectũ ad aliquam rem, an p̄scribat liberationem: dic, vt no. in l. cum notissimi. s. si. alle. per Cy. Pau.

L E X XIX.

- 1 *Cessionem primam ad ultimam pertrahi. Et quid requiratur, ut actus uno tempore factus, alio factus censeatur.*
- 2 *Fictio super impossibili fundamentum non habet. Et quid sit fictio. Et quid ad fictionem requiratur.*
- 3 *Actus uiuentium, an pendere possint. Et quid in ultimis uoluntatibus.*

Source: BIU Cujas

Receptum Lex ista est pulchra. h. d. si ples do-
mini separatim seruitutem consti-
tuant, nouissima constitutione seruitus confirmatur,
nisi mutatio contingat in persona constituētis, vel ac-
quirentis, uel alterius ex socijs. h. d. Bar. & est no. lex & est gl. ad l.
p. fundum. j. tit. i. & est subtilis in materia fictionis. Debeunt. Et
ille qui primus cessit s̄m Bar. Tantum. i. solum. No. primo, q̄ ces-
sio prima trahitur ad ultimam, & non econtra, & hoc clarius p-
batur hic, quàm in l. per fundum. j. tit. j. Secundo no. q̄ qñ actus
factus uno tempore fingitur factus, alio tempore, requiritur, q̄
illo tempore quo fingitur factus, possit fieri, als si impossibile est
fieri, non potest hoc fingi, q̄ fictio non fundatur super impossi-
bili, ut hic est tex. no. cum glo. & no. j. de lib. & posthu. l. Gallus.
§. si eius. nam fictio est in re certa possibili contraria veritati, pro
veritate a iure facta assumptio, ita no. per Bar. in l. si is qui p. em-
ptore. j. de v. l. uca. exemplum, fingatur, q̄ tali tempore vnus ce-
dat, reliqui postea, demum primus cedens moriatur, vel alienet,
certe non pōt vere cedere eo tpe, quo vltimus, ergo nec pōt hoc
fingi, & hoc vult dicere iste tex. facit l. bonorum. j. rem rat. habe.
Ex hoc dicimus, q̄ in fictione requiruntur extrema habilia, & q̄
omnia remaneant in eodem statu, & in illis terminis tēpore quo
actus perficitur, in quibus erant, qñ factus fuit. facit l. potior. in
prin. & l. qui balneum. §. Titia. qui po. in pig. habe. & per Bar. in l.
sciēdum. quibus ex causis ma. plenius in l. si is qui pro emptore.
de v. l. uca. Ex hoc sequitur, q̄ et si contingat mutatio in persona
illius, q̄ non cessit, uel cui non est facta cessio, ut puta Titius ho-
die cedit, Caius antequam cedat, mori, vel vedit partē suam, li-
cet hæres, vel emptor secundo cedat, non reconualescit prima
cessio, sed oportet, q̄ iterato Titius cedat, q̄ non sunt omnia in
eisdem terminis, in quibus erant tpe primæ cessionis. Et ita intelli-
git Bar. istum ver. dicetis vos qñ ptingit mutatio in persona eius
q̄ cessit, est defectus in termino a quo, sed cum in persona eius
qui non cessit, est defectus in termino ad quem. Sed in fictione
requiriturabilitas vtriusq̄. extremi, sed gl. super verbo, omnis,
sentit q̄rium. l. q̄ nō requiratur, vt Titius iterato cedat, pro qua
gl. facit tex. in vers. idemque dicendum. si bene inspicatur, sed
pro Bar. facit ver. ergo, cum dicit oēs ex integro cedere debēt. &
istam partem puto ueriores, licet alius intell̄s videatur rōnabi-
lior. Intellectus uero Bar. magis v̄ de stricta ratione intris. Item
j. no. q̄ actus viuentium possunt pendere quo ad ius reale, secus
quo ad obsonem personalem, quæ pendere non potest. Sed cum
purè concepta est, aut statim obligat, aut nunquam, vt j. de sti-
pulatione. l. qui vsumfructum. & hæc d̄ia colligitur in glo. q̄
incipit. Sed si mortuus. Si aut concipiatur sub conditione, tunc
non est dubium, q̄ potest pendere: vt Inst. de verb. obl. §. ex con-
ditionali. legata vero, & ultimæ uoluntates, aut fiunt sub cōdō-
ne, & pendere possunt, aut purè, & tunc aut ante aditam hæredi-
tatem, & idem, vt j. de ier. leg. l. 3. aut post aditam hæreditatem,
& tunc non possunt pendere, sed aut statim ualent, aut nunq̄ ut
hic, & tene menti hanc l. Et distingue vltimo, ut distinguitur per
gl. & Bar. Sed q̄ præmissa opp. q̄ hæres representat personam de
functi, ut in Auth. de iureiur. a mo. præsti. Sol. illud ex fictione iu-
ris, & istud, quod hic d̄, procedit etiam ex fictione, q̄ fingatur ser-
uitus constituta cum ultima, modo sunt duæ fictiones & c. vt l. j.
C. de do. promif. Bar. Paulus.

Si seruitus vendicetur. Rubrica.

LEX PRIMA.

Actiones. Cum seruitus debetur rei, quæ in ali-
cuius bonis est, illi competit actio ad
vendicandum ipsam, cuius est dominium illius rei.
Si uero debetur ad rem, quæ in nullius sit bonis, illi
competit, qui ipsam acquisiuit. h. d. Paul. de Cast.

LEX II.

- 1 Confessoria atque negatoria cuius gratia prius intro ducta sunt. Et de libell
in his forma ac conceptione. nu. 2.
- 2 Filiofamilias num tutor dari queat. Et quid de curatore, & quatenus. Et ubi
unū in obligatione est, aliud in solutione, an libellus utrunque simul, & alter-
natiuè complectens efficax sit.
- 4 Confessoria atque negatoria cur ita dicantur.
- 5 Propositio ut affirmatiua, uel negatiua dicatur, quid potissimum spectari deat.

DE seruitutibus. Pro seruitutibus vendican-
dis vel repellendis compe-
tit confessoria, & negatoria ad similitudinem eorū, q̄
ad vsumfructum cōpetunt, q̄ sunt in rem. Et datur cō-
fessoria dicenti seruitutem sibi deberi, negatoria uero negati al-
teri deberi: nec competunt nisi domino fundi. hoc dicit. usque

- 1 ad §. rectè. No. glo. j. q̄ confessoria, & negatoria prius fuerūt in-
troduc̄ta in vsumfructu, quàm in seruitutibus prædialibus. Item
- 2 j. no. formam libelli, quia qui intentat confessoriam, potest dice-
re seruitutem sibi competere, & tñ re vera competit fundo, nō
personæ, ut §. ti. 2. l. unus ex socijs. vñ v̄ istum libellum non pro-
cedere: nam, & sn̄a non datur personæ, sed p̄dio, vt §. neg. gesto.
l. qui aliena. in fi. So. verum est, q̄ principaliter competit prædio
mediante quo competit etiam personæ, ut patet in d. l. unus ex
socijs, vnde procedit iste libellus, dico mihi seruitutem deberi, q̄
intell̄r mediante prædio: & sic redigitur ad intellectum iuris s̄m
Bar. per quod dicit ipse respondisse de facto, q̄ licet filiofamilias
non possit dari tutor, quo ad personam, cum sit in alterius pote-
state, sed curator bonis, sic & ad cās. l. cum non solum. §. necessi-
tate. C. de bo. q̄ lib. si tñ iudex dicat, damus tali filiofami. tutorē,
als curatorem valet ista datio, & non intelligitur facta personæ
sed exponit. i. ad utilitatem eius, quod tene menti. Item facit ad il-
lud, q̄ vbicunque unum est in obsonē, & aliud in solone, ut i. tit.
si qua. pauper. fe. dicatur. & in ti. de nox. in quib. æstō damni est in
obsonē, datio uero serui, vel quadrupedis est in solone, q̄ licet il-
lud, quod est in obligatione tñ, peti debeat: si tñ petat vtrunq̄,
alternatiuè, & simul, procedit iste libellus. Et redigitur ad intel-
lectū iuris. l. vt videat̄ petita æstimatio damni tñ: sed liberet̄ ad-
uersarius dando pro noxa: nam libellus semp̄ est sustinendus,
quoties ex verbis eius pōt colligi recta intentio libellātis: vt no.
per Inn. in c. examinata. p. quo l. si quis intentio. j. de iudi. Quæ-
rit gl. quare j. dicatur p̄fessoria, & quare negatoria, dicit Plac. q̄
p̄fessoria proponit̄ verbis affirmatiuis: negatoria verbis negati-
uis proponit̄, ut cum dico tibi non licere altius tollere, & econ-
tra, cōfessoria uerbis affirmatiuis, ut cū d̄r hoc tibi licere. Vnde
gl. dicit, q̄ magis est inspiciendus sensus, q̄ uerba, quia s̄m mentē
semp̄ affirmauit seruitutem sibi deberi, q̄ p̄fessoriam intentat:
& eō qui negatoriam intētat semp̄ negat, ut hic patet in textu.
Vnde considera in istis actionibus, & factum: quo ad ius q̄ con-
fessoriam intentat, affirmat, q̄ dicit ius seruitutis sibi compe-
tere, qui uero negatoriam negat: q̄ dicit alteri non p̄petere. Sed
quo ad factum pōt esse interdū econtra, ut patet in seruitute al-
tius nō tollendi. Et ita credendum est, Pla. intellexisse. Et j. no.
gl. quod propositio dicenda est affirmatiua, uel negatiua inspe-
cto magis sensu, q̄ uerbis, q̄ interdum uerba sunt negatiua, & ta-
men important affirmationem. Idem not per glo. in cle. literas.
de præscript. & ad hoc alleg. Bald. istam glo. Paulus.

- 1 Facultas tacitè per testatorem vsumfructuario concessa in re alia eiusdem testa-
toris quam legata, quid conferat, si facultas iure, aut seruitutis habeatur.
- 2 Interdictum pro itineris seruitute, quod nam competat. Et quid si seruitus cau-
sam continuam habeat.

§. Rectè. Cui relictus est vsumfructus unius rei, habet facul-
tatem eundi per aliam rem testōris, sine qua vti
frui non posset, tamen hæc facultas non est seruitus. hoc primo.
Item si fundo fructuario aliqua seruitus debet, potest fructuarius
ea vti. h. d. Item pro seruitute itineris fundo fructuario debita cō-
petit fructuario iudiciū possessorium. l. interdictū de iti. actuque
priuato, siue ipse fuerit in possessione eundi, siue ille qui sibi le-
gauit. h. d. vsque ad l. loci corpus. Quæro circa primū d̄m, qd re-
fert, an illa facultas sit seruitus, vel non? Rñdeo, q̄ si nō est serui-
tus, non proponis confessoriam tanq̄ pro seruitute itineris, q̄ li-
bellus esset ineptus. Sed proponis eam p̄ vsumfructu, in quo tur-
baris si nō p̄mittat ire, ut §. si vsumfructus pet. l. 3. Itē j. no. in fi. q̄ p̄
seruitute itineris cōpetit interdictū de itinere actuq̄. priua. Sed
si seruitus h̄ret cām p̄tinuam, cōpetet quasi interdictū uti possi-
detis, vt j. e. l. sicuti. §. Aristo. in fi. de serui. l. quoties. & ibi no. Cō-
petit̄ et̄ alia possessoria, ut j. e. l. & si fortè. §. sciendū. & ibi dicā.

LEX III.

- 1 Interesse quandoque pro fructibus capi.
- 1 Loci corpus. In confessoria, & negatoria habetur rō in-
teresse agentis. h. d. No. j. hic, quod interes-
se capitur pro fructibus de quo uide l. uideamus. in princip. j. de
usu. Paulus.
- 1 Actionem quæ pro principali competit in solidum dari, non sic in accessoria
quæ pro parte datur.
- 2 Sententia in indiuisibilibus pro uno lata alijs ut prodest, ita nocet.

§. Si fundus. Istæ actiones competunt cuilibet, & p̄tra
quemlibet d̄m in solidum. Sed cū pueni-
tur ad interesse, h̄r ratio interesse agentis tantum. Item sentētia
lata pro uno ex d̄nis prodest alijs. h. d. no. No. q̄ j. actio quæ con-
petit pro principali dat̄ in solidū. & tamen actio secundaria pro
interesse datur pro parte, facit. l. j. §. certam. de præto. stipu. inter-
dū repetit̄ eō, q̄ actio primitiua competit pro parte, & actio se-
cundaria pro interesse competit in solidū, ut j. comm. l. si ut cer-
to. §. si duobus uehiculum. Sed si bene consideres, non est di-
uersitas.

ueritas. Item no. q̄ in indiuisibilibus sententia lata pro vno p̄
dest alijs, & etiam nocet secundum gl. & ad hoc semper alle. iste
§. Pau. de Cast.

Libellus agentis cui reus uerbo non contradicit, an procedat. Et quid de eo
qui per fundum meum it, si tamen id de iure seruitutis non facere fateatur,
num aduersus eum negatoria intentari queat.

§. Si quis mihi. Confessoria competit contra illum
illum qui seruitutem negat. h. d. Bar. No. † procedere libellum a-
gentis, licet reus illi libello non contradixerit uerbo, dum tamē
saltem factō contradicat. Sed quæro quid in negatoria, aliquis
vadit per fundum meum, & fatetur se non ire iure seruitutis, an
possim contra ipsum intentare negatoriam? gl. dicit, q̄ non j. e.
l. si sum meus proprius. in si. contrarium puto per istum tex. Nā
si confessoria datur contra illum qui non negat seruitutem, im-
pedit tamen vsum eius. Idem in negatoria, ut detur contra illum
qui non negat libertatem, impedit tamen vsum libertatis, quia
istæ actiones pariter ambulāt. ad hoc j. eodem l. sicuti. §. Aristo.
Pau. de Cast.

§. Competit. Non potest quis excipere de iure tertij,
quod non est exclusiuum iuris agen-
tis, ad hoc alleg. de hoc dic, vt no. per Cy. in l. cum seruum. de ser-
uitu. & in l. 2. de exe. rei iud. per Bar. & l. indebiti. §. sed si numerū.
per eundem.

§. Hæc seruitus. Media domus depressa non impe-
dit seruitutem altius non tollendi
deberi a domo non vltiori. Sed media eleuata seruitus inter-
pellatur quoad eleuata steterit. h. d. vsque ad l. & si fortē. §. scien-
dum. Barto. primum dictum est verum, quando domus vltior
cui seruitus imponitur, possit luminib. officere aliās si nullo mō
posset officere propter domum mediam, non posset imponi illa
seruitus, ut §. de ser. urba. præd. l. ædes meæ. cum l. seq. Item no. di-
ligenter in l. & si fortē. quod quando quis non potest uti seruitu-
te propter aliquem casum contingentem sine culpa domini præ-
dij seruiantis, non potest prohibere ipsum dominum, quominus
in prædio seruiante, aliquid faciat, quia non uidetur facere con-
tra seruitutem, qua quis uti non potest. Item no. q̄ cessante isto
impedimento, destruitur quicquid factum est, quod vsum serui-
tutis impediatur.

L E X VI.

Confessoriam possidenti dari. Et idem in actionibus que pro incorporalibus in-
ribus competunt.

Seruituti tuenda quot remedia dentur. & nu. 4.

Interdicta realia omnia esse.

Et si forte.

§. Sciendum. Qui est in possessione seruitutis altius
non tollendi, potest intentare confesso-
riam, vel interdictum, quod vi aut clam, uel nuntiare nouum o-
pus q̄ illum, qui vult ædificare. h. d. No. † q̄ confessoria datur pos-
sidenti, & ad hoc semper alleg. sic §. si vstr. pet. l. pe. in si. Et idē
de omni actione, quæ datur pro iurib. incorporali. ut no. In st. de
actionibus. §. sed istæ. per lac. Butrig. Item † not. tria remedia dari
pro seruitute tuenda, sunt & alia, ut §. eo. l. 2. §. fin. & l. loci. §. si qs
mihi circa si. & l. sicuti. §. Aristo. j. eod. dic pro declaratione isto-
rum, q̄ primum & principaliter remedium est confessoria. Et ista
est actio in rem, & datur possidenti, & non possidenti, ut hic, &
contra quemlibet turbantem vsum seruitutis ædificando. Item
tam pro seruitutibus vrbis, quam pro rusticis, ut §. eod. l. 2. in
prin. & l. si quis diuturno. in si. j. eod. Secundum remedium est
interdictum, quod vi aut clam, & istud est personale, cum † om-
nia interdicta personalia sint, & datur contra impediētē vsum
seruitutis ædificando, & postquam ædificatum fuit, ut destruat,
non autem antequam sit ædificatum, uel si quo modo impedia-
tur, vt hic in tex. & gl. Tertium remedium est nuntiatio noui
operis, de qua hic. Et ista competit contra volētē ædificare, &
hoc etiam no. §. de ser. vrb. præd. l. inter seruitutes. in fin. Quartū
remedium est interdictum de itinere actuque priuato. Et istud
competit seruitutib. rusticis, duntaxat, vie, & itineris vel actus. Et
si quis petat ne impediatur in quasi possessione eūdi: aget ex pri-
mo capite. Si uerō vt liceat reficere, aget ex secundo, in quibus
quæ sint necessaria, dic, ut no. in l. loci. §. si quis mihi §. e. Vltimō
competit interdictum vt possidetis ad tuendum quem in pos-
sessione seruitutis continuat, ut j. eo. l. sicuti. §. Aristo. in si. de ser-
uitutib. l. quoties.

Speciale in seruitute oneris ferendi, quod nam sit. Et in actionibus realibus
qui rei cedit, non cogitur iudicium suscipere.

§. Etiam de. Ab isto §. vsq. ad l. sicuti. §. competit. tra-
ctat de una materia, videlicet de seruitu-
te oneris ferendi, & dicit, q̄ pro tali seruitute datur confessoria,
etiam vt reficiatur paries, qui debet onus sustinere, quæ actio est
in rem, & eiusdem naturæ, quæ est illa, quæ competit pro alijs

seruitutib. & eisdem modis competit, & illa eadem ueniunt quæ
in illis seruitutibus. h. d. vsque ad l. harum. Nota q̄ speciale est in
hac seruitute oneris ferendi: ut cogatur ille, qui debet seruitutē
aliquid facere: secus si in alijs seruitutibus in quibus tenetur iā-
tum pati, vt §. de serui. l. quoties. Item not. ibi: Labeo autem, & c.
q̄ in actionib. realib. non cogitur quis suscipere iudicium, si vult
habere rem pro derelicto. Idem in personalibus in rem scriptis,
vt est actio noxalis, vel de pauperie secundum glo. secus in mere
personalib. de quo dic, vt l. is cum quo de aqua pluui. arcen. Pau-
lus de Cast.

L E X VII.

Aut particulam, pro § poni. Et præstationem rei ac cautionis iudicis officio
feri.

Iudicis officium circa futura versari. Et quid ubi reus pendente iudicio actori
satisfacit, an debeat absolui. Et quæ erit sententia interlocutoria, ne
an diffinitiuæ.

Sententia qua appellationem desertam fuisse pronuntiat diffinitiuæ num sit,
an interlocutoria.

Cautio quando præstatur, an in litem iuret.

H Arum. In hac actione per officium iudicis fit re-
stitutio rei, & præstatur cautio, & contra
non patientem iuratur in litem Bar. Not. † primo text.
coniuncta gl. q̄ dictio, aut ponitur pro &, dicitur enim
q̄ res præstatur, aut cautio. & glo. intelligit, & bene, q̄ vtrunq.
præstatur. Secūdo, q̄ præstatio rei, & cautionis fit officio iudicis
deseruentis confessorie actioni, nam ipsa confessoria principit
proponit, vt iudex declaret seruitutem deberi: vt j. l. proxi. §. sed
si quærat: & in consequentiam imploratur iudicis officium mer-
cenarium, ut hoc factō cogat aduersarium ad præstationem rei.
i. ad præstandum patientiam, & ad refectionem parietis in serui-
tute oneris ferendi. Item & ad præstationem cautionis, vt caueat
se in perpetuum non impediturum per se, vel suos heredes, quo-
minus alter vtatur seruitute. Item in hac seruitute oneris feren-
di præstatur adhuc alia cautio q̄ quocumque paries indige-
bit refectione, reficiet. Et sic officium iudicis vertitur circa fu-
tura in iis, quæ habent causam successiuam, & in quib. eius snia
non pōt pfectē mandari executioni cor. legi. j. e. & ad hoc istæ
duæ ll. sp. all. Tertio no. q̄ qñ reus satisfacit actori pendente iu-
dicio dēt absolui, vt hic in si. & dicit gl. q̄ ista est snia interlocu-
toria, q̄ non fert super principali, q̄ glo. sp. alle. & uide plene per
Bar. in l. Titia. j. de accusa. Et pistam gl. dicunt quidam, q̄ snia p
quam pronuntiat appellationē esse desertam nō est diffinitiuæ,
sed interlocutoria, q̄ nō fertur super principali negotio, sed sup
processu. Et ita audiui, q̄ dominus Bal. interrogatus a quodam
abbate respondit per istā glo. qñ ciuitas Perusii erat in manibus
ecclesiæ, ad q̄ uide q̄ bo. per Innoc. in c. auditis. de proc. & per
gl. iu. cle. fin. de apella. & quod no. C. quomodo & qñ iudex. l. &
si præses qui desertam. † Vltimo no. glo. fin. q̄ qñ cautio non p-
statur, non iuratur in litem, sed tm officio iudicis præcise compeli-
tur ad præstandum captis pignorib. quam gl. reprehendit Bar. di-
cens, q̄ non uidet quare non iuret in litem, cum implorāt offi-
cium iudicis, sicut qñ agit p viam actionis. Sed certē hoc noluit
dicere gl. sed dicere voluit, q̄ cum iurē in litem nō deserēt sup eo,
in quo nō cadit affectio, vt l. numis. j. de in litem iuran. & in psta-
tione cautionis nō cadit interesse affectionis: id non iuratur: sed
officio iudicis præcise compellitur. vnde puto gl. bene dicere.

L E X VIII.

Sicuti. Qñ paries seruiēs reficiēt ne domus dominans cor-
ruat, ad dñm eius pertinet factura. h. d. Bar. Et expo-
ne ibi. Nam si non vult & c. nā vult dicere, q̄ si dñs domus domi-
nantis non vult reficere anteq̄ ruat: pmittat ruere, quia postea
oportebit eum reficere postq̄ ruerit, quod erit sibi grauius.

§. Competit. Vsq. huc locutus iuriscōsultus de ser-
uitute oneris ferendi, hic loquit de ser-
uitute tigni immitendi vsque ad §. Aristo. & dicit, q̄ pro tali ser-
uitute competit confessoria, non tm cogitur aduersarius parietē
reficere: & in hoc differt a seruitute oneris ferendi. h. d. Bart. Rō
diuersitatis est, quia in seruitute oneris ferendi principaliter pro-
mittit sustinere onus, in alia uero pmittit pati immissionē, secun-
dario onus sustinere. Item prima hēt cām successiuam, vt onus
sustineat, quod fieri non potest, nisi reficiat. Sed secunda habet
principaliter cām instantaneam, s. pati immissionem, quæ fieri
potest perfecte non instanti, & hoc uidetur colligi ex gloss.

Quasi possessio in seruitutibus causam continuam habentibus, qualiter ac-
quiratur.

Facultas per fundum tuum eundi si me non prohibeas, quocumque uelim
mihi a iure est concessa.

Sententiam declaratoriam in realibus ferri.

Quasi possessionis commoda quæ sint.

Possessio ubi ius commune contra possidentem facit, ab onere probandi non
releuat.

Dominium in iudicium quando incidenter ueni, satis est si probetur, quomodo
in possessione esse. Et si quis hoc dicit, agat.

Pau. Cast. Nouæ prælec. in ff. Vet.] G 4 §. Sed

§. Sed si quærat. Super alleg. iste §. in seruitute. tigni immittendi facta immisione dicitur, quis esse in quasi possessione, ea verò non facta dicitur aduersarius esse in possessione liberratis. Item in confessoria non constituitur seruitus, sed competere declaratur, nisi lite pendente propter culpam domini domus seruiens fuerit perdita, quia agit, ut de nouo constituatur. h. d. No. primo qualiter acquiritur quasi possessio in seruitutibus habentibus causam continuam, quia hoc est per unicum actum perfectum, simile §. de ser. vr. prædio. l. seruitutes quæ in superficie. in princ. in habentibus causam discontinuam, ut viæ, vel itineris, non per unicum actum, nam non per unam actionem, seu duas, sed per xxx. dicitur quæ acquirere quasi possessionem: ut l. j. de itin. actuq. priuat. quod est verum in istis, quæ frequenter possunt fieri, & possunt competere iure facultatis. Nam per fundum tuum frequenter ire possum ad uoluntatem meam, si me non prohibeas, & competit mihi illa facultas a iure: ut l. diuus. §. de serui. rust. prædia contrario sensu. Et ideo non præsumor ire animo acquirendi quasi possessionem seruitutis, sed ex facultate concessa a iure, nisi frequentarim eodem anno per xxx. dies, ut dicitur: secus si tales actus non solent competere iure facultatis, nec potest quis frequentare ad nutum suum, ut interesse electioni Episcopi. Nam Clerici non possunt interesse electioni Episcopi, sed soli canonici, sed si semel interessent canonicis non dicentibus, licet isti actus interessendi, habeant causam discontinuam, tamen per unicum actum acquirunt quasi possessionem interessendi propter prædictos casus, quia non conceditur eis a iure, & quia non ad nutum suum possunt interesse, nisi contingat casus electionis. ita no. in c. cum ecclesia Sutrina. de c. poss. & proprie. & ibi quod no. per Inn. & Io. Fab. Insti. de acti. §. æque

3 in 3. q. Item no. quod in realibus fertur sententia declaratoria. Simile in l. & ex diuerso. §. de rei uen. de peti. hæc. l. licet. Immissa. idem si non sunt immissa, sed forsitan sunt apparatus. ut l. hæc autem. §. de ser. vrb. prædio. Bar. In uer. planè. pone casum, quod uerus dominus submisit falsum dominum, cum quo fuit lis contestata, pro quo uide l. moræ. C. de rei uend. In gloss. sed si possessio. non commoda

4 quasi possessionis, sunt & alia de quibus uide per gl. & Bart. in l. j. de itin. actuque priua. Et hoc uerum, ubi iste, quod est in quasi possessione, non uult agere. Sed si uellet agere, quod posset, ut l. & si fortè §. j. §. e. tunc oporteret, quod probaret: & ita limita gl. uel plenius. Quærit gl. de tribus primo in quo prodest esse in quasi possessione seruitutis? Respondet, quia talis habet maiores dilationes, & non iurat primo de calumnia: nec cogitur prouocare ad iudicium. Sed hæc uera sunt, quoniam ab aduersario non turbatur in quasi possessione, quia tunc sustinet partes rei. Si uero molestetur de facto tunc si uult agere, sustinebit partes actoris. Unde primo iurabit de calumnia, & minores habebit dilationes, ut §. e. l. & si fortè. §. sciendum. & l. loci. §. si quis mihi. prodest et quo ad alia uide l. 2. & quod ibi no. j. uti. possi. de quo dic, ut l. j. post prin. de itin. actuque priua. per gl. & Bar. Secundo quærit gl. an ista possessio releuet ab onere probandi seruitutem constitutam? Respondet, quod non, quia quoniam ius commune facit possidentem, possessio non releuat ab onere probandi, ut C. de prob. l. uis eius. Sed hic facit possidentem, quia omnis res presumitur libera, nisi primum probetur. Item eam semel fuisse liberam: ut C. de seru. l. altius. nec ob. j. de pba. l. circa. quia ibi loquitur in seruitute hominis qui potest nasci seruus, & sic nunquam fuit liber. Sed res non potest nasci serua, & hæc uera, cum agitur petitorio, secus si possessorio, ut no. per Cy. de ser. ui. & aqua. l. 2. in 4. q. Tertio quærit, an releuaret ab onere rei, cui dicitur seruitutem deberi? Respondet, quod sic, quod tene menti. Ex quo no. quod quoniam dominum uenit incidenter in iudicium, sufficit probare, quod quis sit in possessione. licet ille qui hoc dicit, agat, quod probatur j. fam. etc. l. j. Et no. per Cy. quæ sit longa consuetudo. l. 2. per Bar. in l. pen. de iniur. test. Et uide quod no. Inn. de uer. sig. c. abbate fanè. & in c. bonæ. de postula. quod dicit duo, unum est, quod fundus est intentio agentis negatoria de iure cõi, sed uide ibi eodem modo, & c. Secundum est, quod agens negatoria non dicit aduersarium possessorem esse, quod no.

§. Aristo. Dominus partis domus inferioris non potest in superiorem iure seruitutis fumum immittere, nec dominus superioris debet in inferiorem mittere aquam, nisi aliud actum sit, & pro his competunt istæ actiones, & iudicia possessoria. Item non ualeat pactum, quod alicui liceat facere, quod de iure cõi facere poterat, secus si non poterat. h. d. usq. ad fil. Bar. Et alle. quod non licet immittere falcem in messem alienam glo. opponit de l. pen. de iniur. & soluit, quod sol. non uel bona, immo quod tex. parificat. n. aquam, & fumum, id dicit Bar. quod si dominus domus inferioris uelit facere modicum ignem, uel fumum necessarium ad familiam potest facere, nisi alio iniuriandi faciat, ut d. l. pen. Idem si dominus domus superioris modicam aquam uellet solariu ponere, potest nisi alio faciat iniuriandi. Si autem dominus domus inferioris uellet facere, caseariam, uel alium fumum non familiæ necessarium, non posset, nec est dominus superior magnam aquam ponere, ut hic Bar. & hoc uide tur probare per tex. in l. grauem fumum.

Si eo loco. Natura possessoria est, ut per eam destruat, quod quod scilicet est debita seruitutem, & sciendum impediatur. Et ad id quod dicitur, quod per ædificationem extinguit usufructus. declara, ut dixi §. de usufr. l. si in area. Pau. de Cast.

L E X X.

- 1 Præscriptio seruitutis quæ requiratur.
- 2 Confessoriam aduersus quemcunque dari.

Si quis diuturno. Pro seruitute præscripta competit possessoria, in qua non habet quis necesse probare titulum, sed tamen se fuisse usum longo tempore non uel clam, uel precario. item confessoria non solum datur dominum prædij seruiens, sed quocumque prohibentem usum seruitutis. h. d. not. Et adde quod alia requiruntur ad præscriptionem seruitutis, ut l. j. §. i. de itin. actuq. pri. Item, quod bona fide, potest esse quod non sit usus uel clam, uel precario, & tamen non habeat bonam fidem, & non præscribet, ut j. tit. r. l. si. Item requiritur, quod sciente, & patiente aduersario, ut C. de serui. & aqua. l. 2. quod omnia limitationem recipiunt, unde dic, ut ibi no. per Doct. & in l. i. in fi. de aqua plu. arcen. per Bar. & in d. l. j. de itin. actuq. priua. Ex quo patet, quod illud quod dicitur hic, quod non requiritur titulus uerum est de titulo specialiter titulus tamen generalis pro suo requiritur postquam requiritur bonafides, ut probatur in d. l. fi. j. tit. r. & ita tenet Roffre. in libell. super hac actione. Ultimo no. confessoriam dari contra quemcunque, de quo uide per Cy. in rub. C. de usufr.

L E X XI.

An vnus. Vnus ex sociis potest alium ædificantem impedire iure communi, non iure seruitutis. hoc declarata, ut in l. re communi. §. de ser. vrba. prædio. Paulus.

L E X XII.

Egius illi. In negatoria cogitur quis cauere, quod in futuro seruitute non utentur. h. d. Bart. similis cautio præstat in confessoria §. ca. l. j. Bar.

L E X XIII.

- 1 Confessoriam dari pro re quæ agentis nunquam fuit.

Fistulas. Non potest quis habere canalem in suo, per quem aqua noceat alieno. h. d. Et allegat iste tex. per gl. §. e. l. 2. quod negatoria datur pro re, quod nunquam fuit sua. Item no. per Barto. quod non licet habere a quariolum in domo propria, si per eum aqua immissa inundaret in vicini parietem. Et pone casum in aquariolo: uel aygueris istius ciuitatis. Paul.

L E X XIII.

Si cum. Qui tigna immittit ultra quam sit actum in constitutione seruitutis, per negatoriam tollere cogitur. Item non licet tibi tenere parietem, qui scilicet meum inclinatur. h. d. Et no. gl. ultimam huius l. quæ dicit, quod negatoria non datur nisi contra illum, qui præten dit se habere seruitutem, quod non placet imò datur etiam contra illum, qui impedit uti libertate, ut §. l. proximi. & j. eo. si quando. in prin. & §. fi. Et dixi §. eo. l. loci. §. si quis mihi, aliàs non uideo qualiter succurreretur.

L E X XV.

Altius. Si administrator minoris facit contra debitam seruitutem, tenetur tutela, & etiam competit confessoria h. d. Bar. Not. tex. ibi, quia quod alium & c. & uide gl. in c. r. extra de nat. ex liber. vent. Paulus. de Castro.

L E X XVI.

Si a te. Ex titulo, & quasi possessione seruitutis competit actio, & exceptio. h. d. Bar. Paulus.

L E X XVII.

Si quando. Si ædificium vicini mei scilicet meum inclinatur per negatoriam tollere cogitur. Item in loco qui debet seruitutem nihil faciendi, non possunt siluæ, uel ex crescentes poni. Item non licet iuxta parietem alterius imponere aliquid, per quod paries deterior fiat. h. d. tota lex. Bar. Paulus.

L E X XVIII.

Is cuius. Ista lex est no. & habet materiam subtilem, & nunc non est tempus examinandi & h. d. qui agit confessoria pro seruitute, & interesse, reo contumace mittitur in possessionem omnium bonorum, a quo non recedit, nisi fuerit intergrè satisfactum. h. d. Bart. materiam huius l. uide plenè in l. si primus. de nou. oper. nunc. secundum quam l. ista debet intelligi, & Roffre. in libe. de confesso. super hac leg. Paulus.

L E X

L E X XIX.

Si de communi. Sententia lata contra vnum ex socijs non præiudicat cæteris, si culpa eius acciderit. secus si dolo. h. d. Secundum verum intellectum Bar. Et est ratio diuersitatis, quia in primo casu non haberent recursum contra socium: qui non tenebatur pro parte socij aliam diligentiam adhibere, quæ in sua, ut j. fam. ercif. l. non tñ, unde succurritur sibi, ut sententia non noceat, nec versetur in damno. Secundo vero casu habet actionem de dolo contra socium, ut hic, in fi. secundum glo. & Bar. Paul. de Cast.

L E X XX.

Testatrix. Qui rem legat velle videtur, ut hæredi remaneat potestas eundi per illam, sicut testator ire solebat. h. d. Et no. quod non est ipso iure constituta seruitus, cum illud sit legatum tacitum, sed est constituenda, ut l. seruum filij. §. fi. & quod ibi no. j. de leg. j. Paulus.

§. Plures. Prædium vniuersitatis potest seruire prædijs singulorum, & ius seruitutis transit cum prædio dominante quocumque titulo concedatur, nisi specialiter sit exceptum. h. d. Bar. Et no. quod potest expresse agi, ut ius seruitutis, quod est reale, & annexum rei non transeat cum re, hoc etiam probat §. de serui. rusti. prædi. l. pecori. in fi. Sed ibi hoc agebatur a concedente seruitutem, & in actu concessionis, hic autem post cessionem factam, & ab eo cui facta erat.

L E X XXI.

Si aqua. Potest constitui seruitus, ut aqua inueniatur, & in inuenta ducatur. h. d. Paul. de Castro.

Quemadmo. seruitus amittatur. Rubr.

L E X P R I M A.

§. Seruitutes. Quatuor casus ponuntur vsque ad l. 4. quæ incipit, seruitus, & sunt breues, & non indigent sumario. Paulus de Castro.

L E X V.

1 Seruitutes plures ex fundorum dominatium pluralitate resilire. Et quatenus, id verum sit.

2 Immisio inter res separatas non cadit. Et separatorum non esse illationem.

Seruitus. Hæc l. continuatur cum seq. vsque ad l. si sic. & h. d. quod si seruitus est vna, indiuisibilis est, & vel totum amittitur, si nullus vtatur, vel in totum retinetur, si aliquis quicumque sit nomine fundi vtatur. Si vero de vna fiant plures, potest vna amitti, & alia retineri. h. d. vsque ad l. si sic. Et quia. l. seq. est difficilis in tex. p. intellectu ipsius, dic, quod quando fundus cui debetur seruitus, vel a quo debetur ex plurimum dñorū cōis pro indiuiso, quousque remanet indiuisus, vna tñ seruitus est, & per vnum ex socijs, vel quicumque alium vtenem nomine fundi retinetur quo ad omnes, ut in hac l. Si verò diuidatur. tñ loquitur l. seq. quæ distinguit. aut diuiditur fundus, qui erat plurimum dñorum, & tunc tot fiunt seruitutes, quot sunt partes, & vna potest retineri per vsum, alia amitti per non vsum, & hoc vsque ad §. sed si is. nec nocet ista diuisio fundo seruieti, imo prodest, quia antequam esset diuisus per vnū solum, poterat retineri quo ad omnes. Sed post diuisionem non retinetur, nisi quo ad interesse. Si vero diuidatur fundus seruiens, qui erat plurimum dñorum, tunc distinguitur, aut seruitus fuit constituta per partem fundi, & tunc loquitur §. sed si is. vsque ad §. certum. aut fuit constituta, ut per quamlibet partem fundi ire liceret, & tunc loquitur §. cæterum. vsque ad finem. Primo igitur casu cum seruitus fuit constituta per certum locum, & fundus seruiens diuidit, tunc qualitercunque diuidatur, siue per longitudinem viæ, siue per latitudinē vna remanet seruitus: quia pluralitas fundorum seruientium non multiplicat seruitutes, ut l. vna est via §. de serui. rusti. prædi. non ergo efficiuntur plures seruitutes, licet de uno fundo efficiantur plures fundi, & hoc non dicitur ita clarè in tex. sed in glo. colligitur. Veruntamen in modo amittendi seruitutem, distinguitur: quia aut fundus seruiens diuiditur per longitudinē, puta quia tota illa pars fundi per quam ibatur, cedit vni, altera cedit alteri, & tunc dicitur, quod perinde est ac si a principio duo fundi diuisi fuissent, vult dicere, quod quantum ad illam partem per quam non ibatur, non est necesse, quod labatur tps constitutum ad amittendam seruitutem, quia pars cessit libera a prin. quia postquam per certam partem constituta erat seruitus, altera pars libera deserebatur, ut §. de ser. rusti. prædi. l. certo generi. §. si totus. quantū verò ad alteram partem per quam constituta erat, si negligat tēpore constituto, perditur seruitus. Aut fundus fuit diuisus per latitudinem viæ, aut quia quilibet dñorum habet partem illius loci, per quam constituta erat seruitus, & tunc cum vna sit seruitus, licet plures fundi sint facti, non potest nisi vel tota amitti, vel retineri, vñ si per partē vnus tñ eatur, retinetur quo ad oēs, sicut si a prin. plures fundi fuissent, ut d. l. vna est via. sic ergo per non vsum non potest vnus fundus liberari, & alter non. Sed per pactum expressum

lic. Itē nec redemptionē vnus fundi liberaret alter, dūmodo in altero sit tñ spatium, quod posset esse via: aliās vterque liberaretur, vnus per redemptionē: alter pp necessitatē: vel impossibilitatē viæ. & h. d. §. sed si is. usque ad §. cæterum. Secundo vero casu, quod actum est, ut per quamlibet partem fundi possint ire: & mutare locum eundi, & tunc si diuidatur fundus seruiens: tot fiunt seruitutes, quot partes, & vna per non vsum potest amitti, & altera retineri, quod est mirabile. Nam per hoc limitatur, quod §. dixi in l. vna est via: nam tunc est verum, quod ex pluralitate fundorum seruientium non resultat pluralitas seruitutum, quando omnes illi fundi ordinati sunt ad unum modum eundi. Secus si ad diuersos modos secundum voluntatem illius, cui debetur seruitus, ut hic probatur expresse: nec potest conueniri de hoc ille, cui seruitus debetur, quia licet sentiat damnum in uno, sentit tñ commodum in alio, ut patet ex tex. & h. d. §. cæterum. usque ad fi. No. in l. non satis. usque ad §. sed si is. quod ex pluralitate fundorum diuersitium plures resultant seruitutes. simile supra de serui. urb. prædi. l. si ades in prin. Secundo, quod hoc est verum, siue a principio fuerint plures fundi, ut ibi, siue fuerit vnus, & efficiantur plures. Simile §. de ser. rusti. prædi. l. via constitui. §. quacumque. Tertio 1 no. quod inter res separatas non cadit immisio, quod est dicere in effectu, ut separatorum separata sit ratio, & de uno ad aliud non inferri. facit supra de calum. l. fi. & quod no. in l. de bonis. in prin. ad Carbon. Quarto no. quod ille qui ex commoditate sentit commodum, non debet de incommoditate conueniri.

L E X VII.

1 Tempus legitimum ad præscribendam seruitutem quod nam sit. Et an ad amittendam seruitutem scientia amittentis requiratur.

Si sic. Si seruitus habes causam discontinuam habeat interuallum mēsum, uel annorum: duplicato legitimo tempore perditur. Sed si dierum uel horarum: tunc legitimo tñ. h. d. Quod tñ autem sit legitimum tempus non habetur in hoc tit. sed C. e. l. sicut. ubi dicitur, quod olim erat biennium, hodie 10. uel 20. anni. Et no. glo. quæ dicit, quod ad amittendam non requiritur scientia, quia eam ignoras etiam sibi competere non utendo perdit. probatur j. eod. l. si partem. §. fin. Et aduerte, quia ista l. loquitur de præscr. seruitutum rusticarum. Sed l. hæc autem §. de serui. urb. prædi. loquitur de urbanis. Paulus.

L E X VIII.

Si stillicidij. Qui permittit ædificare in loco seruiente, ius seruitutis amittit. h. d. secundum Barto. gl. opponit de l. si domus. de ser. urb. prædi. ubi permittendo ædificare non perditur seruitus stillicidij. Glo. non soluit hic, nec ibi. Tu dic, quod hic debebatur seruitus stillicidij supra aream, unde si ibi ædificatur, non potest stillicidium supra aream cadere, quia quodam modo ut area desinere: ideo sibi imputet, qui permisit, sed in contrario debebatur stillicidium supra domum, unde licet ibi ædificetur, adhuc domus est, & supra domum cadere dicitur.

L E X IX.

Si in partem. Per usum partis loci seruientis, uel ad partem loci dominantis, tota seruitus retinetur. h. d. cum l. seq. Paulus.

L E X X.

1 Priuilegium minoris maiori in indiuisibilibus prodesse.

Si communem. In indiuisis retinet quis per se quod per se non posset. h. d. Item qui utitur seruitute aliter omnino quam sibi debeat, ipsam amittit. Itē qui facit quod est plus, utique tantum facit. h. d. Item resolutio iure concedentis resoluitur ius seruitutis ab eo processit. h. quarto & ultimo usque ad fi. Et tñ no. principium l. quod in indiuisibilibus priuilegium minoris prodest maiori, secus in diuisibilibus, ut l. 3. sed utrū. supra de mino. Paulus de Castro.

L E X XII.

1 Seruitutem per malæ fidei possessorem retineri posse.

Quod si fundum. Seruitus retinetur per quemcunque utentem, & etiam per aquam naturaliter currentem. h. d. Bar. No. tñ per malæ fidei possessorem retineri seruitutem: est argumentum secundum Bar. quod si aliqua ciuitas uel castrum habens iurisdictionem fuerit occupata per tyrannum, quod iurisdictione per ipsum tyrannum retineatur, non autem per ipsum tyrannum acquiri, nec aliquod ius in ciuitate alteri constitui, per ea quæ habentur. C. de serui. & aqua. l. j. in ultima glo. Paulus.

L E X XIII.

Si quis. Medius locus non seruiens seruitutem interpellat, & non extinguit, & ideo ante finitum tempus prescriptionis potest restaurari. Bar.

L E X XIII.

Si locus. Si propter impetum fluminis quis impediatur uti seruitute: non statim perdit eam: sed decurso legitimo tempore, & ideo si cessat impedimentum, antequam tempus labatur: seruitus ipso iure redit ad pristinum statum. Si uerò

uerò

verò post beneficio restitutionis renouatur. Item si via publica, per casum destruat, vicinus proximus ipsam præstare cogitur. h. d. Bar. Et no. vltimo casum l. si cum seruitus. quæ hanc seq.

L E X XV.

Si cum seruitus. Redemptio vnus ex fundis ser- uientibus, non extinguitur seruitus debita per alios. Barto. ad hoc s. de serui. rusti. prædio. l. tria præ- dia. & s. eo. l. Nam satis. s. certè.

1 *Ius accrescendi in contractibus, an locum habeat.*

A **Quam.** Si aqua ducatur ad plura prædia diuer- siorum, licet per eundem riuum, plures tñ sunt seruitutes, & vna pòt perdi per non vsum, altera vero retineri per vsum. Et illud, quod vnus perdit, al- teri non accrescit, sed prodest dño prædij seruiantis, Si vero du- catur ad vnum fundum plurium dominorum, vna tantum ser- uitus est, & per vnum solum potest retineri, quo ad omnes. h. d. total. Et no. f. si. eius, q̄ in contractibus non habet locum ius ac- cresc. & ad hoc alleg. ius verò non decrescendi sic, vt l. proprium s. cõia præd. Item no. glo. q̄ præscriptio soli præscribenti sufficit.

L E X XVII.

Labeo. Qui perdit principale, perdit accessorium. h. d. f. m. vnã lect. notabiliore. Et tunc debet esse in tex. non. Item no. q̄ per accessorium non retinetur principale, facit l. ex pupillati. j. de vulg. & pup. & de iure codicil. l. quod manus. Et adde l. si, de his qui a non do. manu. vbi habes notabilè casum

L E X XVIII.

Si quis alia. Per vsum alterius aquæ, quæ mihi debeat, seruitutè aquæ ducendæ non retineo. h. pri- mo. Itè tẽpus quod neglexit author, a quo causam habui, mihi, imputatur. h. secundo. Et in vrbaniis p̄diis nõ præscribit libertas, nisi factũ p̄scribentis interueniat. h. d. total. Et vide, quod no. in c. olim. de cõsibus. & pone casum. in prin. l. si commune. s. eo. tit.

L E X XIX.

2 *Seruitus num ipso iure per contractum constituatur. Et quid in legato. nu. 2.*

S **I partem.** Actio personalis pro seruitute nõ tollitur tpe, quo amittitur seruitus constituta. Itè sola prouisione inter viuos non constituitur seruitus. Sed in legato sic, aditione secuta, nec pòt repudiari, si ad alium transitum fecerit. h. d. total. Bart. Et f. est no. primo in eo, quod hic d̄ q̄ per contractum non constituitur ipso iure, sed requirit traditio, q̄ fit duob. modis primo inducèdo què in fundum ser- uientem, vt s. tit. j. l. si a te. Secundo no. f. q̄ per legatum ipso iure cõstituitur seruitus adita hæreditate, vñ sicut in rebus corpora- libus transit dñi ipso iure in legatarium expressum, secus si ta- citũ, vt s. tit. j. l. testatrix. in prin. sequitur, q̄ legatarius potest sta- tim intentare cõfessoriam post aditam hæreditatem, licet nunq̄ fuerit vsus seruitute, & adde, q̄ dixi s. de vsufr. l. j. Vltimo no. q̄ in præiudicium alterius non potest legatarius repudiare legatum, & adde l. si fundus. s. Titius. de leg. j. & de bo. liber. l. liberto octo- ginta. Paulus de Castro.

L E X XX.

Vsu. Seruitus retinetur per quemcunque utẽtem ea, siue sit bonæ fidei, siue sit malæ fidei, siue ius habeat in prædio dominante, siue non. Item siue vtatur nomine suo, siue nomine domini cui debetur. h. d. usque ad l. si. Paulus.

L E X XXV.

Seruitute. Ad præscribendam seruitutem requiritur, q̄ quis utatur iure seruitutis. Item iure suo, aliàs, non præscribit. h. d. notabiliter, requiritur etiam bonæ fidei f. m. & idem in præscribenda libertate prædij vrbani secundum eam, q̄ no. una cum tex. quia sæpius allega. & adde quod no. in l. j. s. j. de itinere actuque priua. Pau. de Cast.

LIBER NONVS.

Si quadrupes pauper. fe. dicatur. Rubrica.

Iste liber intitulatur de damnis datis, & cõtinet quatuor titulos. Primus est iste, qui tractat de damno dato ab animalibus brutis. Secundus. s. ad l. Aquiliam, tractat de damno dato ab animalib. rationabilibus, ut hominibus liberis, & per directum seu imme- diatè. Tertio. s. de ijs qui deie. uel effu. de damnis datis ab homi- nibus occasionaliter, non per directum, sed mediante re inani- mata. Quartus. s. de noxalibus, de damnis datis a seruis, & no. ip- sam materiam, quia utilis est, & bona. Pau. de Cast.

L E X PRIMA.

1 *Actio ex edicto si quadrupes, vt competat, quot requirantur.*
2 *Canis de genere ferocium animalium, num sit.*

I quadrupes. Si quadrupes aliena sua feritate det contra natu- ram sui generis alteri damnum directè, vel indi- rectè, nulla culpa alterius interueniẽte, compe- tit ex hoc ciuili actio de pauperie, contra dñm quadrupedis ad æstimationem damni, a qua li- beratur, dando animal pro noxa. Si vero interuenerit alicuius culpa, hæc actio non datur, sed actio l. Aquilia, vel in factũ con- tra culpam committentem. Item si feritas non sit contra natu- ram sui generis, sed scdm naturã, hæc actio non datur. h. d. vsque ad s. cum arietes. No. f. plura necessaria, vt hæc actio competat, primo, q̄ damnum sit datum ab animali bruto. alias haberet lo- cum titulus seq. vel tit. de noxa. Secundo, q̄ illud animal sit, qua- drupes. Nam si esset bipes, vt gallina, non daretur hæc actio di- recta, sed utilis ex mente legis, vt j. e. l. penul. Tertio, q̄ dederit damnum ex feritate, vt calce, morsu, vel cornu, secus si non ex feritate, vt si equus tuus, vel bos tuus comedit herbas meas, vel porcus tuus farinam meam. Nam tunc non daretur directa: sed utilis sic. scdm Roff. arg. j. tit. j. l. qui occidit. s. si quis alienũ. & de præsc. ver. l. qui seruandarum. s. vlti. Quarto, q̄ illa feritas sit q̄ naturam sui generis, vt quia sit de gñe m̄suetorum animalium, sicut sũt equi, asini, & alia, quæ deputata sunt ad vsum hominis, tunc. n. licet vnũ ex p̄dictis animalibus mutauerit naturam man- suetam in ferocem datur hæc actio, fortius aut si non mutauit, licet casualiter semel percusserit. & hoc sentit gl. super verbo, fe- rocium, & uerbo, feritate. Si aut sit de gñe aialium ferociũ, sicut illa, quæ non sunt deputata ad vsum hois, ut ursi, leones, tunc ex dño dato p̄ ipsos non dat hæc actio directã q̄ illũ, qui talia aialia tenebat: sed distinguitur: aut dederunt dñũ postq̄ fugerũt a dño, & tunc nulla dat actio, ut in s. in bestiis. Aut añquã fugerũt, & tunc cõueniẽt dñs ex ædilitio edicto, ut j. de ædil. edi. l. hi. n. cũ s. seq. Teneatur et hac actione utili, vt Insti. e. s. fi. & an altera tol- lat alterã, dic. ut ibi no. f. De cane aut dubitat, an sit de gñe fero- ciũ aialium, & vñ, q̄ sic, ut d. s. fi. & l. hi. n. s. primo. in p̄riũ vñ tex. hic s. sed & si canis. Nam ex damno dato per ipsum, cum interuenit aliena culpa, non dat hæc actio, secus ergo si nõ interuenit, vt j. e. l. hæc actio. s. j. ergo nõ debet reputari de gñe ferociũ, quia tñc non daretur, ut in s. in bestiis. non. n. oēs canes mordaces sunt. Nec ob. q̄ non sunt deputati ad vsum hois: quia saltè sine hoie non solẽt viuere, & per hoc pòt dici: q̄ non sunt de gñe ferociũ, sed domesticorũ. Et hoc prodest scire ad statuta dicẽtia, q̄ si ani- mal alterius domesticum dederit alteri damnum, teneat dñs al- teri in tñ, q̄ si canis dederit dñũ teneatur, Quinto requiritur, q̄ non interuenerit alicuius culpa, tunc. n. distingueret, quia aut culpa fuit in committendo, & dño cam, & tunc solum agerẽt q̄ culpam committentẽ actione l. Aquilia. uel in factum, ut hic in s. sed & si instigatu. & s. gñaliter. non aut q̄ dñm. Et ita tenet Roff. in hoc tit. Aut in omittendo, & tunc daretur hæc actio q̄ dñm, & subsidiũ, si non esset soluendo dareẽ actio de dolo q̄ illũ, q̄ culpã cõmisit, ut s. de dolo. le. j. eleganter. s. si quadrupes. Sexto requiritur, q̄ dederit dñum per se. alias. n. si sint instigata per dñum passum, nulla competit actio, vt in s. cum arietes. aut per animal alterius, & tunc dareẽ hæc actio q̄ dñm animalis instigan- tis, ut s. sed si aliqua quadrupes. Si aut per hoiem, tñc dic. vt s. di- xi, ut in s. sed si instigatu. Vltimo requirit, q̄ uiuat tpe quo agit, aliàs nulla daretur, ut s. Et cũ in quadrupedib. Vltimo no. glo. sellam primam istius l. quæ dicit, & uerũ sit, & declara eã ut no. in l. j. circa prin. s. de dolo. & est de glo. Doctorum Perusinorum.

1 *Defensio sui cuique quo iure permessa. Et qui dat causam, vt ab alio occida- tur, seipsum occidere videtur.*

§. Cum arietes. Si animal vnus aggrediẽs alterũ fue- rit occisum nulla cõpetit actio, secus cõtra. h. d. Et all. q̄ f. defensio est permessa de iure naturali. con- cord. l. itaque j. tit. j. Item alleg. q̄ seipsum videtur interficere, q̄ dat causam ut ab altero interficiatur. Ita no. extra de furt. c. si q̄s propter necessitatem. Paulus.

1 *Mendacium authorem adeo punit, vt soluẽdi aliud pro alio facultatem per- dat, sed & probandi onere grauat.*

§. Et cum etiam. Hæc actio est in r̄ scripta, & cõ- petit q̄ illũ, qui reperitur dñs, tpe litis contestata, licet nõ fuerit tpe damni dati, Item propter men- dacium perdit dñs facultatẽ dandi animal pro noxa. Item si ani- mal, quod est in solutione pereat, & pro ipso competat actio, li- berat dñs cedẽdo actionem, sicut liberaretur ipsum soluendo, si peremptum nõ esset. Itè actiones in r̄ scripta competunt hære- dibus, & q̄ hæredes non p̄ h̄reditariis portionib, sed p̄ portio- nibus dñij. h. d. vsque ad fil. No. f. in s. interdum, q̄ pp mendacium, quis punitur in hoc, vt perdat facultatem soluẽdi aliud, pro alio. Itè interdũ punit in onere probõnis, vt j. de probatio. l. cũ de in- debito. & adde l. si dubitetur. de fideiuss. & hoc qñ mendaciũ est alteri dñnosum, alias q̄s r. õ punitur, vt no. in l. fundum. in fi. j. de euic. & adde, q̄ h̄ xxij. q. per totũ. & Insti. de act. s. sed ista. Item no. tex. in ver. noxæ dedere. & c. qui facit ad multa. Paul. de Cast.

L E X

1 *Canis animal ferox ne sit, an domesticum: & an pecudis appellatione continentur.*

Hæc actio. Hæc actio datur omnibus quorū interest. Item pro damno dato a cane ligato non datur, sed a cane soluto sic. h. d. Et quæ sit ratio. dic, ut in gl. quæ videtur ponere duas rationes, vna est, quia licitum est canem in taberna tenere, sed non ligatum, non. Pro declaratione huius dic, q̄ tres sunt Casus. Nam interdum dominus quadrupedis adhibet diligentiam, ne dānum detur: vt quia ligat canem, vel tenet quadrupedem inclusum: & tunc non habet locum hæc actio, nec aliqua alia, vt hic. Interdum non adhibet diligentiam, sed culpam, & tunc similiter hæc actio non habet locum, sed actio legis Aquiliæ, vt s̄. eod. l. j. §. & ḡnaler. Interdum nec adhibet diligentiam: nec culpam, & tunc cessat Aquilia, & datur hæc actio, vt l. j. in princ. Secunda ratio glo. est, quia quando canis est ligatus redditur ferocior, & ideo non habet locum actio, sed utilis sic, vt pro ferocibus animalib. quæ ratio videtur procedere, quia tunc esset ferocitas, nō ex natura sui generis, sed ex accidenti, & sic daretur directa, ut l. j. §. itaque. s̄. eod. Nota tñ gloss. quia † per hoc sentit, quod canis non sit animal ferox, sed domesticum, quando ligatus non est, non tamen continetur appellatione pecudum, ut infra ti. prox. l. 2. circa fin.

L E X III.

Ex hac le. Pro vulnere, vel morte liberi hominis datur hæc actio, non tñ estimatur deformitas, uel p̄sona, sed cætera damna. h. d. Et no. tex. in fi. dum dicit, amissurus, quia si esset unus scriptor, qui solebat viuere de scriptura, & quadrupes debilitaret sibi manum, vt de cætero scribere non possit. damnum æstimaretur, ut continuè præstaret sibi alimēta, si nollet animal dare pro noxa simile. j. ti. prox. l. qua actione. in prin. tene menti. Paul.

L E X V.

Agaso cum. Licet animal meum dedit causam animal tuo, vt me offenderet, datur mihi hæc actio. h. d. Et hoc ideo, quia non præstitit causam q̄ naturam. Simile. s̄. e. l. j. §. & generaliter. ibi dum dicit, ac si equum percussisset. Secus si contra naturam. vt s̄. eod. l. j. §. cum arietes. Paul.

Ad legem Aquiliam. Rubrica.

L E X P R I M A.

Ex Aquilia. Not. in hac l. q̄ ille qui plenius & melius loquitur, dē derogare alijs, qui non ita plene locuti sunt. Et sic Arist. v̄ derogasse alijs philosophis, non tamen ex hac derogatione agitur iniuriarum, quia non sit animo iniuriandi, sed docendi: vt j. eo. l. sed & fi. circa fi. Item no. q̄ de his, qui non ita loquuntur, non expedit mētionem facere, postquam habemus plenius loquētem. Item not. legem denominari ab eo, qui dedit causam ipsius condendæ, sicut ab authore, ut patet in fi.

L E X II.

- 1 *Legis Aquilia vt caput primum competat, quot necessaria sint.*
- 2 *Lex quando plura continet capita, sufficit illud allegare quod ad rem facit. Et quid in statuto vel instrumentis.*
- 3 *Mistum sub simplicibus contineri.*

Legis. Qui seruum, vel pecudem alienā non iure occidit, primo capite l. Aquiliæ tenetur ad æstōnem, quanti plurimi fuit illo anno, & si negauerit, tenet in duplum. Pecudum autem appellatione continentur domesticæ bestia, quæ gregatim pascuntur, canis autem quia non gregatim pascitur, non cōtinetur, nec est appellatione feræ bestia, nisi exerceat opus iuramentorum. h. d. tota l. No. † q̄ tria requiruntur ut habeat locum primum caput. primo, q̄ damnum sit datum in seruo, uel pecude. Secundo, q̄ fuerit occisum. Tertio per iniuriam. Et si prima duo deficiunt, non habet locum primum caput, sed tertium, vt Inst. eo. §. 3. capite. Si uero deficit tertiū, nec primum, nec tertium habet locum, vt j. le. prox. cum l. seq. Item no. in dictione, & j. q̄ quando una lex continet plura capitula sufficit recitare illud, quod facit ad propositum alijs omisis, hoc uerum, nisi aliter intelligi non possit, vt s̄. de leg. l. in ciuile. quod facit ad q. cum petitur edi statutum, uel instm, an debeat totū edi, vel particula, quæ facit ad propositum, de quo dic, vt no. per Bar. de noui ope. nunc. in rubr. Et t̄gitur in l. fi. C. de preci. Impe. offe. Vltimo † no. in fin. q̄ mixta continentur sub simplicibus, de quo per Bar. in l. 2. de verb. obl. & de lib. & post. l. si ita scriptum. Item no. ibidem, q̄ quando in uno animali sunt duæ naturæ, inspicitur benignior. Pau. de Ca.

L E X III.

- 1 *Defensionē sui de iure naturali esse. Et factum legitime p̄nam non mereri.*

- 2 *Occidere quempiam quibus casibus liceat.*
- 3 *Magistro discipulum uerberare num liceat. Et quando gratia disciplina magistrum discipulum uerberasse presumatur.*
- 4 *Constans Titium occidisse, an non apparentibus ullis uulneribus teneatur.*

Si seruus. Hæc actio locum habet, cum damnum datum per iniuriam. i. iure nō permittente. Secus si permittente propter defensionem rerum, vel personæ. Item per iniuriam dicitur fieri, quoties culpa interuenit, licet non interuenierit dolus: tunc enim non solum Aquilia, sed iniuriam agi posset. Si uero nec dolus, nec culpa interuenit non potest agi Aquilia. Item locum habet hæc actio pro damnis p̄teritis, & futuris & etiam si per casum datum sit damnum, si tamen culpa præcessit casum. h. d. vsq. ad l. qua actione. §. si quis in colluctatione. Not. † primo in l. itaque, q̄ defensio est de iure naturali. Secundo nota, q̄ illud quod legitime fit, p̄nam non meretur. C. de adul. l. Gracchus. Tertio † no. tres casus in quib. licitum est aliquem occidere. Primus est, cum quis timet damnum rerum suarum irrecuperabiliter, vt in fure nocturno, qui potest ideo occidi, quia si fugeret, non posset res recuperari, cū vt plurimum non agnoscantur de nocte fures: & ista est ratio, secundum glo. ita debet intelligi l. furem. j. de fca. uide quæ ibi notauit, ut exponatur sine periculo. frerum. Secus ergo si cessat hæc ratio, ut quia poterat cognosci, uel poterat rem quis sibi auferre, ut no. per Doct. C. de fca. l. si vt allegas. Secundus casus est, quando quis timet vulnerari, ut patet in eo qui telo se defedit, ut in fi. illius l. cum principio l. sed & fi. Nam etiam si non timeat mortem, licitum est occidere, dum tamen cum moderamine inculpatae tutelæ. Ita debet intelligi hic, ut differat a ver. Et si metu quis mortis. præterea si licitum est occidere propter metum rerum, ut dictum est, fortius propter metum personæ, & ita tenet Bar. in l. furem. de fca. licet istum tex. non ponderauit, ubi v̄ casus. Tertius est, cum quis timet mortem, vt in ver. & si metu, quæ omnia uera sunt, dum tamen sibi aliter consulere non possit, ut l. sed & si. uer. si autem. Item † no. in s. fin. illius l. q̄ licitum est magistro uerberare discipulum, quia præsumitur facere gratia doctrinæ, quod est uerū, dum tñ non excedat modū, ut hic. in tex. in fi. legis. Item est uerum, dum tñ uerberet in actu docendi, ut colr in d. §. fi. dum dicit, si magister in disciplina, id est dum docet. Præsumitur. n. gratia disciplinæ, sicut illa quæ fiunt in ioco, præsumunt fieri iocose, ut not. in l. 3. j. de iniuri. & C. de fca. l. j. Si autem extra actum disciplinæ, tunc est liceret, si p̄cederet delictum, uel causa, ut C. de emend. propinq. per totū, alias secus. Item etiam præsumitur, q̄ gratia disciplinæ uel correctionis uerberet ex qualitate percussione, puta si receperit ipsum per capillos, uel cum baculo solito, secus si cum insolito, hæc omnia dicit consulendo Bar. in consilio suo 4. in uol. consiliorum. Et hæc distinctio probatur in capitulo cum ex uoluntate, de sententia excom. Et quæ sint personæ quæ possint corrigere, ibi habetur. Vltimo no. in l. qua actione. §. occisum. tex. q̄ quem est gl. in l. j. C. de confes. quæ dicit, q̄ si confiteor occidisse Titium, qui reperit mortuus, nulla tamen uulnera apparent, non teneor, quia confessio non conuenit rei confessatæ, quod videtur falsum, quia non solum potest quis occidi cum cultello, sed etiam strangulando, uel cum calce, ut in tex.

- 1 *Pugnas & colluctationes virtutis exercendæ causa licitas esse. Et quid in torneamentis, & hastiludijs. Et quid iure canonum. Et quid de iure longobardum.*

L. Qua actione partem.

§. Si quis in colluctatione. Casus pro damno dato in colluctatione, uel pugna, q̄ publice exercetur gratia laudis acquirendæ, uel virtutis exercendæ, non datur hæc actio, dummodo fiat in loco pugne, & dum pugna durat: secus si extra locum pugne, uel dum quis a pugna recedit. Vel sic. Nō punitur ille, qui in publica pugna pugnantem percutit, secus si non pugnantem, uel extra locum pugne percutiat. h. d. secundum Bar. Item talia nō licent seruis, sed filijsfam. sic. h. d. vsq. ad §. sed & si quis. Ex hoc † patet: q̄ tales pugne, & colluctationes licitæ sunt de iure ciuili. Idem in torneamentis, uel hastiludijs: quia talia fiunt ob publicam lætitiā, & gratia laudis & virtutis exercendæ, de iure uero canonico nō licet, si mors potest interuenire, ut extra de torneam. p̄ totum. Nam iura canonica, quæ fundata sunt in l. diuina. de tali laude, uel uirtute non curant. Si uero talia fiunt pp̄ quæstum, uel gratia probationis, ut sunt duella, etiam de iure ciuili non licent, & ita debet intelligi. gl. fi. & multo minus de iure canonico de clerico pug. in l. duello, per totum, & de purg. vulg. sed de iure longo bardorum licita sunt in aliquib. casibus duella: ut no. r. o. coll. de pace tenenda, & eius uiola. c. j. si quis hominem. Et etiam in regnis habentibus speciales consuetudines, per quas duella licita sunt in cæteris casib. Paulus de Cast.

- 1 *Vulneratus a pluribus si ex unius ictu pereat, qui de se mortalis non esset, an perinde is teneatur, ac si mortalem inflixisset ictum.*

2 Actio legis Aquilæ directæ ut competat, quid requiratur. Et non referre culpa respectu facti, quo tempore intercedat. n. 3.

4 Statuto cauente, q̄ qui mortis causam dat minus puniatur, quàm qui occidit, quid de eo qui venenum miscuit, & alius bibit, qui inde mortuus sit.

§. Sed si quis. Vulnus intelligitur mortale secundum qualitatem primi vulneris. hoc primo. Itē qui dat dānum, tenetur hac actione directā, sed qui dat causam damni, tenetur vtili, vel in factum, quæ loco eius succedit. hoc secundo. Item siue culpa sit in facto, siue post factū, sufficit ad hanc actionem. Item imperitia culpæ anumeratur, & etiam infirmitas, si quis plus attentauerit, q̄ infirmitas patiat. h. d. cum l. seq. vlt. que ad l. Item si obstetrix. §. si. No. t̄ ex primo dicto, q̄ si plures vulnerant vnum, & ex ictu vnus perit, licet ille ictus de se non esset mortalis, si t̄n pp̄ ictus præcedentes, mortalis factus est, perinde tenetur ac si mortalis esset de se: Ita intelligitur l. Item Mela. §. si plures. j. c. & ita notat Bar. per istum textum. j. de sic. l. si. Secundo no. t̄ q̄ ad hoc, vt cōpetat hæc actio directā, requiritur, q̄ damnum detur de corpore in corpus: vt cum quis propriis manib. hominem occidit. Si vero detur, de nō corpore in corpus, vt cū quis porrigit venenum seruo meo: quod ipse seruus sumpsit, vel gladium dat cum quo se interfecit, non. n. cum corpore suo, sed dat cām per quam corpus serui mei læditur, tūc competit vtilis, vel in factum. Idem si de corpore in nō corpus, vt cum quis excutit manus meas in quibus habebam pecunias. Nam corpore suo dat mihi damnum, non t̄n in corpore. Nam corpus pecuniæ non læditur ex hoc. Et his duobus casibus competit vtilis, vel in factum loco eius, & ambæ sunt ciuiles ex mente l. Aquil. Si vero detur de non corpore in nō corpus, vt cū quis suavit seruo meo, vt fugeret. Nam in corpore suo nō dat damnum, sed verbo. nec corpus serui læditur, sed ego, tunc datur in factum subsidaria, & ista est prætoria, ita intellige Insti. eo. §. si. Item t̄ no. in l. idem iuris. tex. cum gl. q̄ non refert, an culpa interuenerit ante factum, vel in facto, vel post factum, vt hæc actio competat. Item q̄ non debet quis attentare illud, quod nequit fieri. uel nō potest, aliàs est in culpa. Vltimo per l. Item si obstetrix. in prin. per quam dicit t̄ Bart. consulendo potestati ciuitatis Lucanæ, q̄ si statutum dicit, præstans opem homicidio, in minus puniatur, q̄ ille, qui occidit, & aliquis posuerit venenum in ferculo alterius, quod ille sumpsit, & mortuus est, ille non tenetur tanquam homicida, sed tanquam præstans opem, vt mitius puniatur vigore statuti. Ad hoc j. de furt. l. si pignore. §. qui feramēta. & C. de sic. l. nihil interest. facit etiam litem Mela. §. si alius. j. eod. Sed aduerte, quia iste non dicitur proprie opem præstare sed causam morti dare, ut in istis tex. patet, unde nō videtur Bar. bene inducere. Fateor enim q̄ opem præstans mitius debet puniri, ut patet in c. sicut dignum. §. 3. de homic. Sed de dante causam mortis sine qua mortuus non fuisset, licet proprie non det mortem, non reperio, q̄ mitius puniatur. Paul. de Castro.

§. Sed & si per lusum. Pro seruo occiso in ludo culpa iaculatoris interueniente non sua, competit hæc actio, secus si culpā serui interuenierit, quia tunc culpa cum culpa compensatur, & nisi interuenierit etiam dolus iaculatoris, qui præpōderat culpæ, nec compensatur cum ea. h. d. & no. summarium. & adde quod no. in l. si mora. solu. matr. Paulus.

Item Mela. Pro seruo meo occiso facto plurium ille tenetur, qui reperitur in culpa, nisi et ipse seruus in culpa fuerit, quia tūc culpa compensatur. Item aliud est occidere. aliud causam mortis præbere. h. d. vsq; ad §. sed si plures.

§. Sed si seruum. Si plures seruum percusserint, & mortuus sit, ille solus tenetur de occiso cuius ictu periit. si pōt hoc constare, alij vero tenentur de vulnere: si nō appareat, oēs de occiso tenent. Itē in hac actione inquātum pēnalis est, quod vnus soluit, alterum nō liberat. h. d. pro cuius intellectu vide omnino quod no. per Barto. in l. si. j. de sic. & in c. significasti. de homi. sine quibus non potest bene intelligi iste §. Paulus.

§. Item & cum eo. Qui canem, quem non tenet irritat, non dicitur præstare dānum. sed causam damni. Et ideo in factum tenetur, sed si ipsum tenebat. tenetur directā. h. d. Paulus de Castro.

§. Legis. Hæc actio datur dño, licet habeat dñium reuocabile, quoq; t̄n reuocetur. Bonæfidei vero possessori, vel alteri, cuius interest, vel habet ius in re, non datur hæc actio directā, sed vtilis, etiam contra illum a quo causam hēt. h. d. tota l. cum l. seq. in prin. & l. liber homo. Et no. versiculum, sed & si seruus. cum glo. sua, quæ dicit, q̄ tunc agit bonæfidei possessor, q̄n habet titulum: & adde, no. per Bar. in l. sicuti. §. sed si quærat. circa si. si serui. vend. pro declaratione huius versiculi. Item no. in l. liber homo. argu. q̄ non pōt quis per promissionem suam se obligare ad aliquam pēnam corporalem, cum non sit dominus sui ipsius vt in l. si quis reum, de cust. re. & quod ibi dixi.

1 Hereditatem dominam esse, & eidem actiones quæri. Et fictionem retrotrahi & eam esse posse, ubi extrema habilia non sint.

L. Liber homo.

§. Si seruus. Si seruus hæreditarius occidatur hæreditate nō dū adita, cōpetit hæc actio hēditati, & per ipsam hēdi postea adeunti, nec tenet ipsam cedere legatario, licet seruus esset legatarius. Sed si post aditā hēditatē occidat seruus legatus, cōpetit hæc actio legatario, si legatum acceptat, aliàs hēdi. Si vero seruus nō occidat, sed vulneret et hēditate iacente, licet actio q̄rat hēditati, dēt t̄n cedi legatario. h. d. vsq; ad l. huic. Nota t̄ q̄ hēditas est dña, & sibi quæruntur actiones. Itē no. subtiles tex. in materia fictionis retrotractionis. Nam hic v̄, q̄ talis fictio locū habeat, etiam vbi extrema non sunt habilia, nec sunt oīa in eodē statu. In q̄riū facit l. si. §. cōia p̄diorū. Sol. dic. vt plene per Bar. in l. si is qui pro emptore. de vsuc. Paul. de Cast.

§. Si seruus. Ex vulnere, quod apparebat mortale, non pōt agi de occiso, nisi mors ex ipso contigerit. Item mors retrotrahit ad t̄ps vulneris, licet uulneratus statū mutauerit, nisi ex hoc cōtingat impossibilitas iuris. h. d. cū l. seq. & iste tex. et multum facit contra doctrinā Doc. quod in fictione debeāt esse omnia in eodem statu. Nam licet vulneratus manumitratur. t̄n mors postea secuta retrotrahitur. Paulus.

Si dominus seruum. Licet seruus sit per dominum occisus, hæc t̄n actio bonæfidei possessori, & creditori pro ipsorum interesse cōpetet. Item si vnus ex coniunctis repudiat: hæc actio pro re legata remanet in solidum penes coniunctum. Item cum hæc actio concurret cum alia persecutoria, debet, quis esse cōtentus alterutra. Item habētī partem in re, cōpetit hæc actio pro illa parte, etiam contra socium. h. d. usque ad l. ait lex. Paulus.

1 Occidens seruum quem alij dare sub pœna promiserat, an ad pœnam teneatur.

A It lex. Hæc actio datur ad æstimationem damni, quāti plurimi fuit seruus occisus illo anno, hoc primo, & computatur annus a die uulneris, non a die mortis, cū mors trahatur ad diem uulneris. hoc secundo. Et non solum uenit damnum æstimationis corporis, sed omne aliud damnum extrinsecum, et quod uitare potuit illo anno dñs serui occisi. & etiam lucrum quod acquirere potuit ex persona ipsius serui. h. d. cum l. seq. & princ. l. inde. Neratius. Oppo. §. l. proinde. t̄ q̄ licet occideris seruum quem promiseram dare sub pœna, nō t̄n tenearis ad pœnā. Nam aut occidisti anteq̄ essem in mora, & tunc non incido in pœnam, quia non possum, modo committere moram, & sine mora non committitur pœna, ut l. lecta. §. sed cum forte. j. si cer. peta. Aut post morā. & tūc incidi in pœnam culpa mea: & ex illa sum damnificatus, non ex facto tuo, ergo non teneris. Sol. dicit gl. j. q̄ loquitur: quādo occidisti post morā, sed illo anno non fui in mora, & tradendo seruum poteram euitare pœnam, licet ergo tempore mortis non possem pœnam euitare, quam iam incurreram, tamen quia illo anno euitare potui, uenit illud damnum, sicut utilitas, quam potui illo anno percipere, licet tempore mortis nō possem, ut l. ait lex. in prin. quam solutionem no. Tu clarius dic, q̄ licet per moram incurrissem pœnam, tamen poteram purgare moram, quia non erat dies in obligatione. ut l. qui Romæ. §. Flavius. de uerb. obl. unde occidendo obtulisti mihi facultatem purgādi morā, & sic teneor ad pœnā, licet seruus mortuus sit. j. t̄ps, quo poteram moram purgare. ut l. scimus. in fi. C. de fidei. Sol. uero gl. loquit, q̄n mora non poterat purgari tempore occisionis, ut quia erat dies, & pœna. ut l. magnam. C. de contrahen. & commit. stipu. Sed quærit gl. sequens, an liberer a pœna cedendo stipulatori q̄ te occisorem actionem l. Aquil. & nō clare soluit, dic, q̄ aut occidisti antequam in pœnam incurrerem, & tunc quæstio non est necessaria: quia non possum amodo incurrere, ut §. dictum est. Et ideo non teneor actionem cedere, sed penes me remanebit, ut §. eo. l. huic scripturæ. in prin. Aut postquam pœnā incurri, & tunc, aut non poteram moram purgare, ut quia erat dies, & pœna, & non liberor a pœna cedendo actionem, quia etiam tradendo seruum, si uiueret, non liberarer, ut d. l. magnam. Aut poteram purgare moram, & tunc quæstio est dubia. Nam ū, q̄ liberer cedendo actionem, sicut tradendo seruum si uiueret, ut §. tit. j. l. j. §. si post litem. Sed certe ibi conueniebat ex facto alterius. l. quadrupedis meæ, unde sicut liberor a damno præstando quadrupedem, ita cedendo actionem, quam habeo pro ipso. ut l. quod debetur. j. de pecul. sed hic conuenior ex facto meo. f. ex promissione, & ex mora mea, unde non liberor cedendo actionem, ut C. si cer. pet. l. nō aduersus, & de actio. & obl. l. eum qui. cum auth. ibi posita. & uide, quod no. per Dy. & Bar. j. sol. mat. l. si maritus. Paulus.

§. Si seruus. Si seruus cū libertate institutus occisus sit, nec substituto suo uulgari, nec legitimo hæredi.

redi testatoris cōpetit hęc actio ad æstimationē serui, vel hřditatis. h. d. tales. n. obtinent hřditatē iure suo, postq̄ seruus institutus non adiuuāt fm̄ gl. vnde nō est ei necessaria hęc actio p̄ hřditate. Sed quō pōt hoc esse, cū seruus sit statim necessarius hęres post mortem dñi? Rēspōdet gl. q̄ fuit occisus in vita dñi, hoc nō placet, quia tunc competeret hęc actio dño ad æstimationem, quā trāmitteret ad substitutum serui, vel legitimum hęredem, cuius contrarium hic dicitur. Vel dic secūdum gl. q̄ fuit institutus sub conditione, hęc est diuiniatio: vnde potes dicere, q̄ hic nō erat necessarius hęres postq̄ habebat substitutum vulgarem: quia vř ipsi per hoc dedisse licentiam abstinendi, & fecisse eum de necessario, voluntarium, vt l. si filius hęres, de lib. & posth. secūdum communem intellectum, quod ergo ibi dicitur in filio, habet locū in seruo, quod tene menti, quia est in peregrina materia: nam quæreres, & forte alibi melius non reperitur.

Idem Iulianus. Conditio potestatiua deficiēs per casum prouenientem ex culpa alterius, facit deficere legatum: vel institutionem. Sed q̄ illum cuius defectu, vel culpa deficiat, hř recursus. Item spei, quæ nondum certa est, sed ex arbitrio alterius dependet, non fit æstimatio in hac actione. h. d. Et ad primum dictum semper alleg. iste s. quod examina plene per Cy. in l. j. de inst. & sub. sub. condi. fac. & per Bart. in l. in testamento. de condi. & demon. Paul. de Castro.

§. Idem Iulianus. Licet tempore mortis seruus esset inutilis, si tamē illo anno fuit utilis, habetur consideratio illius tēporis cōtra occisorem, dummodo toto illo anno fuerit in rerum natura. Nam illius tēporis, quō in rerum natura non fuit, consideratio non habetur. Itē in hac actione consideratur illud, quod quis per iudicium serui sui poterat consequi. h. d. vsque ad §. hanc actionem. Paul.

- 1 Actio legis Aquilę quandoque persecutoria, quandoque mere pœnalis est.
- 2 Actione in factum, vel vili Aquil. intētata dup. ñ sicut in directa venire.

§. Hanc actionem. Hęc actio datur hęredi, sed nō in hęredem, nisi quatenus est locupletior: & cum ea concurrat accusatio legis Cornel. de fidei. Et in confitentem datur in simplum: aduersus negantem

- 1 datur in duplum h. d. vsq; ad §. si quis hoīem. Circa t̄ primum dictum no. q̄ hęc actio interdum est mere persecutoria, vt cū ago ad illud, quod mihi deest, & tibi adest, vt si occidisti bouē meū, & carnes comedisti: & tunc datur hęredi, & q̄ hřdem. Et si plures tenentur, vno soluente alter liberatur: vt l. j. C. de cond. fur. interdum est mere pœnalis, vt cū peto illud quod mihi nō abest, nec tibi adest, vt duplum in quo crescit per inficiationem: vel illud quanti plurimi fuit. j. annum: & tunc non datur q̄ hřdem, ante litem contest. post sic, & ita intellige hic, vt in l. j. C. ex delict. defunc. Item vno soluente alij non liberantur: & ita intellige litem Mela. §. sed si plures. s. e. interdum ex parte mea est persecutoria, ex parte tua pœnalis, vt si occidisti mihi equum meū, cuius æstimationē peto, nam tunc peto, qđ abest, & tibi non adest, & in hac eligitur media via. Nam in quantum pœnalis est, non datur q̄ hęredem tuum ante litem contestatam, vt hic. Sed in quantum persecutoria est, si plures tenentur, vno soluente, alij liberantur, vt l. j. §. si plures s. de eo per quem fact. est. & no. in d. l. item Mela. §. si plures. Circa vltimum dictum no. glo. quæ dicit, q̄ ille qui negauit. potest penitere ante litem contestatā, vt eui- ret pēnā dupli: post nō. Tu dic, q̄ etiam post, dummodo poeniteat, & p̄fiteat anteq̄ actor sit grauatus in onere probandi. Nam illud solum facit negatē teneri ad duplum, vt l. cum qui. in prin. de iureiuran. Item t̄ no. in ea. gl. in fi. q̄ in actione in factum, vel vtili Aquilia venit duplum, sicut in directa, de hoc vide Roffre. super actione in factum descendente ex l. Aquil. Paul. de Cast.

- 1 Confessio in iudicio facta de cuius contrario constat, an confitenti noceat. Et cui tum probatio contrarij confessioni incumbat, agenti ne, an confitenti.
- 2 Confessio extraiudicialis probationem inducit, quæ tamen in contrarium vicissim probationem recipiat.

Si quis hominem. Ille est no. §. confessio non nocet cōfidenti, cum de q̄rio constat per euidentiā facti. h. d. cum l. seq. & prin. seq. Et intelligit̄ etiam si facta sit confessio in iudicio, & post litem contestatam, & a sciente. Si verò non prohibetur q̄rium per facti euidentiā, sed alio modo: tunc distinguitur, aut facta fuit ante litem cōtestatam: aut post. Item aut a sciente, aut ab errante, quod dic: vt no. per Cynum. C. de cōfess. l. j. in 1. r. q. vbi declarat hunc §. & per Bar. in l. non fatetur. de confess. Si verò confessio emanauit extra iudicium: tunc semper pōt contrarium probari. Sed aliquādo requiritur scriptura, aliquando non, vt j. de prob. l. cum de indebito. in fi. & no. C. de non nu. pec. l. generaliter. Quod est verum, nisi fuerit confessus in scriptis, & scripturam suam postea negauerit, & conuictus fuerit. Nam tunc non potest q̄rium probare: ut eo. tit. auth. licet q̄ qui propriam, & ita intellige glo. magnam hic circa medium: quæ non usquequaque bene loquitur. Vltimo t̄ quæro, cui incumbat onus probandi, an confitenti seruum

se occidisse, q̄ uiuat: uel agenti q̄ mortuus sit. Ille tex. facit pro, & q̄. Tu dic: q̄ hoc ipso q̄ confessus est se occidisse præsumitur ita esse, nisi q̄rium probetur, ita intellige princ. §. quia confessio probat q̄ confitentem. ut l. Publia. in fi. j. de pos. Si aut probauerit q̄rium, tunc aut per euidentiā facti: ut quia exhibetur seruus uiuus, & non nocet sibi confessio, nec potest q̄rium probari. Aut probauit per testes, q̄ uiuebat, sed erat abiens, & tūc potest q̄rium probari per agentem. s. q̄ aliquo modo occisus sit, & hoc probabit per testes idoneiores, uel numero plures, & ita intellige si. §. fin. in gl. magna. in princ. Item quæro si confessus fuisse seruum meum occidisse: & appareat ipsum mortuum, sed non abs quo, utrum ex cōfessione teneat? uidetur q̄ sic, per istū §. si quis hominem. in fi. ubi dicitur sufficere, q̄ a quocūque occisus sit, & ita sentiunt hic gl. In cōtrariū facit l. proinde. in prin. ubi si apparet seruum mortuum sua morte non teneris. Sol. puto sic dicendum, quia aut fuisti confessus extra iudicium: & tūc quodocūque appareat non fuisse mortuum per te, nō nocet tibi confessio. Nam t̄ cōfessio extraiudicialis facit un̄ probationem: ut l. Publia. in fi. de pos. Sed hęc probatio recipit probationem in q̄rium. Aut fuisti confessus in iudicio, & tūc aut igno- ranter, & dic, ut l. non fatetur. de confess. Aut scienter, & tunc aut apparet de q̄rio, pura confessus fuisti occidisse gladio, qui apparet mortuus sua morte: & non nocet tibi confessio, ita intelligo. l. proinde. in prin. Nam hoc est notorium facti permanentis, cum ex aspectione oculorum appareat. Aut non probatur ita notorie, ut quia apparet ipsum occisum gladio, licet per aliū, nam quod alius fecerit, hoc transiit nec pōt probari p̄ prospectationē oculorū, & sic nō est notorium facti permanentis. Et isto casu dico, q̄ ex cōfessione teneris nec releuat te probatio in contrarium, quia confessio facta in iudicio scienter obligat confitentem. ut l. j. C. de cōfessis. Et ideo non admittitur probatio in contrarium, & ita intelligo §. istum in fi. cum gl. suis. Paulus.

§. Si procurator. Ex confessione facta per procuratorem ipse procurator uel administrator conuenitur. h. d. Sed an conueniatur dñs hoc non apparet. Tu dic, q̄ aut dedi mandatum ad sic confitendum, & conuenitur dñs, ut hic. in gl. in fi. quam no. pro eo. quod quotidie fit in instrumentis, quia constituit quis procuratorem ad confitendū debitum, nam ex cōfessione ipsorum præiudicabit dño. Aut nō dedit hoc mandatum, & tunc aut nullum aliud mandatum habeat, quia erat simplex confessor, & eius confessio dño non nocet, ut l. si defensor. in prin. j. de interro. actio. nisi dñs ratum habebat. Aut habebat generale mandatum ad agendum, & defendendum, & tunc aut confitetur per modum uoluntarię iurisdictionis, puta, non interrogatus nec coactus per iudicem, uel extra iudicium, & tunc conuenitur procurator, & non dñs, & ita debet intelligi hic. Aut per modum iurisdictionis contentiosę, ut quia coactus fuit per iudicem respondere libello uel positionibus actoris, & tunc conuenitur dñs ex hac cōfessione, nō procurator: ut l. non solum in princ. de procu. & plene per Cyn. de confess. l. j. in 1. r. q. & per Bart. in l. certum. §. sed an & ipsos. j. de confessis. licet Pet. ad istum. §. uideatur alium intellectum dare, iste tamen uerior. Pau. de Castro.

L E X XXVII.

- 1 Res corrumpi quot modis dicatur.
- 2 Verbum simplex compositi significationem importare. Et post specierum enumerationem consuetam clausulam adijci.

L. Si seruus seruum.

§. Inquit lex. Ille est bonus §. cum seq. usque huc expositum uerbum iusserit, quod est in tertio capite l. Aquil. hic exponit uerbum ruperit: & hoc facit usque ad §. si calicem. Et primo exponit significationem compositi. Secundo significationē simplicis. Tertio mistim tractat de utriusque. Secunda ibi rupisse, tertia ibi in §. si quis uestimēta. & h. d. Rumpi dicitur omne illud, quod corrumpitur. Et t̄ corrūpi potest res trib. modis. s. cum ipsum corpus rei non mutatur, sed aliquid amittitur, ex quo deterior redditur. Item cū ipsum corpus rei mutatur, non tamen perditur. Item, & cum perditur ex toto. Primo tamen casu, non competit hęc actio directa, sed utilis, uel in factum. Secūdo uero, & tertio competit directa. Item adusta corrupti appellatione continentur, quæ præmittuntur in uerbis l. Aquilię tāquam species, & subiicitur uerbum ruperit. tanquam genus. h. d. usque ad §. rupisse. Et t̄ no. q̄ uerbum simplex importat significationem compositi. Item no. si. q̄ post enumerationem specierum solet adijci generalis clausula. Et ad hoc alleg. In qua generali non continentur species enumeratę, sed ad alia referit: ut l. doli clausula. j. de uerb. obl. & l. stipulationē. §. cōes.

- 1 Percussio & vulnus quid sint. Et quid in statu o cauente de percussione, & vulnerante singulis eorum constituta pena.

§. Rupisse. Hic exponitur uerbum rūpi, prout capit in significatione simplicis. & dicit, q̄ rumpi dicitur illud, qđ uulnerat, uel scindit, aut percutitur. Itē uulnerari dicitur scinditur.

scinditur. percuti vero etiam cū non scindit, sed tumor infertur. Item pro talibus tunc competit hæc actio, cum damnum pecuniarum resultat, secus, si sola contumelia, quia tunc iniuriarum actio tantum locū habet. h. d. Et nota tria verba. scilicet percussio, & vulnerare. primum est generalis comprehendens alia duo. Secundum est minus generale comprehendens tertium tantum. Sed ipsum tertium est speciale. Item nota. ex hoc differentiam

inter percussorem, & vulnere. Nam ꝑ percussio est tactus cutis, vel corporis cum tumore, vulnus vero est scissio cutis, unde licet omne vulnus sit percussio, non tamen e contra. Ex hoc determinatur questio, si statutum dicit, ꝑ qui facit vulnus, puniatur in centum, qui verò simpliciter percutit in quinquaginta, & probatum sit, ꝑ percussit: non tamen, ꝑ cutem sciderit, vel sanguis exiuerit, non debet puniri tanquam de vulnere, quod est verum, nisi ex aliquibus aliis contrarium appareat: puta si testes dicunt, ꝑ percussit cum gladio in personam. Nam gladius est aptus ad sciendum, vt l. pignore. infra de furtis. & ad l. lul. de vi. pub. l. pen. §. telorum. vnde hoc ipso videtur probatum vulnus, & ita consuluit Bar. in consilio quod incipit, statuto communis Perusij, & adde quod no. per ipsum in l. libellorum. de accu. & quod habet in c. cum illorum. de sententia excommunicationis. in tex. & gl.

1 Impensam faciens in re aliena tanquam suam, num ipsam repetat.

§. Cæterum. Hic mistim tractat de ruptis, & corruptis, in §§. præcedentibus ponuntur plura exempla ad §. si calicem, ꝑ per te vide. Et ꝑ no. §. si oliuā, ꝑ ille, qui facit impensam in re aliena, tanquam in sua non potest repetere. ad hoc al. de hoc dic in l. si in area. de condi. indeb. & C. de rei vend. l. 2. & l. domum.

§. Si calicem. Hic incipit exponere verbum fregit & durat vsque ad l. quemadmodum. §. hac actione. h. d. Qui fregit rem meam per imperitiam, seu culpam, seu dolo, tenetur mihi l. Aquilia. h. d. vsque ad §. si quis seruū: & primo loquitur quādo fregit rem meam sibi locatā. Secundo quando rem sibi commodatam. Tertio quando nec locatam, nec commodatam. Secunda ibi, si cum. Tertia ibi, si quis edificij. No. ex §. si cum maritus, ꝑ si maritus tradit vxori iocalia ad se ornandum, in dubio non videtur donare, sed commodare. & ideo mortuo marito pertinet ad heredem mariti, & non ad vxorem: secus esset, si videretur donasse. & adde quod nota. per Bart. in l. pen. sol. mat. Item nota. in eo. §. ꝑ constante matrimonio potest esse litigium inter virum, & vxorem, facit l. nō tantum. & quod ibi no. infra de re iud. Paulus.

§. Si quis seruū. Si ex imperitia serui mihi locati ad custodiam muli perierit mulus meus, tenetur mihi qui seruū locauit, non ergo sibi: licet seruus debilitatus sit, sed si prout facto extranei, tūc vtrique nostrū tenet ille, tam mihi pro multo, q̄ locatori pro seruo. h. d. Paulus.

§. Item si victori. Qui causam ꝑstat, vt res mea rum actione vtili, nisi prouidere non potuerit damnum. h. d. cum l. seq. in prin. l. seq. Paulus.

L E X XXIX.

- 1 Iudicis autoritate cogere possum te, vt tollas, quod in tuo positum non iure habes. Et quid sit propria autoritate tollo.
- 2 Possidens ciuilitate ac naturaliter, an rem ipsius ingredientem propria autoritate repellere queat. Et quid si ciuilitate tantum.
- 3 Episcopus habens iurisdictionem in loco tollit ac frangit quicquid ad impediendam suæ iurisdictionis executionem, constructum est.

L. Quemadmodum.

§. Si protectum. Vulgaris §. est & semper alle. quod in alieno est, licet iure non ꝑdeat, autoritate propria tollere, vel frangere non licet. alias teneor, hac actione secus si in meo non iure positū sit. h. d. Et est bonus §. No. ꝑ licet possim te cogere per iudicem ad tollendum aliqd, quod nō iure positum habes in tuo, si propria autoritate facio, perinde teneor, ac si iure positum haberes, & sic propria ꝑsumptio facit licitum uideri ex parte alterius, quod erat illicitum. Itē no. ꝑ illud, quod in meo non iure sit positū, possum autoritate propria tollere, facit l. si vitem. §. ad ianuā. quod vi aut clam. vbi omnino vide tex. cum glo. Ex hoc ꝑ dicimus, ꝑ ille qui possidet rem ciuilitate, & naturaliter, potest ingredientem propria autoritate repellere. Et idem si possidet ciuilitate tantum, nam potest repellere clandestinū ingressorū, ut infra uti possid. l. j. §. inductū, & ibi no. per glo. & Bart. Idem est, si iustam detentionem habet, licet non possideat ciuilitate, uel naturaliter, vt l. hæc autem. §. si. quibus ex causis in possessionē eatur. & nota. in l. j. §. necessario. ꝑ si mulier ven. no. Item ꝑ per ista dicit Innoc. ꝑ episcopus q̄ hēt iurisdictionem in loco potest tollere, vel frangere quicquid constructum est ad impediendum executionem iurisdictionis, & idē no. in c. j. de immu. eccl. per istum tex. vbi omnino vide per eum, quia plura bona dicit, & adde l. si seruus. C. quod cū eo. & quod not. in Spec. de loca. §. nunc aliqua. ver. 48.

§. Si nauis. Si nauis vnus damnum dederit naui alterius culpa nautarum, hæc actio competit ꝑ illos qui fuerunt in culpa, nec refert, an vi impulsus acciderit. an nauis damnum dante. Et quando ad damnum sit æstimatio, interesse non dēt estimari, quod erat incertum, & a casu pendeat sed quod erat certum. hoc dicit in effectu usque ad §. hac actione. Paulus de castro.

§. Hac actione. §. tertio capite. usque huc tractauit de modis, per quos damnum inferitur: hic de rebus in quibus inferitur, vel personis per quas inferitur, pro morte uero animalium, quæ numero pecudum non continentur, competit hæc actio ex tertio capite l. Aquil. h. d.

- 2 Defendere se ei non licet, qui licite capi potest. Et quid si tunc se defendat, & ibidem occidatur. an mors pœnam aduersus occidentem desideret. Dicta in uno legis, uel statuti capitulo in alio repetita. censi.

§. Magistratus. Si magistratus alicui det iniuste dāvtili, aut in factum, secundum qualitatem damni dati, secus si iuste fecit, nec eius culpa, uel dolus interuenit. Item uerba quanti plurimi posita in capite l. Aquiliae censentur repetita in tertio capite, licet dictum nō sit expressè. h. d. vsque ad fi. l. No. ꝑ magi stratus. in fi. ꝑ quando quis potest licite capi, non est licitum sibi se defendere, & si hoc faciat, & occidatur, nulla pœna resultat, quod facit cōtra bannit os qui ex forma statuit possunt capi per quem libet priuatum, ut si aliquis voluerit eum capere, & ipse se defendendo fuerit occisus, nō puniatur occidens, quod uidetur hic expresse, & in l. si seruus C. de his qui ad eccl. confugiunt, & ibi uide per Docto Item ꝑ no. fin. l. quod dicta in uno cap. l. uel statuto censentur in alio ca. repetita, de quo vide plene per Bar. in l. prætor infra ui bon. rap. & in l. talis scriptura in fin. de legat. primo.

L E X XXX.

- 1 Prescriptio 30. ann. in actionibus personalibus num de iure fforum fuerit. Et extincto principali accessorium quandoque durare.

Q V occidit. Hic incipit mistim tractare de primo, & tertio capite l. Aquil. & h. d. Qui seruū alterius licite occidit, hac actione non tenetur. Si uero seruū alterius alteri obligatum occidat, tenetur creditori usque ad summam crediti, si sua interest, ut quia non poterat debitum consequi, nisi per retentionem ui, tenetur debitori in eo, quod summā debiti excedit. Itē quod creditor per hanc actionem consequitur, in debito imputatur. h. d. cum §. seq. Et ꝑ no. glo. super uerbo, amisit, quæ dicit ꝑ præscriptio xxx. annorum in actionibus personalibus non erat intenta de iure fforum, quæ gl. frequenter alle. Item no. ꝑ extincto principali durat accessorium. §. pignoris, facit quod no. ꝑ fam. erc. l. si pignori. & C. de luitione pig. l. intelligere. & in l. 2. & quod ibi no. per Cy. C. de iudic. Paulus.

§. Si quis alienam. Qui rem alienam consumit eo usu ad quem inuenta est non tenetur hac actione directa, sed utili. h. d. Simile in actione de paupere. Nam si canis tuus comedit carnes meas, uel porcus farinam, non competit illa actio directa, sed utilis, ut in l. j. post prin. §. iij. j. & ibi dixi. Paulus de Castro.

- 1 Culpa non vacat, qui quod euenire potest non ꝑuidet. Et ibidem cautela pro eo, qui aliquem mortificè uulnerauit, ut de occiso non teneatur.

§. In hac quoque. Si uero dolo, siue culpa quis alteri damnum dederit, hac actione tenetur, & dicitur culpam committere, et si non intendat damnum dare, si tamen negligenter se habuit, uel inaduertenter ubi debuit diligentiam adhibere. Item si ex uulnere nō mortifero quis ꝑpter negligentiam mortuus sit, non tenetur uulneras de occiso, sed de uulnerato tantum. h. d. usq. ad fi. Not. ꝑ in culpa est, qui nō ꝑuidet, quod uerisimiliter euenire potest. Item nota ultimū casum ad excusationem illorum qui aliquem nō mortificare uulnerant, & ꝑꝑ malum regimen moritur, ut non teneatur de occiso, est ergo cautela, ut faciant uideri per medicos uulnera, qui dicant non esse mortalia, & facient redigi in scriptis dicta ipsorū, ut si postea moriatur per illas depositiones, excusentur, bene faciet etiā iudex, si personaliter accedat ad uidentum uulnera, ut j. finium regun. l. si irruptione. §. ad officium, & ibi dixi.

L E X XXX.

SI putator. Qui aliud ex alto ꝑiiciendo in loco per quem publice transitur: aliquem læserit, siue in publico, siue priuato, tenetur hac actione nisi taliter denuntiauerit, ut periculum euitare possit: secus si nō publicè per locū transitus erat. h. d. Et no. illud ad quod alleg. ꝑ nō tenetur quis diuinare. Simile in l. si fideiusor. in prin. j. man. Item nota ꝑ denuntiatio tarde facta, ut non ꝑfit illi, cui fit, non releuat denuntiantem. Paulus

L E X XXXII.

Illud. Sicut in furto facto a familia, oēs de familia reputantur pro uno, ut censeatur unum furtum, & unica æstimatio

matio praestetur sic, & in dāno dato ab eadē, quia subest eadē rō. h. d. No. q̄ ubi est eadē rō, sit & idē ius, & ad hoc all. q̄ est vulg. gl. & alle. cōcord. tu addel. fi. C. ad l. Fal. de verb. obl. l. a Titio. & de transac. c. inter corporalia. infra de iniusto. test. l. 3. Paulus.

An pena insultus infundatur cum pena vulneris.

§. Si idem. Ille est no. §. qui primo vulnerat, & ex inter-uallo occidit, de vtroque tenetur. Si verò in-continenti, de occiso tātum, quia vulnera cū morte cōfundunt. h. d. No. f̄ ex hoc sol. q̄ōnis, si sit statutū, q̄ qui aliquem fuerit ag- gressus cum armis puniatur in centum: aliud statutū dicit, q̄ q̄ aliquē vulneravit, puniatur in cc. modo aliquis cū armis aliquē insultavit, & ipsum vulneravit, q̄ritur an teneatur de insultu: & de vulnere: & sic in 300. an. de vulnere t̄m. & sic in 200. R̄ndēt per hunc §. Aut in ipso insultu vulneravit: & tunc de vulnere t̄m, quia insultus confunditur cum vulnere: aut non tūc, sed ex interuallo, quod est si diuertit ad extraneos actus, & iterato redi- uit ad eū & vulneravit, & tunc tenetur de vtroque, per istū no. §. de quo vide, quod no. per gl. & Doc. C. de acc. l. quæ de crimine. & adde omnino, quod no. Bar. j. de adul. l. & si amicis. §. j. Specu. in tit. de sententia. §. j. ver. sed pone. Paul. de Cast.

L E X XXXIII.

Quis dicatur damnum pati, & qualiter aestimatur in pretium.

Si seruum. In hac actione non dēt res aestimari f̄m affe- ctionem damnū passi, sed secundū qd̄ cōiter valet. Itē q̄ si rē possidet, tūc d̄f̄ habere, quantū valet cōiter, non quantū ascendit affectio propria, vel alterius. f̄ Itē d̄nū d̄f̄ quis pati siue perdat, qd̄ habet, siue non acquisiuit, quod potuit. h. d. Et adde, q̄ pretia rerum considerantur secundum quantitatem reddituum, vt j. de le. j. l. si fundum per fideicom. & de reb. eo. l. si fundus. & C. de rescin. uen. l. si quos. Itē aliq̄n̄ debet autēdi, quod p̄t̄ percipi. j. 20. an. ut in Auth. de non alie. §. quia uero leonis, & adde quod no. in c. cum causam. de testi. Vltimo an affectio al- terius sit cōsideranda dic, ut in l. cū seruus. & ibi per Bar. j. māda.

L E X XXXIII.

Titio. Si seruus duob. legatus per aliquē occidatur, & alter ipforum legatū repudiet, competit hęc actio in solidū alteri p̄ ius accrescendi: uel no decrescēdi. h. d. cū l. seq. & prin. se.

§. Si dominus. Actio quæ nō p̄t̄ cōpetere defuncto, nec ēt h̄redi suo, nec ex eius persona. h. d. uel sic, ut magis declaretur, si seruus quem d̄ns cū libertate instituit, p̄ aliū mortifere uulnerē, & anteq̄ moriāt, sit effectus liber & h̄res: actio q̄ cōpetebat d̄no non transmittitur ad eū, nec ad h̄redem ipsius: quia nō debet sui ipsius aestimationem, sed ad coh̄redem eius pro portione h̄reditaria transmittitur. h. d. lbi in tex. Iusserit, supple & dictus seruus post mortē d̄ni su- peruixit, & sic effectus fuit liber, & h̄res: postea decessit ex eisdē uulnerib. relicto M̄uio h̄rede, quærit, an M̄uio cōpetet hęc actio pro aestimatione serui, quæ incēpit competere d̄no statim illatis uulnerib. quæ cōstabat esse mortalia, ut j. e. l. ita uulnera- tus, & respondetur: q̄ non, quia d̄ns non transmisit eam ad ser- uum ne sequat̄ incōueniens, q̄ quis petat aestimationē sui ipsius, ergo nec seruus ad M̄uium: quia nō potuit plus transmittere, q̄ haberet, & iste est effectus. Aget ex transmissione sibi facta per d̄m, qui licēt non transmisit ad seruū, trāsmisit ad coh̄redē, quia cessat absurditas, & sic no. q̄ q̄n̄ defuncto competit aliqua actio, quæ non potest transmitti ad aliquem ex h̄redib. nō pro- pterea ea transmittitur in solidum ad alios, sed pro portionibus t̄m h̄reditariis. quod tene menti: secus in seruo cōi, qui si stipu- latur aliquid, quod uni ex dominis acquiri non potest, quæritur alteri in solidum, ut supra de usufru. l. sed & si quid. §. si seruus fru- ctuarius, & in l. proinde, cum pluribus aliis, de stipu. seruo, quod est notandum, & uix alibi reperies. Paul. de Castro.

L E X XXXVI.

Liber homo. Pro damno dato iussu alterius tenetur mandans & mādatarius, si non habebat mandans ius imperandi: aliās teneēt mandans t̄m si factum non erat arrox. Sed si erat, tenetur uterque. h. d. tex. cū gl. Et nota eā maximē in distinctione, quā ponit circa finē, q̄ est bona, & clara, q̄ fuit gl. Azō. in summa quam recitat Ross. de uerbo ad uerbum super hoc titulo, licēt glo. hic non faciat de Azon. mentionem.

§. Si quadrupes. In hac actione non solū uenit aesti- matio rei interemptæ, sed etiā dā- num, quod quis propter interitum sentit, quod tamen euitare poterat, si non esset interempta. Item si seruus meus a te bona- fide possessus per seruum tuū occidatur, cōpetit mihi hęc actio noxalis. h. d. cum l. seq.

L E X XL.

Quamuis. Qui reperit alienū animal in fundo suo dans tibi damnum, nō debet ipsum lādere, uel in- cludere animo celandi, sed potest ipsum sine lāsione expellere, uel d̄no denuntiare: ut recipiat. h. d. & est pulchra l. quam decla- rat Ross. in tit. si quadru. pau. fe. dica. circa si. tene menti, quia se- cūdū Ross. quotidie quæritur a rusticis de casu huius l. Et uide cū

intit de pastu pecorum. qui ponit, unde habuerunt originē le- ges Longobad. & vnde illi Longobardi habuerunt originem, aliud ius est Federici. Paulus.

L E X XLI.

In lege. Si quis deleuerit testamentum alterius, nō tene- tur testatori hac actione, sed h̄redi, vel legatarijs sic, qui verò ipsum extraneis publicauerit, tenetur actione iniu- riarum, sed actione furti pro testamento deleto non tenetur, cū non habuerit animum furandi. Item cum hac actione concurrat actio depositi, & ad exhibendum. h. d. cum l. seq. Et no. q̄ in quā- tum dicit testatori non competere hac actionem pro testamēto deleto, debet intelligi, q̄n̄ fuit deletum in eius vita, tūc ergo nō competit pro aestimatione testamenti. i. eius, quod in testamēto continetur, cum possit aliud testm̄ facere, & sic non est damni- ficatus: sed pro aestimatione pergameni, & etiam salario notarij secundum gloss. nam oportet illam expensam iterum facere, quod non fecisset. In eo uero quod dicit, h̄redi vel legatario cō- petere, debet intelligi, quando fuit deletum post mortem testa- toris: Nam si in vita, non viderentur h̄res vel legatarij damni- ficati, cum testator posset testamentum reuocare, & sic depen- debat ex eius arbitrio spes, quam habebam: vnde non debet aesti- mari, vt s. e. l. inde Nera. §. 2. in fi. Item no. q̄ non dēt quis reue- lare secreta aliena, aliās tenetur iniuriarū, facit ad id, quod dixi j. ad exhiben. l. 3. §. penul. Sol. posita in l. qui tabulas. in fi. est vera. Paulus de Castro.

L E X XLIII.

Ob id. Pro damno dato in rebus h̄reditarijs h̄reditate ia- cente competit h̄redi postea aduenti hęc actio, li- cēt tempore damni dati non fuerit dominus. h. d. Paulus.

L E X XLV.

Superior sciens subditos delinquere ex delictio eorum tenetur.

In lege. Culpa in omittendo consistens ēt si leuissima sit, puniūt hoc primo. Item pro damno dato a seruo alterius d̄no sciēte & patientē teneēt d̄ns, ac si ipse dedisset, cū possit phibere, hoc secundo, Item licēt seruus vulneratus sanē, adhuc tū tenetur vulnerans pro expensis me- dicinæ, vel damni debilitationis. hoc tertio. Item hęc actio cō- petit p̄tet propositum damnum dantis, cum dabat opem rei illicitæ, hoc quarto. Item si duo ad inuicem colludant, & alter damnum recipiat, non tenetur alter, nisi appareat, q̄ dolo dam- num recipiat, non tenetur alter nisi appareat, q̄ dolo damnum dederit. h. d. usque ad l. scientiam §. q̄ cum aliter Et not. primū dictum de culpa leuissima, q̄ consistit in faciendo. pro quo ui- de qd̄ no. in l. si mora. sol. mat. & j. de pe. l. respiciendum. §. de- linquant. per glo. & Bar. Nota j̄ princ. l. scientiam. q̄ dominus- superior sciens subditos suos delinquentes. tenetur ex delictio, quod no. Paulo de Castro.

Defensionem quæ in alio lædendo consistit stricti iuris esse, ut quo ad impu- nitatem offendentem non egrediatur. Et quid si aprum ferire uolens, quod iure communi licet, hominem feriat, an teneatur.
Vindictam de iure civili nec licitam, nec permissam esse. Et quid si offensus in recenti dolore alium læserit.

§. Qui cum aliter. Qui se defendendo damnum de- dedit, offendenti hac actione non tenetur, secus si alteri. Item secus si vlciendo h. d. notabiliter No. f̄ diligenter: q̄ defensio quæ consistit in lædendo alium, est stricti iuris, vt sit impunitiua solum quo ad offendentem, nō quo ad alium. Ex hoc sequitur: q̄ si quis aliquem lædat dando ope- ram rei licitæ de iure communi, puta quis uolendo ferire aprum, ferit hominem, non teneatur, quia ferire aprum sibi licebat de iure communi, sed quando aliquis uult ferire hominem, hoc nō licet sibi, nisi de iure speciali p̄p̄ priuilegium defensionis: & iō si hoc faciendo lædit alium tenetur vt hic, quod not. & ita intel- ligel. respiciendum §. delinquant. in fin. infra de pe. & quod ibi not. per Bart. qui alleg. istum tex. sed facit prima facie contra eū nisi distinguas, ut dixi. Item not. quod si vindicta non est per- missa de iure civili, & ad hoc alleg. iste §. & adde quod no. Bar. infra de sicar. l. siue Nota tamen p̄ licēt uindicta non permitta- tur: si tamen quis in flagranti dolore aliquem per uindictam læ- serit, minus punitur, arg. C. de adulter. l. Gracchus unde cum quidam semel aliquem vulnerasset, & uulneratus post eum cur- rit, & occidit, consuluit Bald. me audiente, q̄ non erat decapi- tandus, sed mitius puniendus: q̄a hoc fecit iusto dolore: com- pulsus, ut d. l. Gracchus. Paulus.

L E X XLVIII.

Si vulnerato. Si postquā fuit actum de vulnere, seruus mortuus sit. potest agi de morte, sed in condemnationem deducitur, quod pro vulnere fuit solutū. h. d. cum l. seq. Et not. hic argumen. ad q. si statutum dicat, q̄ ille qui habuit pacem cum offenso, non debeat puniri, & aliquis habuit pacem cum eo quem vulnerauit, & post pacem mortuus sit ex eodem vulnere, an debeat puniri de morte: quæstio stat, vtrum illa pax videatur facta super vulnere tātū an super omni eo, qd̄ potest

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

potest sequi ex vulnere, & certè si fuit dictū expressè ex vulnere, non extenditur ad mortem, vt hic. Sed si simpliciter, videtur extendi ad omne illud, quod sequi potest ex vulnere, argum. s. de feruitu. vrb. prædio. l. si feruitus. De hac quæstione vide plenè per Bar. in l. damni. §. Sabini, de damno infecto. Item facit ad quæstio. Titius vulnerauit quendam, & accusatus fuit criminaliter de vulnere, & punitus secundum formam statuti, postea moritur ille ex illo vulnere, quæritur an debeat puniri de morte. Nā ista. l. loquitur cum primo fuit actum ciuilitè, sed nos loquimur cum primo fuit punitus criminaliter, de hac quæstio. vide plenè per Bar. in simili. §. de accusatio. l. senatus. Paulus.

L E X L.

Si quis fumo. Qui non occidit, sed causam mortis præstat tenetur actione in factum. Item in hac actione venit damnum, quod non iure datur, nec videtur damnum per iniuriam dare, qui dum prodesse contendit rei suæ, destruit rem alterius, quæ simili modo esset peritura etiam si non destruxisset. h. d. tota l. & declara. §. per l. si alius. §. est & alia. infra quod vi aut clam.

L E X L I.

- 1 *Etymologia num efficax præstet argumentum.*
- 2 *Vulnerans mortiferè quod constat, perinde statim tenetur, atque si prorsus occidisset. Et quid si alius irruerit, qui omnino occidat, an prima cum vltimis vulnerib. confundantur, vt de occiso prior ladens non teneatur.*
- 3 *Mors in vno eodem homine duplex considerari potest. Et annus, quot dies habeat.*
- 4 *Absurdum vnum per aliud absurdius tollitur. Et absurdius esse maleficia impunita relinqui, quàm nocentes absolui.*

Ita vulneratus. Ista est pulchra. lex Bal. si vnus occidit, vterque tenetur de occiso. h. d. tota lex. Not. ¶ primo ibi tracta. videlicet, quod est licitū est arguere ab etymologia vocabuli, concor. infra si cer. pet. l. 2. §. appellata. Secundo ¶ not. quod cum quis aliquem mortaliter vulnerat, & certum est vulnus esse mortale, statim tenetur ac si occidisset. Sed vtrum possit statim accusari criminaliter antequam moriatur? dic. vt no. in l. damni. §. Sabini, de dam. infec. Si vero non constabat esse mortale, tunc expectatur euentus, vt s. e. l. huic scripturæ. Tertio not. quod si alius postea occidat, etiam ipse de occiso tenetur, & sic vulnera prima non confunduntur cum morte, nec contra. & hoc quoniam inferuntur a diuersis, siue incontinenti, siue ex interuallo, vt s. e. l. illud. §. si. Et aduerte diligenter, quia quoniam primo vulnerat, deinde occidit ex interuallo, dicitur ibi simpliciter, quod tenetur de vulnere, & de morte, nec distinguitur, an vulnus primum fuerit mortale, vel non. vnde etiam si sit mortale non videtur, quod teneatur pro illo, nisi de vulnere. ne vnus, & idem de duplici morte eiusdem hominis teneatur, quod esset inhumanum. Sed quando inferuntur a diuersis, tunc vterque tenetur de occiso, vt hic, quod teneantur: quia per illum §. limitatur ista l. & ille per istam l. Item ¶ not. quod in vno. & eod. homine potest considerari duplex mors. si ficta. & vera. Item no. quod annus habet cccxv. dies. Item ¶ quod absurdum tollitur per absurdius. i. vt vitetur absurdius permittitur absurdum. Item not. quod absurdius est maleficia remanere impunita, quàm nocentes absoluerè. Paulus.

L E X L I I I I.

L. Si ex plagis.

§. In cliuo. Si per mulum vnus detur alteri damnū culpa illorum quæ aialia regunt, tenent illi, qui fuerunt in culpa hac actione, sed si culpa ipsorum non fuit in causa, sed feritas animalium, tenetur dominus animalium, actione de pauperie. Si uerò neutrum in causa fuit, tunc neuter tenetur, nec regentes nec dominus animalium. h. d. Et no. tex. ibi, quia respondi ius esse in causa positum & c. qui quotidie all. quod ex facto ius oritur. Paulus.

§. Quidam. Pro damno dato seruo tuo ab animali tibi vendito, postquam factum fuit tuum per traditionem, non potes agere contra venditorem. Sed si antequam sit factum, agere potes, nisi culpa ipsius serui datum sit. h. d. Vel dic. quod non facit differentiam, an sit factum tuum, vel non, sed an emptio sit perfecta. vel non. Et hæc videtur magis amica literæ. Paulus.

§. Cumpila. Si vnus ex ludentibus ab altero damnum recipiat in ludo, non habet hanc actionem & qui dat causam damni, tenetur actione in factum. h. d. cum l. se.

L E X L V.

Legis. Ista est notabilis lex. & singularis cum l. seq. Si creditor rem debitam interimat ante moram debitoris, liberatur debitor. Et habet hanc actionem contra occidendum: sed si post moram, liberatur, non tamen habet actionem. h. d. no. Et no. pro declaratione huius l. tres casus. Nam interdum ipse debitor rem debitam interimat, interdum extraneus, interdum ipse creditor. Primo casu perpetuatur obligatio, ut in l. si ex legati causa, in fin. & l. si seruum, de ver. obl. Secundo casu aut extraneus interimat in perniciem creditoris, & tunc liberatur debitor, nec vllam habet actio-

nem contra occidentem, sed ipse creditor habet actionem de dolo contra occidorem, ita intelligitur l. arbitrio. §. si. §. de dolo. Si verò fecit in perniciem debitoris, vel dubitat, dat actio l. Aquiliæ debitori, vt s. e. l. huic scripturæ, in prin. Sed an teneat illam cedere debitor, vel non, vt quod sic, per illum tex. in contrarium tamen facit.

Finium regundorum.

Rubrica.

Visum est supra de realibus actionibus. Item de personalibus in rem scriptis, hic ponit de quibusdam mistis tam in rem quàm in personam, vt patet Insti. de act. §. quædam, & in l. j. huius tituli. Sed quoniam in quibus casibus competat hæc actio? respondeo. in tribus. Primo vt ponatur termini qui nunquam fuerunt, puta si habeamus fundum communem pro diuiso tu, & ego, & diuidimus eum hoc acto, vt habeas tertiam partem, & ego duas, certè interest mea, vt termini ponantur ne in futurum mihi controuersiam facias, & isto casu ponentur expensis amborum, arg. j. l. 4. §. j. versiculo, sed si mentor. Secundo competit, quoniam semel fuerunt termini qui postea per te fuerunt turbati. Nam agitur, vt reponantur, & tunc fit expensis tuis, vt ar. j. ad exhib. l. sed & si. §. interdum. Tertio competit quoniam de parte mea aliquid occupasti terminis amotis, vel non amotis, tunc agitur vt illam partem restituas, & terminos serues, & de hoc loquitur. l. 4. §. j. ita no. per Cy. C. eo. l. si. & per Rosfr. in libello super hac actione. Et quæ sint necessaria vt hæc actio competat, dic. ut ibi per eum. Vltimo no. quod in hac actione cum duabus sequitur. vterque est actor, & reus, vt j. famil. ercis. l. inter cohæredes. §. qui familiae, licet alter principaliter altero, ut s. de iudi. l. in tribus, quod ad quid proficit, habes in c. ex literis. de proba. Paulus de Castro.

L E X P R I M A.

- 1 *Actio finium regundorum in rem num sit an in personam. Et an stricti iuris, an bonæ fidei. Item an ex contractu, an quasi.*
- 2 *Actionis finium regundorum a quo tempore incipit præscriptio currere. Et cum aduersus occupatorem competit, quanto tempore præscribantur.*

Finium regundorum actio.

Vsq; ad l. 4. §. j. quatuor facit. Primo dicit, qualis actio sit ista, & respondet, quod mista tam in rem, quàm in personam. Secundo per quibus prædiis competit. Et respondet, quod pro rusticis tantum, licet in finio sit paries, uel arbor. Tertio quid veniat in hac actione, & respondet, quod interdum veniunt ad iudicationes. scilicet confinia dirimi, uel termini poni. Nam de parte vnus adiudicatur alteri. & alter sibi in pecunia condemnatur. Quarto pro quota rei competit, & respondet, quod non solum pro tota, sed pro qualibet parte. h. d. vsque ad l. 4. §. si in iudicio. Quæritur ¶ glo. qualiter dicatur in personam, uel in rem. Item, an sit bonæ fidei, vel stricti iuris, & de his dic. vt in ea. Tertio quærit, an sit ex contractu, vel quasi, & respondet, quod non. Sed est datiuæ, vt j. e. l. si. Pe. & alij, quod immo est: ex quasi contractu, sicut est actio famil. ercis. & communi diuidendo. vt Insti. de oblig. quæ ex quasi contractu. s. item si inter aliquos. Et no. per Cy. C. e. l. si. Quarto quærit, quoniam nascitur. & respondet, quod ex quo fines turbare ceperunt. Tu dic. quod hoc est verum, quoniam agit pro finibus turbatis, sed si agatur, vt ponantur fines, qui nunquam fuerunt, nascitur ex eod. die, ex quo ad hoc agi poterat, iuxta ea, quæ dixi in rubrica. Item si agatur pro occupatione partis alterius, nascitur ex die occupationis, vt no. in d. l. si. per Cynum. Quinto ¶ quærit a quo tempore incipit præscriptio. respondet, quod a die qua possit agi. Alij vero dicunt, quod cum petit, vt fines ponantur nunquam currit præscriptio, sed cum agitur. ut restituatur, quod captum fuit de fundo alterius, tunc currit, de quo per Cy. in l. j. §. ad hoc, de anna. exce. in confinibus. aut episcopatu, vel parochiarum certum est, quod non currit præscriptio, ne ex eo confundantur dioceses vt in c. super eo. de paroch. & plenè no. xj. q. 3. quicumque & in c. inter memoratos. xvj. q. 3. Vltimo quæritur cum competit contra occupatorem, qualis præscriptio currat, videtur quod xxx. annorum, vt l. si. C. e. Tu dic. quod aut occupauit sine titulo, & verum est, aut cum titulo, & sufficiunt x. vel xx. anna. ita intelligitur l. 2. §. sed & si fundum. j. pro empt. & glo. in fi.

- 1 *Fructus naturales bonæ fidei possessor non lucratur. Et quid de industrialibus num. seq.*
- 3 *Exceptiones si quæ pendente lite fieri debeant, quæ tamen vtrunque partem respiciant, ab vtraque parte fieri debere. Et quid si vnâ tantum respiciant partem.*

§. Iudici. Hic ponitur quod sit officium iudicis in hac actione, & respondetur, vt condemnet alterum alteri ad interesse, quod tribus modis consideratur. Primo in fructibus perceptis de parte alterius indebite occupata, qui quidem si naturales sunt, indistincte ueniunt restituendi. Si uero industriales, non dummodo sint percepti bona fide. & sint consumpti, aliàs sic. Secundo consideratur in eo, quod alter soluit pro communi utilitate, puta agrimensoris, qui terminos posuit. nam alter restituet partem suam. Tertio in eo, quod interest alterius propter alterius contumaciam in non parendo iudici. h. d. usque ad §. si dicantur. Et no. pro intellectu, quod hic loquitur, quando actio proponitur contra illum, qui occupauit de fundo alterius, quo casu,

casu aut fines non sunt turbati, nec vertuntur in dubium, & nō proponetur hęc actio, sed rei vindicatio, vt no. per gl. j. eo. l. si irruptione. aut sunt turbati vel in dubium vertuntur, & tunc proponetur hęc actio, per q̄ principl̄ petetur fines declarari p̄ iudicem d̄re esse in tali loco, & in q̄nam implorabitur officium iudicis mercenarium, vt condemnet aduersarium ad restōnem eius, quod occupauit. Et aduerte, quia magis interest sua implorare ad hoc officium iudicis, q̄ intentare rei v̄dicationem, q̄a primo casu non hēt necesse probare dñiū eius, qđ occupatum est. Sed sufficit probare terminos d̄re esse in tali loco, quæ probatio leuius fit, q̄ probatio dñi, cum sufficientia monumenta s̄t priuata, & alia, q̄ in alijs causis nō sufficientia, vt in cap. cum cām. de p̄batio. & ibi no. j. eo. l. in finalib. nam hoc factū, q̄ quid vltra illos terminos occupatum est, restituēt, vt j. eo. l. si irruptione. & l. de mō. Sed cum agit rei v̄dicatione, oportet probare dñiū, qđ est difficile, vt no. C. de probationib. cum res. & proponēt officium iudicis ad restōnem omnium fructuum nālium, ita intelligit̄ primū d̄m §. fm̄ gl. tales em̄ non lucrāt̄ possessor ēt bonæ fidei. vt j. de vsu. l. fructu. Tertio proponēt ad restōnem fructuum industrialium post litem conte. perceptorum, vt in §. post litē. Sed ante si erat bonæ fidei possessor, non veniunt, quia lucratur, si cōsumpti sunt: aliās veniunt a p̄rio sensu. Sed a malæ f. p̄nt̄ condici qđōne sine cā, de quo dic, ut l. & ex diuerso. de rei vend. Item no. j. diligenter tex. cum gl. q̄ bonæ f. possessor lucratur fructus industrialiales consumptos, et si nō hēat titulum. Item ēt si factus sit locupletior, quia nihil restituere tenēt, fm̄ gl. hic, & Inst. de officio iud. circa prin. licet alia gl. quæ est in §. si quis a non dño, Inst. de re. diu. dicat p̄rium, sed ista variat fm̄ Doct. in l. certum. C. de rei v̄. licet Bar. alr̄ dicat in l. & ex diuerso. q̄ quem fortiter facit iste tex. Item j. no. in ver. sed si mensor, p̄ quem patet, q̄ si aliquæ exceptiones veniunt fiendæ lite pendente, q̄ respiciant vtranq. partē, ab vtraq. debent fieri, puta, si cōmittat cā cōsulenda iuris peritis, vt iudex p̄nuntiet fm̄ dicta eorum, vel si eligantur, q̄ reuideant computa. facit j. de adul. l. si exposulauit, & ibi no. & j. tit. j. l. ex te. in prin. & ad l. Falc. l. quantitatis. Sed si respiciant vnam partē tm̄, illam solā facere d̄t, vt C. de erog. mili. anno. l. fili. 12. Et uide quod nō. in cle. quamuis, de appella. per gl. Pau. de Cast.

- 1 Actio civilis cum accusatione criminali intentari licet non possit: officium tamen iudicis pro re civili potest.
- 2 Index maleficiorum, num de civili principaliter cognoscere queat. Et quid incidenter.

§. Si dicantur. Quæstio finium non solum potest terminari per hanc actionem, sed et incidenter per officium iudicis deferuens actioni criminali. h. d. no. Et j. no. q̄ licet civilis actio non possit simul intentari cum criminali accusatione, ut C. q̄n̄ civilis actio. l. j. officium t̄n̄ iudicis p̄ re civili sic, vt hic, & C. de cond. ob turpē cām. l. quod euitādi, & j. de fur. l. interdum. §. q̄ furem. & ibi uide oīno Bar. l. rē not. q̄ iudex maleficiorum, licet de qđōne civili non possit principaliter cognoscere, vt l. solemus. §. latrūculator. §. de iud. in incidenter t̄n̄ sic, vt hic. Paul.

Verfic. Si alter. Pro duob. fundis diuisis competit hęc actio, licet uterq. eorum sit plurium dñorum, & in adiudicationib. quæ fient, q̄libet habebit portionem, quam habet in fundo, sed pro fundo cōi, & indiuiso non p̄petit, nec etiam pro cōi, & proprio. h. d. vsque ad §. non solum. Nota tex. ibi, q̄m̄ magis fundo, q̄ sn̄a datur fundo, vide And. de Barul. in l. domini, de agricol. & censu. & quod scripsi in l. nutu. §. si. de lega. 3. ex eo, quia dñs fundi. Et est arg. q̄ si condemnetur aliqua apotheca, vel nauis, videatur dominus condemnatus. Ad hoc facit j. de trib. l. p̄curatoris. §. si plures, & de annu. leg. vbi videtur expressum, & vide ibi Bar. Paulus.

- 1 Actionem finium regundorum, num fructuarius, vel creditor ius pignoris habens intentare possint. Et an sn̄a cum ipsis lata domino præiudicet.
- 2 Confinium a vicinis, quid distet: Et in quibus spectatur.
- 3 Actio finium regundorum, vt competat, quæ sint necessaria.

§. Non solum. Non solum pro duob. fundis, sed pro plurib. prædijs hęc actio locum hēt hoc primo, & competit tam dño, q̄ habentib. ius in re. h. scđo: p̄ ædificijs aut vrbans non cōpetit, nec ēt pro rusticis, q̄ non sunt cōfinia interueniente via publica, vel flumine publico. h. d. vsq. ad l. de domo. j. Not. fructuarium, uel creditorem habentem ius pignoris posse int̄rare hanc actionem. Sed an sn̄a lata cum eis noceat domino: v̄t q̄ non, nisi sciuerit, & passus fuerit ut l. sape de re iud. quia ius eorum separatū est a iure dñi. j. scđo j. no. dif ferentiam inter confinitatem, & vicinitatem. Nam vicinitas proprie cadit in prædijs urbanis, ut hic, licet etiam in rusticis cadere possit, vt j. de aqua plu. ar. l. si tertius, in princi. confinitas autem proprie non cadit nisi in rusticis. Sed q̄ro, quod remedium dabitur in vrbans volentib. domum diuidi per parietem: v̄t, q̄ hęc actio sit vtilis, vt in gl. si. huius lin. contrarium facit §. qui communē. §. vnde verius dic, q̄ implorabitur officium iud. ar. j. de dam. inf.

l. fluminū. §. j. & ita v̄t tenere Roff. pro quo bene facit ti. proximi. l. puto. in prin. Et idem v̄t dicēdum in casu §. q̄ cōem si dñs nollit diuidere proprium, vel cōem prout ibi d̄r, nam æquū est sibi succurri. Idem ēt v̄t dicēdum in casu, qui ponitur in fine l. vltimo j. collige, quæ sunt necessaria ad hoc, q̄ hęc actio competat, primo ut prædia sint rustica, ut §. eo. l. 2. in prin. Scđo, q̄ sint diuisa: secus si essent communia p̄ indiuiso, ut §. ea. l. §. q̄ communē. Tertio q̄ ille, qui agit, nō hēat partem in eo fundo illius, q̄ quē agit, & ratione cuius agit ut e. l. §. q̄ cōem. Quarto, q̄ sit dñs, uel hēat ius in re, ut hic, & in §. finium. Quinto q̄ prædia sint vicina, ut in fi. l. Sexto, q̄ sit q̄. finium. vt l. si irruptione. §. ad officium. j. eo. Septimo, q̄ ille qui agit, non turbauerit fines, alias excluditur, ut C. eo. l. si p̄stitit. Octauo, q̄ agat j. tempus debitum. l. j. 30. annos, ex quo ista actio sibi incipit p̄petere, vt C. e. l. si. & l. j. de anna. excep. quod tamen limita, & declara, ut dixi §. eo. l. j. Pau. de Cast.

LEX VII.

De modo. Qui capit vltra debitam portionem per hanc actionem refundere tenetur illud plus. h. d. cum prin. l. seq.

- 1 Index cum de rebus præteritis agitur probationes testium inquirere debet, & instrumentorum, nec sufficient, quæ ipse vt priuatus vidit. Et quid vbi quæstio est de vulnere, an sit mortale, an ipse an per medicos despiciere debeat, & nu. 2.

§. Ad officium. In ijs, q̄ hēt causam de præsentis inspectione oculorū iudicis, vim habet probationis. Ad hoc allegat. Cum tagitur de reb. præteritis, iudex debet inquirere probationes testium, & instrorum, nec sufficeret, q̄ ipse vidisset tanquam priuatus, iuxta ea, quæ no. C. ut quæ defūnt aduo. partium. l. j. Sed in ijs, q̄ hēt cām permanentem de præsentis iudex potest se informare per inspectionem oculorū, & ex hoc solo iudicare, hoc probat iste §. Et est ar. j. q̄ cum quæritur de vulnere, an sit mortale, iudex non debeat hoc totū cōmittere medicis, sed ipse potest p̄sonaliter ire, & videre fm̄ Bal. facit, quod no. §. de fer. l. 2. in fi. de const. c. romana. per Inno. adde c. quia iudicante. extra de præsum. Paul.

LEX IX.

Iudicium. Licet vnus fundus vicinus diuidatur, uel alienetur domino tamen alterius fundi non tollitur hęc actio. Pau.

LEX X.

Iudicium. In iudicijs diuisorijs quilibet est actor, & reus. h. d. quod declara. vt l. in trib. §. de iud. & in c. ex literis, de proba.

LEX XI.

In finalibus. Termini non præsumuntur mutati, nisi probetur mutatio. Item p̄batio terminorum fit per instrā antiqua Bal. & intellige et si sint instrā priuata, puta, libri antiqui, quod declara, ut in c. cum causam. de p̄ba.

LEX XII.

Eos terminos. Vēditor inter emptores potest esse testis in cā finium, ad hoc alle. Sed miror, quia hoc non dicit hęc l. nec aliquo mō cōgruit literæ. Pone ergo casum per l. j. C. eo. fm̄ quam. h. d. si dñs duorum fundorum confinium alterum vēdat demonstratis certis nouis finib. non debet emptor sequi antiquos fines, sed nouos. h. d. Rō est, quia liberum fuit venditori designare quantum uendere uolebat, & istum intellectum sentit gl. in d. l. j. dum alleg. hanc legem. De primo vero intellectu, & alijs, quæ circa ipsum sunt, vide quod no. per Cy. C. de testi. rationib. & de fal. l. si a te. & per Inn. in c. quoniam aliqua. & c. in super. de testib. Lex finalis narrat constitutionem Gregam, quam non expedit legere.

Famil. erciscundæ. Rubrica.

LEX PRIMA.

- 1 Actio familiae ercisc. ad quid principaliter detur.
- 2 Actione famil. ercisc. qui agit, nec possidet, exceptione excluditur, secus in eo, qui possidet. Et cur ita diuersum.
- 3 Possessionis effectus, atque commoda.
- 4 Dominium quando incidenter in iudicium deducitur possessio, an ab onere probandi releuet.
- 5 Constitutio principis si dicat, quod habentes baroniam tantum de principis fisco, percipiant, quid si quis sit in baronia possessione, an vt percipiat pensionem necesse habeat dominum se probare.

Hęc actio. In hac l. ponitur, vnde oritur hęc actio, & ad qđ cōpetit, & cui cōpetit, & qualr̄ in ea p̄cedit, & qđ oportet ea p̄ba. h. d. Hęc actio dat h̄rib. uolentib. h̄rita tē diuidere, & p̄petit tā possidētī, q̄ nō possidētī, si t̄n̄ agat, q̄ nō possidet, repellit p̄ exceptionem, ne p̄iudicium fiat h̄reditati, per quā exceptionē agēt petitione Pauli Cast. Nouæ prælect. in ff. Vet. H hanc-

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

hæreditatis primo intentata. Sed si agat ille, qui possidet phanc exceptionē, non repellitur: cogitur tñ incidenter probare se hñdem, quod nisi fecerit, nō pōt in hac actione victoriā psequi. h. d. & est no. l. & magra. No. q̄p hæc actio principat̄ datur ad diuidendā hæreditatem. Ex quo sequitur, q̄ vbiq̄ in hoc iudicio aliquid aliud venit, q̄ diuisio hæreditatis, illud non expeditur iure actionis. sed officio iudicis mercenario deseruienti huic actioni. Exempla patent j. e. l. 2. §. si. cum l. seq. vsq. ad l. si hñs. & l. Pomponius, & l. puto. §. si dolo. cum similib. Secundo j. no. q̄ cum agit ille, qui non possidet, excludit̄ per exceptionem, secus in eo, qui possidet. Rō diuersit̄ est quia qñ non possidet habet petitionem hæreditatis q̄ possidentem, ergo non potest prius mouere hanc actionem, per q̄ fieret petitioni hæreditatis præiudicium, quia si pronuntiaretur pro eo in hac actione præsumeret̄ hñs, ergo primo debet petitionem hñditatis intentare, vt s. de pet. hæ. l. si q̄s libertatem, & idem in communi diuidendo s̄m gl. & bñ, vt j. de exce. l. fundi, & l. fundum. Sed cum agit ille, qui possidet: tñc nō competit sibi petitiō hæreditatis, quia non datur possidenti, sed q̄ possidentem, vt l. r̄. s. de pet. hæ. ergo non habet locum illa exceptio, ne præiudicium fiat petitioni hæreditatis, quæ non est in rerum natura. vt l. sed & si lege. §. item si rem. de pet. hæ. & hoc sentit gl. pe. quæ incipit, nisi fortē, in fi. Tertio j. no. ex hoc effectū possessionis quia fecit quem admitti ad iudicium, qui aliās non admitteretur, ad hoc alle. hæc l. habet, plures alios effectus: nam iudicis officium. vt s. de offi. proc. Cæsa. l. si. & de libe. cā. l. liberis. §. vlti. Item transfert in alium onus probationis, Inst. de interd. §. commodum. Item iuris præsumptionem pro possidente. vt C. de proba. l. 2. Item habet effectum, quo ad executionem sn̄a, de quo dic, vt l. ob maritorum. C. ne vxor pro mari. & alios effectus naturales, de qb. in l. 2. §. ex j̄rio, de acq. pos. j̄ Item in fi. tex. expl̄sum de directo q̄ illud, ad quod alleg. ista l. q̄ cum dñum deducitur in iudicium incidenter: possessio non releuat ab onere pbandi. Nam licet agens possideat, & ab hac actione non repellatur, non tñ obtinet, nisi se hæredem probet. In j̄rium facit, quod no. per Cy. C. qui accus. non pos. l. non ignorat, & in l. 2. C. quæ sit long. consue. quæ omnes alle. hanc l. in j̄rium. Sed dic, q̄ aut ille, qui deducit dominium incidenter in iudicium, non agit de ipso dñio, sed de alio penitus diuerso, & tunc possessio releuat ab onere probandi, vt cum quis agit confessoria pro seruitute: nam licet dicat se dñm rei, cum dicit competere seruitutem, non tñ agit ipso dñio, sed pro seruitute, q̄ est diuersa. Et iō præsumitur dominus rei, si est in possessione: ita debent intelligi gl. & Docto. in j̄rium. Aut agit de ipso dñio: & tunc secus, vt hic: nam ille, qui agit hac actione, petit sibi adiudicari partem, tanquam vero heredi, quia diuisio hñditatis implicat hoc in se: & ideo non adiudicatur, nisi se probet hæredem, vt in hac l. quæ malè alle. in j̄rium. Et ista faciūt ad q. dicit̄ q̄stō Regis, q̄ oēs hñtes baronias deant hñe certas pensiones de camera Regis, vnus est in possessione baronia, petit pensionem, an habeat probare se dominum baronia, certè non, quia non agit de ipsa baronia. ut in gl. dicti §. sed si quærat̄. Sed pone, dicit̄ q̄stō Regis, q̄ habentes baronias possint petere de decennio in decennium eas sibi renouari, dñ q̄ nō habet ius in ea, q̄ ritur an habeat probare, cum sit in possessione, & deducitur ius suum in q̄nam: rñdeo sic, per istum tex. cum agatur de ipsa baronia, licet. n. principat̄ agatur de baronia renouatione, tñ hoc includit dñum baronia. Vltimo quæro pone, q̄ illi, qui non possidet, non opponitur exceptio, de qua hic, vtrum procedat iudicium: rñdeo sic, quia præposteratio exceptionum non vitiat iudicium, vt l. 2. C. communi diuid. & l. si mancipium. §. j. j. de euic. hoc intellige vnus tantum ad aliam: secus si vnus ad seipsam: ita no. ibi & p Bar. in l. prolatam. C. de sententijs. Pau.

L E X II.

1 *Filius in legitima sola hæres propriè non dicitur. Et ideo eius possessio bonorum dicitur non hæreditatis.*

PER familiæ. Hæc actio competit ad diuidendam hæreditatem qualitercunq. delatā, pro quarta non, quæ debetur ex constitutione diui Pij: nam non competit directa, sed utilis, cum ille non sit hæres, vel bon. poss. Item pro bonis, quæ tpe mortis nō fuerunt hæreditatis, sed peculij: postea vero facta sunt hæreditatis, hæc actio competit, & uterq. in hac actione est actor, & reus, & datur non solum inter oēs hæredes, sed inter alios. h. d. vsq. ad §. si. Et j̄ no. hic optimum text. q̄ filius in legitima sola non est propriè hæres, & ideo, dicitur possessio bonorum, non hæreditatis, de quo not. C. de rei vend. l. cum a matre. & facit C. ad l. lul. maie. l. quisquis. §. ad fœminas, per Iac. But. in l. quoties. C. de hæ. inst. Paul.

- 1 *Iura incorporalia actione famil. erc. non venire, possunt tamen vni adiudicari, non diuidi, quia iure ipso diuisa censentur.*
- 2 *Cessionarium procuratorem in rem suam dici. Et qualiter debitorem obligatū habere dicatur. Et quo nomine agere ad rem cessam possit.*

3 *Procurator in rem suam inuito creditore, num quis constitui possit. Et cessionarium in locum cedentis poni.*

§. In hoc iudicium. Debita, & credita hæreditaria per hanc actionem nō veniunt diuidenda, sed officio iudi. alteri ex hæredib. adiudicanda sunt, q̄ ex hoc efficietur procurator in rem suam, vt partim suo, partim procuratorio noie agat, & conueniat̄. h. d. cum l. seq. No. j̄ q̄ iura incorporalia non veniunt in hac actione, quia diuisa sunt ipso iure, nec aliter diuidi possunt. Item q̄ possunt vni adiudicari, hæc adiudicatio fit officio iudicis deseruientis huic actioni, vt in prin. l. planè, in fi. rōnem dixi. s. eo. l. j. Item j̄ no. q̄ cessionarius dñ procurator in rem suam, nec hñt debitorem obligatum supple directa actione, sed vtili sic, vt in glo. q̄ ad hoc sp̄ alle. de quo dic, ut plenè no. j. de act. & ob. per Bar. & in l. j. C. e. tit. per Cyn. Item no. q̄ cessionarius agit procuratorio nomine cedentis, q̄ est verum, qñ intentat directam actionem, q̄ penes cedentem remansit, sed si intentat vtilem: agit noie suo, vt no. j. de procura. l. si quis in rem. & C. de procu. l. qui stipendia. j̄ Item no. secundū gl. q̄ potest fieri procurator in rem suam ex parte rei inuito creditore. Sed iste tex. innuit j̄rium, q̄ hoc non præiudicat creditori. Et iō intelligo tex. sic, q̄ si plures hæredes ex causa hæreditaria tenentur vni: possunt isti agere inter se, q̄ vnus solus eorum soluat & licet hoc non noceat creditori, quin possit oēs conuenire: tñ pōt prodesse, quia si vult, pōt illum solum cōuenire, licet nō sit sibi obligatus, nisi pro parte, & hoc pp̄ authoritatem iudicis, sicut alias contingit hoc pp̄ fauorem dotis. j. de lega. 2. l. cum ab vno. & iste vñ verus intellectus huius l. in fi. Vltimo no. illa uerba illo loco & c. q̄ cessionarius ponitur loco cedentis, & sic facit p uerbis notarij, qui in instrumentis cessionum dicit, ponens eum in locum suum & c. facit j̄. ad Treb. l. qui quadraginta.

L E X III.

Cæteræ itaque res.

§. Mala medicamenta. Ea quæ reprobata sūt, vel illicita veniunt in hoc iudicio corrupenda, non diuidenda: item tabulæ testamēti, & aliæ cautiones hæreditariæ penes illum deponi debent, qui ex maiori parte est hæres, alij vero debent habere copiā, & si omnes æqualiter hæredes sunt, nisi consentiant, apud quem sint, puenitur ad sortes, non ad licitationem. h. d. vsq. ad l. si hæres. Pau. de Castro.

L E X VII.

- 1 *Hæres pro parte, num insolidum debitum, vbi cohæres adire est impeditus, petere possit. Et qd si factō petat, & obtineat, an victoriam cōicere teneatur.*
- 2 *Actio prima, num per sn̄am innouetur, an vero ei noua actio adijciatur.*

SI hæres. Si vnus ex hæredib. insolidū egerit q̄ debitorem hñditarium, & obtinuerit, licet tñ indēbitè: dēt alteri cohñdi cōicere victoriam, uel nō uti sn̄a, nisi p sua parte, nec dēt alteri negligentia imputari, si tpe, quo alter egit, ipse agere non poterat. h. d. & est pulchra l. & no. Not. j̄ q̄ hñs p parte non pōt petere debitū hñditarium insolidum, licet cohæres sit impeditus adire, de hoc s. si pars hñd. per. l. 2. Item q̄ licet nō possit, si tñ egit, & obtinuit, competit sibi actio insolidum ex sn̄a, & si sn̄a iniusta facit ius, vt j. eo. l. cum putarē. Tertio no. q̄ istam victoriam iniustam tenet cōicere cohñdi. Et hoc j̄. dicam. quia illud super quo erat obtenta, erat cohñdi cōe, aliās iniustam victoriam nō tenet q̄s alteri cōicere, ut j̄. ad Treb. l. debitor. §. si. Quarto no. tex. ibi, aut excipiendi & c. coniuncta glo. q̄ dicit, q̄ tñc faceret excipiendi ptatem, qñ non vtetur sn̄a, nisi pro parte lua, nā cohñs tunc ager actione prima. Ex j̄ quo sequit̄, q̄ p sn̄am cōdemnatoriā nō nouat̄ prima actio tañ, q̄ tollat̄. Sd̄ actio actioni adijcitur, de hoc plenè in l. j. C. de vlu. re iud. Vltimo no. q̄ impedito non potest silentium imputari. Pau. de Cast.

L E X VIII.

- 1 *Originalia instrumenta authentica dici.*
- 2 *Instrumentorum copia, num fidem faciat.*

POMponius. Si testōr mandauerit, ut apud vnū hñditaria, non añ sibi tradunt̄, q̄ alij copiam habuerint, & et ipse cauerit, q̄ originalia exhibeat, cum opus fuerit. Itē si seruus, qui negotia hñditaria administrauit vni ex hæredib. prælegetur, non ante sibi traditur, q̄ rationes reddiderit. h. d. Et j̄ no. q̄ originalia instrumenta vocantur auth. de quo vide plenè per gl. j. de fi. instr. l. 2. Item j̄ no. q̄ copia instrumentorum non facit fidem, ideo necesse est, vt originalia producantur, simile s. eo. l. q̄ sunt. de hoc in auth. si quis in ali. C. de eden. Pa. de Cast.

- 1 *Emphyteuticæ res, & si alienari vetitæ sunt, diuidi tamen inter hæredes possunt. Et quid in feudis.*
- 2 *Laudimia, num de rebus diuersis peti possint. Et alienationis prohibitio qualiter intelligatur.*

§. Idem

§. Idem Pomponius.

Hæc actio competit pro oib. reb. hæreditarijs, siue fuerint in dño hæreditatis tpe mortis defuncti, siue p herede sit acquisitū dñi ex cā pcedenti. Item cōpetit et pro illis, q̄ sunt in dño vtili, vel bonafide possel. & et pro accessionib. rerū hēditariarū: nec non hēditarijs reb. sub p̄dōne legatis p̄dēte p̄dōne. Item p̄ ijs reb. hēditarijs, q̄ per extraneū titulo possident, si tñ litis pendentia p̄ illū p̄pleat vsucapio: expirat quo ad illa iudiciū inter cohæredes inchoatum. h. d. v. l. q. ad l. sed si vsucapio. §. 1. Et t̄ no. in l. item p̄ dia. q̄ res emphyteuticæ p̄nt diuidi inter hēdes: licet. n. sint phibitæ alienari, nō tñ prohibent diuidi, quod est notandum. Idem in feudis, vt in tit. quib. mo. feu. amit. §. itē si fuer. & in §. r. de alie. feud. p̄. Idē in alienatione in reb. eccl̄asticis, vt iubemus. de sacros. eccl̄. & adde c. ex insinuatione. de iure patro. & quod no. in gl. eo. tit. c. illud. in gl. fi. in contrarium facit §. de transac. l. cum hi. §. si vni. Sed ibi subest alia ratio. Et t̄ ista sunt in arg. ad q. q̄ de diuisione non soluat laudimium, quia non requiritur laudatio domini, vel consensus. Item not. l. alienationes. q̄ vbi prohibita est alienatio, intelligitur de voluntaria: nō de necessaria, & ad hoc semper alie. pro quo l. peto. §. prædium, de leg. 2. & l. filiusfam. §. diui. in fi. de leg. 1.

- 1 Actio famil. ercisc. pro quib. reb. non competat. Et diuisorium iudicium, vbi deficit officio iudicis subueniri.
- 2 Vsfusfructus Titio, & suis hæredibus legatus, vbi locus substitutioni fuerit, qualiter huiusmodi hæredibus competere dicatur.
- 3 Hæreditarium nomen in solo vsufuctu an reperiri possit.

§. Vsfusfructus

Vsfusfr. communis plurib. hæredibus hæreditario iure non potest per hanc actionem ita diuidi, vel alteri adiudicari, vt sibi incipiat competere, & alteri desinat, officio tamen iudicis succurritur diuidere volentib. quo ad commoditatem cum præstatione cautionum. h. d. v. l. q. ad l. & puto. §. 1. Et not. hanc actionem non dari p reb. quæ non p̄nt ita diuidi, ut uni incipiat competere, alteri desinat. Item no. q̄ vbi deficit diuisorium iudicium, succurrit officio iudicis, quod dicit §. ti. i. l. sed & si loci. §. fi. Et aduerte, quia illud quod adiudicabitur vni de parte alterius, non finietur ex p̄sona illius, cui adiudicatur, sed illius, de cuius parte adiudicatur. ut l. necessario. §. si. cum ibi no. de periculo, & commo. rei vend. Item no. in verbo hæredib. legatus, q̄ m̄ unum intellectum gl. q̄ t̄ si legatus vsufu. Titio, & hæredib. suis, licet in persona hæredum sit nouus vsufu. non ille, qui erat in persona Titii: tamen videtur habere ex causa hæreditaria, aliàs non competeret hæc actio, & tamen ex persona Titii non habent, quia finitus fuit vsufu. Titii morte sua, & nouus incipit, ar. j. de uer. obl. l. stipulatio ista §. si quis ita. facit l. hæreditarium de bo. aut. iud. po. Item t̄ no. q̄ si legatur ab hæredib. proprietas deducto vsufuctu, in isto vsufuctu dicuntur hæredes, & sic in solo vsufuctu potest cōsistere nomen hæreditarium. Vnde est argu. q̄ si testator instituit uxorem suam in vsufu. Titium verò in proprietate, quod ambo sunt hæredes vniuersales, & tenentur ad onera hæreditaria. adde quod no. j. de usufu. leg. l. si. aliàs est si alii, & melius, & tene m̄ti. Paul.

§. Iulianus.

Si in diuisione adiudicetur uni fundus alteri vsufuctus appellatione fundi sola proprietates continetur. h. d. no. quæ sit ratio diuersi. vide in gl. ex qua no. q̄ uerba sententiæ debent interdum impropriari, ut ualeat, & non pereat. Adde quod not. per Cyn. C. de anno. l. 1. & uide l. Proculus. §. de vsufuctu. quod ibi dixi §. sequens breuis est. Paul. de Castro.

§. Sed si dolo.

In hac actione uenit dolo, & culpa cohæredis, dum tamen commissi sit tantquam ab hærede. Item cum ista actione potest alia concurrere. Item pro furto serui hæreditarii facto alteri ex hæredib. non datur noxalis actio, sicut contra cohæredem, sed succurritur per hoc iudicium, ut sibi resarciatur damnum, uel seruus adiudicetur, damnum passo. Item contra cohæredem non habetur consideratio dupli, sed simpli tantum. h. d. v. l. q. ad l. his consequenter, & vide pro intellectu ipsius, quod no. per Cul. de Cug. C. eo. l. incerti. Item quod hic dicitur de culpa, qualiter ueniat culpa, dic ut j. l. hæredes. §. non tantum. Pau.

L E X XVIII.

- 1 Optionis legatum generale esse.

His consequenter.

Si seruus hæreditarius uni ex hæredib. prælegatus damnum dederit in hæreditate. non ante traditur, q̄ de ipso habeatur. h. d. cogitur etiam p̄legatarius resarcire damnum. ut §. eo. l. & puto in fi. Item si negotia heredi administruit, non ante traditur, q̄ rationes reddiderit. ut §. eo. l. Item Pomponius. Et t̄ not. hic in uerbo, generaliter, q̄ legatum optionis est legatum generale. In contrarium facit l. si domino Stich. de leg. 1. Solu. dic. q̄ illud non est legatum generis, sed speciei de genere: & ideo dicitur hic generaliter legatur, facit c. ex parte, & quod ibi no. de offic. deleg.

- 1 Occidens testatorem, uel eum, cui ab intestato succedere debet, priuari debet iure ac commodo hæreditatis eorum. Et quid si uulnere tantum: aut eius uxorem occidat. Et quid si fratrem, & quod ab eo aufertur, cui applicari debeat.
- 2 Priuatus, an de iure fisci opponere possit.

§. Sed an in

Prosequenti ius suum nō obstat exceptio criminis, per quod non sit ipso iure priuatus, sed ueniat priuandus per sententiam ad commodum alterius, q̄ excipientis, ad hoc alle. text. cum gl. No. ex tex. & glo. pen. t̄ Primo, q̄ occidēs testatorem, uel illum, cui ab intestato potest succedere, debet priuari iure, quod habet in hæreditate sua, ut hic, & j. de bo. dam. l. cum ratio. §. fi. Sed quid si uulnere dicit, q̄ non uenit priuandus, nisi exhæredetur, uel per testatorem expressè priuetur, ut in Auth. cum de appellatione cog. §. causas, & C. de reu. do. l. fi. Secundo no. q̄ idem est, si occidat uxorem testatoris, uel filium, quod est singulare, contra hoc facit l. codicil. §. matre. de leg. 2. ubi frater occiderat filium sororis, & tamen sibi succedebat ab intestato. Sol. ibi succedebat ipso iure, ut ibi: sed uenit priuandus per sententiam, ut in gl. facit l. ex facto, de uulg. & pu. Quid de illo, qui occidit fratrem testatoris? uide, quod no. in c. unico: an ille, qui occidit fratrem, dom. feu. amit. x. coll. Tertio no. q̄ illud, quod aufertur, debet applicari fisco, quod est uerum, nisi habeat concurrentem in gradu, quia tunc applicaret illi, non fisco q̄ m̄ Bar. quia ita no. in d. l. cum ratio. §. fi. de bo. dam. per l. 2. §. si fratris. si quis ali. testa. prohi. melius facit in Auth. de nup. §. ingratitude. Sed audiui Bal. reprehendentem ipsum per istum tex. cum gl. Nam tunc ille frater si debet sibi applicari, posset sibi de hoc opponere, quia non opponeret de iure tertii, sed sui cuius contrarium dicitur hic in tex. & glo. de hoc uide omnino, quod not. Gul. de Cug. l. fratris. C. de inoff. testa. Ultimo no. gl. quæ semper alleg. q̄ de iure fisci non potest priuatus opponere, adde quod not. in corpore de incestis nup. circa prin. unde dicit Inn. q̄ ad offensum solum pertinet excipere de offensa, & non ad alium, ut no. per eum extra de senten. exc. c. sacro. facit. j. quibus ex cau. in possel. ea. l. Fulcinius, quod si aduersus.

- 2 Patronatus ius omnibus commune esse hæredibus, licet unus tantum extestatoris mandato extruxerit capellam. Et an inter hæredem, & testatorem, aliquis contractus iniri dicatur, quando testator de aliquo hæredem grauat.

§. Idem ait.

In hac actione uenit id, quod testator fieri uoluit, & officium iud. imploratur. h. primo. & si aliquis ex hæredib. sit de hoc grauatus facere compellit, licet ad hoc etiam competat præscriptis uerbis actio. h. secundo. Item ueniunt sumptus per alterum ex hæredib. facti, & usura ipsorum atpe mora. h. tertio, usq. ad §. Celsus. t̄ No. text. ibi monumenti. sequitur etiam, q̄ licet unus ex hæredib. extruxerit capellam de mandato testatoris, tñ omnes habent ius patronatus, casus est hic, qui alibi non reperitur. Item no. tex. cum gl. dicit præscriptis, quod inter testatorem, & hæredem cōtrahitur p̄ctus in-nominatus do, ut facias. Nam cū testator ipsum grauat aliquid facere ut ipsum instituere, ut illud faciat. Sed p̄rium uidetur, q̄ hæc actio oriatur rōne alicuius p̄ctus initi cū testatore, sed potius ex quasi p̄ctu, qui oritur ex aditione hæreditatis. Nam tunc heres ut contrahere cum creditoribus & legatariis, & aliis creditoribus, ut ex cau. in pos. ea. & ista est uerior. not. tamen glo.

- 1 Modus agendi in actione familiae ercisc. remissiuus. Et quid si duo domum conduxerunt, an alter aduersus alterum agere queat, ut pensionis partē soluat, si timeat ob eam non solutam in rebus, uel corpore molestiam ferre.
- 2 Conuentionale pignus ut non liberatur, nisi in totum satisfacto, ita nec p̄torium.

§. Celsus.

In hac actione uenit, ut cohæres cogat soluere partē suā debiti, p̄ quo res hæditaria obligata est & si alter in solidū soluere uult, potest facere sibi cedi actiones p̄ cohæredes. Quod si nō fecerit, nihilominus per hanc actionem cōsequitur, & ueniunt et lucra p̄ alterum ex hēditibus p̄cepta cum aliis cōicanda. h. d. usq. ad l. si filia. Not. ex primo t̄ §. modū agendi, q̄ ago p̄ te, ut alteri soluas. Et iō si duo scholares conduxerunt domum, pōt alter agere p̄ alterum, ut soluat partem suā pensionis, si dubitat ex hoc molestari in reb. uel in persona a locatore. Item §. si filius declara. ut dicam j. e. l. si filia. §. 1. Itē t̄ no. in §. & cum unus, q̄ sicut pignus conuentionale non liberatur, nisi totum debitum soluat, ita nec pignus p̄torium.

L E X XX.

- 1 Contrahentium imperitiam à iure suppleri. Et ubi materia, super qua stipulatio initur rem magis, quam personam concernit, licet circa personam exprimat, non tamen ob id redditur stipulatio personalis.

SI filia.

Si soror promisit conferre, quod ipsa de dote exegerat: etiam quod eius hæres exegit conferendū est. hoc dicit. Et nota ibi nam imperitia, & c. q̄ t̄ Imperitia contrahentium suppletur a iure secundum subiectam materiam adde, quod no. C. de rei uxori. a. si. §. & ut plenius, per Cynū. Item nota quod ubi materia super qua interponitur stipulatio, concernit rem magis, quam personam, licet exprimat circa Pau. Cast. Nouz prælect. in ff. Vet. H 2 ca

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

ca personam, non tamen redditur stipulatio personalis, facit quod no. ad Treb. l. postulantem, ad prin. secus si personam concernat, vel esset indifferens, vt j. de serui. leg. l. si. & de liber. leg. l. non solum §. tale legatum. Pau.

§. Si filius. Filius succedens patri cum fratrib. percipere debet ante omnia illud, in quo iussu patris obligatus est, vel quod in patris utilitatem conuertit se obligando, vel quod patiuntur vires peculij, si peculiaris fuerit obligatio. h. d. ista tria dicta sic declara. Nam si filius iussu patris se obligauit, tam ipse, quam pater est obligatus in solidum, vt j. quod iussu per totum, si decedit pater plurib. filijs relictis, omnes sunt obligati per hæreditaria portione illa obligatione, qua erat obligatus pater, & sic in filium, qui se obligauit concurrunt duæ obligationes, vna propria, & illa est in solidum, alia hæreditaria, & illa est pro parte. Cui ergo possit in solidum conueniri ex propria obligatione: æquum est, vt sibi prouideatur, quod aut partem percipiat, aut totum debitum, & caueat alios defendere, vt j. proxi. Sed si se obligauit sine iussu, tunc aut conuertit in utilitatem patris, puta, recepit mutuo certum, de quo emit domum, quod in hæreditate est, & cõis alijs filijs, certe cum ipse possit in solidum conueniri ad illa certum, det aut omnia percipere, & sibi ca uere, vt in scdo dicto. Si non conuertit in utilitatem patris, tunc si quod habebat peculiũ, percipiet, quod patiuntur vires peculij: puta, pater concessit sibi in peculiũ, vt inde faceret sibi apothecam, & se exercitorẽ: ipse recipit mutuo duo milia, & posuit in mari, & perdidit: certum est, quod pater tenebat, quatenus erat in peculio. scilicet ad mille, & eodem modo hæres sui, percipiet ergo dicta mille, quod sunt in peculio, & non ultra, ita intellige vltimum dictum, & probatur j. eo. ver. percipere.

1 *Alio familiæ eriscunda num ei detur, qui hæres non est.*

2 *Cohæredes filij dotem uxoris quæ magna sit percipere volentis, si velint communiter onera matrimonij ad impediendam perceptionem sustinere, an audiendi sint.*

Verfi. Hoc amplius. Filius succedens patri cum fratrib. percipere potest dotem uxoris, vel minus, quam cõis pater receperat, & cauere se defensorum fratres, dotem verò quam ipse percipit sibi percipiet, quatenus patiuntur vires peculij, vel in rem patris versum est. h. d. vsq. ad §. si pater.

1 *Quæro, hic loquitur in filio instituto: quod in exhæredato: dic idem sicut in gl. vt j. de do. præle. l. 2. in prin. Et notandum, quod actio familiaris eriscunda detur illi, qui non est hæres, vel fortè dic, quod implorabit officium iudicis descendens ex ægitate l. si is. §. j. de iure do.*

2 *& ita debeat intelligi, quod ibi dicitur de utili iudicio. Secundo quæro, quod si fratres, & cohæredes volunt sustinere onera matrimonij, quia nolunt, quod deducatur, quia fortè dos est magna, & onera modica: respondeo, non debent audiri, quia in uerecunda petitio est eius cuius contrarium essent postulaturi. ar. §. de per hære. l. & si rem, & pretium: & ita tenent Doct. C. eo. l. 2. vbi omnino vide. Tertio quæro, hic loquitur, quoniam matrimonium constabat. Sed quid si solum erat tempore, quo fratres veniunt ad diuisionem, utrum possit frater recipere dotem uxoris defunctæ, ut ipsam restituat? videtur quod non, nam tunc cessat ratio istius §. Breuiter dic, aut fuit sibi prælegata per patrem: & tunc potest indistinctè percipere, vt l. 2. in prin. & l. pater dotem, de do. præle. Sed si prælegata non fuit, tunc distingue tres casus, aut ista dos veniebat statim restituenda, quia consistebat in immobilibus, aut ex interuallo, quia consistebat in mobilibus iuxta §. exactio. de rei vxor. act. Aut nullo modo veniebat restituenda, quia ex pacto, vel statuto debebat maritus lucrari. Primo casu non percipiet, quia cum restituenda sit statim: ita potest restitui per manus fratrum, qui sunt ad hoc obligati, sicut per manus ipsius mariti. Vnde circuitus est vitandus. vt l. dominus testamento, de condi. inde. facit l. si mulier, & quod ibi no. j. de condi. ob causam. Secundo casu dic, quod aut matrimonij sustinebantur adhuc onera, ut quia solum erat matrimonium morte mariti, & j. annu vxor erat alimentanda ab hered. mariti iuxta ea quæ no. in d. §. exacti. & tunc hæredes dicti mariti venientes ad diuisionem cum fratribus ipsius mariti debent eam percipere, quia subest ratio huius §. j. & l. si is. §. j. de iure do. Si vero non sustinebantur ista onera, ut quia solum fuit matrimonium morte uxoris, & sic commoda dot. j. annu debebant remanere penes patrem mariti, tunc secundu ista tempora non debebat percipere, quia ista commoda erant communia inter omnes fratres, cum filius non haberet proprietatem in aduentitijs. Ita intelligitur l. pater dotem, cum glo. de do. præle. hodie vero quia istud lucrum prouenit occasione matrimonij, debet esse præcipuum ipsius vt l. 1. C. de bo. quælibe. & iõ poterit dotem percipere sicut Bar. in d. l. pater dotem. Tertio casu distinxit Dy. quod aut matrimonium fuit solum in vita patris, & tunc dos, quam lucrari debebat, det esse communis inter omnes filios. Aut post, & tunc ipsius mariti tamen, vt in l. 2. C. eo. vbi vtr probari, & ita tenet ibi Cy. Bar. aut in l. si cum dot. §. transgrediamur. in fi. fo. matr. dicit hoc esse uerum de iure isto. hodie vero indistinctè dictum lucrum debet esse præcipuum mariti, vt d. l. 1. de bo. quælibe. Ego puto dictum suum uerum, quando lucrum dotis proueniebat ex statuto, vel consuetudine, vel ex legato uxoris, uel ex pacto interposito per ipsum maritum, & ita intelligitur d. l. 1. de bon.*

quælib. Sed si pactum de lucranda dote esset interpositum per patrem communem, tunc quocumque soluat matrimonium, puto quod lucrum sit commune inter fratres, quia non intendebat pater proficere uni filio tamen: sed sibi, & per consequens omnibus filiis, nisi contrarium dixisset expressè, vt §. de pact. l. auus. ergo dicit omnibus. prodesse, nec dicit aduentitium, sed profectitium ex quo prouenit ex prouisione patris, vt l. sed & si plures §. in arrogato. de vul. & l. profectitia. §. si. de iure do. Et ad distinctionem facit l. postulante. §. si. ad Treb. quæ no. & tene menti. Vltimo circa versiculum percipere, vide quod no. in Spe. de iud. §. sequitur, versic. sed quid si conuentione manente.

§. Si pater. Diuisio bonorum, & distributio onerum hæreditariorum facta per patrem inter liberos non cenietur donatio inter viuos, sed habet vim vltimæ voluntatis, & seruanda est, tamen per hoc iudicium, quam per actionem. h. d. An ista diuisio habeat vim testamenti: dic, vt no. C. e. l. quoties. & l. filii. Itẽ potest fieri in minus solenni voluntate. vt C. eo. l. si.

L E X XXI.

Papinianus ait. Si vni. Si testator grauauit vnum ex hæredibus. vt in solidum suscipiat onera hæreditaria, cogitur hoc facere per officium iudicis deseruiens huic actioni, salua tamen Falcidia, & de hoc ceteris cohæredibus. cauere tenetur. h. d. pro cuius declaratione, vide l. seruo legato. §. si testator. de leg. 1. & de leg. 2. l. cum ab vno. de leg. 3. l. fideicommissa. §. interdum. Paul.

1 *Expensas factas a patre in vno filiorum in studio agente post patris mortem, an recte ceteri repetant. Et quid si pro vno filiorum condemnato iudicatum fecit, soluitque.*

§. Idem scribit. Filius pro parte succedens patri potest in parte percipere illud, in quo pater eius pro ipsius munere, vel dignitate obligatus erat, siue fuerit adeptus dignitatem in vita patris, siue post mortem. Secus si pater pro illo, non erat obligatus. h. d. no. vsq. ad §. idem Pap. & est vulgaris, & no. per quod determinatur, quod si pater tenuit filium in studio, & ipsum fecit doctorari: quod post eius mortem alii fratres non possunt recuperare expensas factas per patrem. Et idem si pro talibus expensis se pater obligasset, quia potest ille filius eas percipere. Sed si nondum profecerat studium in vita patris, nec pater pro ipso se obligauerat per mortem patris non potest petere a fratrib. vt teneant eum in studio, vel faciant ipsum doctorari cõibus bonis, sed debet hoc facere de sua tamen portione, licet Dy. tenuerit prius, vt no. per Bar. j. ad municipales. l. Lucius. §. idem respondit, & de collat. dot. l. j. §. sed Castrense, versu. planè. Ex hoc et patet, quod alii fratres non possunt petere post mortem patris, ut eis fiant similes expensæ, quas pater fecit in alium si pro illis non erat obligatus pater. vt j. de munerib. & hono. l. 1. r. i. fine, & ibi notat. per Dy. & Bar. Sed quid si vnus ex filiis fuit cõdem natus pro maleficio, & pater soluit condemnationem, an alii filii possunt repetere post mortem patris? vide Gul. de Cug. C. e. ti. l. incerti. & Bar. in l. sicut, de pe. leg. & Bal. in auth. si capti. de Epis. & in Specul. de iudicijs. §. censetur: uersiculo, quod si alter ex cohæredibus. cum versiculis sequentibus. vbi plenè tractat materiam huius §. Itẽ quid econtra, de lucro acquisito per unum ex filiis, an sit cum aliis communicandum. Vide in eo. §. versu. vt autem simplex, & Bart. in l. Titium, & Mæuium. §. altero. de administratione tutorum, & cætera.

§. Idem Papinianus. Hoc dicit, si vnus ex hæredibus grauatus sit soluere totam dotem: cogitur hoc iudicio alios indemnes conseruare. Itẽ legatum uxori relictum in recompensationem dotis, & per ipsam non acceptatum remanet penes illum, qui sustinet onus dotis. h. d. usq. ad §. si. uide l. cum ab vno. de leg. 2. Et not. secundum ista iura: si maritus legabat uxori: debebat esse vxor contenta alterutro, vel legato, uel dote, hodie potest petere vtrumque. ut C. de rei vxor. sciendum, nisi sit dictum expressè contrarium, quod animo compensandi, vt C. de hæred. inst. l. si compensandi. & no. per Bart. in l. si cum dotis. §. si pater. sol. matr.

§. Idem scribit. Hoc dicit, id quod vnus ex hæredibus implendæ conditionis causa capit, non tenetur communicare cum aliis, licet ex hæreditate fuerit. h. d. contra illud facit l. nec ulla. §. idem erit dicendum. in fin. sui, de petitione hæreditatis. vbi talia veniunt in petitione hæreditatis. Solut. petitio hæreditatis datur contra hæredem putatiuum, qui nullum ius habet in hæreditate, ideo tenetur restituere hæreditatem, & quicquid ex ea vel propter eam percepit. Sed hæc actio datur contra cohæredem, qui habet ius in parte. Vnde non tenetur illam partem restituere, nec aliquid, quod occasione illius perceperit, licet fuerit ex hæreditate, si tamen non habuit titulo hæreditario. Pau.

L E X XXIII.

1 *Index in sententia plura faciens capita, & in vno eorum purè pronuntiauit, an in alio illud modificari queat.*

Item

Item Labeo. Si vnus ex hæredibus pecuniam hæreditariam subtrahit: tenetur alteri cohæredi ad restitutionem partis: si cum extraneo partitus est, tenetur communicare illud, quod penes eum remansit, hoc primo. Item iudex famil. ercisc. per adiudicationem, vel diuisionem dirimere debet controuersiam inter partes, & ei, quod vni adiudicat in ipsa adiudicatione seruitutem imponere potest. Sed si purè vni adiudicet: alij adiudicatis seruitutem amplius imponere nõ potest, hoc secundo. Item hæc actio competit in rebus, & personalibus præstationibus hoc tertio vsque ad s. familia. Et nõ diligenter tex. cum glo. & etiam, qd si in sententia iudex faciat plura capitula diuersa, & in vno capitulo aliquid purè disponat: non potest in alio capitulo modificare, quod est valde singulare, nisi in primo capitulo dixerit saluo eo, quod j. dicam, s. m. gl. parua, quam no. nam tunc nõ vñ purè disposuisse, & alie. hæc gl. qd si iudex in snia non condemnat partem in expensis, sed reseruat earum condemnationem, pöt quodocunque postea condemnare, de quo vñ casus in l. terminato. C. de fructib. & lit. expen. s. m. verum intellectum, quod ibi tenet Bar. licet alij cõtra. tñ practica est, qd condemnat, & reseruat taxationem. Paulus.

S. Papinianus. Hoc dicit, iudex fami. ercisc. potest rē, quæ apud hostes est, vni ex hæredibus adiudicare ppssem postliminij, & si non redeat, pecuniam q̄ ille soluit, recuperat, nisi dubius euentus fuerit æstimatus: præstationes etiam eius rei, quæ est apud hostes, vel nõ est in rerum natura, in hac actione veniunt. Item contra bonorum possessores, & fideicommissarios vniuersales, vel hæredes eius, qui apud hostes decessit, hæc actio locum habet. h. d. vsque ad l. hæredes. S. j. facit ad primum dictum c. abbate sanè. de re iud. lib. 6.

L E X XXVI.

Hæredes eius.

S. Si miles. Inter hæredes diuersarum hæreditatum hæc actio locum non habet. Quantum ad illum, qui conuenitur hac actione, nil interest, possideat, vel non possideat. vsque ad s. de pluribus.

S. De pluribus. Si plures hæreditates ex diuersis causis habeo communes cum vno, vel cum pluribus: & sit de vna, vel pluribus quæstio, hoc iudicium necessarium est ad ipsas diuidendas. Possum etiam agere de vna tantum omittis aliis. h. d. vsque ad s. si testator. Quæro quõ intelligitur vnum iudicium. Rñdeo. i. vna instantia, vnus libellus, & vna actio simpliciter, vel in genere intērata s. m. gl. Nam per hoc videntur intentare tot actiones, quot sunt hæreditates. Ex qua gl. no. qd est reperire actionem in genere, de qua dic, vt nota. per Cyn. in l. j. C. de actionib. & obliga. Item quæro quid si haberem hæreditatem cõmunem tecum, aliam cum Titio, an possim vos quærere vno libello? dic, qd nõ, Sed tot sunt necessarij, quot personæ, vt j. de aqua plu. arcen. l. s. iter. s. Cassius, & ibi notat. Pau.

S. Si testator. Si testator habebat rem cõmunem cum hæredibus: pars testatoris dūtaxat, venit in hoc iudicio adiudicanda, vel diuidenda, etiam si partem suam propriam ille cum quo erat communis, vendiderit. h. d. secundū verum intellectum, licet glo. multum se inuoluat. Ad hoc, quod dixi de vendicatione: faciebat dubium l. ex hæreditate. j. cod. Sed solue, vt in glo. finali.

- 1 Titulus generalis, & specialis quando in vno concurrunt: magis spectatur specialis, quàm generalis. Et quid si quis totam rem hæreditariam dicat, partēq; petat, in qua succūbat, an debeat res tota censeri nõ esse hæreditaria.
- 2 Sententia lata pro vno prodest etiam ei, qui post sententiam ab eo, qui obtinet, causam habet.

S. Quod pro emptore. Illud quod alter ex hæredibus possidet titulo non hæreditario, non uenit in hac actione. Item qui partem rei hæreditariæ, quæ ipsum contingebat, petiit rei vendicatione, & succubuit, excluditur ab hac actione, tam in illa, q̄ in altera parte. h. d. vsque ad s. an ea. No. j. etiam in primo dicto, qd quando in vno concurrunt titulus generalis. s. hæreditarius, & specialis. s. pro emptore: magis inspicitur specialis, quàm generalis, de hoc tertio textus no. l. ante vitium. s. ex facto. de diuersis, & temporalib. præscriptionibus & ibi no. Item no. ex secundo dicto, qd si quis dicat totam rem esse hæreditariam, & petat partem ipsum contingentem, & succumbat: videtur per sententiam declaratum totam rem non esse hæreditariam, vt patet in fine s. quod intellige, quo ad aliam partem, quantum ad præsumptionem, quia ista sententia nõ nocet alteri, quo ad eius præiudicium, vt etiam hic colligitur ex textu, & glossa. super verbo traditus. Item nõ nota. qd sententia lata pro vno, prodest illi, qui post sententiam habet causam ab eo. de hoc, in l. si a te. s. fina. de exceptione rei iud.

S. An ea stipulatio. Stipulatio rei indiuisibilis nõ diuiditur inter hæredes pro hæreditariis portionibus, sed ad quemlibet eorum transit in solidum actiue, & passiuè, & etiam facto vnus hæredis tenentur in solidū ad interesse omnes pro hæreditariis portionibus, & ideo debet iudicis officio cautio interponi, & ille cuius facto fuerit ad interesse commissa, cõseruet alios indemnes, qui ex hoc conueniri possunt. hoc dicit in effectu, vsque ad s. idem iuris. declara istos textus per l. 2. infra de verb. obligatio. & dic, vt ibi plenè notatur. Pau. de Castro.

S. Idem iuris. Stipulatio quãtitaris diuiditur inter hæredes pro hæreditariis portionibus, ex l. 12. tabu. vno tamen non soluente, pœna committitur in solidū, ad quem omnes tenentur pro hæreditariis portionibus & ideo ille cuius facto commissa fuerit, cogitur alios indemnes conseruare, & si alter ipsorum totam summam soluerit, ne pœna committatur, reperita quolibet pro parte. Idem si soluit, ne pignus distrahatur, vel ne seruus noxæ detur, quē retinere expediebat. Idem vbi quid aliud fecit, quod fieri intererat, neque poterat p parte fieri. hoc dicit vsque ad s. non tantum, & declara illum s. vt plene habetur in l. eadem. s. Cato. & l. quinta. s. si sortem, de verbor. obligationib. & supra si quis cautio. l. si seruus. s. si plurium. & c. Pau. de Cast.

S. Non tantum. In re cõmuni tenetur quis parem diligentiam adhibere, quam in re propria, non maiorem: bene tenetur de dolo, & leui culpa, non leuissima.

S. Si incerto. Si vnus ex hæredibus impedit cõmunem electionem propter suum dissentium, tenetur aliis ad interesse. Bal. & no. gl. magistrum quæ est hic, & signa, quæ multum plene ponit, quot habeant electionē in legato generis, de quo plene uide in l. legato genera. de leg. primo.

S. Si filius. Filius soluens condemnationem paternam, non videtur soluere animo donadi, sed animo repetendi, & ideo post mortem patris a fratribus repetit. hoc dicit, multum no. Paulus. Quid econtra de patre soluente pro filio? dixi s. eo. l. si filia. in s. idem scribit, & ibi dedi remissiones. Gl. opponit ad id, quod dicitur de filio soluente in vita patris, qd repetit per hanc actionē. Nam videtur hic aliud, qd modo faciat tantum hæres: vt supra eo. l. puto. s. sed si dolo. Sol. dicit glo. qd ipse ciale est in filio, dic, qd ratio specialitatis est, quia in vita patris videtur indirecto hæres, vt in l. in suis. de liberis & posth. & sic illa cõtemplatione videtur soluere. Sed quid si filius in vita patris aliquid furatur de bonis paternis: utrū post mortem patris per hoc iudicium debeat restituere, vel veniat in iudicio restituendū? Nam de extraneo hærede certum est, qd non, vt in dicto s. sed si dolo. Sed in filio videtur dicendum, qd sic, per istum tex. In contrarium facit, quia non dicitur facere tantum hæres cum delinquat, vt infra de acquiren. hæred. l. fuit quæstionis. Solu. de hoc dic plene, ut notatur per Guiliel. de Cug. C. eod. l. incerti. Pau. de Castro.

S. In famil. ercisc. iudicio nihil dēt. Iudex famil. ercisc. nihil debet relinquere indiuisum. Item curare debet, ut in rebus quas adiudicat de eiuictione caueatur. Item pecunia prælegata vni ex hæredibus si non reperitur in hæreditate: soluenda est pro hæreditaria portione de cõmuni, nõ de parte cohæredum. h. d. vsque ad l. in hoc iudicio. Paul. Primum dictum declara per ea, quæ habentur supra eo. l. si filia. s. famil. ercisc. & j. eo. l. in hoc iudicio. De secundo dicto dic, vt C. eod. l. familia. & de verb. oblig. l. qui Romæ. s. duo fratres. & ibi notat. Ex tertio dicto no. singulariter, qd si sint tres hæredes, & testator vni ex eis præleg. 30. licet pecuniam non dimiserit in hæreditate: tamen alij duo hæredes non tenentur in solida 30. vel non tenentur in solidum ad 30. Sed quilibet ipsorum ad 10. vel pro hæreditaria portione. Et sic hæres cui factum est prælegatum, computatur in numero heredum grauatorum ad dictum prælegatum, & sibi ipsi debet contribuere, sicut quando prælegatur res hæreditaria vni ex hæredibus. Nam alij non tenentur tradere, nisi partes quas habent in illa iure hæreditario: quod est valde singulare. Hoc intelligo uerum, quando prælegatum fit isto modo, puta, Titium Seium Caium hæredes instituo. Itē Titio prælego. Et idem si diceret grauo hæredes meos, vt Titio cohæredi ipsorum dentur centum: nam in istis verbis grauaminis comprehenditur ipse Titius. scilicet, vt tantū minus debeat habere, quantum tangeret partem suam, si fuisset grauatus dare vni extraneo. Secus putarem, si alij cohæredes propriis nominibus essent grauati dare cohæredi: quia tunc ad totam summam tenentur, nec debet ille computari, quemadmodum si essent grauati propriis nominibus dare uni extraneo. Nam ipsi tenentur ad totam summam, & ille qui non esset grauatus ad nihilū, ut infra de leg. j. lab omnibus. in principio, & in l. si a Titio. ubi declaratur iste s. nota. quem nota. Paulus.

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

L E X XXVIII.

In hoc iudicio. Si iudicium sit inchoatum cum pluribus ex vna causa in omnium persona ferenda est sententia, nec valet, si ferretur in personam vnius, & non in personam aliorum, h. d. secundum intellectum, quem puto ueri, licet gl. declaret male. Pone casum, q̄ eramus, quatuor cohæredes, moui hanc actionem contra tres, petens hæreditatem diuidi, & certas expensas, vel sumptus, quos in hæritate feci: iudex vnum de istis mihi condemnauit pro parte sua, de aliis mentionem non fecit: certe non valet sententia, quo ad illum, quia debebat alios condemnare, vel absolueret, & sic est hic casus de eo, quod notatur C. si aduersus rem iudicatam. l. j. v. delictet, q̄ si peto centum, & iudex condemnet in quinquaginta, & de aliis mentionem non fecit condemnando, uel absoluendo: non valet sententia. Prædicta uera, quando ex vna causa vnum, uel plura petuntur, secus si ex diuersis causis. Paul.

L E X XXIX.

Rempignori. Si res testatoris obligata vni ex hæreditibus prælegatur: de communi pecunia luit debet, non autem a cohæredibus in solidum. h. d. Paulus, simile s. eo. l. hæres. in fine.

L E X XXX.

- 1 *Actionem, & retentionem habere eum, qui pro sibi adiudicato soluit. Et qua sit ea actio. § nu. 4.*
- 2 *Cohæres partem debiti recipiens, in soluentem ius pignoris transferre videtur. Et qualiter id intelligi debeat.*
- 3 *Cessione, vel translatione iuris hypothecæ, an personalis quoque actio cessare videatur.*
- 4 *Hypothecaria sine principali an cedi possit.*
- 5 *Creditor in re obligata debitoris procurator esse censetur, Et qui animosè amplius licitatur, ac soluit, quam debeat, non recuperat amplius solutum.*

SI pignori. Res obligata testatori, potest uni ex hæreditibus adiudicari, ut tamen soluat cohæredi partem, quæ sibi debetur: nec cauebitur soluenti de euictione. † Sed bene habebit retentionem, & etiam actionem contra debitorem in eo, quod soluit cohæredi, etiam si plus soluit, q̄ sibi deberetur, si hoc expediebat debitori. Paulus. Et est difficilis in textu, est tñ notabilis. No. q̄ cū res obligata adiudicatur uni ex hæreditibus, q̄ soluit æstimatione cohæredi: nō cauet sibi de euictione & est rō s̄m textū, q̄ nec cauetur illi, qui soluit æstimationem litis. Ista tamen ratio non est bona, nec sufficiens, cum ille, qui soluit litis æstimationem, est in culpa, quare rem non restituit. Et pp̄ hanc causam, sibi cauetur de euictione, ut patet in l. & ex diuerso §. petitor, de rei uendi. Sed iste, cui adiudicatur nō est in culpa. Præterea hoc uñ cōtra l. cohæredes, circa finem. s. eo. ibi dum dicit. Item curare debet, ubi cauet illi, cui fit adiudicatio quod nō fieret. si ei imputaretur soluenti litis æstimationem. Dic ergo, q̄ ratio est, q̄ creditor cum rem obligatam uendit, uel ius, quod in ea habet, non tenetur de euictione, ut C. creditorem euic. pign. nō debere. l. j. & l. 2. sed sufficit, q̄ p̄bet aliqua de quib⁹ ibi h̄r per gl. facit de euictionib. l. in creditore, cum ergo iste cohæres, cui soluitur, sit creditor pro parte, & ius suū uendat cohæredi: non tenetur de euictione se obligare. Secundo no. q̄ ille, cui adiudicatur pro eo, quod soluit, habet retentionem, & actionem. Sed quæro, q̄ actionem? Rñdeo s̄m gl. quæ incipit. i. e. con trario duplicem actionem. s. hypothecariam, si caderet a possessione rei. Item & actionem negotiorum gestorum, quia utiliter gessit negotium debitoris. Ex primo dicto no. q̄ † cohæres recipiendo partem debiti, uidetur transferre in soluentem ius pignoris, quod habebat. Hoc uñ probari s̄. de negotiis gest. l. fideiussor. Vbi dicitur, q̄ uñ ius suum uendere, ex qua uenditione, ipso iure transfertur ius quod habebat, ut in l. 2. C. de act. & oblig. glo. tñ dicit, q̄ cohæres cogitur ad cessionem expressam. Sed non uideo ad quid sit necessaria, cum ipso iure transeat in eum ius ignorantem, nisi dicas quod, prodest, quo ad faciliorem probationem. Iuxta ea, quæ notantur per Bar. in l. 4. §. nunc de effectu. de liberatione leg. Sed tunc q̄ro quo remedio coget ad hanc cessionem expressam? dic, officio iudicis, ut no. j. de lega. j. l. si res obligata. Et adde quod prædicta probatur de his, quæ in prior. credi. locū succedūt. l. j. & l. ij. & j. quæ res obligari possunt. l. Aristo. Nā ibi per gl. & Doctores ponuntur tres casus ad sciendum, utrum ille qui soluit, succedat in ius pignoris. Sed iste uidetur quartus. s. cū soluit cohæres, cui res obligata adiudicatur, qui non cōprehēdit sub aliquo de illis trib. Immo indistincte succedit in ius pignoris, quod no. & tene mēti. Item † quæro s̄m gl. utrum p̄ cessionem, uel translationem iuris hypothecæ uideat cessa actio p̄sonalis, gl. q̄rit, & tenet finaliter, q̄ non, quia ad translationem accessorij non uenit principale, secus econtra, quam gl. no. quia quotidie ad ea recurritur. Ex † qua habes, q̄ pōt cedi hypothecaria sine principali, & ad hoc alleg. Simile notatur C. de pig. l. usufrucap. ff. de pig. l. j. §. cum prædium. Secundum uero dictum gl. de ac. nego. gest. probatur in d. l. fideiussor. de nego. gest. Tertio no. q̄ ille cui adiudicatur, habet actionem pro toto eo quod soluit, etiam si plus sol-

uit quàm cohæredi deberetur. Quod est verum, si hoc expediebat debitori. Puta cohæredi debebatur quinquaginta, q̄ dilapidasset rem obligatam, si penes eum remansisset. Alter soluit leuaginta, ut penes se rem h̄ret, totum recuperabit, quia utiliter gessit debitoris negotium: secus aut si non uertebat debitoris utilitas. Puto tñ, q̄ debitor poterit ab illo cohærede repetere illa x. qui plus recepit, q̄ sibi debebat cōdic. sine causa. vel condic. ex l. si me & Titium, si cert. pet. quia non debet locupletari cum aliena iactura. Quarto † not. q̄ creditor in re obligata censetur procurator debitoris, quod singulariter nota. Et ad hoc allegatur p̄ Cyn. in l. usufrucap. de pignorb. Simile in usufructuario, qui vñ procurator proprietarij, ut l. j. in fi. §. quemadmodū usufr. caueat. & de noui operis nūtia. l. j. §. fi. Vltimo nota, q̄ ille, qui animosè licitatus est, non recuperabit, si plus soluit, q̄ debeat, p̄ hoc vñ determinari q̄o, q̄ pridie vidi de facto. Nam quidam uendiderat laudimium rei suæ pro x. cum pacto, q̄ si alius plus offerret j. mēsem h̄retur uenditio pro non facta, modo alius j. mēsem uenit, & obtulit centum, dicebat primus emptor, q̄ non debebat recedi a prima uenditione, q̄ ista erat aiōla oblatio, q̄ laudimium non dat ultra x. vel xij. certè vñ, q̄ benè dicat p̄ tex. istum, q̄rium dixi. Nam aliud est q̄rere, an quis possit recuperare illud, quod animosè soluit, & sine cā, & hoc non pōt. ut hic, aliud est quære re, an possit recedi a prima uenditione si plus offeratur, q̄ res ualeat, & dico, q̄ sic, quia tñ censetur ualere, quo ad illum, qui offert, quia fortè h̄t affectionem, q̄ affectio in tali licitatione admittitur, ut s̄. de minoribus. l. si emptionem. Vbi vñ casus in ratione sui, & ita fuisse obtentum, nisi quia primus hoc uident, q̄ se defendere nō poterat obtulit cētum & quinquaginta, & sic eorum altercatio cessit in utilitatem uenditoris, hoc intendit ista l. multum subtiliter. Paulus.

L E X XXXI.

Fundus mihi. Iura sepulchrorum inter hæredes nō diuiduntur, sed cuilibet eorum competunt in solidum, fundus autem in quo est sepulchrum, benè diuiditur per hanc actionem, nec cogitur alter ex cohæredibus partem suam, uel partem cohæredis emere, hoc dicit in effectu ista l. Paulus de Castro.

L E X XXXII.

Si seruus. Casus superueniens nō tollit actionem, iam quæ sitam ex negotio utiliter gesto. h. d. Bal.

L E X XXXIII.

Quæ pater. Bona indiuisa remanet communia, nisi fuerint uni adiudicata, uel sint accessoria rerum diuisarum, aut adiudicarum. h. d. Bal.

L E X XXXIIII.

Si pater familias. Non tenetur unus hæres alteri aliquid præstare, nisi uice uersa prestatetur, quod sibi debetur. h. d. Pau. utriusque iur. Doct.

L E X XXXV.

Seruos. In dubio uidetur æstimari res non dubius euentus, & ideo nisi spes eueniat, æstimatio non soluitur. h. d. no. tex. cum glo. Pau. facit l. propter spem. s. cod. Item facit ad ea, quæ notantur per Bart. in l. cotem ferro. §. qui maximos. infra de public.

L E X XXXVI.

- 1 *Dotem censeris siue pater quid genero suo in eam causam det, siue filia uel ipsa det genero.*
- 3 *Filia in dote quam pater genero dat, an a redem habeat.*

Pomponius. Si pater filia in potestate constituta aliquid donat ex causa dotis. s. ut in dotem tradat, ualeat donatio, & in eam transfert dominium, & possessionem. Nec tenetur filia illud eum fratribus conferre, si factum est testamentum, & de conferendo nō sit grauata. hoc dicit notabiliter. Paul. & est uulgaris Doctorum, & aduocatorum. Not. † q̄ siue pater det genero, siue det filia, ut genero det, dicitur esse dos. Itē in donatione propter nuptias: C. de collationibus. l. ut liberis, & de donationibus ante nuptias. authen. eo decursum. differunt tñ isti modi tradendi. Nam qñ pater dat genero, tunc licet sit dos, tamen non uidetur filia donare. Vñ d̄r deos profectitia, & licet communis sit actio patris, & filia, tñ solus p̄ agit, & sibi soli redditur cum uoluntate filia expressa, uel præsumpta, ut j. sol. ma. l. 2. §. quod si in patris. & §. uoluntate, & l. non solum. Item † in tali dote filia nō habet hæredem, immo licet decedat liberis relictis, tamen redit ad patrē de iure communi. ut in l. dos a parte. sol. mat. cū ibi nota. Sed quando tradit filia, uñ sibi donare, & in eam trasfert dñium, ut hic. uñ si filia decedat uiuo patre relictis liberis, succedūt sibi in dote, tñ quā hæredes, & idem est. qñ dedit genero. sed fuit stipulatus red di filia tacite, uel expresse, aut ipsa filia de patris uoluntate. Nam etiam his casibus donasse uidetur, & filij tanquā hæredes succedunt, etiam si decedat uiuo patre. Ita intelligitur l. inter socerum §. cum inter. de pactis dotalibus. secundum uerum intellectum & l. post

& l. post dotem. j. sol. ma. fm vnam lect. & ibi vide omnino Bar. in 4. q. Prædicta vera in donatione, quæ fit ob cam dotis, de simplici vero donatione facta in filium, dic, vt, l. 2. C. de inoffi. dō. & de coll. l. emancipati. Si vero cōcedat in peculiū, dic, vt, C. e. l. incertum. Si vero dubitatur, an donauerit, vel in peculiū cōcesserit dic, vt notatur per Bar. in. fi. j. de pecul. leg. & C. e. l. filia cuius.

L E X XXXVII.

Cum putarem. Snia iniusta, vel super erronea petitiō elata, facit ius inter partes, nec pōt retractari, ad hoc alle. Paul. facit l. præles. de re iudi. & extra eo. capitulo cū inter vos, & ista l. est vulgaris, sicut præcedens.

L E X XXXVIII.

Qui familiae. Iste [tex.]. legitur duobus modis fm glōf. Et tertio modo extra gl. Secundum primam lect. h. d. Si quis in libello confitetur per errorem non præiu dicat sibi, si probetur prius vsque ad sniam. h. d. Pau. & coniunge tunc primam, & secundam expositionem simul, ista lectura est vera in se, debet tñ distingui inter errorem iuris, & facti, vt nota in l. non fatetur. de confessis: & adde ad istam, qd no. in. l. ædita. C. de edendo. Sed hæc lectura non congruit literæ, quia præsupponit, qd ille, qui agit hac actione fateatur aduersarium cohæredem, cuius prius dicit tex. expressè. Secundū secundam lectur. h. d. Confessio facta in libello non nocet cōfite-ti, ante litem contest. quia potest libellum reuocare. h. d. Paulus. Istam lect. vñ approbare Bart. in lex hac scriptura, de donationibus probet etiam C. de appellationib. l. si libellus. post litem vero contest. præiudicat sibi, si scienter cōfessus fuit. nec potest reuocare, vt C. de liberali cā. l. cū prætor pretium, & quod notatur in l. lana, de omni agro deserto. lib. xj. facit, quod notat gl. de confessis. l. vnica. in fine mag. gl. hæc lectu. licet in se sit vera, tñ laborat eodem morbo cū prima lectu. Vnde legitur tertio mō planè, prout litera iacet, qd ille, qui petit hæreditatem diuidi nō fatet aduersarium esse cohæredem, quod intellige, siue scienter, siue ignoranter agat. Ex hoc sequitur, qd si ipse possidebat totam hæreditatem, & egit hac actione contra illum, qui nihil possidebat, quandoque ante sententiam potest petere, qd nihil adiu-dicet aduersario, nisi se hæredem probet, vt l. j. s. e. l. nec releuatur aduersarius, ab ista probatione pp libellum agentis, postquā nō vñ cum fateri hæredem: secus esset, si fateret, pōt ergo, qñcunque ante sniam desistere. Sed aduersario condemnabit in expensis, tanq̄ temere litigas. s. de iud. l. destidisse. & l. cum quē temere. nec cogitur aliquem errorem pbare, & in hoc differt a prima lectura, si tñ pmittat ferri sniam: p̄iudicat sibi. vt. s. l. pxima. Itē sequitur, qd si pereat instantia lapsu triennij, vel aliquo mō, non nocet sibi egisse. Sed si videretur fateri aduersarium hæredem, tñ noceret, quia licet perempta esset instātia, tñ illa cōfessio remaneret valida, vt in c. pisanis, de restitu. spoli. vbi hoc no. & probatur & quod no. per Inn. c. per inquisitionem. de elect. & de testib. veniens per Arch. 30. qōe. v. iudicātis, & tene menti istam lecturā, quia est not. & tunc intelligitur medullitus, facit quod notat Cyn. C. de prob. l. exceptionem, in 2. q. vbi allegando hanc l. uide-tur eam sic intelligere prout iacet, sed non declarat aliud.

L E X XXXIX.

Diuisionem quo ad redditus, & prouentus inter minores fieri posse, quo ad dominium non posse.

Lucius. Licet unus ex heredib. plus perceperit de redditibus communib. q̄ alter, si tamen non ultra, q̄ ipsum contingat, non tenetur per hanc actionem refundere. h. d. Et intellige, qñ residuum non ptinebat ad alterum, qui minus percepit, aliās tenetur, qui plus percepit cō-municare illud, quod habet, Ita intelligo l. Item Labeo. in princ. s. eo, licet gl. hic uacillet. Item j. no. hic. tex. cum glo. qd inter minores potest fieri diuisio, quo ad redditus, & prouentus, licet non quo ad dominium: adde quod no. in. l. iubemus, in prin. C. de sacro. eccl. Paulus.

L E X XL.

Ex patre. Impensa facta in lite communi recuperatur p parte consortis tam per exceptionem, quam p actionem, dummodo totam illam expensam pro parte sua nō fuisset factururus. h. d. Et no. tex. cum glo. quod si aliquid expendo quod sit in tui utilitatem, si tamen illud fecissem absque utilitate tua, a te non recuperō & c.

Collationem hodie, ex testamento, & ab intestamento, fieri posse.

Intestato. Non solum uoluntas testamenti, sed etiā codicillorum facit cessare collationem dotis, si inter cohæredes omnia bona sint diuisa. h. d. hodie uero ex testamento, & ab intestato fit collatio, nisi prius sit dictum. ex pressè, ut in authen. ex testamento. C. de colla. Item uidetur hic expressum, quod diuisio facta per patrem inter filios non habeat uim testamenti, uel institutionis, de quo dic, ut l. quoties. C. eodem titulo.

Executor testamenti, num executioni legata, quæ mero iure non debentur, sed æquitate, aut iure naturali, tantum mandare possit.

Executor testamenti reddere non cogitur, quod legitime expendit.

§. Seruo. Legata naturaliter tantum debita, non ciuilitè ad quæ potest quis cogi per officium iudicis, soluta non repetuntur, nec executor qui ipsa expendit: tenetur reddere. h. d. Et no. j. quia uidetur hic casus, qd executor testamēti possit executioni mandare legata, quæ mero iure nō debentur, sed ex æquitate, vel iure naturali secundum Bal. Sed hoc verum, si poterat super illis implorari iudicis officium, vt patet hic in text: & glo. Item no. j. qd executor non tenetur reddere, quod legitime expendit. Sed quid, si aliquid sibi remansit de eo, quod expendere debebat? dic, qd reddere tenetur, vt j. manda. l. creditor. s. si inter. & de dona. inter virum, & uxorem. l. si mulier. & de alimen. leg. l. solent, circa medium. Paulus.

Expensas factas a patre pro vno filiorum in studijs non repetit alter. Et fratres licet inter se communia habeant bona, socios tamen non dici, nisi expressim actum sit.

§. Filius. Frater non tenetur conferre ad debita alterius fratris, post mortem patris contracta, nisi sint socij omnium bonorū. Bal. Et j. est tex. in fine, cum gl. de eo, quod dixi s. e. l. si filia. s. idem scribit, videlicet, qd si pater fecit expensas studij pro vno filio: nō potest alter petere, qd idem sibi fiat de bonis communibus. No. qd licet fratres habeant bona communia non dicuntur socij, nisi expresse sit actum.

§. Duos filios. Extincto legato in re principali extinguitur in accessorijs. h. d.

§. Pater. Debitum contractum per vnum ex filiis iussu patris, per ipsum tantum filium soluendum est, si pater hoc prius ordinauerat. h. d. secus si non ordinauerat. vt s. eo. l. si filia s. j. Paulus.

L E X XLI.

Actio quæ nam locum habeat inter hæredem, & fideicommissarium, post hæreditatis partem restitutam.

SI ex asse. Inter fideicommissarium, & hæredem, post partē hæreditatis restitutam habet locum actio utilis. h. d. Quæro j. quare non directa inspecta persona hæredis, sicut utilis inspecta persona fideicommissarij respondeo, quia utilis procedit ex mēte l. quæ conuenit vtrique. Sed directa procedit ex verbis, q̄ non congruunt, nisi hēdi. Pau.

L E X XLII.

Sententiam plura complectens capita in vno valere, & in alio potest non valere. Et sic pro parte appellari, & pro parte non. Et appellationem nullitatis causam deuoluere.

Appellationi renuntiare non videtur, qui vni capiti sententiæ acquiescit. Et quid si sententia fuerat nulla.

Iudex an per assignationem inter filios libertorum diuisionem facere possit.

Quædam. Ista est vna de vulgaribus legib. istius tituli, & allega. simul cum l. Carmelia pia. de iure pa. hoc dicit iudex famil. eriscun. non potest cogere libertos diuidere, quod si faciat, quo ad hoc non valet eius sententia, licet alijs possit esse valida. h. d. No. qd j. cum sententia continet plura capitula diuersa, potest in vno valere, & in alio non, secus si vnum tantum: vt sup. eodem. l. in hoc iudicio. Item potest pro parte appellari: & pro parte nō: & in parte confirmari per iud. appellationis, & in parte infirmari: hoc totum probatur hic, & in l. Carmelia pia. j. de iure pat. & in c. Raynal. de test. Itē qd appellatio deuoluit causam nullitatis ad iudicem appellationis: sicut causam iniustitiæ. Nam hic fuerat appellatū: & iudex appellationis pronuntiauit sententiam nullam in parte: de hoc dic: vt plenè no. per Bart. in l. si expressim. j. de app. Item no. qd j. licet quis pareat in vno capitulo, in quo non appellauit, non propterea videtur renuntiare appellationi in alio capitulo. Nam hic appellauerat a diuisione libertorum: & in alijs obtemperauit: in eo in quo appellauit: non videtur renuntiare appellationi: ut l. ad solutionem. C. de re iud. Sed quid si sententia sit nulla: & pars obtemperet? respondeo, in eo in quo obtemperat, seruatur sententia iure, non ex vi sententiæ: vt C. communia vtriusque iudicij. l. 2. & no. in l. j. qui pro sua iurisdictione. In alijs autem capitulis diuersis: quibus non obtemperauit, non, quia videtur confirmari sententia iure pacti, ar. huius l. j. & j. de itine. actuq; pri. l. j. s. Iulianus: & C. ne vx. pro ma. l. fi. & ar. in c. auditis. de præc. & quod ibi no. per Inno. & de de. c. ex parte: & in c. cum contingat: & ita pridie dicebam de facto, cum lata esset quædam sententia nulla: qd iure pacti videbatur confirmata: quia in vno capitulo fuit obtēperatum: ideo petebatur executioni mandari in alijs. Contrarium dicebam: quo ad alia capitula: & ita fuit pronūtiatum per vnum magnū magistrū: & ipse taliter erat deliberatus in priū: sed qñ audiuit iura, & rationes. mutauit opinionem. Vltimo j. no. qd licet iudex non possit diuidere libertos assignādo vnum vni: alterum alteri. de qua diuisione loquit hæc l. tñ p̄ q̄ seruos manumisit bene Pau. Cast. Nouæ prælec. in ff. Vet. H 4 potest

Pau. Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

potest hanc diuisionem facere inter liberos ex prouisione senatus. j. de assig. lib. per totum, & no. C. eo. l. liberi. Paulus.

L E X XLIII.

Si ita legatum. Legatum perceptionis potest fieri per modum actionis, & exceptionis. h. d.

L E X XLIII.

Arbitrium. Vnus petens diuisionem præfertur multis nolentibus diuidere. Bal.

L E X XLV.

Actio familiae erciscundæ, & communi diuidendo inter se, qualiter se habere dicantur.

Inter. Pro rebus hæreditariis diuidendis non solum competit hæc actio, sed etiam actio communi diuidendo. Pro rebus uero non hæreditariis, licet in hæreditate repellantur, hæc actio sola competit, hoc primo. Item pro reb. adiudicatis competit actio, & exceptio, hoc secundo. Item si unus ex hæredibus plus retinuit ex pretio rei hæreditariæ, q̄ debeat, restituere cogitur. h. d. tertio, usq; ad §. fructus. Nota q̄ factio familiae erciscundæ, & communi diuidendo se habent, ut excedentia, & excessa. Nam communi diuidendo datur pro omnib. reb. qualitercunque cõib. Sed famil. erciscun. pro communib. iure hæreditario tm̄, & in hoc exceditur ab illa, & e contra, hæc datur etiam pro rebus non communibus in hæreditate repertis in illa, & in hoc illa ab illa excedit, simile no. in l. certi conditio. j. si cer. pet.

§. Fructus. Fructus percepti per unum ex hæredib. ante aditam hæreditatem, & anteq̄ sciret se hæredem, non ueniunt in hoc iudicio directo, sed vtili. h. d. Et nota gl. quæ tenet, q̄ bonæ fidei possessor cõuentus hac actione tenetur restituere fructus consumptos, si ex eis factus sit locupletior, sicut conuentus petitione hæreditatis, quia ambæ sunt uniuersales, secus in conuentu actione particulari, ut rei uendicatione, ut supra titu. j. l. 4. §. & post litem, & ibi nota & sic est hic gl. de eo, quod Petr. uidetur sibi appropriare in l. certum. C. de rei uendi. Bart. autem aliter dicit §. de rei uendica. & ex diuerso.

§. Quod ex facto. Quod unus ex hæredib. patitur propter factum suum, sibi imputatur, quod aut pp factum alterius, repetit ab illo. Item stipulatio diuiditur actiue, & passiue, & ex officio unius alter non tenetur. h. d. usque ad §. ususfructus. Bal. Et no. arg. q̄ ille, qui patitur represalias pp factum tertij repetit ab illo, & idem si unus ex hæredibus frangit pacem, & propter hoc alij cõueniantur, ut no. per Iaco. de Arc. in l. 2. de uerb. obli. facit §. eo. tit. l. hæ. §. pen.

§. Ususfructu. Quod unus ex hæredib. soluit pro liberatione rei hæreditariæ repetere potest a cohæredibus pro portionibus eorum, & si soluere nolunt, p̄t eos cogere ad soluendum. Idem in omni alio, quod communiter pertinet ad omnes, si unus tantum fecerit. hoc dicit usque ad finem, quod ad primum §. uide omnino l. an fructus. j. de usufru. leg. & quod ibi no. per Bar. Paul.

L E X XLVI.

Actio quæ nam competat, ut, sciamus magis spectandum, quod reus dicit, quam quod actor. Et quid ubi de iudicis competentia sit controuersia.

Sid quod. Pro re, quam quis dicit esse suam ex alia causa, quam hæreditaria, conuenitur hac actione. Item damnum datum per seruum cohæredis non uenit in hac actione, ut dominus eius teneat, ac si culpa, uel dolo eius datum esset, nisi eius culpa uere interuenerit. h. d. tota l. No. j. ex primo dicto, q̄ ad hoc, ut sciamus, q̄ actio cõpetit, magis inspicitur illud, quod dicit reus, q̄ illud, quod dicit actor. Sic etiam cum agitur, quis sit iudex competens, ut in c. si clericus laycum. de for. comp. primum dictum est uerum, quando illud, quod dicit reus, est potentius, q̄ illud, quod dicit actor, ut quia actor alle. titulum uniuersalem, sed reus specialem, qui potetior est, ut hic. sic cum agitur contra titulo possidentem petit hæred. ut C. de peti. hæredita. l. hæredem, in fi. & facit §. eo. l. hæredes. pro emptore. Si uero neutrum est potentius altero, tunc debet inspicere, quod dicit actor, puta, si ago rei uendi. dicens re esse meam ex uenditione, & traditione p te mihi facta: tu dicis nõ esse meam, quia nõ tradidisti, certe procedit libellus nihilominus super rei uen. & hoc uenit discutiendum in fine litis, hoc probatur per gl. quæ est §. de dolo. l. j. quæ incipit, & erat facta, & quod ibi no. per Bar. ita intelligitur gl. in l. j. in prin. si qua. pau. fe. dica. Sed in casu huius l. utrũ debeat de hoc cognosci, ante litis ingressum, an reus habeat titulũ, uel nõ, ut sciamus, an pcedat libellus in hac actione: dic, ut no. §. de petit. hæ. l. qui interrogatus, & C. e. ti. l. cogi. De alio uero, qd̄ dixi, ut sciamus, an sit iudex cõpetens, an debeat discuti de eo, quod dicit reus, ante lit. cont. uel non: dic, ut no. in dicto c. si clericus laycum. per Hosti. & Ioan. And. & Innoc. & per Cyn. in l. præscrip. C. si contra ius, uel uti. publicam, per Bar.

supra si quis iud. non obt. l. 2. & addel. cum quadã puella. de iur. omnium iud. Paulus.

Maritus cum alijs fratribus hæres, si uxoris dotem in familiae erciscun. iudicio preceperit, an ab eo solo in casu restitutionis dotis mulier repetet, an uero, & a cohæredibus simul.

L E X XLVII.

Simartius. Filius potest dotem vxoris percipere, si tẽpore mortis durabat matrimonium, licet nũc sit solutum. Secus si in vita patris solutum fuerat, quia tunc non perciperet, sed actio competet de directo mulieri, quam statim poterit intẽtare q̄ hæredes purẽ institutos, & q̄ institutos sub cond. cum conditio euenerit. h. d. Not. tex. cũ gl. Et fecundum istam distinctionẽ id, quod dixi §. l. si filia. §. hoc ampli in primo membro, & ibi adde istam l. & uide l. pater dotem. j. de do. præle. & de Castren. pec. l. dotem, in tex. & gl. Quæro j si maritus pcepit dotem, utrum mulier repetet ab ipso solo, uel ab alijs cohæredib. gl. parua hic uidetur dicere, q̄ ab ipso solo. Sed hoc est uerum si ipse filius recepit dotem, & nõ pater, ut §. eo. l. si filia. §. p̄cipere. Si uero pater receperit, tunc puto, q̄ mulier habeat duplicem uiam. Nam primo ab omnibus hæredibus potest petere & maritus, qui percepit tenetur alios defendere. Ut §. hoc amplius. Item potest in solidum petere ab eo, qui percepit fauore dotis, ar. j. de le. 2. l. cum ab uno, & ita intelligo istam gl.

L E X XLVIII.

Ius suum qui post litem inceptam in alium transtulit in permissio casu, an possit litem aduersus reum prosequi, & si ius non habeat in eum, in quem transtulit utilitatem. Et an in hoc mandatum requiratur.

Actio furti quod quis fuerit consecutus, ei restituere tenetur, cui adiudicata fuerit.

In iudicio. Actiones pro re hæreditaria competentes ipsius occasione mouendæ sunt per omnes cohæredes, si nondum res illa uni ex eis sit adiudicata. h. d. primo. Item si pendente tali lite, uni ex eis adiudicetur, adhuc omnes possunt litem psequi ad utilitatem illius, cui adiudicata fuit, & ab eo possunt recuperare expensas. h. secundo. Sed si moueantur post adiudicationem moueri dicunt, tantum per illum, cui fuit adiudicata. h. tertio. Prædicta uera in persecutorijs actionibus, pœnales autẽ et post adiudicationem moueri possunt per alios, quibus semel inceperunt competere. hoc dicit not. total. cum gl. No. singulariter ex secundo dicto, q̄ j si post litem inceptam p unum desinit ius eius, q̄ transtulit ipsum in alium in casu permissio, ut hic, non uenit reus absoluentus ab eo, immo potest ad huc litem prosequi ad utilitatem illius, in quem transtulit, & q̄qd̄ consequitur sibi restituere, & det hoc expressẽ dicere, alias si nomine suo prosequeret, posset excludi, & reus ueniret absoluentus, ut j. de condi. fur. l. siue manifestus §. tandiu. Et no. istum text. q̄ non recordor alibi legisse eum, quia nec requiritur hic, q̄ habeat aliud mandatum ab eo in quem transtulit ius suum. Et idem potest dici in eo, qui post litem inceptam cessit ius suum alteri in casu permissio, quia adhuc potest prosequi litem, & eius nomine. Ultimo no. circa finem, q̄ illud, quod unus consequitur actione furti, teneatur restituere illi, cui res fuit adiudicata, dic, ut §. de pet. hæ. l. utrum in gl. & l. prætor. §. j. de bo. autho. iud. pos. per. Bar. Paul. de Cast.

L E X XLIX.

Si fam. ercis. Si unus ex hæredibus decedat pluribus hæredibus relictis. licet ad eos transeat instantia, non debet tamen unus ex eorum persona, sed omnes unum procuratorem dare. h. d. Pau.

L E X L.

Iudicem executores ad exequendas uoluntates ultimas constituere posse, ubi testator id non fecit. Et huiusmodi executores pro ultima uoluntate exequenda rem hæreditariam uendere posse, nec in hoc cautionem duplẽ prestare.

Executor rem hæreditariam uendens, & si non teneatur cautionem de dupla promittere, tamen erroneẽ promittat, stipulationem committi.

Executor, & si officium necessarium habet, ex promissionibus tamen suis etiam finito officio rectẽ conuenitur.

Executor qui aliquid per imperitiam aut inaduerentiam promittit, aut soluit, an illud repetat.

Quierat. Ista est ualde notabilis lex & est magistra. In materia excutorũ malẽ declarata hic & alibi per Doc. h. d. Si unus ex hæredibus rem hæreditariam uẽdat, ut testatorem iussu iudicis sepeliat: nõ tenetur pro euictione duplam promittere, q̄ non ex uoluntate, sed ex necessitate uẽdit, si tñ erroneẽ promisit, stiplo cõmittit, & qd̄ sol. uit a cohæredib. repetit p hac actionẽ utilẽ, si añ aditã hæditatẽ fecit. Sed si post: tũc p directã. h. d. No. prio, q̄ j iudex p̄deputare

putare executores ad exequendas ultimas voluntates, qñ testor hoc non fecit, alias si esset testamētarius, nō esset locus datiuo. ad qd. j. de ali. leg. solent, & ibi similis tex. Secūdo no. q̄ talis executor p̄ executione faciēda pōt uendere rem hēditariā, si aliter exequi non pōt, facit s. l. officio. In t̄rium v̄r tex. expressus in l. alio. de ali. le. Sol. ibi loquitur in mero executore, q̄ nullū commodum habebat ex testō, hic in misto, q̄ erat ex parte institutus, vel dic, q̄ hic ex cā pia, & necessaria vēdebat, ibi secus, & vide plenē, qd̄ ibi no. per Bar. Tertio no. q̄ vendendo non debet duplam promittere, nec teneri. Et idem in omni alio, qui vendit ex necessitate, ut hic, quam r̄lam no. ga ad hoc ista l. est vulgaris. p̄ hoc dicebam pridie de facto cū esset relicta quædam possessio fratribus Carthusiens. qui s̄m r̄lam ipsorum non poterant eā retinere sed habebant necesse vendere, & vendiderunt, post vendōnem conueniebant, vt de euictione cauerent. i. duplam promitterēt, dicebā, q̄ nō tenebant per hāc l. q̄ ex necessitate vendiderunt. Itē nō erat res pretiosa pro qua debeat promitti dupla, ut l. ēpto ri. j. de euic. Quarto no. q̄ licet executor non teneat promittere, si tñ erroneē p̄misit, p̄mittit stip̄lo. Et sic erronea cautio committitur. Contra quod opponit gl. de l. si patronus. j. de dona. & ponit plures solones. Tu dic, vt ibi plenē per Dyn. & Bar. Quinto nota, q̄ licet executor habeat officium necessarium, tñ ex promissionibus suis uenitur ēt executione completa, & finito officio. In t̄rium facit l. illud. s. j. de euict. & quod nota. s. de p̄cur. l. proc. qui pro euictione. in gl. Solu. ibi de illo, qui habebat necessarium offm̄, & nullum p̄modum, vt tutor, & curator, sed hic habebat p̄modū. Ex hoc v̄r, q̄ si merus executor de euictione p̄mittat, & executio reperitur non soluendo, q̄ executor nō tenetur soluere de suo, sicut nec tutor, & curator. † Sexto modo not. q̄ licet executor p̄ imperitiam, aut culpā, vel inaduertentiā aliquid indebite promittat, vel soluat: pōt recuperare de executione, quia officium suum nō debet esse sibi dānosum, nec culpa nocere, ex dolo vero, vel lata culpa tenetur, sicut depositarius. ut j. depo. l. quod Nerua. & hoc tene menti ad materiam executorum. Paul.

L E X L I.

- 1 Expense pro uno filiorum factæ, siue emancipato, siue in potestate, an repetantur, aut an conferri debeant. Et de quibus expensis hæc q̄ mouetur.
- 2 Gloria patris filius sapiens.

Quæ pater. Ista est notabilis lex Bal. expensā studij, q̄ pater facit pro filio, v̄r facta animo donandi non repetendi, nec debet per ipsum conferri, nec in partem debitam imputari. h. d. no. tex. cum gl. Quæro hic loquitur in emancipato, quid in filio in potestate respondeo idem, quia eadē est pietas, vt s. eo. l. si filia. §. idē scribit, in aliquo aut differūt. vt j. patebit. Secundo quæro hic loquitur, quando filius non habet bona, quid si habet aduentitia, uel castrensia? respondeo de illis v̄r p̄ fecisse expensas in dubio. vt s. de pe. hær. l. si. quæ est notabilis limitatio ad hanc leg. Tertio quæro de quibus expensis, hic loquitur? respondeo, de expensis alimentorum, quæ cum fiunt consumuntur, & de hoc non est dubium. Sed quid de expensis librorum, qui non consumuntur, sed remanent? gl. hic dicit idem. Rich. Mal. disputando dicit t̄rium, q̄ illos tenet cōferre. Bar. distinguit tres casus, aut p̄ emit libros noīe filij, non tñ adhuc sibi tradit in vita, & tunc nō sunt ipsius sed cōes oīum, quia solū nomen eius in instr̄o v̄r accōmodatū. vt C. si quis alteri vel sibi. l. 2. aut emit, & tradidit, & tūc indistinctē, v̄r donare, licet hoc non dicat expressē. vt C. eo. l. filia cuius, nec tenet cōferre, nec in legitima imputare, vt hic. Nam gñaliter loquitur de oībus subministratis. Aduerte tñ, quia si erat emancipatus statim ualuit donatio, si in potestate non, sed cōfirmatur, post mortē, vt C. de inof. dona. l. 2. Aut non emit, q̄ penes se habebat, sed solū sibi tradidit, & tunc idem, p̄ oīa, qd̄ s. proximo mēbro, per hanc l. de hoc uide per eum in l. j. §. sed nec castrensē, de coll. bo. & C. eo. l. filia. Hæc uera in ista expēsa, quæ hēt in se cām pietatis, quia naturalit̄ p̄ mouet ad hoc, cū t̄ gloria patris sit fili⁹ sapiens. Sed qd̄ de alijs reb. quas simpl̄ p̄ tradit filio non pro uirtute acq̄redā. vel honore? Rñdeo in dubio nō v̄r donare, sed in peculiū profectitiū concedere. vt j. de acq. rer. do. l. qd̄ seruus. de pec. leg. l. si. Itē posito, q̄ sibi donaret, nō est idem in illa donatione, qd̄ in ista. Sed distinguit, & tunc non cōputat in l̄tima, nisi dictū sit expressē. vt C. de inoff. test. l. si qñ. §. Et gñaliter, & in hoc est idē. Itē tunc indistinctē cōferre tenet emancipatus l. ut liberis. s. si. C. de coll. q̄ hodie non corrigit per auth. ex testō vt ibi no. secus est in ista donatione, quæ fit grā pietatis, vt hic in tex, cōiuncto sine gl. qd̄ perpetuo tene menti. Nec repies hanc l̄tationem ractam per aliquē Doctorē. Si uero erat in pt̄ate, tunc aut quæritur, an conferantur, & dic, q̄ non, & in hoc s̄s̄t idē, quod hic, ut no. in auth. ex testamento. Aut quæritur, an in legitima imputentur, & tunc dic, q̄ sic, quia cōfirmatur, post mortem, ut est casus, secundum unam lect. C. eo. l. filium quem habentem, ut not. per Bar. in l. t̄rium alleg. ad l. Fal. Et sic in filio in potestate est totum contra ad filium emancipatum. Paul.

L E X L I I.

- 1 Possessor omnis, siue bonæ, siue malæ fidei sit, de fructibus semper impensas ipsorum causa factas deducit.

Fundus. Filius percipere pōt fundum dotalē vx. suæ, licet sibi non sit prælegatus. Et a die contestationis ueniunt fructus deductis expensis factis gratia ipsorum: percepti uerō: ante lit. contest. communes sunt omnium hæredum. h. d. Not. istam distinctionem, an sint percepti anteli. contest. vel post, quæ habet locum cum filius sustinet onera matrimonij: aliās quid iuris sit: dic, vt l. pater dotem. de do. præleg. & tetigi. s. eo. l. si filia. §. hoc amplius. Idem f̄not. q̄ omnis possessor: siue sit malæfid. siue bonæfid. semper de fructib. deducit sumptus factos ipsorum gratia: & ad hoc ista l. est vulgaris: & quotidie allegatur. Paulus.

Versi. Nam si vnus. Si vnus ex hæredib. totum possideat, alter nihil: in potestate non possidentis est hanc actionem intentare si est cohæres uel petitionem hæreditatis, quæ sibi magis expediat: possidens autem qui alterum confitetur cohæredem, hanc solam actionē intentare potest. h. d.

L E X L I I I.

Mæuius. Non solum res hæreditaria, sed qd̄ eius occasione peruenit in hac actione uenit. h. primo. Item uenit illud, quod alter ex cohæredib. habet ex administratione rerum hæreditariarū facta in uita defuncti. h. secundo. Item si ad iudicationib. hinc de faciendis uenit alter alteri in quantitate cōdemmandus, potest iudex compensatione facta hinc inde in eam tñ summa condemnationem facere, quæ reperitur excedere. h. tertio. Item cum pars rei quæ adiudicatur uenit æstimanda, dēt æstimatio fieri habito respectu ad totam rem, non ad ipsam tñ partem. h. quarto, & ultimo dicit tota l. Et no. ar. in §. arbiter. q̄ si peto a te x. & tu reconuenias in xv. si iudici constet de utroq. debito, potest condemnationem facere in tota quinq. facta compensatione ad concurrentem quantitatem. Sed Iac. Bu. v̄r tenere t̄rium in auth. & q̄r. C. de sent. & interlo. omnium iud. qui dicit, q̄ iudex debet te condemnare mihi in x. & me tibi. in xv. & postea fiet compensatio, aliās non ualet sn̄a, q̄ quem facit iste text. Tu dic, aut liquet sibi iudici de utroq. debito per confessionem partium. vel per sn̄am, & procedit prima opinio p̄ istum tex. aut sibi non liquet hoc modo, sed per probationem, quo casu nō dēt adhuc debitum liquidum, nisi liquidaret per sn̄am, & p̄cedit opinio sua, quia cōpensatio non fit, anteq̄ debita sint liquida. Pau.

L E X L I I I I.

Pecuniam. Illud, quod alicui debetur, non censetur in hæreditate sua, nisi pro illo sibi competat actio. hoc dicit.

L E X L V I.

Si familia. Res, quæ non possunt diuidi. debent adiudicari.

L E X L V I I.

Arbitrio. Possunt litigantes concordiam facere, & a iudicio discedere ignorāte, vel inuito iudice, ad hoc allegatur, facit l. j. §. parte operis. de no. ope. nun.

Communi diuidundo. Rubrica.

L E X P R I M A.

- 1 Magis particula, in iure, modo electiue, modo comparatiue ponitur.

Communi diuidundo. In actione ueniunt personales præstationes, sed in actione communi diuidundo, uenit diuisio rerū quali tercunq. communium cum societate, uel sine, & ille dēt in ea originarius actor, qui ad iudicium p̄uocauit, ueniunt etiam in ea accessiones, siue constando in lucro, siue in damno. Item iudex debeat in ea sequi conventionē partium. h. d. v̄r. qd̄ ad l. per hoc. No. † gl. in ista l. j. de dictione magis quæ aliquando ponitur electiue, aliquando comparatiue.

L E X I I I I.

Per hoc. Per hoc iudicium fit diuisio omnium rerum corporalium. Et siue sub terra, siue s̄. terram sint tales res, ueniunt in eo. Item est iudicium bonæ fidei, & pro singulis reb. comoret, & iō si aliqua res remanserunt indiuisa: pōt iterato agi. Item ueniunt in eo expensæ factæ in re cōi per alterum ex socijs durante societate, & ēt aliæ accessiones. Sed si factæ fuerunt añ communionem vel societatem: nō dāt hæc actio directæ: sed utilis. hoc dicit v̄r. que ad l. si quis putans. Et aduerte, q̄ illud quod ibi dicitur de puteo, ut ueniat in hoc iudicio: dēt intel ligi, quod ueniat, scilicet adiudicandus, non diuidendus, nisi cōmode diuidi possit. Simile infra eod. l. communi diuidundo, in prin.

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Vet.

prin. Item no. text. cum gl. in fi. l. Sed si res, quod missus in possessionem ex secundo decreto efficitur dominus, si prior possessor erat dominus, aliàs transfertur in eum vsucapiendi conditio: vt l. generaliter. §. de nox. facit l. pratoris, de dam. infect.

L E X VI.

Si quis putans. Expensæ factæ per vnum ex socijs in re communi repetuntur ab illo, cum quo re vera communis erat, licet faciens cum alio communem putaret. Item si socius ille partem suam alienauerit adhuc vtile iudicium locum habet pro talib. expensis. Item generatim omne lucrum, & damnum, quod alter ex socijs pro communi, & noie communi acquisiuit cum altero socio, participandū est. Sed si nomine proprio, & animo lucrandi, participatur lucrum, & nō damnum. Item illa veniunt in hoc iudicio, quæ non potuerunt expediri pro parte vnus socij aliàs habet locum actio neg. gest. h. d. vsq. ad fi. §. si quis in communem. Pau. de Cast.

§. Si quis in communem. In cōmuni se pulchro potest socius inuito socio sepelire. Sed locum communem non potest inuito socio religiosum facere extraneum cotpus inferendo. Et si intulerit cogi potest auferre per hanc actionem. vel per actionem in factum, & ea quæ pro parte expediri possunt, in hac actione non veniunt. h. d. vsq. ad §. si fundus.

Si fundus communis. Si alter ex socijs partem suā obligauit extraneo, adhuc tamen res venis in hoc iudicio diuidenda, vel adiudicanda saluo iure creditoris, cū tñ pars obligata adiudicatur, in hoc minus æstimatur. Si verò sit obligata alteri socio, tunc ille qui obligauit, non potest ipsum ad diuisionem prouocare, quod si fecerit, & alter exceptionem non opposuerit, procedit iudiciū & si tota res adiudicetur ei qui obligauit, remanet ius pig. in parte obligata, & alterius partis æstimationem soluet, nisi quantum æstimatio partis excedit summam debiti. h. d. vsque ad §. officio. Pau. de Cast.

§. Officio. Per hanc actionem potest res diuidi per partes integrales, vt vni assignetur vna pars integralis, alteri altera, sicut per partes quotitatiuas. Item si vnus ex socijs soluit pœnam pro vtilitate rei communis: recuperat pro parte a consocio. h. d. vsq. ad fi. Paulus.

1 *Emphyteuta si decedat plurib. hæredib. relictis, an si vnus canonem non soluit res in totum in commissum cadat.*

2 *Commissum pœnam legalem dici. Et quo modum committendi legalis, & conuentionalis pœna conueniunt.*

2 *Commissio, renuntiare videtur, qui post incursionem commissi, pensionem, vel eius partem recipit.*

4 *Protestatio ius ad pœnam agendi conseruat.*

Communi diuidundo. Prædia vectigalia, & emphyteut. veniunt in hac actione non vt diuidantur, sed vt adiudicentur, ne præstatio vectigalis confundatur. Non vectigalia vero veniunt et, vt diuidantur, & tot censentur fundi, quot fiunt partes per diuisionem, & de parte ad partem potest imponi seruitus: veniunt etiã in hac actione non solum illa, quæ sunt communia quo ad directum dñium, vel vtile, vt dictum est, sed et quæ communia sunt quo ad quasi dominium, pro quo competit publiciana. h. d. vsq. ad §. inter prædones. Et no. glo. magistram hic positam, ad quam sp. remittitur, & ex qua plura habes, primo, qd si emphyteutica decedat plurib. hæredib. relictis, vno canonem non soluente res incidit in commissum, sicut vno non soluente stiplo pœnalis cōmittitur in solidum contra omnes. vt l. §. si sortem. de verb. obl. & §. tit. j. l. h. rdes. §. idem iuris. De hac quæstione vide Spec. de loc.

2 *§. nunc aliqua, ver. 29. Item tñ no. ex eadem gl. qd commissum dicitur pœna legalis. Tertio nota. qd quo admodum committendi pœna legalis, & conuentionalis æquiparantur, quia eisdem modis committuntur, quod non est verum simpliciter.*

3 *Quarto tñ nota. qd si post commissum dominus recipiat pensio-*

nem, vel partem eius, vñ renuntiare commissio, facit j. de leg. & fideicom. l. de leg. §. si. cum l. seq. nisi fuerit protestatus secundum gl. Ex tñ qua. no. quod protestatio conseruat ius agendi ad pœnam & quotidie sic faciunt rectores ecclesiarum, cum recipiunt pensionem rei emphyteuticæ.

L E X XV.

1 *Fideiusor, an possit agere contra debitorem, antequam sit condemnatus soluerit tamen conuentus.*

Si socius. Si vnus ex socijs occasione rei cōis sit condēnatus, uel saltem conuentus, licet adhuc nō soluerit, poterit a consocio recuperare partem præstata tñ cautione de restituendo si non soluerit. h. d. Idem no. vñ didendum in fideiussore. s. vt statim, qd fuerit conuentus a creditore, possit recuperare a debitore quantitatem in qua conuentus est præstando istam cautionem, nec oportet expectare, qd sit condemnatus, ita potest intelligi. Lucius. j. manda. in tñrium, quia mandatum est sibi, ut soluat, vnde antequam soluat, nec cōdem natus sit, non possit aliquid, vt j. de condi. indeb. l. indebita. Sed primum verius puto per istam l. illud est notandum, & habui de facto in quodam arduo negotio, vt no. in l. Lucius. & non fuit al legatus iste casus, & est multum notabilis.

L E X XVII.

Qui cohæredes. Vnus ex cohæredib. pōt rē hēditariam emere a creditore uendente iure creditoris. h. d. & est ar. qd si executor testamenti vult aliquā rem hæreditariam uendere pro executione, vnus ex hæredibus potest emere, nec tenetur communicare cum alijs. Bal.

L E X XVIII.

Vt fundus. Sententia dēt esse conformis libello, ad hoc aliquid facere super reb. q̄ non sunt in libello deductæ. h. d. facit c. licet. Hely. de tñm. & l. fi. C. de fideicommissarijs liber. Et ex hac l. emanauit practica, ut libellus inferatur in snia, vt no. in de. sãpe. de verb. sig. super verbo, clara. Item p hanc l. probat, qd si ago rei vindicatione tñ te, dicens rem esse meam, postea apparet rem esse tuam, nō dēt tibi adiudicari, uel declarari tuam esse, nisi hoc petieris, sed sufficit, qd absoluaris ab impetitione mea, de quo fuit controuersia inter Inn. & Host. in c. ex p̄uestione. de resti. spol. & adde, quod no. per Cyn. in l. j. in 2. q. vt possi.

L E X XXIII.

Si conuenerit. Fragmentum est lec. ergo extraneo occidente nō tenetur cedere, de hoc fuit catio inter lac. de ra. & ponit, ut plene no. per Cy. C. de tñh. & cōmi. stip. l. non moriturum, de quo dic, per Bar. j. de verb. obl. l. Stichum. An autem debitor liberetur extraneo occidente? dic, aut interuenit eius culpa, & non liberatur, si ante moram fuit occisus, ut l. si ex leg. cau. eo. ti. Tertio uero casu, qñ ipse creditor occidit, serua istā l. cum seq. q̄ sunt no. nam aut obfo erat simplex, & hēt locum hæc l. aut alternatiua, & habet locum l. seq. Pau.

L E X XXV.

Si Stichus. Si creditor rem aliquam ex reb. alternatiuè pmissis interimat, tenet debitori ad eius æstimationem, dēt aut æstimari, q̄tum ualet, altera quæ superest, si plus ualet, q̄ interempta, cum illa remansit in obfo, nec potest eā creditor recusare. Item si altera pereat ante moram, non tñ perit actio semel acquisita pp mortem alterius. h. d. & est subtilis. De ista materia, nil dñ in dictis duabus legibus in tex. neque in gloss.

L E X XXVI.

Communis seruus. Si equus meus tibi commo-datus recipiat dānū ab equo alterius, sine culpa tua nō teneris hac actione, sed ille, cuius culpa datum damnum est. h. d. Paulus.

Fini s prælectionum Pauli Cast. in Dig. Vetus.

PAVLI CAST. IN DIG. NOVVM. PRÆLECTIONES LVCVLENTÆ,

Et mirum in modum doctæ, in quibus omnia penè vtriusq; iuris arcana, ita pertractavit, perstrinxitq; & criminoforum iudiciorum vim omnem, atque naturam excussit: vt huius beneficio iudicantium existat nemo, qui non vel minimo negotio quoslibet implicitos maleficiorum nodos dissoluat.

DIGESTI NOVI LIBER PRIMVS.

De publicis iudicijs. Rubrica.

LEX PRIMA.

Non omnia. Non summatur. Paul. de Ca-
stro. Nec sequentes vsq. ad l. is
qui reus. Si tamen Summarium vultis, dicite cum
Bart. qui hanc ita diuidit, ut primo ponit rram, si-
ue uerba quædam, ex quibus elicitur regula. Se-
cundo ponit exceptionem a regula. Hoc autem
intendit, omnia delicta priuata sunt exceptis quibusdam hinc
enumeratis. h. d. Bar.

LEX V.

Libello accusatorio si dies apponatur, an tunc dies illa debeat probari.

Is, qui reus. Receptus inter reos nō potest pēdente iu-
dicio accusatorē re accusare. h. primo, vsq.
ad ver. illud, quod intellige ēt de maiori crimine, nisi sit præ
iudiciale primo, nam tunc admitteret. l. j. C. qui accusare nō
poss. & idē si esset minus crimen, & præiudiciale. C. de adul. qm̄
Alex. & ad l. Fal. de plag. l. p̄ses. Secundo dicit, q̄ post sn̄am p̄de-
natoriam, q̄ adimit libertatē, vel ciuitatē reaccusare non licet de
nouo, licet inchoatas accusationes p̄ficere possit. Hoc secundo.
Ex hoc sequit̄, q̄ si esset sn̄a absolutoria, licet & nouas actiones
instituire, & illud ēt p̄ sn̄am non adimeretur ciuitas, uel liber-
tas. No. q̄ si dies ponat̄ in libello accusatorio, q̄ non debeat il-
la dies tunc probari. Iac. & Bar. post multa uerba dicunt, q̄, quia
uideor me astringere per l. habebat. de inst. & ar. huius gl. & c. ab
bate sanē, de re iud. in fi. Sed dic, q̄ aut me astringi, & tunc debeo.
Ita loquit̄ prædicta l. Aut proponuntur aliqua, q̄ sunt p̄parata,
& tūc sufficit unū p̄bari c. 2 de rel. cū gl. & s̄i s̄ibus. Aut ponit̄ ali-
quid qualitatiue, ut hic in casu n̄o, & tunc ubi dies est de sūba
delicti, & alteratur p̄na pp̄ diei appositionem, ut puta, q̄a sta-
tutum est, q̄ si quis uadat de nocte in die beatæ Mariæ Augusti,
puniat̄ aliqua p̄na, qua non ueniret puniēdus alia die, & tūc
est necesse probare diem. Aut diei appositio non est de substan-
tia delicti, ut alteretur p̄na, & tunc si ponatur, non tenet p̄ba-
re, & ista distinctio collr̄ ex gl. in l. Pantonius. s. j. j. de acq. hære.
alle. per Doct. licet non faciat ad propositum eorum. Paul.

LEX VII.

Infamem. Damnatus criminaſr de crimine publici iudi-
cij efficitur infamis, secus si de crimine priua-
ti iudicij, nisi sit tale, cuius ciuilibis actio infamaret. h. d. pone in tex.
nisi id crimen sit tale, per quod damnatus ciuilsr est infamis. Pau.
Item ordo licet uarietur processus, non uarietur pt̄as legis circa
p̄nam inferendam. h. d. sciendum, non v̄ d̄ns seruum suum ha-
bere pro derelicto, licet ipsum capitali crimine non defendat, &
ideo si absoluat̄, eius remanet. h. d. idem si condemnet̄.

LEX X.

Inter accusatorem. Lex ista cōtinet duas partes.
& h̄ ibi duplex l̄ra, q̄dam h̄nt ne, & tūc sunt duo dicta. Summa-
tur sic, pro reo uel accusatore absente admittit̄ accusator ad alle-
gandum cās absentia. h. primo, usque ad uer. nec qui quidē ver.
habet duplicem intellectum, nam si habet nec. h. d. q̄ citatus no-
uem uicib. in trib. diebus. qualibet die ter, damnari non potest
de crimine publici iudicij, quod intellige, etiam si p̄na esset in-
ferior a relegatione, & est ratio, quia non est legitime citatus, de-
bet. n. quis ter citari per interualla. 3. dierum de iure isto. secus in
ciuilibus l. tres denuntiationes. C. quomodo, & quando iudex, &
de p̄. l. absentis Si autem habes, ne. tunc dicit, q̄ ideo p̄ absente
admittitur excusator, ne ter citatus damnet̄, ergo si excusator,
non ueniret, condemnaret̄, quod intellige, si citatus fuit legiti-
mē per interualla nouē dierum, & in qualibet citatione habue-
ris tres dies secundum hæc tēpora, secus in ciuili, hodie citari de-
bet p̄ interualla 30. dierum, ut in auth. qui semel. C. quomodo,

& qm̄ iud. Oportet etiam, q̄ intelligas de tali crimine, ex quo ve-
nit imponenda p̄na a relegatione j. alias absens nunquā pos-
set damnari, vt d. l. absentis. j. de p̄. h. d. Pau. de Cast. Quæritur,
nunquid in causa criminali sufficit citatio ad domum, die, q̄ sic,
sicut in ciuili l. 4. de dam. infe. & l. ab eo. q̄no. & qm̄ iu. & l. vt per-
fectius, de anna. except. & istam tenent Doct. quia eodem mō tra-
ditur in causa ciuili, vt l. absentis. j. de p̄. Quid si citatus nō cō-
pareret? dic, eum in expensis condemnandum. Item in te assume-
re processum l. pen. j. co. Item puniri extraordinariē l. qui crimi-
ne. C. qui accusare non poss. Item de calumnia puniri, vt hic. Itē
j. de requiren. reis l. pen. Pau.

LEX XII.

Custodias. Cum audiuntur incarcerati, debent esse iu-
risperiti, & audiri possunt dieb. feriatis, & in-
nocentes dimittuntur: nocentes autem p̄na plectuntur. h. d.
in gl. j. quando dicit, q̄ aduocati causæ non debent esse, hoc ve-
rum in consi. causæ. Sed bene debent esse in informatione, & q̄-
stione ipsius l. qui postulauerit. s. qm̄. j. de adult. & facit, qd̄ no.
in l. 2. C. de iur. cal. Sed nunquid si fuerit lata sn̄a super q̄one si-
ne aduocato causæ, ualet ne? dic, q̄ sic, ar. l. j. s. biduum. j. quādo
appellandum sit. Item no. q̄ iudex potest h̄re consiliarios, & ab
eis petere consilium, vt l. 2. C. de prox. sacro. scriinio. li. xij. cum si-
milib. & ita retulit dominus Paul, quod dicit Dy. de Mugello.

LEX XIII.

Accusatore. Si est in tex. inchoata. h. d. Accusatore de-
functo potest iudex p̄sequi causam cri-
minalem ex officio suo per modum inquisitionis. h. d. notabiſr.
Item si accusator desistat. C. de abol. l. 2. Idem si tanquam illigi-
tima persona repellatur. extra de collu. detegenda c. j. Et not. in
c. j. in j. gl. de accu. per Ioan. An. quod est intelligendum. si accusa-
tus est de crimine diffamatus, aliter nō debet iudex per officium
suum procedere, ut in c. cum oporteat. de accusa. Item hoc verū,
q̄ potest, non autem cogitur, nam potest eo casu iuramentum
purgationis indicere, vt in c. cum P. & c. veniens, de accu. aliās est
in tex. iudicata, additio aliena. Adde, q̄ hic Pau. ut apparet, legit
accusatione, non accusatorem in litera, & secundū istam. h. d. ten-
tentia lata super crimine ad petitionem accusatoris, p̄ot, mitti
executioni, etiam eo defuncto, & nullo petente iudicio officio.
h. d. est enim ratio, quia in criminalib. officium iudicis est poten-
tius, q̄ in ciuilib. obtinet enim ne impunita sint maleficia, quod
secus in ciuilib. nam iudex sine requisitione non debet procede-
re l. 4. §. hoc iudic. de dam. inf.

- 1 Procurator in causa criminali, num interuenire possit. Et si interueniat, an processus sit efficax.
- 2 Princeps de plenitudine potestatis procuratorem in criminalib. admittit, & quid in episcopo, an idem possit.
- 3 Sententia uerbo in dubio diffinitiuam intelligi. Et an reiectis a iudice excusa-
tionib. per excusatorem allegatis, si ipse procedat, ualeat processus.
- 4 Procuratorem pro reo incarcerato admitti. Et in illis casib. procurator admit-
titur in quib. aduersus absentem sententia ferri potest.
- 5 Defensores, procuratores, & excusatores in iure haberi. Et an criminofus per
quemcunque defendit, uel excusari potest. Et id quando.

§. Ad crimen. In causa criminali. nec ex parte rei, nec
ex parte accusatoris procurator admit-
titur, sed excusator sic, qui si iustam causam alleget, faciet sn̄am
differri. h. d. No. t̄ ergo diligenter, q̄ totus §. loquitur de crimini-
bus, in quib. potest ferri sn̄a p̄ absentem, ut sunt illa in quib. ve-
nit imponenda p̄na a relegatione j. l. absentem. j. de p̄. q̄
sn̄a differtur si excusator iustam causam absentia allegauerit, a-
lias non esset bona aduersario de vers. sed excusationes ad prin-
cipium. ergo apparet veram esse opini. Petri de iure, & sequaciū
sententiam uero gl. communem non, licet de consuetudine ser-
uetur. Tex. publici iudicij. Idem si priuati, & bene. Tex. p̄sequē-
dum. l. ex parte accusatoris, Text. frustra p̄ istud uerbum uidetur
sentire Bart. q̄ non ualeat iudicium criminale, ubi procurator

interuenit, licet de hoc non excipiatur. In prium habes glo. in l. quamuis indubitati. C. de adulterijs. Tu dic, q̄ illa exceptio potest remitti tacite, sed expressè non, ar. C. de iura. calum. l. 2. §. sed quia veremur, nisi per principem, qui potest et expressè ex plenitudine potestatis, ut in c. veniens. de accu. & ibi casus, & ideo episcopus hoc non posset pati. l. q̄ in sua curia causa criminalis agatur per procuratorem quia hoc non potest de potestate ordinata. & de hoc fuit interrogatus. Tex. interuenit, hoc verum, cū criminaliter agitur, secus si civiliter l. non solum. in fi. §. de proc. & l. sed hoc. §. j. eo. tit. & extra de proc. c. tuæ. & de accus. his. Tex. multo magis, nam maius est periculum ex parte rei, quam accusatoris, quia per negligentiam procuratoris posset reus innocens condemnari, & ex parte actoris posset nocens absolui, satius autem est nocentem absolui, q̄ innocentem, condemnari l. absentem. j. de pœnis. Tex. ad defendendum, ex parte rei. Tex. defensiones facti, puta q̄ absens sit infirmus, vel detentus in carceribus, & sic non potest comparere. Text. sn̄a. f. diffinitiuā, quod si in dubio p̄sumit, ut no. in l. q̄ iussit. de re iud. & est glo. in l. j. §. biennium. j. q̄n̄ appel. sit. Vel posses dicere interlocutoria an notationis bonorum. Sed hoc esset tex. calumniari; nam hic d̄r, q̄ non dēt ferre sn̄am, q̄n̄ allegantur excusationes. Quid si fecerit, nunquid valebit? & dicit, q̄ non, ex quo sciuit, ut l. quod scitur, de re iud. Et ibi no. sed in integrum restituetur. ut cum Bertol. de re iud. Circa gl. dic, q̄ si esset eadem rō in libero, ut est de cognitione, idem esset, quod in seruo, ut no. j. tit. j. l. hos accusare. §. j. & ibi dicam.

Item no. q̄ pro reo incarcerato admittitur procurator, quia cessant rationes, quæ fuerunt, q̄ ubi maius est periculum ibi cautius sit agendum, modo reus bene poterit informare procuratorem, & nisi sit ipsemet allegare posset defensiones: & ita seruat consuetudo, & valde bene, quia ex quo incarceratus est, nō est timendū de fuga. & hoc v̄r probari de mente iurium dicentiū. q̄ p̄ seruo admittat procurator l. 2. de custo. reo. p̄terquā ad sententiā, q̄ ipse pōt venire. Itē si opponat de l. nō tm̄. j. de ap. dic, q̄ ad appellādū, nō at̄ ad p̄sequēdū. Ad §. publicè, vide Innocen. in c. veniēs, de test. q̄ intel̄r de defensore allegāte cās notorias hicaūt de p̄curatore allegāte cās cāz, puta exceptiones pemptorias. Itē hic est casus q̄ gl. dicentē & all. l. j. an per alium, et si bñ inspiciat ille tex. facit q̄ gl. ut dixi, & facit p̄ Petro, cū dicit q̄ pl. 2. C. de proc. & l. fi. C. de iniurijs, & p̄locū a p̄peciali, & p̄bat sic, q̄ in illis casib. pōt interuenire proc. in qb. pōt ferri sn̄a q̄ absentē, sed in l. j. tenē vsq. ad sn̄am inclusiue, & sic sup crimine, in quo dēt imponi relegatio, pōt procurator interuenire in cā crimina li. Et ad solonem §. publicè, de l. seruuum quoq. de pc. Sciēdū est q̄ nos habemus excusatores, & isti differūt, nam in istis criminalib. excusatores admittunt, ut hic, q̄ alle. cās facti, puta absentie, & t̄nc admittunt, ut hic. Et admittit, et q̄libet sine satisfōne de rāto. & q̄libet et si sit minor. ut no. in d. §. publicè. aut loq̄mur in defensore allegāte cām notoriā, ut q̄a dicit, q̄ accusatus de crimine potuit illud facere, q̄a erat statutū, q̄ bannitus pōt interfici, vel q̄a illa die erat absens in alio loco, q̄ fuerit crimen p̄missum. Vel dicit dñe iudex respiciatis accus. quia nō est p̄batū q̄ accusatum, q̄a testes sunt varij, & ista sunt notoria, & istis casib. admittitur defensor, & ita intelligitur dicitur §. publicè. de l. seruuum quo que. de proc. & est ratio, quia in isto casu, et iudex ex suo officio ista tenetur inquirere l. si non defendatur. de pœnis. ergo quem libet dēt admittere, qui sibi notificet. Aut loquimur in procuratore, & ille d̄r procurator, q̄ hēt mādātū, & in isto distingue, aut allega. notoria, & in istis casib. pōt ille, qui non hēt mandatum, multo magis iste, aut loq̄mur de procuratore allegante causas, & defensiones, & t̄nc, aut illæ nō p̄tingūt crimē, ut q̄a dicit vos nō estis iudex, & sic de similib. Et in hoc casu admittitur. Aut de procuratore allegante cās cāz, ut puta exceptiones dilatorias, v̄r p̄reptorias, & in hoc casu nō admittit. & iste est casus huius §. & ita v̄r sentire Bar. Inn. t̄n̄ hoc posuit, licet obscure, in c. veniēs, de testib. Sed qd si sup articulo separato, nunquid admittet p̄curator? d. lac. de But. q̄ sic, per l. j. & l. si p̄ses. de plagarijs. Et istam q. di sp̄tauit. lac. de Bellouisu, & tenuit prium, quē tenet hic Bar. quē vide latius, quia dicit, q̄ si non contingat principale, q̄ potest, aliās secus, & hoc consuluit Bar. de Saxo ferrato. Pau.

L E X XIII.

- 1 Accusator sanguinis necessitate, vel officij de calumnia præsumpta non tenetur.
- 2 Calumniam duplicem esse.

Generi. P̄ accusans de morte filie, de calūnia p̄sumpta notari nō pōt, & si p̄nuntiet calūniam p̄mississe, ex illa sn̄a infamis non efficit. h. d. Rō primi dicitur est, q̄a nō accusat volūtariē, sed necessitate sanguinis ductus. Et ista est tr̄sa, q̄ oēs qui ad accusationem p̄siliunt ex aliqua necessitate, vel sanguinis, vel officij, de calūnia p̄sumpta nō tenentur primum p̄bat in l. qui natus maior. §. si p̄ris. d. bo. lib. Scdm̄ probat in l. scda. C. qui accu. non poss. & §. de his qb. ut d. l. tutorum. Ratio secundi dicitur est, q̄a sententia illa, qua pronūtiatur calumnia commissa per patrem, non valet, quia continet

expressum errorem iuris, ut l. si expressim. de appellatio. & v̄r iudex sentire de calūnia præsumpta, non de euidenti, ut benignior fiat interpretatio. ut j. de pœnis. l. si p̄ses, & de suspe. tut. l. Herennius, p̄mitte, q̄ calumnia est duplex, quædam est præsumpta, de qua. in l. j. C. de aduoc. diuerso iud. & de ista non pronūtiatur, nisi petatur, & ab ista excusantur hi, qui dicti sunt, alia est euidens, ut quando quis euidenter calumniatur, & apparet ex euidentiis præsumptionibus l. licet. j. de leg. j.

De accusationibus.

Rubrica.

L E X P R I M A.

- 1 Sui in accusando negotio, qui dicantur.
- 2 Mater liberorum iniuriam, num prosequi possit.

Non est permillum.

Mulier nō p̄t accusare, nisi suam, vel suorū iniuriā prosequat. h. d. Et d̄r sui q̄ quos nō cogitur inuita sup crimine publici iudicij testimonium ferre l. 2. in prin. h. d. pōt et accusare l. Cornelia de falsis, cū falsū p̄mittit in testō exnei, vel p̄ni, uel m̄ni. h. d. vsq. ad §. pupillus. Quæritur quid de alia iniuria? idē, q̄a r̄a gn̄at̄r ponit in l. de crimine. eo. tit. Item ponamus, q̄ isti liberi volunt accusare, nūquid præferunt? dic, q̄ in electione iudicis est ar. in c. si p̄ses. extra eo. & l. 3. de libero ho. exh. Item q̄ d̄r de matre, nunquid poterit mater prosequi liberorum iniuriam? dic, q̄ sic. j. e. l. hos accusare. ubi tex. & l. pe. de in ius vocan. cum s̄n̄ibus. In priū vero, ut de l. Jul. de ritu nup. & l. 2. vnde cognati. Dic aut non tractamus de his, quæ sunt iuris civilis, & tunc non admittitur, ita loquitur l. Jul. §. de ritu nup. al leg. Aut tractamus de his, quæ sunt iuris ciui. ut pura de successione, aut de iure sanguinis. Et potest, ut in priū. Nunquid idem spurio, vide gl. in c. j. & cle. credo de bap. licet Bar. dicat hic, q̄ sic, t̄n̄ non alleg. Gl. in l. 2. quærit, qui sunt illi contra quos non cogitur ferre testimonium. Et dic, q̄ illi dicuntur coniunctæ personæ secundum gl. in l. si ferē. C. arbi. tu. Et est notandum ad declarationem l. sed hæc. §. de proc. & fundamentum est ista l. licet Inn. dicat, q̄ illæ dicuntur coniunctæ personæ, quibus homo succedit. in c. nonnulli. extra de rescrip. in antiquis. P. de C.

L E X II.

Certis ex causis.

§. Pupillus. Potest pupillus cum autoritate tutoris accusare criminaliter autoritate tuto. vel ciui liter per interdictum de tabu. exhib. h. d. in gl. quando allega. l. q̄ cum maior. §. si non accusauerit. ista est uera, licet gl. videatur tenere contrarium.

L E X III.

- 1 Libellum de actis dici. Et an in eo nomen Imperatoris, aut consulis, item dies inferi debeat. & nu. 4.
- 2 Concludendatio in criminalibus. Et quid in his concludi debeat.
- 3 Persona inquisiti in inquisitione, an sit exprimenda.
- 4 Citari faciens alium pro alio, an in expensis condemnari debeat. Et an referat concipere libellum sub prima, uel certa persona.
- 5 Locus loci, num in criminalibus libello apponi debeat. Et quid de tempore, siue initij delicti, siue consummationis.

Libellorum. In hac l. vsq. ad §. q̄ si ponuntur nouē rum tria prima respiciunt tenorē libelli duntaxat, & non respiciūt p̄sonas in ipso p̄tentas, & quatuor respiciūt delictū sup quo libellus conspiciat. Et no. q̄ forma in hac l. p̄t̄ta nō solū requiritur, cum agit de cr̄e criminali, sed et si agat ciui ta li actione, q̄ infamaret, q̄a non est in actione vagandum, de hoc habemus tex. & gl. in l. sed si ex dolo. §. si. cū l. seq. §. de dolo. & l. p̄tor cū dixit. in prin. §. de iniu. & tex. expressus in c. tuæ. ex de p̄cu. in antiq̄s. In text. inscriptionis. i. tenoris, est. n. p̄scriptio. i. tenor, & subscriptio. i. substus scriptio. veru. Itē p̄ consul. l. ponat, sub cuius tpe libellus porrigit, & dic de consulis. populi Romani, q̄ non sunt hodie in vsu, nec seruare, et si essent. Alii dicunt de cōsule, coram quo porrigitur libellus. Istud est falsum, quia libellus coram eo non porrigitur, quia non habet iurisdictionem contentiosam l. j. §. de officio proconsulis, & patet j. quia porrigitur coram prætore, ut sequitur. Dicit gl. q̄ ad exemplum consulis ponitur nomen Imperatoris, & anni domini, sicut in instrumentis, hoc v̄r esse, q̄a libellus est de actis, & acta dicuntur publica, sicut instrumenta, ut C. de eden. l. is apud quē, vnde sicut instrumento requiruntur anni, & nomen Imperatoris, ut in Auth. vt præponat no. Impe. in prin. ita & in libello. Sed hoc hodie non seruat, quia notarius causæ in prin. quaterni ponit annos dñi, & nomē Imperatoris, qui referuntur ad oēs libellos per totum annum receptos. §. de eden. l. si quis ex argentarijs §. si initium. Text. dies. l. quo

quo libellus porrigit, dic, q̄ et hodie non seruat, q̄a notarius c̄a diē ponit, & dicit tali die talis produxit hūc libellū, q̄d sufficit, ac si poneret per partē. Intext. Lucius Titius. Ista respiciunt p̄sonā accusatoris. Tex. Mēuia. Ista respiciūt p̄sonā accus. tex. cōmississe

2 Ex f̄ isto nota, q̄ in criminalib. cōcludit delictū cōmissum, & maleficiū. & ad hoc cōcludit, nō aut̄ ad p̄nā imponendā, cū illa imponat̄ ad publicā vilitatē. Itē certa ē p̄na, q̄ referuat̄ legis pr̄ati, vt j. ad Turpil. l. j. §. si naut. secus in ciuili. vbi cōcludit aliqd̄ sibi dari, vel tradi. vt s. de pri. deli. l. si. p. gl. Sic in reali cōcludit, q̄s ad declarationē dñij. s. de rei ven. l. & ex diuerso, & l. sicuti §. si q̄ramus, si seruitus v̄dice. & fertur sn̄a declaratoria. s. de arbitris. l. si tñ. §. si arbiter. Tex. & p̄sona, dicit̄ secus, q̄n̄ agit̄ de crimine per modum & formā inquisitionis, in qua nō est exprimenda p̄sona, cū qua de listū est cōmissū, vt notat Innoc. in c. accepimus. de purga. cano. & de symo. licet hely. & rō est, q̄a accusationes sunt magis odiosae. & iō oīa sunt exprimēda, & maior p̄na imponit̄, q̄ in inquisitione. Itē quia in inquisitione tractat̄ de bona fama inquisiti tātū modo: ergo si aliter exprimeret̄, infamaret̄: q̄d nō dēt fieri c. cum oportet. de acuf. Tex. diē, dicit̄. f. cōmissi delicti, q̄d est verū, vbi delictū est uniformiter punibile oīb. dieb. als̄ secus si magis puniret̄ vna die, q̄ alia, tūc deberet dies exprimi, & probari. s. de noui ope. nun. nō solū. §. sed vt urbani. & argu. s. de neg. gest. l. cū actū item si reus vellet ex appositione diei defensionē capere, q̄a vellet dicere, q̄ ea die erat alibi. tūc iudex posset cogere accusatorē ad exprimēdā diē, vt accusato pateat defensio, vt no. Inn. i. c. abba te. circa si. de sn̄a, & rei iud. lib. 6. Ad q̄d facit gl. s. de hær. uel ac. l. Pātonius. §. rei perduellionis, & ibi gl. ista itelligas, p̄ licet cogat iudex ponere diē, nō tū tenet̄ accusator illā diē probare, nisi accusatus illa die se alibi diceret fuisse. Vltimō verō si corā pretore, bñ seruat̄. Et dic, q̄ dēt exprimi p̄sona accusati cū sufficienti demonstratione, ne ad incertū, veniat vnus pro alio, aliās puniret̄ accusator in expen. s. de iud. l. eū quem temere q̄d est verū. f. q̄n̄ q̄s accusat per se tñ, alioquin si per procuratorē in casu, quo pōt, p̄ inaduertentiā sui procuratoris, vel nūtij citat̄ ille, de quo nō agit tūc nō tenet̄ dñs in expē. extra. c. veniens. de accus. cū gl. & tene mēri ad limitationē l. eū quē temere. Q̄n̄ dicit. tex. Lucius Titius accusat, nunquid idē si in prima p̄sona? dic, q̄ nō refert. vt extra de conuersi. coniuga. c. dudū. dicit̄ tñ hic quidam, q̄ in hoc refert, q̄ si loquatur in prima p̄sona vñr verba partis, & tūc post litem contestatā nō posset corrigi libellus iuxta materiam l. e dita. Si uerō loquerentur in tertia p̄sona, vederētur verba aduocati, & tunc potest corrigere, post terminū C. de erro. aduoc. per to. Nūquid requiritur locus loci? dic, q̄ aut locus loci non comprehenditur sub eodē tecto, & tūc debet poni locus loci, vt hic in tex. quia ponitur ciuitas, & domus. Si uerō comprhenderetur sub eodem tecto, ut in palatio vbi sunt plures camerae, tunc nō est necesse, sed sufficit, q̄ ponatur palatiū, ar. s. ad Sillan. l. si quis in graui. Eodem tecto, hoc verū, nisi aliter esset punibile in uno loco, q̄ in alio, vt si magis puniretur, qui delinquit in aula, q̄ in coquina, not. per Innoc. in c. qualiter, & q̄n̄. de accusa. & l. de pupillo. §. si quis forte j. de noui. ope. nūti. hęc sunt vera in delictis quę respiciunt cām momētaneam, quia tunc deberet poni initium l. q̄d ait lex. §. q̄d ait. j. de adul. & j. de incēdio rui. l. j. §. ex incēdio. Si uerō esset delictū, q̄d respiceret cām successiuam, tunc deberet poni in loco, in quo delictū pficitur, ar. l. 2. §. annus s. q̄ vi, aut clam. Et conclusio est, q̄ in delictis habentib. cām momētaneā inspiciūt locus, & tps, ubi delictū initiat̄, & sumit cām, j. de adul. l. q̄d ait lex. §. q̄d ait. & ad l. Aquil. l. ait. lex, & s. de dā. infect. l. damni. §. Sabini & de incendio ru. nau. l. j. §. ex incendio. Alia cōclusio, q̄ in hñtib. cām successiuā inspiciūt locus, & tps delicti p̄fecti. j. q̄d vi aut clam l. temper, & j. de adul. l. mariti lenociniū. §. lex mensū. & ibi nota. Item quærūt, quid si ille, qui accusatur, & ille qui accusat fuerit in diuersis locis, vt de sagittatē, quis locus debet poni? dicit Bart. q̄ si statutum punit sagittatē: tūc credit, q̄ locus in quo est p̄petratū. l. locus domus eius, qui est uulneratus, & ista sunt uera in affirmatiuis. Sed quid in negatiuis, nunquid debet poni locus, ut de statutis Tusciæ, quæ dñt, q̄ ille, qui fuerit ad hoc deputatus, denūtiat? & tūc, quia est locus limitatus, & coarctatur loco debet poni, si non coarctatur loco, non debet poni. Ad l. semper. §. j. §. quod vi, aut clam. de qua opponit glo. dic, q̄ ubi delictū atrocius puniretur una die, quā alia, debet poni dies l. nō solum. §. sed ut probari. de noui. ope. nunti. & ista etiam probantur in dicta l. semper. §. j. ubi eodem modo nō est imponenda, ita hic. Pau. de Cast.

§ Quod libelli. Si libellus accusatorius non recte formetur, reijcitur, & nomen rei aboletur. h. d. Et dic, reijcitur per iudicem, et reo non petete, ut not. s. de offic. assesso. l. j. facit c. ex tenore. de rescriptis, & de cōf. cū inter uos. & quod ibi no, per Inno. Text. ordinati. secundum formam traditam. Tex. aboletur, & accusator in expensis condemnatur. vt C. de episc. & cle. l. omnes §. fin. Text. repetēdi i. de nouo accusari, & legitime, sicut in ciuili, ut l. j. §. hęc actio. s. si agrimensor falsum modū dixerit. Dic aboletur i. cancellat̄ deli-

bro. Item aboletur quando pronuntiat per iudicem non esse procedendum per illum libellū, vel absoluitur reus ab instantia iudicij. Item dic, q̄ libellus si sit ineptus, pōt per iudicem reijci, vt alleg. etiam si non petatur, vt c. consuetudinis. extra de cōsuetud. Item condemnatur in expensis sicut in ciuili. l. cum quem temere s. de iud.

- 1 Libello eodem, aut pluribus criminibus, quis accusari possit.
- 2 Adulterium, & incestum ex coitu cum consanguinea nupta resultare.

§. Sed & si aliud. Duobus modis intelligitur. Primo, vt dicat, q̄ sicut formatur accusatio super adulterio, vt s. in prin. l. Ita requiritur super alijs criminalibus: vel secundum alium intellectum, potest quis unum simul & semel eodem tpe accusare de pluribus delictis ex diuersis factis descendentes. h. d. secundum Azo. & ad hoc (p allega. 1 Dicit̄ tñ hic Bar. q̄ si illa crimina non puniunt̄ eadem lege, non potest eodem libello accusare de omnibus, sed debent tot libelli fieri, quot sunt crimina, secus si ead. l. punirent̄, arg. sup. de actionibus empti. l. non est nouum. & de iniurijs l. prator. §. si cui plures. Si uero plura crimina descenderent ex eodem facto, vt de fornicatione commissa cum consanguinea nupta, t̄ de qua resultat adulterium, & incestus l. si adulterium cum incestu. j. de adul. nō posset vnus de oībus accusare, si ex diuersis sic, vt l. si de crimine C. eo. & ita intelligas gl. & dic plenē, ut ibi no. Tex. comprehendendum erit. dic secundum formam ibi traditā in crimine adulterij secundum primum intellectum, vel sic omnia ista crimina eodem libello poterunt comprehendere, & de omnibus accusari secundum alium intellectum, quia eadem l. puniuntur omnia l. lul. de adult. secus si punirentur diuersis legibus, & tunc nō eo libello, sed pluribus, vt dictum est. Item si ex diuersis factis descendunt, secus si descenderent ex vno.

§. Si accusator. Accusatore impedito accusationem prosequi, reus absoluitur ab instantia iudicij, & pōt ab altero accusari j. 3. o. dies. h. d. tex. postulante. Itē si non peteret, quia posset hoc iudex ex suo officio. arg. j. de p̄cnis l. non defendatur. & de quæstio. l. j. in fi. Text. decesserit. l. post lit. contest. Tex. de causa. f. perpetui impedimenti, secus si de proximo recessuri. Text. accusare. i. accusationem inchoatam prosequi. Tex. alij. l. tam priuati, quā publici. s. eo. l. pen. Tex. repetere. i. ad pristinam accusationem redire. Sed de nouo reaccusare posset. j. tempus, quo durat illa accusatio. de fal. l. querela. nec fit de vno ad alium litis translatio. l. sed si vnus. §. interdum, & §. fin. ff. de iud. Accusatio. vt propter malam conceptionem libelli ac si nulla fuisset posset de nouo reaccusari j. tempus, cum illa accusatio durat, vt j. de adul. l. quæ accusator. C. de falsis l. q̄ nomine. Idem si actor fuit repullus propter inhabilitatem. P. de C.

L E X I I I I.

- 1 Infames ipso facto esse, qui personas liberas, aut mancipia quæstuarua tenent ad profituendum.

Q Vi iudicio. In ista l. ponuntur casus in quibus sequatur suam, vel suorum iniuriam. h. d. infamis per sententiam, vel ipso facto, vel qui calumniam temel committit ab accusando repellitur, nisi prosequatur tuā, vel suorum iniuriam. h. d. Tex. accusandi. l. de nouo, sed non inchoatam perficiendi, sic. j. tit. proximo. l. is qui reus. Tex. non habet, f. extraneum, sed seruum accusatorem potest, vt d. l. is qui. & est ratio, quia videtur prosequi suam iniuriam, id est vindictam. s. de bonis liberto l. qui cum maior. §. si libertus. Tex. exequatur, & est ratio, quia infamis, vt tit. j. infamem. Text. calumnia, dic etiam iudicio non publico commissa, vt differat a vericulo, qui de prauaricationis, nam licet talis non sit infamis, vt tit. j. infamem, nisi in tribus casibus, tamen repellitur ab accusando l. 3. §. prauaricationis. sup. de calumnia, quia sicut calumniatus est in vno, ita calumniari in alijs p̄sumitur, vt j. ad Turpil. l. & in priuatis. Tex. lenocium. i. publicum, ut tenendo quæstuarua mancipia, vel liberas personas prostitutas. t̄ tales enim sunt infames ipso facto, vt su. de his qui no. infamia l. athletas. §. ait prator. & l. palam. su. de ritu nup. potest et̄ intelligi de lenocinio priuato, ut mariti circa vxorem, quia licet non sit infamis ipso facto, ab accusando tamen mulierem, vel adulterum repellitur. C. de adul. l. ita pudor cum illud crimeu contingat in crimine adulterij. Sed alij bñ pōt sunt antequam de lenocinio sint damnati. cum adhuc non sint infames. ita intelligo gl. Text. pecunia, sille, qui pecuniam accepit pro alium accusando. In gl. morte, quandoque, vt si sit crimē læsę maiestatis, alij autem, ut gl. dicunt, q̄ in exceptis criminibus non admittuntur damnati crimine publici iudicij, licet aliter infames admittantur, quod non placet cum illa. ll. loquantur generaliter de infamibus, vnde qualitercūque fuerint infames, repellendi uidentur, arg. su. de leg. præl. l. j. §. generaliter. & su. de publi. l. de pretio. no. bene gl. Paul.

Source : BIU Cujas

Pauli Cast. Nouæ prælec. in Dig. Nouo.

L E X V.

- 1 *Seruus de iure ciuili nihil est, & quid de iure naturali.*
- 2 *Bannitus bannitum accusantem an exceptione repellere possit si statutum sit qd bannito audientia non detur.*
- 3 *Accusans calumniosè seruum perinde infamia notari, atque qui liberum accusat, licet seruus famam, quam non habet, perdere non possit.*
- 4 *Seruus persona coniuncta non est, sed subiecta.*

Seruus potest de adulterio acculari, & qui repellitur ab accusando liberum hominē, repellitur ab accusando seruum, & idem si mulier cum qua seruus adulterium commisit, nupta sit ante inchoatam accusationē. primo loco accusandus est seruus, quam adultera. h. d. text. Dubitatio videbatur, quia si seruus nihil est de iure ciuili, sed de iure naturali sic, tex. prohibebuntur, licet ergo seruus nō habeat famam, potest infamem ab accusando repellere, p quod patet, qd si bannitus potest alium bannitum repellere accusantē, vigore statuti dicentis bannito denegari audientiam, nam exceptio banni non repellitur per replicationem alterius banni. vt s. de doli excep. l. apud celsum. §. Marcellus, de quo per Bar. & Iac. s. sol. mat. l. cum mulier. facit c. cum dilecti. de excep. vbi excommunicatus potest repellere excommunicatum, facit s. l. j. vbi p. batur a priore sensu, & per locum a speciali si qd accusans seruum calumniosè notatur infamia sicut liberum. licet ipse seruus non possit perdere famam. Tex. potest. s. dominus. Prius videbatur, quasi seruus sit coniunctus. C. qui ac. nō poss. l. si magnum. Quia coniuncta persona de magno crimine non potest accusari. Sed qd dic, qd non est coniuncta, sed subiecta, nec videtur ipsum approbare, nisi i bene factis tex. præscriptione, vt præacculetur seruus, quā adultera. Paulus.

L E X VI.

Leuia crimina que dicantur. Et an in necessarius sit iudicialis ordo. De leuibus criminibus potest iudex de plano cognoscere. h. d. Et dicas illa esset leuia crimina, in quibus ponitur pena pecuniaria vel modica corporis coertio. Item dicas de plano sine processu, quia nec offertur libellus, nec fertur sententia, sed potest iudex cum de crimine sibi constat per confessionem, vel aliam summariam probationem præcipere, vt criminosis soluat poenam, vel si soluere non potest, ipsum castigare. & ita dicit Bar. se pluries fecisse, & ita faciunt iudices, facit auth. nisi breues. C. de sententijs ex peri. reci. Tex. leuia exempla gl. non sunt bona quia quādoque maior, quādoque minor. l. 2. j. de anno. & l. in annonam. s. de extraor. cog. l. criminibus priuatis. & in l. capitalium. §. famosus. j. de pen. & ideo intellige istam gl. quando imponitur leuitas, & pro modico crimine, quod relinquitur arbitrio iudicis iuxta qualitatem personarum, & ita fustigatio est leue crimen, quando datur & infertur vili personæ, nec ob. l. in ser uorum. j. de pen. quia maior poena est uni uili personæ soluere 10. florenos, quā si fustigaretur per tres dies.

L E X VII.

Sicui. Accusator debet se subscribere accusationi, & caute se perseveraturum vsque ad sententiam. hoc d. tex. crimē. s. tam publicum, qd priuatum. s. de priuatis delictis. l. si. Tex. obijciatur. s. criminaliter, secus si ciuilitate, vt extra de accu. c. de his. Tex. quod. i. quia Tex. ad sententiam concordat l. si. C. qui accu. non poss. Et qd dic, qd debet sic se subscribere, profiteor talem libellum me traditurum de iure ciuili. secus de iure canonico. c. de his. de accus. & c. tua. de procurato. Quid si opponatur per modum exceptionis? dic, qd dupliciter potest contingere, vt si producantur testes, & vni obijciatur, qd est infamis que opponuntur ad personam excludendam, & tunc non est necessaria subscriptio c. super his. de accu. & ibi tex. Aut opponitur ad poenam imponendam, quod est, quando illud crimen contingit crimen de quo primo agebatur, vt l. viro. sol. mat. vt si accuso Titium de crimine, & ipse producat testes, & ego dico, qd ipsi fuerunt participes, & tunc est necessaria subscriptio. l. 2. §. si publicè, in fi. de adulterijs, & no. per Inn. in c. dilectus, de purgatione canonica. Quid per modum inquisitionis? dic, qd neutro iure debet fieri subscriptio. vt in c. qualiter, & quando. de accu. Paul.

- 1 *Transigere in criminalibus quibus casibus liceat, & quibus non. Accusatus criminaliter, & absolutus, an ciuilitate reaccusari queat.*
- 2 *Exceptionis uia propositum, an possit rursus postea per actionis modum proponi.*
- 3 *Crimen si propter beneficium aut dignitatem sit remissum, num post beneficij, aut dignitatis depositionem possit accusatio de eo fieri. Et an in foro penitentijs absolutus possit eo non obstante accusari.*
- 4 *Probatio ubi deest ad iusiurandum peruenitur.*
- 5 *Calumniatus in accusando, an a denuntiando repellatur.*

§. Idem. Accusatus de vno crimine, nō potest ab alio de eodem crimine reaccusari, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur, & doceat accusationem ab alio institutam

ignorante se. hoc primo, vel supple primum præuaricatum destitisse, quod sufficit, vt no. s. de priua. deli. l. 3. §. præuaricationis. & l. 3. §. quid tamē, de libero ho. ex. in gl. Secundo dicit, qd qui semel calumniatus est, nō potest alium reaccusare de alio crimine, sed filius eius sic. h. d. vsque ad s. idem Imperator. Text. libertus est, p sniam diffinitiuam absolutoriam latam super crimine, vt qa nō commissum, vel super probatione, vt quia non probatum, quod idem est, vt ar. s. de edendo, l. argētarius, l. cum aut. vbi hoc pbat. Tex. magna ex cā. dic maximè, cum præcedentia sufficiant. Text. si tñ, secunda pars, & loquitur, an diuersus accusator possit accusare, hic eō, quādo de eodem crimine ab eodem. Tex. alio, dic idē si de eodem crimine, licet per alium modum, vt si primo accusauerit, postea vult denuntiare, nam non admittitur, si primo calumniatus est, c. ueniens. de accu. Secus si non calumniatus est, quia tunc denuntiare potest ad pñiam, vt c. quemadmodum, de iureiurādo. Tex. calumniatus. Iste est uerus intellectus huius §. quod verum puto, si de calumnia non sit damnatus aliās em nec aliū accusare posset, quia esset infamis, & tunc non habet dubiū. s. e. l. qui de iudicio, & j. e. l. seq. Quæ est rō primi dicti? dic s. m. Petrus in l. j. C. quando ciuilis actio crim. præiudicet. quia quod uno occupante bona fide sit, ab omnibus fieri censetur, als sequitur, qd quilibet de populo posset accusare. l. in super, de popularibus actionibus. & s. m. quod exceptio rei iudicatæ ob. l. si quis cum in totum, & s. si ancilla. s. de excep. rei iudic. & hoc uerum, si fuerit lata snia per quod crimen vñ commissum, & sic super scō, vel quia non probatur, & sic super iure. l. argentarius. s. cum aut. su. de eden. Sequitur gl. j. & dic ad primam qōnem, quia aut fuit trā factum super crimine, super quo, licet transigere, qa imponitur poena sanguinis pter adulterium, in alijs non licet, vt l. transigere, & l. si maritus. §. si accusauerit. j. de adult. de secūda q. vide gl. in c. habes. 2. q. 5. & l. cum qui. §. in popularib. de iureiur. Quærit, quando iste tex. habeat locum, an ubi esset facta denuntiatio, qa accusatus esset per uiam denuntiationis, uel inquisitionis? & dicit Bar. indistinctè de iure ciuili, qd non, quia succedit de vno in alium, & hoc uerum de iure ciuili. Secus de iure cano. ut c. cum dilectus, de purg. canonica. per Inn. Sed nunquid si est accusatus criminaliter, & absolutus, nunquid poterit accusari ciuilitate? & dic, qd sic, vt no. s. ti. j. l. interdum, & ibi per Bar. & Inn. in d. c. cum dilectus, licet Pet. contra C. quando ciuilis actio. Sed nunquid si fuerit absolutus per modum exceptionis, & dic, qd si p exceptionem proponeretur, non, quia quoties aliquid proponitur i iudicio per modum exceptionis, non potest proponi in iudicio p modum actionis, quando tendit ad eundem finem, secus si ad diuersos, vt l. vendicatio. s. de euic. & de neg. gest. l. si autem. s. si. & no. per Cy. in l. peremptorias. C. sententijs relcin. non pos. & per Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obl. & istud est notā dum. Quid si crimen fuit dimissum pp dispensationem: nunquid post depositionem beneficij, uel dignitatis poterit accusari, & vñ tex. in c. cum tua. de fil. præby. & ita vñ dicere gl. in c. fi. de scismatis. Tu dic, aut accusatur ad poenam infligendam, & tūc si sit facta per superiorem, & tunc non potest, qa vñ sup toto dispensare, & in totum. arg. dicti c. per uenerabilem. Aut ab inferiori i casu, in quo pōt, & dic, qd non, in gl. c. in offi. de scismati. aliās malè, aut quæris vtrum ad effm, vt illa dispensatio infringatur, & non potest. d. c. tua. Sed nunquid si fuerit absolutus et in foro penitentijs, & dic, qd accusatori pōt. i. c. fi. de scismatis. & c. 3. de accus. nec ob. iste tex. quia loquitur in foro ciuili. Sed pone, qd fuit condēnatus, quia text. loquitur de absoluto, & dic, qd non indistinctè: et si psequeret suam iniuriam, vel et si poenā, vt in l. sepulchri uiolati. s. de sepul. viol. & l. licet. §. pen. nau. cau. quia plures poenæ nō debent imponi pro eodem crimine, & hoc uerum, si sint ordinariæ: aliās secus. no. in c. j. de cal. & ita debet intelligi gl. in c. ac si clerici. de iud. Et hoc uerū: nisi vna esset spiritualis: & alia corporalis. in l. j. in fi. cū glo. C. de sum. Trini. & fide cath. & hoc uerū est, siue in eodem iudicio arctaretur: siue in diuersis: nisi per istā formam: quia acta in vno iudicio p iudicant in alio. in c. fin. de exc. lib. 6. Sequitur gl. 2. no. qd j. vbi deficit probatio peruenitur ad iurādum. & ita semp alle. & Inst. de act. in prin. & l. p. senti. §. j. de his, qui ad eccl. confug. l. fi. §. licentia. de iure delib. Sed j. nunquid si calumniatus est in accusando, nunquid repellitur a denuntiando? & dic, qd sic, quia sicut calumniatus est in uno, ita in alio. c. ueniens. alleg. & c. quemadmodum. de iureiur. Paul.

- 1 *Seruus ratione delicti ut liber forum contrahit. Et filius familias, & pupillus quibus casibus legitimam personam ad standum in iudicio habeant.*
- 2 *Defensor necessarius ex sua persona fori declinatoriam non allegat.*

§. Idem Imperator. Ibi debet quis puniri, vbi delinquit. Item seruus de linquendo contrahit domiciliū, sicut liber homo. Item alium defendens etiam pro iure suo defendere debet in foro defensi, non in foro defendētis. h. d. not. text. Arguantur. j. ex hoc patet, seruum ratione delicti contrahere forum, sicut & cōtrahit liber homo, & est ratio, quia sicut habet legitimā personā stadi in iudicio in causa criminali. in c. hos accusare. s. oibus. ita & in contrahen-

trahendo forum, quod est accessorium, ut habes in *l. si in cap. ex parte. de rest. spol. & s. ti. j. l. is qui reus. in fi. vltimæ gl. q. a filius fa. vel pupillus in quibusdam casibus hnt legitimam personam standi in iudicio, ut in cã mrimonialis, & bñficiali, ita in pñtione procuratoris. Tex. reuocare. aut cum dñs defendit pro suo interesse, & tanquam principalis venit ad causam. Ex quo dic, q̄ necessarius defensor non p̄t allegare exceptionem declinatoriam fori ex sua p̄sona. Sed nec ex persona defensi si erat exceptio personalis, ut *l. deniq; §. generaliter. & l. si fideiussor. §. quãdam. s. manda. & ibi no. quod est verum, nisi sit priuilegiatus defensor, ut fiscus, quia tñc posset ex sua persona opponere. C. de iure fil. l. 3. Idem in clerico, ut notatur *3. q. j. clericus nullum, & C. de epif. & cle. authen. clericus, sed nec etiam tales opponerent, nisi susciperent in se iudiciũ animo nouandi, & ita disputãdo determinauit lac. But. Et vide, quod no. in *l. procurator ad exhibendum. §. j. s. rem ratam habet. per Bar. excommunicationem autem posset, si fortẽ iudex esset excommunicatus, quia illa ab utroque posset. Paul.****

- 1 *Sacrilegij crimen magnum scelus esse, quo Deus offenditur, at princeps populi crimine læsæ maiestatis.*
- 2 *Crimen quot locis puniatur. Et an fiat remissio. Et cur fiat. nu seq.*
- 4 *Iudex loci ubi delictum commissum est, si captus delinquens non est, an requirere possit a iudice domicilij, ut criminofum capiat.*
- 5 *Probationes apud iudicem remittentem factæ an fidem faciant apud alium, ad quem remittitur reus.*

§. Cum sacrilegium.

Iudex in cuius territorio leuius crimen est cõmissũ debet expedito primo suo processu remittere reum ad puniẽdũ in loco, vbi maius delictum est commissum. h. d. no. ad quod sp̄ al leg. Tex. cognouit. *l. p̄sides in cuius prouincia crimen est commissum. Tex. remittere. l. antequam ipsum puniat, & dic, q̄ remittit ad literas illius p̄sidis in cuius prouincia sacrilegium est cõmissum, ut in Auth. vt nulli iud. §. si vero quis comprehensorum.*

- 1 No. q̄ crimen sacrilegij est magnum crimen, quia Deus offenditur. Secus in crimine læsæ maiestatis, vbi offenditur princeps populi. No. q̄ crimen puniatur in trib. loc. *l. in loco domicilij, originis, & ubi commisit delictum, & in cuius prouincia commissum est crimen omnibus alijs p̄ferretur, ut hic. Item no. q̄ iste reus remittitur ad locum, ubi commissum est maius crimen & hoc uerum ad literas, & mandatum alterius p̄sidis. Item no. q̄ iste p̄ses cognoscet in quo minus crimen est commissum, non tñ puniet. Sequitur gl. quæ format p̄rium, & dicit, q̄ est sp̄ale, quæ non ualet, vel ex urbanitate, et non ualet, quia tex. in *§. si vero quis cõprehensorum. dicit, q̄ fit ex necessitate, & ex lege, & iõ dic, q̄ fit a lege, non q̄ cogatur per alium p̄sidem, sed per legem, & si nõ faciat, non puniretur p̄ alium p̄sidem, sed a principe, ut ibi dicit tex. & hoc uerum, si essent sub eodem superiore. Si vero esset sub diuersis dñis, ut sunt in Italia, & Tuscia, nõ hnt locum ista remissio, ut in isto §. & est rõ, q̄ iste p̄ses tenens reum si esset cõtumax, non hnt alter p̄ses superiorem ad quem recurreret, q̄ puniret alterum p̄sidem, & ita nec seruatur in partibus, & ciuitatibus Italiae. Sed Dy. opponit quare remittitur, nunquid fortit̄ ibi forum, ergo ibi debet puniri, sed dñ, q̄ fortitur ibi forum rõne illius criminis, quod ibi commisit, non aut de alio crimine, sed delictum Dy. dnt ita limitari, q̄ hoc est verum, nisi ibi haberet domicilium, q̄ tunc posset etiam si alibi crimen esset commissum, & licet non possit puniri ibi, rõne illius criminis in altera prouincia commissi, attamen aggrauat dictum *l. 3. C. de epif. aud. Aliud dictum p̄t limitari, q̄ p̄t puniri, vbi hnt domicilium, hoc uerum, si alius iudex pateret, als non, ut hic est casus, & hoc uerum, si p̄ modum accusationis. Sed quid si per modum inquisitionis pcederetur q̄ eum, q̄ alibi hnt domicilium, & dnt Odo. Granfr. & Io. An. q̄ nõ p̄t, Cy. dicit in *l. j. C. de sacr. san. eccl. q̄ iudex domicilij poterit inquirere, & iõ ip̄m sequitur maleficium suum, sicut lepra leprosum, l. ea parte. s. de postu. & ita et tenet Bar. & Bal. se quendo. Cy. in *l. cunctos. prope fi. alleg. C. de sacro. san. eccl. Sed q̄ quæ est ratio, quare fit ista remissio? dic, q̄ ratio est, quia in illo loco, vbi crimen est commissum melius p̄t probari, q̄ alibi. cap. postq̄. de elec. modo probõnes & c. l. sciant. C. de prob. Item alia rõ, quia magis est offensa illa respublica illius loci, vbi maius crimen est commissum, & maius interesse p̄t p̄tendere. *l. ar. l. sepul. violati actio. s. de sepulchro violato. in p̄tibus vero hoc nõ reperit. l. hñs absens. s. de iudicijs. & l. ordinata. de lib. cã. & in titu. de quib. reb. ad eundem iud. ea. Sed quid si iudex in alio territorio capiat propria autho. nunquid bene facit? Resp. non, q̄ non licuit sibi mittere falcem in messẽ alienam. l. sicuti. §. Aristo. si feruitus vend. Immo ad literas alterius venit remittendus *l. quid si fugitiuus. §. idẽ. de ædil. edi. Sed quid si non fuit captus a iudice, sed a priuato, & ab eo detinet, nunquid iudex iste p̄t eum cõpellere, ut remittat? Dic, q̄ sic, per *l. si quis in hoc. in fin. de epif. & C. de his qui latrones. l. 2. Sed q̄ quid si non sit captus, nunquid iste iudex in cuius prouincia cõmissum est delictum, p̄t mittere ad alium, ut eum capiat, & remittat? & dic, q̄ sic, in *d. l. 2. C. de his, q̄*********

latrones. Immo si non faciat tenet, ut in *auth. si uero dominus temporalis. C. de hæc. & s. de incen. rui. nau. l. ne quid. & C. de fal. mo. l. j. cum si. Sed quid si non sit rogatus, nunquid nihilominus alter poterit eum capere, & incarcerare, ut eum remittat ad aliũ? de hoc est casus, in *l. si q̄s filio exheredato. §. eius. ff. de iniur. rupt. rest. & s. audiãt. in Auth. de defẽ. ciuitatum. Sed quid si iudex nolit petere remissionem, sed vult prohibere alteri, ne cognoscat, nunquid nihilominus alter poterit procedere? dic, q̄ aut iste iudex cui est prohibitum, non habet iurisdictionem respectu personæ, ut quia est clericus reus, vel est pedaneus iudex, qui nõ p̄t cognoscere de mero imperio, & ita et sine prohibitione non ualet. Sed si alias haberet iurisdictionem, dic, q̄ iste prohibens, qui p̄occupauit iurisdictionem potest prohibere, ut dicimus in criminalibus, quibus uterque iudex tam ecclesiasticus, q̄ secularis, p̄t cognoscere, ut no. in *l. si q̄s in hoc genus. C. de epif. & cle. Sed si non p̄occupasset, licet posset petere remissionem, nõ tñ posset prohibere, et si prohibens esset maior, nisi esset princeps, primum probatur. in *§. j. in Auth. de defensorib. ciuitatum, & no. in l. iud. solui. de iud. Imo quicquid post facit, non ualet. Idem si eẽt facta a delegato, ut *d. l. iudicium solui. Sed q̄ si vnus iudex qui remittit, recipit probationes, nunquid faciat fidem coram alio? & dic, q̄ sic, si als habet iurisdictionem competentem, aliàs nõ. in c. at si clerici. de iudic. & notatur in *l. diuus. in §. j. Sed in secũda parte queritur, quidam captus est pro debito pecuniario, & petitur, q̄ remittatur per iudicem criminum, nunquid statim debet remittere, & dic, q̄ non, immo debet facere suam cognitionẽ super debito pecuniario, & postea eum remittere. ut hic, & ista sũt perpetuo menti tenenda. Paul. de Cast.******

L E X VII.

- 1 *Mulier in criminali a testificãdo num repellatur.*
- 2 *Pupillus an accusare criminaliter possit, & tunc an subscribere accusationi debeat. Et quid de infamib. infamia facti. Et quid de infamia canonica. n. 3.*
- 4 *Pauper an accusare possit. Et quis dicatur pauper.*

Qui accusare. Iurisconsultus hic facit duo. Primo enumerat quosdam qui accusare prohibentur. Secundo quod dicit, limitat. Secunda in *l. hi tñ. in prin. & §. j. Tex. sexum ut mulier, q̄ inconstans est propter sexum, qui eam reddit inconstantẽ. Nunquid repellitur mulier a testificando in criminali, dic, q̄ non, de iure ciuili. Secus de iure canonico, ut no. in c. forus. de ver. sig. circa fi. Sed cõtra uidebatur, q̄ de iure ciuili posset. per *l. qui maior. §. led si non. de bo. libe. In p̄ pupillo uero fallit si prosequatur suorum iniuriam, & tunc subscribere debet suo nomine *le. 2. C. qui accu. non pos. Sed aliter per tutorem. Maior uero xx. annis indistincte potest *l. testimonium. s. de testi. & no. s. l. j. & 2. Sed q̄ quid de infamibus infamia facti, nunquid repelluntur ab accusando dic, q̄ non, ita tenet Spec. in *ti. de his qui no. infa. Sed quid de infamibus infamia canonica, qui sunt in peccato mortali, & dic, q̄ nõ. Sed testari prohibentur, ut no. *6. q. j. text. Alij, dic, q̄ et si non fuit damnatus, si tñ fuit semel repullus a testificando. sicut diximus in *l. prox. in *l. idem. ver. si tñ. aliàs esset superflua. l. qui in iudicio. s. & sufficit, q̄ probetur, q̄ fuit semel repullus c. super eo. de elec. & c. testibus. de testibus. & sic in eodem crimine, ita in simili casu, ut hic, quia repullus fuit a testificando, ita ab accusando. Item, q̄ hic dicit de paupere, ita intellige, nisi alias haberet bonam famam, & est notabile, quia p̄ualet plus quàm diuitiã. *l. si defunctus. ar. l. scire. §. si. de tut. & curato. da. ab his. Item qualiter quis dicatur pauper. no. per Guil. in *l. si uero. §. qui pro rei qualitate. qui fati. cogantur. & Pet. in *l. si constante. s. sol. ma. Et quod hic dicit ex consuetudine personæ, quæ personæ aliæ prohibeantur, dic, ut in Spec. de accusatio. Pau. de Cast.***********

L E X XI.

L. Hitamen.

§. Ab alio. Semel delatus & absolutus, vel accusat. & cõdemnatus abolitionem publicam, uel priuatam criminis adeptus, potest iterum accusari. hoc primo. Nec legatus Imperatoris, vel prouinciæ p̄ses, uel magistratus populi Romani accusari p̄nt. h. d. cũ *l. seq. in prin. Tex. nõ potest. Sed prima accusatione pendẽte, vel snia absolutoria vel condemnatoria finita. de quo in *l. cui. §. iisdem. s. eod. Tex. publica. dñ, q̄ inducit pp̄ diem solennem, uel pp̄ prosperitatem bonam principis. Tex. priuata dic, q̄ est verum, si licentia reaccusandi impetratur a principe. als post priuatam abolitionẽ non permittit q̄s de eod. cric ab alio reaccusari. *l. j. C. de abolitio. Secus in publica, vel legal. Tex. desistente. ista est abolitio legalis *l. libellorum. in fi. & §. fi. Paul.****

- 1 *Exceptio dilatoria, quando opponi queat.*

§. Hoc beneficio. Secundum primam lect. h. d. exceptio dilatoria non opposita ante litem contest. potest opponi postea, si non accusator interueniat abolitione facta. h. d. notabiliter. Secundum aliam lectu. exceptio

Pauli Cast. Nouæ prælec. in Dig. Nouo.

exceptio dilatoria post litem cōtestatam superueniens indistin-
ctè potest opponi. h. d. Quod est uerum si superueniat sine facto
& procuratore rei. §. de arbi. l. nō distinguemus. §. item si qs Ro-
mæ. aliàs secus, ut §. de iud. l. si quis postea, & si quis cau. l. quæ au-
tem. & ibi no. & adde c. insinuante. de off. deleg. Tex. hoc benefi-
cio. i. hac exceptione dilatoria, de qua in prin. huius l. Tex. per re-
pet. si a nouo accusatore, & dicabolitione. §. generali. An t̄ excep-
tio dilatoria possit ante litem cōtestatam opponi? distingue,
aut competeat ante litem cōtestatam, aut postea incepit cō-
petere. Primo casu non potest opponi, si ea, instantia durer. & idē
sit accusator, uel actor. l. si maritus. §. præscriptiones. j. de adul. Si
vero abolitio interueniat, & de nouo repetatur, tunc aut repeti-
tur ab eo. accusatore, & idem, ut l. si quis repetere. j. ad Turpill.
Aut a nouo alio, & tunc sic, ut hic secundum unam lecturam, p̄
quod uidetur, q̄ quoties instantia iudicij facit transitum ad no-
uam personā, possit opponi exceptio dilatoria, quæ fuerat omif-
sa, hoc uerum puto, si illa noua persona non succedat loco pri-
mæ, sed ueniat per se principaliter, ut hic erat, aliàs secus, ut pu-
ta si mortuo actore instantia transfertur ad hæredē eius. l. si ho-
minem. de fideiuf. nam cum hæres succedat in locum testatoris,
transit ad eum instantia cum illa qualitate, cum qua erat apud
testatorem. Et idem puto de singulari successore, puta si actor ce-
dat alteri litem, ad quod optimè facit l. in hoc iudicio. post prin.
§. communi diui. & l. et in rem cum præcedenti. §. de iureiurādo.
Si uero post litem cōtestatam superueniat, tunc dic, ut in sum-
mario, nam si superueniat ex persona actoris, uel iudicis indistin-
ctè opponitur, ut in c. pia. de excep. lib. 6. & de confort. eius litis.
l. 2. & in c. insinuante. de off. deleg. Si uero ex persona rei, tūc aut
ex suo facto, uel se procurante, & nō opponitur l. si quis postea.
de iudicij, aliàs secus, ut hic secundum aliam lec. & l. non distin-
guemus. §. item si quis Romæ. de arbi. Paul. de Cast.

1 Accusare duos, ac plures eodem libello de diuersis criminibus, an quis possit
Et quid de diuersis libellis.

2 Crimen unum, & idem quando dicatur, & quando plura.

1 §. Lege Iulia. Non t̄ potest quis eo. libello duos accusa-
re de diuersis criminibus: sed in diuersis
libellis sic, quia pōt duos accusare, non tres. §. cod. qui accusare.
uer. alij pp̄ turpem. & C. eo. cum rationibus. Item de eo. crimine
non solum duos, sed plures, & eo. libello accusare pōt. q̄ pupil-
lum. §. si. de adult. & C. si reus uel accus. mortuus fuerit. l. j. fallit i
crimine adulterij, ubi adulter, & adultera non possunt simul ac-
culari. l. reos. C. de adult. & est rō, q̄a absolutoria lata pro uno pro-
dest alteri. l. denuntiasse. §. quærit. de adult. Tex. de duobus de e.
2 crimine possunt. Et t̄ dicitur idem crimen, quando plures fuerūt
fures unius rei. Item d̄ vnum crimen mandantis, & mandatarij.
l. nihil. j. de adult. Item d̄ unum, quando fit successiuè, ut multi
eundem percutiunt successiuè vnus cum gladio, & alius cū cla-
ua etiam. arg. eius quod dicit gl. in l. si quis in tantam. C. unde ui.
quia ea, quæ fiunt sine interuallo, dicuntur eodem tempore fa-
cta secundum Bar. Pau. de Cast.

1 §. Si seruus. In accusatione seruorum ead. iura seruan-
tur, quæ in accusatione liberorum. h. d. Nā
tenetur se subscribere accusator, ut hic, & qui non pōt accusare
liberum nec seruum. §. e. seruos, & calumniator efficit infamis,
sicut si liberum acculasset. §. si. j. l. si. In gl. ut §. eo. ibi, fallit, & est
ratio, quia exceptio lenocinij est accusatio, & punitur maritus.
l. 2 §. si publico. j. de adul. & seruus accusare non potest. In si. glo.
tu dic, q̄ idem esset in liberto, ubi esset eadem rō. q̄ in dño, ut q̄a
ueniret alius ad defendendum pro suo interesse, puta aliquis de
cognitione ne diffamaretur cognatio. ar. §. de lib. cau. l. 2. & 3. &
§. de iniurijs. l. ex Cornelia. Paul. de Cast.

1 Seruus accusari potest. Et quibus pœnis subdatur, & quibus non.

2 Pœna pecuniaria ubi locum habere non potest, est an necessario pœna infligen-
da corporalis.

3 Lex naturalem causam considerat. Et an quando lex de filio loquitur ad natu-
ralem extendatur.

4 Accusare num quis cogi possit.

1 §. Omnibus. Pœna pecuniaria, & capitis diminutio non
cadunt in seruo, sed pecuniaria in corporalē
commutat. Item lex considerat naturalem cām, & licet eius ver-
ba non possint in seruum cadere ciuili, sufficit, q̄ cadant natura-
liter. h. d. Tex. fuerit. i. puniunt, & sic melius q̄ gloss. Priuata, quia
t̄ potest accusari, sed non puniri, ut sequit. Mutabitur autem pœ-
na, ut in si. Pecuniaria, similis ei, quæ imponitur per l. Iulia. de vi
priuata, ut publicatio omnium bonorum. seu quota. secus si cer-
tæ q̄ritatis esset pœna in genere, ut q̄ puniatur in c. vel cc. Nam
ista cadit in seruum, quia potest habere pecuniam, q̄ dabit con-
uentibus oculis domini, uel dabit pro eo. l. 4. in prin. & §. j. & 2. §.
de manu. Et idem dic in monacho, ut no. in Speculo. in ti. de reo.
§. 2. versi. sed an monachus. Text. capitis diminutio, s. media, per
quam perdit quis ciuitatem, quam seruus non habet, ut depor-

ratio, uel minima per quam perditur familia, quam etiam seruus
non habet, ut relegatio, de qua subiicit. Idem in maxima per
quam qs moritur ciuilitate, ut cum damnatur in metallum cum
seruus ciuilitate reputeretur mortuus, unde amplius non potest
mori, secus in ea maxima, per quam moritur naturaliter. Nā ser-
uus habet uitam naturalem, quam perdere potest, & adhuc, q̄a
licet istæ pœnæ ciuiles non cadāt in seruum in quantum mutat
statum, quem seruus nō habet, & quo ad effectus ciuiles, cadunt
tameu in quantum coercent corpus, unde seruus damnatur in
metallum. j. de pœnis. aut damnum. §. fin. per q̄ pœnam corpus
eius affligetur, & p̄det spem consequendi libertatem, cum amo-
do sit seruus pœnæ, non hoīs. l. si metallum. de his, qui pro non
scrip. ha. non autem perdet ciuitatem, nec libertatem, quam nō
habet. Item deportatur, non ut ciuitatem perdat, quam ēt non
habet, sed ut extra ciuitatem corporaliter teneatur, ut le. 2. C. de
se. pulc. viol. & ēt perdat spem consequendæ libertatis. Idem in
relegatione, quam pati potest, non ut perdat familiam, sed ut te-
neatur in certo loco morari corporali. §. qui. & a quib. l. 2. Text.
non debere recipi reum. i. puniri. f. quo ad pœnam pecuniariam,
quæ plerunq̄ae imponitur ob iniuriam. §. de iniur. l. iniuriarum.
& no. in l. cum emancipati. §. emancipatus filius. §. de colla. bon.
Sed illa mutabitur in corporalem, ut sequitur. Imminet. i. cor-
poraliter punietur. No. t̄ ergo vbicunq̄e non potest locum ha-
bere pœna pecuniaria, imponitur corporalis, ut hic. & l. j. §. gene-
raliter. j. de pœni. Sic econtra, interdum corporalis commutat
in pecuniariam propter condōnem accusati, ut si erat in digni-
tate. ut C. de decu. l. quinque summates. Item no. versi. item Cor-
nelia, q̄ lex considerat naturalitatem, quod facit, q̄ quando l. lo-
quitur de filio, & extendatur ad naturalem, de quo no. in c. j. de
baptis. Item t̄ quæritur in l. in eum. j. eo. nunquid quis cogat ac-
culare, & dicit, quod non. l. j. ut nemo inuitus. C. fallit in l. Corne-
lia de sicar. fundatur per l. prætor. §. si dicatur. §. de iniur. secun-
dum Barto. Sed dic, quod præcisè non potest cogi, causatiuè sic,
& ita dicerem.

L E X XIII.

1 Exceptio, q̄ quis iam accusatus est de eodem crimine, uel accusatio eiusdem
criminis finita, quando opponi possit. Et quid præstet.

2 Accusatus & absolutus non adiecta criminis qualitate, an rursus accusari po-
ssit de eodem ab eo, qui eius qualitatem uult exprimere in accusando.

1 SEnatus. Si de crimine quod pluribus legib. punitur,
quis fuit vna lege accusatus, non potest alia
lege accusari. h. d. quod intellige prima accusatione p̄dē-
te, uel finita per iniam. §. eo. qui accusare. in §. j. Ob idē cri-
men. proprie sume, uel accipe pro eo. facto, licet ex illo plura cri-
mina oriant, nam si hnt, ut genus, & spēs, accusatus non pōt ex
vno accusari, & ex alio, ut in prima gl. q̄ est notandum, secus si se
hrent, ut diuersæ spēs, q̄a tūc a diuersis accusari posset de oībus,
non ab eodem, ut C. cod. l. qui de crimine. Reus fieret. i. accusari
posset, non ergo recipitur accusatio, si de illo crimine accusatus
est, per quod patet, q̄ t̄ ista exceptio opponi potest ad ingressum
iudicij, & tunc impedit litem cōtestari. Si uero tunc non oppo-
nitur, impedit sententiam ferri, simile su. de qd. indeb. l. elegāter.
§. si post. Sed opponitur t̄ primum exemplum de l. qui de crimi-
ne. C. eo. vbi d̄ q̄rium. Sol. ibi loquitur, quando ex vno facto de-
scendunt duæ diuersæ species accusationum, hic autem quando
se habent ut genus, & spēs, quare vna electa tollitur altera, eodē
modo. facit l. si adulterium eū incestu. j. de adul. t̄ Pone, q̄ vnus
fuit accusatus de uno crimine non adiecta qualitate: vnus uenit
& uult exprimere qualitatem, ut in platea, uel de nocte, uel in do-
mo. Dic q̄ si exprimens istas qualitates uenit ante nomen rece-
ptum inter reos. & tunc iste admittitur. non exprimens repellit
l. si plures. j. eo. Idem si post nomen rei receptum tanquam ma-
ius crimen allegans, quia qualitas aggrauat. l. per minorem. sup.
iudicij. Si uero post iniam, & tunc aut absolutoriam, aut condē-
natoriam, si absolutoriam, dic, ut l. denūtiasse. j. adulte. aut post
sententiam condemnatoriam, & isto casu, si pœna potest repeti,
quia esset pecuniaria, & tunc repetetur, & punietur pœna cor-
porali, quæ imponitur pro qualitate, si non potest repeti, tunc li-
cet magis deberet puniri, non puniretur, quia non potest repeti
l. licet sup. nau. caupo. sta. Paulus de Castro.

L E X XVIII.

1 Libellus ubi ineptus est, absolutur reus a iudicij obseruatione, & instantia.
Et an pars citari debeat. nu. 4.

2 Iudex terminum actori statuere potest intra quem quid facere debeat. Et qd
de reo, an ei terminum ad opponendam excep. statuere possit.

3 Appellari ab interlocutoria an possit.

4 Sententia, qua appellationem desertam fuisse pronuntiat, num interlocuto-
ria sit, an diffinitiva.

Titia cum. Potest iudex minanti se aliquem accusatum terminum assignare ad accusandum, post quem non audietur. Item ab interlocutoria quæ perpetuum facit præiudicium, & postquam non speraretur reparari in diffinitiva pōt appellari, ad hoc allegatur. Cum primo concordat. l. si ea. C. eo. Secundo in l. Papinianus. s. ciuili. & l. ait prætor. §. permittitur. s. de minoribus. In tex. minaretur, & hæc fuit causa cur fuit sibi assignatus terminus ad accusandum. C. de ingen. & ma. l. dif famari. aliàs hoc non fieret. C. vt nemo inuitus. l. 2. Et intellige, q̄ ineptè concepit libellum, & iudex reiiciendo libellum ab instantia iudicij reum absoluit, & præfixit certum terminum Titia ad accusandum, & non fecit, vt sequitur. Item ex hoc patet, q̄ duæ fuerunt sententiæ. In tex. pronuntiare. Sed nunquid solo lapsu temporis erat exclusa? & dic, q̄ sic, & ita non fuit necesse iterum pronuntiare l. si ea. C. eo. Sed dic, q̄ prodest, vt lapsus temporis fiat notorius, vt non possit modo in dubium reuocari. In tex. ad uersus quam non prouocauit. dic, q̄ poterat: cum ista interlocutoria perpetuum faciat præiudicium, & reparari non potest per appellationem a diffinitiva. s. de minoribus. l. intra vrile. j. quo. appel. non reci. ante sententiæ tempus. De irritio. i. de falso. nam si vellet ipsum dicere nullum ex alia causa, q̄ falsitatis, posset. de peti. hæc. l. Lucius. C. de inoffic. test. l. eum qui. No. f. q̄ ubi libellus est ineptè conceptus, absoluitur reus ab obseruatione iudicij. l. libellorum. §. q̄ si libelli. s. eo. & c. examinata. de iudicij. cū sim. Item j. no. q̄ iudex ex causa pōt statuere terminū intra quem faciat, als secus. l. j. C. vt nemo inuitus. ¶ Sed nunquid reo potest assignari ad exceptiones dilatorias, & dic, q̄ sic, vt in c. pastoralis. de exceptioni. Quid de peremptorijs? dic, vt ibi, quia communiter tenetur, quod idem, & hoc ponas s. illam gloss. q̄ hoc ex isto tex. elicitur, qui hoc non dicit. In f. gloss. diffinitiuum. Item nota hic appellari ab interlocutoria. Sed quid si esset minor, qui peteret se restitui aduersus sententiam, uel temporis lapsu, & dic, q̄ non appellatur a temporis lapsu, quia a sola sententia appellatur. Sed petet restitui a temporis lapsu, vel a sententia, & iam habui de facto his diebus. Et dic, q̄ ab ista interlocutoria, quæ facit præiudicium perpetuū, postquam non speratur reparari in diffinitiva, & cuius grauamen non tollit diffinitiva, ut absoluo te ab instantia iudicij, quia soluisi l. harum. si seruitus vendi. potest appellari, als non appellatur, vt l. ante suum tempus. C. quorum appel. non recipi. & hic habet vim diffinitiuæ. Quæritur utrum sententia qua pronuntiat appellacionem fore desertam, sit interlocutoria uel diffinitiva? Et vñ, q̄ sit diffinitiva, quia parat perpetuum præiudiciū ergo &c. Item si non esset diffinitiva, posset cōtra minorem ferri. l. si præses. quomodo, & quādo iudex. Sed cōtrarium est uerum, q̄ est interlocutoria. per c. si. de appell. in clecum glo. uim tamen habens diffinitiuæ, & sic ab ea potest appellari. Et non obstat primum contrarium, & hoc uerum, si fuit dictum simpliciter, pronuntio appellacionem desertam. Secus si diceret, pronuntio appellacionē desertam, & primam sententiā confirmo, & tunc esset diffinitiva. Sed nunquid quando absoluitur ab instantia iudicij, sit pars citanda? Bar. dicit, q̄ ubi imponeret finem negotio, & pararetur præiudicium, tunc est uocanda, vt quia soluisi, te absoluo, secus ubi ferretur ratione ineptitudinis libelli. vide latius per Bar. hic. Paulus.

L E X XX.

- 1 Procurator in causa criminali num admittatur. Et in iure excusatores defensores, & procuratorem respectu criminosi esse.

EX iudiciorum. Non summatur. In tex. secuta bona fuerant expressè adēpta, secus si tacitè, ut l. j. C. si reus, uel accusa. mor. sue. in tex. ex certis uero delictis, scilicet priuatis Paulus.

- 1 An in causa criminali possit admitti procurator? & quo ad solutionem. §. publicè. de l. seruū. quoq; de procu. sciendum est, quod nos habemus excusatores, defensores, & procuratorem, & isti differunt, nam in istis criminibus excusatores admittunt, vt hic, qui allegent causas facti, puta absentia, & tūc admittitur, vt hic quilibet excusator, siue satisfactor de rato, siue maior, siue minor. Aut loquimur de defensore allegante causam notoriam, vt quia dicit, q̄ accusatus de crimine potuit illud facere, quia statutum est, q̄ bannitus potest interfici, vel quia illa die erat absēs in alio loco, quā fuerit crimen commissum, vel dicit domine iudex recipiatis acta, quia non est probatum contra accusatum, quia testes sunt uarij, & ista sunt notoria, & istis casibus admittitur defensor, & ita intelligitur hic, & est ratio in isto casu. Primo, quia etiam iudex ex suo officio ista tenetur inquirere l. si non defendatur. de poen. Aut loquimur in procuratore, & ille dicitur, qui habet mandatum. In isto distinguitur, quia aut alle. notoria, & in istis casibus potest, quia si potest ille, qui non habet mandatum, multo magis iste. Aut loquimur de procuratore allegante causas & defensiones, & tunc aut illæ non contingunt crimen, quia dicit, uos non estis iudex, & sic de similibus, & in hoc casu

admittitur. Aut de procuratore allegante cām causæ, puta exceptiones dilatorias, vel peremptorias, & in hoc casu non admittitur, & iste est casus huius §. & ita vñ hic sentire Bar. Inno. tñ hoc poluit, licet obscure in ca. ueniens. de test. Sed quid si sup aliquo articulo separato. nunquid admittetur procurator? dñs iacob. de Butr. dicit, q̄ sic. per l. j. & l. si præses. C. de plagi. & disputauit istā quæstionem. lac. de Bel. tenuit contrarium, quem tenet hic Bar. quem uide latius, quia dicit, q̄ si non contingat principale, quod potest. aliàs secus, & ita consuluit dominus Bar.

De custodia reorum. Rubrica.

L E X P R I M A.

- 1 Carcerem duplicem esse. Et an priuatus incarcerare possit.
2 Carcer meri ne, an mixti sit imperij.
3 Carcerari quando quis possit, uel non.

- DE custodia.** Præmitte ad euidentiā rubricæ, q̄ carcer est duplex quædam publicus, quem tenet magistratus, & iste est permissus, alius quem habet priuatus, qui est prohibitus. C. de priuatis carceri. hoc uerum nisi ad iustum magistratus teneat l. j. C. de fal. mo. & l. 2. C. de jis qui latrones. argumentum. j. eo. l. solent. Item, nisi teneat pro illo quem reperit in maleficio, quia potest incarcerare l. capite quinto. j. de adul. Item ubi esset timor de fuga. l. interdū. s. de fur. & l. ait prætor qui debitorem. de his, quæ in frau. credit. Aliàs autem qui tenet, incidit in criminē. l. Iulianæ maie. quia turbat rempublicam. l. si. C. eo. ti. ¶ Sed nunquid sit meri, uel mixti imperij? & dic, q̄ ubi carcer est ad puniendum, & tunc est meri imperij. Et aliqñ hñ carcer ad custodiam, & tunc, aut ille qui habet carcerem, habet merum imperium, & tunc est meri imperij. Aliquando ille qui habet carcerem, habet solum iurisdictionem, vt homines incarcerare propter debita, & tunc est iurisdictionis, hic tamen certa regula non potest dari. Prima l. non summatur, Et j. dic secundum gl. & melius, q̄ aut uenit imponēda poena pecuniaria, & tūc non ponit in carcerib. sed si est bonus homo, tūc dabit fideiussores. Si autem aliàs esset nobilis homo, & magni status, & tunc solo uerbo creditur. Si uero nihil haberet, uel esset dubium, & esset uilis homo, tunc poneret in carcerib. vt per totum ti. de cess. bo. Aut imponit poena corporalis, & tūc dic. Aut iudicium criminis nullū est sufficiens, & tūc non ponitur in carcerib. vt l. j. C. eo. qui nisi cōstet, non debet poni. Nam hoc oportet. s. vt probet saltem semiplene. Sed eodem modo procedit, vt dixi. Aut est præsumptio q̄ eū, & tunc si est confessus, tūc ponet in carcerib. aut subit præsumptio. licet non sit cōfessus, & si nō sit ita graue crimen, tūc in uinculis, nisi daret fideiussorem, habita tamen differentia personarum, quia in grauiori carcere, & uinculis ponitur uilis, quā nobilis, pro hoc habes glo.

L E X II.

- 1 Seruus quo ad incarcerationem quid distet a libero homine.
2 Abolitionibus generalibus crimen non remitti, sed processum differri.
3 Bartolus iudex Pisarum, & de reformatione ibidem facta, & decisa.
4 Absentia, & paupertas a negligentia excusant. Et ideo non ualenti appellationem prosequi, tempus non currere.

- SI quis seruus.** Seruus ex uinculis non liberat, nisi pro eo dñs, uel extraneus satisfact, q̄ ad hoc admittit, & postq̄ sequutus fuit inuinculatus, dummodo post longum interuallū non ueniat, & a principio non fuerit negligens satisfactionem dare. h. d. Tex. ibi. Capitali. strictè accipe pro poena mortis naturalis, non ciuili, quia nō ob. l. hos accusare. §. omnibus. s. ti. j. nam ex uinculis ducetur ad iudicem, cum iudex uolet eum audire, non autem iudex ibit ad eū, & semper alleg. In hoc differt a libero, quia seruus nullo eū defendente statim ponitur in carceribus, & nulla pcedente q̄ eum suspitione de crimine, vt hic, quod patet, quia si præsumptio subisset, tunc etiam domino defendente poneretur in uinculis, ex quo accusatur de crimine capitali, vt j. l. prox. Sed liber hō nunq̄ incarceratur, nisi suspitio subit. C. de acq. re. l. 2. in princ. Abolitiones. s. j. generales, per quas non remittitur crimen, sed differit processus, & hñt. §. ferias. vñ non profunt seruis incarceratis, nec de carcerib. extrahuntur ne fugam arripiant. Si aut esset abolitio spālis, per quam crimen remittitur, bene prodesset incarcerationis, de quo dic, vt l. Domitianus. j. ad Turpil. & dic, vt ibi notabit p Bar. per quod determinatur quæstio, quæ fuit de facto in ciuitate Pisarum, cum j. Bar. erat ibi iudex, facta est quædam reformatio per ciuitatem, q̄ oēs banniti si centū soluunt ciuitati exeant de banno, quidam sunt incarcerati, uolunt soluere centum, & sunt banniti, nunquid debent distrahi? quidam q̄ non, sed contra deter Pauli Cast. Nouæ prælect. in ff. Nouo I minauit

minauit Bart. pl. Domitianus. j. ad Turpil. maximè cum fiat ad remissionem criminis, aliàs si fierent ad tps, ut ad inducias, q̄ in die B. Mariæ si esset statutū, uel reformatio, q̄ essent securi aute octo dies, & post octo dies, illi non p̄nt liberari, cum non fiat ad tollendum crimen. Tex. ibi. Derelictus No. t̄ q̄ absentia, & paupertas excusant a negligentia, facit s̄. mand. l. si procurationem. s̄. si ignorant. & extra de appel. l. ex rōne. per quæ iura dicit Dyn. q̄ non ualenti prosequi appellationem non currunt fatalia. Pau.

Delicti unius occasione in carceribus detentus num possit ob aliud retineri.
§. Qui exhibēdi. Illi iudici parendum est, qui primo citauit. Vel sic. Si ad eandē diē a duobus iudicibus qui successiuè citetur, parendum est primo, nec dici potest contumax coram secundo, si non compareret. h. d. notabiliter. Exhibendi. i. qui promiserunt de iudicio sisti vel qui dederunt fideiussores de representando coram iudice, & etiam citantur. ut tali die compareant. Postulari. i. citari ab alio iudice ad eandem causam prius quam citati fuissent ab eo, corā quo se obligauerunt. Ante. s̄. quam se obligassent de iudicio sisti coram secundo citante. Nam secus si post, ut l. sed si qui illud. si quis cautionibus. Non recipiuntur. i. non reputantur contumaces coram iudice secundo citante. Obseruatur, q̄ non teneatur comparere. Nisi quia tunc remittetur. Comparere ad interrogandum. hoc uerum, nisi ille seruus esset maior ut in gl. vide hic Bar. latè. Nunquid qui pro uno delicto detinetur, pro alio possit retineri? & dicit Bar. q̄ sic. Paulus.

L E X III.

- 1 Vincula, & carceres in quo differant remissiuè.
- 2 Pœna in delictis ubi a lege statuta non est, consuetudini aut iudicis arbitrio relinquitur. Et quid in ciuili.
- 3 Pœna promissa per eum qui reum in iudicio sistere pmisit, cui applicanda sit.
- 4 Promittens reum representare ad id quandiu teneatur.

Diuus pius. Fideiussore. i. de non recedēdo de carceribus. No. t̄ d̄ iam inter uincula, & carceres. j. de verb. sig. l. diuus. uerum in ista leg. tractatur, fideiussor incarcerati quomodo tenetur in criminalibus causis, qui promittit aliquem representare in causa criminali si postea non dolo non representat, quia mutatur pœna corporalis pecuniariter. Sed si per dolum, extra ordinem punitur ad arbitrium iudicis, is qui satis dedit exhibere, si per culpā, uel negligentiam. Pœna. i. multa. No. t̄ glo. cum l. seq. q̄ ergo dicit pœna grauior. s̄. de infra. quæ satis probatur hic, q̄ in delictis ubi non est certa pœna statuta a lege, tunc consuetudini aut iudicis arbitrio relinquitur, ut hic h̄. In ciuili aut, dic, ut l. 2. s̄. q̄ facta. cog. Quæritur t̄ cui applicetur ista pœna? dic, q̄ filco, licet q̄dam dicant, q̄ accusatori, & malè, q̄a censet tractare, & defendere rem publicam modo quoties procurator stipulatur, applicat dño l. si procurator. s̄. si quis cau. iō filco applicatur. In glo. 1. an ergo dic, q̄ ibi de fideiussore de iudicio sisti, hic in eo qui promittit representare, qui tenetur quoties requisitus fuerit etiam post sententiam, arg. s̄. de dolo. l. si oleum. secundum Bar. Dicit etiam Dy. q̄ post sex menses l. pen. de fideiussor. Bar. dicit, q̄ hodie illi l. renuntiatur. No. l. seq. quæ est no. cum gl. Paul.

L E X VI.

- 1 Denuntiationum alia publica, alia priuata, & per quos fieri habeant. Et idem de remissionibus. Et quotuplex secundum cano. denuntiatio.
- 2 Ius cognoscendi de crimine qui non habet, an possit capere, & remittere. Et si quid apud huiusmodi reus consteatur, an inquisitiones fiant, an probabunt & sufficient apud præsidem quo ad condemnationem.
- 3 Iudex secularis an de hæresi cognoscat.
- 3 Condemnationem qua fit in uim contumaciæ ueram non esse, sed fictam. Et q̄s huius fictæ condemnationis effectus.
- 5 Lex qua primo Bartolum extulit.
- 6 Denuncians aliquid ex officio illud probare debet.
- 7 Officiali, & personæ publicæ de rebus eorum non creditur.
- 8 Irenarchas qui constituere possunt.

Diuus Adrianus. Denuntiationibus magistratū ad aliquem criminofum ad superiorem remittentium nō creditur quo ad condemnationem, sed quo ad inquisitionem sic. Item remittentes aliquos ex officio debent circumstantias criminis inquirere, ut quā plenissimè possint superiorem instruant, debent etiam denunciare, q̄ denuntiantes probarint, quod si fecerint, laudantur. Si uero non fecerint, & malitiosè detulerint ad arbitrium iudicis puniuntur, & primo dicit, an relationibus remittentium, credatur quo ad condemnationem. Secundo dicit, q̄ est officium remittentium, uel denuntiantium. Tertio, q̄ prolunt eorum relationes ad inquisitionem faciendam. Quarto dicit, q̄ sit officium iudicis ad quem fit remissio, uel denuntiatio. Secunda ibi, sed etiam caput. Tertia ibi igitur. Quarta ibi, & ideo cum quis. Ista ultima diuiditur, quia primo ponitur quær d̄eat facere iudex ad indagacionem criminis. Secundo quid cōtra il-

los qui male denuntiant, ut ubi si parum prudēter, & hic in ista l. tractatur de secunda parte rubricæ. Item tractatur de denuntiationibus, & relationibus, quod hic latè examinat Bart. Et est duplex. quædam priuata, alia publica. & ista duplex, quædam fit per aliquos ad hoc specialiter deputatos, ut hic per Bar. alia sūt duæ quæ fiunt per eos, qui principaliter non sunt ad hoc deputati, ut magistratus municipalis, qui non potest cognoscere principat̄, sed in consequentiam remittit ad præsidem prouinciæ dicēdo, uobis remitto istum malefactorem. in Auth. & de defen. ciui. s̄. audiant. & l. magistratibus. s̄. de iurisd. omn. iud. & de istis tractat̄ hic principaliter. & l. ea quidem. C. de accus. & l. si modo singuli. eod. ti. & l. j. & 2. C. de curiosis. lib. 1. 2. ubi tractatur de istis. Priuata uero est, quando priuatus denuntiat aliquid, & de ista nō tractatur de iure ciuili. Sed de iure canonico est duplex q̄dam euan gelica c. si peccauerit. secunda quæst. 1. alia est canonica, quæ fit ad pœnam imponendam, de qua in c. innotuit. de iud. & c. nouit. Item si magistratus municipales, qui de crimine non habent cognoscere, quia non habent merum imperium. supr. de iurisd. omn. iud. l. magistratibus, capere tamen possunt, & remittere ad præsidem, ut hic, & in Authen. de defen. ciuita. s̄. audiant. & sic no. quòd licet quis non habeat ius cognoscendi de crimine, habet tamen ius capiendi, & remittendi, quia unus magistratus siue officialis debet alteri suffragari in eo, quod potest, sic j. l. proxima. & j. de adult. l. capite quinto. Credendum, scilicet quo ad sententiam, quia illa relatione non condemnat, sed quo ad inquisitionem proceditur, ut infra versic. igitur. & ver. & ideo damna. Nam confessio facta coram magistratu non proderit, ut ex illa reus condemnetur per præsidem, & ideo q̄a est facta coram incompetenti iudice, ideo non ualet, & ad hoc semper alleg. concord. l. 3. s̄. idem diuus. s̄. de test. & quod notatur in l. si pater. C. ne de sta. defun. & c. at si clerici. de iud. proderit tamen ad hoc, quia coram præside tenebitur reus confessionem illam reiterare, a qua recedere non poterit, & uigore istius secundæ cōndēnabiē, quod singulariter no. Inno. in c. per inquisitionem. de electio. & idem si confessio esset facta extra iudicium. Nam licet non prosit ad condemnandum, quia non est de processu, prodest tamen ut reus teneatur in illa persistere coram iudice, & idem ubicunque processus ex aliqua cā sit nullus. Nam adhuc remanet ualida confessio ad hunc effectum s̄m eundem. facit cap. Pisani. de restit. spol. quòd intellige de confessione expressa, & uera, secus in ficta, quæ nullum habet effectū, nisi processus ualeat, ut probatur. C. de iura. calum. l. 2. s̄. si autem reus. Adde ad prædicta gl. in l. filium. C. de libe. causa. & s̄. istus furtium. & j. de adul. l. capite quinto. & extra de accus. c. j. lib. 6. Item hic habetur, q̄ processus factus coram iudice incompetente non ualet. Sed q̄ de l. non dubium. dic, q̄ quidam sunt magistratus siue iudices, qui habent potestatem denuntiandi, sed non cognoscendi nec exequendi, ut sunt Irenarchæ, & magistratus municipales, & eorum denuntiationibus non statuitur quo ad condemnandum, quia hoc esset sine processu, & iste est casus hic. Alii sunt qui habent potestatem cognoscendi, sed non condemnandi, ut est inquisitor hæreticæ prauitatis, & tunc remittunt, contra tamen Guili. de Cug. dic, q̄ iudici seculari, remittitur puniendus, sed non stabitur eius processui, ut hic refert Bar. per s̄. si uero prius. in Authen. de sanctissimis ep̄s. Sed quomodo, quia istud est ecclesiasticum, & ideo non potest iudex secularis. Sed dic, q̄ immo cognoscitur ab utroque ut in ti. de hæreti. quia ita Imperatores etiam approbauerunt canones, & quatuor concilia, ut in Auth. de eccl. tit. & ibi casus. q̄ non de hæresi cognoscat per iudicem secularem. & no. in l. cunctos populos. C. de sum. T rinit. Sed quomodo de eodem crimine sapius quæritur? dic, quòd id uerum est, sed nō punitur, uel non in eodem foro, & ita contrariū, non obst. Alij sunt, qui p̄nt prosequi, & cognoscere, & condemnare, sed non exequi, ut in p̄sīde prouinciæ, qui potest ad deportationem condemnare, sed quia non habet insulam. in l. j. s̄. is qui de lega. 3. ideo remittit ad principem, & eius processui bene statuitur, quia erat iudex competens, & sic potest intelligi l. non dubium. j. eo. Alij sunt qui h̄nt potestatem inquirendi, prosequendi, condemnandi, & exequendi. Sed nullum uult gratis remittere, & ex processu coram isto iudice competenti omnino stat, & iste est casus in l. non est dubiū. j. eod. ti. & ista sunt notanda. Interrogent. Cum responsionibus magistratus, & et præsidis, & hoc fit ad pleniorē instructionē Et no. q̄ semper remittens debet quantum potest instruere illū ad quem remittit. Irenarchas perducti. i. siue ducat eos personaliter captos ad præsidem, siue p̄ literas scribat præsidi, & reum citet, q̄ coram præside compareat, q̄d facere p̄t sine speciali mandato iudicis, cum ad hoc sit deputatus, secus in aliis nunciis curiarum, q̄ non p̄nt aliquem citare sine sp̄ali mādato. C. de requir. l. neminem. & ibi notatur. Annotati sunt, ut sunt illi, qui cum accusati sunt de cr̄e capitali non compareant, & bona eorum an notatur. Sed si reuertant̄, & p̄pareāt, restituunt, & sic no. q̄ non h̄nt p̄ cōdēnatis. Et Dy. præcipit notari istū tex. q̄ alibi ita clarè nō reperit p̄ statutis Italiæ, q̄ fiunt q̄ contumacem ex forma statuti banni

bannitum a ciuitate, q̄ si competat, non h̄r pro confesso immo oportet de nouo inquirere, vt l. 3. & quod ibi no. s. ad Syllan. nisi expressè in statuto continerent, q̄ h̄r pro cōfesso, & p̄demnato, q̄ si ita sit, statuta suspendunt, & ita practica. Veruntamen dicit Bar. q̄ cautus affessor debet inquirere, vt̄rum ille sit de quo d̄r, q̄ est bannitus, & istud ponit in l. falsa. de condit. & demon. Et est aduertendum, q̄ ista non est uera cōdemnatio, sed ficta, q̄ fit ex forma statuti, quod h̄r pro confesso, & condemnato, & est effectus, quia si moriatur nunquam puniat, & p̄na annotationis bonorum non habeat locum, quia talis non transit ad h̄redem & iste est casus singularis in l. eius q̄ delator. j. de iure fisci. & illa fuit l. quæ primo exaltauit d̄m Bar. in ciuitate Perusij, quia cum esset in scō eā allegauit, & non intel̄r, q̄ vere condemneretur. Ita dicit Bar. ibi Paulus. In tex. Exequi. No. j. q̄ ille qui denuntiat aliquid ex officio d̄t illud probare. l. j. C. e. Et si bene facit officium suū est collaudandus. concor. l. j. in fi. & §. pe. de periculo, & commo. rei vend. Minus retulisse. i. pronuntiare d̄t iudex Irenarchā male denuntiasse, & reum absoluere, q̄ absōlo sibi proderit, sicut per uiam accusationis esset absolutus. s̄m Bar. hic. & §. de accus. l. si cui. §. iisdem. Vindicet secundum arbitrium iudicis non enim erit p̄na talionis, hinc est, q̄ non tenet se subscribere denuntiās l. ea quidem. C. de accus. & probatur in c. super his. in fi. de accus. extra. & de calum. c. j. No. j. ex ista l. q̄ officiali, & publicæ personæ non creditur de reb. eorum. & l. j. §. pen. de offi. pro conf. cum simi. & l. si. §. pe. j. eo. & l. consensu. §. super his. de rep. Sed d̄s Bar. dicit, q̄ aliqui sunt deputati ad aliquid, vt de uiso, quod ingrant, quis ludit ad talem ludum, & etiam in his, quæ sunt sui officij creditur. Alii super auditu, & creditur de his, quæ sunt de auditu, & sic de similibus semper habendo respectum ad suum officium, aliter dic, ut in l. ea quidem. Et j̄si quæris, qui sunt illi, qui possunt constituere istos Irenarchas, dic, q̄ illi qui habent merum imperium. Item no. q̄ illi qui prohibentur accusare, prohibentur denuntiare. & cum his sufficiat. Paulus.

L E X VII.

Solent. Ista l. cū seq. tractat qualiter de maiore remittitur ad minorē. Remittatur, dic, vt no. C. de iurif. om. iu. l. magisteriæ. & l. j. C. de req. reis. In l. carceri puniendus est. hoc verum, nisi fuissent capti, quia tunc puniret illa p̄na qua illi uenirent puniendi. j. l. milites. & l. si. & no. q̄ negligens remouet ab offō. In l. nequis. a magistratibus. i. p̄p̄ositis carcerū. Et not. q̄ q̄ facit, quod principi scit displicere, d̄t puniri. In l. non dubium. gl. est cā. dicit, quia erat miles. Sed hoc non congruit literæ, quia miles non p̄æst proninciæ, & ideo dic, q̄ commiserat crimen in loco, & iudex illius loci plene cognouit, & ne esset tumultus, uel rumor in ciuitate in qua erat oriundus, q̄ ibi multa bona fecerat, & b̄n diligebat, ibi remisit, & ista eā ad l̄t̄me remittēdū.

L E X XIII.

- 1 Culpa lata in maleficijs dolo equiparatur, & an id perpetuo uerum.
- 2 Ebrietati non parcutur.

Milites. In hac l. & l. si. tractatur qualiter punitur custos carcerum. in l. eos. d̄r q̄no punitur ille, q̄ carcerem effugit, & de materia huius criminis videndum, si p̄dolum, vel latam culpam e custodia captiui fugiunt, & punitur custos ea p̄na, qua ueniebant puniēdi q̄ fugerunt. Si uero p̄ negligētā eius, punitur arbitrio iudicis, q̄ si per casum, nullo mō puni. h. d. tex. cū glōf. Et j̄ no. casum, q̄ lata culpa p̄putat dolo in maleficijs. R̄r j̄. ad l. Corneliā de fisa. l. in lege. Et no. s. de in litem iuran. l. in actionibus. Et adde q̄ eo casu quo ponitur eadem p̄na, non t̄n puni eadem l. sed ex respōsis prudentum, uel imperatoris, sicut calumniator, q̄ licet teneatur ad p̄nam talionis, non tamē tenetur ex l. qua alium accusabat sed l. rhemia. de calumniato. j. ad Turpil. l. j. §. j. & no. C. eod. l. ad commentariensem. & ibi plene desista materia. & l. si. Item adde, q̄ ista l. loquitur in officiali publico, qui ex l. obligatur ad hanc p̄nam. fideiussor autem qui promittit representare, aliter punitur. s. eod. l. si quis reum. nam ille non potest ex suo contractu ad p̄nā mortis se astringere, cum non sit dominus suorum membrorum. l. liber homo. s. ad l. Aquil. nec auditur perire uolēs. j. de appel. l. non bene. licet contrarium innuat tex. 23. qu. 5. cum homo. Sed dic ut ibi per gl. nam illud procedebat ex consuetudine loci, quæ erat proba. Super uinum. No. j. q̄ non parcutur ebrieta ti. contra infra de re mil. l. omne delictum. §. si quis. j. de p̄e. respiciendum. §. dilig. dic, q̄ aut fuit in culpa, aut non. Si fuit l. imputatur, vt hic, alias nō, no. C. de dolo. l. dolum. uel aliter in p̄rijs imputatur, quia punitur alia p̄na, quam capitali, & ibi no.

L E X XIII.

- 1 Confessio ficta an quem astringat, & si constet eam ueram non esse.
- 2 Pœna eius qui captum de carceribus eripit.

In eos. Si captiui fugiant effracto carcere, uel per conspirationem, et si de crimine inquinati nō essent, puniunt

t̄n, & illi qui non reuelant conspirationem. h. d. Et dic, q̄ puniunt in hoc, isto casu, qui h̄r pro confes. vt hic in gl. Et sic no. casum, quo tenetur quis ex confessione et ficta, licet constet eam nō esse ueram. r̄r j̄. de interr. acti. l. confessionibus. & no. gl. C. de confes. l. j. & Bar. j. de p̄e. l. absentem. Si uero illud maleficium p̄ quo erant capti commisissent, tunc puniuntur propter effractionem. ultimo supplicio. s. de effra. l. 3. & l. milites agrum. §. eius. j. de re milita. Qualiter fauere puniatur ille qui captum de carceribus eripit, dic, ut j. ti. prox. l. 4. circa fi.

L E X XV.

- 1 Puniendus est, qui malorum ac negligentium opera utitur.
- 2 Incarceratū & si mortis pœna plecti d̄at, q̄ interfecit, qua pœna feriendus est.

Non est facile. Cōtinet plura dicta, primo ponit cui sit committēda custodia carceris per custodem principalem, uel p̄positum eorum. Secundo quot p̄sonis sit committenda. Tertio qualiter puniunt custodes, si capti p̄ eorum defectum fugiunt. Quarto qualiter puniunt si captiui reperiantur mortui. Quinto consulit custodi uolenti p̄sequi captiuos fugientes. Sexto consulit illi, cuius interest captū nō fugisse. Secunda ibi, ut uim. Tertia ibi, q̄ si negligentia. Quarta ibi, sed si custodia. Quinta ibi, solet. Sexta ibi, q̄ si fugitiuum. Et alr non summatur. Commisit. puni. ille qui utitur opa malorum, & negligentium. s. nau. caupo. l. j. §. & furti. Ad idem l. j. videamus. in prin. s. loca. Militiam. i. officium, q̄a ponunt ad offi. uile, cum quodlibet offi. possit dici militia. Capite punitur. s. si ille qui fugit ueniebat capite puniendus l. ad commentariensem. castigabitur, quia d̄t respicere, q̄ non sit fur, cum ad furem reus est. No. j. q̄ punitur p̄na homicidij, qui interfecit incarceratum, licet ipse incarceratus ueniret puniendus p̄na mortis, & adde quod no. Dy. in l. laqueum. de acq. re. do. per hoc dicunt quidam, q̄ si quis interficit bannitum postquam uenit in fortiam cōis. l. ad manus officilium, punitur p̄na homicidij, licet bannitus ex forma statuti posset impune offendi, quia debet intelligi ante q̄ per officiales sit captus. Sed si non fuerit captus, sed ducebatur, ut occideretur non punitur. l. j. §. j. & fi. s. de serui. fugiti.

- 1 Crimina uariet̄m uarios committi, & pro cuiusque dignitate in quem commissum est puniri.
- 2 Lex Iulia quot capita habet, & quid unumquodque caput.
- 3 Princeps in crimine læsæ maiestatis quis intelligatur, & quos comprehendat in hoc crimine principis appellatio. Et quid de principe inferiore a Papa, & Imperatore.
- 4 Specialia in crimine læsæ maiestatis & quæ, & quot sint.

Ad legem Iuliam maiestatis. Rubrica.

Continua. iurisc. tractaturus de criminib⁹ publicorum iudiciorū p̄misit tres titulos generales. s. quia crimina q̄dam committunt in rem publicā, alia in priuatam. Modo dicit de criminib. q̄ committunt in principem, q̄a grauiora. j. Et circa hoc p̄mitte, q̄ l. Jul. maiestatis h̄t duo capita, unum punit illos, q̄ committunt in principem. l. famosi. & l. si. j. eo. ti. & l. quisquis. C. eo. Notandum est, q̄ p̄ principē p̄t dupl̄r fieri, primo mō uerbo, & tunc si ebrietas, uel lubrico linguæ, uel furore, tunc parcut, vt l. j. C. si quis impera. male dixerit. Si uero iniuriat, tunc s̄m qualitatē p̄sonæ remittit puniendus, ut ibi. & l. famosi. j. eo. ti. Aut facto, & tunc aut directē, ut circa p̄sonam, & tunc grauissimē puni, ut C. eo. l. & non solū. aliq̄n nō circa p̄sonā, sed in statuas. & sic indirectē, q̄a illas rumpit, & tunc non ita grauter l. qui statuas. j. eo. ti. aliq̄n qs committit crimen læsæ maiestatis, q̄n p̄ l. pronuntiat l. j. & 2. C. eo. ti. uel et quis iurat per salutem principis, & sic directē. & ita l. j. & 2. & l. si duo. §. si. de iureiur. S̄m caput est, q̄n committit in republicam, & tunc, aut ad turbandum pacificum statum Reipublicæ, ut Catilina, & tunc grauissimē puni, ut in l. j. 2. & 3. C. eo. ti. Aliq̄n non ad turbandum, sed alio modo, vt v̄r in l. j. statim legenda. Sciendum est tamen, q̄ hodie istud secundum caput nō habet locum, nisi sint aliquæ ciuitates, quæ non recognoscunt superiorem. Sed de quo principe intelligitur? dic, j. Imperatore, uel Papa, & eius consiliarijs, qui dicuntur pars corporis sui. l. q̄ quis. C. eo. & c. fi. de p̄e. ubi de Cardinalibus loquitur, quia grauissimē puniuntur qui machinant in eos, ut ibi. Sed quid in alio principe inferiore ab Imperatore, uel Papa si committat crimē, nunquid punietur cr̄e læsæ maiestatis? Dic, aut loq̄mur in principe, uel qui uicem Imperatoris sustinet, & h̄t maiestatem regiam, & puni, ut l. 3. de epi. aud. aut loquimur in alijs baronibus & tunc, aut subsunt alicui principi, puta regi, ut est in Francia, & tunc non puniuntur ista crimina. Aut non recognoscunt superiorem. ut est in Italia de comite uirtutum. qui de facto non recognoscit superiorem, & tunc licet non habeant locum uerba, tamen mens habet, ut l. hæc actio. s. si quadru. pauper. feci. & ita Pau. Ca. Nouæ. præl. in ff. No. I 2 posset

4 posset dici de ciuitatibus per similitudinem. Item est sciendum quod multa sunt specialia in isto crimine, quia ex solo animo, & consilio, quis punitur l. si. C. eo. ti. & in pluribus leg. istius tit. secus est in aliis criminibus, quæ in l. si quis non dicam. C. de episc. & cler. Secundum speciale est, quod quilibet accusator admittitur, secus in aliis, ut uisum est. Tertium speciale, quia quilibet admittitur testis, imo aliquando serui torquentur, quod dñum suum. Quartum speciale, quod quilibet iudex habens merum imperium potest cognoscere, tñ aliquñ Imperator cognoscit, quñ est grauiissimum, quia potest crimen punire, & esse iudex in omni cã sua. l. si. de mathe. & l. proximum. de his quæ in test. delen. & c. j. de pœ. in 6. & l. quidam. ff. de hæ. insti. cum simil. Item aliquñ est speciale, quod filius punitur p patre. Secus in aliis. C. ne fil. p patre. p totum. Item aliud speciale, quod bona publicantur etiam post mortem. l. final. j. eod. & l. ex iudiciorum. de accu. secus in aliis, ut ibi no. Aliud speciale, quod statatur est su spitioni magis, quã in aliis criminibus, ut no. in l. si quis reum. s. ti. j. quia non nisi præcedant indicia, ut uisum est ibi. Iste titulus diuiditur in duas partes, primo tractatur, quomodo puniatur quod committit in rempublicam. Secunda est, quomodo sit procedendũ in isto crimine. Secunda ibi famosi, ut patebit.

LEX PRIMA.

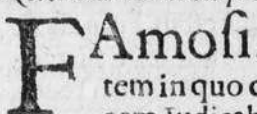
- 1 Securitas a principe data est seruanda. Et securitate generali concessa qui ueniant.
- 2 Securitas quotuplex est. Et quid si securitas cuiuspiam ex socijs concessa est, an iudæus socius in ea comprehendatur. Et quid si sit concessa profectio, an sit concessa, & reditio.
- 3 Condemnatum ad mortem qui euaserit quo crimine.

Proximum. Sicut crimen sacrilegij committitur quod aduersus Deum cœli, ita istud quod aduersus principem seculi. Item proximum hæresi, auth. Gazaros. C. de hæret. Bar. ponit hic materiam salui cõducti. Securitatis. hic dicitur, quod securitas per principem data est seruanda. j. l. j. s. non fuit. s. de dolo. Sol. ibi. de priuato. hic de securitate data a republica, & Imperatore, vel Duce belli. l. conuentionum. s. de pact. Sed quia quilibet potest venire ad nudinas securè. j. de nundi. per totum, & tñ hostibus non est seruanda l. mercatorum. C. de commer. & merca. Sed dic, quod ibi loquitur de securitate. a l. gnãr concessa, sub qua non comprehenduntur hostes, hic de spãr concessa. Sed quod immo sit seruanda hosti. l. si. j. de leg. sed dic, quod ibi loquitur de securitate iurisdictionum. Et not. quod triplex est securitas. quædam est de iure gentium, & illa intelligitur data legatis hostium, ut d. l. si. Quædam a iure ciuili, & illa hosti. non seruatur. ut d. l. mercatorum. Alia est ab homine, & tunc aut a priuato, & non ualet. l. j. s. non fuit. Aut a duce belli, & tunc est seruanda d. l. conuentionum. & punitur l. Iul. maiestatis frangēs. Cuius occasione queritur, nunquid securitate præstita sibi, & socijs suis, si uenit cum uno iudæo, nunquid ille iudæus hæt securitatem, & uir, quod non, quia non hæt commercium cum Christiano. de iudi. per totum, in contrarium, quia securitas est de iure naturali, modo ille iudæus est similis tibi de iure naturali, quia unam naturam hêmus cum eis, & licet Bar. hic nõ determinet, istam uel timam partem ueriores puto. Sed quid si sit alicui cõcessus saluus conductus de eũdo: nunquid uir sibi concessus de redeũdo? & dic, ut in tex. & gl. in l. uirum. s. de sepulc. viol. Sed quid sit concessum, quod uadat, nunquid uir sibi concessum, quod sepe, & multoties uadat. Bar. ponit multa, & dicit finaliter, quod non, per l. boue. s. serua. de uerb. sig. & l. cum pater certam. de leg. 2. cum pluribus similibus, quia intelliguntur solum de una uice. & hoc ponit Bar. ratione primæ obiectionis. In lege. lex. 12. ibi delectum. i. electum. no. quod qui facit bellum, uel militiam sine licentia principis, tenetur hac leg. In l. cuiusque. ibi pecunia. No. qui mutuatur ad emenda arma uir opem facere. Bar. Item qui confessum. No. istum tex. quod qui euaserit iudicatum ad mortem tenetur hoc crimine. Sed quid, si eum occidit? dictum est in l. si. s. tit. j. Item uide §. arripiat. in Auth. ut omnes obed. iud. Quomodo autem puniantur, qui debitores retinent, breuiter in tit. ne quis eum qui in ius voc. est vi. exi. In l. Qui statuas. Sunt quidam qui ponebantur per principem, ut adorarentur tanquam dijs, & erent imagines, quia nõ habebant notitiam de Deo, & ista fuit causa, quare iudæi fuerunt destructi. Paulus.

LEX VII.

- 1 Militem in crimine lesa maiestatis accusare posse. Et lubrico lingue parcendum. Et populares militibus inuidere.
- 2 Notorium non debet pronuntari.

Famosi. Hic est secunda pars in qua tractatur quomodo procedatur in hoc crimine pro pace. No. simili in quo crimine posse accusari. & no. quod bellum fit ad pacem. iudicabis. s. quibuscumque habentibus merum imperium. l. j. C. si quis imperat. maledixit. Lingua. No. quod uitio linguæ

parcitur. ut ebrietati, secus si de scõ. l. aut facta. delinquunt. j. de pe. Et no. gl. hic, quomodo populares inuidet militibus. circa latus principis In tex. libertorũ existat. l. auctorũ. secus si pñorũ, ut j. de iterdic. & relega. l. 3. In his qui in reatu decedit. s. añ snãm. Fisco uedicari. No. quod si uendicat, fisco est dñs l. Quintus. s. argento. de aur. & arg. lega. p qd uir, quod ipso iure bona sunt confiscata, & dic, quod sic reuera, ut l. ex iudiciorum. Sed executio non poterit fieri a fisco añ snãm, & sic pronuntiatum, nisi esset notorium, quia notorium non dēt pronuntari l. ex empto. s. de actio. emp. & ista est ueritas post multa uerba. Animatus. dic, quod potest impune occidi, etiam a patre, uel filio. l. minimè. s. de relig. & sum. func.

- 1 Adulterium, Stuprum, & fornicatio in quo differat, & in quos committatur. Et quot capita lex Iul. de adul. habeat. & quid unumquodque puniat. Et an adulterium sit grauius homicidio.

Ad legem Iuliam de adulterijs. Rubr.

Continua, quod iurisc. procedit ad determinationem criminum, & istud sufficit ad oēs rubricas. j. sequentes. glo. format tres quones. Primo sciendum est, quod ista l. hæt quinq. capita, primo capite puniatur, quod adulterium committit, uel stuprum, uel fornicationem, & ista differunt, quia adulterium est cū coniuncta quasi si alienum thorum terat. Stuprum cum uirgine, uel uidua. Sed incestus cum consanguinea. l. si adulterium cū incestu. eo. ti. fornicatio uero est generale nomen, quia aliquñ capit per se, & est cum qualibet uulgaris. & non punit ista l. Sñ caput est lenocij, & istud committit trib. modis. primo, quñ maritus tacit quistum de uxore sua, & istud est grauius. scõ. quñ scit uxore adulterium commisisse, & eam nõ reicit ut j. l. 2. §. lenocinij. Tertio, quñ recipit aliquid p adulterio cõmissio, ut ibi. & no. in l. lenociniũ. j. eod. & tertium caput punit quolibet cõneum adulterum reperientem, qui aliquid capit ne illud reuellet, ut j. eo. l. si maritus. s. si cõneus. Quartum caput est, qui domum pbet ad adulterium committendum. l. qui domum. j. e. ti. Quintum caput est, quod hæt in l. capite 5. j. eo. ti. quod maritus possit retinere adulterũ cum uxore horis certis, ut ibi. De secũda q. gl. quare pmittit hunc ti. & facit tres oppositiones. facit l. codicillis. s. matre. de leg. ibi, dum dicit, alia deteriora facit. s. quia uiolauit uxorem suam, & m aliquos, & facit 22. q. 6 in omnib. ubi dicitur, quid adulterio grauius. Sed quod fortiter de c. at si clerici. de iud. cū multis similib. ubi patet, quod homicidium grauius est, quia ep̄s non pōt dispensare, & tñ bñ dispensat super adulterio, & istud tenet Can. & rñdent ad istud, quod leges fuerunt factæ a Romanis, quod fuerunt Zelotipi. & decretũ in oib. exponit grauius. i. cõius. tu dic subtili?, quod si istud crimen considerat quo ad personam committentem, & non est grauius quo ad Deũ, & istud considerauerunt Can. quia uitiũ alleuiat dñs, ut in psalmo. Aut consideramus crimen in psonã in qua committit, quia polluit eius status, & fama mariti, & patris, & mñis, & quo ad hoc grauius est adulteriu, & bñ pbat in l. isti qui dem. quod met. cã. in fi. Lex prima non summat. & tene gloss.

LEX SECVNDA.

I lege. Vsq̄ ad §. lenocinij. ponuntur due exceptiones competentes mulieri vna est & c. h. d. Qui adulterum inceperit accusare redire non potest ad adulteram, nisi fuerit adulter condemnatus, & qui ab accusatione semel destitit, amplius non admittitur. h. d. vsq̄ ad §. lenocinij. Incipere hoc uerbum facit dubium, quia ex quo inceperat ab adultero, posset ad adulteram redire secũdum l. Iul. sed non est uerum, nisi perfecerit, ut sequitur, & sic uerbum incipio, capitur cum effectu. Tex. nisi ratio secundæ interpretationis, quia illud caput dicit, quod nullus adulterum, & adulteram simul accusare pōt l. si maritus. in fi. j. eo. ut sequitur, & statim quo inceperit unum accusare, si diceremus alium posse accusare, sic simul accusarentur l. nihil. §. 2. j. eo. & ideo requiritur, quod perfecerit & c.

§. Lenocinij crimen. Lenocinium punitur ea pena, qua punitur adulterium, & dicitur lenociniũ cū maritus ex adulterio uxoris quistũ facit, uel ipsam in adulterio dephensam retinuit, nõ quod negligenter ipsam patitur delinquere. h. d. vsq̄ ad §. qui. h. d. Maritũ lenocinẽ. Pena. l. ea dem. qua adulterium. s. de portatione. j. de quæst. l. si quod uiduã & m iura. C. de pœna mortis. C. eo. l. quis. nisi dicas ibi sumi gladium non p materiali, sed ciuili, quia tunc recordabit cum iurib. fforum hodie uero alia est pœna adulteræ, quia detruditi monasteriũ, ut auth. sed hodie. posita super l. quamuis eo. ti. In tex. patitur. s. ad negligentiam, uel culpam, uel minimam credulitatem, ut j. eo. l. mariti. §. quod patiaẽ. secus si scienter pateretur, ita ut non possit uelare suam ignorantiam, ut d. l. mariti post principium.

- 1 Crimen per exceptionis modum, an quem puniri faciat. Et an quis sine accusatore puniri debeat. & num. seq.

§ Qui hoc dicit Vsq. ad §. si sit. diuidit in duas partes principit, primo ponitur de exceptione lenocinij, vtrum opposita post litem contestatam repellat maritum accusantem. Secundo si non repellat, vtrum faciat eum puniri, secunda ibi lenocinij. Item quaelibet diuidit in duas, nam primo queritur, quid cum opponitur ab extraneo. Secundo quoniam a muliere, secunda ibi, si publico. Secundo similiter diuidit in duas, primo cum opponitur a muliere. Secundo cum ab extraneo. Secunda ibi, extraneus autem. & h. d. exceptio lenocinij post litem contestatam opposita ab adultero, vel adultera maritum ab accusatione non repellit. h. primo. Sed ipsum puniri facit si opponatur a muliere. secus si ab adultero. h. secundo. puniet aut tunc officium incitat ad inquirendum de lenocinio. h. tertio. Iste §. est pulcher p istud vltimum hic tractatur materia inquisitionis p Bart. quem videas, & per cano. in c. cum super. de confes. & extra de accus. Qui h. d. excipiendo post litem contestatam, secus si ante. C. e. ita pudor. Perfecisse. s. adulterium. & no. tex. ibi, quae post. qui loquitur eo casu quo maritus dedit cam adulterio, & tñ non potest opponi ista exceptio post litem contestatam. Secunda solutio gl. in §. extraneus. ibi vel aliter, est contra istum tex. nam vult, quod isto casu exceptio sit peremptoria, & possit quocumque opponi contra sententiam, quod est contra hanc lecturam. Crimen suum maritum accusantem repellere. Sed non haec est compensatio admittenda, ut possit reum facere sic excipiendo, vt eum repellat. Contra primum est l. viro. s. solu. mat. dic. quod ibi agebatur ciuilitate, quia de lucro dicit, quo casu est peremptoria, quia in totum concludit in dotem. hic autem criminaliter quo casu est dilatoria. Item iste

2 **§. est declaratio, & limitatio c. j. de excep.** vbi dicitur quod crimen per modum exceptionis oppositum facit quem puniri, hoc verum, si sit crimen contingens id, de quo agitur. quod prosequatur simul factum, & iniuriam exceptionis, alias non, vt hic. Et ita no. quod duo requiruntur, & sic non obstant contraria, quae possunt formari de l. is qui. s. de pub. iu. per hoc etiam sequitur responsio ad questionem gl. Item quero etiam, quia ibi non est crimen contingens. pro quo uide l. si filium. C. de lib. causa. in gl. facit pro gl. l. ubi & l. de fide. C. de falsis. & quod ibi no. Item gl. opponit, quod quis sine accusatore puniri non debet, de leg. rescripto. s. si quis, & dicit. quod hic est speciale, & in multis aliis casibus. Doc. 2 & dñr, quod casus isti faciunt rram, quod nullus sine accusante puniri verum est, vel alio locum accusatoris obtinente, modo iudex tenet locum accusatoris, distinguendo tñ duplicem inquisitionem, vel si spallr sit aliquis propositus denuntiationibus faciendis, ut l. diuus. 3. responsio. sup. ti. proxi. Caetera uide hic per Bar. Paulus.

1 Accusatorum ad uindictam propriae iniuriae qui praefertur.
2 Accusatores duo ubi successiue ad accusationem procedunt, an iudex liberum habeat eligere, quem in accusatorem recipiat.

§ Si simul de acc. Maritus praefertur prius in accusando adulteram et si veniat post accusationem per praem institutam, dummodo non infamis esse per praem doceatur, aut cum uxore colludere, extraneis uero in accusando concurrētibus ille praefertur, quem iudex elegerit. h. d. vsque ad l. si maritus. Si simul. i. eo. tpe. ante nomen receptum inter reos. Maritus. qui potest accusare uxorem ex sola suspitione, cuius effectus est quod non tenetur de calumnia praesumpta. Item non tenetur se subscribere. C. e. quis. hodie uero si vult lucrari dotem propter adulterium, tenetur se subscribere, ut in Auth. vt lice. ma. & auia. §. quia uero plures. 8. col. Credendum est. No. ex hoc quod ubi duo ueniunt ad prosequendum iniuriam propriam, in illa praefertur, qui maiorem dolorem, & iniuriam prosequitur. Item no. quod ille, cui maior facta est iniuria praesumitur diligentius facere, quam alius. Probationibus, quae directe fieri non possunt, sed ex praesumptionibus. extra de testa. Accusationem. i. praeparatoria accusationis. l. Lucius. de cond. & dem. Tex. negligente. No. hic, quod ubi duo ueniunt ad accusandum & successiue, tunc iudex non habet electionem quem eligat, ita in re l. si praes. s. de accus. sed quoniam ueniunt, simul & ante nomen receptum inter reos, & ibi Bar. & collige in l. nisi. ex uerbo concludere, quod si vnus de accusatoribus exprimit unam qualitatem, quam non exprimit alter, ille praefertur, qui eam exprimit, quia vnus alter in illa qualitate colludere. Bar. quod facit ad intellectum l. si plures alleg.

L E X IIII.

1 Expectantes beneficium ubi plures sunt, quibus mensis datus est, si negligentes sint, temporis decursus nocet.

§ Si maritus. Impedito accusatore propter accusationem ab alio, uel a se institutam, non curunt tempora. Item quoniam duobus idem tempus statuitur ad accusandum, licet alter alteri praefertur, si tamen ambo negligent, vtrique tempora currunt. h. d. notabiliter. Instituit. vel instituere fuit

impeditus ex iura causa temporalis, ut §. eo. si maritus. in prin. ita est in rubrica, & in c. plerumque, de rescrip. Vnus occupet. viro negligente, & est ratio, quia si maritus negligit, pater praecipere potest, ut l. 2. §. pe. s. eo. uerbi. in tantum iniuriam, ergo simul currit sibi tempus, & istud facit ad illud, quod notatur in cle. j. de concess. praeben. quod ubi sunt plures expectantes, & datur eis mensis, quod omnibus simul currit, quando sunt negligentes, quia secundus expectans potest acceptare sine praepudicio primi, & ideo currit, licet primus sit negligens, & ita ibi determinatur per istum tex. §. extraneus. Ad tempus statutum extraneis ad accusandum non incipit currere nisi post lapsum tempus, quod datur marito, & patri. Item licet extraneus accusare praecipuerit, maritus superueniens sibi praefertur, si negligens non fuit, etiam si adultera fuit absoluta. h. d.

In tex. Sexaginta vtilis dies. Quatuor mensis, dantur ad accusandum adulteram, sed quinquennium continuum datur ad accusandum adulterum. vt §. eod. l. miles. §. adulterij. & no. C. eod. de adult. Absoluta. secus si condemnata. s. de sepulchri violati actio. Impeditus. sufficit ergo hoc solum allegare, quod fuit impeditus, ex quo prosequitur causam suam, si est vnus, qui doceat de praeparatione primi accusatoris, ut sic casus sit de eo, quod dicitur in l. si cui. s. i. §. de accusa. & l. 3. §. si tamen. de leg. j. Queritur hic in secundo dicto, nunquid inquisitio cessat superueniente accusatore? Dy. format hic, & in l. in prouinciali. s. de nou. oper. nunc. & Bart. dicit, quod si instigante illo qui nunc uenit, accusare non cessabit, aliis secus, argu. huius litterae secundum Bar.

L E X V.

Nuptam. Si adultera per maritum dimissa alteri nubat ante denuntiationem, accusari potest condemnato prius adultero. h. d.

L E X VI.

Inter liberas. Non summat, quia clara. §. filius iste §. non corrigitur per §. necessitate. l. non solum. C. de bon. quae liber. quia ille loquitur in ciuili, in quibus usufructus acquiritur patri. In aliis autem in quibus non acquiritur usufructus patri, non ut hic est casus, & c. si annum quartum. de iud. lib. vj.

L E X VII.

Qui pupillam. Ista l. inducitur ad questionem: statutum est, quod filia dotata non succedat cum aliis, pater in testamento ordinauit cui nuberet, & sibi legauit dotem, nunquid sit exclusa a statuto? & vnus, quod non, quia non potest dici dotata, cum non sit matrimonium, sed contrarium est uerum per istum tex. & quando dicitur non est dotata, uerum est, nisi est dotata destinata. ad hoc notatur plene in l. Titio centum. §. Titio genero. s. de cond. & dem.

L E X IX.

Et si amicis. Finis huius l. est ualde notandus, & inducitur, quod fuit tractatus in ciuitate ista, quod homo talis occidatur, quod talis hic potest puniri. Sed hoc non est uerum, quia in ueritate alibi fuit commissum homicidium, sed bene potest hic puniri de tractatu, dum tamen appareat per uerba, aliter non l. cogitationis poenam. §. de poe. Paul. de Castro.

L E X IX.

1 Lenocinij pena quaesit.

Milles qui. Non summat. Sacramentum, quia ex quo deportatur non potest deseruire reipublicae, & sic soluitur, ut dicitur in religioso. Item not. quod pro lenocinio imponitur deportatio. No. istum tex. inter reos & c. quod hic est casus contra quosdam, qui dicunt, quod in criminibus potest interuenire procurator praeterquam in tribus casibus post litem contestatam, & receptionem testium, & sententiam, hic est casus contra eos. de quo in §. ad crimen. l. pen. de accus. idem dicunt quidam per hunc tex. quod receptio inter reos potest fieri reo absente. Sed hoc non dicit iste tex. sed dicit, aut fit per litem contestatam, aut per sententiam interlocutoriam latam per iudicem, ut procedatur in causa, & tunc nomen potest recipi inter reos, reo absente repulsis suis allega. & ita dicit Bar. in l. is qui reus. s. de accusatio. Bar. Paulus.

1 Honor lucro praeponi debet. Et libellum dare, et coram iudice protestari paria esse.

§. Socer eum. Qui testatus est se coram iudice accusaturum, & postea desistit, non auditur amplius accusare uolens, licet libellum non dederit. h. d. notab. secundum unum intellectum. Secundum alium. h. d. qui ab accusatione adulterij desistit, a consequendo lucrum dotis repellitur propter adulterium. h. d. & ista lectura approbatur hodie, nam non potest maritus lucrum dotis petere propter adulterium, nisi criminaliter accuset, & subscribat se. ut in Auth. ut lice. matri. & auia. §. quia uero pluri. Pauli Cast. Nouae praeced. in ff. Nouo I 3 mas.

mas colla. s. Datis. i. dandis. secundum primum intellectum. Testatus fuisse. s. accusaturum indistinctè. Erubuit. No. q̄ honor debet præponi lucro. s. si quis omissa cā test. l. iul. No. circa gl. q̄ paria sunt libellum dare, & coram iudice protestari secundum primam lect. Sed secunda verior. Repellitur. s. a petitione dotis.

§. Adulterij.

Non summatur.

§. Quidam.

De diebus vtilibus subducuntur dies, quibus quis fuit in carceribus. h. d. vel sic. Illi dicuntur dies vtilis, quibus quis omni impedimento cessante accusare potest, vel agere. h. d. quæ omnia habentur plenè in l. j. s. de diuersis, & temporal. præcip.

§. Sexaginta.

Libellus potest dari die feriata. ad hoc quod tidie alleg. vel dic, inter dies vtilis computantur dies feriati, si actus ad quem constituuntur dies vtilis, poterat tempore feriato expediri. h. d. vel sic. Dies qui dantur marito ad accusandum, dantur ad accusationem incipiendam per libelli dationem non proseguendam. Exclusus ab accusando iure speciali potest admitti de iure communi. h. d. facit l. j. s. 2. de succ. edic. & l. octau. vnde cog. Istud vltimum inducitur ad q̄onem, q̄ si mulier fuit data tutrix in testamento, & postea testamentum ex aliqua causa non habuit vires, q̄ poterit admitti tanquam legitima per hunc tex. secundum Dy.

Desponsata uni an alij nubere prohibeatur.

§. Quærebatur.

Desponsata per verbum de futuro si nubat alteri, non tenetur, secus si per verba de præsentis, vt j. eo. l. j. & de eo qui cog. consang. vxor. suæ. c. discretionem. nam si alij desponsata, alteri nubere prohibetur. vt l. j. C. de spon. de iure tamen canonico si iurauit se contrahere cum uno, cogitur per iudicium ecclesiæ contrahere, monitione tamen præmissa extra de spon. c. ex literis. & c. requisit, tenet tamen matrimonium, si cum alio cōtrahit. licet de periurio teneatur. eo. ti. c. pen.

Adulterium matris filio non nocet, sicut nec eius confessio.

§. Defuncto.

Licet uxor alicuius fuit adultera, non tamen hoc ipso probatur filium ex ea natum esse legitimum, & ideo propter filium accusatio adulterij non differtur. h. d. no. No. q̄ adulterium matris non nocet filio, sicut nec confessio. C. de test. neque confessio. & l. fin. s. de probatio. talem qualem præsumptionem tamen facit, quod dic, ut notatur extra de consangu. & affini. c. transmissa. & c. per tuas. Item nota. q̄ in dubio præsumitur quis natus de legitimo viro, non de adultero quod est notandum. & no. gl. istam.

§. Violenti.

Etiam in matrimonio in quo adulterium est commissum, non potest adulter, uel adultera de adulterio accusari. h. d. & dic, ut j. eod. constante.

§. Licet.

Non summatur. dicant, scilicet ante denunciationem.

Fama publica quem a dolo excusat.

§. Si mulier.

Si mulier falsis rumoribus inducitur credens verisimilitudinem maritum mortuum alteri nupsit, crimen adulterij non committit, secus si finxit ignorantiam. h. d. no. Rumoribus. No. q̄ fama publica excusat quem a dolo, nam habet quis causam iustam credendi, quod communiter dicitur. concor. de acq. hæ. cum quidam. §. quod dicitur. imo plus dicitur, ibi, q̄ iuste credit, qui communi opinioni credit. alibi hinc, q̄ non excusat ille qui ignorat, quod communiter dicitur. circa med. s. de iur. & fac. igno. Concordatum sequens matrimonium. nisi fuit absens, vel infirmus. vt in c. cum in tua. extra qui matrimonium accusat. pos. & adde l. fi. j. de decretis ab or. fa. & l. si tutor. de periculo tutor. Nuptias. s. secundum opin. Præstitisse. i. quia ipse dedit causam illi dissidio, uel ab ea habuit originem. Et sic no. famam non excusare illum, a quo originem habuit.

Legatum factum ab eo qui suspensus postea est alibi sub conditione, si fratres minores in sua ecclesia ipsum sepeliant. an debeatur.

§. Ream.

Ille vtriusque causam præstitisse. s. diuortio p cuius culpa secutum est. h. d. concord. l. si merces. §. culpa. s. loca. Videatur. & sic perdit donationem pp nuptias. C. de repud. l. consensu. Inducitur per Dy. ad q̄onem. legauit Titius c. fratribus minoribus, si sepeliretur in ecclesia eorum. alibi fuit occisus, vel suspensus. dicitur, q̄ debetur legatum, quia culpa sua fuit alibi sepultus. Bar. Paul. de Cast.

L E X X I I.

Maleficium suadens, an & quatenus teneatur.

HÆc verba.

Quando uerba legis punientis maleficium prolata sunt in rem, de propria significatione comprehendunt etiam fieri facientem. h. d. notabiliter. Si uero prolata essent in personam, tunc extenderentur ad fieri facientes per interpretationem, vt l. j. s. deiecit. de vi, & vi arma. quæ interpretatio non ha-

bet locum in statuto, vel l. municipalis, in qua solum attendit propria significatio verborum. l. 3. s. hæc uerba. de nego. gestis. Suisit, per hoc videtur. q̄ suadens maleficium fieri tenetur etiam si ille qui suasisit, erat aliàs facturus. Ad hoc vide. s. de seruo corrup. l. j. s. persuadens, & quod no. per Bar. in l. non solum. §. si mandatum. s. de iniur. Paul. de Cast.

L E X X I I I.

Renuntians iuri futuro qualiter, ac quatenus renuntiare intelligatur.
Accusare iure mariti ut quis possit, quid necessarium sit.

SI Vxor.

Cum concubina non committitur adulterium licet permittatur accessus ad eam, si nomē matronæ non retinebat. Sed cum vxore alterius sic, etiam si fuerit impudica, quamuis hoc casu non puniatur accessus ad uiduam. h. d. no. finem istum notabilem.

§. Diuus Seuerus.

Adulterium committitur est cum illa, quæ desponsata est alteri per uerba de futuro, vel quæ hinc vt vxor, licet uere non sit. h. d. no. viq. ad §. iudex. Sed hoc casu non poterit quis accusare iure mariti, sed iure extranei sic, licet tex. non aperiat. Sponsam. i. in sponsa per uerba de futuro. Hoc. s. adulterium. spe. si q̄ hinc de præsentis, nec obstat. s. si quis. j. e. & iō quædam est spes, quæ habet cām de præsentis, & ista valet. Alia est, quæ non est formata, sed hinc in animo, tunc non punitur violans, ut in c. rōrio. Inducitur ad quæstionem de eo qui renuntiat omni iuri futuro, quod posset ei competere, quod intelr, quod iam habet causam formatam de præsentis, als non, secundum Bar. de quo per eum in l. planè qui cum tutoribus. s. de transac. Possit. s. de adulterio fm Bar. ex quo habebatur, & tractabatur vt mulier. Ex quo no. q̄ anteq̄ quis possit accusare iure mariti, oportet, q̄ probet se uere esse maritum. Sed si vult accusare iure extranei, sufficit, q̄ probet, q̄ mulier habebatur, & tractabatur ut uxor. secundum Bar. quod no.

Delicti ad delictum fiat compensatio.

§. Iudex.

Maritus impudice uiuens uxorem de adulterio non accusat. vterque tamen de suo delicto punitur iudicis officio. h. d. quia si delicti ad delictum non fit compensatio. hoc uerum in criminalibus. sed ciuili bñ fieret compensatio, puta si ageretur ad lucrum dotis. ut l. uiro atq. uxore. sol. mat. uel si ageretur ad separandum thorum de iure canonico. extra de diuor. c. significasti. & 22. q. 6. c. j. & per totum. No. q̄ maritus qui impudice uiuit dat exemplum uxori, ut ita faciat, & ei⁹ mores sequat.

§. Si quis planè.

Maritus tunc demum potest iure mariti accusare, cum adulterium est commissum constante matrimonio uerè, uel interpretatiuè. Secus si matrimonio nondum contracto, uel eo tempore quo pendebat eius effectus. h. d. utque ad §. sed & si qua.

Desponsata uni quæ xij annis minor sit, si ab alio cognoscatur, an ob id matrimonium inter ipsam, & sponsum censetur.

§. Si minor.

Desponsata per uerba de præsentis quæ non habent effectum matrimonij. sed sponsaliorum de futuro, non accusatur iure mariti de eo, quod in minori ætate commisit. ut in c. j. de spon. & c. in præsentis. li. 6. Adulterium i. stuprum. Et no. singulariter, q̄ licet minor 12. annis alteri desponsata uiri potens sit, & ab alio cognoscatur. non ex hoc resultat matrimonium inter ipsam & sponsum, secus si cognosceret a sponso, etiam ante 12. annos. nam si sit habilis ad generandum statim matrimonium consumatur, quia potestas generandi potissimè spectatur circa potentiā naturalem, non autem circa ætatem. ut in c. puberes. de despon. impu. Et adde quod no. Inn. in c. ti. c. attestaciones. ibi cepit interueniente copula carnali, non cursu temporis solo, ut in c. is cui. de spon. nam solus lapsus temporis ad hoc non sufficeret, ut illa sponsalia transirent in matrimonium secus in alijs actibus. extra de spon. consensu: & extra de eo, qui contraxit matrimonium contra interdictum ecclesiæ. c. j. & per Inn. in d. c. attestaciones. de despon. imp. licet hoc aliter seruet cōsuetudo. nisi dicas illa iura, pcedere, quando sunt contracta sponsalia per uerba de futuro. secus si per uerba de præsentis, licet effectum matrimonij non habeant propter defectum ætatis. transeunt tamen in matrimonium si uir eam ducat ad domum, uel in domo retineat, quod esset ualde notandum, quia uidi in facto Papiæ in una dote, quæ ascendebat bene octo millia, quæ fuit commissæ domino Baldo, & hic est casus, quod per cursum temporis, & c.

§. Sed & si qua.

Qui uxorem repudiatam propter adulterium reducit, de adulterio, uel de stupro non potest eam plus accusare. Sed quid, si mulier eum accusat de adulterio postea ab eo commissio ad separandum thorum, utrum uir excipere possit, de adulterio ab ipsa com-

fa commissio prius, & dicit, quod non, nam sicut denegatur sibi accusatio, ita denegatur exceptio. ut notat gl. in c. 1. 32. q. 6.

L E X XIII.

Is cuius ope. Continet quatuor dicta, & est clara ratio. non summatur. Calumnia. Leuidentis. sed presumptæ sic, ut in glo. maritus. Iunge primam solutionem gl. cum vltima, & sic soluetur contrarium, & dicitur tunc in presumpta calumnia, eo ipso quod non probat. Paul.

L E X XV.

Si maritus. Si maritus sit impeditus accusare, pater non potest eum præuenire. h. d. uel sic, secundum lac. si maritus incipit accusare, vel sit impeditus, neutro casu pater admittitur, ut hic s. eo. si maritus. in princ. vel sic, quoniam duo habent æquale ius, & est locus præoccupationi, si unus est impeditus. impeditur socius. h. d. no. Bar. Magistratus. & sic non potest accusare, ut l. qui accusare. in fi. s. de accusatio. concordat. c. plerisque s. si autem. de elect. quod probatur hic.

1 Paria esse quem talem esse, & pro tali haberi.

2 Privilegium aduersus iura concessum, num sit efficax.

§. Legis Iulæ. Absens reipublicæ cā sine fraude non potest inter reos recipi, nisi sit in puincia, in qua accusatur. Item qui in suburbanis, vel continentibus ædificijs habitat, non habetur pro absente, sed pro presente. h. d.

1 vsq. ad s. si negauerint. No. t. hic quod paria sunt quem esse talē, & haberi pro tali. secundum Bart. Inducitur ad q. de statuto, quod dicit, si quis in ciuitate stetit per duos annos, habeatur pro ciue, nunquid sit ciuis, & dicitur, quod sic, quia paria sunt quem esse ciuem, & haberi, pro ciue. & quam esse matrem. & haberi pro matrem. ad quod vide latius per Bar. & semper alle. Sed circa glo. nunquid privilegium concessum contra iura ualeat, dic, quod aut in iure communi ponitur cā derogatoria, & tunc non ualeat iure speciali. ar. l. si quis. in prin. test. de leg. 3. & ita intelligit auct. qua in puincia. Aut non ponitur clauis derogatoria, & tunc sufficit, si princeps ex certa scientia concedat, quia censetur habere omnia iura in pectore, & tunc ualeat etiam si non fiat specialis mentio. ut in c. j. de rescri. in 6. & in antiquis & ibi per Inn. & est bona glo. in c. fi. de rescri. li. 6. & facit gl. j. l. qui fidem. de trāf. & l. j. C. de naturali. li. & lidem Vlpianus. §. sunt, & alij. de excus. tuto. & facit glo. j. in l. quoties. de prec. impe. offe. & facit. l. j. C. de peti. sub. lib. xj.

1 Impedimentum non præstat, quod de iure non sortitur effectum.

§. Si negauerint. Excluso patre, uel marito accusando est. j. lx. dies statim tempora incipiunt cæneo currere. h. d. uel sic. Si maritus, & pater accusationi renuntiant, amplius, ad accusandum non admittuntur, & cæneo statim tpa cedunt. h. d. uel sic. Cessante cā dilationis cessat dilatio. h. d. facit de cond. & de. publ. §. Titia. & ad Treb. l. a filia. §. alumno. de annu. le. si liberto. §. largius. & de ver. sig. hoc iure. & q. ibi no. Si negauit. l. renuntiatio. Currere. uidebat, quod non, quia quatuor menses dati extraneo dantur post lapsum duorum mensium datorum patri, & marito, ut l. is cui. §. ex senatuscon. & s. e. si maritus §. extraneus. unde uidebatur, quod licet maritus, & mater renuntiauerint accusationi, adhuc lapsum tps uideretur expectari. Sic in simili dicimus, quod ubi est conditio, & dies, licet expiret conditio expectatur dies. ut l. in illa stipulatione si calendis. de uerb. ob. & in c. commissum. in princ. de leg. lib. 6. Sed contrarium dicitur, quia frustra expectarent diem, postquam maritus renuntiauit, nam in nullo sibi prodesse, nec obstant ðria, quia ibi loquuntur, cum agitur ad pœnam. vñ prodest reo, quod dies expectetur, quia interest suam dilationem habere. l. eum qui. in fin. de uerb. obl. hic autem nihil petebatur a marito. & no. arg. quod si tibi est concessa dilatio x. dierum ad probandum, & mihi datur dilatio. aliorum. x. dierum post illos. x. ad opponendum, quod si statim probas, statim incipiet mihi terminus currere, quia in nullo interest tua tribus dilationibus expectari, ad quod de l. filia. §. alumno. ad Treb. & d. §. largius. Admitti, ergo statim incipiunt sibi tempora currere, ex quo statim potest agere. & hoc uult Iurisconsultus in fi. eo. le. gl. ibi. in l. si. Sed contra quoniam dicit illicita. in hoc vñ gl. sibi ðria, nam si est illicita, ergo non ualet, & sic non præstat impedimentum, ut in regula iuris non præstat. tu dic, quod est licita. ar. in c. ueniens. e. de accu. secus si in transactione, vel pacto, quæ licita non sunt de adulterio, nam illa fiunt cum parte, unde presumitur interuenire collusio, sed renuntiatio ualet, si fiat sine parte, ut notatur. in l. non solum. §. si liberationis uerb. de lib. leg. & de renun. c. super hoc. extra eod. ibi per Inno. & prædicta, vera, si sit ante accusationem inchoatam, sed si post, tunc non est licita, quia facit desistere incidere in Turp. Sed ideo non auditur amplius quia desistendo efficitur infamis, non ex eo, quod renuntiatio non ualeat, & sic illicita, ut in gl. Et ista est ratio diuersitatis inter pactum, & transactionem ex vna parte, & renuntiationem ex alia. Confiteri. l. ex parte transigentis. i. accusatoris. Sed ex parte accusati vñ confiteri crimen. s. de infami. l. qm. & sic econtra in renuntiatione, quia renuntians vñ confiteri, quod non placet, quia non præstat impedimentum,

quod de iure non sortitur effectum, ut in reg. iur. Item hic est contra. l. iurigentium. §. si paciscar. s. de pac. & l. si vnus. §. item, ne expirar. tene ergo primam. Ibi uel uerius. in fi. Ista solum est bona in se quantum ad illam, quo ad istam non, nam est si non esset præuentus, non audiretur, quia ualet renunciatio, ut dixi. Vel secundum Ioan. Iam sequitur Bart. quia quemadmodum vñ leno. qui negligit uindictam domus suæ. ut hic vñ casus. C. eo. miles. §. loocer. & vñ suspectus. Ita hic, l. in §. item ne expirar. contra quem format glo. contraria alias quæst. uide per doc. quæ ponuntur in l. transigere. & dic, ut ibi.

§. Lex Iulia. Minor. 25. annis non potest de adulterio accusare, nisi fuerit cum vxore sua commissum, quo casu admittitur iure extranei, & pœnam presumptæ calumniæ euitat. Dicitur autem minor. 25. annis. qui. 25. annum non cõpleuit. h. d. nulla p̄scriptio. respiciens personam accusantis, puta, quod sit infamis, vel mulier. fallit in ea de qua loquitur principium huius. l. si. quod accusans sit magistratus: nam illa bene opponitur uindictanti suam iniuriam, ut ibi, & est ratio, quia presumitur terribilis parti. Item præiudicaretur reipublicæ ad cuius ministerium uacat. alia uero exceptiones respicientes ipsam accusationem, vel crimen bene opponuntur, ut puta, quod accusatio sit perempta spatio. 20. annorum: uel quinquennij, uel sex mensium, ut hic in gl. Bar. ergo p̄scriptiones, & exceptiones dilatoriarum in criminalibus. debent opponi ante nomē receptum inter reos, postea uero opponi non possunt. h. d.

§. Si in uiduitate. Si adultera per uirum dimissa in uiduitate permanet, in electione accusatoris est incipere ab ea, uel ab adultero. ambas autem simul accusare non potest. h. d. vsq. ad fi. Nihil agit. s. opposita exceptio ne, sed si non opponatur, procedit iudicium, ut no. C. de accusa. si accusatoribus. & s. de acc. hos accusare. §. l. Iulia. in gl. Sed Bar. dicit ex hoc uerbo nihil, quod non ualet iudicium, & est speciale in hoc de adulterio. Tu dic, quod istud uerum, si uelit duos accusare de eodem crimine, puta de adulterio, secus si de diuersis se inuicem contingentibus, puta vnum de adulterio, alium quod domum præbuit, arg. j. eo. l. nihil. §. si. & s. de accu. libellorum. §. sed si alius. & no. C. eo. l. reos. Paul.

L E X XVI.

Qui vxori. Si adultera per uirum dimissa post denuntiationem nubat: electionem habet accusator ab ea incipere, & in tali denuntiatione non requiritur iudicis p̄sentia, sed bene requiritur appositio cæ, & libelli accusatorij datio vim denuntiationis non habet. h. d. usq. ad §. quid tamē. No. quod libelli datio non habet vim denuntiationis, etiam alleg. p. gl. sicut in simili, quando ueniunt fructus a tpe mortis, non ueniunt a tpe dati libelli, sed a tpe litis contest. ut notatur. s. de tritica. l. in hac. Bart. Item no. denuntiationem non utilem sine causâ. licet gl. ðrium notet. Sed ipsa est corrupta, & uicium est scriptoris, secundum Dylum. Pau. de Cast.

L E X XVII.

1 Accusator Titius de aliquo crimine adiecta qualitate, ut puta de nocte inter diu &c. probatum est crimen, non qualitas, qualiter ueniat puniendus.

L. Denuntiasse.

Verfi, quid tamen. Limitata causa limitatum producit effectum. h. d. facit l. cū pater. §. dulciummis. de lega. 2. uel sic. Qui cām exprimit cum aliqua limitatione, ad illam limitationem uidetur se astringere, quod nisi prosequatur, intentione sua frustratur. facit c. licet exita. de probationibus. & l. qui habebat. in prin. de instito. & quod no. p. Cy. in l. j. C. qui accus. non pot. & per Bar. in l. is qui reus. s. de pub. iud. Vel sic proprius ad literam. denuntiatio non iustificatur, nisi ex causa, quæ ibi specialiter est expressa. Et si diuersificatur persona cum qua crimen est commissum, uidetur diuersificari crimē. h. d. Ad primum dictum facit, quod dicimus de appellatione ab interlocutoria, quæ non iustificatur ex noua causa, ut l. ait prætor. §. permittitur. supra de minoribus. & in c. ut debitus. extra de appella. Secundum dictum debet intelligi de crimine reiterabili, quod potest cum pluribus, secus non si esset reiterabile, ut homicidium, quod diuersitate loci, uel tēporis non diuersificatur. Complexus est. hoc non erat necesse. ut supra. in princip. huius l. & ideo uidebatur non notare, argu. l. pediculis. §. non mutat. supra. de aur. & argen. legat. cum superabundans cautela &c. l. si pupilli. §. primo. & ibi nota. supra. de nego. gesto. Inducitur ad q. 1. accusaui Titium de aliquo crimine adiecta qualitate, ut puta de nocte, uel in platea. ego probaui crimen, puta uulnus, sed non probaui qualitatem. nunquid ueniat imponenda pœna, ut condemnerur pro simplici uulnere, & tamen magis debebat puniri, si fuisset probata qualitas. Cynus tenet per istum textum, quod non debet sequi condemnatio in simplici uulnere. facit l. Pauli Cast. Nouæ prælect. in ff. Nouo I 4 qui

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Nouo.

qui habebat. s. de inst. alleg. Guliel. de Cugn. tene contrarium p. l. q. si nolit. s. aliqñ. s. de adil. edic. Alij distinguunt, q. si proseq. tur ab initio qualitatem, & non probat eam: tunc procedat prima opinio, aut non, & procedit secūda. Tu dic distinguendum esse, aut illa causa expressa si non probetur, facit cessare crimen, aut diuersificatur accusatio: aut diuersificatur delictum, vel diuersificatur condemnatio. Primo casu, quando facit cessare crimē, vt probo, q. occidisti, vel vulnerasti Titium dolose. tu vero, dicis q. ad defensionem, & ideo si non probetur qualitas, q. dolo sē scm est cessat crimen. l. j. s. quod ait. s. de incen. ruin. nau. Si at non probares, quod fecisti ad tuam defensionem, præsumitur factum dolose, cum percussio sit de genere prohibitorum. l. si non conuicij. C. de iniuriis. Aut diuersificatur accusatio, vt accuso te, quia intulisti mihi vim coadunatis hominibus, & sic acculo te de vi, & nō probo, q. coadunatis hominibus, cessat illa actio. & recurritur ad actionem iniuriarum, & super illa actione nō potest ferri inia. arg. l. i. s. i. si mensor fal. mod. dixit. & iō quia non probatur qualitas, non fiet condemnatio super actione iniuriarum vt probat, in l. i. s. docere. s. de vi bon. rap. & nequis cum q. in ius voc. est vi exi. l. pen. Si autem diuersificetur crimen, ut in casu nostro, vt accuso Bertam de adulterio commisso cum Titio, nō fiet condemnatio de adulterio commisso cum Seio, vt hic est casus. Aut diuersificatur condemnatio, ut accuso aliquem de vulnere commisso de nocte, & non probo, & tunc si diuersificatur libellus ante sententiam, quia remouetur illa qualitas, & tunc potest condemnari super simplici crimine de vulnere, vt l. in delictis. s. si detracta. s. de noxa. Aut non refert, vtrum ponatur qualitas criminis, ut accuso te, quia occidisti Titium die veneris, non probo quod illa die, sed alio. quidam distinguunt, aut super crimine non iterabili, vt homicidio, & tunc licet non probetur dies, nihilo minus punietur, quia non refert qua die, cum non sit crimen reiterabile, quia mortuus non potest amplius mori. Si autem super crimine iterabili, & tunc aut adiicitur qualitas, ut puta tali die tali hora cum illa persona. Et tunc si non probetur, sed alia, & tunc idem, quia impossibile est, q. eadem hora cum diuersis adulterium committatur, vbi expresse non se astringeret ad illud, & illam qualitatem probandam, alias secus, quia nisi probaret, succumberet, vt c. licet vxor. de prob. Nec vñ eo ipso se astringere, vt hic notatur. aliās secus.

1 Instrumentum si falsum est, an testes in eo de falso puniantur.

§. Quæritur. Si adultera manet vidua, p̄t ipsa, vt ad ulte ra a diuersis simul accusari. s. si nubat añ denunciationem, ab adultero est incipiendum, si potest incipi, alias ab ea, & tunc sententia lara 3 adulterū non nocet ad ulte re. Sed absolutoria prodest et quo ad oēs alios, si duobus t̄pibus reperiatur adultera nupta. s. t̄pe quo adulter acculat, & quo cō demnatur, als non. h. d. in effectu vsq. ad l. patri. Admitti posse. l. si mulier est vidua. Sed si nup̄sit, secus. Inducit ad q. q. producit fal sum instr̄m, ego accusaui ip̄m de falso. Quæritur, nunquid si instr̄m sit falsum, testes in eo descripti puniantur de falso. Dy. in c. j. ex de reg. iur. iur. tenet. q. sic, per l. a fideiussore. s. i. s. de iure iur. Richar. Malumbra tenet p̄rium disputādo, quia hic est sp̄ale, qñ est nupta duob. t̄pibus. Sed ubi ista concurrunt, nocet quantun que sit coniuncta. & vide Bar. in l. a fideiussore alleg. & ibi Bart. tenet opi. Richar. Item inducit Dy. ad q. de scholari, qui iurauit nunc. nisi recedere semel. & postea als semel, nunquid p̄t, & Dy. dicit per hunc tex. q. non nisi semel. Sed hic tex. modicum fa cit. melius facit. l. hæc condō. de cond. & demon. l. boue. s. hoc ser mone. j. de verb. sig. Et no. s. ti. l. i. l. i. & ibi no. Lex patri. non sum matur, nec sequens.

L E X XXII.

1 Lex in odiosis disponens restringenda est.

L. Nec in ea.

1 **§. Ius occidendi.** No. 1 istum tex. pro statutis Italiae quæ dicunt, q. bannitus possit impunē occidi, q. etiam potest verberari. videretur p̄rium, quia l. q. loquitur in odiosis, est restringenda. & hoc est verum, q. non poterit puniri. tamen in toto penitentiali poterit sibi penitētia in iungi. c. interfectorum. xxx. q. 2. cum c. fe. Paulus.

L E X XXIII.

- 1 Ociosum quid dicatur. Et plus offendi quem ex turpitudine, quam videt, quā ex ea, quam audit.
- 2 Marito adulterum occidendi non tam amplum est ius, quam patri. Et paria reperiri quem in adulterij turpitudine, & in præparatorijs.
- 3 Qualitas quando facit, vt quid cui competat, necesse est, vt ea adsit, quo tempore actus fit.
- 4 Personaliter capi in domo sua num quis possit.

Quod ait lex. In hac l. exponuntur verba. l. Iu. liæ. in ea parte. qua dat potestātē p̄ri occidendi adulterum repertum cum filia, & conti net 4. secundum, q. verba exponit. nam l. Iulia. requirit quatuor, vt occidere possit. s. q. p̄ reperiatur, vel deprehendatur adulterum cum adultera, & hoc exponitur in prin. secundum q. habebat filiam in sua potestate, & hoc exponitur in s. i. Tertiū, q. reperiatur eum in domo sua, vel generi, & hoc exponitur in uerfi. sed domui. quartum, & occidat filiā in continente, & hoc exponitur in s. quod ait lex. Ociosum. i. non sine causa dictū lac. de Are.

- 1 & 1 no. de verbo ociosum, nam omne, quod sine causa d̄r vel sit ociosum d̄r vt in scriptura de omni verbo ocioso reddet q. s. rōnē in die iudicij. Reprehendat. tunc quasi iusto dolore moueatur. & no. q. plus offēditur quis ex turpitudine quam videt, quā ex illa, quam audit. Rebus venereis. l. preparatorijs, quod expone vt in gl. & hoc est ueū hodie, si ei denuntiatur, quod cum filia non conueniat, nam qualitercunque post denuntiationem ipsum re pererit, occidere potest. C. eo. auth. si quis ei. Aliās hoc non pu tant hodie licere, si tantum in preparatorijs reperiatur. Sed 1 tu dic, q. illa auct. loquitur in marito, cui non ita late patet ius occidē di, sicut patri, ut j. l. proximi. & ideo l. ista remanet incorrecta. Item no. q. paria sunt aliquem esse repertum in ipsa turpitudine adul terij, vel in præparatorijs, vt in colloquijs, vel solum cum sola. qd est verum, et in dictis testium, nam ad probationem adulterij suf ficit de istis præparatorijs exprimere, vt in gl. in l. capite quinto. j. eo. & tex. in c. præterea. de testi. extra ista glo. no. versus. Aufu gias captus, nunquam vitabitur actus, nitollas ergo subtrahas. te a præsentia amicæ, vt pennas a visco, & paleas ab igne. s. sufficit occidit. No. q. 1 cum aliquid alicui competit ratione alicuius qua litatis, requiritur, q. illa qualitas adsit, eo tempore quo actus ex pedit. facit l. in delictis. s. si extraneus. de noxal. & de test. mill. l. Ti tius de au. & ar. le. l. 2. & 3. quod facit, si beneficia familiari sint reseruata, & postea desinat esse familiaris. Sed domui. quod ho die non procedit vbi præcessit tua denuntiatio. nam tunc licet i quacunque domo reperiatur, vt in Auth. vt liceat matri, & auie. s. quoque. nisi dicas illam loqui in marito. Sed certe fortius i pa tre cui patet latius ius occidendi. Habitat. et non poterit. facit in arg. q. possit quis personaliter capi in domo sua in qua non habitat secus in ea q. habitat, vt l. plerique. s. de in ius vocan. & dic, ut ibi.
- 1 Homicidium, & aggressio quando illicita sunt, & locum, & tempus homicidij spectari. Et quid si licita.
- 2 Fieri vno impetu etiam quod ex intervallo fit.

§. Quod ait lex. Eo tempore, & eo loco vñ quis aliū occidisse, quo fuit ipsum aggressus, non vt puniatur. h. d. multum no. sic ergo inspicitur tempus, & locus aggressuræ, vt ibi videatur homicidium factum, vt hic, nō ut puniatur de aggressura, quia cum homicidio confundit, ne q. dupliciter puniatur, vt l. illud. in fi. s. ad l. Aquil. & no. C. de adul te. l. qui de crimine. per quod patet illum s. non probare, quod 1 Bar. dicit. s. q. 1 vbi aggressura, & homicidium sunt illicita, inspic iantur locus, & tempus homicidij, vt ibi. Sed si sint licita, locus, & tempus homicidij, vt ibi. Sed si sint licita, locus, & tempus ag gressuræ non inspicantur, vt hic. Sed certe falsum vñ istud dcm̄. quia ubi sunt illicita, inspicitur iniurium. s. de damno infect. l. dā ni. s. Sabini. per quod determinatur, si quis fuit aliquem aggres sus in platea, & extra plateam fugauit, & occidit, vtrum videatur occisus in platea. quod expedit scire p̄ accusatorio, in quo oportet ponere locum delicti. Item ob diuersitatem pœnæ. nam in terdum maior pœna imponitur pro delicto, quod in platea cō mittitur. Ad, quod dicas, quod si quidam fuit in platea vulnera tus mortaliter, licet extra locum illum mortuus sit, & ex inter uallo, eo loco, & tempore mortuus vñ, quo causa mortis illata ē vt in d. s. Sabini, & de incen. ru. nau. l. j. s. ex incendio. Si vero nō fuit vulneratus, sed tantum aggressus, tunc aut aggrediens ibat animo interficiēdi in platea, sed non potuit, quia ille fugit, & ali bi interfecit, & tunc idem puto, vt hic factum videatur, ubi ha buit animum occidendi, & intrauit, argu. j. de cap. l. nihil. Sed si aīum non habuit puta, quia ip̄m de platea extraxit, & alibi inter fecit, tūc extra vñ scm̄. q. a uolūtas, & propositū & c. l. qui iniuriæ. 2 s. de fur. Vno ic̄tu. & c. no. f. quia illud dicitur fieri vno impetu, q. fit etiam ex intervallo, dum tamen non deuertatur alios actus, ut no. gl. in l. si quis in tantam, circa fi. C. vnde vi.

L E X XXIII.

Marito. Non summatur in gl. domi suæ. ibi. s. is quoq. dic, quod illa loquitur si terna denuntiatio præcessit, quo casu licet in quacunque domo repertum occidere, non ex tra domum. Sed vbi nō præcessit, remanet hæc l. incorrecta. In alia gl. quæ quærit, an adulterum etiam sicut adulteram, non ut omnino non puniatur, sed ut puniatur mitius, ut supra. eo. l. nec in ead. in fi. iuncta auct. si quis ei. C. eodem. Notandum & c. om nes isti sunt infames. de his qui not. infam. l. athletas. coniuncta glo.

gl. occidere. in fi. lbi dicta auth. tu dic. q̄ ibi loquitur quando denūciatio p̄cessit: aliās remanet incorrectus iste §. In tex. liceat &c. r̄ideo sic: cum liceat eum accusare, maxime cum accusatio est tēpore peritura. vt j. e. l. si adulterium. in fi. & ius occidendi est tēpore periturum, sed marito non liceat, cum magistratus non sit utilis persona Dy. & Bar. Ignominia. Quo casu dico, q̄ tunc ac-
 1 curare liceat iure mariti. §. eo. l. si vxor. in prin. sed in l. nec in ea. & l. patri. licet sit nupta, est filia. secus si vidua. nam tunc cum ignominiosa vidua impune committitur stuprum, vt d. l. si vxor. in fi. princ. & l. nec in ea. §. primo. Nupta r̄ideo, tunc non, licet cum iure mariti, tunc accusari non possit, vt l. si vxor. §. diuus. Notatus est. tunc non licet occidere talibus ignominiosis iure mariti, vel patri non licet accusare, licet iure extranei sic. §. ea. l. in text. & gl. Pau. de Cast.

L E X XXVI.

- 1 Personaliter capere num priuatus quem possit. Et an liceat captum retinere. & quandiu.
- 2 Occidere & si licitum non sit, est tamen capere licitum.
- 3 Maritus cum vxore extra domum adulterium loquentem, an capere possit. Et quid ad hoc requiratur.
- 4 Confessio spontanea p̄cedat, vel sequatur confessionem in tormentis factā. nihil refert. Et idem siue in iudicio, siue extra. Et quam in ciuili probationem inducat. & an admittatur probatio in contrarium. nu. 5.

Capite quinto. Licitum est marito, vel p̄ri ad-
 1 deprehensum, per 20. horas retinere, vt ipsum iudici re-
 presentet. & si semel dimiserit, amplius reducere nō pos-
 1 sunt. secus si euaserit. h. d. no. Et t̄ not. calum in quo licet priuata
 personā aliquem personaliter capere. simile §. de fur. l. si quis in
 2 seruitute. & l. interdum. C. de dec. & C. de fal. mo. l. i. Item no. t̄ q̄
 priuato, licet aliquem capere, non tamen licet detinere, nisi per
 20. horas. nam iura p̄dicta debent limitari secundum istam. l.
 secundum Bar. quod est notandum. Item not. q̄ priuato capere
 licet, & si semel dimittat, non licet reducere. Sed si fugerit, licitū
 est eum prosequi, & reducere etiam ex interuallo quod est bene
 3 notandum. Item no. t̄ q̄ licet alicui non sit licitum occidere, licitū
 est tamen capere. sic etiam iudex qui cognoscere nō potest,
 vel punire, capere potest, & remittere. §. de custo. reo. l. diuus. &
 in Auth. de defen. ciui. §. audiant. Deprehensum. f. in domo sua,
 3 vel extra. Sed si extra domum reperiat eum cum vxore loquen-
 tem, non licet sibi capere, nisi terna denunciatio p̄cesserit, tūc
 autem poterit tribus adhibitis testibus: quod solum ad condem-
 nationem adulterij sufficit, vt in Auth. vt liceat mar. & au. §. is
 quoq;. & aut. quæ est posita. C. eod. tit. si vero. In gl. accusator. q̄n
 4 dicit, cui aliās non staretur: dic. cui aliās non staretur sine noua
 spontanea confessione. Sic not. t̄ q̄ non refert vtrum sponta-
 nea confessio p̄cesserit, vel sequatur confessionem factam in
 tormentis, vt illi stetur. Item non refert vtrum illa spontanea cō-
 fessio fuit facta in iudicio, vel extra, vt stetur confessioni factæ in
 tormentis. Ita debet intelligi, quod habetur in l. si quis ea. C. de
 custo. re. & in l. prima §. si quis vtro. de quæsti. Item nota. con-
 fessionem factam extra iudicium in criminali nō prodesse ad p-
 4 bationem, sed ad indicium dumtaxat. Item si ex ea fuit aliquod
 scandalum secutum, incurrit quis infamiam facti, per quam re-
 pellitur a noua dignitate, vt in c. quam sit graue. de excess. p̄la.
 dico etiam, q̄ talis confitens non potest in iudicio, vel tormen-
 tis a tali confessione recedere, vt no. Inn. in c. per inquisitionem.
 de ele. l. ciuili vero facit plenam probationem. vt l. publica. in fi.
 supra. de p̄e. & C. de non nu. pec. l. generaliter. quod dic. vt no-
 tatur. supra. de don. l. nuda ratio. per Bar. Adde ad istam gl. aliam
 similem. §. de infamib. l. i. etus fustium, & C. de libe. causa. l. si quis
 5 filium. In t̄ extraiudiciali vero confessione admittitur proba-
 tio in contrarium, vt l. cum falsa. C. de iuris. & fac igno. & etiam
 quando in iudicio est confessus.

L E X XXVII.

- 1 Serui depositioni propter probationum inopiam statur.
- 2 Lex Iulia de adulterijs respectu seruorū torquendorū quot specialia habeat.

Si postulauerint. Non summat. in tex. de ter-
 1 uo. l. alieno a serui accusari
 constituto verisimiliter iudex scire potest veritatem: vt j. §.
 1 haberi. cuius t̄ dicto statur propter penuriam probatio-
 num. C. de repu. l. consentu. §. super plag. facit. l. j. de quæsti. Dy-
 nus. in c. veniens. in fi. de test. non t̄n creditur talib. vilib. perso-
 nis seruis, & alijs sine tortura: quia in defectum probationum et̄
 contra d̄m admittitur. & sic familiares q̄ d̄m suum. ar. hic. q̄d
 habeo de facto. Accusato. l. aliquo extraneo. nā si seruus ip̄e ac-
 1 cusaretur, propter torturam non solueretur ab eo simpliciter. ut
 j. sequitur, sed duplum. vt j. in §. fi. & §. de cal. l. vlt. Interesse. l. q̄-
 stioni, ut j. sequitur. Aestimari. f. ante. q. & post, vt sciatur inquan-
 tum deterioretur. §. usufr. quem ad. caue. l. j. §. recte. & sol. matr. l.
 2 si aestimatis. & quod ibi no. Ita t̄ i. Iulia. de adulterijs quātum ad
 propositū hēt tria. f. q̄ serui aestiment: & deterioratio p̄stet d̄no.
 Item q̄ torqueant. & hoc in §. h̄ri. usq. ad §. iubet. Item, q̄ ad d̄m

non reuertatur propter rationes hic cōtentas. Item prohibetur alienari in seruo. de quo non hic, sed in l. prospexit. §. qui & a qui bus. & l. verbo. C. eo. ti. in 2. responso. Paulus.

Versi. Sed dispiciamus. Res dicitur ad illum pertinere, cuius inter-
 est ratione alicuius iuris, & si pro parte interest, pro illa dicitur res ad eum pertinere. h. d. p̄ena deteriorationis, uel aestimatio serui, quæ dicitur p̄ena respectu soluentis cui nihil adest, sed respectu recipientis non est p̄ena, quia recipit aestimationem rei suæ. §. de eo per quem fac. est. l. i. §. si plures. & l. fi. unde sibi p̄statur aestimatio, non domino, nisi dominus concurreret secum, quæ tunc p̄ferretur. ar. §. de po. bona fides &c.

- 1 Liberum corpus non aestimatur.

§. Si liber. Si quis petit liberum hominem torqueri tanq̄ seruum, tenetur sibi ad interesse, & et̄ actione iniuriarum. h. d. cum gl. Vtilem ad aestimationem operarū amissarum, uel medicamentorum si corpus læsum est. t̄ Nam liberum corpus non aestimat. §. si qua. pau. feci. dica. l. ex hac. & l. qua actio ne. §. i. ad l. Aquil. & l. fi. de his qui deie. uel effu. q̄d aestimabit iudicis arbitrio, arg. §. de his qui deie. uel effu. l. i. §. sed cum homo. Sed competit et̄ actio aduersus. f. calumniantem. unde hoc ip̄o calumniatur. nam liber homo pro testimonio non torquetur: hoc probat hæc litera. & l. ex libero. j. de q̄d. Contra datur utilis. dic ex mente, quia liber homo non torquetur. §. haberi quæritur et̄ sibi si ministerio eius usus sit, puta in agro, uel in uilla. & prohibetur alienari j. 60. dies. §. qui & a quibus l. prospexit. C. eo. l. uerba. serui parentum torquentur, si & aliās possunt scire ueritatē. non tamen prohibentur alienari. Pau.

- 1 Seruus cum torquetur, an aduocatus dominusq; serui interesse possit. Et quibus actibus interesse possunt. Et si pars interrogetur, an respondere debeat, an aduocatus.
- 2 Seruus non est omnis qui seruit.

§. Quæstioni. Quæstioni seruorum utraq. pars cū eorum aduocatis interesse p̄ot: & tunc in
 1 terrogandi facultas eis datur. h. d. Et intelligas quæstioni, i. t̄ exami-
 nationi. an torqueri debeat, uel non. Sed cum torquentur in
 teresse non debent, ut no. in Auth. de testi. §. quia uero. sic etiam
 interpretat̄ consuetudo in testib. ut partes sint p̄sentes cum iu-
 rant, nō cum deponunt, ut l. si q̄n. C. de testi. & ibi notat̄. sed alii
 iurisperiti, & patroni non partium, sed causarum bene uocantur,
 cum testes deponunt. supra. de pub. iud. Custodias. interro-
 gandi. interrogatoria faciēdi, ip̄e uero iudex interrogabit, & no.
 hic de interrogatorijs, quæ fiunt testib. de quo in c. p̄sentiū.
 de testib. li. 6. Quid si pars interrogat̄ nunq̄ dēt ipsa r̄ndere, uel
 aduocatus. dic. q̄ ip̄e in p̄pria persona, ut in c. pastoralis. de iud.
 2 §. de eo. Not. hic, q̄ non oīs qui seruit, seruus est, q̄d facit, q̄ non
 oīs qui est in familiaritate, est familiaris. q̄d facit p̄ interrogato.

§. Iubet. Serui adulteri, uel adultere, uel parentum suorum postq̄ torti sunt, publicant, vt securius ueritatem dicant: q̄ si eorum non sunt, sed illi t̄n in eis ius habent, id tantū ius publicatur: & si reus, uel rea fuerint absoluti, deterioratio seruorum per accusatorem eis p̄statur. h. d. usq. ad §. fi. No. t̄ q̄ q̄n bona alicuius publicantur, solum debet publicari, quod suum est, & ius suum. l. si finita. §. si de uectigalib. §. de dam. infe. & facit, q̄ si inter eas res est aliqua res emphyteutica, quæ publicetur. si scus recognoscat eam q̄tum ad hoc. t̄ hoc t̄n facit. l. si libertū. & l. si. §. j. de bo. lib. de quo plenē per Doct. in d. §. si de uectig. No. tex. Ne dum hic sperant. et̄ pro quæstione, de qua quæritur, q̄ si familiaris pro testimonio de domino denuntiat eum spe reuertendi, non ualet, de quo uidebitur. j. de q̄d. l. i. & not. per Ioan. Fa. in st. de test. §. primo.

L E X XXIX.

- 1 Delictum in uno solo actu verificatur.

Mariti. Qui uxorem in adulterio deprehensam nō dimiserit, uel de adulterio damnatam duxerit, uel quæstum ex eius adulterio fecerit, tanq̄ leno p̄ l. Iuliam puniē. h. d. intelligas eadem p̄na, qua adulter, vt §. eod. l. 2. Lenocinii. idem in eo q̄ p̄ stuprum nō releuādo receperit aliquid. h. d. usq. ad §. lex m̄sum. No. t̄ in j. q̄stum, quod delictū uerificat̄ in uno actu solum: quia qui semel fecit furtū, fur est. secus est in officijs, & ministris, quia ex uno acto non uerificatur, ut l. i. §. i. de exercitor. per q̄d determinat̄, q̄ si quis inceperit facere diuersorū, ut sit caupo, uel holpes, teneat, q̄dam t̄. nō obf. iste tex. quia loquitur in nominib. delictum significantibus. aliās aut̄ in nominib. officiorū nō sufficit semel: quia nō d̄r mercator q̄ semel mercatus est. de quo plene per Bar. in l. lega. in prin. supra. de leg. 3. Item no. q̄ iste tex. non corrigitur per auth. Sed hodie. C. eo. quia hoc intelligitur, nisi punita fuerit, postq̄ autem penitentiā

etiam fecit, de iure canonico, vicesies sexcies potest sibi parcere. c. quemadmodum. de iureiur. Pau. de Cast.

2 *Adulteria tot sunt, quot accessus. Et an pro quolibet pena civilis imponatur.*

§. Sex mensium.

Sex menses viles, qui datur ad accusandum adulteram, vel quæ stuprum commisit, incipiunt currere a die diuortij si nupta erat, quinquennium tñ continuum non transgreditur. h. d. v. l. q. ad §. quinquennium. Vidua. q. erat tpe commissi criminis. & dic. criminis. i. stupri. In gl. ult. in fi. quando dicit. j. de pœ. si diutino. & ideo incipit currere ab ultima die, vel ab ultimo accessu. Nam tot sunt adulteria quot sunt accessus, & pro quolibet datur accusatio legis Iulia, licet pœna civilis, quæ reiterari nō potest, vt mors vnica tñ imponatur pro omnib. accessib. ut notatur. s. de fur. l. vulgaris. in glo. in mo. vñr. Sed pœnitentia reiterabilis pro quolibet accessu imponitur, ut no. v. j. q. i. c. imitare Petrum. & in elem. j. §. si quis autem. de priuile. Ex quo patet, q. respectu primi accessus incipit tempus currere a prin. in derelictis autem habentib. cām continuā, incipit currere a die perfecti delicti. s. quod vi. aut elā. l. semper. §. annus. vbi tex. bonus.

1 *Præscriptio in criminalibus per libelli oblationem interruptitur.*

§. Quinquennium.

Postulatus est per oblationem, s. libelli. Et no. q. in criminalibus. præscriptio interruptitur per oblationem libelli. quod est valde notandum, vbi cūq. inuenitur de criminalibus. in civilibus autem requiritur interrogatio, vel litis contest. vt no. in l. sicut. & l. cum notissimi. §. in his. C. de præsc. xxx. vel xl. ann. Et no. s. de vñc. l. si alienam.

§. Hoc amplius.

Interruptio civilis solum prodest interrupti. h. d. tex. cum gl. Nor. fin. huius. l. in ar. q. episcopus non possit dispensare de adulterio commissio cum vi. vt c. ar. si clerici. de iudi. quod dicit, quod episcopus possit dispēfare, intelligitur de simplici. quod h. c. o. in scō.

L E X X X X.

1 *Accusans ex officio num de calumnia teneatur. Et ultimam termini diem in termino computari.*

2 *Paria esse si quis dicat a diuortio, & a die diuortij.*

Pater. Non summatur. No. q. ille qui accusat ex officio tenet de calumnia euidenti, nō præsumpta, vt no. j. de accu. l. 2. Item no. q. vltima dies termini computatur in termino. Calumnia. l. euidenti, ut in gl. No. q. paria sunt dicere, a diuortio, vel a die diuortij. vt hic cōiuncto. §. sex mensium. s. l. prox. Quod facit pro statutis, vel citationib. q. dñt a tali die, & c. quia paria sunt a tali die, vel ab actu commissi tali die. Diuortio. hodie vñr. q. a die commissi criminis. cum statim possit maritus accusare et cōstante matrimonio, ut in Aut. vt liceat ma. §. quia vero pluri. & intellige hic, diuortio. i. ab eo momento, quo fit diuortium. & sic de momento ad momentū computatur. Sed supra. l. prox. in §. sex mensium dicitur. q. a die diuortij. Sed idem est dicere a die diuortij, q. a diuortio, quod est notandum. nam paria sunt dicere. q. tempus currere incipiat a tali actu, vel a die quo actus celebratur, nam vtrobique computatur de momento ad momentum. Quod bene no. ad terminum statutorum. & iudicis. secundum Bar. Dic. No. q. vlti. dies termini computatur etiam in illo die quo fieri possit id, quod poterat fieri diebus præcedentibus. Paulus.

L E X X X X I.

Quinquennium. In tempore continuo non computantur dies quibus quis impeditur agere, vel accusare de iure. h. d. no. Concor. l. prima. in fi. de anna. Excepti. C. Sed dies quibus impeditur agere de facto bene computantur. Sed si iusta causa est, conceditur restitutio in integrum. s. de fer. ru. prædi. l. Atticilius. & no. per do. in l. j. C. de bo. mater. & d. l. j. in fi. de anna. excep.

L E X X X X I I.

1 *Accusari duo simul quando dicantur. Et an testes qui deponunt, se successiue per rimulam hostij vidisse, singulares dici debeant.*

2 *Mandans ac mandatarius simul in eodem libello accusari possunt. Item, & falsos testes producens vna cum ipsis testibus.*

Nihil. Dummodo vtrunq. occidat. Verbis quæ requirunt vtrunq. occidi. s. eo. l. patri. Seruata. q. rō locum habet etiam si sine vulnerib. filia fugerit, nō tñ voluntate patris. & no. q. paria sunt aliquid fecisse. vel per eum non stetitisse quin fecerit, quod verum, non solum vt excusetur a pœna illius actus omissi, sed etiam a pœna alterius actus commissi, ut hic probatur.

§. Cum altero.

Adulter, & adultera simul accusari non possunt, sed cum altero eorum bene potest accusari, qui domum præbuit, vel consilium ad ma-

liferium committendum. Finiatur. & ideo non currit tempus ad accusandum. s. l. prox. Duos. s. in crimine adulterij. s. adulterū. & adulteram, sed in alijs criminibus secus, nam etiam. x. accusari possunt eodem tempore, si eiusdem maleficii sint participes. C. si reus, vel accusator. mor. fue. l. j. & ibi no. in l. hos accusare. §. lex Julia. s. de accus. Et tñ no. q. simul duo dicuntur accusari qñ pendente iudicio, q. vnum accusatur alter, licet eodem libello non fuerint accusati. Quod facit ad quæstionem testium dicentium, se per rimulam hostij aliquid uidisse successiue, nam ex hoc non redduntur singulares: nam simul dicuntur uidisse. licet viderint successiue, continuato tamen tpe. de hoc s. de vul. & pu. l. Corn. in fi. melius. j. l. seq. & ibi, est casus. No. q. si. tex. in arg. q. mandans, & mandatarius possunt accusari simul in eodem libello, quia sunt participes eiusdem criminis. Item producens falsos testes simul cum testib. accusari potest de falso. Casus est hic in rōne sui. de quo tamen Cy. multum se inuoluit. in l. j. C. si reus, vel accus. Sed Bar. determinat. per hunc tex. in d. l. hos accusare. §. lex Julia. de accus.

L E X X X X I I I.

1 *Mulier si cum seruo adulterium commisit, vter accusari prior debeat.*

2 *Testes, vt non sunt ante lit. contest. in alterius præiudicium recipiendi, ita nec aliquis torquendus.*

§. Si quis adulterium.

Si seruus adulterium committit, primo debet accusari mulier, q. seruus. h. d. vel sic, si adulterū fuit cum seruo commissum, est ab adultera incipiendum priusquam ad ferui torturam veniatur. h. d. est ratio q. ne seruus intortura ad confitendum afferat aliquod præiudicium mulieri, nam licet eius confessio plenum præiudicium non facit mulieri, facit tamē aliqualem præiudicium, ut hic pbat. extra. eo. c. significauit. secus in snia, quæ lata q. adulterum nullum facit præiudicium adultere. sup. eo. l. denuntiasse. §. quæritur. Et no. secundum Iac. de Are. q. si sic t. tests ante lit. contesta. non sunt recipiendi, q. aliquem, ita nec aliquis torquendus est in alterius tale quale præiudicium an lit. contest. quod est notandum. In gl. j. a snia. Ista est vera. uel et dic. C. e. si dum. Sed ista nō est vera. sup. de accu. seruos. §. si. Paul.

1 *Princeps mandans castrum diruendum ita mandare videtur, ne postea adificetur.*

§. Si quis adulterium.

Paria sunt adulterum cū vxore repertum permittere abire: uel ipsum in domo amicabiliter detinere. & mādarū leg. indefinitum intelligitur perpetuum. h. d. notabiliter. Adulterum repertum cum vxore non dimiserit, s. m quod l. phibet. vt s. e. l. mariti lenocinium. in princ. Retinuerit. s. in domo amicablr. Nouercam. cum nouerca repertum. In uxorem. s. repertum. Verbis. quæ loquunt de demittente adulterum cum uxore repertū. & uxorem detinētem, quod facit pro statutis, q. b. cauetur. q. syndici comitatus debeant malefactorem punire, q. si malefactores dimiserint, condemnent in centum, & syndicus aliquem. pone Stichum in maleficio repertum non dimisit abire, sed retinet eum domi, q. puniatur ex mente statuti. Verbis. q. b. vñr. satisfactū dimittendo. Nam. l. præcipit marito, q. uxorem dimittat. non tñ vetat quin reducere possit. Sed certe vetare vñr. ne fraus fiat, ut sequitur. Et est in ar. s. m Doct. q. si princeps decreuit, aliquod castrum diruendum, vñr. uetare ne postquam dirutum est, cōstruat. Pœnæ ergo intelligunt esse perpetuæ: si sine pñitione tps inducuntur, quod est verum, qñ imponuntur pro maleficio. s. de l. seruo. Secus si pro contumacia, quia tñ sunt temporales quousq. durat contumacia. extra. de constit. c. ex literis. & adde quod hñ j. de pœ. l. præiudicium. Fiat. hodie q. quia post quam mulier detrusa est in monasterium, licet marito eam recuperare. C. eo. euidētis. Sed hodie contra, dic, ut extra. de iureiu. c. quemadmodum. in fi. & 3. q. j. ca. si quis uxor. cum plurib.

L E X X X X V.

Accusaturus.

Libellus malè conceptus potest emendari, & per ipsum non interruptit præscriptio, q. per solam libelli dationem solet interrupti. h. d. multum singulariter. Sed in ea quæ interruptitur per litis contest. inspicitur, an ipsa litis conte. fuerit legitima, ut mutatur in l. j. C. de lit. contest. Si tempora. s. quinquennij in gl. ad primum dic, q. d. ibi erat fundus officio suo, hic non, ar. s. de re iud. iudex. ad aliud dic, quod ibi per electionem ius eligendi expirauit, hic, non.

L E X X X X V I.

Si minor.

Post pubertatem. sed etiam si malitia supplet ætatem. extra. de despon. impu. c. puberes. & adde. de delictis puerorum. Pau. de Cast.

L E X X X X V I I.

1 *Veritas spectanda potius, quàm opinio.*

2 *Adulterij pœnam, quæ sunt, quæ totaliter, excusent ac tollant.*

3 *Penitentiam locum non habere in eo, qui ab accusatore est praeuentus. Et nulla ignorantia nupt. incestus confirmat.*

4 *Adulterium cum incestu cum simul committuntur, an duo oriuntur delicta & sic due actiones. Et quid si ex forma statuti utrunq. delictum puniri debeat. Et mulierem sicut masculum mortis poena plecti.*

Si adulterium. Si committatur incestus cum nupta, & sic concurrat cum adulterio, vel cum soluta, & sic concurrat cum stupro: quia ambobus casib. datur opera rei illicitae, punitur foemina, sicut masculus: & quia duplex est delictum ex uno facto descendens, duplex oritur accusatio. h. d. primo vsq. ad verum, quia multum interest. Et supple, nec tunc aliqua datur excusatio mulieri, vel masculo ratione alicuius ignorantiae cum det operam rei illicitae, vt in versu. fratres circa si. Nam inspicimus potius, quod est in veritate, quod est in opinio. s. de iniur. l. cum qui. s. si iniuria.

Item supple, quod tunc in nullo mitigatur poena. Nam mitigatio non fit, nisi ratione ignorantiae, vt in versu. nonnunquam. quae non incidit in his casib. & sic habes primam partem. Secundo dicit, in ver. quia multum. quod quando contrahitur incestus sub colore matrimonij, & sic dando operam rei licitae, si quidem ambo ignorant ius, & factum, eis parcitur, si vero sciunt utrumque tunc nulla datur excusatio, sicut cum datur opera illicitae rei. Si vero sciunt factum. vt puta consanguinitas: Sed ignorant prohibitio

2 nem iuris: tunc poena intelligitur etiam in masculos. Aqua poena tria sunt, quae totaliter excusant. s. sexus, & iste non excusat ab ignorantia iuris naturalis, sed positiui tantum. Secundo excusat aetas. nam minor xxv. ann. ab utraque ignorantia excusatur. s. iuris naturalis, & positiui, postquam dat operam rei illicitae, & sic melioris conditionis est minor, quam mulier. Tertio excusat poenitentia. nam si poenitentes incestus nuptias diuertant in continentiam, antequam accusetur:

3 tunc omnis poena remittitur eis. Ex quo no. poenitentiam non habere locum, postquam quis ab accusatore praeuentus est. Item incidenter dicuntur duo, primo, quia propter nullam ignorantiam incestus nuptiae confirmari possunt. Secundo quod licet ratione sexus, aetatis, vel poenitentiae praesumatur ignorantia iuris: non tamen in aliquo praesertim talis error praesumptus: nisi per partem allegat. h. d. multum notabitur & magistraliter, & ad istud ultimum sp. alleg. ver. Idem Polloni. est eum valde notab. & singularis in hoc, quod est eo casu quo pars habet pro se iuris praesumptionem, non potest iudex supplere de facto, sed oportet, quod pars alleget factum super quo fundatur iuris praesumptio, tenendum est menti, quia non habet alibi. In tex. adulterij poena. vult dicere, an si vnica tantum accusatio oriatur, puta adulterij tantum, vel stupri tantum, vel incestus tantum, & videbat quod sic, quia vnicum factum est, sed licet sit vnum factum, dicit Iuriconsultus, quod est duplex delictum. s. adulterium, & incestus, ex hoc sequitur determinatio secundum glo. nam si duplex, ergo duplex accusatio, quae quidem accusationes possunt eodem tempore a diuersis intentari, non ab eodem, & licet vnus succubaret in vna, non tamen nocet alteri. C. de accusatio. l. q. de crimine. Item si ex forma statuti, vel consuetudinis diuersae poenae, & reiterabiles imponerentur pro utroque delicto: tunc licet punitus esset ex vno delicto, nihilominus puniret ex altero, secus si poena non est reiterabilis. s. de ferijs, l. vulgaris. & quod ibi no. in gl. Sed si esset vnum factum ex quo vnum tantum delictum oriret, quod pluribus legibus puniret alia. s. de accus. l. senatus. & dic, ut ibi. Item not. in verbo si. s. secundum Bar. & mulier puniret poena mortis, sicut, vir. nec obstat auth. Sed hodie, quia loquitur in adulterio solum. Paulus.

4 *Peccans in principali scienter rei illicitae operam dando, a iure in omnibus quoque accessorijs in dolo esse praesumitur.*

Versu. Quia multum interest. Hic respondet tacitae obiectioni, nam posset opponi ad praedicta, quod mulier propter ignorantiam excusari debeat a poena incestus, quia poenitendo incestus nuptias excusat propter ignorantiam. Sed non debet, quod verum est illud, cum mulier errat in facto, & per poenitentiam in iure: secus si scit utrumque. quia tunc committit contumeliam iuris, & sanguinis. Sed in eo casu non vtrumque praesumit scire, cum det operam rei illicitae, & sic contumelia iuris & sanguinis. Nam si cum peccat in principali scienter dando operam illicitae rei: ius praesumit in omnibus accessorijs in eodem eundem dolum adesse, ar. C. vñ vi. l. si quoniam. & sic non obstat opp. Quare incidenter queritur, quod si sciat factum, & ius? & responderetur mulierem excusari totaliter si errat in iure positiuo. Sed si masculus, vel mulier errant in iure naturali: non excusantur totaliter, sed propter errorem mitius puniuntur, nisi aetas, vel poenitentia est ab hoc excusant. h. d. vsq. ad si. Poenam, nam cum poenitentia. s. per iuris ignorantiam naturalis, vel positiui, si masculus minus punitur propter ignorantiam iuris naturalis, ergo foemina multo fortius. & ita debes intelligere versiculum praecedentem. Fratres, hic ponit exceptionem, quia opponitur de l. j. C. de interdi. matri. dic, vt in gl.

1 *Libertus patronum quanquam accusare potest, occidere non potest. Et an filio bannitum patrem ex forma statuti occidere liceat. Et cur non idem in patrono.*

2 *Iuri communi per ciuitatis statutum in vniuersum non posse derogari.*

§. Imperatores. Maritus occidens uxorem in adulterio deprehensam, pro iustum dolorem mitius punitur, quam si alias homicidium commisisset: quia ultimo supplicio non punitur. Sed si humilis persona sit, in opus publicum traditur. Si vero honestior in insulam relegatur. h. d. §. liberto. libertus non potest criminaliter accusare, nisi in crimine adulterij, vel ubi suam iniuriam prosequeretur. eo tamen casu non permittitur sibi patronum occidere, cum eius famae parcere debeat, multo magis, & uitae. h. d. In tex. parcendum. No. quod licet libertus accusare possit patronum, tamen occidere non potest: quia ratione superioritatis debet sibi reuerentiam exhibere, per quod terminatur secundum Dyn. quod si per formam statuti bannitus potest impune occidi, filio non licebit patrem bannitum occidere propter reuerentiam paternam, sicut non licet huic propter reuerentiam paternam, ubicumque igitur licentia datur priuato occidendi propria auctoritate, debet intelligi de illo cui reuerentiam non tenet exhibere, & idem secundum Dy. vñ de quocumque superiore ratione iurisdictionis, quae est notandum. Sed ista sunt vera, nisi dictus superior propter delictum perdat ius superioritatis: ut hic, quia licet patronus committat adulterium cum uxore liberti, non propea desinit esse patronus. Sed in questione de bannito secus est: quia cum perdat puta ciuitatem, perdit ius patrie potestatis, quae est de iure ciuili, ut Inl. de pa. pot. in prin. & ideo cum tunc non teneat sibi exhibere reuerentiam, potest impune occidere secundum Bar. quod dicit ita se determinasse Bicorni, & est catus in l. minime. s. de relig. & sump. fun. l. 3. §. transugas. & quod ibi no. j. de sicar. Tu aduerte, nam aut istud bannum fuit illatum a principe, si quidem illatum erat propter delictum contra rempublicam commissum: tunc quia reputatur hostis ciuitatis, licitum est eum interficere, & impune, ut d. l. minime. Si vero propter alud delictum, vel propter contumaciam: tunc non est licitum alicui priuato interficere. Sed publico executori duntaxat, maxime si non est damnatus ad mortem, sed deportatus, vel alias relegatus. s. de custo. reo. l. si. ver. quod ipse custo. Et quod no. p. Dyn. in l. in laqueum. s. de ac. rer. do. & ad l. lul. maiest. l. cuiuscumque. ver. pen. Secundo vero casu cum illatum est bannum a ciuitate: tunc idem si propter contumaciam, vel delictum contra rempublicam commissum sit damnatus. Sed si fuisset rebellis ciuitati, & propter hoc esset bannitus, tunc, aut quis, an liceat eum interficere iure communi: & dico, quod non, ut d. l. minime, quia propter tale bannum non perdit ea, quae iuris communis sunt. i. vrbis Romanae, & tenetur sibi reuerentiam exhibere filius, cum non perdit patriam potestatem de iure communi, cui non potest per statutum ciuitatis derogari vniuersaliter. Sed vigore statuti praesertim talem occidi, bene posset, quia talis bannitus perdit ea, quae sunt illius ciuitatis a qua bannitus est: iuxta illa, quae not. per Iaco. de Are. in l. ex facto. §. ex facto. ad Treb. & per Bart. in questione disputata, quae incipit Lucanae ciuitatis statuto cautur & c. Paul.

1 *Necessitate, quae fiunt, quatenus fieri intelligantur.*

§. Si quis in honore. Magistratus potest accusari de adulterio, & tenebitur caere de iudicio sisti. Sed prosequutio accusationis differtur usque ad finem officij. h. d. Primum deum est verum, si accusatio non erat tempore peritura durante magistratu, alias secus. s. de offi. praes. l. senatus.

Secundum deum intellige in crimine adulterij, cuius praescriptio per solam libelli oblationem interruptitur. s. eo. l. mariti. §. quinquennium: nam tunc dabitur libellus, & stabitur cautioni de iudicio sisti. duntaxat, ut hic. sed si esset talis praescriptio, quae non interrupteret, nisi per lit. contest. tunc etiam lite contestata procedit contra magistratum: quia si ea, quae propter necessitatem fiunt, eatenus fiunt, quatenus exegit necessitas, ut d. l. senatus. Item si esset talis, quae non interrupteretur, nisi per suam: tunc etiam usque ad sententiam procederetur. l. sed si restituatur. §. j. s. de iud. Postulat. per dationem libelli. Accusatio. i. accusationis.

L E X XXXIX.

Vim passam. Non summatur. Vide Bal. C. de fide inst. & amif. ubi declarat hanc l.

L E X XL.

Quaesitum. Non prohibetur mulier a marito dimissa illi nubere, quem maritus habet suspectum de adulterio. Item si maritus uxorem propter adulterium dimissam reduxit ius accusandi perdit. h. d. & incidit in crimen lenocinij. s. eo. l. si quis adulterium. §. j. Pau. de Cast.

L E X XLI.

1 *Probationes factae non dato termino ad probandum, an valeant.*

2 *Lex in crimine de adulterijs: quomodo in practica respectu probationum faciendarum reducatur.*

3 *Accusator in crimine adulterij si testes paratos habeat, an statim debeat probationes facere. Et quid in alijs criminibus.*

In crimine. In crimine adulterij nulla datur dilatio ad probandum, nisi causa cognita. h. d. & tamen habes, quod probationes fiunt in crimine adulterij. sup. eo. l. 2. circa si. & l. capite quinto. propter quod dicitur Doc. hic esse causam, quod valent probationes factae non dato termino ad probandum. facit j. de qo. l. vnus §. cogniturum. secundum Iac. & notatur.

atur.

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Nouo.

De vi publica. Rubrica.

LEX PRIMA.

1 *Arma hodie portare habere, uel uendere, an liceat.*

Ege Iulia. Qui tenet arma in domo, uel in uigilatione, uel commercij tenet hac l. h. d. cum l. seq. hodie uero p Auth. de armis, et ex dictis causis non licet tenere, nec et portare, uel uedere, nisi quibusdam personis ad hoc deputatis, sed nec et a se defendendi licitum est portare arma offensibilia, uel defensibilia. Civitatem, uel extra, ut patet per totam const. de Armis. de iure uero fforum non reperitur prohibitum portare arma defensibilia, ut loricas, uel scuta. Sed nec et offensibilia, dum tamen ad sui tutelam. j. eo. l. pe. §. si. Sed de consuetudine non seruatur. ut etiam hodie per consti. Federici pmissum uiatoribus portare enses accinctum, uel alligatum sella iuxta ad sui defensionem x. col. de pace te. & eius uol. §. mercator. licet de iure. C. esset penitus prohibitum, & etiam faciendi facultas prohibita, nisi certis personis. ut C. de gladiis. & ut usus ar. in scio. prin. interdic. sit lib. x. Et ideo sunt tria, que inspicunt primum utrum sit pmissum portare arma. Secundum utrum sit pmissum tenere, Tertio utrum sit permissum uendere, & distingue secundum diuersa iura fforum. C. & Auth. ut dixi ex consuetudine tamen probatur, & maxime Mediolani, ubi fiunt arma, & uenduntur.

LEX IIII.

In eadem. Hic ponuntur multi casus, quibus quis punitur quando contra statum publicum. §. preterea, j. ea. l. & quando contra priuatum. & uide per te, quia non expedit summare. Pau. de Cast.

LEX V.

- 1 *Questio civilis si in criminali incidat utra prior expediri debeat. Et quid contra.*
- 2 *Iudices seculares, an de clericis cognoscant. Et qui nuntium sententiam de mandato exequentem impedit, seq. armis defendit lege Iulia de vi publica tenetur.*

Vicatu. In §. si de vi. si questio civilis incidat in criminali, prius expeditur criminalis, §. civilis, ad hoc allegat. Sed quid est, si criminalis incidat in civili? dic, aut incidit p modum accusationis principi, & tunc idem. C. de or. iu. l. si. aut p modum exceptionis, tunc si quidem in causa civili prius intertata agebat de ppropriate, neutra pferret alteri sed utraq. simul expeditur, ut l. pe. eo. ti. de or. iud. Sed si agebatur de poss. tunc civilis pferretur criminali, si criminalis requirit altiore indaginem. C. de edic. diui Adri. tol. l. 2. Si de ui. si criminali ut pgruat ti. In §. q. uacatem. l. honesta, uel inhonestam, que querela est ad honestam, nam in illis idem est l. imperialis. C. de nupt. si aut oino esset inhonesta, & turpis, tamen rapiens non tenetur. sup. de fur. l. ueruntamen. & C. de rap. uir. l. prima. in princ. Nota que quomodo iudices seculares ad ecclesiasticos iudices mittunt clericos qui eos cum mitra uel alio simili puniant, cum de hoc se intromittere non deant. Bart. & est no. in l. q. dolo. Not. que qui nuntium exequentem sententiam cum mandato impedit, & non pmittit exequi, sed cum armis se defendit, tenetur hac l. hoc uerum, si sit certum, que sit illius iudicis, & het mandatum, & modum non excedat ut l. prohibitum. C. de iure fisci. lib. x. Pa. de Cast.

Ad l. Iul. de ui priuata. Rubrica.

LEX PRIMA.

1 *Pœna ordinaria, & extraordinaria, an pro eodem crimine imponi eidem possit. Et quid de duob. ordinarijs Et an infamis possit esse iudex.*

De vi priuata. Damnatus hac l. perdit etiam partem bonorum, & infamis efficitur, propter quod ab honore uel dignitate repellitur, & in hanc l. incidit, qui ex naufragio dolo malo aliquid accipit. licet etiam ex constitutionibus principum extra ordinem puniatur. h. d. Et no. ultimum, quia per hoc uidetur, que ex eodem crimine possit alicui imponi poena ordinaria, & extraordinaria, facit ca. j. extra de calum. & de rap. c. in archiepiscopa. Sed duæ poenæ ordinariæ imponi non possunt et ex diuersis legibus. l. senatus. de offi. præf. Infamis. No. que infamis non potest esse iudex. & hæc exceptio debet opponi ante litem contestatam, si est iudex delegatus. Sed si est ordinarius, non potest contra eum hæc exceptio opponi per subditum, ar. in l. Barbarius. de of. præto. & l. senatus. de of. præf. de quo dic. ut no. p Inn. in c. scisciratus, de rescrip. de of. del. cum super. per Bar. in l. q. dam consulebant. sup. de re iu. Eadē poena. f.

tatur §. de feri. l. si. Et no. C. de dila. l. j. In alijs aut criminibus datur una dilatio sine causæ cognitione: ut d. l. si. de fer. Et not. que modum practicandi hanc l. nam si accusator petat terminum ad probandum, iudex interrogabit, ubi sunt testes, utrum absentes uel presentes: si quidem sunt absentes, dabit dilationem, ut hic. Si uero sunt presentes, tunc non dabit: sed expectabit eum quantum sibi videbitur, & si nimis differt, tunc reum absoluet, per quod patet non resultare: absurditatem, que quidam dicunt, uidelicet, que non dato termino ad probandum poterit accusator producere testes. j. totum terminum, quo instantia criminalis durat, & sic per hoc instantia adulterij fieret longior. quod est contra mentem huius l. nam hoc non est uerum, quia iudex expectabit eum quantum sibi videbitur. uidelicet j. tot dies quibus potuerit probationes adducere, quo non facto reum absoluet, ar. l. hæc dō. ff. de qd. & dem.

Et iste est uerus intellectus per Doc. male uisus. Ultimo que no. que in crimine adulterij debet accusator adducere probationes, que primum potest, si habet testes paratos. Sed in alijs criminibus non cogitur ducere, nisi termino sibi dato: unde si daretur potest in toto termino producere testes, & adde, quod no. in d. l. fin. §. de feri.

LEX XLII.

- 1 *Ingenuus, & libertus respectu diuersorum idem haberi censeri que potest. Et par in parem imperium non habet.*
- 2 *Dispensationes alterius subdito ditioni, an possint aduersus ius superioris in ditione operari*

Slis, qui. Dispensatio alicui concessa sibi non prodest, quo ad suum superiorem, sed quo ad extraneos. sic h. d. vel sic, qui ius annulorum aureorum impetrauit reputatur ingenuus, quo ad extraneos, non quo ad suum patronum, facit l. et, in prin. supra de bo. liber. & supra de iure annulo. aureo. l. si. & penultima. Et sic que nota quem reputari, ut ingenuum, & libertum respectu diuersorum. Ex hoc sequitur, que ingenuitatis status non contrariatur statui libertinitatis, alias simul non possent in uno concurrere. Sed status libertatis bene contrariatur statui seruitutis, quia non potest unus esse liber. & seruus diuersorum. Patet etiam argu. predictorum, que si sint duo domini unius castri, & unus uendit partem suam uni subdito de eodem castro que ille emptor potest dici dominus ex persona uenditoris, & subditus ex persona domini alterius, nam ille uenditor non potuit uendendo ius consocij sui auferre. C. de p. muni. rer. alienan. l. falso. & ideo si delinquit, poterit per alium dominum tanquam subditus puniri, licet ille, que uendit non potuisset, quia nulla ratione subditus erat. Et par in parem non habet imperium, ut l. ille a quo. §. tempestiuum, ad Treb. & c. innotuit. de elec. facit c. cum capella. de priui. ubi dicitur, que eadem capella potest esse subdita, & libera quo ad diuersos, facit l. loci corpus. §. competit. §. si serui. uend.

LEX VLIII.

- 1 *Occidens bannitum non legitime, uel de banno extractum, an puniendus sit.*
- 2 *Stuprum ne an adulterium commississe dicatur, qui cum nupta coiuuit, quam solutam credebat. Et uoluntas, & propositum distinguit maleficium. numero 3.*

Sex lege. Qui ducit in uxorem illam quam putabat a marito iuste repudiatam, licet non esset, de adulterio non punitur. secus si sciebat. h. d. Inducit que in ar. de illo, que occidit bannitum, que erat extractus de banno, uel non erat legitime bannitus, utrum puniatur si statutum dicat, que bannitus possit impune occidi, & dic, que si sciebat non iuste bannitum: tenetur, ut hic, & ar. in l. 4. §. condemnatum. §. de re iud. & ibi per Dy. Si uero ignorabat, tunc non tenetur poena homicidij, quia caret dolo, ut j. de fca. l. in l. sed tamen posset puniri extra ordinem arbitrio iudicis. quia fuit in culpa non explorando utrum legitime bannitus esset, uel non ar. j. de reg. iu. l. qui cum alio. & l. q. cum alterius, & j. de pe. respiciendum. §. delinquent. Facit que et ad q. de illo qui commisit stuprum cum nupta, quam putabat solutam, an dicatur commississe adulterium, uel stuprum tamen? & dic, que commisit adulterium, quia cum dat opera rei illicitæ inspicitur, que est in ueritate, non que est in opinione. §. de iniu. l. eum qui. §. si iniuria. & uide, quod no. §. eo. l. si adulterium cum incestu. Sed cum datur opera rei licitæ inspicitur opinio, ut hic, & ita intelligitur que id, quod dicitur uoluntas, & propositum distinguunt maleficium, sup. de fur. quia iniuriæ. in prin. licet illa uideatur contra. Sed ne obster, dic que uerum est quo ad delinquentem, ibi autem domum frangens non committit furtum, & ista est pulchra limitatio si bene inspicatur.

na. svt repellatur a dignitate vel honore. Rediguntur, vt sunt omnes damnati ex causa famosa, tales enim a dignitate, vel honore repelluntur. C. de dign. l. neq. famosus, li. 12. hoc vult dicere iste versiculus, licet gl. multum labore.

L E X II.

1 obligatio ad penam legis Iul. de vi priuata. vnde nasci dicatur: Et qui consentit in delictum, non consentit in penam. Et quid in delictis.

1 **H**ac lege. Non summat. Tenetur. i. punit. nam quod patet, quia ad ipsam imponendam non intenditur actio, sed imploratur iudicis officium nobile, quod non presupponit oblationem. l. q. per collusionem. s. de ac. emp. & de annu. leg. l. Quintus Mutius. s. Pomponius, & no. s. de da. inf. l. cum postulasent, & hoc est regulare in omni poena, quae resultat ex crime publico. Alij dicitur esse ad illam eum obligari, quia delinquendo consentit, vt puniatur. s. de postula. l. j. s. ad bestias. Ex quo consentu oritur obligatio. Sed si non placet: quia licet consentiat in delicto, non consentit in poena, quae imponitur in eo. In criminibus. aut priuatis bene resultat oblatio ad penam, vt patet s. in toto libro de priua. delic. in qb. poena petit iure actionis: patet esse in l. j. s. de act. & obl. quia dicit oblationem oriri ex delicto. s. in publicis criminibus. ad poenam extraordinariam applicandam parti ratione sui interesse: sicut oritur oblatio & actio in factum. j. de fal. l. q. p. noie. s. pro socio. l. nec quicquam, & hanc non puto oriri ex consensu, licet ex legis autoritate. Verberetur. s. cum dolore pulsaretur. s. de iniur. l. lex Cornelia. s. inter.

L E X VII.

1 Debitor uendendo rem alij obligatam, an dominium traditione in emptorem accipientem transferat. Et quid in iuribus incorporalibus.

2 Emptor iuris incorporatis, an impune quasi possessionem propria autoritate apprehendere possit.

1 **C**reditores. Si creditor in bonis debitoris, propria autoritate. i. sine iudicis licentia ius sibi dicit, ius suum amittit, & si per uolentiam facit, hac lege tenetur. h. d. cum l. seq. quod plane de ca. vt plene no. in l. j. s. quod met. ca. Si in rem. i. sibi debitam, vel non: nam antequam sibi tradatur, non dicitur sua, sed debitoris, licet dicatur sibi debita. Hinc est, quod debitor alteri tradendo, & uendendo transfert dominium. C. de rei ven. l. quoties. facit l. ex stipulone. de acq. pos. & C. eo. ti. l. minus instructus. hoc est verum in reb. corporalibus. in quibus cadit uera traditio. Sed in iuribus incorporalibus. in quibus uera traditio non cadit, ex sola cessione transfertur omne ius, quod quis habet. s. de pig. ac. l. j. & notatur per Compostella. in c. j. extra de const. hoc patet in cessione, vel in datione actionum, per quas transferuntur utiles ipso iure sine alia traditione, quae non in eis cadit. C. de ac. & obl. l. 2. Ex hoc sequuntur duo notabilia. Primo, quod si ius incorporale conceditur duobus. ille qui est prior, est potior in iure. Secundo si res tradatur, in qua illud ius fundatur, ut l. creditor. s. si. cum l. seq. s. qui pot. in pign. habe. Sed in corporalibus. potior est ille, cui prius traditur, ut d. l. quoties. Secundo sequitur, quod ille cui simile ius venditur, potest propria autoritate occupare. Nec in hanc l. incidit, dum modo nihil corporale attingat: istam rationem ponit Inn. notabiliter. in c. cum nostris, extra de concess. preb. secus si aliquid corporale attingeret, ut in c. licet, de preb. lib. 6. Intrauerit, et si per ipso esset lata sententia: quia non licet propria autoritate executionem facere. l. miles. s. iudicati. de rei iud. Secus si habet licentiam a iudice, vt j. subijcitur in uerbo nullo concedente, a contrario sensu, & s. de acq. pos. l. iuste possidet, & no. in d. s. iudicati, & C. vnde vi. l. meminerint, per gl. nam talis sententia etiam si sit iniusta ipsum excusat. ar. s. de susp. tuto. l. qui testamento.

L E X VIII.

1 **S**i creditor. Debitoris occupet. Sed si in re mea quam naturaliter, & ciuili possideo, tu aliquid facis, licitum est propria autoritate occupare. s. ad l. Aquiliam. l. quemadmodum. s. si protectum. & s. quod ui. aut clam. l. quod vitem. s. si ad ianuam. Idem si tantum ciuili possiderem, quia licitum est mihi illam ciuilem possessionem defendere. s. uti poss. l. j. s. interdictum, & ibi no. in gl. Idem si retinerem licet ex decreto iudicis. l. hac autem. s. si. sup. de quib. cau. in poss. ea. & notatur per Bar. sup. si mulier ventris nomine. l. j. s. necessario. Et adde quod no. Inn. in c. j. extra de immu. ecclesiae. & per gl. in cle. 2. de censu. & in Spec. de loc. s. nun aliqua ver. quadragesimo octauo, & d. l. hac autem, in fin. & dico, quod illum tex. intelligit melius Bar. in l. j. s. necessario. alleg. quam aliquis alius.

De sicarijs. Rubr.

L E X P R I M A.

1 Qualiter puniatur testis, qui falsum deponit in causa capitali.
2 Negatiuam quandoquis quis probare cogitur.

Ege Cornelia. Incendium est et si in de non sit secuta mors. Et qualiter puniantur incendiarij: Vide quae plene in no. C. de accu. l. datam, & c. praeterea, extra de sententia excom. Qui uel falsum testimonium. Not. istum ver. in causa capitali tenetur hac l. quod intellige, si ex illo testimonio fuerit quis condemnatus, alibi dicitur, quod tenetur poena talionis, sicut accusator calumniosus, ut h. r. 3. q. 5. hac imago, & vide quod no. 2. q. 3. in gl. summæ.

1 **S**. Diuus. Absolui. s. totaliter. si casu fecit. C. eo. l. eum. Sed si per culpam non totaliter, sed leuius punit, vt in gl. & j. de poe. l. respiciendum. s. delinquent, & incumbit sibi onus probandi, quod non fecerit animo interficiendi, quod qualiter probari potest, notatur. C. eo. l. quia probatur ex coniecturis, quia erat amicus suus, uel consanguineus praestito iuramento purgationis, ut ibi notatur. Et sic no. casum, in quo quis tenetur probare negatiuam, uidelicet, quod non sit dolus, & est ratio, quia cum actus sit de se probatur, praesumitur contra eum. C. de iniur. l. si non conuicij. alius qui dolum allegat, dolum probare tenetur. l. quoties. C. de dolo, & l. qui dolum. s. de probatio.

1 Impunitum esse quod, quis ad sui defensionem facit.
2 Sui in substitutione qui dicantur.
3 Testatoris uerba ad iuris subtilitatem non semper sunt restringenda.

1 **S**. Item diuus. No. s. m. Iac. de Are. impunitum esse, quod ad propulsandam iniuriam suam & tuorum quis facit: ad ea quae notantur in l. ut uim. s. de instit. & iur. & dicitur sui. oes qui per ipsum testimonium ferre non coguntur. vsq. ad septimum gradum, ut no. gl. C. ad Turpil. l. pen. istud facit ad questionem. s. cum quis instituit in testamento Titium, & tuos. de quibus intelligatur. Nam dicitur quidam, quod non intelligitur, nisi de filiis in parte constitutis. Nam alij sunt extranei. sed ego puto, quod intelligatur de oibus agnatis vsq. ad gradum octauum, qui possunt ad eius successionem uenire, puto tamen eos substitutos s. m. ordinem, ut priores in gradu prius uocentur ad substitutionem, arg. de leg. 2. l. peto. s. fratre, & l. cum pater. s. pen. & ad Trebe. l. haeredes mei. s. peto. quia non sunt semper uerba testatoris ad subtilem iuris interpretationem restringenda. de leg. tertio. l. non aliter, & d. Bart. aliquo modo in l. Gallus. s. primo. & bene s. de li. & post.

L E X III.

1 Poena legalis si per statutum alteretur, an poenitio remaneat. Et statuta dicentia bannitum interfici posse, bene fundata esse.

1 **E**iusdem legis. In prin. Sed si causa hominis necesse poena capitis, alius poena relegationis: quia illa est mala occasio. j. de pe. si quis aliquid. Pigmētarij. i. speciatij, sic cicuta herba pestifera. cuius succo mortuus est Socrates. Et facit ad id, quod no. per Bar. in l. 2. s. de pub. iud. ubi dicitur quod rit, nunquid si poena legis alteretur per statutum remaneat poenitio: & dicit, quod sic, quia licet poena sit mutata, tamen accusatio durat, ut hic est casus. Itaque no. quod statuta dicentia bannitum interfici posse, esse bene fundata per hunc tex. Transfugas est si sint legitime banniti pro crimine contra rempublicam commisso. Pau. de Cast.

L E X IIII.

1 Dolus in eo qui in officio delinquit non requiritur, ut puniatur.
2 Iudex reum cum excessu torquens, ita, ut inde mors ipsi reo contingat, an sit puniendus, licet dolo careat, & qua poena.

1 **L**Ege Cornelia. Si positus in magistratu facit aliquod illicitum contra necesse hominis, tenetur hac l. h. d. Et no. quod in eo non requiritur dolus, qui delinquit in officio, ut puniatur etiam totaliter, sed sufficit lata culpa. C. de custo. reo. ad commentariensem, & sic grauius punitur, quam alij. Secus si delinqueret extra officium, quia tunc punitur mitius etiam si dolo delinquat. j. eod. l. pen. & per istud principium dicitur, quod si iudex posuerit aliquem ad torturam, & excessiue torserit, ita quod mors secuta sit, licet dolo careat, quia uideretur ad uindictam publicam fecisse. s. de iniur. l. quod reipublicae: tamen debet decapitari, si fuit in lata culpa, quod est notandum secundum Bar. hic, & ita ponitur casus, & no. per Cy. in d. l. ad commentariensem. Pau. de Cast.

1 Culpa lata in maleficijs, an dolo equiparetur. Et an quis puniatur pro leui, & leuissima culpa.

S. Cum quidam. Qui per lasciuiam, aut latam culpam mortis causam alicui praebet,

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Nouo.

bet, non punitur poena capitis, sed relegatur. h. d. & sic mitius punitur, quam delinquit per culpam, quam per dolum, quia lata culpa non æquatur dolo in maleficijs. j. e. l. 3. Et dicitur quidam, quod nulla culpa facit quæ condempnari criminaliter, nisi lata, & de hac loquitur hic, & no. Cy. in l. si quis non dicam. C. de epi. & cle. Sed tu dic, quod est per leuem & leuissimam punitur quis criminaliter, licet leuius quam per latam. j. de poe. l. respiciendum. §. delinquunt. Item no. quod tunc punitur quis criminaliter ex lata culpa, cum ipsa tedit principalem in læsionem. alterius, alias secus, ut l. si adulterium cum incestu. §. Imperatores. §. de adul.

- 1 *Fauori publico an per priuatum renuntari possit. Et quid, si statutum puniat alium percutientem, an punit percutientem eum, qui uelit.*
- 2 *Absens ad mortem damnari potest.*

§. Idem diuus. Non est licitum aliquem et uolentem castrare, vel spadonem facere, et si sit seruus, & hoc fecerint, vel se sponte, ad hoc tradiderint, in hac incidunt, & capite puniuntur, & poterunt in absentia condemnari. Sed qui seruum castrandum tradiderit, duntaxat in dimidiam bonorum multabitur. h. d. vsq. ad l. 3. & hoc est statutum in publicum fauorem, ut ciuitas, & imperium liberis repleat. j. de bo. d. a. l. si. §. pe. & sol. mat. l. j. & ratio non potest et per uolentem huic fauori renuntari, ut hic patet, & §. de iniur. l. j. §. vsq. adeo. licet iniuria priuata remitti possit, ut ibi. Per hoc patet, quod si statutum dicit, quod percutiens aliquem in tanto puniat, quod et percutiens uolentem incidit in statutum, quia fauorem publicum respicit, & bonos mores, & hoc est verum, quo ad publicam uindictam. Sed ipse percussus non agat iniuriarum, quia iniuria non infertur in uolentem. Secus si statutum respiceret tantum priuatam utilitatem, ut si diceret, quod nullus ingrediatur possessionem alterius, nam ingrediens possessionem uolentis non tenet, nec quo ad ipsum uolentem, nec quo ad rem publicam, ar. dicti. §. vsq. adeo, & l. j. §. inde queritur. §. de nou. ope. n. un. & de seruis expor. l. j. Item no. casum speciale in ver. & hoc crimine, in quo damnatur quis absens ad mortem, & est alius. C. de poe. l. ne diu. §. m. Bar. est alius in crimine legis lulie maiest. ut h. in quadam noua constitutione Federici, quam edidit in ciuitate Pifarum §. m. Bar. Gl. tñ hic dicit, quod in absentia non damnabitur ad mortem sed relegabitur, quæ poena irrogari potest in absentem. Tu dic. Nam illud est verum, cum tale crimen est, ex quo etiam presenti non ueniret imponenda poena capitalis, sed relegationis: ut j. Si autem capitalis ueniret imponenda, & tunc in absentia non debet etiam relegationis sententia ferri, ut notatur in l. absentem. j. de poe. per gl. super uerbo relegationem, quæ contradicit huic, sed illa uera secundum Dy.

L E X VII.

- 1 *Culpa lata an puniatur, si non sequatur euentus.*
- 2 *Culpa lata in maleficijs innominatis an dolo æquiparetur, & quid in maleficijs nominatis.*

In lege. Ad poenam l. Corneliae imponendam sufficit dolus animus, licet non sequatur euentus maleficij. Sed lata culpa non sufficit, quam in maleficijs non æquiparatur dolo, ad hoc alle. Circa primum dic, quod si non sequitur euentus, aliquantulum leuius punitur quam si sequeretur. §. de extraord. crim. l. in princ. & innuit in tex. in l. aut facta. §. euentus. j. de poe. facit quod notatur in Spe. de accu. §. j. ver. quid si per actum fuerit. Circa §. m. dic, quod in maleficijs, vel delictis nominatis lata culpa non æquatur dolo, siue sint priuata crimina, siue publica. & si ue queratur de poena criminali, siue ciuili, ut est furtum, & iniuria, uel homicidium & crimen falsi. §. de fur. l. j. & l. falsus. §. q. alienum. & l. inter omnes. §. recte ibi. qd in dolo & c. & C. de fal. l. nec exemplum. Sed in maleficijs innominatis, ut cum punitur actus, vel factum, qui non cadit in nomen alicuius maleficij, tunc lata culpa æquiparatur dolo §. si mens. fal. mo. l. prima. §. primo, & si quis testa. liber. esse iustus l. prima. §. non aut. nam ibi punitur seruus, qui aliquid subtrahit pendente condone libertatis quod furtum dici non potest, ut l. serui. & filij. §. de fur. ut oriat actio furti. Sed actus est de se malus, & ideo lata culpa æquiparatur dolo, & est ratio in prædictis, quia in maleficijs innominatis imponitur poena extraordinaria ad arbitrium iudicis. §. de extraord. criminibus. l. j. §. j. & no. de iniur. l. quod fenatus. Sed ad poenam extraordinariam sufficit lata culpa, ut §. eo. l. corporalia. §. primo. Sed in nominatis criminibus imponitur poena ordinaria ad quam rursus requiritur dolus. Cetera dic, ut d. l. prima. §. non autem. si quis testa. liber. Bar. & adde gl. quæ cum ista l. all. in l. in actionih. §. de in litem iurand. l. lata negligentia. Pau.

L E X VIII.

Si mulierem. Si mulier dat carnem, ut abortum faciat, in exilium damnatur ex hac l. h. d. hoc est uerum, antequam partus sit formatus in utero. ut ante xl. dies, uel

§. m. alios 45. Sed postquam esset in utero formatus, tunc puniretur poena capitis, quia esset homicida. j. de pe. l. si quis aliquid. §. qui abortionis, & no. §. de extraor. crimi. l. diuus, & dic, ut ibi in gl. pe. nam uero irregularitatis non incurrit, nisi qui partui iam formato mortis carnem præbet. extra de homi. c. sicut Dy. Paul. de Cast.

L E X XII.

- 1 *Voluntas in maleficijs an spectanda sit, non euentus: Et an uoluntas quandoque puniatur. Et quid in eo qui plus delinquit, quam credidit, aut uoluit.*

Furem nocturnum, licitum est interficere, si parcere quis ipsi non potest sine periculo suo, vel suarum rerum. h. d. d. tex. cum gl. Furem autem diurnum non potest quis interficere, nisi timeat piculum personæ, quia telo se defendit, nam piculum rerum timere non potest, quia potest diurnus cito recognosci, & in iudicio conueniri, & idem esset in nocturno, si eadem ratio subesset, §. m. Doc. Ex prædictis patet et intel lectus ad l. j. C. unde ui, ubi dicitur quod licitum est uim uel repellere cum moderamine inculpate tutelæ, quod intellige, si aliter se defendere non potest, ut l. scientiam. §. cum aliter. ad l. Aquil. Et certe locum habet, et si timeat periculum rerum suarum. Vnde si uis mihi res meas auferre, & ego timeo ipsas non posse recuperare, quia es potes, uel te non cognosco, licitum est mihi te interficere, & idem si uelles me uerberare, licet non interficere, nam si permittitur pro periculo rerum irrecuperabilium, fortius pro periculo personæ, quod non perpetuo secundum Bar. & est ualde bonum dictum.

L E X XIII.

- 1 *Vim uel repellere licere cum inculpatæ tutelæ moderamine, qualiter intelligendum sit. Et an uerberare, uolentem occidere liceat.*

Diuus Adrian. In maleficijs spectatur uoluntas, non euentus. Sed alibi dicitur, quod spectatur euentus, ut j. de poen. l. aut facta. §. euentus, & dic, quod utrunque procedit in diuersis casibus. & ideo lex ista legitur quatuor modis. Primo, quod delinquere uoluit, & tamen delinquit, & tunc inspicitur eius uoluntas, de fur. l. qui iniuriæ. in princ. Sed circa hoc dicas, quod fuit ipse in culpa, & tunc punitur, sed mitius habita distinctione inter latam culpam, & leuē, & leuissimam. §. eo. leg. Cornelia. §. i. & l. in se. Aut delinquit per casum, & tunc, aut præcessit culpa, & idem per omnia. C. eo. l. i. & ibi notatur. Sed si nulla præcessit culpa, tunc in nullo tenet, quia casus fortuitus non meretur poenam. C. e. l. eum qui. & j. de poe. i. respiciendum. §. delinquunt, in fin. C. de pig. act. l. q. fortuitis. Secundo legitur in eo, qui uoluit delinquere, sed non perfecit, ut ex sola uoluntate puniatur, ut supra e. l. prima. circa princ. & §. diuus. & C. eo. l. i. s. qui cum telo. quod est uerum: si processit ad aliquem actum. Secus si staret in finibus solius cognitionis. j. de pe. l. cogitationis. Item est uerum in grauioribus criminibus, secus in leuibus, ut l. i. §. i. quod quisque iuris. Item est uerum, si actus quem fecit, est de se punibilis, secus si esset permissus. Nam et si delinquere intenderet, non delinqueret. §. de fur. l. falsus. §. qui alienum, & l. inter oēs. §. recte, uerbi. per primum, & de iniur. l. apud Leonem. §. si quis uirgines. his enim omnibus casibus inspicitur euentus, non uoluntas. Item posito, quod sola uoluntas interdum puniatur, tamen mitius punitur, quam si sequutus fuisset euentus. §. de extraor. crimini. l. i. prædicta uera de iure cōi, de consuetudine uero, uel statutis locorum potius inspicitur euentus, quam uoluntas, ut no. in Spe. de accusatore. §. i. ver. quid si primo actum fuerit, & ista due puniuntur, ut in glo. Tertio modo legitur extra glo. in eo qui uoluit delinquere, sed plus delinquit, quam uoluerit, quo casu dic, quod aut plus delinquit circa eandem rem, aut personam, & tunc inspicitur euentus, non uoluntas postquam dabit operam rei illicitæ, ut patet supra de adul. l. si adulterium cum incestu. in princ. & de iniuriis. l. eum qui. §. si iniuria. & ideo si credebam tantum vulnerare, sed occidi, teneor de occiso. Item si credebam furari rem prophanam, & erat sacra, teneor de sacrilegio. Item si credebam uerbera re ignobile, & ille erat nobilis, teneor tanquam uerberas nobilem, argu. iurium allega. Si uero plus delinquit circa diuersas res uel personas, quam putauerit, tunc aut illud uerisimiliter poterat credere, & inspicitur euentus, ut C. ad le. Iulia. de ui pub. l. si quis ad se fundum. Item ille, qui congregat gētes ad faciendum tumultum, tenetur de cæde cuiuscumque, et si sit mortuus unus de parte tua, quod tamen non putabat, & ideo si quis disposuit ignem in domo unius, ut illam tantum combureret, tenetur etiam si combussisset domum uicinorum, nam euenire posse prospicere debuit. supra ad l. Aquil. l. qui occidit. §. in hac actione. Si uero uerisimiliter illud non debeat credere, tunc aut delinquit in alias personas uel res principaliter, ut puta, credebam vulnerare Titium tantum, & vulneraui alium, quod se interponebat, uel alium prætereuntē, & tunc teneor de utroque. sup. ad le. Aquil. l. scientiam. §. q. cum aliter, puto tamē, quod non ad poenam criminalem, sed mitius puniar, quia non fui in

fui in dolo. Item hoc est verum, quando dabam operam rei illicitam volendo hominem percutere. Sed si dabam operam rei licite, ut quia volebam percutere feram, & percussi hominem praterentem, non teneor dummodo non fuerim in aliqua culpa, ut est casus in d. l. respiciendum, §. delinquent. in fi. facit l. si putator. ad le. A qui. Sed si delinquo in aliam personam per quam de qua non cogitabam: puta, credebam percutere patrem. & ipse erat filius. & sic deliqui in patrem: non teneor quo ad patrem, & sic inspicitur voluntas, ut est casus. §. de iniur. l. eum qui. §. fin. Quarto modo legitur in eo, quod credebat delinquere uno modo, & uno genere delicti, & ipse deliquit alio modo, vel alio genere: ut inspicitur quod putabat, sed ista lectura non procedit, quia in iure inspicitur euentus, non voluntas, sup. de crimine expil. hæredi. l. si. & istud est notandum. Pau. de Cast.

L E X XVII.

1 Occiso vno in rixa cum teneo de occiso, cuius ictu perijt occisus, si de eo constat. Et quid si non constat. Et qualiter teneantur socij, si plura intercesserunt vulnera.

2 Delinquentibus pluribus qualiter teneatur vnus ex alterius delicto.

Si in rixa. Si in rixa fuerit vnus percussus a pluribus. dicitur ictus vniuscuiusque contempari. h. d. Sed ad quid dicitur gl. quod ille puniatur, qui habuit animum occidendi alij non. Tu dic clarior, quod ille teneatur de occiso, cuius ictu periit. Nam si plura fuerunt vulnera, & vnus tantum erat mortale, ille puniatur de occiso, qui mortale intulit si constare potest quis fuerit. Sed alij qualiter punientur? dic, aut queritur de poena ciuili, aut pecuniaria, aut de poena criminali, aut de poena canonica, ut irregularitatis. Primo casu punientur de vulnere tantum non inspecto, an voluerit occidere, vel non: nam quo ad illam poenam magis inspicitur factum, quam voluntas, & hic est casus in l. item Mela. §. si plures. ad l. A qui. hoc verum, si vulnera non mortalia precesserunt mortale. Si vero mortale precessit: tunc sequentia vulnera, licet ex se non erant mortalia, tamen propter mortale precedens censentur mortalia in hominis debilitate, & sic tenerentur de occiso. In Bar. ar. §. ad legem Aquilam. l. in hac actione. §. si quis seruum egrotum. Sed non videtur verum: quia ex quo fataliter erat vulneratus, & sic non poterat euadere, sequentia leuia vulnera non dant mortem, licet accelerent eam, vnde videretur dicendum, eos potius mitius puniri tanquam vulnerauerint iam mortuum, qui de proximo moriturus erat, ar. de testamen. mili. l. ex eo. & sup. de dam. infe. l. damni. §. Sabini. Sed dictum Bar. bene procedit, quando precedens vulnus non est mortale, sed propter sequentia efficitur mortale: & sequentia propter precedens, nam tunc quilibet videtur dare causam mortis, & sic quilibet tenetur de occiso, ac si omnes simul occiderint, & hoc est, quod dicitur gl. hic, & hoc puto verius. Secundo casu cum queritur de poena criminali: aut illi qui vulnerauerunt non mortaliter venerunt cum animo, & proposito interficiendi, licet vnus tantum interfecerit, & tunc perinde tenentur, ac si occidissent. supra eo. l. prima. §. diuus. Sed si hunc animum non habuerunt ab initio, vel in ipso actu: tunc tenentur de vulnere tantum, ex quo ipsi non interfecerunt, sed alius: Ita dicitur in gl. quæ sic debet intelligi, quod est verum de iure cõi, de consuetudine vero, vel statuto. In m. quod non consideratur animus, sed euentus, ut dixi sup. in l. diuus. tunc dicitur idem per omnia, ut in primo casu dixi. Tertio casu cum queritur de poena canonica. Irregularitatis dicitur, quod illam non incurrit, nisi qui interficit, non illi qui vulnerant non fataliter, etiam si habeant animum occidendi: nam & ibi inspicitur exitus, non voluntas, ut extra de homic. significasti. hæc vera, cum constat de illo ex cuius ictu perit, sed si non constat: tunc aut vulnera sunt æqualia, vel vnus non est magis mortale, quam aliud, tunc omnes tenentur de occiso, ut in glo. & iam dictum est. Sed si vnus tantum est mortale, non tamen constat quis illud intulit: tunc nullus tenetur de occiso, sed omnes de vulnere, & hoc ne in dubio innocens condemnatur, §. de poen. l. absentem, licet Bar. videatur dicere contrarium, sed non placet. Et idem est ubi vnus tantum percussit mortaliter: sed non constat quis: nam omnes absoluntur, h. d. glo. ordinaria, in l. item Mela. in §. sed si plures. in j. glo. §. Doct. omnes dicunt esse contrariam huic gl. Sed re vera non est, quia illa loquitur, quando vnus tantum fuit vulnus mortale, & non constat quis intulit. Ista vero loquitur, quando vulnera omnia fuerunt æqualia, puta, omnia mortalia, vel omnia non mortalia per se: nam tunc quilibet videtur dedisse causam mortis: & ideo quilibet tenetur de occiso. Sed gl. contraria, vnus tantum dedit, sed non constat quis, & ideo in dubio sanctius est nocentem absolueret, quam innocentem condemnare, ut in d. glo. quæ debet limitari quo ad alios, qui non dederunt causam rixæ: Ille vero qui causam dedit, tenetur, etiam si non constat quis occidit, ut l. si quis ad se fundum. C. ad leg. Iulia. de vi pub. quod est verum, si non pretertextu officij: quia tunc habet locum. §. sed si plures.

Sed si pretertextu officij, quia tunc iufficit vna poena omnibus. l. tutorum. de administratione tuto. Ex prædictis patet, quod si plures delinquent, quilibet tenetur sua poena, nec poena vnus liberat alium, ut d. §. sed si plures. Sed interdum æqualiter, interdum inæqualiter, & hoc cum non delinquent sub pretertextu officij: nam tunc omnes tenentur vna tantum poena. §. de pub. l. si militi. & sup. de admin. tuto. l. tutorum. Per quas leges determinatum fuit, si statutum dicit, quod si custodes carcerum recipiant pecuniam ab incarceratis, puniantur poena quadrupli, & soluendo vnus tantum quadruplum pro omnibus. ceteri liberentur: quia delinquit sub pretertextu officij. Item ista vera, cum queritur qualiter plures delinquentes puniantur. Sed si queratur qualiter vnus teneatur ex delicto plurium? dic, quod aut ille non fuit in dolo: & tenetur vna tantum poena, & illi plures reputantur pro vno. sup. de pub. l. si cum exegisset, & si fa. fur. fec. dicatur per totum. Si vero fuerit in dolo: tunc aut queritur qualiter ex persona plurium puniatur, & tenetur pro singulis. l. j. in prin. si fam. fur. fecis. dicatur. Sed si queritur qualiter teneatur ex persona sua plures delinquentes dic, quod vna tantum poena, a g. sup. ad leg. Iul. de vi priua. l. 2. & id si mando pluribus. quod faciant vnum maleficium, vna tantum poena punior ex mandato meo.

L E X VI.

1 Qualitas in mandatario delictum aggrauat in mandante. Et quatenus id verum sit.

Adl. Pompeiam de parricid. Rubr.

Vtrum. Filius istius de morte patris tenetur poena parricidij, & idem in extraneo si consilium dedit, quod filius interficeret patrem. h. d. Si occiderit dic, ut in gl. Et sic no. quod qualitas, quæ est in mandatario aggrauat delictum in mandante. Nam si mando filio alicuius, quod patrem interficiat, vel si præsto auxilium, vel fauorem, teneor lege Pompeia, sicut ipse filius: & tamen si per me ipsum facerem, solus tenerer. l. Cor. de Sicar. istud est verum in qualitate, quæ inerat, in principio. mandatario, sciente ipso mandante: secus in illa, quæ superuenit ex postfacto præter eius propositum, nam illa non aggrauat delictum. sup. de fur. l. is qui opem. vbi dicitur, quod licet ipse fur sit deprehensus in furto: non tamen tenetur furti manifesti: quia illa qualitas ex postfacto superuenit. Ex quibus conclude ad duas quæstiones. Prima est si statutum dicat, quod popularis vulnerans popularem puniatur in centum, nobilis vero teneatur in duplum: & vnus popularis mandat vni nobili, quod aliquem vulneret, certe punietur in duplum, sicut ipse nobilis: quia qualitas illa inerat a principio. Secunda est, si statutum plus puniatur furtum factum de nocte, quam de die, pone mandauit tibi, & opem præstiti, ut faceres furtum de die, & tu fecisti de nocte, certe punior, ac si fuisset factum de die, quia præter propositum meum, argumen. dictæ l. is qui opem, & dic, ut ibi plene per Bar. Paulus de Castro.

L E X VII.

Si sciente. Non solum filius patrem interficiens hæc tenetur, sed etiam quilibet extraneus opem præstans filio, & etiam qui fuit causa, ut ille opem præstaret. h. d. In gl. quando dicit no. arg. pro qua gl. facit l. ordine. §. in fraudem. j. ad municip. & in Auth. de san. epi. §. omnibus. colla. 9. in Auth. ut nulli iud. §. si quem adulterii. Sed certe iura ista loquuntur, quoniam contractus tendit in præiudicium aliorum, quam contrahentium, nam tunc adhibitus est, ut proxeneta teneatur illis. Sed casus gl. loquitur quando tendit in præiudicium illius tantum, qui proxenetam adhibuit, unde non videtur, quod illud possit eis impingere, argu. de lega. j. l. si seruus plurium. §. si hæredi. & C. de seruo pig. da. ma. l. 2. & quia nemini officium suum debet esse damnosum. sup. ex quibus causis. ma. l. videlicet. & hoc puto verum. Et si diceres, si istam rationem non videtur, quod vsuræ reperi possint etiam a mutuante, responderetur, quod alia ratio est in mutuante, cum ex mutuo lucrum senserit licitum, quod ab eo extet, ut l. propterea §. meminisse. de inoffi. testam. & de calum. l. in hærede. vnde non potest repetenti turpitudinem imputare, de qua lucrum sensit, & facit quod no. in l. alias. §. fin. de iureiur. per Bartol. Poena. Bar. dicit, quod hodie locum habet poena huius l. per l. j. C. cod. aliter l. non leguntur.

Ad leg. Corn. de falsis. Rubr.

1 Falsum quot modis committatur.

2 An magis credatur, testibus quam notario.

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Nouo.

¶ Iste titulus diuiditur in tres partes. Primo loquitur de vere falso, quod punitur pl. Corne. Secundo de quasi falso, qd punitur per senatusconsultum. Tertio ponit, quæ sit pena falsi, vel quasi si mil. Secunda ibi testamenta. Tertia in fi. Et no. ¶ qd falsum committitur septem modis, qui ponuntur vsq. ad §. ad testamēta. Primo cum mutatur veritas cum expressione falsitatis, & de hoc loquitur principium. Secundo vero cū pecunia recipitur, vt mutetur, licet mutata nō sit, & de hoc loquitur §. item q ob instrūda. Tertia cum veritas ipsa venditur, vt si testis recipiat pecuniā vt etiam verum testimonium dicat, & hoc colligit in versiculo sed & si quis. in verbo dicendum, cum glo. Quarto modo cum celatur veritas, non tñ exprimitur falsitas, & hoc dupliciter, nā interdum celatur tacendo, & de hoc in eodem versiculo in verbo, vel non sciendum. Interdum vero ꝓmittitur ipsam veritatē corrumpendo, vel peruertendo, & de hoc in versiculo qui rationibus, & prædicta locum habent, cum veritas facti mutatur aut supprimitur. Quinto modo ꝓmittitur cum mutatur, vel supprimitur veritas per iuris ministrum, & de hoc in versiculo, sed si iudex. Sexto cum procurator aduocatus, aut iudex reuelat secreta iuris partis vnus alteri, & in versiculo is qui deposita. Septimo committitur cum notarius solennitatem iuris scienter ommittit. C. de test. l. iubemus. in fi. vbi ex tex. notabilis casus in principio, qd notarius qui scribit aliter dicta testium, q̄ dixerint, vel aſt iudici ostendit, q̄ dixerint, pœna falsi punitur. h. d. ¶ Sed qualiter probatur hoc si notarius dicit, qd testes dixerint vnum, & testes dicunt se aliter dixisse cui creditur? & vñ dicendum, qd credat testib. per istam literam, aliter quomodo posset hoc probari? Sed contrarium est verum, quia quilibet testis in suo dicto est singularis, & ideo, sibi non est credendum, vt in c. cum dilectus. de electione. & ideo dic. credendum esse notario, et si plures testes ꝓrium deponant, casus est in c. ad audientiam. extra de præscrip. & ita determinat Spec. in ti. de testamento. §. j. ver. Sed pone, ecce iudex, & de instr. editione. §. restat. & vide lo. And. vers. quid si cū attestations, facit, quod no. Inno. in c. cum Ioannes. de fide instr. & fuit questio domini Bar. Brixien. Quomodo ergo probabitur, qd notarius aliter scripserit, quam ipsi dixerint, cum ipsi recipiantur in secreto, vt no. in l. si quando. C. de testi. Respondeo, qd probari pōt per aliam scripturā notarii, puta si in originali scriptura scripsit vnum, postea cum ipsam extēdit, scripserit aliud, nam tunc apparet falsarius, ut j. eod. l. eos: standum est n. originali, in Auth. de Tabel. §. pen. & ar. l. si quis ex argentarijs. §. fi. §. de edē. & quod no. in l. si librarius. j. de reg. iur. per Bar. & per eundem in l. Caius. de leg. 2. quod est verum, si sciēter, & dolose ꝓrias scripturas confecit ex dictis testium. Secus si per errorē aliq̄d verbū obscurum testium in prima scriptura positum exponeret in secunda, & licet hoc facere non debeat, non tamen committit falsum, q̄ sine dolo. C. eo. l. erroris, & istud facit in fine videre meo. Pau. de Cast.

LEX PRIMA.

Oena legis.

Item qui ob.

Qui pecuniam recipit, vt falsam aduocationē vel testimoniū faciat, vel fieri facit, vel quomodo de hoc pactus sit, punitur per senatusconsultum volusia. De quo habetur in l. ex senatus. §. tit. tertio, qd punit illos, qui societatem inter se coeunt aduersus innocentem, adde qd et punitur l. Cor. de Fal. ut congruat iste ver. ti. punit et l. Cor. de sic. vel pœna talionis, si cā erat criminalis. §. de sic. l. j. in princ. & §. j. tenetur etiam crimine concussionis. §. de concu. l. 2. Paul.

- 1 Testimonium verum vendi non debet, sicut nec rectum iudicium. Testis, & iudex pro vtraq. consistunt parte. nu. 2.
- 2 Aduocatus, & iurisperitus, an patrociniū licitè vendant.
- 3 Iudicem corrupens, ut falsam ferat sententiam, falsum committit. Et tunc, qua pœna puniatur. Et item iudex qui accepta pecunia falsum iudicauit.

Ver. Sed si quis.

Falsum committit notarius, qui pecuniam recipit, ut referat iudici aliquos tulisse testimonium, qui non tulerunt, vel non tulisse. qui tulerunt falsum. Idem in eo qui recipit pecuniam, ut testimonium dicat, vel non dicat, vel iudicē corrumpat. Item et in iudice, qui scienter contra l. pronuntiat. h. d. notabiliter. ob Dicendum est verum testimonium. Non enim licet vendere verum testimonium, sicut nec iudici licitum est uendere verum iudicium, & uterque falsum committit. r. r. quæ. 3. non licet, & 14. q. quinta. non sane, & sic not. tertium modum committendi falsitatem. i. cum veritas uenditur. Aduocatus ¶ aut, vel iurisperitus bñ pnt

uendere iustum patrociniū, vel iustum consilium, ut d. ca. non licet, nam ipsi pro una tantum parte consistunt, sed iudex, & testis pro utraq. dicit tamen gl. in d. ca. non licet. qd si sine magno labore pnt dare consilium, non reuoluendo libros, nec laborando in perlegendis allegationib. qd gratia tenentur subuenire. Vel nō dicendum. Not. quartum modum committendi falsitatem. i. cū celatur veritas, hoc verum est in trib. casib. tantum. Primus cū celatur cum periurio, cum testis iuratus veritatem nō dicat, puta, qd dicit se non recordari, cum recordetur. C. de epis. & cleri. l. presbyteri. ubi casus. Secundus est cum adhuc non iurauit, sed requiritur, ut testimonium dicat, & non vult, & veritas aſt non pōt reperiri, quia non sunt alii testes, nam etiam tunc falsum committit, per Inno. in c. j. extra de fal. in una apostilla. Tertius casus est, cum aliter reperiri potest, sed ipse coepit pecuniam, ut nō testificet, nam hoc ipso falsum committit, & iste est casus hic, & p. h. d. Bar. qd si aliquis non vult uenire ad testimonium ferendum, cautela est, qd iudex faciat inquisitionem ꝓ eum, qd pecuniam recepit, ut non testificetur, & ipse hoc timore ductus ueniet, extra hos casus, qui non vult dicere veritatem, non committit falsum. ar. C. de fur. l. in ciuile. cum ibi no. Sed forte alias teneretur crimine stellionatus, uel de dolo ad interesse partis. Corrupti. f. dan do pecuniam, ut ueram, uel falsam ferat snām, ¶ & talis primo committit falsum: vt hic. Itē perdit, quod dedit, ut l. 3. §. j. de cōdi. ob tur. causam. Item caret commodo snā. C. qñ prouo. non est necesse. l. venales. Qualiter autem puniatur iudex, qui pecuniam recipit, uidebitur in l. j. ad l. lul. pec. Neglexerit. f. scienter, sed si ignoranter, tunc faceret litem suam, & teneretur actione in factum l. j. de ua. & extraor. cognitionib. Pau. de Cast.

§. Ad testamenta.

Qui legatum, uel fideicommissum si bi ascribit in testamento et militis per senatus. punitur pœna l. Corn. si testator se postea subscripserit, & legatū approbauerit, quo casu si fuit seruus, vel filius, qui sibi ascripsit, sufficit generalis subscriptio, sed si fuit extraneus, requiritur specialis. h. d. Militum, dic etiam videbat cōtra per l. j. §. de test. mil. ubi milites possunt testari quomodo volunt, & quō possunt. Sed certe illud priuilegium non extendit, ad extraneos, vt hic. & l. in fraudem. §. si quis. & ibi no. in glo. §. de testa. mil. Bar. Legatum, vel quodcunq. aliud emolumentum, vt j. eo. l. si quis legatum. §. institutus. & hoc si sibi, vel alteri per eius personam acquiratur, alias non, vt j. eo. l. impuberem. p. totam. Ascripserunt sine iussu testatoris, alias non esset verum falsum, & non punietur per senatusc. pœna l. Cornelia, & sic intel lige principium gl. quæ incipit, siue extraneus, & hoc verum, nisi sequatur subscriptio testatoris, nam tūc distinguitur, vt sequitur. In glo. extraneus, quando dicit Sol. vt ibi, dic. qd ibi loquitur in filio emancipato ascribente sibi hæreditatem: quæ sibi erat debita etiam nullo facto testamento, hic in legato, & fideicommissio, quod non est sibi debitū, & idem esset in hæreditate, si plus sibi ascriberet, qd deberetur per eandem rationem, Bar. In gl. subscriptio, finis gl. est contra tex. expresse, quia tex. nominat psonam, & constitutionem specialem prin. vide l. si quis mihi bona. §. ius sum. & l. si Titius. de liber. & postum. per Bartolum. Paulus de Castro.

- 1 Vendens rem alij venditam, vel alij obligatam rursus alij obligans in quod crimen incidat, & qua pœna plectendus sit.

§. Tutores.

Illi, quorum bona propter administrationē tutelæ, vel curæ sunt obligata, non debent hoc tacitè cum fisco contrahere, qd si fecerunt per senatusconsultum puniuntur de quasi falso, & hoc si viuit ille, cuius administratio nem gesserūt, alias secus. Item qui in fiscolem contractum iure hēditario successerūt, hac pœna non tenentur. h. d. vsq. ad §. fina. Tex. in ver. obrepserit. f. tacendo, nam si mentiendo, tunc punirentur de vero falso. j. eodem l. & si quis. ibi obrepserit, tacēdo, vero non semper committitur falsum, vt dixi eadem. l. vers. sed si quis, in verbo, non dicendū, sed quasi falsum committitur in casu speciali, cum fisco decipitur. Et not. ¶ qd interdum, quis rem vni venditam, vel donatam alteri vendit, & tunc punitur, pœna falsi infra eodem qui duobus. Interdum rem obligatam vni, obligat alteri, vel vendit, & tunc aut asserit nulli fore obligatam, & idem infra eodem l. si a debitore. aut hoc tacet, & tunc tantum in casu speciali istius §. committitur quasi falsum, cum contrahit scilicet cum fisco, & sic bona sua tacite obligando, quæ primo erant tacite obligata propter administrationem tutelæ, vel curæ. Si autem contrahit, seu obligat extraneo, aut ipse primo obligauerat expresse, & punitur crimine stellionatus. supra de crimine stellionatus. l. tertia. Aut erant tacitè obligata, & tunc idem puto, si sciebat ius, & factum. Sed si ignorabat etiā ius tantum, tunc in nullo punitur, quia iuris error excusat a dolo, pro quo tantum imponitur pœna criminis stellionatus. supra de arbit. l. prima. Et nota. in l. prima. in fin. magnæ glo. si quis ius dicen.

dicent. non obtemp. Iure eum contrahere, ideo est, quia tacita hypotheca, quam habet pupillus in bonis tutoris, non extendit ad hæredem. §. de adm. tu. l. ex pluribus. & sic fiscus in nullo decipitur. Paul.

L E X III.

Qui ignorans. Non videtur quis renuntiare iuri, quod ignorat sibi competere. h. d. concord. sunt in gl. dijt. l. de facto, ex quo re vera testamentum erat falsum. Si autem non erat, sed putabatur, tunc serua solutiones, quae ponuntur in prima gl. Prohibetur. Sed quid si sciebat? dic idem, quia non est in eius voluntate approbare, vel improbare, quod falsum est: secus si ex eius voluntate dependeret, ut si essent causae præteritionis, vel exheredationis, quia tunc consequendo aliquid videtur approbare, hæc distinctio ponitur in l. post legatum. §. de his quibus. ut indig. licet autem non videatur approbare testamentum, videtur tamen repudiare hereditatem ab intestato ex quo scien ter ex inutili testamento legatum consequitur. §. de acq. hæred. l. Clodius. secundum gl. Pau. de Cast.

L E X IIII.

Si quis. Turpia lucra sunt ab hæred. extorquenda, & quando legata auferuntur ab indigno, quod penes ipsū remanentur erat, remanet penes fiscum, quod autem alteri restitutus erat fiscus restituet. No. quæ dicta sunt.

L E X V.

Senatus. Iustus patris excusat filium a poena falsi, qui aliquid quod commodum in testamento sua manu sibi ascripsit.

L E X VI.

Si quis legatum. Licet legatum vel fideicommissum sit inutile a principio, vel ex post facto, tamen ascribens sibi punitur poena falsi, dummodo testatum fuerit perfectum quo ad solennitatem testium sicut in gl. vel quo ad voluntatem, ut l. si is qui. §. de test. Sed Bar. no. hic tex. quod testatum, in quo filius est præteritus, est aliquod, si interuenit ibi solennitas debita. Sed istud est verum quo ad formam, non quo ad substantiam. Effectus primi. §. quo ad formam est, quod habet locum senatus. poena, & interdictum de tab. exhiben. ut hic. Effectus secundus est, quod non impeditur ex eo hereditatem ab intestato deferri, ut l. in si. si ta. test. nullæ extra. Sed alij dicunt, quod valet de iure prætorio, non de iure civili. Sed ista est vna trussa, quia si ualeret de iure prætorio, competeret ex eo sicut in tab. statim, & per omnes contra tabulas non, quia non concurret cum sicut in tab. l. 2. §. expectandi. de bo. po. sicut in tab. & tamen istud est sicut in tab., quia statim datur sicut in tab. ut l. is qui. §. de leg. præstan. & l. si duo. non. n. potest eodem iure ualere, & non ualere. Sed ex eo, quod datur contratabu. dicitur non ualere de iure prætorio, ergo dicitur ipsum ualere, contradicis tibi ipsi, & ista est ratio iuuua contra multos. Item no. hic maior esse defectum formæ, quam substantiæ, quia instituere, vel exheredare filium est de substantia, non de forma facit l. an inutilis. de acce. & quod ibi no.

§. Si patronus. Ascribens sibi quasi debitum de iure civili tantum perdit illud, secus si ascribat sibi uerum debitum. h. d. tex. Item secus si ascribat sibi, quasi debitum de iure civili, & naturali, ita intelligitur gl. quæ incipit secus, coniuncta gl. quæ est in l. cum emancipata. C. de iuris, & fac. igno. Præmitte, quod quarta debetur patrono in bonis liberti de iure prætorio tantum. Not. hic circa gl. quod magis debetur quarta patri in bonis filij, quam patrono in bonis liberti, quia patri debetur iure prætorio. & naturali, ut l. eum.

L E X VII.

Nulla modo. Ista l. h. d. serui non possunt esse in iudicio contra dominum, nisi in causa testamenti suppressi, in quo libertas erat eis relicta. h. d. Adde, quod no. in l. lis nulla. §. de iudi.

L E X VIII.

Quicumque. Non summatur. In gl. ad bestias, in si. dic. ut ibi dic. quod ibi loquitur de falsatoribus. i. de falso fabricantibus. ex toto, quo casu si pecunia erat ciuitatis. i. forma punitur poena. l. primæ, sed si erat principis, punitur poena. l. secundæ. Sed hic loquitur de his, qui aliter monetam falsificant secundum Bar.

L E X IX.

§. Aurifabri, qui uasa argentea non pura, & ex argento solida faciunt que pro uere argenteis uendunt, qua poena teneantur.

L Ex Cornelia. Poena falsi tenetur qui falsificat aurum, vel pecuniam, & qui non prohibet, & idem in eo, qui similes nummos stanneos, vel plumbeos emit, aut vendit. hoc dicit usque ad §. poena. Vitij, dic. quia immiscuit aliam materiam: puta argentum, vel auricalchum, ut maior esset massa auri. Et not. sicut in contra aurifices, qui non faciunt uasa de liga, & forma debita, ut teneantur poena falsi. Item no. contra tabernarios, qui exposuerunt uinum uenale immiscetes aquam in dolio, vel aliud non ita bonum ut teneantur poena falsi. Confor nauit, i. fabricauerit, adde dicto superiori l. sacularij: circa prin. §. de extraor. cri. & de crimine stell. l. 3. §. 1. vel dic fabricauerit. i. destruxit, ut quia bonam monetam de puro argento destruxit, ut reficeret aliam de non puro. Posset, ut quia habebat eum in sua potestate. §. de nox. l. in delictis. in prin. & de dam. inf. l. fluminum. §. §. & de infal. quid ergo. in prin. uel quia erat alias subditus suus, in quem habebat correctionem. Quid autem si non potest prohibere quis aliquem delinquentem? uide quod no. in l. culpa caret. de reg. iur. & de iur. & iure. l. ut uim. Dolo malo, ut expendantur pro bonis. Secus si non dolo, ut puta si emit nummos aptos ad calculandum, dicitur tamen Doct. quod illi nummi non debent fabricari forma publica. Ex hoc patet, quod expendens falsam monetam scienter punitur poena falsi, quod est uerum si erat plumbea, vel stanea, ut hic: alias puniretur extraordinarie l. sacularij. de extraor. crimi. sicut in Bar. qui dicit se plures per hoc eripuisse a poena falsi, licet in prius facit l. §. prox. in uerbo, tinxerunt aliter intelligendo, quam gl.

§. Pena. Committens falsum in aliqua scriptura, est circa testamentum, incidit in l. Corneliæ. & idem in his, qui iocieratem præhunc ad falsa testimonia ferenda. h. d. Et no. quia in primo casu accusatio est publica, sicut quando falsum committitur in aliquo instrumento, ut no. in l. j. sup. de publi. iudi. p. instrumento uero suppresso non est accusatio publica, nisi esset instrumentum testamenti, ut j. cad. l.

L E X X.

§. Filius familias notarius, an pro patre instrumentum conficere possit. Et quid pro matre.

De eo. Sicut poena falsi tenetur qui legatum, vel fideicommissum sibi ascripsit, et si sit alterius potestati subiectus, & sic commodum non sit penes ipsum remanentur: ita etiam si ascribit illi, qui in eiusdem potestate subiectus est. h. d. Ar. huius l. dicit Dy. quod si filius familias notarius non potest conficere instrumentum pro patre, sed pro matre sic, ut j. l. prox. in fin. Sed istud uidetur uerum, quando illud instrumentum esset omnino in fauorem patris, ut puta si sit instrumentum donationis: alias non uerum habere locum ratio legis, & istud puto uerum: unde bene posset conficere instrumentum, quo pater alteri obligaret: uel instrumentum uenditionis inter patrem, & alium factæ. No. circa gl. ibi, quod quilibet familiaris tenetur bonum facere, & bene tractare illum, qui eum sustentat.

§. Licet factum per sequentem casum non efficitur illicitum.

§. Illud. Qui legatum uel fideicommissum ascribit extraneo, uel illi, per quem sibi non queritur in senatus con. non incidit, licet illud in sua potestate post ea redeat. h. d. cum l. se. Et no. ex isto §. quod illud, quod licet factum est, per sequentem casum, non efficitur illicitum. Per, quod dicit Dyn. quod si notarius fuit rogatus de aliquo instrumento pro Titio, cui postea successit, potest instrumentum conficere, & eo uti: quia sufficit, quod tempore, quo fuit rogatus ad ipsum emolumentum, non spectabat, quod perpetuo tene menti secundum dominum Bar. tolum. Idem Ioan. Fa. C. de testi. l. omnib.

L E X XIII.

Falsi. Qui falsum nomen sibi fraudulenter asseruerat, poena leg. Cor. tenetur. h. d. & idem in cognomine. h. d.

§. Ordine. Remotus ab ordine, vel deportatus ad certum tempus recuperat veterem dignitatem, & ad nouam potestatem aspirare. h. d. & hoc ideo, quia propter talem causam non debet ita acriter puniri, & i deo uerum secum dispensatum de infamia. Si autem cum eo non esset dispensatum, sed post tempus remaneret infamis: nec ueterem recuperaret, neque ad nouam ascenderet. C. de dec. l. infamia. & no. sup. de infal. l. qui debere. §. poena grauior. in gl. mag. & dic ut ibi, uel dic, quod ratio est, quia accusatus de falso instrumentum recitato non est publici iudicii, sicut de suspecto. j. eo. l. Pauli. & ideo damnatus non efficitur infamis: secus si falsum instrumentum fecisset, ut no. sup. de pub. iud. l. j.

L E X XIII.

Filius. Ista l. cum seq. loquitur de quasi falso. hoc dicitur infamis patris non excusat filium emancipatum ascribens sibi in testamento a poena l. Corn. quia reputatur extraneus sicut Pauli Cast. Nouæ præle. in ff. Nouo K

Pauli Cast. Nouæ prælec. in Dig. Nouo.

lius autem in potestate, & seruus propter iussum p̄ris, & dñi excusatur a p̄na, & si subscriptio subsequatur, etiam commodum, quod sibi ascripsit, consequetur. h. d. tex. cum glo. vsque ad §. seq. Quæ excusantur. s. a p̄na criminali. legata tamen non consequuntur, nisi sequatur subscriptio. C. de his qui sibi ascribunt. l. 2. & sic non requirit subscriptio quo ad hoc, vt euitet p̄nã, sed ad hoc vt cõsequatur commodum bene requiritur subscriptio l. m. Dy.

- 1 *Persona principalis in testamento pro non scripta habita nocet omnibus, qui ex consequenti commodum forent assecuturi. Et quid si sint personæ duæ æquæ principales.*

§. Sequens. Si ascribat quis seruo communi sibi, & alteri in testamento sub persona serui, tanq̄ pro non scripto legatum non consequitur: quoniam est inutile etiã quo ad socium. h. d. tex. Sed si ascribat sibi, & alteri: tunc est inutile pro portione subscribentis non pro portione alterius, cui acquiri totum iure accrescendi. h. d. glo. Et sic not. q̄ quando principalis persona cõsetur pro non scripta, nocet alijs omnib. qui debebant per consequentiam commodum cõseq. Sed si sunt duæ personæ æquæ principales, defectus vnus non nocet alteri, per quã determinatur, q̄ si notarius conficiat instrumenta principaliter in persona sua tm̄, sicut tale instrumentum est inutile sibi, ita, & alijs, qui poterant per consequentiam commodum cõsequi. Secus si concipiat in personam sui, & alterius æquæ principaliter: q̄a non est tñc inutile quo ad personam alterius, sed suã tm̄.

- 1 *Marius seruum dotalem rectè manumittit.*
- 2 *Legatum pro non scripto habitum apud quem remaneat.*

§. Maritus. Patronus ascribens sibi in testõ liberti incidit in senatusc. quo ad p̄nam: & legatum vxori pdit, nec ex hoc tenebitur, si libertus ille fuerat dotalis seruus, quia cum non consequitur, restituere non tenetur. h. d. Vel sic maritus non tenetur vxori ad legatum, quod in testamento liberti sibi ascripsit, qui fuerat seruus dotalis. h. d. præmitte quod habetur in l. dotalem cum plurib. sequentibus s. sol. mat. Primo ponit quæstionem. Secundo rñsionem. Tertio duas oppositiones, & ad quamlibet rñdet. Secunda ibi, responde. Tertia ibi, an. Præmittendum est etiam, q̄ maritus potest manumittere seruum dotalem, quia est dñs, & sic est patronus: tamen quicquid consequitur tenetur reddere uxori sol. mat. & etiam quicquid potuit. consequi, & non consequutus fuit propter sui negligentiam sine culpa. In fraudem. Dic etiam si ascribat sibi debitam portionem vt l. si quis legatum. in fi. s. e. secus in filio, si portionem hæreditatis sibi, debitam ascriberet, vt sequitur in ver. & filium. In p̄nam edicti criminalem, & etiam legatum perdit. Filium emancipatũ, supple qui ascripsit sibi portionem in testamento patris sibi debitam. C. de his quib. si ascr. l. 1. secus si ascriberet sibi legatum, q̄a tunc non valeret, & puniretur, ut s. in prin. l. Possit. l. de iure ciuili, vt saltem non reddatur testamentum nullum: sed de iure prætorio non, quia competet sibi contratabulas. Bonorum poss. si ipse se hæredem scripserit. Apud hæredem, cum onere fideicommissi. no. istum finem. Et no. primo, quod cum quis sibi ascribit, non distinguitur, an sit penes eum commodum remansurum, vel non. Sed indistinctè non valet in persona sua: secus est cum alteri ascribit, quia tunc bene distinguitur, an per illum quærat sibi, & non valet, alias secus, vt j. eo. l. impuberem. Vterius not. secundo, & tene menti, q̄ legatum pro non scripto remanet penes hæredem cum onere. Sed hoc est verum, quando defectus causatur in persona legatarii in ipso actu legandi: secus si erat p̄ prius, vt C. de cad. toll. l. j. §. in primo. Paul.

L E X X V.

- 1 *Error iuris quem a quasi delicto non excuset. Et quid in vero delicto.*
- 2 *Subscriptio testatoris in testõ, quo quis sibi quid ascripsit, quatenus profit.*

Diuus Claudius. Ista l. loquitur de quasi falso. Casus. Qui ascribit sibi in testamento alterius per se, vel alium ex edicto diui Claudij punitur p̄na l. Corneliæ de fals. nec excusatur propter ignorantiam iuris, si tamen testatoris subscriptio subsequatur, si quidem specialis est, in totum prodest: si vero generalis, prodest quo ad euitandam p̄nam: sed quo ad legatum capiendum non prodest. h. d. usq. ad §. Item senatus. Edicto. l. facto ad confirmationem senatuscon. Liboniani, quo idem cauetur. s. eo. l. j. §. ad testamenta. & etiam ad suppletionem eius, ut patet in ea. l. j. Item senatus. versiculo, & quatenus. In versiculo diuus Pius rescripsit, No. j. q̄ error iuris non excusat quem a quasi delicto, & est ratio, quia ibi non requiritur verus dolus, sed præsumptus, a quo dolo præsumpto sola iustissima causa excusat. casus est hic, & sup. de adm. tut. l. tutor qui repertorium. in princ. Sed a vero delicto, vel vero dolo excusat etiam ignorantia iuris, &

quælibet causa etiam non iusta s. de iurisd. om. iud. l. si quis id quod §. doli. & de amb. l. 1. & no. gl. in in l. 1. in fi. gl. mag. supra si quis ius dice. non obtemperauerit. Ignorantia uero facti excusat indistinctè. j. de decretis ab ord. facien. d. l. fi. & quæ qualiter præsumatur uide c. cum tua, qui. ma. accu. poss. & de iur. & fac. igno. l. regula. §. 1. & C. de peri. tut. l. si tutor. Distate testatore, & iplo patre. uel domino mandante, ut no. s. eo. l. de eo. in prin. in maiori gl. circa fi. alias. n. non esset in culpa, si filius, vel seruus sine mandato sibi ascriberet, vnde non puniretur. j. ea. l. versiculo matri quoq. ipse tamen seruus, uel filius sic, d. l. de eo. in princ. Valere, & quo ad p̄nam euitandam, & legatum capiendum, ut sup. eod. l. 1. §. inter filium. Sed generalis subscriptio non prodest quo ad legatũ. Sed quo ad veniam facilius impetrandam a p̄na, & hoc verũ in extraneo, sed in filio sufficit generalis quo ad utrunq. vt dicto §. inter filium.

- 1 *Substitutus Titio, si sine liberis decesserit ex proprio corpore natis, an si monasterium ingrediatur Titius, ad substitutionem veniat monasterium quasi sit substitutum.*

§. Item senatus. Seruus ascribens sibi libertatem est iussu domini non consequitur ipsã, nisi testatoris subscriptio subsequatur, quo casu non solum fidei commissariam, sed nec directam libertatem consequitur: & libertatem personæ propter iussum testatoris non excusantur, nisi necessitatem parendi habuerint, uel in nulla culpa fuerint: vel sunt tales, quib. licitum sit ignorare ius. h. d. vsq. ad §. si quis duob. Primo loquitur de seruo. Secundo de liberis hominib. Secunda ibi, quæ tamen. Item prima diuiditur in duas, quia primo ponitur illud, quod cauetur in senatusc. secundo id, quod suppletum fuit per edictum diui Pij, secunda ibi, diuus Pius. Item secunda diuiditur, quia ponitur senatusc. uersiculo, quod tamen. Secundo ponuntur tres exceptiones, quarum vna est in uersiculo quinto. alia, in uersiculo matri. alia in uersiculo, idem in filia. Libertatem. l. fideicommissariam, eatenus. i. quare, & idem in directa, ut sequitur. Videri iste tex. est notabilis, & facit ad quæstionem, q̄ si testator hæredem suum grauauit ad aliquid faciendum, si faciat per alium fecisse, & etiam sua manu, ar. huius tex. & hæc vera in ultimis uoluntatibus, quæ recipiunt interpretationem extensiuam, secus esset in statutis, q̄ non recipiunt extensionem. l. cessar. de pub. & l. constitutionib. ad municip. quia staretur uerbis, vt si esset statutum, q̄ tempore guerræ quilibet eat ad guerram in propria persona: si iret per famulum, vel aliam personam incideret in p̄nam statuti, ar. l. 3. hæc uero. ff. de neg. gest. Item facit iste notabilis. §. ad quæstionem. primo si quis substituit Titio, si sine liberis decesserit ex proprio corpore procreatis, & ille intrer monasterium, q̄ sit substitutum ipsum monasterium, etiam si dixerit ex proprio corpore procreatis, arg. huius tex. quod est notandum.

§. Siquis duobus. Qui sibi hæreditatem in tertio gradu substitutionis ascribit, vel sub duab. conditionibus, non incidit in senatusc. h. d.

L E X X V I.

Paulus. Pro instrumento subrepto non est publica accusatio, nisi fuerit testamentum: & in quolibet instrumento, vel scriptura cõmitti potest falsitas circa testm̄ signando falsum, vel surripiendo, aut celãdo, ne uoluntas appareat. h. d. vsque ad l. cum quidam. In gl. super uerbo, subtrahatur, hoc verũ si subtrahatur respectu certæ personæ, vt illa damnificetur sup. de fur. qui tabulas. sed si subtrahatur simpliciter, vt ueritas non appareat: tunc committitur falsum, vt in fi. l. hæc distinctio probatur in l. 3. §. si quis dolo. sup. de exhiben. In text. signasset: & est tunc accusatio publica. Insti. de pu. iud. §. Item. l. Cor. & not. s. de pu. iud. l. 1. in 3. glo. Literis publicis, quæ fidem facerent si essent veræ: alias secus, vt no. C. eo. l. damus. in glo. super uerbo priuata, & s. eo. l. si quis legatum. post princ. ibi nam, & falsum testamentum. Resignauerint, i. signum amouerint, vt fidem buferant scripturæ, per quod no. q̄ illi, qui auferunt aullam de literis Papalib. dolose, committunt falsum secundum Bar.

L E X X V I I.

Cum quidam. Legatum, quod quis sibi ascribit, remanet penes hæredem cum onere. h. d. & est casus, in quo pro non scripto remanet, cum onere tm̄ regulariter, j. C. de cad. toll. §. in primo, ut dixi. s. eo. l. filius. in fin.

L E X X V I I I.

- 1 *Impuberem ac seruum ad testamentum scribendum, immo quemlibet admitti, sed & fœmina quoque admittitur.*
- 2 *Pater num pro filio instrumentum conficere queat.*

Vxori

VXori. Maritus ascribens legatum vxori non punitur poena falsi. h. d. Et no. quia ista scriptura mariti proderit vxori, de quo Dy. facit magnum festum, dicens non alibi ita bene reperiri, quia maritus notarius potest conficere instrumentum pro vxore. Sed tu dic, quod nihil facit: nam hic loquitur de adhibito ad scribendum testum in scriptis, in quo quilibet admittitur et impubes, & seruus, vt j. e. l. impuberem, & s. de testa. l. seruus: & etiam foemina: & tamen praedicti non possunt esse tabelliones, nec conficere instrumentum publicum, cum illud sit officium publicum, quod non conuenit praedictis, vt j. de reg. iur. l. 2. in fin. & l. quod attinet: nam scriptura talium, non est illa, quae fidem facit, sed testificatio testium. ipsi autem vtuntur nudo ministerio scripturae, vt no. in l. 2. C. quemadmodum testa. ap. in gl. nec recipit fidem ex ipso scribente: secus in instrumento publico: unde maritus non posset fidem facere pro vxore testificando: vt not. in l. 2. C. de testib. sic nec instrumentum conficiendo: nam & pater filio emancipato, vel militi ascribere potest. s. eo. l. si pater, & tamen non posset esse testis pro eo: vt C. de test. l. parentes. ergo nec instrumentum conficere: quod plus est. Praedicta vera, nisi constaret, quod consensu ambarum partium rogatus esset maritus, vel pater: quia tunc viderentur ipsum in hoc eligere, nec possent ipsum postea recusare: sicut nec iudex de consensu partium impetratus recusari potest, j. de appell. l. ex consensu, & extra de officio deleg. c. super quaestione, circa fi.

Arbitri compromissarii velut, & arbitratores si in se compromitti sinant, arbitrari coguntur.

§. Qui se. Qui se tutorem ascribit, suspectus praesumitur. Si tamen iudex reperiatur ipsum idoneum, confirmabit ipsum: & non recipiet officium ex testamento, sed ex edicto suo: nec se poterit excusare postquam semel consensit. h. d. no. Et adde, quod talis non incidit in senatusconsultum, quia non ascribit sibi commodum, sed onus, & hoc facit ad titulum. Praesumitur, non tamen est praesumptio iuris, & de iure, bene tamen admittitur probatio in contrarium vt statim sequitur. Approbetur, per inquisitionem iudicis ex edicto, & sic non erit tutor testamentarius, sed datiuus. Consensisse. No. si bonum tex ad arbitros compromissarios, uel ad arbitratores, ut si consentiant in se compromitti, arbitrari coguntur. Idem habes in l. 3. j. s. de arbi. aliam autem si non consentiant, non coguntur iuxta l. Nefennius. s. 1. de excu. tute. & plene no. in l. 1. s. de leg. 2. In gl. 2. quando dicit fideicommissarium, i. executorem, qui fideicommissarius dicitur. Et no. gl. quae aequiparat executorem, & tutorem simpliciter. Gl. habes in l. tutelam plerumque de tutelis. Et adde pro declaratione gl. quod non est executor ex testamento, sed ex edicto praetoris. Et sic erit datiuus, non testamentarius: de quo loquitur l. 4. de ali. & cib. leg. Facit etiam istud ad testem, qui uenit sciscitando, quod praesumitur suspectus, de quo not. in l. post legatum. de his quibus, ut indig.

L E X XIX.

Qui falsam. Quae sit falsa moneta, dicitur per Inn. in c. autoritate. de inst.

L E X XXI.

Qui duobus. Qui duobus eandem rem in solidum vendit, & qui iudicem corrumpit, falsum committit. Sed leuius punitur, quam alij falsum committentes. h. d. vsq. ad l. impube.

L E X XXII.

- 1 Impubes notarius, an esse possit.
- 2 Dolus verus in quasi falso non requiritur.

Impuberem. Impubes sibi ascribens in testamento poena falsi non tenetur: quia a dolo praesumpto excusatur. h. d. Impuberem ascribentem sibi in testamento, & sic vt quod impubes possit esse notarius: quod quidam dicunt per hanc l. sed falsum est, quia tale officium est publicum: & ideo non cadit in impuberem. j. de re. iur. l. 2. in fi. nec obstat ista litera in testamento in scriptis. adde quod potest adhiberi etiam seruus, s. de testa. l. scriptura, quia talis scriptura non est publica, nec recipit auctoritatem a scribente: sed a subscriptione, & depositione testium: & ideo quilibet admittitur: secus in scriptura publica, quae accipit auctoritatem a Tabellione secundum Dy. facit ad ea quae dixi. s. eo. l. vxori. sed impubes potest esse miles. C. de test. mill. l. si. Edictum diui Claudij. s. eo. l. diuus. Falsi, id est quasi falsi, quo ad propositum ut supra eo. l. j. in fi. per gl. Dolus malus. s. praesumptus. Nam in quasi falso non requiritur verus dolus, sed praesumptus, ut patet s. ea. l. diuus. 2. responso. a quo dolo praesumpto excusatur pupillus, ut hic, & s. de eden. l. j. in fi. & no. gl. no. in l. veluti: in prin. eo. ti. quod dicitur ut l. j. s. si aduersus. de no. ope. nun. per Dy. & Bar. & vide, quod ibi notatur omnino.

§. Si ei. Ascribens alteri non punitur si per illam personam sibi lucrum non quaeritur, h. d. vsq. ad s. qui codicillos, & ponuntur sex exempla per ordinem. Incidere. Sed contra

videtur: quia illud legatum tacitam habet conditionem, si reuertatur ab hostibus: & ideo videtur non incidere. s. eo. l. diuus. s. fi. sed ibi duplex erat conditio: hic una tantum, & sic non obstat. Existimetur, quia legatum est inutile, & sic non quaeritur, & sic nota, quod quando quis ascribit alteri, inspicitur euentus, an sibi quaeratur, vel non. Sed cum ascribit, sibi, inspicitur animus: unde tenetur, & punitur etiam si legatum sit inutile. s. e. l. si quis legatum. Item in adoptionem dato, s. per ipsum ascribentem. Alteri fecerit, scilicet ipse ascribens.

- 1 Dare quid alicui, aut eum ab eo quod debet exonerare, paria esse.
- 2 Legatum & ademptio in testamento respectu ascriptionis, an distent.
- 3 Principaliter actum spectandum, & si ex eo inconueniens, sequatur.

§. Qui codicillos. Non qui ascribendo sibi dat, sed qui datum affirmat, & etiam qui ab eo quod dare debebat, se exonerat in senatusconsulto. incidit: secus in eo qui rem aestimabilem sibi ascribit. h. d. vsq. ad s. l. te non continetur. Incidit, quia confirmando sibi dare videtur. Et sic no. quod ille qui confirmat, dat. quod est verum, si datio esset inutilis sine confirmatione, vel si sine confirmatione parum operatur, ut no. in l. legitima. s. de pact. & adde bonum tex. cum gl. in l. ex his verbis. C. de don. inter virum & vxorem, & no. in l. i. j. de ver. sig. De derit. No. si paria sunt alicui dare, vel ab eo quod dare debebat ipsum exonerare, nam utrobique videtur factus locupletior, quod est verum, si dare debebat notario. sup. de do. inter virum, & vxorem. l. qui dant. s. si vxor. secus si contingenter: vt eo. tit. l. si sponsus. s. concessa. Ademerit. quo casu valebit ademptio, si de voluntate testatoris fecit, aliam secus: vt sequitur. Et no. si differentiam inter legatum, & ademptionem: nam legatum etiam voluntate testatoris ascriptum non valet. sup. eo. l. filius. s. sequens questio. & hoc ne delictum suum sibi proferat. Sed ademptio voluntate testatoris facta ualet, licet illam ascribens sibi puniatur, & sic consequetur commodum ex eo, quod illicitum fecit. Sed hoc idem ne delictum suum alteri, cui testator nocere voluit, principaliter proferat, licet ex illo per quam commodum sentiat, & sic inspicitur, quod principaliter agitur, licet ex illo inconueniens sequatur. Pau. de Cast.

1 Constitutionem poenalem ad casum similem pertrahi.

§. Item non continetur. Ascribens sibi libertatem in testamento alterius non domini, incidit in edictum, sicut si ascribat sibi legatum, quia maior est ratio, licet verba senatusconsulti hoc non continerent. h. d. etiam si nota constitutionem poenalem extendi ad casum similem, ubi viget eadem, uel maior ratio, contra tamen hoc facit glo. in s. Item Inst. de act. Verbis. s. senatusconsulti. Poenam. l. criminali, & ciuilem: scilicet, quod libertatem non consequatur, vt conueniat, quod sequitur. Sed criminalem euitat ex solo iussu sine subscriptione. sup. eo. l. filius. vers. excusatus. Pau. de Cast.

§. Si testamentarius. Quomodo cum commodum quis sibi ascribat, siue ex testamento, siue mortis causa capione, incidit in senatusconsultum. Secus si ascribat sibi damnum: & non videtur commodum sentire, qui rem tanti valoris erogat, quantum accipit. h. d. Ad hoc vltimum vide l. ab omnibus in fi. de leg. 1. ubi est tex. formalis, de cond. & demon. l. sed si hoc. s. 1. vt quia testator grauabat heredem, quod emerit seruum ipsius testamentarii. i. scribentis, & manumitteret. nam si pro pretio competenti, non sentit commodum ascribens: & ideo non punitur: secus si maiori, vt sequitur. Ab eo testamentario. s. per heredem, in l. impuberem, in fi. in gl. si. quando dicit. su. de bo. pos. contratab. l. non pu. s. si quis sua manu. de quo dicit, vt plene no. in l. si quando. C. de inoff. testam. Paul.

L E X XXIII.

Quid sit falsum. Ista lex facit, quod si in rescripto aliquod mendacium exprimat, non committitur falsum. Pau. de Cast.

L E X XXIIII.

- 1 Accusari duo sed & plures de eodem crimine simul possunt. Et sic mandans, & mandatarius.
- 2 Sententiam declaratoriam in criminali ferri.
- 3 Accusans testamentum de falso quibus incommodis afficiatur.
- 4 Iudex maleficiorum incidenter de ciuili cognoscere potest.
- 5 Statuto si caueatur, vt accusans non probans plectatur in x. si quis accuset nec probet: iudex in eadem sententia reum absoluerit, & accusatorem non probantem poterit condemnare. Et ad cuius petitionem fieri debeat.

Athaletus. Ista l. est no. & singularis. Qui testem accusat de falso, & non probat, perdit commodum in illo sibi relicto, licet ad investigationem alterius hoc fecerit, qui probationes paratas sibi offerebat, ipse tamen instigator commodum non perdit. hoc dicit nota. Domini. qui diros extraneos haeret. Pau. de Cast. Noua praec. in ff. Nou. K 2 des

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Nouo.

des instituerat in r. vncijs, & filiam in vna vncia tantum, & gra-
uauit in fittutos in r. vncijs, vt seruum manumitteretur, & tunc
possessionem hereditatis sibi restituerent, vt legitur. Professus,
ex quadam iactantia volens forte complacere filia, q̄ conquere-
batur de patre, qui modicum sibi reliquerat, vt duodecimam.
& sic in vna vncia. Et in crimine falsi. i. in accusatione falsi, in qua
requirit subscriptio, vt l. libellorum, de accus. Et Proculum cohæ-
redem, & sic not. q̄ t̄ duo possunt accusari de eodem crimine, &
ad hoc alle. Sed certè est plures C. si reus, vel accusator mortuus
fuerit. l. r. Et sic facit, q̄ mandans, & mandatarius possint simul
accusari, vt hic, & l. nihil, in fi. s. de adul. & ibi vñ casus. Pronuntia-
uit. per quod vñ absoluisse ipsos accusatos, & sic no. q̄ in crimi-
nali fertur Inia declaratoria pro reo. sic est contra reū. j. ad Tur-
pil. l. j. §. si autem, Calumniatorib. sic est in cā reali. §. de rei vend.
l. & ex diuerso, & si seruit. vend. l. sicuti. §. si quærat. sic est in perso-
nali ferri potest. §. de arbi. l. quid tñ. §. si arbiter, & p̄t ferri absq̄.
verbo absoluo, vel condemno. Iussit. Et hoc in eadem sententia.
Ex quo t̄ nota quatuor, primo, q̄ accusans testm̄ de falso perdit
commodum ex eo: & est ideo, quia impugnat testatoris uolunta-
tem directò: vñ non dēt ex ea commodum consequi: secus est si
impugnaret sc̄m hæredis tm̄, vt §. de lega. 2. l. Lucius. §. Sempro-
nia, quem omnino, vide plenè no. post legatum, de his quibus, vt
indig. per Bar. Secundo no. q̄ etiam legitimam sibi debitam per-
dit, nam ista duodecima non poterat esse, nisi debita pro legiti-
ma, & tamen eam perdit: quod est ualde notandum: quo ad l. Pa-
pin. de inoffi. testam. §. meminisse. non obstat in Auth. de hæredi.
& Fal. §. si quis autem admonitus & C. de fideicom. auth. hoc
amplius quia ibi in modo implendi voluntatem testatoris deli-
quit. Sed hic in impugnando: quod plus est. Et istud facit ad illū,
qui non vindicat necem defuncti vtrum perdit legitimam. Cogi-
tabis, puto tamen q̄ non, quia non impugnat voluntatem testa-
toris, sed negligit debitum officium impendere, vt arg. d. auth. e.
hoc amplius, & quia poenæ sunt restringendæ. Tertio no. q̄ pro-
pter instigationem alterius non excusatur ista filia, quin perdat
relictum. Sed hoc ideo, quia talis erat persona vilis. l. seruus, cui
credere non dēbat, ar. §. de eo per quem fac. est. l. j. §. 2. Secus si ho-
mo esset grauis, & talis autoritatis, cui credere deberet, qa tūc
excusaretur, ut l. qui cum maior. §. si. de bo. libe. & quod no. gl. in
l. Titio vñ usufr. de cond. & de. §. de dolo. si quis affirmauerit. facit
c. cum in tua, extra. de sponsal. ita potest intelligi. l. maiorem. C.
eo. tit. Quarto t̄ not. q̄ iudex maleficiorum potest incidenter de
causa ciuili cognoscere, probatur. §. de fur. l. interdum. §. qui furē.
& fin. regu. nd. l. 4. §. si dicatur. & C. de cond. ob turpem causam l.
qd̄ euitandi, & in Auth. de const. prin. §. q̄ si delinquentis. Sed
principaliter non, ut §. de iudi. l. solemus. §. latrūculator, & de pu.
iud. l. defuncto. §. 1. Et sic est hic casus, si statutū dicat, q̄ accusās
non probans puniatur in x. q̄ iudex potest in eadem Inia reum
absoluere, & accusatorem non probantem condemnare. Et no.
q̄ istud debet fieri ad petitionem partis, si commodum respicit
ipsam, iuxta no. in l. si quis iussum. §. si iudex, de dam. infect. Sed
si respiceret commodum fisci, possēt iudex ex suo officio absque
postulatione partis, ut no. in l. fi. C. de bo. vacan. In gl. dum dicit.
Incidit in Turpil. dic. q̄ ibi destitit, hic nō, vel ibi in Turpil. inci-
dit, sed commodum ex testamento non perdit, ut hic, & sic sunt
casus diuersi, non aduersi.

L E X XXV.

Qui nomine. Qui falsum committit non solum cri-
minaliter punitur. Sed illi, quem lædit
ad interesse tenetur, h. d. Et idem dicunt Doct. in omni crimine
publici iudicij per hanc l. & l. nec quicquid. §. pro socio. & facit
ista l. contra baiulos, uel seruiantes, qui falsam citationem, uel re-
lationem faciunt, ut teneatur de falso, & etiam ad interesse par-
tis. Pau. de Cast.

L E X XXVI.

Si quis patris. Turpia lucra sunt ab hæredib. extorque-
da. h. d.

L E X XXVII.

- 1 Testis varius, contrarius, ac vacillans, quid inter se differant remissiuè.
- 2 Testis varius, an statim, quod uariavit periurus dicatur. Et quid de eo, qui si-
bi contradixit.
- 3 Testis, qui in secunda instantia se ad id quod in priori dixerat, refert, an testi-
monium efficax sit.

EOS. Testis varius punitur de falso siue variet in eo qđ
dicit in eadem instantia, & inter easdem personas
siue in eo, quod dixerat, & asseruerat extra iudicium, si-
ue in eo, quod dixerat in alia instantia inter diuersas p̄so-
nas eadem tm̄ causa, h. d. vsq̄ ad §. qui se, & continet tres partes,
prout sunt tria dicta. Secūda ibi, & cum & c. Tertia ibi, de impru-
dentia & c. Et est notabilis l. valde. §. qui se. non summat. licet no-
tabilis. In l. eos, in tex. diuersa, ut puta, qa primo negauit, postea
asseruit. Vel qa primo deposuit de vno loco, & tpe, & postea de

1 alio. Et quæ sit dña inter teitem varium, r̄rium, vel vacillantē,
notat Inuo. in c. præterea, de test. coge. Ibi inter se: istud verbum
determinat verbum testimonia, quod sequitur. non uerbū eos
vt sit sensus, q̄ diuersitas sit inter dicta unius, & eiusdem testis:
nam si esset inter dicta plurium testium diuersitas, non propte-
rea dicerent falsarij, sed reducerentur ad concordiam, ut in c. cū
tu. de testi. quod est uerum, si par numerus testiuū esset hinc inde,
aliàs staretur maiori numero, ut no. de offi. deleg. cum cōtingat.
Item hæc vera in dictis plurium testium. Sed dc̄m partis cum di-
cto testis nunquam reducuntur ad concordiam, vt elegāter not.
Inn. in d. c. cum contingat, quem Bar. refert in l. x. §. creditum, si
certum p̄ta. & dic, ut ibi. Quasi falsum, hæc ideo dicit, quia non
constat adhuc in quo dicto sit falsum, tm̄ qa necesse foret alterū
dc̄m esse falsum, perinde tenet de falso ac si cōstaret, & hoc ista
2 litera uult, & hæc erat ratio dubitandi. Et per se eandem rationem
dē periurus statim, q̄ uariavit, licet non constet in quo falsum di-
xit: casus est in c. cum dilectus, de temp. ordi. hoc uerum, si ua-
riauit in iudicio. Sed si extra iudicium ab eo, quod dixerat in iu-
dicio, non dē statim falsarius, nisi prius probē, quod probatur,
quia primo dicto statur, & tm̄ si esset falsarius non staretur, ut in
c. sicut, extra de testi. & quod no. Inn. in d. c. præterea, de test. Pro-
nūtiandum. Hoc uerum nisi uariaret animo se corrigendi, & iu-
stam cām haberet uariandi, quia tunc permittitur, ut in Auth.
de test. & in d. c. præterea. & uide omnino, quod ibi no. Inn. Item
hoc uerum si uariat circa substantialia negotij: secus si in narran-
di modo, uel circa substantialia, ut extra de uer. sig. c. nihil obstat
Contra signum, ut puta deposuit, q̄ signum non erat suum, &
probatum fuit postea, q̄ erat suum, & sic constat, q̄ falsum dixit.
Vel pone, q̄ deposuit contra scripturam signo suo signatam. Ex
hoc patet, q̄ non facit pro opin. Bar. Quid dices: q̄ testis contra-
dicens in iudicio ei, quod dixerat extra iudicium tenetur de fal-
so. nam hic loquitur de eo, qui deposuit contra signum, vel sigil-
lum: quod plus est, q̄ contra dictum simplex. Item aduerte, quia
loquitur de eo quem constat dixisse falsum, ut patet in uerbo fal-
sum. Sed Bar. loquitur de simpliciter contradicente, cuius dc̄m
etiam alias perspicaci demonstratione ostenditur non procede-
re: nam pone, q̄ extra iudicium dixit falsum: certū est, q̄ illi dicto
non staretur, quia receptum est sine iuramento. Item ex illo nō
punitur: tamē, quia nō fuit periurus, nō tenetur extra iudicium
veritatem dicere. C. de fur. l. in ciuile. & §. eo. quid sit falsum. Si er-
go dicas, q̄ cōtradicēdo in iudicio falsum committitur sequere-
tur, q̄ propter ueritatem dicendam incurreret falsum. Item seque-
retur, q̄ timore poenæ cogeretur persistere in mēdacio cum di-
cto. Item sequeretur, q̄ si perseveraret in eodem mēdacio dicto
extra iudicium, non teneretur de falso: omnia uidentur absurda
meo uidere, nisi sustinēdo dicas, q̄ Barto. loquitur quādo nō cō-
stat extra iudicium dixisse mendacium. Quid autem si ab eo, qđ
primo dixerat in iudicio uariet extra iudicium? dico, q̄ statur pri-
mo dicto, licet aliquantulum minor fides sibi detur, ut in c. sicut, de
testi. & quod no. in dicto c. tua, & c. cum causam, in ultima gloss.
& c. ueniens, in gl. pe. eod. tit. & per Inn. in dicto c. præterea. Duo
bus etiam in diuersis instantijs in eadem tamen causa: quod dic,
3 vt d. c. ueniens, de testi. per Inno. Sed t̄ queritur si testis in secun-
da instantia p̄ductus refert se ad id, quod dixerat in alia instātia,
vtrum valeat testimonium? dic, q̄ sic, si ista duo concurrunt. l. q̄
sint uerba testis se referentis. Item, q̄ referat se ad dictum suum,
vt C. de testib. l. iubemus, circa medium: nam si essent uerba no-
tarij, ut puta dicit notarius talis testis interrogatus dicit idem p̄
oīa q̄ prior testis nō ualeat: quia notarius facit in hoc se iudicem,
quia non dēt interpretari, sed formaliter transcribere, vt notat
in c. j. de fide inst. & idem si testis non referat se ad dictum suum,
sed alterius: ut puta si dicit, dico idem p̄ omnia, quod dicit talis,
vñ suspectus, quasi dicat eundem meditatūque sermonem, ut
§. de test. l. 3. §. tu magis. Ita intellige, quod no. lo. And. in d. c. ni-
hil obstat, de uer. sig.

L E X XXIX.

- 1 Obreptio, & surreptio in quo differant.
- 2 Sententia contra absentem & indefensum non ualeat obtenta per obreptio-
nem. Et quid si contra presentem. Et item quid in iudicis decreto.
- 3 Accusator calumniosus an de falso teneatur.

SI quis. Qui per falsas allegationes, uel suggestiones sen-
tentiam obtinuit, caret commodo sententiæ,
& de falso tenetur, hoc dicit ualde notabiliter. Obrepte-
rit. Obreptio t̄ consistit in exprimendo falsitatem: sed
1 subreptio in tacendo ueritatem, hanc differentiam ponunt qui-
dam in capitulo cum dilecta. extra de rescrip. lib. 6. licet unum
sumatur pro reliquo communiter, ut patet in c. super literis, p̄
quo uide tex. in l. sed & si lege. §. patronum. Ibi obreptio. §. de in-
iuris uoca. & §. de fideicom. liber. cum uerò. §. subuentum, cum si-
2 milibus. Nihil agit: quia t̄ sententia non ualeat, quia lata est con-
tra

tra absentem, & indefensum, vt l. si p̄tor. § Marcellus. §. de iudic. Sed si lata est p̄ presentem, tūc valet, sed bñficio restitutionis tūc rescindit, vt §. de re iud. l. diuus, & de exceptio. l. q̄ agnitis ita intelligitur titu. C. si ex falsis instrumentis, & c. cum venerabilis, de excep. & quæ no. de proba. c. licet ex causa, & hæc sunt vera in sententijs diffinitiujs. Decreta vero iudicis per obreptionem interposita sunt ipso iure nulla, vt l. Tutor petitus, & l. Seia egressa. §. de tuto. & cura. dat. ab his, & l. i. §. hæc verba, ne vis fiat ei q̄ in possess. mil. est. de fideic. liber. l. cum vero. §. subuentum. Sufferre. Per hoc dicunt quidam, q̄ calumniosus accusator tenetur de falso: ita dicit Bar. licet alij contra, pro quo facit gl. in l. 3. §. de cōfessio. & de calum. l. i. Tu dic, q̄ istud est verum in duob. casibus. Primus est, si obtinuit sententiam calumniosam p̄ subreptionē, vt hic. Secundus si recepit pecuniam pro calumniosa accusatio ne, vt in l. i. de calum. Sed si nec pecuniam recepit, nec sententiā obtinuit, tenetur tantum l. Rhemia, de calumniatorib. vt j. ad Turpill. l. j. §. calumniatorib. & ita reducās ad concordiam. Paul. de Cast.

L E X XX I.

- 1 Rescriptum principis suspectum producenti maior pena imponitur, quam qui aliud instrumentum producit, & ei qui instrumentum, quam qui aliam scripturam.
- 2 Instrumenta suspecta ad quæ dignoscantur. Et qualiter instrumentum presumatur falsum.

Diuus Pius. Producens in iudicio instrumenta falsa, nisi probauerit ipsa vera, tenetur de falso, & fm qualitatem criminis interdum grauius, interdum leuius punitur, at si per errorem fecerit, sibi parciatur. h. d. Pro mensura. Quia maior poena imponitur producenti rescriptum principis suspectum, q̄ aliud instrum. Item maior poena instrum. p̄ducenti, q̄ aliā scripturā, ar. extra e. ti. c. falsariorum. nam licet poena falsi r̄ sit deportatio, vt §. ea. l. j. in fi. interdū tñ mitigat arbitrio iudicis, vt §. eo. q̄ duob. & not. in d. j. in fi. Instrū. Scilicet suspecta: & sine forma, vel in spectione. vel quia cancellata, vt l. fi. C. de edic. diui. Adr. tollen. l. si vnus, vel q̄ nō p̄tinēt debitā solennitatē. C. de numerarijs, & actuarijs. l. qui cunq. lib. i. 2. & de testamen. l. iubemus, in fi. vel q̄ non concordat cum prothocollo, vt in Authen. de tabellio. §. si. nā his casib. nō dat fides tali scripturæ, postq̄ ex sui forma est suspecta, ut hic, & C. de proba. l. iubemus. Sed si suspicio non apparet ex forma scripturæ, puta, si notarius fuisset rogatus de instrū futuro: nā tūc q̄ instrū p̄sumit, ar. l. fi. de ritu nup. & de admin. tuto. l. nō existimo. & extra de clandestina despon. c. fi. & in c. ut nostrum, vt ecclesiastica bñf. tñ quia suspicio non apparet ex forma scripturæ, sed ab eā venit, stat scripturæ, nisi p̄bet falsa, ita notatur in Spe. de inst. edi. §. 2. ver. & no. q̄ si tabellar. & tūc non h̄et locū l. ista, q̄ nō tenet p̄ducēs fidē imponere tali scripturæ. Alios modos q̄ b. scriptura d̄r suspecta habes, in dicta l. iubemus. C. de proba. per gl. & Doct. & quæ instrumentum p̄sumat falsum habes in l. 2. C. de summa Trin. & l. 3. C. de plagia. Pau. de Cast.

L E X XXX II.

- 3 Mensura publica in ciuitatibus de cuius mandato proponi debent.

Hodie si. Qui corrumpit edictum p̄toris tenet de publice approbas: q̄ tenetur etiam ad duplum eius, q̄ interest alterius, & pro crimine relegatur. Condemnatus. Declara istum tex. per ea quæ notant. §. de dolo l. in arbitrio. §. de eo. & adde q̄ tales mensuræ poni debent de mandato principis, vel ciuitatis. C. de suscep. & arca l. modus, & debēt poni in loco publico, ut in Auth. de colla. §. si autem. Et nullus, nisi princeps potest statuere, uel mutare mensuras. C. de flumine Alexandrino in l. 2. lib. 11. Et ciuitas de She. emp. l. Imperatoris.

L E X XXX III.

§. Si quis falsis. Ille qui alleg. l. falsam, vel constitutio nem tenet de falso: nō tñ dicas, q̄ pp hoc accuset iudex, si p̄ imperitiam iudicauit. Immo facit litē suā vt l. si iudex. de uarijs, & extraor. cogn. Ad hoc facit quod dixi, su pra. e. l. Athaletus. no. hic ex gl. contra illos, qui alleg. apostil. & dicta tanquā aliquorum Doct. q̄ tñ nunq̄ fuerunt, & hoc quando non habent ab aliquo insigni Docto. qui publice dicebat, q̄ erant dicta talis Doctōris: nam aliās excusarem eum.

Ad l. Iul. repetundarum. Rubrica.

L E X P R I M A.

Lex Iulia. Magistratus, vel alij in publico officio positi si pecuniā a subditis recipiant. l. Iul. repe. tenent. Fallit, si recipiāt a consanguineis, uel cognatis. h. d. Accepit etiā a sponte dantib. nam si ab inuitis vel per iniuriam extorqueant, tenentur crimine concussionis, ut

supra de conculsion. per totum. Vxoreve. In casu quo licita est donatio inter virum & vxor. ut supra de do. inter uir. & uxor. l. si sponsus §. concessa fm quosdā. Tu dic, q̄ non queritur hic de uiribus donationis, sed an recipiens puniatur. Paulus de Cast.

L E X II.

Datur. Actio in factum ex hac l. descendens ad repetendū, quod datum est, uel interesse contra hæredes datur intra annum. h. d. Datur actio. Et si ad eos nihil peruenit, & ante lit. contest. quod est speciale: & ideo non datur, nisi j. annum tantum, quia cum unum sit contra eum, aliud est pro eo, ut §. de iureiur. l. eum qui. In gl. j. ibi actioni factum. hæc uera, ut §. ti. j. l. qui nomine. Pau. de Cast.

L E X VI.

Eadem. In principio non summat. hac l. prohibetur. Sed notarius esse potest secundum Bar. quia officium illud non est dignitas, sed munus, ut l. fin. C. qui mili. non po. & ibi gl. a quo non repelluntur infames. C. de decl. l. infames quod est uerum de notario simplici. Sed notarius principis esse non potest: quia illud est dignitas. C. de man. princ. l. j. nec potest esse notarius ad banchum: quia est officium in publico, a quo repelluntur infames, ut l. 2. §. miles, de his qui no. infa. Barr. Accipiat. Vt puta, si uadat ad senatum, ut proponat pro me data pecunia. tene menti pro illis, qui uocantur a Cardinalibus, quia nō debent accipere pecuniam, ut pro altera partium consulant, & si recipiant tenentur hac l. ut in gl. & idem in aduocato, qui recipit pecuniam ad aduocandum, uel non aduocandum. §. si quis non. in fine.

L E X VII.

- 1 Iudex iuris defensiones non admittens qualiter puniatur.
- 2 Iudex, uel in publico officio constitutus donum, uel munus quando accipere possit.
- 3 Titulus de calumniatoribus quid differt à titulo de falsis, & concussionibus. Et quid inter se.
- 4 Accusationes criminales se inuicem tollunt.
- 5 Iudex pro sententia ferenda pecuniam num accipere debeat. Et quid in decreti interpositione.

Lex Iulia.

§. Hodie. Non debuerant qui habebant defensionē iuris, puta q̄ occiderat bannitū, quē licebat impunē occidi ex forma statuti. No. tergo, q̄ iudex qui non admittit defensiones iuris, perinde punitur, ac si nō admitteret defensiones ueræ innocentie. quod tene menti, & ita alleg. dñs Bald. istum tex. in l. presbyteri. C. de epi. & cle. & adde, q̄ sicut occidēs innocētē dēt decapitari, ut hic, ita ēt iudex qui non admittit exceptionem innocentie ut C. ne sacr. bap. iteretur. l. 2. uel 3. Et fut scias, quando ille iudex qui in aliquo officio constitutus est, pos sit aliquod munus, uel donum recipere: dic, q̄ aut recipit rōne officij: & tunc nō est ei licitū ab aliquo recipere, ut h̄ in litera. §. eod. l. j. Aut non recipit rōne officij, sed aliquis uult ei dare tanq̄ suo amico, & tunc pōt recipere ab extraneo sibi amico, usq̄ ad centum aureos. §. eod. l. eodem §. fin. a cognatis uerō, & conianguineis suis potest accipere, ut hic, in l. lex Iul. §. apparet, ut §. eo.

- 1 punē occidi ex forma statuti. No. tergo, q̄ iudex qui non admittit defensiones iuris, perinde punitur, ac si nō admitteret defensiones ueræ innocentie. quod tene menti, & ita alleg. dñs Bald. istum tex. in l. presbyteri. C. de epi. & cle. & adde, q̄ sicut occidēs innocētē dēt decapitari, ut hic, ita ēt iudex qui non admittit exceptionem innocentie ut C. ne sacr. bap. iteretur. l. 2. uel 3. Et fut scias, quando ille iudex qui in aliquo officio constitutus est, pos sit aliquod munus, uel donum recipere: dic, q̄ aut recipit rōne officij: & tunc nō est ei licitū ab aliquo recipere, ut h̄ in litera. §. eod. l. j. Aut non recipit rōne officij, sed aliquis uult ei dare tanq̄ suo amico, & tunc pōt recipere ab extraneo sibi amico, usq̄ ad centum aureos. §. eod. l. eodem §. fin. a cognatis uerō, & conianguineis suis potest accipere, ut hic, in l. lex Iul. §. apparet, ut §. eo.
- 2 l. j. all. de arbi. Ultimo t̄ no. ad intellectum huius ti. q̄ titulus de calumniatoribus loquitur, q̄n iudex recipit pecuniam, ut aliqd faciat, uel non faciat calumniosē. Sed iste loquitur qualitercunq̄ recipit. Item ille locum non tantum habet in iudice, sed etiā in priuato. Sed iste locū non habet, nisi in iudice, uel alio constituto in publico officio, ut §. in l. j. Item etiam ex illo edicto principaliter orit accusatio ad poenam pecuniariam, sed ex isto principaliter procedit accusatio criminalis, ut l. lex Iulia. §. si licet etiā secundario prodeat ex eo accusatio ad poenam pecuniariam, ut l. 2. §. eodem. Item differt hic tit. a titulo de concussionib. nam ille loquit cū pecuniam accipit a partib. timore percussis, & sic ab inuitis. Sed iste loquit qualitercunq̄ recipiat, etiam a sponte tol uente. Item illud est crimen priuatū, & sic non competit accusatio cuiilibet. Item ex illo datur actio, ex isto acculatio. Conuenit aut dictus tit. cū dicto de calūniatorib. q̄ ex utroq̄. datur actio utriq̄. ad quadruplū. Sed in hoc differt, q̄ ex illo de calūniatorib. aut quadruplū applicat danti, vt quia non fuit in turpitudine, aut fisco, quando in turpitudine, vt notatur supra in l. secunda in gl. Sed ex illo de concus. medietas quadrupli applicatur fisco, & medietas exacto, uel expoliato. C. de asse. l. 3. Item differt hic tit. a l. j. in §. j. §. de fca. nam l. j. loquitur, cum iudex pecuniam recipit, ut innocentem qualitercunq̄ condemnet. Sed iste loquitur generaliter, et cum simpliciter recipit, vt con demnet, uel absoluat. Et no. t̄ q̄ istæ accusationes criminales tollunt se adinuicem: ut l. senat. de accus. & sic accusatus hac lege non accusatur: sed leg. Corn. de fcar. uel de fals. Sed cum ed cto Pau. de Cast. Nouæ prælec. in ff. Nouo. K ; de

Pauli Cast. Nouæ prælec. in Dig. Nouo.

de calumniatorib. & cum tit. de concuf. benè concurrunt: quia illæ sunt criminales accusationes. iste vero ciuiles, & sic vna per aliam non tollit, licet simul proponi, non possint: sed vna post aliam. C. quando criminalis actio. l. j. Et adde circa hunc tit. tres casus, nam interdum datur iudici pecunia contemplatione officij, & hoc non licet cuicunq. etiam a consanguineo: nec in aliqua quantitate. Interdum datur propter consanguinitatem, quod præsumitur cum dat consanguineus: nisi contrarium probetur, & tunc sic in infinitum, vt s. eo. l. j. in fi. & lex Iulia, §. apparet interdum dubitatur qua contemplatione detur: & tunc licitum est recipere vsq. ad centum aureos in anno, vt s. eo. l. j. in fi. Quod intellige, dummodo non detur ab vna psona, & simul, sed separatim, & a diuersis psonis, & p. minutas dationes, aliàs plumeretur fraus, ar. in l. cum §. Lucius, de his quæ in fraud. credito. Item hoc verum de iure isto, & etiam hodie in ordinarijs iudicib. qui non habent salarium de publico: aliàs si habent, nihil penitus recipere pnt, vt in Authen. scriptum est exemplar. in fine secunda coll. etiam esculenta, & poculenta, vt notat gl. in l. plebiscito. de offic. præsid. Sed Guliel. de Cugno. in esculentis, & poculentis distinguit, q. dicit in hoc non corrigi. ll. antiquas per dictam Auth. & p. istam distinctionem, an habeat salarium, vel non, concordantur gl. contrariæ, quarum vna dicit, et ordinarios nihil hodie posse capere, vt in Auth. de manda. prin. §. opus. Aliàs q. in Authen. de iud. §. ne autem labor. in Auth. vt iudex sine quoquo iuffra. §. eos & in Aut. iusi. quod præstatur ab his. §. j. delegatus autem iudex de iure ciuili capere potest duos aureos in principio, & duos in fine cæ vt dicto. §. ne autem labor. Sed de iure cano. nihil nisi habeat proficisci de vrbe, vel de suo domicilio, de refer. c. statutum. c. in super. li. 6. r. 8. dist. non facit. & tunc modicas expensas. quod dicitur in dicto §. in super. Item arbiter accipere potest salarium a partib. quia non reperitur hoc prohibitum, ar. ad hoc. §. fi. reg. l. 4. §. j. & C. de proximis sacr. sacri. l. j. §. scias. verb. apud arbitrum, & de prin. agen. in reb. l. fi. li. 12. Item f. adde, q. sicut pro sententia ferenda non debet iudex accipere pecuniam: sic nec pro decreti interpositione, vt s. eo. l. 3. in verbo, decernendum, & C. de nup. l. si furiosi, & de epi. audic. l. tam dementis, & no. C. vbi cau. filca. l. ad fiscum.

- 1 Peculatus crimen generale esse, & sub se quæ comprehendat.
- 2 Pecunia publica num in alium, quam destinata sit usum consumi possit. Et si pecunia legata pro re aliqua comparanda iuxta seriem legati non sufficit, quid fieri debeat.

Ad Iuliam peculatus. Rubrica.

1 Dic q. peculatus crimen est generale comprehendens sacrilegium & de residuis. Et locum hæt in ambobus: nam de residuis locum habet cum quis pecuniam subripit publicam ex administratione, quam habet. j. l. 2. & 4. §. leg. Iul. sed peculatus tam ex administratione, quam sine, vt j. l. j. quæ indistincte loquit, & C. eod. l. j. Item sacrilegium est, cum sacrum aufertur de sacro, non aliter, vt no. j. eo. diuus. Sed peculatus cum de sacro, vel non sacro, ut d. l. j. & l. 4. in prin. Lex j. non summatur. In l. 2. in fi. ibi cum dicit. faciat, & c. Sed vt vtrum potest in aliquem usum publicum consumi quam destinatum sit: dico, q. non, nisi de mandato principis. ut l. legatum. de admini. rerum ad ciui. pertin. & vide eam omnino cum ibi no. & l. i. eod. tit. & in cle. quia contingit, de relig. domi. pro quo l. si quis ad declinandam. C. de epi. & cler. §. fi. & vide qd ibi notatur. fallit in trib. calib. in quib. iufficit solus consensus ciuit. Primus si vsus ad quem destinabatur erat, vel illicitus, vel impossibilis, vt l. legatum. §. de vsufr. lega. Secundus si ad illum usum non iufficiebat, vt dicta l. legatum. §. 1. de adm. rerum ad ciuit. pertin. Tertius si magis expediebat reipublicæ in alium vsu conuerti. de oper. publicis. l. fina. in principio. C. eodem & adde quod plene no. Bart. in d. l. legatum. supra de vsufr. lega. Et nota pro illis, qui legant ecclesiæ, vt ematur calix, vel aliquid simile, si pecunia non iufficit. potest destinari ad alium usum, & hoc de mandato principis, & summi Pontificis, aliàs non, vt dicta clem. quia contingit, de relig. do. & d. l. legatum. §. primo. j. de admini. rerum.

LEX PRIMA.

- 1 Inquisitio generalis quo iure commissa sit. Et quid de speciali. Et item generalis quotupliciter dicatur.
- 2 Iudex de delicto commisso in loco non sibi subdito, num inquirere possit contra suum subditum.
- 3 Iudex secularis de crimine sacrilegij, & si ecclesiasticum sit inquit, sed & episcopus quoque idem potest.
- 4 Accusatio pro sacrilegio coram quo institui debet. Et quæ sint communia ecclesiastica, de quibus coram utroq. iudice ecclesiastico, scilicet, & seculari agi possit.

Lex Iulia peculatus.

§. Mandatis. Iudices seculares debent inquisitionem generalem facere ad re-

perendum sacrilegos, & latrones, & eos repertos debite punire. h. d. notabiliter. Latrones. Quæ sit dña inter latrones, & fures: dic, vt no. s. pro soci. l. cum duob. §. damna. in gl. & in auth. sed no uo iure. C. de sur. Inquirat, & est ista inquisitio generalis quo ad delicta, & psonas, quia de incertis delictis inquitur, & incertas personas comprehendit. Et no. tria singulariter in hoc §. 1. q. de iure communi commissa est inquisitio generalis: Quid autem de speciali? dic, vt s. de adul. l. 2. §. si publico, & dr specialis, quando de certo delicto inquitur contra certam personam, in qua seruatur ordo iuris, & præcedere debet infamia, vt c. cū appareat, & c. qualiter, & quando. de accu. & sequitur ex ea punitio, & est odiosa: quia via est extraordinaria, ut l. relcripro §. si quis auctoritatem non habens. j. de mu. & hon. Sed generalis dr tripliciter, primo quo ad crimina, & personas, ut hic, & l. congruit, de offic. præsid. Secundo quo ad crimina, non quo ad personas, ut cum de incer. criminib. inquitur q. publicam personam, vt contra suspectum tutorem, vel priuatam, vt in c. cum l. & A. de re iu. Tertio quo ad personas, non quo ad crimina, ut cum de certo crimine, quod constat commissum, non tamen constat per quem inquitur, vt reperiat delinquentes, & istæ omnes generales sunt permittæ, ar. hic, ut d. l. congruit, & in eis nõ seruatur ordo iuris: quia recipiuntur testes in absentia partis, & dicuntur præparatoria ad specialem inquisitionem, & testes, & eis receptis proceditur in speciali inquisitione, & ita seruat totus mundus s. m. Inno. qui ita notat de elec. c. bonæ. super verbo, testis, & istæ vocantur hodie secretæ informationes. Secundo q. iudex inquirere potest de delicto commisso in loco sibi non subdito, nam sacrilegium committitur in ecclesia, quæ non est subdita iudici seculari, & tamen secularis iudex inquit, vt hic, & l. si quis in hoc C. de epi. & cle. per quas ll. disputando determinat Cyn. in quaestione, quæ incipit rector ciuitatis: q. iudex potest inquirere contra subditum delinquentem extra territorium suum, & ita tenuit Bar. Dy. q. per multas rones in materia maleficiorum, & lo. And. in Spe. ti. de compe. iudi. in additione, dicentes, q. inquisitio fit principaliter pp iniuriam illatam reipublicæ. Sed si subditus vnus iudicis alibi delinquit, non est offensa reipublica illius iudicis, cuius subiectus est, ideo non potest inquirere, licet ibi possit accusare: quia via accusationis est ordinaria. C. vbi de crimine agi oportet. l. j. Tu dic primam opi. veram, si delictum erat utrobique punibile, vt furtum, vel homicidium: secus in loco delicti tñ putata ratione speciali statuti, vel consuetudinis, quæ inducit delictum, quod alibi non esset, nam illud statutum, vel consuetudo, nõ extenditur vltra territorium, vt l. fi. de iurisd. omnium iudi. & tunc esset vera secunda opinio. Vltimò q. iudex secularis inquit de crimine sacrilegij, quod est ecclesiasticum: episcopus et inquirere potest, vt in c. cum sit generale, extra de foro compet. & est locus preuentioni, ut l. si quis postea. de iudi. & d. l. si quis in hoc genus. Sed accusatio coram quo debet institui pro sacrilegio, dic q. aut agitur ad poenam merè temporalem, ut ad poenam captis, quæ pro sacrilegio imponitur, ut j. eo. sacrilegij, tunc agitur coram seculari, cum ecclesiasticus non possit illam imponere, ut in c. sententiam. ne clerici, uel monachi. Interdum agitur ad poenam merè spirituales, ut q. excommunicetur: & tunc agitur coram ecclesiastico, ut in c. conquestus, de foro compet. interdum agitur ad rei restitutionem, quæ potest fieri per utrumque & tunc electio est actoris coram quo malit conuenire, ita intelligi dēt c. cum sit generale. de fo. compet. Extra ordinem. Nam extraordinaria dicitur executio poenæ, quæ imponitur sacrilegis: quia potest uariari ad arbitrium iudicis ex uariis causis, ut j. eo. sacrilegij poenam. Sed ipsa poena in genere est ordinaria, quæ est capitalis. j. eo. sacrilegij, in prin. & sic tollitur contrarium gloss. Quæ autem sint alia crimina ecclesiastica de quib. potest agi coram utroque iudice? dic, ut in d. c. cum sit generale, & est crimen hæresis, & symonia.

LEX II.

Lege Iulia. Lege Iulia de residuis tenetur, qui ex administratione cui præest, pecuniam publicam subripit: & thesaurus absconditus non est religiosus, nec locum religiosum facit: & ideo surripens crimen peculatus non committit. Sed qui pecuniam ciuitatis Romanæ surripit, peculatus crimine tenetur. h. d. usq. ad finem. Pau.

LEX V.

- 1 Sacrilegium quid sit.

Dici sacrilegium nõ committit, sed furtum, si non sacrum aufertur de sacro. h. d. tex. Secus si sacrum auferat de sacro, ut j. de poe. l. scã. §. locus. h. d. gl. Sacrilegij. Nã sacrilegium est sacre rei uiolatio, ut no. 17. q. 4. c. 1. Sã hic nulla sacra res fuit uiolata, nam ædes sacra nõ fuit effracta. Item res surreptæ nõ erant sacre. Sed si scã fuisset furtum cū effractura sacre ædis: crederet esse sacrilegium, et s. m. legē, licet res subtrahta nõ essent sacre, ut j. l. prox. in prin. uer. sed moderada, in uerbo effregerūt. Nec obstat, quod ibi seqt, & dona dei. & c. quia nõ oia dona sunt consecrata, & adde qd dicã j. c. l. sacrilegij, in prin. Paulus.

LEX

L E X VI.

1 *Specialia tria in furto publicæ pecuniæ.*

L Sacrilegij penam.

§. Qui cum in moneta. Subripiens pecuniam, vel aurum publicum, non mittit falsum, & tã ipse, q̄ præstas opem tenet in quadruplum, & efficiet p̄stans opem infamis ipso iure, ac si p̄denatus esset. h. d. vsque ad finem. Et no. tria specialia in furto pecuniæ publicæ: Primo in principali furto committente, q̄a tenetur in quadruplum, nō distincto palam, vel occulte subripuerit. Secundum est in præstare opem, quia tenetur simplr in quadruplum, ac si esset manifestus fur. Sed in alio furto indistincte non tenet furti manifesti, vt l. is qui opem. s. de fur. Tertium est, q̄ efficiet q̄s infamis ipso facto, ac si condemnatus esset. sed in alio furto requiritur sn̄a, vt l. j. s. de infam. Ultimo no. gl. magnam circa med. q̄ exponit tex. dum dicit p̄inde. non tñ per omnia idem ad statuta, quæ dñt talem forensẽ, qui habitauit tanto tpe haberi perinde, ac si esset ciuis, vel pro ciue, & tñ reperitur vnum aliud statutum, i quo denegat sibi aliquod priuilegium ciuilitatis. Nã primũ statutũ limiratur per s̄m, vt habeatur pro ciue, non tamẽ per oia, & sic primum statutum nō corrigitur per s̄m. sed restringitur. quod est ualde menti tenendum. Condemnet. & hoc ideo, q̄a subripit de pecunia incorporata fisco. Sed si non esset incorporata, tene retur ad duplum, vt l. aufertur. s. j. de iure fisci. Paul.

L E X IX.

1 *Sacrilegium uerum, quod sit. Et circa quid committatur.*2 *Sanctum a sacro quid differat. Et quot modis sanctum dicatur.*3 *Sacrilegium committit qui regis saluam guardiam rumpit. Et qualiter id sit intelligendum.*

Sacrilegij capite. Poena sacrilegij capitalis est, & verum sacrilegium committit in rebus sacris ad vsum publicum consecratis, sed quasi sacrilegium committitur in sacris consecratis ad vsum priuatum, & magis punitur verum sacrilegium, q̄ quasi sacrilegium, & consideratio inter vtrunque spectat ad iudicem. h. d. tex. cum gl. Capite. Et sic est poena ordinaria inspecto genere. Sed executio diuersimode fit iudicis arbitrio, & sic est extraordinaria. s. eo. l. sacrilegij in prin. & ita contrarium tollitur l. 4. s. fi. s. eo. & per hoc tollitur contra gl. Publica sacra. i. ad vsum publicũ consecrata, vt sunt ecclesiæ cum vestib. & vasis consecratis ad vsum populi, & istud dñt verum sacrilegium. Sed quod j. sequitur, dicitur quasi sacrilegium. Vnde no. q̄ verum sacrilegium est violatio sacrae rei ad vsum publicum consecratae, & istud committitur interdum circa locum tñ, vt cum templum, vel ecclesiã frangit, quod intelligo et si nihil subripiatur, vt s. eod. l. diuus. Secundo circa res, vt cum sacrum aufert s̄m Legistas, sed s̄m Canonistas etiam si de non sacro, vt no. in d. l. diui. Tertio circa personas, vt cum infertur violentia, vel iniuria ministris intra ecclesiã diuinis vacantibus. vt l. si quis in hoc genus. de epi. & cle. Sed s̄m canones vbicunq̄ fiat, & in quibuscunq̄ vacent. & idem in quibuscunq̄ ecclesiasticis personis non solum in sacerdotibus vt in c. suadente. l. 7. q. 3. de sn̄a excom. c. superuenit. Et quæ sunt ecclesiasticæ personæ no. in c. duo sunt genera Christianorum. l. 7. q. 1. Sed j̄ quasi sacrilegium dñt violatio rei sacrae, vel sacrae ad vsũ priuatum consecratae. Circa quod no. q̄ sanctum differt a sacro quia sacrum dñt consecratum. Sed sanctum dñt dupliciter, primo id, quod sanctione quadam subnixum est, vt sunt, ll. diuinæ vel humanæ, quæ si offendantur scienter, vel ignoranter, committit quasi sacrilegium, ut probatur s. de re. diui. l. sacra. s. proprie. cõiuncta. l. j. C. de crimine sacrile. Idem est in eo, quod princeps facit. Nam omne factum principis dñt sanctione subnixum, q̄a vim l. habet. C. de don. inter virum, & vxorem. l. don. & s. de publ. l. C. far. & ideo dubitare, an illud sit recte factum, & de principis potentia quasi sacrilegium est, vt C. de crimine sacrile. l. instar. Secundo modo dñt sanctum, quod est ab iniuria hominis securum, & alienum, vt sunt muri, & portæ ciuitatis, quos nullus lædere dñt, alias quasi sacrilegium committitur, vt s. de rerum diui. l. sanctũ in prin. & l. fi. Et idem est in reb. ecclesiasticis non consecratis, ut in possessionibus, & domibus, quæ cum debeant esse ab iniurijs hominum immunes, occupans illas committit quasi sacrilegiũ. l. 2. q. 2. nulli liceat. & c. prædia. & de foro compe. conquestus. & idem in legatis hostium, qui dñt habere securitatem de iure gentium, & nullus debet eos offendere, vt j. de leg. l. si alias committeret quasi sacrilegium, q̄a rem sanctam violat. Idem in his, quæ hñt securitatem a iure ciuili, vt uenientes ad nundinas. C. de nundinis. l. j. vel in eo, qui habet securitatem a principe. vt no. in l. j. in prin. s. ad l. Iul. maiestatis. per Bar. idem in illo quem princeps recipit sub sua protectione, ut patet in c. si Papa. de priuile. lib. 6. In his. n. omnibus puto quasi sacrilegium committi, quasi sacra res offendatur. Per j̄ hoc et patet, q̄ rumpens saluam guardiam regis committit sacrilegium, quod intelligo, si Rex aliquem sub spali protectione recipit, secus si sub generali salua guardia, sub qua

sunt omnes de regno. a. s. n. committeret sacrilegium alter alterum offendendo, cum omnes sint sub principis protectione generali. j. de pœn. l. capitalium. s. ad statuas. Et ad hunc effectum intelligendum vide in c. recipimus. in gl. in ver. protectionis. extra de priuileg. ibi dum dicit, & aliqua reuerentia &c. & adde qd hñt l. 7. q. 4. per totum. Priuata. i. ad vsũ priuatum, vt vnus domini temporalis, vel ecclesiastici, quia retinet capellã in domo sua cum alijs pertinentijs ad vsũ suum tantum. Bar.

§. Labeo. Crimine peculatus non tenetur qui pecuniam sacram, vel publicam ex officio, quod hñt subtrahit, sed tenet. l. Iul. de residuis, in eo q̄, secus pecuniã fisco debita simulans se fisci creditorem retinet. Et idem si publicatum tabularum pecuniam capit sine licentia illius, qui ei rei p̄est. h. d.

L E X X.

1 *Personaliter pro debito fiscali capi num quis possit. Et in quibus casib. idem liceat.*2 *Citatio verbalis quot modis fiat. Et an mulier personaliter capi debeat. nu. 3.*

Cum eo. Debitor fisci licet sit in mora soluendi, non tenetur. l. Iul. de residuis. nisi post annum. Potest tamen cogi ad soluendum per captionem pignorum, & retentionem personæ, & per multatẽ indictionem. Corpus retinendo. No. j̄ q̄ pro debito fiscali p̄t quis personaliter capi. ad hoc quotidie alle. nō tñ ponet in carcere, nisi sit in magna contumacia. C. de exacto. trib. lib. x. l. nemo carceri. Sed tñ representabitur iudici, vt litiget si negat, vel si confitetur, statim cõpellat soluere. Item est & alius casus, in quo q̄s citat realiter p̄ capturã p̄sonæ. s. in cã criminali, vt in l. 3. in fi. C. de Cust. reo. & poterit et extrahi de domo. vt no. j. de reg. iur. l. nemo de domo. & s. de in ius voc. l. sed is. An aut ponat statim in carcere, distinguitur, an sit p̄sumptio q̄ eum, vel non, & utrum sit graue crimẽ de quo accusatur, vt s. de custo. reor. l. j. & l. diuus. in princ. Est & tertius. l. in cã ciuili, postq̄ quis est cõdemnatus, q̄a p̄t capi p̄sonaliter, & incarcerari, nisi cedat bonis. vt l. i. C. qui bo. ced. po. Est & quartus. s. in cã ciuili. post litem contest. licet condemnatus non sit, q̄a p̄t capi p̄sonaliter, licet non incarcerari. l. cõsentaneum. C. q̄o, & q̄n iud. Et iste est casus, in quo p̄t hñe locũ remissio in cã ciuili. Regulariter q̄. vt no. in l. hæres absens. de iudi. Quintus casus est in eo qui alienauit bona sua in frau. credi. s. quæ in fraud. credi. l. fi. in fi. & ibi notatur in glo. extra istos casus in cã ciuili, non hñt locum citatio p̄sonalis p̄ capturam personæ, sed citat verbaliter. Et si non venit, fit missio in possessionem ex primo decreto, vt probatur s. de lib. ho. exhib. l. fi. in fi. Citatio j̄ vero verbalis fit tripliciter. primo p̄ edictũ, & istud non p̄mittit delegato, sed ordinario. tñ, vt in Auth. de exhib. reis. s. si vero. C. q̄o & q̄n iudex. auth. qui semel. Secundo per vocem præconis. Tertio p̄ nũtium, vel epistolam, & hæc duplex, nam interdum, vt q̄s personæ cõpareat, & istud fieri nō p̄t ab inferiore a principe, nisi in cã criminali, vel ciuili, p̄ veritate dicenda, vel iuramentũ p̄stando, vt in c. i. de iud. lib. 6. Secunda, vt compareat per se, vel per procuratorem, & ista vocatur citatio legitima, & cõmunis atque regularis, vt in c. cum dilecti. de dolo, & cont. & ibi no. de istis citationibus habes gl. magistram. 10. collat. in feud. in ca. vnico. de milite vasallo qui contumax est, & de in ius voc. l. plerique. & l. sed in his. Et j̄ adde, q̄ mulier non debet personaliter capi, vt C. de offi. diuer. iud. l. prima.

Ad leg. Iul. ambitus. Rubrica.

L E X VNICA.

1 *Lex Iulia de ambitu num in principe locum habeat. Et electio in quo spectetur.*2 *Ius ciuile, an Imperator pecuniam pro honore, aut dignitate dandi accipiẽdo tollere possit. Et qui dat pecuniam pro honore habendo, in quod crimen incidat. nu. 3.*4 *Simoniacus, & ambitiose promotus in quo distent.*

Hæc lex. Non expedit summare. In tex. ibi fauorem, & electionem, dic, q̄ verba. l. Iul. loquuntur de illo qui dat pecuniam vt eligatur ad magistratum. & j̄ ideo non habet locum in principe, qui non dñt eligere sed creare, vel instituere, nam electio non dñt, nisi penes plures, ut notat in c. gratũ. de postula. licet largo modo possit dici quo ad vnũ, vt in c. ecclesia. Vulterana de elect. per hoc patet, q̄ ista l. nō facit p̄ canonistis, q̄ dñt, q̄ non cõmittit symonia, si datur pecunia Papæ pro bñficio, nam symonia committit indistincte cum dat t̄pale p̄ spirituali. Sed l. Iul. de ambitu, nec eius verba loquuntur, nisi quando datur p̄ electione, q̄ non consistit in principe. 2 præterea l. Iul. de ambitu, & j̄ eius prohibitio est de iure ciuili, quod Imperator tollere non potest pecuniã recipiẽdo scienter. arg. ff. de excu. tutor. l. idem Vlpianus. s. sunt qdam. Sed accipere tempo-

tempo-

Pauli Cast. Nouæ prælect. in Dig. Nouo.

temporale pro spirituali prohibitum est a lege diuina & papo-
stolum, vt hñ in actibus apostolorum de beato Petro, qui redar-
guit Symonem magum primum authorem huius sceleris, & di-
cendo pecunia tua tecum sit in perditionem, q̄ existimasti do-
num Dei pecuniâ possideri. Legem aut̄ diuinam, vel apostoli tol-
lere non p̄t. 2. 5. q. j. sunt quidam, & no. in c. cum ad monasteriũ.
de statu mo. & in cle. Romani. in prin. de iureiu. & istud tenent
theologi uerius. Centum aureos ista est p̄ena legis. Iu. de ambi-
tu. alia p̄ena imponitur in l. si. in fi. C. ad l. lul. & alia per Auth. vt
iudi. sine quoquo suffra. §. cogitatio. Et sic no. q̄ qui pecuniam
dat pro adipiscendo honore, incidit primo in l. si quem quã
C. de episc. & cler. Secundo in hac l. Tertio in vitium symoniæ.
In gl. ibi cum dicit. §. de post. l. j. Tu dic, q̄ ibi loquitur, cum datur
pro dignitate habente administrationem, hic pro non habente,
& est ratio, quia cum h̄t administrationem, timor est, q̄ pecu-
niam q̄ dedit, extorqueat a subditis, quod facere non p̄t, si ad-
ministrationem non h̄t, hæc ratio col̄t in d. §. cogitatio. Ibi vñ.
Tu dic, q̄ aut loquimur in temporali dignitate, & licitum est eã
petere, sed ordine, i. vt sibi detur sine pecunia, arg. l. vt gradatim.
de mune. & hono. Aliàs esset ambitiosus. Aut in ecclesiastica, &
tunc non licet petere in specie, sed ingenere potest quis petere
beneficium, si est idoneus, & indiget, als committit symoniam,
vt no. in c. tuam. de ara. & qual. Ibi decretistæ & c. tu dic, q̄ tali s
erat symoniacus fm decretistas, & sic non dñ criminofus, licet di-
catur symoniacus, sed dñ ambitiosè promotus. Et t̄ quæ sit dñia
inter ista duo, dic, vt habetur in c. fi. de elect.

Ad leg. Flauiam de plagarijs. Rubrica.

LEX PRIMA.

Plagium quot modis committatur.

Sliberum. Qui vedit, vel emit liberum
hominem sciẽter, crimẽ pla-
gij committit. h. d. no. Et no. q̄ iste titulus diui-
ditur in tres partes. Primo ponit casus in quib.
plagium committatur. Secundo ponitur dñia
inter plagium, & furtum. Tertio ponitur, q̄ sit
p̄ena plagij. Secunda. in l. non statim. Tertia.

in l. si. Circa primum dic, q̄ committit̄ in quatuor modis. Primo
cum quis uendit, uel emit liberũ hoĩem sciẽter. vt hic. Nã iste
plagam. i. dolorẽ, & impietatẽ committit circa talẽ vendõnem.
Secundo committitur cum quis vendit seruum suum existentẽ
in fuga. & de hoc loquitur l. 2. & quæ sit ratio, dicam ibi in fine.
Tertio cum quis celat seruum alienum, ut l. 3. Quarto, cum ce-
lat filium, uel fratrem alienum, vt C. eo. l. si. Et per hæc l. dicit Bar.
q̄ non ualet statutum, quo cauetur, q̄ ille qui ducit liberũ ho-
minem in tortiam communis, deat habere præmium, quia con-
tinet in se plagium, & impietatẽ, nisi ille esset hostis publicus, vt
l. non omnes §. si. de re mili. Sciens. Ideo dicit, quia secus si igno-
rans. In gl. a plaga. Item dñ plaga. i. regio seu quædam pars agri. §.
de le. 3. l. vxor. §. agri plagam. & est bonus §. Dy. Item dñ plaga la-
queus, uel rete, quo animalia capiuntur, ut l. exempto. in fi. §. de
act. emp. & C. eod. in rubrica. In gl. sed an idem. ibi, si animum cæ-
landi. dic. §. principaliter, licet secundario habeat animum lucrã-
di. Et no. q̄ ista gl. ponit verã dñiam inter plagium, & furtũ. cũ
quis surripit seruum alienum, nam tunc est plagium, qñ princi-
paliter intendit dño celare, vt puta, dñs diligebat ualde seruum
& ipse ut dolorem inferat domino principaliter intendebat ce-
lare, quod poterit constare per eius confessionem, vel per uerba
dicta ante, uel post, vt in l. apud Celsum. in prin. §. de doli except.
& l. Fulci. §. quid sit latitare. quibus ex cau. in pos. ea. sed furtum
committitur cum principaliter intendit serui lucrum facere, nõ
aut̄ inferre dolorem domino. Ita intelligitur l. non statim. j. co.
ti. Sed aliam dñiam ponit glo. C. de fur. l. si abducta. quæ dicit, qd̄
plagium distinguitur a furto per consuetudinem, ut dicat̄ pla-
garius, qui consueuit furari seruos alienos. Sed fur, qui non con-
sueuit. Sed ista est uerior, quam tenet Azo in summa.

LEX II.

- 1 Absesse non dicitur, qui redeundi animum habet.
- 2 Litigiosam rem quis recte vendere potest, cum obtinuerit in causa. Et an emphyteuta rē emphy. uendere possit sub conditione si dominus uoluerit, nec in commissum incidat.
- 3 Criminis inquisitio num ad Imperatorem spectet.

Sciendum. Qui seruum suum in fuga existentem
erat in fuga, licet esset absens. Item secus, si vendit ipsum
postq̄ fuerit adductus, uel deprehensus. In fuga. nam abes-
se non dñ, cum habet animum redeundi, sed in fuga dñ, cum non
habet animum redeundi, vt l. quis sit fugitiuus. in princ. de edil.
I edic. Et no. q̄ ille qui h̄t animum redeundi, non dñ abesse, quia
vbi est animus tuus ibi fingitur esse corpus tuum. j. de c. l. nihil.

& de leg. j. l. huiusmodi. §. legatum, in fi. Text. ibi cessare sen. cõf.
no. ex istis duobus versib. q̄ venditio facta rpe prohibito si con-
feratur in tps̄ permissum, ualet, facit. l. in tps̄. de hæ. inst. & de do.
ante nup. C. l. quod sponsa. Et hoc determinatur, q̄ p̄t q̄s rem
litigiosam vendere cum obtinuerit in cã. Item emphyteuta p̄t
rem emphyt. uendere sub conditione, si dominus consenserit,
& pec hoc non incidit res in commissum, licet consensus domi-
ni non accedat, quia nulla iniuria sibi facta fuit. facit optime l.
si q̄s locuples. de ma. test. §. j. patet etiam ex hoc, q̄ res subiecta
restitutioni eueniente certa conditione potest alienari sub con-
ditione, si illa conditio deficiat. facit etiam, q̄ ualet testm̄ in quo
pater filio præterito instituit extraneum sub conditione, si filius
præteritus noluerit esse hæres ab intestato. Ad quod facit d. l. si
quis locuples. & de hæ. instit. l. si quis ita hæres instituat. de
qua qõne no. per Bar. in l. Gallus. in princ. de liber. & posthum.
& dic, vt ibi dixi. Vendiderint. Et quæ sit ratio ponitur. C. eo. l. in
fuga. Tu potes dicere, q̄ rō est, quia dñi venderent tales seruos
in fuga exñtes, et̄ pro modico, & aliquibus forrè impijs, & crude-
libus, qui seruos deprehensos flagellarent, vel interficerent, &
sic mouerentur ex quadam crudelitate, & impietate q̄ seruos
suos pp̄ fugam, quod facere non debent. §. de his qui sunt sui, vel
alie. iur. l. j. & Inst. eo. §. si. Nam ex hoc quædam plaga, seu vulnus
vel dolor infligitur seruis, quod facere domini non debent, ut
ibi no. In l. si. ibi in metallum da. hæc p̄ena capitalis non impo-
nitur secundum quosdam, nisi illis qui assueti sunt committere
plagium. vt C. eod. l. quoniam, & no. in l. si. aliàs forte puniretur
pecuniariter, & ad arbitrium iudicis. C. e. l. in fuga. vel dic, quod
locum habet p̄ena capitalis, quando committitur plagium cir-
ca liberum hominem, sed si circa seruum minus punitur, vt in
d. l. in fuga. No. t̄ in l. non statim. supra eo. q̄ scrutatio criminis
non pertinet ad Imperatorem, sed ad iudicem. nam dicit hic Im-
perator, non me consuli, sed quod uerissimum, & cetera sequi
iudicem oportet. & ita potest allegari hic text.

Ad Senatusconsult. Turpillia. de abolitio- nibus. Rubrica.

LEX PRIMA.

Accusatorum. Quia per istud senatus-
consult. punitur temeri-
tas accusatorum desistẽtium ab accusatione in-
cepta sine abolitione. Et accusatorum temeritas
est multiplex, ideo ne procedat sub æquiuoco,
declarat luriconsul. quotuplex sit. Et primo po-
nitur vna distinctio trimembris, secundo illam sub compendio
declarat. Tertio singula membra latius profequitur. Secunda
ibi, calumniari. Tertia ibi, calumniatorib. Desistere. §. sine aboli-
tione. & hoc est, q̄ ponitur per hunc senatusconsult. & de hoc p-
sequitur per totum istum titulum. Et no. q̄ temeritas accusato-
rum tunc punitur, cum cadit in aliquem de istis tribus specieb.
aliàs secus vt j. ea. l. §. queri posset, & nor. 2. q. iij. in summa. Paul.

- 1 Lex Rhemia num sit publicorum iudiciorum. Et quis potest accusare de calumnia.
- 2 Calumnia qua p̄na sit, vsque ad nu. 6. Et quid in denuntiatore. Item quid in eo qui excipit de crimine calumnia. nu. 3.
- 4 Calumnia, quot modis puniatur.
- 5 Edictum de calumniatoribus, quid distet a lege Rhemia.
- 6 Calumniosus non semper presumitur, qui non probat. Et de calumnia quando pronuntari possit.
- 7 Iudici nota dicuntur, quæ in actis continentur. Et nullitas ex actis si appareat iudici, an de illa etiam, & a parte non requisitus pronuntiare possit.
- 8 Errorem qui allegat probare debet aliàs calumniosus presumitur. Et qualiter quis ad accusandum profiluisse per errorem se probabit.
- 9 Non probare facti esse.
- 10 Furtum plagium, & similia delicti nomina sunt, quæ non possunt sine dolo uerificari.
- 11 Sententia declaratoria super crimine, an ualeat.
- 12 Temeritas non omnis calumniam continet.

§. Calumniatoribus. Notabilis est, & quotidie
etiam alle. §. iste. Et diuidi-
tur in quatuor partes. primo qua l. puniatur calumniator. Secũ-
do quis est modus procedendi contra eum, & qualiter calum-
niosus dicatur. Tertio quis est modus pronuntiandi super calũ-
nia. Quarto mouet vnum dubium. Secũda ibi, sed non vtique.
Tertia ibi, quarum alterum. Quarta in §. Quæri posset, & h. d. ca-
lumniator punitur per l. Rhemiam. & licet non probet, non tñ
necessario sequitur, quod calumniatus fuerit, vnde admittit, si
velit probare cõtrarium, q̄ per errorem ductus fuerit ad accu-
sandum, & iudex debet inquirere de calumnia, etiam absouto
reo, &

reo, & si reperiatur accusatorem errasse, non puniet eū, secus si reperiatur eū in euidenti calumnia. Et si pronuntiauerit tūc eū non probasse, vñ ipm absoluerit. Idem si pronuntiauerit eum temere accusasse. Sed si pronuntiat eum calumniatū fuisse, de calumnia eū condemnasse vñ. h. d. vñque ad §. prauaricatorem. Irrogatur. sed

1 querit de trib. & primo vtrū lex Rhemia sit publicorū iudiciorum gl. rñdet cū distinctione, aut calūnia descendit ex publico crimine, aut ex priuato. Sed Dy. indistinctè dicit, q̄ est priuati iudicij, q̄d uerius vñ. primo, q̄a non enumerat hæc l. inter aſs, q̄ publici iudicij sunt, vt l. j. s. de pub. iud. Secundo per l. palam. §. quæ calumnia. de ritu nup. vbi vñ casus, licet glo. destruat. Tertio vñ expressum. in l. i. vñ. qui publico iudicio. s. de infa. dum dicit, qui publico iudicio calumnia, vel prauaricationis causa, & sic crimen calumnia, & prauaricationis ponuntur vt diuersa a criminibus publici iudicij, aliàs frustra subijceretur de calumnia, & prauaricatoribus, & istud placet quicquid dicat Bart. Nec ob. ratio sua, quia per hoc non vñ continere similitudinem supplicij, si descendens ex publico crimine non est publici iudicij, quia similitudo supplicij attenditur penes ipsam pœnam, non penes modū proponendi. arg. s. de pub. iud. l. ordo. Per hoc patet, q̄ non oēs possunt accusare de calumnia, sed ille tantum qui passus est.

2 Secundo queritur quæ sit pœna calumniae? respondet gl. q̄ similitudo supplicij, sed istud est uerum, si calumniator se subscripserit ad pœnam talionis, iuxta l. si. C. de accu. & extra de procur. c. tua. Idem puto si se non subscripserit. quia illa subscriptio non facit eum teneri ad pœnam talionis, cum ad pœnam corporalem se obligare non possit, vt l. liber homo. s. ad l. Aquil. & not. s. de custo. reo. l. si quis reum. Sed sua calumnia facit eum teneri. q̄d autem operetur subscriptio, dic, ut l. si cui. de accusa. Item hoc verum in accusatore calumnioso. Sed quid in denuntiatore? dic, q̄ nō punitur similitudine supplicij, sed extra ordinem ad arbitriū iudicis, vt l. diuus. de custo. reo. & j. eo. ab accusatione. §. nuntiatorum. & de calum. c. si. quod est uerum in illis, qui non tenentur prosequi, alias facerent partem, & sic sufficeret eos condemnare

3 in expensis. extra de pœnis. ca. calumnia. Item querit quid in illo, qui excipit de crimine calumniae? dic, q̄ aut ad repellendum quē ab accusando, vel testificando, & sufficit, q̄ condemnetur in expensis de dolo, & contu. c. finem litibus. Sed si opponit, q̄ repellatur a dignitate obtinenda, tunc si quidem ante confirmationē, punitur pœna. c. primi, de elect. lib. 6. quæ est si non probat, q̄ deat suspendi a beneficio, si post confirmationem punitur extra ordinem, & grauius. de accusa. c. super his. in fi. Idem si opponat ad puniendum in casu, quo potest. l. cum crimen, quod opponit, contingit primum crimen, vt l. 2. §. si publico. s. de adul. & de excep. c. j. iudex autem, qui crimen de quo inquit, non reperit, non vñ posse dici in calumnia, cum inquisitionem præcedere deat infamia, quæ ipsum excusat a calūnia, vt l. miles. §. mulier. s. de adul. de acq. hæ. l. cum quidam. §. quod dicitur. Sed si inquireret non præcedente infamia, puniretur extra ordinem arbitrio iudicis.

4 extra de accu. cum oporteat. Tertio queritur quot modis puniatur calumnia? respondeo alijs modis. Nam interdum quis p calumniam obtinet falsam sententiam, & tunc punitur l. Cornelia. de fal. ut s. de fal. l. si quis obrepserit. in fi. Interdum recipit pecuniam, vt calumniam faciat in iudicio criminali, vel ciuili, & tunc punitur criminaliter de falso, ut s. de fal. l. j. Item ciuilitè ex edicto de calumniatoribus, vt s. de calum. l. prima. Et nota q̄ edictum differt a lege Rhemia in quatuor. Primo, quia edictum locum habet, cum pecunia recipitur, vt calumnia fiat. Sed l. Rhemia non requirit receptionem pecuniæ. Secundo, q̄a edictum locum habet tam in ciuili, quàm in criminali, vt l. j. s. j. de calum. sed l. Rhemia in criminali tantum. Tertio quia illud locum habet, etiam si calumnia non fiat. sufficit em̄ recepisse pecuniam, ut fiat, ut dixi in l. j. s. de fal. Sed lex Rhemia requirit, q̄ qs processerit ad accusationem calumniosam. Quarto differt in pœna, nam p illud imponitur pœna ciuilis. s. quadrupli, sed p l. Rhemiam imponit pœna criminalis. s. similitudo supplicij. Sequitur secunda pars ibi protinus. i. non sp̄, q̄ fallit in quibusdam casibus, in quibus non probas non psumitur calumniari, qui ponuntur per gl. in l. alle. §. calumniator. de his qui no. infam. & hūc intellectum ponit hic gl. vel dic protinus. i. non necessario. licet em̄ psumatur calumniari, q̄ nō probat, vt l. j. C. de aduo. diuer. iudic. & C. de accu. l. fi. & de calum. l. vlti. 2. q. 3. qui non præbaerit. illa tamen non est psumptio iuris, & de iure, quia probatio in prium admittitur, si probare vult accusator, q̄ per errorem ductus fuit ad accusandum, non per calumnia: & ideo iudex de hoc debet inquirere, & terminum ad hoc probandum statuere, ut j. sequitur. lbi reo absoluto. no. q̄ de calumnia cognoscitur tripliciter. Primo durante iudicio super crimine instituto, ut eadem sn̄a reus absoluitur, & de calumnia pronuntietur. C. de calū. l. j. & tunc idem iudex de vtroque pronuntiat, licet non sit iudex accusatoris, sed accusati tūc, tum quia vñ illa quædam recouentio, arg. C. quomodo, & quando iudex. l. cum dam. tum, quia vñ illa quædam incidēs q̄d, de qua potest idē iudex cognoscere, licet

non principalr posset. C. de iud. l. quoties, & fiet hoc ad instatiā accusati hoc petentis, ut d. l. j. Potest etiā de calumnia pronuntiarī in cotinenti reo absoluto eadem die. arg. l. Paulus. de re iud. & hic in gl. quæ incipit incōtinenti. Secundo modo cognosci pōt ex interuallo p modum accusationis principaliter institutæ sup calumnia, & tunc oportebit, q̄ instituat̄ accusatio coram iudice ipsius accusatoris, & sic etiam poterit coram alio, q̄ fuerit prima accusatio, ut no. 2. q. 3. in summa. Tertio cognosci poterit p modum inquisitionis, etiam ex interuallo, vt absoluto reo iudex formet inquisitionem super calumnia principaliter, ut hic ē casus, & rotundus fm Bar. Ex quo sequitur coniuncto. §. calūniator. in l. alle. de infa. q̄ damnatus ex inquisitione sit infamis, sicut si per accusationem. de hoc per Bar. in l. infamē. de pub. iud. Dicit et̄, q̄ si de calūnia cognoscat ille iudex, coram quo fuit cōmissa, non requiruntur aliæ probationes super ea, quia notoria est sibi, ut iudici, postquam est coram eo commissa. sufficit ergo, q̄ petat̄ super eo pronuntiarī secundum Bar. quod no. arg. C. de testi. l. nullum. & quod notatur s. de testi. qui falso. Ex hoc no. q̄ omnia, quæ continentur in actis, dicuntur nota iudici, ut iudici. Ideo potest iudex ex illis supplere, licet pars hoc non alle. facit q̄ notat Inn. de testi. c. cum clamor. Et ideo si nullitas sententiæ apparet ex actis, licet pars non alleg. illam causam nullitatis q̄ constat ex actis, potest tamen iudex pronuntiare ipsam nullam, si pars hoc petat. facit, quod no. supra quod cum eo. in l. Titianus q̄ est l. dñi Bal. & ibi est bona glossella. & de acq. hæredi. si is ad quē. & ita de facto respondi istis diebus domino Archiepiscopo

8 Astensi. iustum errorem, quem j q̄ allegat, probare dēt, alias sibi non prodesset, vt s. de adul. l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. in fi. Item probare debet, aliàs præsumere in calumnia hoc ipso, q̄ non probauit. nisi in casib. qui no. in d. §. calūniator. probabit aut̄ multipliciter se p errorem ad accusationem processisse. Primo piuramentum suum, & aliorum compurgatorum iuxta iudicis arbitrium, vt in ca. 2. & quod ibi p Inno. de calum. nam si iur̄m de calumnia præsumpta in futurū excusat, vt l. 3. §. penul. supra de iureiur. & si vētris. no. l. prima. §. primo. ergo, & pstitum post excusat a calūnia psumpta multo magis arg. l. auxilium. supra de min. & q̄d no. in l. j. §. si aduersus. de no. ope. nunt. Secūdo probabit si de illo crimine, de quo accusauit erat publica uox, & fama. nā ex hoc excusat a dolo psumptio, ut s. de adul. ciuiles. §. mulier. & de acq. hæ. cum quidam. §. quod dñ. Tertio pbatur, si aliqui pmiserunt testificari p ipso, & postea nō fecerunt. 2. q. 3. c. Paulus. & ibi per gl. Quarto si aliqui fide digni aliquid sibi asserbant, quibus credere poterat uerisiml. ar. extra de spon. cum in tua. secus si nō erāt fide digni, ut dixi s. de fal. l. Athalētus. Quinto si probāt crimen saltem p unum testem arg. C. de iureiur. in bonafidei. & extra eo. ti. c. si. vltimo si testes, quos produxit, fuerunt reprobati, ut no. in Spe. de calumniator. in fin. In tex. ibi pepercit ei. no. ergo ex hoc singulariter, q̄ licet ille, q̄ non probat, psumat̄ iuris præsump. calūniari. C. de aduo. diuer. iud. l. j. non tñ ex præsumpta calumnia punitur, nisi iudex super illa expresse pronuntiauerit. Et idem vñ ubicunque præsumit dolo a iure, ut non sufficiat pronuntiarī super facto, sed debeat pronuntiarī expresse super dolo. nam j non pbare facti est, & pōt intelligi, & cum calumnia, & sine. uñ dēt in dubio intelligi sine calumnia, ut fiat interpretatio in benigniorem partē. ar. j. de pœ. l. si p̄ses. per quod dicit Bart. q̄ si iudex pronuntiat aliquem occidisse, uel uulnerasse, uel incendium commississe, non uñ ille condēnatus de maleficio, q̄a ista sūt uerba facti, & de necessitate nō important dolum, q̄a potuit occidere, uel uulnerasse ad sui defensionē, & in hāc partem dēt fieri interpretatio, ut hic fm eum, se-

10 cus si pronuntiauerit furtū commississe, q̄a ista sunt nomina delicti, nec pōt uerificari sine dolo, ut statim sequit̄ in uerfi. sin autē. in uerbo calumniatus es. Sed primum dictum non uñ uerum, q̄a cum quis confitē se occidisse, uel uulnerasse, uñ confessus maleficio, nisi probet ad sui defensionem fecisse, quia ista uerba includunt dolum a iure præsumptum, ut hñ C. de iniur. l. si nō conuictij. & quod ibi no. & ad l. Corne. de fica. l. i. extra de accu. cum dilecti. ergo idem uñ in cōdemnatione, uel in uerbis iudicis. nec obstat istud, q̄ non probare non est delictum, nec ex illo oritur psumptio doli, quia delictum est calumniose accusasse, & istud uñ uerius. Nihil est pœna. Ex hoc tex. dicimus, q̄ super crimine ualet sn̄a mere declaratoria, quod dic, ut dixi in l. Athalētus. l. de fal. Item q̄ in criminali accusatione non est necesse concludere ad certam pœnam, sed sufficit accusatorem petere, q̄ pronuntietur tale delictum commississe, nam si nō est necesse, vt iudex de pœna pronuntiet, nec accusatori, q̄ petat, cum sententia debeat esse conformis libello. C. de fideicom. liber. l. fin. facit l. ordine. in prin. j. ad mun. & de iure filci. l. aufertur. in princip. & de diuers. & tempora. præsc. l. uitia. §. j. in uerbo, deletur. & instit. de pu. iu. in princip. In rex. ibi facti quidam. i. condemnare, uel absoluerè. nam iudicare, uel non iudicare, non est in eius arbitrio, ut l. munerum. §. iudicandi. de mun. & hon. quia iudicare tenetur omnino. Sed condemnare, uel absoluerè hoc est in eius arbitrio. Per hoc

12 hoc tollitur primum gl. magna. in ver. quæri posset. Ibi calumniæ vitio. No. ergo, q non omnis temeritas continet calumniã. Est enim hoc uerbum generale, vt patet hic coniuncto princ. huius l. Per quod determinatur, q licet iurim calumniã excuset ab expensis litis ratione præsumptæ calumniã, in l. 3. §. pe. s. de iureiu. non tñ excusat ab expensis, q veniunt rone temeritatis, vt fu. de iud. l. eum quem temere. Sed an expensã veniant in cã ciuili? Bart. hic examinat, & dicas, q sic, per l. qui crimen. C. qui accu. no. pos. & l. fi. C. de fruc. & lit. expen. & no. extra de pœ. c. calumniã.

1 Præuaricatio non in accusatore solum locum habet. Et de præuaricatione qualiter quæri potest.

2 Pronuntiationem super præuaricatione publici iuris esse. Et an ex illa punietur præuaricator.

§. Præuaricatore. Præuaricator est, q colludit cum accusatore ueras pbõnes dimittendo, & falsas admittendo, & canonistæ appellat istũ

1 collusorem, ut patet extra de collu. dete. per totum. & tñ non solũ habet locum in accusatore, sed et in iudice inquirente. eo. ti. c. fi. & utrum talis accusatio profit accusato? dic, vt in c. j. & 2. eo. ti. & C. de tranfa. l. transigere. & de ista præuaricatione quærit duobus vel trib. modis, primo per modum replicationis, vt si quis excipit se non posse accusari, quia fuit alias accusatus de eodem crimine ab alio, replicabitur de præuaricatione illius qui pronuntiauit, & talis pronuntiatio facta super præuaricatione est publici iud. s. de pua. l. 3. Et no. q ex illa pronuntiatione non punietur præuaricator, qa non ad hoc principaliter agitur, sed ad iustificandum accusationem. ad hoc. s. de infra. l. Lucius. Item quæritur de præuaricatione per modum accusationis, & inquisitionis q ipsum præuaricantem principaliter instituat, & tunc punietur extra ordinẽ. l. 2. de pua. & talis accusatio semper est priuati iudicij, etiam si de scendat ex crimine publici iud. unde non poterit institui, nisi p illum cuius interest. Ista vñ intentio. l. 3. s. de damno infecto. licet aliter intelligatur per alios. Paul. de Cast.

1 Iudicis officio nobili, quæ expediuntur delegabilia non esse. Et an id perpetuo verum.

2 Abolitio vna num pluribus criminib. sufficiat. Et quid si quis sit pluribus excommunicationibus excommunicatus, an sufficiat vna absolutio.

Versi. Si quis. Tergiuersator dñ, qui desistit ab accusatione sine abolitione, quæ abolitio si priuata est, debet a iudice impetrari, & cum cognitione cõcedi, nec delegari potest, & tot sunt abolitiones petende, quot fuerunt crimina instituta. h. d. usque ad §. accusat. onem. Demandare potest

1 quia iudicis officio nobili expeditur, & tñ omnia quæ iudicis officio nobili expediunt, sunt non delegabilia. fallit in restõne in integrum, quæ conceditur minori fauore atatis minoris, & in cautione damni infecti pp celeritatem negotij, ut l. j. de dam. infe. & ibi no. ita intelligitur l. nec quicquam. §. ubi decretum. de offic. proconsul. & lega. Nec vñ bona rõ, quia cognitionem requirit. nam etiam cautæ pecuniariæ requirunt cautæ cognitionem, & tñ delegantur. C. de peda. l. placet. In tex. §. si plura. si ex diuersis factis descendunt. secus si ex uno facto descenderent, quia tñ vnus nõ posset, plures sic, ut C. de acc. l. qui de crimine. & de his potest quis accusari eodem libello. s. de accus. l. libellorum. §. sed & si aliud. & tot dicuntur accusationes, quot sunt crimina, licet vnus sit libellus. & ideo ab omnibus est petenda abolitio, ut hic facit. l. scire debemus. s. de uerb. obl. per quod pater. q si statutũ dicit, q si accusator vult desistere, soluat certam quantitatem, q accuauerit de plurib. criminib. q pro quolibet crimine det illã quantitatem soluere ob abolitionem, sed tñ de omnib. petita est, si sufficeret vna abolitio pro omnibus. ar. s. pro soci. l. cum duobus. §. si plures nam excommunicatus pluribus excommunicationibus, si petit se ab omnibus absolui, sufficit vna absolutio p omnib. ut no. in c. ex parte. de offi. ord. Sic et bannitus ex plurib. delictis, uel pluribus bannis sufficit, q petat se ab omnibus rebã niri, & vna rebannitio sufficit. Sed in contrarium facit l. de pupillo. §. si plurium. de operis nou. nuntia. in fine. Sed intellige, q vna rebannitio vim habet plurium rebannitionum. & dic, ut ibi no. per Dy. & Bar.

1 Desistens ab accusatione nulla quando in senatuscons. Turpil. incidere dicitur. Et ratio cur ita. nu. 2.

3 Episcopus plures excommunicans, ut puta populum, si ipsi non parent sententias, an ex hoc iurisdictionis quasi possess. dicatur possidere. Et episcopum, non possidere nisi labia sua.

4 Mulier, & minor licet desistunt ab accusatione nulla, nec incidunt in Turpil. Et eis licitum esse iura ignorare.

§. Accusationem. Licet accusatio sit nulla desistens tñ sine abolitione. incidit in Turpil. Facit in muliere, & minore. h. d. usque ad §. suspecti. & diuidit in tres partes. Primo ponit thema & qõ. & opponit ad v. tranq. partẽ. Tertio ponit litatio ad utraq. partem. Scda ibi mouet. Tertia circa si. merito. itaq. Itẽ scda subdiuidit. Nã primo arguit p vnã rõnem, q non incidat p cise. Secundo p aliam p cise incidat. Tertio pbat p auctoritatem Papi. q aliquñ incidat, aliquñ

nõ. Quarto opponit q indistincte deat incidere. Secda ibi eõ. Tertia ibi, at quin. Quarta ibi, quod. n. Ista quarta diuidit i duas, Nã primo pbat, q casus quẽ excipit Pap. non differat ab alijs. Secundo, q casus in quo Pap. fatet, quem incidere expõsse, nõ differat a casu. quem excipit, nec ab alijs. Secunda vt in tex. at quin.

1 Idẽ. Et tñ. tres casus, nam interdum pposita exceptione an litẽ ptestatam iudex repellit accusationem nullam, & tñ desistens non incidit in Turp. vt j. ea. l. qrebarur. Interdum nulla fuit pposita exceptio q accusationem nullam, nec iudex eam adhuc repellit. Si an litẽ ptestatam, & sic opponi & repelli põt, tunc non det accusans desistere sine abolitione, als incidit in Tur. ut hic, interdum lis conte. est, & nulla fuit pposita exceptio. & sic amodo nõ põt opponi, ut s. de adul. l. si maritus. §. pscriptioes, & tunc indubitanter desistens incidit, qa censet ip fuisse litima accusatio, & ualida, postq de nullitate nõ põt exceptio opponi. differt tñ iste tertius casus a secundo. nam in hoc tertio si desistens vult petere abolitionem, & desistere, hẽt probare se pererorẽ accusasse, sicut si fuisset accusatio ualida ip, als si fallaciter accusasset, non conceditur abolitio. C. de abo. l. fallaciter. Sed i casu secundo sufficit petentem aboli. allegare nullitatem accusationis, q si iudex proponit, det concedere abolitionem indistincte. Si tñ fallaciter accusasset, & p dolum, credo, q iudex posset ipm ex ordinem punire, ar. j. eo. l. & in priuatis. Item tenet parti actione iniuriarum. s. de iniur. l. iniuriarum. §. si quis per iniuriã, & l. apud Labeonem. §. si qs libello. Item in hoc tertio casu non conceditur abolitio indistincte, qa fallit in quibusdam criminib., vt d. l. fallaciter. in fi. Sed in secundo pp nullitatem accusationis concederetur indistincte. Ex p dicitis igit sequit, q desistens an litẽ ptes a am sine abolitione, incidit in Turp. excepta muliere, & minore. qd est uerum, nisi datus esset fideiussor de lite prosequenda, uel reus esset citatus. C. eo. l. j. & no. j. eo. l. quæsitum. Est aut

2 rõ, cur desistens ab accusatione nulla incidit in Turp. qa de tali nullitate non est ipse iudex, sed superior, vñ præsumi vñ, q ualeat quouique sit declaratum non valere. Faciunt ad qõnem de illo, qui positus est ad denunciandum maleficia. ut debeat denuntia ret illa, quæ non sunt punibilia, vt si quis occidit bannitum, qui põt impune occidi ex forma statuti, & nisi denuntiet puniatur, qa non spectat ad eum cognoscere, vtrum delictum sit punibile, vel non, de qua qõne notat p Bar. in l. fi. s. diuus. de publica. & l. si quis in graui. §. si maritus. s. ad Sylla. Scda rõ, qa postq accusatio est ptestata iudici, si desisteret sine abolitione, uideret ipsi iudici illud. qd fieri nõ det. s. de infra. l. debuit. i. & ar. C. de test. l. nullũ & ex. de postul. pla. c. bonæ. in mag. gl. ubi postq postulatio est ptestata superiori, nõ licet ab ea discedere, ne colludat. q est uerũ in cãsis publicis, uel q publicã respiciunt utilitatẽ. Sed in priuatis licitũ est desistere, et iudice nõ reqsuto, ut s. fa. erc. l. fi. ubi cas? no. & de no. ope. nun. l. j. §. & post opus. in fi. facit l. iurifgentiũ. §. si paciscar. s. de pac. Processisset. nã iste duplr peccat. f. accusãdo cum nõ possit. & desistẽdo. Sed ille q accusat de uero crimine, & cũ ualeat accusatio, si desistit, nõ peccat, nisi desistendo. Voce dũta xat. i. dicere, q qdam uerbali accusatio. Et no. p uerbo Inno. qd

3 ponit in c. cõ olim. de rest. spol. q dicit, q f si eps plures excõicat, ut puta aliquẽ populũ, & ipsi nõ parẽt sententijs, q ex hoc nõ acquirit eps quasi possessionem iurisdõnis, qa nõ possidet nisi labia sua, sicut accusatio nulla dñ tñ uocalis. Excepta muliere. Isti

4 f duo excipiunt. qa licitum est eis ignorare iura, & pp errorem iuris excusant a pœna, ut hic, & s. de fal. l. diuus. §. pen. quod est uerũ in his, q sunt prohibita de iure positio, secus si essent prohibita de iure naturali, qd nõ licet eis ignorare, ut s. de min. l. auxiliũ. & l. si ex causa. §. nunc uidendum. & de iur. & fac. igno. l. rfa.

5 Accusatio suspecti tutoris quãdo priuati iudicij dicitur, & quando publici.

§. Suspecti. Desistens ab accusatione priuati criminis non incidit in Turp. h. d. & ponit duo exẽpla, unũ in accusatione suspecti tutoris ad pœnam criminalem, aliud in accusatione Turp. q ambæ sunt priuati iudicij. In glo. j. ibi l. cognitio. dic fm Doc. q hic loquit de accusatione criali, q instituit ad puniẽdũ tutorem dolosum, ut l. j. in fin. cum l. seq. de suspes. tut. & ista est priuati iudicij, vt hic. Sed primum loquitur de accusatione ciuili, q instituit ad remouendum tutorem ab administratione, & ista est publici iudicij, non q descendat ex l. publicorũ iudiciorũ, sed qa ppetit cuilibet de populo, ut l. 3. §. qns. de suspes. tut. & in ista dic. q qdã est remotio legalis, q fit eo ipso, q accusatur, qa statim interdicit sibi administratio. C. de suspe. tut. l. eũ quem. Et istã põt declarare delegatus pconsul. uel ptoris, qa non ipse facit eam, sed lex. Quãdam est remotio, q fit p snãm, & de ista põt cognoscere et delegatus proconsul. uel ptor. ut in q. rio, & l. j. §. q autem. de suspes. tut. als delegatus pronuntiare nõ potest, sed solus prætor, proconsul. uel præses. Sed quod hic nõ loquatur de illa criminali, uñ, quia tunc remittitur puniẽdus ad præfectum. ut d. l. j. in fi. de offi. præfec. l. uidetur. s. solent. sed hic dicit de præside, q pronuntiat, sed respondeo, q illud est uerum in urbe, in qua solus præfectus cognoscit de maleficijs. Sed in p. uincia cognoscit etiam præses, ut j. de pœ. l. si præses.

§. Incidit.

§. Incidit. Si accusator desistit sine abolitione, non solum ipsum, & instigator, vel mandator: aliis qui instigauit, uel mandauit, & est ille, qui fuerit in predictis nuntius, punitur hoc edic. No. singularem tex. q̄ nuntios, qui portant literas de aliquo maleficio, vel tractatu committendo, ut puniantur sicut principales: quod est uerum, si sciunt contenta in litera, vel scire poterunt, aliis cum non essent in dolo non punientur. facit ad hoc gl. in l. vtrum. s. de parricid.

§. Reus. Si reus condemnatus appellauerit, tenetur accusator causam apponens prosequi. & desistens sine abolitione incidit in Turpil. h. d. Extinguitur. dic. q̄ si in causa appellationis pronuntiatur, siue confirmetur prima sententia, siue infirmetur, apparet pronuntiatum fuisse extinctum per appellationem, quod patet, nam etiam si confirmetur, non oritur actio ex prima sententia, sed ex secunda. ut l. furti. s. i. de infra. Sed si non pronuntiatur, ut puta quia deseritur appello, apparet non fuisse extinctam primam sententiam, sed suspensam: quia remanet valida prima sententia, ac si non esset appellatum: & post iudex mittet eam ad executionem, ut l. tale pactum. §. qui prouocauit. s. de pact.

L E X V.

Quæsitum. Qui porrexit supplicationem principi nans se uelle accusare, licet postea non accuset, non incidit in Turp. hoc dicit. Est ratio, quia non uidetur talis desistere ab accusatione, quia non inchoauit. Nam per sup-

plicationem datam principi non inchoatur accusatio, ut l. quauis. s. de iniur. Si uero datus esset libellus iudici, & postea desisteret ab accusante ante litem contestatam, utrum incidat in Turp. disputat hic gl. Tu dic secundum Docto. q̄ incidit, si dedit fidei iussores de lite exercenda, ut C. eo. l. j. & idem si reus fuit citatus. & comparauit, C. quomodo, & quando iudex. auth. qui semel. fallit in muliere, & minore, quibus licet desistere in l. j. §. accusationem. s. eo. alias non incidit.

L E V VI.

1 Desistens ab accusatione, an de calumnia teneatur, sicut in turpillianum incidit.

A Baccusatione. Desistisse uero ab accusatione, qui cum accusato transigit, vel accusationi expressè renuntiavit, uel tacite non prosequendo. j. terminum sibi datum a iudice. Sed si si non prosequeretur in termino sibi dato a lege. s. j. biennium, tunc punitur per ti. C. ut j. certum tps crimina terminetur. Sed si non est lapsus aliquis terminus datus, ad accusationem finiendam, sed accusator contumax fuit in ueniendo, tunc punitur poena extraordinaria iudicis arbitrio. C. q̄ accusa. non poss. l. qui crimen. 1 Sed queritur, utrum desistens teneatur de calumnia, sicut incidit in Turpill. dic. q̄ sic, si fuit in euidenti calumnia. Sed si queratur, utrum teneatur de præsumpta, quod est eo ipso, q̄ non probatur, & tunc si desisteret ante litem contestatam, non tenetur: quia probationes non sunt fiendæ ante litem contestatam.

Prælectionum Auenionens. Finis.

A D V E R T E L E C T O R H V I C I A M O P E R I F I N I S D A B A T V R, cum perlata est ad nos sequens hæc Pauli Cast. in l. Post contractum crimen, De donatio. facilis admodum prælectio Paduana, quæ (tametsi nec libro, nec titulo conueniat lex ipsa) quoniam tamen maximè argumento, & tractatione præcedentibus conuenire titulis uisa est: & item quoniam nec dum typis data fuerat, malimus hoc loco manibus tuis teri, quam à vermibus corrodì. Et quòd in his minutis tibi lubenter inseruimus, coniecturam facito, in grauioribus nos tibi in posterum minimè defuturos.

- 1 Donatio facta ab eo, qui delinquit, num secuta condemnatione reuocetur, & quo remedio.
- 2 Testamentum factum ab eo, qui ob crimen admissum postea ad civilem naturalem uel mortem condemnatur, num secuta condemnatoria rumpatur. Et quid in donatione causa mortis.
- 3 Donatio in fraudem fisci, seu simulata, quando præsumitur, & quot casibus. Et quid tunc. num. 4.
- 4 Donatio num in fisci fraudem, sicut & in creditorum alienatio fieri possit, & tunc quibus actionibus creditoribus, ac fisco succurratur.
- 5 Fraudem in donatione interuenisse quomodo præsumatur.
- 6 Donatio, in qua interuenit fraus, ut reuocetur, an sit necesse donatarium fraudis participem, esse.
- 7 Donationem factam ab eo, qui crimen læsæ maiestatis commisit, etiam si occultum sit, ipso iure non ualere.

Post contractum. Donatio facta a criminoso anteq̄ sit de crimine cõdemnatus ualeat, & si erat tale crimen, pp̄ q̄ bona sua ueniebant confiscanda. h. d. nec postea reuocatur ipso iure, licet sequat̄ sententia condemnatoria, & est cõfiscatio bonorum qua facta fuit ab eo, qui erat dñs, & habebat administrationem bonorum suorum, ut patet in l. reo criminis. j. de foro. & de iur. fisci. l. aufertur. §. in reatu. concordat c. fcm̄ l. timè. de reg. iur. li. 6. Si tñ facta fuit in fraudem fisci reuocabitur, sicut & alienationes factæ in fraudem. cre. proposita reuocatoria q̄ donatarium, ut Inst. de actio. §. item si quis in fraudem. iuncta l. in fraudem. in prin. j. de iur. fisci. & iste est intel̄s gl. hic. Sed Odoff. aliter intellexit. s. q̄ talis donatio sit in pendenti, & si sequatur sententia condemnatoria cum confiscatione bonorum, & ex tunc apparet donationem ipso iure non ualuisse, uel si ualuit, ipso iure reuocari. sed præcedens lectura, & intellectus uerior est pp̄ rationem, q̄ s. dixi, q̄ necessario concludit, q̄ ipso iure non reuocetur cã supueniente. In tex. ibi, nisi condemnatio fuerit secuta. sc̄ an factam donationem, qua tunc ablata est sibi administratio, & est dñm bonorum suorum. unde non potuisset in aliũ trãferrere s̄m primum intel̄m. uel dic, nisi condemnatio secuta sit. l. post donationem factam, ut qua non fuisset accusatus, uel si fuit accusatus fuit absolutus: sed si sit secuta, ex tunc apparet donationem non ualere s̄m intel̄m Odoff. & dēt̄ intelligi, ut dixi, quando bona ueniebant confiscanda, aliis etiã post condemnationem posset donare donatione inter uiuos non

causa mortis, sicut nec testari, nam & testamētum prius factum rumpitur, si testator postea condemnatur ad mortem civilem, uel naturalem, etiam si bona non fuerint confiscata. per l. eius qui. ff. de test. & donatio causa mor. habet vim ultimæ uoluntatis: de hoc est casus. infra tit. primo l. si aliquis. nō ergo posset donare causa mortis post condemnationem: ergo donatio iam facta p̄ condemnationem irritatur. Quid autem in donatione inter cõiuges, quæ d̄r̄ inter uiuos, licet quantum ad effectum habeat similitudinem cum donatione causa mortis, quia non habet effectum uiuente donante, licet morte eius confirmetur, an erit idē, quod in donatione inter uiuos: & idem, quod in donatione causa mortis: dic q̄ seruetur media uia, quia inspicitur, quæ poena fuerit interposita C. de donatio. inter uirũ, & uxorem l. res uxoris. & ibi uide bonam gl. distinguentem. hic autem solum inspicitur, an bona fuerint confiscata, uel non, seu ueniant cõfiscanda: quia donatio inter uiuos statim sortitur effectum suũ, unde inspicitur principium quando fit, an sit facta ab eo, qui erat dominus, & habebat administrationem bonorum suorum, non autem inspicitur, quod postea euenit. s. q̄ auferantur. Aduertendum, q̄ 3 t̄ aut donatio fuit facta ab aliquo antequam crimen committeret: & postea commisit crimen, pp̄ quod bona ueniebant confiscanda, & tunc si donauit metu futuri criminis, quod proposuerat committere, perinde est, ac si donasset post crimen commissum. Quo autem iure id fiat, statim dicam. Præsumitur namque hoc fecisse ea intētionē, q̄n̄ incontinenti tale crimen commisit. arg. in l. si ventri. §. in bonis. in fin. j. de priui. cred. uel si suberat causa, ut quia erat suus inimicus capitalis, licet ex interuallo crimen postea commiserit. Si autem non erat, sed ex interuallo commisit, non præsumitur donasse pp̄ futurum crimen, nec in fraudem fisci, ideo donatio firma p̄manet, nec reuocatur quoquo modo, si aliter defectus nō esset, & uide ad prædicta, quod solēnter disputando determinat Spec. in tit. de dona. §. j. uerfi. item pone aliquis. supra de admin. tuto. l. chirographis. §. si. Si uero donauit post crimen commissum, uel etiam ante, propter tamen committendum, quod præsumitur in prædictis casibus, tunc interdum donatio præsumitur fictitia, & simulata, & sic ipso iure nulla l. imaginaria. de reg. iur. nec expedit tamen eam reuocare proposita reuocatoria, quia habet locũ, quando est ualida, ita q̄ ex ea dñum sit trãslatum. Sed q̄n̄ est fictitia non est ualida, 4 ut l. nuda. supra de contrahen. emp. Et t̄ hoc contingit in tribus casibus, ut præsumatur simulata, scilicet quādo donasset omnia bona

bona l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in frau. credi. & in simili not. per Doc. in l. 2. C. de repud. hære. de hærede, qui repudiavit hæreditatem, & postea emit omnia bona hæreditaria, nam ex hoc præsumitur repudiatio simulata, ut ibi no. per Cy. Secundo quando non omnia, tamen ipse donans criminofus semper remanisset in possessione bonorum donatorum, ut l. sicut. §. superuacuum. §. quibus mod. pig. vel hypo. solui. Tertius casus est, quando donasset coniunctæ personæ. ar. in l. data. C. eod. tit. & in exemplo, quod ponit Spe. in dicto versu. item pone. quando emancipauit filium, & post factam donationem ipse commisit delictum. Extra istos casus non præsumitur simulata, vel fictitia, sed vera.

5 Tamen ꝑ poterit fieri in fraudem fisci, sicut & quilibet debitor potest alienare bona sua in fraudem creditorum, & ualet alienatio, & transfertur dominium, tamen reuocatur proposita actione reuocatoria. f. Pauliana, vel Caluistana, ut j. ti. de his, quæ in fraud. creditor. & Institutio, de actio. §. item. si quis in fraudem, hoc casu loquitur l. in fraudem. in princi. ff. de iure fil. hic autem tantum præsumitur quando de crimine iam erat accusatus, uel inquisitus, & pendeat processus contra eum, uel quando nondum erat accusatus, sed notorium erat crimen, si autem occultum, secus, nisi probeur fraus. Potest ꝑ autem probari per uerba

quæ fuissent ab eo prolata. iuxta no. per gl. in l. Fulcinius. in §. qd si autem latitare. j. quibus ex caus. in pos. ea. & l. apud Celsum. in prin. de doli except. Et ꝑ in donatione non requiritur ad hoc, ut possit reuocari, ꝑ donatarius participauerit fraudem, sed si uen didisset, bene esset necessarium probare, ꝑ emptor participasset ut j. q. in fraud. l. quid autē. §. simili mō, & prædicta in criminib. in quibus non fit confiscatio ipso iure, sed per sententiam.

8 Si ꝑ autem ipso iure, ut in crimine læsæ maiestatis, tunc donatio facta post crimen commissum, etiam si foret occultum, esset ipso iure nulla, quia facta ab eo, qui non erat dominus, nec habebat administrationem illorum bonorum, ut hic in gl. & in l. alle gata per eam. & idem in causa fiscali. ar. l. Imperatores. j. de iur. fisc. & idem in manumissione serui, quia cum sit retractabilis, ut quando confiscatio est fienda per sententiam non ualebit facta a criminoso. j. de manu. l. qui pœna. & quod no. in simili. C. de condi. ob. cau. l. ea lege. Et uide hic per Barto. cuius dicta semper melius intelliges per prædicta, quia ipse aliter loquitur, & male declarat non faciendo differentiam inter simulatum, & in fraudem, quæ tamen est facienda, & miscet ipse casus simulatos cum casibus fraudis, quod non est faciendum.

Paulus de Castro Paduæ.

F I N I S.

R E G I S T R V M.

A. & A B C D E F G H I K.

Omnes sunt quaterniones, præter A, & D, qui est quinterniones : & K, est ternio.

Venetijs.

M D X C I I I I.

SILLABVS RERVM, AC SENTENTIARVM MEMORABILIVM,

Notatuque dignissimarum in Auenionicas Praelectiones Pauli Castrensis, cum doctus, cum
terfus, maximeque accuratus, in quo ea locorum ac numerorum ratio habita fuit,
vt nihil adeo abstrusum, vt non vel securè querenti omnia primo
obtutu palam peruiaque fiant.

De litera A.

ABSSE non dicitur, qui redeundi animum
habet. in l. ciendum. nu. 1. ff. ad legem Fla.
de plag. 76

Abolitio vna num pro pluribus criminibus
sufficiat. Et quid si quis sit pluribus excom-
municationibus excommunicatus, an suf-
ficiat una absolutio. in l. j. vers. si quis. nu. 2.
ff. ad Senatuscon. Turp. eo.

Abolitionibus generalibus. crimen non remitti,
sed processum differri. in l. si quis seruus. nu. 2. ff. de custo. reo. 65

Abiens ad mortem damnandus est. in l. lege Cornelia. §. idē diuus.
nu. 2. ff. ad legem Cor. de sicar. 71

Absentia, & paupertas a negligentia excusant. Et ideo non ualent
appellationem prosequi tempus non currere. in l. si quis seruus.
nu. 4. ff. de custo. reo. 65

Absolui quem ab iudicij obseruantia quot modis contingat. in l. &
post editum. nu. 4. ff. de iud. 10

Absurdum vnum per aliud absurdius tollitur. Et absurdius esse ma-
leficia impunita relinqui, quam nocentes absolui. in l. ita vulne-
ratus. nu. 4. ff. ad leg. Aquil. 56

Accessorum quod principali maius est, num cum principali ex-
tingui dicatur. in l. repeti. nu. 1. ff. qui. mo. v. usufr. amit. 42

Accessione rei quando quis dominus esse desinat. Et qualiter succurratur
mihi ad recuperandum rem meam. in l. rem act. §. si quis rei. nu. 1.
ff. de rei ven. 31

Accessus ac egressus rei uenditæ, si non exprimat, an in contractu
veniant. Et quid in accessionibus rei relictae in ultimis uoluntati-
bus. in l. binas. nu. 3. ff. de ser. urb. praedio. 46

Accusator in crimine adulterij si testes paratos habeat, an statim
debeat probationes facere. Et quid in alijs criminibus. in l. in cri-
mine. nu. 3. ff. ad legem Iul. de adul. 70

Accusans ex officio de qua calumnia teneatur. Et ultimam termi-
ni diem in termino computari. in l. pater. num. j. ff. ad leg. Iul. de
adul. 69

Accusari duo simul quando dicantur. Et an testes, qui deponunt se
successiue per rimulam ostij uidisse, singulares dici debeant in l.
nihil. nu. j. ff. ad legem Iul. de adulte. 69

Accusatus & absolutus non adiecta criminis qualitate, an rursus
accusari de eodem ab eo, qui eius qualitatem velit exprimere in
accusando. in l. Senatus. num. 2. de accusa. 64

Accusare duos, ac plures eodem libello de diuersis criminibus, an
qs possit. Et qd si diuersis libellis. in l. hi tñ. §. lege Iul. n. j. de acc. 64

Accusator nunquid cogi possit. in l. hi tñ. §. oibus. nu. 4. ff. de acc. 64

Accusatus criminaliter & absolutus, an ciuilitate accusari queat. in
l. si cui. §. iisdem. nu. j. ff. de accusa. 63

Accusare iure mariti vt quis possit quid necessarium sit. in l. si vxor
nu. 2. ff. ad legem Iul. de adul. 67

Accusans Titium de aliquo crimine adiecta qualitate, vt puta de
nocte, interdum, &c. probatum est crimen non qualitas, qualiter
veniat puniendus Titius. in l. denunciaffe. ver. quid tamen. ff. ad
leg. Iul. de adult. 68

Accusatorum ad vindictam propriae iniuriae, qui praferantur. in l.
j. §. simul. nu. j. ff. ad legem Iul. de adul. 67

Accusatores duo vbi successiue in accusationem procedit, an iudex
liberum habeat eligere, quem in accusatorem recipiat. in l. j. §. si
simul. nu. 2. ff. ad legem Iul. de adul. eo.

Accusans calumniosè seruum, perinde infamia notatur, atque qui
liberum accusat, licet seruus famam quam non habet, perdere non
possit. in l. seruus. nu. 2. ff. de accusa. 63

Accusator sanguinis necessitate, uel officij, de calumnia praesumpta
non tenetur. in l. generi. nu. 1. de publ. iud. 62

Accusatio suspecti tutoris quando priuati iudicij dicatur, & quando
publici. in l. j. §. suspecti. nu. 1. ff. ad Senatuscon. Turp. 77

Accusatio p. sacrilegio coram quo institui debet. Et quæ sint crimi-
na ecclesiastica, de quibus coram utroque iure ecclesiastico, & se-
culari agit possit. in l. lege Iul. §. mandatis. nu. 4. ff. ad l. Iul. pec. 75

Accusans testamentum de falso, quibus incommodis afficiatur. in
Athaletus. nu. 3. ff. ad leg. Cor. de fal. 74

Accusari duo, sed & plures de eodem crimine simul pnt. Et sic man-
dans & mandatarius. in l. Athaletus. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de fal. eo.

Acculator calumniolus, an de falso teneatur. in l. si quis. nu. 3. ff. ad
leg. Cor. de falsis. eo.

Acculationes criminales se adinuicem tollunt. in l. lex Iulia. §. hodie.
nu. 4. ff. ad leg. Iul. repet. 75

Acquisitionem per hæredem putatiuum & reuocabilem factam
reuocatione secuta magis ab ipsa hæditate q. hærede factam. in le.
& non tantum §. q. si pro emptore. nu. 4. ff. de pet. hæ. 21

Actio personalis ad usumfructum competens, num tpe usufru-
ctus extinguatur. in l. Pomponius. nu. 4. ff. qui. mo. v. usufr. amit. 43

Actio & si rfr. antequam dies ueniat in legatis, & stipulationibus na-
ra sit, non tamen perinde in usufru. legato. in l. vnica. numer. 2. ff.
quando dies usufr. cedat. 41

Actio familiae erciscundæ pro quibus rebus non competat. Et diui-
sorium iudicium ubi deficit, officio iudicis tubueniri. in l. Pompo-
nius. §. usufructus. nu. 1. ff. fa. erc. 58

Actio familiae erciscundæ, num ei detur, qui hæres non est. in l. si filia.
uerf. hoc amplius. nu. 1. ff. fam. erc. eo.

Actio quæ nam locum habeat inter hæredem, & fideicommissariū
post hæreditatis partem restitutam. in l. si ex asse. nume. 1. ff. fami.
erc. 60

Actio familiae erciscundæ, & communi diuidendo, inter se qualiter
se habere dicantur. in l. inter. nu. 1. ff. fam. erc. eo.

Actio quæ nam competat, ut sciamus, magis spectandum quod reus
dicit, quam quod actor. Et quid ubi de iudicis competentia sit cō-
trouersia. in l. si id quod. nu. 1. ff. fami. erc. eo.

Actio prima, num per sententiam in nouetur, an uerò ei noua actio
adijciatur. in l. si id quod. nu. 2. ff. fam. erc. 57

Actio finium regundorum ut comperat, quæ sint necessaria. in l. i. §.
non solum. num. 3. ff. finium regundorum. 57

Actio ciuilis cum accusatione criminali intentari, licet non possit,
officium tamen iudicis pro re ciuili potest. in l. j. §. si dicantur. nu.
1. ff. finium regun. eo.

Actio reuocatoria hæredi quæ sita, num in petitione hæreditatis ue-
niat. Et si pater donationem fecerit immensam, quo casu filius re-
uocare potest, an mortuo patre possit filia hæreditatis petiti-
one reuocare. in l. quod si in diem. §. sed & is. numer. 8. ff. de petit.
hære. 21

Actio & si per contestationem perpetuetur, non tamen natura, aut
eius rei, de qua agitur, conditio. in l. uti frui. §. in ijs. nu. 1. ff. si usufr.
pera. 44

Actio subrogata, num semper eius naturam, in cuius locum subro-
gatur, sapiat. Et qualiter sit intelligendum. in l. item ueniunt. §.
cum praediximus. nu. 1. ff. de pet. hæ. 22

Actio iudicati cuius effectus sit. in l. item ueniunt. §. idem recte. nu.
2. ff. de pet. hæ. eo.

Actio finium regundorum in rem num sit, an in personam, & an
stricti iuris, an bonæ fidei, item an ex contractu, an quasi. in l. j. nu.
1. ff. finium regun. 56

Actio finium regundorum a quo tempore incipit praescriptio
currere. Et cum aduersus occupatorem competit, quanto tempo-
re praescribantur. in l. j. nu. 2. ff. finium regundorum. eo.

Actiones ex delicto post litem cōtest. ad patrem tanq. filijs hæredem
pertransire. in l. tam ex contractibus. nu. 2. ff. de iud. 9

Actionem iniuriarum dño competere, si seruus eius est ab alio pos-
sensus per alium verberetur. in l. non solum. nu. 5. ff. de rei ued. 30

Actiones pro consequendo olim legato quot dabantur. & quid ho-
die. in l. quod legatur. nu. 1. ff. de iud. 7

Actiones personales omnes in quibus quis ad restōnem, uel tradi-
tionem

Index

- rionem condemnatus est, nisi iudicis iussu restituatur, arbitrarias dici. in l. qui restituere. nu. 3. ff. de rei vend. 33
Actiones & si quaedam sint, in quibus q̄s ad tradendum, uel faciendum præcisè condemnari non debeat, si tñ condemnatur, præcisè tradere uel facere tenetur, vnde fit iudicis sententia necessariū quod abs non erat. in l. qui restituere. nu. 4. ff. de rei uend. eo.
Actio arbitraria occasione loci in facti obligationibus locum hēt. in l. eum qui. nu. 2. ff. de iud. 7
Actio subrogata eius, cui subrogatur, naturam non sapit. in l. cum qui. nu. 2. ff. de iud. eo.
Actionem in genere, specie, ac indiuiduo, an sit inuenire. in l. i. nu. 1. ff. si pars hær. peta. 27
Actio directa & utilis inter se qualiter differunt. in l. i. nume. 2. ff. si pars hær. pe. eo.
Actione furti quod quis fuerit consecutus, ei restituere tenetur cui adiudicata fuit. in l. in iudicio. nu. 2. ff. fam. ercif. 60
Actionem, quæ non sit, extingui non posse, nec ei præiudicium parari. in l. sed & si lege. §. item si res. nu. 1. ff. de pe. hær. 24
Actiones reales cedi posse. Et utilem actionem quæ sine cessione cōpetit pratoriam esse, & directè præferri, contraque verum dñm dari. in l. si culpa. nu. 2. ff. de rei ven. 26
Actio confessoria negatoriaq; aduersus quem dentur. in l. uti frui. nu. 3. ff. si vsufr. per. 44
Actio legis Aquiliæ quandoque persecutoria, qñque merè pœnalis est. in l. ait lex. §. hanc actionem. nu. 1. ff. ad leg. Aquil. 55
Actione. in factum vel utili Aquil. intentata duplum venire sicut in directa. in l. ait lex. §. hanc actionem. numer. 2. ff. ad leg. Aquil. eodem.
Actio ex edicto si quadrup. ut competat quot requiratur. in l. j. nu. 1. ff. si quadru. pau. fecif. dicatur. 35
Actio legis aquiliæ directa ut competat, quid requiratur. Et non referre culpa respectu facti, quo tempore intercedat. in l. qua actione patrem. §. sed si quis. nu. 2. & 3. ff. ad leg. Aquil. 54
Actio familiæ ercif. ad quid principaliter detur. in l. i. num. 1. ff. fam. ercif. 57
Actione familiæ ercif. qui agit nec possidet, exceptione excluditur, secus in eo qui possidet. Et cur ita diuersum. in l. j. num. 2. ff. famil. ercif. eod.
Actionem & retentionem habere eum, qui pro sibi adiudicato soluit, & quæ sit ea actio. in l. si pignori. nu. 1. fam. ercif. 59
Actionem finium regundorum num fructuarius uel creditor ius pignoris habens, intentare possint. Et an sententia cum ipsis lata domino præiudicet. in l. j. §. non solum. nu. 1. ff. finium regun. 57
Actionem, quæ pro principali competit, in solidum dari, non sic in accessoria quæ pro parte datur. in l. loci corpus. §. si fundus. num. 1. ff. si ser. ven. 51
Actiones personales de subiecto in subiectum non migrare sine cessione. Et quid in exceptione. in l. si serui. §. si operas. nume. j. ff. de vsufr. 37
Actor qui pauper est vincens, a reo alimenta habere debet, & item pro litis sumptibus, si vnde eos faciat non habeat. in l. si instituta. §. de inofficio. nu. 3. ff. de inoffi. test. 17
Actor & si post litem contest. dominium perdiderit, si tamen ipsius rei culpa ac rursus reo sit acquisitum, sententiam pro eodem auctore ferri ac si nunquam dominium perdidisset. in l. si post acceptum. nu. 2. ff. de rei uen. 31
Actori ubi per missionem in poss. ex primo decreto non potest esse consultum actori, iudex quid facere debeat. in l. qui se dicit. nu. 1. ff. de iud. 9
Actore non probante & etiam iniustum possessorem absolui, & an possidens cum conuenitur probare de iure suo teneatur. in l. uti trui. nu. 2. ff. si vsufr. pe. 44
Actum non ob id uitari, quod occasionaliter succedens offendit iuris dispositionem si primum ritè, & secundum ius dispositū est. in l. vsus pars. nu. 2. ff. de vsu & habi. 45
Actus uiuentium an pendere possint. Et quid in ultimis uoluntatibus. in l. receptum. nu. 3. ff. communia prædio. 51
Actus qui præcedit, vicinitas facit, ut sequi uideatur, si ad actus ualiditatem expediat. in l. & qui duas. nu. 2. ff. de serui. vrb. præ. 48
Actus cum excummunicato factos efficaces esse. Et quid de futuris. in l. non idcirco. cum postea. nu. 4. ff. de iud. 7
Actus ab agentis intentione denominari. in l. pater filium. 18. ff. de inoffi. test. 15
Actus ob id quod ad eum causam deuenit, a quo incipere nequit, an uitietur. in l. si iter. nu. 1. ff. de ser. 46
Adire ex testamento, quod per natiuitatem posthumi rumpi spectatur, quam quod per querelam, cur magis quis impediatur. in l. antiqui. nu. 4. ff. si pars hær. per. 27
Aditio qñq. quodam modo fit coactè, & qñq. nuda uoluntate & nō facta. in l. consensisse. versi. si omnes. nu. 1. ff. de iud. 3
Aduocatus, qui in sua causa suo duntaxat patrociniū est usus, num ab aduersario expensas quasi alieno consilio usus petere queat. in l. in fundo alieno. nu. 1. ff. de rei ven. 25
Aduocatus curialis cliētulum admonere debet, ut cum aduersario loquatur prius, quam litem incipiat. in l. quidam. nu. 2. ff. de serui. vrb. præd. 47
Aduocatus, qui diu abfuturus est, an teneatur alium in causis clientum substituere sicuti & iudex. in l. Iulianus. sub nu. 1. ff. de iud. 4
Aduocatus & jurisperitus an patrociniū licite vendāt. in rub. ver. sed si quis. nu. 2. ff. ad leg. Cor. de fal. 72
Adulterium, stuprum, & fornicatio in quo differant, & in quos committantur. Et quot capita lex Iul. de adult. habeat &, quid vnumquodque puniat. in rub. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 66
Adulterium matris filio non nocet sicut nec eius professio. in l. miles qui. §. de functo. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 67
Adulteria tot sunt, quot accessus. Et an p quolibet pœna ciuili imponatur. in l. mariti. §. sex mensium. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 69
Adulterij pœna quæ sunt, quæ totaliter excusent ac tollant. in leg. si adulterium. nu. 2. ff. ad leg. Iul. de adul. eod.
Adulterium cum incestu cum simul committunt, an duo oriantur delicta, & sic duæ actiones. Et quid si ex forma statuti utrūq; delictum puniri debeat. Et mulierem sicut masculum mortis pœna plecti. in l. si adulterium. nu. 4. ff. ad leg. Iul. de adul. 70
Adulterium & incestum ex coitu cum consanguinea nupta resultare. in l. 2. §. sed & si aliud. nu. 2. ff. de accusa. 63
AEs alienum fundum non sequitur. in l. fideicommissum. nu. 2. ff. de iud. 8
Agens ex persona rei ius non metitur, sed sua. in l. i. §. is qui. nu. 1. ff. si pars hær. pet. 27
Ager, num si in eo transplantetur uinea, ager esse desinat. in l. repeti. nu. 2. ff. qui. mo. vsufr. amit. 42
Agi posse aduersus possidere desinentem, etiam si res extent, si mō is pretium rei uenditæ est consecutus siue bonæ fidei, siue malæ fuerunt. in l. vtrum aut. §. perinde. nu. 2. ff. de pet. hæ. 23
Aeternum, sempiternum, ac perpetuum qualiter differant remissiuè. in l. eum debere columnam. nu. 2. ff. de ser. vrb. præd. 48
Amor paternus magis descendit quàm ascēdat. in l. pater filiū. nu. 6. ff. de inoffi. test. 14
Animus quis præcesserit ex actu sequenti dignoscitur. in l. item ueniunt. nu. 3. ff. de pet. hær. 21
Aptitudinem quam actum quandoque magis spectari. in l. si possessor. nu. 2. ff. de rei uendi. 26
Appellari posse occasione qualisqualis præiudicij. Et sententia lata pro uno quare præiudicium alteri paret. in l. si quis libertatē. nu. 2. ff. de pe. hær. 18
Appellari ab interlocutoria. in l. Titia cum. nu. 3. ff. de accus. 64
Appellationi renunciare non vñ, qui uni capiti sniæ acquiescit. Et quid in sententia fuerat nulla. in l. quædam. nu. 2. ff. fa. ercif. 60
Appellari si arbitrarijs an possit in l. interdum. nu. 2. ff. de iud. 7
Arbitr ob propria negotia non debet partium negotia deserere. in l. cum furiosus. nu. 3. ff. de iud. 7
Arbitri compromissarij uelut & arbitratores, si in se compromitti sinant, arbitrari coguntur. in l. vxori. §. qui se. nu. 1. ff. ad leg. Corn. de fal. 74
Arbitr in arbitrando, num litem suam faciat, & quid in Notario, q per imperitiam partem lædit. in l. si filius fa. nu. 3. ff. de iud. 4
Argumentum ab allusione uocabuli in iure procedere. in l. ad peremptorium. nu. 3. ff. de iud. 10
Arma hodie portare, habere, uel uendere, an liceat. in l. 1. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de ui pub. 70
Aurifabri qui uasa argentea non pura & ex argento solida faciūt quæ pro uerè argenteis uendunt, qua pœna teneantur. in l. lex Cornelia. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de falsis. 73
Aut particulam, pro & poni. Et præstationem rei ac cautionis iudicis officio fieri. in l. harum. nu. 1. ff. d serui. ven. 52
Authoris malam fidem successorij vñ nocere, an etiam locum in dignitatis successore habeat. Et quid in successore particulari. in l. eum qui. §. prætor. nu. 1. ff. de publ. in rem act. 34
Auus in filii emancipati hæreditate ius maius, quam in matris hæreditate habet. in l. pater filium. nu. 9. ff. de inoffi. test. 14

De litera B.

- B**ANNITVS bannitum accusantem an exceptione repellere possit, si statutum sit q̄ bannito audientia nō detur. in l. seruos. nu. 2. ff. de accusa. 63
Bartolus iudex Pisarum, & de reformatione ibidē facta. in l. si quis seruus. nu. 3. ff. de custo. reo. 65
Beneficij fructus ad tempus si quis redemit, episcopo visitanti num procuracionē præstare teneatur. in l. si pendentes. §. si quid cloacarum. nu. 2. ff. de vsufruct. 38
Beneficium qui sine titulo possedit, an ad omnes teneatur fructus, an verò ad vitam necessarios restituere non astringatur. in l. cum in rem. nu. j. ff. de rei ven. 26
Beneficium quod abs te habeo, an aduersus te intentare possim. in l. si culpa. nu. j. ff. de rei uen. 26

Prælectio Noua Paul. Castren.

- ¶ Bonæ fidei possessor, an dolum committere possit, & respectu cuius. in l. si homo. nu. 1. ff. de rei vend. 26
- Bonorum possessori de iure prætorio quod nam remedium detur. in rub. nu. 1. ff. de bon. pos. hær. pet. 28
- Bonorum possessori particulares quæ dantur actiones; ciuilesne sint, an prætorias. in rub. ff. de bono. pos. nu. 2. eod. 26
- num. 2. ff. de iud. 10
- Citationes ad sententiam diffinitiuè proferendam quod sint necessariorum. in l. & post edictum. nu. 1. ff. de iud. eod. 28
- ¶ Clauſula, de defendendo, quid contineat. in l. rectè defendi. nu. 2. ff. de iud. 9
- Clauſula codicillaris num legata filio ex hæredato confirmet, & quod in præterito in l. Titia filia. nu. 2. ff. de inoffi. test. 13
- Clauſula, de vtendo arbitrio boni viri, quid includat. in l. 1. nu. 1. ff. vſufr. que. ca. 45
- Clericus decedens, ad heredem num actionem, quam temporis præteriti ratione habet, transmittat. Et quid reliquis beneficijs non solutis si beneficium permutet. in l. si extraneo. §. si testator. nu. 1. ff. de vſufr. 38
- Clericus iurisdictionem cur sine episcopi licentia non prorogat, laicus vero sic. Et quid in uasallo. in l. j. nu. 4. & 6. ff. de iud. 2
- Clericus duos habens iudices, num altero inuito in alterum ipſorū consentire queat. in l. j. nu. 7. ff. de iud. eod. 28
- ¶ Cohæres partem debiti recipiens, in soluentem ius pignoris transferre videtur. Et qualiter id intelligi debeat. in l. si pignori. nu. 2. ff. fam. ercif. 59
- Cohæredes filij dotem uxoris, quæ magna sit, percipere uolentis, si uelint communiter onera matrimonij ad impediendam perceptionem sustinere, an audiendi sint. in l. si filia, ver. hoc amplius. nu. 2. ff. fa. ercif. 58
- ¶ Collationem hodie ex testamento & ab intestato fieri posse. in l. ex parte. §. intestato. nu. 1. ff. fam. ercif. 60
- Collectiui nominis in coniungendo natura quæ sit. in l. si quis Titio. nu. 1. ff. de vſufr. accr. 41
- ¶ Comminatio iudicaria quod modis fieri queat. in l. ad peremptorium. nu. 4. ff. de iud. 10
- Commisso an renunciare uideatur, qui post incurſionem commissi pensionem, uel eius partem recipit. in l. communi diuidendo. nu. 3. ff. communi diui. 61
- Commisſum poenam legalem dici. Et quo ad modum committendi legalis & conuenientialis poena conueniunt. in l. communi diuidendo. nu. 2. ff. communi diui. eod. 60
- ¶ Compromissum factum per vniuersitatem, an morte expiret. in l. proponebatur. nu. 2. ff. de iud. 10
- ¶ Concessio uno, & aliud quoque concessum uideri, sine quo illud esse nequit. fallit in casu. in l. vſufructuarius. numero 1. ff. de vſufruct. 39
- Concessio de præſenti an ad futura porrigatur, & quæ. Et in tacita permissione inhonestum non uenire. in l. 1. n. 3. ff. de uiu & habita. 44
- Concessum capiti, membris quoque concessum uideri, & quorum inducatur. in l. 1. nu. 1. ff. de vſu & habi. eod. 63
- ¶ Concludendi ratio in criminalibus. Et quid in his concludi deat. in l. 3. nu. 2. ff. de accusa. 63
- Concludendi in petitione hæred. modus. in l. regulariter. nu. 3. ff. de p. hær. 19
- ¶ Concurrere plures quando possint, si inter se non concordent mutuo se impediunt. Et quid si duo rei stipulandi aduersus debitorem ita se gerant, ut unus coram uno, & alter coram alio iudice debitorem trahere uelint, an coram utroque respondere teneatur, an uero ipsi concordare debeant. in l. 2. ff. qui. mo. vſufr. amitt. num. 3. 41
- ¶ Condemnationem, quæ fit in uim contumaciæ, ueram non esse, sed fictam. Et quis huius fictæ cõdõnationis effectus in l. diuus Adrianus. nu. 4. ff. de custo. reo. 66
- ¶ Condicti a fure ut licet, ita & a malæ fidei possessore, & an uero & pleno iure domino detur condictio. in l. si ualorum. nu. 1. ff. vſufr. quemad. ca. 45
- Conditione, uel die pendente, num agi possit, ut debitor cõdemnetur. Et an pendente iudicio sua ex causa de præterito ferri possit. in l. Neratius §. item a debitore. nu. 1. ff. de pet. hær. 20
- Conditionis implendæ causa datum an pretium censeatur. Et quid si quis promittat domum si decem dederis, an uenditio dicatur. in l. Neratius §. quid si quis. nu. 6. & 7. ff. de pet. hær. eod. 60
- Conditionis melioris esse non debet, qui status dubij est, quæ certi. in l. qui de inofficio. nu. 3. ff. de inoffi. test. 16
- Conditionis implendæ causa datum, in legitimam num hodie imputeretur. in l. Papiniana. si conditioni. nu. 3. ff. de inoffi. test. 13
- Confessio ficta, an quem astringat, & si constet eam ueram non esse. in l. in eos. nu. 1. ff. de custo. reo. 66
- Confessio extraiudicialis probationem inducit, quæ tamen in contrarium uicissim probationem recipiat. in l. ait lex §. si quis hominem. nu. 3. ff. ad leg. Aquil. 55
- Confessio in iudicio facta, de cuius contrario constat, an cõfitei noceat. Et cui tum probõ contrarij confessionis incumbat, agenti ne, an cõfitei. in l. ait lex §. si quis hominem. nu. 1. & 2. ff. ad leg. Aquil. eod. 60
- Confessio spontanea præcedat, uel sequatur confessionem in tormentis factam, nihil refert. Et idem siue in iudicio, siue extra. 60
- Calumniatoribus. nu. 6. ff. ad Senatufcon. Turp. nu. 6. 77
- Calumniam duplicem esse. in l. generi. nume. 2. ff. de pub. iud. 62
- Calumniatus in accusando, an a denunciando repellatur. in l. si cui. §. ijdem. nu. 5. ff. de accusa. 63
- Calumniæ quæ poena sit. Et quid in denunciatore. Item in eo, qui excipit de crimine calumniæ. in l. 1. §. calumniatoribus. num. 2. & 3. ff. ad Senatufcon. Turp. 77
- Calumnia quot modis puniatur. in l. 1. §. calumniatoribus. nu. 4. ff. ad Senatufcon. Turp. eod. 60
- Caminum in communi pariete, ita ut flamma pertranseat. an liceat facere. Et quid de tubulo, per quem fumus exeat. in l. quidã. nu. 5. ff. de ser. urb. præd. 47
- Canis genere ferocium animalium, num sit. in l. j. nu. 2. ff. si qua. pau. fe. dicatur. 53
- Canis, animal ferox ne sit an domesticum, & an pecudum applone contineatur. in l. hæc actio. nu. 1. ff. si qua. pau. fe. dica. 54
- ¶ Carboniani commoda, quæ ac quot sint. in leg. qui de inofficio. nu. 1. ff. de inoffi. test. 16
- Carboniani beneficio in possessionem missus an actiones, & quas mouere possit. in l. qui de inofficio. num. 4. ff. de inofficio. test. eod. 60
- Carboniana possessio num ius misso tribuat. in l. qui de inofficio. nu. 5. ff. de inoffi. test. eod. 60
- Carcerem duplicem esse. Et an priuatus incarcerare possit. in l. j. nu. 1. ff. de custo. reo. 65
- Carcer meri ne an mixti sit imperij. in l. 1. nu. 2. ff. de custo. reo. eod. 60
- Carcerari in ciuilibus causis quando quis possit, uel non. in l. 1. n. 3. ff. de custo. reo. eod. 60
- Casus si quando subest dubius, i. seruandum, quod communiter obseruari consuevit, si tamen ratione nitatur. alioquin exemplis ne quaquam, sed legibus iudicandum. in l. si serui. §. si duos. nu. 1. ff. de uſufr. 37
- Causa una alia maior quatuor modis dici potest. in l. per minorem. nu. 1. ff. de iud. 9
- Cautela ei, qui alium vulnerauit, ubi de morte dubitatur, ut de occiso non teneatur, sed vulnerato. in l. 1. num. 2. ff. vſufr. quemad. mo. ca. 45
- Cautela filio instituto, cui nihil ex institutione sui commodi futurum est, ut testamentum impugnans, ut ab intestato ad hæreditatē perueniat, & in edictum si quis omiſſa cau. non incidat. in l. Papinianus §. quarta autem. nu. 8. ff. de inoffi. test. 12
- Cautio quando præſtatur, an in litem iuretur. in l. harum. nu. 4. ff. si serui. uend. 52
- Cautio peti non debet, quãdo res ipsa peti potest. in l. j. §. si pecuniæ. nu. 3. ff. de vſufr. ea. re. quæ usu consu. 43
- Cautionem in triplici esse dicitur in contractibus, & ultimis uoluntariis. in l. in omnibus. nu. 3. ff. de iud. 7
- ¶ Cedere & concedere inter se quid distent. in l. ex sylua cædua. §. vſufructuarius. num. 1. ff. de vſufr. 36
- ¶ Cessione uel translatione iuris hypothecæ, an personalis quoque actio cessa uideatur. in l. si pignori. nu. 3. ff. fa. ercif. 59
- Cessionarium procuratorem in rem suam dici. Et qualiter debitore obligatum habere dicatur. Et qualiter debitorem cessam possit. in l. 2. §. in hoc iudicium. nu. 2. ff. fam. erc. 57
- Cessionem primam ad ultimã præhæ. Et quod requiratur, ut actus uno tpe factus, alio factus censeatur. in l. receptu. nu. 1. ff. cõia præd. 51
- ¶ Charitatis naturalis, naturæq; officio nomine posteritati aliquid relinquere obligamur. in l. pater filium. nu. 23. ff. de inoffi. test. 15
- ¶ Citandus personaliter, ut compareat non est, qui per procuratorem se tueri potest. in l. rectè defendi. nu. 1. ff. de iud. 9
- Citari faciens alium pro alio, an in expensis condemnari debeat. Et an referat concipere libellum sub prima uel tertia persona. in l. 3. nu. 4. ff. de acc. 63
- Citatio verbalis quot modis fiat, & an mulier personaliter capi debeat. in l. cum eo. nu. 2. ff. ad leg. lul. pecu. 76
- Citatio generalis ad omnem causam an fieri possit. Et quid inde. in l. si prætor. nu. 3. ff. de iud. 10
- Citatio dubia citatum non arctat ad comparandum. in l. cum. nu. 1. ff. de iud. 11
- Citatio sola num qs forum sortiat. in l. si qs. postea. nu. 3. ff. de iud. 4
- Citationem fieri debere ad partis instantiam. in l. ad peremptorium. 10

Index

- Et quam in ciuili probatione inducat, & an admittatur probatio in contrarium. in l. capite quinto. num. 4. & 5. ff. ad legem Iul. de adul. 69
- Confessoriam possidenti dari. Et idem in actionibus, quæ pro incorporalibus iuribus competunt. in l. & si forte. §. sciendum nu. 1. ff. si serui. ven. 52
- Confessoria atque negatoria, cuius gratia prius introductæ sint. Et de libelli in his forma ac conceptione. in l. 2. num. 1. & 2. ff. si serui. ven. 51
- Confessoriam aduersus quemcunque dari. in l. si quis diuturno. nu. 2. ff. si serui. ven. 52
- Confessoriam dari pro re, quæ agentis nunquam fuerit. in l. fistulas. nu. 1. ff. si serui. vend. eo.
- Confessoria atque negatoria cur ita dicantur. in l. 2. num. 4. ff. si serui. vend. 51
- ¶ Confinium a vicinia quid distet. Et in quibus spectentur. in l. j. §. non solum. nu. 2. ff. finium regun. 57
- Confitens Titium occidisse, an non apparentibus ullis vulneribus teneatur. in l. si seruus. nu. 4. ff. ad leg. Aquil. 54
- ¶ Coniuncti in duo qui intelligantur. in l. j. §. interdum. nu. 1. ff. de usufr. accresc. 40
- Coniuncti num uerbis dicantur, qui in diuersis orationibus positi per, & particulam coniungantur. Et an copula uerbalem coniunctionem facere censeatur. in l. sicut. §. hæc autem. nu. 1. ff. qui. mo. usufr. amit. 42
- Coniuncta persona pro alia agere potest, etiam in re, in qua illa fidem fefellit. in l. sed & si lege. §. quod autem. nume. 2. ff. de peti. hære. 23
- ¶ Consensus singulares non collegialiter præstiti, num in his quæ communia sunt pluribus, ut uniuersis sufficiant. in l. per fundum. nu. 1. ff. de ser. rust. præd. 48
- Consensus in prorogatione siue de re ad rem, siue de loco ad locum, siue de persona ad personam, siue de tempore ad tempus, quis & cuius requiratur. in l. consensisse. nu. 1. ff. de iud. 2
- ¶ Constitutio facta, a quibus denominationem sumat. in l. item ueniunt. §. præter hæc. nu. 3. ff. de pet. hære. 22
- Constitutionem poenalem ad calum similem pertrahi. in l. impuberem. §. item non continetur. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de fal. 74
- Constitutio principis si dicat, quod habentes baroniam tantum de principis fisco percipiant, quid si quis sit in baronia possessione, an ut percipiat pensionem necesse habeat probare se dominum. in l. 1. nu. 5. ff. fam. ercif. 57
- ¶ Consumi quæ dicantur. Et quæ minui. in l. 1. nu. 2. ff. de usufr. earum re. quæ usu consu. 43
- Consumere de reb. hæred. & de suo hæreditatis contemplatione paria non esse. Et hæreditatem diminutam non uideri, & si per possessorem res obligata sint. in l. sed & si lege. §. si quis res sua. nu. 1. ff. de pet. hære. 24
- Consuetudines de dote lucranda ubi diuersæ sunt, puta originis mulieris & domicilij uiri, utra in huiusmodi lucro sit spectanda. in l. exigere dotem. nu. 1. ff. de iud. 9
- ¶ Contractus ac delicta quo ad fori sortitionem æquiparari. in l. hæres absens §. si quis tutelam. nu. 3. ff. de iud. 5
- Contrahentium imperitiam a iure suppleri. Et ubi materia, super qua stipulatio innitur, rem magis quam personam concernit, licet circa personam, non tamen ob id redditur stipulatio personalis. in l. si filia. nu. 1. ff. fam. ercif. 58
- Controuersia motio in quibus malam fidem non inducat. in l. in æstimationibus. nu. 1. ff. de pet. hære. 26
- Controuersia bonæ fidei possessorem an in mala fide constituat, & quatenus. in l. si possessor. §. quid si. nu. 1. ff. de pet. hære. 22
- Controuersia motione uel lris contestatione, num quis malæ fidei efficiatur. in l. sed & si lege. §. si ante litem. numer. 2. ff. de peti. hære. 23
- Controuersiam resistendo facere reus dicitur, ut actor agendo. in l. pmitendum. nu. 2. ff. si pars hære. peti. 28
- ¶ Contumax coram priore iudice, an possit coram secundo exceptiones proponere. Et an possit se priori processu apud secundum iudicem se adiungere. in l. ubi captum. nu. 2. ff. de iud. 6
- Conuentio ac reconuentio in criminalibus num locum habeat. Et qualiter in his ferenda sit sententia. in l. qui prior. numer. 1. ff. de iud. 6
- Conuentio duplex. Et uerbum absolutè positum in potiori, & principali sumi significatu. in l. hæres absens. nu. 2. ff. de iud. 5
- Conuentio in domus uenditione, ne possis in ea huiusmodi artem exercere, num efficax sit. in l. venditor. nu. 1. ff. communia prædiorum. 51
- Conuentionale pignus ut non liberatur nisi in totum satisfacto, ita nec prætorium. in l. his consequenter. §. Cellius. nu. 2. ff. famil. ercif. 58
- ¶ Controuersia fieri quando dicitur, & quando lis. Et quid de eo qui sub poena controuersiam promisit non facere per quos actus in poenam incurrat. in l. diuus. nu. 1. ff. de pet. hære. 18
- Controuersia sola rem litigiosam in hæreditatis petitione ante litem contestatam fieri. in l. diuus. nu. 2. ff. de pet. hære. eo.
- Controuersia sola quem malæ fidei possessorem reddi, ob idque; ad usuras, & fructus perceptos teneri. Et præscriptionem, uel quo ad omnes effectus interrumpi. in l. diuus. nu. 3. ff. de peti. hære. eo.
- ¶ Creditor in re obligata debitoris procurator esse censeatur. Et qui animosè amplius licitatur, ac soluit quod debeat, non recuperat amplius solutum. in l. si pignori. nu. 5. fa. ercif. 59
- ¶ Crimen quot locis puniatur. Et an fiat remissio. Et cur fiat. in l. si cui. §. cum sacrilegium. nu. 2. & 3. ff. de accu. 64
- Crimen per exceptionis modum, an quem puniri faciat, & an quis sine accusatore puniri debeat. in l. 1. §. qui hoc dicit. nu. 1. & seq. ff. ad leg. Iul. de adul. 67
- Crimen unum & idem quando dicatur, & quando plura. in l. hi tñ. §. lege Iulia. nu. 2. ff. de accusa. 64
- Crimen si propter beneficium, aut dignitatem sit remissum, num post beneficij, aut dignitatis depositionem, possit accusatio de eo fieri. Et an foro poenitentiali absolutus, possit eo non obstante accusari. in l. si cui. §. iisdem. nu. 3. ff. de accusa. 63
- Crimina variè in uarios committi, & pro cuiusque dignitate in quæ commissum est, puniri. in rub. nu. 1. ff. ad leg. Iul. maiesta. 66
- Criminis inquisitio num ad imperatorem spectet. in l. sciendum. nu. 3. ff. ad leg. Flauiam de plagiariis. 76
- ¶ Culpa lata an puniatur si non sequatur euentus. in l. in lege. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de sicarijs. 71
- Culpa num vacat, qui quod euenire potest, non prouidet. Et ibidè cautela pro eo, qui aliquem mortiferè vulnerauit, ut de occiso non teneatur. in l. qui occidit. §. in hac quoque. nu. 1. ff. ad leg. Aquil. 55
- Culpa lata in maleficijs dolo equiparatur, & an id perpetuo verum. in l. milites. nu. 1. ff. de custo. reo. 66
- Culpa lata in maleficijs, an dolo æquiparetur, & an quis puniatur pro leui, & leuissima culpa. in l. lege Cor. §. cum quidam. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de sic. 71
- ¶ Cum, & una qualiter copulent coniungantque. Et quid quando copula, & ponitur in dispositione, qualiter instituti, aut quibus relictum est, succedere dicantur. in l. si mulieri. nu. 1. ff. de usufruc. accre. 41

De litera D.

DAMNVM alter ob alterius utilitatem publicam uel priuatam sustinere non debet. Et an statuto fieri possit ut ciuitas, aut commune, si re mea egeat, a me inuito auferre queat. Et quid quo casu id foret licitum. in l. venditor. §. si constat. nu. 1. & 2. ff. communia prædio. 51

- ¶ Dare quid alicui, aut eum ab eo, quod debet, exonerare, paria esse in l. impuberem. §. qui codicillos. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de fal. 74
- ¶ Debitor rei restituenda propter præstationis difficultatem, num a poena liberetur. in l. si debitori. nu. 1. ff. de iud. 6
- Debitor alij uendendo rem alij obligatam, an dominium traditione in emptorem accipientem transferat. Et quid in iuribus incorporalibus. in l. creditores. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de vi priua. 71
- Debitor ius debiti largo modo possidere dicitur. Et in his quæ animæ salutem spectant, uerba latissimè intelligenda. in l. hæc autem. nu. 4. ff. de ser. urba. prædio. 46
- Debitori pecuniam ad solonem paratam hñti dilatio non datur. Et cum lex dat dilationem, cautionem præstari debere. Et quid quando a pñenti bus. Et quid si a principe. in l. si debitori. nu. 3. ff. de iud. 6
- Debitor ubi præstare cautionem detractat, an in carcerari possit. in l. si debitori. nu. 4. ff. de iud. eo.
- Debitor sub conditione, num adueniente conditione possit alteri promittere compelli. in l. in omnibus. nu. 4. ff. de iud. 7
- Debitor in diem uel sub conditione, pendentibus his ad cauendum de soluendo cogi potest. in l. Neratius. §. item a debitore. nu. 4. ff. de peti. hære. 20
- Debitorem in fuga propria auctoritate capi posse. Et an de fuga suspectus citari debeat. in l. Iulianus. §. si filius. nu. 1. ff. de iud. 5
- Debitum hæreditarium fundum non respicit. in l. si fideicommissum. nu. 4. ff. de iud. 8
- Debitum frustra petit, qui quod debet, non obseruat. in l. in fundo alieno. nu. 2. ff. de rei ven. 25
- Debitum si quando soluitur, quippiam indebitè omittitur, quo remedio illud ommissum repetatur. in l. j. §. si pecuniæ. n. 2. ff. de usufr. ea. re. quæ usu consu. 43
- ¶ Decimæ cui de fundo debentur, an quo tempore colliguntur fructus illuc proficisci queat, illicque; stare, ut ne fraudentur fructus current. in l. si habitatio. §. si vnus. nu. 2. ff. de usu & habi. 44
- ¶ Declinatoria fori quando opponi debeat. in l. si quis postea. nu. 1. ff. de iud. 4
- Declinatoriam habens, num si procuratorij exceptionem obijciat, videatur declinatoriæ renunciare. in l. si fideicommissum. §. quoties. nu. 1. ff. de iud. 9
- Declinatoriam ante litem contestatam non admitti. in l. non uir. n. 1. ff. de

Prælectio Noua Paul. Castren.

- de iud. fallit tamen vt ibi.
- Declinatoriam fori non opponit, qui alium ex necessitate defendit. in l. venditor. nu. 1. ff. de iud. quod dic vt ibi.
- ¶ Defendere se ei non licet, qui licitè capi potest. Et quid si tum se defendat, & ibidem occidatur, an mors poenam aduersus occidētem desideret. in l. item si victori, aliàs incipit. quemadmodum. §. magistratus. nu. 1. ff. ad leg. Aquil. 55
- Defensio sui cuiq; quo iure permissa. Et q. dat causam ut ab alio occidatur, seipsum occidere vt. in l. j. §. cum arietes. nume. 1. ff. si qua pau. se. dica. 53
- Defensionem, quæ in alio lædendo consistit, stricti iuris esse, ut quo ad impunitatem offendendum non egrediatur. Et quid si aprū ferire uolens, quod iure cōi licet, hominem feriat, an teneatur. in l. l. in leg. §. qui cum aliter. nu. 1. ff. ad l. Aquil. 56
- Defensionem sui de iure naturali esse. Et factum legitime poenam non mereri. in l. si seruus. nu. 1. ff. ad leg. Aquil. 54
- Defensor necessarius ex sua persona fori declinatoriam non allegat. in l. si cui. §. idem Imperator. nu. 2. ff. de accusa. 64
- Defensores, procuratores, & excusatores in iure haberi, & an criminosis per quæcunq; defendi vel excusari potest. Et id quādo. in l. accusatore. §. ad crimen. nu. 5. ff. de pub. iud. 62
- Delegans sicut potest delegato in hibere, ita & eius interlocutoriā reuocare. in l. iudicium sol. nu. 2. ff. de iud. 9
- Delegatus Papæ si alium subdelegat reseruato sibi aliquo de iurisdictione articulo, ab eoq; subdelegato appelletur, ad quem appellandum sit. in l. si vsufu. mihi, nume. 1. ff. vsufu, quemadmo. ca. 45
- Delicti vnus occasione in carceribus detentus, num possit ob aliud retineri. in l. si quis seruus. §. qui exhibendi. nume. 1. ff. de custod. reo. 65
- Delictum in vno solo actu verificatur. in l. mariti. num. ff. ad legem Iul. de adul. 69
- Delicti ad delictum, an fiat compensatio. in l. si vxor. §. iudex. nu. j. ff. ad legem Iul. de adul. 67
- Delinquentibus pluribus qualiter teneatur vnus ex alterius delicto. in l. si in rixa. nu. 2. ff. ad legem Cor. de sicar. 72
- Denunciatio procuratori facta, num quem in mala fide cōstituat. in litem ueniunt. §. petitam autem. nu. 4. ff. de pet. hær. 22
- Denunciatio ante possessionem apprehensam, num quem in mala fide constituat. in l. diuus. nu. 4. ff. de pet. hær. 18
- Denunciatio sola in hæreditatis petitione quem in mala fide cōstituit. in litem ueniunt. §. petitam autem. nu. 1. ff. de pet. hær. 22
- Denunciatio ei qui vere scit, num sit necessaria. in l. item ueniunt. §. petitam. autem. nu. 2. ff. de pet. hær. eodem
- Denunciās aliquid ex officio, illud probare debet. in l. diuus Adrianus. nu. 6. ff. de custo. reo. 66
- Denunciationum alia publica alia priuata, & per quos fieri habeāt. Et idem de remissionibus, & quotuplex secundum canon. denunciatio. in l. diuus Adrianus. nu. 1. in l. j. ff. de custo. reo. 65
- Deperdita quæ dicantur, & quæ diminuta. in l. si possessor. §. restituere. nu. 1. ff. de pe. hær. 23
- Depositarius a possessione rerum commodatarum, ac depositarū cadens, num ad eam recuperandam remedium aliquod speciale habeat. in litem videndum. §. nunc uideamus. num. 3. ff. de peti. hær. 21
- Deprecantibus iustè assensus denegandus nō est. in l. unus ex socijs. §. si fons. nu. 2. ff. de ser. rust. præd. 50
- Desinere non dī, qui nūquam incepit. in l. sed & si lege. §. per inde. nu. 1. ff. de pet. hær. 23
- Desistens ab accusatione nulla quando in Senatuscon. Turp. incidere dicatur, & ratio cur ita. in l. j. §. accusationem. nu. 1. & 2. ff. ad Senatuscon. Tur. 77
- Desistens ab accusatione an de calumnia teneatur sicut & in Turpillianum incidit. in l. si. nu. 1. ff. ad Senatuscon. Turpil. 77
- Desponsata uni, quæ duodecim annis minor sit, si ab alio cognoscatur, an ob id matrimonium inter ipsam & sponsum censeatur. in l. si vxor. §. si minor. nu. 1. ff. ad legem Iul. de adul. 67
- Desponsata vni, an alij nubere prohibeatur. in l. miles qui. §. quærebatur. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. eodem
- ¶ Dicta in vno legis vel statuti capitulo, in alio repetita censerī. in l. item si victori. aliàs incip. quemadmodum. §. magistratus. nu. 2. ff. ad leg. Aquil. 55
- Differentia secundum plus & minus propriè differre non dici. in l. j. nu. 3. ff. si pars hær. pet. 27
- Differre, desistere, & renuntiare respectu litis quid inter se distent. Et qualiter aduersus unumquodque desistentem, scilicet renunciantem & differentem a iure succursum sit. in l. destitisse. nu. 1. ff. de iud. 4
- Dispensationes alterius subdito ditioni, an possent aduersus ius superioris in ditione operari. in l. si is qui. num. 3. ff. ad legem Iul. de adul. 70
- Directò quod non permittitur, per obliquum quādoque permitti. in l. j. nu. 2. ff. si vsufu. peta. 44
- 7 Distrahendi uerbum ad quid referatur. in l. si ego. §. partus. nu. 2. ff. de publ. in rem acto. 35
- 7 Diuitio an per sortes fieri possit. l. in tribus. nu. 2. ff. de iud. 4
- Diuisioni factæ hoc inesse non vt, ut altera pars alteri seruiat, nisi expresse actum sit. Et qualiter id intelligi debeat. in l. uia cōstitui. §. quæcunq;. nu. 1. ff. de serui. rust. prædio. 49
- Diuisionē quo ad redditus, & prouentus inter minores fieri posse, quo ad dominium non posse. in l. Lucius. nu. 1. ff. fam. ercisl. 60
- ¶ Doctor scholasticorum est iudex. in l. j. nu. 1. ff. de iud. 2
- Dolo qui non capit, capere videtur, & petitio in non iure inefficax, in iure non præiudicat. in l. nihil interest. nu. 1. ff. de inoffi. test. 13
- Dolus uerus in quasi falso non requiritur. in l. impuberem. nu. 2. ff. ad legem Cor. de falsis. 74
- Dolus in eo, qui in officio delinquit, non requiritur ut puniatur. in lege Cor. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de sica. 71
- Dolus ante litem contestatam commissus quo remedio in iudiciū ueniat, & an eo casu possessor iudicis officio cauere compellatur. in l. si homo. nu. 2. ff. de rei uen. 26
- Pro dolo præterito non iuratur in litem, sed ob præsentem tantum. in l. si possessor. §. restituere. de pet. hær. nu. 2. 23
- Dolosus melioris conditionis quàm qui in dolo non est, esse non debet. in l. a patre vel a domino. §. si prædo. numero 2. ff. de peti. hær. 25
- ¶ Dominus uerus a uendicatione rei suæ quādoque excluditur, ne bonæ fidei possessor in damno ueretur, & ideo æquius uerum dominium lædi quam, quod quis damnum recipiat. in l. sed & si lege. §. item si res. nu. 3. ff. de pet. hær. 24
- Dominij continuatio in filij persona de paternis bonis, an faciat vt paterna præterito filij testamentum reddat nullum. in l. pater filium. nu. 17. ff. de inoffi. test. 14
- Dominij appellatione simpliciter prolata quid propriè ueniat. Et emphyteutæ pensionem non soluenti, an ab extraneo de non toluto canone opponi queat. in l. vnica. nu. 2. ff. si ager uect. vel emphy. pet. 35
- Dominium in reali, num per sententiā transferatur. in l. sunt & alia. nu. 1. ff. de pub. in rem act. 34
- Dominium in iudicium quando incidenter uenit, satis est si probeat quem in possessionem esse: & si quis hoc dicit, agat in l. harum. §. sed si quærat. nu. 6. ff. si serui. vendi. 52
- Dominium quando incidenter in iudicium deducitur, possessio an ab onere probandi releuet. in l. 1. num. 4. ff. famil. ercisl. quinquagesimo septimo. 52
- Dominium mortis causa donatione siue tradōne transferri, ut in legatis. in l. j. §. sed cur. nu. 1. & 3. ff. de pub. in rem act. 34
- Dominium sine traditione quibus casibus transeat. in l. si ager. nu. 2. ff. de rei uend. 26
- Dominium sine traditione quādoque transferri. in l. si quis. nu. j. ff. de rei uen. 25
- Dominium & si auocari speretur, dominus tñ antequam auocetur, uindicare potest. in l. si quis. nu. 2. ff. de rei uen. 60
- Dominium in legato alternatiuo in legatarium electione non facta nō transire, & quid si rem meam simul cum tua possideas, nec sciam vtra sit mea, num alternatiuè illam, vt illam petere queā. in l. si rem. nu. 2. ff. de rei uend. 29
- Dominium de iure ciuili qualiter quærat. in l. rem act. nu. 1. ff. de rei uen. 32
- Dominium actionemq; in pendenti esse posse. in l. si fur. nu. 2. ff. de vsufr. 36
- Dominium ex tacito legato, num transferatur, in l. binas. nu. 1. ff. de serui urba. prædio. 46
- Donatio mortis causa, num in legitimam computetur. Et quid in donatione inter uiuos. in l. Papinianus. §. si quis mortis. nu. 3. ff. de inoffi. test. 12
- Donatio in qua interuenit fraus, ut reuocetur, an sit necesse donatarium fraudis participem esse. in l. post contractum. numer. 7. ff. de dona. 78
- Donationem factam ab eo, qui crimē læsæ maiest. commisit, etiam si occultum sit, ipso iure non ualere. in l. post contractum. nu. 8. ff. de do. 60
- Donatio facta ab eo, qui deliquit, num secuta cōdemnatione reuocetur, & quo remedio. in l. post contractum. nu. 1. ff. de do. eodem
- Donatio in fraudem fisci, seu simulata, qñ præsumatur, & quot casibus & quid tum. in l. post contractum. nu. 3. & 4. ff. de do. eodem
- Donatio num in fisci fraudem, sicut & in creditorum, alienatio fieri possit, & tum quibus actionib. creditoribus, ac fisco succurrat. in l. post contractum. nu. 5. ff. de do. eodem
- Dotem censerī siue pater quid genero suo in eam causam det, siue filia, ut ipse det genero. in l. Pomponius. la secunda. num. 1. ff. famil. ercisl. 59
- ¶ Dubitatio non tam nocet quàm error. in l. illud. nume. 2. ff. si pars hær. pet. 28
- Dubitandi si quādo subest materia, sapiētis est dubitare. in l. antiqui. nu. 2. ff. si pars hær. pet. eodem

Dubitari si quando de quopiam contingat, primum praevaleret quod actum est. deinde ad legati dispositionem recurrendum, ac denique in subsidium ad iudicis arbitrium, in l. certo. generi. §. si totus nu. 2. ff. de ser. rust. pced. 49

De litera E.

BR I E T A T I non parcitur. in l. milites. nume. 2. ff. de custo. reo. 66

Edictum cum circumduci petitur, num sit necesse actorē citari. in l. & post edictum. nu. 3. ff. de iud. 10

Edictum de calumniatoribus quid distet a lege Rhemia, in l. j. §. calumniatoribus. nu. 5. ff. ad Senatuscon. Turp. 77

¶ Electus, num appone dignitatis, ad quam electus est, nominari possit. in litem ueniunt. §. prater. hac nu. 1. ff. de pet. hær. 22

Electus in canonicum ultra numerum præbendamq. expectans, nū in capitulo uocem habeat. ibidem. nu. 2. 22

¶ Emancipatus quid distet a suo. in l. illud. numero tertio. ff. si pars hær. pet. 28

Emphyteusis venditæ vter laudimia habere debeat, dominus ne, an usufructuarius. in l. usufructu. nu. 1. ff. de usufr. 36

Emphyteuta si rem emphyteuticam alij in emphyteusim tradat, an eo priore emphyteuta canonem non pendente, possit res a secundo vendicari. in l. si usufru. nomine. nu. 1. ff. usufruct. quemadmod. ca. 45

Emphyteuta potest facere alium emphyteutam sine cōsensu domini. in d. l. si usufructus nomine. 45

Emphyteuta atque superficiarius, num seruitutē rei imponere possint. Et ius emphyteu. & superficiari seruitus, nūa dicatur. in l. seruitutes. la secunda. nu. 1. ff. de serui. 45

Emphyteutica res, & si alienari vetitæ sunt, diuidi tamen inter hæres possunt. Et quid in feudis. in l. Pomponius. §. idē Pomponius. nu. 1. ff. fam. ercif. 58

Emphyteuta si decedat pluribus hæredibus relictis, an si unus canonem non soluit, res in totum in commissum cedat. in l. cōi diuidū do. nu. 1. ff. communi diuidun. 61

Emphyteuta aliusue vtile dominium habens, directum nunq̄ p̄scribit, & pro vtili dñio a non dño empto quæ detur actio. in l. cum spontus. §. in vectiga. nu. 1. ff. de pub. in rem act. 35

Emptor hæreditatis quasi hæres v̄r. Et in venditione id agi uideri, vt emptor venditoris succedat loco. in l. si ei cuius. nu. 1. ff. cōmunia prædio. 51

Emptor iuris incorporalis, an impunè quasi possessionem propria auctoritate apprehendere possit. in l. creditores. nu. 2. ff. ad l. lul. de vi priua. 71

Emptor oblatione sola pretij dominium rei quandoque consequit. in l. Neratius. §. quid si quis. nu. 4. ff. de pet. hær. 20

Emptor vel titulo possidens, hæreditatis petitione num teneat in l. Neratius. §. quid si quis. nu. 4. ff. de pet. hær. eo.

Episcopus plures excommunicans, vt puta populum si ipsi non parent snijs, an ex hoc iurisdictionis quasi possessio. dicatur possidere. Et episcopum nō possidere, nisi labia sua. in l. j. §. accusationē. nu. 3. ff. ad Senatuscon. Turpil. 77

Episcopus habens iurisdictionem in loco, tollit ac frangit quicqd ad impediendam suæ iurisdictionis executionem constructum est. in l. quemadmodum. §. si protectum. numero tertio. ff. ad leg. Aquil. 55

Episcopus quo casu extra territorium, etiam inuito alio iudice iurisdictionem suam exerceat. l. consensisse. §. si iudex. nume. 2. ff. de iud. 3

Episcopus in alterius territorio, an citare possit. in l. hæres absens. §. si quis tutelam. nu. 5. ff. de iud. 5

¶ Errorem qui allegat, probare debet, aliàs calumniosus præsumitur. Et qualiter quis ad accusandum profiluisse per errorem se probabit. in l. j. §. calumniatoribus. numer. 8. ff. ad Senatuscon. Turpil. 77

Errorem iuris latam culpam esse. in l. si filiusfamil. numero tertio. ff. de iud. 11

Error in iudicis impetrati nomine rescriptum non uiciat. Et quid in errore nominis partis remissiuè. in l. si in iudicij. numero. 1. ff. de iud. 11

Error iuris quem a quasi delicto nō excusat. Et quid in uero delicto. in l. diuus Claudius. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de fal. 73

¶ Aes alienum legitima potentius est. in l. Papinianus. §. quarta autem. nu. 1. ff. de inoffi. test. 12

¶ Et, & cum, in coniungendo, num differentiam inter se habeat aliquam. in l. si quis Titio. nu. 2. ff. de usufr. accref. 41

Etymologia, num efficax præstet argumentum. in l. ita vulneratus. nu. 1. ff. ad leg. Aquil. 56

¶ Euentum spectari, & exitu acta probari. in l. si serui. §. interdū. nu. 1. ff. de usufr. 37

¶ Exceptio dilatoria quando opponi queat. in l. hi tamen. §. hoc beneficio. nu. 1. ff. de accusa. 64

Exceptio q̄ quis iam accusatus est de eodem crimine, vel accusatio eiuſdem criminis finita quando opponi possit. Et quid præstet. in l. senatus. nu. 1. ff. de accus. eo.

Exceptio, tibi non cōpetit querela, talisue actio in iudicij limine opponi potest ad agentem excludendum. Et quid si in principio ad litem contestationem impediendam non opponatur, num ad victoriam impediendam post opponi queat. in l. Papinianus. §. si qs impubes. nu. 2. ff. de inoffi. test. 13

Exceptiones, quæ ipso iure agentis intentionem non perimunt, sed elidunt, quando opponi debeant. in l. Papinianus. §. si quis impubes. nu. 3. ff. de inoffi. test. eo.

Exceptio falsi testamēti ad hæreditatis petitionem præiudicialis est. in l. diuus. §. diuus Adrianus. nu. 1. ff. de pet. hær. 18

Exceptio, tibi nullum ius competit, quæ exceptio sit. Et quæ tua nō interest. in l. posthumus. §. si quis ex. nu. 4. ff. de inoffi. test. 11

Exceptio post litem contesta. reo superueniens ipsius dolo uel culpa, nihil prodest. in l. si post acceptum. ff. de rei uen. nu. 4. 31

Exceptiones si quæ pendente lite fieri debeant, quæ tñ vtrinq. partem respiciant, ab vtraq. parte fieri debere, Et quid si unam tñ respiciant partem. in l. j. §. iudici. nu. 3. ff. finium regun. 57

Exceptio actori quæ sita ante alienationem successoris prodest. in l. hæredem autem. §. item si quis dolo. nu. 2. ff. de pet. hær. 20

Exceptio contra actus naturam uitiatur, non actum uiciat. in l. si fundo. nu. 3. ff. de usufr. pet. 44

Exceptionis uia propositum, an possit & rursus postea per actionis modum proponi. in l. si cui. §. iisdem. nu. 2. ff. de accusa. 63

Exceptiones plures habens si eas præposteret, an uideatur renunciaſse præposteratis non oppositis. in l. si fideicommissum. §. quoties. nu. 3. ff. de iud. 8

Executor testamenti, num executioni legata, quæ mero iure nō debentur, sed æquitate aut iure naturali, tamen mandare possit. in l. ex parte. §. seruo. ff. fam. ercif. nu. 1. 60

Executor testamenti reddere non cogitur quod legitimè expedit. in l. ex parte. §. seruo. nu. 2. familiæ ercif. eodem

Exclusio per repudiationem simpliciter facta plus efficit quam quæ per sententiam, vel temporis cursu fit. in l. pater filium. nu. 14. ff. de inoffi. test. 14

Executor rem hæreditariã vendens, & si non teneatur cautionem de dupla promittere, si tamen erroneè promittet, stipulationem committit in l. qui erat. nu. 2. fam. ercif. 61

Executor & si offm̄ necessarium hēt, ex promissionibus tñ suis et finito officio rectè conuenit in l. qui erat. nu. 3. ff. fam. ercif. eodem

Executor, q̄ aliquid p̄ imperitiam aut inaduertentiã promittit, aut soluit, an illud repetat. in l. qui erat. nu. 4. ff. fam. ercif. eodem

Executor nudus ac merus de exceptionibus aduersus sententiã nō cognoscit. in l. si prætor. nu. 2. ff. de iud. 10

Exempti an possint sine Papæ licentia iurisdictionem prorogare. in l. t. nu. 1. ff. de iud. 2

Exhæredatio in ascendētibz, ac descendētibz per lineam masculinam, ut testamētum subsistat est necessaria, per lineam vero foemineam præteritio pro exhæredatione h̄r. in l. inofficiosum. nu. 1. ff. de inoffi. test. 11

Exhæredatus cum ad querelam in totum propter alterius exclusionem uenit, quo iure uenire censeatur. in l. si proponas. §. si duo sunt. nu. 1. de inoffi. test. 17

Exhæredatio eius quem quis filium negat, num efficax sit. in l. si instituta. §. ei qui se. nu. 1. ff. de inoffi. test. 17

Existens quo casu extra territorium et inuito alio iudice iurisdictionem suam exerceat. in l. consensisse. §. iudex. nu. 2. ff. de iud. 3

Expectantes bñficiũ ubi plures sunt, quib. mensis datus, si negligentes sint, tempus decursus nocet. in l. si maritus. n. 1. ff. ad leg. lul. de adul. 67

Expensæ cloacorum atque aquæductuum ad quos pertineat. Et quæ ratione contribuatur. in l. si pendentes. §. si quid cloacarum. nu. 1. ff. de usufr. 38

Expensæ quæ in seruis locum habent quo ad repetitionem aut restitutionem, eadem locum habent in omnib. alijs expēsis, quæ ita rei cohærent, ut efficiantur una & eadem substantia cū re ipsa. in l. si qui se obtulit. §. in repetita. nu. 2. ff. de rei ven. 33

Expensæ factas a patre in uno filiorum in studijs agente, post patris mortem rectè ceteri repetant. Et quid si pro uno filiorum condemnato iudicatum fuit, soluitq̄. in l. Papinianus. §. idē scribit. num. 1. ff. fam. ercif. quinquagesimooctouo.

Expensarum deductio, quæ fit in petitione hæreditatis, qd distat ab ea, quæ in rei ven. in l. planē. nu. 1. & 5. ff. de pet. hær. 26

Expensæ factas a patre pro vno filiorũ in studijs nō repetit alter, & fratres, licet inter se cōia habeat bona, socios tñ non dici, nisi expressim actum sit. in l. ex parte. §. filius. nu. 1. ff. fam. ercif. 60

Expensæ pro uno filiorum factæ siue emancipato, siue in potestate, an repetatur, aut an conferri debeat, & de quibus expēsis hæc qō mouetur. in l. quæ pater. nu. 1. ff. fa. er. sexagesimoprimo

Expensam, quam quis principaliter respectu alterius facit, & si ex consequenti in ipsius facientis vtilitatem redundet, an repete.

Prælectio Noua Paul. Castren.

- repetere possit. principale propositum magis spectandum. in l. si
absente. nu. 2. ff. de usufru. 39
- Expensas petere actioni iure utilius ne sit, an iudicis officio. in l. no
solum. ff. de rei ven. num. 5. 30
- Expensas in litem multiplex venire. in l. destitisse. nu. 2. ff. de iud. 4
- Extraneus si cum liberis in usufructu institutus est, qualiter usufru
ctus diuisionem inter eos recipiet. in l. si mulier. num. 3. ff. de usu
fru. accref. 41
- Extraordinarium & ordinarium remedium quicquid simul concurrere
fauore studentium. in l. Iulianus. §. si filius. nu. 2. ff. de iud. 5
- Extrema habilia ad se medium pertrahunt. in l. flumine. nu. 3. ff. de
ser. rustic. prædio. 50
- De litera F.
- A B E R**, qui nomine alterius bona fide in alieno solo in
ædificat, num de tigno iniuncto actione teneatur. Et quid
de eo, qui alterius nomine syluam succidit. in l. in re actio.
§. tignum. nu. 1. ff. de rei ven. 31
- Facere quid alterius nomine, vel eius iussu, siue mandato, paria esse
in l. si serui. §. si duos. nu. 2. ff. de usufru. 37
- Factum ante actum post actum fieri non dicitur, licet incontinenti actus
sequatur. in l. si cum duas. nu. 2. ff. communia prædiorum. 51
- Facultas per fundum tuum eundi si me non prohibeas, quando cũ
que uelim mihi a iure est concessa. in l. harum. §. sed si queratur.
nu. 2. ff. si serui ven. 52
- Facultas tacite per testatorem usufructuario concessa in re alia eius
dem testatoris quæ legata, quid conferat si facultatis iure aut serui
tutis habeatur. in l. 2. §. rectè. nu. 1. ff. si ser. ven. 51
- Falcidia iure institutionis, an de libertatibus detrahi queat. in l. Pa
pinianus. §. quarta autem. nu. 7. ff. de inoffi. test. 12
- Falcidiam in legitimam imputari. Et an duas filius detrahae quar
tas. in l. Papinianus. §. quarta autem. nu. 7. ff. de inoffi. test. 60
- Falsum quot modis committatur. in rub. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de falsis. 72
- Fama publica quem a dolo excusat. in l. miles qui. §. si mulier. nu. 1.
ff. ad leg. Iul. de adul. 67
- Fauori publico, an per priuatum renuntiari possit. Et quid si statu
tum puniat alium percutientem, an puniat percutientem eum,
qui uelit. in l. Cor. §. idem diuus. nu. 1. ff. ad l. Cor. de sica. 71
- ¶ Feuda num in petitione hæreditatis deueniant. in l. itè videndum.
§. nunc videamus. nu. 1. ff. de pet. hæ. 21
- Feudum si quis accipiat pro se & suis filijs, tale feudum ad filios per
transit etiam si filij hæredes patris non sint. in l. tam ex contracti
bus. ff. de iud. nu. 3. 6
- Feudum baroni a Rege concessum si ab alio possideatur, ius eius quo
ad baronem non quo ad Regem præscribi potest. Et ideo ad præ
scriptionis utilis dominij uaturalem solam sine ciuili possessione
satis esse. in l. cum sponus. §. in uetiga. nume. 2. ff. de pub. in rem
acto. 35
- ¶ Fictio super impossibili fundamentum non habet. Et quid sit fictio.
Et quid ad fictionem requiratur. in l. receptum. nu. 2. ff. commu
nia præd. 51
- Fideicommissarium quædoque hæredem dici. in l. fideicommissum.
§. quoties. nu. 1. ff. de iud. 8
- Fidem bonam in contractu emptionis duobus temporibus inesse
debere, in alijs contractibus non item. in l. cum qui. ff. de pub. in
rem act. ut igitur. 34
- Fideicommissarius uisus vel hæres, si rerum hæreditarium possessio
nem semel apprehenderit, rursusque ab ea ceciderit, num hæredita
tis petitionem habeat. Et ad quid hæc eadem actio competat. in
rub. nu. 3. ff. de bono. poss. hæ. peti. 28
- Fideicommissum ubi peti debeat. Et quid si executor testantis uo
luntatem non exequatur, quis exequatur. in l. fideicommissum.
nu. 3. ff. de iud. 8
- Fideicommissarius seu substitutus, cui post hæredis mortem bona
restitui debent, quo casu bonorum inuito hærede inuentarium
faciant. in l. 1. nu. 3. ff. de usufru. quemad. ca. 45
- Fideicommissarius, licet pro hærede habeatur, non tamen perinde
defuncti personam reputat atque hæres. in l. Neratius. §. quod si
quis. nu. 5. ff. de pet. hæ. 20
- Fideiussores in ampliorem summam, quam fideiusserunt, non tene
ri. in l. si quo tempore. nu. 1. ff. de peti. hæ. 26
- Fieri eodem momento dici, quæ uel successiue fiunt. in l. sicut. §. idè
Papinianus. nu. 1. ff. qui. mo. usufr. amit. 42
- Fieri eodem tempore quod successiue fit, quædoque dicitur. in lan
tiqui. nu. 1. ff. si pars hæ. pet. 28
- Fieri bene dici, quod bona fide fit. Et testamenti executores, vel tu
torem, qui bona fide rem minori vendiderunt pretio, nisi ad id,
quod perceperunt, non teneri. in l. in æstimationibus. nume. 2. ff.
de pet. hæ. 26
- Filia in dote, quam pater genero dat, an hæredem habeat. in l. Pom
ponius, la secunda. nu. 2. ff. fam. ercif. 59
- Filio naturali tantum, num aduersus patris testamentum re
medium aliquod competat. Et sententia a transactione quo ad ef
fectus suos quid distet. usque nu. seq. in l. si suspecta. §. de in officio
so. ff. de inoffi. test. 17
- Filios per sententiam exclusos uel temporis cursu a querela, non ob
id repelli ab intestato, si per alium testamentum rumpatur. Et
querelam & hæreditatem ab intestato diuersa esse. in l. pater fi
lium. nu. 1. ff. de inoffi. test. 14
- Filius quando in actionibus per patrem quæsitis agit, quid referat,
an agat proprio nomine an patris, an procuratorio. Et quas ac
tiones filius exercere possit. in l. Iulianus. §. si filius. nu. 3. ff. de
iudic. 5
- Filius si ante litem contemnitur, non procedit super libello ab eo
edito, sed proponendus est nouus. in l. tam ex contractibus. nu. 1. ff.
de iud. 9
- Filius in legitima sola hæres proprie non dicitur. Et ideo eius possessio
bonorum dicitur, non hæreditatis. in l. 2. ff. fam. ercif. 57
- Filius hodie si quid patris contemplatione querat, cui ac quatenus
querat. in l. si serui. nu. 2. ff. de usufru. 37
- Filius legitimam & fructus eius fructuum tempore habere debebat, idque
in omni quarta generale. in l. Papinianus. §. unde si quis. nu. 3. ff.
de inoffi. test. 13
- Filius in proprietate institutus, an possit in usufructu omnino gra
uari. in l. Papinianus. §. unde si quis. nu. 4. ff. de inoffi. test. 60
- Filius in bonis paternis creditoribus hæreditarijs, an præferendus sit.
in l. Papinianus. §. quarta autem. nu. 4. ff. de inoffi. test. 12
- Filius iudex, qui per imperitiam iudicauit, quatenus condemne
tur. Et an pater ob id, & quatenus conueniri queat. Et quid si cõ
demnetur filius ob delictum ex contractu descendens. in l. si filius
fa. nu. 1. ff. de iud. 4
- Filius familias num tutor dari queat. Et quid de curatore & quate
nus. Et ubi unum in obligatione est, aliud in solutione, an libel
lus utrunque simul & alternatiue complectens efficax sit. in l. 1.
nu. 3. ff. de ser. uen. 51
- Filius familias Notarius an pro patre instrumentum conficere pos
sit. Et quid pro matre. in l. de eo. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de fal. 73
- Fisco applicatur quod ab indigno aufertur. in l. Papinianus. §. me
minisse. nu. 3. de inoffi. test. 13
- Fiscus proprios habet iudices. in l. si petitor. nu. 2. ff. de iud. 6
- ¶ Forma semel perempta, num eadem restitui potest. Et simile idè
non esse. Et formam rei existentiam præstare. Et formam diuersitatè,
rerum quoque uarietatem coarguere. in l. qui usufructum. nu.
2. ff. de usufru. 38
- Foro alterius licet quis pacto se subijcere non possit, poterit tamen
pacto se ab eo eximere. in l. hæres absens. §. si quis tutelam. nu. 2.
ff. de iud. 5
- Forum quis sortitur ex solo iussu atque testatoris mandato. in l. fi
deicommissum. nu. 1. ff. de iud. 8
- Forum quem sortiri ratione rei, qua ratione sit intelligendum. in le.
non alias. nu. 2. ff. de iud. 6
- Forum quem sortiri occasione rei mobilis ubi eadem est. in l. quod
legatur. nu. 2. ff. de iud. 7
- Forum sortiri scholasticus quis per tempora, quibus studij causa alicu
bi immoratur, non dicitur. in l. hæres absens. §. si quis tutelam.
nu. 7. ff. de iud. 6
- ¶ Fundamento sublato, & quod superædificatum est, tolli. in l. j. nu.
2. ff. de usufru. 35
- Fundo si quid superfluum inest ultra usufruarij necessitatem ad quem
pertineat. Et quid in habitatione. in l. si habitatio. §. si usus. nu. 1.
ff. de usu. & ha. 44
- Fundus ut arando excolitur, ita & domus dum inhabitatur. in l. si
usufructus. §. sed si ædium. nu. 1. ff. de usufru. 37
- Fundi pars quælibet fundus est. Et ad diuisionem fundi dñi sola suf
ficat destinatio. in l. si quis du. nu. 1. ff. commu. prædio. 50
- Fundum tuum seruitutem debentem si mihi cõcaueris, ego uero
tibi meum dominantem, an seruitutem tibi remittere possum. Et
cur nõ id. in l. vnus ex socijs. nu. 2. ff. de ser. rust. prædio. 50
- ¶ Frater si eam personam hæredem instituat, quæ alioqui ab intesta
to ad hæreditatem ventura sit, ut potè filium vel nepotes infam
es, aut uiles, an eius testamentum alius frater per querelam im
pugnare possit. in l. Titia filiam. nu. 1. ff. de inoffi. test. 13
- Fraudem in donatione interuenisse quomodo præsumatur. in l. post
contractum. nu. 6. ff. de dona. 78
- Fratrum filij qualiter patruo succedant. in l. j. §. interdum. nu. 2. ff. si
pars hæ. pe. 27
- Fructus naturales bonæ fidei possessor non lucratur. Et quid de in
dustrialibus. in l. 1. §. iudici. nu. 1. & 2. ff. finium regun. 56
- Fructuum vineæ quæ quartam partem dare permisit, an teneatur & de illis da
re, quæ ex arboribus proueniunt. in l. certo gñi. nu. 1. ff. de ser. rust. prædio. 48
- Fructus si actionis iure petatur, nempe rei vend. aut conduct. sine causa,
num tunc actio, qua petuntur, cumulari possit cum actione, qua
res petitur. Et ibidem regula de duabus actio. an cumulari queat.
in l. & ex diuerso. §. ubi aut. nu. 5. ff. de rei uen. 25
- Fructus in iure uarij sunt. in l. fructus. nu. 4. ff. de rei uen. 32

Index

fructuum compensatio num eum expensis necessarijs, ad quas dominus compelli poterat, actionis iure fieri possit. in l. tempor. nu. 2. ff. de rei ven. 33
 Fructuario de rei possessione deiecto, an priuetur dominus sua ciuili posse. in l. 1. num. 5. ff. v. usufr. quemad. caue. 45
 Fur repertus cum re furtiua, num vbi reperiat capi ac suspendi possit. in l. hares absens. §. si quis tutelam. nu. 8. ff. de iudi. 6
 Fieri uno impetu dicitur, etiam quod ex interuallo fit. in l. quod ait lex. §. ait lex. nu. 2. ff. de adul. 68
 Furtum, plagium, & similia, delicti nomina sunt, quæ nō possunt sine dolo verificari. in l. j. §. calumniatoribus. nu. 10. ff. ad Senatuf. con. Turpil. 77

De litera G.

GENERARE vnum quodque suum simile dicitur. in l. excepta. num. 1. ff. quib. mod. v. usufr. amit. 42
 Genitiuus in oratione in iure, an dominium necesse importet. in l. habitator. nu. 2. ff. de rei ven. 26
 Gloria patris, filius sapiens. in l. quæ pater. nu. 2. ff. fam. ercif. 61

De litera H.

HABERI talem & talem esse, dissimilia sunt. in l. Neratius. §. non solum. nu. 2. ff. de peti. hære. 20
 Hæreditas pro indiuiso per vnum ex hæreditibus, & alium qui in ea ius nullum habet, an possideri possit. Et quid de rebus hæreditarijs. in l. Pomponius. n. 3. ff. de rei ven. 29
 Hæreditas adita, amplius hæreditas nō dicitur. in l. quod si in diem. §. sed & is qui pretia. nu. 4. ff. de pet. hære. 20
 Hæreditarium nomen in solo usufructu, an reperiri possit. in l. Pomponius. §. usufructus. nu. 3. ff. fam. ercif. 58
 Hæres pro parte num insolidum debitum, vbi cohæres ad re est impeditus, petere possit. Et quid si facto petat & obtineat, an victoriam communicare teneatur. in l. si hære. nu. 1. fam. ercif. 57
 Hæredem hæredis testatoris hæredem esse. in l. hæreditas. nu. 2. ff. de pet. hære. 17
 Hæres ades proprias num eleuare, ac in totum legatarum ædium luminibus obstruere queat. in l. binas. numero. 2. ff. de ser. urb. prædio. 14
 Hæres ex lite contestata aduersus defunctum, an condemnari possit, & quatenus. in l. si in rem. nu. 1. ff. de rei uen. 25
 Hæres an Romæ inuentus pro legato soluendo conueniri possit. in l. fideicommissum. nu. 6. ff. de iud. 8
 Hæreditas num adiri possit ex eo testamento, quod filij præteritione nullum est, per filium tamen approbato. in l. hæreditas. nu. 2. ff. de pet. hære. 18
 Hæreditas filij & si patri iure naturæ debita non sit, debetur tamē ex pietatis officio, quod naturali rei æquipollet. in l. pater filium. nu. 8. ff. de inoffi. test. 14
 Hæreditariæ res, quæ dicantur. Et commodatæ ac depositæ res, num in hæred. petitione ueniant. Et num de illis hæres inuentarium facere teneatur si inuentarij beneficio gaudere uelit. in l. item videndum. §. nunc videamus. nu. 2. ff. de pet. hære. 21
 Hæreditatis possessor satisfatione præstita, res hæreditarias, uel post litis contest. alienare potest. in l. diuus. nu. 5. ff. de peti. hære. 18
 Hæreditatis petitio num personalis sit. Et qua ratione competere dicitur. in l. Neratius. nu. 1. & seq. ff. de peti. hære. 19
 Hæreditatis petitio quando aduersus se hæredem contententē competat. in l. Neratius. nu. 3. ff. de peti. hære. eod.
 Hæreditatis petitio quæ aduersus titulo possidentem competere dicitur. in l. Neratius. §. quid si quis nu. 1. ff. de pet. hære. eo.
 Hæreditatem dominam esse, & eidem actiones quæri. Et fictionem retrahere, eam esse posse, ubi extrema habilia non sint. in l. liber homo. §. si seruus. nu. 1. ad l. Aquil. 54
 Hæreditatis petitione, vel eum conueniri posse, qui nec possidet, nec possidere quoque dolo desijt, si modo ad rem recuperandā actionem habeat. Et quid in rei vendi. an in eum quoque dabitur. in l. quod si in diem. §. sed & is qui pretia. nu. 5. ff. de pe. hære. 20
 Hæreditatem vel ab eo peti posse, qui rem unam dumtaxat possidet. Et num tunc ad totius hæreditatis restitutionem, licet rem unam possideat, sit obligatus. in l. si hæreditatem. nu. 1. ff. de pe. hære. 18
 Hæreditas filij patri non perinde debita, ac contra. Et cur ita. in l. pater filium. nu. 5. ff. de inoffi. test. 14
 Hæreditas matris filio num digestorum iure quærat, & quid de hæreditate filij emancipati. in l. filius non. nu. 1. ff. de inoffi. test. 16
 Hæreditatis petitione conuentus si excipiat de testamenti falsitate, quid præstare teneatur. in l. diuus Adrianus. numer. 2. ff. de petit. hære. 18
 Hæreditatis petitione num teneatur, qui nil de hæreditate possidet. in l. Neratius. nu. 8. de pet. hære. §. quid si quis. 20
 Hæreditatis petitione uenire quæ in fiscum deferuntur, in l. ite ueniunt. §. aptanda. nu. 1. ff. de pet. hære. 22
 Hæreditatis occupatione actionem non confundi quæ occupans aduer-

sus defunctum habebat. Et item poenam non committi, ad quam defunctus tenebatur, si non ultra diem solueret. in l. si quid possessor. §. sed si ipsi. nu. 1. ff. de præ. hære. 25
 Hæreditatis petitionem bonæ fidei esse, rei vendic. stricti. iuris. in l. si possessor. §. quid si post peti. nu. 3. ff. de pet. hære. 22
 Hæreditatis petitio quando contra titulo possidentem datur in quocum rei vendi. consentiat. in l. sed & si lege. §. de eo autem. nu. 1. ff. de pet. hære. 23
 Hæreditatis petitio cum quibus concurrat. in l. item uidentum. §. nunc uideamus. nu. 5. ff. de pet. hære. 21
 Hæreditatis petitionem in rem actionem dici. in l. si autem. §. sed & is. nu. 1. ff. de rei uen. 33
 Hæreditatis petitione nomine proprio conueniri non posse, & alieno possidet nomine. in l. cum multi. nu. 1. ff. si pars hæred. peti. 28
 Hæreditatis petitio quatenus aduersus possessoris hæredes datur. in l. cum multi. nu. 2. ff. si pars hæred. pet. eo.
 Hæreditatis petitione agens aduersus eum, qui ius non habet, qualiter petere debeat. Et quid differt hæreditatis petitio, a rei vendi. in l. Pomponius. nu. 5. ff. de rei ven. 29
 Hæreditatis petitio & si stricti iuris sit, in causa tamen uenire exceptionem, quæ rei occasione proueniat. in l. non solum. nu. 2. ff. de rei uen. 30
 Hæreditatis petitio ad hoc ut directo competat, quid requiratur. in l. regulariter. nu. 1. & seq. ff. de pet. hære. 19
 Hæreditatis petitione, cur is qui a fisco emit, indistinctè tenetur, nō autem sic in eo, qui a priuato. in l. Neratius. §. sed si quis sciēs. nu. 2. ff. de pet. hære. 20
 Hæreditatem ex testamento, quod rumpi speratur, non deferri. in l. illud. nu. 1. ff. si pars hæred. per. 28
 Hæreditatem per curatorem furiosi aditam, furioso non acquiri. in l. hæres furiosi. nu. 1. ff. de pet. hære. 26
 Hæres antequam rerum hæreditariarum possessio apprehenderit, pro rebus ipsis agere potest. Et quid de prælato electo confirmato, necdū tñ possessionem aut administrationē adeptus, an pro ecclesiæ suæ iuribus agere queat. in l. si ager. num. 1. ff. de rei uen. 26
 Hæres in tota cā. licet pñs fuerit, in iā aduersus eū lata legatarijs non præiudicat. in l. q. repudiantis. §. cum 3 test. nu. 2. ff. de inoffi. testa. 13
 Hæres olim de restituendo grauatus, quatenus restituere cogebatur. in l. Papinianus. §. unde si quis. nu. 2. de inoffi. test. 13
 Homicidium & aggressio quando illicita sunt, & locum & tempus homicidij spectari. Et quid si licita. in l. quod ait lex. §. quod ait lex. nu. 1. ff. ad leg. lul. de adul. 68.
 Honor lucro præponi debet. Et libellum dare, & coram iudice præstari paria esse. in l. miles qui. §. locer. nu. 1. ff. ad leg. lul. de adul. 67
 Honor cuiusque lucro præferendus. in l. 1. nu. 5. ff. de iudi. 2
 Hypothecaria sine principali, an cedi possit. in l. si pignori. nu. 4. ff. fam. ercif. 59

De litera I.

IMMISTIO inter res separatas non cedit. Et separatim non esse illationem. in l. seruitus. nu. 2. ff. quemad. ser. amit. 53
 Impunitum esse, quod quis ad sui defensionem facit. in l. 1. §. item diuus. nu. 1. ff. de fidei. 71
 Impedimentum oppositum per tertium in causa palios mota, quæ diu durare dicatur. in l. si quis libertatem. nu. 5. ff. de pet. hære. 18
 Impubes Notarius an esse possit. in l. impuberem. nume. 1. ff. ad leg. Cor. de fal. 74
 Impuberem ac seruū ad testm scribēdū, imo quælibet admitti, sed & foemina quoq. admittit. in l. vxori. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de fal. eod.
 Impedimentum non præstat, quod de iure non sortitur effectum. in l. si maritus. §. si negauerit. ff. ad leg. lul. de adul. 68
 Impensam faciens in re aliena tanquam sua, num ipsam repetat. in l. si seruus seruū. §. ceterum. nu. 1. ff. ad leg. Aquil. 55
 Incarceratum & si mortis poena plecti debeat, qui interficit qua poena feriendus est. in l. nō est facile. nu. 2. ff. de custo. reorum. 66
 Incidens causa quæ dicitur, & quæ emergens. in l. de qua re. nu. 1. ff. de iud. 10
 Indefinitam vñ æquipollere. Et vñem atq. indefinitam modificationē recipe & restrictionē in l. si cui simplici. num. 1. ff. de tertii. 46
 Ingenuus, & libertus respū diuersorū, idē hñi ceteriq. potest. Et par in parē imperium non hēt. in l. si is q. nu. 1. ff. au leg. lul. de adul. 70
 Indefinitam vñ æquipollere. Et quid si quis iuret statuta vniuersitatis seruare, de quibus intelligendum sit. in l. qui ædificium. nu. 2. de serui. urba prædio. 47
 Induciæ, an duplicentur, si ante diem vel conditionem agatur. in l. Neratius. §. item a debitore. nu. 5. ff. de pet. hære. 20
 Infames ipso facto esse, qui personas liberas, aut mancipia quæstuarria tenet ad prostituendum. in l. q. iudicio. nu. 1. ff. de accus. 63
 Inferri nō rectè, hic hæres est, ergo dominus. in l. Neratius. §. hñdem autem. nu. 1. ff. de pet. hære. 20
 Inhabilitas occulta, & dubia, iudiciū nō impedit, nec uitiat. in l. nō id circo.

Prælectio Noua Paul. Castren.

- circo. §. cum postea. nu. 5. ff. de iud. 7
- Inhabilitas in iudicio quando obijci possit. Et sententiam quâdoq; cum inhabili valere. in l. non idcirco. §. cum postea. nu. 1. & seq. ff. de iud. 7
- Inhabilitas quandoque in fauorem personæ, quandoq; in odium inducitur. Et quis sit effectus. in l. non idcirco. §. cum postea. nu. 3. ff. de iud. 7
- Inquisitio generalis quo iure commissa sit, & quid de speciali. Et itē generalis quotupliciter dicatur. in l. lege Iulia. §. mandatis. nu. 1. ff. ad leg. Iul. pecu. 75
- Instantia, cui quis post renunciauit, nihil operatur. in l. tam & si. §. hęredi eius. nu. 2. ff. de inoff. test. 15
- Insulæ marinæ in cuius sint dominio. Et Papa si in mari moriat, vbi nam fieri electio debeat. in l. insulæ. nu. 1. ff. de iud. 4
- Institutio filij, num sit de testamēti solennitate. in l. hoc colore. nu. 3. ff. de inoff. test. 11
- Instrumenta suspecta ad quid dignoscantur, & qualiter instrumentum præsumatur falsum. in l. diuus Pius. num. 2. ff. ad leg. Cor. de fal. 75
- Instrumentum si falsum est, an testes in eo de falso puniatur. in l. denunciaffe. §. quæritur. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 68
- Instrumentorum copia num fidem faciat. in l. Pomponius. num. 2. ff. fami. ercif. 62
- Interdictum pro itineris seruitute quod nam competat. Et quid si seruitus causam continuam habeat. in l. 2. §. rectè. num. 2. ff. si ser. vend. 51
- Interdictum vnde vi, actioq; ex delicto proueniens, an cedi possint. Et quid in alijs facultatibus, quæ actiones non sunt. in l. q; si in diē. §. sed is qui pretia. nu. 4. ff. de pet. hær. 20
- Interdictum de precario in eo, quod quis apud se habet, locum non habet. Et quid si precario concessi, ut in meo quid poneres, an si non tollis a me rogatus, mea auct. tollere possim. in l. si precario. nu. 1. ff. communia prædio. 51
- Interdicta realia omnia esse. in l. q; si fortè. §. sciendum. nu. 3. ff. si ser. ui. vend. 52
- Interrogationes variè fieri aduersus possessorem hæreditatis, & aduersus eiusdem debitores. in l. si debitor. nu. 2. ff. de pet. hær. 26
- Interesse uerum rei æstimationem dici. in l. non a iudice. num. 1. ff. de iud. 9
- Interesse quandoque pro fructibus capi. in l. loci corpus. num. 1. ff. si ser. ven. 51
- Interpellatio extraiudicialis in realibus, num quem in mora constituat. in l. si autem. §. si homo. nu. 2. ff. de rei ven. 32
- Interpretatio in testamentis, ea faciendâ est, per quam legata amplientur potius, quàm minuantur. in l. sicut. num. 2. ff. quib. mod. vsufr. amit. 42
- Interrogationes in hæreditatis petitione, qualiter fiant. in l. pro hærede. nu. 6. ff. de peti. hære. 19
- ¶ Ire per fundum cui occasione alicuius iuris permittitur, & fabros quoque, ac magistrōs lignarios iuris ipsius conseruandi cā mittere permittitur videri. Et an si quis per se ex statuti forma aliu offēdere possit, num idem per alium queat, remissiuè. in l. refectionis. nu. 1. ff. communia præd. 51
- Irenarchas qui constituere possunt. in l. diuus Adria. numer. 8. ff. de cust. reo. 66
- ¶ Iter hausti inest tanq; accessorium. Et si non ualet principale, q; est expressum, nec valebit quoq; accessoriu, quod est tacitum. in l. j. §. qui habet. num. 1. ff. de serui. rusti. prædio 48
- ¶ Iudex reum cum excessu torquens ita, vt inde mors ipsi reo contingat, an sit puniendus, licet dolo careat, & qua pœna. in l. lege Cornelia. nu. 2. ff. ad legem Cor. de sicar. 71
- Iudex secularis, an de hæresi cognoscat. in l. diuus Adrianus. nu. 3. ff. de custo. reo. 65
- Iudex propter litigantium vtilitatem non tenetur negotia sua deserere. in l. Iulianus. nu. 1. ff. de iud. 4
- Iudex terminū actori statuere potest, itra quem quid facere debeat. Et quid de reo, an ei terminū ad opponendas excep. statuere possit. in l. Titia cum nu. 2. ff. de accusa. 65
- Iudex maleficiorū nū de ciuili principaliter cognoscere qat. Et quid si incidenter. in l. j. §. si dicantur. nu. 2. ff. finium regun. 57
- Iudex loci, vbi delictum commissum est, si captus delinquens non est, an requirere possit a iudice domicilij vt criminofum capiat. in l. si cui. §. cum sacrilegium. nu. 4. ff. de accusa. 64
- Iudex an per assignationem inter filios libertorum diuisionem face-re possit. in l. diuadam. n. 3. ff. famil. ercif. 60
- Iudex in sententia plura faciens capita, & in vno eorū purè pronunciauit, an in alio illud modificari queat. in l. item Labeo. num. 1. ff. fam. ercif. 59
- Iudex cum de rebus præteritis agitur, probationes testium inquire-re debet, & instrumentorum; nec sufficiunt quæ ipse vt priuatus vidit. Et quid vbi quæstio est de vulnere, an sit mortale, an ipse, an per medicos despiciere debeat. in l. de domo. §. ad officium. nu. 1. ff. finium regun. 57
- Iudex p snia ferenda, pecuniā nū accipere debeat. Et quid in decreti interpositione in l. lex Iulia. §. hodie. nu. 5. ff. ad leg. Iul. repe. 75
- Iudex iuris defensiones non admittens. qualiter puniatur. in l. lex Iulia. §. hodie. nu. 1. ff. ad l. Iul. repetun. eod.
- Iudex vel in publico officio constitutus, donum vel munus, qn accipere possit. in l. lex Iulia. §. hodie. nu. 2. ff. ad leg. Iul. repetun. eod.
- Iudex maleficiorum num incidenter de ciuili cognoscere potest. in l. Athaletus. num. 4. ff. ad leg. Cor. de falsis. 74
- Iudex post peremptorium, num possit partem ream per duos, tres, aut plures dies absentem expectare. in l. & post edictum. nu. 5. ff. de iud. 10
- Iudex, in quem prorogatur iurisdictio, an habeat necesse expresse dicere, placet q; prorogetis, ad hoc ut prorogatio teneat. Et an saltē requiratur eius scientia. in l. concessisse. §. conuenire. numer. 1. ff. de iud. 2
- Iudex de delicto commissio in loco non sibi subdito, num inquirere possit contra suum subditum. in l. lege Iulia. §. mandatis. nu. 2. ff. ad l. Iul. pecul. 75
- Iudex secularis de crimine sacrilegij, & si ecclesiasticum sit, inquiret sed & episcopus quoque idem potest. in l. lege Iul. §. mandatis. nu. 3. ff. ad leg. Iul. pec. 2
- Iudex an per hoc, q; dicat, quod in prima, & secunda citatione veniat reus ad diffinitiuam, comminatio huiusmodi peremptoria dicatur. in l. ad peremptorium. nu. 5. ff. de iud. 10
- Iudex num possit nulla subsistente iusta causa dilationem minuerē. l. ad peremptorium. nu. 6. ff. de iudi. 10
- Iudex ordinarius superior, num possit inferiori pariter ordinario inhibere, ne in causa pcedat, vt eam ad se aduocet. in l. iudicium solui. nu. 1. ff. de iudi. 9
- Iudex in arbitrarijs, qui non facit quod pars petit, non dicitur eam grauare, & ideo nec eam appellare posse. in l. non quicquid. nu. 1. ff. de iudi. 7
- Iudex non debet dicere legem rigorem esse, nec debet esse clementior lege. in l. non quicquid. nu. 2. ff. de iud. 7
- Iudex successor prioris procedere non debet sine citatione. in l. edictum. nu. 1. ff. de iudi. 9
- Iudex, qui ex causa relaturus est aliquod commodum, an pronunciare in causa queat. in l. si quis ex aliena. nu. 1. ff. de iudi. 3
- Iudex ob modicam causam recusari potest. in l. si quis ex aliena. nu. 2. ff. de iud. eod.
- Iudex aduersus contumacem latitantem ad secundum decretū procedere potest. in l. non videtur, nu. 1. ff. de iud. eod.
- Iudex si absentem citari fecit, nec seruiens retulit, & sic in absentem processit, an ualeat processus sine seruiens relatione factus. in l. consensisse. §. conueniri. nu. 3. ff. de iud. eod.
- Iudex propter tres exceptiones, sententiæ executionem retardare debet. in l. si prætor. nu. 1. ff. de iud. 10
- Iudex in fructibus quatenus cōdemnare debeat. in l. qui restituere. nu. 1. ff. de rei ven. 33
- ¶ Iudicare minor ann. xvij. num cogatur. in l. cum prætor. nu. 1. ff. de iud. 4
- Iudicem corrupens vt falsam ferat sniam, falsum committit. Et tum quā pœna puniatur. Et idem iudex, qui accepta pecunia falsum iudicauit. in l. j. versi. sed si quis, nu. 3. ff. ad leg. Cor. defal. 72
- Iudicem num se pronuntiare poterit, qui infamis est. in l. cum prætor. nu. 2. ff. de iud. 4
- Iudicem executores ad exequendas voluntates vltimas constituere posse, vbi testator id non fecit. Et huiusmodi executores pro vltima uoluntate exequenda rem hæreditariam vendere posse, nec in hoc cautionem duplæ non præstare. in l. qui erat. nu. 1. ff. fami. ercif. 60
- Iudices seculares an de clericis cognoscant. Et q nūciū sniam de mā dato exequentem impedit, seq; armis defendit in l. qui cetu. nu. 2. ff. ad l. Iul. de vi pub. 70
- Iudici nota dñr, q; in actis continetur. Et nullitas ex actis si appareat iudici, an de illa etiam & a parte non requisitus pronuntiare possit. in l. i. §. calumniatorib. numero 7. ff. ad Senatufc. Turpil. 77
- Iudici cum recusatur verecundiam esse. in l. obseruandum. num. 2. ff. de iud. 8
- Iudicia super futuro nō fundant. in l. non potest. nu. 2. ff. de iud. 6
- Iudicio vli moto, aut eius preparatorio, an iudicio particulari super sedere, quod ipsi vli præiudicium afferret, debeat. in l. si testamētum. nu. 1. ff. de pet. hære. 16
- Iudicis officio nobili quæ expediuntur, delegabilia esse. Et an id ppetuo verum. in l. j. versi. si quis. numero primo. ff. ad Senatufcon Turpill. 77.
- Iudicis officium in hæreditatis petitione quod nam sit. in l. officium autem. nu. 1. ff. de rei ven. 29
- Iudicis officium etiam contra confessum ante litem contestatā implorari, vt de soluendo præceptum fiat. in l. si homo. nu. 4. ff. de rei vend. 26
- Iudicis offm circa futura versari. Et qd vbi reus pēdēte iudicio actori satisfacit. an debeat absolui. Et q erit snia, interlocutoria ne an

Index

- diffinitina.in l.harum.nu.2.ff.si serui. vendi. 52
- Iudicis sententia qñ plus efficiat quàm testatoris factum in l.nā & si. §. filius, qui de nu. ff. de inoffi. testa. 15
- Iudicis officium vt ad recuperandā detentionem cōpetit, ita & ad eam conseruandam.in l. item videndum. §. nunc uideamus. nu. 4. ff. de pet. hære. 21
- Iudicis officium cum actione, quæ ad idem competat, concurrere in l. non solum. nume. 1. ff. de rei vend. 30
- Iudicis auctoritate cogere possum te, vt tollas quod in tuo positum non iure habes. Et quid si propria auctoritate tollo. in l. quemadmodum. §. si protectum. nu. 1. ff. ad leg. Aquil. 55
- Iudicium rectum omne sententia terminari. Et iudicium trium personarum actum legitimum esse. in l. non quemadmodum. nu. 1. ff. de iudi. 7
- Iudicium vt super futuro non fundatur, sic nec rescripta generaliter impetrata ad lites futuras non extenduntur. in l. non quemadmo. nu. 2. ff. de iu. 7
- Iudicium in iure variè iudici. in rub. ff. de iudicij. nu. 1. 2
- Iudicium, causa, & instantia in quo differant. nu. 2. eo.
- Iudicium ordinarium quid sit. nu. 3. eo.
- Iudicium ciuile quod duplex habeatur. nu. 4. eod.
- Iudicium captum qñ censetur. in l. vbi ceptum. nu. 1. ff. de iudi. 6
- Iudicium particulare, an possit moueri per hereditatis possessorem, an per petitem §. tertium. Et an debeat impediri per vñ iudicium in l. bonæ fidei. num. 1. ff. de peti. hære. 26
- Iudicium actum trium personarum dici. in l. inter litigantes. nu. 1. ff. de iud. 9
- Iudicium familiæ erciscun. inter hæredes etiam diuerso iure venientes locum habere. Et quid in iure accrescendi. in l. nam & si. §. filius qui de nu. 2. ff. de inoffi. testa. 15
- Iudicium cum defuncto captum ad quos successores pertranseat in l. si petitor. nu. 1. ff. de iudi. 6
- Iura in hæreditate disponentia, vt pretium rei loco succedat, item quod post motam controuersiam possessor malæ fidei efficiatur etiam locum in qualibet iuris vniuersitate habere. in l. item veniunt. §. aptanda est. nu. 2. ff. de pet. hære. 22
- Iura, quæ propriè seruitutes non habentur, qua ratione vendicentur. in rubri. nu. 2. ff. de usufruct. 35
- Iura incorporalia rei cohærentia per se non possideri, sed cum re ipsa. Et sic iurisdictio cum castro possidetur alioqui nequaquam. in l. si ædes. §. libertas. nu. 4. ff. de ser. vrb. prædio. 48
- Iura realia rem consequuntur. in l. via constitui. nume. 2. ff. de ser. rust. præd. 49
- Iura incorporalia actione familiæ erciscun. non venire, possunt tamen vni adiudicari, non diuidi, quia iure ipso diuisa censentur. in l. 2. §. in hoc iudicium. nu. 1. ff. famil. ercisc. 57
- Iurari in litem ob dolum præteritum non solet. in l. si possessor. §. restituere. nu. 2. ff. de peti. hære. 23
- Iuri communi per ciuitatis statutum in vniuersum non posse derogari. in l. si adul. §. Imperatores. nu. 2. ff. ad leg. Iul. de adul. 70
- Iuri, quod quis sibi competere ignorat, an aliud intentando renunciare uideatur. Et quid si plura habens remedia inualidum intenter, quod efficax existimabat. in l. mater decedens. num. 2. ff. de inoffi. test. 16
- Iuris idem de accessorio, seu additamento, quod de principali. in l. si ego. §. idem ait. num. 1. ff. de pub. in rem act. 35
- Iuris error, item & iusta causa quem a dolo excusat. in l. sed & si lege. §. scire autem. num. 1. ff. de peti. hære. 23
- Iurisdictio uoluntaria num possit prorogari. in l. j. numer. 1. ff. de iud. 2
- Iurisdictio prorogata num sit eadem natura cum prima, an uero diuersa. Et an a prorogato iudice appellari possit. in l. consensisse. §. si iud. 4. ff. de iudi. 3
- Iurisditionem ignorantia acquiri posse, sed & inuito. in l. cum furio sus. nu. 1. & seq. ff. de iud. 7
- Iurisditionem plenam habens quo ad merum mixtumque imperium, si ea semiplenè vtatur, puta quo ad actus simplicis iurisditionis, an quasi possessionem quo ad merum ac mixtum imperium retinere dicatur. in l. is qui. numero 1. ff. quibus mod. usufr. amit. 42
- Iurisditionem ab rege, vel episcopo inferior si quo loco particulari præscribat, an ob id regis, uel episcopi iurisdictio extingatur. in l. si ædes. §. libertas. nu. 6. ff. de ser. vrb. præd. 48
- Iurisditionem hodie sola citatione perpetuari. in l. venditor. §. iudices. num. 1. ff. de iud. 8
- ¶ Ius cognoscendi de crimine, qui non habet, an possit capere & remittere. Et quid si apud huiusmodi reus confiteatur, aut inquisitiones fiant, an probabunt, & sufficient apud præsidem quo ad condemnationem. in l. diuus Adrianus. num. secundo. ff. de cust. reo. 65
- Ius accrescendi in contractibus, an locum habeat in l. aquam. nu. 1. ff. quemad. ser. amit. 53
- Ius in re sua qui alij iure superioritatis sibi reseruato concedit, videt eundi aditumq; per eandem rem reseruasse Et qualiter id procedat. in l. olimpico. nu. 2. ff. de serui. vrb. prædio. 48
- Ius suum quando quis sine alterius damno consequi potest, non debet illud cum damno querere, & si iuris rigore id facere queat. l. si cui simplici. nu. 2. ff. de ser. 46
- Ius accrescendi in usufr. portionum diuersitas, ac qualitatum varietas, num impediatur. in l. idem Neratius. §. non solum. n. 1. ff. de usufr. accre. 40
- Ius accrescendi inter legatarios diuersorum testatorum locum nõ habet. l. si sub conditione. nu. 2. ff. quib. mod. usufr. amit. 42
- Ius accrescendi, num in eo legato locum habeat, in quo vni fundus legatur, & alteri diuersis tñ orationibus usufructus dimidia. in l. idem Neratius. §. non solum. nu. 3. ff. de usufr. accre. 40
- Ius vetus, nouum, ac nouissimum, quod nam dicatur. in l. hæreditas nu. 1. ff. de pet. hære. 17
- Ius accrescendi num locum habeat inter coniunctum & substitutum alterius coniuncti. in l. sicut. §. hæc autem. num. 2. ff. quib. mod. usufr. amit. 42
- Ius accrescendi inter quos coniunctos in usufructu lucum habebat. in l. 1. ff. de usufr. accres. 40
- Ius accrescendi in proprietate post acquisitum resolutumq; ius, nõ locum habeat. Et quid in usufr. in l. 1. §. interdum. nu. 2. & 3. ff. de usufr. accres. eo.
- Ius decimarum, aut quoduis aliud spirituale ius, quod quis habet, an cedere alteri, aut uendere queat. in l. ex sylua cædua. §. usufructuarius. nu. 2. ff. de usufr. 36
- Ius id plenius esse, quod quis principaliter habet, quàm quod ex consequentia. in l. item si fundi. §. aucupiorum. num. primo. ff. de usufruct. eod.
- Ius accrescendi in usufructu inter uiuos constituto, num locum habeat. in l. j. §. interdum. nu. 5. ff. de usufr. accres. 40
- Ius accrescendi in legatis testator prohibere potest. Et quid in hæreditate. Et legatum proprietatis per subsequentem adiectionem non restringi, non sic in usufructus legato. in l. dominus. §. per fideicommissum. nu. 1. ff. de usufr. 39
- Ius certum semper est, hominis factum incertum. in l. antiqui. nu. 5. ff. si pars hære. peti. 28
- Ius accrescendi vel post querelæ agnitionem locum habere. in l. si proponas. §. si duo sunt. nu. 2. ff. de inoffi. test. 17
- Ius accrescendi contra testatoris voluntatem procedere. ibid. numero 3. eod.
- Ius in hæreditate habens, quod scit reuocabile, malæ fidei possessor habetur, vt si nullum ius haberet. in l. sed & si lege. §. quod autem ait. nu. 1. ff. de pet. hære. 23
- Ius uel dominium uenditori superueniens, an uenditionem confirmet. in l. si a Titio. nu. 1. ff. de rei vend. 33
- Ius ciuile, an Imperator pecuniam pro honore aut dignitate danda accipiendo, tollere possit. Et qui dat pecuniam pro honore habendo, in quod crimen incidat. in l. vnica. num. 2. & 3. ff. ad leg. Iul. de ambitu. 16
- Ius coquendi, vt omnes ad furnum meum veniant, si ipse acquisiui vel ad meum molendinum frumetum comminuendum afferat. num huiusmodi ius prædialis dicatur seruitus. in l. pecoris. nu. 2. ff. de ser. rust. prædio. 48
- Ius suum qui post litem inceptam in alium transtulit in permissio casu, an possit litem aduersus reum prosequi, & si ius non habeat in eius, in quem transtulit utilitatem. Et an in hoc mandatum requiratur. in l. in iudicio. num. 1. ff. fam. ercisc. 60
- Ius plenum, & ius directum paria esse. Et quid si testator substituatur filio ita, quodcumque filius decefferit, volo quod hæreditas pleno iure ad Titium perueniat, an mater in medio subsistens excludatur. in leg. Iulianus. §. idem Iulianus. numero. 1. ff. de rei vend. 32

De litera L.

Licus num in his, in quibus Episcopum iudicem habet, possit in laicum circa epi licentiam iurisditionem prorogare. Et an possit committere eidem excommunicandi facultatem. in l. j. num. 8. & seq. ff. de iud. 2

Laudimia num de rebus diuisis peti possint. Et alienationis prohibitio qualiter intelligatur. in l. Pomponius. §. idem Pomponius. nu. 2. ff. familiæ ercisc. 58

¶ Legata ac mortis causa donationes, hodie æquiparari. in l. Papinianus. §. si quis mortis. nu. 5. ff. de inoffi. test. 12

Legata hodie in legitimam imputari qualiter intelligendum sit. l. Papinianus. §. si quis mortis. nu. 6. ff. de inoffi. test. eo

Legata ex clausula codicillari debeantur, an ex alia causa multum referre. in l. Titia filiam. num. 4. ff. de inoffi. test. 14

Legati in diem in legatarium dñium quando transire dicendum sit. in l. si usufr. mihi. §. illud sciendum, nu. 1. ff. usufr. quemad. ca. 45

Legans fundū suū, an & ius eūdi palium fundum suum legare videatur, vt is qui usufructum legat in l. j. nu. 5. ff. si usufr. peti. 44

Legata

Prælectio Noua Paul. Castren.

- Legata sine testamento consistere possunt, substitutio non potest. in l. Papinianus. §. sed nec impuberes. nu. 6. de inoffi. testam. 12
- Legata panni Parisiensis petia vna aut Aurelianensi pateria vna, legatum tale vbi peti debeat. in l. fideicommissum. §. si libertis suis. nu. 1. ff. de iud. 9
- Legata ad pias causas per quos executioni mandari queant. in l. hæreditas. num. 1. ff. de pet. hære. 26
- Legatario vtrum sit vtilius a testatore, an a lege cautione rectè arbitrioq. boni viri fruendo releuari. in l. trib. nu. 1. ff. de v. usufr. ea. re. que v. usufr. consu. 43
- Legatarij licet inter se verbis sint coniuncti, si tamen tempore non coniunguntur inter eos ius accrescendi locum non habet. in l. 2. num. 1. ff. quib. mod. v. usufr. amittatur. 41
- Legati assentione ab hæreditatis petitione quem non excludi. in l. postquam legatum. nu. 1. ff. de peti. hære. 26
- Legati dies dupl. cedere dñ in l. vnica. nu. 1. ff. qñ di. v. usufr. cedat. 41
- Legatum pro non scripto habitum apud quem remaneat. in l. filius. §. mariti. num. 1. ff. ad leg. Cor. de falsis. 73
- Legatarij in colligendis legatis, an verò creditores in repetendis nominib. præferantur in l. fideicommissum. num. 5. ff. de iud. 8
- Legato factò de trib. vini pippis, si hic in v. usufr. non sint pippæ, sed botæ, qualiter, & vbi peti debeat huiusmodi legatum. in l. fideicommissum. §. si libertis sui. nu. 2. ff. de iudi. 9
- Legato domus num veniat hortus continuus. in l. olimpico. nume. 3. ff. de serui. vrba. prædio. 48
- Legatum & ademptio in testamto respectu ascriptionis, in quo dissent in l. impuberes. §. q. codicillos. nu. 2. ff. ad leg. Cor. de fal. 74
- Legatum commoditatis alicuius rei, an v. usufructum eiusdem complectatur. Et legatum v. usufructus adiectione restringi, non proprietatis. in l. cui v. usufr. nu. 2. ff. de v. usufr. & habi. 44
- Legatum relicum a filio præterito num ab auth. ex causa, confirmetur. in l. Titia filia. num. 3. ff. de inoffi. testam. 14
- Legatum factum ab eo, qui suspensus postea est alibi, sub conditione, si fratres minores in sua ecclesia ipsum sepeliant, an debeat. in l. miles qui. §. ream. nu. 1. ff. ad leg. Jul. de adul. 67
- Legatum illud plenius, quod cui principaliter relinquitur, quam qd habet ex consequenti alterius ministerio. in l. plenum autem. §. si v. usufr. ministerij. nu. 1. de usu & habi. 44
- Legatum quantitatis sua natura reiterabile non est. Et verba illa, quandiu vixeris, reiterationem important. in l. sicut. num. 1. ff. q. b. mo. v. usufr. amit. 42
- Legatum reiterabile quãdo dicatur, & quod annuum. in l. defuncta. §. Sempronio. nu. 1. ff. de v. usufr. 39
- ¶ Legis Aquiliæ vt caput primum competat, quot necessaria sint. in l. 2. num. 1. ff. ad legem Aquil. 54
- Legitima de reb. hæreditariis hodie detrahi debet in l. Papinianus. §. vnde si quis. nu. 1. de inoffi. test. 13
- Legitima ut suppleatur, cum quis agit, num qui ad partem non admittitur, partem faciat. in l. qui repudiantis. nume. 1. ff. de inoffi. testam. 16
- Legitima alij accrescit, quando alterius pars diminuitur. in l. Papinianus. nu. 5. §. vnde si quis. ff. de inoffi. test. 13
- Legitimam relinquere efforum tempore, num satis fuerat quoquo relicti titulo. in l. Papinia. §. si quis mortis. nu. 1. de inoffi. test. 12
- Legitimam æs alienum dici, & ideo filium in ea grauari non posse. in l. Papinia. §. si quis impubes. nu. 4. ff. de inoffi. test. 13
- Legitimus administrator num res hæreditarias nec dum cautione præstita iudicis saltem auctoritate alienare queat. in l. diuus. nu. 6. ff. de peti. hære. 18
- Legitima quanta sit. in l. qui repudiantis. nume. 2. ff. de inoffi. testam. 16
- Legitimæ successio vniuersalis non est. Et an in particulari successione accrescendi ius locum habeat. in l. qui repudiantis. nu. 3. eod. 12
- Legitimam si mortis causa filio pater donet, num possit filium postea efficaci testamento causa non inserta exhæredare. Et exhæredationem etiam hodie sine causa quandoq. valere. in l. Papinianus. §. si quis mortis. nu. 3. ff. de inoffi. test. 12
- ¶ Leuia crimina quæ dicantur. Et an in his necessarius sit iudiciarius ordo in l. leuia crimina. nu. 1. ff. de accu. 63
- Lenocinij poena quæ sit. in l. miles qui. num. 1. ff. ad leg. Jul. de adulter. 67
- ¶ Legem semper certam de eo, quod est in rerum natura in l. sed sit restituatur. §. si pater. nu. 1. ff. de iud. 6
- Lex in crimine de adulterijs quomodo in praxim respectu probatio num faciendarum deducatur. in l. in crimine. nu. 1. ff. ad leg. Jul. de adu. 70
- Lex Iulia de adulterijs respectu seruorum torquendorum quot specialia habeat. in l. si postulauerint. nu. 2. ff. ad leg. Jul. de adul. 69
- Lex Iulia maiestatis quot capita habet, & quid vnum quodq. caput in rub. nu. 2. ff. ad leg. Jul. maiesta. 66
- Lex, q̄ primo Bar. extulit. in l. diuus Adrianus. nu. 5. ff. de cust. reo. 66
- Lex qñ plura continet capita, sufficit illud allegare, quod ad rem facit. Et quid in statuto, vel instrumento. in l. 2. nu. 2. ff. ad l. Aquil. 54
- Lex ad monstra & portenta non se extendit in l. sed si restituatur. §. si pater. num. 2. ff. de iud. 6
- Legis verba ad literam non esse intelligenda, vbitñ inconueniens resliret. in l. si a patre uel a domino. §. si prædo. nu. 1. ff. de peti. hære. 25
- Lex, is qui se obtulit, an locum habeat in uenditore, qui ad emptoris defensionem venerit. in l. is, qui se obtulit. num. 1. ff. de rei vendicatio. 32
- Lex Iulia de ambitu, num in principe locum habeat. Et electio in quo spectetur. in l. vnica. num. 1. ff. ad leg. Jul. de ambitu. 76
- Lex Rhemia, num sit publicorum iudiciorum. in l. 1. §. calumniatorib. num. 1. ff. ad Senatuse. Turp. 77
- Lex naturalem causam considerat. Et an quando lex de filio loquitur ad naturalem extendatur. in l. hi tamen. §. omnibus. nume. 3. ff. de accu. 64
- Lex in odiosis disponens restringenda est. in l. nec in ea. §. ius occidē di. nu. 2. ff. ad leg. Jul. de adul. 68
- ¶ Libellus hoc solo ineptus, quia non interest agentis, non propter remedium intentatum, non potest rejci, ut ineptus. Et quid contra. & item si propter ineptam conclusionem. in l. posthumus. §. si quis ex. num. 5. ff. de inoffi. testam. 11
- Libellus incertus, & si interim admittatur, nisi tamen lite pendente certificet, super eo sententia non fertur. in l. 1. §. interdum. nu. 1. ff. si pars hære pet. 27
- Libellum calumniosum iudex repellere potest. in l. postquam legatum. num. 2. ff. de peti. hære. 26
- Libellus agentis cui reus verbo non contradixit, an procedat. Et quid de eo, qui per fundum meum it, se tamen id iure seruitutis non facere fateatur, num aduersus eum negatoria intentari queat. in l. loci corpus. §. si quis mihi. nu. 1. ff. si serui. ven. 52
- Libello accusatorio si dies adponatur, an tunc dies debeat probari. in l. si quis reus. nu. 1. ff. de pub. iud. 62
- Libellum de actis dici. Et an in eo nomen Imperatoris, aut Consulis item & dies interi debeant. in l. 2. nu. 1. & 4. ff. de accu. 62
- Libello eodem, an plurib. criminibus quis accusari possit. in l. 3. §. sed & si aliud. nu. 2. ff. de accu. 63
- Libellus ubi ineptus est, absoluitur reus a iudicij obseruatione & instantia. Et an pars citari debeat. in l. Titia com. num. 1. ff. de accusa. 65
- ¶ Libertas vt seruitus sine titulo præscribitur, & si in libertate præscribenda bona fides requiritur. in l. si ædes. num. 4. ff. de ser. vrba. prædio. 47
- Libertati vrbani prædij præscribendæ ut factum hominis præscribentis, bona q. fides requiruntur, ita & illius rei possessio, in qua libertas præscribit, in rusticis non æquē. in l. si ædes. §. libertas. nu. 1. & 3. ff. de ser. vrb. præd. 48
- Libertatib. in vrbanis præscribendis, cur præscribentis factum requiratur, non in rusticis. l. hæc autem. num. 5. ff. de ser. vrb. præd. 46
- Libertus patronum quanquam accusare potest, occidere non potest. Et an filio patrem ex forma statuti occidere liceat. Et cur banniti non idem in patrono, in l. si adulterium. §. Imperatoris. nu. 1. ad leg. Jul. de adul. 70
- Libertas legitima fauorabilior est. Et an legata ad pias causas legitimam minuant, & que dicantur pia legata. in l. Papinianus. §. quarta autem. nu. 5. ff. de inoffi. test. 12
- Liberum corpus non æstimatur. in l. si postulauerint. §. si lib. nu. 1. ff. ad leg. Jul. de adul. 69
- Licite factum persequentem casum non efficitur illicitum. in l. de eo. §. illud. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de fals. 73
- Lis contestari, num super actione iudicati debeat, & quid in iudicis officio super sententiæ executione. in l. item ueniunt. §. idem rectè. nu. 1. ff. de pet. hære. 22
- Lis non cōtestet sup q̄ rela. in l. si q. libertatem. ff. de pe. habetur. n. 18
- Lis contestata qñ dicat. in l. si post acceptum. nu. 3. ff. de rei vend. 31
- ¶ Lite super directa contestata, sententiam in utili ferri posse. in l. si post acceptum. nu. 6. ff. de rei ven. eo. 20
- Liti se offerre quis dicatur. in l. Neratius. §. non solum. nu. 1. ff. de peti. hære. 20
- Litigiosam rē qui in causa obtinuit, rectè vendere potest. Et an emphyteuta rem emphy. vendere possit sub conditione si dominus voluerit, nec in commissum incidat. in l. sciendum. nu. 2. ff. ad leg. Flauiam, de plag. 76
- Litis contestatio num fieri dicatur, si reus actoris libello respōdeat, dico narrata prout narrantur, & petita prout petuntur pro parte uera, & pro parte nequaquam. in l. permittendum. nu. 1. ff. si pars hære. pet. 28
- Litigiosi vitium num rei alienationē semper impediatur. in l. si post acceptam. nu. 7. ff. de rei ven. 31
- Litis contestatione in principali perpetuari ac corroborari iudicis officium ad accessoria competens. in l. vtiq. nu. 3. ff. de rei vend. 30
- Litis æstimationem qui soluit rem ab alio possessam quomodo, ac quo remedio recuperet. in l. eius rei quæ. nu. 2. ff. de rei vend. 26
- ¶ Locator per rei locatæ alienationem a conducto. in alium facta, num

Index

num priuari possessione dicatur, & conductor pensionem soluere non desinat. Et qualiter tunc locatori aduersus conductorem alienantem succurratur. in l. Pomponius. nu. 1. & 2. quib. mo. vsufru. amitt. 43
 Locupletior qualiter quis dicatur, in l. sed & si lege. s. consuluit. nu. 5. ff. de pet. hær. 24
 Locus, in quo per omnes Bart. refellitur. in l. hæc autem. nu. 3. ff. de fer. vrb. præd. 46
 Locus loci num in criminalibus libello apponi debeat. Et quid de tempore siue initij delicti, siue consumationis. in l. 3. nu. 5. ff. de accusat. 63
 ¶ Lumen ac prospectus quot modis dici queant. in l. inter seruitutes. nu. 1. ff. de fer. vrb. prædio. 47

De litera M.

MAGIS, particula in iure modo clectiuè, modo comparatiuè ponitur. in l. j. nu. 1. ff. commu. diuidun. 61
 Magistro discipulum verbare num liceat. Et quando gratia disciplinæ magistrum discipulum verberasse præsumatur. in l. si seruus. numero tertio. ff. ad legem Aquilianam. 54
 Magistratus durante officio, a subditis num cõueniri possint. & nu. seq. ad fi. in l. pars literarum. nu. 1. ff. de iud. 8
 Maius minori tenebras effundere. Et præscripta per hæredem scriptum testamento per querelam rescisso, num in peti. hær. veniunt. in l. & non tantum. §. quod si pro emptore. nu. 3. ff. de petitione hære. 21
 Maleficium suadens, an & quatenus teneatur. in l. hæc verba. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 67
 Malitijs obuandum esse. in l. cum idem. nu. 2. ff. de pet. hære. 27
 Mandans ac mandatarius, simul in eodem libello accusari possunt. Item & falsos testes producens vna cum ipsis testibus. in l. nihil. nu. 2. ff. ad leg. Iul. de adul. 69
 Maritus seruum dotalem recte manumittit. in l. si filius. §. maritus. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de fal. 73
 Maritus cum alijs fratribus hæres, si vxoris dotem in familiæ ercisc. iudicio perceperit, an ab eo solo in casu restitutionis dotis mulier repetat, an vero & a cohæredibus simul. in l. si maritus. nume. 1. ff. fam. ercisc. 60
 Marito adulterum occidendi non tam amplum est ius, quam patri. Et paria, reperiri quem in adulterij turpitudine, & in præparatorijs. in l. quod ait lex. nu. 1. ff. ad l. Iul. de adul. 68
 Maritus adulterum loquentem cum uxore extra domum, an capere possit. Et quid ad hoc requiratur. in l. capite quinto. nu. 3. ff. ad leg. Iul. de adul. 69
 Mater liberorum iniuriam num prosequi possit. in l. j. nu. 2. ff. de accusat. 62
 Matris hæreditas filio num fforum iure quærat in l. filius non. nu. 1. de inoffi. testam. 16
 Mentionem eius fieri dici non quod expressè dicitur, sed & quod a contrario sensu colligitur. in l. 2. sed cur. nu. 2. ff. de pub. in rem actio. 34
 Mensuræ publicæ in ciuitatibus de cuius mandato proponi debent in l. hodie. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de falsis. 75
 Mendaciũ auctorem adeo punit, vt soluendi aliud pro alio facultatem perdat, sed & probandi onere grauatur. in l. 1. §. & cum etiã. nu. 1. ff. si qua. paupe. fecit. dica. 53
 Militẽ in crimine lætæ maiestatis accusare posse. Et lubrico linguæ parcendum. Et populares militibus inuidere. in l. ult. nu. 1. ff. ad leg. Iulia ma. 66
 Milites quandoq. largè sumuntur. & qui sunt. in l. si quis postea. nu. 2. ff. de iud. 3
 Minor rem cum alio communem habēs, num diuidere eam possit. in l. in trib. nu. 1. de iud. 4
 Mixtum sub simplicibus contineri. in l. 2. nu. 2. ff. ad leg. Aquil. 54
 ¶ Modicum quandoque intelligitur ex qualitate personæ. in l. fidei commissum. §. si libertis suis. nu. 3. ff. de iud. 9
 Modus agendi in actione familiæ erciscun. remissiue. Et quid si duo domum conduxerunt, an alter aduersus alterum agere queat, ut pensionis partem soluat, si timeat ob eam non solutam in reb. vel corpore molestiam ferre. in l. his consequenter. §. Celsus. nume. 1. ff. fam. ercisc. 58
 ¶ Momento fieri eodem, quæ successiue fiunt, dicuntur. in l. si cum duas. nu. 1. ff. communia præd. 51
 ¶ Mors in vno, & eodem homine duplex considerari potest. Et annus quot dies habeat. in l. ita vulneratus. nu. 3. ff. ad l. Aquil. 56
 ¶ Mulier & minor licitè desistunt ab accusatione nulla, nec incidunt in Turpil. Et eis licitum esse iura ignorare. in l. 1. §. accusationem. nu. 4. ff. ad Senatusc. Turp. 77
 Mulier in criminali a testificando num repellatur. in l. qui accusare. nu. 1. ff. de accu. 64
 Mulier si cum seruo adulterium commisit, vter accusari prior de-

beat. in l. si quis adulterium. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 69
 Mulieres quandoque coniugum morte gaudent. in l. interdum. nu. 1. ff. de iud. 7

De litera N.

NATVS ex fecto ventre num posthumus propriè dicat. in l. posthumus. nu. 2. ff. de inoffi. testam. 11
 Negatiuam quandoque quis probare cogitur. in l. 1. nu. 2. ff. ad l. Iul. de ficarijs. 71
 Necessitate quæ fiunt, quatenus fieri intelligantur. in l. si adulterium. §. si quis in honore. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 70
 Necessitatis causa quod conceditur, concedi vltra necessitatem nõ videtur in l. seruitutes. nu. 1. ff. de serui. urba. prædio. 47
 Necessitate quod permittitur permitti quatenus necessitas subest, intelligitur in l. 1. nu. 4. ff. si vsufr. pet. 44
 Nepos quis dicatur. in l. si instituta. s. de inofficiofo. nu. 1. ff. de inoffi. testam. 17
 Nepos per successorium edictum num contra tabulas habeat. in l. pater filium. nu. 20. de inoffi. testam. 15
 Notarius an possit in uno loco rogari de conficiendo instrumento, & in alio cogi ingrossari. in l. exigere dotem. nu. 2. ff. de iu. 9
 Notorium non debet pronunciari. in l. vlti. nu. 2. ff. ad leg. Iul. maicista. 66
 Nummum recipiens ex testatoris iudicio, an querelam & ius ad supplementum agendi perdat. in l. Papinianus. §. si conditioni. nu. 2. ff. de inoffi. testam. 13

De litera O.

OBLIGATIO sub conditione in loco domicilij si postea alibi nata obligatione reperitur, an ibi conueniri possit. in l. hæres absens. §. si quis tutelam. nu. 6. ff. de iudic. 5
 Obligatio ad antidora, an efficax sit ad persequendum? Et quid de eo, quod soluitur occasione huius obligationis. in l. & lege. §. consuluit. nu. 1. ff. de pet. hære. 24
 Obligatio principalis magis attendenda quam accessoria. in l. & si lege. §. si quis re sua. nu. 2. ff. de peti. hære. 60
 Obligatio ad pœnam legis Iul. de vi priuata. unde nasci dicatur. Et qui consentit in delictum, non consentit in pœnam. Et quid in delictis priuatis. in hac lege. nu. 1. & 2. ff. ad leg. Iulia de vi priuata. 71
 Obreptio & subreptio in quo differant. in l. si quis. nu. 1. ff. ad legẽ Corn. de fal. 74
 Occidens seruum, quem alij dare sub pœna promiserat, an ad pœnã teneatur. in l. ait lex. nu. 1. ff. ad leg. Aquil. 53
 Occidens testatorem, vel eum, cui ab intestato succedere debet, priuari debet iute ac commodo hæreditatis eorum. Et quid si vulnere tantum, aut eius exorem occidat. Et quid si fratrem & quod ab eo aufertur, cui applicari debeat. in l. his cõsequenter. §. sed an. in nu. 1. ff. fam. ercisc. 58
 Occidens bannitum non legitimè, vel de banno extractum, an puniendus sit. in l. si ex lege. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 70
 Occidere quem piam quib. casib. liceat. in l. si seruus. nu. 2. ff. ad leg. Aquil. 54
 Occidere & si licitum non sit, est tamen capere licitum. in l. capite quinto. nu. 2. ff. ad leg. Iul. de adul. 66
 Occiso vno in rixa, eum teneri de occiso, cuius ictu perijt occisus, si de eo constet. Et quid si non constet. Et qualiter teneantur socij, si plura intercesserunt vulnera. in l. si in rixa. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de fca. 72
 Ociosum quid dicatur. Et plus offendi quem ex turpitudine quam videt, quam ex ea, quam audit. in l. quod ait lex. nume. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 68
 ¶ Officium iudicis vbi quis intentat num tunc reconuentio locum habeat. in l. sed si restituantur. nu. 1. ff. de iud. 6
 Officiali, & personæ publicæ de reb. eorum non creditur. in l. diuus Adrianus. nu. 7. ff. de cust. reo. 66
 ¶ Opera seruorum ab vsufructu, quid ac quàm variè distet. in l. vnica. nu. 1. ff. ope. seruorum. 44
 Opinio Doctorum communis ab expensis releuare quandoq. solet. in l. eum quem. nu. 3. ff. de iudi. 11
 Optionis legatum gñale esse. in l. his consequenter. nu. 1. ff. fa. erc. 53
 Opus proprium diligit quisq. magis quàm ab eo diligitur. in l. pater filium. nu. 7. ff. de inoffi. testam. 14
 Opus vbiq. est licitum facere, eosdem quoq. fabros artiq. magistros licitum est adducere. in l. in rem ac. §. tignũ. nu. 2. ff. de rei vẽ. 39
 ¶ Ordinem scripturę spectandum, & prius nominatum dilectum magis in l. quoties. nu. 1. ff. de vsufr. 38
 Originalia instrumenta auct. dici. in l. Pomponius. nu. 1. ff. fa. erc. 57
 ¶ Oves meas alienis permittas quot modis vendicare possim. in l. j. §. per hac autem. nu. 2. ff. de rei vend. 12

Prælectio Noua Paul. Castren.

De litera P

- P**ACTA secundum statuta limitari. in l. qui luminib. nu. 1. ff. de ser. vrb. pced. 46
- Pactum in traditione rei appositum, q̄ in cōuentione maioris virtutis est. in l. & qui duas. nu. 1. ff. de ser. vrb. pced. 48
- Paria esse quem talem esse, & pro tali haberi. in l. si maritus. §. legis Iuliae. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 68
- Paria esse si quis dicat, a diuortio & a die diuortij. in l. pater. nu. 2. ff. ad leg. Iul. de adulte. 69
- ¶ Partus in fructu si non est, nec partus partuum erit. Et aliquid pendere ratione futuri euentus, quod non ratione præsentis. in l. vetus. nu. & 2. ff. de vsufr. 39
- ¶ Pater turpis persona pupillariter filio non substituit. in l. Papinianus. §. sed nec impuberes. nu. 7. ff. de inoffi. test. 12
- Pater in actionibus filij. num. quando est præsens possit exercitiū concedere filio. l. Iulia. ait. §. si filius. ff. de iud. nu. 45
- Patris consensus an requiratur quando filius conuenitur. l. Iul. ait. §. si filius. ff. de iud. nu. 5. 45
- Pater pupillo filio turpem personam substituere potest. in l. Papinianus. §. sed nec impuberes. nu. 2. ff. de inoffi. test. 10
- Pater filijs iniurius esse non debet. in l. in officio sum. num. 2. ff. de inoffi. testam. 10
- Pater in filij causa & contra, iudex esse potest, nisi recusatio proponatur. in l. in priuatis. nu. 1. ff. de iudi. 10
- Pater num. pro filio instrumentum conficere queat. in l. vxori. nu. 2. ff. ad legem Cor. de fal. 74
- Pater in legandis libertatibus an possit filij legitimam in totum tollere. Et an ea saltem statuto tolli queat. in l. Papinianus. §. quarta autem. nu. 9. ff. de inoffi. test. 13
- Pater quæ expendit in honorem filij, an animo donandi id facere videatur. Et quid de impensis factis in doctoratu filij, an frater pro virili petere, possit. l. filius a patre. nu. 1. & 2. ff. de pet. hæ. 27
- Patronatus ius omnibus commune esse hæredibus licet vnus tantum ex testatoris mandato capellam extruxerit. Et an inter hæredem & testatorem aliquis contractus iniri dicatur, quando restator de aliquo hæredem grauat. in l. is consequenter. §. idem ait. nu. 1. ff. fa. erc. 58
- ¶ Pauper an accusare possit. Et quis dicatur pauper. in l. qui accusare. num. 4. de accusa. 64
- ¶ Peccans in principali scienter, rei illicitæ operam dando, a iure in omnib. quoque accessorijs in dolo esse p̄sumitur. in l. si adulteriū. ver. quia multum interest. nu. 1. ad leg. Iul. de adul. 70
- Pecunia publica, num. in alium quam destinata sit vsum consumi possit, & si pecunia legata pro re aliqua comparanda iuxta seriē legati non sufficit, qd fieri deat in rub. nu. 2. ff. ad leg. Iul. pecul. 75
- Pecunia hereditaria quotuplex esse dicatur. Et quando redacta censenda sit. in l. si possessor. nu. 1. ff. pet. hæ. 22
- Pecunia ad foenerandum apta nata non dicitur, vnde fit vt illicitū vsura lucrum dicatur. in l. si nauis. nu. 4. ff. de rei ven. 26
- Pecuniam venditori vel in sacculo offerre emptori q̄q. satis esse. Et numerationem nonnunquam ad contractus tempus retrahi. in l. si serui vbi. §. interdum. nu. 2. ff. de vsufr. 37
- Peculium & si adeo diminutum sit, vt nisi res vna in eo permanerit, non tamen sub peculij nomine vendicari posse. in l. si possessor. nu. 1. ff. de rei ven. 26
- Peculatus crimen generale esse, & sub se quæ comprehendat. in rub. nu. 1. ff. ad legem Iul. pecul. 75
- Pœna pecuniaria vbi locum habere non potest, estque necessario pœna infligenda, imponitur corporalis. in l. hi tamen. §. omnib. nu. 2. ff. de acc. 66
- Pœna legis si per statutum alteretur an punitio remaneat. Et statuta dicentia bannitum interfici posse bene fundata esse. in l. ciuidem. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de sicarijs. 71
- Pœna in delictis vbi a lege statuta non est, consuetudini aut iudicis arbitrio relinquitur. Et quid in ciuili. in l. diuus Pius. nu. 2. ff. de custo. reo. 65
- Pœna promissa per eum, qui reum in iudicio sistere promisit, cui applicanda sit. in l. diuus. num. 3. ff. de custo. reo. 60
- Pœna eius, qui captum de carcerib. eripit. in l. in eos. nu. 2. ff. de custo. reo. 66
- Pœna ordinaria, & extraordinaria an pro eodem crimine imponi eadem possint. Et quid de duab. ordinarijs. in l. 1. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de ui priuata. 70
- Pœnitentiam locum non habere in eo, qui ab accusatore est præuētus. Et nulla ignorantia nup. incestas confirmat. in l. si adulteriū. nu. 3. ff. ad leg. Iul. de adul. 70
- Pœnitere ante litis contes. & a confessione circa præparatoria facta recedere num. liceat. in l. is qui se obtulit. nu. 2. ff. de rei ven. 32
- ¶ Pensionis solutione num. possessio queratur, & an inde probetur. in l. Pomponius. nu. 2. ff. qui. mo. vsufr. ami. 43
- Pensiones ac vecturæ vsuraq. num. fructus naturales dicantur. in l. si nauis. nu. 1. ff. de rei ven. 26
- Pensio an solui debeat in fine anni. in l. defuncta. nu. 2. de vsufr. 39
- Pensiones ac vecturas, accessiones favorabiles dici. in l. nauis. nu. 2. ff. de rei ven. 60
- Percussio & vulnus quid sint. Et quid in statuto cauente de percussione & vulnerante singulis eorum constituta pœna. in l. si feruus seruus. §. rupisse. nu. 1. ff. ad leg. A. qui. 55
- Peremptorium necessarium esse, si quando iudex velit ad diffinitiuā venire. in l. ad peremptorium. nu. 1. ff. de iud. 10
- Persona principalis in testamento pro non scripta habita, nocet omnib. qui ex consequenti commodum forent assecuturi. Et quid si sint personæ duæ æquæ principales. in l. filius. §. sequens. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de fal. 73
- Persona inquisiti in inquisitione an sit exprimenda. in l. 2. nu. 3. de accusa. 63
- Personaliter capi in domo sua num. quis possit. in l. quod ait lex. nu. 4. ff. ad leg. Iul. de adu. 68
- Personaliter capere num. priuatus quem possit. Et an liceat captū retinere, & quandiu in l. capite quinto. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 69
- Personaliter pro debito fiscali capi num. quis possit, & in quib. casib. idem liceat. l. cum eo. nu. 1. ff. ad leg. Iul. ambitus. 76
- Personali q̄ reali possessorem magis astringi. in l. item si verberatum. §. si seruus petitus. nu. 3. ff. de rei vend. 30
- Petere non debet quis id, cuius contrarium non esset postulaturus. Et bonæ fidei posses. vt in damno esse, ita nec in lucro debet. in l. si & rem & pretium. nu. 2. ff. de pet. hæ. 23
- Petitionem omnem coloratam esse debere. in l. hoc colore. nu. 2. ff. de inoffi. testa. 11
- Petitio hæreditatis ante querelam non competit. Et petitio hæreditatis longioris vitæ quam querela. in l. pater filium. num. 1. 2. ff. de inoffi. test. 14
- ¶ Pictura tabulæ aut contra, quando cedere dicatur. in l. in re actio. §. si quis rei. nu. 2. ff. de rei vend. 31
- ¶ Plagium quot modis cōmittatur. in l. 1. n. 1. ff. ad leg. Fla. de pla. 76
- ¶ Plura vnum totum q̄q. faciunt, quandoq. secus. Et qualiter sint ea petenda. in l. 1. §. per hanc autem. nu. 2. ff. de rei ven. 29
- ¶ Possessio iurium hæreditatis in illum non cadit, qui ea nō habeat, licet secus in quasi actuum possessione. in l. Pomponius. nu. 4. ff. de rei ven. 60
- Possessio serui, & si per alium cœpta sit, an proinde præscriptio aduersus vsufructuarium serui, tamen stipulatione veri domini noie facta præscriptionem huiusmodi interrumpi in l. ex sylua cædua. §. de illo. nu. 4. ff. de vsufr. 36
- Possessio vnde legitimi, & vnde liberi, in quo distent. in l. pater filij. nu. 2. 1. ff. de inoffi. test. 15
- Possessio vbi ius commune contra possidentem facit, ab onere probandi non releuat. in l. harum. §. sed si queratur. num. 5. ff. si serui. ven. 52
- Possessio si per plures manus transferit, an omnes teneantur. in l. sed & si lege. §. perinde. nu. 3. ff. de pet. hæ. 24
- Possessio ex parte rei causa est condemnationis faciendæ, & ex actoris parte actionis dandæ. in l. is qui se obtulit. §. possidere. nu. 1. ff. de rei vend. 32
- Possessionem multipliciter in iure dici. in l. regulariter. nu. 4. ff. de petitione. hæ. 19
- Possessionis effectus atq. commoda. in l. 1. nu. 3. ff. fam. erc. 57
- Possessionem ciuilem, quam proprietarius habet plus operari q̄ naturalē, quam vsufructuarium habet. Et quid per quamlibet earū acquiratur. in l. si fur. nu. 1. ff. de vsufr. 36
- Possessore rem meam nomine proprio vendente qualiter aduersus eum mihi succurratur. in l. Iul. nu. 2. ff. de rei ven. 30
- Possessorem ad fructus perceptos, vel post litem cont. non teneri. in l. si post acceptum. nu. 8. ff. de rei ven. 31
- Possessoris mala fides aduersus quem nocere dicatur. in l. item si verberatum. §. si seruus petitus. nu. 2. ff. de rei ven. 30
- Possessor num. liberetur eius solutione, qui possidere dolo desijt. in l. Neratius. §. item si quis dolo. nu. 1. ff. de pet. hæ. 20
- Possessor bonæ fidei partum suum non facit, licet fructus suos faciat. in l. si ego. §. partus. nu. 4. ff. de pub. in rem act. 35
- Possessor bonæ fidei, q̄ vsufructuarium plus iuris habere censetur. in l. si vsufructuarium. nu. 1. ff. qui. mo. vsufr. amit. 42
- Possessor omnis siue bonæ siue malæ fidei sit, de fructibus impensas ipsorum causa factas semper deducit. in l. fundus. num. 1. ff. fam. erc. 61
- Possessor ad fructuum vsuras, an teneatur. in l. hæres furiosus. §. furiosus. §. fructuum. nu. 1. ff. de pet. hæ. 27
- Possessor licet post l. cont. efficiatur malæ fidei, non tamen verè, sed fictè, an condemnetur si non sua culpa rei restituendæ facultatē non habeat. in l. si a bonæ. nu. 1. ff. de rei vend. 31
- Possessor bonæ fidei, num. deterioris conditionis quam malæ fidei esse possit. in l. in rem actio. §. item si quis. num. 2. ff. de rei uendica. eod. 33
- Possessor malæ fidei de fructibus, qui post rei interitum percipi potuissent, quousq. teneatur. in l. si hoies. nu. 1. ff. de rei ven. 33

Index

- Possessor malæ fidei re ad vsu[m] destinatum vtens, an de interitu teneatur** in l. si nauis. nu. 3. ff. de rei vend. 26
- Possessor malæ fidei, qui possidendi causam habet, an quas facit vtiles expensas, donare videatur.** in l. habitator. nu. 1. ff. de rei vend. eodem. 23
- Possessor in hæreditatis petitione possidere dolo desinens, qua actione teneatur, & quid in rei ven.** in l. si autem. §. sed & is. nume. 2. ff. de rei ven. 32
- Possessor liti offerre se non videtur, nisi possidere se dicat expressim.** in l. his, qui se obtulit. nu. 3. ff. de rei ven. 32
- Possessor rerum hæreditariarum si a possessione cadat, qua actione eam recuperet.** i. l. quod si in diem. §. sed & is pretia. nu. 3. ff. de pet. hæ. 20
- Possessor malæ fidei ad deducendas impensas quæ remedia habeat. Et an id per modum exceptionis, an verò actionis.** nu. 4. Et tum quid inter se distent. in l. planè nu. 2. & 6. ff. de pet. hæ. 26
- Possessor bonæ fidei, qui hæreditatem restituit, indebitè solutū qua actione repetat.** in l. quod si in diem. §. Idem Iulianus. nume. 1. de pet. hæ. 21
- Possessor hæreditatis, vel alius, ad quem non pertinet hæreditas, si creditorib. hæreditarijs soluit, an huiusmodi solutio verum hæredem liberet, an verò ei, qui verè hæres est, is repetere, an deducere possit, aut saltem num habeat ad repetendum indebiti conditionem.** in l. si quid possessor, nu. 2. ff. de pet. hæ. 25
- Possessor hæreditatis bonæ fidei deducere potest vel quod sibi naturaliter debetur.** in l. si quid possessor. §. sed si ipsi. nu. 2. ff. de pet. hæ. 20
- Possessor bonæ fidei & malæ fidei, num medium recipiant.** in l. sed & si lege. §. scire autem. nu. 2. ff. de pet. hæ. 23
- Possessor malæ fidei quando est, quod actori remedium detur.** in l. si rem & pretium. nu. 1. ff. de pet. hæ. 23
- Possessor hæreditatis & rei singularis quo ad fructuum restitutionem, quid inter se distent. Et quib. actionib. ad eorum restitutionem qs teneatur.** in litem veniunt. §. fructus. ff. de pet. hæ. 21
- Possidens ciuilitè tantum, an rei vend. conueniri possit, & de sequestratione fructuum, in l. cuiuscunq. §. si fundus. nume. 3. ff. de usufr. 39**
- Possidens rerum hæreditatis pretia qua actione conuenitur.** in l. si in diem. §. sed & is qui pretia. nu. 1. ff. de pet. hæ. 20
- Possessor rerum hæreditariarum, si a possessione cadat, qua actione eam recuperet.** l. quod si in diem. §. sed & is qui pretia. nu. 3. ff. de pet. hæ. eod.
- Possidens pro hærede, qui tamen se non esse hæredem intelligit, prædo dicitur.** in l. pro hærede. nu. 5. ff. de pet. hæ. 19
- Possidens precario ab alio aduersus eundem præscribere nequit, licet aduersus alium sic. Et precarium malaq. fides præscriptioni nõ obfunt.** in l. si ædes. nu. 3. ff. de ser. vrb. præd. 47
- Possidens ciuilitè an in rei vend. condemnatur.** in l. si a bonæ fidei. nu. 2. ff. de rei vend. 31
- Possidens rem pro indiuiso, in qua tantum partem habet, quatenus eam possidere dicatur.** in l. Pomponius. nu. 1. ff. de rei vend. 29
- Possidens ciuilitè ac naturaliter, an rem ipsius ingredientem propria auctoritate repellere queat. Et quid si ciuilitè tantum.** in l. quemadmodum. §. si protectum. nu. 2. ff. ad leg. Aquil. 55
- Possidens pro hærede aut possessore pro re, quam a se venditam redemit, qua actione conueniatur.** in l. si & rem & pretium. nu. 4. ff. de pet. hæ. 23
- Possidens pro hærede, vel possessore, litem sibi moueri dubitans in hæ. pet. si ab aliquo titulum acquirat ad pet. hæ. excludendam? num talis titulus ei patrocinetur.** in l. si & rem & pretium. nu. 5. ff. de pet. hæ. 20
- Posthumus alienus quis dicatur.** in l. posthumus. nu. 1. ff. de inoff. testam. 11
- Posthumus dum speratur, quatenus iam natus hæres effici possit.** in l. illud. nu. 1. ff. si pars hæ. pet. 28
- Posthumi præteritio testamenti solennitatem respicit, sed exhæredatio pietatis officium.** in l. antiqui. numero 6. ff. si pars hæreditatis pet. 20
- Practica vbi banniti ob contumaciam apprehenduntur, qui nomina cum alijs similia habent, possint efficaciter cõdemnari, nec possint excipere de nominis similitudine.** in l. eum quem. nu. 2. ff. de iud. 11
- Precario possidens ne vt quam quidem præscribit. Et quid de eo, qui per quantumuis tempus cenium pro re censuali non soluit, an præscribat.** in l. si precario. nu. 2. ff. communia prædiorum. 51
- Præcedens in gradu exclusus, num obftet sequenti.** in l. pater filium. nu. 6. de inoff. testam. 15
- Præcedentia ambigua per sequentia declarari.** in l. vtrum autem. nu. 1. ff. de pet. hæ. 23
- Præcedens in gradu, & item sequens excluso præcedente, qualiter veniet.** in l. pater filium. nu. 1. ff. de inoff. test. 15
- Præcedentes extare sed exclusos esse, & non extare, paria esse.** in l. pater filium. nu. 2. ff. de inoff. test. 14
- Pretium in locum rei, num iudicis officio in particularib. succedat.** in l. Iulianus. nu. 1. ff. de rei vend. 30
- Pretium loco rei in vniuersalib. succedere.** in l. si & rem & pretium. nu. 3. ff. de pet. hæ. 23
- Pretium recipiens a rei vend. excluditur.** in l. sed & si lege. §. item si res. nu. 5. ff. de pet. hæ. 24
- Pretium in vniuersalib. & si loco rei succedat, non tamen res empta pretij loco succedit.** in l. sed & si lege. §. item si num. 1. ff. de petitione hæ. 23
- Pretium in particularib. in rei locum succedere. Et quib. id casib. contingat, & pretium qua actione petetur.** in litem si verberatum. §. si quis rem. nu. 1. & 2. ff. de rei ven. 30
- Pretium in particularib. rei loco quib. casib. succedat etiam si possessor pretium consecutus non fuerit.** in l. petitus. §. si seruus. nu. 1. ff. de rei vend. 20
- Prædo quod interesse prætereendere queat.** in l. non a iudice. nu. 2. ff. de iud. 9
- Prædium dominantium, pluralitas seruitutum pluralitatem inducit, non seruientium pluralitas.** in l. si ædes. nu. 1. ff. de ser. vrb. prædiorum. 47
- Prædiorum a ciuitate locatum vectigal dici, a priuato emphyteuticum.** in l. vnica. nu. 1. ff. si ager vect. 35
- Prædones fructus suos non faciunt** in l. sed & si lege. §. si ante litem. nu. 1. ff. de pet. hæ. 23
- Prælatus, cui de prælatura aut beneficio controuersia mouetur an possit interim bona ecclesiæ alienare.** in l. diuus. nu. 8. ff. de pet. hæ. 18
- Præscribens ius alterius occidere dicitur. Et qualiter intelligendum sit.** in l. si ædes. §. libertas. nu. 5. ff. de serui. vrb. præd. 48
- Præscriptio in criminalibus per libelli oblationem interrumpitur.** in l. mariti. §. quinquennium. nume. 2. ff. ad leg. Iul. de adul. 69
- Præscriptio seruitutis quæ requirat.** in l. si quis diutur. nume. 1. ff. si ser. ven. 52
- Præscriptio xxx. anno. in actionibus personalibus num de iure fororum fuerit. Et extincto principali accessorium quandoque durare.** in l. qui occidit. nu. 1. ff. ad leg. Aquil. 55
- Præscriptione fieri posse, quod pacto nequit.** in l. sed si inter. nu. 1. ff. de serui. vrb. prædio. 47
- Præscriptioni, quæ non ex sola non petentis negligentia, sed ex facto petentis currit, bonam fidem necessariam esse.** in l. hæc autè. nu. 2. §. de serui. vrb. prædio. 46
- Præscriptionem aduersus iuris impedimento impeditum non currere. Et quid si facti impedimento.** in l. in rem actio. §. item si quis. nu. 1. ff. de rei vend. 31
- Præscriptionem, quæ sine titulo speciali procedit sola malæ fidei superuenientia interrumpi.** in l. si ego. §. paratus. nu. ff. de pub. in rem act. 35
- Præsumptione si receditur, & ab eius quoq. effectu recedi intelligitur. Nam quandiu præsumptionis causa durat, tandiu & eius effectus.** in l. antiqui. nu. 3. ff. si pars hæ. pet. 28
- Præsumptionem pro sententia esse, & si ab ea appellatum sit, & lata sententia pro actore fructus beneficij sequestrantur.** in l. si instituta. §. de inoff. testam. 17
- Præteritio quot modis summatur.** in l. in officiosum. nu. 3. ff. de inoff. testam. 11
- Præteritio matris, vel quæ se filium habere sciat, pro exhæredatione habetur. Et exhæredationem variè dici.** in l. si instituta. §. de testamento. nu. 1. ff. de inoff. test. 17
- Prætor in hæreditatib. ab intestato quot edicta fecit.** in l. pater filium. nu. 3. ff. de inoff. testam. 14
- Præuaricatio non in accusatore solo locum habet, & de præuaricatione qualiter quæri potest.** in l. 1. §. præuaricatorem. nu. 1. ff. ad Senatufc. Turp. 77
- Princeps in crimine læsæ maiestatis quis intelligatur, & quos comprehendat in hoc crimine. Principis appellatio.** Et quid de Principe inferiore a Papa & Imperatore. in rub. nu. 3. ad leg. Iul. maie. 66
- Princeps mandans castrum diruendum, ita mandare videtur ne postea re ædificetur.** in l. si quis adulterium. §. si quis adult. nu. 1. ff. ad leg. Iul. de adulterijs. 69
- Princeps de plenitudine potestatis procuratorem in criminalib. admittit. Et quid in episcopo, an idem possit.** in l. accusatore. §. ad crimen. nu. 2. ff. de publ. iud. 62
- Principali terminato, an iudicis officium expiret.** in l. qui restituere. nu. 2. ff. de rei ven. 33
- Principali extincto non semper extinguitur accessorium.** in l. si nauem. §. si homo. nu. 1. ff. de rei ven. 32
- Principali extincto num & extinguitur accessorium.** in l. vtiq. nu. 2. ff. de rei ven. 30
- Principaliter quod fit, spectandum magis quàm accessorium.** in l. peccoris. nu. 1. ff. de ser. rust. prædio. 48
- Principaliter actum spectandum, & si ex eo inconueniens sequatur**

Prælectio Noua Paul. Castren.

quatur. in l. impuberem. §. codicillos. nume. ff. ad legem Corn. de fal.	74	tib l fructus pendentes. num. i. ff. de rei vend.	25
Principium an attendatur vel finis in denominatione actuum facienda. l. si in rem. nu. i. ff. de rei vend.	26	Propositio vt affirmatiua vel negatiua dicatur, quid potissimum spectari debeat. in l. i. num. 4. ff. si ser. vend.	51
Priuatius an de iure filii opponere possit. in l. is consequenter. §. sed an num. 2. ff. fam. erci.	58	Proprietarius quæ locare non consuevit, sed in suæ personæ vsum retinere non potest, vsum locare, nec vendere. Et an emphyteuca quam in fundo ædificauit emphyteuca domum destruere possit. in l. si usufructus, §. sed si ædium. numero 2. ff. de usufr.	37
Priuilegio principis ius nouum creari absque eo tamen, quod alterius ius absorbeat. in l. si ædes. §. libertas. nume. 7. ff. de ser. vrb. præd.	48	Proprietarius fructibus extantibus. num aduersus furem conditionem furtiuam intentare queat. in l. si fur. nu. 3. ff. de usufr.	36
Priuilegium minoris maiori in indiuisibilibus prodesse. in l. si communem. nu. i. ff. quemad. serui. amitta.	53	Proprietatis causam ab usufructu diuertam. Et an proprietario delinquente, licet alius usufructum habeat, proprietatis confiscationi lubesse possit. in l. cuiuscunque. §. fundus. nume. i. ff. de usufruct.	39
Priuilegium aduersus iura concessum num sit efficax. in l. si maritus. §. legis Iulia. nu. 2. ff. ad leg. Iul. de adul.	68	Proprietarius an usufructuario cauere teneatur, & sinet ipsum vti frui. ibidem. num. 2.	cod.
Priuilegiatus non priuilegiato succedens, an suo priuilegio vti queat, in quibus successit. in l. hæres absens. nu. i. ff. de iud.	5	Proprietarius usufructum sibi locatum si alij relocet, an usufructuario possess. priuet. in l. Pomponius. nume. 3. ff. quib. mo. usufr. amit.	43
Priuilegia a iure scripto concessa in dubio motu proprio concessa videri, in l. hæres absens. num. 3. ff. de iud.	5	Proprietates acquisitionem causam instantaneam usufructus successiuam habere. in l. i. §. interdum. nu. 4. ff. de usufr. accre.	40
Priuilegium secundum non facta in eo prioris mentione; num efficax sit. in l. hæres absens. num. 4. ff. de iud.	5	Proprietates inutiles esse non debere. Et num quis operas suas in perpetuum locare possit. in l. omnium. nu. 2. de usufr.	35
Probatio vbi deest, ad iusiurandum peruenitur. in l. si cui. §. iisdem. nu. 4. ff. de accusa.	63	Prorogatio in criminalibus, num locum habeat. in l. i. nume. 2. ff. de iud.	2
Probationes factæ non dato termino ad probandum, an valeant, in l. in crimine. nu. i. ff. ad leg. Iul. de adul.	70	Prorogatio de habitu ad actum quando fiat. in l. consensisse. §. si iudex. nu. 3. ff. de iud.	3
Probationum euidentissimarum quid veniat. in l. qui se obtulit. nu. i. ff. de pet. hæ.	26	Prorogatio iurisdictionis partium consensu, num citra litis contestationem fieri possit. in l. j. nu. 2. ff. de iud.	2
Probationes apud iudicem remittentem factæ, an fidem faciant apud alium. ad quem remittitur reus, in l. si cui. §. cum sacrilegium. nu. 5. ff. de acc.	64	Prorogationem iurisdictionis vel per quemlibet actum iuridicum fieri posse. in l. i. nu. 7. ff. de iud.	2
Probare in iudicio petitorio quàm in possessorio grauius est. Et possidenti, num probandi onus incumbat. in l. si quis destinauit. nu. i. ff. de rei ven.	34	Prorogatio temporis ad tempus quando efficaciter fiat, & quando non. Et an scientia iudicis requiratur. Et quid in alijs prorogationis generibus. in l. consentire. §. si iudex. numero 1. & 2. ff. de iudic.	3
Non probare facti esse. in l. i. §. calumniatoribus. num. 9. ad Senatuf. Turp.	83	Prospectus sine lumine, lumen sine prospectu esse non potest. Et pauper quàm diues quandoque plus habere dicitur. in l. inter seruitutes. num. 2. de ser. vrb. præd.	47
¶ Processus aduersus latitantem contumacem factus. num sit efficax. in l. non videtur la. j. nu. 2. ff. de iud.	3	Potestatio animum protestantis declarat, & eandem quandoque actionem, quandoque exceptionem parit. in l. si autem. §. in re petita. num. 1. ff. de rei ven.	32
¶ Procurator falsus rem in iudicium deducere non potest. in l. licet verum. num. 3. ff. de iud.	9	Protestatio ius ad poenam agendi conseruat. in l. communi diuidendo. num. 4. ff. commu. diui.	61
Procurator in causa criminali num interuenire possit. Et si interueniat, an processus sit efficax. in l. accusatore. §. ad crimen. num. i. ff. de pub. iud.	62	Prouisio hominis legis prouisionem cessare facit. in l. via constitui. num. i. ff. de ser. rust. præd.	49
Procurator substituendi potestatem habens, si alium in totum substituat, & de substituti mandato dubitetur, qualiter de rato cauere debet, & quid si substitutus in certis duntaxat capitulis. in l. si usufr. num. 2. ff. de usufr. quemad. ca.	45	Prouisio hominis ad ea, quæ lex operatur, non extenditur. in l. si debitori. num. 6. ff. de iud.	6
Procurator vendens rem domini voluntate atq. mandato quatenus emptori teneatur. Et an tunc dominus in procuratoris præiudicium mandatum reuocare possit. in l. si quis prohibuerit. num. i. ff. de pub. in rem act.	3	¶ Publicatio bonorum alicuius quando fit, quid in ea veniat. in l. si postulauerit. §. si iubet. nu. 3. ff. ad leg. Iul. de adul.	69
Procurator & si verè contumax sit, non tamen domino appellandi remedium dari in litem veniunt. §. petitam autem. nume. 5. ff. de pet. hæ.	22	Publiciana quandoque aduersus dominum datur. in l. si a Titio. nu. 2. ff. de rei ven.	33
Procurator in rem suam inuito creditore num quis constitui possit. Et cessionarium in locum cedentis poni. in l. 2. §. in hoc iudiciu. num. 3. ff. fam. erci.	57	Publiciana rei que vendicationem simul, num quis proponere possit. in l. i. num. 4. ff. de pub. in rem actio.	32
Procuratorem pro reo incarcerato admitti. Et in illis casib. procurator admittitur, in quib. aduersus absentem snia ferri potest. in l. accusatore. §. ad crimen. num. 4. ff. de pub. iud.	62	Publiciana competere posse, & si res nõ vfucapitur. in l. eum qui. §. prætor. nu. 2. ff. de pub. in rem act.	eo.
Procurator in causa criminali num admittatur. Et in iure excusatorem, defensorem & procuratorem respectu criminosi esse in l. ex iudiciorum. num. i. ff. de accusa.	65	Publiciana vt competat, traditionem fieri ex eodem titulo, quo contractum esse dicitur, necesse. in l. eum qui. §. ut igitur. num. i. ff. de pub. in rem act.	eo.
Procurator ad resignandum si constituit quis, an reuocato vno poterit alius resignare. in l. cum prætor. num. 3. ff. de iud.	4	Publiciana quæ pro ipsa datur, quot requirat. in l. i. nu. i. ff. de pub. in rem actio.	33
Procuratorium ad procuratores faciendos num fieri possit. Et quid si quis inhabilem procuratorem constituat cum facultate substituendi, an substitutio per huiusmodi inhabilem facta efficax sit. Et an delegatus subdelegare potest. in l. cum essent. §. per pluriu. num. i. & 2. ff. de ser. rust. præd.	49	Publiciana qui agit, & si dicat aduersarium suum dominum nõ fuisse, non ad id probandum astringi. ibidem. nu. 2.	eo.
Prohibitionem expressam plus operari, quàm tacitam. in l. venditor. §. iudices autem. num. 2. ff. de iud.	8	Publiciana proposita si ab aduersario dominium probetur, cadet eã proponens, & proposito dominio quid propositum esse intelligitur. ibi. nu. 3.	34
Promittens fundum ea lege, vt si non dederit soluat certam rem in poenam, si interim moriatur plurib. hæredib. relictis, quorum alij satisfacere promissis defuncti velint, alij non, aut volentes euitet poenam. in l. venditor. num. 2. ff. de iud.	eo.	Pugnæ & colluctationes uirtutis exercendæ causa illicitas esse. Et quid in torneamentis & hastiludijs. Et quid iure canonum. in l. qua actione. §. si quis in colluctatione. nu. i. ff. ad leg. Aquil.	54
Promittens reum repræsentare, ad id quandiu teneatur. in l. diuus pius. num. 4. ff. de custo. reo.	65	Puniendus est, qui malorum & negligentum opera utitur. in l. non est facile. nu. i. ff. de custo. reo.	66
Pronunciationem super præuaricatione publici iuris esse. Et an ex illa punietur præuaricator in l. i. §. præuaricatorem. num. 2. ff. ad Senatuf. Turp.	77	Pupillari expressa matrem excludi, & quid in tacita. in l. Papinianus. §. sed nec impuberis. nu. i. ff. de inoffi. test.	12
Proprietatem quam usufructum difficilius accrescere, in l. i. ff. de usufr. accre. num. 2.	40	Pupillares tabellæ, quando patris testamentum, & quando ipsius pupilli esse dicantur. in l. Papinianus. §. nec impub. num. 3. ff. de inoffi. testam.	eo.
Proponendum longè prius, quod statuendum est, quàm statuatur. in litem veniunt. §. præter hæc. num. 4. ff. de pet. hæ.	22	Pupillus an accusare criminaliter possit, & tum an subscribere accusationi debeat. Et quid de infamibus infamia facti, & quid de infamia canonica. in l. qui accusare. numero 2. & 3. ff. de accusatione.	sexagesimo quarto
Proposita re in vendicatione, an censeatur actum de fructibus pendē-		Pupillus habens domicilium apud unum iudicem, & bona apud alium, absque iudice prouidebitur, tum respectu personæ tutelæ, tum bonorum. in l. argentariam. §. in nomine. numero. i. ff. de iudic.	8

Delitera Q.

- Q**UARTA ad querelam excludendam vnam suffice-
re. in l. Papinianus. §. si quis impubes. num. 1. ff. de inoffi.
testam. 13
- Quarta due num hodie detrahi possint. in l. Papinianus.
§. Meminisse. num. 4. ff. de inoffi. testam. 60.
- Qualitas quando facit vt quid cui competat, necesse est vt ea adsit,
quo tempore actus fit. in l. quod ait lex. nu. 3. ff. ad l. lul. de adul. 98
- Qualitas in mandatario delictum aggrauat in mandante. Et quate-
nus id verum fit. in l. vtrum. numero 1. ff. ad legem Pompe. de par-
ricid. 72
- Qualiter punitur testis, qui falsum deponit in causa capitali. l. Cor-
neha. num. 1. de sicarijs. 71
- Quasi possessionis commoda quæ sint. in l. harum. §. sed si quærat,ur,
num. 4. ff. si ser. vend. 52
- Quasi, improprietatis notam. in l. pro hærede. num. 2. ff. de pet. hæ. 19
- Quasi rei vendicatio in quot partes deducta sit. Et libellus in rei vē-
di. qua ratione formetur, & quid continere debeat. in rub. num. 2.
ff. de rei ven. 28
- Quasi, possessio in seruitutib. causam continuam habentib. qualiter
acquiratur. in l. harum. §. sed si quærat,ur, num. 1. ff. si serui. ven-
dicatio. 52
- Quorum bonorum interd. quādo detur. in l. qui. de inofficio. nu.
2. ff. de inoffi. testam. 16
- Querelam instituto aduersus vulgariter substitutum quādoque da-
ri. in l. Papinianus. §. quarta autem. num. 1. ff. de inoffi. testam. 13
- Querelam, qua quis repudiatione est exclusus per successionem nō
deferri. in l. tam & si hæredi eius. num. 3. ff. de inoffi. testam. 15
- Querela mota ad sententiam lite non contest. non peruenitur. in l.
qui repudiantis. §. cum contra tab. test. num. 1. ff. de inoffi. test. 16
- Querelam præparasse non, videtur, qui in ea intentata non perseue-
rauit. in l. tam & si. §. hæredi eius. nu. 1. ff. de inoffi. test. 15
- Querela & contra tabulas quo distent. in l. pater decedens. num. 3.
ff. de inoffi. test. 16
- Querelā intendit quis pro ea duntaxat parte, quam ab intestato ha-
biturus est. in l. mater decedens. nu. 1. de inoffi. test. 16
- Querela olim pacto remitti poterat: & quid hodie. in l. in officiosū.
num. 4. ff. de inoffi. test. 11
- Querelæ remedium quærere in sequentibus gradibus ex transmis-
sione, & per successor. edictum longè differre. in l. pater filium.
nu. 4. ff. de in offi. test. 14
- Querelam odiosam magis quàm contra tabu. in l. pater filium. nu.
19. ff. de inoffi. test. 15
- ¶ Quæstio ciuiliis si in criminali incidat, vtra prior expediri debeat,
& quid contra. in l. qui cætu. nu. 1. ad leg. lul. de vi publ. 70
- ¶ Querela præterit. an exhæredato competat, & item ius nullum di-
cendi ad bo. pos. contra ta. qñ competere dicatur remissiue in l. j.
nu. 1. ff. de inoffi. testa. 11
- Querela olim quatuor casibus competeat. ibidem. num. 2. 60.
- Querelam patri competere exhæredato, si non exhæredationis cau-
sa sit expressa. ibidem. num. 3. eod.
- Quis dicatur damnum peti, & qualiter æstimatur in pretium. in l. si
fernum, num. 1. ad legem Aquiliam. 56

Delitera R.

- R**ATIO aut causa, quæ eadem est cum dicto, nihil rele-
uat. in l. pro hærede. num. 1. ff. de pet. hære. 19
- ¶ Reconuentio in criminali num fieri possit. in l. consen-
sisse. §. sed & si agant. num. 1. ff. de iud. 3
- ¶ Relicta pro resarciendis restituēdiq. vsuris & malè ab-
latis alienum dici, & vsurarium & hominum & Dei debitorem
esse. in l. Papinianus. §. quarta autem. num. 3. ff. de inoffi. testa. 12
- Relictum pauperibus an in eos quoq. qui ipsis subseruiunt, distribui
queat. in l. 1. num. 2. ff. de vsu. & hab. 49
- ¶ Remedia duo simul an intentari possint. in l. qui de inofficio. n.
6. ff. de inoffi. testam. 16
- Remedia contraria sub cōditione proponi simul posse. in l. Papinia-
nus. §. si quis irritum. nu. 1. ff. de inoffi. testam. 13
- Remedia duo habens ad idem consequendum, quorum alterum eli-
gere tenetur si reus absoluat, ab vno, quo actor ipse vti voluit,
num sententia in altero exceptionem pariat, & an ea ultra causā
in ea expressam effectum porrigat. in l. non solum. nume. 2. ff. de
rei vend. 37
- ¶ Remissio ad suum iudicem num in contractibus locum habeat.
in l. hæres absens. §. si quis tutelam. num. 4. ff. de iud. 5
- ¶ Renunciatio iuri futuro qualiter ac quatenus renunciare intelli-
gatur. in l. si vxor. nu. 1. ff. ad leg. lul. de adult. 60
- ¶ Reo in termino peremptorio comparenti aduersus actorem ab-
sentem, quæ remedia de iure fororum competierunt, & quæ hodie
in l. & post edictum. nu. 2. ff. de iudi. 10
- ¶ Repræsentari quàm repræsentare honorabilius esse. in l. sed & si
lege. §. item si rem. nu. 4. ff. de pet. hære. 23
- ¶ Respondere per verbum, nego, aut per, dubito, paria esse. Minus
tamen punitur qui per dubito, quàm qui per negandi verbum

- respondet. in l. si debitor. nu. 1. ff. de pet. hæ. 26
- ¶ Rescriptum Principis suspectum producenti maior pœna impo-
nitur, quàm qui aliud instrumentum producit, & ei qui instru-
mentum, quàm qui aliam scripturam. in l. diuus Pius. num. 1. ff. ad
leg. Cor. de fal. 75
- Rescripto impetrando num requiratur consensus partis aduersæ, &
Princeps nemini notabili viro verecundiam ingerit. in l. obseruā-
dum. num. 1. ff. de iu. 8
- ¶ Restitutioni res obnoxia num efficaciter alienetur. in l. si sub cō-
ditione. num. 1. ff. qui. mo. vsufr. amit. 42
- ¶ Res mea vna vt alij mere seruitutem debere nequit, sic nec tua q̄
aliquando ad me redi debet. in l. Olimpico. num. 1. ff. de ser. vrba.
præd. 48
- Res empta ab vno fratrum simul commorantium aut sociorum v-
no, num communis esse debeat. in l. item veniunt. num. 4. ff. de pe.
hær. 21
- Res corrumpi quot modis dicatur. in l. si seruus seruum. §. inquit.
lex. ff. ad leg. Aquil. 55
- Res sub conditione legata si interim per hæredem vendatur, domi-
nium eius in emptorem transferri, & eūdem fructus lucri facere,
& in vltimis voluntatib. conditionem nō retrotrahi. in l. emptor.
nu. 3. ff. de rei vend. 33
- Res mobilis rei cohærens immobili pro indiuiso possideri potest, si-
cut & immobilis. in l. binas quis ædes. num. 1. ff. de serui. urban.
præd. 48
- Res mea tuæ variè accedere potest, ac tamen num eam vendicare
possim, & quib. casib. in l. rem actio. §. item si quis. num. 1. ff. de rei
ven. 31
- Res sacræ num vendicari possint. in l. in rem actio. nume. 2. ff. de rei
ven. 31
- Res empta vel hæreditatis nomine si ipsi hæreditati necessaria non
sit, an in hæreditatis petitione veniat. in l. item veniunt. num. 1. ff.
de pet. hæ. 21
- Res empta de pecunia mea per te ac nomine tuo, cuius sit futura. in
l. item veniunt. num. 2. ff. de pet. hæ. eod.
- Res inter alios acta quando alijs prodesse dicatur. in l. posthumus. §.
si quis. num. 2. ff. de inoffi. testam. 11
- Res empta de pecunia hæreditaria ab hærede in subsidium peti pof-
se. in l. sed & si lege. §. item si rem. numero. 5. ff. de petitione hære-
ditatis. 23
- Res in libello petitas quot modis declarare possumus. in l. si in rem.
num. 1. ff. de rei ven. 29
- Res mobilis pro indiuiso num possideri queat. in l. Pomponius. nu.
2. ff. de rei ven. eod.
- Res & si perempta sit, quæ principaliter petita fuit, sententiam pro-
pter tria necessari-, & quæ sint illa, & item re ipsa perempta inflā-
tiā propter accessiones durare. in l. vrique. numero 1. ff. de rei ven-
dicatione 30
- Rei vendicatione ad pretium non agi, nisi domini nomine res ven-
dita sit, vel ea non extante. in l. sed & si lege. §. item si res. num. 1. ff.
de pet. hæ. 24
- Rei identitate durante res eadem permanet. in l. proponcbatur. nu.
1. ff. de iud. 10
- Rei vendicatione agens quid petere, & iudex qualiter pronuntiare
debeat, & quid de libello in quo dominus. non petit se dominum
declarari, sed aduersarium condemnari, num iudex poterit eum
eo nil obstante dominum declarare. in l. & ex diuerso. §. vbi autē.
num. 1. ff. de rei ven. 25
- Rei vendicatione agens, si generaliter dicat rem ad se pertinere iu-
re domini vel quasi, qui tamen re vera ad eum tempore litis con-
testatæ non competeat. si eidem post lit. contest. dominium su-
perueniat, num super eo sententia ferri queat. in l. non quemad-
modum. num. 4. ff. de iud. 7
- Rei vendicatione qui agit fortiori iuri innitur quàm qui hæredita-
tis petitione. in l. fructus non. nu. 1. ff. de rei vend. 32
- Rei vendicationem aduersus legatum non competere, nisi pro alte-
rius possessione. in l. non alias. num. 1. ff. de iud. 6
- Rei vendicationem non domino dari. in l. si post acceptum. num. 5.
ff. de rei ven. 31
- Rei vendicationis verbum simpliciter prolaturum quid notet. in l. in re
actio. nu. 3. ff. de rei ven. 31
- Rem meam si tu possideas, cuius vsufr. ad tertium pertineat, & cō-
tra aduersus te ad eandem agam, tu ad rem meam restituendam
teneris una cū fructib. & si alius sit vsufr. quoniam aduersus me
non potes de iure tertij allegare. in l. fructus non. num. 2. ff. de rei
uend. 32
- Rei uendicatio quoduplex sit. in rub. ff. de rei ven. num. 1. 28
- Rem meliorem fieri si quæ ad oblectationem uoluptatemque com-
parata sunt, in redditum ac prouentum reducantur. Et quæ te-
stator aut proprietarius facere destinauerat uelle uideatur, ut fru-
ctuaris faciat. in l. si ususfructus. §. fructuaris. num. 1. ff. de usu-
fruct. 37
- Rei uendi. directa atque utilis cui dentur & an idem. Et domi-
nium

Prælectio Noua Paul. Castren.

nium in iure pro quo dantur, variè considerari. in rub. nume. 3. ff. de rei ven. 28
Reus confitens rem, de qua agitur, actoris esse, qualiter intelligatur confiteri eius esse. in l. si quis intentione. numero primo ff. de iudic. 9

Delitera S.

SACRILEGIUM verum quod sit, & circa quid committatur. in l. sacrilegij capite. num. 1. ff. ad legem Iul. pecul. 76
Sacriligij crimen magnum scelus esse, quo Deus offenditur, at princeps populi erimen læsæ maiestatis. in l. si cui. §. cum sacrilegium. nu. 1. ff. de accu. 64
Sacriligium committit, qui regis saluam guardiam rumpit, & qualiter id sit intelligendum. in l. sacrilegij capite. num. 3. ff. ad leg. Iul. peculatus. 76
Sacriligium quid sit. in l. diui. numero primo ff. ad leg. Iul. peculatus. 76
¶ Sanctum a sancto quid differat, & quod modis sanctum dicatur. in l. sacrilegij capite. num. 2. ff. ad leg. Iul. pec. eod.
¶ Satisfactionem, quam hæredi. petitione conuentus præstare tenetur duplicem esse. in l. diuus. num. 7. ff. de pet. hæ. 28
Satisfactio de non alienando, aut prohibitio qd operetur. in l. diuus. §. diuus Adrianus. num. 3. ff. de pet. hæ. eo.
¶ Scientiam atque patientiam veri domini pro titulo ac traditione haberi, & in præscribendo seruitutes, quæ differentia sit inter personales ac reales. in l. si ego. §. si de. numero 4 ff. de pub. in rem act. trigesimo quarto.
Scienti dolus non infertur, nec decipi dicitur. in l. qui feliti obtulit. num. 2. ff. de pet. hæ. 26
Scire capisse, vel scire posse paria esse. in l. sed & si lege. §. si ante litè. num. 3. ff. de pet. hæ. 23
¶ Securitas a principe data, est seruanda, & securitate generaliter concessa quæ veniant. in l. 1. num. 1. ff. ad leg. Iul. maiesta. 66
Securitas quotuplex est, & quid si securitas cuiuspiam & socijs concessa est, an iudæus socius in ea comprehendatur, & quid si sit cõcessa profectio an sit concessa & reditio. in l. 1. num. 2. ff. ad leg. Iul. maiesta. 66
Secundus in data si aduersus beneficij possessorè egerit, & obtinuerit an sententia priori in data præiudicet. in l. filio qui. §. contratabu. num. 1. ff. de inoffi. testam. 15
¶ Sed particula quam naturam habeat. in l. vtrum autem. n. m. 2. ff. de pet. hæred. 23
¶ Sententia diffinitiuâ aduersus absentem lite non contestata, an ferri possit. in l. si hæres absens. §. si quis tutelam. num. 1. ff. de iudicijs. 5
Sententia diffinitiuâ in confessum, an ferri debeat. in l. si debitori. n. 3. ff. de iud. 6
Sententia declaratoria in personali, velut & in reali ferri potest. in l. si prætor. nu. 4. ff. de iud. 10
Sententia lata aduersus absentem impeditum, an sit efficax, & ex sententia quot remedia nascantur. in l. si prætor. §. Paulus. num. 1. ff. de iud. eo.
Sententia pro possessore lata eum bonæ fidei possessorem censerifacit. in l. filio. qui. §. contratabu. nu. 3. ff. de inoffi. testam. 16
Sententia contra filium in querela lata num ei noceat venienti ab intestato, si per alium ipsi aperiatur via. in l. pater filium. num. 13. de inoffi. testam. 14
Sententia super re p. actore lata an ad fructus quoque progatur, & quid in absolutoria pro reo, an super re lata in fructibus pariat exceptionem. in l. & ex diuerso. §. vbi autem. numero. 4. ff. de rei vendica. 25
Sententia digestorum iure an in absentem actorem ferri potuit, & quid hodie. in l. Papinianus. §. meminisse. num. 1. ff. de inoffi. testam. 13
Sententia quando quis veniret puniendus in alio q̄ in quo sententia ferretur ut penam euitet, quod remedium subsit. in l. Papinianus. §. meminisse. num. 2. §. de inoffi. testam. eod.
Sententia, qua appellationem desertam fuisse pronuntiatur num interlocutoria sit, an diffinitiuâ. in l. Titia cum. numero 4. ff. de accusatio. 65
Sententia plura complectens capita in uno ualere, & in alio potest non ualere, & sic pro parte appellari & pro parte non, & appellationem nullitatis causam deuoluere. in l. quædam. num. 1. ff. fam. erc. 60
Sententia lata pro vno prodest etiam ei, qui post sententiam ab eo qui obtinet causam habet. in l. hæredi eius. §. quod pro emptore. num. 2. ff. fam. erc. 59
Sententia, qua appellationem desertam fuisse pronuntiatur diffinitiuâ num, sit, an interlocutoria. in l. harum. num. 3. ff. si ser. uen. 52
Sententia in indiuisibilibus pro uno lata alijs ut prodest, ita nocet. in l. loci corpus. §. si fundus. num. 1. ff. si ser. ven. 52

Sententia ut in dubio quo ad rem principaliter in delictum non reuocatur, sic nec quo ad ea, quæ accedunt. in l. si Titio. §. vsum fructum. nu. 1. ff. de usufr. 38
Sententia declaratoria super crimine, an valeat. in l. 1. §. calumniatorib. nu. 1. ff. ad Senatufc. Turp. 77
Sententia contra absentem & indefensum non ualet obtenta per obreptionem, & quid si contra præsentem, & item quid in iudicis decreto. in l. si quis. num. 2. ff. ad leg. Cor. de fal. 74
Sententia diffinitiuâ ab interlocutoria qualiter dignoscatur, remissiuè, & an iudex delegatus sententiam suam exequatur. in l. qui restituere. num. 5. ff. de rei ven. 33
Sententia sub conditione an ferri queat, & an iudex possit actorem reo excipienti in expen. condemnare. in l. si in fundo alieno. nu. 3. ff. de rei vend. 25
Sententiæ uerbo in dubio diffinitiuam intelligi, & an reiectis a iudice excusationibus per excusatorem allegatis si ipse procedat, ualeat processus. in l. accusatore. §. ad crimen. numero. 3. ff. de publ. iud. 62
Sententiæ latae pro vno, an propter alterius petitionem vel litis pendentiam impediatur executio. in l. cum idem. num. 1. ff. de petitio. hæred. 27
Sententiæ acquiescere num videatur qui non appellat. in l. pater filium. num. 10. ff. de inoffi. testam. 14
Sententia sub conditione, num efficaciter ferri queat. in l. quem admodum. num. 3. ff. de iud. 7
Sententiam ferri posse super eo, quod post lit. contest. superuenerit, in l. si hæreditatem. num. 2. ff. de pet. hæ. 18
Sententiam latam cum falso procuratore in sui præiudicium ratâ dominus habere potest, non partis. in l. licet verum. nume. 1. ff. de iud. 9
Sententiam declaratoriam in criminali ferri. in l. Athaletus. nu. 2. ff. ad leg. Cor. de fal. 74
Sententiam incertam admitti sicut & libellum incertum, vbicunq. res a principio, uel lite pendente aduersarij facto certificari negt, aut ex ipsius rei natura, in l. quæ de tota. §. incertæ. nu. 1. ff. de rei uen. 33
Sententiam declaratoriam in realib. ferri. in l. harum. §. sed si quærat. num. 3. ff. si ser. vend. 52
Sententiam ferri non posse super eo, in quo lis contestata non est. in l. non potest. num. 1. ff. de iud. 6
¶ Sepulturæ humanitas maior, quam debitum naturæ. in l. Papinianus, §. quarta autem. num. 4. ff. de inoffi. testam. 13
¶ Seruitus fundorum dominantium ac feruentium communicatio ne num impediatur, an uerò extinguitur. in l. si communi fundo. num. 1. ff. de ser. rust. præd. 49
Seruitutis extinguendæ communicatio causa non est, & cur redemptio magis extinguit q̄ communicatio. in l. si communi diuidun. num. 2. ff. de ser. rust. præd. eod.
Seruitus legata fundo dominantium ubi plures sunt domini, quando ipso iure acquiri dicatur. in l. itinere. numero 1. ff. de ser. rust. præd. eodem.
Seruituti constituendæ cuilibet necessarium ne hominis factum sit, & quæ seruitutes causam continuam, ditcontinuam, & quasi cõtinuam habere dicantur. in l. foramen. num. 1. ff. de serui. urb. prædio. 47
Seruitus aquæ ductus q̄nq. continuam cãm, quandoq. discontinuâ habere dicitur, & an possit super stagno lacue, quæ natura sua exarescere solent, constitui. in l. foramen. nu. 2. & 3. ff. de ser. urb. præd. eod.
Serui depositioni propter probationū inopiam statur. in l. si postulauerint. num. 6. ff. ad leg. Iul. de adul. 69
Seruitutes causam discontinuam habentes longo tempore, an præscribantur, & an in eis quasi civilis possessio cadat. in l. si ego. §. si de. num. 1. & 3. ff. de pub. in rem act. 34
Seruitus habens causam continuam, aut discontinuam, quæ sit, remissiuè. in l. si ego. §. si de. num. 5. ff. de pub. in rem act. eo.
Seruitutes quandoq. ex titulo traditionis a non domino factæ, quandoq. ex patientia veri domini præscribi. ibi. num. 2. 34
Seruitutem actus habenti cur hastam erectam ferre prohibeatur. & quid si statuto caueatur, q̄ plateam cum corio grandioris animalis occupâtes gabellam pendant, an qui ad manum corium habet gabellam debeat, & quid si non ut uendat, sed ad usum suum habeat, ut potè aduersus frigoris rigorem. in l. qui sella. n. 1. ff. de ser. rust. præd. 48
Seruitutes personales quib. consent. in l. si quis binas. num. 1. ff. de usufr. 38
Seruitus, quam quis ea lege acquisiuit, ut cum persona extingueret, num personalis dicenda sit, & quid si quis alij fundum non habenti pecora pascendi pomave colligendi, aut fructuum partem aliquâ ius cõcessit, num huiusmodi concessio seruitus dicatur. in l. si qs binas. num. 2. ff. de usufr. eo.
Seruitutes ubi plures sunt, remissa una aut perdita, non intelligitur alia perdita aut remissa, & quid operatur remissio expressa,

- pressa, illud operatur & præscriptio per temporis lapsum, in l. si ædes, num. 2. ff. de ser. urb. præd. 47
- Seruitus fundo meo ad tuum quâdo flumẽ publicum in medio est, an constitui possit, in l. flumine, num. 1. ff. de ser. rust. præd. 50
- Seruitutem viæ ad fundum meum per fundum tuum sicut acquirere possum, ita & ad viam publicam vel ciuitatem, in l. flumine, num. 2. ff. de ser. rust. præd. eod.
- Seruitutem communicatione non extinguere, sed pro parte retineri, & quid per redemptionem, in l. vnus ex socijs, num. 1. ff. de ser. ru. præd. 49
- Seruitus aquæ ductus in fonte, qui arescit, an constitui queat, & impedito facti impedimento præscriptionem currere, & quid si impedimento iuris, in l. vnus ex socijs, §. si fons, num. 1. ff. de ser. rust. præd. 50
- Seruitus communis quib. modis finiri dicatur, in l. flumine, num. 4. ff. de ser. rust. præd. eod.
- Seruitus viæ cur a flumine, quod pōtonib. aut nauiculis pertransit, nõ sic incipere potest vt ab eo quod ponte, aut vado trajicitur, in l. flumine, num. 5. ff. de ser. rust. præd. eod.
- Seruitus aquæ ductus num in aqua publica constitui possit, in l. 2. n. 1. ff. communia præd. 50
- Seruitutem fundo vendito, an quis anteq̃ tradat imponere possit, eo quod in cōtractu dixit seruum, si tamẽ contractus tempore seruitus nulla debebatur, in l. si in venditione, num. 1. ff. communia præd. eod.
- Seruituti tuendæ quot remedia dētur, in l. & si fortẽ, §. sciendum, num. 2. & 4. ff. si ser. vend. 52
- Seruitutes quotuplici sint in differentia, in l. j. nu. 1. ff. de seru. 45
- Seruitus num ipio iure per contractum constituatur, & quid in legato, in l. si patrem, num. 1. ff. quemadm. ser. amit. 53
- Seruitutes rustica qualiter perdantur, in l. hæc autem, num. 1. ff. de ser. urb. præd. 46
- Seruitutes plures ex fundorum dominantium pluralitate resilire, & quatenus id uerum sit, in l. seruitus, num. 1. ff. quemadm. ser. amit. 53
- Seruitutem per malefidei possessorem retineri posse, in l. qui fundũ, num. 1. ff. quemadm. ser. amit. eod.
- Seruitus in alieno fundo, quem dominus non possidet, an præscribi possit, in l. si ædes, §. libertas, num. 2. ff. de ser. urb. præd. 48
- Seruitutis constitutioni si persona certa inest expressa, num actum videatur, ut personam illam non pertranscat, in l. pecoris, num. 2. ff. de ser. rust. præd. 48
- Seruitutes, quæ annis decem, & quæ xx. item & quæ legitimo tempore præscribi dicantur, in l. ususfructus, la 2. num. 1. ff. de usufr. 35
- Seruitutes personales quot sint, & pro usufructu quot remedia cōpetant, in rub. num. 1. ff. de usufr. 35
- Seruitutem si dicam te mihi per stipulationem, vel alium contractũ constitui, & ad huius probationem afferam, quod te sciente ac patiente sim usus, an per id probetur constitutio, in l. seruitutes, num. 1. ff. de seru. 46
- Seruitutum pluralitas ad fundorum seruientium pluralitatem non sequitur, secus in pluralitate fundorum dominantium, in l. vna est via, num. 1. ff. de ser. rust. præd. 49
- Seruus persona coniuncta non est, sed subiecta, in l. seruos, num. 4. ff. de acc. 63
- Seruus ratione delicti vt liber forum contrahit, & filiusfamilias & pupillus quibus casibus legitimam personam ad standum in iudicio habeant, in l. si cui, §. idem Imperator, num. 1. ff. de accusatio. sexagesimotertio.
- Seruus accusari potest, & quib. pœnis subdatur, & quib. non, in l. hi tamen, §. omnib. num. 1. ff. de accus. 64
- Seruus cum torquetur, an aduocatus dominusq̃. serui interesse possit, & quib. actib. interesse possunt, & si pars interrogetur an rñde re debeat, an aduocatus, in l. si postulauerint, §. quæstioni, num. 1. ff. ad leg. Iul. de adul. 69
- Seruus non est omnis, qui seruit, in l. si postulauerint, §. quæstioni, num. 2. ff. ad leg. Iul. de adul. eod.
- Seruus de iure ciuili nihil est, & quid de iure naturali, in l. seruos, num. 1. ff. de accu. 63
- Serui, qui aliquãdiu infirmus apud possessorem fuerit, quatenus opera in petitionem veniant, & principali extincto extinguere quo ad accessoria iudicis officium qualiter intelligi debeat, in l. si hominem, la 2. num. 2. ff. de rei uend. 33
- Seruire res sua nemini potest, & ius agendi metitur quis ex iure, qđ in persona sua residet, non in aliena, in l. vti frui, num. 1. ff. si usufr. pet. 44
- Seruire res mea mihi vt nequit, ita nec alteri rei meæ, in l. quicquid, num. 1. ff. communia prædio. 51
- Seruitutes vnde denominationem accipiant, in l. 1. n. 1. ff. de ser. urb. præd. 46
- Seruire sibi res sua num possit, in l. si iter, num. 2. ff. de ser. eod.
- Seruus habens causam continuam aut discontinuam quæ sit, remissionẽ, in l. si ego, §. si de, num. 5. ff. de pub. in rem act. 34
- Seruitus oneris ferendi hoc ipso imposita videtur, quod res legatur aut alienatur, in l. binas quis ædes, la 2. num. 2. ff. de serui. urban. præd. 48
- Seruitus & si suapte natura indiuisibilis est, eius tamen commoditas quandoque diuiditur, in l. si partem, num. 1. ff. de ser. rust. prædior. 49
- Seruus quo ad incarcerationem quid distet a libero homine, in l. si quis seruus, num. 1. ff. de custo. reo. 65
- ¶ Symoniacus & ambitiosẽ promotus in quo distet, in l. vnica, num. 4. ff. ad leg. Iul. de ambitu. 76
- ¶ Solennitatem extrinsecam non præsumi, sed probari debere, in l. quæcunq̃, num. 1. ff. de pub. in rem act. 35
- Solutio repetitionem ac liberationem quandoque parit, & qualiter id sit intelligendum, in l. si quid possessor, num. 1. & 3. ff. de petitio. hære. 25
- Soluere Parisijs hic, qui se constituit, an alibi quàm Parisijs conueniri queat, & quid si obligatio in aliquo loco nouetur, an alibi inno-uans conueniri possit quàm in loco nouationis, in l. si quis in legatione, num. 1. ff. de iudi. 4
- ¶ Speciale in seruitute oneris ferendi quod nam sit, & in actionibus realib. qui rei cedit, non cogitur iudicium suscipere, in l. & si fortẽ §. etiam, de num. ff. si seruitus ven. 52
- Specialia in crimine lætæ maiestatis quæ & quot sint, in rub. num. 4. ff. ad leg. Iul. maiesta. 60
- Specialia tria in furto publicæ pecuniæ, in l. diui, §. qui cum, num. 1. ff. ad leg. Iul. pec. 76
- ¶ Statuta Italia, quib. cauetur ut si sit inter consanguineos contro-uerfia, de ea compromittatur, iuridica ac ualida esse, in l. si usufructus, §. sed & si inter, num. 4. ff. de usufr. 36
- Statuto cauente, qđ minor citra duorum consanguineorum consensum non contrahat, an si cum duob. consang. contrahat sine curatore, efficax sit contractus, in l. consensisse, §. conuenire, num. 2. ff. de iud. 2
- Statuto cauente, quod qui mortis causam dat, minus puniatur quàm qui occidit, quid de eo qui uenenum miscuit & alius ebibit, qui inde mortuus sit, in l. qua actione partem, §. sed si quis, num. 4. ff. ad legem Aquilianam. 54
- Statuto bannitum si offendere liceat, num & occidere quoq̃, in l. si is qui, num. 1. ff. de usufr. 38
- Statuto si caueatur, vt accusans non probans plectatur in decem si quis accuset nec probet, iudex in eadem sententia reum absolue-re, & accusatorem non probantem poterit. Et id ad cuius petitionem fieri debeat, in l. Athaletus, numero 5. ff. ad legem Cor. de falsis. 74
- Statuto si prohibeatur victualia ad inimicos deferri sub pedis amissionẽ, & aliquis in via sit repertus cum uictualibus, an puniri debeat, in l. ex sylua cædua, §. de illo, numero tertio, ff. de usufr. 36
- Statuto si caueatur, quod quis conueniatur cessante omni priuilegio, qualiter intelligi debeat, in l. consensisse, ver. omnes, num. 2. ff. de iud. 3
- Statuti pars aut testamenti, quæ ad rem faciat, an efficaciter produci queat vt probet ac si integrum productum esset, in l. pars literarum, num. 2. ff. de iud. 8
- Statutum si prohibeat exceptionem opponi, an extendatur in hoc, ut non possit iudicis officium implorari, in l. planẽ, in num. 3. ff. de pet. hære. 26
- Statutum si sit, quod vxore apud uirum decedente vir partem dotis lucretur, an si quis cum ea contraxerit quæ, 1. 2. annis minor est, si ea decedat, aliquid sit de dote consecuturus, in l. pro hærede, num. 4. ff. de pet. hære. 19
- Statutum a prætore in venientib. ab intestato, vt primis exclusis sequentes veniant successores, locum etiam habere in remedijs aduersus testamentum, in l. si is qui, num. 1. ff. de inoffi. testam. 17
- ¶ Stillicidium & flumen in quo distet, in l. seruitutes, n. 2. ff. de ser. urb. præd. 47
- ¶ Stipulationem esse extraordinariam actionem in factum subsidia-riam, & an concurrere possint, in l. si fistulæ, num. 1. ff. de ser. urba. præd. eod.
- ¶ Stuprum ne an ad adulterium commisisse dicatur, qui cum nupta coiuit, quam solutam credebat, & voluntas & propositum distinguunt maleficium, in l. si ex lege, num. 2. ff. ad leg. Iul. de adul. 70
- ¶ Subscribendi in accusatione formula ac modus, in l. si cui, num. 1. ff. de accu. 68
- Subscriptio testatoris in testamẽto, quo quis sibi quid ascripsit, quatenus profit, in l. diuus Claudius, num. 2. ff. ad legem Cor. de falsis. 73
- ¶ Substantiam accidentaria mutatione non censeretur demutatam, & qualiter intelligendum, in l. qui usufructum, numero 1. ff. de usufruct. 38
- ¶ Substitutionem pupillarem filij testamẽtum esse, in l. Papinianus, §. nec impuberes, num. 4. de inoffi. testam. 12
- Substituti datio sui hæredis existentiam tollit, facitque vt liberum sit suo

Prælectio Noua Paul. Castren.

fit suo ad hæreditate abstinere, & de necessario voluntarium hæredem facit. in l. Papinianus. §. quarta autem, num. 10. ff. de inoffi. testam.	13
Substitutus Titio, si sine lib. ex proprio corpore natis decesserit, an si monasterium ingrediatur Titius, ad substitutionem veniat, an verò monasterium quasi sit substitutum. in l. diuus Claudius. §. item Senatus. num. 1. ff. ad leg. Cor. de fal.	73
Substitutio pupillaris num grauamen dicatur. in l. Papinianus, §. si quis impuberi. num. 1. ff. de inoffi. testam.	12
Substitutionem vulgarem aditione reuocabili non extinguere. in l. he res furiosi. num. 2. ff. de pet. hæ.	27
¶ Successorium edictum in iure agendi ad supplementum, num locum habeat. Et ius agendi ad supplementum in locum querelæ succedere. in l. pater filium, in num. 34. ff. de inoffi. test.	15
Successorium edictum in querelam de gradu in gradum, num locum habeat. in l. pater filium. num. 15. ff. de inoffi. test.	14
¶ Superior sciens subditos delinquere ex delicto eorum tenetur, in l. in leg. num. 1. ff. ad leg. Aquil.	56
Superioris factum possessorem excusare magis ac naturalem interitum. Et principem rem meam mihi auferre posse. in l. item si uerberatum. §. si quis rem. num. 2. ff. de rei uen.	30
¶ Sui in accusandi negotio qui dicantur. in l. 1. num. 1. ff. de accu.	62
Sui in substitutione qui dicantur. in l. 1. ff. item diuus. num. 2. §. ad legem Cor. de lica.	71
¶ Suspectus de fuga vt personaliter apprehendi potest, sic multo magis satisfactionem præstare cogi. Et quid si obligatus purè esset, an possit cogi cauere. in l. in omnib. num. 1. & 2. ff. de iud.	7
Delitera T.	
T EMERITAS non omnis calumniam continet. in l. 1. §. calumniatorib. num. 2. ff. ad Senatuf. Turp.	77
Temporum commemoratio actus multiplicat, ut & tempora multiplicantur. Et verbum, quandoque in substitutione quid notet. in l. sicut. nu. 2. quando dies usufru. cedat.	41
Temporum commemoratio ut legata multiplicat, ita & repetitio tacita vel expressa. in l. sicut. num. 3. ff. quando dies usufru. cedat.	42
Tempus legitimum ad præscribendam seruitutem quod nam sit, & an ad amittendam seruitutem scientia amittentis requiratur. in l. si sic. hum. 1. ff. quemad. seru. amit.	53
Tempus stipulationis partem esse. in l. si serui. §. si operas. num. 2. ff. de usufr.	37
Tempus modicum in iure quando dicatur. in l. si deberi. nu. 2. ff. de iudic.	6
¶ Tertius in causa interueniens, si eius interfit, an admitti debeat. in l. si suspecta. num. 1. ff. de inoffi. test.	17
Tertius, cuius interest, in iudicio interuenire potest atque petere, ut liti per alios moræ superfedatur. Et quid de eo, cuius non interfit. in l. si quis libertatem. nu. 1. & 3. ff. de pet. her.	18
Tertius alterius nomine in actione mixta conueniri potest, non sic in mere reali. in l. Neratius §. si quis absentis. ff. de pet. hæ.	20
Testamentum quod nullum est, si quis annullari petat, an rectè petat. in l. qui se dicit. num. 2. ff. de iud.	9
Testamenti iuris in contra tab. quæstio non fit, sed iuris eius qui præteritus est. in l. filio qui. §. contratab. num. 2. ff. de inoffi. test.	16
Testamenti inofficiosi agens cuius non interfit, a quot personis repelliqueat ac quousq. in l. posthumus. §. si quis ex. num. 3. ff. de inoffi. test.	11
Testamenti rumpendi ordo ubi est, est & succeder. di ordo. in l. pater filium. num. 1. ff. de inoffi. testam.	14
Testamento qui pro alio fideiubere tenetur, an quod soluit pro illo reperat, & qua actione. in l. trib. nu. 2. ff. de usufruc. ea. re. quæ usui consu.	43
Testamentum per querelam rupto, cur omnia in eo rumpantur, non item rupto per cõtra tab. in l. Papinianus. §. sed nec impuberis. n. 8. ff. de inoffi. test.	12
Testamentum quasi dementis hodie non rescinditur, quæ causa ex hæredationis inserta est in l. hoc colore. num. 1. ff. de inoffi. test.	11
Testamento in infringendo vel eum admitti, cuius non interfit. in l. posthumus. §. si quis. nu. 1. ff. de inoffi. test.	11
Testamento rupto non rumpunt quæ ex testamento non dependet. & quis inde effectus sequatur, & quid in donatione causa mortis. in l. etiam si. num. 1. & seq. ff. de inoffi. test.	13
Testamentum factum ab eo, qui ob crimen admissum postea ad ciuilem naturalemve mortem condemnatur, an secuta condemnatoria rumpatur, & quid in donatione causa mortis. in l. post cõtractus. num. 2. ff. de dona.	78
Testator relicto filio hærede si vxorẽ dominã ac usufructuariam omnium bonorum, licet de consuetudine uxor alimenta habere dũ taxat debeat, si tamen clausulam idem testator in relicto adijciat, quæ alimentis nudis conuenire nequeat, quatenus sit huiusmodi relicto amplandum. in l. Proculus. num. 1. ff. de usufr.	37

Testator si uineam suam in uita alicui legauit, deinde in agrum redegit, an ob id legatum reuocasse censendus sit. in l. certo generi. num. 2. ff. de ser. rust. præd.	49
Testator iudicium non vt approbare, qui a legatarijs aliquid accipit, in l. Papinianus. §. si conditione. num. 1. ff. de inoffi. test.	13
Testatoris uerba ad iuris subtilitatem non semper sunt restringenda in l. 1. §. item diuus nn. 3. ff. ad legem Cor. de lica.	71
Testatorum uoluntates restringendæ non sunt in l. plenum autem §. sed si pecoris. nu. 2. ff. de usu & habita.	44
Testes ut non sunt ante litem contestatam in alterius præiudicium recipiendi, ita nec aliquis torquendus. in l. si quis adulterium. nu. 2. ff. ad leg. Iul. de adul.	69
Testimonium uerum uendi non debet sic nec rectum iudicium: Testis & iudex pro utraq. consistunt parte. in l. 1. uer. sed si quis. num. 1. & 2. ff. ad leg. Cor. de fal.	72
Testis uariis, contrarius, ac vacillans, quid inter se differant, remiss. in l. eos. nu. 1. ff. ad leg. Cor. de fal.	74
Testis uarians an statim q̄ uariari periturus dicatur, & quid de eo qui sibi contradixit. ibi nu. 2.	60
Testis, qui in secunda instantia se ad id, quod in priori dixerat refert an testimonium efficax sit. ibi. num. 3.	60
Testium dicta ita debent interpretari ut ipsis non noceant, & ad concordiam reduci, & an interpretatio per legem fieri debeat, an per hominem. in l. si quis intentione. num. 2. ff. de iud.	9
Testes an sint singulares si dicunt uidisse aliquid fieri per rimulam hostij simul uel continuato tempore. in l. nihil. §. cum alterum. nu. 1. ad leg. Iul. de adul.	69
¶ Titulus de legatis præstatis, an per auct. ex causa, hodie correctus sit. in l. si extraneo. num. 1. ff. de usufr.	38
Titulus ex quo præscriptio sequi nequit num hæreditatis petitione excludat. in l. Neratius. §. hæredem autem. num. 2. ff. de petitione her.	20
Titulum pro hærede in iure variè sumi. in l. pro hærede. num. 4. ff. de pe her.	19
Titu. commodati atq. depositi an petitionem hæreditatis excludat. in l. pro hærede. num. 7. ff. de pet. hæ.	60
Titulum habens licet malam habeat fidem prædo non dicitur, in l. Neratius. §. sed si quis sciens. num. 1. ff. de pet. her.	20
Titulus de calumniatorib. quid differt a titulo de falsis & concussio nibus, & quid inter se. in l. lex Iulia. §. hodie. num. 3. ad legem Iul. repe.	75
Titulum quis habeat nec quo ad fructus suos faciend. quid referat, & qui suos fructus facit an teneatur illos restituere. nume. seq. & & bona fides quo tempore requiritur. in l. fructus non. nu. 5. & 6. ff. de rei uen.	32
Titulus generalis, & specialis, quæ in uno concurrunt, magis spectat specialis quam generalis, & quid si quis totam rem hæreditariam dicat partemq. petat, in qua succumbat, an debeat res tota declarari non esse hereditaria. in l. hæredes eius. §. quod pro tempore. num. 1. ff. fam. ercif.	59
¶ Totum partem integram oportune infert non contra, & quid de parte subiectiua. in l. per seruum. §. usufructus, nu. 1. ff. de usu, & habita.	44
Transigere in criminalib. quib. casib. liceat, & quib. non. in l. si cui. §. iisdem. num. 1. ff. de accusa.	63
Transitus facilior in his quæ symbolum habent, & pretium facilius loco rei succedere quam contra. in l. sed & si lege. §. item si rem. n. 2. & 3. ff. de pet. hæ.	23
Transactio quandoq. largè sumitur, & tum quid importet. in l. eius rei quæ. num. 1. ff. de rei uend. secundo. 26	

Delitera V.

V ASALLVS atque emphyteuta num inuito domino rei cedere ut ab eo liberentur possint. in l. si absente. nu. 2. ff. de usufr.	39
Vendens rem alij venditam, uel alij obligatam rursus alij obligans, in quod crimen incidat, & qua poena plectendus sit. in l. §. tutores. num. 1. ff. ad leg. Cor. de fal.	72
Vendere rem alienam num quis possit, & qualiter eius tradenda sit possessio, vt ex ea usufructio sequatur. in l. q̄ est in diem. §. is, qui pretia. §. sed & is. num. 6. ff. de pet. hæ.	21
Venditor re non tradita, & si ad pretium agere non possit, actione tñ ad id petendum cedi posse. in l. q̄ si in diem. §. & is qui pretia. nu. 7. ff. de pet. her.	60
Venditor rei hæreditariæ ad quid conueniri possit, ad pretium ne, an verò ad rem ipsam. in l. si possessor. §. quid si potest peti. num. 2. ff. de pet. hæ.	23
Venditor in se suscipere iudicium, quod mouetur contra emptorẽ, & ipsum a iudicio eximere, uel inuito actore potest, idque etiam si sua non intererit. in l. sed & si lege. §. item si rem. num. 4. ff. de pe. her.	24
Vendens rem tanquam censualem quæ tamen non sit, num anteq	tra-

- tradat, censum imponere queat. in l. si in venditione. nu. 2. ff. cōia
præd. 50
- Vendicare rem possum iuris quod in ea habeo occasione, quanquā
in ea plenum dominium non habeam, & an id perpetuū verum,
& qualiter intelligendum. in l. 1. num. 1. ff. de rei vend. 28
- Verba, quæ propriè intelligi nequeunt, ad significationem minus
propriam porrigenda esse, & quæ ad diminuendum adiecta sunt,
argumentum quandoq. operari. in l. Proculus. nu. 2. ff. de usufr. 37
- Verba enuntiatiua per modum causæ enunciata, num dispositionē
inducant. in l. emptor. §. ancillam. nu. 1. ff. de rei ven. 33
- Verba directa ab obliquis in legato apposita quid distent. in l. si quis
ita. nu. 2. ff. de usufr. 37.
- Verba præsentis temporis num futura contineant. in l. qui ædificiū.
nu. 1. ff. de ser. vrb. præd. 47
- Verba præsentis tps ad futura porrigi præsentib. substituta. in l. eum
debere calumniam. nu. 1. ff. de ser. vrb. præd. 48
- Verbis generalib. comprehensa, tacitè comprehendi dici. in l. si quis.
§. si seruus. nu. 1. ff. de rei ven. secundo. 25
- Verborum error qualiter probetur. in l. si in venditione. nu. 3. ff.
communia præd. 50
- Verbum, hæredes, quando pro filijs exponatur, & quid si multis re-
linquatur, inter quos affectionis ordo in sit, qualiter succedant. in
l. idem est. §. si quis Titio. nu. 3. ff. de usufr. accref. 41
- Verbum in iudicio ab actore prolatum, in eius actoris propositum
acmentem intelligendum. in l. in rem act. nu. 4. ff. de rei ven. 31
- Verbum simplex compositi significationem imponere, & post spe-
cietum enumerationem consuetam clausulam generalem addu-
ci. in l. si seruus seruus. §. inquit lex. nu. ff. ad leg. Aqu. 55
- Veritas spectanda potius quàm opinio. in l. adulterium. nu. 1. ff. ad
leg. Jul. de adul. 70
- Veritas fictionem absorbet. in l. item veniunt. §. petitam autem. nu.
3. ff. de pet. hæ. 22
- Via directa quod fieri potest, per circuitum fieri non debet. in l. si
usufructus mihi. nu. 3. ff. usufr. quemad. ca. 45
- Vim vi repellere licere cum inculpatæ tutelæ moderamine, quali-
ter intelligendum sit, & an verberare volentem occidere liceat.
in l. diuus Adrianus. nu. 1. ff. ad leg. cor. de sica. 71
- Vincula & carceres in quo differant. remissiue. in l. diuus Pius. nu.
1. ff. de custo. reo. 65
- Vindictam de iure ciuili licitam, nec permissam esse, & quid si offen-
sus in recenti dolore alium læserit. in l. in leg. §. qui cum aliter. nu.
2. ff. ad l. Aqu. 56
- Vitium principali inhærens, accessorio non inhærens, & usucapio &
præscriptio, quò ad suos effectus variè se habere. in l. si ego. §. par-
tus. nu. 1. ff. de pub. in rem act. 34
- Voluntas in maleficis, an spectanda sit, non euentus, & an volun-
tas quoq. puniatur, & quid in eo qui plus deliquit q̄ credidit, aut
voluit. in l. furem. nu. 1. ff. ad l. Cor. de sica. 71
- Voluntatem coactam voluntatem esse. in l. consensisse. n. 2. ff. de iu. 2
- Vniuersitatis emptor magis defectum repræsentat, q̄ rei particula-
ris, & quatenus id intelligendum, & qua actione teneatur, & item
venditor. in l. Neratius. §. quid si quis. nu. 2. & 3. ff. de pet. hæ. 19
- Vniuersalem, q̄ indefinitam plus operari. in l. certo generi. §. si totus
ager. nu. 1. ff. de ser. rust. præd. 49
- Vsucapio num lite contestata interrumpatur, & quid in longi tps
præscriptione. in l. si post acceptum. nu. 1. ff. de rei uend. 31
- Vsucapio & publiciana semuto inferunt, ut recte inferas res vsuca-
patur, ergo publiciana competit, & ediuerso, & huius formulæ ar-
quis locus sit. in l. eum qui. nu. 1. ff. de pub. in rem act. 34
- Vsucapione per defunctum capta, ac per hæredem completa nō di-
ci rē per defunctum præscriptam, & præscriptionis principium ad
finem trahi. in l. non tantum. §. quod si pro emptore, nu. 1. ff. de
pet. hæ. 21
- Vsucapione completa præscriptione uè publicianam euanescere, in
l. & non tantum. §. quod si pro emptore. nu. 2. ff. de pet. hæ. eo.
- Vsuras cum quis pro alio soluit, perinde ab eo repetit ac sortem. in
l. emptor. nu. 1. ff. de rei uen. 33
- Vsu quæ consumi possunt, & quæ non, inter se quàm multis modis
differant. in l. si tibi vini. nu. 1. ff. de usufr. ea. re. quæ usu consu. 43
- Vsum iuxta vsuarij necessitatem constitui, & quidam in usufru. in l.
vsus pars. nu. 1. ff. de vsu, & habi. 45
- Vsus an non utēdo, aut capitis diminutione perdat. in l. cui vsus.
nu. 1. ff. de vsu, & habi. 44
- Vsumfructum serui legare aliud quàm operam. Et quis ex utroq. le-
gato subnascatur effectus. in l. si serui ybi. nu. 1. ff. de usufr. 37
- Vsumfructum causalem quem liberi instituti habent formali accre-
scere, sicut e contrario. in l. si mulieri. nu. 2. ff. de usufr. accref. 41
- Vsumfructuarium in vtendo proprietarij sequi consuetudinem non
teneri, modò viri boni arbitrio vtatur. in l. itē si fundi, §. aucupio-
rum, nu. 2. ff. de usufr. 36
- Vsumfructum formalem cum psona extingui. in l. qui usufructū
§. stipulatus. nu. 1. ff. de usufr. 38
- Vsumfructuarium excolere rem cuius vsumfructum habet teneri, alio
quin ei vsumfructum rectè negari. in l. itē si fundi. n. 1. ff. de vsu. 36
- Vsumfructus concessione quæ ueniant. ibi. nu. 2. eo.
- Vsumfructus quasi possessionem animo ab usufructuario retineri, vt
ueram possessionem a proprietario, & ideo sicut in proprietate
reperire est possessionem ciuilem, quæ animo retinetur, & natu-
ralem, quæ corpore, ita & in usufructu, & alijs iurib. incorporalib.
quasi possessionem ciuilem quæ animo, & naturalem, quæ per v-
tendi actum retinetur. in l. ex sylua cædua. §. de illo. nume. 1. ff. de
usufr. 36
- Vsumfructuarium quasi possessionem ciuilem quandiu retinet ius suū
tempore perdit. & quid in proprietate respectu domini. in l. ex syl-
ua cædua. §. de illo. nu. 2. ff. de usufructu. eo.
- Vsumfructus dñij quæ pars esse dicatur, & quotupliciter pars habeat.
& item quam variè totum dici contingat. in l. usufr. in multis. n.
1. ff. de usufr. 35
- Vsumfructum legandi modus, & item iura tradendi incorporalia. in
l. omnium. nu. 1. ff. de usufr. eo.
- Vsumfructuarium, nec dum præstita de rectè utendo cautione, an fru-
ctus suos faciat. in l. fructus. non. nu. 3. ff. de rei uend. 32
- Vsumfructuarium ad quas expensas ob rem in vsumfructum relictam
teneatur. in l. serui vbi. §. si quid cloacarum. nu. 3. ff. de usufr. 38
- Vsumfructuarium iura proprietati debita num proprio nomine uendi-
cet, & usufructuarium domini procuratorem centeri. in l. 1. nu.
1. ff. si usufr. pet. 44
- Vsumfructum accrescere, aut consolidari, num paria sint. & quæ in-
de utilitas. in l. idem Neratius. §. non solum. nu. 2. ff. de usufruct.
accr. 40
- Vsumfructus aræ num ædificio extincto amittatur. in l. si in aræ. nu.
1. ff. de usufr. eo.
- Vsumfructus Titio, & suis hæredibus legatus ubi locus substitutioni
fuerit, qualiter huiusmodi hæredib. competere dicatur. in l. Pom-
ponius. §. usufructus. nu. 2. ff. fam. ercif. 58
- Vsumfructus causalis proprietati cōiunctus quam naturam habeat.
in l. idem Neratius. §. non solum. nu. 4. ff. de usufr. accre. 40
- Vsumfructus non idem quod fructus, & in quo utrunq. consistat, &
quid distent inter se legatum usufructus, & simplicis fructus, &
quod legatario vtriusq. remedium aduersus turbātem competat.
in l. si quis ita. nu. 1. de usufr. 37
- Vsumfructus nec dum ab usufructuario cautione præstita, num usufr-
fructus dicatur, & an huiusmodi cautio remitti queat. in l. 1. nu.
1. ff. de usufr. 34
- Vsumfructuario pro usufructu, quem possidet, quotuplex actio, & que
competat. in rubrica. nu. 1. ff. si usufr. pet. 43
- Vsumfructuarium post spoliationem usufr. nō vtens, an ipsum perdat.
in l. c. cuiuscunq. nu. 1. ff. de usufr. 39
- Vsumfructuarium quos fructus ad hæredem transmittat. in l. de functa
nu. 1. ff. de usufr. eo.
- Vsumfructus num in his rebus, quæ consumuntur vsu, consistere que-
at. in l. 1. nu. 1. ff. de usufr. ea. re. quæ vsu consu. 43
- Vsumfructuarium rem deteriore reddens, an iure suo cadat. & usus
rei cuiā omnem suscipere videtur. in l. 1. n. 4. usufr. quæ ad. caue. 45
- Vsumfructus num præstita ab usufr. cautione, censeri debeat. in l. 1. §.
si pecuniæ. nu. 1. ff. de usufr. ea. re. quæ vsu consu. 43
- Vtilitates, quæ ex corpore procedunt, quædam separatæ a corpo-
re vtilis, & quædam inutiles. in l. plenum autem. §. sed si pecoris. n.
E. ff. de vsu, & ha. 44
- Vuæ atq. oliuæ num fructus sint industriales, & quid de pomis, si
de ipsis uinum fiat. in l. si eius fundus. ff. de rei ven. n. 1. 33
- Vulnerans mortiferè, quod & constat, perinde statim tenetur at-
que si prorsus occidisset, & quid si alius irruerit, qui omnino occi-
dat, an prima cum ultimis vulnerib. confundantur, ut de occiso
prior lædens non teneatur. in l. ita vulneratus. nu. 2. ff. ad legem
Aqui. 56
- Vulneratus a plurib. si ex vnius ictu pereat, qui de se mortalis non
esset, an perinde is teneatur, ac si mortalem infixisset ictum. in l.
qua actione. §. sed si quis. nu. 1. ff. ad leg. Aqui. 54

16

GRANDE
RÉSERVE